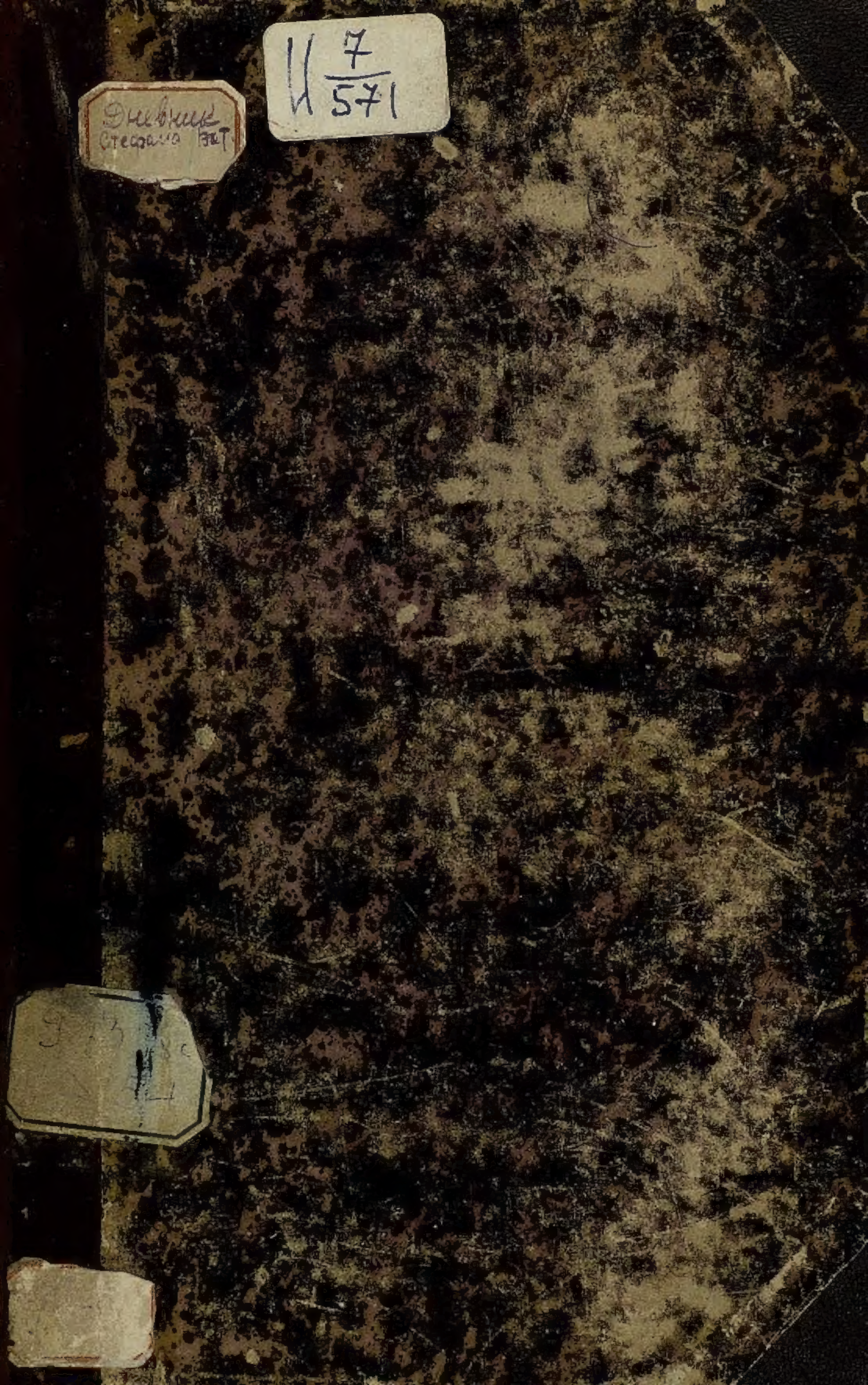

Дневник
Стефана Бат.
И 7/571

ДНЕВНИКЪ

ПОСЛѢДНЯГО ПОХОДА СТЕФАНА БАТОРІЯ НА РОССІЮ

(ОСАДА ПСКОВА)

И

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ ПЕРЕПИСКА

ТОГО ВРЕМЕНИ,

ОТНОСЯЩАЯСЯ ГЛАВНЫМЪ ОБРАЗОМЪ КЪ ЗАКЛЮЧЕНІЮ ЗАПОЛЬСКАГО МИРА.

(1581 — 1582 г.)

ИЗДАЛЪ
ПО ПОРУЧЕНІЮ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ
М. Кояловичъ.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ПРОДАЕТСЯ У КОММИССІОНЕРОВЪ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ:

А. Базунова, въ С. П. Б.
И. Глазунова, въ С. П. Б.
Я. А. Исакова, въ С. П. Б.
Еггерса и Комп., въ С. П. Б.
Г. Шмицдорфа, въ С. П. Б.
Н. Киммеля, въ Ригѣ.
Энфіаджянца и Комп., въ Тифлисѣ.

Цѣна 3 р. 20 коп. сер.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ. Санктпетербургъ, 25 сентября 1867 года.

Непремѣнный Секретарь, Академикъ *К. Веселовскій.*

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.
(В. О., 9 лин., № 12.)

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію съ дипломатическою перепискою того времени составляетъ часть сборника Императорской Публичной Библіотеки, (писаннаго въ листъ, тремя почерками, не позже XVII столѣтія; безъ начала и безъ конца). Дневникъ начинается съ 116 листа сборника и писанъ въ формѣ писемъ, которыя въ рукописи озаглавливаются такъ: «письмо къ маршалу королевства (Андрею Опалинскому) отъ одного изъ его друзей» или: «письмо къ маршалу королевства отъ одного изъ его друзей при дворѣ». Дневникъ начинается съ Іюля и продолжается до 31 Декабря 1581 г. Авторъ писалъ его во время самаго похода и осады Пскова и посылалъ Андрею Опалинскому по частямъ, прилагая разныя письма и документы, которые считалъ почему-либо важными и которые въ рукописи сначала размѣщены въ самомъ дневникѣ, а по окончаніи его слѣдуютъ непрерывно до конца сборника.

Объ авторѣ этого дневника въ рукописи находятся слѣдующія свѣдѣнія:

Авторъ былъ младшимъ секретаремъ королевской канцеляріи, какъ это можно видѣть изъ его разсказа о своемъ положеніи (стр. 17; слич. стр. 14—15) и былъ священникомъ, какъ это видно изъ того, что въ одномъ мѣстѣ (стр. 43) онъ говоритъ: «мы священники»...

Кто именно изъ числа младшихъ секретарей королевской канцеляріи писалъ для маршала королевства, Андрея Опалинскаго дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію, это можно вывести изъ сличенія слѣдующихъ мѣстъ издаваемой рукописи: Подъ 19 числомъ Декабря 1581 г. (стр. 172—173) авторъ говоритъ, что Замойскій послалъ къ Польскимъ комиссарамъ въ Запольскій-Ямъ условія мира черезъ брата автора, а въ письмѣ Замойскаго къ комиссарамъ отъ 22 Декабря 1581 года (стр. 439) говорится, что эти условія долженъ былъ привести имъ *Станиславъ Пѣтровскій*, братъ секретаря. Наконецъ, въ рукописи находится письмо къ Поссевину *Іоанна Пѣтровскаго* (№ 291, стр. 691), который, какъ видно, былъ секретаремъ при королевской канцеляріи, потому что получилъ отъ Поссевина порученіе переслать его письмо къ легату папы — епископу Массаненскому (Альберту Болоньету). Этотъ-то *Іоаннъ Пѣтровскій*, по всей вѣроятности, и писалъ для Андрея Опалинскаго дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію и собиралъ для него разныя письма того времени.

Кромѣ напечатанныхъ нами — дневника послѣдняго похода Баторія подъ Псковъ и дипломатической переписки, касающейся Россіи, въ сборникѣ находятся еще слѣдующіе памятники. Онъ начинается отрывкомъ привилегіи Польскаго короля Баторія г. Ригѣ отъ 22 Января 1581 г. За этой привелегіей слѣдуютъ:

1. Дневникъ Польскаго сейма 1581 г., бывшаго въ Варшавѣ, на которомъ рѣшено продолжать войну съ Іоанномъ и назначены средства на это, л. 8 — 82.

2. Дипломатическіе акты и письма: по дѣламъ королевы Анны (л. 83); по сношеніямъ Польскаго правительства съ магистромъ Готгардомъ Кетлеромъ (л. 90), съ Померанскими князьями Іоанномъ и Фридрихомъ (л. 91), съ Магнусомъ (л. 92), съ Англійской королевой (л. 93), съ Ганзейскими городами (93); по дѣламъ Краковской архіепископіи (л. 95), Цистеріянскаго ордена въ Польшѣ (л. 99) и Солеіовскаго аббатства (107). Затѣмъ слѣдуютъ издаваемые нами — Дневникъ и Дипломатическая Переписка.

Исторія этого сборника извѣстна слѣдующая. Онъ поднесенъ былъ однимъ священникомъ (кѣмъ именно и когда, неизвѣстно), покойному преосвященному Гавріилу въ бытность его Могилевскимъ архіепископомъ, который въ первыхъ пятидесятыхъ годахъ вручилъ этотъ сборникъ сенатору М. К. Цеймерну и высказалъ желаніе, чтобы то, что въ этой рукописи относится до исторіи Россіи, «издано было въ свѣтъ, и чтобы приняты были мѣры къ сохраненію самой рукописи, такъ, чтобы она была легко доступна для любителей наукъ». Исполняя желаніе жертвователя, сенаторъ Цеймернъ давалъ списывать эту рукопись нѣкоторымъ любителямъ исторіи, а самую рукопись принесъ въ 1856 г. отъ имени преосвященнаго Гавріила, въ даръ Императорской Публичной Библіотекѣ [1]).

Съ этой рукописи сдѣланъ былъ, между прочимъ, списокъ при II Отдѣленіи Собственной Его Величества Канцеляріи, по распоряженію покойнаго графа Димитрія Николаевича Блудова и переданъ для изданія въ Академію Наукъ. Академія Наукъ предложила мнѣ принять на себя трудъ изданія этого памятника, при чемъ переданъ мнѣ былъ и списокъ рукописи, сдѣланный по распоряженію покойнаго графа Д. Н. Блудова, заключающій въ себѣ дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію и относящуюся къ этому событію переписку, такъ какъ по желанію покойнаго архіепископа Гавріила и по мысли покойнаго графа Блудова предполагалось издать изъ этого сборника только то, что относится къ исторіи Россіи. По этому списку, провѣренному вновь по самой рукописи Императорской Публичной Библіотеки, и сдѣлано настоящее изданіе. Впрочемъ, мы сочли нужнымъ сдѣлать слѣдующія дополненія къ нему изъ подлинника:

1. Изъ дневника Польскаго сейма 1581 г. мы выбрали и напечатали всѣ мѣста, относящіяся къ сношеніямъ между Іоанномъ и Баторіемъ, какія происходили между ними во время сейма.

---

[1]) Свѣдѣнія эти заимствованы изъ бумагъ Императорской Публичной Библіотеки, сообщенныхъ Акад. А. Ѳ. Бычковымъ.

2. Изъ слѣдующей за тѣмъ дипломатической переписки взяли нѣкоторыя письма, относящіяся къ тѣмъ же сношеніямъ или необходимыя для объясненія событій, упоминаемыхъ въ дневникѣ и въ приложенной къ нему перепискѣ.

3. Напечатали всѣ грамоты Іоанна къ Баторію и всѣ письма Поссевина, изъ которыхъ многія были выпущены въ спискѣ графа Блудова, какъ уже изданныя прежде *). Мы напечатали ихъ вновь потому, что при сличеніи оказалось, что между письмами Іоанна, находящимися въ нашей рукописи и напечатанными въ Книгѣ посольской Литовской метрики есть много варіянтовъ (указаны), а въ письмахъ Поссевина, какія напечатаны въ сборникѣ Старчевскаго—Historiae Ruthenicae scriptores exteri, въ Supplementum ad historica Russiae monumenta и въ Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce, есть много пропусковъ противъ нашей рукописи. Письма, непринадлежащія автору дневника, мы отдѣлили отъ дневника, какъ и было предположено печатать ихъ при составленіи списка по распоряженію покойнаго графа Блудова, и напечатали особо — въ приложеніи. На тѣ изъ нихъ, которыя упоминаются въ дневникѣ, мы сдѣлали въ немъ ссылки. Печатали мы въ приложеніи письма и документы въ томъ порядкѣ, въ какомъ они слѣдовали въ рукописи. Порядокъ этотъ не вездѣ строго хронологическій, но мы не рѣшились измѣнять его, потому что многія письма расположены по категоріямъ вопросовъ и отвѣтовъ и, главное, многія письма и притомъ важнѣйшія расположены по порядку ихъ полученія (Баторіемъ, Замойскимъ, Опалинскимъ и Поссевиномъ), отъ чего не рѣдко зависѣлъ самый ходъ дѣлъ. Возстановить строго хронологическій порядокъ этихъ пи-

---

*) Нѣкоторыя грамоты Іоанна къ Баторію и Баторія къ Іоанну изданы въ въ *Книгѣ посольской метрики великаго княжества Литовскаго*. М. 1843 г. 2 ч. Нѣкоторыя письма Замойскаго и Поссевина изданы г. Старчевскимъ въ его книгѣ: Historiae Ruthenicae scriptores exteri. Berolini et Petropoli. 1841, и въ Supplementum ad historica Russiae monumenta, изд. Археогр. Коммиссіи. Petropoli. 1848; въ новѣйшее время нѣкоторыя изъ нихъ изданы въ сборникѣ: Relacye nunciuszów apostolskich i innych osób o Polsce. 2 т. Berlin-Poznan 1864.

семъ легко по содержанію Дневника и Дипломатической переписки, приложенному къ этому изданію.

Подлинная рукопись наполнена многочисленными ошибками и пропусками, особенно въ письмахъ на Латинскомъ языкѣ. Нѣкоторыя изъ этихъ ошибокъ указаны въ скобкахъ въ самомъ текстѣ или вмѣстѣ съ опечатками, другія же оставлены безъ всякихъ указаній, потому что пришлось бы вдаваться въ предположенія. Ошибки въ подлинной рукописи не всѣ принадлежатъ переписчикамъ. Большая часть напечатанныхъ писемъ писаны наскоро, въ палаткахъ, среди неудобствъ лагерной жизни зимой. По всей вѣроятности, и сами авторы дѣлали ошибки, и многія мѣста въ ихъ письмахъ переписчики плохо разбирали или даже выпускали.

Рукопись, которой большая часть теперь издается, была извѣстна секретарю королевской Польской канцеляріи и другу Замойскаго, Рейнольду Гейденштейну, который пользовался ею въ своемъ сочиненіи: De bello Moscowitico commentariorum libri sex. Cracoviae 1584. Basileae 1588, вошедшемъ также въ сочиненіе его же: Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII. Francofurti ad Moenum, 1672.

Объ осадѣ Пскова, какъ извѣстно, есть Русское современное сказаніе, именно: *Повѣсть о прихоженіи Литовскаго короля Степана на великій и славный градъ Псковъ.* Изд. въ Чтеніяхъ Моск. Общ. Истор. и Древн. Годъ 1846—1847, кн. 7. Издаваемый теперь памятникъ дополняетъ извѣстія этой повѣсти и, какъ читатели увидятъ, въ немъ есть много фактовъ, совершенно новыхъ.

М. Кояловичъ.

20 Ianuarii.

Goniecz Moskiewskij nowo poszłany przibiezał.

21 Ianuarii.

Goniecz Moskiewskij miał audientią, w ktorej pokazał się być bardzo strwozonem y zdumiałem, tak że titułow swego Pana lictzbę pomylił. Nad oddanie listu [1]) nic w poruczeniu niemiał, y poki mu renkę Krolowi Iego Moszczi całować kazano, spiesził się s kobiercza nad obyczaj, boiancz się go deptać.

1 Februarii.

Poszłowie Moskiewsczi tego dnia u Krola beli, ale is się ich prziiazd długo wlekł, a Krol I. M. in consessu senatus y w assistentiei P. poszłow czas niemały czekał, tedi interim P. marszałek Koronny oddał od K. I. M. podskarbstwo koronne I. M. P. Ianowi Dulskiemu, ktori beł castelanem Chelmskim y tamże zaraz castelanią Siradzką Christophorskiemu, ktor pierwiey beł castellanem Wielunskim. Potim poszłowie Moskiewsczi tem sposobem przisli. Beli na nocz we wsi Brodnie milę od Warszawy, tam u nich beł pristawem P. Ian Bełzeczki K. I. M. dworzanin. Gdi prziieedzać mieli, is poszłow beło trzey, wyiachali tesz przeciwko nim z naznaczenia I. M. P. marszałka Koronnego do ich przymowania za Wisłę pod Borek:

P. Reczarskj castellan Warszawskj.

P. Radziminskj starosta Liwski.

Pan Hieronim Costomsky podkamorzi Rawski.

---

[1]) См. Приложение № 1.

Poszłow imiona te są [1]).

Zetkawszi się s nimi powiedział im P. Warszawski: «Krol I. M. nas poszłał po to, abyśmy się z wami potkali, a przziprowadzili was przed maiestat K. I. M.»

Kozdi s nich na oszobnych saneczkach siedział, w ktorich po iednym koniu beło, a sługa na inszem koniu siedzancz, onego, co w sankach ciągnął, wiodł. Przijachało przed nimi dworzan K. I. M. kilkadziesianth koni, Moskwy tesz beło 350 koni, miendzi ktoremi beło pienć ossob dworzan W. Kniaza, wszisczi pstro w złotogłowach.

Gdi sli na wschod, wysli do wschodu przeciwko nim Panowie castellani: Żarnowsky y Sochaczewskj y prowadzili ie do izby, a przede drzwiami, ie tesz przijął I. M. P. Wilenski z laska marszałkowską, iako urzendnik W. X. Lith. y I. M. P. marszalek Koronny, y prowadzili przed K. I. M. gdzie, gdi się s stołkami P. urzendnikow zrownali, zostawieni są y tamże I. M. P. marszałek liaską w ziemię uderziwszi, opowiedział temi słowy: «Poszłowie Hospodara W. Kniaza Moskiewskiego czolęm biją W. K. M.» Tam gdi czolem uderzili, kazano im iść do renkiei Krolewskej, ossob 8 (to iest 3 poszłowie y 5 dworzan) Krola I. M. witali. Potim poszłowie siedli na ławcze, ktora beła miendzi stolkami P. urzendnikow, a P. Wilenskij im od K. I. M. powiedział, isz podlug tego, iako im Pan Wielki Kniasz Moskiewski do K. I. M. piszał, aby ie po widzieniu y porozumieniu się s tem gonczem, ktori swieze przijachał Krol I. M. przed się znowu przipuścić raczeł, a is z zleczeniem takiem: coby do zgodi beło od swego Pana, prziść maią, tedi I. K. M. w tim zandaniu W. Kniaza Moskiewskiego dosyć czini y naznacza s P. Rad swych niektore, co się z nimi o tim namawiać y stanowić bendą, do czego aby do inssego gmachu odesli. Za czim czołem znowu uderziwszi, od P. Wileńskiego y P. marszałka Koronnego do drzwi, a od P. castellanow Żarnowskiego y Sochaczowskiego są do inssego gmachu, ktori na przeciwko tei izbie iest, odprowadzeni. Potim gdi tam Ich M. P. Radi Krola I. M. deputowane prziszły, odeszła wszitka Moskwa od nich y odprowadzona iest z roskazania I. M. P. marszałkowego do izby poszelskiei y tam czekała do skonczenia traktatow.

---

[1]) Въ подлинникѣ пропускъ. Послами были: Сицкій, Пивовъ и дьякъ Сущовъ.

Ich M. Panowie Radni ci beli, co s nimi tractowali:

I. M. Pan Wilenskj.

Wojewodowie: Siradzki, Lencziezkij, Podolskij, Lubelskij, Belskij, Rawskij.

Pan marszałek Koronny.

Pan canclerz Koronny.

Zawarszi się s niemi, upominał ich naprzod P. Wilenski, aby tich rzeczi, ktore iusz bely na placzu, daremnie nie przimowali, a słowy nie zabawiaiancz, zeby gruntownego co podali. Na co powiedali, isz iusz Wielki Kniasz Pan nas podawał Krolewi Panu wassemu pewne obyczaie do ugodi, podaycie wy nam od Krola co. Na co gdi się im powiedziało, isz w liscie swem ostatniem Wielki Kniasz pisze, żescie mieli s czimsi nowem, czego ieszcze nie podawał, przisć, przeto abyscie się s tem odkreli, tedi oni declarowali się, isz maią dostateczną mocz concludować y zatrzeć s Krolem conditiae te, ktore pod Newlem podawali, ktore takie beły: aby Krol I. M. s tego, co tak rok y latoś W. Kniaziowi odyął, Połoczk, Wielis, Suszą y Iezierziscę, sobie zostawił, a wszitko insze powrocieł, a do tego isz mu W. Kniasz Kokonchaus s kilkiem zameczkow Inflanczkich podawa.

Powiedziało się im na to: iuzescie tego podawali, a wzięliscie na to odpowiedz, że Krol I. M. na tim niemoze przestac, nie wam potem ze temi niepotrzebnemi rzeczami zatrudniacie, owszem macie do tego y to wiedzieć, że Krol Pan nas na tich konditiach, ktorich wam na on czas pod Newlem podawał, teras przestać nie może, bo potem ius nakładi y koszti wielkie Krol podiął, ktorich powetowania trzeba aby sobie s tey ugodi sukał, poniewasz ich przicziną nikt inszi iedno was Pan nie iest, y im dalei się to pociągnie, tim tego wiencei będzie przibywało.

Po ktorei mowie Ich M. P. senatorow, posłowie Moskiewsczi długo tergiversabantur, niechczanc niczego inssego podać, ani się z niszczim odkrić, a zandali tego, aby tesz od K. I. M. P. Radi podali czego, mieniącz, is oni iusz o to swe podanie im oznaymili.

Zaczim powiedzial im I. M. P. Wilenski imieniem P. deputatow, isz wiedzą mysl I. K. M. ze I. K. M. ma chęć dobrą do zgodi y spokoynego życia z W. Kniazem y gdiby Krolowi czale Inflanti dozwolić chcial, co własnie do Korony nalezancze bely, tedi o insze rzeczi lacznieysza by zgoda bela y mogl by pokoy dosć (doyść) bes wszelakj trudnosci.

Na co powiedziala Moskwa, że o pozwoleniu Inflantow wssitkich, iest to u nich tak rzecz trudna, że y pomyslić o tim nie smieią, ale imieniem W. Kniaza Pana swego do pierwszych conditiei przidawaią ieszcze Krolowi Wolmier zamek.

Na ktore swe podanie wzięli tę odpowiedź od P. senatorow, że się Ich M. temu nie pomalu dziwuią, że temi prosnemi slowy zabawiacie, wiedzancz to, że Wielki Kniaz szerokie y przestworne krayny ziemie, abo provintiae razem, iednem wyciągnieniem od Korony abo od W. X. Lith. odeymował, a wy tu iakoby na smiech po iednemu zameczku postempuiecie, przetho macieli co od swego Pana w zleczeniu, coby do zgodi belo podobnego, razem powiedźcie.

Wrocila się zaś Moskwa do tego, aby tesz P. senatorowie podali czego od K. I. M. powiedaiancz, atoliśmy ius podali, a poniewasz wy na naszem podaniu przestać nie chcecie, powiedzcies nam co s stronei swey.

Zaczim Ich M. P. Radi baczancz ich upor y nikczemnosć, wzięli przed się referować to K. I. M. co za praca do tego czasu z nimi bela.

S czim sli do K. I. M. Pan Wilenskij, Pan woiewoda Podolskij, Pan canclerz Koronny.

Y priszedsi zaś powiedzieli, że się K. I. M. ta sprawa barzo smieszna widzi, że ich Hospodar gończa swego z listem poszlal, oznaymuiancz żeście K. I. M. mieli przełozić co takowego, czego by ieszcze przed tim w spominaniu nie belo, a tu iedno stare y dawno odrzuczone conditiae od was niepotrzebnie na zwleczenie czaszu są podane, a ieden tilko zameczek prziłanczon, y roskazał wam to K. I. M. odnieść, abyście bes omieskania przekladali, macieli co, s czimby do lepszey y pewnieyszey zgodi postampić, czego nie macie li, tedi wasza odprawa iest od K. I. M. barzo snadna a taka, że wkrotcze do swego Pana odyedziecie z nisczim. Na ktorą mowę gdi przi swem uporze stali, puszczono ie do ich stanowiska, y są zas do schodu od onychże pierwszich Panow castellanow odprowadzeni, y wypro-

wadzili ie za Wisłę, ciże Panowie, ktorzi ie beli przyprowadzili, a przistaw ich Pan Belzeczki as do stanowiska ich do Brodna z nimi iachal.

13 Februarii.

Isz za ządaniem poslow Moskiewskich y obietnieza taką, że conditiae zgodi blisse podać mieli, onym audientia od K. I. M. pozwolona bela, na ten dzień tedi, czim się za ich prziiazdem otiose czekać mialo, K. I. M. in conclavi Panom Radom s sobą zasieść kazał y tam o sprawach Królowey Iey M. deliberatią proponował[1]).

Pothim gdi poszłowie Moskiewsci przijachali, ut moris est, wprowadzeni są w zamek od tich co przeciwko nim podkać ie wysli,— P. Żarnowski y P. Sochaczewskij, a do drzwi P. marssalkowie, gdzie przed Krola przyszedszi, za opowiedzeniem I. M. P. marszałka Koronnego, czolem uderzili, a potim na ławcze uderzili, ktorei gdi ledwie dopadli, Iego M. P. Wilenski, iako canclerz W. X. Lith., skoro na nie zawolał: «Slowo Hospodarskie», wneth z ławki zas powstali y staiancz P. Wileńskiego mowy sluchali, ktora taka bela:

«Podlug tego iakoście K. I. Mości oto zandali, aby was iescze ras przed się przipuscieł, a podanie wasze zrozumiał, tedi wam Iego K. M. tego dozwala, abyscie s P. Radami I. K. M. do inszego gmachu odesli y tam im to podanie swe przełozili.»

Za czim czołem uderziwszi, do inszy izby posli.

Przisli tam potim do nich Ich M. P. senatorowie od K. I. M. deputowani.

Przed ktoremi poszłowie Moskiewsczi podanie swe takie przelozili, że do dawnych conditiei trzi zamki iescze Rezieczę, Łukę, Marienchausen przidawaią.

Na co gdi się im odpowiedzialo, isz to daremne slowa a prozne zabawy są, y upomionelo się ich, aby nikczemnie nie bawili, tedi powtore tego podali, isz wssitkie zamki, ktore w Inflancicch za panowania K. I. M. Wielki K. Moskiewski wziął, Krolewi pusci y do tego — co pierwey podawali, a Krol, aby tesz s tego, co latoś w Moskwi mocza dobel, Uświat

[1]) См. Приложеніе № 7.

telko a lezierziscze sobie zostawieł, a wszitko insze aby W. Kniazowi puściel.

Co isz tesz pro R. P. non erat, zaniechano iest, y s tim nic nie sprawiwszi powtore zaś odyechali, odprowadzeni zas od tychże Panow, ktorzi s nimi beli przijechali.

Tegosz dnia priszlal Pan Philon woiewoda Smolensky z Wielkich Łuk list do siebie pissany od P. rothmistrzow y riczerstwa K. I. M. w ziemię nieprzyacielską poszłanego [1].

16 Februarii.

Isz iusz posłom Moskiewskiem odprawa namowiona bela, tedi Krol I. M. tego dnia im przed się prziść kazał. Ale isz gończa, ktori tu 20 Ianuarij beł list K. I. M. oddal, pierwy belo odprawicz potrzeba, tedi goniecz naprzod od P. Głoskowskiego dworzanina wprowadzon przed K. I. M. Tam, gdi czołęm za opowiedzeniem Iego M. P. marszałkowem uderzeł, P. Wileńskij mu powiedzial od K. I. M. is iakoś od swego Hospodara do K. I. M. z listem przyachał, tak za się Krol I. M. ten list do twego Pana daie, ktorei mowy P. Wilenskiego goniecz stoiancz słuchał, y przes wssitek czas nie siedzial, a zatim przistampieł do poczalowania renki K. I. M. co uczyniwszi, list od I. M. P. Wileńskiego z renki wziął, czolem uderzeł, a potem od Iego M. Pana marszalka nadwornego do drzwi odprowadzon, gdzie potim daliei do gospodi P. Gloskowsky odwiodł [2].

Potim kiedi tesz porzandkiem w ynssych introductiach opisaniem, possłowie wielczy przed K. I. M. przisli, tedi I. P. Wilenskj od K. I. M. mowę do nich uczynił [3].

Po ktorei mowie kazał im, aby sli do poczalowania I. K. M. ręki y podawal im tę mowę na pissmie, iako summę ich odprawy y przitim list ich Panu nalezanczi, iako respons na on list, s ktorem beli od swego Pana przijachali. Ale tego niczego przijanć nie chcieli, telko odpowiedzieli, isz za to dzieńkuią,że ich do Pana ich odpuscza, a isz proszą, żeby iescze s P. Ra-

[1] См. Приложеніе № 3.
[2] См. Приложеніе № 4.
[3] См. Приложеніе № 5.

dami mowić mogli. Czego gdi im pozwolono, tam przidali obscurissimi nobis dwa zameczki do tego, co przed tim pozwalali, — Salcz y Pierkiel, prziciengaiancz się, że to nad roskazanie Pana swego czynią; iednak, isz to nad swe gardła biorą, że na tim ich Pan przestanie.

Zostali na tim Moskiewsczi posłowie in conclaui doctoris Bucellae (gdzie po wssitek czas s P. Radami rozmowy miewali), a P. Radi przisli referować ich podanie K. I. M. ktore isz ridiculum belo, kazal poszlow K. I. M. przywolać, aby koniecznie sli do całowania renki K. I. M. y kiedi Panowie castellani — Żarnowskij s Sochaczewskiem po nie przisli, tedi Moskiewsczi posslowie ociangali się s nimi przisć, ale ich uzili, aby do K. I. M. sli a prosili, aby im iescze ras P. Wołowicza na rozmowę poszłał. Co kiedi K. I. M. uczynil, odniosl to P. Wołowicz K. I. M., co s nich wyrozumiał, to iest proszą, aby pokoy do pulrocza, albo inssego pewnego czaszu mogl być, aby każdy Pan, iako teras dzierzi, dzierzal, a w tim czasie, żeby posslom wielkiem z obu stron wolno belo iezdzić pokoy stanowić. Co isz tesz się K. I. M. y Panom Radom barzo nie grzeczi zdalo, kazano im, aby koniecznie przisli. Co gdi uczinili, całowali renkę K. I. M. 3 poszlowie y 5 dworzan, odprawy ony y listu, co im P. Wilenski podawal, wziać nie chcieli asby im do tego przidano spissek rozmow, ktore po te dni s P. Radami miewali, aby to pod pieczęcią K. I. M. Panu swemu ukazać mogli. Co isz im obieczano przidać, tedi wssitko troje obiecali w gospodzie spolem przijać, co im zas potim odniesiono. S tim odesli do stanowiska swego wyssey mianowaniem obyczaiem prowadzeni [1]).

X. BISKUP PŁOCZKI Z RZIMU DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO PISZAL.

Nowiny z Rzimu:

Die 23 Februarii.

Przijachl tu poszel, a po naszemu goniecz do Papieża s kilką ossob, zaleczal go Czeszarz przez listi wszendzie, a tu wielcze, y przeto starano

[1]) См. Приложенiе № 6.

się aby go z wielką uczciwoscią przijęto, o czim iżem ia wiedział, takem to dal znać, iako przistalo. I przislo do tego ze nie na pałacz prowadzon y wzienth iest, iako z innemi poszłuni Moskiewskiemi się działo, ktorzi tu za kielka Papieżow beli przed tim, ale zleczono to belo I. M. Panu castellanowi S. Angeli powinnemu Papieskiemu, aby on wszitkiemu temu na wsitkie strony dogodzieł. I. M. P. castellan wysłał kilka ossob s kilkiem koccych po tego poszla, ktori się beł w gościńczu niedaleko Rzimu zastanowil, wijechali s nim iusz niemal w noczi do Rzimu, a wskok biegli s nim prosto w dom Pana castellana, witania ani przijmowania znacznego tam nie beło, telko sam P. castellan beł, kiedi przijechał, i tilko się poznali i zarazem odesli.

26 Februarii.

Miał ten poszeł audientią u Papieża, nikt przi tim nie beł iedno P. castellan, snać praczą s nim mieli, nis się dał namowić, aby Papieżowi całował nogi y klęcząc poszelstwo sprawował. Gdi to uczinil, malo co mowił, list zarazem wielki y dlugi oddał. Potim przekładano ten list y skoro Papiesz wyrozumiał co w nim beło, kazał się do cardinała Farnezego z niem cardinałom Comendonowi de Come, a Madruczemu, ktorzi potim czinili Papiezowi relatią około tego, co w liscie iest y co się im zdało.

Snać odtand poczinał się list: isz Xiąze Moskiewskie dawno tego pragnelo, aby beł mogł wszelaką swą chęć P. Chrześciańskiem pokazać, yszby nietelko miendzi nim a Pany Chrześciańskiemi, ale y miendzi poddanemi z obu stron mogło być dobre porozumienie y zachowanie, y o to prosieł, aby wolno iego ludziom wszelakie kupie do państw Papieskich przenosić y odnosić s tich tu panstw. Toż powiadaią y od Wenetow żandał. A zatim się y dalei tesz do wszitkiego offiarował, co by mogło być ku dobremu Chrześciańskiemu naprzeciwko Poganom, a mianowicie naprzeciwko Turkowi y tim którzi s nim trzimaią. Ale iszby się w tim lepiei popisać mogł, to nakoniecz przitoczeł, iszby się w to Papiesz wdał, aby miendzi niem a Krolem Iego Moćcią Panem naszem mogł dobri pokoy mieć.

Odprawę miałby beł ten poszeł przed Wielkanoczą, ale dla tego nawienczei zatrzimano go, aby się ceremoniom y nabożeństwu w tak chwalebne swienta przipatrzeł, ażeby o wszitkim Panu swemu y innem doma powiedzieć umiał.

Die 18 Martii.

Poszeł Portugalskij oddawał obedientią Papieżowi imieniem Krola Philippa, iako Krola Portugalskiego, na co tesz ten poszeł Moskiewtkij patrzał.

Die 27 Martii.

W poniedziałek Wielkonoczny poszeł Moskiewskij od Papieża iest odprawion y dobrze ucczony y udarowany stand odiechał. Dał mu snać Papiesz Agnus Dei oprawne pięknie, a złota iest trzista skutow, a gotowych seść seth skutów. Lanczuch ze czterech seth skutow. Thowarziszewi iego, ktori Inflant iest, łańczuch ze dwu seth skutow, a gotowych czterista skutow. X. Moskiewskiemu posłał reliquiy zacznych y kostownie oprawnych niemało, miendzi innemi stuczka krziża Swiętego. Tak ludzie powiadaią, bom ia przi tim nie beł.

Poszlał zarazem s tem gończem patrem Possevinum Iezuitę s kilkiem innych Iezuitow. Ma obaczić, do czego się X. Moskiewskie ma: ieśli chce do kościoła powszechnego Rzimskiego przistampić, albo ieśli go na to namowić nie bendzie mogł, aby o to się starał, iszby kościoły budować się w Moskwi mogły, w ktorichby ceremoniae y służba y nauka Bozego słowa według Rzimskiego kościoła beła. S tich dwu rzeczi ieśliby zadnij otrzimać nie mogł, yszby wnet odyechał, a zatim Papiesz do tego tim wientsze y pewnieysze prziczyny mieć bendzie, aby się z X. Moskiewskiem w żadną rzecz nie wdawał, ani się o to, o co prosi, starał. Wsisczi razem na kost Papieski do Weneciei iadą, z Weneciei snadzby sie naprzod puscić miał P. Possevinus y do Arczixianżencia Carla do Stirij wstampić, a rożą wielką poświeczoną od Papieża Arczixięznie Iei Mości oddać. Potim do Krola Iegomości prosto się obrocić y tam naprzod poszelstwo od Papieza sprawić, a przitim litteras passus na tego goncza Moskiewskiego uprosić, aby wolno przesz Polskę przeiechał, a on zarazem ma s nim do Moskwy iechać.

Die 30 Martii.

Nunciusze Papiesz odmienil. Do Polski naznaczeł Reverendissimum D. Albertum Bolognetum episcopum Massae, ktori beł z Weneciei po ti lata nuncinszem. Do Hispaniej Reverendissimum D. Teverna biskupa z Lodii.

Do Franciey Reverendissimum D. Castellam biskupa z Ravinu. Do Weneciey Reverendissimum D. Campecio. Do Czessarza Reverendissimum D. S[ta] Cruce.

Hispani oczekiwaią co dzień galer, na ktorich się wrocić ma cardinał Riarius legat papieski y Comes de-Olivares, ktori tu ma być poszlem abecnem od Krola Hispańskiego; ma na nich przijechać snadź y Dux Medinae Cidonia, ktorego Krol naznaczeł gubernatorem państwa Mediolańskiego, y Dux Osumiae, ktori ma być viceregem w Neapolim.

Zolnierze Włosczi maią się tesz z Hispaniei wrocić, a do Flandriey słychać ze ie Król chce obrocić, bo snać Niderlanczikowie przizwalaią mieć zołnierze cudzoziemcze, ale Hispanow nie chcą, tak że Włochy i Niemcze Król tam chce posłać.

O Czeszarzowey piszą, isz do Hispaniey poiedzie, choćby Czeszarz tak richło nie ozdrawiał, bo snadź barzo chori y słaby iest.

Z Weneciey nowiny te potwierdzaią, isz znowu Król Perski Turkowi ludzi wybranych do boiu niemało poraził, Irfis y Charz wziął, ciągnie dalei w ziemie. Turek chori. ludu nie ma, słuchać go nie cheżą; kazał Belerbei Greczkiemu y Aga Ianiczarow aby ciągneli do Sonan Basze na pomocz, żaden nie chciał, bo iedno przi ossobie Czesarski iadą. Pieniendzi nie masz, chocz o skarbiech wielkich powiadano, głod wielki, nędza wielka.

Piszą tesz z Weneciej, isz tam przijachał ze Franciej woiewodzicz iakiś Wołoski, ktorego chce Turek za zaleszeniem y staraniem Krola Franczuskiego na woiewodztwo Wołoskie wsadzić. Iest s nim Franczuzow niemało y iadą s nim do Constantinopoliu, aby stamtand prosto do Wołoch go prowadzili. Grożą się snadz na nasz, mowiancz że ukrziwdzeni są od nas, ale podobno upamiętaią się, albo ie kto upomni.

LIST OD IEDNEGO PRZIIACIELA OD DWORU DO P. MARSZAŁKA CORONNEGO.

Nowszego sam nic nie masz, oprocz że z łaskiei Pańskiei naszem, ktorzi na ugraniczu zostali, z Moskwą się szczęśliwie wiedzie. Dnia 31 Marca do Bielska prziwiedziono Krolowi Iego Mości 4 Moskwycinow od P. Philona woiewodi Smoleńskiego z dostateczną sprawą, iako miasto Ruszę w

mocznem miescu lezancze miendzi dwiema portowemi rzekami, mil od Luk 36. wziowszi, krom wszelakiego bronienia, tak że as w rinek wolno wyechali, splondrowali, spalili y niedziel 3 tam mieskawszi, wszelakich korziści się mocz nabrawszi, do gruntu zborzili, bylo go w okrąg mil pisze [1]). Bo snadź barzo niesmaczna nowina Kniazowi W. bela, bo stamtand wielka mu sła intrata, tam zupy solne miał, ktore tesz popsowali, takze wsitkie nawy, ktore tak wielkie bely, że kotlicze mialy u siebie, na skodę niemałą nieprzijacielską popsowali. Sam do Mscibowa list iego prziniesiono, że do Krola Iego Mości gończa, a za niem poszla wielkiego poszyla z wielkiem dziełem [2]), dla czego Krol Iegomość do Wilna iutro wyiezdza y tam go słuzhać chce, iednak nie tuszem by co prziniešć miał, coby przimierze uczinić miało. Z Mścibowa 9 Aprilis 1581°.

Circa 20 Iunii 1581.

Possłowie Moskiewsczi po staremu drwią, iescze z Warszemy pissałem do Wasz Mosci co sprawieli. Beli potim u Krola kilkakroć, prosieli przimierza pierwij do dziesianci lath, potim do trzech. Odpowiedziano im od Krola Iego Mości, ze y do trzech godzin nie bendą go mieć; podano im te articuly: żeby Inflanti wssitkie zamki z armatą, tak opatrzone iako teras są, nic nie spustoszone, puścieli.

Item: żeby za impensa belli po trzikroć sto tisienczi czerwonych złotich dali.

Item: żeby sam Kniasz na graniczę przijachał y tam s Krolem o pokoiu wiecznem gruntownie stanowił. Te bely przednieysze articuly, posłali s nimi w skok gończa swego do Kniaza Moskiewskiego, przi ktorem posłał Krol Iego Mość Pana Dzierzka, którego się za tydzień w drodze spodziewamy, bo mu wskok bywać kazano. Bielski radzi żeby mu nie uffał Krol Iego Mość, choć on postampi Inflanti, latebit anguis in herba, potrzeba żeby sam Krol tam possessią brać iachał y sam Kniaz żeby przysiągł. Powiedział y to ze rozesłał spiegi, którich iest w Litwie nie mało, ktorim roskazał aby tu-skodzieli, skorno Krol Iego Mość odyedzie. W tim tegodniu

---

[1]) Пропускъ въ рукописи.

[2]) См. Приложеніе №№ 14 и 15

kilku ich sciento, którzi wyznali na mękach, że po odiezdzie Królewskiem spalić Wilno chcieli, a potim drog takowych sukać, iakoby Krola o gardło przziprawić; powiedzieli y to, że ych pietnaście Kniasz wssitkich dla tego posłał, ubi sunt celari aliquando non poterint; tich co ich ścięto Bielski wydał. Co się bendzie z nami w drodze działo, za każdą occassią bendę znać dawał Wasz Mości.

Possel Tatarski wczora posselstwo sprawował, na kozaki się skarżeł, że im tam iakieś skodi poczinili; odpowiedziano im od Krola Iego Mości dzis przi odprawie, że nie z roskazania Krola Iego Mości. Poslowi do Czerkasz iachać kazano, tam zastanie possłańcza Iego Krolewskiey Mości, który ma s kozaków sprawiedliwość czinić, bendą-li co winni.

Sinowiecz Krolewski drugi Balthazar Batori z Wengier do Krola przijechal y poiedzie podobno s nami na woynę. Król Iego Mość theras iusz z Wilna wyiachał w drogę, a my za niem, iusz ostrogi brzmią na nogach; day Boze, abyśmy się cum victoria et triumpho do W. Mości w dobrem zdrowiu zasię wrocieli.

Dziś prawie na wsiadaniu, X. Rozdrazewski na Kuiawskie Biskupstwo przisięgł.

P. Soboczki nasz teras Krolowi 150 koczmarterow okazał, w deliach czerwonych a w biallych kołpaczkach po moskiewsku, chocia się rusznicczami obtikali, wątpię przecie, aby co przed nassemi mieli.

Possilam Waszmości descriptią Inflant, ktorą Krolowi Iego Mości spissano [1]).

LIST OD IEDNEGO PRZIIACIELA OD DWORU DO P. MARSSALKA CORONNEGO.

Przijachałum do Wilna 12 Iunii, zastałem Króla Iego Mości w załobie y smutnego barzo po bracie, Panu Woie. Siedmigrodzkiem; w piątek przed moim przijachaniem przziniosł mu tę nowinę sinowiecz iego Balthazar Bathori z Wengier, nie nieboscikowski sin, ale brata trzeciego, ktori dawno

¹) См. Приложеніе № 30.

umarł, rodzony brat owego, co się w Połtowsku uczi. Exequiae iusz czinione są die 16 Iunii w Tumskiem kościele nie z wielką pompą iako na wsiadaniu, które iakie bely, na pismie Waszmości swemu Miłościwemu Panu possyłam [1]). Status rerum w Siedmigrodzki ziemi takie są, ze Wengrowie sina nieboszczikowego w 8 lat dziecie woiewodą obrali y chorągiew podali, iednak od Turka snadz nie barzo ma warowne rzeczi y by nie Perska woyna, mowią tu, że by periclitowała Transylvania.

Ten Bathori, co tu przijachał, pacholek we 20 lat, nie barzo politik, ow nas co w Poltowsku piu galante. Panowie czinią nań bankieti, upominki daią.

O nassi soli nic się nie mowiło s Krolem Iego Mością, dałem beł P. podskarbiemu nadwornemu znać z Warssewi przed sobą, co Oświeczimianie broią s tą, co leżi na skladzie, zaczim iużech tu przijachał do Wilna, iusz na nie mandati y pozwy possłano. Wiencz nie wiem, co się tam dali dziać bendzie. Widze, że Król o czim inszem teras mysli; P. podskarbi obmawiał nas, żeśmy quarti spełna dać nie mogli, prze trudności y niedostatek, dokładaiancz, że wrichle ostatek zapłaciemy, snać się nie gniewał, daley nie wiem co bendzie.

Prossę Waszmości swego Miłościwego Pana, abyś Wasz Mość często raczeł przes pissanie swe napominać Gralewskiego w Warssawie, żeby iako nawienczei a richło pieniądze zbierał, żebyśmy co richlei koniec o tę sol mieć mogli. Powiadał y to P. podskarbi przed Krolem, że chcząncz się iscić, wsi przedawamy y zastawuiemy, ale on na to y słowa.

Prosze y o to, abyś Wasz Mość raczeł w czas piszać do P. Philipowskiego, gdziebyśmy mu na S. Thomas nie mogli zapłacić, aby na placzu pozostal, a dali czekał, bo Graiewski, iakom iusz z Warszawy dał znać, soli zapłacić nie może as od tego S. Iana za rok.

Pissalem tesz Wasz Mości swemu Miłościwemu Panu z Warssawy przes P. Rambińskiego o wssitkich sprawach solnych Warszawskich y Krakowskich y bardzobym temu rad, abym iaki na to odpisz mogł mieć. Nowin tu na ten czas mało, czekaią z Moskwy Dzierzka y gończa od Wielkiego Kniaza a ieśli Narew postampi, blisko tego, że pokoy bendzie. Iusz tu

[1]) См. Приложеніе № 29.

sobie Inflanti maluiemy y imaginuiemy, co s niemi bendzie począć, spissek wssitkich zamków w Xięstwie Inflanczkiem, iakie beło przedtim, y drugi, iako terasz kto dzierzi, possilam Wasz Mosci [1]), iesli Moskiewski puści wssitko, co teras trzima, nie lada to accessia krolestwu bendzie, sama Narew, powiadaią, czini mu 70.000 rubliow.

Dnia dzisieiszego iusz w imie Boże Krol Iego Mość wyiezdza z Wilna w drogę, dwie mili na nocz, prosto ku Poloczku. W drodze bendzie się zadzierziwał dla zołnierzow, aby się sciągali, s którémi wielka pracza, nie chczą koniecznie ruszić się as im spełna zasłużone zapłaczone bendzie, a my tak wiele pieniędzi nie mamy; winno się im o 300.000, a quarti nie prziwieziono spełna 90.000. Priwiezli terasz tu posslowie od Anspra-chu 50.000 talerow y wzieli w zastawę klenoti, okrom tego darował Anspracl 3.000 fl. Od Kurfiersta Brandeburskiego Burach prziwiozł 50.000. Na poborcze trzasku dossić, że tak leniwo pieniądze oddawaią.

Woyska na ten rok wienczei bendzie nisli po te dwie lecie, y nadzieia da P. Bog, że z łaskiei Bożey tą forą (porą) zamknie się y skończi ta woyna, a my s pociechą wrociem się do domu. Wilno żołnierzow pelno by natkał, drogość wielka, około miasta niebespieczno, bo w gorach pieszi zbijaią.

Drogę y noczlegi possyłam Waszmości swemu Miłosciwemu Panu [2]).

Tak iako Wasz Mość moy Miłościwy Pan pissać mi y roskaziwać raczisz, abym starego zwyczaiu pissania do Wasz Mości nie zaniechał, czinić to zawsze bendę, bym w tim iedno woli Wasz Mosci mego Miłościwego Pana dogodzić mogł, a na tey trudny a daleki drodze nie ustał. Rzeczi przeszłe, które się in absentia u Dworu działy, trudno wypissać mam, bo nikt sprawy o nich dać mi nie umie, roziachali się tesz beli secretarze wsiszi od Dworu, dopiero się zyeżdzaią terasz. Ia tesz, iakobym dopiero przistał, ledwo mnie ludzie znaią y Pan, widzę że sie znowu wysługować przijdzie, co mam czinić rozmyślam się, iednak ochynę się iescze na tę trzecią woynę. Dziękuię tesz Wasz Mosci swemu Miłościwemu Panu za tę łaskę, że iako Wasz Mość pissać raczisz, nie raczełeś mię Wasz Mość pissaniem swem do Iego Mość Pana canczlerza przepominać, y prziczyniać się,

---

[1]) См. Приложеніе №№ 30 и 31.

[2]) См. Приложеніе № 32.

aby w tei odmianie beła tesz ratio mei habita, aleć tego nie znam iescze, dopiero się baczę że kota ciągnę a z wielką skodą swoią, a iżem się iusz zawiodł, pociągnę się iescze na woynę, y bendę persona muta in comedia.

Trudno się ia mam przeciwić woli Boži, ktori mnie tak na swiecie mieć chce. To iedno nawientszą mi załość czini, żem ten długi czas na tei niesczesznу służbie stracieł, druga, że ludzie rozumieć bendą, żech się zle zachował na niei, gdis nadgrodi ani consolatiei zadnei nie mam.

Vacantiae tak idą. Ieśli nie dziś iescze nis Krol wsiendzie w drogę, tedi nie długo tego czekać, ze biskupstwo Kuiawskie X. Rozdrażewskiemu dać maią, a on Probostwo Płoczkie i do niego klucz od biskupstwa Kuiawskiego co 4 albo 5 tysienczi złotich uczyni, X. podcanczlerzemu ma puscić. Praeterea X. nominat Gnieźnieński pułroka iescze Kuiawskie biskupstwo ma dzierzeć. Secretaria Wielka X. Baranowskiemu naznaczona. X. Gosliczki s X. Sulikowskiem, Maria Matko Boża, toć się gniewaią na wssitek swiath, isz ich miniono.

Po P. woiewodzie Sendomierskiem o Malbork nie słychać, aby kto prosieł, podobno rzeczi wielkie, nie smie się nikt kusić, ale na to godzą aby go nikomu nie dawać, a zachować go dla siebie iako y Grodno. Nie widzę, aby tu kto niebsczika płakał, głossem tu wołaią drudzi, wielki prawi beł skodnik Królewski y Rzeczypospolitey, czini prawi Malborg 40.000, a on mało co dawał.

P. Zborowski marszałek trzeci dzień przijachał tu wlekcze, powiada isz na woynę chce s Krolem, służy cancellarij pilnie etc.

Nostrum pupillum y yego valetudinem P. Bogu poruczam, a dziękuię jako swemu Miłościwemu Panu, że tak miłoscziwe staranie o niem czinić raczisz, często ia y to iego zdrowie opłakiwam y obawiam się, aby ta noga iego do wielki chromoti nie przisla. Boże day, ten Bergam pomogl mu co.

S strony contractow o Samotuły, pozwolę na wssitko, cokolwiek się tam miendzi Wasz Mością, drugiemi opiekunami a I. M. Panem podkomorzem stanie y postanowi, by nam iedno nie zaszly te Samotuły, to mnie iedno cieszy, że z człowiekiem dobrem sprawa s P. podkomorzem.

Nie wiem czemu P. podstarości tak o chybi nie dba.

Witanie Iesuitów Wileńskich po Połoczkiei y Wielkołuczkiei od X. Skargi, niżem do Wilna przijachał iusz, beł X. Baranowski wziął od niego, które ma posłać Wasz Mości.

Iegomość Pan canczlerz zostanie tu w Wilnie s tydzień po Krolu Iegomości.

Na Sendztwo Posnańskie electow czekamy, skoro ie prziniosza, czinić bendę staranie, żeby P. podstarości Posnański voti compos beł.

S P. podskarbiego Koronnego snadź Krol nie barzo content, a widzę że nadworny nie do kończa mu żiczliwem. Z Wilna 20 Iunii 1581.

Iusz biskupstwo Kuiawskie P. marssałek Zborowski terasz, gdi Król na koń wsiadać miał, X, Rozdrazewskiemu oddał, owe beneficia drugie, o ktorichem w liście pissał, zadzierżone iescze, ale probostwo Płoczkie pewnie ma X. Podkanczlerzi.

LIST OD IEDNEGO PRZIIACIELA OD DWORU DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO.

Na tegorocznij woynie cokolwiekby się na niei działo, a ia tesz wiedzieć y domyslić się bendę mogł, tim sposobem, iako roskazanie Wasz Mosci mego Miłosciwego Pana przeszlego roku, to iest per dies acta pisać beło, wypiszować Wasz Mosci bendę; oto iedno swego Miłosciwego Pana proszę, aby y piszanie moie do czudzich rąk nie przichodziło, y iesli niedostateczne, abo wiadomosci, — nie tak iakoby wola Wasz Mosci beła, nie miało w sobie, to mi żadny niełaskiei nie niosło u Wasz Mosci, gdiżem tak wielkiem secretarzem nie iest, abym wszitko wiedzieć miał. Wiemci żeć to sromota moia, ale a cosz mam rzecz, kiedi tak fortuna chce mieć.

Z Wilna piszalem Wasz Mosci swemu Milosciwemu Panu, cokolwiek się iedno tam działo przi mnie, asz do samego odyazdu Krolewskiego. Pan canczlerz, ia tesz przy nim pozostalismy tam beli mało nie czały tydzień.

Tu do Dzisny przijachal Krol Iego Mość 1 die Iulij, continuis itineribus, nigdzie nie mieszkaiancz w drodze, poiezdzaiancz dobrą drogą, także y pogodą, nie tak iako dwie lecie na pierwszą woynę.

My tesz z Iego Mość Panem canczlerzem dnia dzisieyszego, to iest 3 Iulij, przyachaliśmy po nim; beł Pan barzo rad. Iako dnia wczorayszego pogoniel nas w drodze xiądz biskup Wileńsky, dzis przecie nierowno z nami przijachał do Dzisny, we dwie godzinie po Panu na piąci kotczich s kilkiennascie slug. Poszeł tesz papieszki Possevinus s Panem przijachał, y beł poczawszi z Wilna w thowarzistwie z nami, ma s sobą dwu Iesuitow. By iedno Dzierzek z Moskwy przijachał a wiadomość o Moskiewskiego rzeczach przziniosł, ma tam wijachać Possevinus y tractować o pokoy y podobno nawraczać samego Kniaza; dziwy to nie lada iakie bendą, iesli go nawroci.

Z Wilna iadancz zazeliśmy nabozeństwa s tim Possevinem; Pan na kazdi dzień, nisz na wosz wsiadl, wysluchal mszy, a kiedi w swiento nie ruszal się z mesca asz po obiedzie, trzey Iezuitowie kazdi swoię mszą odprawiel, wiencz dway kapellani Pańsczi, ktore s sobą s Kracowa wiezie, tesz po iedny, potim xiądz Wielogorskij kollegiat Kracowskij kazanie miewał; owaśmy barzo nabozni beli. Przi obiedzie potim disputatiae; Pan sam quaestiones movere, a Pan Nakielski, ślubuię, toć się miał o religią od nich, ale mu argumenta nie stawało; pilnie Panu canczlerzewi służy y przi ludziach iego poczet swoy mieć chce.

Pogonil nasz tesz w drodze Pan starosta Przemyskij. piszano belo poń do Rusi, aby prentko bywał. Ma iachać w poszelstwie do Turek w sprawach synowcza Królewskiego nowego Siedmiogrodzkiego woiewodi, a pierwy wstampi do niego do Siedmiogrodzkiei ziemie; cicho się ta odprawa iego dzieie, y wiedzieć nie mogę pewnie, w iakich sprawach poiedzie, ale mnimam, ze podobno prosić o confirmatią tego woiewodztwa, y stand colligo, ze blisko tego, ze się damy na pokoy z Moskiewskiem łaczno przïwiesc, bo isz tam rzeczi sinowczowe niebarzo pewne, trzeba się tu ułaczniać, zebyśmy im tesz tam zabiegali. Ten tu szinowiecz drugi przi Krolu iest in honore, na ławie siedzi, a gdi panowie przijdą, daie mu Pan canczlerz przed sobą miesce. Wengrzi wszisczy służą przed nim iezdzą, iednak widzę, ze barziei Krol affect owemu, co w Pultoffsku etc.

Iachał tesz z Wilna s nami woyewodzicz Sendomierski, sin nieboszczika Pana woiewodi, wiedzie 30 koni z sobą, iako volontarius, ktore ociecz za ziwota iescze obieczał beł posłać, snać za Pana canczlerzową persuasią. O Lipionkę zabiega, y siela ych, co mu tego zieczą, bo tam niebosczik ociecz iego wielki sumpt nałożeł na budowanie, praeterea belo by im barzo zlie bes tego, bo oyczizna chuda, długów tesz gromada.

Konopaczki tesz przibiezal, abo o Tozeff abo o Puczk prosi. Pan canczlerz. ut fit, obieczuie, ze na nim schodzie nie bendzie, ale wszitko odkładaią asz po woynie. Waier się tesz stara o się, chocza iusz ma doszic, posłano go do Rigi piszać 2000 Schotow, ktore Farensbek morzem prowadzi.

Pan woiewoda Posnanskij Pawłowskiego swego posłał, proszancz, aby beła nań ratia za tą occasią, nic nie miannuiancz; piszał y do mnie, ale

Pawłowski iescze odprawy nie ma, a powiada, iesli mu iakiego przywileiu nie dadzą, telko odpis na list, ze chce Pana Przijemskiego czekać, bendzie snać miał iakie nova mandata. Iesli się sam Pan canczlerz serio w to nie włozi, wantpię, aby serce Krolewskie samo przes się miało się przichylić do czego. Powiada Pawlowski, iesli nam teras czego nie dadzą, do smierci o nic nie bendziem prosić.

Są tesz po niebosczikn Panu woiewodzie iakieś pasze w Prusiech, czynią około 400 flor. o te stara się doctor Gisius; wiencz iezioro iakieś, co tesz kilkaseth złotich czyni, o te nasz Pawłowskij komornik prosi.

Chotyniecz dwie wsie tesz po Panu woiewodzie Panu staroście Przemyskiemu dano, czinią po tisiancz złotich, dano ie iescze na seymie beło po kuzinie, iedno niebosczik oziwał się do prawa, otosz iusz teras pacificus Pan starosta.

O Gorę, dwie wsi na Podgorzu po Zebrzidowskim koniuszim kroliowy. Pan Philipowsky z Belzeczkiem concurruie; czinią około 800 złot.

Zastaliśmy nowinę, isz Moskwa z Tatari miasto Orszą y wsi około Mohilowa, Sklowa y onych kraiow, około 2000 spalila, ludzi wiele pobrawszi y skodi pocziniwszi, a to pod przimierzem, ktore tu posłowie Moskiewscy uczinili ad diem 4 Iulij.

Barzo się Krol fraszuie y posłał wskok do tich tam kraiow dowiedzieć się pewny rzeczi o wszitkim y gdzie się ci ludzie obrocili; posłał tesz do Markowa do Moskiewskich posłow expostuluiancz o to, że fides induciarum fracta, grozancz, ettc. ale y oni y Moskiewski pewnie tę wymowkę naydą, ze na ten czas gdi ta excursia beła, iescze wiadomość w Moskwi o przimierzu nie beła.

Radby Krol Iego Mość stand się co prendzi ruszeł ku graniczi, żeby nie proznować, poki czas y pogodi służą, ale niemasz s kim. Pieszi dopiero nadchodzą, konne rothi iedne się s Polski dopiero ruszaią na unię, te nowe nie wiedziec gdzie są iescze, a te drugie dawne, isz dopiero pieniędzi im u Wilnie iakąs trochę dano, terasz, gdiby iachać, poprawnią statkow. Wiencz percrebuit miendzi nimi, ze pewnie pokoy doydzie, y tak się leniwo spieszą, poszilaią do nich, aby się nie sadzili na tem, bo o pokoiu nic pewnego nie masz, owszem za temi excursiami nie ma się do niego, żeby ich iedno co richlei zwabić.

O tim pokoiu nic pewnego nie masz, musi być przecie coś, co iedno Krol a Pan canclerz wie, y suspectum mi barzo, że Pan canczlerz głoszem wszitko mowi, pokoiowi nie tuszancz; czekamy na Dzierska; ten podobno co pewnego przyniesie, ale choczaby s pokoiem przijachał, przecie z woyskiem trzeba bendzie do Inflanth na possessią iachać. A wiera byśmy tesz mogli się niebarzo drozić, pozwoli-li Narwie zacierać by, boć y my iusz za swe mamy etтc.

4 Iulij.

Xiądz biskup Wileński withał Krola Iego Mosci; przyszedł sam a sua posta (potestate); Pan Troczkij przed nim y brath P. marszalek nadworny; przijął go Krol doszyć ućciwie, stoiącz witania słuchał y stoiancz odpowiedział. Iesli Inflanti do renku przijdą, a Riskie arczibiskupstwo y biskupstwa drugie bendzie tam Krol, tak iako się slyszeć daie, restaurował; boie się by x. biskup nie chciał tam na cokolwiek zakładać; s Panem canczlerzem nie widzę takiei confidentiej, iako przed tim; xiądz widzę strzeże authoritatem, a nas tesz z miesca się nie ruszi. Zaleskj sługa iego starszi mowił ze mną, trzebaby nam żeby beł łaskaw was Pan na nas, a zeby, rzekę, swagier nie miał być łaskaw? Maią, prawi. Włoszi proverbium: Gia fu il tempo che berta filana, baczemy, ze poki siostra beła żiwa, łaskawszem beł. Teras gdysmy u P. woiewody Podolskiego beli, mowił nam y radział, chczemyli mieć rzeczi nasze salvas, abyśmy P. canczlerzewi służeli pilnie. otosz my tak bendziem czynić. ale wy nie wiem, bendziecie li dbać o to. Iadancz z Włoch. iachał beł prosto xiądz biskup do P. woiewody Podolskiego do Rusi y mieszkał tam czas niemały, wiencz nie wiem nas co na to.

Kozaczi pod zamkiem Nieszczardi poymali nieiakiego Niewenglowskiego od Lukowa z Lubelskiei ziemie, z zoną y s pacholkiem, co chcial do Moskiewskiego zbieżeć y przedać mu się; przywiedli go tu dziś; podobny iakis chłop y mowny, służeł pienć lat przedtim P. Zolkiewskiemu staremu, P. Bonarowi y innym. Zonę tu beł niedawno w Połoczku nierzandnicze poiol, pacholek serbni iakis, co od sługi Bornemissowego niedawno tesz beł uciekł; naleziono przy nim oratią sterminowaną, iaką miał Moskiewskiego witać; być mu podobno na palu; powiada, ze wola iego, a

czarth go do tego prziwiodł. Miałby beł u Moskiewskiego miesce, bo mowny iakiś.

5 Iulij.

Krol Iego Mość o wschodzie słończa na zaiancz wyiezdza co dzień. P. canczlerz czały dzień, z gospodi nie wychodzancz, zawarszi się, swą renką piszał, nic innego, iedno expeditią P. staroscie Przemyskiemu do Turek.

Then głosz puscza, ze go Krol stand ma do Siebieza y do Opoczkj posłac, ale to u mnie suspectum, bo wiencz oni o czim głoszem mowią, s tego nic nie bywa; tak rozumieią ludzie, ze podobno Krol coniunctis viribus do iednego miesca się obroci, a wiesci te dle tego pusczaią, aby fallerent hostem etc.

6 Iulij.

Zbieżalo coś Moskwy s Siebieza y wczora u Drissi zamku naszego, sesc mil stand, trafili na konie bydło naszich na paszi — Wybranowskiego y Liubowieczkiego rothmistrzow pieszich; zabrali go niemało y ludzi kilka zabrali. Wezbrali się za nimi naszi, ale nierichło; trafili na dwu Moskwycinow, ktorich tu prziwiedziono, alie chłopstwo iakieś; powiadaią, ze Moskwy 400 iest na Siebiezu. Iesli odijedziem stand a tego Siebieza nie weźmiem, bywać tu Moskwie pewnie. Ale to gorsza, że to iusz pewna, ze okrutnie wielkie skodi Moskwa około Mohiliowa, Skłowa, Kopysci poczyniła; traffili tam na kraj nasiadły barzo, około 2000 wsi spalili; slachti, białłychgłow, płonu wielką mocz zabrali y za Niepr pognali, sami potem za nimi wpław; zal się tego Panie Boże; beła tam niedaleko Kazanowskiego y P. Troczkiego rota, ale się o nic nie smieli kusić, bo ich y s Tatarzi około 20000 beło; powetował ci się nielada iako przeszlych skod na nas. Anxius barzo Krol, ze się to stało, y radby się mscil co prendzi, ale cosz rzecz, kiedi leniwo nadciągaią żołnierze.

Zdrayeza Niewengłowski nawrociel się przed Iezuiti, bo beł haeretikiem; prosi, aby go ścientą śmiercią karano.

7 Iulij.

Wyiazd krolewski odmyka się stand as do tego wtorku, co idzie za tydzień; trudno co poczanć, kiedy zolnierzow nie mas; terasby czas woiować; pogodi, drogi dobre; dopiero bendziem chcieli, kiedi pluti i zimna zaydą.

Pan starosta Przemyskj odprawę swoię Tureczką przepiszował sobie swą renką s kopiei Pana canczlerza renką pisaniy. Piszarz gi zaden, ani secretarz nie widział, coś musi być taiemnego ettc.

8 Iulij.

Klopotu doszic, isz rothmistrze nie nadciągaią, iusz dziś niektore impedimenta wodą wyszilaią ku Zawołoczu; przi nich 500 pieszich iść kazano.

9 Iulij.

Possevinus przed Krolem kazał de villico; barzo dobrze uczynil adhortatią do Krola, aby te Moskiewskie wieznie, ktore przes tę woynę pobrani są, kazał instituere in fide Catholica, ale wantpię, by pozwolni chcieli; Socolonicus iescze z Wilna do Kracowa się wrociel, ustal iusz nieborak, kazancz w Wilnie na katedrze omdlał y barzo slab; iusz podobno nicz po nim nie bendzie. Laterna terasz ordinarius kaznodzieia przi Krolu.

Przijachal dzis P. marszałek Zborowski, pytal mnie o W. M. ieslibym iakiego nie miał piszania. Przijachal tesz y P. Radziwil starszi marszalek Lithewskij, tak isz tu trzech marszalkow mamy; postaremu nie słyszi.

Po mszi Krolewskij śliśmy zaś na drugą mszą spiewaną y kazanie do gospodi P. canczlerza, beł tam x. biskup Wileńskij y marszalkowie.

Tamstand beła zawarta rada u Krola przed obiadem secretissime, wszitkim do iednego wyniść kazano, niewiem iescze co tam belo, a pewnie o woynie.

U Pana canczlerza iadl P. woiewoda Wileński y Pan Troczkij y popili się tak wsisczi, że nas Pan spal czaly dzień y nie wstawal z łoża asz do samey noczi.

10 Iulij.

Wieść z Ukrainy przisla, ze Moskwa s Tatari z niemałem ludem ciągnie dobywać Orszi; maią y dziala s sobą; widzieli ich na oko spiegowie; bela rada, co czinić, conclusum P. Troczkiego poslać przeciwko nim, dano mu coś około 1000 koni Polskich roth, które tam poblizu są, y poslano listi do nich, aby się z P. Troczkiem u Witepska ziachali y ku nieprzijacielowi pośli, iako: Zebrzydowskiemu, Kazanowskiemu, Iordanowi, Gostomskiemu, Orzelskiemu y Timrukowi, y rozkazano im, aby P. Troczkiego we wszistkim, co każe, sluchali. Wiencz niewiem, będąli; Boze ich tam prowadź. Swych tesz P. Troczkj bendzie miał do tego 300 koni, oyczewski poczet do tego, ma tesz z zamkow coś pieszich nabrać. Niebardzo się to Moskiewskij do pokoiu ma; na Dzierska czekamy. Dzis tesz poslano Poszowinuszowe listi do woiew. Smoleńskiego, w ktorich o swoiem do Kniaza iachaniu znać daie.

U Pana canczlerza bankiet, ćcieł wszitkie Pany co ich tu, Radziwiły wszitkie, miendzi nimi biskupa, woiew. Wileńskiego, Pana Troczkiego, marszałkow dwu, beł u nas Zborowskij. Mowią niektorzi, że nas zakłada na to, aby od Radziwiłow mogł imienia Opalbowskiego trzeci części dostać. Maią tesz tam Ostroskie xiązenta dwie częnści, ktorzi mlodemi bendancz, skoro ociecz umrze, podobno by o swe nie beli trudni.

Piszą a piszą y posylaią przeciwko rotham, co idą, aby iako naprendzi nadchodzili. Starosta Liwskij w kilkunaście mil stand, wziął na 300 koni pieniądze, a nie ma ledwo 150. O Iezus, toć trzasku doszić! Mazurom się na woynę nie chce.

11 Iulij.

Z onych nowin nicz, co ono mowiono, ze Moskwa około Mohilowa 2000 wsi spaliła y skod poczinila, Lithwa to bela rossiała. Dziś tamstand przijachał Markowskij porucznik rothi Kazanowskiego; to przinioɫ, że 27 Iunij Moskwy pod Mohilow, iako on powiada, przisło y s Tatari około 30000, snać lud nikczemnij, blahy, aby beli Mohilow wybrali, a rotha Kazanowskiego sama bez rothmistrza, oslyszawszi się o nich, przed tim przisla tam iedno 200 koni; uganiali się s nimi tego dnia naszi czałych siedm godzin, tak że do miasta przistempić nie dopuścili im; przibela im potem Timrukowa rotha; Moskwa, nadziewaiancz się wielkich ludzi, ięli uchodzić

y doiachawszi Niepru przeprawowali się; naszi na ony przeprawie gromili ie y na onę stronę przegnali, kilku więzniow porwawszi, ktorich tu ten Markowskij (iest od naszi Kruświcze) Krolowi przywiodł. Skodę tam wielką ta rotha wzięła w koniech; Moskwa wszitko w nie z łukow y z rusnicz strzelała, rannych tesz thowarziszow i pacholikow doszić, zabitego z łaski Bozei zadnego; skodi we wsiach niemasz tam zadny, iako ono mowiono, ani spustoszenia ziemie y kontent Krol s tich nowin [1]. Litwa to wszitko te nowiny sieie. Dubrowno tilko w strachu P. Mińskiego belo, spalili mu tam coś wsi, także y Holowrzinskiemu, ktori pisał do Krola skarzancz się, listu tego copią poszelam W. M. [2]). Otoszci podobno zaś Moskwa odwrot uczynili y ku Orszi, iako znać wczora dano, idą. Iescze wczora poiachał tam P. Troczky, bendzie miał ludzi wsistkich okolo 3000, miendzi nimi y rothi Polskie bendą, iakom pisał wczora; wiencz nie wiem, sprawi li tam czo.

Wengrow snać kilkanaście pieszich z Zawolocza do Moskwj uciekło.

Pan canczlerz P. woiew. Posnańskiemu odpiszał swą renką niewiem co, ale Pawłoś ten odpis maiancz, chce poczekać P. Przijemskiego; powiada, że mu tak kazano, ze y Pan Przijemskj iescze sam ma mowić s Krolem.

Te vacantiae wszitkie zawieszono as po woynie.

Przijachali tesz tu trzey Dzialynsczi, sinowie woiew. Chełmińskiego; znać, że domaturowie; maią się P. canczlerzem bawić.

Mowią tu wszitko, że P. Miedzirzeczkj umarł, ale widzę że Tłukomskj imieniem iego sollicituie o iakieś pozwy na Kościennikj; niebożenta toć się maią od niego.

List od Witepskiego woiewodi przyniesiono, w którem pisze, że niemało Moskwy posło beło dobywać Wielisza, y posłali przed sobą 400 koni, przisli na nasze y wsiseczi zbici; osłyszawsi o tim co po zad beli, wrocili się na zad.

Dzierzek z goncem iusz iedzie, s czim niemasz iescze wiadomości.

---

[1]) См. Приложение № 51.

[2]) См. Приложение № 50

12 Iulij.

Wyiazd stand do Połoczka naznaczony w przislą sobothę. Co godzina to tu nowin doszic o Moskwie, raz dobrich, drugi raz złych: Krol się frasznie o to barzo. A Lithwa nawienczey rośsiewa te plotkj.

Nowiny o xianzenciu Legniczkiem wyrosumiał P. canczlerz y podobno podał do Krola, powiadalechmu tesz o Glogowie, co tam mieszczanie occupowali katholikom kosciol, a isz ich tesz chce dobywac Czeszarz, discurował o tim u stolu: czemu prawi ten Czeszarz nie umrze, wszak miał dawno? moglby ten Glogow prziść do nas. A daleko prawi Miedzirzecza, — 10 abo 12 mil. O daleko barzo. A Pana marszalka daleko? połtori, rzekę, milę od Włoszakowicz. To wszitko beło, iako wiencz, on owo uśmiechaiancz się ettc. Cokolwiekby się iedno dzialo w Niemczach, racz W. M. pisać I. M. widze, ze mu to wiedzieć miło.

Dwa kroć po przijachaniu teraznieyszem moim do niego, pił do mnie u stołu publice za zdrowie W. M. w Wilnie ras, drugi ras w drodze, niepomnię gdzie, wyiachawszi z Wilna.

Inuestiturę xzianżencia Kurlandzkiego, ktora tak dwie lecie pod Dzisną in castris bela, pomnię zem W. M. posłał y ceremonia wszitkie; teras znowu drugą posziłam [1]). Ceremonij wielkich niebeło, telko że w polu w zatoczonem obozie namioti Krolewskie rozbito beło, w iednym maiestat niewydworny, iako w drodze, trzi stopnie wzwysz uczyniono suknem czerwonem nakrite — xzianzencia wprowadzono do obozu: miał swych około 50 iezdi; do namiotu na to nagotowanego iachano s nim pierwy, potim prowadzono do Krolewskiego namiotu, gdzie iusz Krol z radą siedział. Tam przíszedszi klenknął xziąże, iurament uczynił w te słowa, ktore poszilam W. M. potim Krol odpowiedział, vexillum dał w renkę, siedział potim pedle Krola; insignia zadnych niebeło u Krolewskich iako u woysczc. Tamże pośćieł Król w tim obozie, po obiedzie zas na zamek iachał. Ile pomnię, inakszich ceremoniej nie belo, ale to wiem pewnie, zech beł to wszitko posłał dostatecznie spissano W. M. Niewadziłoby abyś W. M. kilka słów do P. Wi-

---

[1]) Въ рукописи находятся только требованія Курляндскаго князя и королевское утвержденіе ихъ. См. Приложеніе №№ 8 и 9.

leńskiego napiszać raczeł, żeby mi tich Moskiewskich listow dawać kazal copias dla W. M. bo Lithwa nieuzici są y w małych rzeczach; starać się s pilnością bendę, abym cokolwiek bendę mogl, tich spraw, ktore in absentia mea toczeły się, W. M. poslać mogł, ale nic niemas inszego, iedno około tey Moskwy ettc.

13 Iulij.

Kozak iakiś przijachał od Mscisławia, powiada że tam coś Moskwy beło pod zamek podiachało i naszi się uganiali s nimi, niewiem co się teras temu Moskiewskiemu stało, że tak wiele broi.

Mowią o tim pomału, że Wengrow pieszich coś niemało z Luk y z Zawołocza do Moskiewskiego uciekło.

Roti piesze nadciągaią. Iezdi mało iescze. Widzę, że Krol wdzięczen kto pierwy przijedzie.

14 Iulij.

Krol I. M. iescze tego dnia u Dzisnie został, a P. canczlerz wyiachał ku Połoczku y we trzech milach noczował w puszczy pod Uszaczą, ale iusz tego zamczisczа niemasz, rozebrano go na drwa; poki Połoczk beł u Moskwi, mieskało tam trochi kozaków naszich, co kradli.

Tego dnia P. starosta Przemyskij w Dzisnie pożegnał y poiechał z odprawą Tureczką. Ma się zadzierzeć iescze z nią doma y czekać, asz mu s Siedmigrodzkiei ziemie dadzą znać, ma li iachać albo nie.

Wielką commoditatem praestat most Krolewskij woiennij, co go w Kownie robiono, na kształt tego, co po Ferdinandzie Czeszarzu zostal beł u Wengrzech. Pod Dzizną postawiono go na Dzwinie za 3 godziny; druga połowicza iest go tesz pod samem Połoczkiem; barzo bespieczny; każdą bathe cum suo tabulatu z linami s powrosi 6 wołow ciągnie ziemią, a kiedi po wodzie, 2 chłopi prowadzą; może y 10000 woyska przeiachać po nim; wiencz go może y na wodzie użiwać, iako y drugich lodzi, do prowadzenia impedimentów.

15 Iulij.

P. canczlerz do Połoczka przijachał, a Krol I. M. tego tesz dnia w nieszpori, rano wyiachawszi z Dzisnỳ, dobrich 7 mil uyachał. Nis do namio-

tów swych wyachał, w drodze pod zamkiem marszałkowie dway Lithewsczi wielgi i nadworny pokazali poczti swe iezne, wielki 120 uszarzów, wiera niebarzo k rzeczi; skapy iakieś nikczemnc et quasi neglecte. Ow drugi pokazał 30 koni, przecie niezlych. Niewiem, czemu ow starszi tak się pokazał; widzę, ze niedbale terasz, albo się na kogo gniewa, albo mu coś niemilo; s P. canczlerzem, wybornie baczę, że nietak iako przed tim bywało, ettc.

Tamże zarazem Seruy rothmistrz pokazał pieszą rothę, pacholków 200. Skoro Krol ssiadł s kotczego do namiotu, alić Dzierzek przibiezał od Moskiewskiego, oddał iakąś wielką hramotę, iak stukę koleńskiego płotna, dwiema pieczenciami wielkiemi zapieczentowaną; beła y trzecia pieczęnć naszego P. Troczkiego, bo kazano mu beło z Dzierskiem się potkać, list ten othworzić, przećcić, aby iadąncz ku Orszi dowiedział się consilium Moskiewskiego, y oddał Dzierzek także list P. Troczkiego, podobno tam contenta są ty hramoti. Smiał się Krol, patrzancz na pieczenci, — nunquam antea nobis misit tam magnas literas, fortasse a primo Adam usque res gestas describit. Woiewoda Wilenskij rzekl, podobno Miłościwy Krolu: wypiszuie wszitko, co się iedno od początku tey woyny toczeło. Dal Krol listi Panu Wileńskiemu, potim z namiotu wszitkim kazano wyniść, iedno radi zostały same [1]).

Onego zdraycę Niewęglowskiego ścięntho, potim sczwiertowano, uprosiel mu taką smierć Poszeuinus, bo go zarazem albo sczwerthować, albo na pal wbić miano.

16 Iulij.

Krol z namiotów iachał na nabozeństwo do Iezuitów na zamek, Skarga połacinie przed nim kazał; P. canczlerz tam nie beł, beła w iego obozie także msza y kazanie. Maią Iesuitowie na zamku mały kościołek, gdzie czerkiew iedna beła; kilka ich iedno, aleze się na tim początku pięknie się poczinaią rządzic; przed zamkiem, tam gdzie się miasto sadzi, buduią iusz kościoł sobie drzewniany czudną proportią y stanie podobno tego roku wszitek; Krol barzo sollicitus, iakoby tu osiedli dobrze.

---

[1]) См. Приложение № 52

Woiewoda Potoczkij bankiet czinił na wszitkie Pany i na Dwor; beli tam wsziszczi na zamku y Pan canczlerz.

Powiada Dzierzek, ze tam beł in summa custodia; dwiema płoti go beło ogrodzono, a trzecim lubianym, ze nikogo widzieć nie mogl ani iego nikt.

17 Iulij.

Przijachali tu cztere Anglicowie zołdaczi, powiedaią ze na sławę Krolewską; dway są ossoby iakieś czisle y znaczne znać, drudzi nie tak. Isz, prawi, Panie o tim sława iest wszendzie, że waleczny; nie maiancz we Francij y u Niderlandzie co czynić, bo pokoy y k temu nie placzą żolnierzom, przijachaliśmy tu offiarować Krolowi temu służby nasze, iesli ich potrzebować bendzie. Ten starszi snać żołdak dobri, powiada Soboczki, chciałby na drugi rok, ieśliby chciał Krol, wywieść tu 3000 Arkubuzierow. Witali przes P. canczlerza Krola publice y iedli s P. canczlerzem; Krol im thesz za tę chenć ich podziękował.

Goniecz Moskiewskij dziś do swych poslow przibić ma, wskazal do nich Krol, aby dzis iescze hramoti swe przczrzeli, a iutro zarazem gdi znać dadzą u Krola bywali.

Tuszą ludzie że pokoy bendzie y podobno wszitkie Inflanti spełna Kniasz puści.

Zakłada tu Krol kollegium Iesuitow y od tich dobr, ktore przed tim na czerkwie Ruskie bely fundowane, część uiąć chce a onym dać. Slachta ta Połoczka na przesłem seymie opowiadala się przeciwko temu, proszanc, aby Krol skand inąd Iezuiti zakładal, a czerkwie dawne in robore suo zachował; odłozono im beło tę sprawę na theraznieysze tu przijachanie Krolewskie. Krol wziął ią teras przed się y uczynił dzis przedmowę do tei szlachti, że nie dla tego Iesuiti zaklada, aby ich wolność mial łamać, ale żeby nominis et gloriae Dei amplificatia beła, skoła aby beła dla ichże potomstwa y dzieci, żeby in religione Christiana et politioribus moribus instituerentur, na ktorei to educatiey iuventutis, iako nalezi wiele, nietelko Polska zna, ale wszitek swiath. Przipominał tu o obyczaiach y życiu sprosznem tich kroiow ludzi, iako neque humanitatem neque politiem nie maią et fere belluinam vitam agunt. Prziwiedziono mi, prawi, tu w Lithwie gdzieś nie-

dawno dziecię we trzinaście lath, a przi nim niewiaste; ten chłopiecz mężem bel tei niewiasti, a przecię oiciecz iego mieszkał s nią iako z zoną, czekaiancz aby sin dorosł; otosz żeby taki sprosznośći niebelo, chczę tu skoly, kościoly, xenodochia postawić; wszak mi s mey własney skori wolno sobie bot y co chcę postanowić y uczinić; dostalem tego mieczem, czemu mi takowych ordinatij niema tu być czinić wolno; przimuszac niechczę nikogo na religią Rzimską, niechay zostanie kozdi przi swey wierze, iako bendzie chciał, wszakem zostawil Rusi czerkiew murowaną, kościol co nawientszy S. Zophiej. A tak isz powiadacie, że maientności te czerkiewne waszi przodkowie s swego własnego ninacz inszego nienadali iedno na Ruskie czerkwie, pokaszcie na to listi fundatię; co pokażecie, przi tim was zachowam, ale na co mi niepokażecie, s tim mi wolno czinić co chcę. Iusz ia te wasze czerkwie y popy opatrzę, że contenci y wy y oni bendą. Agrippa interpretował tę Krolewską przedmowę, ale nie do końca wyraziel iako belo trzeba. Śliachta za tim: że prziwileiów ani fundatiey listownych niemamy, Moskiewski wszitko na Poloczku y s nami pospolu zabral, constat o tim certo certius, że te wsi od naszich przodkow nadane są, wiedzą ludzie o tim, prosiemy, abyś nas przi tich wolnościach naszich zachował, a Iesuitom co innego dał. Owa tak conclusum, że P. pieczentarze s skarbnych regestrow revisorskich dawnych, które iescze przed wzienciem Poloczka od Moskiewskiego są, revidować maią y spiszać te czerkwie, humieństwa y fundatię; ktore się pokażą, że przedtim bely podawania ślacheckiego, te im zostawione bendą, a ktore podawania krolewskiego y woiew. Poloczkiego, temi Krol pro arbitrio suo disponet y bendzie obraczać wedle wolej swy. Niemilo barzo tey ślachcie, ba y niektorem Panom, bo nieradzi nomen Iesuitow slyszą. Wiencz ci ziemianie siela tich wsi occupowali, powiadaiancz że to przodek moy nadal, ma się to zasię w dom moy wrocić. A Krol zasię: nie Panowie, quod Deo dicatum est semel, ad profanos usus iterum non debet converti. Widzą, ze serio w the rzeczi chce Krol weyrzeć, ettc.

18 Iulij.

Dzisieyszi noczi trafiel się nietreffny casus P. Wileńskiego. Pieczenć mu gdi spal s nami tu ukradziono. Agrippa do P. canczlerza raninchno

s tim przibieżal do niego, porwal się zarazem Pan, iachal do Krola, zastal P. Wileńskiego s P. woiew. Wileńskim czekaiancze przed namiothem Krolewskiem; ius Krol wyszedl do mszy, śli do niego y powiedzieli mu. Wyszedl do mszy Krol nie z dobrą myślą niewiem dla tegoli, czyli że go grzbieth bolal, bo chramiąnc wyszedl. P. Wileński nieborak turbatus barzo, iakosz iest dla czego, nie lada to co, ciehuczko o tim ludzie mowią iakoby niewiedzancz o tim; Boze go w tim pociesz, widzę że y P. canczlerz pomaga mu do tego, ale to barzo cicho sprawuią.

Goniecz Moskiewskij do namiothów prziprowadzon telko z listem od boiar Moskiewskiego do naszich Panow Rad.

Zasiedli naszi Panowie w oszobnem namiecie, a on im list przyniosl, oddawszi go do drugiego namiothu odwiedziono gi, a z listem do Krola sli Panowie y tam go, zamknąwszi się, czcili; przećciwszi zaś do onegosz namiotu przyprowadzono do nich gończa, a P. Wilenskij powiedział mu od wszistkich co boiarowie do nich piszą; do tego wszitkiego wieść Krola I. M. bendą, iedno ti iedz do poslow wielgich a powiedz, aby zarazem maią li przes cię iakie nowe skazanie od Hospodarza waszego do Krola I. M. tu odnieśli. A on zaras — harast, harast, czapki nie zdyąwszi ani pokłon uczyniwszi, poiachał.

Po obiedzie zarasz poslowie wielczi przijachali, bywszi pierwy przed Krolem, a recapitulatią, iako zwykli, spraw wszitkich uczyniwszi, posli z naszemi Pany do osobnego namiotu na tractati. Cosz się tam sprawilo? nicz dobrego; Moskwa od pierwszego podania, ktore belo u Wilnie, coffaią się na zad, co iusz iedno o Narwę slo, to terasz y onych kilkudziesianth zamków które puszczali, ustempić nie chcą, tilko puszczaią Kokonhaus y kilka innych, wszitkich iest czteri zamki; powiadaią tak, to coście iusz wzięli to iest Luki, Poloczk ettc., niech iusz bendą wasze, do tego te 4 zamki w Inflanciech, wiencz y naliczeli kilkadziesianth inszich zamkow w Inflanciech, iako Rigę ettc., wiencz Kurlandzką ziemię, co iest w renku Krolewskich dawno; to, prawi, Kniasz puscza iako oyczizną swą, a przimierze uczynić nam kazal do siedmi lath. Naszi Panowie zaś, — a wszakzeście pierwy wszitkie Inflanti oprocz Narwie samy postempowali? druga, czemu to puszczacie, co zdawna iest nasze. Rzekli, my to mowiemy i sprawuiemy, co nam Kniasz sprawować kazal. I niemacie inszego zlieczenia? Niemamy. Nu to tu nie-

macie co czynić, a tosz iutro pożegnaycie Krola, a iedzcie. By nie beł Krol Chrzescianskiem Panem, inaczyby się z wami obchodziel, nizeli obchodzi, boście wy radszy spiegowie, nizeli poslowie ettc., et sic discessum od tich traktatów. Otosz Bog wie, co dalei bendzie. Tak conclusum: iutro rano przipuście do nich Poszewina, aby on w rzeczi sam od siebie y od Papieża nawiedzil ich, opowiedział drogę swą do Moskwy et aliud quasi agendo persuadowal im, zeby do słusznych tractatów przistempowalj; wiencz niewiem, iesli co sprawi ettc. Są iedni co mowią, żebyśmy iusz przestać na tim mogli, aby pax tandem cocat, maiancz Luki, Połoczk, Dzwinę wolną y te inne zamki, ale zeby do tego nie przimierze ale pokoy beł; drudzi zasię powiadaią, że trzeba iachać dalei y prziprzeć; puści wszitko, gdi na sję nastampiem; iego to fortele, aby nas iedno wlekł et tandem spe pacis decipiat. Iabych na pierwszich votum radszi pozwolił; zda mi się, że iusz satis gloriae mamy; poiedziem li w Moskwę, tedi nam tam zimować przijdzie, a on o to nie dba; pieniendzi niemaiancz, niewiedzielibyśmy co z żołnierzmi rzecz; on teras ma coś Tatarow, a co wiedzieć, iesliby ich tesz niepuściel do Wilna ettc. Więzniowie, ktore prziwiodą, ci mowią, że Kniasz mowi, ze pieniędzi Krol ma mało y niedługo ich tesz mieć bendzie, druga, że dla śmierci Brata swego musi się obrocić do Siedmiogrodzkiej ziemie. A cosz wiedzieć, ieślisz się ten barbarus nie sadzi na tim? a dziwna rzecz, iako on te nowiny wie.

O Pieczenę Lithewską iusz wszisey wiedzą, piszą universaly o nie, copią posziłam ich W. M. [1]).

Nieborak P. Wileński sfraszowany barzo, iakosz iest o co. Dziwna to iako zginęła, y musi być że ktoś swoy wziął, a na nic innego niegodzieł iedno na to; usnął Pan u namiecie, strasz około niego także posnęła, namiotek odpiąć dla chłodu kazał, skrzinka zelazna, w ktorei pieczęnć, a przi ni coś portugałow y klenoti drugie zamknione bely, na zelaznem łańczusku do nogi u łoszka prziwarta lezała; podle ni leżała tesz skatuła druga, na ni stała miednicza srebrna z nalewką; złodziey skrzinkę zelazną, niewiem iako łańczuch z nogi u łoska zyąwszi, wziął, także y onę skatułę drugą także porwał, a miedniczę z nalewką zostawił; kiedi tego od P. Wilenskiego sukano,

---

[1]) См. Приложеніе № 53.

naleziono nad brzegiem u Dzwiny onę skatulę leżancz y onę zelazną skrzinkę nieodłupioną, bo znać że niemogł złodziey, ale wierzchne wieko w iednym rogu gwałtem odwiedzione y odyente, tak co iedno renkę tam wetknąc mogł y niewziął nic innego iedno pieczeńć z łańczuchem; portugaly y klenoti zostawił, skand suspitia est, że ten złodziey na pieczęnć telko ważeł.

Dla audientiey tich posłow P. canczlerz splendorem suum pokazał, sługom swem poubierać się w barwę kazał. w błękithne hatłaszowe delije, przi nim pacholanth 4 po włosku, w błenkitnych hatłaszowych sayanikach y marinarach, capellusze także hatłaszowe błenkitne u nich. strusie piora białłe. ieden z buławą tusz za nim wszendzie, sam na koń Tureczki wsiadszj w czerni po włoszku około niego 40 hayduków z ruśniczami do namiotu Krolewskiego iachał, a przed nim daleko P. Radomskj z P. marszałkiem Zborowskiem certiruiancz, przed nimi zaś tich hatłasnych catervam pomposum coś beło, a ludzie poszeptem — y hetman wielkj! ale czekamy czego wientszego, gdj się z ludzmi swemi okazować bendzie.

19 Julij.

Rano bel Possevinus u Moskwy, potim u Krola privatim przi Paniech relatią czynił rozmowy, ktorą mial s nimi. Zgoła do inakszich tractatow przistempować niechczą, iedno iako się declarowali wczora, y czofaią się od Wileńskiego podania, gdzie malo nie wszitkich Inflant, wyiąwszi Narew y kilka zamków, ustempowali; tilko Kokenhaus, Askarath, Lennarth y ktoris inszi zameczek daią a przi tim Luki y do tego Rigę, Kurlandską ziemię y to wszitko, co nasze dawne. praeterea Połoczk y to, czegośmy teras woyną dostali, powiedaiancz że im Kniasz nic wienczei postempować niekazał, a telko przimierze do siedmi lath uczinić. Iasieński Lithewskj pisarz tłumaczeł im do Poszewina; ućciwość mu czynili, wyśli przeciwko niemu daleko przed namioth, kiedi Papieża wspomniał, tile oni razow ad nomen powstawali; on tesz snać umiał się im accommodować, iakosz chłop iest chytri; mowił im, ze dla chrześciaństwa podeymie Papiesz praczą, żeby ten pokoy zwiodł; ięli zarasz prosić, — uczyń ti to, a Hospodar nas zapłaci tobie dobrze. Ieśli prawi niebendziecie chcieli uczynić pokoia, tedi Krol musi iechać y woiewać, a bendzie wam potim gorzi. Bog iego serce od tego od-

wiedzie, powiedzieli; potim persuadowali mu, aby sobie lekko do Moskwy iachał, gwałtu nieczyniąc, iużeś stari, potrzebać wczaszu; to dla tego, żeby uprzedzić mogli do Kniaza.

Gdi od Krola poszedł Poszenin, introducowano posly. P. Wileńskj in eum sensum respons im dawał, niebarzo considerate bo o pieczeńć sturbowany barzo, suggerebat mu Krol często s P. canczlerzem czego opuszczał. «Aczby Krol I. M. za tak lekkim uważeniem osoby swy od waszego Kniaza, że zmienne skazania tu maiestat iego poszila przes wasz, a czasz woyny fortelnie a niepotrzebnie zwlacza, przizinę sprawiedliwą miał dochodzić tego na oszobach waszich, bo za takiemi waszemi postempki, nie poslami ale spiegami rozumieni być macie; lecz Panem Chrzesciańskiem bendancz, czinić tego nie chcze; radszi milosierdziem, niżeli okrucieństwem obeydzie die s wami. Iużeście beli u Wilnie wszitkę Inflancką ziemię pozwolili, telko o kilka horodeczkow malych slo, dla kiorichescie gończa beli do Hospodara poslali, y nadzieięście czinili, że Hospodar miał ich pozwolić; pod tim czaszem Hospodar nieopowiednie posłał ludzie swe pustoszić panstwa I. K. M. gdzie skodę uczynili y ludzi niewinnych pomordowali, czego I. K. M. ludziom waszem ktore brał nieczynil, niemordował, ale na służbę swą brał, ktorzi iść chcieli y pożałował, a ktorzi niechcieli, besz ukrziwdzenia wolno do ziemie waszi puszczał. Aczci tesz niewielką pociechę co beli wtargnęli odnieśli, bo na ktore ludzie naszj trafili, dali im zaplatę ich, wszakże mieycie to na ten czas w zisku. Krol I. M. sprawiedliwość swą y wszechmocznego P. Boga wziąwszi na pomocz, nie na tak malych ossobach a ubogich ludziach zemscić się tego bendzie, ale na kim bolszem, a iusz to nie o samą Inflanczką ziemię, ktorei terasz chciał, ale o wszitko waszego Kniaza. A tak s tim odkazem wolno do ziemie waszei iść możecie, a czołem K. I. bijcie.» Nic niemowianc, uderziwszi czolem odesli. Niewiem iesli im ten respons smakował, podobno przikrszi ette.

Otoszci iusz to nieżart, spodziewaliśmy się pokoia, aliści woyna dopierosz. Niektorzi się spodziewaią, że iescze poslowie drudzi bendą, kiedi się dalei podemkniem. Boże day to, a wiera nas wiele cobyśmy temu barzo radzi, bo przijdzieli tu zimować, biada nasza. Bog wie co się dziać z nami bendzie; kiedi by honeste być moglo, moglibyśmy tey woyny zaniechać, bo iusz dość mamy etc.

P. canczlerz z więzniow swych, ktorich na Wieliszu wziął, posłom dwu posłał daruiancz, snać zacznych, powiadaiancz, ze to na przyczinę Possenina Papieszkiego posla czini; przijeli ie, nic niepokazuiancz, zeby o nie dbali, dziękowali iednak za to P. canczlerzowj, czini to, prawi, iako człowiek chrześciańskj.

Koss przijachał z Nizu; czinił relatią publice, co się tam s strony onych Tatar działo; inaczi iest, nis beło przed tim sprawiono Krola. Nizowczi nicz niewinni, poymali dwu Czarewiczow Przekopskich, iednego Galgę, traffiwszi na nie casu na Nieprze; uciekali s Tatar, bo się tam miendzi sobą bracia o Czarstwo rzezą y zamieszanie tam wielkie, a nic z diabła gościa. Successum rei gestae wipiszuie Krolowi Orziszowskij, co porucznikiem Nizowczow iest; listu tego copią posziłam W. M. [1]).

Są ci Czarowicze w Czerkasiech u starosti, ieden Galga, ktoriby immediate miał succedere na Czarstwo. Piszą do Krola, listu tego poszilam copią [2]), pilnie proszancz, aby ich puścieł do Czeszarza Tureczkiego do trzeciego brata, ustnie przez Kossa mirifice zaleczaiancz się Krola proszą, aby ich redimeret armis na Czarstwo albo promouował do Turka, obieczuiancz do śmierci wiarę swą, posłuszeństwo y pokoi s Tarar y przisięgami to iako nawarownieyszemi uthwierdzie chcą; do Tatar nie śmieią, bo Czar Krimski o gardło im stoi, poszyłał do Niżowczow murzi podaiancz im za nie 70000 czerwonych złotich y 400 kaftanow hatłaszowych, a ci murzowie mieli to zleczenie, skoroby ie beło wydano, ze ie pościnać miano. Roskazal Krol Czerkaskiemu staroscie, aby ie pilnie pod strażą chował, żeby się nieumkli ad aliam informationem et nihilominus, żeby ie humaniter tractował, a krziwdi żeby niemieli ni w czim. Otosz niewiem, co dalei bendzie okolo nich; mogłby Krol za tą occasią s Tatari terasz iakie tractati czinić, coby s pozitkiem naszem beło ettc.

Gdi się to tam w Tatarzech działo, prawie pod ten czas wieziono tam upominki zwykłe od nas, y za timi rozruchi coffniono się s nimi nazad.

Powiada Koss, że tam wziął tę sprawę, że Czar Przekopskj, wziąwszi od Moskiewskiego upominki wielkie, przisiangł mu niepomagać Krolowj

[1]) См. Приложение № 54

[2]) См. Приложение № 55

Polskiemu woiować przeciwko niemu, ani ziemie iego woiować, y to nicz dobrego, ode dwu bierze.

Od xiężny Słuczkiei pokazano poczet Krolowi 400; konj z dostatkiem, snać im drogo płaci; są uszarze, ale tesz y kożaczi s nimi.

Białogrodzkich Tatarow kilkanaście seth koni przijachało nam służyć. Strasz pierwszą dzierzeć maią a Haraburda ie wiedzie.

20 Iulij.

P. Boner okazował rothę swą prawie ozdobną, iescześmy tu niewidzieli takj; konie dobre, świethne ettc.

P. Nakielskij tesz poczet swoy pokazał y P. Rozdrażewskj od P. podkomorzego Posnańskiego, tesz dobrze, konie niesbiegłe mieli; przijął Krol wdziencznie.

Listi ad maiores consiliarios piszać kazano, ktore komorniczi do Polski za kilka dni nieść maią.

Poszouinus tesz Krola pozegnał; prosto do Orszi obroci się stąd. Moskiewskiemu na list iego odpiszać kazał Crol P. canczlerzowj.

21 Iulij.

Ruszeliśmy się od Połoczka ku Zawołoczu; mamy tam 26 mil; wszitko pusczą a borem; Krol ma po ośmi mil na dzień wyezdzać, a P. canczlerz po 4. Cięski to na nas bor, wszelaką żiwność brać tam s sobą musiem, paszy nigdzie niemasz.

Noczowaliśmy tego dnia s P. canczlerzem od Połoczka 4 mile w boru pod soszną, a Krol przed nami iescze w drugich 4 milach. Iedzie P. canczlerz iak hethman, chorągiew solenniter nioszą, przi niei 200 koni, Ubrowieczkiego 150 a drugich Ruszakow 50; bembny hetmańskie ettc. Pan Radomskj słuzj.

22 Iulij.

Noczleg we 4 milach pod soszną w temże boru nad rzeką Drissą. P. canczlerz biedzi się z listem Moskiewskiem; prożno, aby mu piszarze zdołać

mieli, iest go 12 arkuszi czałych, a cosz ia wiem, *czego w nim* niemasz. Argumenta dziwne, łaianie sproszne; iusz tam prziczita Krolowj krziwoprzisięstwo, biessurmaństwo doszić usczipliwie. Naterminował beł Krol, iakoby mu odpiszować krotko y exprobruiącz mu nieczności iego; chce mu posłać dwoie xziengi, piszane o obyczaiach iego od czudzoziemczow — Guanina iednego Włocha, a drugie Craucij, daiancz mu znać, że wszitek swiath pełen iego nieczności; naostatek tak concludował: odpiszować ci na wszitko niechcę, aleć rzeczą pokazać wolę, a co mi przipiszuiesz, żebym beł chciw przelewać chrześcianską krew, tedi niezawodzancz z obudwu stron ludzi tak twoich iako y moich, wyiedz na pewne miesce sam a sam uczyńwasz oba z sobą, czego ieśli nieuczinisz, magis tua ignavia toti mundo innotescet. P. canczlerz chce zaś, aby mu odpiszać na wszitko y kazde argumenta wywrocić iego, ale niewiem, uczini li temu doszić, bo hramota zawieslana, gniewa się, teń obieś prawi we wszitkiem perplexus. Niewiem, czemu Moskiewskij tak teras podniosł się, musi podobno mieć w Tatarach nadzieię, albo tesz podobno chce do Wilna, poki my u niego bendziem, ale P. Troczkj zaległ z ludzmi na strazi u Mohiliowa.

23 Iulij.

Noczleg pod sośnią w timże boru we 4 milach.

Gdiśmy się dziś z noczlegu ruszali, prziwiedziono do P. canczlerza dwu Moskwycinow boiarskich dzieci, co się przedali y z Moskwy uciekli; podobnj iaczisi; wziął ich Pan do siebie; powiadaią, że się spodziewać trzeba, że Kniasz u Pskowa y Nowogroda ludzie mieć bendzie. Te dwie miasta snadź rozerwane są na dwoie, iedni są do Krola, drudzi do Kniazia; wiencz niewiem, prawda li to.

Wyprawieł P. canczlerz Tiliczkiego piszarza do Cracowa do probosca Miechowskiego z nominatią na biskupstwo Przemyslskie; otosz iusz ten czlowiek biskupem bendzie; wantpię, aby sine summa invidia ettc.

Iusz tesz W. M. wiedzieć dobrze raczisz, że Cracowskie woiewodztwo Panu woiew. Bełskiemu dano, ale cum hac conditione, że na państwo Cracowskie postompić ma, kiedi ow ustompi woiewoda Bełskim, tak tu mowią, Żołkiewski starj.

Komornik wneth oto z listi do W. M. senatorow [1]) wsiada, a ia tesz ten list zamknę.

Dat w boru pod sośnią miendzi Poloczkiem a Zawołoczem, poł mile od Niesczardj, gdzie niekiedi zamek beł Moskiewskj, a tak dwie lecie spalili go naszi kozaczj. 23 Iulij 1581.

AB AMICO QUODAM EX AULA AD EUNDEM.

Ia, continuando seriem piszania mego, wedle roskazania W. M., coby się dnia dzisieyszego dzialo u nas, niemam co piszać, bośmy teras w tich ciemnych pusczach iak w glembokie pieklo zabrnęli; telko s P. canczlerzem iedziem samj, Króla niemamy; aby tak tęskliwy drogi zbeł co prendzi, przed namj ku Zawołoczu bieżi, po 8 mil na dzień. Iusz to pianti dzień iako się s tich pusez dobywamy; iesczc iutro czaly dzień mamy, y w Bogu nadzieia, że się nam ukaże Zawolocze, ale y tam przijdzie trwać drugę nędzę; chocz się nam ukaże niebo, ni trawy, ni owsza, skapy nasze niemuti bendą, y by nie ono — gaudium est miseris — bela by nam acerba vita w takiei praczi y nędzi mieskać. Krol telko sam na kotczem biezi, dworzan kilka z obożenem, a s R. podskarbiem, na nocz tilko namiotek, ni ławki ni stoliku, na południe pokarmuie w chrześciany kotarze, zedeł mu czynią, kołków kilka w ziemię wbiwszi iako roszoskj, a na przek druguch kilka polozwszi, także y stolik s takiego stukfarku, kobierczika obicia niepytay, a kiedi się z drogi po obiedzie spać zachce albo odpoczinąć, usieką drobno brzozowego liścia s chrostem miasto materazu, rozłożą na ziemię, położy się y przesypia iak w nalepszim pokoiu. Dobrze się beł zagrodził od nas Moskiewskij temj pusczami, aleceśmy mu ich przedarli dobrze. Boże day to, by nam wszitkie te conatus na dobre wysly y dobre skończenie mialy y pokoy co richlei beł, ale P. Bog wie, iako ta biera padnie; chczemy glemboko w Moskwę, a czaszu mało mamy, bo zima za paszem, a nieposle li poslow o pokoy, iako się w liście declaruie, ze do 30 lath posłać niechcze, co tu bendzie czinić; odyachaćli, tak daleko zaszedszi, czeli tam zimować?

---

[1]) См. Приложеніе № 56.

et quid magis expediet? Ieśli by na siem, podobno W. M. nań przijedziecie, ale ieszli podatek prorogować, niewiem dacie li się W. M. prziwieść. Pieniędzi na to lato mało mamy y tę trochę nierichło pobarczi znoszą. Zolnirzom tu w Zawołoczu płacić obieczano y wioząc za namj 200000 złotich, ale quid inter tantos, trzebaby tele drugie za przeszłe. Bendą li żołnierze o płaczą zapierać się, czas nam upływać bendzie y boiem się, byśmy nie oschlj, a pogoda zaś nieprzijacielowj nie nadesła. Iakosz nie wiem, co za mysterium, że tak hardzie y usczipliwie teras piszał, ma w czimsi nadzieię, u Smoleńska ma ludzi niemało y godzi na to, żeby do nas wtargnął, kiedi my u niego bendziem. Zaległ tam u Mohilewa P. Troczkj s 1000 koni polskich roth, iakom w pierwszem liscie piszał, y Lithwy coś; ma wszitkiego woyska s pieszemj około 3000 y by się tam P. Troczkj nie wymykal, a telko ti Moskwie przechodu do nas zabronieł, wielką by posługę uczynił, Kniasz bowiem, iako baczem, barzo tam patrzi na eventum ti swoj expeditiej tameczny.

P. canczlerz kilka dni terasz w drodze nicz nie czinj, iedno replicuie na list Moskiewskiemu. O Iesus! toć go ieździ; każdą sententią, każdi articuł à contrario pervertit; bendie miał Kniasz co ruminować; bendzie ten list po łacinie y do Rzimu go posliem, żeby beł po wszitkiem świecie; bo tesz snać on listi swe, co do nas pisze, y odpiszi nasze po Niemczech rosszyła.

Dzis noczuiemy w tei ze puszczi, nad ieziorem 5 mil, gdzie tak-rok P. canczlerzewj żołnierze od Zawołocza ciągnancz, wielkj nendze cum summa illius invidia zażeli, w okrutnie złych drogach, plutach, przebyciach trudnych, one porzuciwszi y swoie impedimenta wszitkj odbieżał ich do Połoczka naprzod. O Iesus! toć snadź beły klątwy wielkie, boday nam to zabith czinił ctte.

25 Iulij.

Noczowaliśmy w tim ze boru pod sośnią 3 mile nad ieziorem, do ktorego rzeka Drissa przichodzi. Tam zastaliśmy ano działa, kule, strzelbę y inny apparat woienny, ktorj iescze u Dzisnie tak dwie niedzielj w strugi na Drissę rzekę beło włożono, w to iezioro przisły y na land złozono to wssitko, bo Drisza iusz nie w naszę stronę płynie dalej, y zarazem dziś 300 koni

Krolewskich z Zawołocza prawie swieżych przisło y kilkaseth podwod z Zawołoczkiey włosci ma przyść także, co to wszitko ziemią iutro do Zawołocza poprowadzić maią.

26 Iulij.

Pod Zawołocze przijachalismy s P. canczlerzem, a Krol iescze w poniedzialek przed namj prendzi się przes tę puszczą spieszel. Iako kaczka na iezierze zamek, takroczne P. canczlerza sudores; oglendował Krol I. M. s pilnością miesce ze wszech strón, a iako miesce natura munitum, tak virtutem P. canczlerza, że go w tak zly niepogodny czas dobel, chwalil; mowieł, by na mię beło przisło, nie kusiełbym się beł; kocha się Pan s tego, a iusz to przijaciel wielkj, co powiada, ze zamek twardi, cięskj do dobycia ettc.; wsisczi mowiemy, że tak.

Zibrzik tu starostą; rządnegośmy zastali; ale iemu włosci do tego zamku, ktorei roskazuie, iest 15 mil wserz; chlopow, co mu przysięgli, ma 4000; kazdi mu na statią Krolewską złożeł po dwu taleru; powiadaią, ze przes ten rok zebrał tu przeslo 30000 zlotich gotowych; gniewaią się, widzę, o to nasi pocichu, ale widzę, ze Zibrzik nic o to nie dba. Gospodarstwo tu wiodł wielkie, kazdą rzecz on sąm sinkował, prziwiosł kto na targ co, on zakupieł a zołnierzom przedawał, y mowią, wszitkie nasze pieniądze zostały się u niego ettc. Snać tak-rok tim Zawołoczem kilku rothmistrzow naszich ćciono, nie chciało się im, otoszci Zibrzik wie, co s nim rzecz. Bog mu przecie zapłać za to, ze nam od samego Połoczka asz tu drogi naprawieł; mosti prawie porządne y warowne na izbiczach przes ieziora, przepadliska, nie owak po polsku, pobudował,ześmy wszendzie w tich puszczach barzo łaczne przeprawy mieli; a snać y pod samy także Psków od tego miesca drogi naprawieł, ale, co wielka, s tich tutecznych iezior wychodzą rzekj y ieziora drugie, ktoremi as pod Pskow bespiecznie statki prowadzić cum impedimentis może, o czim Lithwa przedtim y słowka nie powiadalj; P. canczlerz sam tak-rok doszedł tego.

27 Iulij.

P. Zebrzidowskj rothmistrz od P. Troczkiego z Witepska y od Mohiliewa przijachal, oznaymuiancz, ze Moskwa, co ono beli poczęli woiowac,

iusz się wrocili nazad y asz do Dorohobuża posla, y prosi P. Troczkj, aby mu tamstand, gdisz tam niema co czinić, y s temi tam rotami tu przijachać kazano. Nadyadą tu podobno iutro P. Lithewsczi, bendzie deliberatia, iako P. Zebrzidowskiego odprawić. Trwozi ta Lithwa Krola, sprawy dobrej o niczém niedaiancz.

Sollicitus Krol barzo y gniewa się na rothmistrze, ze się tak leniwo ściagaią; ci co s Polskj daleko sciangnancz mieli, bardziey się spieszą, nisz ci dawni, co tu pobliżu na leżach beli; wymawiaią się, ze pieniędzi nie mielj; te troche, co u Wilnie dano, nierichlo tesz wzielj, ano za takrocznem upadkiem y ześciem na statkach, siela im znowu nabywać potrzeba, a tu o wszitko trudno; owa P. Bog wie, iako ta woyna poydzie; a iesli się; iako iusz tarchaią o tim, obrociem do Pskowa, przijdzie nam tu zimować, iako to bendzie roskosz, strach wspominać; niewiem, wrociemy li się do domu spełna. Terasz nam co nalepszi czas uchodzi, pogodi pienkne, drogi łathwe; dopiero kiedi się z nieprzijacielem bendziem mieli stoczić, alić iusz zima bendzie, pluthi, nendza et id genus; niebendzie-li Krol miał swieżey piechotj; wantpliwa, aby ta wytrwać miała.

Krołowa I. M. posłała od Krolowey Sweczkj list Krolowj I. M.; prosi, aby Krol, bendzieli miał być pokoy z Moskiewskiem, nieczinił go, aszby tesz beł Krol Sweczkj mąż iei wen includowan.

Poklopotali się P. canczlerz s P. podskarbiem nadwornem: wskazał Pan do niego przez mię, że Krol roskazał posłać przeciwko Farensbecowj, oznaimuiancz, że ziwność przeciwko zasłano mu, mąki, woły ettc. na pewne miesce, y napomnieć, aby s temi Niemczi spieszeł się co richlei. P. podskarbj odkazal, że to poszyłanie prożne, iusz się dwakroć piszalo do niego diligenter, trzeba pieniendzi y skarbu szanować, lepiej to na co innego obrocić, co by na comornika wyszło. O Iesus! toć się Pan rozgniewal, gdich mu ten respons iego odniosł; siela mowiel; niech doszyć na tem ma, żech cierpliwy, ani mu przeszkadzam, przesiodlam go, odepnę mu ten popräg, a innego podepnę, urzędnik-em pierwszi wyiezdzę go ettc.; belo tego siela; iedzcie (Pudłowskiemu y mnie rzecze) do niego, powiedzcie mu, niech tak nie wskazuie do mnie; niewyszałech ia sobie s palcza tego; co mnie Krol poruczeł, to mu opowiadam. Zaś do mnie s furią: biegay powiedz to Krolowj, że mi tak odkazal; stampie pierwy, rzekę, do niego; ować staneło

na tim, że nam s Pudłowskiem do niego iachać kazał; powiedzieliśmy, przijachawszy, że się Pan obraziel barzo, do Krola iachać powiedzieć to kazał ettc. Nu on tesz na to s furią: dobrze do Krola, mam ia thesz s nim, kładą na mię wsziscży, Krol, Lithwa, wszitkie molem belli; nie wiem, iako komu dogodzić. Mitigowaliśmy go, aby się hamował, bo Pan sierdziw barzo, aby do niego obmowić się iachał; powiedział, że in contemptum nic nie czinię, znam go superiorem ettc., ale tesz pacholęnciem być niechcę u niego. Obaczeł się potem, przijachał do Pana, obmawiał się. Mnie się inaczej uczinić niegodziło, iedno odnieść iego odpowiedź, y tom modestissimis verbis powiedział; abym beł miał powiedzieć wszitko, co mowieł, dopieroszby beł gniew, inacziby beło. Boie się, by się to szczeście iego nieprzechyliło kiedj.

28 Iulij.

P. starosta Zmodzkj okazował swoy poczet: 30 koni wszitkich, 140 uszarzow, 120 kozakow, 40 strzelczow iezdnych, ozdobnie y porzandnie doszie, koni powodnych 4 czudnych, ale tak dwie lecie beło na Połoczkj lepiej.

Melancholizuie P. canczlerz, ze się tak długo nic nierobj; na zołnierze fraszunku doszić; rzekł przedemną: bym to beł wiedział, te pieniądze, com na woynę wydał, wolałbym beł nalozić na budowanie. Wiesz to Bog, iaki exitum tei woiny mieć bendziem; nieucziniem-li grontownego pokoiu; albo, ieśli do kończa Moskiewskiego nie dokonamy, bać się trzeba, byśmy tego, czegośmy dostali, nie utracili zasię. Lithwa nam niesatisfacit w żadney rzeczi; iako tich zamków odyedziemy u nich, co wiedzieć, iesli zasię w nie niewyedzie Moskiewskj.

29 Iulij.

Rada taiemna beła s P. Lithewskiemj. Deliberatia beła, w ktorj kant się obrocić. Conclusum, że do Pskowa; do Nowogroda non tutum, boby Pskow y kilka innych zamkow musielibysmy po sobie zostawić. Iesli Moskiewskj za przijachaniem tam naszem non descendet ad conditiones pacis, bendziem dobywać; a zada bithwę, nieda li, albo ieśli niedobendziem, tedi oblęzemy y tam zimować bendziem; dla żiwności bendziem pusczać zagony

w ziemię, Riga z Inflanti bendą gi nam tesz dodawać; mamy stand Pskowo niedaleko, 30 mil, trzeba nam mieć chodu malo nie dwie niedzielj, a iescze ledwie pianthego dnia wyiedziem stand.

Przecięć to niewiem iakie mysterium, że ten Moskiewskj, ludzi zadnych niemaiancz, tak teras hardzie każe; nie wiem, na co tak piszno się się stawia; discurruią iedni, że tu z Lithwy otuchę ma; wiencz Wengrzi, co uciekaią, mogą go wsadzać na to, aby stał; Krolowi niedługo niestanie nervum, ustanie, ettc.; niewiem, ieśli to prawda; vulgus to sobie ratiocinuje.

30 Iulij.

Odprawiwszi nabożeństwo, respons na list Moskiewskiego, ktori Gisius napiszał, czitano przed Pany; P. canczlerz sam przełozi go na polskie, bo mi piszarze tey robocie niesprostamy; s polskiego zasię Lithwa na Ruskie przełożj, ktorj Moskiewskiemu poślią; a ten łacinskj chce Pan posłać do Rzimu, aby o nim wszitek swiath wiedział.

Pan Żebrzidowskij rothmistrz do P. Troczkiego y zolnierzów do Rusi odprawion; za persuasią Panow Lithewskich pozwolił Krol, aby tamstand zyachalj, gdisz iako się onym zda, obawiać się tam nieprzijaciela nietrzeba; kazano im iachać do Chełma y tam się zadzierzeć do dalszi naukj; w drodze maią excursię czinić. Niebarzoć Krolowj milo, ze od tego tam Dniepra odyeżdza P. Troczkj, ale naparl się, wiencz tu listj do Panow rospiszal, aby go tam iedno stand zwiedli.

31 Iulij.

Lithewsczj Tatarowie pokazowali się 600 konj, nad nimi Haraburda starszi.

2 Augusti.

Panie Boże day, ze ten Moskiewskj zdechł, nis do Pskowa doiedziem; iusz niewiem, iaki kłopoth wszisczi Pany y my, a ia z Gisiuszem nawienczei mamy około tego odpiszu; czaluchny dzień dziś, od wschodu słończa począwszi as do zachodu, nad tą niecznotliwą hramothą siedzieliśmy, iescze kończa niemasz przecię; a Panu tesz niewiem co po tim, wdawać się w te Lithewskie odprawy. Krol iutro wyiezdza rano w drogę, a wszitko o list

przískwiera; niewiem wiera, iako richło będzie gotów; Lithwa, kiedi go napiszemy, ma go na Ruskie przekładać; a cosz ia wiem, iako to prentko bendzie.

Patrz W. M., iako się y miendzi Polaki Lithewskich ośćikow zawadza: Masłowskj, sin onego woyskiego Wieluńskiego, co posłem bywał, a teras niedawno umarł, chciał zbieżeć do Moskiewskiego; starosta Kieskj w Inflanciech poymał go y list przi nim nalasł woiewodi Moskiewskiego, co iest u więzieniu na Gniewie w Prusiech, w ktorem zaleczał go Kniazewj, że sługę s niego bendzie miał godnego; a iakj treffunek: pod ten czas, gdi Masłowskj przisedł w rencze, przibieżał także do starostj Kieskiego Moskwycin ze Pskowa, co się przedał do nas, a miał na 500 strzelczow; owa z obu stron zdrayczi doszić; prziwiedziono dziś wieczor obu do P. canczlerza; zdumielismy się wszsczi, Moskiewskiego uyrzawszi; czistj, podobny pachołek; gdi Pan pytał, czemu to uczynił, powiedział, że go zły rozum zawiodł; tandem kazał go oddać profossowj, y niepoczciwie go porwał per suos ministros, y thuszą, że mu być na palu; żal się Panie Boże tego ettc.

3 Augusti.

Krol gdi prawie na koń iusz wsiadał, list na sendztwo Posnańskie podpisał y surrogatią P. Woyciechowi Zaianczkowskiemu, tak iako beła wola W. M. Pan canczlerz tesz iusz wsiada, pieczentować ich trudno, a Pawłoś tesz iusz odyezdza; praeterea kazał mi Krol y Gisiuszowi pozostać tu y Haraburdzie dla docorrigowania y przekładania na Ruskie tego Moskiewskiego responsu, a stand zebyśmy go wyprawili za gonczem, ktori dla iego przed graniczami zadzierzan iest; otosz tu pozostać musiem pewnych ze dwa dnj, a Krola y pieczenci nie doiedziemy as u Woronczu; skoro iedno doiadę Pana, obadwa te listi zapieczentuię et per primam occasionem, gdi sie to traffi, odeslę do własnych renku Wasz Moszczi mego miłosciwego Pana [1]).

My xienża wymawiamy sobie na Panu sendziem nowym, aby na nasze dziesieńciny beł łaskaw, id est, aby ie nam przikazował spełna, bo tu zań przirzekliśmy Krolowj, ze choćież ewangelik, inaczy czynić nie bendzie ettc.

[1]) См. Приложеніе № 58.

Atoli do tego Pskowa iedziem, Panie Boze racz nas sam prowadzić, azeby te trudi nasze prozne nie beły; iest tam 3500 strzelcow kniazowych, iezdi 4000, a ludu mieyskiego y boyar, co w tim powiecie mieszkaią, 12000 do obrony; muri tesz są, ale powiadaią, ze stare; my 20 dział burzanczich prowadziem, a niedaleko 14000 piechotj; bendzie pewnie biesiada; spodziewamy się, ze iakie posly bendziem mieć o pokoy; Boze day to; ia o Pskowską korziść nie dbam, byle się Pan Bog dal s całą skorą do domu wrocić. Spiegowie przinieśli, że Moskwa kilka zamkow około Pskowa spaliła, a wszisczi się znoszą do miasta.

Tu iusz iesień y chłodi, by o S. Bartlomieiu u nas, y bliziuchno iusz zima, otoć roskoszi nie zazywiem.

Datt pod Zawoloczem, die 3 Augusti 1581 [1]).

7 Augusti.

W pustyniach noczowałem u wielki nędzi, k temu okrutnie zley drogi zazelem; gori tak wielkie ma ten kray, iako na Podgorzu u nas, iedno nie skaliste, ale inszego srogiego a gestego kamienia pełno; ziemia iłowatha, a ddze y zimna iusz nadchodzą. Pan Bog wie, co za roskosz mieć bendziemy.

8 Augusti.

Iusz z pustiń w lepszi a obfitszy kray wciągnałem y noczowałem od Woronicza w 5 milach. Abundantia wsitkiego; derewnie, to iest, siola gen- ste, y czlowieczka nigdzie nie masz, na polach zboza wszelakiego wielki urodzay y dostatek.

9 Augusti.

Do Woroniecza przijachałem; nie zastałem nic nowego. Articuły obozowe knuią; iescze ich nie concludowali. Krol się fraszuie, ze rothi nierichło nadciegaią; iuszby się czas ruszić; czas zimny nadchodzi, drogi przipadną zle; Bog wie, co bendzie daley. Moskwa niedawno, kilka dni temu, zamek niedaleko Pskowa, Kraszny Horodek, spalila dobrowolnie; sami y ze wszitkiem do miasta się znieslj.

---

[1]) См. Приложеніе № 57.

10 Augusti.

Articuly spiszane, w radzie przi wszitkich rothmistrzach czitane są. Przesłyszawszi ich, prosili P. rothmistrze przes P. Przijemskiego, aby, odstampiwszi tesz na strone, około nich rozmowili się s sobą; pozwolono; zas przez P. Przijemskiego, przyszedszi, powiedzieli, ze sie im podoba wszitko, tilko ow ieden stricte barzo napiszany, aby nikomu po swey potrzebie do dom nie wolno odyachać beło, ani się absentować. Iesli tu Krol Iego Mość sam na zimę zostanie, nie odiedzie zaden; ale ieśliby miał odyachać, proszą, aby odyachać beło pozwolono. Drugie postulatum, aby iusz o tim wielgim hethmanie wiedzieć mogli. Trzecie, aby im płaczono, gdisz służą iako Krol I. M. kaze. Na pierwsze odpowiedziano przes P. Zborowskiego marszałka, ze przestaie na tim Krol I. M. Na wtore: Krol I. M., namowiwszi s P. radamj, hethmana declaruie. Na trzecie: wselakie staranie czinić się bendzie, aby płaczono.

P. Przijemski sollicituie, aby wedle obiethnicze, ktorą na seymie P. sendziemu Caliskiemu uczyniono o czło Radzieiewskie, o puł noteszi y wies Boguszicze, terasz Krol I. M. dać mu na to daninę swą raczeł; są o to przyczynne listy I. M. Pana woiewody Posnańskiego. Sam tesz P. sendzia pisze, a chce y wsi Czołowa przitim; powiedziałem ia to P. canczlerzewi, ze to do Radzieiowa nalezi; a nie czija to wies insza, iedno P. starosti Radzieiowskiego, y mowił o tim sam Iego Mość s P. Przijemskiem. Otoszci iusz odstempuie Czołowa, tilko o te drugie urget; powiada: dla tego Czołowa nie chczemy sobie łaski I. M. Pana marszałka wzruszać, y P. sendzia, prawi, zaniecha. Iest tu pachole P. woiewodzine, ktore stand odprawić chce P. Przijemskij do Polskij y prosi mnie, abym list na sendztwo Posnanskie przezeń posłał do renku P. woiewodi; ia mowię, że to być nie może, bo się rzekło, że do niczijch innych rank odesłane być niema, iedno do Wasz Mości. Ale P. Orzelskiego expeditią, prziwileie, do renku iego odeslię, zebyśmy go tim ukoijli; y przestałci na tim P. Przijemski. Otoszci aby się tem sendztwem nie mieszkało, poslię go ia quidem przes to pacholę P. woiewodzine, nie powiadaiancz nic, coby za list beł, ale tilko do renku Gralewskiego do Warszawy, y napiszę mu, aby za pieniądze z defluitatiey pewnego cursora wziowszi, odesłał ie do renku Wasz Mości co

prendzei. Mam prziczinу, dla czego mi się nie zda posłać tego listu ku Wasz Mości przez to pacholę ettc.

Articuly, które wszemu ricczerstwu w obecz, ktosbykolwiek do woyska Iego Krolewskiey Mosci wiachał, maią być opowiadane tak rothmistrzom, iako thowarziszom y inszem wszitkiem, ktorzibykolwiek na służbę Iego Krolewskiey Mości y Rzeczypospolitey iachali.

Stephan z Bożey łaski Krol Polskij, Wielkie Xiąze Lithewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieczkie, Żmodzkie ettc. y Siedmiogrodzkie.

Wszisczi ludzie, ktorzikolwiek w woysku naszem bendą, tak pieniężni iako voluntariuszowie, którogokolwiek stanu, powolania y narodu, maią podlecz porzandkowi y articułom woyennym niżey opisanem, gdisz na to kazdi tu przijachał, nie zeby sprawy woienne zatrudnial, ale y owszem pomagał.

A isz iako insze wszitkie rzeczi dobre, tak tim więczey zwycięstwa od P. Boga są, thedi zeby P. Bog thei theraznieyszi sprawie naszei błogosławić y w tim, co przedsiebierzemy, pomocznem nam być raczeł, kazdi z przełozonych y panow ma swoich napominać y do tego wieść, aby każdi terasz tu osobliwie boiaźn Bozą przed oczima miał, onemu się modliel y iako napilniei o tho się starał, aby sumnienie swe iako naczistsze być może P. Bogu oddawał.

Iako woyska bendą rozdzielone, zeby swemi drogami śli, tak kazdi drogą woyska, do którego należi, iść ma, y iako uffy bendą rozdzielone, tak kazdi uff ieden za drugiem iść ma, nie mieszaiancz się uffie, tak ze kazdin iedna rotha za drugą ma iść, iako bendą spiszane, nie mieszaiane się, i impedimenta za swem uffem kazdego uffu. Dla czego wsisczi lidzbę wozow swych tak przikritich, skarbnych, ridwanow y koczczich, iako nieprzikritich kolass, palubow y innych dać maią. Przi ktorim uffie chcialoliby co iść synkarzow z zywnoscią, maią się opowiedzieć, zeby się tesz nie mieszali, ale na swem miescu sli.

Azeby ten porządek, ktori bendzie opiszany y ktori się kazdego uffu starszemu poda, zachował sie, maią tego dozierać koleią po parze rothmistrzów.

Ktoriby upornie chciał się mieszać, tego y siekaniem wozu y bulawą moze nie tilko sprawcza uffu onego główny, ale y każdi z rothmistrzow tych, ktori na ten czas bendzie dozierał uffu onego, karać.

Impedimenta Iego Krolewskiey Mości, także y dział, nie ma żaden rozriwać; ktoby inaczi uczynił, ten tesz moze być karan od tego, ktori na ten czas bendzie od Iego Krolewskiey Mości przełożony.

Gdzieby w którem uffie woz komu się złamał, zaras ma stempować z drogi; potim, gdy naprawi woz, gdzikolwiek w koleiej, która się na ten czas traffi, maią go puscić Panowie rothmistrze, ktorzi na ten czas bendą dozierać. Gdzieby tesz uwiązł wosz iaki, powinni ci ratować, ktorem rothmistrze oni roskażą.

Na stanowisku kazdi uff ma stać, ktore mu naznaczą, a na cudzem stanowisku z uffu inszego zaden nie ma paść, ani ziwności brać; a zwłascza tich stanowisk maią pilnie ochraniać, ktore bendą naznaczone dla Krola Iego Mości.

Po ziwność zaden nie ma zaiezdzać na strasz, tesz y terasz w ciągnieniu; a ktoby iezdził, od tego, co bendzie strzegł, ma być poyman. A gdzieby się sprzeciwił, iako nizey iest opiszano, przeciwko niemu postampić.

Profosz generalis ieden od nas naznaczony, bendzie miał authoritatem wystempne, ktoregokolwiek narodu y poruczeństwa, tak w obozie, iako y gdzie praehendendi. A przi tim profosie maią być czteri ossoby: iedna z narodu Polskiego, druga z Lithewskiego, trzecia z Wengierskiego, czwarta z Niemieczkiego, zeby to beło tim rzandniej y bes ukrziwdzenia czijego, y takowy kazdi wystempny ma być zaras stawion przed te naznaczone ossoby, ktore w obozie naszem zawzdi zasiadać bendą, a bendą czterey, po iednemu z kazdego wyszei mianowanego narodów, ktorzi takowych caus przesluchawszi, to, coby miendzi ossobami roznych narodow privatim zachodziło, maią rosprawiać, dopusciwszi iednak kazdemu do urzendu hethmańskiego appellaciej. A to, coby należało ad delictum contra disciplinam militarem, maią hethmanowi refferować.

Sprawy insze wszelakie, zwykłem obyczaiem przez hethmańskie sprawcze, na to naznaczone, maią być odprawowane.

Ktoby się na profossa albo draby iego renką targnął, ma być garłem irremissibiliter karan; kto słowy, siedzeniem na kole.

Kozaczi wszisczi, ci, ktorzi dobrowolnie w ziemię nieprzijacielską idą, nie maią się błąkać, ale wsiscy maią się zebrać pod sprawę, którémuśmy to zliecili. A ktoby gdzie indzie tulał się przes wiadomosci tego to starszego ich, bendzie na gardle karan, y wolno go bendzie kazdemu z woyska naszego poymać y do urzendu hathmańskiego stawić. Także rothmistrze kozaczi nie maią do siebie służebnych ludzi z roth przijmować; a gdzieby ktori czijego sługę abo pacholika zbieglego przijął, ten, ktori uciekł, na gardle, a ten, ktori przijął, wedle zdania Krola Iego Mości y P. Rad ma być karan.

Z woyska żaden na żadną posiłkę ani na piczowanie z obozu poszilać nie ma bes wiadomości hethmanow za strasz. A ktoby stras mijal, ma być od strazi imany y srodze karany. A ktoby się strazi sprzeciwił albo odeimował, ten impune może być od straži zabity. A ieśliby się umknął, gdziekolwiek przisciegnion, ma być na gardle karan. A ten rothmistrz, ktoriby straż trzimał a tego nie doyrzał, bendzie srodze karan. A gdi się dalej bendzie miało posłać, tedi porzandek się ten pokaże, iakiem kstałtem to bespiecznie bendzie mogło być.

Zaden aby nie smiał żiwnosci psować, koni y wołow w zboze wpusczaiancz, ale ią sobie tilko żąć albo siecz. Także żaden nie ma wsi abo derewni y cerkwi palić, chlopstwa Moskiewskiego, popow, dzieci, zon y dziewek ich mordować y usilstwa iakiego im czynić y u więzienie abo w niewolą nie brać.

K temu żaden, tak Panowie rothmistrze służebni, iako tesz voluntariuszowie y inni wszisczi, k temu przekupnie, od woyska nie maią odszilać nazad dobytku wszelakiego, w nieprzijacielskiej ziemi wzienthego, ale w obozie ma go kazdi odbywać y przedawać; a to dla tego, aby się woysko nie ogładzalo.

Wieści żadny nikt nie ma rossiewać pod siedzeniem na kole. Ale ieśliby kto co takowego wiedział, ma do swego hethmana secreto odnieść, a on do Krola Iego Mości. Takze tesz coby komu Pan Bog dał do baczenia, tedi ma odnieść do rothmistrza albo starszego swego, a ten do hethmana; a o sprawach woiennych na radi wyszadzac się zaden nie ma, po stronach

niepotrzebnie mowiancz, gdisz takowe mowy scandalorum y nieposluszeństwa u woysku częstokroć przieziną bywaią.

Gdi w oboss szikuią, tedi zaden nie ma ieden drugiemu miesca przeciwko wozowi zastempować namiotem ani końmi, bo kazdi na swem placzu przeciwko swem wozom pozostać ma, tak iako mu kazą w oboss wiachać. Woza tesz z obozu swą wolą żaden ruszić nie ma pod srogim karaniem.

Kazdi rothmistrz zawzdi, tak w ciągnieniu, iako tesz gdi na trwogę zatrąbią, obecznie przi swey rocie być ma.

Ktoby w służbie bendanc, a owszem u woyscze, burzki y bunty iakie działał, taki ma być na gardle karan. A dla tego, aby bunti nie bely, gdi po kogo poslą do hethmana, abo do tich, ktorem rozeznanie spraw y przipadkow poruczono bendzie, nie ma iść zaden w wielkiem poczcie, iedno z dwiema abo trzema przijaciolmi. Także w kazdi sprawie y sami s sobą zachować się maią, a wszitkie potrzeby swe kazdey roti riczerstwo ma donosić przez rothmistrza swego do hethmana, a hethman do Krola.

Ktoby się urzendnikom albo slugom hethmańskiem, gdiby mu o iaki wystempek iść do urzendu hethmańskiego kazano, tak że tesz w noczi tim, ktorim straż, posłuchy albo wachti poruczono, bronił y sprzeciwił się, ma być na gardle karan.

Rothmistrze wsisczi y thowarzisze w sprawach wszitkich woiennych nie się sami przes się domyslać ani poczinać nie maią, ale roskazania y nauki hethmanskiei czekać, pod utraczeniem pocciwosci.

Ziwnosci aby zaden od przekupniow kupować nie smiał, ani dla niei zaszyłal, iedno gdi na miesce zwieziona bendzie na targ, aby ią kupował.

Ktoby zwadę uczynil, na hethmańskiei łasce karanie iego być ma. Iezli kto rani, tedi gardło; ieśli nie rani, ale broni dobendzie, abo do niey tie targnie, tedi renkę tracić ma.

Gdiby miendzi kimkolwiek do zwadi przizsło, aby zaden ku poratowaniu y pomoczi biezeć nie śmiał, pod kaznią na gardle.

Ktoby tesz kogo na renkę powabieł, srodze karan być ma.

Ludzie lozni niepotrzebni, wszetecznicze, aby za woyskiem nie sły, iedno te, co męże maią, a ziwność za woyskiem wiozą y uczciwie się sprawuią. A ktoby w nierzandzie iakiem beł doświadczony, abadwa na gardle karani być maią.

Więznie kazdi powinien opowiedzieć kazdego dnia, gdyby ich dostał, hethmanowi y oddać ie wedle zdania hethmańskiego, bo wiele na tim należi, aby hethman wiedział, co za więznie są. Także gdiby kto (uchoway Boze) s cziej rothi abo pocztu ubeł, tedi to zarasem do wiadomości hethmanskiei doniesiono być ma.

Obczego nieznaiomego człowieka dla spiegierstwa aby zaden przechowywać nie smiał, ani w rothę go przijmował, ani za sługę miał, nie opowiedziawszi go przodkiem hethmanowi; a ktoby inak uczynil a ważeł się tego, ma być srodze karan.

Koni, na ktore służbę maią, aby zaden do wozow zaprzęgać nie smiał, y nikomu ich nie pozyczał, y nigdzie na nich nie slał po potrzebach swych, pod srogiem karaniem, asby to uczyniel za dozwoleniem hethmańskiem.

Rzecz nalezioną aby zaden dłużey przes nocz przi sobie nie chował, ale ią do urzendu hethmańskiego oddal, zeby na slupie beła zawieszona, abo przi nim postawiona, iszby tym lathwiei kazdi swe naleść mogl. A ktoby inak uczinił, ma być karan iako o złodzieystwo.

Haslo aby kazdi swe wiedział. A gdiby kto poymany w noczi beł, hasła nieumieiączi, aby na koło bel wsadzony. Przetosz gdi haslo wytrembować bendą, aby kazdi do trembacza szedł, dowiaduiancz się o nie, iakieby beło.

Po wytrąbieniu hasla, aby zaden wołać nie smiał, z rusznicz strzelać, ani zadnych biesiad głossnych mieć pod srogiem karaniem.

W ciągnieniu z zadney przicziny y dla zadnego zwierzu, wołania y krziku zadnego, aby nikt wsczinać nie wazel się, pod srogiem karaniem.

Poki na thei woynie ossobą naszą bendziemy, zaden od nas z woyska odyeżdzać nie ma. Gdziebyśmy za iaką potrzebą sami odyachalj, a woysko zastanowieli, maią także zostać ludzie służebnj; gdiby iednak kto s nich miał iaką wielką potrzebę prawną, ma być na to miano baczenie y na prozbę iego, aby mogł na czas idyachać, opatriwszi rothę swoię dobrem y rzandnem porucznikiem.

Tak w ciągnieniu, iako tesz w obozie, żaden pocztowych koni w trawę na paszą pusczać nie ma, ale ie zawsze na staniu pogothowiu dla wszelakich potrzeb mieć.

Na ruszaniu y w obozie na leżeniu u żadnego rothmistrza aby nie smiano bić w bębny, ani trambić, iedno u hethmanow, a w ciągnieniu u spraweze(go) uffu. oprocz gdiby hethmen za iaką potrzebą kazal.

Gdi u hethmana bendą bić w ieden bemben, aby się wsziscy rothmistrze schodzili zaras sami (okrom gdiby który niemoczen beł), a tho dla tego, aby wiedzieli, co im roskażą y aby tesz umieli thowarziszom swym powiedzieć; a zwłaszcza, gdyby co pilnego przisslo, tedi się trzeba zarass znieść.

Pod karaniem tesz, aby zaden stanowiska palić nie smiał na ruszaniu się.

Rothmistrz powinien ku ćci powiedzieć tesz oprocz oglendowania albo pytania, gdzieby mu rotha schodzila, a wieleby mu nie dostawało.

Ieden od drugiego nie ma przijmować thowarzisza, oprocz hethmańskiego wiedzenia; ani tesz żaden z iedney rothi do drugiei wychodzić nie ma.

Szynkarze aby pieniędzi na służbę nie brali, ale aby mieli dossyć na swem szynkarskiem obchodzie. U woyscze stawać tesz nie maią, ale przed obozem, gdzie iem ukazano bendzie.

Na zbroie y wszelaką broń albo y ristunek woienny. na barwy, zaden nie ma nikomu pożyczać, ani takich rzeczi do siebie przijmować; także tesz na zlodzieyskie rzeczi nikt, a mianowicie karczmarze nie maią nikomu dawać pod karaniem szubienicze. Thakiesz gdiby ktori przegral s siebie co takowego, zbroię, miecz, rusnicze, miecz, barwę etc., tedi ten, co przegra, y ten, co wygra, ieduako karanj być maią, iako o zlodzieystwo.

Po wytrambieniu hasla, synkarze synkować nie maią y nikogo z obozu u siebie przenoczować ani przijmować, y ognie pogasić pod srogiem karaniem maią. A ktoby gwaltem kazal im sobie dawać picie, albo iakie gwalti czinil miendzi nimj, także bendzie karan na gardle iakoby tesz w obozie to uczynieł.

Slugi niczyiego, coby z woyska uciekal, nie maią cis karczmarze zadnego wywozić, ani pomoczi ku uciekaniu dawać, pod gardłem.

Plugastw zadnych y intestina bydleczich w obozie y przi obozie nie ma zaden wymiatać, ale albo ma daleko od obozu wywozić, albo glemboko, namniei na pultora łokcia, one zakopywać. Takze ścierwy wszelakie, gdiby

komu bydle iakie zdechło, ma ie kazdi wywieść na miesce, które od urzendu obwołane bendzie. Ktoby inaczy uczynił, ma być karan wedle zdania hethmańskiego.

Ktoby się kolwiek z ludzi riczerskich y innych, na tey potrzebie woiennij bendączich, plugawem grzechem bawil, ma być wedle zdania hethmańskiego srodze karan.

Także w opilstwie ustawicznem ktoby lezał, zaniedbywaiancz powinnosci swey, ma być wedle hethmańskiego zdania srodze karan.

Pieszi wsiszczi wedle articułow tich, które ossobliwie około powinnosci y zachowania ich napissane są, zachować się maią.

A gdzieby w czim wykroczeli, maią być karanj wedle opiszania articułow ich.

11 Augusti.

Publice w radzie y przi rothmistrzach wszitkich I. M. Pan canczlerz przesz Pana marszałka Zborowskiego hethmanem wielgim coronnym, imieniem Krola Iego Mosci declarowany y publicowany iest. Dziękował po polsku luculentissima prudentissimaque oratione, znać że praemediate to w rzeczi swey powiedział: «zebym beł radszi do sturmu szedl, nis na sobie ten urzand nosić», etc. Nie wiemy, iako mamy rozumieć to hethmanstwo, bo w oddawaniu P. marszałek nie wspominał ani dokladal, do czaszu li ten urzand być ma, czili iedno przes tę tilko expeditię; drudzi zaś szepczą, iuszci ma, prawi, być do żiwota, ettc. Po oddaniu Krol Iego Mosc sam solenniter winszował, Panowie pothim; beł solennis actus. Do namiotu prowadzili go od Krola rothmistrzow sieła; przes P. Przijemskiego gratulowali; podziękowawszi, napominał ich, aby się s thowarzisżmi skromnie zachowali, a wystempkow nie czynili żadnych, bo, prawi, na nikogo nie oglandaiancz się a placzancz, bendę musiał powinności swey czinić doszić. Zaczim tak wsiszczi mowią, ze to hethman rządny a srogi bendzie ettc. Articuły zarazem obwołać kazał.

Krol Iego Mosc sam we wtorek się ruszi. Lithwa naprzod iutro po okazowaniu wyiezdza. Iest tu na drodze do Pskowa w puldrogi zamek Moskiewskij murowany, Ostrow zową; coś ludzi niewiele na nim; iadancz, ieśli się nie podda, mamy oppugnować. List do Pskowa y do Nowogroda, aby się poddali, poslią.

Lithewskim hethmanem, iako dawno. Pan woiewoda Wileńskij.

Nad Wengri synowiecz Krola Iego Mosci et habetur in honore. Radę wszitkę przi Krolu Iego Mosci posiada ettc.

List na poł Noteszi, wieś Boguszicze y czło Radzieiowskie podpiszał Krol Iego Mość Panu sendziemu Caliskiemu; patrzalem w skarbie conditiej tich dzierzaw, ale na tei Notheszi y Bogusziczach summy iest stari 1000 czerwonych złotich y 610 grziwien, co iednak nielada pieniądze. Czło wolne, summy nie masz, lustratorowie na 400 zlt. taxowali, stand quarta.

12 Augusti.

Okazowali się y piszali żołnierze; scriptum sit soli Wasz Mosci — wiera nas niewiele, iezdi zwlascza; nie masz ich wszitkich y s temi, co przi Panu Troczkim są, ledwie, ale nie smiem rzecz, 8000 koni; piechota dobra y dostatek iej, wprawdzieć się ta trocha uderzela by z wielgą gromadą Moskwy. Pan hethman nowy authorizuie, sam rothi stawiał, iezdziel iako hethman y canczlerz, pieczęć na szygi, a hethmanskj proporczik za nim na grocie u copiej, magierka czerwona s pierzem; na proporcziku rim: Fortitudo et laus mea Dominus. Na połki dzieli woysko.

Rothi wprawdzie nie wszitko odziane, ale po tim powietrzu końskiem y przesciu srogich pustiń doszić konne y ludne. Poczti Panow Lithewskich nie tak wielkie y stroyne, iako belo przedtim.

I. M. Pan hethman poruczel zarasz tego dnia, skoro po popisie, Iego Mosc Panu Nisczizkiemu połk Iego Mosc Pana Gnieźnieńskiego do przijazdu Iego Mości, y s temj ludzmi przilanczel Pana Niscziczkiego Ich M. Panom Lithewskim, ktorzi zaras posli inszem gościńczem, nisli Iego Krolewska Mosc y woysko Polskie. Gdisz iako to dla żiwności uczyniono belo, tak wiencczi isz bela wieść przisla, isz w bok tego goscincza, gdzie Iego Krolewska Mość sam ciągnąć miał, o 7000 Tatarow belo; iakoś pewnie beli, ale, osłyszawszi się o woysku wielkiem Iego Krolewskiey Mosci, nazad do Pskowa posli, gdzie tesz niedługo popaszali. Za themi thedi ludzmi zlecil I. M. Pan hethman Panu Radomskiemu rothi trzi ku iego czwartj iezne, y pieszich dwie, to iest, P. Krayczego 20 konj, P. Pieniąskowych 200, P. Lanczkorońskiego 150. Iego Mosc Pana Radomskiego 200. Pieszich do tego Wybranowskiego 200, Tarnowskiego 200, s ktoremi wprzod

przed woyskiem goscińczem — Krol Iego Mość. Pan Radomskj trzeci dzień przed Iego Krolewską Mością wyszedł tegosz dnia po popisie, y zaras pod Ostrów mu iść kazano, a pokusić się oń, uyrzi li podobną siłę. Panowie Lithewsczi y s P. Nisczickiem a polkiem I. M. Pana Gnieźnieńskiego tesz tego dnia wysli.

13 Augusti.

Lithwa się rusza; wprzod kilkiem mil przed nami iść maią prawą stroną. I. M. Pan woiewoda Braczlawski tego dnia także s kilkiem roth, alie za P. Radomskiem tim goscińczem ku Ostrowu zamku iachał.

Bela controversia przed Krolem miendzi P. hethmanem a P. marszalkiem Zborowskiem okolo jurisdictiej nad dworem, bo wczora harczerza iednego P. hethman o wydarcie iałowicze Moskwie iednemu na koło mało włożić nie dał. Powiadał P. hethman, że tempore pacis et domi distincta officia sunt campi ductoris et marszalci, secus tempore belli, gdzie hethman generaliter nad wszitkiemi tak zolnierzami, iako y dworem iurisdictią ma. P. Marskałek praedicował statut de marszalcis, ktori wantpliwie nieco napiszany; a tuszą, ze go Krol declaruie za Panem hethmanem. Excanduerat beł nieco P. marszałek; z osoby swey bendę ia, prawi, we wszitkiem obediens P. hethmanowj, ale idzie mi o zelżenie urzendu; nasz tesz fortiter się za swe dzierzał; oblapiali się potim y czałowali obadwa; iesli sczerze, nie wiem.

Gołkowski dworzanin, podpiwszi sobie, iadancz na koniu w obozie, ruszeł na nim; iechał s treffunku przeciwko niemu chłopiecz P. Mińskiego podskarbiego na kolasie; on przitarł na onę koliaszę, że koń piersiami iakos o ołoblię uderzeł; iakoby mu był winien chłopiecz, iął go bić nahayką; pytaiącz, czemu by go bił, rzekł: nie bielbyś mię, by tu Pan moy beł; nu on: iusz mi panem grozisz, szablę na chłopcza dobeł y bił nań; chłopiecz swą tesz szablą w pochwach zakładał mu się, owacz go przecię Gołkowski w głowę raniel. Przisło skarzić do Pana hethmana. P. hethman posłał, aby Gołkowskij przed nim stanał; nie mozono go snadź naleść dzis. P. hethman sierdziw barzo y koniecznie chce ten wystempek wedle articulow karać. Dworzanie się bunthuią s P. marszałkiem Zborowskiem; othoszci dalei nie wiem, co będzie. P. Radomskj, co dzis trzeci dzień z Waierem do Ostri wyprawion iest, posłał dwu więzniow Moskiewskich; poymał ich w drodze;

powiadaią, isz w kilku milach iest 5000 Moskwy s Tatari, którzi na nasze uderzić mieli, ale o woysku oslyszawszi się blisko, ustąmpili nazad. Co wiedzieć, nie zetrze li się tam s nimi Pan Radomskj; Panie Boże racz mu tam szczęścić; ma tam 300 koni; przi nim Chrowieczkj z 700 pieszich excellenter dobrich.

14 Augusti.

Pan hethman srogość pokazuie: iednę Panią weszołą dał sciąć, co, porzuciwszi własnego męża, do thowarzisza iednego z rothi P. Bonarowy przilanczeła się; druga z obozu wychostawszi, nos y uszi oberznąć iei kazał.

Na Gołkowskiego sierdziw barzo; iusz rozkazał profoszowi, aby dzisieyszi noczi s draby szedł poń do namiotu iego. Krol sam roskazał, aby go wedle articulow sąndziel. Zabiega Golkowski iemu, y sprawieł to, ze P. Minskj, priszedszi do Krola, zeznal: niewinnie, prawi, oskarzeł Gołkowskiego sługa moy; zeznawa terasz sam, ze nie od niego ranion, ale od kogo inszego.

Dwu pacholikow z roti P. Przijemskiego, gdi na polu zita dla koni szukali, porwala Moskwa; trzeci uciekl. Poslał Krol P. Karchowskiego ze 100 koni spiegować tey Moskwy. Niebarzo bespieczno przewijać sie tu, chocza miendzi tą Moskwą, co nam iusz przisiengli, exacerbati temi krziwdamj, które od nas w ciągnieniu maią, mszczą się, iako mogą.

15 Augusti.

Dzis, gdi belo pulnoczi, szedł profosz od P. hethmana po Golkowskiego, gdi spal; obstąmpieł namioth ze 100 haydukow z rusnicamj; na samego zawołal: podźcie do Pana hethmana na sprawę; gdziebyscie nie chcieli, mam was prziwieść; uyrzawszi Golkowskj, co się dzieie, wstawszi z łoszka, poszedl; prowadzieł go profosz z hajdukamj asz do pańskiego wielkiego namiotu; gdi beł dzień, isz tesz iusz mial się P. hethman naprzod ruszić przed Krolem, kazal go rothmistrzowi pieszemu Gloskowskiemu wziane i w drogę prowadzić, y takci musiał iść przi thei pieszi rocie. O Iesus! raniuchno toć beł in populo tumultus, wrzawa na Pana. Dworzanie consilium inierunt: poslali P. starostę Warszawskiego s P. kuchmistrzem s Iarziną s Srzeniawą do Pana, prosancz o milosierdzie, ażeby go na ich ślub wy-

puscić kazał, y to przekładaiancz, aby sobie w tim considerate postempował, a niebarzo się skwapiał. Odpowiedział: a cosz ia wiem, iako długo summa, ze mu się tego uczynić nie godzi, musi doszyć uczynić powinności swey, sąndzić go bendzie przi wszitkich wedle articułow, y dobrze się iusz rozmyslil na to, co czinić ma. Interea P. Zborowskj s Krolem się w namiecie zawarł; przes pul godziny, gdi wyszedł, przes Pana kuchmistrza wszitko Krol Panu opowiedział, co za rozmowa beła; miał snass rzecz Pan na to: y on, prawi, sam niechay iedno co podobnego uczyni, uyrzi, nie bendę li miał sto serca porwać go. Matko Boza, as na nas skora drzi; ale dobrze tak, na łotri trzeba kari. Prziszedł Pan po nabozeństwie do Krola; zastaliśmy tam congregatos dworzany, wszitkie frementes; s nimj P. Zborowskj; ustampili od Krola Panu wsisczi, gdi od niego wychodził iusz na koń wsiadać; zastampieł mu P. Zborowskj; odwiodł się Pan s nim do namiotu w kanth, coś chwilę mowili s sobą, potim my na koń w drogę. Co daley bendzie z Gołkowskiem, nie wiem, atoli u więzieniu iest. My we dwu milach od Woronecza w polu noczuiemy nad rzeką Wielią. Krol iutro za nami wyiezdza.

Karchowskj się wrocieł, pacholikow nie znalazl; powiada, że ta Moskwa, co ich porwala, musiała z Opoczki zbieżeć; widzi mi się, że nam ta Opoczka bendzie broila.

Pan hethman wyiechał z Woronecza tim porzandkiem: sła naprzod rotha P. podczaszego Żebrzidowskiego, za nią P. Bonarowa, potim P. starosti Liwskiego, potim P. Gostomskiego, po niei P. Sieniawskiego, zatim dopiero rothi I. M. osobnych ludzi, paniąt, secretarzow, 400 konj. Za I. M. P. Iacub Orzechowskij, potim starościcz Łuczkj Żorawińskij, na ostatku P. Andrzey Orzechowskij, którému dana rotha P. starosti Przemyślskiego.

16 Augusti.

I. K. M. nazaiutrz po P. hethmanie wyiachać raczeł, pięć mil od Worończa. tak isz nas dogonieł iednem noczlegiem, co my dwa iachali. Za Krolem I. M. P. Przijemskij 600 koni polku swego, to iest swey rothi 200. P. Stareskiego 150, P. Bokiej 100. Za nim dziala, za działy P. Farensbek z iezdą y piechotą Niemieczką. I tak zawżdi polk I. M. P. hethmana w czwierci mili od K. I. M. stawał. Noczowaliśmy we 4 milach nad

thas rzeką Wielcą. Krol za nami w czwierci milj. Wyezdzamy iusz w barzo weszoly y żizny kray, a cosz po tim, wszendzie pusto, habitatores malo, tu y owdzie derewnia, grunthi iako Żuławskie, ba y lepsze.

17 Augusti.

Noczowaliśmy we dwu milach nad tą rzeką Wielcą, a Krol za nami w czwierci milj. Do Ostrowa telko rowna mila, iusz tam P. Uchrowieczkj s kilkiem roth pieszich barzo blisko się podszańczował. Iachał tedi P. hethman zarasz, s konia niessiadaiancz, pod zamek; tamże iadł u P. Radomskiego, ktori iusz czteri dni tam lezal; obyachał tedi I. M. P. hethman dość blisko zamek y obozom także y szańczom miesce upatrzel; thegosz dnia do Krola I. M. się wrociel; a isz go sobie barzo lekcze wazili s powieści, y łaczno krom zabawy y bytności I. K. M. wziąnć go obieczowali, ale gdi zamek uyrzeli y miesce iako siedział, — ze wszech stron woda, dwie rzecze mimo idą, — coś wneth na weyrzeniu zdalo się difficilius, nisz niewidzancz. Zarasz tedi Krol I. M. thegosz dnia znowu y P. hethman z nim pod zamek iachali; przed wieczorom z godzinę tam przijachawszi, obyachać raczeł s P. hethmanem one miesca; na stanowisko as wieczorem godzinę w nocz przijachalj.

P. woiew. Braczlawskij z Wengri s Soboczkiem y P. Nisczieczkj, co wprzod idą, mineli iusz od kilku dni Ostrów y pod Pskow podmykaią się.

18 Augusti.

Ruszelismy się pod zamek; Krol I. M. zostal przes ten dzień; P. woiew. Braczlawskj iusz bel minal y w mili stal od zamku; P. Lithewsczj we trzech milach. Zamek ten zbudowany iest na ostrowie, w pul rzekj, wielkj murowany y czteri wieże murowane ma, przistemp łaczny, ale przes wodę brnąć musi, bendzie iakokolwiek do pasza pieszem. Mur nie miąszy barzo, ale snadź za nim zbudowala Moskwa tarasz y ziemię miendzi nim a murem nafaszowali. Piszał do nich P. hethman hramothę minatioribus verbis, aby się poddali, ale y słowka na to rzecz nie dadzą, chcą się bronić.

Uchrowieczki z drugiemi rothami pieszemi iusz na onem brzegu rzeki w szanczach stoij bliziuczko pod murem. Niedalego niego iest tesz Carol Istwan s Krolewskiemj Wengri. Dziala po niży zamku przez rzekę wbrod

commodissime iusz przeprawiono, dzisieyszi noczi prowadzić ie do szańczow bendą.

Stal P. Radomskj nad drogą prawie, ktorą przyszedl, s polkiem swoim; polk hethmanskj od drogi w drugą stronę, czwierć milę dobrą od P. Radomskiego. Gdi nasz uyrzeli, zaras z dzial ięli bić; nąm prziszło barzo blisko zamku iść, tak, isz kule sprzodku przenosily, as znowu narichtowalj. Rotha P. Gostomskiego przipłaciela tego dwiema pacholiki y koniem barzo dobrem. Pan Bog strzegł, że w ostatnj rzand, gdi iusz rotha mijała, ugodził zdraycza, bo by bela dobra dziura, by beł w pul uffu trafieł. Polozyliśmy się tedi tak blizu zamku, zeby y z hakownicze — donieść mogł, iedno że iusz zabawkę mieli inszą, nie do obozu strzelać, ale do szańczow, które iusz poczęthe bely bronić, ktore iednak theyże noczi zgothowano y kosze naszipano, prziczim zginelo czleka ze 40 s P. Uchrowieczkiego pieszich oszobnych pacholkow, miendzi ktoremj thesz zginęło trzey śliachziczy thowarziszow czistich.

P. hethman ubique assiduus pod zamek blisko podyazdza, do szańczow uczęscza ettc.

19 Augusti.

Niedobrze P. Uchrowieczkij porobiel szańcze y kosze zlie postawił, y maiąć ie zaś dzisieyszi noczi inaczi stawiać. Strzelał Uchrowieczki do południa dobrze, ale u wierzch wieże wszitko godziel; kazano y szańczow y y koszow poprawić, aby w pul wieże bil; mur ten kruszi się mediocriter; z zamku mierno biją; puszkarzowi hethmańskiemu s smygownicze prawą renkę przeszelj.

Wengrowie tesz z drugą stronę prawie przeciw Uchrowieczkiemu się zaszanczowali, thegosz dnia w noczi dziala wiedli, y w noczi kosze naszipawszi, także strzelać poczęli.

I. K. M. tego dnia przimknął wielką cwierć mile od zamku, stanął od obozu hethmańskiego pul mile dobre, po drugiei stronie.

P. marszałek Zborowskj zaś P. hethmanowj służj, a Golkowskj przecie w obozie iego, podobno do Pskowa s tim sandem.

Masłowskiego onego iescze w łańczuchu za woyskiem profoss wodzi.

20 Augusti.

Dzis naszi dobrze do zamku strzelaią, dziurę nie małą w wieżi wybilj, ale tam snać za murem drugi tarasz.

Skoro się s tem Ostrwiem odprawiem, pospieszem się do Pskowa; mamy tam iescze 10 mil; snać się tam gothuią dobrze prze nas.

Sendztwo Posnańskie poszylam do renku W. M. M. M. P. y surrogatią [1]; a P. woiew. Posnańskiemu expeditią P. sendziego Caliskiego.

Datt pod zamkiem Ostrowem 20 Aug. 1581.

Czausz Thureczkj iedzie.

AB AMICO QUODAM.

21 Augusti.

Wczora wieczor circiter 21 horam ten zameczek Ostrow, niemoganez wydzierzeć strzelby naszy daley, poddal się. Od szańcow Wengierskich y naszich Polskich dwie narozne wieże y przi każdi dziura w murowany scienie stłuczoney wybitha iest, tak isz by iusz bel mogł wybornie do sturmu przipuścić do nich. Poddała się Moskwa na łaskę Krola I. M. y z gardly swemi; przeto osządzeni tak są, żeby wszisczi z gardly zdrowo z zamku wyslj, a rzeczi swe y szati wszitkie zostawili; ktorziby chcieli do Kniaza, za kilka mil odprowadzą ich y listi wolne dadzą; iesliby tesz przi derewniach swych ktorzi zostać chcieli, i to im na wolą dano. Belo wszitkich na zamku circiter 1500 człowieka generaliter, boiarskich dzieci 100, a strzelcow 200; dział podobno pięnć; hakownicz, rusznicz niemało, prochu niemało; wrociel się nasz, cośmy wystrzelali, y iescze cos zostalo w zisku. Mur u wieżach y w ścienie mało nie na dwa sażenia miąszy, s biallego lupanego kamienia, a przecie to działa nasze stłukly. Excellenter to działa dobre, chocz ich iedno 20 mamy. Woiewoda ieden, y ten iest wolen być ma. Wyznawali to, że nigdi niespodziwali się nie tilko tak w skok, ale aby ich dobyć miano. Iakosz ieden Rusin, ktori się u Wengrzech schował s pieszych Uchrowieczkiego, ktori do nich na zamek uciekl, ie zdradzil, tuszanc im dobrze; oni tesz mniemali, że tilko K. I. M. drewniane zamki ogniem

[1] Въ рукописи нѣтъ этихъ бумагъ.

bierze; a isz to bel murowany, dobrze sobie thuszyli. Wieczerzali tego dnia w namiecie u P. hethmana. Zamek strazą oszadzony, aby nikt niewychodził ani schodził, isz iusz beł wieczor zaszedł.

22 Augusti.

Moskwa wszitka wysla z zamku; każdego ze wszitkiego obłupiono, iedno przi iedny zostawiono koszuli; szaciska one wszitkie miendzi piesze rozdaią, oni zaś wszitko przedaią; na devictos miserabilis res patrzić; nieczнotliwysz to tyran, że te swoie ludzie y ziemię tak woiować dopuści. Chocz niewielgi, ale oszobliwy to zameczek; woda ze wszech strón oblala wyszepkę, na ktori siedzi. Wodę zaś Moskwa tak pod muri oszobliwie gacziami uyeła y mlynow owak po polsku niemało pobudowała, że miło patrzić; ale ogień wszitkie pozarł; zda mi się, że my takich nie zbudniem za się. Wengrzinowi iakiemuś Krol poruczeł zamek; naszi murmurant niektorzi, a y nasz P. castellan Nakielskij grozi się na seymiki; boie się, że P. canczlerzowj bendzie żal, isz go na seymie namawiał na woynę. Ruszeliśmy się od Ostrowa dalej ku Pskowu trzi mile na nocz, zaś w iakiś inszi kray wyeżdzamy; zboz niezayrzeć, iedno chrosti a szczere puste polia. Na tem noczlegu posłali P. Lithewsczj y P. Nisczieczkj i Wengrowie dwu ięzikow swiezich boiarskich sinow, ktorich wczora telko w iednę werstę od Pskowa od strazy Moskiewskiei porwali; examinati powiadaią wszitko, co się w mieście dzieie. Capitani tam są dway Szuyszczi, strij s sjnowczem: strzelcow 2500, iezdi 1000, a Duńskich kozaków 500, nad ktoremi starszim Miszko iakis Czerkaszanin, poddany Krolewskj. Hakownicz, strzelby, dział dostatek; zamki s pilnością opatruią; gdzieby mury puściely, w zremby taraszi za niemj tusz gotowe maią. Przedmieście spalili około 1500 domow; zamki telko stoią, w ktorich iest 300 murowanych czerkiew. Ziwności dostatek; samego Kniaza własny u czerkwie S. Troyczi 1000 klieczi napełnionych stoij. Owa gothuią się prze nas, iako prze goście; muri snać na dwu sążeniach, ale wantpią ci wieznie o nich, gdisz te Ostrowskie puściely.

Dla ienzika bel slał P. Nisczieczkj P. Rozna z rothą P. Gnieznieńskiego. P. woiew. Wilenskij tesz coś Lithwy beł slał.

23 Augusti.

Noczowaliśmy we dwu milach. Pan Gostinski okazował się tu Krolowj s swemj fedwereszamj dobrze doczić. P. hetman kazal mu iść przj swey chorągwj.

24 Augusti.

Prziciągneliśmy milę pod Pskow do rzek iakichsi, ktorich się kilka schodzi y gdzieś u miasta w iedną Pskowę wpadaią. Patrzemy iusz na Psków. O Iesus! toć wielkiego coś, by drugi Parisz. Pomosz nam do niego Panie Boże. Skorośmy s koni śsiedli, iescze namiotów nie postawiono dobrze, alić P. Radomski biezi pendem do P. hetmana, daiancz znać, ze P. woiewoda Braczlawskj, co z Wengri tusz pod miastem leżi, dał znać, aby posiłek mu poslano, bo Moskwa z miasta nań wypadli y wspieraią go barzo; bel nieco tumultus miendzi namj; Pan ode mszy się porwał, konia dlugo nie miał, iescze uffiecz z drogi nienadszedł beł na stanowisko; posłał w skok naprzeciwko rothom; ze wszego skoku bieżeli tumultuarie P. Gostińskiego, ci nablisszy beli; nusz się przez rzekę przeprawować; iedno, wzdam chwalę Bogu, genste są y niegłembokie brodi; przibiegli tam, a nietrzeba beło y koni mordować. Uczynil bel stratagemma P. woiewoda Braczławskj: s chrostu, ktori iest iakoby we trzech werstach od miasta, ukazał się z ludźmi, część ich zostawiwszi w chroście, aby iedno Moskwę z miasta wywabiel y potim ich na sobie ku drugim, co w chroście stali, naprowadził, a tak zeby ich co bel urwać mogl. Iakosz dowiodlby tego beł, iedno Wengrowie przeszkodzilj: wypadło z miasta cos Tatarow; Pan woiewoda iakoby ku chrostu, a Wengrowie, niemogancz się odzierzeć, wymknęli się przede swały, skoczeli do nich, zatim z murów gensto z dział bić poczento, y Tatarowie pod strzelbą staneli ani dalei chcieli; Wengrzinowi iednemu z luku przestrzelili nogą, Sobuczkiego fedwereszowi delię czerwoną przeszeli, że strzałę w niei przinios1, a konia tesz iakiegoś z dziala zabito. To wssitko tragoedia, murmur na Wengri.

25 Augusti.

Przes rzekę Czerochę P. hetmanow oboss y niektore rothi na onę stronę przeprawowaly się, wozi, konie, wsisczi przes brod. Wielką nie-

wolą na przeprawach tich rzek cierpiem. Mostow nigdi stateeznie zbudowanych nie maią, coby dla takiego woyska być zawzdi miało. Krol za nami iescze iest w mili; iutro się z dworem przeprawować bendzie. Kiedi nas tu Moskwa niebije na tich przeprawach, wierzę, że iusz bić niebęndą; ieśli kiedi, tedi tu mieliby opportunitatem; a w mieście niedaleko siedzą ettc.

Siela nasz iusz dziś beło pod miastem. Harczowniczi naszi pod samemi muri beli, powabiali Moskwę, ale od strzelby stopy odbieżeć niechcieli, tusz przi samych murzech stali kilkanaście seth ich, iezdi y pieszich; gdi harczowniczi nacierali, oni ustempować do murów, a reczną strzelbą siegać naszich; iako zasie naszi ustempowali się, to oni zaś postempować za nimj, wszakże tak, że zawsze pod strzelbą beli. Działa dobre maią y dostatek ich; wyrzucały kule kilka o czterdzieści funtów cieskich, iako głowa wielkie; bendą pestis szanczów y koszów naszich. Pan hethman czały dzień miasto ze wszech stron obyezdzał, oglenduiancz muri, obozowj miesce, szańczom ettc.; a blisko barzo podyezdza, nieważancz sobie periculum żadnego; kilkakroć z działa strzelano ku niemu. Miasto to wielkie barzo, w Polscze tak wielkiego nie mamy, murem obtoczone wszitko; czerkwie iako lasz genste a świetlne stoią, wszitkie murowane; domow za murem niewidać; pozdeymowano dachy, snać się tam w ziemię kopią dla ognia. Situs loci około miasta nadobny; w nadobny rowni leży; w mili od miasta dwie rzecze, Wielika y Czerotha schodzą się, y tak iako Wisła pod Warszawą nadobnie płyną z drugi strony miasta. Trzecia rzeczka Pskowka miesza się w te dwie, a ta przes zamek płynie, y bendą obsessi tą wodą mieć commoditatem wielką. W pulmiliu od miasta są pagoreczkj piasczisto, po nich wszitko jalowczowe chrostj; renkamj, goniącz na koniech, chwytaliśmy tam dziś zaiancze, pardwy, kuropathwy, przi Krolu, bo s stanu swego przijachał beł oglendować miasto; mieliśmy passum by około Dracowa ettc.

P. podkomorzemu naszemu Rawskiemu, gdi pacholię swe słał z roti swey dla piczowania, Wengrowie, ubiegaiancz ich, w chałupie iedney, słomą ich obtocziwszi, spalili dwu, trzeci uciekł; Panu tesz Nakielskiemu, na piczowaniu, pacholikow iego kilku stłuklj, z żiwności y s pieniędzi obłupielj; obieczuię, że ci milczeć niebendą ettc.

Dopierom kię dziś dowiedział, że Alexandra Punińskiego, sina onego, co u Kościana mieska, thowarzisza z rothi P. Gostińskiego, Moskwa, pod

Siebieżem gdi tu ciągnelj, we spiączki porwala, y iest ta sprawa od wiezniow Moskiewskich, że go iusz poslali do samego Kniaza.

26 Augusti.

Thego dnia wszisczi przeprawili jakosz. Krol I. M. do przeprawy wozow przes brod nalazł drog kilka, tak isz na iednem mieszcu Wengrowie, na drugiem Lithwa, na trzeciem y na czwartem woyska Polskie, na pianthem Wengierskie, razem się przeprawiali; do czego trzech prziszadzieł I. K. M.: P. Niscziczkiego, P. starostę Liwskiego y P. Gostomskiego, aby rzandnie, nie zacieraiancz się, wozi sły, y sam nadieżdzał często. Skoro się woyska wszitkie przeprawily, Krol I. M. dopiero się przeprawil na ostatku za działmj; telko P. Farensbek ze wszitkiem swem uffem jeznem y pieszem na oney stronie zostal, ktori nazaiutrz się ma przeprawić. Roth s Krolem I. M. belo sześć. Z miasta strzelba sla y z zamku barzo gęsta; iednak pagorki częścią, częścią częste cerkwi murowane, sadi tesz nam pomoczne bely, y z łaskiei Bożey iedno w P. Pękoslawskiego rocie dwu koniu zabito z działa. Tamże się beło barzo spodobało oboz położić K. I. M. nad rzeką Pskowką, y iusz belo poslo częś wozow I. K. M. y P. Niscziczkj s polkiem P. Gnieźnieńskiego na to miescze, ale tak dobrze jęli tam ciskać, żeśmy zostali iescze nad wolą dzień nad rzeką, a to od przeprawy w pulmiliu. Na inszem miescu dopiero obozowi miescze I. K. M. s P. hethmanem obralj.

P. hethman czaly dzień miasto obyeżdzał, doszyć przespiecznie podyeżdzaiancz pod muri; obozowi, szanczom przepatruiancz miesce. Ale to gorssa, że niemasz, ktoby oboz toczeł: beł tak-rok Rembowskj nieiaki z Rusj, co gi dobrze toczel; nic mu nie dali za to, wiencz go teras niemas. P. obożny się z Ruskowskiem podyeli, przi nich tesz comornik Solimowskj, siestrzanek onego Laskowskiego s kempiathą glową; nie wiem, sprostaią li temu.

27 Augusti.

Działa są iescze na oney stronie rzekj, y kilka roth pieszych przi nich, y dziś o pulnoczi ni skand ni z owand, niewiem kto tam krziczeć poczal tak, ze za onem iednem, cokolwiek tam pieszich wszitkich belo, wszisczj haniebny wrzask y krzik, huk uczynili; wszisey w obozie Krolewskiem y

hethmańskiem z niemałą trwogą iedno w koszulach porwaliśmy się z namiothow do koni, y P. hetman sam; rozumieliśmy, że by iusz Moskwa, wszitkie straży pobiwszi, na nas przipaść miała; asz potim przibieżono znać daiancz, co beło. Kazał Krol uczinić pilną inquisitią, co beło, P. hethmanowi; ale a iako to może wiedzieć; beliśmy przecie w niemałem strachu chwilę niemałą.

Dzisieyszi noczi y iusz po kilka noczi miewamy tu iakieś znaki na niebie, słupi iakieś, ktore iakoby woysk iakich do siebie iadanczich exhibent speciem. Wienez krziże iakieś apparent. Ale żadne to dziwy nie są, exhalationes riehlej, ktore à natura pochodzą ettc.

Pułtorasta koni pocztu Niemieczkiego od xzianżencia Curlandzkiego pokazowało się Krolowi I. M. Po nich pokazał tesz Farensbek swoich 150 koni Niemczow dobrich iście. A za niemj 1600 pieszich Niemieczkich knechtow, barzo dobrich y porzandnych; ci przednieyszi stroyni, we złocie, w jedwabiu; rusznicze, alabarti, rodelle od złota wszitko; y slachti miendzi nimj, co doma maienthności y intrati niemałe maią, iest około 300; nomen tilko Krola I. M. secuti; niemało ich tam na placzu przichodzili do konia, renkę Krolewską czałować. Iedno sieła ich barzo chorich; terasci iako tako, ale skoro zima, pluti nadeydą, Bog wie, co y s nimj y s nami dziać się bendzie; atoli P. Bog z łaski swey użicza nam iescze pogod y ciepła. Drogość okruthnie wielka, zwłascza na chleb a na piwo; a iako to oboie dobre a chendogie. oy nie ettc. Niedziw, ze się choroby wsczinaią. S stanowiska tego nieruszalismy się czały dzień.

Pacholek iakiś na koniu, we zbroi, s copią, w rzeczi dla harczu pod miasto podyczdzaianc, do miasta uciekł. Wiedzą kto, ale milczą.

Posłano list Krolewski do miasta, napominaiancz ich, aby się poddali, a nie czekali; przijeli list, ze za 5 dni odpowiedzieć nań maią, y nieztorzi to listu przijencie za dobre omen maią. Posłano tesz y gleyth, iesliby posły swe chcieli z miasta poszyłać do nas.

Toczić obozu niema kto, kłopothu doszić; naznaczono mu beło miesce thusz niedaleko miasta, y niektore impedimenta zachodziły tam iusz bely na przod; ale, obacziwszi, Moskwa kulami ich barzo wsparła, że musieli pospieszić się nazad, y mutata sententia około miesca, daleko na zad, mało nie w puł milu rownem, naznaczono insze.

28 Augusti.

Mielismy rowno ze dniem s tego stanowiska iusz się w obos pod miasto ruszić, ale nie beł kto taczane. P. obozny Ruskowski rothmistrz comornik Sulimowskij, wziowszi provincią na się, nie wiedzieli, gdzie trzi. Tem czasem, czekaiancz na ruszenie, Soboczki nas czterech Moskwycinow strzelcow przywiodł do P. hethmana, ktorich dopieruczko pod miastem iego reytarowie porwali; gdi sły Wengierskie wozi na przod ku miescu obozowi, wypadli z miasta, chcanc uderzić na nie. Reytarowie, bo przi Wengrach zawsze stoią, wypadli na nie, dwu albo trzech zabili, drugich poranili, a tich porwali; iest tesz kilka rannych raytarow periculose. Krolowi miła ta Soboczkiego posluga y maią ci tu raytarowie nomen dobre. Iachał P. hethman do Krola s temi więźniamj na examen. Powiadaią, że Szuisczi chcą się moczno bronić; opatrzność we wszitko wielka. Dziś poslali do Kniaza pacholka nassego, co tam uciekl, oznaymuyancz, że iusz Krol pewnie z woyskiem pod miastem.

S knechtow Farensbekowych ieden nadobnie z alabartem wszedł sobie do miasta, podobno dla głodu albo tesz y s nieczuoti. Narzekaią ci Niemczi, że od czterech dni nie iedli chleba; ale y my go nie mamy; bochenek tak wielki, iako za pulgrosza w Posnaniu, placiemy po piaici groszi, a sprosznego, plugawego, że strach. Wielki nierzand. Szynkarze, przekupnie, besmiernie lupią. Wiesz to Bog, co s nami chudemi, co zoldu nie bierzem, po chwili dziać się bendzie; a konie wiencz nieborzęta te nędzę cierpią wielką; to pewna, że nazad przijdzie pieszo ettc.

Wengrzin iakis ozarti, tbusz przed Panem hethmanem, dał w gembę Gloskowskiemu rothmistrzowj, drugiego raniel; porwano go do łancucha. Patrzić bendziem, co za sprawiedliwość bendzie. Krol na to rzekł: dabit certe collarium.

S poludnia dobrze ruszeliśmy się s stanowiska w obosz; pierszi rzand zatoczono taliter qualiter, Krola w posrodek, P. hethman tesz niedaleko, prowadzily potim rothi wszitkie Krola w oboz iezdne porzandnie, że Moskwa z murów mogli wszitko widzieć, wprawdzie że niebarzo blisko, dobre pultori czwierci mile: ni razu z miasta nie strzelono, bo by tesz beło prozno, a lepiei tesz tak opodal stac, nis iakosmy beli chcieli pierwy. Naprzod sły

wszitkie rothi y poczti Lithewskie; okazawszi się dobrze Moskwie, posli do obozu swego, ktori w prawo od Krolewskiego położeł się. Za nimj szedł P. Radomskj z rothami iemu nalezanczemj, potim hethmanska chorągiew s swoimi rothamj, potim Uchrowieczkj s swoiemj pieszemi, drudzi rothmistrze pieszj za nim, na ostatku Wengrow pieszich 13 chorągwi. P. marszałek potim Zborowskij z dworską choraguią y wszitkim dworem, na konczu zamknął P. Przijemskij z rothą swą. Trwala ta processia malo nie do wtori w nocz, y iście to dobre woysko y potkalo by się śmiele, by iedno P. Bog sam pomocz raczeł. P. Farensbek s swoiem uffem naprzod iescze poranu beł przyszedł i stal na placzu dla wycieczkj albo przeskody obozowj.

29 Augusti.

Strzelba w noczy na oboz narichtowana, bo isz się nie s tey strony obozu nadziewali, tam beły znieśli działa wientsze y gothowi niebelj, przeto w noczi hanielnie strzelali na oboz, ale z laskiei Bozj bes skodi, krom iednego Niemcza Farensbekowego, a woznicze K. I. M. zabito.

Żolnierze wszisczi prowadzili się z wozmi y z impedimenti w oboz y iusz staneli wsisczj iako ma być we trzi rzendi.

Po obiedzie wyiezdzali z obozu niektorzi na harcz temere a niepotrzebnie, bo Moskwa kroku od strzelby odstempić nie chce. Z roti Farensbekowy Niemiecz ieden Ivel, snać zaczny, popendzieł sie za kilkiem Moskwy, asz pod same mury zapomniawszi się na strzelbę prziszedł, y ugodzonoć gi z hakownicze w głowę, że zaras spadł s konia y wnet gi porwała Moskwa. Beli naszi, co rathować chcieli, ale prożno, bo iento gęsto z dział s hakownicz strzelać; co ziwo, bieżalo z obozu, asz y P. hethman sam. Thy liuzny czeladzi, co pod same muri dla ziwnosci końskiej żać i siecz iezdzili, porwala tesz dziś Moskwa do miasta trzech. Fraszuie się Krol barzo.

Kule z wiesz, co dalei, to wientsze lecą, przechodzą drugie 30 funthow, y wiesz to Bog, bendą li ie kosze nasze wydzierzeć; boday nie przisło na drzewiane wzremby. Za prozbą Krolewską y hethmana wsisczi żołnierze y dwor poszyłaią wozi swe dla wozenia chrostow na kosze; nie requiruią ich o to ex debito, ale ex benevolentia.

Iest miendzi pieszemi Farensbekowemj rothmistrz ieden, Franczusz, capitan Garon, muzik małuczki barzo, zaba serdeczna; dziś pod smierskiem

około murow przi Panu canczlerzu obyezdzaiancz, wazeł się włeśc do przekopu, spadą zmierzeł, iako seroki y iako głembokj, y dowiedział się, co iedno wiedzieć potrzeba beło. Z łaskiei Bozey, nie trudnego nie bendzie do przebycia, — y w przikopie wodi mało y sam przes się głembokości ani asperitatem zadny nie ma.

Reder nieiaki Czech, pachołek czisti, ktori na sławę I. K. M. kostem swem s kilkiennaście koni y sług służić przijachał, iachał na harcz pod muri, do którego wnet wyiachało Moskwy pod strzelbą kilkadziesianth konj; on zatem s sługamj swemi uderzel na nie y, męznie sobie poczinaiane, czterech więzniow dostał, prawie pod muri na strzelbie wielkiej, które I. K. M. oddał samze, co wdziencznie od niego Krol przijął y upominkiem czudnem darować kazał.

30 Augusti.

Convocował do siebie P. hethman wszitkie rothmistrze; uczynil concionem do nich, napominaiancz, aby wedle articułow napiszanych y publicowanych zachowali się s thowarzismj y s czeladzią swoią. Item, harczow tich aby zaniechali, iako niepotrzebnych, gdis to impossibile, aby kto copią mur przewrocić miał, abo y głową przebić, ani to męstwo nie iest, — na kule, aby od niei zginąć, biezeć. Niebespieczeństwo y skoda wielka, gdi kogo na harcze porwą, k temu y niezmierne okrucieństwo, gdi tam kogo porwą. Bendzieli kto chciał pokazać chenć swą Rzeczypospolitey y Krołowi, niech czeka sturmu, a da teras na regestr imię swe; postawią go na pierwszem mieseczu. Uśmiechali się drudzi na to, głową trzanszaiancz etc. Item, sług zadnych aby dla ziwności pod mur nie poszyłali; bendą niektóre rothi po sobie koleią za sesć y osm mil w ziemię poszyłać za nimi, ziwności doszić tam ią brać. Item, isz sam wssitkiemu sprostać nie moze y na kazdem mieseczu zawsze być, kiedi przi oppugnatiej w sanczach bendzie bywał; tedi umysłił na miescu swem hethmańskiem mieć zawse P. woiewodę Braczławskiego w obozie, dla nagłych przigod y potrzeb, ktoreby przipadać mogły na oboz, takze y dla dodawania posiłkow, gdzieby iaki gwałth beł, y iusz im go ex nunc głownym porucznikiem swoim wszitkiego woyska mianował. Item, kazda natia swe sendzie bendzie miała, ktorzi w obozie przed namiothem Krolewskiem controversiae sendzic bendą, salva appellatione do hethmanow, potim do Krola. Nad Polaki — P. Przijem-

*

skij s Bechem, nad Wengri — Peter Kendy. Lithwa z Niemczi tesz mianować swe maią. Item, prosiel, aby s chenci swoi kazdi na koniech y woziech swych poszylali po chrost. Zesli się potim do Krola wsisczi P. Radi; tosz publice proponowal tesz P. hethman przi Krolu; approbatum wszitko. Lithwa obieczala, rozmowiwszi się, mianować sendziego swego.

Bel w rocie Uchrowieczkiego pieszi ieden Moskwycin, ktori, dawno z Moskwy wyszedszi, we Sweciej się chowal y przistał miendzi Uchrowieczkiego piesze; pod Ostrow przyszedszi, uciekl zarazem z roti na zamek; po wzienciu zamku, wzientho tesz y iego z drugimi; dziś sczwartowan.

Co godzina czekamy, co się tesz z Maslowskiem y Golkowskiem dziać bendzie. Beli dziś u P. hethmana wsisczi Panowie Lithewsczj, prziczyniaiancz się za Golkowskiem; ale nic nie chcial na prozbę ich uczinic; odprawiel ich, że muszę się, prawi, dolozić w tim I. K. M.

Niemiecz ieden, co iest w Farensbekowey rocie, oddal Krolowj xziengi Niemieczkie wielkie, we złoto a zielony axamit oprawne, drukowane po niemieczku, De re militari, od graffa von-Solnis, ktore napiszal graff Renihard von-Solnis, ociecz iego, ktori bel marszalkiem woiennym u Karla Piantego; oszobliwe xziengi, y wdzienczen ich Krol barzo; kupić ich niedostanie nigdzie, bo ten graff kazal ie doma u siebie drukować y xzianzentom ludziom riczerskim telko rozeslal; othosz sin iego, maiancz ie iescze, poszyla ie Krolowj. Cokolwiek iedno nalezi do woyny, wszitko w nich naydzie, y dzis gdi się s Farensbekiem rachowali o zold, bely im te xziengi iako instructars ieden, wedle ktorich opiszania y porzandku odcięnto mu zoldu niepotrzebnego niemało.

Wieść o Kniazu Moskiewskiem, ze w Starziczi iest, za Nowogrodem 80 mil, a do Nowogrodu stand 40 mil circiter.

Z miasta dziś y razu nie strzelano, cichuczko czemuś.

Farensbekowj Niemczi Archabusorowie, chcin i owy slawy Rederowey, podyachali pod muri na harcz, do ktorich tesz wnetze Moskwa wyiachala y tak się s sobą uganiali, że ie w miasto wparli, za ktoremi się ieden Niemiecz tak zagonil, że prawie niedaleko bramy z hakownicze zabith; koń uciekl do naszich, a cialo Moskwa porwala.

31 Augusti.

Czausz Tureczkij przyachał; kazano przeciwko niemu kilka stay przed oboz dworowj y rothmistrzom wyiachać dla przijmowania; wyiezdzali swiethno wystroieni, bo tak Krol kazał. Pan hethman P. Bonarowj poruczel, aby go przijmował w poliu. Namioth rozbito mu za obozem niedaleko, wszakosz tak, że się obozowj przipatrować ani go s stanowiska swego widzieć nie może. Chlop stari, siwy, a chytri znać; wszitko to dla spiegowania, co się miendzi namj dzieie. Chcą mu prenciuchno audientią dać i stand odprawić.

P. Gostinski rothmistrz niedobrze się ma na zdrowiu; iego reytarowie amaricuią, że się im tu tak niedzieie, iako im, namawiaiancz ich na tę sluzbę, obieczował, y snać się W. M. wymawia, że co obieczował, na persuazią W. M. obieczował. Ale wierać nie wiem, nie we Francij abo nie w Niderlandzie to woiować.

Farensbek czesto adhibetur in consilium privatum u Krola kolo tey woyny, bo wie dobrze consilia Moskiewskiego y co się ze Pskowem dzieie, y widzę, że iest in consideratione.

Nie wiemy, co się dzieie, że wczora y dzis ni razu z miasta nie strzelono; quae causa tanti silentii. Dzisieyszy dzień piaathi dzień wychodzi, ktorego maią na wskazanie Krolewskie odpowiedź posłać; nie iescze niesłychać. Berzewic s Transylwanij pisze, że tam pacata omnia, zgodnie to dziecię na woiewodztwo przijeli Wengrowie, chcą być in officio y co dzień spodziewaią się confirmatiei s Konstantinopola y chorągwie.

1 Septembris.

Czausza na audientią przyprowadzono do Krola. Wiedziono go na urzad przes wszitek oboz, aby widział piechoti Niemieczkie y nasze; kilka tisieczi z rusniczami postawiono wszitkich, że miendzi nimi iachał. Pozdrowieł doszić łaskawie od Czessarza, Krola brathem Czeszarskiem mianuiancz. List od Czeszarza y basze oddawszi, powiedział, że wskazania inszego nie ma. Odpowiedziano mu przes P. kanczlerza bonis verbis y zatim do stanu iść kazano. Za niem poslisko iakieś od woiewodi Woloskiego wy-

stampiwszi. list tesz oddał. Listi Thureczkie othworziwszi, kazano Dzierskowi przekładać.

2 Septembris.

Dzisieyszi noczi iusz naszi szancze kopać poczęli y podszancowali się pod samem przekopem, tusz bliziuczko muru, y kosze zarazem dwoie postawili i naszipali. Tak to cicho sprawowali, że Moskwa nie postrzegła się, asz w pułnoczi ięli gęsto strzelać z dział, iednak z łaski Bozey skodi wielki nieuczinili. 4 tilko pieszich zabili, rannych coś. Peter Kendij Wengrzin z działa postrzelon, periculose snać, ale miesza tilko, kości nieruchaiancz, zaięła kula. Moskwa gensto a gensto do samego dnia strzelała; rano wyslo ich beło coś z bramy, ale prenciuchno od naszich z ruśnicz wsparci, ustampić nazad musieli.

P. hethman około szanczow assiduus y barzo w nich bespieczno biega; Boze bandz s nim.

Rada beła. Przekład listu Czeszarskiego czitano, co czausz przyniosł. Iako na to odpiszać albo co s tim czinić, beły variae sententiae; chcieli niektorzi nimi targować o upominkj, które im dawamy, wiencz żeby ie na okup wypuście. P. kanczlerz z Krolem zawarli, isz to turpe, satius est cum barbaris certare humanitate: tim targiem obraziem sobie Czeszarza y w suspiciae pziwiedziem. Moglić by tesz Tatarowie co dać, ale potim mogli by to sobie krwią naszą zapłacić. Wiencz by o to częste poszylania y przeiezdzki czauszow beły do nas, co by bos skodi nie beło; a przecie kiedisz tedisz na to by przisć musiało, żeby ie puscić. Odpiszać tedi tak Czeszarzowj, isz skorosmy się o Czarowiczach dowiedzieli, kazaliśmy o nich staroscie Czerkaskiemu pilność uczinić, y iusz nam dał znać, że są u niego. Iześmy w tak dalekiei woynie barzo się odemkneli od państw naszich, trudno o tich Czarowiczach, co się s nimi dzieie y iako s Tatar y dla których przyczin wysli, wiedzieć mamy; ani tesz s Tatar od Czara piszania o tim żadnego nie mamy iescze; ale skoro się do państwa naszego wrociem, dowiedziawszi się statecznie wszitkiego, chcemy w tim, tak iako prosi, Ceszarzowi gratificować. A przi tim nie targuiancz innuere i dać mu znac, aby za to tesz nam gratificaretur w tim, aby nam prospiceret de meliore vicino in Valachia; k temu, żeby tego starszego Czarzewicza, gdi go odesliem, na czarstwo wsadziel, a ten młodszi moze li to być, aby u nas

beł, ktoregobyśmy loco obsidis mieli zawsze. Takiem odpiszem Czeszarza nie obraziem; in spe. ktora bendzie iusz miał za obietnicze, zawiesiem go et interim inter os et offam moze iescze co przipaść. Wypuszczaiancz tesz te Czarowicze, zda się Krolowj za potrzebna słowy upewniać ich, aby za to dobrodzieystwo beli nam zawsze powinni, y pamientaiacz na nie, aby y sami spokoynie się zachowali s Polską y drugich wiedli takze do tego.

Nasza liuzna czeladka nie moze się wstrzimać pod muri nie chodzić. Porwała dziś Moskwa czterech do zamku; kilku tesz Niemczow na ogrodzie rossiekała.

Moskwa tengo na szancze strzela; mieczą iusz na kosze kule cięskie 70 funtow, a kamienne barzo wielkie; wszakże kosze nasze doszyć warowne, nie im ta strzelba nie skodzj ani ich psuie. Okrutnie iusz siela kul y prochow z miasta wystrzelali; znać, że tam dostatek wielki. Trzeba nam prosić barzo P. Boga, żeby nas wspomogl, bo nie bendzie li łaski a pomoczi iego, wantpię ia, byśmy ty obori dobyć mogli: nie takei muri twarde, iako iusz ludzi do bronienia doszić; czułośc wielka; dział, prochow, kul, dostatek niemały ettc.

3 Septembris.

Barzo leniwo do tey oppugnatiei pospieszamy się; iusz tidzień, iakesmy tu stanęli obozem, a iescze nie strzelamy, ani szanczow gothowych nie mamy; a cosz ia wiem, co w tim iest. Niemczi Farensbekowj, isz im pieniędzi nie dano, nie chczą do szańczow, asz sam Farensbek z reytarmi swemi tam szedł. Bendzie kłopoth s temi Niemczi; nie chciał ich beł Krol, iedno Szotow; othoszci Farensbek, nie moganez tich mieć, owe prziwiodł; niekontent Krol s tego; zdicha ich doszić, a wszitko po obozie zebrzą.

Dzisieyszi noczi z wieczora, skoro Moskwa basztę iednę drzewianą, ktora s tę stronę murow stała, zapalila, ultro y oświecieł ton ogień muri wszitkie y pola, ba y szańcze nasze okolo, że tam iako we dnie prawie dobrze widzieć bele y trudno belo naszem w szanczach robić do pułnoczi, bo bessprzestanku puszczali z dział gęnstą strzelbę.

4 Septembris.

Robią naszi s pilnością około szańczow, kosze gothuią; na niektorich miescach iest skała, przes ktorą się kopać s trudnością muszą y pracza wielką. W noczi dziwnych fortelow zażiwa Moskwa na szańczowniki: oprocz strzelby, ktorą gensto pusczaia, mieczą racze y kule ogniste takie na szańcze, że nietelko w naszich czinią skodę, ale nimi oświeczaią miesca wszitkie około murow y szańczow, że naszi pod wagą robić muszą przed strzelbą, bo wszitko widzieć. Rozmawiaią tesz z naszemi z murow, nieczudnie sobie łaiancz, przipominaiancz, że Krol Łuczanom wiari niedzierzał takrok, my się tesz nie poddamy, a uyrzicie, co się to pod nas iako psi grzebiecie, że my was w tich dolech samych pochowamy.

Dzis conclusum szanczować się tesz z onę stronę miasta, y maią tam 3 działa zaszadzić, ale quid hoc inter tantos. Trzeba nam beło dział tile dwoie y ludzi na tak wielkie miasto, bo na iednę stronę bić bendziem, a druga w pokoiu bendzie, y nie podoba się drugim taka zwłoka w strzelaniu. Iusz to czteri dni y czteri noczi, iako szancze kopiem, kosze pleciem; a Moskwa tesz, widzancz skand dobywać mamy, tę stronę prawie dobrze opatruie, buduie etc. Trzeba beło iedny noczi, niepokazuiancz się nieprzijacielowi, iedny noczi wszitko zrobić, kosze postawić, działa zatoczić y zaras o switaniu strzelać iako naspiesznej. Powiadaią co w szańczach siedzą, że słyszeć w mieście okrutnie wielki huk, krzik ludzi, niewiast, dzieci, bydła rik etc.; czuć ano wszitko ustannie coś siekierami rąmbią; podobno to nie na nasze dobre. Atoli to nielada łaska miłego Boga bendzie, ieśli tu co pocieszczego sprawiem; a nie pomoże li On sam, vires nasze, boię się, by sprostać they expugnatiey mogły.

5 Septembris.

Moskwa widzancz, że koszom y szańczownikom naszem skodzić mało mogą, działa z wierszchu murow y wiesz sprowadziła y przekuła dziury nizey y postawiła działa; ale y tak nie wedle myśli swey skodzą; iednego, dwu czasem zabiją, albo ynizą, albo przenoszą. Racze y kule kamienne y ogniste do szańczow mieczą y niemało tim skodzą, o prochy to poydzie y kazano ie w mokre wołowe skori obijac. Roboti około tich szańczow do-

szić, przes skały się drugdzie kopać muszą, wienez długie y dalekie, y tak ie robią, że od Polskich bendzie mogl do Wengierskich przechodzić, ze iakby iedne bendą dla łatwego posiłku.

Czausza Tureczkiego odprawiono; iutro iedzie nazad; na list Czeszarskj dano odpisz; przi odprawowaniu P. canczlerz powiedział mu od Krola, isz s strony tych Czarzikow nie bendzie od tego Krol I. M., że ie Czeszarzowj poslie, iako z listu szerzey Czeszarz zrozumie, ale isz teras daleko bendancz, dostateczny iesczo sprawy nie wziął o nim (nich); chce się pierwy o tim porozumieć s Czeszarzem y dla tego przi timże czauszu dworzanina swego Dzierska poszila do Porti w niektorich sprawach porozumiewać się. Copias tich Tureczkich listow poszilam W. M. una s instructią, ktorą dano Dzierskowj dla Czeszarza Tureczkiego[1].

Isz in Transylvania omnia tuta, y confirmatią s chorągwią pewnie przinieść maią od Czeszarza, revocuią P. starostę Przemyskiego, aby do Konstantinopola nie iezdził y iusz mu przes list nie kazano iezdzić.

Piszałem wyszey 26 Augusti, isz Soboczkiego reytarowie dobrze sobie pod miastem poczinali. Moskwy nabili y nawiązali. Beł tamże s nimj w tey potrzebie y dobrze sobie poczinał Ślieżak ieden — nieiaki Hans von-Reder, slachcicz snać zaczny, co tu s kilkiem koni na swą skodę przijachał Krolowi służić y przipatrować się; pieniędzi ani niczego nie bierze. Dzis prosieł go P. hethman na obiad do siebie, prosieł tesz y porucznika Soboczkiego roti y kilku pacholikow iegosz, tich co w teize ony potrzebie beli. Po obiedzie gdi beło, uczinił P. hethman do Redera rzecz y onych drugich (Szoboczki tłumaczeł) od Krola laudando virtutem y dzienkuiancz na imię Rederowi, za co aby Krola I. M. znali wdzieczność a potem ochotnieyszi beli do okazowania takowych poslug, opowiedział, że ten znak łaskiej swey y wdzieczności czini im Krol I. M. y włozeł na Redera sam Pan łańczuch ze dwuset czerwonych złotich. Porucznikowi Soboczkiego w papierze położono 100 abo złotich abo talerow; onem tesz pachołkom dwiema po kilkadziesianth złotich także w papierze; ować tak kontenci odesli.

S Farensbekowemi Niemczi kłopoth wielki. Król się gniewa, a Farensbeka wstid, do szańczow nie chczą (a wszisczi inszj tak Polaczi, iako y

[1]) См. Приложеніе № 61—69

Wengrzi tam iusz są), ani się niczego innego tknąć, alisz im zapłaczą. wiencz zołdu wielkiego owi officiales, a prawie skarbowi Polskiemu nieznoszonego chcą: porucznik chce sam na miesianc 400 złotich, locotenent iego zlt. 200, nusz drudzi subsequentes po 100, po kilkadziesianth zlt. Krol powiada: certe isti, anima excepta, tanti non constant. Wolalby beł Szothow, chocza mni; powiada zaś Farensbek, że by s nimi wientsza pracza beła. Niemilo y Krolowi y P. hethmanowi barzo na Farensbeka; wszakże isz terasz potrzebny, znać mu tego nie daią, y maiąc się iusz dziś podskarbiowie z Niemczi porownać okolo tich bezałunkow, oni tesz do szańczow iść maią. Snać na miesiancz bendzie wychodziło na nie 8000 zlt., a wychodziło by beło 16.000, by beło miało być, iako oni chcieli ettc.

Farensbek zawsze, gdi rada u Krola bywa, przichodzi, y sieść mu podle marszałkow każą, a podle niego Putlierowi, co tu iest porycznikiem nad pocztem Kurlandzkiego xianżencia, czisti tesz iakiś krigsman; synowiecz tesz Krolewskj, kiedi iedno iest praesens, primum locum zawsze obtinet in senatu.

X. Biskup Wileńskij, po intracie teraznieyszy swoiey do Wilna, począł czinić rzand: wszitkie xiengi haereticorum, ktore iedno w kramiech w mieście u kogo na przeday beły, pobrawszi, publice popalić kazał. Zakazal tesz, aby haeretik zaden umarlego, albo funus swoie s swymi zwyklemi processiamj, tak iako przedtim czinili, mimo kościoł Ś. Iana, a dwor iego, gdzie mieszka, prowadzić do grobu nie śmiał, s tim opowiadaniem, podka li co od kogo za to, sibi ipsi imputet ettc. Skarzi się przes piszanie Krolowi na Abrahamowicza, namiesznika Wileńskiego, P. woiewody Wileńskiego, strija swego, że, fautorem haeredicorum bendancz, authoritati illius episcopali adversatur.

Z Rzimu nowego legata mamy; pierszi iusz odyezdza, s czego kontenci tu niektorzi ludzie; zegna go Krol przes list y w upominku dwa soroki soboli poszyla.

6 Septembris.

Dzisieyszy noczi ostatek koszow postawiono w szańczach y dział częśc zatoczono; tey noczi, co idzie, wszitkie stanąć maią y, da li Bog, iutro rano o świtaniu mamy tesz Pskowianom dobri dzień powiedziec. Fortelow zaziwaią — w noczi na nasze kule miecza ogniste na szańcze, ktore miesca

wszitkie oświecaią, a w tim uyrzawszi, kiedi naszi kosze prowadzą, to w nie, iako do czelu — y sieła ich biją.

P. marszalek wielki Lithewskj sollicituie za brathem x. biskupem Wileńskiem o listi do Papieża przyczinne dla cardinalstwa, tak iako iusz przed tim zaczęło się to negocium ettc. y kazano iusz pisać listi.

7 Septembris.

Quod faustum felixque sit, dziś o świtaniu ięto z naszich dział strzelać do miasta s troich szańczow — iednych Polskich, a z dwoch Wengierskich. W Polskich ośm dział, ktore do wieże u bramy richtuią, a tam Uchrowieczki starszim; u Wengierskich tesz drugie ośm, ktore ku wieżi narozny od rzeki Wieliki mierzą, a tam Bornemissa s Karol Istffanem starszi; s trzecich tesz u Wengrzi strzelaią ze trzech dział s ony strony rzeki Wieliki do teyże narozny wieże z drugiei strony. Czały dzień sine intermissione bitho dzis na te wieże y muri prawie fortiter y z łaskiei Bozey te wieże dziurawili kulami y muri takze, tak ze iutro o sturmie myslić poczniem, y nadzieia, że ta częśc miasta, abo, iako tu zową, pierwszi ten zamek nas będzie. O Iezus! toć beł dziś łoskot; muri kruszeły się iako dim, wątły barzo, niześmy się spodziewali. Puskarza nam zabito w szańczach, z mozdzerzow tesz kamiennych ludzi nieco; ale bes tego być nie może. Biją tesz z miesta niezle, ale s tich dwu wiesz prenciuchno działa strzelbę musieli sprowadzić Moskwa.

Listi prziszły, że czaus Tureczkij drugi iedzie do nas y iusz wyiachał z Wilna. Niebardzośmy radzi, że ci goście tak często naglandaią do nas. Posłano przeciwko niemu, aby się s nim zadzierzano abo w Dzisnie, abo w Połoczku, asz obaczemy, co za eventus tey oppugnatiej naszei bendzie.

8 Septembris.

Dzisieyszi dzień niebarzosmy pocieszny mieli; ale cosz rzecz, flebile principium melior fortuna sequetur. Y Wengrzi y Polacy z swych szańczow słtukli po iedney wieżi y po stucze muru przi kazdi, że się ukazały dwie dziurze, ktoremi moglby beł iakoszkolwiek do sturmu iść. Krol za persuasią Wengrow umyslił koniecznie s południa skoro przipuścić do sturmu: wienez mu hayduka iakiegos przywiedli, co powiadał, że skradszi się, beł

na murzech y w tei Wengierskiej dziurze obeyrzal wszitko, że wstemp do dziuri po rumie nawalonym łaczny barzo, a lacznieyszi iescze tam do Moskwy z muru zstep, y bespiecznie benda mogli pieszi wpaść do miasta, owa isz wssitko do sturmu laczno. Y P. hetlman y Krol darowali hayduka za nowine. Wengrowie tesz przipierali na to, zeby iść co richlej. Nie zdalo się to P. hetlmanowj y innym, iako Weierowj, Farensbekowj, ale żeby pierwy odważić na to kilkadziesianth serdecznych ludzi, ktorziby do tich dziur wesli, obeyrzeli, ieśli laczno do nich wniść y wpaść do miasta; potim sprawe pewna od nich wziąwszi, de re ipsa consilium capere. Stanelo quidem na tim, że posłać pierwy; y naznaczel P. hetlman s Farensbekowych pieszich kilka, a dwadzieścia pieszich Niemczow y Franczuzow kilka s nimi, a Polakow tesz tak wiele, co te dziuri oglendować mieli; a s sańczow nikt się wyriwać nie mial k sturmowj, aszby oni zwrocieli, y k temu kiediby kazano. Przed poludniem co ziwo się gothowac,—iedni iść do sturmu. drudzi dziwować się. Pięc rotlmistrzow iezdnych przislo do Krola, opowiadaiancz się, że sami ossobami swemi s koni ssieść chcą y k sturmu poiść: chentnie im pozwolil tego; to iest: cavalier Pieniazek, Stadniczkij, krayczi Mnissek, Andrzey Orzechowskij, Bokiey. Oblokszi na zbroie koszule bialle, kazdi przed namiotem swem choragiew wywiesiel, daiancz znac, ktoby bel ochocien pomocz im thowarzistwa, aby się pod ich choragiew piszal, dla dwu prziczin: aby y Krol wiedziel o kazdem y mieszania nie belo. Dziwna rzecz, iako ich siela do nich y regestru bieglo. Koszulę bialla wloziwszi na wierzch, a miecz goly z rodella wziąwszi, ieden do drugiego chodziel zegnając się. a testamenti piszancz. Y załość y radość bela patrzić na to. Na roti tesz iezdne w bembny uderzono. Gdi iusz prziszedl czas, wyiachalismy z obozu wsisczi. Krol nad rzeka Wielika barzo blisko szanczow Wengierskich stanał, wszakże na prawie bespiecznem miescu; roti iezdne nad obozem w te strone miasta w koło postawiono; voluntariuszowie tesz bialli s swoimj choragwiami posli do szanczow. Po maly chwili uderzono z naszich dział y z ręczny strzelby do muru tego y blankow, ktore miendzi temi dwiema dziurami stoią, aby, zabawiaiancz strzelcze Moskiewskie, ktorzi na blankach stali, onych kilkadziesianth naszich, co oglendować dziuri naznaczeni beli, mogli beli pod strzelba bespiecznie iść. Skoro ci poskoczeli, drudzi, nie czekaiancz, aszby się zwrocieli, ani roskazania, Węgrzi naprzod,

za nimj Niemczi, za Niemczi naszi tumultuarie do dziur; Wengrzi a Niemczi spectatorum turba preneinelmo na naroznią od szańczow Wengierskich potłuczoną wieżę wskoczeli y czteri zarasz chorągwie wywiesili y strzelać ku Moskwie poczeli. My, patrzancz zdaleka, mniemaliśmy, że iusz miasto nasze. W czwiere godziny po tim, alić tesz naszi do drugi dziuri y drugi potłuczony wieżi pospieszyli się s chorągwiamj swemi; miendzi nimj bialle voluntariusze iezne naprzod widzieć belo, na imie dwu, co prawie śli męznie, Stadniczkj a Pieniązek. Iedni na onę pogruchotaną wieżę wleźli, że ich tam pełniuczko belo; drudzi zas podle u wybitą dziurę chcząc do miasta; alić co innego uyrzeli, nizeli się nadziewali. Zaras na murze y rumie stanąć musieli; stempić s niego daley w miasto wyssoko y trudno; kazdiby beł siję złomić musiał. Moskwy za murem, thudziesz strzelczow, ćma wielka; owa naszi, kiedi dalei nie mogli, stanąć musieli. Tam, o Iesus! toć kule, kamienie na wszitkie y co na dole w gromadzie stalj sly, iako grad z blankow; bito s sańczow na te blanki, ale bes ich skodi; takze y owi, co narzod pierwszą wieżę ubiegli, radzi by beli wpadli takze do miasta, ale trudno belo takze. Uderzeli potim Moskwa z drugich wież w tę wieże u wierzch, gdzie naszi Polacy beli, y kulą stracili iei sczith, y dach, co iescze beł na niei, zleciał na zad, y P. Bog strzegł, że skodi nie uczinił zadny w ludziach, co pod wieżą stali, telko kilku obraziel: potim pod obiedwie podszipowali prochy, chcząc s nich wykurzić nasze, asz nawet y łyczivo podkladali; wiązanie drzewiane, co bolo w nich, ięło się gwałtownie gorzeć w tey, gdzie Polaczi beli, tak, isz iusz necessario przed ogniem ustempować musieli na zad. Owi, co w dziurze beli, broniącz się Moskwie iako mogli, co na blankach stali y co z miasta na nie bili, musielj tesz z miesca za owemi na zad postempić, owacz tak dziuri y wieże odbiedz musieli. Owi na drugi wieżi trzimali się quidem, wszakże y ci u wieczor tesz ustempic musieli. Legło naszich przi tim sturmie nie wiem iako wiele, bo o tim mowić nie kazą; ia ich kladę wszitkich na 500; rannych kamienmi, siekierami, kijmi potłuczonych barzo wiele: Gabriel Beziesz zabit z rusnicze, Tłukomskj, pieszi rothmistrz, tesz zabit, y Konopkowskij, porucznik Uchrowieczkiego; sam tesz Uchrowieczkj ranion z rusnicze nieskodliwie; Keller, sinowiecz xianżencia Kurlandzkiego, tesz ranion, y Puller, porucznik roti albo pocztu x. Kurlandzkiego, tesz potłuczon ha-

niebnie; Reder, on, co mu onegda łańczuch od Krola dano, postrzelon z rusnicze y wątpią barwierze, by miał ziw zostać. To co znacznieyszi. Dziesiantnikow pieszich, a Wengrow zwlascza y Niemczow, zginelo doszić. Mimo Krola, gdi nad rzeką stał, przisło te wszitkie ranne y zabitbe z Wengierskich sańczow prowadzić do obozu, że kazdi się otarł oń. Barwierzow tak wiele niemasz, coby curationi sufficerent. Na com sam patrzeł, wypiszuie W. M. swemu M. P. Trwała ta tragoedia, począwszi od 19 godziny asz ku 23 godziny. Krol, odyeżdzaiancz do obozu, kazał reyterom P. Gostinskiego, aby s koni ssiadszi, szańczow strzedz posli, co zarasz uczinili y dziwna, że pozwolili na to nie tilko oni, ale y reytherowie iezdni wsisczi Farensbekowi, ssiadszi s koni, posli do sturmu; snać by w Niemczech nie uczinili tego, by iem nie wiem iako Czeszarz roskazował. Zginęło Farensbekowi ludzi znacznych snać niemało. Ten sturm isz nam minus feliciter poszedł, winią ludzie Wengrow consilia minus perpilia ette. Trzeba beło iescze z dzień poczekać, dziurę wientszą udziałać, a pierwy sią dowiedzieć o ni, iakaby beła, a nie spuszczać się na iednego heyduka niepewną sprawę ette. Piszę to confidenter ette.

Od mieszczan Kościeńskich prziszło dziś piszanie. Prziczinia się P. woiewoda Poznanskij za nimi, aby od pozwu Swaraczkiego wolni beli. Pozwał ie, że wybrańczow ze wsi swych posłać nie chcieli. Miał y P. Przijemskj od P. woiewody listi. Powiadał mi P. podkomorzi Rawskij P. Gostomskij, ysz P. Przijemskiemu piszać miano, iako P. Kaliskij sprawę swą s P. Miedzirzeczkiem nikczemnie skończeł. Zyachali się do Pyzdr na poroczkij na tę przisiengę; P. Kaliski ultro non requisitus, P. Czarnkowskiego słał do gospodi do P. Miedzirzeczkiego, odpuszczaiancz mu przisiengę; P. Miendzirzeczki nietilko żeby tego miał być wdzienczen, ale nie podziękował za to P. Kaliskiemu; owszem, kiedi mu przisiengę P. Kaliski odpuściel, sedł do urzendu na rathusz, opowiedział y protestował się, że przisiandz iest gotow z decretu Krolewskiego, y protestatią zapiszać sobie kazał. «Belo, prawi, s P. Miendzirzeczkim 80 koleczich, pełno miasteczko ludzi; s P. Kaliskiem nikt nie beł, iedno kilka pachołkow. I widzisz że to, powiada, na co ona rzecz wielka wyszła? iusz nie tak idzie o P. Kaliskiego oszobę, iako o one drugie, co się za to barzo imowali. Przisiągł się P. Miendzirzeczkij, że puki mu maientności y wszitkiego bendzie stawać, że chcze przemyszlawać», y

zaciął się, dalei nic nie rzekł. Nu ia na to: a nacosz się przisiągł, abo się czego chce mścić na kim? «Iusz ia, prawi, wiera nie wiem.» Wiera ia, rzekę, temu nie wierzę, by I. M. miał co brać takowego przed się; podobno iusz pokoiowi bendzie rad, Pan snać schorzały barzo. «O nie wierz temu, by schorzały; iuszci prziszedł k sobie, zdrow dobrze; widziałem, prawi, że P. woiewoda do P. Przijemskiego pisze ręką swą te słowa: widzi mi się, że się iescze ci przeczekaią troche, co vacantiae poupraszali po nim.» Zatim go ktoś od tey rozmowy ze mną rozerwał, żeśmy się tak rozesli; a beło to w Krolewskim namiecie, y mowił P. podkomorzi głoszem, że ich niemało słyszało. To dla tego piszę, abyś W. M. nietelko woienne nowiny wiedzieć raczeł, ale y to, że my tesz tu nowiny Wielgopolskie wiemy y czaszem tesz tu, gdi woiennych niestawa, discuruiem o nich.

9 Septembris.

Po wczorayszem sturmie niecośmy turbati; fingimus dobrą myśl, ale się jej nie barzo chce; a co wientsza, quod scriptum sit W. M., iednośmy dwa dni strzelali, a iusz nam niestało prochu; poszyłaią dziś w skok do Rizan poziczać go; nie wiem, wyżebrzem li co; P. hetman darował go Krolowi kilkadziesiant centnarow y 300 kul dzielnych zniperinowych, ktore tu swemi własznemi konmi prziwiozł. By tak drudzi magnificowie, co tu są, s takiemi praesenti wymkneli się, uczinilibi dobrze. Moskwa w w dziurach, ktoreśmy wybili, znowu kosze y wzręby stawiaią y tak się zaprawuią, że moczniejszi bendą, nis pierwy. Mybyśmy strzelali do nich, ale musiem oszczendać prochu. Patrz W. M., do czegośmy przisli. Wengrowie nam tego nawarzeli. By się postąpieło beło, iako radzieł P. hethman, czego świadectwa pełno iest, że nie radzieł, aby tak praecipitanter ten sturm beł, mogłoby się co beło na tim początku pocieszngo sprawić; przecie na nikógo innego nie obali się to, iedno na iego głowę etc.

Chczemy się iescze o drugi sturm kusić, wiencz y o podkopie myśliemy; kozaki tesz piesze zbieramy, aby się tesz z nami gotowali do dziuri. Pan Bog wie, co się dziać bendzie; trzeba, aby nas On sam wspomogł oszobliwą łaską y miłosierdziem swem; czego nie bendzieli, boie się, żeby ty sławy troche, ktori przes ten czas nazbierało się nam, wszitki nie roszipaliśmy.

Chlewiczki dziecina, co ono przi nieboszczku P. woiewodzie Sendomierskim bawil się, poszedl tesz bel wczora do sturmu y zabil ci tam, pod Pieniążkową bel choragwią.

Soboczki nasz dobrze tesz w tem sturmie poczinal sobie; stluczono gi kijmi, kamieńmi, iako psa; wienez y naszi Miedzichoczi dobrze poczinali sobie. Brath Stadniczkiego tesz tam ranion skodliwie.

10 Septembris.

Myślemy się po tim sturmie poprawić i na to prziść musi: abo silny moczi przilozić, abo się do fortelow iakich ucieez; nie wiem, ieśli nam oboyga dostanie; to iedna, że dostatku nie mamy. Na miescze Uchrowieczkiego, troche zachorzałego, kazano Pękosławskiemu rothmistrzowi iezdnemu do szańczow. Pdiczki, iako do woyska prziiachal, wszitko lezi; wie to Bog, iesli s choroby wstanie. Farensbek zadal bel doma niektorem Szotom pieniądze, co tu s nim byc mieli, y zwantpieł bel o nich; terasz dano znać Krolowi, że ich tu snać 600 idzie, a iusz są blisko; czekamy z radością na nie; owa na te muri czerstwi poleżą, ale ślubuie, o pieniądze wienszi kłopot s nimi, nizeli z Niemczi bendzie. Rannych pieszich po tim sturmie co dzień umiera niemało. Dalmatha snać Suleiowskiem opathem, a P. Ferensowi Mogielniczę miasteczko s kilkiem wsi, od Warszawy niedaleko, puscza. Bog wie, nie wypełnąli nas s Polsky ci Wengrzi; y wienza iusz przed nimi nic ugonić nie mogą; a iako to drugi sercze do służby ma mieć ettc.

11 Septembris.

Gotuiemy to to, to owo, do drugiego assaltu; cicho wssitko widzę; podobno będziemy fortelow iakich zazić chcieli; Panie Boze racz nas wspomocz. Iusz nie wiem, iako tj Moskwie prochu, kul tak wiele stawa; nie ladać wzdam dostatek maią: we dnie y w noczi wszitko strzelaią, a wszitko naprassno; skodi z łaskiei Bozy w szanczach, koszach ani w ludziach nic albo mało czinią.

Ten miesiancz uziczeł nam P. Bog z łaskiei swey oszobliwy pogodi; dni iaszne, pienkne y tak ciepłe, iako u nas w Polscze; alec nam tego podobno wytchnie niedługo; panowie sobie domki klietki na zimno buduią, a

piecze w nich; my chudzi nie wiemy, co za wczasz w namiecciech naszich mieć bendziem.

12 Septembris.

Noczi dzisieyszi, kendi Peter od onego postrzału umarł; chocz rana w nogę niebarzo skodliwa beła, ale ognia, co s prochu beł, nie mogl Bucella obronić; Sekel Andreas, co tesz w sturmie ranion, snać się tesz zle barzo ma y wantpią barzo o ziwocie.

Obiesiela Moskwa nazaiutrz po sturmie Wengrzina z muru. Dziś w noczi, powiada Pękosławskij, wołali do szanczow na nasze: «a widzieliście wisieć Wengrzina? tak wszitkich was powiesim»; a na kogo inszego grozili się dali, ale ia pisać nie śmiem. «Szto to za Krol was? ziela nie ma (proch zielem zową) ani pieniędzy; podźcie wy do nas; u nas ziela, dzieng y wsieho mnoho». Psuią nam kosze strzelbą, y znowu chrosti na insze zwozić każą. Podkop pod muri cziniemy, iedno nie wiem, iako richło gotow bendzie; abo nie postrzegąli się, bo, iako więznie sprawę daią, na wielu miescach poczynili słuchy. Przez skały się kopią naszi, wiencz na piwnicze trafiaią sklepiste. Panie Boże racz nas w tim pomocz.

P. Stephan Bielawskij przciągnął dzis do obozu z rothą swą y pokazał 600 koni prawie porzandnych uszarzow, kozakow 60, pieszich tesz kilkadziesianth; podobali się Krolowi; a cosz ia wiem, iako on zabiegly. Pokazał tesz tamze kniasz Prońskij koni circiter 50, voluntariusz. Nusz Korff Inflandczik ieden 100 reytarow Niemieczkich pieniężnich; po nim slachti Inflanczkiei, co iescze pod Krolem są, voluntariuszow koni kilkadziesianth pokazało się.

Gniewoszowa strasz pod miastem porwała Moskiewskiego więźnia; wybiezało ich beło coś na nasze na pacholiki, co na ogrodi po kapusti beli posli, y porwalić tam iednego; maią ich kilkanaście y tich, co się tam przedaią od nas. Trudno tego swowoleństwa zabronić. Chczemy o tim podkopie, co go cziniem, tayno mieć; ale od tich ięzikow naszich, wiesz to Bog, nie postrzegą li się.

13 Septembris.

Podkop prowadziem; nie wiem, iako richło gothow bendzie; a Boże, by succederet; iescze snadz kopacze do przekopu nie przisli. To inaczi nie

moze być, iedno iesli dziuri mieć nie bendziem, że nic nie sprawiem; a chocia y w te dziuri wnidziem, są iescze tamże w mieście dwa ossobne zamki, ossobnemi muri y wieżami, na ktorich także strzelby doszić, opatrzone, ktore także nam znowu tłucz y dobywać przijdzie. Panie Boże wspomosz nasz! Mnie się zda (scriptum est soli W. M.), że się z motyką na słończe puszczamy. Nie tak się nam beło na Pskow nagotować ettc.

Starosta Smatińskij pokazał Krolowi 12 konj, sudamno doszić y kostowno, każdi Tureczkj, stroyny ettc.

Bielawskiemu Stephanowi kazano się położić z rotą iego na oney stronie miasta.

Oddano mi z Warszawy od Gralewskiego list. Pisze mi, ysz Zemboczkj, przijachawszi tam (z Dzisny od Dworu odyachał do Krakowa y stampieł do Warszawy), pozwał go przed Pana ochmistrza y koniecznie to chce mieć po nim, aby sol z Warszawy wyprowadził, przi komorach iei nigdzie nie przedawał, powiadaiancz, że to ma in commissis od Krola, y piszarczikom swem rozkazał y listi iakieś dał, aby tego bronili. Co wientsza, pisze mi, isz mu powiadał Zemboczkj, iakobym mu ia na to radził, aby s nim tak postampieł, y powiedział, że to sol kupieczka, nie nasza; contract, com s nim uczynił, żem mu pokazać miał ettc., tak iako się W. M. s copiei Gralewskiego listu dorozumieć bendziesz raczeł. Iusz nie wiem, co ci zupniczi nowi nad nami wymyslaią. Beł Zemboczki niedawno u Dworu, z Wilna prowadzieł Krola do samey Dzisny, zabiegaiancz o mandati, a cosz ia wiem iakie; nie spuściłem go z oczu swych y iedney godziny, y zabieżałem temu, że mandatu żadnego ani listu, ktoriby przeciw potomkowj albo venditiej naszi tego ostatka soli skodzić miał, nie odzierzał. Chciał quidem, ale zaniechać przede mną musiał; nabrał wosz mandatow pełen, które pierwey wszitkie u mnie w renku beły; żaden nam nie wadzieł, owszem expostulował se mną. «Tiś, prawi, przicziną, że się gniewa na P. zupnika I. M. P. marszałek; trzebaćby się nam do Krola uciecz, abyście nam s solą, ktorą w Mazowszu na komorach macie, nie przeskadzali; ale, szanuiancz łaskiei I. M. P. marszałka, damy pokoy.» Alić oto zły człowiek, przijachawszy do Warszawy, co innego spachał, y zadzierżał Gralewskiemu venditią, że grosza iednego nie bierze, y nie wiem, iako richło brać bendzie. Co powiada, bym mu ia tu radzić na to miał, abo y contractj pokazował, nie zeby to

beło, ale y w myśli my nie miałem tego nigdi; nie spodziewałbym się bel tego nań, aby istis calumnijs iść miał. Ia nie wiem co inszego, iedno poszyłam Gralewskiemu mandati Krolewskie na wszitkie komori, aby sol wolno przedawal, ktorich copią poszyłam W. M.; poszilam y do P. Lenczickiego drugi, aby się w te sprawy solne non intromitteret, ani Gralewskiego pozwy swoiemi turbował. W. M. tesz swego M. P. proszę, abyś authoritate sua na kost dzieczęnczi do P. zupnika z listem swem posłać raczeł, proszanc, aby nas w tei venditiej nie turbował, gdisz to nie kupieczka, ale własna potomkowa sol iest, a Gralewskj nas opiekunow sługą iest, ktori imieniem naszem tę sol za wiadomością Krola I. M. przedaie. Praeterea y o listi W. M. swego M. P. proszę do tich tam pisarczikow iego Mazowieczkich, aby się tak przeciwko nam y Gralewskiemu zachowali, żeby nic łaskj W. M. nie obrażali; także tesz y do Seligi, mieszczanina Warszawskiego, piszarza na komorze Mazowieczkiei, bo to ten wszitko broj. Niewąntpię, że to W. M. moy M. P. z laskiei swy przeciw temu dzieciencziu bendzie uczinić raczeł. P. podskarbi nadwornij wszitko o 3000 quarciane resti woła a woła. Nusz na S. Thomas 12000 P. Philipowskiemu, do ktorego abyś tesz W. M. raczel pisać, aby nam troche dalej poczekał.

14 Septembris.

P. Mikolay Gostomskj rothmistrz od P. Troczkiego woyska przijachał z listi, z nowinami y s Tatarzinem — podkomorzemli, odzwiernemli Wielkiego Kniaza, co s Starzicze od Kniaza, w sobotę dwie niedzieli bendą, zbiegl do nich. Pisze P. Troczkj, y P. Gostomski powiada, że iedno trzi mile od Starzicze, tam, gdzie sam Kniasz, beli z woyskiem w okoliczi. pałącz. Patrzał sam Kniasz z zamku (powiada ten zbieg) na dim y ogień, kiedi dwori iego niektore gorzały od naszich, y płakał. Żonę, dzieci y s skarbem wodą s trzaszkiem odesłal od siebie. Do Poszevina posłał, aby się odyachać tesz gotował. Odesłał mu, że niegotow, a tesz mu uciekać nie trzeba, bo się woysk Polskich nie boj. Drugie rasz posłał, aby co richlei uyezdzał. Powiedział, że mu tego nie trzeba, chyba iesliby gwałtem musiał. Dumni boiarowie iego (powiada ten zbieg), patrzancz na tę calamitatem, radzili mu, Mścisławskj mianowicie, aby z ludzmi ruszeł się do naszich sam, abo sina ktorego posłał. Nie chcial, mowiancz: «iam stari, ci tesz niebywali iescze».

*

Wtim, obrociwszi się potem do ktoregoś, iął go bić, tłucz. «A widzis, prawi, zosłałem cię beł ono, abyś beł Bierże (zamek to P. Troczkiego w Litwie) spalił; nie sprawiłeś tego, a ten teras przed oczyma memi me własne pali». Mowił tesz to: «nu a to Krol Polskij terasz ma czasz, wydaie; kiedi wyda, bendę ia tesz miał swoy». Powiada tenże zbieg, że beł przi tim, kiedi z boiarmi dumnemi deliberował, ieśliby za temi conditiami, ktore mu podaie Krol, uczinić miał pokoy. Persvadowali mu, aby uczynieł y Inflanti puściel, y nawet y utrati, ktore Krol chce y podaie, odłożeł. Kiedi o tich czerwonych mowili, to się miotał i gniewał. Miał iusz listi od Szuiskiego tu ze Pskowa; czini mu nadżieię dobrą, że się obronić moze; a przitim pisze, że my przed głodem tu długo mieskać nie mozem, bo kilkanaście mil wkoło Pskowa ziwność przed nami popustoszeł. Aleć mu w tim dał omylną sprawę, bośmy tu wszendzie czałą ziwność zastali, nic nienaruszoną; terasz wprawdzie my samj iużeśmy dobrze nadtrawili, że na sześć mil dla wszelaki ziwności zaszyłać musiem. Possevin iest in honore u niego; snać tam mowi, że ma to sczęście, isz iusz miendzi niektoremi pany chrześciańskiemi pokoy uczinił, y z Moskwy odyachać nie chce, asz Kniaza z Królem poiedna; Panie Boże dayże to. To wszitko, co piszę, referował dzis Krolowi w namiecie ten zbieg, a P. woiewoda Wileńskj tłumaczeł; wie siela ten zbieg kniazowych spraw et secretorum ettc.

15 Septembris.

Nowina przisła, żeby Krol Sweczki Narew miał wziąnć; Panie swagrze sieła to na wasz, a my o nię za łeb idziem.

I. M. P. Gnieźnieński przijachał do obozu; wyiezdzało przeciwko niemu rothmistrzow dość y Krol go wdziencznie przijął.

Na oney stronie miasta przemyka się Moskwa do miasta wodą w baciech. Iezdzieł tam P. hethman, żeby to strazą opatrzić; gdi do obozu wraczał się, iachał przed nim nas P. Kościeleczkj; podle niego Czerny, tesz sługa Pańskj; uderzono na nie z działa; kula, przepadszi pierwey przes Czernego konia (tusz przed P. hethmanem), piętę u lewey nogi Czernemu utranciła, potim tesz u P. Kościeleczkiego lewą nogę ugodziela y palcze telko urwala mu y koniowi nogę; żal się tego przipadku Boże; obadwa cierpią barzo, wszakże P. Kościeleczki nie tak periculose; każe I. M. P.

hethman pilność czinić około niego. Takei musi być na woynie; niemiło mu barzo, kiedi się tam około niego kupią, a Moskwa mierno barzo strzela; beło ich w ten czas około niego przesło 40 koni.

Krolowj na zimę dom buduią, y Panowie wsisczi także staraią się, iakoby im ciepło beło; ale ieśli my chudzi pozdichamy, nie wiem co sami poczną s sobą.

16 Septembris.

Przeszley noczi na oney stronie miasta przimknely się dwie bacie z Moskwą do miasta; musiał być abo goniecz, abo kto od niego, y snać iest wyszey gdzie na wodzie wienczej, co (bo) czihaią y poszylaią tam strasz po obudwu brzegach rzeki; na wodzie tesz dwie bacie nasze stanely, każda u swego brzega; w iedney 100, w drugi 160 człowieka, s strzelbą, s smigowniczami et id genus ette.

17 Septembris.

W noczi 17 bath s Moskwą chciały pocichu do miasta wbiecz z gori; zaskoczeła ich strasz nasza, co na wodzie beła; iedne załapiła na wodzie; drugie, co przibziwszy do brzegu, na ziemię uciekać wysiedli, pobiła, poymała; iescze y terasz ich tam po polach gonią. Poyman starszi, co beł nad nimi. Wszitkich 130 beło. Wiodą ie do obozu powiązane iak bydło. Posłał ich tu Kniasz do miasta na posiłek. Bath 16 wzieliśmy; iedna umkneła iakoś nazad; kilka ziwność wiozły, te Niemczi załapili. Cieszemy się iako tako.

Narew pewnie iusz przes sturm od Krola Sweczkiego wzienta. Przeciento listi od Moskwy, co tam beli piszane do Moskiewskiego, y piszą, aby Iwanhorod, co przeciwko Narwi pobliżu stoj na drugi stronie Narwie rzeki, opatrzeł.

Przieliśmy tesz listi Moskiewskie tu s Pskowa, co do Kniaza piszą. Oznaymuią mu, że się pod muri podkopuie Krol, y piszą dostatecznie, iako y na ktorich miescach. Patrz W. M., iako to iusz o tim wiedzą dobrze, y przijdzie podobno podkopu zaniechać tego, by nam nie pobrali prochow. Nie wiem, co daley czinić bendziem chcielj.

Tarnowskij, pieszi rothmistrz, brath strijeczny x. refferendarza, s postrzalu przi onym sturmie dziś w noczi umarł. Rannych barzo wiele umiera. Przi namieciech barwierskich, iak na czmyntarzach, pelno grobow stoij.

18 Septembris.

Polapiono Moskwycina, co z listi szedł z miasta do Kniaza, oznaymiaiancz mu, że wczora poginelo ludzi iego na wodzie niemalo, a o rathunek przipominaiancz. To tesz pisze, że przi onym sturmie zginelo ich w mieście o 500.

Krol iezdzil za miasto s P. hethmanem, wczorayszi oblow, te bati Moskiewskie widzieć.Spiawszi lanczuchami drzewo od brzegu do brzegu przes wszitkie rzekę rzuciliśmy ie; trudno iusz bendzie Moskwie z batamj do miasta; wiencz nad brzegiem Bielawskj Stephan, s P. Bielawskiem y Niemczi pieszi y Polsczi dla strazi lezą.

Dwie mili od tego miesca iest iezioro wielkie, okiem nie przeyrzeć, w ktore rzeka ta Wielika wpada; na nim ostrowy, na ktorych Moskwy z derewni, wsi, co się ze wszistkiem tam zwieźli, kilka tysienczy iest; trzeba strzedz, zeby się do miasta z ziwnością nie przekradalj.

P. Przijemskiemu siedm czugow woznikow porwala Moskwa y s czeladzią niedaleko Porchowa, Moskiewskiego zamku, 8 mil stand; żal się tego Panie Boże. Starościczowi Sluczkiemu snać tesz 60 konj tamże wzienlo, y Stadniczkiemu dwa czugi woźnikow.

P. Mikolay Gostomskj odprawion onegda; kazano się P. Troczkiemu s tamtem ludem, co przi nim iest sam, przimknąc 8 mil od Pskowa.

19 Septembris.

Komornik iusz wsiada z listi do W. M. [1]), a ia tes ten list zamknę. Ex castris ad Plescoviam die, mense, ut supra, 1581.

Tego dnia, gdi P. Hethman w noci ieszdząc, s Panem Gnieszniensklm roszmawiaiącz, nieobacznie mało nie wyachal ku bramye mieiski w ręcze nieprzijacielskie, tak, że się ledwi obaczeli y wrocili nazad.

[1]) См. Приложеніе №№ 70—74.

LITERAE AB AMICO QUODAM EX AULA AD D. REGNI MARSCHALCUM.

20 Septembris.

Proznuiemy w tim obozie, czekamy na prochy y na podkop. Na trzech miescach kopią: na dwu nie strzegancz się, a to dla tego, żeby Moskwa tam się tesz kopala, iakosz iusz kopie; trzecie miesce taiemne, ktorego w obozie niewiele ich wie, a Moskwa snadz nie czuie, y tam prochy zaszadzić maią.

21 Septembris.

Pan hethman zachorzal, ode mszy zarasz się położeł y cały dzień liezał; rzadko spi, czałą nocz wszitko to tam to sam okolo miasta biega, wiencz nie swego czaszu iada, musi się zepszować. Wczora szuchego łoszosia na wieczerzi iadl sieła y staud stomachu napszowal.

(I. M. P. woiewoda Wileńskj oddał z więźniów nieprostich, sinow boiarskich, ktore kozak Zelazo poymał, 6 mil pod Wielkim Nowgorodem, ktorzi pod ludzie chodzili dla ienzika y pogromini są, drudzi pobici).

(Wiezniowie ci powiadaią, ze 7000 Tatarow y Moskwy ludzi przebranych posło pod Porchów, staud 12 mil, aby ziwności palili, piczowniki brali ettc. Dla czego poslał tam P. hethman 450 koni P. Potoczkiego, P. Pudlowskiego y P. Strussa dla gromienia zagonow).

22 Septembris.

Pan hethman nie wychodzieł czały dzień nigdzie, iescze k sobie nie prziszedl; w noczi vomit miał; łoszoś y co drugiego przi tim precz wypadło. Lithwa gwoli Krolowi pozwolila strazy, czego pierwy nie czinili. Dzisieyszi noczi sam Pan woiewoda Wileńskj s swoimj personaliter strzegl; Pan Wileńskij po niem dziś we dnie. Stadniczky s Panem Stanislawem Radziwilem zwadzieł się: gnali Stadniczkiego sludzi ialowicze z dobyczi; kozaczi Radziwilowi, przipadszi, odyeli ie; Stadniczki zasię, z obozu wypadszi nocza ku nim, pobral y chlopy z ialowiczamj y do obozu przed urzand heth-

[1]) Мѣста означенныя скобками приписаны въ подлинникѣ на поляхъ другою рукою.

mańskij przignał. Skarzeł się przed p. hethmanem P. Radziwił. P. hethman do P. Przyemskiego na sąd odesłał. Iescze koncza niemasz. Snać sobie tam nieczudnie mowili; miał Radziwił pocichu do kogoś rzecz: «ten nieczpota»; Stadniczkj to usłyszał y rzekł: «to (uccivszy uszy W. M. swego M. P.) łzesz, sameś nieczpota»; Radziwił na to nie odpowiedział, iakoby nie słyszał; zatim zołnierz iakis zawołał: «ty panie Radziwile y nie słyszysz, coć rzekł»; porwalj się potim nań zolnierze, gromiancz; «coć potim, nie wadź» ettc. Tak się rozesli, a s tim do iutra.

(Przisla wieść, że naszich kozakow Moskwa s Tatari poraziła na trzech koszach, iednak na iednem prawie na głowę; gdzie ich lezało 430, nie uszło ich iedno 100).

(Zebrało się beło naszich około 100 sług y thowarziszow kniaza Prońskiego na ostrow na Moskwę, gdzie się spodziewali ziwności dosić; ale skoro ich część w batach doiachało tam, wypadło wnet Moskwy na nie około 1000, iedne pobiła, drugie potopiła, drugich tesz poymała).

23 Septembris.

Pan hethman iescze nie wychodzieł nigdzie czały dzień.

Gothuią s pilnoscią co iedno do sturmu potrzeba, bo spodziewamy się, że za kilka dni podkop ma być, y snadź idzie dobrze.

Dziwuiemy się wszisczi tim tu pogodam; o tim czasie tak ciepłych y pogodnych dni rzadko widać w Polscze; by w pośrodku Włoskiey ziemi; Panu Bogu bądź dzięka; folguie nam z łaskiei swy swienty; dzdżow, pluth, iescześmy nie ucierpieli.

Narew pewnie iusz Krol Sweczkij wziął, y drugi zamek przeciwko niei Iwanhorod obległ, y tuszą, ze gi wezmie, bośmy przcięli Moskiewskie listi, ktore tamstand do Kniazia Wielkiego piszą, wantpiancz, aby się odzierzeć mogli. Ma snadz Swed 40 dział s sobą.

(Dzis zabitho dwu rothmistrzow czistich, skoro iedno po obiedzie iedno wysli do szańczów, pierwy P. Sernego, potim w tęsz godzinę prawie P. Dalmatę tesz postrzelono, obadwa beli Franczusowie, y kilka drabikow przi nich; sługę tesz P. Lanczkorońskiego na straży tegosz dnia zabito).

24 Septembris.

Dzisieyszi noczi Moskwa nas podkop ieden od Wengierskich szańczow nizy, podeń podkop drugi ucziniwszi, wyrzuciła; ale mało na tim, takeśmy tesz chcieli, aby się ślak tracieł, bo mamy taiemny drugi, o ktorem nie wiedzą. Wiencz nie wiem, iesli y o tim nie poczuią.

Pan hethman nie wychodzieł czały dzień, wiera sobie stomachu barzo natargał; nie wiem iako dalei bendzie; boie się, ze mu się y dwor po chwili przikrzić bendzie. Panie Boże y nas chude pozbaw go co richlej, aby wzdam kęs chleba ułapiwszi pierwj; a nie mozeli być, aby ułapić, wiencz przecie aby Dworu pozbyć.

Moskwa iak strzela tak strzela; Sernego rothmistrza pieszego w szańczach postrzeliła w głowę nieskodliwie; drugiego tesz rothmistrza Carwata w ramie skodliwie; w mozdzerze gromada kamienie sypą, to ie tak z gori do szanczow mieczą, że wielką skodę w pieszich czinią. O nieszpornych godzinach na Bielawskiego, co z one strone miasta u monasteru nad rzeką strzeże z Uhrowieczkiem, dwie bacie od ieziora przisły strazi Moskiewskiei, usli na brzeg y pouciekali; kilka ich udławili naszy; powiedali, że na iezierze iest bath nie mało, coby do miasta chcieli, y kazano na nie pilną straż mieć, y dawno rzekę od brzegu do brzegu drzewem a łańcuchami spięto.

25 Septembris.

Nie wiem co za weszele Moskwę dziś o wtori w nocz w mieście napadło, w bembny, w tramby hurmem piskali, że w obozie belo słyszeć dobrze; snadz heyduczi w szańczach na dudkach zagrali sobie, nu tesz oni sprzeciwiaiąncz się do bembnow ettc.

Pan hethman wyszedł dziś do Krola, iescze nie confirmatus, iako trzeba by, cera nabladł. Porucznikowi P. hethmanowemu P. woiewodzie Braczławskiemu przisła nowina, że mu żona umarła.

26 Septembris.

Pan hethman czały dzień nie wychodzieł nigdzie; doctorowie wszitko około stomachu iego, prziklądaią, mażą ettc., wiera barzo debilitatus, w

noczi mało spi, we dnie trochę, stomach trawić nie moze, co się wyrzuci przez womit. Boze nie zasmuczay nas tą chorobą iego. Krol turbatus dla tego, wiencz przistempuie y to, że ludzie niecontenci iakoś s niego, podobno że to hethmanem, aleć pospolicie na woynie invidij doszić ettc. Nicz nie robiemy, czekamy na prochy z Rigi, iusz się ich spodziewamy na drodze; prowadzi ie 50 koni roti Pana Gostińskiego; maią tesz być s Poloczka drugie. Zwiesiliśmy iakoś glowy nad tą expugnatią, że non succedit iakośmy chcieli, y zda mi się, żebyśmy się terasz pręciuchno iednali, kiediby Moskiewskj posłał; ale za owakiem odpiszem, cośmy mu posłalj dla pychy, nie wiem, aby to uczynil. By ale Poszowin iesuita namowiel go, abo tu sam tractować przijachał. Siela ich, co się iusz do dom gothuią odyachać, nie czekaiancz expugnatiej. Krol bendzie się dzierzal pewnie asz do mrozow, żeby po wierzchu iachać. Co interim dziać się z namj bendzie, Pan Bog wie; iusz nam sian, owszow niestawa. y ynszi ziwnoscj; za 10 mil zasziłać musiem, pod niebespieczeństwem wielkiem; a kiedi się konie, słudzi do obozu wroczą, wielka pociecha, iakoby ie kto znowu darował; kiedy wyiezdzaią, żegnamy się s nimj. iakoby ie wienczey nie uyrzeć. Nie dziwuie się, że wiencz owo doma Krolowj o zolnierze trudno, bo a komu się na tę nędzę ma chcieć; traci się tu maiętność, zdrowie, wszitko ettc.; baczenie male. Mily Boże, byście nam tam W. M. w tich odpisiech, ktorich na listi, ktoreśmy niedawno posłali, czekamy, kazali do dom co richlei, podobnobyśmy y tam traffili nie na roskosz, bo modlić się znowu de subsidijs belli, wierzem, że by nie lada beł klopoth, ale atolibysmy temu drudzi barzo radzi, żeby iedno iusz zostać na czwartą woynę doma.

27 Septembris.

Pan hethman wyszedl troche do Krola languens, przecie stomach nie dusz. O podkopiech zwantpiliśmy iusz, że nam nie poydą: iusz y drugi ten, co tesz beł znaczny, wyrzuciela Moskwa; a ten trzeci, co beł taiemny, o ktorem nie wiedzieli y w ktorim wszitka beła nadzieia nasza, dalei iść nie moze. Gorniczi w przekopie skałę twardą nasli, ktorą lamac prozno maią, y wszitka pracza podobno wniwecz. Powiesiliśmy noszi. Zolnierze, to iest, rothmistrze, opowiadaią się, ze im thowarzisze dalei sluzić nie chcą; powiadaią, że ku zimie przez glod wytrwać tu nie bendą mogli.

Gdi im przekładaią, że się wyiezdzać nie godzi dla articułow, mowią: «bes naszeście ie sami s Krolem czinilj, obligować nas nie mogą; my wedle prziпowiednych listów czaszu dosłuziwszi, dali nie bendziem.» Ale kiedi wam Krol da drugie, bendziecie musieli. «Nie, prawi; na woli to naszi» ettc. Othosci niewiem, co dalei bendzie; ia się boię, że benda tumułtuować; a nie bendzieli do tego pieniędzi, bendzie miał Krol s nimj trudność; a pieszi dopieroszci sienda. Wiencz dziwna rzecz, Pan hethman iako wielką invidią comparował sobie u nich; nigdzie dobrze nie mowią; każdą sprawę stroffuią; powiedaią, że rzandzić nie umie; «dobrze beło na piorku telko przestać, hethmaństwu dać pokoy; nikogo biegłego w rzeczah riczerskich się nie radzi; dla niego niesczęści się ta expugnatia, bo y nie zicząmu niczego ludzie, y sami chenci do niczego nie maią; dawnoby, prawi, mogło się tu co pociesznego sprawić, kiediby z ludzmi inaczi sobie poczinał» ettc. Owa tego sieła. «Wiencz rzadko kto bywa u niego. Nie tak woiewoda Podolskj czinił: zolnierze, rotmistrze iako thowarzisze chwytał sobie y ustawnie s nimj familiariter conversował; ten gniewliwy, affectow nie umie moderować» ettc. Wie to wszitko Pan hethman; tak replicuie, że to wszitko z zazdrości pochodzi. Część tich wiatrow od Lithwy idzie. W thei chorobię nawiedzaią go często Panowie Radziwiłowie młodszi, ale Pan woiewoda Wileńskj y druga Lithwa nie nayrzą ettc.

Pan Gnieźnieńskj defert nam, czaszem prowadzi ettc. Mowił se mną: «barzom, prawi, content, ze P. canczlerz hethmanem; ia, czołem dworowi uderziwszi, bendę tesz swemu pokoiowi rad; a tak się sprawować przecię bendę, iako mię I. M. P. marszałek nauczeł». Otosz quis animus, nie wiem. Powiadał mi wszitkie rozmowy, które z W. M. doma miewał. P. Andrzey Zborowskij stronj iakoś od nas; podobno o Golkowskiego niemiło; siedzi ten iescze pod ślubem; snadź na roziezdnem puscić go maią, a łaźnię dać.

Dway Włosziska iakieś dwie Moskiewskie dziewczenta pokupili u kozakow, dali im za nie po rusniczi, y dziś w noczi w namiecie swem, tusz niedaleko P. hethmana, ze alesz sam krzik słyszał lezancz, salva reverentia W. M. mego M. P., stuprum inferre conati sunt; rano naleziono u nich te Moskiewkj y wzięto; zwiezie się podobno Włochom iako czudzoziemczom ettc.

P. Otrorog podczaszi przijachał tesz na woynę.

(Moskwa wypadła z miasta około 200 dla ienzika, aby około podkopu wzięli pewną sprawę, ale ich naszi podstrzegli, chocza się beli zakreli w rowie, iednak im skodzić nie mogli, bo pod strzelbą belj).

(Wrocił się tesz P. Potoczkj y inszi s Porchowa, nicz nie zrobiwszi, bo Tatarowie, obaczíwszi ich, ustampili pod Nowogrod).

Dworzanie nie contenci s thowarzistwa y obyczaiow naszego P. comendora Pana Czarnkowskiego, nie wiem czemu; dobrzeby, żeby z domu swoy ktokolwiek napomniał go tu w tim, bo mi go zal barzo ettc.

28 Septembris.

Przijachał sługa od Poszovina, że iego Pan iusz do nas od Kniaza Moskiewskiego iedzie; w Nowogrodzie czeka na gleyth, aby do woyska tim bespiecznìei przijachać mogl; a s czimze iedzie? ten sluga nie wie; oddał iakieś listi P. hethmanowi, w ktorich co iest, nie wiemy; taiemno to maią. Oddał tesz list P. woiewodzie Wileńskiemu od woiewody Nowogrodzkiego; snadź pisze, że W. Kniaz iusz poslow wieczey do Krola posziłać nie bendzie; «ale tj, iako Rada, staray się, aby beł pokoy a krew chrześciańska nie przelewała się». Sługa ten powiada, że Poszovina miał Kniasz u wielgiei ućciwośćj; s czim go odprawieł, dowiemy się, kiedi przijedzie; P. Boże day to, by nas mogł poiednać. Do Opoki, zamku Moskiewskiego, 16 mil stand, posłał Krol przeciwko niemu, przijąć go y prowadzić do obozu ze 300 koni, kniaza Prońskiego, Gniewosza, y Macieia Bielawskiego rothmistrze; po tegodniu się go spodziewamy, ale nie wiem, by tak richło to mogło być.

Smieszna to beła, slugę tego Poszowinuszowego tu przed obozem kilka mil telko kozak iakiś naprzod obaczeł, że iedzie, y iachał napierwy opowiadać to P. woiewodzie Wileńskiemu; on s nim do Krola co richlei; tam abo kozaka P. woiewoda nie zrozumiał, albo nie wiem co; in summa Krol, wysłyszawszi obu, y P. woiewodi y kozaka, miał za to, że Poszowin y z gończem Moskiewskiem iusz iedno we 4 milach od obozu; gruchnęło to po obozie; beliśmy wsisczi radzi, ze iusz gończa mamy, a podobno y pokoy, y Krol zarazem się P. Gnieznieńskiemu kazał przeciwko tim gościom wyiachać nagotować w 1000 koni przed obosz. Przíszedł potim do Krola, acz

chori, P. hethman nas. Krol zarasz: «A wie W. M., że Poszewin y z gończem Moskiewskiem iedno we 4 milach od obozu?» «Kto powiada M. Kroli?» «P. woiewoda Wileńskj, prawi, y kozaka nam tu iakiegoś przywiodł, ktori powiada, ze ich tu iusz niedaleko widział.» «Ty nie wierz W, K. M. temu; beł tesz u mnie dopieruczko ten kozak, ale tak powiada, że sluga telko Poszewinow tu niedaleko iest, samego iescze za Nowogrodem odyachał, a gończa przi nim niemasz żadnego.» Król zatim: «Certe nobis ita retulit et kozakum interpretatus est D. palatinus.» P. woiewoda zarasz: «Com od kozaka słyszał, to powiadam Krolowi I. M.» P. hethman zasię: «A mnie zaś inaczey ten kozak powiedział.» Owa P. woiewoda: «Nu niech tu ten kozak przed Krolem I. M. stanie.» Ować go przywiedziono. Powiedział, że Poszowin iescze za Nowogrodem, tu telko sam iedzie, a o gonczu zadnem nie wiem, sługem telko niedaleko obozu dziś widział. Ować nas istum nodum rozwiązał. Był smiech po namiecie. P. woiewodzie iakoś wstid nastampieł, y co P. Gnieżnieńskij miał w 1000 koni wyiachać, to zasię P. hethman Zołkiewskiemu s kilkiem sług przeciw temu pacholku wyiachać kazał; my tesz po ony radości powiesiliśmy noszi ettc.

Iescze P. hethman na zdrowiu niedobrze, slab; a ktoby takowem praczam nie miał succumbere; wszitko mi się zda, że tesz po chwili o residentiej pomyślj.

29 Septembris.

P. hethman nie wychodził czały dzień; doctorowie go nie odstampią. Onegdi listi iakies przinieslono Krolowi z Wengier. Zaś P. staroście Przemyskiemu z onem poszelstwem do Turek iachać kazano; poszilaią mu zaś wierząncze listi do Czeszarza y basze; musi to tam być coś podobno trudności iescze w Siedmiogrodzkiei ziemj, s strony confirmatiei tego młodego woiewodj.

Panowie Litewsczi pilnymi się pokazuią, noczną y dzienną strasz koleią po sobie ustawnie pod muri dzierzą oszobami swemj. P. woiewoda Wilenskj s P. Wileńskiem starczj, bywaią po czalem dniu i noczi na strazj.

Iest wiadomość od ięzikow, że Kniasz W. posłał coś ludzi, strzelczow y boiar, aby koniecznie do miasta weslj, y są po ostrowiech na iezierze Pskowskiem, trzi mile od miasta, w ktore Wielika rzeka od miasta wpada. Bat niemało maią, ktoremiby rzeką wzgorę do miasta chcielj. Iest na tich

ostrowiech ludzi wszitkich s czernią, co się tam z maiętnościamj zeszli, kilka tysięnczj. Piszałem w pierwszich liściech, że ich iusz rozgromiono ras, gdi się kusić do miasta chcielj. Iest u monasteru na oney stronie miasta, nad rzeką Weliką, na strazi Stephan Bielawskj rothmistrz z 600 koni, P. Warszawskj z rotą swą y Uchrowieczkj z pieszemi swemj, Farensbekowych tesz Niemczow kilkaseth. Ieziorо to tam rzecz okrutnie wielka, okiem go nie przeyrzeć, wserz kilkanaście mil, a wdłusz 20; inszuły ma iako na morzu, na ktorich są derewnie, czerkwie ettc.; rzeka Wielika wpada w nie dwie mili za miastem, y zaś w zamku Wdowy 20 mil od tego miesca wypada, y iusz tam traci imie swe, ale ią zaś Narwą naziwaią y idzie pod miasto Narew y tam 12 mil od Wdowa do morza przichodzi. Drugą stroną zasię s tegosz ieziora druga rzeka wychodzi, nie pomnę iako ią zową, co pod Derpt idzie. Kiedi wiatr, tedi się woda na niem burzi iako na morzu; statki wielkie chodzą na nim; owa prozna to, ale ten Kniasz oszobliwą ma ziemię, y musi rzecz kazdi, że panem wielkiem. Nie wyiedzieli do nas na land s tich ostrowow Moskwa: nie wiem iako ich tam bendzie pozić; trzebaby wodą do nich, ale iedno kilkanaście bat telko mamy, ludzi niewiele wziąnć w nie moze.

Pskow iako Pskow; lepiei Krol Sweczkj swą rzeczą idzie: iusz Narew, Iwanhorod, Białłykamien, Felin, na którem beł Moskiewskj, wziął; Ferstenberka wziął moczą; Pernawę tesz obległ, ktorą wezmieli, okrom naszi Rigi, wszitkie porti Inflanczkie przednieysze mieć bendzie, et quod sequitur, specta. Przecięć to nie swagierska stuka. My wiera nie wiem co czinić bendziem. Upatrzeł Swed prawie dobri czas: Moskiewskj tam s tich zamkow zwiodłł praesidia wszitkie, aby się nam tu bronil; nigdzie dobywać trudności nie miał; myśmy się tesz zabawili Pskowem. Suspectum to swagierstwo u drugich, y tak tu discurruią o tim: «a co wiedzieć, sam li s siebie to Swed czinj; nie namowili li go Rzesza y drudzi sansiedzi naszi, bo niebarzo się o przijaźń ich y pacta s nimi staramy. Duńczik tesz niepewny. Albo nie s potuchy li się tesz to samego Kniaza dzieie, abo nie na smowie; wszak poszłowie iego w Regenspurku podawali Czeszarzowj Inflanti, aby się iął z Rzeszą za nie, a przeciwko nam pomogł» ettc. Chociać telko vulgus y żołnierze to mowią, atoli przecię słuchać nie bolą uszy ettc.

Kul kilkaseth z Zawolocza przislo; drugich y prochow, ba y dzial wienczey z Rigi czekamy; iusz snadź Korf s nimj do obozu iest w drodze. Bierzemy się na drugi sturm, wiencz nie wiem, iako się poszczęsci. Na piesze nendza wielka, a po chwili wientsza bendzie, bo z onych ossobliwych pogod, a to iusz aeris mutatio przisla, ostre iakieś wiatri z zimnem; być prentko sniegowj; uciekaią pieszi s szanczow, zimno na nie; nawet taki w nich furor, że blanki, co na murzech, halabardi zdzieraią dla ognia, y czesto w leb biorą. Nie bendzieli tij obsidij richlo koniecz; a Krol ieśli tu bendzie chcial we mrozy lezeć, nie wszystkich nas podobno W. M. oglandacie doma. Terasz się tu kazdi nauczić może, że łaczno woynę zaczanć, ale skonczić niełaczno, a ysz y zdrowy radi y dostatku potrzeba na nie.

Alamani, brath kuchmistrzow, canonią Warmieńską spuścil P. Batoremu, co się uczi w Pultowsku, a x. Cromer snadź tesz uczinil go iusz coadiutorem na biskupstwo Helsberskie, co być nie moglo, asz by beł canonikiem Warmieńskiem pierwij; za to ma snadź być opatem Alamanj. Chwala Bogu, owa y biskupem bendzie. Dobrzeć to, że ci extranei beneficia reipublicae nam slachcicom Polskiem, cośmy się w niei urodzili y co iei sluzemy, poriwaią. Nie wiem, raczisli W. M. Alamaniego znać. Powiada kuchmistrz, że brat iego czitać się dopiero uczj. Powiada tesz, że y P. Batori ma na wientsze benificium postempić; a ten, co tu iest, miałby snadź być w Inflanciech xzianzenciem lennym etc.

Czarny on, co przed P. hethmanem gdi iachał, piętę mu ustrzelono z działa, umarl. P. Koscieleczkj nas ma się lepiei, y non periclitatur, palczow u lewy nogi nie ma, na piencie chodzić musi.

30 Septembris.

P. hethman czały dzień nie wychodziel.

Dziś nasz pierwszi mroz nawiedzil, gruda prawie rzandna, namiotki niepłatne po chwili bendą. Ia tesz chalupkę sobie buduię; nauczi tu drugich nas niewola robić.

(P. Gostomski strzegl; koń mu ieden postrzelon ze dwu dzial i pacholek zabith).

1 Octobris.

O switaniu dzisieyszi noczi Moskwy z miasta przeszło 1500 na strasz nasze (P. Choczimirski z P. Pienięszkiem we dnie strzegł) wypadło; nie zdarzeło się im, wparli ich zaś do bramy, a piąnci swych stracieli; miendzi nimi dway rodzeni bracia boiarowie znaczni w złotogłowiech (sludzi P. Szuyskiego młodego) od drugich wyszadzili się opodal ku naszem; nie wiem, ieśli się zapomniawszi, czili tesz tak chczącz, przisli na rothmistrza Choczimierskiego strasz; gdi copiae ku nim składać naszi chcieli, wołać ięli, czapki zdijmuiancz: «my do waszego Krola», y takci ich wzięli, iakoby że się przedali; chytrzi iacziś chłopi.

(Powiadaią ci więzniowie, ze czerń chce do Krola; co obacziwszi po nich Szuyski, kazał im znowu przisięgać).

2 Octobris.

Iescze przed dwiema niedzieloma przeięlismy listi nieiakiego Mikity Chwostowa, ktori z Nowogroda tu do miasta z 700 strzelczów idzie. Kazał mu Kniaz W. koniecznie do miasta prziść. Dziś strasz postrzegła, że w baciech z ieziora na ląd wyszadziel te ludzie; otosz kazano nań pilne mieć oko.

P. hethman iusz się lepiei ma.

3 Octobris.

Przed wieczorem wpadl nam w ręncze nielada więzień Mikita Chwostow Moskwycin s sługą swoim; słudzi woiewodi Wołhińskiego porwali go na strazi, a on s tim sługą swym skradał się, iakoby beł z wieczora mogł przisć do bramy. Drugi thowarzisz iego Danieło (patrz W. M. iakiegośmy się fallo dopuścili) noczi przeszły nasze strasz uszedwszi, wszedl do miasta snadź wienczej nis ze 100 człowieka; miał tesz beł s nim pospołu Mikita wniść, iedno ustał, nie mogł iść pieszo, a tak ti drugiei noczi mial wniść za nim. Strzelcow iego 500, obacziwszi, ze pan w łykach, nazad ku iezioru poslj. Prawieć nam Bog poszczęściel nad tem więźniem. Chlopa od dawnych czaszow urodziwszego nie widzialem y podobnieyszego; moglby się ze lwy kęszać; młodi około 30 lath; wszitko woysko chodzi mu na

dziwy. Tak tu mowią, że P. Miedzirzeczkiemu podobien barzo. Do tego wie consilia wsitkie Kniazowe. Examinuią go tesz pilnie. Powieda wszitko, co się z naszemi prochy dzieie, że iusz z Rigi idą, kto s nimi idzie, iako ich wiele; lepiei wie nis sam Krol; mogł beł na nie uderzić, ale, słuchaiancz Kniaza W., musiał się do miasta co richlei spieszić. Powiada, że Kniaz dla pokoiu Inflanczką ziemię wsitkę puści. I tesz że Swed Narew, Iwanhorod wziął, do Derptu ciągnie y łaczno gi weźmie. I tesz, że Kniaz Poszewina iusz odprawieł, uczciwszi go y dawszi upominki wielkie; chciał oszobno sam telko s Kniazem kilkakroć mowić, ale dumni boiarowie nie chcielj mu dopuścić; musiał przes boiari o wsitkim tractować; wymawiali przed nim Kniaza, że chce.

(Mroczek pierwszi rotmistrz przywiodł Moskwy 18, kilku ich zabieł, nie maiancz iedno sześć haiduków).

Naszego P. Stephana Bielawskiego P. hethman winuie, że noczi dzisieyszi tego Daniela s temi ludzmi strasz iego do miasta wpuściela; ale nie on tak daleczę winien, bo trudno on sam oney strony miasta wielki serokości ustrzedz ma; trzebaby tam nie iedno iego samego roti do tey strazi, ale takich kilka. Ma, zda mi się, aemulum Uhrowieczkiego, iescze one dawne Kuysinskie odia; ten podobno czwikliaby mu chciał przistawić.

P. hethmanowi polepsza się iusz co dalei to lepiei.

4 Octobris.

Poszewin się iusz do nas przibliza, dziś albo iutro w obozie bendzie; posłał przeciwko niemu Król swoy kotczi dla pospiechu.

W dziesięć bath onych, cosmy ie pobrali Moskwie, poszadziwszi Niemczów, około 200 strzelczow, kazano się im do ieziora na ostrow gotowac, pokusić się o Moskwę, co tam są. Boze racz im szczęścić.

Matko Boza, toć tu pogodi mutatia prentka: dziś z onych pięknych dni znienagła snieg s plutą przileciełi do nas, y zimno iakieś niełaskawe; kozuchy poczinaią w dobrą czenę wstempować; kopiem się co ziwo w ziemię, iako liszi w iamy; ale z ubogiemi pieszemi w szańcach wie to Bog co bendzie; ucieka ich po kilkanaście na dzień; na Niemcze tesz nędza y choroby przipadaia, że ich po dziesiąnci na dzień umiera. A cosz bendzie dalei? Zda mi się, że się woysku ten Pskow da dobrze znać. Chwostowych Mo-

skwy, co go onegdi odbiegli, gdi go imano, po chrostach za miastem zbieraią tu y owdzie, do obozu wodzą (prziwiedziono ich 15). Prosieł Chwostow, aby do miasta mogl o kozuch y dwu pacholkow swych, żeby ie wysłano do niego, pisząć; dopuściel Krol y posłał tam hramotę, aleć mu anj odpiszu, ani pachołkow s kozuchem posłano.

Nie wiem kto sprawiel Krola s P. kanczlerzem, że w Poloczku na pogorzelisku, gdzie miasto, na on czas, gdi Poloczk nas bel, ius go nam bel wziąl Moskiewskij, belo srebra kościelne y pieniędzi kilka beczek zakopano, y miesce ukazuią, na ktorem to ma byé pewnie. Słał tam Krol komornika; kopal tam na tim tam pogorzelisku. ale pieniędzj niet; potim podstarości Poloczkj nie chciał mu dalei dopuścić kopać; Krol się na woiewodę gniewa, y poszylaiancz tam drugi ras tegosz komornika, ieszcze ras scześcia sukać; wiencz nie wiem, będzieli co. Cichuczko to sprawuią dla śmiechu; trzebaby się o nię gdzie indzie starać ettc.

(Przisła nowina od P. Troczkiego, że się iusz pod Porchow zamek prziblіza od Toropeza prostuiancz; na tei drodze mial potrzebę s 1500 Moskwy, s ktoremi ludzmi beł hethman kniasz Obolenskj, ktori poyman, y iego ludzie zbici y rozgromieni, że na błota y na stawiny wielkie pouciekali, iako ich obyczaj).

3 Octobris.

Czasz Panny Marij, snieg spadl w noczi y mroz uderzel czisti, rządny; namiotki nasze nie przіwykły tego.

P. woiewoda Braczlawskij z Bielawskiem z one stronę miasta podieżdzaiancz pod same muri, a przipatruiancz się gdzieby Moskwa iakimj przichodami do miasta przibywać miała, naszedł na czeł z hakownicze; koń zabito pod niem prawie dobri, asz Bielawskj swego powodnego dodał mu.

Poszewinus na poludnie do obozu przijachał; zarazem ssiadl do P. hethmana; tam iadl; po obiedzie beł privatim u Krola; nie wiemy ieszcze, co nowego przinіosł.

(Bornemissa hethman Wengierskj, widzancz Moskwę uspokoioną nad obyczay, kazał kilkadziesianth haydukom, na basztę, na ktorei beli u sturmu, aby trwogę uczinili, ktorzi z ochotą y cicho barzo wpadli, y Moskwę

zdibalj, y na nie uderzilj s kilkunaściu rusnicz, y niemalo ich zabili; co Moskwa obaczíwszi, iela z dzial z hakownicz, rusnicz haniebnie strzelać, mniemaiancz, by sturm; y tak musieli odstąmpić).

6 Octobris.

Beł u Krola przi radach Possovinus, sive, iako gi Kniasz Moskiewskj zowie, Papin: czinil tam relatią snadź o wszitkim; okrom senatorow, nikogo tam nie przipusczono. Aleć snadź nie przyniosl nic pocieszncgo: Moskiewskj stoi przi podaniu poslednim, które poslowie iego teras do Polocczka beli przinieśli; Narwie, (ktori iusz niema) dać nie chcze; co wientszą część Inflańczkich zamkow puscza, telko nam daie, co dawno nasze, Kurlandzką ziemię, Semigalską, Rigę, do tego Kokenhaus, Ascharath, Lenwarth, Poloczk, owa żebyśmy Dzwinę iusz wolną mieli, dali nie chce się dać ciągnąć, snadz obstinatus barzo. Otoszci Possowin ma tu s nami pomieskać, a swego stand iescze do niego poslać, wyrozumiawszi, co na to rzeczem. Iabym wiera rzekl, żeby targać; nietelko W. M. doma, ale y nam tu barzo się iusz przikrzi woyna; ieśli na drugi rok na nię przijdzie, malo podobno rothmistrzow bendzie.

Mrozi tu mamy co dalei to twardsze; iusz się rzeki ścinaią, nieinaczi iedno iako o Bozem Narodzeniu u nas; pieszi niebozenta zdichaią od zimna, a my w ziemię się grzebiem, kominy buduiem.

(P. Gostomskiego strasz poymala Moskwycina, co się skradal do miasta wniść z obozu; a ten bel spieg, co się przi iednem karczmarzu bawil iescze w drodze, chcanc do miasta odnosić wieści; oddan P. hethmanowi).

7 Octobris.

Dzisieyszi noczi z onę stronę miasta strasz Bielawskiego postrzegla Moskwę, co z ieziora wysiadszi, chcieli pocichu przebyć do miasta; skoro ie naszi obaczeli, dali do Lithewskij strazi trąmbą znać, co się s nimi stika; przibieglo w gromadę kilkadziesianth konj, uderzili w nie y rozgromili, że się rospierzchli; kilkadziesianth ich na placzu zostalo, drugich około pultoruseth poymali; 700 wssitkich belo, miendzi nimj 100 Kozakow Strzelczow Astrachańczow; snadź się w tich Kniaz kocha; Miessoied (Krol go Carnivorax zowie) bel glową ich, nie wiedzieć gdzie się podzial, iesli za-

*

bil, ale nalezien by bel; ieśli nazad poszedl, czeli tesz w onym pogromie, gdi się tam y sam rospierzchli w ciemny noczi, iakoskolwiek do miasta wpadl, czego się Boze zal, bo to tesz snadz chlop czisti iako y Chwostow. Przecie Bielawskiego w tim aemuli winuią, że to prze strasz iego stalo się. Ale nie samego Bielawskjego rota s P. Warszawskiem, ale kilkanaście takich ledwoby ony strony miasta ustrzedz mogli. Powiadaią ci więzniowie, że ci, co na ostrowie są, na kazdi dzień y z miasta piszania miewaią, y swe tesz tam poszylaią. Moskwie tey pogromiony nie chcialo się do miasta, asz Mieszoied kilkiem setnikom kazal ich kijem per forra poganiać. Chlopi strapieni.

Nie wiem tedi, co się dalei s tą obsidią dziać bendzie; dziś abo iutro Korff z Rigi s prochy ma przibyć; snadz tam niewiele barzo tego; prowadzi snadź tesz cos Szotow s sobą, onych, co tu slychać belo o nich; w ponczoskach iedwabnych, w rzezanych kabacikach idą; widzi mi się, że im studeno bendzie. Ma być iescze sturm; gotuiemy iakies drabiny, lyeziwa, pochodnie; nie wiem, na co to; chcą podobno leść na muri, kiedi ich stlucz nie mozem. Pieszi dla Boga o ten sturm proszą z desperatiei; popowiadaią: wolem od nieprzyiaciela zginąć, nis od zimna a nędzę etc.

AB AMICO QUODAM EX AULA AD EUNDEM.

8 Octobris.

Dziwno tu nam barzo, że od Panow s Polskij komorniczi z responsem tak nierychlo się wraczaią; płaci nam W. M. do dom kazecie, isz tak długo ich nie odszylacie, a Boże dayże to, pocieszniey szibyśmy nowiny mieć nie mogli, kazdemu tu za swe, a nam chudem prawie zlie, y ktosz nam za to zaplaci, co tu zdrowie, pieniądze utraczamy? ieśli to fructus, że slawni bendziem, a ubostwu to nie doydzie, a tesz gdi do dom przijedziem, trzi dni mowić bendą, żeśmy na woynie belj, dać nam trzeba, alić potim co siedzieli doma, wczaszu, dostatku, cieply izby zaziwali, zrownaią się s nami y takuczkiemi iako y my bendą. Iuześmy się tu zimy doczekali by

o Gromniczach w Polscze; a snadź to iescze nic, maią twardsze mrozi być; do ziemie by bestie uciekamy; płaczia, kozucha nie pytay; ziwności asz we 12 mil od obozu nabywamy, a to z niebespieczeństwem wielkiem; Moskwa wiąze, bije sługi, konie, statki et id genus bierze. Tu Krol y hethman nieleda stukę pokaze, iesli exercit ten salvum reducet nazad, w czim go y nas Panie Boże pociesz. Poszovinus od Kniaza s czimli przijachał? atoli nie wiemy; tak to cicho Krol, P. hethman y on trzeci maią; a dobrze tesz tak, że ci, co nowin nie radzi, piszą, gotową occasią do niepiszania mieć bendą. Mnie powiedział za taiemniczę ieden, że nic dobrego nie przyniosł; Kniasz obstinat, przi onym stoi, co terasz pośledzi przes posły swe podał pod Połoczkiem, y wątpiemy tu, aby nas ten iesuita mogł poiednać. Dziś albo iutro sługę swego nazad do Kniaza W. stand s pismem iakimsi poszila, ktorego tu iescze czekać ma. Widzimy, że sprawy tę na długą iakaś zwlokę idą. Chce ten barbarus na wytrwaną z namj. Na euentum tey expugnatiey czekamy, ktori P. Bog wie, iaki bendzie. Dano znać, że Korff, co z Rigi procby wiezie, we 12 mil telko od obozu, za kilka dni bendzie. Czekamy go z radością wsisczi. Drabiny iakieś gotuią, wiencz oskardi y młoti iakieś, co renkoma mur tłucz maią, fasczíny tesz s sarką, potim tam po drabinach wleść. Drabi się dziwuią, co bendzie; uciekaią s sanczow od zimna, bosso bes czapki, bes suknie; o drwa, co do obozu wiozą, za łeb asz do krwie z żołnierzmi chodzą; kto się nawinie, wydrą s kozuchow, z butow zdnią; skargi zatim, narzekania et id genus, a na Wengri nawienczy; na nie woysko wszitko zgrzita, co niemiłosiernie łupią. Iakiegoś Wengrzina posadziel Krol na Worończu y Ostrowie; tam ktokolwiek iedno z obozu dla ziwności poszyła, albo tesz wracza się iusz z woyska do Polskij, to ich biją, poranią, wszitko zabiorą y u więzienie s końmi y sługamj wezmą, sine discretione, powiedaiancz, że do tei Moskwy, ktorzi iusz in fidem concesserunt, iezdzić na piczowanie nietrzeba, bo ci poddani naszi, niema im być krziwda. Bełem wczora, kiedi podczaszi Zebrzidowskij rothmistrz, co mu tam sługi pobrano, y tu pod samem obozem wczora także z roti thowarzisza iednego przed sendziego rannego prziwiodszi, co go stłukli około drew, głoszem wielkim z drugiemi łaiał, wołał, groziel, że się nam s temi Wengri niedługo przijdzie zetrzeć. Otosz blisko tego, że na przisłych seymikach articuły iakieś piszać o nich bendą chcieli etc. Zło-

dzieystwa się doszić zawija w obozie, kradnie co ziwo; nieiaki Piwko, porucznik roti P. Wąszowiczowy, temusz rothmistrzowi swemu ukradł pieniędzi gotowych 700 złotich; naleziono przi nim te pieniądze wszitkie spełna, y do tego sam się przisnał. Chłop czisti, sprawny; na ośm koni służel; konie, rinstunek, wszitko porzandnie; s Sczebrzeszina snadz rodem; wantpią o śliachecztwie; snadź zdawna przodek iego miał się tam do miasta wnieść; otoszci go profosz na swą praczę wziął, y my tuszem, że bendzie wisiał. Wąszowicz, isz ma swe pieniądze, chciałby, żeby beł wolen, y nie instiguie nań, ale iusz prozno, manifestum to crimen.

Poszyłaią do x. biskupow, aby resti contributij swoich posłali do skarbu. Na I. M. x. biskupa Posnańskiego trzask wielki, że snadź nie restę, ale wszitko u siebie dzierzi.

(Moskwa, iako zwykła, z miasta wypadła pod mur pod strzelbę; tam postawszi y poharczowawszi troche, do miasta się wrociła).

9 Octobris.

W bemben na rothmistrze uderzeć kazał P. hethman; przemowę do nich uczinił, isz go dochodzi, że schadzki iakieś privatne miendzi sobą czinią, y w potrzebach swych chcą sami uciekać się do K. I. M., co go obrazać musi, gdisz bes wiadomości iego miendzi rothmistrzami schadzki nie maią być zadne, ani do Krola z niszczim nie maią chodzić; on iest hethmanem y urzendnikiem, ktori wiedzieć ma o wszitkiem, czego komu trzeba, y do Krola odnosić takowe rzeczi; dana mu iest na wszitkim władza, tak iako przed nim niekiedi P. Tarnowskiemu beła dana; otosz aby tego nie czinili, bo on w urzendzie swoym chciałby się poczuwać; maią li potrzeby swe, albo doległości iakie, gotow ich iest słuchać terasz, abo wiencz niechay ie na dzień iutrzeyszi wsziszczi zniosza na tosz miesce. Drabom, ysz prze zimno do tego przisło, że zabieraią drwa, prosi, aby kazdi s P. rothmistrzow s chenci swey po wozie kazał im drew przjwieść. P. Przijemskij (miendzi wszitkiemi rothmistrzami primas tu zawsze tenet) odpowiedział, że ia o schadzkach zadnych nie wiem, ani ich czinię, chocz thowarzisze moij wielkie doległości cierpią, iednak iuzem ich ubłagał y ukoieł swym własznem się przilozïwszi, że iusz milczą, y trwać tu bendą, iako nadłużey bendzie mogło być, staraiancz się o to, aby s semną niwczim so-

bie łaski Krola I. M. nie naruszeli. Maią tesz potrzeby swe niektóre, ktore iutro przinioszą. Potim P. hetman: «cokolwiek przinięsiecie, rad wszitko obmyslawać chcę, iedno żeby sie takie schadzki zaniechały. Zarazem tesz iutro powiedz W. M. kazdi, co by rozumiał, iakoby to miasta dobywanie popierać się miało, bo potrzeby do tego nalezne z Rigi blisko nadciągaią, żeby, nis przijdą, co czinić, mieliśmy conclusią gotową.»

Co się tknie hetmaństwa P. canczlerzowego, zda mi się, zem w pierszich lisciech pisał W. M. o tim, y o dozywociu; przywileiu iego na nie copią poszilam W. M. memu M. P. [1]), ale cum cautione, abyś go W. M. z renku swych nikomu dawać ani ukazować raczeł, bo to tu do skrzinki dobrze schowano. A wienczbyśmy go iescze sobie napiszać zle mieli?

Krol senatorow y rothmistrzow convocował do radi; powiadali tam sententias, iako dalei dobywać; beł tesz Farensbek z Waierem w tei radzie; varij varia mowili; conclusum ze trzech stron dobywać y z dział bić w miasto, starich szańczow tesz nie opusczać; to iednak beł scrupulus niemały y iescze iest, isz pewnie w pułmilu muszą być szancze od drugich, aby nie wyciekli moczno na rozdwoione ludzie, a zwlascza tam na te, gdzie maią nowe być, bo od obozu rowna mila; y takci iescze odlozono kosze, aszby prochy przibely. Otosz by iedno prochy nadesly, bendziem się o cokolwiek kusić.

Siemaskowi podkomorzemu Luczkiemu Volhinczowi (przijachał voluntarie s 50 koni) publice Braczławską castellanią dano, a Kijowską zaś kniazu Wisniowieczkiemu, co beł Panem Braczławskiem, dać y posłać maią. Milo Wołhińczom, ze to w radzie siedzą.

Przijachał Lichtenstainer Slięzak; znaczny snadz, na swoy kost; powieda, ze na slawę królewską.

10 Octobris.

Uderzono w bemben; rothmistrze się tesz pod hetmańskij namioth zeszli. Zasiadł P. hetman pro tribunali; około niego rothmistrze; sam na krzesle; uczinił przemowę do nich, aby potrzeby roth swych kazdi przekładał. Począł P. Przijemski iako wczora, opowiadaiancz naprzod, że schadzek nie

[1]) См. Приложеніе № 77.

czini żadnych; s thowarziszmi componuie iako napilniei, aby trwali w służbie; ale te potrzeby kazali mi opowiedzieć, isz ieśli im pieniądze zaplaczą, a poki dostawać ziwnosci bendą mogli, że czekać bendą; gdzie tego nie bendzie, potrzeba ich sama bendzie wymawiala. Drudzi po P. Przijemskiem postulata na karcie podawali tesz in eundem sensum; skarzeli się na nierzandną strasz, ze ich często dochodzi, piątego, czwartego dnia, czasem (strzegancz po 900 koni, racz W. M. obrachować wiele ich wszitkich) mroz, zimno na pacholki, kozucha, botów nie maią, czego Boze uchoway, potrzeby y gwaltowny wycieczkj, pacholek co by skladać copiją mial, abo się do broni rzucić, to nią wladać nie moze; chocza y pieniądze dadzą, tedi się nie ogrzeie imj: trzeba kozucha za nie, a dostać niemasz gdzie; konie pomorzone glodem, Moskwa ie na piczowaniu bierze, ostatek Węgrowie z Lithwą pokradną (Stadniczkij to poślednie wrzucieł, gniewaiancz sie chrap na Radziwila; kusiel się poiednać ich P. Przijemskij, ale nie mogł nic sprawić; naslali ieden do drugiego cartelluszow nieczudnych, że te rzeczi zasly barzo; Stadniczkij iako wsciekly). Drudzi się upomnieli oni starzi Gdansczi zolnierze obietnicze krolewskij, aby iem vacantiae de primo vacanti dawane bely; bo w liściech przipowiednych tak napiszal Krol, że gdi seść lath wysluzą, tedi pierwszi expectantes być maią do opatrzenia. In summa P. hethman prozby te kazdego sterminowawszi na karcie, obieczał iedne opatrować sam, drugie do Krola I. M. odnieść; «a w tim wszitkim trzeba nam, prawi, perseverantiei około dalszego expugnatij miasta y woiowania poparcia; nie chce was Krol ad impossibilitates zadnych prziwodzić; co nie bendzie mogło się czinić, zaniecha tego; bo rozumie, ze by to glupiego belo chcieć woysko stracić y glodem pomorzić; bo nieprzijaciel ten nie muri, nie zamki, ale viscera ipsa człowiecze woiuie; o czim radzić y mowić gdi do tego przijdzie, nie iedno s P. Radami, ale y s wami wszitkiemi, nie zaniecha wiencz deliberować y concludować. Iest tesz na tim Krol I. M., aby zolnierze Polsczi, co przi P. Troczkiem są a iusz się domykaią pod Porchow, przibeli tu do nas, a tei tak cięski strazi nam pomogli, zeby nie tak często dochodziła. Okolo zaplaty pieniędzi zasluzonych, to Krolowi odniosze; bo ia iako rzemiesnik, co mi do rank dadzą, to s tego robię. Do nagrodi za sluzby y do opatrzenia kazdemu rad pomagać chcę, a o pułnoczi niech kazdi y namnieyszi kolacze do mnie w potrzebach swych, y oznaymi,

ieśli co do opatrzenia swego obaczi, drzwi zawzdi bendzie miał othworzone (tu wsisczi powstawszi, nisko się klaniaiancz, dziękowali). Nie mam, prawi, potomstwa zadnego, nie rozrodzilem się tesz barzo; chciałbym sobie u ludzi dobrich uczinnoscią swą y dobrzeczinieniem pamiątkę iaką po smierci swy uczinić, żeby mowili potim, żem człowiekiem beł dobrem.»

P. Przijemski zaś dzienkował solenniter od wszitkich.

Pytał potim P. hetman, ieśli by terasz nie chcieli kazdi s nich powiedzieć, coby kto rozumiał, iako dalei miasta dobywać. Rzekli, że nie godzi się publice o tim, lepiei privatim, bo idzie, by się nie dowiedział nieprzijaciel; na pokoy kazdi z nas przijdzie o tim się rozmawiać, kto co bendzie rozumiał.

Pro finali kazal im, aby sententias dicerent, co z Piwkiem, ktori pieniadze Wąszowiczowi pokradl, czinić, gdisz Wąszowicz nie instiguie. Chcieli iedni, aby go gdzie na straczony ras pod muri abo w sturmie postawić, gdzieby pewnie zginął; drudzi prosto, aby obiesić; drudzi, isz instigatora nań niemasz, rozumieli, że by to wantpliwy sąnd miał być. Drudzi mowili: «zle s nim do sturmu, bo miendzi cznotliwemi iśćby nie mogł; k temu trzeba się obawiać, by do miasta nie uciekł do Moskwy; bełby ięzikiem dobrem; instigatora nie trzeba in confessatis in manifestis; uciekł, naleziono licze, przizna sie — urząnd instigatorem. Tesz pod Pozwoliem okradł Harinka Wengrzinowskj; nie chciał nań instigować Harinek; Krol się nieboszczik y gromada woyska prziczinieli za niem do Mieleczkiego; nie mogło to być, dał go obiesić.» A P. hetman: «niechay że, prawi, iutro wisi; profosz niechay go odprawi», — prenciuchny decret.

Szuyski w mieście ludźmi bałamuci; powiada, że się tam iakiemuś chlopu staremu ubogiemu ukazala Pereczista w noczi, y animowała go, aby się moczno bronili, że Krol miasta nie wezmie.

Kul im snadź w mieście nie stawa, kuią ustawnie; iusz s czerkwi zelaza łupią; powiadaią tesz wiezniowie, ze prochu 25000 czętnarow maią, a myśmy tu iedno s 600 przijachali beli.

11 Octobris.

Moskwa z wielką moczą piechoti około 3000 z miasta wypadli, iezdi 300; tego dnia strasz P. Gostomskiego, P. Bonarowa a P. krayczego Mni-

ska strzegła; a isz na rozuych miescach strzegaią miasta, dawaią sobie posilki, gdi na ktorego skrzidlo wypadnie Moskwa. Ci łotrowie na rotę P. Bonarowę wypadli; ale widzancz, żeśmy wnet na posilek przisli, ustampili wnet pod strzelbę, y postawszi z godzinę, weśli zaś do miasta. P. Gostomskiemu, gdi się nazad wraczał do szańczow, gdzie iego strasz stawa y skand beł na posiłek wypadł, zabith oszobny koń pod slugą z działa, tusz za nim w szańczach; acz nulla dies sine linea, ale y ten dzień barzo niefortunny beł, bo haydukow tego dnia zginelo 13, y taki się traffunek traflieł: przyniosł karczmarz Oglięczkiego roti beczkę miodu do szanczow, ktorą seść drabow stawiało; drudzi się naciszneli do nich; ugodził zdrayeza w onę beczkę y w onę gromadę, ze ych pięć zaras zabieł, i trzem po rencze po nodze utrąciel, s ktorich dwu asz dobito, bo ziwi nie mogli być. A oni się rozlecieli, oszobno rencze, nogi, głowy. P. Gostomskij s P. Pękosławskiem blizu ich siedział, tak, że stuka głowy przed nie padła.

Dzień ten czały beł kłopotny y pochmurny iakoś. Piwka obieszono (wiele się ludzi y Panow przicziniali, aby gi beło ściento, ale być to nie mogło, na subieniczi w pułobozurinku musiał być zawieszon); a Golkowskij zaś, po onem Woronieczkiem pierwszem uczinku, w recidive wpadł, sklenieczą Pana krayczego Mniska spełnie ranieł w twarz. Priszedł do Pana krayczego nieproszony na obiad, owa że Golkowskij podpieł sobie niezle, także y gospodarz, ale wzdam nić tak barzo. Przibeł tam Pan koniuszi Macieiowski do nich, grał karti s Golkowskiem chwilę; przestał P. koniuszi grać, nastampieł Pan krayczi, y co iedno przi Golkowskiem pieniędzi beło, wygrał na nim; asz y na iakieś pierscionki grać przisło; wygrał P. krayczi coś na nich y dalei nie chciał na nie, iedno na gotowe pieniądze; obraziełо to Golkowskiego, iął pocichu kwaśno patrzić, dessać się, mowiancz, że «wy, kiedi się traffi, chcecie, aby wam wierzono, a nam nie chcecie»; mowił Pan krayczy: «miły Golkowskij, coć po tim; nie bywałes nigdi takiem; ieslić o to idzie, com na tobie wygrał, bendzieszli mnie prosieł, y toć wroczę»; potim Golkowskij przipomniał mu iakąś skatułę; «prawda, rzekł Pan krayczi, ześ mi pożyczeł ras pieniędzi, aleś mnie podał człowiekowi takiemu w rencze, żem tego przipłacieł dobrze.» Pan koniuszi iął ich hamować obu; beł y Kazmirskj porucznik, y Quileczki thowarzisz s Pana Bonarowy roti przi tim, przecie Golkowski dessać się y zgrzitać zębomа,

asz rzekł w te słowa: «przecie to sromota!» zatim P. krayczi: «słuchay, Golkowski, wiem ia, co to iest sromota; nie dam się gi uczić nikomu; abyś mi to gdzie indzie, nie pod ten czas w obozie y u woyscze, rzekł, nakrenciełbym ci czupriny!» a Golkowskj zatim (tak P. koniuszi zarazem po tim factum od nich przyszedszi, recitował casum przed P. hetmanem) rzekszi coś pierwy, w te słowa — «by mi tu gardło dać», porwał się, P. krayczi także, P. koniuszi miendzi nie, iednego za iednę renkę, drugiego za drugą; Golkowskij, wolną renkę prawą maiancz, śklenicze kristałową niemałą y miąsszą na stole porwawszi, cisznął na P. krayczego, y tak dobrze uderzeł, że padł na ziemie, zawołał: «iuześ mię ziadł, zły człowiecze!» Słudzi P. krayczego to s kijmi, to s sablami skoczeli, chcącz go bić; ale P. koniuszi broniel y P. krayczi takze potim sam hamował sługi, kazawszi im onę budę albo klethkę obstampić wkoło, y na pieczi Golkowskiego mieć, aby nie wychodziel; pobiegł sam z roskrwawioną twarzą do P. hetmana; gdi do iego mieszkania nadchodzieł, traffieli się do tego P. Przijemskij s P. Niszczickiem; dowiedziawszi się, co iest, przibiegli do P. krayczego, hamuiącz, aby nie chodziel do P. hethmana; powiedział: «uczinię, o co mnie prosicie, ale niechay istotę mam, że dostoij do sprawy — niech zań kto renczi»; rzekł ktoś: «a to P. Żołkiewskij renczi»; on zasię: «nie wdawaycie mnie w to; nie mowił on sam se mną o tim; nie wiem, co myśli.» Owa isz nie beło renkoiemstwa, nie mogli P. krayczego udzierzeć; poszedł do P. hethmana, tak zekrwawiony skarzeł. Zbiegali się do tego co ziwo to zołnierze, to dworzanie wsisczi. P. hethman sendziemu Bechowi roskazał, aby profosza s kilkiemdziesiąnth heydukow po Golkowskiego, do kletki P. krayczego, gdzie beł, posłał y w łańczuch wszadzić kazał, y wziąć gwałtem, gdzieby dobrowolnie iść nie chciał; bo po odesciu od niego P. krayczego, snadz się zaparł z dwiema sługami, y pozdijmowawszi rusnicze P. krayczego s kołka, nakrancieł, grozącz, że się bronić chciał. Kiedi iusz tam poszedł profosz, a dworzanie zaś wsisczi przed niem, y gdi tam prziszedszi y othworzone drzwi uyrzawszi, rzekł do niego: «P. Golkowskij, podz do urzendu P. hethmana», Golkowskij dobrowolnie do niego wyszedł. Dworzanie wsisczi w gromadę swą Golkowskiego miendzi się wzięli, nie dopusczaiącz profossa y heydukowg do niego, aby się go nie dotikali; y co do łańczucha iść miał, to go prosto do P. hethmana

klietki prowadzili wsisczi. P. hetman nie chcial ich przipuścić do siebie; przes Becha do Gołkowskiego wskazał: «izeście nietrzeźwi, a P. kraycczego, strony drugi, tesz tu na ten czas niemasz, tedi do iutra odkłada P. hetman tę sprawę; a tim czaszem idźcie do tego namiotu wielkiego y tamstand nie wychodźcie»; ować tam poszedl. Prosiel potim P. Zolkiewski, aby nie w tim namiecie wielkiem, ale u niego siedzieć mogl. Pozwolel tego P. hethman y hayduków tam dla strazy dać kazal. To wssitka o Gołkowskiem sprawa. Wsisczi go załuią. Wielka niebaczność, że iescze s pierwszego nie wyszedszi, w drugie oto wpadl. Powiada P. hethman, że o pierwsze nic nad niem czinić nie chcial, telko to tak wlecz chcial do rospusczenia woyska, żeby, puściwszi go, ieśli tesz także zawinil kto, nie ukazowal nań; a na roziezdnem chcial go puscić y powiedzieć: vade et iam amplius noli peccare ettc.; «terasz widzę, prawi P. hethman, że dobrowolnie chce zginąć; nieslychana to, aby etiam in disolutissima rei militaris disciplina kto kiedi iako ziwo dwa razi grzeszić miał iednako, a karania odnieść nie miał.» Dali patrzać bęndziem, co bendzie. Skaradzie P. krayczi ospeczon: rana przes nos niemala, druga w policzku, trzecia, zda mi się, na czele; przed krwią nie znać dobrze. Iedni mowią, że Gołkowskiemu dać gardło; drudzi zaś: «nie może to, prawi, być; obay się około gri poswarzeli; musiałby y P. krayczi s nim; contentia to simplex; a tesz nie bronią raniel, ale szklanicą; a w Articulech stoi: «kto rani», co się rozumieć ma szablą albo bronią; ale śklenicza nie broń». Drudzi zaś mowią, że pierwy P. krayczi kieliskiem nań cisnął, y oto na czele Gołkowskij ma znaki tego; dał mu przicziną; iakosz tesz na czele Gołkowskij zekrwawion, y sam, gdi z Dworzany szedl, wolał, że mnie on pierwy raniel; ma tesz y drugą ranę w boku; ale się ta dostala in tumultu, gdi zrazu P. kraycczego sludzi nań bić chcieli. Ma Dwor. widzę, Gołkowskij za sobą wszitek, ow tesz swoich gromadę ettc.

12 Octobris.

W bemben u P. hethmana uderzono na rotmistrze. Powiedzial, że onegdaysze ich postulata odniosl Krolowi I. M. Co się pieniędzi ticzę, obmyśliawa Krol I. M., aby zaplatę mieli, iako o to P. Nakielskij szafarz s P. podskarbiem dadzą sprawę. Okolo opatrzenia ich y vacantij, iako prosili, obieczal mu to dobrem slowem Krol, że nikomu innemu, iedno im

(a tim co, co doma siedzą?), zadnych vacantij dawać nie bendzie, y maią tego być pewni. S strony krziwd, differentij, ktore się miendzi nimi a Wengri dzieią, poruczel Krol I. M. P. Batoremu, sinowczowi swemu, aby de illis cognosceret; kto na kogo s nich co ma, niech tam idzie. Mniemania tego żeby nie beli, aby Krol I. M. tutecznem mieskaniem mial chcieć y pragnąć woyska swego zatraczenia iakiego; glupiegoby to rzecz bela. W krotkiem czasie uczini Krol I. M. quod e re omnium videbitur esse.

P. Nakielskij s P. podskarbiem de re nummaria dawali sprawę; powiadali, że po pieniądze poslano, niedlugo bendą, a nietelko s poborow, ale y z inszy strony stara się o nie Krol I. M. Tim czaszem, dla odziewki, niech, komu trzeba, u kupczów, rzemieśników, sukna, kozuchy sobie bierze; oni iako skarb renczić bendą. Także na chore y ranne kazał Krol I. M. iakiekolwiek subsidium uczinic ettc. Ować tak hethmańskiemi, iako y skarbnemi slowy satiati, discesserunt indignabundi ettc.

Snadź dziś w radzie P. marszałek w. Lithewskj, gdi tam consilium belo, mial liberius wotować. Krolowi snadź niebarzo milo belo. Ganił postempek tei expugnatiei, protestowawszi się pierwy, że nie quod placet, ale co rozumie, winien mowić, y proszancz, aby się tim nie obrazał Krol, to iest, isz się na Pskow lepiei belo trzeba nagotować, ludzi wienczei mieć belo, dzial, prochow; a wiencz to, prawi, dignitas W. K. M. y nas wszitkich, żeś iedno ieden dzień do miasta strzelał? Snać bel tumultus barzo. Słyszałem od P. Radamskiego.

Prosieł tesz I. M. P. hethman P. rothmistrzow, aby kazdi s konia ieden wor ziemie, to iest, ile koni w poczcie, tilie worow doniosł ziemie na pewne miesce, ktorą ziemią maią podnosić dzial, aby w miasto przes muri mogl ludziom skodzić, na co iescze nie wsisczi pozwolili.

Tego dnia śnieg spadl do kostek.

Naszi thowarzisze sobie domy pobudowali, owa iedno ratuszu niemasz, ale rinek y ulicze iusz stoią, y malo nie drugi Pskow, iedno nie tak dostatnie. Thego dnia pod Hisporskim Moskwa P. Uhrowieczkiemu haydukow oszobnych chlopow kolo 30 pobiła, ktorzi iemu ziwności w derewnie gothowali, na ktori niemalo naszich poginelo y iescze ginie.

P. marszałek Zborowskij od Krolewskiego namiotu asz do samego domu P. hethmana pod renkę prowadził; rarum to; nie dla tego li, że wczora o vacantiach żołnierze przipominali ettc.

P. Gnieźnieńskij iakoś nie uczęszcza do nas, wszakosz przecię czudnie s sobą. Kuszono się poiednać P. Radziwiła s Stadniczkiem, beli czały dzień u P. Wileńskiego, ale przeci roześli się infectis rebus.

Rok dał P. hethman na dzień iutrzeiszi P. krayczemu y Gołkowskiemu przed sobą y rothmistrzami stanąć. Uyrzemy, co bendzie. Tuszą, że nic Gołkowskiemu nie bendzie.

13 Octobris.

Uderzono w bemben na P. hethmana; iusz na sządzie s P. rothmistrzami zasiadł; przisli do niego: P. podskarbi, P. oboźny, P. Buzeńskij od wszitkiego Dworu prziczyniać się za Gołkowskiem, aby srogośći nad niem za wystempek nie ukazował, ale miłosierdzie uczinieł; a on y stronę przenaydzie y insze karanie iakiekolwiek podeymie. Odpowiedział, że terasz chce na tim s P. rothmistrzamj zasieść; do czego mu radzić bendą, to uczini. Zatim P. Radomskj, P. Bonar, P. Nisczickij od P. Mniska prziśli. P. Nisczickij prosieł, aby P. hethman nie miał za złe, że P. Mniszek na rok nie stawa; dzieie się to prze złe zdrowie, że na wiatr, za radą doctorow, ukazować się nie śmie; iednak isz oni imieniem iego gothowj są o wszitkim sprawę dać; gdzieby tesz inaczy być nie mogło, tedi się każe przinieść. Powiedział na to P. hethman, że by lepiei beło, aby on sam praesens beł, bo na tim sandzie exceptij żadnych ani zabobonow prawnych nie trzeba; te tu nie poydą; wszakże że chor przestawa na tim, że imieniem iego Ich M. sprawę dawać bendą.

Zasiadł potim P. hethman pro tribunali z rothmistrzami na sządzie; od dworu tesz zasiedli: P. podczaszy, Ostrorog, P. podskarbi, P. obozny. Powiedział P. hethman, że «isz de casu constat, bo onegdi P. Mniszek skargę przede mną skrwawiony, y Gołkowskij się zna, że ranieł, o to telko idzie, aby swiadkowie, co przi tim beli, powiedzieli, kto do tei zwadi dał przizcinę; a isz się obie stronie puszczaią na świadeczstwo P. koniuszego y P. Kazimirskiego, posłaćby poń»; y mnie zawoławszi, «biesz, prawi, proś P. koniuszego, aby tu priszedł, gdisz obie stronie na iego się refferuią świa-

decztwo.» Posłał tesz y po Golkowskiego. P. koniuszego zastałem w namiecie Krolewskiem, a on in corona wszitkich dworzan stoij. Beli w gromadzie wsisczi; widziałem, że o Golkowskiem radzili; gdich rzekł, aby szedł do Pana, wantpieł chwile, co czinić, iść abo nie iść; asz rzekł: «powiedz, prawi, że natichmiast przijdę.» Odniosłech to Panu y tę iego iakoby cunctatią. Znowu prawi chwilę małą poczekawszi: «idź powiedz mu, że nań czekam; a czczę go tim, że nie z urzendu swego, ale przes cię secretarza Krolewskiego, obszyłam go w tim.» Bieżę zaś do namiotu Krolewskiego, alić iusz dworzan w gromadzie niemasz, stali przed pokoiem wsisczi; pytam się: «gdzie P. koniuszi?» rzekli: «iest tam u Krola»; ia tam kołatać; nu mnie oni za suknią ciągnąć: «nie przeskadzay, miły bracie»; «y diabła, im rzekę, czinicie, muszęć tam iść, gdzie mi każą»; drugi ras zakołaczę, alić sam koniuszi z Bełzeczkiem wychodzi s pokoiu; «a to iusz, prawi, idę»; «po waszemci, rzekę, przíszedł; a kazal wam P. hethman powiedzieć, isz was tem ćci, że wasz przesz mię, nie przes urzand, obszyła.» Rosmiał się, szeptał coś thowarzistwu potim, podobno o takiem wskazaniu. Czinili tam podobno quanquam iakieś o Golkowskiem s strony Dworu. Wszitko to naszemu urzendu ku poćciwości. Gdi P. koniuszi do P. hethmana przíszedł, przíszedł tesz y Golkowskj; zdyęli wsisczi czapki przed niem, P. hethman nie. Tam zaraz P. hethman do niego: «Dzień trzeci dziś, przíszedł P. krayczi Krola I. M. skrwawiony przed mię, skarzancz się, że wy, bendancz u niego, nie oglandaiancz się ani powazaiancz Articułow spiszanych, przes zadny przicziny dania przezeń, zraniliście go. A tak, isz mi należi z urzendu mego w to weyrzeć, daycie sprawę o sobie.» Powiedzial Golkowskij strapiony et timidis verbis: «nie myslilem P. krayczemu nic złego nigdi, owszemech mu sluzeł zawsze, anim mu myslilem to uczinić, gdim przichodziel onegdi do niego. Bogiem się y sumnieniem swem świadczę; a isz przed wielką załością, którą na serczu swem mam, sam sprawy tei dac nie umiem, uzełem wuia swego P. Iarziny podstoliego, aby to uczynił imieniem moijm; daie się tesz na świadecztwo P. koniuszego y P. Kazimirskiego, co przi tem beli; a iżem iusz iest pod decretem W. M., sam daię sprawę o sobie, żem nic nie winien; pierwy P. krayczi cisznął na na mię y uderzeł, iako oto znaki są na czele moim.» Iarzina potim historią powiadał od niego, iako się działo, to twierdzancz, że P. krayczi pierwy

cissnął. Kazał potim P. hethman P. koniuszemu, aby swiadczeł, iako beło. «Nic inszego, prawi, nie powiem teraz, iedno com onegdi przed W. M. sam powiadal; to podobno W. M. pomnić raczisz.» «Pomnię, rzecze P. hethman, takeś W. M. powiadał, — y imie recitować sam Pan wskitko, co onegdi przed nim powiadal, że Gołkowskij P. krayczemu sromotę iakąś zadal, on rzekł: «Golkowskij, wiem ia, co sromota; aby nie tu u woysczę, nakrenciełbym ci ty czupriny»; zatim gi Golkowskij sklenicza w twarz, że padł. Kazimirskiemu, drugiemu świadkowi, kazano świadczić; powiedział, że miał widzieć, isz P. krayczi, gdi mu Golkowskij rzekł. sromota, miał kubek, co stał przed niem, porwać i cisnąć nań, ale gi chybieł, potim się do kieliska rzucić, Gołkowskij tesz do sklanicze; obadwa mieli zaś rzucić na się y traffić się, ale się P. krayczemu barziei dostało; iedno baczić nie mogł, kto się pierwy porwał do rzuczenia. Trzeci swiadek, co tesz tam beł, Kwilinskij, powiedział, że nie mogł baczić, kto pierwy cisznął, iedno słyszał brzeng od sklenicze, a isz P. krayczy ranien beł. Na te świadecztwa votowało wszitkie zołnierskie koło; beł woiewoda Braczławskj, P. Gniezniensky, P. Radomskij, rotmistrze wsisczi; nusz owi z Dworu trzey: P. P. Ostrorog, P. podskarbi, P. oboźny. Atoli wsisczi powiedzieli, że Gołkowskij winien naywienczi dla tego, że teraznieyszi wystempek do pierwszego onego, co pod Woronczem, zlanczeł; iednak isz iusz na łasce P. hethmana iest, prosieł każdi w swem votum, aby I. M. łaskę a milosierdzie swe nad niem uczynieł, a srogości Articułow nie extendował nad niem. «Prawda, zeć się I. Moszczi na koła poślednie oglendać trzeba, a takowych excessus z urzendu swego nie pusczać bez kazni. żeby drudzi takowy nie ukazowali — a to temu przepusczono; ale moze I. M. y exemplum takowego (P. Przijemskij to intulit) ostrzedz, y przecie milosierdzie uczinić; są, prawi, więzienia, wieze, na które go skazać moze, abo od Dworu, od woyska kazać, et id genus.» Wstali potim naostatek wsisczi. o'to milosierdzie y łaskę proszancz. P. hetlman nakoniecz concluduiancz, o powinności urzendu swego sieła discurruiancz, praeterea iako w kazdem woysku srogiego a prentkiego karania trzeba, bo tu za małą prziczina y rozruchem, wnet wszitka Rzecz Pospolita, ktorei iesteśmy tu zasłoną, do wielkiego niebespieczeństwa prziść moze; iako tesz za pierwszem Golkowskiego wystempkiem chciał beł lzi począć sobie; terasz, isz znowu wpadł w recidive,

iusz się mu nie godzi, iedno animadvertere, bo chocz in disolutissima rei militaris disciplina nigdi się to nie trafliało, aby ieden dwakroć ras po ras tak enormiter chciał delinquere; przipomniał y to, iako invitus ten urzand wziął na się; a widzi y czuie terasz, że mu cięskij barzo, bo misericordia, do ktorei natura iego zawsze sklonna bela, terasz iusz s trudnością mu exercere przichodzi (tu łzi z oczu ocierał sobie). «Uwazam, prawi, u siebie mądre zdania wasze y prozby, ktore za niem czinicie tak riczerstwo, iako y zacznе kolo Dworu Krola I. M., zadzierzę się iescze s decretem swoiem, tinczaszem dowiadować się iescze dalei bendę, co belo w tei sprawie, potim, co mnie P. Bog w tim nauczi, bendą W. M. odemnie wiedzieli wsisczi.» Owa tak zawiesieł wsitkich. Nie wiem, na co ta deliberatia wynidzie, tuszą drudzi, ze podobno mu gardła nie weznie, ale abo wiezą skarze, abo od Dworu precz każe.

A raczisz ze W. M. considerować, iako to my iurisdictią hetmańst wa tego funduiemy? atolić ma rozum, kto dziś patrzeł na wszitko, mogł nieiada co obaczić ette. et quod futurum specta ettc.

Thegosz dnia barzo namawiano sturm. Po P. Troczkiego pod Porchow posłano, ktori się ma w inszi stronie miasta położić miendzi obozem I. K. M. a monasterem, gdzie P. Warszawskij z Bielawskiem iezi.

Korff terasz u wszitkich in praedicamento, wyglandamy go co godzina s prochy, pisze, że podwodi ma leniwe, wiencz Dembinskij rothmistrz, co ie prowadzi, snadź się s Szotami, co tu idą przi nim, około zamków niektorich Moskiewskich bawi.

Tegosz dnia prawie wieczor Moskwa wycieczkę znowu, tu gdie P. krayczego rotha stała nad rzeką Pskowką, uczinila. P. Rezen, iadącz s przeiazdzki, stampieł troche do strazy ony, ssiadł s konia troche, a na strzeleniu iakmiars od miasta, y tak prentko przisko czeli, ze maluczko rothmistrza w renku nie mieli, ale wnet konia dopadł, potim naszi, ktorzi beli na naszadkach, skoczeli do nich, ale ich obyczay zarasz pod strzelbę, tel podali.

14 Octobris.

Moskwa z onę stronę miasta wypadła na strasz Bielawskiego, do ktorei naszy skoczeli; oni zaszadzili w rowach kilka dni przedtem strzelczow, na ktore ie przіwiedli y dwu postrzelili, ieden zarasz umarł, nieiakiego Bzow-

skiego, drugiego ziwo poymali rano; owa tak się barzo wpasli, że na kazdi dzień wycieczki czinią, iedno s fortelmi; naszi nie maiancz miesca do zaszadzek, aby się mogli schronić, a w tim ie zaskoczić. W mieście ustawicznie buduią y fortificuią miasto, ale ludzi do obrony nienazbyth, zabili ich naszi sześci.

Atoli tu nowy Pskow zakładamy w obozie; kazdi, gdzie namiot iego, abo kliecz, abo budkę iaką stawia; kiedi się ruszem, iako miasto drugie bendzie; by do tego pieniądze a co ieść beło, to byśmy tu czałą zimę mieszkać mogli. Ale co dalei, to o ziwność trudniei, za 15 mil dla owsza, siana zasziłać musiem, y to pod wagą.

P. Troczkij przieciągnął tu iusz pod Porchow zamek nieprzijacielskij. Nietelko taedium, ale nauseam czini nam tak nierichłe Korffowe s prochy nadciąganie, wsisczi go wyglandamy.

Drabiny iakies cięskie ustawnie robią a robią. Boze day to, by nam po nich wleść do siebie dopusciela Moskwa.

Kniasz Czartorijskij umarł, pacholek młodi, przijachawszi s tei drogi s P. Troczkiem od Starzicze, na koniu biegaiancz, dzis trzeci dzień, szabla mu wypadła s poszew, koń pod niem padł, owa na sabli nogę sobie przes ud przebieł, ktora szabla iadem napuszczona beła, ogień piekielny mu się w nię wrzuciel, złego snadź barwierza miał, nie mogł mu pomocz. Voluntarius beł, miał 50 koni stroyno, każdego konia s wsiędzeniem na kilkaset złotich saczowano, za koń pod się dał 1300 zlt., utraciel przes 200000. W młodich leciech swych żonę młodą zostawił Burkułabownę, wziął s nią wszitkiego 100000 zlt. poszagu; ktoby chciał, swieża wdowa.

15 Octobris.

Szancze nowe ku sredny bramie P. Uhrowieczkij kopać kazał, abowiem iusz iedno we dwunaście mil s prochy Korff, przeciw którem posłał Krol I. M. wozi y wożniki swe. Nielada chęć pokazali Rizanie K. I. M. W tak nagły potrzebie y krom zadny obmowy 400 beczek prochu posłali y kul do tego. W tich sanczu kopaniu legło kilkanaście tei noczi haydukow.

Poszewinus kazanie uczinieł u P. hethmana: reddite caesari quae sunt caesaris, Deo quae Dei, — cum admiratione omnium, in praesentia rothmi-

strzow y Dworu wszitkiego. Admonitiones do zołnierzow efficacissimas cziniel, ad poenitentiam invituiancz; prozno, aleć oszobliwy chłop.

16 Octobris.

P. woiewodi Nowogrodzkiego słudzi na strazi bendancz, poymali Moskwycina co z miasta od Szuyskiego z listi do Kniaza poszedł; naleziono ich gromadę wielką przi nim; do zon Moskwa pisze, do woiewod y do Mieszoieda, co się kusiel wniść mało co przedtim do miasta, aby się znowu kusieł do nich przibyć, a oni przeciw niemu obieczuią wycieczkę uczinić tak potężną, że go zdrowo obieczuią do miasta prowadzić. Do kniaza pisze Szuyskij co się z miastem dzieie, iusz prawi Krol 20 sturmow straciel, quasi verum; wiencz ten a ten zabith w miescie, ziwność iusz s kazni Hospodarskiej bierzem, konie zeszły głodem wszitkie, rathunek miastu aby beł, pisze y to dziwuiancz się, czemu Kniasz ludzi nie poszyła, nierzandnie prawi Krol lezi, y piczowniczi na wszitkie strony w koło iezdzą, łaczno by ie bić.

Kozaczi sprawę daią, że biezun iakis z 700 strzelczow iest na iezierze na ostrowie, chce przibyć do miasta, y onegdi przipadło ich na batach coś do brzegu, zastali w derewni iedney Wengri y s końmi, a oni się rozgościli iako doma, chłopy, konie w stuki rossiekawszi, zaś na iezioro posli, beł tesz tam koń ieden Ferenssow.

Tego dnia wysło belo Moskwy z miasta pieszich strzelczow 1000, iezdi drugi 1000 y uszikowawszi się pod strzelbą tusz pod muri; kilkiem roth, P. Przijemskiego, P. Nisczezkiego, P. Gostomskiego, P. Bonarowy, P. Pękosławskiego kazano ku niem. Strasz beła P. Gostomskiego y P. Przijemskiego, ze oni naprzod przed inszemi przibeli, ale Ich M. Panowie Moskwa, nastawszi się y napatrziwszi z godzinę dobrą, wrocili się do miasta, nic nie zrobiwszi.

Przijachał P. Lenick rothmistrz s P. Diniskiem, ktorzi beli posłani pod ludzie, ktorzi leżą pod zamkiem Wdową, 16 mil od Pskowa, ktorich iest około 5000 Moskwy s Tatari, co piczowniki zbierać maią. Przywiedli ięzikow, ktorzi powiadaią, ysz sin Kniaza W. ma z drugiemi ludzmi przibyć do tegosz zamku, ktorzi maią obosz y piczowniki trapić, a gdzieby Krol I. M. nie wziął Pskowa a odciągnął, tak za niem chcą iść a woysko tra-

*

pić, a bendzieli takie, iako od Luk, co wiedzieć, nie da-li nam strapionym swiezi lud bithwy, a wiera się spodziewamy wientszegoześcia koni, nis pod Lukami abo od Luk.

Nie mamy iusz ziwności, iedno okolo Porchowa, 14 mil stand, trochę, gdzie coś ludzi P. Troczkiego ma zalecz, a sam tu do obozu s Polskiemi rothami ma przibyć.

Szancze nowe Uhrowieczki poczinieł od rzeki Pskowki, od dawnych szańczow na strzeleniu z łuku, ale tak że iedne drugiem ratunek dawać mogą, y na kilku miescach y stronach strzelać maią, trwozić, drabinami grozić, zebyśmy ich tak w mieście rozerwali.

Golkowskij in malis terminis, chce gi P. Hethman dać ściąć. Dwor y Panowie Lithewsczi proszą, aby inaksza kaźń być mogla, zeby abo do sturmu szedl, abo więzieniem iakiem, abo y od Dworu precz kazan; ale nie chce nic rzecz na to. Otosz nie wiem, co za exitus tei deliberatiei, abo iaki decret bendzie. Dworzanie semrzą etc.

17 Octobris.

Moskwa po zwyklemu obyczaiu wycieczkę uczinila, chcancz czerkiewkę iednę murowaną, ktora tusz nad muri na strzeleniu dobrem z łuku iest, ktora im nieco skodzi na ich wycieczki, prochy podszadziwszi zburzić, y puścili barzo częstą y ogromną strzelbę s tei strony miasta niezwykłą, aby nasze odgromili stamtand, ale im to nie poslo, bo musieli nazad wedle zwyczaiu coffnąć.

Korff iusz przijachal, prochy y Szothowie iedno za rzeką stand leżą; nadzieia, ze zaś nowego co bendziem czinić. Gotuie się wszitko s pilnością, co do sturmu nalezi.

P. hethman, gdi okolo miasta iezdził, prziszedł na czel, uderzono z działa, ieśli ze kula czili gruzla kamienia, co z ziemie skoczela od kule, wiedzieć nie mogą, koń iego powodny Thureczkij, co za niem wiedziono, w nogę obraziela, ale nieskodliwie, nic mu nie bendzie. Bespieczno barzo iezdzi pod murami, wiencz y w szańczach odkriwa się barzo.

P. Gnieznieńskij s P. Radomskiem beli na ćci u Poszovina; P. Gnieznieńskiego czaly dzień nawraczal; odszedł P. Gnieznienskij strwozony od

niego, y mowi iusz o Papieznikach inaczi, a iusz nietak Lutrowi addictus. Boze day to, by się obaczel, a Iesuita niemozeli Moskwy, wienez Lutri aby nawraczał.

Golkowskiego snać co godzina wywieść maią, iusz przed ministrami nabozeństwo odprawiel y testament uczinił. Dworzanie powiesili noszi.

18 Octobris.

Prochy iusz do obozu przisly cicho,ześmy nie widzieli, ale ich mni, nis głoszi bely; wie to Bog, iaki to sturm bendzie; gotuią się ze wszitkiem, zeby mogł być w niedzielę.

Szothów tesz 150 przislo, czistich wiera chłopow, y coś maią przed Niemczi czerstwością y ochotą. Okazowali się Krolowi zarasz; byśmy takich kilka tisienczi mieli, śmielibyśmy się o Pskowskie muri pokusić.

Golkowskij z więzienia y z obozu uciekł o zachodzie słoncza, y tich pieszich, co go w Zolkiewskiego mieszkaniu strzegli, nie wiedzieć, abo od boiaźni, abo przenaięci od niego, uciekli. Przijachał P. hethman od szanczów trzi godziny w nocz. O Iesu, iaki kłopoth, odesliśmy wsisczi od niego, kazał wszendzie po obozie szukać y P. Batori po Wengierskiem także, ale o coć się tu Golkowskij zabawia: nocz iusz terasz; nie wiemy, co iutro bendzie.

Moskwa na wycieczce porwała pacholika, co drwa zbierał pod murami, strasz P. Gnieźnieńskiego ich wsparła nazad.

19 Octobris.

Rada z rothmistrzami u Krola poranu beła o dalszei oppugnatiei; iest ich siela, co radzi chcą do sturmu, drudzi zaś tego niechwalą, et hoc principale, ze dostatku niewiele. Niepodoba się drugiem ten sturm, co ma być.

P. hethman okrutlnie się fraszuie o tego Golkowskiego, na wszitek się swiath gniewa, y o Krolu suspicuie, zeby ta iego ucieczka za conniventią iego stać się miała, piszarze tesz suspecti są, że pasport dali. Na kuchmistrza także crucifige, że to sprawa iego. «Nie nadziewałem się prawi, by się ten semną miał obhodzić inaczi. nis ia s nim.» Po te dni miał snadz chodzić kuchmistrz persvaduiancz Panu, aby go ścinać nie dał, ale żeby, ieśliby uciekł z więzienia, przes spari na to patrzeł, y stand suspitia. Na Zołkiewskiego tesz,—«obchodzi się prawi semną nie iako krewny, wziął go do siebie na więzienie y potim upuściel.» Ano nie w tim niewinien Zolkiewskij etc.

Dworzanie, widzę, contentissimi, smieią się; snadz mu niektorzi pieniędzi y koni dodali; otosz boli ten despect P. hethmana.

Zyachali się Panowie wsisczi do Radi, beli tam asz do czwarti w nocz in secretissimo consilio. Snać proponował Krol, co dalei rzecz s tą oppugnatią. Sententiae rozne snać bely; iakom zrozumiał,—iedni: strzelać do muru, a wybiwszi dziurę, do sturmu kusić się, drudzi: «a ieśli nic nie sprawiem, to sromota bendzie, ludzi potraciem wiele, wielka bendzie calamitas.» Drudzi oppugnatione abstinendum radzili, ale odciągnać, bo zimno, glod; zostawic tu po tich zamkach zolnierze, Ostrowie co iusz nas, a Porchowie y Wdowie temi prochy, co tu mamy, wziowszi ie, zostawić. Litwa się protestowała, że dalei trwać nie mogą. Krol to z zamarsczoną twarzą od nich przijął, iednak iutro się wsisczi sczedszj, maią miedzi sobą namawiać o tim y przićś do Krola.

In summa,—atoliśmy in angustias reducti, dobywać Pskowa nie mamy czim. Korff iedno snadź 100 czętnarow prochu prziwiozł; quid inter tantos? Iezda y piechota w szanczach od głodu y zimna zdicha, wiencz roti oboie daleko nie spełna; pierwy co miał rothmistrz 100 koni, terasz ledwie 40, także y piechota; vehementer diminutus et attritus exercitus glodem, zimnem, strazami, wiencz y ranami od sturmu pierwszego. Gdzieby sturm drugi miał być, extrema by calamitas bela, bo Moskwa na wszitkie strony tak się opatruie, ze lepiei być nie moze. Czuła, isz Wielika rzeka zamarznać miała, gdzie naslabszi iest mur, y nadziewaiancz się, żebyśmy tam sanczować się mieli, wzremby za murem haniebne poczinila; iakosz to propositum belo nasze; otosz ci nam zaskoczela od spaszi, ale azać to na iednem miescu. Nie wiem tedi, co dalei bendzie. Zolnierze narzekaią to na Krola, to na P. hethmana, a Lithwa zaś, o Iesus, toć ich tęskno.

Thegosz dnia kozak nieiaki Paweł, maiacz s sobą telko 60 koni, szedł s niemi w ziemię nieprzijacielską ku Moskwie miastu, mil 40 od Pskowa, y traffiel na iednego kniazika, ktori ze 100 koni sinow boiarskich iachał do woyska Hospodarskiego, ktorego rozposczonego traffiwszi, poraziel na głowę, samego s kilkunaście znacznych boiarow poymał, y dziś więznie Krolowi I. M. przes P. woiewodę Wileńskiego oddawał.

Moskwa po staremu tesz beła wyciekła do (od) miasta, y wozi dla drew pod strzelbę, ale ie wnet naszi spędzili, y do miasta przes drew wpędzili

y ięzika dostali; powiada, isz im o drwa ciępsko, głod tesz miendzi czernią, iedno chleb a wodę strzelczi maią. My tesz bez soli barzo się złe mamy.

20 Octobris.

Lithwa radzieła w swoiem obozie, szczedszi się do P. woiewodi Wileńskiego, czały dzień; do Krola się zyachali o 22 godzinie; beli także in secreto consilio wsisczi do trzeci w nocz; snadź Lithwa declarowała się, że iedno do 18 dni czekać tu chcą, dalei prze głod y zimno nie mogą, snadź się tem Krol obraziel barzo y nieczudnie patrzeł, ale mowmy co chcemy, ia nie wiem, iako dalei bendzie trwać; iusz nam nie ze Pskowskiemy muri woyna, ale z Bogiem, bo w te cięskie mrozi a iako pieszi w szanczach, ieżdny na strazi wytrwać nie moze; tak tu wielka zima, iako o gromniczach u nas. Wielika rzeka stanęła dobrze, że sobie ieżdziemy po niei; wprawdzie nam iusz o drwa nietrudno, ale kiediby co ieść do tego; po chwili za 20 mil przijdzie słać po ziwność od obozu. Snadź Lithwa w thei radzie duże ruszali dzwonka, przekładalj impossibilitates tei expugnatiei za tim niedostatkiem naszem, my ich zaś winuiem, czemu nam prochu nie dali dostatek z Lithwy, bo targ o to ich beło. Patrz W. M. iakośmy wielkie fallo commisimus, — dla 20000 złotich, ktore wyłozić beło na prochow wienczei trzeba, przislismy do tego extremum, że podeymiemy haniebną skodę nieoszaczowaną, tak w ludziach, iako y w dostatkach naszich, k temu nie wiedzieć, iako się zdrowo do domu wrociem; co wientsza, przijdzie podobno cum summa turpitudine solvere obsidionem, zaczim strzesz Boze, by tą trochą sławy, ktoreiesmy po te dwie lecie nazbierali trochę, terasz oto wszitkiei nie rossipali. Ale to by niedziw; bywało to, ze y monarchowie wielczi, zamkow y miast nie wziawszi, odciągać musieli od nich, nie zawzdi tesz wygrać.

Possevinus iakoś nasz słabo iedna, radzi abyśmy oppugnatiei zaniechali, (bes prożby podobno tak uczyniem) roszarzicie, prawi, bardziei Moskiewskiego, ze difficilior do tractatow bendzie. Aleć widzimy, ze Possevinus barziei tego kończa patrzi, aby Kniaza na wiarę mogł przekrzcić, co rzecz iako smieszna, tak y niepodobna. Bendancz u Kniaza chciał s niem mowić o wierze; w zadne się rozmowy wdać nie chciał, y Moskwie srodze zakazał, aby zaden patrzać, kiedi mszą miewał, nie chodziel do niego. Zostawieł

tam u Kniaza dwu Iesuitow, powiada on żeby dla tego, że Kniaz tak chciał sam, żeby loco obsidum beli u niego doland, poki go s Królem nie ziedna. Drudzi zas powiadaią tu, maią prawi w Moskwi za dozwoleniem Kniaza collegium budować, ale absurdum to.

Die 9 Octobris posłał Possevin slugę swego z obozu do Kniaza z listem swem, za ktorim to sluga czekać nam tu podobno przijdzie asz się wroci, a co wiedzieć, iako go Kniasz richło odprawi.

To śmieszna, brath moy, co tu przi mnie iest, beł u Tiskiewicza woiewodzicza Smoleńskiego (sit hoc secretum proszę) Lithwina w Lithewskiem obozie (ma s niem znaiomość, gdi u Ingolstadzie s sobą pijali): belo tam na ten czas coś Lithwy, ięli wsisczi na naszego hethmana wołać, amaricować, nakoniecz ięli sobie pasquillus powiadać w te słowa: «z lotra pan, s klechy pleban, zak sądzi, desperat rządzi, klecha hetmani, Panie Boze racz być s namj.» Wienecz brath: «a skąndżeście się nauczeli tego?» «Wszak to prawi do nas z waszego obozu przisło.» «A ktoz tu żakiem?» «Bech prawi.» «A klecha kto?» «P. canczler.» «A czemu? «Wszak rectorem beł w Padwi.» Dalei nie pytał. Powiedział mi to brath prziszedszi, nu ia do Pana s tim, znać ze nie wiedział tego, zadumiał się: «nu ieśli poesi na się chcemy, dostanie iei nam wieneczei, y to zli prawi ludzie.» Długo to rosumował sobie, beł potim obiad, przi nim uśmiechał się wsitko na mię, a wszitko to na to belo. Po obiedzie potim zawoławszi Becha, szeptał mu coś długo w ucho; gdi odszedł, kinął y na mię: «powiedziałem to prawi Bechowi y kazałem mu, aby na to co odpiszał na Lithwę, bo widzę, że to od nich ten wiatr leci, a kazałem mu in eum sensum pisząć, że kazdi Lithwin abo bękarth, abo złodziey; wiecz (wiedź) ti tesz o tim, ale palecz do ust przi-łoziwszi, proszę, niech to in silentio bendzie.» Otosz nie wiem, napiszeli co Bech, mowi przedenną: «wije diabeł, iako to mam piszać, co ia za poeta.» Zda mi się, że y Krolowi powiedział Pan hethman o tim.

Kurer (kuryer) Czeszarkij z listi do Krola przijechał, a po czosz?—w sprawie Braunowy a P. Rozdrazewskiego; raczisz podobno W. M. wiedzieć o tim; kazano gi wskok odprawić y iutro podobno wyiedzie; bendą do W. M. listi w tei sprawie. Inhibitią tei causi piszać kazano; mowiliście, że to nie wedle prawa bendzie, ale Krol s furią: «pomnię prawi, że na seymie o tim rzecz beła, musi tak być, bo negocium to, ktore publicam tranquillitatem

allicit ette.» Otosz W. M. racz suspendere causam, albo strony uyąć, wiedzancz mentem Krola I. M. ette.

Czausz Thureczkij przijachal do obozu, okolo sta koni dworu y rotlmistrzow wyiezdzalo przeciwko niemu. P. hethman kazal P. staroście Liwskiemu przijmować go od Krola; iutro audientią ma mieć; dowiemy się, co bendzie za nowych rzeczi prawił.

21 Octobris.

Czauszowi audientią dano, list od Czeszarza oddał, a od siebie upominki, koń thureczkij chromy, konczerz oprawny y bunczuk. Dziś listi przekładać maią, iutro odpiszować, a w poniedziałek odprawić go, żeby zarazem iechal [1]. Spieguią to podobno, co się s nami dzieie.

Gisius mi tesz powiedzial terasz, że wczora prawi wieczor bel u P. canczlerza. P. Nakielskij powiadał, ze I. M. P. marszalek piszal mu o złem barzo zdrowiu swem, proszancz, aby to P. canczlerzowi powiedzial. y potomstwo mu swe zaleciel, gdzieby umarł, y zarazem prawi posłał mnie Pan, abym to Krolowi powiedzial. Krol, gdim bel u niego, niecontent beł z nowiny, mial rzecz: «certe valde dolendum nobis et Reipublicae esset, si tali viro et senatore orbari deberemus.» Powiedziałem ia Gisiussowi, — nie wiem co to za list u P. Nakielskiego, nis do P. canczlerza s nim szedł, miał się beł porozumieć pierwey senmą, bo s mego listu, ktori mi teras oddano od I. M. znaczi się, że się nie tak barzo zlie z laskiei Bozei I. M. ma, i boięsię, że P. Nakielskij bendzie tu siał tę nowinę po woysce.

22 Octobris.

Miał dziś Czausz Thureczkij mieć odprawę swą, y listj, ktore przyniosl, czitane być miały, ale przeskodziel prijazd P. Troczkiego. Przijachal solenniter do obozu, ociecz y wszitka Lithwa wyiezdzała przeciwko niemu. P. starosta Zmodzki u polu witał go od Panow s długiem quamquam, a interim w cięski mros. Ociecz P. woiewoda Wileńskij, czapkę z głowy zdyawszi, z odkritą głową stał, asz sin prosiel, aby głowę zakrel; smieszne ceremoniae. Do Krolia potim witać; iusz nie uyrzę, iako ta Lithwa na fumy zdechła.

---

[1]) См. Приложеніе №№ 78 79 80 и 81.

Po obiedzie mieli się beli Panowie Radi zniść do Krola, co Turkowi odpiszać, alić P. woiewoda Wileńskij posłał proszancz do P. hethmana, aby ich obmowił, bo się zabawili cczącz P. Troczkiego.

Powiada P. hethman: «mieskaymy tu iescze 50 dni, Pskow nasz bendzie», nie wiem, quo modo.

Moskwa po staremu wycieczkj czini, przecię co porwawszi, uciecze zaś nazad, a onych tesz kilka lęze czaszem pod muri.

Dat ex castris 22 Octobris 1581.

ALTERAE AB EODEM.

Die 23 Octobris.

Dzis P. Troczki w Radzie relatią czinił woiowania swego, y iako Porchowa odyachał; powiadał, że 250 mil wzdłusz splondrował Moskiewskij ziemie, pod oczima samego Kniazia beł, «więznie tesz oddam, ale iescze są w drodze, od ktorich się W. K. M. wszitkiego dowiesz.» U Porchowa zastał Haraburda s swoimi Tatari, ale od kilkunaścieseth nie zostało ich s nimi, ledwie sto, wszisci się na kozactwo rozbiezeli. Trzeba mu tedi co prendzi posiełku dać, bo w 6 milach za Porchowem lezi około 5000 Moskwy s Tatari, ktorzi piczowniki brać bendą. «Roti te, co tu przijachały semną, ponędzniały, konie od saden zdichaią, bo nie maiancz wozow s sobą, wszitkie potrzeby musieliśmy na konie kłaść. Thowarzisze pacholikow spełna nie maią, iedni pouciekali, drudzi na kozacztwo posli, proszą o nagrodę, ktorą w koniach, w statkach podyeli. Proszą tesz, aby im u obozu beło naznaczone miesce, gdzie się położić maią.»

The przibyłe zolnierze Persiany zowiem, beli prawi pod samą Persią, nieprzepominaią powiadać o praczach wielkich swoich: ci są, Kazanowskij, Zebrzidowskij, Gostomskij, Orzelskij, Iordan, Temruk.

Maią się iutro położić z onę stronę rzeki Wieliki, niedaleko Stefana Bielawskiego na drugi stronie, a pociągną tak, że Moskwa z miasta patrzić bendzie na nie, żeby rozumieli, że nam ludzi przibywa, a isz o odciągnieniu nie myśliem.

Consultatia bela, iako Haraburdę posilić dla tich piezownikow. Beli co chcieli wyprawić co ludzi, zegnać tę tam Moskwę, ale P. Troczkij powiedział, że im nie uczinieni nic, strasz maią; gdi pocznią o naszich, ustanpią do Nowogrodu, a bić się nie bendą, bo to roskazanie od Kniaza maią; proznoby się tesz kołatali naszi; skoroby tesz naszi tamstand się wrocili, oni zaś za nimi pomykać się bendą. Lepiei tedi posilić Haraburdę, żeby tam ustawnie beł dla strazy. Othosz maią to opatrzić Panowie hethmani ettc.

Bela potim druga deliberatia wiensza semotis arbitris. Proponował P. hethman nasz szerokiemi słowy, przipominaiancz, na czim iest praesens belli status, to iest, isz do tego przisło, że expugnatia miasta difficilis, czaszi tesz trudne a zimne zachodzą, prijdzie nova consilia quaerere, co czinić; tego strzedz by potrzeba, abyśmy cum ignominia nie odeiądnęli, abo żebyśmy tu pokoy concludowali, a s nim przijachali do dom, bo woynę dalei prowadzić wielkie incommodum, trzeba nova subsidia apud ordines Regni szukać, znowu się wyprawować, żołnierze zaś po liezach rozłozić ettc., to wszitko molestissimum y na chłopki gravissimum. Possovin rozumie, że gdisz iusz Swed Narew y Iwanborod wziął, o ktorą Narew, aby ią nam puścić miał, Kniasz zaparł się beł przed nim, gdi snim tractował, terasz prendzi pacificatia być może, bo y on y my nie mamy iusz ocz contendować. A ze przedtim gdibyśmy zaniechali Narwie, podał Possevinowi, aby iego boiarowie z naszemi commissarzami, u Nowogroda gdzie w stronę, zyachali sie na tractati. O czim piszał ius Possevin do Kniaza y posłał sługę swego, ktorego się spodziewa niedługo, ma nadzieię że pewnego co przyniesie. Gdisz rzeczi do tego przisły, widzi Krol I. M. że inter duo mala, minus eligendum, lepiei troche poczekać, a ten głod y zimno cierpiancz ciesko, do słusznego czaszu wytrwać, nizeli abo expugnatiei pewny, abo pokoiu odbiezeć. Iest nadzieia, że tesz y miasto do miesiacza, do dwu głod mieć bendzie, tak twierdzą y ięziki y co tu przedali się do nas, niedługo temu być, że ludzi gromadę, — czerń z miasta wypendzą, nie zostaną, iedno sami zolnierze, ktorich P. Suyski niema wiele. «Coście W. M. przed kilkiem dni podali, declaruiancz się, że iescze do 18 dni trwać checcie, inconsultum barzo taką temporis definitionem głosić, bo nieprzijaciel słyszancz to, dopieroby sercze poczinał brać, a iuszby rozumiał, żeśmy we wszitkim ustali, przeto nie zamierzać trzeba czaszu, a

ziednamy się przed 18 dni, tim nam lepiei; iesli że tesz troche dluzey poczekać bendzie potrzeba, niewadzi wytrwać dluzei dla dobrego a pociesznego koncza.» Przipomnial tu exempla, że za przodkow naszich, by beli naszi, dobywaiancz Malborka, chcieli poczekać kilkanaście dni, a nieodyezdzać od niego, wzieliby go beli, aniby potim mieli takie trudności dla niego, ktore zaś przes kilkanaście lath cierpieli. «Beło to y tak rok, gdim ia Zawolocza dobywal, niepodobno beła u ludzi, żeby tak zamek obronny miescem y prze tak trudne czaszi, mial się beł wziąć, a wzdi P. Bog w ten czasz, gdiśmy beli zdesperowali, raczeł nas beł pocieszić. Co się ticzo ziwności, tei dostatek woysku moze być za temi mrozi; gdzie przedtim piczowniczi prze błota, wodi dochodzić nie mogli, terasz wolno wszendzie. Dla zimna, a to Krol I. M. poslal do Rigi, do Wilna do kupczow, aby sukna, kozuchy y czego na odziewkę trzeba, do woyska wiezli, upewniaiancz im zapłatę pewną; niczego tedi tu nie dostawa, iedno chenci W. M.»

Krol potim in eundem sensum tosz przełozel, aby nie rozumieli, zeby tim swoiem mieskaniem tu w tim zimnie chcial woysko swe potracić; nie iest tak insanus, aby sibi ipsi deberet infigere cultrum in pectus; in salute huius exercitus salus iego consistit, dignitas, honor et existimatio; aby się s tego miał chcieć exuere, niemyśli o tim. Przeto aby poczekali, a tich 18 dni nie zamierzali; niech to indifinitum bendzie, boby tak tractati przes Possowina poczente rozerwali y nieprzijacielowiby serca dodali; oslyszawszi się Kniasz, wnetby spachnal. «Magnam ego concepi spem in Deo omnipotente, quod civitas haec, modo perseveraverimus, veniet in potestatem nostram fame adacta. Iest tam snadź, iako ci co się przedali do nas twierdzą, dusz wszitkich 100000; iusz to 8 niedziel w oblieżeniu są; kładancz beczkę chleba przesz ten czasz na iednego, to by iusz ziedli 100000 beczek; kiedi drugą 8 niedziel tu poczekamy, tedi zaś tak wiele zieść muszą; aby tam tak wiele ziwności być miało, niepodobna. Przijdzie P. Szuyskiemu do tego, że wkrotcze wyzenie wielką gromadę ludzi z miasta, telko zostanie cum defensoribus, ktorich tam niewiele, bo niedopuściliśmy drugiem wniść do miasta, y k temu zbitich w mieście niemało, otosz nie sprosta, aby ze wszech stron mial statecznie murow bronić. Kiedi załeżemy Nowogrodzką drogę, bo iedno tamstand a nie skand inad y ziwność y auxilia miasto mieć może, Porchow tesz wziąwszy y Pieczari monaster,

żeby pabulatia wolna bela exercitui, musi prziść miasto ad extremam necessitatem. Nieprzijaciel tesz constantiam et perseverantiam nasze widzancz, tak długo nas w domu widzanc, bendzie facilior ad pacificandum. Baczić to trzeba, gdzie stand temere odiedziem, że znowu wpadniemy in summas difficultates, ktorembyśmy iusz finem imponere radzi; przisłoby zaś cum ordinibus de novis subsidijs agere, żołnierze na Lithewskich liezach zostawić, coby nam nie integrum uczinić propter conscientiam, patrzancz tak często na płacz y skwierk ludzi ubogich. Przeto perseverandum iest tu; nie uczini-li nieprzijaciel pokoiu, zostać, wkoło Pskowa 20 mil wypustoszić, wybrać, wypalić co iest, exercitum około Porchowa, około Russy, około Worończa położić, żeby tam domicillium illius belo, tam zarasz zaleze się od Nowogroda droga, że miasto auxilia zadnych mieć nie bendzie, zolnierze tesz commoditatem mieć bendą y ziwność. Oto mi P. Troczki powiadał, że około Russi, za Porchowem wsi tak są geste, iak w Mazowszu, tak wielkie, że sub tectis w iedny wsi kilka tisienczi zołnierzow lezeć może; zith, ieczmieniow, owszow tak wielkie y długie tam sterti widział, że chłop kamieniem iedny ledwie przerzuci; ieślize by owsza y ięczmienia nie stało, moze zitem konia y siebie uziwić.»

Wotowali potim Panowie Lithwa generaliter wsisczi, że to niepodobna, aby tu mogli wytrwać; nie idzie im o maientności, o zdrowia swe, ale prawi o oszobę W. K. M. «abyśmy cię in periculum nie prziwiedli; czekać prawi bendziem, poki bendziem mogli, nam (to woiewoda Wileńskij) terasz wszitkiego ubywa, a Moskiewskij zaś commoditates ma siela, ktore mu przibywać bendą od Niepru, od Donu; swieże ludzie, gdi lodi są, mieć może, o ktore mu lecie trudno belo. Pomniemy (to marszałek W. Lithewskij) onę expeditią pod Ulę, belem ia tesz tam prawi; w onę zimę także, cokolwiekeśmy zaczeli, to się nam nie powiodło, iakoby szachy graiącz, tak y my lusimus effigiem belli, iednośmy 500 ludzi, od renki nieprzijacielskij co zgineli, stracili, a około 8000 poginęło, pouciekało od zimna, y powiadam to M. Kroliu, że naylepiei lecie woiować w Moskwie, a zimie doma u ciepłego się grzać komina. Poczekamy (to P. Wileńskij) asz się sługa od Kniaza Possewinow wroci, iusz chocia zadnego czaszu mieszkania nie zamierzaiane, ieśli pewnego a prawdziwego co przyniesie, żeby zgodi Kniasz Wielki chciał, tedibysmy doland słuzeli W. K. M., pokiby ta zgoda nie

dosła, a znak bendzie, bendzie-li prawdziwie a szczerze Kniasz tei zgodj chciał y do niei się miał, ieśli tego sługę prentko zaś nazad odeśle, co kiedi by tak beło, o niedzieli bym się ia sługi tego nadziewał; ale ieśli że po staremu chytrością a na zwłokę bendzie chciał iść, pewienem, że dla tego nierichło odprawi sługi, y pewny to bendzie znak tego. Chocia barzo cięsko (to starosta Zinodzkij), ale a cosz by rzecz, wolemy zaś te żołnierze mieć na lezach u siebie, nizeli tu przyść do extremum.»

Naszi Polsczi senatorowie nie praefigowali czaszu, telko że mieskać bendziem, poki bendziem mogli.

P. marszałek Zborowskij: «isz prawi iescze niepewna, co się tu s nami stanie, wezmiem li Pskow, czili pokoy uczyniem, ieśli neutrum fiet, trzeba iusz myślić o czasie dalszem, to iest, o dalszei woynie na drugi rok, a podobno de nervo fortiori cogitandum, ktorego wantpię prawi, abyś W. K. M. apud ordines Regni tu mieszkaiancz mogł dosiandz; przes seymiki nie sprawiłoby się nic; syemby musiał być, ktori chciał li by W. K. M. aliquid efficere, trzeba praesetij, co ieśli by być miało, prze dalekość miesca, na ktorimeś W. K. M. terasz, y prze nierichłe przibycie do Korony, także prze długie piszania, rosszyłania, publicowania listow, terasby zarazem syem złożić trzeba, bo czas porachowaszi y złoziwszi, sieła go na to wynidzie.»

P. hethman przed P. marzałkiem mowił po polsku, na Krolewskie się votum refferuiancz, y na pierwszą przemowę swą, «trzeba nam prawi in spe et patientia perseverare; ieśliby kto woynie nierad, tedi ia sam, bo iuszbym tesz praczom swem koniecz uczinić chciał, a o swem postanowieniu pomyślić, bo widzicie, zem iusz dospiały wdowiecz. Niebendziecie-li chcieć mieć się do tego, abyście quam honestissime skonczeli tę woynę, a iako coronidem iey uczinić y ia łaczno przestanę na zdaniu W. M., rad tesz swemu pokoiowi bendę, a czas mi go tesz sobie uczinić, bo niedawno prziniosł mi sługa na spisku długow 24000 złt., iuzem tesz y czynsz swiento-marcińskij, iako ono mowią, cum clausula ante diem wybrał. Bendzieli mi się chciało kiedi woiować, mogę mieć zawsze occasią, siedzancz doma, bom się w tim kącie urodzieł, gdzie o takie dzieło nietrudno. Zda mi się, aby mieszkania naszego tuta czaszu niepraefigowaliśmy sobie dla nieprzijaciela, czekać nam na tego Possovinowego sługę, potim wedle rzeczi, ktorą przyniesie, bendziem radzić, co dalei czinić.»

Krol nazad concludował, zeby tempus mieszkania nie definitum beło, czekać slugi tego, potim e re nata capere consilium, a co P. marszalek tknął o seymie, y rad to considerował, y umyślieł proponować, ale asz iutro, bo iusz się dziś skrocieł czasz.

Thegosz dnia Moskwa pod Hisporskiem pogromiela Wengri na piczowaniu, y koni coś wzięto.

Solito more, Moskwa uczinila wycieczkę niebywałą, przes rzekę unarsłą na naszą piechotę, ktora im usla do iedny czerkiewkj, y tam się broniełо kilkanaście drabikow, asz posiłek prziszedł, zaczim pierzchnęli y legło ich kilka na placzu.

24 Octobris.

W bemben P. hethman na rothmistrze uderzić kazał, poszedł s niemi do Krolia.

Krol I. M. do Panow rothmistrzow: «Convocavi hoc Dominationes vestras, ut de ijs quae in hac necessitate temporum sunt exequenda, cum Dominationibus Vestris communicarem.

Cum nuper non semel, sed saepius Domini Lithuani me accessissent, et multa de suorum praesertim vero voluntariorum militum egestate exposuissent, petijssentque, ut illos missos facerem, cum multi inter illos iam aetate confecti et grandaevi senes, multi itiam valetudinarij mecum contra hunc hostem exissent, neque sperassent diutius tantas se expensas facturos, cum iam non parvam quisque suae rei familiaris iacturam fecisset in hoc servitio bellico. Tandem cum illis Reipublicae necessitatem pene extremam demonstrarem, docerernque, in quantum discrimen Rempublicam, si discederent, adducturi essent, potius extrema quaeque perferenda iudicarunt, quam ab instituto desistere vellent.

Ego certe sic existimo, viro forti et strenuo potius quicquam vel maxime adversum perferendum esse, quam honoris et existimationis suae vel minimam iacturam faciundam.

Scio ego multos esse inter Dominationes Vestras, qui iam sex integros pene annos in militia peregerunt, in eaque callum iam obduxerunt, aliquos, qui tres, nonnullos etiam primum hoc anno nomina militiae dedisse.

Veteranos illos, qui tantum temporis in re militari consumpsissent, tot incommoda pertulissent, tot pericula subijssent, ut non postremam sibi glo-

riam inde comparassent, turpe profecto esset nunc in medio cursu deficere et, majoribus antea saepe perpensis, minus incommodum perferre non posse, eamque gloriam, quam, tanto tempore variis periculis vitam obiectando, quaerebant, et quam ob eam nacti sunt, gloriam Principis sui uno momento amittere; id profecto non prudentis, sed temerarij hominis esset.

Si inde ulla virtus, constantia certe et perseverantia in milite, maxime vero in Polonis semper laudabatur.

Novos illos, qui primum militiae viam ingressi, initio statim consistere atque se ita inconstantes oculis hominum obijcere, non solum turpe, sed etiam ignominosum esset.

Quod si solutionem tardari conqueruntur socij Dominationum vestrarum, scio ego militem sine stipendio militare non posse, sed tamen hortor, ut hanc exiguam moram patienter ferant, Dominationes vestrae. Misi inde iam aliquot nuncios, et scio pecuniam in via iam esse, sed iter longum est, Stephanowscium quoque notarium thesauri nuper Vilnam expedivi, ut de recenti curru provideret, quo citius haec pecunia adferri possit, ego certe omnino spero intra aliquot dies affuturam.

Similiter, si qui ex socijs non ita se contra hyemem, ut opus erat, munierent, curavi Riga et Vilna panni et pellium copiam advehi, quae omnia vestrorum servitiorum qui volet, poterit petere ab ijs, in quorum haec erunt potestate. Quod etiam si non esset, mirarer tamen, si de solutione desperaretis, cum optimum fideiussorem habeatis Rempublicam, quae in proximis comitijs exsoluturam se recepit, et id, quod ex contributionibus superit pecuniae, Ravam se deportaturam.

Si praeterea socij obstrepere non desinent, rothmagister est caput, illi socius quisque obedire debet, et ille eum ad officium in illis, quae ad militiam pertinent, baculo cogere poterit, ut itaque in officio contineantur, do ego Dominationibus Vestris hanc in illos potestatem.

Neminem volo nomine compellare, sed tamen scio duos esse vel tres inter Dominationes Vestras, qui reliquos inficiunt et turbant, suadentque ea, quae magis ad seditionem, quam ad bonum commune spectant, qui quidem ita mihi sunt noti, ut omnia dicta et facta eorum bene observem.

Conqueruntur etiam de excubijs Dominationes Vestrae; non primum

hoc est bellum, quo Poloni eunt ad excubias, iverunt omnibus alijs et multo graviora pertulerunt incommoda.

Et certe, si quae magna fuerunt. fuerunt ad Polociam tanta. quanta ego nondum vidi, quae tamen magnis militum et constantibus animis perferebantur.

Haberem et ego fortassis meas rationes quae me ab incoepto desistere admonerent, sed quam video, hic agi de honestate et dignitate mea et Reipublicae, quae antequam in discrimen addici debeat, prius extrema quaeque tentanda sunt.

Neque tamen talis sum, ut omnino extenuare vellem exercitum meum, et ad impossibilia quaeque cogere. Absit hoc a me, cum in omnibus rebus meum velle hoc, quod, volo, in exercitus et vestris omnium voluntatibus, consistit, et illo perdito vel frigore et inedia enecato, res nostrae summum in discrimen adducerentur. Haec igitur mea monita eaquo animo suscipiant Dominationes vestrae, et interea, dum subsidia et nervum expectamus, animent suos socios, et si qui vel rebelles vel importuni esse voluerint, ad officium, ut dixi, baculo cogantur.

Ego vero id in me recipio, iis omnibus qui mecum pondus et aestus dies pertulerint, et usque in finem perseveraverint, non solum illis momentaneis praemiis, sed omnibus quibus parerit modis, illorum labores me recompensaturum, ostensurumque, nemini me plus debere quam militibus.

Pan Gnieźnieński — obmawia thowarzisze swe, że dziś gdi iem na strasz kazał s sobą iechać, wymowieli mu się, nie z zadnego zuchwalstwa, ale prawie co nendza sama y niedostatek ich na nich wyciskał, że nie mogą iachać, bo nie maią w czim, ani o czim, nawet wozi, namioti swe pokazowali, że nietelko pacholikow ale y thowarziszow siela iest, ktorzi ani futer, ani sukień dobrich na zimno nię maią.

P. hethman Koronny — prosi, aby Krol I. M. nic nie wątpieł o żołnierzach swych, bo nic inszego ich na tę słuzbę nie wywiodło, iedno chęć sama przeciwko W. K. M. a miłość Rzeczypospolitei.

«O tich, ktores tu W. K. M. raczeł przipomnieć, które tak buntują insze, nie słyszałem, ale radbym temu, aby ieśliże by to beła łaska W. K. M. abyś mi W. K. M. nayamnieyszemu słudze swemu y urzendnikowi koronnemu powiedział, a ieślize to ieden. albo dwa czinią, czinią to nie z nie-

chenci. ia wierzę, przeciwko W. K. M. ale s glupstwa, y tim nie maią praeiudicare inszim chentliwem y wiernem slugom W. K. M. ani tego W. K. M. masz o insziсh rozumieć, bo iam tego dobrze swiadom, z iaką chencią ich tu siela wyachalo; ktorzi nawet doma ieszcze pokazowali im trudności y zabawy swe, ktore ich tesz slusznie doma zadzierzeć mogly, zawiedzione y utraczone maientności, to wszitko iednak na stronę odloziwszi, a tu przijachali sluzić W. K. M. y sluzą tak, iako dobrem ludziom przistoij. Że tu na niedostatki swe stiskuią, tichem ia sam dobrze świadom, y to sama potrzeba na nich wyciska; powinieneś W. K. M. ich w niedostatkach ratować y defectus ich sublevare. Nie dla tego to mowię, żebym nie wiedział, bendancz tesz Radą W. K. M. iako W. K. M. czesto to obmyślawasz, y iakobyś rad rathowal, gdibyś mogł, ale że to urzand moy niesie y iestem powinien za nimi mowić, bendancz głową y pasterzem ich, y ich niedostatki y potrzeby odnosić W. K. M.»

P. Gnieżnieńskij — prosi Krola I. M. aby mu dopuściel wyniść s P. rothmistrzami, gdisz tesz onemu bel żliecieł regiment nad niemi tak rok, aby mogl namowiwszi się s nimi, dać odpowiedź I. K. M. na to, co mi terasz powiedzieć raczeł.

P. hethman Koronny: «izem iest z woli Bozy y z rozkazania W. K. M. powolany na urzand hethmanskij, baczę tę powinność swoię być, abym dogladał tego, coby belo s slawą W. K. M. y Rzeczypospolitei, y starał się o to, poki go na pleczach swych trzimam, aby mu się żadna derogatia w niczem nie działa.»

«A isz I. M. P. Gnieżnienskij moy dawny prijaciel chce tu namawiać s P. rothmistrzami ossobno, tedi to iest rzecz właszna hethmana Koronnego, y articuly to uchwalono, aby thowarzisze odnosieli potrzeby swe do rothmistrzow, rothmistrze do hethmana, hethman do Krola I. M.»

«Wszakem do tego urzendu nie ubiegalsię, y owszem, gdiś mi go W. K. M. roskazować raczeł (isz tak rzecz muszę) na się wziąć, wymawialem się s tego W. K. M. nieprzeto, aby to nie bel urzand zaczny, y zeby nim non ornaretur ossoba moia śliacheczka, ale że wiem fragilitatem y defectus moie, że mi siela nie dostawa etc. y I. M. P. Gnieżnieńskiemu zarasz, skoro tu przijachał, iezdżącz s niem około szańczow mowielem, żebym bel sobie tego ziczeł, aby bel richlei przijachal, bo by mnie bel s tei pracze

wybawiel, gdisz mu to prziznawam, że on iest w sprawach woiennych bieglejszi, nisli ia, y dawni się w nich czwiezi. Ia, aczem się urodziel w domu tem, s którego tesz ludzie wychodzieli, ktorzi sprawami riczerskiemi slawni bywali, alem się niedawno dopiero przi W. K. M. moim Miłosciwym Panu czwiczić iał.»

«Nie wziąłbym bel przecie tego urzendu na się, ale żeby podobno ludzie przepiszowali to beli pusillanimitati meae, dla tegom się w tim nie przeciwil W. K. M., ktori iednak maiancz po te czaszi na sobie, nie może mi tego nieprzijaciel moy pokazać, żebym w czim albo na pilności, albo na czułości moiei a nakoniecz y na przewadze zdrowia mego malego schodzie miało. Czinię dalibog to, co poćciwemu slachciczowi y hethmanowi czinić przistoij.»

«Owszem prosze W. K. M. wiesz li W. K. M. kogo godnieyszego y ktoriby temu urzendowi lepiei sprostać mogl, nisli ia, racz go W. K. M. ze mnie zlozić, gdizem go nie ta conditią na się wział, abym go zawsze trzimać mial, iakożem to y naleneczas I. M. P. Gnieznienskiemu powiadal: hodie mihi, cras tibi, mam go ia dziś, może go iutro W. M. mieć.»

«De iurisdictione tego urzendu, coś się belo wspomniało miendzi nami, niczim inszim się to tak rozumiem nie dzialo, iedno że u nas w Polscze dawno Koronnych hethmanow nie belo, iakosz slawney pamięci Pan s Tarnowa y po nim ich malo.»

P. Gnieżnienskij — wymawiał się, że tego nie mowiel z waśniei zadney przeciwko I. M. P. kanczlerzu swoim M. P., ani ku derogatiei urzendu I. M. ktoremu on zawzdi rad sluzeł, y oyczowie ich milowali ich spolem. «Ale że P. rothmistrzow kilka, ktorzi tu okolo mnie stoią, wziwali mnie terasz, abym s nimi wyszedl namawiać, iakobyśmy W. K. M. odpowiedzieć mieli, s czego się mnie im wymowić niegodziło, ale laczno się tu tosprawiemy, racz mi iedno slowko rzecz W. K. M., — nie wychodź, tedi nie wynidę, abo — wynidz, wynidę, żeby iedno P. rothmistrze thowarzisze moi obaczili, że nie mną się prośbie ich dossyć nie dzieie, ale zakazaniem W. K. M.»

«Urzendu tego, Bog wie, ze nie pragnę, anim pragnał nigdi, samem W. K. M. swiadczę, żem się w Niepolomiczach tim zaklinał W. K. M. Boday mię Bog karal y na duszi y na ciele etc., ieslim go drugi ras

*

chsiał wziać. y ukazowałem natenczas piendź swa W. K. M. że się iescze umiem swą piandką pomierzić. Wiem fragilitatem y niedołęzność swoię, czego nie z zadnych ceremonij mowię, bo wiem zem prostak, nierad się podeymuię, czemu sprostać niemogę, wiedząncz przipowieść onę— nie podeymuy się szaszku legawego pola, a pilnie proszę W. K. M. abyś ten, ktori terasz na sobie trzimam, raczeł W. K. M. ze mnie złozić, ieśli na niem bendancz, nie czinielem tego, co poćciwemu y dobremu ślia-chciczowi przistoij, a ieślim tesz to cziniел, co dobri hetman czynić ma, niech by mi tesz to prziznano beło, aby tesz potim w drugich laudata virtus cresceret.»

«I. M. P. kanczlerzowi zieczę dalibog tego urzendu y widzę, że on dossić s siebie czini. Boze day, aby tak długo, gdisz y tę łacinę umiem,— si finis bonus, laudabile totum.»

Na ow baculum obrazili się żołnierze barzo.

Beła potim Rada. Proponował P. hetman. «stantibus sic rebus, ieśli abo Pskowa nie weźmiem, abo pokoiu nie uczyniem, złozyćli syem, abo potrzebali go.» Wsisczi concludowali, że trzeba seymu, y złozić go w czasz in omnem eventum, żebyśmy gothowi mieli, gdzieby się interim nie skończeła woyna; gdzieby tesz skonczeła, tedi tesz może nie być. A dobrzeby, żeby Stany uczinić to same s siebie chciały, żeby s seymikow powiatowych na generalne Kolskij y Korczinskij ziachawszi się wszisczi, na nich postanowili co ma być, żeby walnego niepotrzeba y Krolowi nań iezdzis; nie mozeli tesz to być, wiencz aby walny po tich generalnych beł, iaki niemały czasz złozon, zeby Krol stand z daleka commode przijachać mogł; bez iego praesentij nie trzeba sią spodziewać, aby się tam co sprawić miało. A isz obyczay iest przed listi seymowemi pisać pierwy literas deliberatorias radzancz się de loco et tempore, tedi od Ostrowa iusz dawno wyiachały komorniczi z listi, w ktorich się znać dawało de successu rerum, y gdzieby inaczi niżelibyśmy zieczeli sobie, rzeczi się nam wodziely, y co dolei czinić, tedi dominorum senatorum exquisitae sententiae,—iusz to są deliberatoriae literae. Dziwna rzecz, że tich komornikow nazad tak długo niemasz, wszakże miesce pewne—Warszawa, czasz iako naprentszei moze być, na to pewnie pozwolą wsisczi, gdisz potrzeba to sama wyciska.

Othosz iusz syem mamy. Co tesz tam naszi rzeka? Podobno, że trzeba

dać. Dla Boga! niechay się nie skrobią; wolałbym dać 10 zł. z łanu, nisz z Poznania do Pskowa iachać.

Lithwa w swych votach radzili, aby w Lithwie beł syem pro hac vice, ale powiedzieli Polaczi, że s tego nic nie bendzie.

P. marszalek Zborowskij votować nie chciał, powiedział: «na wszitko pozwaliam, co Ich Mość powiedzieli, a teżem teras perturbatus, bendę W. K. M. o kilka słow prosieł.»

Po conclusiei Krolewskiei, gdi Krol wstal do komina grzać się, iął P. marszalek rzecz o iakimsi pasquillussu czinić, że mu gi dzisieyszi noczi ktoś do kletki przyniosł y wedrzwi iego wetknął. Mowił potim y P. hethman na to. Co za rzeczi, to pisać mi się niegodzi w liście, ale boię się by zaś iakie simultates miendzi temi ludzmi nie zaszły, a potim zasię podobno y P. Gnieźnieńskij stronić bendzie, etc. To piszę chocz glucho ku przestrodze W. M. etc.

Moskwa dziś wycieczkę niezwykłą we trzi części razem z miasta uczinili, ktorą strasz nasza dobrze wsparła y do bramy ich pognała. Wengrowie, s ktoremi P. Batori sinowiecz K. I. M. strzegł — z iedney strony, z drugiei P. Gostińskij, ale sam nie beł, bo chori, s trzeci P. Soboczkij, na ktorego wienczei odprawić przisło y wparł ich ku bramie, y sam od nich mało nie bel poyman; koń co nalepszi pod niem zabith; gdi gi mastalerz do obozu wiodł, y w mastalerza y w konia z działa uderzono. Moskwy kilkunaście zabili. P. Miedzichoczki młodszi dobrze tam poczinał sobie, koń postrzelono pod niem.

Tego dnia sam P. hethman beł w szańczach u pieszich rothmistrzow, namawiał ich, aby męznie znosili te wszithie niewczaszi, obieczuiancz im za to nagrodę słuszną, ktorzi obieczali służić poti, poki wytrwać bendą mogli przed głodem y srogiem zimnem. W tenczasz P. hethmanowi, gdi szanczów iechal, koń powodny z działa w nogę postrzelon, y kilka haydukow, iako to nie nowina, zabito.

Dziś tesz odprawę Czauszowi namowili P. Radi, odpisać Czeszarzowi, ze na kreiny posliem. P. woiewoda Wileńskij powiedział, — rzazaczek mu prawi posłać, ale podobno kostowny być musi. P. starosta Przemyslki, ieśliby się do Maija w Konstantinopoliu miał bawić, miałby to tam odprawić. Snadź y Czeszarza Chrześciańskiego y Franczuskiego Krola na te krei-

ny prosiel, trzeba im podobno bendzie dobrego co więzać etc. P. Mińskij na owo, co w liście pisze, — totam multitudinem et plebem etc. mowil: «nie wiem prawi, nie tributu-li to chce.»

Possowin dziś przes drugiego slugę Moskiewskiemu list poslał, oznaymuiąncz, że po przijachaniu iego do Krola, przi bytności iego, z Wilna, z Rigi przibelo tu do obozu prochów, dzial y ludzi siela, y chciał iusz Krol dalei miasta dobywać, ale za iego prożbą y persuasią, aby krwie rozlanie nie belo, zadzierzał się Krol; — otosz aby Kniasz miał się sam co richlei do tego, żeby bel pokoy, aby abo posly abo kommissarze ad pacificandum posłał, ażeby szczerze a prawdziwie do tego przistempował, tak iako to samemu obieczował, on tim czaszem staraniem swoim Krola ab oppugnatione hamować bendzie.

Kozakow okolo 600 zebrawszi się, maią iść w ziemię plundrować asz pod samę Moskwę, Krol pozwala.

P. rothmistrze niektorzi bunthi czinią; beli dzis w noczi u rothmistrza Stadniczkiego Leśniewolskij, Kazanowskij, Iordan, Orzelskij y drudzi consultuiancz. Gniewa się Krol barzo, by mogl, kazalby ie zewlekszi s koszul, chostaiancz z obozu wygnać. Ci nagorszi, co s P. Troczkiem przijachali. Mowi Krol: «lepiei żeby się beli nie wrocili tu nigdi, niżeli turbas in exercitu excitować maią etc.»

P. Lesczińskij stara się na oycza swego P. Lubelskiego o woiewodztwo Sendomirskie y o Malbork, a na się o consens, żeby mu oiciecz starostwo Sendomirskie spuściel; przes kuchmistrza practicuie, daie mu 1000 zlt. a P. canczlerzowi 2000; zda mi się, że s tego nic nie bendzie, ba y przirzekę za to; smieszne dumy etc.

25 Octobris.

Moskwa tesz dzis na strasz wyciekla, ale nic nie uczyniela, wsparto ich zaś do miasta. Musi im być ięzika pilno.

26 Octobris.

Czausz odprawion, odpisz wziął[1]), za kilka dni poijedzie.

Dziwuie się, że w takie zimna woiuiemy, powiada, że Thureczkij

[1]) См. Приложеніе №№ 80 и 81.

Czeszarz woyska swego nie mogl by zadną miarą w takich mroziech odzierzeć.

Moskwa uczinili wycieczkę wpolodwieczor. kilkaseth ich wypadlo iezdi y pieszich na strasz P. Lanczkorunskiego y P. Mniska. Ex improviso traffiel się do tei biesiadi P. woiewoda Braczlawskij; chciala strasz ustempować, ale on miendzi nie wpadszi sam, animowal ich y uwial się, iako trzeba. Wodza Moskiewskiego, co bel wyiachal w atlasie y w axamicie, znaczny kloś, copiją przebili nieskodliwie; gdi tkwi na copij, naszi się kupili, chcancz ziwego wziąć; Moskwa uyrzawszi, przipadla do tego gromadą; naszi widząc, ze snim trudno belo umknąć, sablami gi rossiekali. Moskwa zasię także porwala Zaydlicza thowarzisza P. Mniskowego; chcieli tesz s nim umknąć do bramy; naszi tesz co richlei ratowac go, y widzancz tesz Moskwa, że takze trudno gi belo odzierzeć, rossiekali gi tesz. Owa powiadaia wsisczi, że tam oszobliwa krotochwila bela; iescze nigdi takowy wycieczki nie belo. Moskwy kilka a dwadzieścia na placzu leglo, rannych niemalo. Z naszich Zaydlicz a sluga P. woiewodi Braczlawskiego zabici, coś tesz rannych niewiele, sam P. woiewoda dwie strzale, co mu giermak do łęnku prziszeli, do obozu prziniosl. By on niebel, snadz by beli nasi confuse stanęli; daią mu tu wsisczi slawę, ze un bon zoldato etc.

Zelazo-Lithwin, iakis kozak, ktori koszem swoiem lezi, od Pskowa mil 20, od Nowogrodu mil 8, prziwiodl więzniow kilku Krolowi I. M. P. woiewoda Wilenskij K. I. M. oddawal ie przi nim, a to beli ze Pskowa poslanczi do W. Kniaza, a w noczi na snurze spusczeni beli y strasz naszę usli, asz w kilku a 20 mil poymani beli; z listow tich pociechy nammiei nie widzę, bo piszą, że maią wszitkiego dostatek, nie zawzdi tesz prawdę piszą Kniazowi.

Piczownikow nam barzo wiele ginie, tak isz na roznych mieseach w tim tegodniu przes kilka set zginęlo ich. P. Kościeleczkiem wczora, we 14 milach od obozu, gdzie dla ziwnosci beli zaiachali, dziesięć slug y koni 19 wzięto, ba y Szaporowskiego komornika, czistego chlopa y serdecznego, dobri to ięzik bendzie.

They noczi działa na basztę zaprowadzono, ktorą beli Węgrowie ubiegli y zbili ią z dział tak, isz ia Moskwa opusciela, ale przeciw niei uczinili drugą drewnianą ufortificowawszi ią.

27 Octobris.

Wielika rzeka prawie dobrze zamarzła; mur mieyski, pod ktori płynie, nasłabszi, y nie masz tam ani bast. ani poboczny strzelby zadney; dwie dziele od nas na onę rzeki stronę zawieziono, y dziś do muru bić poczęto y dobrze się mur kruszi. A boć podobno sturm drugi bendą chcieli mieć, cichuczko o tim. P. hethman s P. Gnieżnieńskiem iakoś nie poczinaią być dobry woli s sobą; ten mowi, «ze się bes prziczyny na mię gniewasz» a nas zasię «a ti semną niesczerze, iako mnie dochodzi, a iabym s tobą chciał po staropolsku, diabli to hethmaństwo dali, że go nam nie ziczą.» Dla przestrogi, zda mi się, że to W. M. potrzeba wiedzieć etc. Wieść przisła, isz kupcze y wozi P. Lithewskich niektorich, ktorzi beli srebra y drogie ristunki prosto na Inflanti odesłali, Moskwa z zamkow sściekszi pobrała, y wielką korziść tam wziela, isz moze tam wszitko na kilkadziesianth tysienczi saczować; tak z Opoczkij na boru od Połoczka biorą posłańcze, y barzo przeiazd niebespieczny.

Zaś Moskwa wyciekła, ale zaś wsparci do miasta; trzeba im to podobno iezika; dziwuią się, dla czego to ludzie P. Troczkiego przibeli.

W Szanczach mni, nis kiedi, w tim tegodniu ludzi uskodzono.

28 Octobris.

O Iesus, toć haniebne zimno, mrosz iakis z wiatrem niemiłosierny, iam w Polscze takiego nie cierpiał.

Lithwa zadnem sposzobem na strasz niechciała, słał Krol proszancz, acz nic: «prawi, do iutra asz się naradziem co czinić»; tosz ci posłali każdi z nich, «ia prawi tele, ia tele koni poszilam». Biją pacholki kijem w łańczuch szadzaiąc, co się im niechcze; wymawiaią się, że kozuchow nie maią; gdziesz to terasz przijachali tu s nimi kusnierze, chocza soboli zaniechawszi, z barany mieliby dobri targ. P. hethman wskazał do Krola, że iusz nie wie co s nimi rzecz, «homines sunt ita angariati, ut ego illos ad ulteriores excubias eos cogere non possim.» Scisnął ramiona Krol, «moze im prawi pozwolić, żeby na strazi czinili ognie y grzali się, a po sobie przecię po kilku dla posluchow przeiezdzali się pod muri.»

Nie wiem, co dalei s nami bendzie; powiadaią ludzie, że to tu iesze

nie mrozi, ale dopiero przimroski, przijdzieli nam tich mrozow czekać, obieczuię, że nam bes noszów przijezdzać do domu.

Krol I. M. Farensbeka posłał pod monaster, ktori zową Pieczari, ktori iezdę Niemieczką swoię y P. Gutlicrowę s sobą miał, przi nim P. Deniska y P. Lenieka rothmistrzow dwu Polskich, ktorim to zleczenie dal, aby te ludzie, ktorzi tam leżą pod tem monasterem, przepłoszeli, ktorzi naszem skodzili w piczowaniu, y monaster obeyrzeli, a iesliby uyrzeli podobieństwo do wzięcia, aby gi zarasz obegnali a po piesze y działa posłali do Krola I. M.

Z onych dwu dział za rzeką biją do muru naszi; iusz niemała dziura, ale cosz potim, tusz za murem ściana stoi drzewiana, szeroka na sążeń a ziemią nabitha; dobrze sie armuią ad futuros casus. Wengrowie oskardami, czekanami, czim kto ma, renkami mur nad fundamentem kuią, a iusz się w mur wkowali, że ich nie widać; Moskwa ani strzelbą, ani warem, co z gori leie, nic nie skodzi im; próżno, aleć to przeważni chłopi etc.

Listi seymowe iusz piszemy, seymik Szredzki y wsitkie u Wielgi Polszcze na ieden dzień złozeliśmy ad diem 29 Decembris, Kolski ad diem 12 Ianuarij, walny w Warzawie ad diem 9 Martij. Chciałby Krol, abyście go W. M. stand na syem nie odriwali, ale na głownych seymikach w Kole y w Korczinie sami per se concludowali, co ma być; nie bendzie li to być mogło, a to syem walny składa y nań przibiezi.

29 Octobris.

Dzis o 4 godzinie w nocz beliśmy w strachu. W rocie P. Lanczkorunskiego zagorzał się ogień, budki, staynie pogorzały, ośm thowarziszow w statkach skodę wielką podieli, — drugi y broni wynieść nie mogł. P. Bog tak chciał, że rozerwali stukę rzendu w obozie, wiatr beł silny, wiencz budki, staynie wszitkie s słomy wzdi ugasili.

Czałą się nocz naszi wycieczki spodziewali, asz po naszem ogniu u nich tesz w mieście zapaliło się y chwilę gorzało, skand iem wielka trwoga urosła; zdradi się iaki spodziewaiancz, wnet na ganki s kagańczami wskoczeli, ognistemi kulami strzelali, beczki przíprawione z grzebiami, smołą s prochy z muru ciskali, aby pod muri widzieli co się dzieie, gdisz barzo nocz ciemna beła; owa zewszand z blankow swieciły ognie. Od ony

strzelby zginęło naszich w nowych szańczach, pieszich około 30, rannych kilka a dwadzieścia postrzelono y dwu rothmistrzów-Włocha a Lubowieczkiego, y thowarzisza z rothi Pękosławskiego Raczkiego, z iezdny roti. Ale tesz w murze dziurę niemałą naszi uczinili, a Wengrowie wkowali się w mur y w nim siedzą, a Moskwę iusz nie wiem, iako ich tam mierzią,—ognie, prochy, kamienie, war na nie z muru mieczą y leią; oni deskami się załozeli, podkowali wielką stukę muru rękami y dali kuią. Iusz dopiero o nowym sturmie gruchnęło w obozie; chczą s kilku stron miasta pokazać drabiny, łyczywa, s nimi do muru pochodzić, żeby ich iedno w mieście na części rozerwać, a tey dziury, do ktorei naszi poydą, żeby odbiezeli.

Z ostrowow, co na iezierze są, Moskwa wszitka po ledzie pouciekała do zamku Wdowy; naszi tam przipadszi, nikogo nie zastali, ale ziwnosci wszelakiei wielką obfitość pochowaną w iamach, ktemu sieci gromadę, bo tam wszitko ribaczi mieskali, miasteczko tam, iedno iest dwie cerkwi. Tę wszitkę ziwnosć Moskwa prowadzić miała do zamku w baciech, ktorich tam 200 zamarzlych zastali naszi. Mamy stamd coniecturę, że w mieście ziwnosci mało.

30 Octobris.

Wezora Farensbek z Niemczi u Pieczor zaskoczeł Moskwę, tak powiada, ze ich około 80 na placzu zostało. Więzniow kilka dziś prziwiodł; powiadaią ci więzniowie, że na Pieczarach niemało więzniow naszich iest, Saporowskiego do Kniaza odesłali.

Rederowi Ślęzakowi zabrali tam przed kilkiem dni woz skarbny s kilkiemnascie koni, ktore wysziłał do Rigi; miał w tem wozie supellectilem swoie wszitkę—łanczuchow kilka złotich y on, co mu tu od Krola dano; powiadaią ci więznie, że to wszitko na Pieczarach zapieczętowali, chczącz Kniazowi odesłacz. Iest tam strzelczow 200, czerni coś niemało. Monaster murem obtoczony iak zameczek. Krol tam do Farensbeka 3 działa wyprawuie dobywać go.

Moskwa okrutnie a nad zwyczay do szańczow strzelała, acz tesz y na strasz, ale wszakże z łaskiei Bozei mało im skodziła, kilkanascie ich zabito y wielkiego Pawła rothmistrza pieszego zabili.

Z onych cieskich mrozów dzisieyszi dzień ciepły się barzo pokazal, snieg zginął, a descz poczina kropić. A P. hethman zatrąbić haslo kazal. Ogrzewa Pan Bog, iusz mogą nie skwierczeć żolnierze. Naszi tluką mur, Wengrowie kują; iusz nie wiem, iakich na Moskwę szukaią fortelow, gdi na Węgri, co mur kuią, abo wodę leią, abo kamienie, abo tesz y prochy rzuczaią, w ten czasz, — kiedi się z muru wychylaią, oni na dlugich powroziech zelazne wendi s kilkiem hakow ostrich na gorę, ku nim rzuczaią, iako wenda zachwyci suknie abo y renkj, to Moskwycina w net z muru na doł zemkną, a często się trafia tego.

Lycziwa, drabiny do szańczow znoszą, palić miasto snadź mamy. Panie Boze day, byśmy tam iedno wniść mogli.

List od P. Kijowskiego przyniesiono Krolowi.

Copią listu, co piszal do P. hethmana, poszilam W. M., taki tesz piszał Krolowi in eundem sensum [1].

31 Octobris.

Dziś bela larma; strzelali naszi do muru, ale Moskwa w dziesiencioronaszob oddala; siela naszich poginelo od ich strzelby w szańczach; wczora a dzis 4 puskarzow naszich zabilj; iusz nie wiem, iaki tam dostatek maią, — kiedi od nas ras do nich strzelą, to zaś oni dziesieńć do naszich, a tak dobrze, że rzadko darmo. Nad murami pobudowali wzremby y baszti wysokie, s klorich na wszitkie strony bija, gdzie się iedno kto ukaże, a na nasze z muru wolaią «czemu wy nie strzelacie, by dwa hodi liezeli, niewismotrite gorodu, po co tu iezdzieli, kiedi ziela nie mieli.» Prozna to, ale nie widziemy possibilitatem do tei expugnatiey; trzeba się nam belo inacze nagotować.

Zbiegl tu bel do nas niedawno Moskwycin znaczny, powiadal się być podkomorzem W. Kniaza, chodziel po obozie, u P. hethmana familiaris bywal na pokoiu, y kochal się w nim Pan, alić wczora uciekl do miasta; slubuię, że bendzie mogł dać sprawę, co się s nami dzieie.

Piszal niedawno starosta Riski Krolowi, że woiewodowie Pernawzczi, chcieli by tractować de deditione Pernawy y przisli by do Krola, by iedno

[1] См. Приложение № 82

gleyth mieli. Posłał im Krol gleyth po rusku napiszany; te listi zachwyciła w drodze Moskwa, y poslancza Riskiego wzięła, beły tesz tam niektore listi Krolewskie do Rizan — cautiae o zapłatę, aby sukien, kozuchow do woyska wyprawili, także wszelakiei ziwności etc.

Iusz zaś słabi o tim sturmie słychać, nis pierwy; prosto prochu, kul niemamy, ludzi także, a Moskwa co dalei, to barziei mocznieie.

Zda mi się, żeśmy głos o tim sturmie puścili dla tego, abyśmy iedno żołnierze zabawili, żebyśmy ich nadzieią y expectatią zadzierżeli, asz się Possowinow sluga od Kniaza W. wroci, abo asz pieniądze nadeydą s Polskij. Tich ci quidem niedługo może cokolwiek, a zda mi się, że nie wiele prziść, ale ten pachołek, wie go diabeł kiedi przijedzie, a iusz to znak zły, że go tak długo nie widać; podobno Kniasz, iako to umie, chce na zwlokę z nami; kiedi by miał wolą sincere, prętkoby zaś odprawieł do Possovina.

Atoli, quod scriptum sit W. M. memu M. P., radzibyśmy temu pokoiowi, kiediby honeste mogło być. Iesuita li poiedna, kto li inszi, by iedno richło. Po onych twardich mroziech, zaś iakiś mgliste a mokre dni nastempuią, trochę się ogrzało y milczą żołnierze o zimno, ale azaby tego długo miało być? O ziwność, co dalei, trudniei. iusz za 20 dni w piczowanie zaiezdzamy. Ieśli te Pieczari weźmiem, tam snadz iest ziwności nieco. Skoro iezioro zamarzło, Moskwa ona, co tam beła z insuł, abo s tich ostrowow, precz pouciekała, a naszi tesz tam po ziwność, iakosz iei tam iest doszić; tim czaszem iako tam ziwność biorą, alić zaś za temi mokrimi dniami rozerwało się iezioro, a naszi tesz pacholczi na ostrowie-cz zostali; ani ich tam, ani ich sam, do nas nie mogą.

Nie wiem, kto od nas do miasta strzelił z łuku strzałę z złamanem żeleszczem, wystrzeleła ią zaś Moskwa do naszich czańczów, napiszawszi na niei,—«błedni sinowie, chudo strzelacie na nas.» To prawda, że chudo, bo oni tłustszi proch maią; noszono tę strzałę do Krolia.

Działa 3 y piechotę Niemieczką do Pieczar Farensbekowi posłano.

Die 1 Novembris.

Niewiem, co dalei czinić bendziem; nie strzelamy, Moskwa tesz da pokoy; żołnierze co godzina, to tęsknią barziei.

P. marszałek W Lithewskij pożegnał iusz dziś Krola, do domu iedzie;

powiada, że prze złe zdrowie dłuzey mieskać nie może; co wiedzieć, niepoydąli zaniem drudzi.

2 Novembris.

Conclusum-zaniechać oppugnatiei. a Krolowi ruszić się stand,—kiedi? iescze nie publicatum. P. hethman głosz puscieł, że tu zostać ma z żołnierzmi, iachać do Porchowa, wziąc gi y tam w okoliczj na zimę collocare exercitum, y zalecz Nowogrodzką drogę, żeby do Pskowa ani ludzie, ani ziwnosć nie przibywała. Wymyka się tesz s tim P. hethman, że tu sam z żołnierzmi zostać chce, a do Polskij nie iezdzić. My discurruiem, że to dla tego, aby iedno żołnierze zadzierzeć, tu ie postanowić, żeby się nie rozieżdzali. To sprawiwszi, sam za się na syem przibieżi, bo by wielkie nie k rzeczj, by syem besz niego miał być. Wczora o tim tu zimowaniu z żołnierzmi mowiancz, obieczował im, żeby w zapłacie nie wątpieli, «Król, prawi, na wolnych dobrach stołu swego uczini wam pewną istotę, naweth y ia sam na dzierzawach które mam etc. Praterea wiedźcie to pewnie, że wszitkie vacantiae teraznieysze y które potim othwarzać się bendą, nigdzie indzie, iedno miendzi was dawane bendą, fidem suam w tim obliguie wam Król.»

Moskwa wypchnęli z miasta chłopcza wyrostka, aby obosz palił, podgoliwszi go czuprinę po Wengiersku; poymano gi; powiada, że mnie przinievolili, abym to czinił, dali mi krzesiwko, ale wyszedszi z miasta, odrzuciłem ie od siebie y nie chiałem palić, ale służić temu, ktoby mię poymał. Wie to Bog, nie wyśliąli takich wienczei do obozu. Powiada ten chłopiecz, żeby Suyskij ieden, z działa od nas s zarzecza miał być zabith; siedział w izbie, tam kula uderziwszi, drzewo miało go zabić. Ale przecie nie ten Szuyskij, co wszitkiem rząndzi. Mor tesz w Mieście ma być, ziwności dostatek maią. Powiada tesz, żeby strzelczi y czerń do nas radzi, ale woiewodowie nie puszczą; snadź od naszey strzelby wiele ich w mieście ginie.

3 Novembris.

P. hethman dał znać rothmistrzom, ze Król iusz ich tu zostawić umysliel na liezach u Moskwi, które im ukazane bendą, pieniądze tesz bendą zapłaczone, ale żeby miał kazdi spełna rothę wedle przipowiednych listow,

a maiancz 40 koni tello, nie mowić, że mam 100; gdzieby komu nie dostawało, niechay wczasz s pocztow Lithewskich, które oto roziezdzać się bendą, stara się ó slugi. O tim wszitkim niechayby się P. rothmistrze dzisieyszego dnia s thowarziszmi namawialj, a iutro rano, gdi w bembeń uderzą, aby się zesli y przinieśli, co wolą czinić bendą mielj.

Iusz iest wiadomość, że slyga Possewinow od Kniaza W. iedzie do nas na Luki, s czim, nie wiemy. Tarchaią drudzi, że za nim poszyla Kniasz kilka tisienczi Tatarów, ktorzi w około Nowogroda palić y pustoszić maią ziemię, odeymuiancz nam ziwność, ale tei wieśei certum authorem niemasz.

Nowina przisla, że Lwowskij arcybiskup umarl, nie wiem kto successor bendzie, wiem pewnie, że nie ia.

Snadź Tczew w Prusiech Mikolaiowi Zebrzidowskiemu dać maią. Pruszaczi, widzę, zgrzitaią zembomа, etc.

List do Papieża pisząć bendą dla onego kommissarza.

Do xięzi tesz pisząć mamy, o contributią prosić.

Naszi uyrzawszi slaby mur, któri beli Węgrowie podkowali, ze dwie godzinie przed wieczorem, Burnomissa-starszi u Wengierskich szanczach, kazal s kilka dzial wen uderzić, ktori wnet upadl. Zaraz tedi naszi skoczeli nan y ieli strzelać, y na nieopatrzną Moskwę traffiwszi, pobili ich nie malo. A isz za temi muri taraszi bely zbudowane y przekop, na ktorich Moskwa miala dobrą obronę, tedi Wengrowie pieszi prawie na onem parkaniu z niemi się siekli, y kosze palili. Zaczim naszi sol obaczili w nowych worach miendzi koszami, a isz nie często s nią iadaią, wnet się wsparli o nię y nabrali iei; wnet się drudzi w obozie dowiedzieli, biegl kto mogl nachutniei do szanczow, tak że w noczi znowu uyrzawszi tam siela soli, nu do niei, iedni się bili z Moskwą, drudzi sol brali, przecie iei stamtand kilkanaście worow wywliekli.

4 Novembris.

Uderzono w bembeń na rothmistrze y thowarzisze; powiedzial im P. hethman, że «za wczorayszem daniem znać mieli się P. rothmistrze s P. thowarziszmi porozumieć, na podanie Królewskie, y terasz opowiedzieć, co miendzi sobą postanowili. Krol I. M. podawa tego, gdisz Pskowa dobyć

trudno, folguiącz temu, aby woysko prze głod y zimno, tu na tim mieseu do zniszczenia nie przislo, że ie tu w nieprzyiacielskiei ziemi na pewnych miesiacach, które iusz on wie, pod dachem y przi dobrei ziwnosci rozłozic chce, a sam do Polskij dla nabywania y obmysliawania dalszego nervum y pieniędzi dorwać się. Co żeby się co prendzi stalo, a wy abyscie się wczas stąd na te tam miesca ruszeli, rozumie być za potrzebną Krol I. M., bo obawia się tego, że za zwoloką, oslyszawszi, się nieprzijaciel, że woysko w iego ziemi zostanie, popali y spustoszi te kraie, aby iedno ogladziel. Pieniędzi co się tiecze, s temj iusz iadą, nie wieleć ich quidem, y wszitek zold, co się winien, wyplacić się imj nie bendzie mogl, ale obmysława się, aby wrichle przibeło ich wienczi. To, co gotowego terasz iest, wszitko się miendzi was rozda, na tim tam miescu y lezach, na które poiedziecie, przeto żąda Krol I. M., abyscie się iusz sami mieli do tego. Mnie tesz kazał Krol I. M., abych na tich lezach zimował s wami, s czego iako z zadny poslugi nie wymowilem się, y uczinię to, alem sobie tego u Krola I. M. ostrzegł, abych od was spełna roti wszitkie wziął, tak iako kto wedle listu przipowiednego służić ma, bo z okęszonemi rothami nie chciałoby mi się tu zostać y wazić in periculum sławą y existimatią Koronną.»

Powiadali zatim rothmistrze po sobie, co wczora kazdi s swoimj thowarzisznią postanowil: iedni zostać na zimę obieczali, iedno żeby lieze dobre mieli, a pieniądze tu u tim obozie, nis się ruszą; drudzi zasię s tego wymawiali się, że iachać chcą do dom, konie im zesly, pacholikowie, thowarziszcj iednj iusz pouciekali, drudzi się tesz za nimi gotuią, trwać prze choroby y zimna nie mogą. Drudzi praetendebant, że do dom necessario, dla prawa y dluznikow odyachać muszą, bo by o skodi wielkie prziść mogli. Beli tesz, co wolali: «poki nam nie zaplaczą wszitkiego spełna, nie ruszem się,» a drudzi: «chczemy istoti pewny od Krola, że pewną zaplatę miec bendziem.» Maciey Bielawskij wyrwał się: «mnie prawi thowarzisze moij powiedzieć kazali, abyś im W. M. P. hethmanie na dobrach y dzierzawach swych istotę uczinił, nie żeby chcieli, abys im płaciel s swego, ale zebyś potim pilniei do Krola za nimi sollicitował.»

«Powinienem ia prawi, rzekł P. hethman, z urzędu swego przicziniać się za wami, tak o zaplatę, iako o wszitkie inne potrzeby, a niechcę tego z więzienia czinić, ale z powinnośći moiej gotowem zawsze. Krol I. M.

gdzie terazniеyszich pieniędzi niestanie, uczini na się obligatią prawną, nawet by tesz y na wolnych dobrach słołu swego, nie bendzie was wlekl z zapłatą, iako to wiencz u przodkow iego bywało. A isz się zaszadzacie na tim, że pieniędzi nigdzie indzie brać nie chcecie, iedno tu, rozbaczcie, że to cum magno incommodo bendzie, bo y niewiele ich wiozą y nie wiedzieć iescze, iako richlo przibendą, a na lieze spieszić się potrzeba, iakom powiedzial wyszy, aby ich nieprzijaciel przed nami nie popalil. Co się tknie domowego prawa, ktore w Polscze macie, przes posly swe Krol I. M. na seymiki wskaze do braci, wziwaiancz ich, aby s wami w prawie nic nie postempowali, asz się wrocicie, da P. Bog. Te listi do urzendow rozeslie napominaiancz ich, aby się z executiami takowemi zadzierzeli, tak isz to bierze Krol I. M. na się, że w tim mieć skodi nie bendziecie żadny.»

Wołali potim, że «się nie ruszem bes pieniędzi, poiedzie li Krol stand, my go poprowadziem do dom.» Awa trudna beła conclusia.

Thowarzisz ieden P. Przijemskiego zabith w szańczach z dziala, gdi kupował sol u haydukow.

Działa iusz sprowadzamy z szańczow do obozu. Zal się Boze pracz y kostu, ktoriśmy tu pod tim Pskowem stracili. Ale takci musi być, niezawsze tesz wygrać.

3 Novembris.

P. hethman bankietował, mało niewsiseczi rothmistrze beli na obiedzie u niego—Panowie Radziwiłowie, beł tesz P. Gnieżnieński s P. marszałkiem Zborowskiem. Nis beł obiad, zawarł się P. hethman s P. Gnieżnieńskiem na pokoiu sam na sam, o poltori godziny beli w zamknieniu s sobą, snadź tractati s P. Gnieżnieńskiem bely, aby tu z zołnierzmi zostal; nie wiem, na czim rzecz stanęla, dobrze zaś s sobą. Ćcieł P. hethman P. Gnieżnieńskiego, y obadwa do siebie za swe zdrowie pili.

Rothmistrze zawijaią się o vacantiae, trudno by terasz ugonić mieli przed nimi, co doma siedzą. Pytaią się drudzi, żyw li P. Miedzirzeczki etc.

Pruskich vacantiej iescze nie rozdano, być tam Polakowi ktoremu; powiadaią, żeby Puczk Waierowi mial być; dziwna rzecz, iako temu Niemczowi sieła daią, a niewiem za co.

Zasłychnąłem in secretis, że woiewodztwo Sendomierskie P. Sendomirskiemu, a Bełskie Żołkiewskiemu staremu posłać maią, a kastellanią Sendomirską do czaszu zadzierzeć.

Lwowskiem arcybiskupem nie wiemy kto. In praedicamento x. Gosliczkij s x. Solikowskiem; iach tesz Pana prosieł, prawda li to, że ieden s tich bendzie, aby de micis illorum na mą stronę dostać się co mogło etc.

Farensbek z Niemczi Pieczar dobywa. Dziś począł strzelać do muru; tam korziść wielka; w tim monasterze y naszich kupczow z maientnościami y s pieniędzmi, ktore do domu z obozu wieźli, sieła tam iest w poymaniu. Zicżelibyśmy Niemczom, aby się tam pocieszeli.

6 Novembris.

Z żołnierzmi burda wielka; niezgoda miendzi rothmistrzami; iedni pieniędzi chcą czekać a ruszić się, drudzi słowa nie dadzą rzecz na to; «nie da-li, prawi, pieniędzi Krol, poiedziem do Wilna za niem.» Thowarzisze zasie crucifige na rothmistrze, dobrze im w oczi nie pluią. By beło tich pieniędzi dostatek, łacznoby rzeczi bely y daliby się przywieść do wszitkiego, coby iedno Krol chciał. Wielki niedostatek u nas; nie wiozą, iedno 60,000 od Gołuchowskiego z Warszawy; telko się im, iako oni mowią, po 3 złote dostanie na koń, a winno drugiem za 2 cwierci. A Niemczom y Wengrom, quod caput est rerum omnium, co? Nie wiem, co dalei bendzie.

7 Novembris.

Noczi dzisieyszi iusz s szańczow od miasta pieszi naszi odeśli wsiszczi do obozu; Moskwa zarasz w trąmby, w bembny uderzeli, strzelbę wypuściela in signum laetitiae; gdi beł dzień, wysła do naszich szańczow oglendować ie.

P. rothmistrze beli wsiszczi u Krola. Proponował im P. hethman, aby w tich potrzebach teraznieyszich powiedział każdi zdanie swe przed Krolem, co dalei czinić, bo wczora iedno 60,000 zlt. przywieziono; nie iedno aby się im wszitko zapłacić, co się im winno, miało, ale gdiby iedno po iakiei trosze udzielać się miało, sromota wspominać, iakoby się mało na każdego dostało. «Nikt, prawi, inszi nie iest przieziną, że tak mało pieniędzi, iedno

poborczi; bendzie się na nich wszitkiego patrzeło; ci są winni, nikt inszi, że y Krol I. M. y my wsisczi do tich trudności przichodziem.» Król potim uczinił przemowę do nich, naprzod skarżancz się na poborcze, że «ci et me, et rempublicam, et vos omnes produnt. Timi pieniędzmi, co przisły, trudno płacić wszitkim; co potrzebnieyszem może się ich udzielić cokolwiek; a isz wielkieby niebespieczeństwo stand nadesło, gdiby się stand rozyachać mieli a w ziemi nieprzijacielskij nie zostać, boby zamki nowo dostane, kiedi obrony nie bendą miały, zaś by w rencze nieprzijacielskie przisły, a zatim te trzelietne nakładi, pracze y gardłowania nasze w niweczby posły, także y sława, ktoreieśmy dobeli; tedi lepiei daleko, że iescze troche czekaiancz, troche przecierpiem, nisbychmy do tich incommoda prziść mieli; othosz honestum potius, quam utile sequendum, et inter duo mala minus eligendum; kiedi tu zostaniecie, iusz nie iedno Pskow sciśniecie, ale wszitkę Inflandzką ziemię, bo to są wrota iei; bendą tam Moskwa na zamkach musieli zdichać, et sua sponte bes krwie y woiowania przijdą dalibog w rencze nasze, abo sam Kniasz da polem bithwę, a iusz finaliter ta sprawa na rossądek samego Boga przijdzie, w ktorem my nie wątpiemy, że nas wspomoze, iako po te czasy czinieł. Tam, gdzie lezeć macie, nendze nie ucierpiecie zadny: wsi, miasteczka gęste są, ziwności obfitość wielka; kiedj, piesze przi sobie maiancz, oszańcuiecie się w derewniach, strazi iakiekolwiek maiancz, nie trzeba się bendzie bać nieprzijaciela, na ktore y excursiae bendziecie mogli czinić. Sinowcza swego zostawię tesz przi was, ktori, przijdzieli do tego, gardło swe przi was połozj. A y sam takem beł umyślieł mieskać tu s wamj, ale mam piszanie s Polskij à praecipuis senatoribus, od x. arcybiskupa, od x. Krakowskiego, od P. Sendomirskiego, że beze mnie trudno się tam co sprawić moze, co z iaką mi to przichodzi roskoszą, sam Bog swiadek; a wołałbym być z nieprzijacielem in periculosissimo conflictu, niżeli doma na seymie naszem. Przeto kazdi necessitatem hanc patienter ferat; do tego się gotuy, iakoby tu zostać, y thowarzisze swoie namawiay, y persuaduy im, żeby zostali; pieniądze, co na Ś. Marcin znoszone być do Warszawy maią, niedługo nadeydą, o drugie staranie się czinić bendzie; a te wasze chęci nie tem telko zołdem, ale łaską wszelaką nagradzać bendę, y co iedno terasz iest w dispositiei moij, y napotim także przijdzie, to wszitko wam, a nikomu innemu nie bendę dawać.»

Wotowali na to P. Radi naprzod, potim rotmistrze zoszobna wsisczi. P. Gnieźnieńskij naprzod obieczał (iusz terasz inakszi nis pierwy widzę, za onegdayszą rozmową u P. hethmana, ktorą w zamknieniu mieli s sobą, odmieniła iei) służić, poki go stawać bendzie; «bendę, prawi, s thowarziszmi swemi mowil y tractował, aby zostali; mam srebra trochę, rozdam miendzi nie; po drugie do Walpij poslę.» P. Radomskij także. Gdi na rotmistrze przisło, P. Przijemskij naprzod począł z dlugim zaleczaniem obieczować operam suam, wszitko swe włozić na to; «mam, prawi, srebra trochę, łańczuch s kilkaseth czerwonych złotich, to wszitko dam miendzi thowarzisze, aby się nie roziezdzali.» P. Bonar, Nisczizkij, Zebrzidowskij także in eam sententiam; drudzi zaś mlodzi za nim in eam quidem sententiam dla wstidu posli, ale nie obieczowali za thowarzisze, aby pozwolić mieli, ale obieczali ich fortissime namawiać. Gdi odmowili, powiedziano im, aby dziś s thowarziszmi te namowy mieli, a iutro z responsem zaś do Krola przislj. Rozesli się rotmistrze, kazdi drapiancz się w głowę a dumaiancz, co s thowarziszmi czinić.

P. Gnieźnieńskij iusz tu snadź zostanie przi P. hethmanie; ale żeby P. hethman dlugo trwać miał, ia wątpię.

Piszę P. sendziemu Posnańskiemu, aby pilnie wybieral te pobori a iako nawienczey odszilał pieniędzi, żeby culpa na nim nie bela zadna. Za takowem dzisieyszem poborczow wspominaniem y zaleczaniem, do śmierciby mi się takiego urzendu nie chciało, y wiera na seymie bendą mieć łaźnią.

Niemczom nie zdarza się u Pieczar; wybili tam dziurę y posli do sturmu; odbieła ich fertiter Moskwa y skodę w nich niemałą poczinila. Ketler, sinowiecz xiązenecia Kurlandzkiego, polasl bel na mur; złamala się pod nim drabina; wpadl tam za mur do Moskwy; nie wiedzieć, iesli tam dal gardło czili u więzienie prziszedł. Poszilaią im tam prochu wienczei.

8 Novembris.

Przibieżal od woiewodi Nowogrodzkiego goniecz Moskwycin, z listem do P. woiewody Wileńskiego. Nie postrzegli go naszi, asz kiedi się o strasz obozową oparł. Pisze Nowogrodzkij woiewoda, że goniecz od W. Kniaza o gleyth na wielkie possly iedzie, aby gończewi temu gleyth poslany beł. Za tą nowiną iesteśmy utcumque erecti, że pokoy bendzie. Boze wszechmoganczi dayze to. Ten Moskwycin privatim tam powiada, że woiewoda,

prawi, Wileńskij bolszi y dobri Pan choczet miru, a wielki hethman nie choczet, kruczi się.

9 Novembris.

Gończa woiewody Nowogrodzkiego odprawiono, iusz iachał z gleythem do gończa, nie wiem, iako richło bendzie; do Nowogroda daleko; nis tam doiedzie, nis się tu wroci, pod same dwie niedzieli bendą. Nusz zasię nis wielki poszeł nadiedzie, wezmie y to czasz niemały.

Cośmy się nadziewali ruszić stand niedługo, to iusz zaś przijdzie nam podobno zmieskać, poki ten wielki poszeł nie odprawi się. Żołnierze nalegaią; iusz ci mozniejszi thowarzisze swoie ukoieli, y istotę na się uczinili im, że trwać bendą poki wola krolewska bendzie. Ci zaś chudszi mowią, że «my nie mamy na czim swoim istoti czinić; niechayby nam aby po 10 złt. na koń ad rationem dano»; ale gdzie ie wziąć? ta trocha, co prziwieziono, Wengrzi, Niemczi wziąć muszą. O Iesus! toć-to biedna Polska woyna! woiować się nam chce, a pieniędzi mieć nie mozem. Wierę by lepiei dać pokoy. P. Gostinskiego y Soboczkiego Niemczi zadnem sposzobem trwać nie chcą, missionem proszą i zapłati; «nie moze-li, prawi, zapłata być, niech wolni bendziem telko; a choczby nam wszitko, co miano, zapłaczono y iescze nanowo dano, zostać tu nie mozem; poiedziem, by y wszitkiego tu odbiezeć» etc. Krol się gniewa.

Niemczom się u Pieczar nie szańczuie; poszilaią im dział wienczy, y Wengrow kilkanaście seth. Ci tam mniszi dziwy broią, dobilj Niemczom silno, y Farensbek nie naciera iakoś etc.

10 Novembris.

Z żołnierzmi się ucieraią rzeczi; podaią im napiszaną cautią krolewską s strony zapłaty; obliguie się Krol na dobrach wszitkich wolnych stołu swego, gdzieby im nie zapłacieł; oni zaś chcą inszą cautią napiszać; mowią, ze to nie warowna. P. Przijemskij piszarzem ma być.

P. Przijemskij posłem na seymik Srzedzkij naznaczon; P. Bonar, starosta Rabstyńskij — do Proszowicz.

Poczekamy tu na tego wielkiego posła, y bendziem rzeczi do tego prowadzić, abyśmy pokoy iaki-taki tu, nie odiezdzaiancz, concludowalj; ale

przecie u nas przed ziemiany milczeć o tim trzeba, bo nihilominus na seym poiedziemy dla pieniędzi, o ktore dla żołnierskiey zapłati myślić bendzie trzeba, wienez o tim, iako xiązentom zapłacić, cośmy poziczeli u nich etc.

Słubuię, że terasz dobri piask maią żolnierze: ktori o co śmie poprosić, każdemu wnet dadzą; ba zda mi się, że y drudzi po tich, co iescze ziwą, iusz poupraszali. Widzi mi się, że W. M., co siedzicie doma, dłuży czekać bendziecie musieli; ale azabyście iusz W. M. przemyśliwać o sobie nie mieli? zrownacie się W. M. podobno za kilka dni z woiownikami, kiedi się do dom wrocza etc.

11 Novembris.

Przijdziemy do wielkiei nędze, tak długo tu mieskaiącz, y rzecz pewna, że woysko nigdi iescze do wientszi kleski nie przisło, iako terasz przijdzie. Iusz nam ziwności nie staie wszelakj, u woziech niemasz nic, za 20 mil dla siana poszilać musiem z wielką trudnością i niebespieczeństwem. Pieniędzi niemasz, suknic, kozucha. Iesli nam iescze za te fatigi ziemianie, co doma u cieplego piecza dobre piwo pijącz, łaiać bendą, a iescze czego dać nie bendą chcieli,beła by to impietas wielka.

12 Novembris.

Dzis komornik przijachał od W. M. z listi s Polskij od P. Rad, ktoricheśmy długo czekali; dziwna rzecz, iako nasz tu nierichło dochodzą listi, aleć się iednak nie masz czemu dziwować, aza — male chaos miendzi nami a W. M.?

13 Novembris.

Moskwa pożarszi się w mieście, wypadła na rothę P. Gnieźnieńskiego, co strzegła; nie wskorali; dobrze tam sobie poczinali thowarzisze P. Gnieźnieńskiego; snadz 15 Moskwi na placzu zostało. Tatarzin P. Gnieźnieńskiego ranion barzo, co mu thowarziską słuzi. Iednego Moskwycina boiarzina zranionego do obozu prziwieźli na kolasie, ale sprawa zla z nim, ożarł się, że mowić nie może; muszą do iutra czekać, asz się przetrzezwi. Snadź teras w mieście mieszopustuią.

14 Novembris.

Goniecz Moskiewskij, on, co go czekamy, dziś iusz w obozie być ma; chwala Bogu, ze tak richło; posłano iusz przeciwko niemu; nic ten podobno nie powie, iedno abyśmy gleyth posłali na wielkie posły, ktorzi iako richło bendą, s czim przijadą, P. Bog wie; nam tak długo iescze tu mieskać na tim ledzie przijdzie, poki się nie odprawią.

Komorniczi iusz terasz s seymowemi listi wsiadać maią, ia tesz list zawrzeć muszę.

I. M. P. kanczlerz prosi, abyś W. M. we Srzedzie rzeczi wiodł do tego, iako sam pisze W. M.

Do P. woiewodi pisze wierzączi list na P. Przijemskiego; nie wiem, co tam za wskazanie etc. Ex castris eodem die 1581.

Regestr Ich M. P. rothmistrzow wszitkich, iako ktori wiele rothi ma.

1.	I. Mscz Pan Gnieźnieński . . .	330
2.	P. Stadniczkij	140
	P. Gniewosz	150
	P. Kuszowicz	100
3.	P. Lesniewolskij	130
	P. Pękosławskij	150
	P. Bielawskij	100
4.	P. Radeczkij	150
	P. Choczimierskij	150
	P. Bokiey	100
5.	P. Potoczkij	150
	P. Strus	150
	P. Sieniawskij	100
6.	P. Ierzi Orzechowskij	150
	P. Ruskowskij	150
	P. Stareczkij	100
7.	P. Radomskij	200
	P. starosta Liwskij	200

8.	P. podczaszi Zebrzidowskij. . .	180
	P. Iacub Orzechowskij	120
	P. Sorawińskij	100
9.	P. Lanczkoruńskij.	200
	P. Mniszek, krayczi.	200
10.	P. starosta Rabsztińskij	200
	P. Pieniężek	200
11.	P. Przijemskij.	200
	P. Gostomskij.	200
12.	Panow Wengrów	200
	P. Gostinskij	120
	P. Soboczkij.	130
13.	P. Nisczicżkij	150
	P. Rozen	100
	P. Konieczpolskij	150
	P. Lienko	150
	P. Denisko	150
	P. Pudłowskij	90

Summa iezdi, okrom P. Bielawskiego, P. Warszawskiego, P. Uhrowieczkiego, P. Iordanowy rotti, P. Farensbekowych Niemczow, P. Butlerowych, okrom woluntariuszow wszitkich y Dworu I. K. M., 5570.

Porzandek strazy, tak dzienny, iako y noczny, P. rothmistrzow, spiszany, kto s kim y iako ich wiele na strazi bywało. Poczina się na nocz ze srodi na czwartek ab 11 Octobris.

P. Bielawskij	500	
P. Warszawskij.	200	
P. Iordan	30	Wengrow połowica.
P. Farensbek	150	
P. Butler	80	

Co s P. Troczkiem przisli:

P. Mikołay Zebrzidowskij . . .	200
P. Mikołay Gostomskij	200

P. Radzanowskij 150
P. Orzelskij 150
P. Temruk 150

Pierwsza strasz na nocz:

P. Gnieźnieńskij . . . . 330 konj
P. Gostińskij 60

Dzienna:

P. Stadniczkij. 150
P. Gniewosz 150
P. Wąsowicz 100

Wtora na nocz:

P. Pękosławskij 150
P. Lesniowolskij 150
Bielawskij. 100

Dzienna:

P. Lanczkoruńskij. 200
P. Mniszek 200

Trzecia na nocz:

P. Choczimierskij 150
P. Radeczkij 150
P. Bokey 100

Dzienna:

P. Potoczkij 150
P. Strusz 150
P. Procop Sieniawskij. 100

Czwarta noczna:

P. Iendrzcy Orzechowskij . . . 150
P. Ruskowskij 150
P. Stareczkij 100

Dzienna:

P. Radomskij	200
P. starosta Liwskij	200

Piąta noczna:

P. podczaszi Zebrzidowskij . . .	180
P. Iacub Orzechowskij	120
P. Zorawińskij	100

Dzienna:

P. Przijemskij.	200
P. Gostomskij.	200

Szosta noczna:

P. starosta Rabstinskij	200
P. Pieniązek	200

Dzienna:

P. Nisczieczkij.	150
P. Rozen	150
P. Konieczpolskij	100

Siodma strasz noczna:

Panow Wengrow	200
P. Soboczkij.	130
P. Gostinskij	60

Tu się konczi iusz strasz y porządkiem swem, to iest alternatim poczinać się bendzie, wedle rachunku siodmego dnia, także y noczi podlegać bendzie, wytrączaiancz powodne, ktorich na strazi nie trzeba, także bębennicze y trembacze, okrom iednego, ktorego przi rocie potrzeba do strazi. Tedi kazdi, kto ma na 200 koni, ma wyprawować na strasz koni 154, giermkj w ten poczet tesz kladancz. Wytrąciwszi na to 40 koni w piczowanie, dwu trębaczow, bebennicze y trzech koni powodnych.

A kto ma na koni 150, tedi ma na strasz wyprawić 115, giermki w ten poczet tesz kladącz, wytrąciwszi na piczowanie koni 30, dwu powodnych, dwu trembaczow, bębennicze, besz ktorich się na strazi może obeyść.

A na to zostaią te trzi roti na posiłki y na wszelakie potrzeby, aby ius strasz swym porządkiem sła, P. Lienka 150 koni, P. Deniska 150 koni, P. Pudłowskiego 150 koni.

A strasz bendzie powinna wyiezdzać y stawić się na placz wedle zwyczaiu, tam kęndi straznik komu miesce naznaczi; a nie ma zaden ziezdzać s placzu, asz druga strasz stanie, pod karaniem zwyklem P. hethmanowem. A ten, ktori to w poruczeniu ma od P. hethmana strasz zawodzić, doglendać iei bendzie powinien, y tego przestrzegać, iakoby się w tim zadnemu ublizenie nie dzialo: gdi ieden we dnie strzedz bendzie, tedi tesz y w noczi ma strzedz; a ten, co we dnie strzeze, tedi w noczi drugą strazą ma strzedz, to iest alternatim, zeby każdego iednako dochodziła.

A zeby miasto strazi tim potęzniei piczowniczi starali się o ziwność sobie, tedi od 60 [1]) koni w thowarzistwie niechby poszyłali w liczbie — od 200 koni po 40, od 150 po 30 koni, od 100 po 20 koni; tedi wszitkich bendzie w liczbie 140 [2]) koni, ktorzi y strasz mogą rad temi odprawować y ziwności bespiecznie dosięgać, ktorzi niechayby się spisowali, ktoby s kiem w thowarzistwie chciał poszyłać, w liczbie kładancz po 600 koni.

Summa defalcatiei od 100 koni 23, to iest 20 na piczowanie, trembacz ieden, koń ieden powodny, ieden bębennicza. A od 200 koni 46, a a od 400, 92 koni. In summa zawsze strazi być może wedle tego postanowienia I. M. P. hethmanowego koni 308.

LITTERAE A QUODAM EX CASTRIS AD PLESCOVIAM AD MAGNIFICUM DOMINUM MARSALCUM REGNI MISSAE.

15 Novembris.

Dzisz gonieez Mosziewskj słuchan, list od Kniazia oddał y gleyt na posły nasze,czo szię takze z iego posły ziachacz maią.

Kiedy Pan Wileńskj, wziawszy listy od niego, dawał mu respons, ze gdy I. K. M. zrozumie z listoff, czo w nich iest, dacz respons, on rzekł: «nie umieiut po-rusku», drugi ras imie mu tesz słowa P. Wilenskj powtarzacz, alie zas «nie umieiut po-litewsku»; a P. Wileńskj s furią: «bakala-

---

[1]) Должно быть 600.
[2]) Должно быть 120.

rzem u cziebie nie bendę! idźże do swego stanu, a przidziesz zaszie po odprawę, kiedycz znacz dadzą»; y tak poszedł. Szmiechu beło dosycz.

16 Novembris.

Goniecz za prozbą iego do Possewina przipuszczon ad colloquium; s godzinę beł u niego, potim do Krolia dla odprawy prziprowadzon. Dano mu odpis y gleit także na posły. Drugi ras zatrefnował, gdy odebrał listy: kazano mu iscz rękę czałowacz Krolewską; on, kołpak na ławie położiwszy, poszedł, iamulkę, czo pod kołpakiem miał, na głowie zostawieł. Pan Troczki rzekł: «czapku zdym»; a on, idącz a szmieiącz szię, «iamulka to, nie czapka.» Krol w szmiech y Rady wszytkie. Nasz Pan kanczlierz: «ten chłop sconfundował nam cancellarią Litewską»; ieden pocziehu na to: «barzy kto inszy». Pana Wileńskiego proszielech imieniem W. M. o copias tych Moskiewskich listoff y responsu na nie. Obieczał. Zartowal: «ten, prawi, Poliak wielki doma sziedzi, a chce wszitko wiedziecz, czo szię na woinie dzieie; czemu na nie nie iedzie?»

U Pieczar Bornemissie s Węgry y Farensbekiem s Niemcy nie szanczuie szię: czo wybiią dziurę a poskoczą ku ni, to stają przed nią a dali nie chczą. Dziwuią szię wszysczy, czo to iest; mowią iedni, że czary, drudzi, ze mieisce swięte. Iusz to wtory sturm straczieli tam naszy. Dziwy broią czi mniszy.

17 Novembris.

Goniecz odiachal; wziął y od Possewina listj do W. Kniazia. Tuszemy, że podobno doidzie pokoi, czo Panie Boże dai. Cziehocz to chczą miecz barzo, podobno dla seimu, y ziachacz szię maią komisarze utrinque na pewne mieisce miedzy Porchow a Zawołocze, a Possewin tesz do nich. Beli rotmistrze u Pana hetmana wszyscy; około ystoty zapłaty rzecz beła; uczieraią tę obligacią między sobą. Pytali szię o czaszie ruszenia stand y o mieisczu. Powiedział im, że szię ma iesczc rozmowicz w tym s Krolem Iego Mosczią. Armate, działa, zeby iedno droga dobra przipadła, sprowadzicz naprzod każe przed sobą Krol I. M.

Dziwna rzecz, iako tu wielkie teras niepogody mamy; descz ustawnie s cziepłem, drogi barzo złe, pabulatio difficilis etc. P. hetman publice mowi, że tu zostanie na zimę etc., a drudzy zasz — «nie wierzem temu.»

18 Novembris.

Posłano znowu prochoff do Pieczar.

Moskwa na przepych z miasta na oboz strzelaią; podnieszli wyszy dział y mieczą kule asz w puł obozu, miedzy namioty; y mnie dzisz kon zabieła kulia; potrzebny barzo; iusz to trzeczi na tei woinie; czwarty mi tesz podobno zdechnie; owa bliziuczko tego, ze pieszo przydzie nazad.

19 Novembris.

Pan Wileński odeslal mi listy do W. M., w ktorich copiae listoff Moskiewskich bycz maią [1]), podobno tesz y nowiny iakiesz pisze, ktorych ia nie wiem.

Pilno szię pytamy, rychło li stad iachacz; by iedno droga przypadla dobra, podobno szię pospieszem; sznieg iakisz gesty a mrozny pada, owa da-li Bog naprawi szię droga?

Każdy więzień, którego iedno przywiodą naszy, twierdzi, że Moskiewski zbiera ludzie y za 18 dni kazał szię wszitkim na iedno mieisce szięgacz; za złe mu nie trzeba miecz, że to czini; iuześmy mu szię tacy goszcie naprzikrzeli. A wiera, za 3 albo 4 niedzielie, kiedyby na ten oboz przypadli ludzie iego szwiezy, mogliby zaigracz.

U Porchowa kilka tysięczy Tataroff nad Haraburdą, czo od zamku piczowników strzeze, wiszi; iako szię ruszą, bycz piczownikom naszym w łykach. Dlia ziwnoszczi possyłamy za 20 mil, drudzy za 26, a iako szię konie pomorzicz nie maią?

20 Novembris.

Rotmistrze w gromadzie u Pana hetmana beli, czo tu zostaną; kazdy dał mu na spisku, wielie koni ma swoei rotei. Powiedział im tesz, że iutro publicowano bendzie, kiedy szię stand ruszycz.

21 Novembris.

Przes P. marsalka opowiedziano dworowi, ze Krol I. Mscz rusza szię stand ku Wilnu od tego czwartku za tydzień, na Iflanty, a Pan hetman po

[1]) См. Прилож. №№ 86, 87 и 88.

nim w sobotę na lezą Moskiewską; nie poiedzie s Kroliem, zostanie tu, a powiada, że y na seimie nie bendzie, quod ego non credo.

O vacantie biegaią a biegaią żołnierze. Powiedziano gim, że szię Krol ze wszystkiemi zadzierzy a nie da tu nikomu nicz. Aliecz podobno przednieyszym iusz namieniono, czo komu ma bycz; albo ich tesz kiną przes nogę, doidzieli pokoi a więcy ich potrzebowacz nie bendą; rzekną: «wszakeśczie zołd brali etc.

Powiadał mi Pan podkomorzy Rawskj, że umrze-li, prawi, Pan Miedzyrzeczkj, o nicz nie bendzie prosieł po nim. Pan Przyemski nie chce przeszkadzacz Panu woiewodzie Posnańskiemu, by go tym nie obrazieł, od ktorego dobrodzieystwo zna, bo, prawi, Pan woiewoda wszystko po bracie mieć chcze. Powiadał mi Pan Gnieźnieński, że s nim tractuią, aby tu przy Panu hetmanie został, y barzo proszą, mowiącz: «non nos deserat D. V.» Więcz rzekę: «W. M. zostan, alie żeby nie darmo.» «Porwani, prawi, diabłu, niechai mi nicz nie daią, iedno mi czo mam niechai nie biorą»; wszystko to podobno o Gizego a o Pana Przyemskiego, s ktorym nie prawie w dobry woli widzę. Miał bycz Pan Przyemski do Srzody poslem, alie rozmysliaią szię zaszię, cheżą naznaczycz kogo inszego, a on privata persona ma bycz, y iakoby od żołnierzoff y woiska wszistkiego do braczy prozby odniescz ma etc. Iedzie tesz y Pan podkomorzy Rawski do domu; racz go W. M. przywiescz do tego, aby W. M. o tych tu sprawach confidenter powiadał. Mozesz szię W. M. rzeczy dziwnych y szmiesznych nasłuchacz od niego. Malcontentoff tu dossycz; rwie szię drugi za łeb, że na tey woinie beł etc. Pieniędzy nie dawaią, a gniewaią szię, że zostacz nie chczą; cautią zbywaią etc. «Trembacz hasło hetmanskie trąmbi — pieszczoni do domu, skampi do domu, leniwi do domu», szmieiemy szię quidem, aliecz niebarzo smaczno. U Litwy nie mamy ni kąska łaski; czo iescze troche beło, wszystkośmy teras tym hetmańslwem utraczieli; niczego nam dobrego nie życzą etc.

22 Novembris.

Cziecho radzą, ktore posly na te tractaty z Mosquą posłacz. Snadz szię wymawiaią drudzy. Na to godziem, iako baczę, abyśmy iaki-taki pokoy concludowali teras, y s nim przyachali za Kroliem do domu, alie żeby przecie ziemianie naszy radzieli doma, iako długi popłaczicz. Possewin u dru-

gich suspect, że non sincere agit; Moskiewskiego ad sidera tollit. «Nie widziałem, prawi, w nim barbariem taki, iako ludzie mowią. Kto sprawy iego s sprawami woiska tego conferuie, dalieko tam więtszą boiaźń Boga naidzie.» Stand mu szię podoba Kniasz, ze czo słowo, to szię przeżegna, a obraskoff około niego pełno. Wie zły duch, iako iusz i iezuitom uffacz. Mowią drudzy, że po tym nicz nie beło, słacz go do Moskwy. Strzegł tego Zigmunt Pierwszy zawsze, aby posseł papieski do Mosquy nie iezdziel.

Od tych tam Pieczar nicz iescze nie słychacz. Boie szię, że tym mnichom nicz Niemczy y Bornemissa nie uczyni. Owa mało sczęsczia tego roku mamy; takczi wiecz bywa, że nieiednakie zawsze.

23 Novembris.

Żołnierzom cautia albo obligacia dana, cuius tenor est talis.

Cautia albo obligatia, żołnierzom dana:

«Stefan z łaski Bozy Krol Polski, Wielkie Xiąze Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieczkie etc. y Siedmiogrodzkie.

«Oznaimuiemy kazdemu zossobna, komuszkolwiek to wiedziecz naliezy, ysz prze niedostatek skarbu pospolitego s kontributij koronnych, za żądaniem naszym y ryczerstwa naszego przecziw nieprzyaczieliewi Moskiewskiemu, z wiary y chęczi swei, naszliaduiącz w tym sławnych przodkoff swych, pozwolieli nam zołdu zasłuzonego do seimu przyszłego poczekacz, na ktorym seimie s Stany koronnemi porozumiawszy szię, obmyszliawacz to bendziemu, iakobyśmy im we wszistkim beli prawi za tak wielkie ich chęczi, ktore nietylko celuiącz w tym przodki swe, alie tesk snadź przechodzącz, ossobie naszy Krolewski y Rzeczypospolitei wszystkiei znacznie y sławnie pokazali, bo w takowy nędzy y obnazeniu siebie samych, zołdu, iednym od prawie czwierczi roku, a drugim roznie za przypowiedzeniem słuzby zadzierzanego, z uprzijmey miłosczi swei przeciwko nam Panu swemu y Rzeczypospolitei, szniegiem, mrozem y poczęsczi tesz trudnym y dalekim dostawaniem zywnosczi bendącz uczisnieni, dali szię w tym uzycz, chocz im to z wielką cięszkosczią przychodzieło, ze w ziemi nieprzyaczielski s Panem hetmanem koronnym zostawaią, widząsz, że ten nieprzijaciel uporny y fortelny tym napręcei ukroczon bycz moze y do uczciwych a pozytecznych

Koronie condycij przywiedziony, gdy woysko nasze w gardlie mu uszjendzie a do zywnosczi głemboko w ziemię iego poiedzie y tam położone bendzie. Czego yześmy skutecznie po zołnierzach narodu Polskiego doznali, iako oni Pany swe y sławę swą y dobro pospolite umielowali, iesteśmy powinni im wdziecznosczią wselaką y łaską naszą Kroliewską za kazdą occasią to pamiętacz, y tak wielie koszty, ktore podeimuią, iako przewaznym sługom Maiestatu naszego y Rzecziposspolitei strzegącym, nadgradzacz. Obieczuiemy tedy tym zołnierzom naszym, ktorzy nam chęcz swą takową pokazuią, że na służbie Rzeczypospolitey zostawaią, tak rotmistrzom, iako y towarziszom tę summę y zołd ich zapłaczicz, y zupełnie sine ullo impedimento oddacz, według porachowania tego, które uczinieli kazdi na rotę swą, w skarbie naszym przes szafarza Rzeczypospolitey obranego y podskarbiego naszego nadwornego koronnego, iako o tym kazdy s nich ossobliwy swoy rachunek y cautią na tę summę y zołd otrzymał, według ktory wszystkim razem obieczuiemy zapłaczicz na dzień Ś. Marcina w Warsawie w roku przyszłym 1582. A gdzieby (uchoway Boże), w czym wątpliwosczi mało mamy, doszycz szię od nas zołnierzom naszym we wszystkim nie stało, y zupełna zapłata wskystkich na czas pomieniony nie doszla y do rąk szię ich nie oddała, tedy w tei summie wszystkiei w zołdzie zasłuzonym, ktoryśmy tym zołnierzom naszim winni zostali, obieczuiemy y warunek czyniemy na Malborku y na wszystkich proventach iego, y na wsziach Żuławy Wielgi, takze na Tczowie y na Puczku, na Gorze na starostwach tych y dobrach stołu naszego, ktore teras vacuią y vacowacz bendą, y w naszym szafunku są, albo iescze bycz maią, takze y na wszystkich starostwach, ktorekolwiek są na arendach wolnych: na tych wszystkich zołnierzom tym naszym tę istotę czyniemy. Którym wolno bendzie, gdyby czas naznaczony minął, w te-to starostwa y dobra nasze pomienione wiachacz y one do swoiei possessyi wziącz, y pozytkoff wszelakich s nich uzywacz do zupełnego zołdu ich zaplacenia. Obieczuiemy tesz to tym zołnierzom naszym na tym seimie blisko przyszłym, do tego wszystkie Stany koronne przywiescz, aby od wszech Stanow ta obligacia nasza autoriate conventus beła approbowana, albo żeby wiecz im zupełna zapłata tam teras oddana beła. Czo wszystko zisczicz y do skutku czało przywiescź na ossobę swą Krolewską obieczuiemy, opatruiącz to, iakoby stąd rycerskiego rzemiesła oni y potomkowie gich tym więtszy

pochop wziącz mogli. Na czośmy szię własną naszą Krolewską ręką podpisali. Datum w obozie pod Pskowem, dnia XXII mieszięcza Novembra roku Pańskiego MDLXXXI. Panowania naszego VI.»

Czo żywo malcontenczi, ba y czi, których tam W. M. doma witacz bendziesz raczeł. Dano in arbitrium P. Przijemskiemu poslem do Srzody uczinicz kogo on bendzie chcział, albo P. Mikołaia Tomiczkiego, albo x. Powodowskiego proboscza Posnańskiego, y na obu ma listy; widze, że P. Thomiczkiego chcze. Strasz pogimała Moskwiczina, czo go Szuyski s miasta s listy do Kniazia W. posłał; torbeczkę pełnę listoff naleziono przi nim. Szuyski mało pisze, telko credens na tego chlopa. Beł in quaestionibus. Powiedział, że ma in commissis Kniaziowi powiedziecz, że w mieszcie nędza y niedostatek, głod; wątpi, aby czerni długo trzymacz mogł, żeby szię nie poddała; aby Kniasz dał ratunek. Stąd przipadaią na tę deliberatią naszy, żeby tu obsidionem continuare, y rosmislaią szię, czo czinicz.

Sługa Possewinow s gońcem do Nowogroda iachał; czo godzina ma szię tamstand wroczicz y dacz sprawę o poszliech Moskiewskich, rychło y iako do tych tractatoff wyachacz y ziachacz szię z naszymi maią; skoro ten przijedzie, naszy tesz ruszycz szię maią; do tego deputowani: Pan woiewoda Braczlawski, P. marszałek nadworny Litewski a Garaburda trzeczi.

O tym pokoiu iedni tuszą dobrze; drudzy, iako Litwa, wątpią. Panie Boże racz że nas nim poczieszycz. Litwa mowi, że szię prawi Krol drożycz bendzie, czo obaczy-li Moskiewski, sprachnie.

24 Novembris.

Rotmistrze kazdy na spisku P. hetmanowi oddał liczbę pocztu y roty swoiei, ktore tu zostawia. Nie barzocz ich wielie bendzie. Iezli ręki Bożei nad nami nie bendzie, trzeba szię bacz o nie barzo. We 30 mil około Pskowa zywnosczi zadnei nie masz. Mikuline mrozy iako przydą, szniegi wielkie iako zapadną, pozna zołnierz Moskiewską woinę. Iescze in corde samego Pana hetmana gdzie woisko położycz.

25 Novembris.

Iusz Pan Przyemski odiezdza, ia tesz koniecz pisania czynię. Przes te kilka dni do czwartku, iako tu Krol Iego Mość zamieszka, bendzie-li

czo, nie zamieszkam W. M. swemu Milosciwemu Panu napissacz. Datum s obozu pod Pskowem, eadem die anno 1581.

LITTERAE EX CASTRIS AD PLESCOVIAM AD MAGNIFICUM D. MARSALCUM REGNI MISSAE.

25 Novembris.

Dnia dziszeiszego pissalech W. M. przes P. Przyemskiego. Po iego odiachaniu, w kilka godzin, sluga Possewinoff z Nowogroda przijachal, a przy nim goniecz od posloff W. Kniazia; przyniosl list do Possewina od nich y do Panoff Rad naszych drugi, w ktorym piszą, ysz iusz na tractaty z Nowogroda ruszaią szię na mieisce, ktore zową Zapolska Iama, a tak abysmy tesz y my posłali nasze.

26 Novembris.

Conclusum, aby iutro Pan woiewoda Braczławski, P. marsalek Olbricht Radziwił, Haraburda, ruszeli szię do Zapolski Iamy ku tractatom z Mosquą, a Possewin s nimi. Baczycz nie możem, do czego szię nachylią rzeczy. Maią snacz posłowie W. Kniazia concludowacz o wszystkim plenam facultatem; alie iakoez on plenam facultatem daie? Naszy podobno limitatam miecz bendą. In summa chcze szię wszystkich Inflant, anobyśmy szię wiera mogli nie drozycz. Dobrą iedni maią nadzieię o pokoiu, drudzy wątpią; bendzie-li pokoi, to Pan hetman do Inflant odbieracz zamki, imminus zimowacz w Mosqui. Declarował szię dzisz rotmistrzom, ze by consultius beło z obozu tego nie ruszacz szię przes te dwie niedzieli iescze, poki wiadomosczi nie bendzie, co ci comissarze sprawią; bo a czo, prawi, wiedzieć, nie bendzie-li pokoy? ktory iezliby doszedł, proznobyśmy szię na te nowe leze kołatali, a muszielibyśmy szię tedy zasz wracacz; miastu tesz przypieracz bendziem tym czaszem. A ysz o zywnoscz trudno, opatrzy szię to, że ku Wdowie y w insze strony, gdzie iescze nie ruszona ziemia, czokolwiek ludzi poydzie dlia picowania bespiecznego. Przestali rotmistrze na tym y conclusum tu czekacz, dobrzecz quidem s tei strony,ześmy szię tu w miesz-

kania y w budowania wsposobieli, alie zaszię głod wielki, konie odchodzą etc.; z łaski Bożei zbytkiem tu nie grzeszem. Wyazd krolewski iescze szię odwlekł do piątku — drogi złe, ziemia puscziela, mrozu nie masz. Przeczie wyczieka Mosqua a przeczie (s) swą szkodą. Dzisz dwu poginali naszy na wyczieczce boiarzynoff; powiadaią na mękach, że w mieszczie zywnosczi y wszystkiego dostatek; mięsa tylko braknie, alie chleba dossycz; konie tesz wyganiaią z miasta.

27 Novembris.

Odprawuią iusz posły nasze s instructią do Zapolski Iamy. Possewin naprzod wyiezdza, oni za nim maią.

28 Novembris.

Przeciwko posłom Moskiewskim Zeliaza rotmistrza kozaczkiego s gleitem possyłaią, ktory ich prowadzić ma do Zapolski Iamy dlia bespieczeństwa. S radosczią czekamy wszyscy tego pokoiu, ktory Panie Boże racz dacz; proszą iusz oń y woiowniczy. Pieczary wczalie sziedzą; nie mogą tam Węgrzy s Bornemissą y Niemczy s Farensbekiem nicz sprawicz. Tak mowią: «albo czaruie Mosqua, albo szwięte mieisce bycz muszi», bo poszli iusz beli do gotowy dziury, przed murem wszyscy, iak ich wreł, staneli, a dali nie szmieli; Mosqua iak w snopy strzelali. Ze wszystki Mosqui chodzą tu na odpust do tei Pereczysti, iak Częstochowa u nas. Alie podobnieisza to przyczyna, że dostatku nie masz, skamposmy sam stand prochow poszylali; gdy dziurę wybiacz poczęto, nie stalo go; nisz drugiego posłano, wnet zasz zaprawieli Mosqua.

29 Novembris.

P. Baranowskiemu secretarią wielką publice Pan kanczlierz od Krolia oddał, proficiat. Pana Mikołaia Zebrzydowskiego s rotą iego wyprawuią do Iamy Zapolskiei; ma tam przestrzegacz wszeliakiego rzadu, gdy s posły Moskiewskiemi tractaty bendą, żeby s posły niepotrzebnych rokowania nikt, iedno czi czo należą do tego, nie czynieł, tesz bendą li towary iakie, a Mosqua na konie handlie iakie czynicz bendą chczieli, żeby doizrzał tego, aby dobrego konia nikt nie szmiał odbywacz do nich, iedno psy; czo żywo,

chce stand prowadzicz konie do nich. Przydano tesz Pana Zebrzydowskiego roty, P. Kazanowskiego, P. Iordanowe, P. Orzelskiego.

Moskwyczina poginano, czo z listy od Szuyskiego poszedł beł s miasta, pisze Kniaziewi, że Pieczary w czalie, w mieszcie wszystkiego dostatek; alie tak rozumiemy, że takowe piszania poszyłaią dlia tego, aby w nasze przychodzieły ręce, niechcząc o nędzy znacz dawacz.

Pod Nową-Russą porazieli kozacy około 400 Tatar y trzech woiewod wieznioff Mosquy przywiedli.

30 Novembris.

Iusz czo żywo, w drogę iedzie; my tu in exilio zostaiemy; wiera nas tu barzo troche zostanie. W sołdie okazowacz szie maią zołnierze.

1 Decembris.

Dnia dzisieiszego, gdy Krol Iego Mosc z obozu od nas ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu odiezdzał a nas w tych Indiach iako szieroty zostawował, posłałem ia tesz list swoi do W. M. mego M. Pana, przes ręce Pana podskarbiego nadwornego, ktory mi obieczał, że doiscz pewnie W. M. miał.

Teras iusz podobno niewielie materij bendzie pisacz, chyba iesliby doszedł pokoi poczieszny, czo racz dacz Panie Boże. Iusz tam posłowie naszy wyachali; za tydzień ziadą szię podobno z Moskiewskiemi; tak rozumiemy, że szię tam za trzy dni abo tam abo sam odprawią ze wszystkim. Instructia albo informacia naszym iaka iest dana, nie wiem; nie bełem w tei radzie.

Żałosno iakosz po odiachaniu Krolewskim, a wiera szieła nas ubeło; Litffa pendzi won, nie ogliandaiącz szię. P. hetman strasz opatruie, abyśmy tu bespieczni beli od miasta; iakosz gdy uslyszą, że Krol odiachał, śmielszy pewnie bendą. Tych derewni y budowania, s ktorych dwor y Litffa wyachali, zakazał P. hetman, aby nikt na drwa rozbieracz nie szmiał, dlia pieszych y onych rot, czo niedawno s P. Troczkim przycziągneli; nie mogli szię odzierzeć niektorzy; wsziadł sam P. hetman na koń y s furią bieżał tam; casu traffieł, ano woznice na dwu woziech derewnią rozebraną wiozą; gdy pytał, czij są, powiedzieli, że Pieniąszka rotmistrza; nu w one

*

chłopy korbaczem; zbieł, stłukł; bieżał potym do stanu Pieniąszkowego; gdy do niego s namiotu wyszedł, pusczieł szię słowy popędliwymi; «zły, prawi, niecznotliwy człowieczeł» iął szię sprawowacz: on gi potym, ręką za kolnierz u zupana uchwycziwszi, porwał y przy koniu przes kilka stai, chcząc na koło dacz wsadzicz, spieszno wiodł, że dobrą inochodą przi inochodniku iscz musiał. Wołał Pienążek na Gniewosza rotmistrza, czo s Panem iachał: «hamuiczie P. Gniewoszu Iego Moszczi»; on, czo miał pomocz, to rzekł: «nie mieliscie szię Panie ważycz tego etc.» Natargawszy szię tak Pieniaszka, pusczieł gi. Rotmistrze s tego przipadku niekontenci, murmurant. Pieniążek niborak narzeka, płacze; «na iego, prawi, perswasią y prosbę przyachałem tu, y teras zostałem, utracziełem szię, a on mi to despectem płaczi.» Widzę, że za złe wszyscy Panu hetmanowi maią, alie mussitant etc.

Pan Gnieźnieński odiezdza stąd do domu za kilka dni.

2 Decembris.

Beł P. Radomski u P. hetmana o Pieniąszka, alie s gniewem przemowę iego przijął, daiącz znacz, iesli Pieniążek przeznaidowacz go nie bendzie, ze mu to zawadzi. Załośny nieborak Pieniązek. Są niektorzy, czo mu radzą, że inaczy despectu tego nie złozy, iedno przed wszystkimi rotmistrzami opowiedziawszy, czo mu szię stało, a porucznikowi zlieczіwszy rotę, sam aby odiachał od woiska. Nie wiem, dobrze li mu radzą.

Druga burda: Pan Gnieznieński s kniaziem Prońskim na valeczie dobry mysli beł; rosiachawszy szię potym, potka szię s pachołkiem porucznika swego, a on szię gimie skarzycz przed nim, że «mi, prawi, drabi Uhrowieczkiego bydło pobrali, czo ono idą». Skoczeł Pan Gnieznieński ku nim. Ieden iakisz zuchwalecz miedzy nimi miał zawołacz na drugie: «do kurkoff!» prawi; czo usłyszawszy P. Gnieznieński, rzucziel się do nich; powiadaią, żeby szablią potłucz ich niemało miał; iadącz potym na skargę do P. hetmana, s furią łaiał mianowiczie Uhrowieczkiego; «niech, prawi, Berdebuszewi dadzą pokoy», bo Berdebusz u P. hetmana beł skarzeł; zbeł gi bonis verbis; widzę, że Berdebusz poczuwa szię, nie chcze dacz wsziadacz na szię.

Mosqua iusz smielsza; wycziekło ich o 1000 piechoty, kilkaset iezdy na strasz P. Gostyńskiego 40 koni. Muszieli Niemczy ustempowacz, wszakże dossycz s sziebie czinieli: zbieli kilku Mosquy s bachmatoff y postrzeliali ich niemało; samych tesz kilka rannych; porucznik Minkwicz tesz rohatiną ranion, alie snacz nie smiertelnie; Pan Gostinski beł in periculo: iusz mu Mosquiczin łuk na szygie zakladał, chcząc gi pogimacz.

3 Decembris.

Wyczieczka zasz z miasta wielka; wielką gromadą wychodzą po kilka tyszięcy; a czosz po tym, od strzelby y kroku odstampicz nie chczą.

Po dziszieiszycz roracziech uderzono s działa z miasta, prawie tusz blizu namiotu, gdziesmy nabożni beli, y padła kulia tusz przed samym krolewskim namiotem, czego iescze nie beło przed tym. Puszkarz tam od nas ucziekl y ten to brogi. Namioty, gdzie Krol stał, na tymże mieisczu stoią; wprowadzieł szię do nich P. Batory, synowiecz krolewskj.

4 Decembris.

Roty iezdne piszały szię na czały dzień wszystkie. Wieraśmy szię nie spodziewali, by iescze tak wielie ludzi beło. Iest okolo 7000 wszystkich. Konie dobre iescze, iedno pacholikoff niemało chorich. P. Gniezniéński 300 koni swych, dobrych iescze, okazawszy, pozegnał P. hetmana. Dzisz noczą ku domowi na Inflanty iedzie. Wiera szię spodziewamy, że ten pokoi doidzie, że to odiezdza P. Gnieznieński, bo nie tak beło conclusum. W piątek przyszły siadacz szię deputaczi naszi s Moskiewskimi w Zapolski Iamie maią.

5 Decembris.

In aurora przestraszeła nas Mosqua; wypadło ich kilkadziesziąt nad rzeką ku obozowi blisko; przyszli na Wengry; wnet ich odstrzeliali nazad; alie zatym szynkarze, przekupki, mniemaiącz, aby mieli do obozu wpascz, krzyczecz, wolacz ieli; mimo P. hetmana Wengrzyn iakisz, przes oboz, wołaiącz, że Moskwa w obozie, do P. Batorego biezał: zlęklismy szię; czo ziwo do koni, y iam czasu obucz szię w szkornie nie miał. W trambę, w bemben P. hetman uderzycz na trwogę kazał; choragiew wystawiono,

biezeliśmy za obos, a Mosqua iusz w mieszcie. Prozna to, alie straszna rzecz trwoga. Trzeba szię nam częstych gosczi s miasta spodziewacz. Nie uczyniącz nam nicz za Bożą pomoczę, byśmy iedno sprawni beli a czuini. Bielawskiemu nieborakowi na onei stronie s P. Warsawskim częszko, y onegdy porwali mu towarzysza, czo na ośm koni służeł.

6 Decembris.

Na tym gosczinczu, czo przes rzekę Wielikę ku Pieczarom iezdzą, szieła Moskwa naszych, wypadaiącz, bierze: otosz insidias na nie załozycz umysliel P. hetmen. Iest tamże na tymże gosczinczu mieisce takie, że pagorki y rowy, doły szą, że szię tam zakrycz może, że nikt nie widzi z miasta. Kazał P. hetman komornikom swym dwiema, iednemu wszescz na koliasę, a drugiemu ią powozicz, y na tym mieisczu, gdzieby prawie Moskwa uyrzecz mogła, stanącz, y iakoby szię czo złamało u woza, poprawowacz, ażaby ich tak elicere; a tusz za gorą Węgierską iazdę y kilkadziesiąt iezdy Polski zasadzieł. Dwie godzinie przede dniem począwszi, asz zaszię godzinę w nocz strzegli tam, alie przeczie nie wyszla Mosqua: muszieli albo szię ostrzedz, albo tesz nie chczieli, ysz to Ś. Mikołaia świento u nich festinitas wielka, bo czalą nocz y czały dzień wszystko zwonią, a zwonoff y wielie y ossobliwych dossycz, wszystkie s naszych Inflant. P. hetman stał tam sam na tey zasadze czały dzień y nagotował szię tesz beł s Mosquą czinicz. Listy od PP. komissarzow, czo na traktaty do Zapolski Iamy iadą, do P. hetmana przyszły y od Possewina; odeslał ie zarasem P. hethman za Krolem I. M. Nicz iescze nie masz; piszą, że w drodze są iescze około Porchowa; wiadomosczi o Moskiewskich poszlicch nie maią; posłali przecziwko nim kozakoff kilka dowiadowacz szię.

P. podkomorzy Kostka do Pieczar Niemce odprawowacz iachał; pieniędzy teras nie wezmą, alie iscz do Rygi maią, tam zapłatę wezmą.

Szotoff nowych idzie tu 200 s Rygi, nie w czas, a my pieniędzy nie mamy na nie; pisze P. hetman do Krolia, czo s nimi czynicz każe[1]).

Minkwicz, porucznik roty P. Gostinskiego, Niemiecz czysty y mężny, onegdaiszy rany, ktorei na wycieczce od Mosquy dostal, dzisz umarł; za-

[1]) См. Приложеніе № 89.

biel tesz tego Mosquiczina, od ktorego razu umarł. Tegom beł zapomniał pissacz przedtym. Syna niebosczyza P. woiewody Sendomirskiego, starszego, czo bes oka, przy Lipionce zachowano.

7 Decembris.

Dzisz w noczi y kilka godzin na dzień gorzał wielki ogień w mieszcie, za Pskową rzeką; muszialo tam czosz wielkiego zapalicz, a by to prochy, abo spichlierze. Chcział Pan hetman trwogę iaką na nie uczyniecz, alie nie zdało szię drugim. W południe insidia wczoraysze successerunt. także szię zasadzieli naszy w gorach, iako y wczora; iachał porucznik P. Prokopa Szieniawskiego sobie casu do Bielawskiego, na onę stronę; Moskwa nań wypadła z miasta kilkadziesiąt koni; on, ysz gwałt beł, iął poiezdzacz nazad, oni za nim, y przywiodł ich na zasadzkę naszę; tam naszy zaskoczyli gim od miasta, a Węgrowie tesz w oczy, owacz ich w sak wegnali. Liegło Moskwy około 20, pogimanych dziewięcz, rannych dossycz. Uganiali szię naszy s nimi rzetelnie, że ich prawie w bramę wegnali. S naszych, chwała Bogu, nicz szię nie stało zadnemu, telko ieden Węgrzyn postrzelion w rękę. P. Boże racz bycz pochwalion. Nad Polską iezdą beł tam nasz P. Zołkiewski od P. hetmana, a P. Kretkowski s rotą P. Przyemskiego, et horum auspicijs res gesta. Żal szię Boże, ze tam przy tym P. hethman nie beł; ucieszełby szię beł; wczora czały dzień piliował na to, a przeczie szię zdarzycz nie mogło; powiada Mosqua, że gim wczora Szuyski wyciekacz dlia Ś. Mikolaia nie kazał; miał ich na czczi u siebie. Szlubuię, że na ten gosczinieez wypadacz więcy nie bendą.

Kilka wiezniolf znacznych pogimano, ktore do Krolia odeszlie P. hetman. Powiadaią, że w mieszczie nędze nie masz, chlieb s kasni hospodarski wszysczy iedzą y czerń, czerń tesz mrze dobrze na kazdy dzień. Odsieczy szię spodziewaią od Kniazia, y maią sprawę, że około Nowogroda Mikita Romanowicz y Czar Szemion, s roskazania Moskiewskiego, ludzie zbieraią poczichu. Iakosz podobno to ku wierzeniu, bo iusz na dwa baki Moskiewskiemu przydzie s nami: albo szię ziednacz, albo szię biecz; nie pozwoliem li na iednanie, iakie on poda, pewnismy tego, że albo da bitwę, albo, więcz bitwy nie dayącz, bendzie nas chciał trapiez; ia-

kosz moglby dokazacz tego: tu iusz nie mamy czo iescz, 30 mil szliemy po zywnoscz, konie zdychaią, ludzie barzo, a wielie ich chorych. A iesli szę tesz stąd dali bendziem ruszycz mieli, a czo wiedziecz, iesli tych nowych lez, gdzie chcemy, nieprzyaciel przed nami nie popali? In summa nie wiemy iescze, czo s nami bendzie. Czekamy, czo szię w Iamie Zapolskiei między posły stanie [1]).

8, 9, 10, 11, 12 Decembris.

W tych dniach nie stalo szię nicz nowego. Iest iusz wiadomoscz, że posłowie Moskiewsczy z naszymi iusz od sziebie są poblizu, dzisz albo iutro do Iamy ziachacz szię maią spolem y na tractacziech zasziescz, Panie Boze racz zdarzycz. Powiadaią czi, czo ich w drodze widzieli, że mowicz maią, ysz z dobrym dzielem iadą; więcz nie wiem, prawda li to. Trzei wszystkich Mosquy iest, a koni wszystkich 180 maiją: starszy imieniem Dymitr Ileczki, kniasz, snacz znaczny; wtory Bessenin', dworzanin; trzeczi diak. Czekamy na eventum tei sprawei. Gdy tam roty nasze ku nim szły przy P. Zebrzidowskim, dlia bespieczeństwa y rządu deputowane, mijając Porchow, 30 koni Pana Kazanowskiego podiachalo pod zamek; wypadło na nie 80 koni Mosquy y 200 pieszych; natarli naszy na nie, kilku ubieli y asz w brame wiachali na nich w zamek. Possewin tesz chczial zamek widziecz, s Panem woiewodą Braczlawskim blisko podiezdzal podeń; ięto z dział bicz gęsto, a Possewin w strach, wziąwszy w rękę listi, kiwal na nie, alie oni nicz nie dbali.

Niekontent P. hetman s Possewina; publice mowi: «czo diabel każe o nim; nie widzialem, prawi, wszetecznieiszego chlopa nadeń; chczial secreta krolewskie wiedziecz, aby mu powiedzial, na czymby chczial Król w tym iednaniu od Moskiewskiego przestacz; tesz chczial w radzie przy Kroliu sziadacz, kiedy o instructij beła namowa do Zapolia. Przysiaglby, że Moskiewski nań łaskaff, a ysz k woli iemu okrzczi szię na papieską wiarę, ano niech iedno bendzie po tych tractacziech, dawszy mu kijem, wyzenie od sziebie. Asz (to do mnie poczichu) y Litffa wszyscy slali do niego, prosząc go, aby pokoy, iakokolwiek byc może, uczyniel, y wsadzieli go tym

---

[1]) См. Прилож. №№ 89 и 90.

na barzego. Iach im mowieł, że to imprudenter uczynieli, bo choczbysmy radzi pokoiowi wszyscy, przeczie nie pokazuiącz tego, ręką grozicz mamy, iako on xiądz z kapituly wychodzącz, gdy go tam wzięzono» (związano) etc. Niech to, prosze, nie wychodzi od W. M. Mnie szię nie podoba ta simultas, y boie szię, by zatym do pokoiu prziszło. Posłał P. hetman kozaki niektore y Iordana rotmistrza ku Nowogrodu dowiadowacz szię o zbieraniu iakich ludzi, czo o nich Piotr Koltowski s miasta pogimany twierdzieł, żeby s Mikitą Romanowiczem bycz mieli. Po onym okazowaniu nie mamy tu y połowicze ludzi w obozie; sziela szię ich rosiachała na picowanie, a Mosqua w mieszczie o każdy rzeczy wie. Chce szię im wszystko s naszymi rokowacz, alie P. hetman nie każe; wszystko to na to, aby s naszych czo expiscari mogli.

In subsidium P. Bielawskiemu na onę stronę ku monasteru s każdy roty po piączi pieszych s rusznicżami, kto ma sto koni, a kto puttora — po siedmi, iscz P. hetman kazal, a Panowie rotmistrze ich zywnoscz gim tam na każdy dzień zassylacz maią. Trzeba tego Bielawskiemu barzo, a dziwuie szię barzo, że kiedy nań potężnie nie wypadną z miasta; mogli by go tam wykurzycz; wprawdziecz na dobrym mieiscu tam sziedzi, iakoby w okopie iakim; iakosz y Moskwa tę tylko przyczynę daie; moglby ich bespiecznie długo na sobie dzierzecz, aszbyśmy go s obozu ratowali.

13 Decembris.

Dsisieiszy noczy oszm mil od Pskowa Grodzieczkij, towarzysz P. Gnieznieńskiego, bendącz w swey derewni około ziwnosczi, traffiel, ano goniecz Moskiewskiego samo-iedenast gosczińczem Pskowskim w nocy iedzie; obacziwszy Grodzieczkij, że Mosqua, skoczeł s towarzistwem do niego, — kto by beł? pytał; powiedział, ze W. Kniazia goniecz, z listem do posłoff y legata papieskiego iedzie. A czemu tym gościńcem? wszak do nich nie tendy droga; iał szię krzesztiez; powiada, że zbłąndzieł, miał drogą Porchowską iachacz. Grodzieczkij chcział go na Porchowski gosczinieez naprowadzicz, a wtym on, slugi zawoławszy iednego, iął mu czosz szeplacz; on, przestawszy iakoby trochę, na koń powodny, ktory wiodł na rence, przesziadszy się, iął pendem uczickacz; Grodzieczki za niem; przyparł gi w cziasznc mieisce;

on, skocziwszy s konia, w lias ucziekł; a Grodzieczki wział konia; pytał goncza: «czemuby ucziekał sługa?» powiedział: «chlop, prawi, nigdy w tym nie bywaiącz, boy szię, y zliękł szię. Obacziwszi Grodzieczkij, że to fortel iakisz, czo gi na gosczinicez Porchowski prowadzicz miał, rosmysliwszy szię, wiodl go do derewni swei, aby deliberował, czo czinicz s nim; tam zasz drudzy słudzy trzei od goncza ucziekli; Grodzieczki dopiero, samego na koliassę wziąwszy, przywiozł gi do P. hetmana do obozu. Kazał gi examinowacz P. hetman PP. Nakielskiemu s Roznem: czemu, iako zwyczai, nie dano znacz o nim pierwy? czemu Pskowskim gosczinczem? znacz, że do Pskowa wiachacz chcział; czemu w nocy, nie w dzień? s czym iedzie? czemu uciekaią słudzy? Powiedział, że nie do Pskowa iedzie, alie pewnie do posłoff s taiemnym barzo listem. «A gdzie ten list?» pytali go. Powiedział, że «u tego konia, czo sługa s niego ucziekl, w sziodło iest zaszyty w woiłok, ktorego konia waszy wzieli.» Gdy tak gończa Panowie czi pytali, beli barzo miłosierni, że mu tego konia wroczieli y s sziodłem; a nie trzeba beło, bo-by ten list beł mogł wpascz w ręce. Potym przy przystawie Mroczku wyparal z woyłoka ten list, czo Mroczek widział sam. Suspectus ten goniecz barzo, a pewnie albo na zdradzie woiska, albo s ostatnią resolutią do posłoff s strony iednania iedzie. Odsyła gi pod strazą Pan hetman s tym listem do naszych posłoff, y pisze gim, aby przed Possewinem serio expostulowali s Moskwą, czemu to tak czi gończi nieopowiednie iezdzą; druga, aby szię starali, żeby mogli wiedziecz, czo w tym liscie przyniosł [1]).

Dzisz tesz przyniesziono od Possowina listy do Pana hetmana, także y do Krolia Iego Moszczi, ktore zarazem posyła za Krolem. Pisze Possowin, że iutro albo poiutrze Moskwa szię s naszemi ziachacz maią na mieisce; dwa dni iako szię iusz z Mosquą ziachał, y obiter iusz zrozumiał troche intencią ich, ze zlieczania nie mayą Inflant pusczacz wszystkich, tylko częscz iakąsz, y pisze Possevinus śmieszny list tak do Pana, iako y Krolia, radzi, aby to na seim odłozycz. In summa atoli nam podeirzany ten xiądz; chcząсz wilka ukroczicz, y owce uszarpnącz chce; przysiągłby, że Moskiewski papieznikiem ma bycz; creditu iusz nie ma za pieniądz u nas; a tak rozu-

---

[1]) См. Приложеніе № 100

miemy, że tu podobno ex parte Austriaci na zdradzie przyachał; snacz tesz Krol Szweczki za syna swego arcyxiążęcia Karola dziewkę razi, sed hoc soli W. M. sit scriptum. Pan hetman sierdziw nań barzo. Posłom do Zapolski Iamy znacz daie, aby szię na pieczy mieli, a na Włocha oko pilne mieli [1]), przy Inflancziech wszystkich moczno stali, bo ich pewnie Moskiewski odstampicz muszi; wział mu Szweczki Narwę, Parnawę głodem cziszni e y y Felin, Biały Kamień obległ; my iezli tesz u Pskowa stateczni bendziemy, nie wytrwa pewnie; iakosz szię tu przy Inflancziech odzierzeć ma? Iesliżebysmy na częsczi tylko przestacz mieli, tedy on zasz ex commercijs marinis wzmogłszy szię, mogłby pristinas vires recuperare; alicz nam znowu taka druga burda; lepi go iusz teras zarazem konacz.

W tych kilka dniach bendziem miecz pewnie resolucią s Zapolia, czo szię tam stanie. Mnie serce barzo zlie tuszy, że s tego pokoiu nicz nie bendzie.

14, 15 Decembris.

Od tego dnia okrutne dżdże, pluty y niepogody czierpiem; czas y dnie iakiesz mgliste y cziemne. Dzisz tencza apparuit na niebie; w Polsczem tego nie widał. Mosqua tesz dzisz beła wypadła s miasta, pieszych y iezdy niemało. Uganiali szię s nimi naszi iak za zaiączem. Beł tam, patrząc, P. hetman przy tym, maiąc dwie roczie przy sobie. S obu stron nikt nie zginął.

16 Decembris.

Listy s Iamy Zapolski od Possewina y posłoff naszych do P. hetmana przyszly, nie godzi szię pissacz s czym, a y Kroliowi nie chce iescze o tym dacz znacz dlia przyczyn pewnych [2]). Iezli Moskwa nie simulanter czyni, mało pokoiowi nie bycz.

17 Decembris.

Possyła P. hetman P. Zolkiewskiego do Zapolski Iamy s instructią do posłoff na ich quaesita, ktore posłali.

---

[1]) См. Приложеніе № 100 — Cedula.

[2]) См. Прилож. №№ 102, 103 и 116.

Krol Szweczki Bially Kamien wziął, Pernawę obległ; patrz W. M., czo ten chłop czyni; miecz nam s nim burdę pewnie.

Hetman iego posłał do P. hetmana naszego, prosząc, aby kozakom zakazał szkod czinicz tym ludziom, czo iusz in fidem illius concesserunt. Dał Pan do kozakoff list.

Starosta Kamienieczki umarł. O starostwo przyczynia szię P. hetman za Wlodkiem, szwagrem swym, czo tu iest s nim. By mnie tak zalieczał, iako iego, bełbym za rok Gnieznieńskim arcybiskupem.

P. Batory bankiet uczynieł na P. hetmana y rotmistrze; czcieł dostatkiem. Nasz P. Nakielski mowieł tam niepotrzebnie szieła przeciwko Węgrom, a nabarzy przeciw P. Batoremu. «Rad, prawi, M. P. Batory, patrzę na W. M., alie żebysz w Iflancziech nie beł; tesz mowią ludzie, że W. M. masz miecz z za morza żonę, a potym xiążęcziem bycz Iflanczkim; żonycz, iaka na szwieczie nabogatsza iest, zyczę, alie xiążęcziem bycz nie zyczę.» Modeste mu odpowiadal P. Batory na wszystko y Wengrowie zolnierze trączali Pana Nakielskiego y za zło mieli niektorzy, alie prozno beło. Wiedziecz to pewnie Króliewi niedługo.

Listy przyniesziono od Krolia s drogi do P. hetmana s pod Lucen[1]) Moskiewskiego zamku s Iflant. Złą tam okrutnie drogę maią; wozy, konie porzuczaią. Posłał Krol pod zamek rokowacz z Moskwą Sobieskiego s P. Troczkim, aliez Sobieskiego w prawą rękę szkodliwie postrzelieli.

18 Decembris.

Possel od hetmana Szwedzkiego, podpoiony dobrze, wyznał, że tu przyachal nawięcy dowiadowacz szię, czo szię międzv nami dzieie. Otosz tesz Pan hetman possyla do woyska ich Charleńskiego szpiegowacz, w rzeczy dlia skupowania potrzeb niektorych, do Narwie. Ten tam hetman Szweczki iest Franczus, chytry znacz, alie tesz nie na prostaki traffieł.

19 Decembris.

Bendzieli Szwed tak barzo brał w Iflanziech, podobno szię nam niez nie dostanie; otosz trzebaby nam tesz łapacz czo rychli. Possyla Pan het-

---

[1]) См. Приложеніе № 105

man do posłoff za Panem Zolkiewskim brata mego s druginii y s trzeczimi, a iusz ostatniemi condicjami [1]), za ktoremi nie zawrą li tam pokoiu, to iusz nie wiem czo dali bendzie. Moskiewski, widzę, nrze na Szweda, y, iako baczę, radby szię czo rychli s nami uspokoieł, żeby szię mogl s nim stoczycz, a czo mu pobrał, żeby zasz wydarł. Aliébyśmy tesz chczieli tak o Narwę, iako y o drugie zamki s Panem szwagrem tractowacz, a omnino Moskiewskiego od niei odstrychnącz, więcz nie wiem, bendzie li facilis szwagier do tego; sobie każdy woli. Zatrudniaią szię te Iflantj barzo, nad nadzieie nasze; a strzesz Boże, czo mnimamy, że iusz koniecz bendzie woinie, żeby nie beł dopiero początek.

20 Decembris.

O Iesus! tocz haniebne mrozy y zimna przypadły! klietki nasze trzeszczą; kilka pacholkoff na strazy, s koni spadszy, umarło na mieisczu; dali Pan Bog wie, czo s nami bendzie; ze wszech stron cziśnie nas wszistko zło: głod, niedostatek, choroby, koni upadek etc. Mosquy iusz to dwa dni ani widacz z miasta; cziehuczko tam; nie wiem czemu, y razu nie strzelią.

21, 22, 23, 24 Decembris.

Iescze po dziś dzień od posloff nicz nie mamy. Brat moy nie przyachal iescze. W tych dniach nadziewamy szię, że abo woinę dalszą, abo pokoi miecz bendziem. Iezli pokoi, to my do Iflant zamki odbieracz; więcz nie wiem, iako Szwedowie nam radzi bendą; boyę szię, przydzie li do tego, że szię powadziem.

Zbiegł boiarzyn ieden od posloff Moskiewskich do naszych, ktorego Panu hetmanowi posłali. Powiada, że-by beło Kniazia nie tak boliało, gdyby mu te zamki Krol beł pobrał, iako ysz Niemczyna [2]).

25, 26, 27, 28, 29 Decembris.

Przyachal brat moy od posloff s listy [3]); blisko tego, że pokoi bendzie; iusz szię o malo rosehodzi. Przyskrą naszy, że gim podobno Mosqua wszyst-

---

[1]) См. Прилож. №№ 125, 126 и 128.
[2]) См. Приложение № 135.
[3]) См. Прилож. № 139, а также №№ 129, 130, 131, 133 и 134

kie Iflanty puscza, nicz sobie nie zostawuiącz, za te wszystkie zamki, ktoreśmy tak-rok pobrali. O Iesus, iocz Possewin za pieniądz nie ma creditu u nas; barzośmy suspecti, że duplici corde etc. Eventus pokaze, iesli nam sincere sluzeł. Pusczą li nam Iflanty, wiera nie wiem, czo bendziem miecz za sprawę s Szwedem; widzę, że myszliem pokuszicz szię oń s ludzmi, ktore tu mamy; więcz nie wiem, nie bendą li nam W. M. laiacz. Pobrał zamkoff czo przednieiszych niemało, między nimi Bially Kamień, między wszystkimi w Iflancziech namocznieiszy; nad Pernawą lezy; my gryziem łusczyny, a on iądra ie; za naszą strazą spokoino sobie po brzegu łowi, a my po morzu wielkim; na sobie dzierzemy wszystko. Moczni szię kapitan iego Pontus-de-la-Garda barzo; szliachta szię kupi do niego; libertates daie; potrząssa, że Krol Węgry chce Iflanty ossadzicz. Pissal P. Gnieźnieński list do P. hetmana de omni statu, ktory w Iflancziech. iadącz przes nie, widział, ktory list Kroliowi zaras odesłał, y baczę, że go pissanie iego permovit barzo. Skoro iedno przyda listy od posloff naszych, ze zawarty pokoi, iusz gotowe roty są, czo wskok s dworany Moskiewskimi naprzod do Derpta poidą odbieracz gi; a podobno szię iescze od Pskowa nie ruszem, asz wiedziecz bendziem, że Derpt nasz, dlia iakich forteloff, — boię szię ia barzo, że nam te Iflanty Szwed zatrudniacz bendzie.

Mortificuiem szię w tym obozie; bycz li nam do tego w czyscu; nendzna condicia nasza; zasłużelibyśmy zaras do nieba: mrozy haniebne, nigdy nam niewidane, glod, pieniędzy niemasz, konie odchodzą, sludzy choruią, umieraią; gdzie sto koni roty, to 60 chorych między nimi; sed hoc non divulgandum propter invidos. Gdy szię ruszacz przydzie, szlubuię, że calamitas nie ladaiaka bendzie. Wengroff pieszych barzo wielie do miasta ucziekа; nie wiem, czo to za ludzie; w Ostrowie naszuch biją, zabijaią; wielkie szię exacerbacie wszczynaią od naszych; boyę szię, tego Izba possełska nie zamilczy. P. Nakielski glossem mowi, czo rozumie, powiada, że o opatrzenie nie dba. Belesz tesz tu W. M. na placzu, mial se mną P. hetman rosmowę, gdy pokoi bendzie, ktoby szię sczedl w Iflancziech gubernatorem, «poradź», prawi. Rzeklech: «trzeba człowieka magnae autoritatis, praeterea wiernego a zyczliwego Kroliowi; Litwina nie radzę.» «Tak iest, prawi: mysleleech o marsalku wielkim Litewskim, bo by po-niemieczku umial s Iflanty.» «Ten, rzekę, nie pozwoli na to, bo chor. udal szię na pokoi.»

«Kiedyby, prawi, P. marsałek koronny chcział, dobrzeby uczynieł, y sprostałby temu.» «O, rzekę, wątpię, aby to wziął na szię; od domu on nie odiedzie; więcz tesz generalstwo ma na sobie, praesens by tu bydz nie mogł.» «Iaka rzecz, prawi; także do tego domu przywiązany; żonę tu przywiosszy, takby mu tu beło, iako y tam; a rok przemieszkawszy tu, mogłby zasz odiachacz na czas, kogo na swym mieisczu zostawiwszy.» «Nie wiem, rzekę, czoby rzekł na to; a kiedybysz tesz, rzekę, W. M. sam to wziął?» «O porwano diablu, prawi, wszystko, nie chcę ia tu woiowacz, wolę do dom na Tatary, a tesz ingratitudinem wielką ludzi baczę, k temu zdrowiem potargał sobie; rozłoziwszy tu rządnie woisko, poiadę do Rygi y tam zoladek opatrze sobie przes iaki czas, bo mi szię zepsował barzo.» Mowieł tesz y s drugiemi, powiadano mi, o tym gubernatorze, y proponował P. Gnieźnieńskiego, y P. woiewodę Podolskiego, y W. M., a snacz y na W. M. przypadał; o Podolskiem snacz mowieł, ze-by szię sczedł dobrze na to, alie z ową swą powagą nie pusczałby Iflantoff do sziebie, a ledwie ras w rok mowiełby s nimi. Te takowe discursi nie wiem na czo; tu zasz vulgus spargit, że abo sam nim bendzie, abo P. Batory lennym xiążęcziem; a wiesz ich Bog, czo czinicz bendą. Tegom tesz zapomniał przed tym pisacz W. M., ysz do P. kanczlierza, między onemi odpisami, czo Panowie Rady Krolowi na deliberatorias, ma li sam bycz na seimie, czeli nie, posłali, x. Karnkowski pissał, radząc, aby Krol Iego Moscz beł sam na seimie, bo by tak liepi; a gdzieby więcz dlia tei woiny bycz nie mogł, tedi, prawi, nie widze, ktoby seimu praesidentem lepszym mogł bycz, iako Iego Moscz P. Marsałek koronny. To dlia tego W. M. swemu Miłosciwemu Panu piszę, abysz W. M. raczeł wiedziecz, że chocz W. M. doma sziedząc pieniądze zbierasz, przeczie iednak liudzie o W. M. myszlią. Scriptum sit hoc soli W. M. memu M. P.

P. Szuiski ani szię teras z miasta rusza; strzeliania nie słychacz nicz; my tesz radzi temu.

30, 31 Decembris.

Iescze szię posłowie targuią. Moskiewskiemu szię nie chce o sczietą szyę z Iflant, a na Szweda o Narew, Pernawę, Biały Kamień wendzidło gryzie; bylie tylko s nami dokonał szię pokoi, bycz mu u niego. W Nowo-

grodzie ludzie przybywaią, działa gotuią; wołaią, że s Krolem Litewskim pokoy, a s Szwedem woina. Naszy tesz posłowie cziągną na to, aby w pissaniu przymierza y te zamki, czo Szwed pobrał, nie beły pisane na strone Moskiewskiego, alie na naszę: alie Moskwa słowa nie da rzecz na to; mowią, że o tym mowicz nie chczą, ani tego pissacz nie bendą: więcz naszi podali: niechaiże szię ani na naszą, ani na Kniaską strone nie piszą; nie przestawali na tym; maią szię protestowacz naszy, a nihilominus pokoi o te zamki, ktore puscza, zamknącz. Possewin czo dali w więtszą suspicią przychodzi u nas; niebarzozmy mu wielkimi przyaciołу; pissal przedtym w lisziech, że gdy Krol wroczi, czo tak-rok pobral, posłowie Moskiewsczy omni prorsus Livoniâ cedent Kroliowi, w czo szię iusz y zamki Nareff etc. pobrane od Szweda includowały; teras zaszię, wariat, pisze, że ustąpią, prawi, Livoniae arcibus quae in manu Magni Ducis sunt. Tu videntur: «excipite», czo Szwed pobrał. Włoskie to sztuki; alie nie mieez mu za złe: po tei pacificatij iedzie zasz do Moskiewskiego, by go zasz iako nieczudnie nie przywitał, gdyby mu tu zlie posluzel.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

ПРИЛОЖЕНИЯ.

I.

LISTU (KNIAZA W. MOSKIEWSKIEGO) PRZEPIS.

Bożą miłością Czar i Wielki Kniasz Iwan Wasilewicz wssitkiei Rusi Włodzimirskj, Moskiewskj, Nowogrodzkj, Czar Kazanskj y Czar Astrachanskj, Hospodar Pskowskj y Wielki Kniaz Smoleńskj, Twierskj, Iuhorskj, Permskj, Wiaczkj, Bolharskj etc. Brathu naszemu Stephanu Bożą miłością Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Kniazu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkiemu, Mazowieckiemu, Xzianżenciu Siedmigrodzkiemu etc.

Przisly miendzi nami mnogie nieprziaźni y krwie rozlania, y silania bely miendzy nami, y chciałes brat nas Stephan Krol, żeby nam ku tobie słać swych wielkich poszłow, y my y przes pirwsze obyczaie, czego nigdy nie bywało, poszłow swych wielkich stolnika swego y namiessnika Niżechoroczkiego Kniaza Iwana Wasilowicza Sielego [1]) Iarosławskiego, s towarziszmi tobie brathu swemu Stephanu Krolowi poszlali, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nami przistoi być braterstwu y miłości. I ti brath nas Stephan Krol naszich poszłów czekać nie chciał, y niedoczekawszi poszlow naszich, poszedłeś z woyną w naszę ziemię, y priszedszi, mnogie nasze zamki pobrałeś: Wielisz, Uswiath, Łuki-Wielkie, a naszem poszłom roskazałes za sobą iść y wodzil ich s sobą pospolu iakoś nasze zamki brał, na co się w niektorich (niktorich) państwach nie zachowywa, a ktoregoś przisłał gończa swego ku nam s pod Luk Hrehora Lozowickiego s swą hramotą, a swym (s nim) pospolu wieliłeś odpuścić naszem poszlom naszego sina boiarskiego Mikifora Susscezowa, a w hramocie swoj k nam poszłałes, żeby nam predcze oznaymie y dać dostateczną naukę swoim poszlom o ziemię Inflandzką, o woynie, by wtenczas zawściągnąć się y dobraby prziazn za uspokoieniem

Поправки изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчіи, помѣщенной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго (Москва, 1843, т. 2, № 60): [1]) Сицкаго

*

państw waszem miendzi nami stać się mogła. I my y przes pirwsze obyczaie, czego w niktorich ziemiach nie bywało, że poszły nasze od nas ku tobie bratu naszemu poszelstwo prawią, o brackiei miłości namowy czinić chczą, a ty brath nas Stephan Krol zamki nasze bierzesz, a poszlow naszich za sobą wodzić kazesz, a dla pokoiu chrześciańskiego ktoby[2]) brathu naszemu Stephanu Krolowi Hrehora Lozowiczkiego twego goncza, y s swem sinem boiarskiem pospołu z Mikiforem Susczowa odpuścili y naukę dali zupełną o wszitkim k swym poszłom tegosz czaszu, nie zatrzimawaiancz nic, y ti brat nas y na to nie patrzancz, swego gończa nie doczekawszi, wziąwszy Luki, poszedł w swą ziemię y wziął nasze zamki Newel, Ozierzisczc, a ku zamku Zawłoczu, iakoś poszedł o dług[3]), poszłał swych ludzi, a ludzie twoi zamek Zawłocze wzieli, a woyna y krew y do tego czaszu nie przestawa, a my iako tobie brathu naszemu poszlali poszłow swych, tak z niktórego miasta za granicze twoie y w ziemie twoij naszi ludzie nie bywali, a poszły nasze y po ten czasz u ciebie bratha naszego y[4]) Stephana Krola zatrzimani y wprzod posłani (posłam) iako miendzi nas chodzi (chodzić), kiedi poszli chodzą a dzieła niiakiego nie działaią; a my k tobie do bratha naszego Krola Stephana poszłali s tą naszą hramotą gończa swego Repczuka Klymanczioua[5]), żebyś nam o tim wiadomo uczinił, mirić-li się tobie z nami albo się woiować. I ty[6]) brat nas Krol Stephan to rosządził — nasze ku tobie we wszem przichilność ku wszelki braczkiei miłości, czego nigdi naszim przodkom[7]) nie bywało, a ty nas brath Stephan Krol y taką widzancz nasze przichilnosć ku wszelkiemu dobremu, ni na ktore dobro ku pokoiowi chrześciańskiemu nie przichylias się, y ty brat nas bendancz, iako iesteś hospodar chrześciańskj, tei[8]) dzieła albo sprawei, ktore miendzi nami s tobą ku rozlaniu krwie chrześciańskiei nastempuią, odstawił, y s nami chciał dobrego pozicia y zgodi, braczkiei miłości, y Panom swem kazał o wszelakich sprawach z naszemi poszły namowę czinić ku wszelakiemu pokoiowi chrześciańskiemu, y mirne postanowienie czinić, iako y przistoij, y poszły nasze ku nam odpuscił, y swoich byś tesz do nas poszlow poszlał po dawnemu obyczaiu; a przikazałeś mi[9]) swem gończem do poszłow swych, y o naszich sprawach, iako naszem poszłom s tobą bratem naszem dzielo dziełać. Ty byś naszemu gon-

---

[2]) къ тобѣ [3]) отъ Лукъ. [4]) у Стефана. [5]) Климентеева. [6]) ты бы. [7]) межъ нашими предками. [8]) те (тѣ) дѣла. [9]) да приказали есмо съ своимъ гонцомъ

czowi kazał być u naszich poszłow dla naszich dzieł s tobą bratem naszem, iako my sprawę naszę stanowić mamy. Piszan w hospodarstwi w Moskwi roku 7089 miesiancza Grudnia.

2.

LIST OD P. WOIEWODY SMOLEŃSKIEGO KROLOWI IEGO MOSCI POSZŁANY.

Daię wiedzieć Waszey Krolewskiei Mości nassemu Miłosczíwemu Panu, is iako przed Bozem narodzeniem we wtorek Decemb. 29 dnia s Chełma kozaki Chełmskie, mianowicie Brilowy bracia dwa s towarzistwem swem naiachawszi na grunth Wielkołuczkij w staw Dumańskj od zamku 8 mil, wzięli thowarziszow trzech z roti rothmistrza Waszey Królewskiej Mosci Kniaza Orsienskiego, na imie Stanisława Gutta y s pachołki iego — Choieczkiego y Skotniczkiego, ktorzi beli wyiachali dla spossobienia ziwności, tak tesz y thowarzisza rothmistrza Waszej Krolewskiej Mości P. Marcina Kurcza — Dielawskiego, także y poddanem Waszey Krolewskiej Mości skod niemało poczinili; a skoro znać dano, zarazem wyprawił riczerstwo Waszej Krolewskiej Mości z rotami ich: P. Waczława Żapkę, P. Piotra Sthabrowskiego, P. Stanisława Choyniczkiego y Hołuba, a podstarościego mego Wielkołuczkiego Andrzeia Szewerdzicza z moiem thowarzistwem y s sługami, y służebnika moiego Dmitrassa Bonichowskiego rothmistrza nad pocztem pieszim kozackim y Tatari ku wientszemu ich posiłku, zlieciwszi starsseństwo nad nimi P. Żapcze, ktorich pocztu beło ieznych y piessich wiencey tysiancza, ktori na samo swientho Boże narodzenie pod Chełm przisli, przeciw którem bendanc woiewoda Chełmskij Kniaz Piotr Boratinski przestrzeżony, miał strasz, ktorą poymali, nad ktorą strazą beł starszem sin boiarskj Nazar Iwanowicz Dziezin, a potim sam s kilkaseth człowieka iezdnych y pieszich z miasta beł wyiachał, y nie uczíniwszi z riczerstwem Waszey Krolewskiej Mości podkania, do miasta y do zamku uciekł, y zarasz riczerstwo Waszej Krolewskiej Mosci do miasta wpadszi, prosto do zamkowy bramy, która iusz beła zamkniona, przipadli. A isz przipraw do zapalenia zamku nie mieli, nie uczinić nie mogli, y moczno tego zamku im broniono, y kilku postrzelono, wszakosz zaden na placzu nie zostal; a potem miasto zapalili, ktore się na trzi części dzieliło, ktorego mała część zo-

stała pod strzelbą, także cerkwie, monasteri y okoliczne solia (sioła) y dwori boiarskie wssitko pogorzało, y wielką skodę ogniem y szablą uczinili, ktore skodi ten woiewoda Chełmskij lutuiancz, slał do riczerstwa Watzej Krolewskiej Mosci czerncza, prossancz, aby takowych skod hospodarowi ich Wielkiemu Kniazu nie czinili, nie palili y ludzi nie gubili, gdis, powiada, «hospodar nas Knias Wielki z hospodarem waszem mir dzierzeć chce, y iescze poszły swe wielkie drugie chce słać.» Panowie rothmistrzowie Waszej Krolewskiej Mości dali mu tę odpowiedź, że ta woyna nie iest początkiem z Waszej Krolewskiej Mosci, ani od riczerstwa Waszej Krolewskiej Mosci, ale za poczantkiem samego tego woiewodi s Chełma albo od ludzi iego; ktori do nich y powtóre roskazał, że o takowy woynie nic nie wie, opowiedaiancz y to, is im Kniaz Wielki krzepko przikazał y pissał, aby żadny woyny s Krolem Polskiem y s horodi iego pogranicznemi nie wszczinali, y prosieł ten woiewoda przes posłańcza swego, aby panowie rothmistrzowie dali mu tich na cedule, s którich się woyna ta wszczęła. Panowie rothmistrzowie pothwierdzaiancz powieści swoiei, mianowicie tich na regestr spissawszi, y od tich thowarziszow przes posłańcza iego czerncza iemu w zamek poszłalj, ktorego regestru przepisz Waszej Krolewskiej Mosci posziłam; y uczyniwszy tak znaczną skodę u Chełma, ciągneli dali y położili się za Chełmem w 6 milach w dworze weremennika, to iest kochanka Kniaza Wielkiego Bogdana Bielskiego, w Rownym; stamtand puścili w zagony pod Nowogrod plundrować ziemię nieprzijacielską, wszakosz wiencey palić y ludzi gubić, czerni zwłascza, białłychgłow nie kazali, oprocz ludzi woiennych, iedno maientności brać a pustoszić z dobyczą, ktorei zagonci dochodzili asz do granicz mianowicie do miasta Dubna od Nowogroda mil 12, gdzie powiadaią taieszni (tameczni) ludzie, is tam Withult, gdi Nowogrod Wielki napotei z Mokiewskiem graniczeł, u tego Dubna swei części do Wielkiego Xięstwa Lithewszkiego granicza zakładał. W drugą stronę zagon chodził pod Russę, a wrocili się od Russi w 10 miliach; tam odtand wrociwszi się, ciągneli przes te wszitkie ziemie, y choć się na nie ludzie zbierali, oni ich za pomocą Bożą gromili, a woyska wielkiego nigdzie w tim kraiu nie widzieli. Tamże u Chełma y w tich uczeczkach dostali więzni dzieci boiarskich, mianowicie sina boiarskiego Nazara Iwanowicza Dziessina, tego na straży poymali, Iakowa Harbuzowa, Dmitra Gołocheionowa y inssich dzieci boiarskich,

ktorzi daią sprawę iednostaynie, is natenczas woysk nieprzijacielskich nigdzie u tim kraiu niemas, kromia w Alexandrowy słobodzie, ktorzi zdrowia Kniaza Wielkiego strzegą y nikogo do niego nie przypusczaią, asz komuby on s poddanych swych wniść do siebie roskazal, strzegane tego, aby go w niczim nie frassowali; a o tim sprawę daią, is Kniasz Wielki w tych czasiech seym u siebie miał, chczancz od wssitkich ludzi poddanych swych wolą ich wiedzieć, iesli z Waszą Krolewską Mością o woynie abo o pokoy stanowić, y tak sprawę daią, że wssitka ziemia prosili Kniaza Wielkiego, aby o pokoy stal, opowiedaiancz, że wienczei s tego siel ich nie masz, przeciw silnemu hospodarowi trudno woiować, gdisz dla spustoszenia ich oyczizn, nie maią na czim i s czim; y na tim, powiada, postanowili, że się z Waszą Królewską Mością mirzić, wssitkie zamki Inflaczkie chce puścić, aby telko przimierza doszedl, a nietilko z Waszą Krolewską Mością, ale y inssemi y s Czarem Przekopskiem, dla czego, powiada, Kniaz Wielki gończa do Waszey Krolewskiey Mości dworzanina swego Chomę Buturlina z Moskwi iusz odprawiel, a possly, powiada, wielkie Mikitę Romanowicza y z inssemi boiarj dumnemj y s dworem swem ius wyprawuie, y wyprawy iem barzo kostowne sprawuie, ktorich, powiadaią, za tem gończem Buturlinem wrichle poslie. Które riczerstwo Waszej Krolewskiej Mości z laskiei P. Boga wrocieli się z ziemie nieprziacielskiei swego nic nie utraciwszi, y tak znaczny posługi świadecztwa podpieraiącz, te więznie siny boiarskie mnie sludze Waszej Krolewskiej Mości oddali, ktorich ja do Waszej Krolewskiej Mości Pana nassego Miłoscziwego possiłam przes slugi Waszej Krolewskiej Mości, thowarzisza mego P. Arnolpha Werzikowskiego, a thowarzisza rothmistrza Waszej Krolewskiej Mości Holubowego P. Pietra Kokliny, ktorzi na tei pośludze sami ossobami swemi beli y uczciwie służili; o czim oni więznie sami ięziki swoiemi y ci sludzi Waszej Krolewskiej Mości o wssitkim dostateczną sprawę dadzą. A prosiem pokornie Pana nassego Miłosczlwego, aby te poslugi nasse Wasza Krolewska Mość nas Miłosczlwy Pan wdzienczuie, laskawie a miłosczlwie przijmować raczel, y nam wiernem sługóm y poddanem Waszej Królewskiej Mości miłosczlwie łaską swą Królewską iako Pan chrzescianskij pamiętal. A is wysługa wysla za wssitkich iednostaynie riczerstwa Waszey Krolewskiey Mosci, proszę gdzieby do sluzb Waszej Krolewskiej Mosci bela ich wientsza potrzeba, aby zapłata im

nie omieszkawała, gdis wssisczi thowarzisze Panom rothmistrzom tak y mnie słudze Waszej Krolewskiej Mości opowiadali, ze bes datku przi tim zamku wieneci służić nie mogą ani chcą. S tim nanisze służby etc. Datum z Wielkich-Luk 8 Ianuarii 1581. Philon Kmitha Czarnobelski, woiewoda Smoleński, namiessnik W. K. M. Wielkich-Luk, starosta Orssański.

3.

LIST OD PANOW ROTHMISTRZOW Y RICZERSTWA KROLA IEGO MOSCI, W ZIEMIĘ NIEPRZIJACIELSKĄ POSLANEGO, DO PANA PHILONA WOIEWODY SMOLENSKIEGO.

Miłosczivy Panie woiewoda Smoleńskij. Daiemy Wasz-Mosci znać, is dnia dzisieyszego, za 4 godziny przed swithaniem s piątku na sobotę, przislismy do Chełmu y przipuścili roty piesze P. Borukowskiego, P. Grzimałę y P. Merieńskiego, ktorzi zarasz, maiancz przipriawy do zapalenia, bronę zamkową zapalili, a rotą rothmistrza Krola Iego Mości P. Hołuba z rothmistrzem swem, a my s sluzebniki Wasz-Mości s nim pospołu, maiancz wiadomość, ys woiewoda z dziećmi boiarskiemi na possadzie stoij, Tatar kilkaseth koni myśmy s P. Hołubem na poszad przipuścili; ale woiewoda z dziecmi boiarskiemi, wziąwszi wiadomość od strazy o woysku Krola Iego Mosci y na oko obaczіwszi, do zamku uciekł; myśmy s P. Hołubem, nie maiancz zadnego zahamowania na posadzie, zamek wkolo obstampiwszi, do scian przipuścili, a woiewodowie, dzieci boiarsczi y strzelczi zamku męznie bronili. A zatim I. M. Pan woyskij z rotami hussarskiemi także wkoło zamku obegnali, y za sczęściem Iego Królewskiej Mosci y za dobrą sprawą Wasz-Mości nassego miłościwego Pana y starssego nassego P. woyskiego Witempskiego, ktori na ten czas nad nami iest przełożonem, y za męznem riczerstwem Iego Królewskiey Mości, przіezim tesz wssisczi sluzebniczi Wasz-Mości beli, zamek wssitek przes zapalenie ogniem iest wzienth, od przipuszczenia ludzi do niego za dwie abo połtori godziny. Nad którim wzienth iest starszi woiewoda kniaz Piotr Iwanowicz Boratinskj, a drugi woiewoda Menzik Pankratowicz Panak, a głowa strzeleczka Michaiło Axieneiewicz Zybin, a trzeci woiewoda Iuri Wasilowicz sin Kussieczkoi nie wiemy iesli zgorzał, iesli zabith, miendzi trupy iescze nie nalezion, a sethnikow 5, o którich iescze wiadomosci wziąć nie mogli, iesli zywi abo

zgorzal ktori z nich. Dzieci boiarskich kilka wzientho zywych zacznych, a wssitkich dzieci boiarskich belo 100. a strzelczów 600, pospolu 700.

4.

PRZEPISZ LISTU GOŃCZEWI DANEGO.

Od Wielkiego Hospodara Stephana Bozą miłością Krola Polskiego y Wielkiego Kniaza Lithewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmodzkiego, Mazowieczkiego, Inflanczkiego, Xiążencia Siedmiogrodzkiego Wielkiemu Hospodaru Iwanu Wasilewiczu Bozą miłością Hospodaru wssitkiei Rusi y Wielkiemu Kniazu Wolodimirskiemu, Moskiewskiemu, Nowogrodzkiemu, Kazańskiemu, Astrachańskiemu, Pskowskiemu, Iuhorskiemu, Permskiemu, Wiackiemu, Bolharskiemu etc. Przislaliście do nas gończa swego Repczuka Klemanczowa z listem, przipominaiancz nam o poszlaniu do nas posłow waszich stolnika y namissnika Nizechorockiego kniaza Iwana Wasilewicza Siczkiego Iarosławskiego s thowarziszmi, po tim wssitkim, iakośmy[1]) przes listi y poszłancze nasse s tobą roku przeszłego obszyłali się, y wiedzieć chcesz, iesli wprzod przimierza abo woyny chcesz z nami[2]), a daiecie naukę posłom waszem przesz tego posłańcza swoiego stanowić dziela miendzi nami a tobą, abyśmy dopuscili mu widzieć się s poszły wassemi, y żebyśmy s niemi Panom Radom naszem namawiać się y zastanowienie ku dobremu pozitku czynić roskazali, y ich bes omieskania do was odprawili, y naszich poszłow wielkich do was poslali. Temu wssitkiemu s pissania wassego rozumieliśmy, y dziwno to nam, że iakoby niechcancz rozumieć pierwszemu piszaniu nassemu, dowiaduiesz się umysłu nassego do woyny, abo do pokoiu; a my iusz y pierwy nie ieden ras o tim do was pissali, y poszłom wassem przes Panow Radi nasse oznaymili, okrom czego woyny zastanowienie być nie może, przez[3]) dworzanina nassego Hrehora Lozowiczkiego, przi ktorem tesz y poszłowie twoi do ciebie dworzanina twego Mikiffora Suszczowa possilali, dostatecznismy piszać[4]) wam w liscie naszem roskazali. Co y teras tim listem nassem oznaymuiem, że my dla dobrego chrześciańskiego chcemy s wami dobrego postanowienia, i oznaymilismy wam, że do-

---

Поправки изъ той же грамоты на западно русскомъ нарѣчiи, помѣщенной въ Посольск. Книгѣ Метр. Лит (т. 2, № 61): [1]) и о томъ всемъ. [2]) остаи впередъ миритисе намъ з вами албо воеватисе. [3]) и черезъ. [4]) выписать

kand ludzie waszi w ziemi Inflanczkiei benda, nigdi miendzi nas y państw nassich dobri y slussny pokoy stać się nie moze. Tosz y teras poszłom wassem od nas iest odpowiedziano, is poszlańczom (i s poslańczem) twem z Repczukiem Klimmeziowem dopuscilismy rozmowy mieć, ale iako wy sami do nas pissali, barzo za lekką rzecz ukrziwdzenie państw y poddanych naszich pokladaiancz, telko czterech zameczkow nam postempowali, takiesz y poszlowie twoij odstempowali nam niektorich zameczin, co nassi poddani na poziwienie swe mieli y tąs woyną spustoszale, za wciągnieniem nassem[5]) do oney ziemie nassei Inflanczkiei, a i tego nie darem odstempowali, ale domawiali się, żebyśmy postempowali wam zamków, które P. Bog z laskiei swey s roku przeszlego w rence nasse podal, y takowych, s których ieden albo dwa wientszei szerokości y moznosci nizli wssitkie, co od was y od poslow waszich podawano nam, a s tego porozumiecie[6]) po wssitkich postempkach wassich y poszlow swych, iesli się zgadza s pissaniem wassem, iako nam piszecie y roskazuiecie[7]), że z nami braeztwa y prziazni załacie, a tego, co iest sprawiedliwie nasse, odstąmpić, y o dawnych dzielech, iakoby w zapomnienie poloziwszi, zadnego narownania y nagrodi czinić nie chcecie. To rosządziwszi u siebie dobrze, nie naydziesz żadney przieziny we wszitkich sprawach y postempkach nassich przeciwko sobie, tilko co iest przistoynego panowaniu nassemu, ze wszelakiem politowaniem chrześcianstwa y s poważeniem a sklonnością ku dobremu poziciu. Gdis y miendzi rodzoną bracią, za ukrziwdzeniem bes nagrodi y slussnego pomiarkowania, prziażń gruntowna zatrzimana nie bywa; niemni miendzi nami y woyny[8]) za tak besmiarnem skrziwdzeniem s przeleniem krwie poddanych nassich, takiemi lekkiemi postępkami bes slusznei nagrodi nigdi ku postanowieniu prziść nie moze. I acz poszłowie wassi takowy czas zmieskali w panstwach nassich, oczekawaiancz wiedzieć wolą twoię, a teras ius za tem wtorem poszlaniem od was tego goncza wassego, oznaimili nam, is ku dalssemu zastanowieniu nauki od was, zwlascza o ziemię Inflanczką nie maią, przetosmy poszlow wassich do was odprawili y tego gońca waszego przi nich naprzod ich, do was odsylamy, a poslow nassich slać do ciebie nie mamy s czim, gdis twoij poszłowie nic nie postanowili. Wssakosz zachcesz li krwie przelanie

[5]) вашимъ. [6]) порозумейте. [7]) показуете [8]) и вами.

niiać, y z nami w przijazniei byc, y ti by k nam poszłow poslal nieomieskanie z dostateczna nauką, uwaziwszi to podlug pierwszego piszania wassego[9]), y poruczíwszi im, czimby rzeczi tak wielkie y dawno zassłe ku przimierzewi y uspokoieniu prziwiesć się mogly, y grunthowna prziazn miendzi nami y panstwami nassemi y twoyemi na wieczne czassi zmocznila się; a gdi z nami braczłwa y przijazni szczerem serczem zachcecie, naydziecie nas s takowa przijaznia przeciwko wam sklonnem, że nietilko nam samem, ale państwam zobopolnem wssitko dobre y wielki pozitek przíwieść moze. A zatem, iako nam piszesz, y braczkiego titulu miendzi sobą sprawiedliwie uziwać mozem[10]).

5.

ODPOWIEDZ OD KROLA IEGO MOŚCI POSZLOM KNIAZA WIELKIEGO MOSKIEWSKIEGO PRZESZ P. WILEŃSKIEGO DANA.

Przissłaniście od Hospodara wassego do Krola Iego Mości dla zastanowienia woyny y przíaźni miendzi Iego Krolewską Moscią y Hospodarem waszem, y którémeście obyczaiem postempowali, a co za rzeczi wam poruczone od Hospodara wassego mieli, powiedzieliście przed Iego Krolewską Moscią a szerzey na obmowach bywaiancz z I. M. Panami Radnemi, ktorich Iego Krolewska Mosc ku namowoń z wami za pissaniem y roskazaniem Hospodara wassego naznaczić raczeł. Ponawiaiancz wam spominaniem nie trzeba, bo to sami mozecie dobrze wiedzieć. A co was Hospodar slownie przes was ku Iego Krolewskiey Mości roskazal, w lisciech swoich nie po ieden ras pissal, chcancz w przíaźń Iego Krolewskiey Mosci wstampić, y pokoy miendzi panstwy zatrzimać dla dobra chrześciańskiego, ale rzeczą tego nie pokazal y nie pokaze, gdisz wolności (własności) panstu Iego Krolewskiey Mości nad sprawiedliwość posięgnionych nietilko nie odstempuie, ale y moczi wam nie dal mowić o tim, s czego woyna nawieneey mnozić się musi, w czim potrzeba iest wassemu samemu Hospodaru uznać się, a co nad sprawiedliwość zabrano, wrocić. Przeto Iego Krolewska Mość was poszłow wielkich do Hospodara wassego ius odpuscić raczi, a w tim P. Bogu się oświadcza, a Hospodarowi wassemu iako przes list, tak y terasz przes

---

[9]) нашого. [10]) Писанъ у Варшаве, лѣта Божья нароженья 1581, мѣсяца.

was oznaymuie, że uspokoienia y dobra chrześciańistwa Król Iego Mośc zi-czić raczi, za slusznem postanowieniem, ktore się począć nie moze, aszby Hospodar z ziemie Iego Krolewskiej Mości Inflanczkiej ludzie swe wywiodł, a iako własności państwom Iego Krolewskiey Mości nalezance, odstampieł. A gdi to uczini, tedi przes poszly o Siewierską ziemię y o zamki, o Smoleńsku y o przigrodi Smoleńskie, także y o Nowogrod Wielki, o Psków, o przigrodi y ziemi ich, nad sprawiedliwość od panstw Iego Krolewskiey Mości oderwane, chcze Iego Krolewska Mość namowy y postanowienia z wassem Hospodarem czinić iako bendzie przistalo, dzialaiac to dla uspokoienia chrześciańskiego y dla dobrego pomieskania z hospodarem wassem. A zatim y braczkiego titulu, o którem was Hospodar pisse ku Iego Krolewskiey Mosci, uziwać Iego Krolewska Mość z waszem Hospodarem przistojnie chce, na wieczny pokoy miendzy hospodarstwy.

6.

LIST MOSKIEWSKIEM POSZŁOM DO PANA ICH OD KROLA IEGO MOŚCI DANY.

Pzrissłaliście do nas poszlow wassich wielkich, stolnika swego y namiessnika Nizechoroczkiego k. Iwana Wasilewicza Syczkiego Iarosławskiego, dworzanina dumnego y namiesznika Ieliatowskiego Romana Michałowicza Piwowa, a dziaka Chomę Druzinę Panteleiewa sina Peterkina, pissancz y wskazuiancz do nas o przimierze y o dobrei zmowie, do czego wsitkiego, co belo z dobrem chrześciaństwu y porownaniem dawnych dzieł y ukrziwdzenia państw y poddanych naszich, skłonność nassę poszlowie twoi znać mogli, y dla tego tak dlugi czasz w państwach nassich pomieskali, żeby ich dostateczna nauka od was dossla w tich rzeczach, które miendzi nami nieprziaźń mnozą, czinby się przistoynie zastanowić moglo; wszakosz isz od wasz zupełny nauki za possyłaniem od was, y powtore za drugim wassem possilaniem do nas przesz poslańcza twego Repczuka Klimanczowa, ku gruntownemu zastanowieniu y narownaniu wssitkiego, co s stroney slussnie przeciwko nam y państwąm nassem wassei pokazano być ma, nie mieli, i my poszlow wassych do wasz odpuścili y przesz państwa nasse ze wszelaką uććiwośćią prowadzić roskazali. A wy ieśli zachcecie z nami dobrego

pozycia, y krwie przelania uijać, żebyście k nam uiemieskanie odprawili poszłow, którziby mieli dostateczną mocz wssitkie róznicze y nieprzijaźniei ku slussnemu uspokoieniu przíwieść; a my, zandaiancz dobra chrześciańsíwu, do wsitkiego tego, co nam Hospodaru chrześciańskiemu przistoi, iakośmy zawsze skłonni beli, tak y wprzod przichylnosć nassę doznacie etc.

7.

STEPHANUS DEI GRATIA REX POLONIAE, MAGNUS DUX LITHUANIAE, RUSSIAE, PRUSSIAE, MASOVIAE, SAMOGITIAE etc., PRINCEPS TRANSYLVANIAE.

Anna eadem gratia Regina Poloniae, Magna Dux Lithuaniae etc. Significamus his litteris nostris, universis et singulis, quorum interest vel intererit. Quod nos Anna praefata Regina, de consensu serenissimi Regis supradicti Stephani, coniugis nostri charissimi, recognovimus et per praesentes recognoscimus in praesentia notariorum publicorum infrascriptorum, ad id specialiter vocatorum et requisitorum, nihil nos prorsus iuris et proprietatis vigore alicuius successionis et devolutionis, sive post serenissimos parentes, sive etiam fratrem nostrum desideratissimum, in bonis aliquibus in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae ac dominiis illis annexis, aut haereditario, aut obligatorio, aut alio quocunque nomine, tum et in summis in bonis itidem aliquibus inscriptis et serenissimae matri nostrae reformatis, habere neque aliquid nobis ad ea ipsa bona et summas competere posse vel debere. Proindeque spondemus et cavemus pro nobis et successoribus non esse nos unquam et successores nostros ordines Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae et dominiorum illis annexorum nomine eiusmodi successionis et bonorum ac summarum inquietaturos, vel aliquod negotium illis exhibituros. Omnimodo et nobis et successoribus nostris perpetuum silentium imponimus, atque insuper si Regni et Magni Ducatus Lithuaniae ordines maiorem et ampliorem cautionem et assecurationem in eo negotio desideraverint, eam proximo deinde generali Regni conventu ita, quemadmodum necessitas postulaverit, daturas et facturas nos esse promittimus. Quae tamen melioratio etiamsi aliqua ex causa non fuerit consecuta, nihilominus haec recognitio nostra eiusmodi pondus habitura est, ac si in

amplissima et sufficientissima forma esset facta. In quorum omnium fidem utriusque nostrûm, sigilla praesentibus sunt apposita, et manuum etiam nostrarum ac qui vocati fuère ad hunc actum notariorum publicorum subscriptione, ea omnia roborata. Datum Varschoviae in conventu Regni nostri generali, die XX mensis Februarii anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Praesentibus reverendis magnificis et generosis: Petro Myskowski Cracoviensi, Stanislao Carnkowski Vladislaviensi et Pomeraniae, Victorino Wirzbiczki Luceoriensi, Adamo Pilchowski Chelmensi, Martino Bialobrzeski Camenecensi Dei gratia episcopis; Nicolao Radziwil duce in Dubinki et Bierke, palatino Vilnensi, supremo exercituum Magni Ducatus Lithuaniae capitaneo, Ioanne Kostka de Stangenberge palatino Sandomiriensi, capitaneo Marieburgensi, Pucensi Derschoviensique, Eustachio Wolowicz castellano Vilnensi, cancellario Magni Ducatus Lithuaniae, Brzestensi, Cobrinensique capitaneo, Alberto à Lasko Siradiensi, Nicolao a Mielecz Podoliae ac capitaneo novae civitatis Corezin, Grodecensique, Ioanne Tarlo de Szczekarzowicze Lublinensi et capitaneo Pilsnensi, Andrea comite in Thenczin, Belzensi et capitaneo Oswieczimensi, Zatoriensi Hrubresoviensique, Petro de Potlulicze Plocensi, Stanislao Kriski de Drobnin Masoviae et capitaneo Plocensi, Nicolao Kiska de Ciechanowiecz Podlachiae et capitaneo Drohiciensi, Bielsczensique, Anselmo Gostomski Ravensi — palatinis; Paulo Sczawiński Lanciciensi et capitaneo Sochaczeviensi Varecensique, Stanislao Herbore de Fulstin Leopoliensi et capitaneo Samboriensi, salinarum in Russia praefecto, Mniska Volhiniae, Andrea Firley de Dambrowicza Lublinensi et capitaneo Samboriensi, Gregorio Fieliczszi Plocensi et capitaneo Zakroczimensi, Alexandro Lasez Czernensi et capitaneo Chelmensi, Nicolao Firlei deDambrowicza Brecensi, curiae Regni referendario et capitaneo Cazimiriensi, Stanislao Sirakowski de Boguslawicze Landensi et capitaneo Przedecensi, Ioanne Siemenski Zarnoviensi, Ioanne Grodzienski Krzivinensi, Stephano Grodzieński Naklensi, Ioanne Koscieleczki Biecloviensi et capitaneo Bidgostiensi, Stanislao Gostomski Sochaczoviensi et capitaneo Ravensi, Alberto Raczaiski Varschoviensi, Andrea Howskij Visnensi, Sandivogio Drohiczanski Lubaczoviensi — castellanis; Andrea Opaleński de Bnin, Regni supremo marschalco, Maioris Poloniae generali Sremensi Rohatinensique capitaneo; Ioanne de Zamoscie cancellario Regni nostri, Belzensi, Knysinensi

Miedzirzecensique capitaneo, Ioanne Borukowski de Bielino vicecancellario Regni, praeposito Lanciciensi, decano Karschoviensi, Ioanne Dulski thesaurario Regni generali, Branscensi, Rogozuensi, Swiecensique capitaneo, Ioanne Hlebowicz thesaurario Magni Ducatus Lithuaniae, Radoskoviensique capitaneo; Andrea a Zborow curiae Regni marschalco, Radoniensique capitaneo. — Stephanus Rex. Anna Regina.

Et quia ego Mathias Mathiae Clodzinski, dioecesis Posnaniensis, sedis Apostolicae protonotarius ac serenissimi Poloniae Regis secretarius, praemissis omnibus dum ita agerentur praesens una cum subscriptis testibus interfui, eaque sic, ut supra habetur, facta fuisse vidi et audivi, ideo has litteras manu mea propria subscripsi, et signo, quo in talibus uti consuevi, notavi, in fidem praemissorum vocatus et requisitus. Similiter quoque ego Mathias Alberti Bech, dioecesis Cracoviensis, sacrae authoritatis Apostolicae publicus notarius et etiam serenissimi Regis Poloniae secretarius, quum praemisso negotio una cum subscriptis testibus praesens adfui, et ita rem hanc actam fuisse vidi et audivi, ideo etiam easdem litteras manu propria subscripsi, et signo, quo in eiusmodi negotiis usurpare consuevi, notavi, in praemissorum vocatus et requisitus.

8.

POSTULATA DUCIS CURLADDIAE.

Cum Sacram ac Serenissimam Regiam Maiestatem Dominum nostrum clementissimum non lateat restare in privilegiis illustrissimi Ducis Curlandiae et caet. nonnulla negotia ad debitum finem nondum deducta, proinde Eius Illustritas pro ratione suae necessitatis magnopere et humillime rogat a Sacra Regia Maiestate ea, si non omnia, saltem subsequentia per occasionem aliquam, quae in his Comitiis se forsan offerre poterit, clementissime ad effectum suum promoveri.

I. Si ex Comitiis institutis a Sacra Regia Maiestate aliqui nuncii ad serenissimum Regem Daniae ibunt, commendandum illis esset negotium permutationis enervati et exhausti consumptique episcopatus Curlandici pro tam egregia et fertilissima ditione Senneburgensis arcis et eius attinentiis, ut sine longiore dilatione dudum promissum effectum consequatur. Si vero ali-

qui ad S. R. M. a serenissimo Daniae Rege venturi sunt, idem cum illis agendum, ne in suscipiendis forte tractatibus negotium hoc praetereatur, sed potius secundum pacta conditionibus includatur.

II. Similiter in ista occasione habendam esse rationem viginti millium talerorum per magistrum Furstenborgium in usum equestris ordinis a Serenissimo Daniae Rege acceptorum, pro quibus Illustris Curlandiae Dux ex iure suae cessionis tenetur, quomodo eius Celsitas intercedenda S. R. M. promotione isto debito exonerari possit, quod quidem ex Dania illustri Duci Holsatiae Magno concessum iam prius est, ut hoc ipsum pro se repetat.

III. Ut percommoda media eliberorum Crobinensium in prima Livoniae ad inclytum Regnum hoc concessione et subiectione tam sancte promissae nunc tandem satisfia(n)t, et arx cum districtu illustri Duci concedatur, antequam a moderno possessore omnes commoditates (quarum interceptio irreparabile haereditariumque damnum eius Celsitati infert) funditus devastentur et plane in nihilum redigantur. Causae promovendi faciliusque obtinendi eliberationem fere hac sunt: 1) quod in decuplum illustrissimus Dux Prussiae pro expensae summae debito Crobinensi districtu per tam multos annos functus sit. 2) quod concisione nemorum aliarumque commoditatum, devastatione, haereditarium damnum et omnino huic summae non comparandum illustri D. Duci Curlandiae ibidem sit illatum. 3) Habendam esse rationem aliorum quoque suae Celsitatis damnorum, fere integros viginti quatuor annos, durantibus in Livonia continuo bellis, perpessorum, unde eluctari eius Celsitas cum suis haeredibus vix unusque poterit. 4) Sedisse Dominos Pruthenos per tantum temporis hactenus tanquam intra muros, nihil vero vel parum opis vicinis afflictissimis Livonibus subsidio contulisse. 5) Igitur et gratitudinis et christianae commiserationis, atque adeo aequitatis ergo (si necessitudinis et vicinitatis jus illos non movet) ad voluntariam et liberam restitutionem Crobniae flecti se citius forsan passuros. 6) Quodque maximum est in gratiam S. R. M. utpote quae communem omnium ditionum ac provinciarum inclyto Regno adiunctarum salutem curat, tuet, promovet, facere hoc minime recusaturos.

IV. Et quando quidem illustris Dux Dominis Gedanensibus certam pecuniarum summam in necessarios Livonici belli usus acceptam debeat; dignabitur S. R. M. humillimo illustris Ducis rogatu secundum Regium et cle-

mentissimum promissum Eius Celsitatem inde liberare et absolvere, ne molestias aliquas ab illis in posterum experiatur.

V. Cumque similiter ante annos summam in belli necessitates conversam a Rigensibus illustris Dux acceperit, proque ea quaedam sui Ducatus bona illis pignoris nomine inscripserit; hanc vero secundum pacta commodiori aliqua ratione Sacra Regia Maiestas ex thesauro suo hisce bellorum difficultatibus nimium gravato aeque minus ac Sua Celsitas dependere possit; petit Illustris Dux summam illam Rigensibus pro multis violentiis, injuriis, et damnis Suae Celsitudini illatis (quae sua atrocitate summam istam longe superant) decurtari, ab iisque in posterum caveri, quod ab ejusmodi gravaminibus sibi temperatiosi sint, et intra officii sui metas permanere velint.

VI. In consilio de recuperanda Pernavia annexo non gravabitur Sacra Reg. Maiestas suam vel Illustri Domino Duci vel ipsi praefecto arcis Rigensis, quam citissime, perscribere seu denuntiare sententiam. Petitur vero ab utroque, si quid in hoc ex voluntate et nutu Sacr. Reg. Maiestatis suscipiendum sit, secretissime illud servari, ne quid hosti de hoc innotescat.

Pro quibus omnibus illustris Curlandiae Dux immortales gratias debere et debiturum se agnoscit, suisque paratissimis servitiis ad gratitudinem praestandam paratissimum se semper exhibebit.

9.

RESPONSUM SACRAE REGIAE MAIESTATIS ILLUSTRIS PRINCIPIS DOMINI GOTHARDI, CURLANDIAE DUCIS, LEGATO GENEROSO OSWALDO A GRABAU DATUM.

Quam Sacrae Regiae Maiestati Illustris Principis Curlandiae Ducis legatus ab Eius Illustritate salutem cum testificatione observandae fideique erga Majestatem suam nunciavit, eam Regia Maiestas gratam habuit, parique salute Eius Illustritatem impertit, ac omnia ei comprecatur, quae ad Eius Illustritatis felicitatem pertinere possunt.

Quod ea attinet, quae Eius Illustritas cum Serenissimo Daniae Rege agi desiderat, cùm Sua Maiestas hoc tempore apud Serenissimum Daniae

Regem legatum neminem habeat, neque causa sit, cur isthuc ullum e suis nunc mittat, commendari res Eius Illustritatis non possunt. Faciet autem Sua Maiestas, ut Eius Illustritas intelligat, cùm occasio earum rerum agendarum se dederit, Maiestatem suam auctoritatem studiumque suum libenter interposuisse.

Apud Illustrem Principem Dominum Georgium Fridericum Marchianensem Brandeburgensem Sua Maiestas ad Crobinensem negotium authoritatem suam libenter accommodaret, nisi multis se hoc tempore nominibus impediri intelligeret, quò id facere minus commode posset. Ubi vero Sua Maiestas se bellicis istis occupationibus liberaverit in id incumbet, ut Eius Illustritas voti sui hac in re compos fieri possit. Ad idem Sua Maiestas ad id in hisce suis bellicis occupationibus responsum det, quod Eius Illustritas de Gedanensium ac Rigensium credito expetivit. Palense negotium, de quo illustris Domina Anna Curlandiae Ducissa scripsit, ac per eundem legatum egit, Sacra Regia Maiestas ex relatione commissariorum suorum perspicit eo in statu esse, ut jure iudicioque non incommode Eius Illustritas eo pervenire possit, quod a Maiestate Sua concessum habet. Qua in re Maiestas Sua prima quaque oportunitate, qua agi de ea poterit, officium suum in se desiderari non sinet. Ad haec Sua Regia Maiestas non dubitat, quin Eius Illustritas, cuius potissimum salus ac status hoc in bello, quod Sua Maiestas cum Mosco susceptum habet, versatur, nihil praetermissira sit, quodcunque et ipsa navare et inferre ad res contra hostem gerendas possit; tamen Maiestas Sua facere non potest, quin, cùm Eius Illustritas hoc proximo biennio quieverit, Eius Illustritatem etiam atque etiam moneat, ut hoc anno maiore aliquo conatu Suae Maiestati adsit et, excitatis eam ad rem subditis suis, ope aliqua salutem communem adiuvet, quò bello huic finis quam primum imponi possit, quod ipsum ad Eius Illustritatis earumque ditionum, quas Eius Illustritas habet, quietem, securitatem, utilitatemque plurimum pertinere, satis Eius Illustritas intelligit. Haec Sacra Regia Maiestas ad ea, quae a commemorati illustris Ducis legato exposita fuerunt, habuit respondere. — Datum Varssaviae, die XXIII Martii, anno Domini MDLXXXI.

10.

LITTERAE PRO COADIUTORIA REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI DOMINO, STANISLAO KARNKOWSKI G. C. ARCHIEPISCOPO GNESNENSI NOMINATO, SYNCERE NOBIS DILECTO.

Stephanus Dei gracia Rex Poloniae etc.

Reverendissime in Christo Pater, syncere nobis dilecte. Cum S. V. coadjutoriam, morte reverendissimi olim archiepiscopi interveniente, effectum suum non esse sortitam, atque ita evenisse sciamus, ut nostrae erga S. V. benevolentiae quam semper gessimus, maius extet documentum, mittimus S. V. per generosum Franc. Wiesselem cubicularium nostrum novas nominationis nostrae litteras, quibus, quod Deus ecclesiae suae, nobis, reipublicae nostrae, ipsiusque (ipsique) S. V. felix, prosperum ac diuturnum esse velit, archiepiscopum Gnesnensem nominavimus et designavimus. Credimus autem S. V. eam benevolentiam nostram, qua illam ante alios amplexi sumus, studio et officiis suis, prout hactenus diligenter fecit, ubi usus postulaverit, semper nobis cumulatissime relaturam esse. Quum vero Soleioviensis monasterij loci ordinarius factus est, postulamus a S. V. ut intrusum illorum non modo non investiat, sed electionem novam indicat, omnemque in gratiam nostram det operam, quo ab istis fratribus maior dignitatis et iuris nostri in eo habeatur ratio, ut, postposito electo suo, iuri nostro se accomodent ac Ven. Georg. Fabium praepositum Praemisliensem in abbatem suum eligant. Id ut S. V. sibi et illis persuadeat, nos neque compositionibus neque aliis rationibus adductos iri, quin a proposito nostro dimoveamur. Efficiet itaque S. V. ut (ne ad duriora consilia procedamus) dignitatis, commendationis ac iuris nostri potissima ab illis habeatur ratio, illeque intrusus ex abbatia deponatur, ac monasterio illi praedictus praepositus Praemislensis praeficiatur. Quod S. V. dum ad eam rem animum suum apposuerit, nobisque gratificari voluerit, minimo negotio perfecturam rem facile nobis persuadeamus. Non enim de abbatia Soleioviensi agitur, sed veremur, ne, si isti fratres temeritate sua ad eum finem, quem illi cupiunt, rem perduxerint, abbatiarum omnium dispositio, quae semper serenissimorum Regum iuris erant, ad temulentos fratres contra ius nostrum et antiquam consuetudinem cum summa indignitate nostra devolvatur. Quod illius prudentiae ac erga nos studio et observantiae committi-

mus. Quid Internuncius Moschi nobis attulerit, quidne illi responderimus, ex exemplo, quod praesentibus adiungimus, S. V. cognoscet, quam bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XXI mensis Aprilis 1851 anno, regni nostri quinto. Stephanus Rex.

11.

LITTERAE NOMINATIONIS.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Reverendissime in Christo Pater, syncere nobis dilecte. Posteaquam de obitu reverendissimi olim archiepiscopi nuncium nobis allatum fuisset, inter frequentes cogitationes nostras, quas eo nomine suscipiebamus, quem potissimum in locum illius sufficeremus, nullus nobis in mentem veniebat, qui cum pietate in Deum et erga fidem catholicam propensione, tum meritis erga nos et rempublicam, consilij iudiciique maturitate ac rerum cognitione et usu, a nobis S. V. praeponendus essét. Itaque cum ea omnia in S. V. cumulata esse videmus, quae ad munus archiepiscopi non modo cum dignitate nostra et reipublicae, sed cum utilitate illius et inprimis ecclesiae Dei obeundum necessario existimatur, cumque S. V. suam erga nos et rempublicam fidem, merita, labores et pericula, quae difficillimis quibusque tempribus patriae suae ac nobis probavit, ita sunt omnibus perspecta, ut iudicio omnium dignissima habita sit, cui tanti honoris fastigium a nobis deferatur; itaque, vacante ad praesens archiepiscopatu Gnesnense, Sinceritatem Vestram archiepiscopum Gnesnensem, quod Deus ecclesiae suae, nobis ac reipublicae, tum ipsi S. V. felix ac diuturnum esse velit, nominamus, designamus, et esse praesentibus iubemus. Scripsimus diligenter, cùm Summo Pontifici, tum illustrissimo protectori et viceprotectori regni nostri et aliis cardinalibus id (ut) apud suam sedem efficiant, quo hanc nominationem nostram rectam et gratam habere ac auctoritate sua quamprimum approbare et confirmare velit. Cuius divini nostrique in se collati beneficii credimus Sinceritatem Vestram gratam ac memorem futuram. Litteras itaque nostras ad S. D. N. et Ill. Cardinales, quomodo illi commodius videbitur perferendas Romam curabit. Synceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, XXII mensis Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Stephanus Rex.

12.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Wszitkiegoć wiedzieć nie mogę, moy Miłoszcziwy Panie, co się sam (tam) po odyachaniu W. M. dzialo, bo na tey zgonie wienecci człowiek u kałamarza tkwial, nis s to czaszu y ulacznienia mogł mieć do wzienecia wiadomości o rzeczach. Iednak to, o czim wiadomosć mam, o tim krotcze W. M. znać dawam, iusz tesz prawie nogę w strzemieniu maiancz. Tam ku swym skoros W. M. odyachać raczeł, odprawował K. I. M. te poszły czudzoziemskie, ktorzi beli pozostali, s czim? to iusz W. M. lepiei, nisli ia, wiedzieć moze; posliedzi przyachal tesz beł woiewodi Woloskiego poszlaniecz, przyniosł officiosas litteras, officiosas odniosł, inne rzeczi, iako de commercijs, około kommissarzow, s stroney zobopolnych krziwd oretenus opowiedał, et non caruit suspicione, aby tu raczei na spiegi, nisli s czim gruntownem priszlan beł. Odprawował tesz post dominicam passionis K. I. M. relacijne sądi, skoro po kwiethni niedzieli limitował wssitko; limitatiei nie widziałech, ale tę mam sprawę, isby as post reditum in regnum ex bello; acz w tei limitatiei iest kilka exceptiei, ktore w Mscibowie mialy być odprawione. Te tesz pro more exceptae causae fisci et redemptionis bonorum regalium. K. I. M. wczora stand iusz wyiachal. Na rostaniu beł u Krolowey Iey M. dobrey mysli, y liberalius pił, y tak consortem odyachał; co się przed tim skarzono, nie wiem na jakie rozyachanie, to teras contenci. I. M. P. kanczlerz w przeszłą wielgą srzodę poyachał tesz stand do Garwolina na swientha, dziśby stamtand do Rusi wyjachać zaś miał. P. Gnieznienskij przibeł tu wczora; nic nie powiada, aby się mialo co ponowić s stroney Moskwy; iakosz gdi nasi pod Ruszą beli, miasto spalili y z wielką korzisczią stamtand się wrocieli. Frassuie sie snadz na poszly swe Moskiewski, że, rebus infectis, iadą, y theby snać voces iego być mialy: «Poszlałech po Krolestwo Polskie poszly, nic nie sprawili; poszlalech mierzić się, także; kolibych beł sam poiachal, y krolembych beł, y zastanowieniebych beł uczinił s stroney pokoiu; ale nielza, iedno muszę się sam uyrzeć s Krolem.» Othosz wiera nie wiem, iakoweby to miało być uyrzenie; Boże day to, lubo w

dobry obyczay lubo inaczy, byłby richlei, a nadzieia w P. Bogu, żeby dobry s nim koniecz. Iakoby długo K. I. M. w Mseibowie mieskać miał, niewiem nic pewnego; tom nadsłychnął, żeby w Wilnie miał być sub finem Maij, a stand tam iusz do woyska circa medios dies Iunii. Miedzi P. Kamieniecżkiem, ktori tesz sam beł nadbieżał, a P. Philipowskiem doszło iednanie, y przeproszenie zobopolne s karti. Ma P. Kamieniecżki dać P. Philipowskiemu 8000 flor. za skodi iakieś, albo raczei za to, że czorki iego nie poiął, ani poymie. P. woiewoda Siradzki stoij w kontrakcie s P. Czechowskiem s strony spusczenia Spiskiego starostwa iemu; miał mu dać 24000 flor. za doziwocie, wiencz nie wiem, doydzie-li; s strony dania pieniędzy iusz obradzono, skąd y kiedy bendą, y nie masz w tim dubium, iedno s strony P. Czechowskiego; by się nie kaiał, przywątpiwam, y słyczałech iednego tei tam familiei mowiancz: «tak pięknie Macieiewskiemu na spisku yako y Łaskiemu» i boie się, by im swoij nie rozradzili. Tak to rozumiem, że tego starostwa in eum finem dostawaią, aby z Ruberem ieść kwaśne iabłka, bo Kieżmark trzima; iużechmy go po dwakroć pod nim brali, pusciécześmy musieli; podobnobyśmy iescze chcieli weń wyachać, tak żeby iusz z niego nie wyiachac; co iesli się zdarzi, łacznie y głupi bacżić może, quorsum haec evadent. Przijachali beli temi czaszi snadź P. Czarnkowskij, on nas referendarz do Łowicza do x. arcybiskupa y s P. Zborowskiem marszałkiem y Samuelem, — snadz siplać około coadiutoriei x. Kuiawskiego. Nie kazałci ich do siebie pusćić, y nie barzo trefnie P. Pawłowi sinowczowi; by byli z zamku, abo z dworu iego nie ustampili do miasta, kazał ie częstować. Radby I. K. M. x. Fabiusza Dalmatę miał opatem Sulejewskiem, sed non succedit; trudnią się rzeczi; zas mniszi drugiego mnicha z Wangrowieczkiego klasztoru, Ostrowskiego obrali, postposita authoritate Regis, czim się barzo Pan obraziel, y uszadziel się na to, aby koniecznie został się na pliaczu; ziechało się tam snadź sliachty niemało, qui sibi ius fundationis vendicant, przi electiei stoią y protestuią się, że obtruditur extraneus contra statuta. Wiencz nie wiem, quis exitus erit comoediae. Varschoviae, 28 Martii 1581. X. Baranowski.

13.

LIST OD X. BISKUPA KUIAWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Milosciwy Panie marssalku koronny y generale Wielgiei Polski. S tey przyiazniei y checi, ktorą z W. M. dawno y statecznie, dalibóg, wiodę, oznaymuię W. M. smierć arcybiskupa niebosczika, ktori wczorayszi noczi P. Bogu duszę oddał, iako prizistało chrzescianskiemu y tak zacznemu senatorowi, na ktore arczibiskupstwo K. I. M. Pan nasz Milosciwy s przeirzenia tego, per quem reges regnant, nominować y dać mi ie niegodnemu kapłanowi (raczył), o ktore, Bog wie sercze moie, nigdim się u K. I. M. nie starał; wierzę, że W. M. moy M. P. pomozesz mi wespołek Panu Bogu dzieńkować za tak wielką łaskę y dobrodzieystwo, y pomocz mi, dalibog, bendziesz raczeł do tego, abych powinnosć pristoyną, na tem miescu bendącz, P. Bogu y rzeczipospolitey tim lepiei oddać mogł, iako ten, ktoris W. M. iest magna pars reipublicae nostrae, a co wientsza, w takiei wierze powszechny, ktorą W. M. pomnaza, et non erubescit profiteri hoc in medio inimicorum ecclesiae Dei. Za co wszitko benedictionem Domini bendziesz raczeł mieć w domu swym, y iusz masz. A ia, maiancz takiego zacznego y senatora y mego M. Pana y przyaciela, wiele dobrego w kosciele Bozem y w rzecziposponlitey za pomoczą miłego Boga uczinić bendę mogł. Nunc eae partes erunt W. M., isz iakom znał przedtim wielką chęć W. M. przeciwko sobie, iesczem teras tim wienczei tego pewien, że y teras in primordio regiminis mei y potim zawsze nie opuscisz mię W. M. Co ia altiori judicio W. M. comitto. Pewien tesz tego W. M. bye mozesz, że, dalibog, chęć moia y W. M. także y domowi W. M. się przigodzi et ipse occasiones quaeram. Iterum atque iterum łascze y milosci W. M. mego M. P. pilnie się zaleczam. Vladislaviae, 7 Aprilis 1581.

Miloszcziwy Panie marszałku, poszilam W. M. list od K. I. M., ktori iusz po moim wyiachaniu dobrze oddan mi iest, y zdai mi się potrzebny. — Stanisław Karnkowski, biskup Kuiawski, nominatus archiepiscopus Gnesnensis.

14.

KOPIA LISTU MOSKIEWSKIEGO, NA POLSKIE PRZEŁOŻONEGO.

Z Bozey łaskij Czar y Wielki Kniaz Iwan Wasilowicz, Czarz Kazański, Czarz Astrachański, Hospodar Pskowski, Wielki Kniaz Smoleński, Twierski, Iuhorski, Permski, Wiacki, Bolharski y innych. Bratu nassemu z Bozey łaskiei Królowi Polskiemu y Wielkiemu Xieńciu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkiemu, Mazowieczkiemu, Xienciu Siedmiogroczkiemu y innych. Poszylaliśmy k tobie bratu nassemu gończa naszego Czerepczuka Kliemienteiewa z listem, a przezeń żeśmy w tim swoiem liście k tobie pissali, isz miendzi nas przisly wielkie nieprziaźni y krwie rozlania. Thedi my y nad pierwszi obyczay posłaliśmy k tobie swych poszłow wielkich stolnika swego y namiesnika, Niżehorodzkiego kniaza Iwana Wasilowicza Syczkiego Iarosławskiego s towarziszami, dawszi im zupełną nauke, iako miendzi nas przistoij być braterstwu y miłości. A ti brat nas poszłow nassich u siebie zadzierzał, y na nasze takie ssyłania się, widząc ku wsselakiemu dobru, na żadne dobre ku pokoiowi chrześciańskiemu nie skłonisz się. Tediby ty brat nas Stephan Krol z naszemi poszly postanowienie miał uczynić ku pokoiowi chrześciańskiemu y przymierze postanowić przistoyne, y poszlow naszich do nas odpuścić, y swych poszłów do nas posslać, według pierwsich zwyczaiow. A ti teras brath nas tego gończa naszego Czerepczuka Kliemienteiewa do nas odpuściel, a przezeńżeś do nas w owem liście piszał, isz poki ludzie nassi w Inflanczkiei ziemi bendą, nigdi miendzi nas s tobą y miendzi panstw nassich dobri y słuszny pokoy stać się nie moze, y poszlow nassich odpuściles z nisczim, y gończa nassego Czerepczuka Kliemienteiewa przed nimi do nas odpuscil, a swych possłow ty brat nasz do nasz posłać nie chcesz, a chczemy li krwie roslanie uyąć, y s tobą w prziaźni być, abyśmy ku tobie slali, nie mieszkaiancz, swoich innych poszlow z dostateczną nauką, porucziwszi im, czimby takie rzeczi ku usmierzeniu y uspokoieniu prziwieść się mogly. My tedi listu twego, brata nassego wysłuchali y poszłów swoich wielkich stolnika swego y namiesnika Niżehorodzkiego kniaza Iwana Wasilowicza Siczkiego Iarosławskiego s towarzissami ku tobie bratu nassemu possiłali, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nas przistoi być braterstwu y miłości, we wsit-

kiem na się postempuiancz y nad pierwsze obyczaie, y poszłom swym zamkow w oyczisnie naszy Inflanczkiei ziemie (co nie przistoi) bes krwie rozlania tobie bratu swemu oddawać roskazali, co w żadnich państwach nie zachowuie się, a to dla tego, aby krew krzesciańską uiąć y ku pokoiowi przywieść. Iednak ti brat nas Stephan Krol y na takie nasze znoszenie się na żadne dobre namniei nie skłonił, y poszlow naszich ku nam z niczim odpuścił. My tedi y taką wyszoką miarę twoię brata naszego widzanc, y na to patrzanc, co y nie przistoi, zebychmy czinili, iescze na się postempuiancz, a ciebie brata swego napominaiancz, żeby krew chrześcianską uyąć, possylamy ku tobie bratu swemu poszłow swych, dworzanina swego y namiesznika Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Luskina (Puszkina), a dworzanina swego y namiesznika Szaczkiego Phiedora Andreiewicza Pieziemskiego, a dijaka swego Iwana Andreiewa sina Traphanowa, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nas przistoi być braterstwu y miłości. A iakoś brat nas Stephan Krol pisał do nas w liście swem, isz poki ludzie naszi w Inflanczkij ziemi bendą, tedi miedzi nas nigdi s tobą y miendzi państw naszich dobri y słuszny pokoy stać się nie moze; to tedi ti brat nas Stephan Krol sam mozesz rosządzić, iako tak wielkiei rzeczi mozno stać się, y ludzie z zamków wywodzić bez namowy (albo postanowienia). Przeto aby ti brat nas Stephan Krol przisłał do nas na te nasze poszly gleytowny swoy list s tim naszem gończem Hrehorem Skabardeiowym nie mieszkaiancz, iszby naszem poszlom prziść y odyść dobrowolnie bes wszelakiego zadzierzenia. A iako u ciebie naszi poszłowie bendą, tyby brat nas Stephan Krol swoim Panom radnem roskazał z naszemi poszly postanowienie uczinić ku wszelakiemu pokoiowi chrześciańskiemu, a my swoim poszłom o wszitkim y o Inflanczkiei ziemi roskazali namowy uczinić, iako ktori rzeczi przistoi stać się. A poki u ciebie brata naszego poszly bendą y namowę uczinią o wszitkim, tyby brat nasz ludzi nie zbierał y umnieyszenia skarbu swemu nie czinieł, a naszi poszłowie bendą u ciebie tegosz czaszu, y oczekawaią gleytu twego w drodze; a ludzie po naszich posliech, iako tu tobie poszłow swych stolnika swego y namiesnika Niżchorodzkiego kniaza Iwana Wasilewicza Syczkiego Iarosławskiego s towarziszami posłaliśmy, po wssitkim ukrainam bes przestanku woiuią, nie wychodząc, nad pierwszi obyczay. A s tem listem posłaliśmy do ciebie brata swego Stephana Krola lekkiego

gończa swego Hrehora Skabardeiewa, tyby onego nie zadzierziwał y do nas odpusciel richlo, a s nim na nasze poszły list swoy gleytowny posłał. Piszano na Moskwie roku 7089 Martij 15 dni.

15.

RESPONS KROLA I. M. DO MOSKIEWSKIEGO.

Od Stephana z łaskiei Bożei Krola Polskiego etc. Wielkiemu Hospodarowi wssitkiei Rusi, Wielkiemu Kniazu Wlodzimirskiemu etc. Tich czaszow przisłałeś do nas goncza wassego Hrehora Skabardeiewa z listem swem, w ktorem piszales do nas, wyrozumiawszi y wiadomość wziąwszi od posłow swych wielkich, którzi przedtim u nas beli, od stolnika swego y namiesznika Niżehoroczkiego kniaza Iwana Wasilowicza Siczkiego Iarosławskiego y od thowarziszow iego, dla czego przes tich poszlow twych miendzi nami y tobą rzecz dobra na pokoy chrześciańskij nie postanowila się, y chczanc, żeby krwie rozlanie w chrześciańslwie nie belo, oznaymuiesz nam, ys poszylasz do nas poszłow swych innych, dworzanina swego y namiesnika Muromskiego Ostaphicia Michałowicza Puszkina, a dworzanina swego y namiesnika Sziczkiego (Szaczkiego) Phieodora Andrzeiewicza [1]) sina Traphanowego, dawszi im zupełną naukę, ktorim obyczaiem, miendzi nas przistoi być bracztwu we wsitkim, y o Inflanczką ziemię kazaleś im postanowienie uczinić. A tak abyśmy na te poszły twe gleyt nas do ciebie poslali, a poszłowie twoi w drodze tego gleytu naszego oczekiwać bendą; a nisli do nas poszłowie twoi przijdą y postanowienie o wssitkim uczinią, piszałeś do nas, abyśmy ludzi nie zbierali, y skodi w skarbie swem nie przijmowali, cośmy z listu twego do nas piszanego dostatecznie wyrozumieli. Iusz kazde sprawy nasze wedlug woli Boži rzandzić zawzdi żandamy, a s pomoczą Iego swientą o dobrem chrzesciańskiem obmysliawaiancz, y wienczei nadewssitkie sprawy nasze od czaszu szczęśliwego naszego panowania na państwach naszich Koronie Polskiei y W. X. L. etc. z wolei Bożei przekladali y uważaliśmy uspokoienie y swiebodę chrześciańskiego narodu, pilnie strzegance, abyśmy lud Boži, zwierzchney władzy naszi od Boga zlieczony, nie na krwie rozlanie w chrzesciańslwie obraczali, przikladem inszich Krolów

[1]) Пропущено: a dijaka swego Iwana Andrejewa

chrześciańskich braci naszi, y s tobą zaścia y niepriaznici nigdismy nie żiczili. Is to do tego czaszu przislo, oświadczamy się przed Bogiem Stworzycielem, is nie s nas ani z naszei prziczíny przisło to, i sam możesz baczić, y poszłom twym, gdi u nas beli, Panowie Radi nasze, za roskazaniem y wolą naszą, to dostatecznie opowiedzieli y okazali, coś s powieści ich mogł wyrozumieć; i aczkolwiekeśmy teras do wientszich nakładow nis pierwey przisli, y bendącz pogotowiu z woyskiem naszem, iesteśmy za pomocą Bożą mało iusz nie w puldrodze, czego wssitkiego, a co wientszego trudzenia y praczi persony Maiestatu nasego Krolewskiego nie lituiancz, iedno chsącz, aby wientsze krwie rozlanie w chrzesciaństwie nie przichodziło, tego ciągmenia na ten czas niechawszi (zaniechawszi), za tem teraznieyszem pisaniem twoim, list nas gleytowny na poszły twe wielkie przes tego gończa twego Hrehora Skabardeiewa do ciebie posłaliśmy. Tiby za tem listem naszem gleytownym poszłow twych wielkich, dawszi im zupełną y dostateczną naukę we wsitkiem ku zastanowieniu pokoiu, ku nam przisłał, ktorzi aby beli do nas do miasta naszego stołeczkiego Wileńskiego, od dati tego listu naszego nizei napissaney, za 6 niedziel, to iest, blisko przyszłego miesiancza Czerwcza czwartego dnia, niczim tego roku nie omieszkiwaiancz, gdisz przedłużenie w takowych rzeczach y omieskanie zadnego pozitku nie przinosi. Iako w timże liście swem piszes do nas, is od ludzi naszich państwąm twem skoda się dzieie, a my teras tobie oznaymuiemy, że ludzie twoi w państwie naszem około Orszi także niemało skodi poczinili w tich czasiech; co aby ku uspokoieniu przisło, potrzeba iest nieomieskanego zastanowienia, a my uspokoienia chrześciaństwu ziczimy za postanowieniem słusznem, w dobrei prziaźni s tobą być chcemy. Dan w Grodnie, roku 1581, Apr. 21.

16.

LIST OD X. BISKUPA KUIAWSKIEGO DO P. MARSSALKA KORONNEGO.

O iakim chenci zawsze sobie obieczował, takąsz isz po Wasz-Mości ku sobie s pisania znam, iestem barzo pocieszon y wielcze dziękuię W. M. Prawdać iest, ze ta accessia summi honoris, której mi W. M. z łaskiei swei winszować raczisz, iest u ludzi wielka, ale u mnie mała, iesli się nie bendzie wspierała favore et benevolentia zwlascza tich, na ktorich w onem

kraiu kościołowi Bozemu wiele nalezi; o to nawienczei P. Boga proszę y prosić bendę. Iako P. Bog W. M. dał organum w onych kraiach ku roszerzeniu chwaly swy swięty, aby mię tesz takowem uczinić, y eodem zelo ku roszerzeniu chwaly swey zapalić raczeł. W ktorem zawodzie tak pomnozenia chwały swienty, iako y spolny miłości, tak pociągnę, że się nikomu nie dam poprzedzić. Przeto nie s tego się tilko weselę, żem arcybiskupem, ale że za generalstwa Wasz-Mości, zelatora wielkiego ecclesiae Dei. Laboramus igitur in vinea Domini, zaczim y chęć moia ku W. M. rość bendzie y błogosławieństwo Pańskie pewnie poydzie. Ieśliby iaką trudność kto czinił x. capitule, albo tesz mnie in adeundo archiepiscopatu, niez nie wantpię, że W. M. bendziesz mi raczeł być consilio et auxilio, o co proszę, o czim mam za to, ze Wasz-Mości iest oddan list Krola Iego Mosci. A nie czekay W. M., abych oznaimiel, bo tam richlei y lepiei W. M. bendziesz wiedzieć raczeł. Iusz ia sam na Lowiczu siedzę, nie iako arczibiskup, ale iako executor testamentu nieboszczikowego. Co się doticze arendi wioszek u Kalisza, W. M. wiedzieć raczisz, ze to regiment capitulny, a ia się w zadną rzecz wdać nie mogę, bo expeditiei do tego z Rzimu nie mam. Z Lowicza, 21 Apr. 1581. Stanisław Karnkowski, biskup Kuiawski, nominatus et electus archiepiscopus Gnesnensis.

17.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transilvaniae.

Magnifice syncere nobis dilecte! Misit nobis magnificus regni nostri cancellarius cedulam eam, quam illustr. dux Legnicensis Posnaniae Syncenitati Vestrae scripserat; quare cùm istius principis erga nos studium complectimur, gratiae sunt illi agendae, quod ad servitium nostrum et reipublicae propensam gesserit voluntatem, quod si id tempestive fecisset, haud dubie non defuissemus studio illius erga nos optimo promovendo, verum subducta ratione temporis, quod adhuc superest, non videmus, quomodo praesenti expeditioni tam longinquae nunc praesto adesse possit. Nihilominus

deinceps, si opera illius uti voluerimus, non dubitamus Illustritatem illius idem studium ad obsequia nobis praestanda conservaturam esse; de nobis vicissim ea sibi persuadeat, quae de principe studii et officii grato expectari possunt. Synceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XXIII Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Stephanus Rex.

18.

LITTERAE ALTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD EUNDEM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transylvaniae.

Magnifice syncere nobis dilecte. Commendationis Sinceritatis Vestrae, qua pro generoso Gaiewski, ut judicatum Posnaniensem illi conferremus, usa est, eam habuimus rationem, ut cum illum virum probum, legumque regni nostri peritum esse sciamus, ante alios omnes judicem Posnaniensem, posteaquam electus fuerit, declaraturi sumus. Credimus autem Gaievium hanc nostram benevolentiam obsequiorum suorum promptitudine relaturam esse. Sinceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XVI mensis Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto.

Cedula manu Regia scripta.

Hodie eccepimus Moscos Dabrownam arcem castellani Minscensis omnium finitimam excursione tentavisse, ubi nulli licet fuerint nostri milites, propter summam omnium victualium in illis oris penuriam; tum vel ab ipsis castellani Minscensis praesidiariis ita est eorum impetus exceptus, ut in expugnanda arce, atque oppido arci proximo, nihil plane efficere valuerint, atque ita villis adjacentibus depraedatis retrocesserunt; haec autem 3 Aprilis gesta sunt, cùm iam goniecz eius Orszam transivisset; quid igitur adferat nobis iste legatus, cuius vestigia nubes sequuntur, ex illius adventu, qui iam iam futurus est, liquebit. Stephanus Rex.

19.

LIST OD P. BUZEŃSKIEGO DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO.

Miendzi tą summą, ktorei Krolowi I. M. Pan margrabia pozicza, mianoby mi dać 32,000 czerwonych złotych Rinskich, kazdi po g. $40\frac{1}{2}$ Pol-

skich, to iest, po 27 g. Czeskich A is mam zakazanie od Krola I. M., abych taki moneti nie brał, a owdzie tesz zasie inakszim uprosić nie mogł, iestem barzo rozerwan, co mam czinić, obawiaiancz się, aby się Krolowi Iego Mości zle nie posłuzeło. I umyślnie dla tego iezdziłem do Lipska na iarmark, tractować o przevexeloffanie, alem nic sprawić nie mogł prze odległość Kestrzina, kendi mi te pieniądze dawać maią. Potim słałem do Iego Mość Pana kurfirsta Saskiego, ale y ten się s tego wymowił, pozwoleł odmienić, ale groszem tanie, coby wienczei skodi przinioslo, nis tysiancz złotich, a iusz się wprawdzie niemały kost na te pieniądze uczynił y dwoią legatią y wozeniem srebra, tak isz wynidą pewnie na Polskie interesse. Bendącz tedi rozerwany, zdało mi się uciecz się w tim do Wasz-Mości mego Miłościwego Pana o radę, cobych dalei czinić miał. Mnie wprawdzie Krol Iego Mość powiedział, is woli bes pieniędzi być, a nis takie brać; wsakże wiem tesz z drugiei strony, że ius Krol tich pieniędzi pewien, i nie w smak to poydzie, kiedibychmy ich wywozić nie mieli. Proszę tedi Wasz-Mości, iako mego Miłosciwego Pana, abyś mię Wasz-Mość rezolwować raczeł, co mam czinić; k temu są kupczi w Posnaniu dość zamozisczi; proszę racz Wasz-Mosć s nimi mowić; ieśliżeby o odmienieniu pomyslić nie mogli, mogłoby się im cokolwiek za praczą odłożić. Aczci Pan Bog wie, zadnego roskazania o tim nie mam, wszakże wazełbym się sto złotich na to odlozić. Prossę iako mego Miłosciwego Pana o richły odpis. Maią mi te pieniadże dawać w Kostrzinie 1 die Maij, dla czego ius tam iutro wyiezdzam. W Miedzirzeczu, 27 Aprilis 1581. Ian Buzeński, starosta Ostrogski.

20.

LIST OD P. WOIEWODI POZNAŃSKIEGO DO PANA MARSZAŁKA KORONNEGO.

Miłoscziwy Panie Marszałku. Prawie na wyiezdzaniu moiem do Chodzicza, przisli do mnie kupczi wsisczi tak cudzoziemczi, iako y tuteczni koronni, opowiedaiancz mi nową doległość swą, ktora ich potikać miała mimo opiszanie universału pospolithego seymu walnego koronnego; czimem się zabawiać nie mogł dla iachania swego do Chodzicza, o czimem tam przijachawszi, uczinilem beł wzmiankę przed Waszmością. Znowu gdim sam

przijachał, mało nie wnet, iakom z wozu ssiadł, wszisczi także przisli, ukazuianez mi y universał drukowany pod pieczencią, pokazuianez mi y extract z xiąg Wasz-Mości grodu Gnieźnieńskiego declaratiei iakis nowy Krola Iego Mości około wybierania czwartego grosza od kopi wszelakich, nietilko co s Korony, ale y do Korony idą, y innych rzeczi, wkładaiancz to na mię, nietilko iako na dzierzawcze miesca sam tego, ale tesz iako na woiewodę y Radę koronną, pokazuiancz, is przes te trzi lata wedle uchwały pospolity iawnie wydany, sprawiedlwie się we wssitkim zachowali, także y teras tesz powinność swą Krolowi Iego Mosci y rzeczipospolitey oddaćby chcieli, a nad uchwałę pospolitą nic się innego dziać nie miałoby. Dokładaiancz tego, ze od zadnich rzeczi, które do Korony idą, cła zadne płaczone nie bywaią, a gdzieby to tak miało być, iako ta declaratia w sobie ma, przisłoby zatim, żeby zaden cudzoziemiecz z żadnemi towarami nie przijachał tu do nas, swoijby tesz trudno wozić mieli, bo oniby na tem stali, a podnosząnz w zgorę ceny towarow, tediby to wssitko obywatele koronni stanu każdego zapłacić y na tim wielce skodować musieli, iezdzić tes iem do czudzich ziem dla potrzeb swych, na coby prziść musiało, z iakąby to trudnością kazdego beło, y iakoby podle woli ich tam każda rzecz kupić się musiała? Czemu wssitkiemu dobrze się przisłuchawszi y przipatrziwszi tak universałowi, iako y declaratij, tedi tego nie ziczę, że ktoś na takie rzeczi Krola Iego Mości prziwodzi, skand pozitek mały, ochyda u ludzi Panu, ucisk y niewola ludziom zatim. A co nas przedtim mierziało, że się tesz w Lithwie działo, widzę, ze timże kstałtem ktoś to do nas wnosi. A tak wiedzancz powinność swą, przisięgą dobrze obwarowaną, co y przodkowie tak moi, iako Wasz-Mości na tich miescach będączi cziniali, że nic przeciw prawu dziać się nie dopusczali, tosz y mnie uczinić się godzi, tosz y Wasz-Mości memu Miłościwemu Panu y przijacielowi. O co Wasz-Mości proszę y napominam z miesca mego, boć tu iusz nie kupczom, ktorim tesz y wolność łamana nie ma być, ale się to wssitkim w obecz obywatelom dzieie to besprawie, dzieie się y prawu gwałt, gdis mimo uchwałę pospolitą, iawnie wydaną, nic się dziać nie ma. Co nie wątpię, ze Wasz-Mość ode mnie to przijmiesz, iako od przijaciela y collegi, iako tos prawnie vocatia u nas requiruie nassa. Z Gniezna, 30 Aprilis 1581. Stanisław Grabia z Gorki woiewoda Posnański, Buski, Kolski etc. starosta.

21.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transilvaniae.

Magnifice syncere nobis dilecte. Dedimus id postulatis Summi Pontifificis, ut venerabilem Antonium Possevinum, Eius Sanctitatis internuncium, et Thomam, qui nomine Moschi munere legationis apud Eius Sanctitatem fungebatur, per regnum et dominium nostrum in Moschoviam ire et transire permitteremus. Quamobrem hortamur Sinceritatem Vestram, ut quandoquidem Wratislavia per Maiorem Poloniam transibunt, ita itinera eorum disponat, ut per loca ea, quae illi commodiora videbuntur, conficiant. Quod Sinceritatem Vestram non gravatim esse facturam confidimus, quam bene valere cupimus. Datum Vilnae, die XII Maij, anno Domini MDLXXXI, regni nostri anno quinto. Stephanus Rex.

Volumus autem, ut illi aliquem virum idoneum, ut vocant, przistavum, adiungat, qui illum usque ad fines Moschoviae deducat.

22.

LITTERAE A SACRA CAESAREA MAIESTATE AD D. REGNI POLONIAE MARSSALCUM.

Rudolphus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, Germaniae, Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Spectabilis ac magnifice syncere nobis dilecte. Quid litteris nostris ad te adhuc calendis Augusti praeteriti LXXIX anni datis, ratione obligationis generosi fidelis nobis dilecti Georgij à Braun baronis à Wartemberg, consiliarij et praesidis nostrae camerae Silesiacae, ut Usczlensis obstricti praedes missi facti nullis iniuriis aut ulla fortunarum iactura afficerentur, sed ut causa in adventum legati nostri ad Serenissimum Principem D. Stephanum Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae ac Russiae, Prussiae, Masoviae Samogitiaeque, Dominum amicum, vicinem et affinem nostrum charissimum missi, ex aequitate terminanda reijceretur, gratiose requisive-

rimus, te firma memoria tenere plane nihil dubitamus. Quamvis vero hac de re cum Sua Serenitate egerimus, tamen non ita pridem praenominatus a Braun denuo nobis exposuit, generosum Ioannem Rozdrazewski, succamerarium Posnaniensem nomine Regio ad judicium terrestre Pyzdrensis districtus ratione obligationis et fideiussionis, pro iam nominato a Braun praestitae peremptoriae, cittatum (citatum) atque eidem mandatum, ut coram dicto terrestri iudicio personaliter legitime et immediate ad instantiam generosi Adami Mieleczki compareret. Quoniam vero haec citatio litteris Suae Serenitatis die sexta praeteriti mensis Martij ad nos datis, nec non eiusdem declarationi et promissioni, (se ipsas obligationes, quibus se — et Baro a Braun et eius sponsores — obligarunt, omnino distulisse) ut ante causae per deputatos cognitionem transactionemque nemo ex iis conveniri aut interpellari possit, hac in parte plane sit contraria; itaque saepe nominatus a Braun submisse a nobis petiit, ut interim de dilatione huius controversiae clementer tecum ageremus. Cumque haec ita se habeant, nos benigne iterum a te requirimus, ut, habita ratione supramemoratae declarationis Regiae, processum istum eo usque differas, donec inter nos et Ipsius Serenitatem hac de re conventum et aliquid definiti statutum fuerit. In quo facies rem nobis apprime gratam, Caesarea benevolentia recompensaturam. Datae Praga nostra Regia XXIIII die Maii, anno Domini MDLXXXI, regnorum nostrorum: Romani et Imperii sexto, Hungariae nono, Bohemiae vero sexto. Rudolphus.

23.

LITTERAE A VENERABILE PATRE POSSEVINO SOCIETATIS IESU AD D. REGNI MARSSALCUM.

Magnifice et admodum Illustris Domine. Cùm ego hodie litteras acceperim a Vestra magnifica Dominatione cum patentibus litteris Sacrae Regiae Maiestatis, quibus ego cum Moschis ad Eius Regiam Maiestatem, atque inde in Moschoviam possim tuto transire, id sane mihi fuit quam gratissimum, sicuti et Summo Pontifici erat peroptatum, cuius Sanctitati, antequam hinc discedam, mittam Vestrae Magnificae Dominationis litteras, ut etiam studium ipsius agnoscat, et qua licebit ratione compenset. Ego vero hinc post triduum (ad summum) discedam, indeque Calissiam veniam cum meo comi-

tatu, nam unus e Moschis justas ob causas Lubecam discessit; sed quae erant necessaria huic negotio agendo, de quo me Summus Pontifex mittit ad Serenissimam Regiam Maiestatem et ad ipsum Moschum, ita mecum fero, ut ei, qui me meosque deducet, sim non parvas nomine Eius Sanctitatis gratias habiturus. Quas interim ago ex animo Vestrae Magificae Dominationi, cui et defero omnia mea obsequia quam promptissime. Dominus Iesus illam omnibus bonis et donis coelestibus augeat. Vratislaviae, XXV Maii 1581. Vestrae Magnificae Dominationis servitor deditissimus in Christo Ant. Possevinus.

24.

LITTERAE AB ILLUSTRISSIMO IOANNE FRIDERICO, DUCE STETINENSI etc. AD D. REGNI MARSSALCUM.

Iohannes Fridericus, Dei gratia Dux Stetinensium, Pomeranorum, Cassubarum, Vandalorum, Princeps Rugiae et Comes Gutzkoviae etc.

Magifice et generose amice, nobis syncere dilecte. Gratissimum nobis est, quod ex litteris Magnificenciae Vestrae cognovimus studium, pro voluntate serenissimi potentissimique Regis Domini, affinis et vicini nostri charissimi, ad dirimendas finium communium controversias, a Magnificencia Vestra nunc iterum susceptum. Et ut utrique genti propter eam, quae ad commerciorum et alias vicinitatis mutuas, easdemque non tam utiles, quam necessarias essent operas, inmpimis requiri videtur, aliorum coniunctionum nihil sit accommodatius, quam ut, e medio sublatis omnibus contentiosarum rixarum in finibus materia (materiis), pax et tranquillitas utrinque constituatur. Ita in nobis quoque, quod ad eam consequentiam faciat, nihil omnino laboris studiique patiemur desiderari. De tempore vero, quae Magnificentia Vestra scribit, etsi negotio huic tractando satis accommodata nobis ipsis quoque videantur, tamen cùm diversis, quibus haec causa demandata est, consiliarii et ministri nostri destinati iam sint sub idem tempus negotiis, ut certum designare Magnificentiae Vestrae nunc diem conventus non possimus. Paulo post et brevi quidem per litteras eandem de tempore et loco, quod erit consilii nostri, gratiose certiorem reddemus, quam hoc ipso pratectioni divinae commendemus, ac eidem gratiam benevolentiamque nostram be-

nigne et clementer deferimus. Datum in ducali nostra veteri Stetino, 27 Maii 1581. Iohannes Fridericus, manu propria.

25.

LIST OD P. PODSKARBIEGO NADWORNEGO DO P. MARSSALKA KORONNEGO.

Zastałem tu w Wilnie slugę Wasz-Mosci, mego Miłościwego Pana, nieodprawionego w oney sprawie P. Gaiewskiego około arendi czopowego y czwarthego grossa; prziczinilem się do tego sam, y s Królem Iego Mością mowiłem. Przijal to Król Iego Mość acz niebarzo rad, bo by beł radnieyszi wienczei pieniędzi miał, wszakosz wolnem P. Gaiewskiego uczinił, co Wasz-mość z responsu Krola Iego Mości wyrozumieć bendziesz raczeł; pewienem, że to Wasz-Mość z miłosciwą laską przijąć bendziesz raczeł.

Okolo czwartego grossa y deliberatiei o celny wydany,—bo correctura moią ręką bela dana, iescze gdi Palczewski o nie się starał, y tam kilka słow opusczono potrzebnych, drugie zamieszano, a potim według tamtei drugi ti przepissano, iam tesz w zatrudnieniu ani obaczel ani do końca czitał, gdiżem to bel pierwy scorrigował, — pewienem, że Wasz Mość zastanowienie uczinić raczel y P. Karssniczkiego napomniał, przeto teras nie powtarzam. Proszę pilnie, żebyś Wasz Mość móy Miłościwy Pan pilnie weyrzeć raczel, iakoby czlo nie swankowalo dla tego czwartego grossa, a ten zid zaniechał handlow listi Krola Iego Mości.

Poszlowie Moskiewsczi odprawili posselstwo, wszitko w tąsz, iako y drudzi, siela słow, a rzeczi mało; pusczaią w Inflanczìech zamki, ale Narwi y Derptu nie, a to są miasta portowe, y o te nawienczei idzie, których Krol Iego Mość nie odstampi, a ieśli tich nie pozwolą, pokoy nie bendzie. Krol Iego Mość dla niedostatku pieniędzi wyiazd swoy ad diem 20 Iunii odłozi, a do Dzisny ku Poloczku poydzie, stamtand gdzie? iusz nie moy sząnd. Piechoti Wengierskiei bendzie mial do 4000 wiencey nis tak-rok. Farensbek Skotow ma 1500, iusz w Ridze iest. Nassich tesz Polskich drabow bendzie przeslo 6000. Iezdi nowy 3200, starei przes 8000, iedno iako ich ruszić z lesz — tu szęk. Winno się im przeslo pulczwartakroć sto tyssienczi flor., a Wengrom pieszem y iezdzie przed wyiachaniem Krola Iego Mo-

ści wynidzie przes 50000 flor. potim na miesiącz gotowemi płacić; a Iegomości Pana Nakielskiego saffarza nie słychać. Pisze Krol Iego Mość poń, aby z golemi renkoma nie przijezdzał, bendzie miał komu dać. Datum Vilnae, 28 Maii 1581. Iacinkt Młodzieiewski.

26.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Magnifice syncere nobis dilecte. Quod Synceritas Vestra surrogatorem et vicecapitaneum suum Posnaniensem, nobilem Ioannem Gaiewski ab arenda Ducillorum ac quarta parte denarii theloneorum liberum et immunem esse cupiat, facile postulatis Synceritatis Vestrae acquiescimus, modo, ut locationum litterae omnes ab illo ad thesaurarium nostrum transmittantur, quas quidem illico mitti oportebit. Caeterum, quantum attinet ad officium exactionis publicarum contributionum, illud, ut mutari possit, non videtur sane in nostra potestate tantum esse situm, cum et ex comitiorum decreto nomen ipsius in universales litteras est insertum, et tempus contributionis conferendae iam translapsum sit, unde necesse esset multa hinc sequi incommoda, nec etiam totam rationem exigendae contributionis in ordinem revocari posse. Quare, ut coepit, fungatur a se suscepto officio, quem speramus potiorem illum rationem Reipublicae quam sui ipsius habiturum. Synceritatem autem Vestram interim bene valere cupimus. Datum Vilnae, die XXVIII Maii anno etc. Stephanus Rex.

27.

LIST OD X. PODKANCZLERZEGO DO P. MARSSALKA KORONNEGO.

Iako iedno I. M. Pan kanczlerz pissać raczeł, y list Waszmości do Krola Iego Mości poszłał za P. Gaiewskim, aby z arendi czopowy beł wypuszczon, kazał Krol Iego Mość wypuścić, y list okolo tego kazał P. pod-

skarbiemu nadwornemu napissać, ktori Waszmości possilam. Posslowie Moskiewsczi iusz słuchani; opowiedzieli się mieć zupełną mocz ku dokończeniu zaczentich tractatow; tedi przedsię more solito targowali, postampili iednak ku pierwey postampionem zamkom kilkanaście zamków w Inflanciech, y acz Panowie Lithewsczi powiadaią, że ius postempuią, kromia Derptu y Narwi, mało nie wssitkie zamki, iednak isz Derpt y Narwa — glowa wssitkiego, nie się nie concludowało, y owszem odesłali się do gospodi s tą othuchą, ieśliby nie odstampili zupełnie Inflant, bendą odprawieni do Hospodara swego. Co potim dalei bendzie, Bog to wie; iednak choć zgoda doydzie, choć nie doydzie, przecie Królowi Iego Mości iachać, bo y za zgodą musi tam Krol Iego Mość sam być y ludzie mieć; wozni (mozni) tam ze (takze) slachta possessici nie wezmie; za postampienie zamkow tich Inflanczkich chcą mieć od Krola Iego Mości Wielkie-Łuki, Zawolocz, Wielisz y co Krol Iego Mość tak-rok wziąć raczeł. Vilnae, 28 Maii 1581. Podkańczl. koronny.

28.

LIST OD P. KANCZLERZA DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Sprawa I. M. Pana Gaiewskiego podstarosciego Wasz Mości Posnańskiego okolo czopowego odprawiła się tak, iakoś Wasz Mość chciał, y ma ius w tem sługa Wasz Mości odprawę zupełną. Za wozniki Wasz Mości swemu Miłościwemu Panu wielcze dziękuię; odsługować bendę tę łaskę Wasz Mości y oddawać, czembym mogl, — nicieno gdyby Wasz Mość sam na woynę się tesz wyprawował albo sina P. Piotra poszilał, ale i pod kazdi inszi czas.

Nie mam inszego nic pissać Wasz Mosci, iedno że Iego Krolewska Mość iest prziczieszem barzo s temi Panami poborczami, ktorzi wielcze tepo w tei potrzebie y Królowi Iego Mości y rzeczipospolitey służą, y nie taki, iakaby być miała, pilności w rzeczach czinią. Ia belem po te dni nie do konecza spossobnego zdrowia, ale z łaski Bozei poczinam się iusz lepiei mieć, iutro da Bog iusz w drogę w imie Pańskie wyiezdzam. Datum w Knyszinie, 2 Iunii 1581. I. Zamoyski.

29.

PORZĄDEK OBCHODU, KTORI BEŁ SPRAWOWAN W WILNIE, NA TUMIE W KOSCIELE I. M. P. CHRISTOPHOWI BATOREMU, WOIEWODZIE SIEDMIGRODZKIEMU, DIE 16 IUNII 1586 R.

Grob w korze axamintem czarnem przikriti, na ktorim krziz białły srebroglowowy beł przisziti. Na grobie czapka xiązęcza pozlocista na axamitnym wezgłowku czarnem w głowach lezala. Miecz goly po lewy rencze. Bulawa pozlosicta po prawy. Ostrogi srebrne na dole u nog. Herbow wkolo grobu na axaminecie, ktori przikriti beł, nawiessano. kor wssitek czarnem suknem obiti, na ktorem takze herbow po scianach wssendi nawiessano. Herbi wssitkie iednakie, to iest, trzi zemby w czerwonem polu, nad nimi wielgą literą złotem napis takowy napissano: «Ill. Christopherus Bathori de Somlio, Princeps Transylvaniae et Siculorum Comes.» Pod gerbem takasz literą to simbolum belo napissane: «Virtus unita valet.» Oltarz takze czarnem obity beł płotnem, a w posrzodku axamit, na nim krziz srebroglowowy białly, po stronach także zawiessone gerbi. Okolo grobu ssranki (schrank) wyssokie quadratowe, na nich swieczek woskowych wkolo gęsto natikano, a na rogach tich ssrankow czteri wielkie gromnicze woskowe postawione bely. Okolo ssrankow stali dwiema rzendoma harczerze y dworzanie w czarnych kapach, kazdi s czarną swieczą zapaloną. Takze ubodzi w kapach kor wssitek dwiema rzendoma (s) swieczami obstampili. Krol I. M. w czarny kapie w formie stał; sinowiecz iego Baltazar Bathori, co przíiachał z Wengier, podle formy tudziesz wedla niego w takisz kapie, w tei ze formie; ku konczowi stali P. Litewsczi wsisczi. Przeciwko Krola I. M. w drugich formach beł legath Papieski y dway possłowie margrabie z Anspachu. Na gankach w kolo koru wzgorę Pań Litewskich y białlych głow z miasta pełno wsędzie belo. X. biskup Żmodzki miał mssą, w pulmszey x. Skarga łacinskie kazanie uczinil, w ktorem genus, vitam Christophori Bathori, item splendorem, virtutem et res gestas familiae Batoreae brevissime perstringebat, do annales się pissanych referuiąc. Zarasz po kazaniu Krol sedł na offiarę, za nim legat, potim sinowiecz krolewski, potim P. woiewoda Wilenskii, P. kanczlerz y inni Panowie katholikowie, potim dwor wssitek s swieczami, inssi Luterianowie nie-

sli okrom P. woiewodi Wilenskiego. Wedla grobu dzierzalo dwoie pacholąt na srebrnych pulmiskach pieniędzi w monecie niemalo, od ktorych Panowie brali y na offiarę odnosili. Poslowie margrabie z Anspachu, co w formie stali, na offiarę nie sli. Ostatek pieniędzi, co zostalo, po mszi wsipali pacholęnta w miedniczę srebrną, ktorą belo postawiono dla offiari. X. biskup Żmodzki, odprawiwszi mszą, sedl s xzięzą do grobu; tam kropienie, kadzenie y insse ceremoniae, ktore przi takich actiach sprawowane bywaią, gdi odprawieli, mlodzieniecz ieden od Iesuitow w czerzni wystampieł, y tamze przed Krolem elegią Łacinską, w ktorei dom Batorich wyslawiał, recitował. Zatim Krol y Panowie wysli s kosciola.

30.

XZIENSTWA INFLANCZKIEGO MIASTA I ZAMKI.

Arczibiskupstwo Riskie:

1. W Ridze dwor murowany zburzony i ulicz kilka s kamieniczami nie malo murowanemi.
2. Uxkul, Mo.[1].
3. Lenewarth, Mo.
4. Kokenhausen, Mo.
5. Kreuczburg, Mo.
6. Laudon, Mo.
7. Zesuegen, Mo.
8. Swancburg, Mo.
9. Marienhauzen, Mo.
10. Runeburg, Mo.
11. Zerben.
12. Szmilthen.
13. Pebalg.
14. Treidan.
15. Lemsil.
16. Wansel.
17. Sales, Mo.

Capituly Ryski:

1. Dalen.
2. Kremon.
3. Sanczel.
4. Nerchow dwor.

Slacheczkie zamki pod arczibiskupstwem:

1. Muian.
2. Rop.
3. Rozenbek.
4. Naben.
5. Hochrosen.
6. Berzon, Mo.
7. Kalczenaw.
8. Tyrzen.
9. Erle.
10. Festen, Mo.
11. Perkel, Mo.
12. Eichenanger.

[1]) Должно быть — Moskiewski X. trzyma.

Biskupstwo Derptskie:

1. Derpt, Mo.
2. Falkenaw, klastor, Mo.
3. Werbech, Mo.
4. Kierempe, Mo.
5. Oldonthorn, Mo.
6. Newhaus.
7. Odenpe.

Slacheczkie zamki:

1. Ringen, Mo.
2. Randen, Mo.
3. Konktel, Mo.
4. Ulczen, Mo.
5. Kawelicht, Mo.
6. Sommerpal, Mo.

Oprocz dworow, ktorich barzo wiele.

Biskupstwo Rewelskie:

1. W Rewlu dwor biskupi, S.[1]).
2. S. Brigitta, klastor, Mo.
3. Padis, klastor, S.
4. Fegfeuer, Mo.
5. Lell, dwor, Mo.
6. Borcholin, Mo.

Biskupstwo Osel y ziemia Wyk:

1. Arensburg, D.[2]).
2. Sonneborg, D.
3. Dagden, insula, D.
4. Hapsel, Mo.
5. Lode, Mo.
6. Leal, Mo.
7. Kukenkan, Mo.
8. Margema, Mo.
9. Stan Pernawa, Mo.

Slacheczkie:

1. Tykkel, Mo.
2. Ander, Mo.

Zamki olim magistri Liuoniae:

1. Riga.
2. Dniemonth.
3. Kircholin.
4. Asskerath, Mo.
5. Dineburg.
6. Rozythen, Mo.
7. Liuczon, Mo.
8. Mariemburk, Mo.
9. Adsel, Mo.
10. Trykathen, Mo.
11. Wolmer, Mo.
12. Bortnik.
13. Lude.
14. Wolfarth.
15. Riuen, Ma.[3]).
16. Ermes, Ma.
17. Helmeth, Ma.
18. Karkus, Ma.

---

[1]) Должно быть — Szwedski Król trzyma. [2]) Должно быть — Duński Król trzyma.
[3]) Должно быть — X. Magnus trzyma.

19. Felin, Mo.
20. Oberpoln, Mo.
21. Lais, Mo.
22. Terwes, Mo.
23. Narew, Mo.
24. Białykamień, Mo.
25. Wesenberk, S.
26. Newszlos, Mo.
27. Tolczborg, S.
28. Talkofen, Mo.
29. Rewel, S.
30. Pernaw, Mo.
31. Kieść.
32. Arries.
33. Zeigwold.
34. Neumuhl.
35. Rodenpais.
36. Lemborg.
37. Nythaw.
38. Ssuien.
39. Iurgiensburk.

Biskupstwa Kurlandskie:

1. Pilthen.
2. Edwalen.
3. Hasenpoth.
4. Angermunde.
5. Dondangen.

Te zamki trzima x. Magnus.

6. Newhans, trzima x. Magnus.
7. Ambothen.
8. Czyraw, dwor.
9. Sake, slacheczkie.

Xzięstwo Kurlandskie:

1. Goldingen.
2. Grebin.
3. Windaw.
4. Durben.
5. Sranden.
6. Frawenborg.

Te zamki x. Kurlandzkie trzima.

7. Sabel.
8. Kandaw.
9. Tukom.

Te zamki x. Kurlandzkie trzima.

10. Hasenpoth, slacheczkie.
11. Alswangen, slacheczkie.

Xzięstwo Semigalskie:

1. Dobilin.
2. Mithaw.
3. Bausk.

To tesz x. Kurlandzkie trzima.

4. Zelburk, X. Kurlandzkie trzima.
5. Newborg, slacheczkie.
6. Riwenthal, slacheczkie.

31.

ZAMKI INFLANCZKIE IAKO KTO ROZNE TRZIMA [1]).

Zamki Inflanczkie, ktore I. M. Polski trzima:

1. Riga.
2. Dniemonth.
3. Dalen.
4. Nircholin.

---

[1]) Между этимъ спискомъ и предъидущимъ есть разницы въ названіи городовъ и укрѣпленій. Мы ихъ оставили безъ измѣненій.

5. Uxkul.
6. Dineburg.
7. Erle.
8. Sanczel.
9. Nowomlin.
10. Rodenpeus.
11. Iurgiensborg.
12. Lemborg.
13. Nithaw.
14. Szuien.
15. Arries.
16. Zerben.
17. Pebalg.
18. Kalczenaw.
19. Tyrzen.
20. Szmilthen.
21. Wenden.
22. Muian.
23. Wolfarth.
24. Lude.
25. Bortnik.
26. Eichenanger.
27. Lemzel.
28. Rop.
29. Treidan.
30. Wansel.
31. Rozenbek.
32. Hochrozen.
33. Naben.
34. Zeigwald.
35. Kremon.
36. Newhoff.

Zamki, ktore Moskiewski trzima w Inflanczech:

1. Lenewarth (Lienwarth)[1], za.[2].
2. Asskerath (Skrowien), za.
3. Kokenhausen (Kokonos), m.[3] za.
4. Krenczborg (Terzisburk), za. P.[4].
5. Laudon.
6. Rozythen (Rezycza), za.
7. Liuchen (Liuza), z.
8. Berzon, za.
9. Festen, d. P.[5].
10. Seswegen (Czestwin), za.
11. Swaneborg (Gulbin), za.
12. Marienhausen (Owlioch), za.
13. Runeborg (Rowne), za.
14. Adsel (Gowia), za.
15. Trykathen (Trykath), za.
16. Mariemburg (Olist), za.
17. Wolmer (Włodimirzecz), za. M.[6].
18. Perkiel (Ungorpil), za.
19. Sales (Salsa), za.
20. Pernaw (Pernawa), M. za.
21. Stare Pernawa, kosz.[7].
22. Ander, d.
23. Tykel (Kolowier), za.
24. Margema, kosz.
25. Kukenkain, d.
26. Leal (Liwel), za.
27. Lode (Lioden), za.
28. Hapsel (Apsel), za.
29. Sancta Brigitta, klasztor.
30. Fegsewen, za.
31. Lell, d.
32. Borcholin, za.
33. Newszlos, za.
34. Talkofen, za.
35. Białykamien (Paida), za.
36. Narew (Narwa), m. y za.
37. Derpt (Iuziew), m. y za.
38. Falkenaw, klasz.

[1]) Вставки эти сдѣланы въ самой рукописи. [2]) Zamek. [3]) Miasto. [4]) Polski. [5]) Должно быть — dwor Polski. [6]) Zamek Moskiewski. [7]) Должно быть — koszczioł.

39. Werbech, za.
40. Kierempe (Kierepieth), za.
41. Oldenthorn, za.
42. Newhaus (Nowi Horodek), za.
43. Odenpe, za.
44. Sommerpal, za.
45. Kawelicht, za.
46. Ulczen, za.
47. Konktel, za.
48. Randen, za.
49. Ringen, za.
50. Felin (Wieliian), m. y za.
51. Oberpoln (Polcziew), za.
52. Lais, za.
53. Ferwes, za.

I. M. Krol Sweczki trzima:

1. Rewel (Iwanokol), m. y za.
2. Padis, klasz.
3. Tolczborg, za.
4. Wesemberg (Rakubor), za.

I. M. Krol Duński trzima:

1. Arensborg, m. y za.
2. Sonneberg, za. P.
3. Dagden, insula.

I. M. xiązę Magnus trzima w Inftlanciech zamki:

1. Riwen.
2. Ermes.
3. Helmeth.
4. Karkus.

Xzięstwo Kurlandzkie:

1. Goldingen.
2. Grebin.
3. Windaw.
4. Durben.
5. Sranden.
6. Frawenborg.
7. Sabel.
8. Kandaw.
9. Tukom.
10. Hasenpoth.
11. Alswangen.

Xzięstwo Semigalskie:

1. Debelin.
2. Mithaw.
3. Bausk.
4. Zelborg.
5. Newborg.
6. Riuenthal.

Biskupstwo Kurlandzkie, ktore x. Magnus trzima:

1. Pilthen.
2. Edwalen.
3. Hasenpoth.
4. Angermudo.
5. Dondangen.
6. Newhaus.
7. Ambothen.
8. Czyraw, dwor.
9. Sake, slacheczki.

32.

DROGA Y NOCZLEGI KROLA I. M. IADĄCZ Z WILNA DO POLOCZKA.

Nad Wilno	mil	2.
W Lawarziskach	»	2.
Do rzeczki Wrony	»	3.
Nad rzeką Wiliją za Michaliszkami	»	2.
Nad rzeką Straczi	»	2.
Do Kobilnika	»	$3^1/_2$.
Do Postaw	»	$3^1/_2$.
Do Luczaney Pana Szemiotha	»	3.
Do Hozniowego Ogrodka	»	3.
Do Chlubokiego	»	3.
Do Plissy	»	4.
Do Czerniowicz	»	3.
Do Dzyssny	»	3.
Do Ussacza	»	$3^1/_2$.
Do Poloczka	»	$3^1/_2$.
Za dwa dni do Niesczardi s Połoczka	»	10.
Za drugie dwa dni z Niesczardi do Zawołocza	»	12.

33.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO DO P. MARSSALKA KORONNEGO.

Possyłam Waszmości odnowioną commissią Pomorską, y listi do Panow kommissarzow ku niei. Miasto P. sendziego P. Srzemskiego na iego miescze włozić kazano. Ani Krol Iego Mość, ani P. kanczlerz informaciei inszi do tei commissiei Waszmosci dać nie mogą, bo y de iuribus regni na ten czas nie wiedzą; w tem iednak resolwuie Waszmości Krol Iego Mość, is limites nie maią być à feudali Pomerania, bo te granicze są opissane, nec de illis ambigitur, ale maią być od Walcza, Usczia y Drahinnia tilko s Pomorską ziemią xiazanzant dziedziczną; alioquin gdzieby ze wssitką Pomorską ziemią graniczić, eius est sententiae Iegomość Pan kanczlerz, isby do tego potrzeba y Prusskich kommissarzów, y poszłoby to w dlugą.

Sit sacretum. Snadź kiedis P. Czarnkowski stari referendarz ad eum actum finium regnandorum inter regnum et Pomeraniam miał beł s skarbu wziąć przywileie, et, quo casu, nescitur na rathuszu Posnańskiem, gdi granicze nie doszły, zostawić ie; potim ku thei sprawie obyasnienia, ne unum iota quidem snadź znaleść nie mozono inter privilegia regni, a te zaś nazad dotand nie wrocieły się. Ex consilio tedi Iegomości Pana kanczlerza około tich przywileiow tak głucho, aby to xziazantli nie doszło, dał się mandat do Posnanczikow, aby miendzi wssitkiemi swemi listi y pismy sukali pilno listow, ktoreby rzeczypospolitey albo Królowi Iego Mości aliquo modo nalezały. Otosz to Waszmość wiedzancz, racz Waszmość twierdź uczinić s strony listow, quo ad eum actum, taki, iakiego sama rzecz potrzebuie. P. Gaiewski surrogat Waszmości per omnia wolen od arendi czopowego, tilko niech listi, iesli które na to miał, odeslie nazad; mozes Waszmość, ani on nie być w tim sollicitus. Posnańcziczi wolni są à termino et à causa ex nunc, że nie postampili delectum peditum po wioskach swych; praeter scitum Regis to się stało, isz są pozwani; Pan Młodzieiowski to sam s siebie zrzandzieł, iako zieźliwy Pana swego sługa, zaczim meretur eo facilius veniam. Na Kalissany mandat s strony czinienia lidzby possylam Waszmości, przitim tesz y podwodę Lithewską. Teras na krotkiem toporzisku in isto procinctu, wienczim rzeczi tich, których dałeś mi Waszmość terminatę przepissanych poszłać Waszmości nie mogę zadną miarą, tilko investiturę Anspachowę a reformacią y cessią Królowey Ieimości. A tesz tich xiąg dawnieyszich nie maią tu s sobą, w których xzianzencia Pruskiego salonego sub actu Lublini investitura iest; iednak suo tempore, si Deus voluerit et si vixerimus, postaram się, owa te drugie rzeczi Waszmość moy Miłościwy Pan z renku mych mieć bendzie raczeł, interim o patientią proszę absque taedio. X. Skarga possyła Waszmości witanie od Łuk, gdi Krol Iegomość z oni wrocieł się; witanie od Połoczka iusz Waszmości snadz posłał dawno, co, tuszę, wyrozumieć Waszmość bendzie raczeł z listu iego, króri przi tim swym possylam Waszmości. Gizius dziwuie się, ześ Waszmość niecontent s tego, co Waszmości posłał; powiada, ze to wsitko Waszmości posłał, czego Waszmość chciał po niem, y wienczi nie mogł posłać, chybaby non solum historiam texere, sed etiam rem omnem gestam ob oculos ponere et consilia miał aperire, co iako iest operosum, tak do tego s tho czaszu nie

ma in continuis occupationibus, chcze iednak sam w tim purgować się Waszmości przes list swoy. Oney przestrogi Waszmości, co się ticze, maszli się Waszmość wozić s prosbą, si quid illi humanitus acciderit, ta zadnem spossobem na ten czas być nie mogla; nie rozumiey Waszmość, zebym w tim niedbalny beł, ani tesz tego niechenci iakiey Iegomość Pana kanczlerza nie racz Waszmość prziczitać. Bog wie, żemci y ia mowil y przipominał, y Iegomości beło to cordi, ale occasia na ten czas nie beła pod tak prentki wyiazd, y trudność o pieniądze na żołniedze, ktorich nie miałby beł Krol Iegomość, by beł quarti między nie nie rozdal, gdis na ten czas ad manum inssich zadnych pieniędzi nie belo, zeby commode principis animus w tim pertentatus fuisset. Do czego raczisz Waszmość wiedzieć, ieśli że mak siać pogotowiu, w ti mierze pogodi barzo trzeba patrzić, wszakże iednak nie długo tam czekać, że w tim bendziesz Waszmość mieć raczeł rezolutią. Iście w tim niedbalem nie pokaże się Waszmości. Skoro sam bendzie posłana electia sendziego P. do renku na owę ossobę, poslie się list Waszmości, albo przes P. Piotrowskiego albo przes mię, iusz to habeo in commissis.

Stand Krol Iegomość wyiachal 20 Iunii; nigdzie się w drodze nie zabawi, asz doiedzie Dzissny; tam spodziewa się goncza swego z Moskwi Dzierzka zastać, albo wiencz oczekiwać nań bendzie nieco; iego reditus— finalis resolutio de pace vel de bello. Iuści snadź o malo gra idzie, ut rumor est vulgi; ia nihil scio penitius, tilko o Narwę a Iwangroth, y o które sto tysienczi na żołnierza. Thimi czassi załosna nowina o smierci niebosczika P. woiewody Siedmigrodzkiego barzo nam beła rosfraszowala Króla Iego Mości; videbatur alius homo, co czinilo ludziom zatrudnienie w rzeczach; y ta tesz poczęści prziczina beła, żeś Waszmość w onei rzeczi nie resolutus; cziniono mu tesz tu exequias. X. Rozdrazewski die 20 Iunii nominowan na biskupstwo Kuiawskie; po nim probostwo Płoczkie I. M. xiądz podkanczlerzi ex nunc bierze, a ow iescze poczeka sacri. Ma tesz iescze s tego biskupstwa x. arczibiskup nominat participare. Secretaria wielka namnozeła invidiei miendzi starszemi a młodszemi secretarzmi, bo chcą, aby młodi beł choć non ambit, a owi dobrze ziwi, iednak iei iescze nikomu nie dano, podobno volunt experiri diligentiam in castris. Ieśli tak, dobra nassa młodszich, bo nam woyna odstraszi starsze, zaczim tam nie bendzie tesz nad

nas, aleć to rzeczi są in manu Domini. Iegomośći P. kanczlerzowi insz prziбelo nieco Wengrów piechoti. P. Radomski tesz się prziбel stand, po dwu dniu tesz wyiedzie ku Dzissnie za Krolem I. M., a ia dzis iescze, byliech ten list zawarł. Nowin sam z owand inssich Waszmości mennu Miłościwemu Panu pissać nie mam, chybabych plotki Waszmosci pissać miał. Datum Vilnae, prawie u strzemienia, 23 Iunii 1581. Alb. Baranowski.

34.

LIST OD NARWITA DO P. GNIEZNIEŃSKIEGO.

Ia dzisia za Krolem iadę; pogonię go we dwudziestu mil; ciągnie ku Dzissnie, stamtand do Poloczka; tam bendzie gończa swego, którego posslal do Moskwy, Dzierzka czekal; stamtand pociągnie ku Łukóm, y tam popis. Wywiadowałem się s pilnością, doydzieli pokoy; nie mas sam iednego podobno, ktoriby mu nie tuszeł. Iakosz nie wiem, czegoby iusz Krol po Moskiewskiem chciał; pusсza mu zgoła wssitkę Inflanczką ziemię, zadnego sobie zamku nie reserwuiancz, okrom portu Narewskiego, y o ten się iusz nie rozydzie, tak naszi, iako y Moskwa tussą. Król chce po nim, aby za nagrodę dał po 300,000 fl., gdi się iusz pogodzą; chce mu Krol Wielkie Łuki wrocić y ti zamki, co iego własne bely, okrom Siebiessa, ten aby zrzuciel, ani fortificaciey zadny na tem miescu nie belo. W tim wętpić nie trzeba, że pokóy doydzie, a s tei prziczinу Król Szweczki barzo mu silen, wziął mu temi czaszi wienczei nis 20 mil ziemie. Tatarowie Przekopsczi uczynili mu wielką skodę w ziemi, popalili, wybrali ludzi, plonu barzo wiele, owa zewszand nań «pohibił», iako mowi, «y diaki mene woiuiuth.» Gdi sli s plonem Tatarowie, traffili na Nizowcze, którzi duże dokołatali y poymali dwu czarczikow y murzę iednego, y posslal do nich Krol P. Kossa Trukczasza, aby te więznie prżisslali, maiancz im za złe, ze to Tataróm wyrzandzili. Brath krolewski umarł woiewoda Siedmigrodzki, po ktorim barzo załośliw; wssitek dwór w załobie chodzi; sinowiecz tesz iego przijachał chudo, ale iusz obrasta pierzem nienagorzi. Thussą mu być nie lada indigeną w ziemi Inflanczkiei. Wengrow sam przi Krolu dossić; nigdi ich tak wiele nie belo; iest ish przeszlo 10,000. Polakow, Lithwy przi Krolu nic nie mas tak znacznego. Piechota Wengierska idzie s nim z obu stron,

on wposrzodku, a iezda Wengierska pozad, y dla tego sam bel hard veteranis militibus, że się miserami dobrze ossadziel. Czekaią Waszmości iako Boga; nie maią nikogo po sobie; kiedi się o mnie dowiedzieli zolnierze, bes przestanku sli a sli, sukaiancz mnie, a dowiaduiancz się o przibyciu Waszmości, bo są sicut oves absque pastore. Aczci są pastores, ale którzi telko de lana curant, a ad placitum Panu wssitko czinią. Racz Waszmość tego być pewien, że przibyciu Waszmości nad podziwienieby radzi. Król, iako mam sprawę od P. marszalka, brata Waszmości, któri iescze w Wilnie iest, za złe Waszmości ma, że Waszmość nie przijachal, o czim, powiadał mi, że do Waszmości pissał. Nie wie Krol bowiem, co kogo dolega; tak rozumie, że Grudziandzem wssitkie poslugi Waszmości nadgrodziel. Wieć go diabeł, z sercali to mowi, że-by rad Waszmości sam miał, bo wie, że Waszmość nic nie zmilczi, a on tego nie rad widzi.

P. kanczlerz bendzie miał pod swem regimentem 10,000 ludzi; iest iescze sam w Wilnie; assistentia nigdi wientsza okolo niego nie bela; alter rex. Iać ius sam muszę podobno przi żołnierzach być, a to aby u popisu, iako obieczano, do pieniędzi przisć. Terasz, bendancz przi Królu, wlegę w P. podskarbiego pilnie o pieniadze; obieczał być łaskaw. Inochodnikowi beł barzo rad y dziękuie. Z Wilna, 24 Iunii anno Domini 1581.

35.

LITTERAE A PRAEFECTO GLOGOVIENSE AD D. REGNI POLONIAE MARSSALCUM.

Illustris, Generose et Magnifice Domine, Domine et amice observandissime. Cum quatuor elapsis diebus peregre abiret generosus et magnificus D. Carolus à Byberstein, ducatus huius capitaneus, et ad unum mensem, mihi dum hinc abesset, me vicarium sui muneris et laboris esse vellet, dedit inter caetera et quidem imprimis in mandatis, ut curarem, ne aliqua offensio pacis et tranquillitatis publicae inter vicinos regni et huius ducatus incolas oboriretur. Meminit autem procul dubio Illustris Magnificentia Vestra, quae inter D. Ioannem Rechenbergium et D. Żichliński de finibus sit controversia. Et tertio huius mensis die ad satis prolixam D. capitanei epistolam de

hoc negotio ad Illustrem Magnificenciam Vestram perscriptam, eadem D. capitaneo rescripsit studium et diligentiam huic rei a D. capitaneo adhibitam, summopere Illustritati et Magnificenciae Vestrae probari. Et quod ad officium Illustris Magnificenciae Vestrae attineret, mandaturam ipsam esse D. Zichlinski, ut ab omnibus injuriis ac invasionibus sibi temperaret, donec legitime controversia ista de fundi huius possessione cognosceretur et determinaretur. Quemadmodum vero Rechenbergius a fundo illo controverso ex mandato et iussu D. capitanei plane se continuit, et ne minimam quidem occasionem alicuius querellae dedit, ita refertur mihi contra a Rechenbergio: quod Zichlinski ipsi quottidie iniurius est, et fundum illum controversum invadere non desinat, nam et pecora sua pastum (pastu) eo depellit, et gramina resecat, et iactationibus atque minis adversus ministros et subditos Rechenbergii insolenter utitur. Refert praeterea mihi Rechenbergius visum esse filium D. Zichliński cum aliquibus armatis eo in loco hisce diebus obequitantem. Quamobrem summopere a me contendit, cum ipse modestia continentia atque quiete sua nihil proficiat et Zichlinski Illustri Magnificentiae Vestrae inhibitionem floccipendat, atque inexplebili voluntate aliena invadendi ardeat, ut iustam sibi sui iuris defensionem permittam et concedam. Caeterum, ut regulam atque normam a D. capitaneo mihi praescriptam servarem, monui Rechenbergium severe, ut Zihhlinski temeritatem, audaciam et iniurias tantisper sufferet, donec Illustris Magnificencia Vestra de his omnibus certiorem facere possem. Studiose itaque et obnixe Illustrem Magnificentiam Vestram rogatam volo, ut ipsa ex hoc Zichlinski temerario et inquieto ausu atque conatu, quomodo in Rechenbergum animatus sit, et quam nihil pensi habeat pacem publicam conculcare et violare, pro sua sapientia dispiciat et dijudicet, et hominis insolentem cupiditatem et audaciam refrenet atque compescat, ipsumque iusta animadversione edoceat ipsi pro lubito suo vivere, et magistratus sui iussa et decreta pro nihilo habere impune non licere. Non dubitans Illustrem Magnificentiam Vestram istam Zichlinski licentiam et temeritatem severe vindicaturam esse, ne Rechenbergio inevitabilis necessitas se suaque adversus manifestam iniuriam et invasionem legitime tutandi et defendendi imponatur. De caetero studia et officia mea Illustri Magnificentiae Vestrae commendatissima esse cupio, eamque diutissime atque optime valere exopto. Glogoviae. 27 die Iunii, anno Domini 1581. *Illustri Magni-*

ficentiae Vestrae deditissimus. Fabianus à Kottwitz in Weiskoltz, ducatus Glogoviensis praefectus.

36.

LITTERAE A BRAUNO AD D. REGNI MARSSALCUM.

Spectabilis atque Magnifice Domine atque amice honorande, praemissa salute cum servitiorum meorum deditissima oblatione. In recenti adhuc absque dubio Spectabilis Magnificencia Vestra memoria habet, quae Serenissimi Regis Poloniae Domini mei clementissimi in comitiis superioribus Varssaviensibus, cùm, tum temporis eandem in consilio Regio fuisse audiam, in gravissimo hoc negotio, quod mihi est cum comite Gorcano, fuerit sententia; et quid Maiestas sua Regia Caesareae Maiestati litteris suis significavit, et de conventione inter utramque partem et de utroque Regno seligendis, ad causae cognitionem commissariis constitutum fuerit. Interim autem Maiestatem suam Regiam omnes obligationes, quibus vel ego vel fidejussores mei adstricti esse possint, omnino distulisse, ut ante causae per delectos cognitionem, nemo ex iis vel conveniri aut ad respondendum cogi possit, se expresse declaravit. Nihilominus tamen Adamum Mielinski succenturiatum Gorcani generosum D. Ioannem Rozdrazewski sponsorem et vadem meum, nomine Regio ad judicium terrestrem Pysdrensem citasse, et non solum de obligatione liberanda, sed et de gravissimis quibusdam damnis, quae praetendit, convenire velle intelligo. Id an scitu Magnificentiae Vestrae factum fuerit, ignoro, hoc tantum mihi de Magnificencia Vestra persuasum habeo, Magnificenciam Vestram pro suo singulari aequitatis amore et summa prudentia nunquam admissuram, ut quidquam contra voluntatem Regiae Maiestatis, praesertim absente eadem, in perniciem publicae quietis aut attentetur, aut in executionem producatur. Atque hoc idem ut de Magnificencia Vestra mihi persuadeam, singularis eius benevolentia efficit, quam semper in rebus meis, praesertim in hac adversa fortuna perspectissimam habui. Quare non dubito Magnificentiam Vestram talem rationem inituram, quae Voluntati Regiae respondeat, et mihi nullam ulteriorem conquerendi occasionem praebeat. Eandem esse mentem Sacrae Caesareae Maiestati Domino meo clementissimo Magnificencia Vestra ex Maiestatis suae litteris, hisce adjunctis, abunde cognoscet, qua-

rum Magnificentiam Vestram condignam rationem habituram (et si noverit eandem alias id facturam, quod justicia et aequitas postulat) omnino non dubito, ea enim de re, Maiestate Regia tam procul absente, ad Magnificenciam Vestram scribere Maiestas sua Caesarea necessarium duxit. Quicquid autem Magnificencia Vestra tam in praesenti negotio, quam in futuro favoris et benevolentiae pro authoritate sua mihi impenderit atque exhibuerit, intelligo Magnificenciam Vestram ultra praeterita beneficia, quae in me contulit adhuc, multo magis me ad servitia Magnificenciae Vestrae obligatiorem reddere et devincire. Deus Optimus Maximus contineat Magnificenciam Vestram diu longaevam et florentem. Datae Vratislaviae, 1 die Iulii anno MDLXXXI. Magnificenciae Vestrae addictissimus amicus, Georgius a Braun liber Baro in Wartemberg et Bralin, Sacrae Romanae Caesareae, nec non Hungariae et Bohemiae Regiae Maiestatis consiliarius et praefectus camerae Sylesiacae, manu propria.

37.

MIELEŃSKIJ POZWAL BEL P. IANA ROZDRAZEWSKIEGO, PODKOMORZEGO POZNAŃSKIEGO O RĘKOIEMSTWO,

które mu za Brauna renczel w iego poymaniu, is mu doszyć nie uczinil. Przeto Braun te listi wssitkie cum re, ut gesta est, piszał do panów sądowuch, ktorzi w Pyzdrach sąndzieli poroczkj.

Copia litterarum ad iudices et assessores iudicii provincialis Pyzdrensis in palatinatu Calissiensi.

Magnifici, generosi et nobiles Domini et amici observandissimi, officia mea etc. Cum in Germania, tum in regno Poloniae omnibus perspectum sit, quibus artibus Andraeas à Gorka absque omni iusta causa, elapso (15)78 anno, pecunia corruptos et in suam sententiam pertractos multos homines subordinaverit, qui mihi contra foedera publica, quae regno Poloniae cum Bohemico constant, insidias collocare et vim afferre sunt conati; nec prius destiterunt a nefario suo studio, donec tandem, dum in pacata provincia nihil hostile metuo, mihi et conjugi meae lethalia aliquot vulnera inflixerunt, pueros quosdam ex antiquis familiis oriundos graviter sauciarunt, virginem

denique Kotwicianam praecipuae nobilitatis tribus globis tormentorum traiecerunt atque peremerunt, meque captivum abductum duro in carcere per multas septimanas detinuerunt, quemadmodum dominationes Vestrae ex inclusa brevi, attamen vera narratione sub litera A [1]), quam et ante hac Regiae Maiestati Poloniae miseram, fusius cognoscent. His inauditis sceleribus, quibus pax publica turbatur, cum Adam Mielenski, pecunia a Goreano, facinoris auctore, conductus ministrum sese praeberet, ab altero quodam, cuius nomen propter honestam, in qua ipse est, familiam, nunc reticere volo, opera sibi egregia navata, adiutus est. Verum, ut indignum hoc Goreani facinus honesto aliquo praetextu admissum esse demonstraretur, contendit Mielenski litem istam a limitibus, de quibus inter me et ipsum iam antea saepius disceptatum esset, originem sumere; etsi autem res ita se haberet, quemadmodum ille praetendit, aequum tamen potius fuerat — iuris via, ad quam ipsi aditus ratione foederum nunquam est interclusus, quam armata manu agere.

Quapropter cum ego manifestum in vitae periculum adductus, neque ullo alio modo, quam si me durissimis, eisque iniquissimis conditionibus obstringerem, inde liberare possem, ad libidinem illorum, qui tum in sua me potestate habebant et mortem quottidie minabantur, contra omnem aequitatem me obligare, et fideiussorem generosum D. Ioannem Rozdrazewski sub multa decem millium florenorum, sicuti obligationis formula vigorem stipulationis verbis expressis germanica lingua continet et exemplum hic annexum sub littera B. [2]) docet et testatur, praeter omnem aequitatem constituere sum coactus. Posteaque vero non solum ego, sed inprimis ipsa Caesarea Maiestas et litteris et per legatos suos de eiusmodi vi apud Regiam Maiestatem Poloniae egerit, declaravit se ea de re Sua Maiestas Regia, quemadmodum et fide digno exemplo litterarum, sub littera C. hic annexo apparet, Sacrae Caesareae Maiestati animi sui sententiam ac negotium ipsum, suspensa fideiussione, usque ad commissarios ex utraque parte deligendos reiecit, ea lege, ut obligationes omnes suspenderentur, nec quisquam eorum, qui se obstrinxissent, ulla de re interpellaretur vel

[1]) См. ниже.

[2]) Этого документа и ниже подъ буквой C нѣтъ въ рукописи.

conveniretur. Sed Mielenski, post habita expressa amborum principum declaratione et voluntate, Gorcani instinctu nominatim sponsorem meum, in ius Provincialis iudicii Pysdrensis vocavit, praetenditque ac si mea causa in bonis suis tuto versari non posset, remque suam familiarem cum magna iactura sua negligere, sumptusque non necessarios facere cogeretur, quos in tantam summam exercuisse audeat affirmare, ut illum non pudeat iniquissima et inaudita a fideiussore meo petere, cum tamen ille ad nihil aliud obligatus sit, quam ad poenam depositionis 10,000 florenorum, si forsan meae obligationi factae non satisfactum fuerit, hacque ratione ne minimum quidem vel ad damna, vel ad quaevis alia iure agere possit, et de Dominationibus Vestris pro certo affirmare possum, me nunquam vel ullo modo ab illo tempore captivitatis meae Mielenskio ullas, quemadmodum me iniuste insimulare audet, struxisse insidias, tametsi illatae hactenus iniuriae suae et tentati insidiosi conatus, una cum subministratis complicibus Gorcani, me saepius ad hoc tentandum irritaverint, et occasionem praebuerint.

Verum ut semper mihi curae fuit mandatis Sacrae Caesareae Maiestatis parere, ita nunc etiam in iis, quae cum Sua Maiestate Rege Poloniae constituta habet, acquiescere decrevi. Mielenski autem in contrarium ea omnia contempsit, sex mensibus fere, postquam ego dimissus sum, expeditus aliquot equis ad subditos meos nobiles Sigismundum Salysch in Scheibersdorff, Casparum et Ioachimum germanos fratres Pritwicios noctu venit, ac illorum et capitanei mei Wartembergici Ioannis Stoltzij apertum hostem se declaravit. Quapropter cum tantis iniuriis provocentur, si hosti suo Mielenscio eiusque vi et armis opponant, mirum non est, et iure se id facere existimant, quod si Mielenski pacis et tranquillitatis adeo amans est, par erat ipsum quiescere, neque sanguini aliorum renunciando causam ulli periculo praebere, pro quo Rozdrazevius nunquam spopondit, ubi Mielenski quicquam hostiliter tentaret, ut damnum resarciat.

Quantum ad limites attinet, antiqua callis est, et disceptata ab antecessoribus meis iam, antequam ego ditionem Warttenbergicam possiderem, eaque controversia non solum me concernit, sed praecipue ipsos Poloniae et Bohemiae regnorum milites; quin et testes a meis antecessoribus producti, iam olim ad acta relati sunt; si quid itaque statui debet, secundum normam illorum et pacta nervisque regni mediana iustitia procedatur.

Itaque cum res ita sese habeat, et litteris regiis planum sit, Suam Maiestatem totum negotium de sponsore et obligatione mea ad commissarios ex utroque regno seligendos reiecisse, non dubito, quin Dominationes Vestrae rationem authoritatis et voluntatem principis eorum sint habiturae, nec quicquam, quod contra declarationem Suae Maiestatis fiat, esse admissuras. In hanc etiam sententiam Sacra Caesarea Maiestas denuo ad D. generalem Maioris Poloniae scribit. Quandoquidem Maiestas Regia propter absentiam et longinquitatem itineris, tam subito, prout res ipsa postulat, attingi non possit, quare certo mihi persuadeo, Dominationes Vestras, pro aequitate eorum, sanguinaria et violenta eiusmodi facinora minime probaturas, multo minus autem absque Maiestatis Suae Regiae scitu et voluntate, ullam sententiam vel contra me vel fideiussorem meum laturas. Non enim dubito Dominationes Vestras pro prudentia sua perpendere posse, quanti haec res, in qua amborum regnorum quies consistit, momenti sit, et facile animadversuras, qualis inde perturbatio multorumque periculum exoriri atque inde evenire possit. Quae omnia ut Dominationibus Vestris scriberem et ad animum inducerem, omnino necessarium existimavi. Quibus me eamque causam, quam sedulo, commendatam esse cupio, Dominationibus Vestris rursus officia et servitia mea offerens, quas felicissime valere percupio. Datum Vratislaviae, die 1 Iulii 1581. Spectandarum Magnificarum atque Generosarum Dominationum Vestrarum addictissimus Georgius a Braun liber Baro in Vertemberk.

A.

Anno 1581 die 19 Iulii. Cùm D. Georgius à Braun ad levandum baptismo infantem à capitaneo Miedziboriensi invitatus esset, atque eò secundum morem huius pacificae atque tranquillae regionis proficisceretur, ac pio illi christianoque operi adesse vellet ipse D. Braun cum conjuge, virgine nobili, ac duobus pueris curru vehebatur, octo comitatus equis et unum in usum proprium, sine sessore, quibus duo imbelles pueri, filius tredecim annorum, duo alii nobiles et tres insidentes servi currum anteibant, nec quicquam mali denuo suspicari licuit, cùm nullius inimiciciae cum quoque aut alicuius diffidationis sibi esset conscius. Postquam milliare unum ab oppido Wartenberg progressus in sylvam subditi ipsius, nobilis Casparis à Prytwicz, sesqui altero milliari a finibus Regni Poloniae distante, comitis

Andreae à Gorca equites, quorum praecipuorum nomina sub litera B ascripta sunt[1]), cum Tartaris eiusdem comitis, armis, loricis ac bombardis egregie instructi, nulla praecedente hostili denunciatione, circiter sexaginta, D. Braun invaserunt, globis ac verberibus rem gerentes. Ac etsi D. Braun, nunquam hostem fugere solitus, sese, quantum posset, defenderet, verum tamen antiquum esse proverbium — «nec Hercules adversus duos, ut tantam multitudinem taceam», res ipsa tunc comprobavit. Namque numero hostium superatus, gravissime vulneratus est; conjux sua, quae mariti prostratum corpus tegere nitebatur, clavarum ferrearum ictibus atrociter verberata; virgo ex antiqua et nobili Kotwiciana familia orta, globo bombardae interempta ac ex eius corpore aliquot globi praeterea exempti, qui apud judicium Wartenbergense asservantur. Tum quoque capitaneus D. Bernardus a Prithwicz lethale vulnus accepit; item patruelis Braunij globo caput, alter item nobilis à Seydlitz per brachium traiectus, et Ianus Sorowski quoque malleo aculeato duriter percussus, duo quoque aurigae inermes vulneribus graviter notati sunt. Hostes, heroico hoc perpetrato facinore, Dominum saucium ab (ac) seminecem abripuerunt, ac per sedecem horas, nullo adhibito vulneri remedio, styllante undiquaque sanguine ac debilitatem summam causante, duxerunt, tandemque noctu in quadam villa, ubi pernoctarunt, vulnus obligari iusserunt. Mane, Domino currui Polonico occluso imposito, ulterius progressi, in sylva pernoctarunt. Inde in Colo capitaneatum Regiae Maiestatis, cui D. Stanislaus comes Goreanus praeest, devenerunt, ubi per triduum totidemque noctes D. Braun detinuerunt, post sub vesperem iterum discessum in Russiam se porrecturos dicentes, nocte, converso curru, Gneznam perrexerunt atque in suburbiis per quadriduum habuerunt, quo scriba civitatis Wengierski et aliqui senatores videndi Dimini gratia, aliud simulantes, venerunt, nec tamen sciri voluerunt qui essent; inde, additis aliquot equitibus, in nobilis cuiusdam Gerzinski nomine domum Guluitz dictam D. Braunium duxerunt, ubi per aliquot dies ex gravi debilitate periculose decubuit. Inde noctu iterum in Uscz capitaneatum quoque regium ad Cassubiorum fines deventum, qua in arce Braunius usque ad tempus dimissionis simplici victu à comite praebito captivus detentus erat, custodientibus ipsum comitis servitoribus.

---

[1]) См. ниже подъ буквой *a*.

Ac etsi Sacra Maiestas Regia Poloniae mandasset Braunium sine omni recompensatione dimittendum, nullius tamen ponderis fuit id mandatum, verum si liberari voluit, summo oppressus languore, obligare sese comiti Gorcano coactus est, apud Sacram Caesaream Maiestatemque procuraturum, quo dicto comiti contra D. Sigismundum à Kurzbach in ipsorum controversiis iustitia administraretur, id nisi fieret, cum decem equis et servitoribus ad Dominicam cautate in arce comitis Coznin sese sisteret, nec illinc discederet, nisi liber sponte dimitteretur. Haec an fidei promissae Illustrissimo principi Georgio, duci Ligniciensi et Bregensi correspondeant, honestatis virtutisque amantium esto iudicium [1]).

Erga reliquos vero Goreani servitores, praecipue Mielenski iniquissimam omnique in re invalidam obligationem accipere violenter iussus est, se commissum in se facinus non ulturum, nec juris via nec ex nunc Sacr. Rom. Caes. et Reg. Maiestati Polonorum non conquesturum nec cuiquam ipsius nomine concessurum; hoc nisi praestaret, decem millia florenorum Ungaricalium numeraret. Cumque Dominus tam arcte custodiretur, nec quisquam germanus ad ipsum admitteretur, nec in gravi morbo praesentiam sacerdotis, quo coenae Dominicae particeps fieret, impetrare posset, immo a plerisque frivole jactaretur — «mandaret Rex Poloniae quicquid vellet, vivum tamen manus illorum non evasurum, nisi assentiretur iis, quae ipsi vellent» (prout talia, existente Braunio in captivitate, Mieleczki ad filiolum ipsius Wartenbergum praescripsit, cuius litterae produci possunt) neque de iis, quae mandato Regio comprachendebantur, certior fieri posset, eo ipsum descendere oportuit, quo hostium vis et insolentia urgebat; post ubi iam liberatus, extorta ab ipso obligatione, rescisset, quae esset voluntas ac quale mandatum Regiae Maiestatis; operam dedit, ut priusquam Poloniae fines egrederetur, D. Andream, Opalenski, suppremum regni marschalcum ac Majoris Poniae capitaneum generalem compellaret prout et fecit. Cumque intellexisset mandato regio contineri, ut sine omni recompensa liber dimitteretur, id tamen nequaquam factum esse, sed obligationem iniquam a se extorsam, cuius exemplum quoque exhibuit addita petitione, ut, eius mandati ratione habita, vigore officii mandaret D. Braunio contra jura extorsae obligationes redderentur, ac ju-

---

[1]) См. ниже подъ буквой Ѣ.

ris processus in ipsius arbitrio maneret, velle se enim causam totam Reg. Maiestatis cognitioni prout aliquoties in carcere sese obtulisset, sed nihil plane obtinuisset committere. Promisit tum quidem D. generalis D. Braunio se ea omnia, quae ex ipsius relatione cognovisset ad Reg. Maiestatem perscripturum ac effecturum, ut regio mandato per omnia satisfieret, aliud se nihil hoc in negotio facere nunc posse. Nec dubitat D. Braun Maiestatem Reg. id, quod semel aequum ac iustum censuit, ad effectum quoque benigne deducturam executionique mandaturam. Offerebat tum quoque in carcere D. Braunius hostibus sese sub aliquot centenorum millium summa ex Sylesia et Polonia fideiussores daturum, de comparendo, si ab aliquo ad iudicium Maiestatis Reg. vocaretur, se quoque summae ibi pronunciatae staturum ac rei iudicatae, quae iure et aequitate niteretur, satisfacturum; verum et haec quoque omnia ab hostibus reiecta nec accepta. Nil aliud rursum quam nequaquam liberationem sperandam ex illorum potestate, nisi eorum voluntati satisfaceret D. Braunius.

Hae aequae, justae et christianae conditiones, cum nullo apud hostes haberentur loco, victus carceris iniquitate et vulneris doloribus, de tecto magna ex parte erraneo, a quo malo post semestre tandem peritia medicorum Vratislaviae convaluit, quo corpus et vitae spiritusque, quod supererat reliquum, retineret, in praescriptas sibi conditiones descendit, illorumque immani cupiditati accepta obligatione acquiescendum pro ratione temporis et circumstantiarum duxit.

a. Имена участвовавшихъ въ нападеніи на Брауна.

Stanislaus Zaremba, cui comes aliquot centena talerorum numerasse dicitur, ac omnem indemnitatem promisisse. Quam praestiterint Zarembae praedecessores regibus Poloniae ac quam laudabilem operam, ex chronicis Polonicis apparet, eam nobis celebritatem ut renovaret, huic praeclaro facinori adesse voluit.

Georgius Lipski, praefecti aulae Andraeae comitis à Gorca filius, qui innocentem puellam nobilem interfecit.

Wyelski D. Stanislai comitis à Gorca quondam aulae praefectus.

Adamus Mieleczki comitis Andraeae Mieleczki servitor.

Sokowski comitis Andraeae servitor.

Quidam à Kromenan servitiis quoque comitis addictus.

Kobylinski Dominae de Wyerussow capitaneus, nunc in Grabowo habitans.

D. Pakoslawski Iacobi Pakoslawski filius, D. Brudziczki, quorum alter Bamitus dicitur.

Hi cum famulis aliisque et comitis Gorcani Tartaris huic facto interfuère.

b. Exemplum obligationis comitis Andraeae a Gorca etc. illustrissimo principi Bregensi etc. Domino Georgio traditae.

Postquam ego Andraeas comes a Gorca, castellanus Miedzirzeczensis in quibusdam Regni Poloniae negotiis iter suscepi et me Cracoviam versus contuli, ubi forte fortuito accidit, ut me generosus D. Sigismundus a Kurczbach, baro in Trachenberg et Mielecz vi et armis cum suis copiis detineret et Bregam duceret. Caesarea vero Maiestas, pro innata virtute et justitia, hoc ipsum Kurczbachi factum haud approbavit, meque dimitti jussit, hoc etiam praedicto principi Braegensi, hac tamen conditione, ut omnis anim vindicta adversus Kurczbachium a me deponeretur, quam dementissime injunxit. Gratias Caesareae Majestati debita reverentia ingentes ago, quae me, sub hac adversa fortuna, contra jus et aequum, oppressum virum in pristinam libertatem collocavit, polliceorque me hoc totum negotium in indictis et proxime futuris comitiis Regni Poloniae statibus expositurum, ut secundum eorum consilium et voluntatem regiam, ratione initi foederis intra regem Ferdinandum et Sigismundum, sine ulla vindicta, hac res transigentur; quicquid etiam ibi conclusum et pro optimo putatum fuerit, id sequar.

Haec omnia comes praenominatus verbis expressis, nec non stipulata manu promisit, in praesentia illustrissimorum ducum Ioachimi Friderici et Ioannis Georgij, principis Georgij Bregensis filij, Zeifridi à Promvitz baronis Soraviensis, Henrici Valdi capitanei, Ioannis Zisnij in Tirpitz, cancellarii Ernesti à Prittvitcz, marchalci Bregensis. In partibus vero comitis steterunt et haec omnia, ut verissimi testes, audiverant: magnificus Dominus Andraeas Opalenski, marschalcus Regni Poloniae, Albertus Sandivogius Czarnkowskij generalis, castellanus Rogosnensis, Dobrogostus Potrworowski judex terrae Calissiensis, Ioannes Malachowski et Ginsdersch Gerdenski. Actum Bregae, decima die Martij, anno Domini 1576.

38.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD CAPITULAM WLADISLAVIENSEM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Venerabiles, devote nobis dilecti. Exponere nobis curavit reverendissimus in Christo pater Stanislaus Carncovius, nominatus noster Gnesnensis, quibus incommodis et angustiis fortunarum non tantum ob sumptuum magnitudinem, in quam reipublicae et ecclesiae causa, tum interregni, tum aliis temporibus incurrit, verum etiam ob archiepiscopalium bonorum damna et incommoda, quae, provectiore iam superioris proximi archiepiscopi aetate, gravissima accepere, tum quoque ob ingentes impensas, quas novae istius dignitatis, cum domi, tum foris Sanctissimi Domini Nostri rationes requirunt, destineatur, quibus ut sublevari possit, etiam atque etiam nos rogavit officere dignaremur, quo illi ex episcopatu Vladislaviense anni, qui a die confirmationis suae archiepiscopalis incipiat, dimidii fructus omnes capere liceat, quorum subsidio et novae dignitatis suae et ecclesiae consulere posset. Quam rem cum iustissimis cum causis petere exploratam habeamus, facile ita petenti assensi sumus, neque ad episcopatum Vladislaviensem quenquam nominabimus, nisi dimidios illos anni fructus ipsi reverendissimo nominato Gnesnensi concesserit. Qua de re nostras etiam ad S. D. N. litteras dedimus, quibus rogavimus, ut Sua Sanctitas huic rei suam approbationem accomodare dignetur, et Dominationes Vestras etiam atque etiam hortamur, operam omnem dent, ut dimidios illos anni praedicti fructus reverendissimus nominatus certo ac sine ulla difficultate percipiat. Meretur hoc ipsius nominati pietas, et merentur summa ipsius in rempublicam merita, tum in ecclesiam ipsam Vladislaviensem ac Dominationes Vestras studia, quibus plures per annos diligentissime isti ecclesiae praefuit. Qua de re Dominationes Vestrae operae, curae et diligentiae nihil praetermittent, quo id, quod scripsimus, ipse reverendissimus nominatus noster Gnesnensis, quocunque modo cum successore suo ea de re convenerit, consequatur. Bene valeant Dominationes Vestrae. Vilna, 19 Iunii 1581, regni nostri anno sexto.

39.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD SUMMUM PONTIFICEM.

Sanctissime ac Beatissime.

Post oscula. Cum nuper ad Sanctitatem Vestram de mea nominatione reverendi in Christo patris Stanislai Carncovii ad archiepiscopatum Gnesnensem scriberem, orabam Sanctitatem Vestram, ut nominati illius mei, graviter sumptuum magnitudine ante hac attenuati, in iis impensis, quae ad confirmationem a Sanctitate Vestra impetrandam ad sacrum ipsum pertinent, clementissimam rationem habere dignetur; et quibus id de causis facerem pro viro optime de ecclesia, optime de republica semper merito, et superioribus proximis interregnis aliisque temporibus magnitudine sumptuum necessariorum admodum exhausto, tum exposui. Commendo eandem causam iterum atque iterum Sanctitati Vestrae, et ad superioram illam commendationem hanc etiam addo, ut rogem Sanctitatem Vestram, ut qua peccunia illi nominato meo Gnesnensi ex Sanctitatis Vestrae arbitrio et clementissima moderatione solvenda erit, eam inter nos (hos) annos divisam ternis aequalibus pensionibus persolvat. Neque enim in summa archiepiscopatus vastitate, maximisque bonorum illorum damnis, quae effecta et valetudine et aetate antecessoris sui allata sunt, ullo modo se efficere posse intelligit, ut peccuniam omnem una muneratione dissolvat. Confido, ut caeteris in rebus, pro quibus ante hac intercessi Sanctitatis Vestrae facilitatem summam expertus sum, ita me in hac aequissima causa eandem quoque cogniturum. Commendo me etc.

40.

LITTERAE AB EADEM SACRA REGIA MAIESTATE AD SUMMUM PONTIFICEM.

Sanctissime ac Beatissime.

Post oscula. Posteaquam reverendissimum in Christo patrem Stanislaum Carncovium et, superstite adhuc reverendissimo Iacobo Uchanscio archiepiscopo quondam Gnesnensi, in coadiutorem, et mortuo paucis post diebus Uchanscio, plane in successorem Sanctitati Vestrae nominassem, explicari mihi reverendissimus nominatus curavit, quibus in difficultatibus atque angustiis

suarum fortunarum versaretur, non tantum ob superiorum temporum immensos sumptus, quos et ipsis interregnis et aliis temporibus pro republica et ecclesia necessario fecit, verum etiam ob incommoda atque damna, quibus bona archiepiscopatus Gnesnensis, extrema superioris proximi archiepiscopi aetate, plurimum affecta essent, quemadmodum iis de rebus per mandatarium suum Sanctitatem Vestram uberius certiorem faciet. Qua de re me quam diligentissime oravit, ut illi ex episcopatu Vladislaviensi, a quo discedat, quocunque a me ad successionem nominato, dimidium anni fructus reditusque capere liceret, quò accessione huiusmodi aliquo modo et novae dignitati suae (qua hoc meo in regno nulla prior est) consulere, et archiepiscopatus detrimenta sarcire, bonaque eius ecclesiae ad statum frugemque meliorem revocare posset. Quae cum iustissimis de causis a me peti ab hoc nominato meo Gnesnense exploratum haberem et pro aequitate rei, et pro mea in ipsum nominatum singulari benevolentia, quae praestantem pietate et meritis in rempublicam ecclesiamque virum, plurimum complector, denique studio meo, quo archiepiscopalis ecclesiae bonis consultum cupio, benigne isti petitioni assensus sum, ut anni a confirmatione, quam archiepiscopatus sui causa a Sanctitate Vestra impetrabit, vertentis fructus dimidios ipse nominatus ad archiepiscopatum percipiat. Quod ut sine ulla difficultate facere possit, et ea de re cum successore Vladislaviensi, quem nominaturus sum, diligenter agam, et hoc tempore a Sanctitate Vestra etiam atque etiam peto, ut hanc rem assensu suo clementer approbare dignetur. Quaquidem in re et archiepiscopali ecclesiae plurimum consuluerit, et nominatum meum, summae pietatis maximorumque meritorum virum, qui non minus sumptuum ingenti magnitudine, quam redituum magna tenuitate hoc tempore premitur, sublevaverit, et mihi hoc diligenter petenti gratissimum fecerit. Quod ego omni observantia cultusque studio Sanctitati Vestrae compensare contendam.

41.

AB EADEM AD TICINIUM.

Stephanus Dei gratia etc.

Venerabilis, devote nobis dilecte. Quanto nos studio a S. D. N. flagitemus, ut Eius Sanctitas reverendissimo in Christo patri Stanislao Carnco-

vio, nominato nostro Gnesnensi, ad anni dimidii post confirmationem archiepiscopatus ex Vladislaviense episcopatu fructus atque reditus percipiendos, assensum suum accomodet, Devotio tua ex litterarum nostrarum ad S. D. N. exemplo, quod hisce addi iussimus, intelliget, et causam omnem uberius ex ipsius nominati mandatorio cognoscet. Hortamur vero ac mandamus Devotioni tuae, ut hanc in rem omni cura atque studio incumbat, quo eam S. D. N. comprobationem et assensum, reverendissimus nominatus noster Gnesnensis facile et quamprimum consequatur. Nihil igitur Devotio tua hac in re studii, operae diligentiaeque praetermittat. Datum Vilnae, XIX Iunii 1581 anno, regni nostri sexto.

42.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD D. STANISLAUM CZARNCOVIUM.

Stephanus Dei gratia etc.

Generose, fidelis, nobis dilecte. Pervenit ad aures nostras Fidelitatem tuam nullo prorsus iure, sed facto atque temere occupare Zvenam cum suis pertinentiis, bona mensae archiepiscopi Gnesnensis, neque eadem bona venerabili capitulo ecclesiae metropolitanae Gnesnensi, ad quod ea res, quoad archiepiscopus non fuerit pleni iuris, de iure et recepta antiquitus consuetudine pertinet possidenda, concedere velle. Quod quidem Fidelitatis tuae factum et cum praeiudicio non vulgari capituli, et cum insigni iniuria reverendissimi in Christo patris Stanislai Carncovii nominati et electi archiepiscopi Gnesnensis coniunctum esse cum advertamus, facere non possumus, quin pro eo, ac nobis vigore iuris patronatus nostri, protectionis atque patrocinii id incumbit, maxime curemus, ut ea bona quamprimum de occupatione Fidelitatis tuae temeraria, suis modis et rationibus vindicemus. Quo priusquam descendamus, placuit nobis primum hasce ad Fidelitatem tuam dare litteras, quibus eandem monemus serio, ut ea bona, quae Fidelitas tua nullo iure tenet, in possessionem et administrationem venerabili capitulo Gnesnensi suoque oeconomo quamprimum visis praesentibus soncedat, neque amplius in eorum occupationem sese ingerat. Quod nisi Fidelitas tua fecerit, non solum sibi omnem aditum ad gratiam nostram percludet, verum

etiam omnino videbit, quod erit, cuius facile Fidelitatem tuam intempestive forte poenitebit. Vilnae, XV Iunii anno Domini 1581, regni vero nostri sexto. Stephanus Rex.

43.

LITTERAE A REVERENDISSIMO D. NOMINATO GNESNENSE AD SUMMUM PONTIFICEM.

Beatissime Pater.

Post oscula pedum beatorum et humillimam precum mearum commendationem.

Placuit omnipotenti Deo, ut, mortuo non ita pridem reverendissimo Domino archiepiscopo Gnesnense, regni primate, post serenissimi Regis Domini mei clementissimi nominationem ego successor eidem electus ac postulatus sim. Quamvis autem facile perspiciam, quam grave ac difficile hoc onus sit futurum, tam infaustis ac periculosis temporibus, in regno diversis hoeresibus referto, licentia hominum ac audacia in dies excrescente, primas ac praecipuas partes in ecclesia Dei et senatu sustinere; tamen confisus Dei optimi clementia, Sanctitatis Vestrae benedictione, multorumque piorum, quae hoc nomine ad Deum fundi certum est votis et precibus, divinae vocationi resistere vix audeo.

Proinde mitto venerabiles Iacobum Lempicium decanum Valboriensem et Albertum Stanevium canonicum Scarbimiriensem familiares meos ad Sanctitatem Vestram, ut confirmationem sanctae sedis apostolicae nominationis ac electionis istius obtineant, a qua humillime supplico, ut iisdem in aliis quoque rebus, quas nomine meo expositurі sunt, benignas aures praebere, mihique gratiam suam paternam declarare ac benedictionem apostolicam impertiri clementer dignetur. Ego vero Deum quidem inprimis pro diuturna ac felici vita Sanctitatis Vestrae ad incrementum ecclesiae ipsius continuo deprecabor. Deinde etiam, quod semper hactenus praestare pro viribus studii, tanto diligentius omni studio contendam, ut me totum deinceps, viresque meas omnes, non nisi ad Dei optimi gloriam, ad apostolicae ecclesiae defensionem et ad omnium mihi commissarum animarum salutem procurandam convertisse, Sanctitas Vestra intelligat, cui iterum cum omni subiectione ac reverentia pedes exosculor, precesque ac obsequia mea humilima defero. Datum etc.

44.

LITTERAE AB EODEM AD REVERENDISSIMUM PROTECTOREM REGIUM.

Illustrissime ac reverendissime Domine D. observandissime.

Visum est Deo optimo maximo, sublato e vivis non ita pridem reverendissimo Domino archiepiscopo, ad me per nominationem serenissimi Regis Domini mei clementissimi dignitatem eam, quae prima ac praecipua in regno est, deferri. Quamvis autem hoc tempore periculoso ac perturbato longe difficilior sit ecclesiastici regiminis, quam antea fuit, ratio, tamen divinae confisus misericordiae, ita me iudicio ac voluntati Serenissimi Regis submittere volui, ut et me ipsum et omnia mea consilia, operas, intentionem denique gloriae Dei propagandae, inserviendique ecclesiae Dei a sanctae sedis apostolicae benedictione ac patrocinio dependere inprimis cupiam et exoptam. Et quia ad S. D. N. pro confirmatione nominationis regiae mitto reverendos Iacobum Lempiezki decanum Valboriensem Regiae Maiestatis secretarium et Alb. Stanevium cantorem Scarbimiriensem, dedi hoc illis in commissis, ut in omnibus meis negotiis, quae in urbe tractaturi sunt, consilio patrociniogue Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Vestrae inprimis nitantur, de cuius gratia ac benevolentia singulari quemadmodum nihil dubito, ita obnixe peto, ut eosdem et benigne audire et in omnibus promovere mea causa non dedignetur. Cui ego vicissim mea studia et officia paratissima defero. Bene feliciterque valeat Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra. Datum etc. Similes scriptae sunt litterae ad nonnullos cardinales.

45.

COPIA LITTERARUM A REVERENDISSIMIS D. ARCHIEPISCOPO GNESNENSE ET EPISCOPO POSNANIENSE AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra et Serenissima Regia Maiestas, Domine, Domine Clementissime.

Haud fugit Sacram Regiam Maiestatem Vestram non ita pridem inter commissarium ordinis Cisterciensis, plus debito sibi usurpantem, et episcopos huius regni de retinenda in eiusdem ordinis monachos auctoritate ac

iurisdictione contraversiam agitari coepisse, quaecunque callidis ipsius consiliis ac machinationibus, inflamatisque adeo hinc inde studiis processit, ut ad apertam dissensionem nec vulgare scandalum tendere videamur. Commissarius etenim longius fortasse, quam et facultates ipsius cum debitis cautellis a S. D. N. concessae, et regni huius inveterata consuetudo, nostraque privilegia paterentur, progressus, cum nullo episcoporum re communicata (quod tamen principio se facturum nobis receperat), abbates quosdam conatibus suis, nonnihil metu periculorum et subitae mutationis repugnans, quod a principio fundationum cunquam factum, sed neque permissum est, ad supremum ordinis illius magistrum detulit, eosque, ut sese in Galiis Cistercii pro prima Septembris sistant et coram illo causam suam agant, datis libellis compellere conatur. Ad haec summa, temeritate, nulla dignitatis nostrae episcopalis ac senatoriae ratione habita, nonnullos ex nobis per publicos notarios, praeter ius et consuetudinem, impetere et vexandi, uti putamus, magis quam alia causa, Romam evocare ausus est, Soleioniae vero, quam insolenter in multis sese gesserit, extant publica documenta. His ita egregie gestis, nemine nostrum salutato, regno se subtraxit. Nullum dubium cum sit ipsum, quemadmodum hic fundamenta iecit, ad suos reversum liberius, pro ingenio suo, studio vindictae abbates huius regni persecuturum, et, latis pro capitulo generali ordinis decretis contra eosdem, ad sanctam sedem delaturum, nos loci ordinarios obtrectationibus aliisque modis divexare conaturum, mature providendum et ad Sacram Maiestatem Vestram refugiendum esse nobis censuimus, ne postmodum motibus aliquibus, inde concitatis, difficilius remedium adhiberi queat, praesertim cum res nostrae, et quidem magis sub absentia et tantis occupationibus Sacrae Maiestatis Vestrae, eo in statu hoc tempore sunt, ut difficillimae huiusmodi contentiones, quae ad plures ordines sese extendunt, haud facile cuiusvis arbitrio sopiri aut definiri queant. Proinde, communicatis cum reverendissimo D. episcopo Cracoviense collega nostro consiliis, nihil opportunius nobis in praestantia visum est, quam si omnes, quaecumque hoc nomine emergunt, controversiae, una cum aliis quibusdam, quae ad ecclesiasticum statum restituendum pertinent, ad synodum provincialem reiiciantur. De cuius quidem synodi, ante comitia celebrandae, Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae voluntatem, quae nobis id postulantibus lubentissime annuit, memoria tenemus. Iam

vero ne interea temporis, commissarius suis huiusmodi litigiosis actionibus et conatibus inprimis abbatibus, eos extra regnum evocans, negotium facessat, deinde nos hoc nomine in Urbe traducere ac molestare, tum motibus ac perturbationicus in regno sub absentia Sacrae Maiestatis Vestrae, per emissarios suos fomites praebere pergat, suplicandum duximus Sacrae Maiestati Vestrae, nostro et collegarum nostrorum nomine, ut datis ad Sanctissimum Dominum Nostrum litteris postulat, ut nihil in Urbe ad conatus commissarii Cisterciensis innovetur, neque cuique ad ipsius instantiam negotium facessatur, donec ex synodo provinciali, collatis hinc inde rationibus de universis ordinis ecclesiastici consensu, sancta sedes, interposita Sacrae Maiestatis Vestrae auctoritate ac intercessione, plenius informetur. Quam ad rem accedet oportunum, reverendissimi D. nuncii apostolici, in regno praesentis, testimonium. Idem ab antecessoribus Sacrae Maiestatis Vestrae ex monumentis ecclesiastisis compertum habemus, cum Colonienses extra regnum pro restitutione monasteriorum quosdam abbates nostros ad commissarios, a sede apostolica obtentos, evocassent, atque contra eosdem, non comparentes, decretum privationis obtinuissent, quod serenissimus Rex Sigismundus Augustus datis ad Summum Pontificem litteris non modo rescindi impetravit, sed etiam perpetuum silentium Coloniensibus impositum esse obnituit. Non equidem Serenissime Rex nostra postulatio eo spectat, ut solutam monachorum disciplinam, vivendique licentiam ad sanctissimas illorum instituti leges revocari nolimus, cum nihil habeamus antiquius aut optabilius, quam florentem veterem disciplinam, vitaeque pristinam sanctitatem in monasteriis a maioribus nostris erectis restitutam aliquando videre; verum ut turbulentiora hominis exteri consilia, maturitate atque prudentia ita corrigantur, ut sine cuiuspiam offensione suus cuique honos, suum ius et sua praerogativa integra ac inviolata conserventur. Non dubitamus, quin Sacra Maiestas Vestra in hisce suis bellicis occupationibus nobis, si propter bonum publicum illi molestiores sumus, benigne veniam datura sit, et pro sua singulari prudentia et pro ea, qua est erga ordinem nostrum, propensissima voluntate, nobis in hac petitione nostra gratia et auctoritate sua non defutura, pro cuius felicissimis successibus ac victorioso ad nos reditu continuo Dominum Deum deprecamur. Commendamus nos humillimaque obsequia nostra Sacrae Maiestati Vestrae. Datum Thoruni, IX Augusti, 1581 anno.

46.

COPIA LITTERARUM AB EISDEM AD REVERENDISSIMUM EPISCOPUM PLOCENSEM.

Reverendissime Domine frater et amice observandissime.

Oznaymuiemy Waszmości spolnie, na ten czas nie[d]mogane I. M. xiendza Kracowskiego dosiądz, ktori iednak z nami się we wszitkim zgadzać raczi, isz commissarius Cistericensis, Francusz niespokoiny, nie tak o reformatią w klasztorach sui ordinis, quo praetextu tu beł przijachał, y dozwolenie Krola Iegomości, nobis insciis et inconsultis, otrzimał, starał się, gdisz to y skutek pokazuie, bo żadni nie uczinił, y owszem barziei mnichy zbiesził, iako oto, aby ie wyiąwszy ex loci ordinariorum praescripta pietate statutisque formata wyiął, a do Cistercium do Franciej obrocił, s tim dokładem, zeby nihil commune z nami sive cum alio clero nie mieli, ale singularem quandam rempublicam, cuius caput Cistercii esse deberet prae se ferrent. I ulowił incautos et imprudentes abbates, ze nie baczancz się w powinności y w przisiendze swy, którą pierwy kazdi z nich nam uczinił circa benedictionem, a wszisczi spolnie na synodzie Piotrkowskiem de servandis statutis, post receptionem S. Concilii Tridentini sancitis, na iakieś iego articuly, które apertissime, iako sprawę mamy, cum iuribus nostris et regni pugnant, iemu przisięgać musieli. Loci-ordinarios we wszitkiem się strzegł, y cokolwiek iedno stanowieł, to nam skand inąd, nie z niego do wiadomomości przichodziło. Nakoniecz tak się rozbuiał, że aperte nietelko nam, ale Krolowi Iego Mości repugnare et sese opponere wazić się smiał. Notarios publicos sobie naczyniwszi y sposobiwszi, dziwy broić począł, opati niektóre do Cistercium poziwać, także niektóre biskupy do Rzimu, w czim maxima indignitas dignitatis nostrae subsecuta est. I chocza exemplo antecessorum nostrorum mogłoby się to beło zahamować zwyklemi spossobami, aby wiedział czudzoziemiecz, a k temu arrogans monachus, iako episcopos et senatores regni wazyć, ale woleliśmy ineptias et levitatem iego patientia nostra eludere y Sanctissimo Domino Nostro pokazać. Iakosz mamy za to, ze iusz po wielki części raczisz być Waszmość informatus około tego to mniszka postempków ex relatione x. Lempiczkiego y inszich, którzi mieli Waszmości nie-

*

które rzeczi authentice pokazać. Terasz tesz ex istis scriptis et instrumentis przipatrzić się bendziesz raczel, co dalei czinił. Iuszci, irritato Rege et episcopis et superindicta licencia obedientiae abbatibus nonnullis, sthand odiachał: ale isz tam pewnie motus Gallicos excitare nie przestanie, poki Król Iegomość sam nie napisze do Waszmości abo y do papieza, o co prosiliśmy, ale propter occupationes bellicas et remotam absentiam tak richło listu mieć nie możemy, prosiemy Waszmości, iako brata, abyś Waszmość S. D. N. in tempore dobrze w tei sprawie informować raczel, także illustrissimum D. cardiralem Fernesium protectorem nostrum, aby na iego abo generalis Cisterciensis excommunicatiae iakie przeciw opathom naszem się nie skwapiali, także tesz y przeciw nam, ze relatia iego pleczą, cum evocationibus; gdisz my tu mamy co s sobą czinić, tak in ecclesia in tanta multitudine haereticorum, iako in republica in tanta diversitate et dissensione ordinum. Nie trzeba do tego mnichów, a tim wienczei exteros na nas wisadzać; wie dobrze sancta sedes, co na biskupiech w Polscze nalezj, a co na mnichach, którzi, periculum est, aby temi swemi zabobony et contentionibus, gdi defensores ex nobis mieć nie bendą, bona monasteriorum in manus secularium nie podali, co w Niemczech y gdzieindzi widziemy, co się stało, y tu się barzo na to zanosi, a ci telko praesentia et se ipsos curant. Co się opathow ticze, od poczantku fundatij nigdi evocovani nie beli s Polski, iako tesz to Waszmość ex protestatione ich wyrozumieć raczisz. Niechaiże ie Pater Sanctus zachowa circa consuetudines antiquas et statuta nostra, et niechaj sam stand informuie się ex reverendissimo D. nuncio, co się w tei mierze przes kommiszarza et quo fine toczeło. Damy tesz my o tem sprawę per litteras nostras S. D. N., gdi listi Krola Iegomości mieć bendziemy; interim, aby tam nas iako nieprzistoynie nie odnoszono, Waszmości prosiemy y wziwamy, abyś, sprawiwszi się ex instrumentis et scripturis hisce, tim sprawę dać raczeł, quibus interest. W czim iako nie wantpiemy, tak wszelakiemi zasię officiis fraternis staranie y uczinność Waszmości zadziaływać chczemy być gothowj. Quam bene feliciterque valere, ac prospere ad nos reverti optamus. Datum Toruni, die IX Augusti, 1581 anno.

17.

COPIA LITTERARUM AB EISDEM AD CARDINALEM FERNESIUM.

Illustrissime ac reverendissime Domine, Domine observandissime.

Tanta fuit arrogantia Cisterciensis ordinis commissarii Galli in hoc regno, ut cum pro reformatione sola monasteriorum iuxta regulae suae praescripta huc missus et a Sacra Regia Maiestate admissus esset, novam quandam inauditam et inusitatam auctoritatem sibi usurpare praesumeret, et studiose statuta provincialia, per sanctam sedem approbata, infringere, jura regni consuetudinesque antiquissimas (quod nemo unquam a regni huius principio non modo ex regularibus, sed ex sanctae sedis apostolicae etiam de latere nunciis tentavit) perturbare, ac Serenissimi Regis jus et auctoritatem, nec non loci-ordinariorum jurisdictionem, ab immemorabili tempore fundatam, convellere ausus sit. Postmodum Cistercium abbates evocare, episcopis bellum indicere, quosdam ex nobis litteris quibusdam, ex urbe obtentis, praeter jus et consuetudinem, nulla dignitatis nostrae episcopalis et senatoriae ratione habita, per assertos quosdam notarios publicos, homines leves impetere, et talia moliri, quae summum discrimen bonis ecclesiasticis, scandalum haereticis, motus inter ordines regni et alia plurima incommoda post se trahere videbantur. Atque ita rebus perturbatis, Serenissimo Rege irritato, ac nobis omnibus offensis, regno discessit. Qua de re scribet suo tempore Serenissimus Rex ad S. D. N., ubi a belli occupationibus liberior fuerit. Scribemus et nos omnes, quod quidem ex synodo provinciali commodius fore existimanus; interea vero temporis petimus ab Illustrissima ac Reverendissima Dominatione Vestra, ut, accepta informatione de his, quae hactenus gesta sunt, a reverendissimo D. Plocense episcopo serenissimi Regis oratore, vel etiam ab aliis, quibus hoc, missis documentis, commisimus, ita velit nos dignitatemque nostram sibi habere commendatam, ut sub illius protectione ac patrocinio nemo audeat nobis temeritate aut levitate sua insultare. Sat nobis equidem molestiarum est, cum tanta haereticorum multitudine in ecclesiae muniis, neque desunt continuae difficultates in dissensionibus ordinum pro officio senatorio componendis. Novit quinetiam Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra, quantum pro sanctae sedis apostolicae firmitate subinde laborare soleamus, et quod nostra solicitudine et

opera haec ipsa monasteria, pro quibus commissarius se agere simulat (quae iam dudum negligentia suorum superiorum in manus saecularium, uti et in Germania, devenissent), cum juribus suis salva et integra permanent. Non igitur permittat ad infinitas molestias, quas sustinemus, a levibus hominibus aut monachis nos ab officio retrahi aut temere molestari; suus cuique, ubi manserit, honor et vocatio optime et sanctae sedis firmitati et huius regni consuletur tranquillitati. Vix tantum profecto in Galliis, ubi caput ordinis Cisterciensis existit, tentare praesumpsisset bonus iste frater, quantum hic non sine scandalo et ordinis ecclesiastici perturbatione ausus est. Non dubitemus Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem Vestram gratia ac prudentia sua nobis apud S. D. N. non defuturam, cui nos humillimaque nostra obsequia studiose commendamus. Datum Toruni, IX Augusti, 1581 anno.

48.

LIST OD NARWITA DO P. GNIEZNIEŃSKIEGO.

Gdim iusz do Waszmości swego Miłościwego Pana Tatarzina z Wilna odprawieł, iusz tesz po wyiachaniu Królewskim y zolnierzow z Wilna ku graniczóm długom się namysliał, gdziebym się obrócić miał. A isz mi się zdało za potrzebną za Królem iachać y dla obmowy, ze Waszmość nie przybyć raczeł, y zebym tesz beł u popiszu dla pieniędzi, tedim tak uczinił: napierwy iachalem do roti Waszmości do Miedziała, stamtand za Krolem do Dzisny. Zastalem Króla barzo frasobliwego, ze zolnierze nie sciągneli się, a nawienczej na Waszmość się fraszuie, kładącz wszitkę być prziczinię nieprzibycia zolnierzów y lupiestwa, które się dzieią od zolnierzów na pieczach, isz Waszmość przi nich mieskać nie raczisz, mowiancz: «certe non stat promissis D. Gnieznieński»; twierdzi,ześ Waszmość miał przibyć, nisz się miał z Wilna ruszić, y nie tuszi, abyś Waszmość miał przibyć. Baczę to dobrze, ze Waszmości wiele na tim nalezi, ale y Krolowi niemało, a podobno wienczei; ma-li się rzecz prawda, nie ma s kim do ludzi (woyny); zaczął woynę, a ludzi zadnych nie ma; samby chciał wszendzie, a temu doszić uczinić nie może wszitkiemu. Gdi się obmowa czinila przes P. marszałka, bratha Waszmości y przes P. Philipowskiego y czini mało nie na kazdi

dzień, wdzięcznie przijmuię, powiadaiancz, że miał czaszu doszić ku odprawowaniu swych y przijacielskich spraw; owa na każdi dzień amaricowania doszić. Iać wiem y kazdemu, kto mię pyta, umiem powiedzieć, co Waszmości y nie lada potrzeby swe y P. woiewodziczowe zatrzimywaią; ale iednak iesli Waszmość ma wolą na tei expeditiei być, racz Waszmość richło przibyć; a nie ma-li Waszmość woli być, racz Waszmość Krolowi za piękną obmową odpiszać; mniei go tim sobie Waszmość obruszi; iakosz y sam mowi: «gdiby mi iusz dał znać, że nie ma być, wolałbym, a nie spusczałbym się na przijazd P. Gnieznieńskiego.» Ziczełbym sobie tego wiernie, aby Waszmość mogł iescze do tei potrzeby być, bo rzeczi Waszmości wszitkie smarowniciby sły. Isz się Król gniewa na żołnierze, że się nierichło sciągaią, zda mi się, niebarzo słusznie: zatrzimał im pięć czwierci roku, dopiero trzi niedziele ledwie na szóstą im dał, a pięć tatrzimano; iako się tu miał drugi wyprawić, ktori nie miał konia, ktori ristunków co się pozastawiał, pacholczi się poodzierali etc. Lathwiei Wengróm, którim y więtszci żold y nie zatrzimawaią go. Nie s siebie samego to Król ma, że żołnierzóm teras nie chentliw, ala naszi sami Panowie Polaczi y Lithwa ie chydzą, a nie ma ich kto podeprzeć; dopiero (acz y zawsze) baczą, ze im źle bez Waszmości.

Wczora przijachał P. Dobrziliewskj, porucznik roti P. Żebrzidowskiego, chczancz się pieniędzi upomnieć, y w swoich tesz niektórich potrzebach; uyrzawszi go, posłał do niego tamże w izbie obożnego pytać, ieżli to z rotą przijachał; odpowiedział, żem rothi na lezi odyechał; sfukał, zgromił y kazał mu zaras do rothi iachać, aby tu bywała iako narichlei, y zatim rzekł: «certe digni sunt patibulo tales milites»; y takci nieborak odiachał s żalem. W takie uszanowanie przichodzą veterani milites. Rota Waszmości iutro pewnie spodziewam się, że przibendzie sam do Dzisny, bom posłał upominaiancz dla Boga y proszancz, aby bywali, nic się nie bawiącz. Ieszczem nie widział nigdi Krola tak gniewliwego na kazdi dzień, iako teras; zaczął woynę bes pieniędzi, y nie wie, co dalei; iuszby dawno sam stand wyiachał, a nie ma s kim; zgoła, wszitkiego ludu godnego do bitwy nie masz przi nim 10,000 czleka. Teras się ius sciągaią roti, także y voluntariuszowie, którich mało. Piszałem beł do Waszmości, swego Miłościwego Pana z Wilna, tuszancz pewnemu pokoiowj; ale się nietelko ku nie-

pokoiowi, ale ku wielkiemu krwie rozlaniu zanioslo. Ktosz nie tuszeł pokoiowi? Przes posly postampiel beł wszitkie zamki w Inflanciech Krolowj, telko port Narewski in tractatis został, a o summę nagrodi sło; czemu wszitkiemu ludzie thuszeli, że miał postampić Moskiewskj; ale ten zły, nieprawdziwy Pan co uczinił w tich tractaciech: poslal die 25 Iunii ludu swego — Moskwy y Tatarów 45,000 w kraie Ruskie, wypalił te przedmieścia y włości, zamki, iako Król zostawiwszi, — naprzod Orszą, Kopyscz, Sklow, Mohiliow, Kniezicze, Odruczk, Holowczin, Kruchla, Sowkiany etc. tam popaliwszi, posiekszi ludzie, dziatki, białegłowy, z wielką korziścią nazad przes Dniepr przeprawili się; y by beł nie Pan Kazanowskj s Timrukiem a połkiem P. Troczkiego, ubiegliby beli y zamek Orszą; czinili sobie to, co mogli, ale ze lud wielki, trudno beło; a tesz Król barzo sierdziw na Moskwycina, by iedno beł dusz; Boże day to. Niskand inąd nie przislo to Moskiewskiemu, iedno stąd, że wtargnął w ziemię, iedno musiał mu goniecz, który z Dzierskiem biezał do Moskwy, sprawę dać o niegotowości Krolewskiey, którą baczeł, bendancz w Wilnie; a za sam zdradi mało? nie trzeba mu spiegów chować; więźniowie, których pełno po Wilnie y wszendzie, ci dawaią o wszitkim znać, a naszi iescze dostateczniei. Poymano w przesłem tegodniu nieiakiego Niewęgłowskiego Poliaka, który poiachał beł do Siebieza; iescze go nie straczono — kata nie masz. Obieszono u Zawolocza piąci Wengrów, którzi tesz beli posli do Moskwy; kilka ich uciekło. Powiadaią, że y iezdi Wengierskiei kilkanaście koni wyjachało, ale tego taią. Boday Misikakusz czego nie traffiel, bo nic się nie poczelo, a iusz zdradi doszić. Nieprzijaciel woiuie. Die 6 Iulii Moskwa piecholi, która sła przi dzielech, kilkadziesianth urwała, y nie beli od dział, które sły Dzisną, iedno w mili; ia wierzę, że o nich nie wiedzieli, boby ie pewnie potopili, a ludzi nie beło przi nich y 200 człeka. Iam głupi a owszem w riezerskich rzeczach, ale confuse iakoś ci Panowie hethmani rzandzą. P. kanczlerz — ten sam totum fac, do niego we wszem się dokładaią, eius imperium, pewnie tuszą, że przed niedzielą poydzie pod Siebicz, bendzie miał w swoiem połku przesło 10,000 człeka; z dostatkiem wielkim się wyprawiel, czemu się nie trzeba dziwować; łathwiei mu dworować, weźmie co chce, dadzą mu co każe, sic volo, sic jubeo.

Dzisia nowina pewna przisła, ysz Moskwy y Tatarów przeprawuie się przes Dniepr, w ośmi milach od Orszi, 40,000; zarasz wczora zasiadł w

radę y uradzili P. Troczkiego tam posłać, który zarasz wczora wyiachał, ad polko dworskich żołnierzów bendzie miał P. Kazanowskiego, P. Iordana, P. Pękosławskiego y innych rotlı nie mało, którebykolwiek mogły się ściągnąć. Kiedy przisła ta wieść, dopierosz się na Waszmość iął fraszować y na żołnierze, bo nikogo nie miał woli tam posłać Krol, iedno Waszmość z ludźmi; ale cosz czinić, kiedy tak fata mieć chcza. Dzierska iescze nie masz z Moskwy y nie slychać o nim, a miał być z gończem Moskiewskiem 6 Iulii. Iutro Król wyiezdza do Poloczka; tam iedno przes dzień zmieszkawszi — do Zawołocza, y tam popis; iusz Król chce konać tak woynę, y tamże zimować, a nie odiezdzać, poszczęści-li się, aszby mu dobrze przisiodlał. Tluszą woysku być wientszemu, nisz tak-rok belo; ale ia tego iescze nie baczę. Węgrów wszitkich iezdnych y pieszich nie masz spelna 5000; voluntariuszow mniei, nisz tak-rok; zołnierzów ma być wienczei, nis tak-rok, ale u popiszu snadniei się obaczić bendzie moglo. Panow przi Krolu nie masz teras, iedno P. woiewoda Wileński, Pan Troczkj, Panowie marszałkowie Lithewsczi oba, wielki y nadworny, Radziwił biskup Wileński, kanczlerz etc. Ia sam w tim frasunku w sprawach Waszmości nie śmiem nic mowić, iedno tak ulegam, czasz upatruiancz. Dziwna rzecz, intrati wielkie, czła, zupy, pobori etc., a pieniędzi nie masz; zolnierze narzekaią, dwor potemusz; sami Wengrowie milczą; co w tim iest, nie wiem. Gdi Waszmość bendziesz raczeł przijachać, racz Waszmość w załobnij szacie Krola witać y tak się nosić, bo wszitek dwór w czernj po bracie iego chodzi. Popisz u Zawołocza, skornoby się ściągneli; rozesłał Krol komorniki, srodze roskazuiancz, aby bywali, niczemu nie folguiancz. Gdzie albo ku któremu zamku Król się obroci, pewzie nie wiedzą, oprocz samego Krola a kanczlerza; ale pewnie tluszą do Pskowa; ale chcą pierwy zwalić Siebiez; drudzi odradzaią, aby s swiezem ludem do głównicyszego zamku ciągnął; wiencz nie wiem, co czinić bendą; ale pewnie tuszą, kanczlerzewi tam iść. Iezierski tesz s pocztem Waszmości przi rocie z wozmi, z końmj y s slugami Waszmości wszitkiemi y z hayduki iest; tilko 12 haiduków w Wolpie zostawił, a to dla poszług Waszmości, którzi ze dobre walasee maią, zdązą zawzdi przi Waszmości. Ziwności Iezierski dość sposobiel, tak, że się nie trzeba Waszmości ni ocz fraszować; masła i iarzin iakich oszobliwych dla Waszmości, teby się ziść mogły, wszakże y tego iest po częscj. Sludzi y czeladź

insza poczu Waszmości tedi się odziała s tich pieniędzi, co ich tu kęsz dano, których iescze zostało kilkaset złotich, które są wczalie przi Iezierskiem.

Skoro się woysko do Krola Iegomości ściągnie, tedi dopiero w ziemię nieprzijacielską poydzie. Nowiw inszich zadnych nie mas godnych ku pissaniu Waszmości. U Dzisny, 9 Iulii, anno 1581.

49.

CONDICIAE, S KTÓREMI KROL IEGOMOŚĆ DO KNIAZA MOSKIEWSKIEGO PRZI DZIERZKU GOŃCZA POSŁOW MOSKIEWSKICH POSŁAŁ.

I. Naprzod aby Inflanti puściel y ze wszitkiemi powiathi, zamki y z działy, prochy, ziwnością y z inszemi potrzebami, y prawa wszelakiego, ktoreby mienił mieć na ziemię Inflanczką, aby mocznie odstampieł, y do rąk Króla Iegomości albo ludu iego, ludzie swe zwiodszi, podał, nic sobie nie zostawuiancz, bo ich Król Iegomość zadną miarą odstampić nie moze, bo chce, y dla przisięgi swey, którą Koronie uczynił y Wielkiemu Xięstwu Lithewskiemu, takze dla uchwały seymu blisko przeszłego, to wykonać.

II. Isz chce przywrócenia Wielkich-Luk, Chelma, Newla, Zawolocza, Wielisza, ale Newel y Wielisz aby został przi Krolu Iegomości, iako te, które zdawna do Witepska y do Połoczka należą; a za przywróczenie Wielkich-Luk, Zawołocza y Chelmia żeby zapłaciel y nagrodzieł wszitek nakład, który Krol Iegomość na woynę czinił. Siebiez aby podał do rąk Króla Iegomości, który na gruncie Połoczkiem iest zbudowan, albo wiencz zeby go zrzucieł, żeby tam naostatek zadnego wstempu nie miał; a wszakże przecie aby do Połoczka nalezał grunth.

III. Aby pokoy beł nietilko na czteri abo na sześć lath uczynion, ale na wieczność zeby beł postanowion.

IIII. Aby beł nalezion obyczay z obudwu stron na wyswobodzenie więźniów, iako posłowie powiedzieli, że maią mocz do tego zupełną, iedne dać na odmianę, a drugie wykupić.

V. W którí pokóy aby się przijaciele y szasiedzi Krola Iegomości włożeli i zamknęli, iako Król Szweczkj y Król Duńskj.

VI. Gdiby się listy i prziwileymi pokoy uthwierdzil, nie iest od tego Krol Iegomość, aby się s Kniazem Wielkim ziachal y sam ocziwiście s nim się widział y rozmowił okolo rzeczi riczerskich, pocieszuych y slawnych, obiema państwóm potrzebnych, a także tesz y Ich Mosczíam samem pozitecznych; a to wszitko Król Iegomość uczini, wienczei pragnącz przijaźni y dobrego rzeczypospolitey chrześciańskiey.

VII. Ku stanowieniu tego wszitkiego, aby zupełną mocz przes swego gończa tim posłom, którzi przi Królu Iegomości szą, Kniasz Wielki poslał, za trzi niedziele od pierwszego dnia Czerwcza, nic nie mieskaiącz.

50.

COPIA LISTU OD P. HOLOWCZINSKIEGO DO KRÓLA IEGO MOSCI.

Naiasnieyszi, Miłosczíwy Królu Panie a Panie nas Milosczíwy.

Oznaymuię Waszmości Panu swemu Milosczíwemu przipadek nieszczęścia krainy Ruskiei, która w tich czasiech przes lud Moskiewskj iest spustoszona. A to tem sposzobem, isz lud Moskiewskij, przeprawiwszi się przes Niepr na tę stronę ku Orszi y ku Mohilowu dnia 25 Iunij, bes wiadomości, zaszedszi w zagon, wielką skodę poczinili, iaka nigdi za pamięci naszi nie beła: wszitkie włości, począwszi od Orszi, Kopyści, Sklowa, Kruchlenska, Dudakowska, Sapienska, Kniaziczka y Waszey Królewskiey Mości Mohilewa y przedmiescia Mohilewskiego kilkaset domów popalili, iakosz wielkością ludzi malo się do miasta y do zamku Mohilewskiego nie weiszneli, iednos za pomoczą Bozą lud Waszey Krolewskiey Mości żołnierski roti I. M Pana Troczkiego, P. Kazanowskiego y P. Timrukowa, którzi się na ten czas beli zebrali, odparli ich y bronili zamku y miasta, y bitwę z nimi mieli, lecz prze wielkość ludu zdolać im nie mogli, gdzie tesz w tei potrzebie z roti I. M. Pana Troczkiego inszich ubito, a trzech thowarziszów ziwych poymali, Gulskiego, Zbikowskiego y Kuroieda; w którem tesz tak nieszczęsliwem przipadku, tenze lud Moskiewski, zaiachawszi w zagon, ubogie moie imienie Holowczinskie spustoszeli, y włości tegosz imienia mego wszitkie

popalili, a ludzi, którzi beli nieostrzezeni, w plon pobrali, iakosz y wielu ich, skodi wielkie także przes ogień tu w tim kraiu Ruskim ucziniwszi, malo co uskodzeni usli, o czim nie iedno naimnieyszego slugi y poddanego Wasza Królewska Mość, ale y od wielu ich wiadomość wziąć raczisz. A isz Naiasnieyszi Mości Królu barzom iest na tim imieniu moim Holowczińskim zubozony, s któregom wszitko podpomozenie swe miewał, y slugi sposzobne do kazdi potrzeby woienny, na to tesz ubespieczony, prziobieczałem do Waszej Krolewskiey Mości potrzeby na teraznieyszą woynę poczet stawić, ci terasz wszisczi z maiętności swey od nieprziaciela złupieni, y inszi, ktorich bes wiadomości zassły, w plen pobrano, za którem tak nieszcześliwem przipadkiem nie moganez według potrzeby do poslugi Waszey Królewskiej Mości na poczet się sposzobić, gdizem na ubogi maientności moij y na slugach zniszczony, unizenie a pokornie proszę, aby mi na tën czas nieuysczenie wierności poddaństwa mego, miłosziwey łaski Waszey Królewskiey Mosci przeciw mnie naymnieyszemu sludze y poddanemu Waszey Królwskiey Mości nie obrazało. A k temu ze iest pewna wiadomość od wielu ięzików Moskiewskich, któricheśmy w tim zagonie dostawali, że iescze powtóre tenze lud Moskiewski we zniwa pod kopę, maią wtargnąć w w tenze kray Ruskij, zaczim, abych ubogiei maiętności moij y tego imienia mego Holowczińskiego zamku y poszadi iako mogl obronić, niebespieczno mi samemu odyachać; wszakże bes ratunku Waszey Królewskiey Mości, s trudnością ten kray Ruskij od nieprzijaciela obronić się bendziem mogli, co wszitko mądremu baczeniu y miłosziwy obronie Waszey Krolewskiey Mości pilnie zaleczamy. Datum w Holowczinie, 30 Iunii, 1581. Sczessny Iarosławowicz Holowczinskij.

51.

COPIA LISTU OD P. STRAWIŃSKIEGO Z MOHILOWA DO KRÓLA IEGOMOŚCI.

Donosiemy to ku wiadomości Waszey Królewskiey Mości, Panu naszemu Miłośćziwemu, isz lud nieprziaciela Waszey Królewskiey Mości Moskiewskij, wtargnowszi w państwa Waszey Królewskiey Mości, pałącz y pustoszancz, począwszi od Dubrowna, przisli pod miasto Waszey Krolewskiey Mo-

sci Mohilow, we wtorek Iunii 27, na dzień godziny trzeci, przedmieście wypalili, za Dubrownę Luczkowa także 6 domów spalili; w posadzie nad Dnieprem, ktori naziwaią słobodą, takies domów ze 100 spalili; nad ktorem ludem beli woiewodowie starszi: Michaiło Piotrowicz Kaiterów, drugi Andrei Iwanowicz Chworostenin, trzeci Izmailów, czwarti Roman Dmitrowicz Buturlin, piąti kniaz Michaiło Wasilewicz Nozdrowati, sosti kniaz Iwan Michaiłowicz Wołchowski, siodmy kniaz Merculey Sczerbati, osmy Iwan Michaiłowicz Baturkin, dziewiąti Feder Fustow, dziesiąti Michaiło Illiebów Saltikow, iedenasti kniaz Iwan Boratinskij, dwanasti w strożowym polku tatarzin kniaz Iwan Kulanczuk Czermikoy tatarzin, trzinasti Wołodimir Holowicz, czternasti Wasiley Ianów, woiewoda kozaków Duńskich, pietnasti Iermak Czimofieiewicz, otoman kozaczki; s którerni beło ludu Tatarów, to iest Temnikowskich, Kadomskich, Kasimowskich, Woiemaskich, Swiaskich y Czobosarsich, także y Moskwy 45,000, strzelczów z Donu y Moskiewskich 1,000 na koniach, ktorzi przes czały dzień wtorkowy wielkiem gwałtem nabiegaiącz, do ostrogu mieyskiego usiełowali, chczancz ostróg wypalić, czegochmy za pomoczą Bozą strzelbą z zamku y z ostroga, także maiane strzelczów z rusniczami miendzi opłotkami y w domiech wycieczkami bronili y im nie dopuszczali; iakosz za pomoczą Bozą a za szczęściem Waszey Królewskiey Mości, w tim przedmieściu wyszei mianowanem spaliwszi kilkaset domów, w ludziech zadnij skodi nie uczynili, y zgola na ten czas nikogo od nas nie poymali, iedno dwu postrzelili, a wielki swank y upadek w ludziach swych od strzelby tak w zamku, iako y z ostroga mieiskiego wzieli, y tegosz dnia we wtorek o zachodzie słończa nieśli się precz od miasta do wsi Waszey Królewskiey Mości Barotcie, pultori mile od miasta, która lezi nad rzeką Dnieprem; tamze skoro prziszedszi do Dniepra, zarazem porobiwszi dla starszich woiewod kilka tar, sami wsiszczi wplaw posli, y teize noczi ze wtorka na srzodę przes Dniepr wsiszczi się przeprawili, a gdi iusz beła godzina na dzień, tedi tego czaszu rospuścili w zagony ludzie y poczeli wsi palić, idącz ku Radomlu, Mscisławlu zamków Waszey Krolewskiey Mości. I tę sprawę mamy od więzniow, ze temu ludowi Kniaz Moskiewski, odprawującz je z Dorohobuza, roskazał, aby sli pod siedm zamkow Waszei Krolewskiei Moszczi, to iest pod Dubrownę, pod Orszę, Kopyscz, Skłow, Mohilow, Radoml y Mscisławl,

iakosz to y uczinieli. A stamtand kazano im wyniść na Roslawle zamek Moskiewski, a z Roslawla zasię kazano im być do Dorohobuza, y tam ludziom tem wszitkiem odpoczinuać, a woiewodom wszitkim do siebie być, chczancz od nich pewną sprawę wiedzieć o wszitkim, ieśliby iaki potęznośći przeciw iemu od woysk Waszey Królewskiey Mośći nie belo, maiancz wolą im dodać iescze ludzi y dział etc.

52.

COPIA LISTU OD WIELKIEGO KNIAZIA MOSKIEWSKIEGO, KTORI DZIERZEK, DWORZANIN KROLA I. M. PRZINIOSL DO POLOCZKA DIE XV IULII, ANNO MDLXXXI.

Wszechmoganczi, swienthi, ziwoth daiancezi Throijczi, Oycza y Sina y Swienthego Ducha, w iednosczi chwalanczego istotnego Boga naszego, wszechmoczny prawicze iego niezwyciezony moczi, My [1]) Iwan Wasilewicz godnimysmy się stali nosić chorągiew krziza Christusowego wszitkiego [2]) czarstwa y innych wielu panstw y czeszarzow y sceptrum trzimaiancezi wielkich panstw Czeszarz y W. Xiandz Wszei Rusi, Wlodzimirskij, Moskiewskij, Nowogrodzkij, Czeszarz Kazanski, y Czeszarz Astarachanskij, Hospodarz Pskowski y W. Kniasz Smolenskij, Thwierskij, Iuhorskij, Permskij, Wiaczkij, Bolharskij, Czernihowskij, Nowogroda Nizowskiei ziemie, Rezanskij, Poloczkij, Rostowskij, Iaroslawskij, Biełozierskij, y Hospodar oyczizny ziemie Niemieczkiego narodu Inflanczkiej, Udorskij, Obdorskij, Kondzinskij y wsitkiei Siewierskiei ziemie [3]) y Siwerny strony rozkazuiaczj y innym wielu ziemiom wschodnym y zachodnym thiwiernym [4]) Ociecz [5]) y Dziedzicz y Potomek z Bozei wolei, a nie po wielie zamieszany ludzkiei woli, Stephanowi z Bozei łaskiei Krolowi Polskiemu y W. Kniaziu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkiemu, Xianżenciu Siedmigrodzkiemu y innych. Coś przisłal do nas gończa swego, Kristopha Dzierska z listem, a w liscie swem do nas pisałeś, isz posly nasze wielkie — dworzanin nasz y namiestnik Muronski Ostaphiey Michaylo Wyczupilowicz [6]), a dworzanin nasz y namiestnik

---

Варіанты изъ той же грамоты на Русскомъ языкѣ, напечатанной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго (Москва, 1843, ч. 2, № 68): [1]) смиренный. [2]) Россійскаго [3]) и всея Сибирскія земли [4]) сиверныимъ [5]) отчичъ [6]) Михайловичъ Пушкинъ.

Schacki Fiedor Pisienski, a diak Iwan Andrzeiow sin Triffanowa do ciebie przisli z listem naszem wierzanczem, w ktorem piszem do ciebie, aby ti im wiarę dal, coby oni imieniem naszem tobie mowili, jakosz oni obyawili tobie, isz z zupelną nauką przisli na pokoy chrzescianskj stanowić. A gdis im pozwolil s Pany Radami twoimi namowy czinić, oni czteri zamki w ziemi Inflanczkiej — Nowogrodek Liflanskij, Sczemeszadziecz y Zachodziew[7]) w stronę nasze miec chcieli, y iescze domawiali się k temu zamkow, ktore przeszlego lata za pomoczą Bozą w renczę twoie przisly, zaczim sprawy nie sprawiwszi, odprawieni od ciebie być mieli, a zatim prosieli, abys dozwolil im poslać do nas o naukę o wszitkich sprawach, ktore im objawione od ciebie, jakowem sposzobem miendzi nami przijazni stać się przistoi, czegoś im pozwolil, y nam by, weyrzawszi w swoich poslow piszanie, we wszitkich tich rzeczach naukę dostateczną im dać, y mocz zupelną na liscie swem otlworzistem przislać, za ktorem by listem posly nasze sprawy takowe stanowić y dokoncziwać mogli, na pokoy chrzescianskij, ku twiedzeniu przijazni y braczlwa miendzi nami, a tobie by ymowierno ku zastanowieniu pokoiu przichodzić, a poszilać by nam do poslow swoich z nauką y moczą zupelną y dostateczną nie omieszkiwaiancz, gdisz tobie woiska zebrane dzierzeć w państwiech swych skoda, a y przíwiodszi ich blizei ku graniczi, tedyby y naszemu państwu od nich bes skodi nie belo. A coś poslom naszem kazal przipomnieć o zamek Siebiesz, na ziemi Poloczkiei zbudowany, y uczinileś to nie dla ktorego pozitku, tilko dla tego, aby przijazń postanowiona swowolnemi ludzmi nie bela naruszona miendzi nas, gdisz okolo Siebieza wszendi siola y ludzie Poloczkie są, a namby iednać się miendzi sobą, tak iakoby sprawa dobra nieporusznie utlwierdzala się na dobre chrzescianskie, a miendzi nas by przijazń mnozela się, wszakosz to puszczać na baczenie y uwazenie wasze[8]), a ti dla dobra chrzescianskiego tą malą sprawą wientszich spraw poruszić nie chcesz. A ktore ludzie twoie niewinne kupieczkie zadzierziwani są w ziemi naszi, tich abyśmy ze wszitkiemi maientnosciami ich terasz dobrowolnie wypuscić kazali, czim tobie znak przichylności twoij, ku dobremu s tobą pomieskaniu ukazem. A s tim listem swem poslaleś do nas dworzanina swego Kristopha Dziersla, y nam

[7]) Вмѣсто Sczemeszadziecz y Zachodziew — Сеpонескъ, Адель и Ругодивъ. [8]) наше

by, niczim go nie zatrzimywaiancz, do ciebie odpuscić, iszby on na rok, ktoris poslom naszem naznaczeł, do ciebie być nie omieskal, a posły nasze — dworzanin nasz y namiestnik Muromski Ostaphiei Michailowicz Puskin s towarzismi piszali, isz Panowie twoi Rada im od ciebie mowili, ze tobie z nami inaczei pokoiu nie mieć, aszbychmy tobie postampili wszitkiei Inflanczkiei ziemie do ostatniego kęssa, a Wielisz, Usmiath y Ozierziscza — to iusz gotowo u ciebie, a zamek Siebiez zrzucić, a czterikroć sto tysienczi czerwonych złotich za nakład twoi dać tobie, że się tij wyprawuiancz chodzieł nasze ziemie woiewać, a Luki Wielkie y Zawolocze, tosz y Rzewa pusta y Chełm za grzbietem w milczeniu porzuczili. I my takiego wielkiego wynosenia nie slychali nigdzie, y themu się dziwuiem, że terasz pokoiu zaudasz, a takowy niepokoj Pany twoie mowią, a kiedi się pokoi rozerwie, wtenczas na czim miara bendzie? Panowie twoij y Rada mowili naszem posłom, że oni przyiachali targować Inflanczką ziemię, tedi to zle [9]), a to dobrze, ze Panowie twoij nami y naszemi panstwy graią y sprawuią bardzie się piszuiancz, czemu się stać nie moze? a to nie targ — rozmowa. A kiedi beli pierwszi krolewie na tim pańswie chrzescianskie, pobozne, począwszi od Kazimierza asz do ninieyszego Zigmunta Augusta, y oni rozlania krwie chocz cięsko załowali, y posłow swych k nam poszilalj y nasze posły k nim chodziwalj, y naszi Panowie z ich posły słuszne rzeczi mawiali, a ich krolewskie Pany Rada z naszemi posły słuszne rzeczi mawiali, y wiele rzeczi sprawowali [10]), co iakoby się obiema stronom podobało, a chrzescianska by krew niewinna prozno nie przelewała się, a miendzi krolami pokoi beł; tego szukali pierwszi Panowie Rada; isz iezdzaiancz się wielekroć poszwarzą się s posły, ale się zas poiednaią, a sprawuią długo, a nie iedną godziną odprawuiancz; a theras widzim y słyszim, ze w thei ziemi chrzescianstwo umnieysza się, tedi dla czego [11]) twoie P. Rada, nie załuiancz o krwi przelaniu chrzesciankiemu, sprawuią prętko. I tiby Stephan Krol [12]) y roszandzieł ich, że się to chrzescianskiem obyczaiem stanowj [13]), iakos przisziłał do nas swoich wielgich posłow woiewodę Mazowieczkiego Stanisława Krziskiego s thowarziszmi, y oni na czem z naszemi bojari stanowili, y listh w

---

[9]) а ино наши послы торгуютъ Лифлянтскою землею, ино то лихо. [10]) и многіе приговоры дѣлывали. [11]) для того. [12]) попомятовалъ на то и. . [13]) хрестианскимъ-ли то обычаемъ такъ дѣлается?

twoie słowo napiszali, iako chcieli potwei[14]) woli, y na twoiem liszcie krziz całowali, y pieczenci swe do tego listu prziwiesili[15]), y przed naszemi posly na tem liscie nam przisiengę uczinić, y według tego przemirnego listu asz do wyscia tich lat pomienionych ti się miał ku nam zachować y posłow naszich s tim thwoiem listem, niezadzierziwaiancz, do nas odpuscić. I my według postanowienia posłow twoich z boiari naszemi posłali k tobie posłow swych dworzeczkiego Twierskiego y namiestnika Muromskiego Michaila Dolmathowicza Karpowa y kaznodzieia swego y namiestnika Thulskiego Pietra Iwanowicza Hołowina, Awtharza[16]) Taraszia Kurbata Hrihorowego sina Hramoczina dokończiwać tei sprawy, co posły twoie sprawili[17]) u ciebie przemirny list wziąć, y na tem liscie ciebie ku przisiendze prziwieść. I naszego wientszego posla Michała Dolmathowicza Karpowa w ziwocie nie stało, nie wiedzieć jakowym obyczaiem; thowarzisze iego podskarbi nasz y namiestnik Thulski Piotr Iwanowicz Hołowin, a pisarz nas Tarasz Karbath[18]) Hrehorow sin Hramocin, gdi do ciebie przisli, y thito, wniwecz obrociwszi przisięgę posłow twych, ich postanowienia niewypełnić ześ chciał, y naszich posłow obelziwaiancz, oszadziłeś ich za strazą, iako więzniow, w wielkiei nędzi. A co naszi posły tobie poszelstwa nie sprawowali, y oni, widzancz twoie hardosć, iześ przeciw naszego imienia nie wstał y o naszem imieniu sam nie pytal, nie smieli bes naszi wiadomości tobie tei hardości scierpieć; a wprzod, iusz jakokolwiek czinić się hardem, to tobie iusz nie po mysli poydzie; ku urzendnikom twoim posłom naszem u siebie w gospodzie poszelstwo sprawować nie godziło się, bo tego u przodkow twoich nie bywało; ale o tim wiele mowic terasz nie iest potrzeba. A theras przisłałeś do nas Piotra Haraburdę z niesłusznem listem, a sameś poczal na nas yz wielu ziem woysko zwodzić, a ktoriś list do nas przisłał s Piotrem Haraburdą, y w tim swoiem liscie piszałeś, żebyśmy to postanowienie, co posłowie twoj uczinili, na stronę odlozili, a do swoich posłow nowy swoj wskaz posłać y roskazać znowu stanowić o Liflanczkiei ziemi. I to gdzie się zachowywa, żeby, czalowawszi krziz, a poruszić przisiengę? Chocz y posły co nie dobrze sprawią, tedi się to nie rusza, cierpią y trzimaią to do zamierzonych lath.

[14]) своей. [15]) пропущено: на томъ, что было тобе написати грамота своя такова, какову твои послы написали у насъ на Москвѣ [16]) да дьяка Тарасья.... [17]) и у тебя [18]) Курбатъ.

Posly co przewinią, tedi na nich za to gniew wkladano. a co postanowią, tego zadnem sposzobem nie przemithniaią y nigdzie tego nie przemieniaią, a przisiengi nie naruszaią; nie tilko co w chrześcianskich panstwach to się nie zachowywa, zeby tak przes przisiengę sprawować, iako ti chciał uczinić; naziwaiancz się panem chrześcianskim, a nie po chrześcianskiem sposobem chciałeś czinić, urangaiancz się naszemu chrzestnemu czałowaniu, zesmy k tobie na liscie krzisz czałowali, y przes przisiengę posłow twych, ktorą oni uczinili[19]) y mimo to wszitko z nami co stanowić[20]), to nigdzie nie bywa; y w Besurmańskich państwach to się nie zachowywa, żeby przisiengę y prawdę przestampić; chocza y w Besurmianiech, y hospodari urodzone y rostropne to dzierzą moczno, a na siebie zgany nie nawodzą, a kto poruszi prawdę, y oni tich ponizaią y ganią, y nigdzie prawdi nie przestempuią. I w przodkach twoich to nie bywało, żeby poruszić thę sprawę, co posly zastanowią, iako ti uczinił nową rzecz. I w xziengach swych wszitkich kaz szukać,— ni przi Olgierdzie, ni przi Iagiele, ni przi Witułcie, ni przi Kazimierzu, ni przi Olbrichcie, ni przi Alexandrze, ni przi Zigmuncie Pierwszim, ni przi terazniejszem Zigmuncie Auguscie. y nigdi to nie bywało, iakoś ti uczinił nową rzecz; a gdi tich pierwszich panow piszesz przodki swemi, czemu się według ich postempkow nie sprawuiesz, a swoie obyczaie nowe wsczimiasz, ktore przichodzą k niewinnemu krwie rozlaniu chrzescianskiemu. A te wszitkie pierwsze przodki twoie, co posly ich stanowili, tego nie rozrusziwali. I myśmy, słyszawszi takie niepodobne stanowienie, twego goncza Piotra Haraburdę pozadzierzali, a spodziewaiancz się, że ti do słuszney rzeczi przichylić się y thę sprawę dokonczić s posly naszemi bendziesz chciał, ale nas dosła wiadomosć. ze ti na woynę podniosł, y my thwego goncza Piotra Haraburdę do ciebie odpuscili, a s nim do ciebie odprawiliśmy swego goncza Andrzeia Michalkowa z listem, a w liście swem piszaliśmy do ciebie. isz się to stać nie moze, aby, wzrusziwszi przisiengę, znowu stanowić. I thibyś tę sprawę z naszemi posly dokoncził, iako twoie posly postanowili z naszemi bojari o Inflanczkiei ziemi, słałbys do nas inszych swoich posłow, y my s nimi kazem boiarom swem czynić jako przistoi. I ti tego nie usluchnał, wiencz ześ się na to podniosł[21]) y złamałeś przisiengę posłow swych.

---

[19]) учинили за твою душу. [20]) и черезъ все то да изпопа делати. [21]) божма на кресть подвигся еси.

naszicheś posłow wybił z swy ziemie, iakoby złodziejow, nie dałes im swych oczu widzieć; a za nimi wrichle przisłałeś gończa swego do nas Wacława Lopaczinskiego z listem, w ktorim o nasze państwo wiele niesprawiedliwych słow piszałeś, nas ponizaiancz, o ktorich nie iest nam potrzeba piszać z oszobna. A potim goncza naszego Andrzeia do nas odpuściłeś, a s nim swoj list przisłałeś takze s furią, a sam priszedłeś z wielą narodow y z naszemi zdrajczami s Krubskim (Kurbskim) y z Zabołoczkiem, y s Cziecczerzinem[22]) y z innemi naszemi zdrayczami z woyskiem y naszę oyczizną zamek Połoczk zdradą wziąłeś; nasze woiewodi y ludzie przeciwko tobie nie dobrze bronili, y zamek Połoczk tobie zdradą poddali; a ti, idancz do Połoczka, list twoj piszałeś do wszitkich naszich ludzi, zeby nas naszi ludzie zdradzili, a tobie z zamki poddawali się y z miasti, a naszich zdraiczi karać chlubiłeś się[23]), a ufać[24]) nie na riczerstwo, ale na zdradę. A my tego nie spodziewaiancz się, żeś tak uczinić miał, maiancz nadzieię na krzestne całowanie posłow twych, czego y z wieku nie bywało, iakoś ti uczynił, posliśmy beli s swy oyczizny Inflanczkiei ziemie oczisczać[25]), y iakośmy przisli w swoie oyczizne we Pskow, y nam sie dało o tobie wiedzieć, że ty priszedł do naszei oyczizny k Połoczku z woyskiem; y my nie chczancz prze przisiengę s tobą krwi rozlania działać, sami przeciw tobie nie sli y ludu wielkiego nie posłali, a posłaliśmy w Sokoł niewiele ludzi, powiadaiancz się o sobie[26]). I priszedszi pod Sokoł woiewoda twoj Wilenski z niemałem ludem twoiem, zamek Sokoł nowym obyczaiem spalił y ludzie pobił, y martwemi urągali się bes-zakonnym obyczaiem, czego y w niewiernych nie sluchano: ubiją kogo na woynie y porzuczą, to woienny obyczay, a twoi ludzi psim obyczaiem czinili, wybieraiancz woiewodi i dzieci boiarskich łepsich martwych y u nich brzucha rosprowszi, sadło y żołć wymowali, iakoby kłamliwem[27]) obyczaiem. Piszes y mianuiesz się hospodarem chrześcianskiem, a sprawy przi tobie dzieią się nieprzistoine chrześcianskiemu obyczaiu. Chrześcianom nie przistoi krwi się radować y zaboistwem y podobno barbarom czinić. I my iescze bendancz w cierzpliwości, a spodziewaiancz się tego, ze ti miarę poznasz, pozwolili bojarom swoim s twoimi pany

---

22) съ Тетеринымъ 23) а насъ еси за нашихъ изменниковъ карати хвалялся 24) надеяшися. 25) пошли были есмя своей отчизны очищати, Лифлянтское земли. 26) проведати про тебе. 27) волховнымъ.

*

obesłać się, sami s sobą[28]) obsyłaliśmy się nie ieden raz, y ti rozniosłeś się bes miary,—iako s przodkow twoich bywało, takosz czinić nie chciał, y wedla pierwszich obyczaiow, posłow swoich do nas posłać nie chciałes, a sameś począł na naszę ziemię gothować się z woyskiem. A ktoriś list do nas przisłał gonczem swoiem Waczławem Łopaczinskiem, y w tim twoim liscie napiszano, ze posły nasze przed maiestat twoi wezwani, tedi to jakoby niejakie nieznaiome sieroti, a nie posly, y prziwiodszi ich, iakoby sierotli postanowiwszi u odwiernego podnoska, y stamtand, jako na niebie, podobien Bogu czinianez sie, siedziałeś[29]). Takowe naszich posłow przed twoiem maiestatem stawienie y twoiei hardosci przeswynoszenie! I we wszitkich ziemiach tego niesłychano; choć rodnie[30]) wielkiego hospodara posły prijdą do wielkiego hospodara, nie tilko co od rownego, y oni posłow dzierzą poszelskiem obyczaiem, a nie za prostich ludzi ani dańsczikow, przed maiestatem ich nie stawią. Takze y z naszich boiar człowiekiem Lwem Stramouhowem[31]) przisłałeś k nam swoj list gleythowny na nasze posły, a twoj Panowie Rada piszali do naszich boiar, zeby my k thobie po tim thwoim gleithownym liscie posłali posłow swoich; a ten thwoi gleithowny list pisan nie tem obyczaiem, jako się piszą gleytowne listi posłom: ten twoj list piszan, jakoby małym kupieczkiem ludziom, przes twe hospodarstwo przeiezdzaiauczim; y takowe twoie wynoszenie czemu przipodobać? I do swoiego ti woiewodi Wilenskiego tak hardzie nie napiszesz, iako ten list piszan. A takiegośmy urągania nie slychali, ni od Turka, ni od[32]) bezurmianskich hospodarow. I my ieszcze dla krwi przelania chrześcianskiego w cierpliwości bendancz, posziłaliśmy do ciebie dworzanina swego Christoffa[33]) Ophanaszowicza Naszczokina z listem, a w liszie swoim tobie piszaliśmy yżeby ti po zwykłemu obyczaiu posłał do nas posłow swoich, a słowemeśmy swoiem dworzaninem do ciebie wskzali: «ieslibyś ti nie chciał po zwykłemu obyczaiu posłać do nas posłow swych, y tiby k nam przisłał na nasze posły swoj gleytowny list słuszny, y nie taki, jako przes Lwa Stamoucha, y my do ciebie posłow swych przes pierwsze obyczaie tegosz czaszu pośl em, a tibyś naszich posłow dozdał się w swoim panstwie.» I ti naszego dworza-

[28]) да и сами съ тобою [29]) беседовати. [30]) отъ невеликаго. [31]) Стремоуховымъ [32]) ни отъ иныхъ. [33]) Григорія.

nina Hrehora k nam odpuscił, a s nim do nas przisłałeś swoj list, y posłow swych po zwykłemu obyczaiu k nam posłać nie chciałeś, a w swoim liście piszaleś, żebyśmy k tobie przisłali swoich poslow y gleytowny list na nasze posły przisłał, a rok uczinilеs naszem posłom u siebie być, iako rzecz niemozną, nie tilko isz posłom przibyć, ni goneżu k temu roku nie bywać. A sameś, jako odpusciwszi naszego dworzanina Hrihora, chczanc widzieć krwie rozlanie chrześcianskiei, tegosz czaszu na koń wsiadł, nie czekaiąncz naszich posłow, poszedłeś na nasze ziemie z woyskiem. A tego przi przodkach twoich nigdi nie bywało, isz posły idą, a oni by z woyskiem sli; asz posły czego nie sprawią, tosz dopiero woysko poydzie, y tak nie zaras; a teras przi tobie za mieczіem iednać się, tedi to iakie jednanie! I my widzancz twoię nie lutość o chrześcianstwie, poslowześmy swoich posłali k tobie wrichle, stolnika swego y namiestnika Niznego Nowogroda kniaza Iwana Wasilewicza Siczkiego Iaroslawskiego, a dworzanina swego radnego y namiestnika Ielathniewskiego Romana Michałowicza Piwowa a pisarza swego Ionuj[34]) Druzinu Panteleiewa sina Pieczelina[35]), a przed nimi posłaliśmy k tobie parobka swego młodego Fiedku Siszmarowa z listem, żebyś naszich posłow poczekał w swei ziemi. I ten nas gonczik potkał ciebie na dorozie blisko Witepska, y ti na ten czas w list nie poyrzał, a sameś poszedł na naszę ziemię woiennym obyczaiem, nic nie opuszczaiancz, ani załuiancz krwie chrześcianskj. I my roskazali swoim posłom k tobie y w woysko isć, czego nigdzie nie bywa, żeby w woysku posłowie być mieli. I my y twy[36]) ciebie cieszili, a nie ucieszili! I tiś naszich posłow nie doczekał y w Witepsku, y poszedłeś na naszę ziemię z woyskiem, a naszich posłow kazałeś za sobą prowadzić cicho. A w tem czasie naszi zdrayczi Wielis y Uswiath y Ozierziscza za twoiem łaskawem[37]) piszaniem ludziom twoim podali; a sameś poszedł do Luk, a naszich posłow kazałeś za sobą wieść, y priszedszi do Luk, począłes dobywać, a naszem posłom roskazałeś w tem czasie poszelstwo sprawować: y tu jakie poszelstwo bić miało! Tak wiele niewinny krwie chrześcianskiei sie rozlewa, a posły posselstwo sprawuią. A Pany twoie Rada do naszich posłow przichodzanc, mowili bes obrzesku, iednem słowem: «abo uczini tak, tedi bendzie pokoi, a nie uczinią tak, jak Panowie

34) Хому. 35) Петелина. 36) и тутъ. 37) жалованнымъ

mowia, tedi pokoiu nie masz»: a y tak co za pokoy! Panowie s posly w namiecie mowią o pokoiu, a w tim czasie w zamek nie przestaiancz biją: o czem poslom s Panami twemi czinić, a ti wszitko to pobrał, y poslom iusz y poselstwa sprawować nie masz o czim, ano iusz y poszelstwo ich wsitko rozruszilo się. A do nas przislaleś goncza swego Hrehora Łozowiczkiego z listem, y z nim odpusczał naszego sina boiarskiego Mikifora Szusczowa, y co[38]) pisaleś niepodobną rzecz, co się stać nie moze; a drugiego goncza swego Hawrila Liubosczinskiego przisłałeś do nas z listem, ześ wziął Luki, iakoby grozancz nam y pochwalaiancz się; a roki składasz niepodobne, na ktore się pospieszic niemozna rzecz, nie tilko naszem gonczom, ale ani twoie goncze k tim rokom ku nam nie przijezdzaią, a iezdzą drogami leniwo, a w tim niewinna krew chrześcianska rozlewa się. Takowy niepobozności ani w bezurmianskich panstwach nie slychano, zeby woysko się bilo, a posly poszelstwo sprawowali; kiedi posly, y oni poszelstwo sprawuią, a kiedi zachczą walczić, y oni cokolwiek zmyslą, poszelstwo rozerwą y z woyskiem poydą. I wloczileś posłow naszich za sobą przes wsitkę iesien y zimę wszitkę dzierzaleś ich u siebie y odpusciłeś ich z nisczim, a tim wszitkim nam polzenie czyniącz y urągaiancz się nam. A co twoie Pany Rada mowili naszem poslom pod Newlem, y na czem chcieli na ten czas zastanowić, a iak u ciebie beli posly nasze u Warschawie, y Pany twoie Rada po temu nie chcieli zastanawiać, a w ktori czas przichodzili twoie Panowie Rada do naszich posłow z odkazem, wtenczas prziszlo z nimi twoich ludzi 40 człowieka, a Pany twoie Rada naszim poslom powiedzieli, isz to twoia mnieysza Rada: y tego ni przi ktorich twoich przodkow nie bywało, żeby tu krom Panow Radnych inszi ludzie beli; y to znaczno, isz twoie P. Rada wszitkę ziemię nawodzą na rozlanie krwie chrześcianskiei, zandaiancz rozlewać krew chrześcianską. A to twoie Pany, załuiąnc li krwie chrzescianskiei, naszem poslom w Warszawie mowili: [39]) «y czegoście prosili, y co przeciw tego obiawili, to tim sposobem na pokoi chrześcianski stać się nie moze, bo potem się przedluzel długi czas, y nakladi Panu naszemu y utrati przimnozeli się u woiowaniu niemale, y wziął Pan nas u Pana waszego

---

[38]) и тутъ. [39]) пропущено: которые дѣла подъ Невлемъ мы съ вами, а вы съ нами говорили.

polim Zawolocze, a teras iusz począł Pan nas woysko swe zbierać znowu, y to wszak nie bes nakladu». I to chrześcianskie słowa Rada twoia mowi? O rozlaniu krwie chrzescianskiei nie zaluią[40]). A kiedi tobie ubytek, y tibyś Zawolocza nie dostawał; kto tobie o tim bił czolem? A toć nie iest zandanie krwie chrześcianskiei: posłow u siebie dzierzisz, a zastanowienia z niemi nie czinisz, a od brata swego obszilania nie czekasz[41]), a woysko znowu zbieray, y to poczitai w nakład? Kto cziebie zastawuie ku skodzie się prziwodzić? A iakoś odpusciel do nas posłow naszich, roskazales przes nie do nas, iesli my s tobą zachczemy dobrego zastanowienia, tedi by iescze posłow kiedi nam posłać do ciebie. I my iescze w cierpliwości bendancz, a nadziewaiancz się tego, ze się ti uznasz y niepokoy odlozisz y na mierze staniesz y posłaliśmy do ciebie drugich poszłow,—dworzanina swego y namiestnika Muromskiego Ostaphicia Michailowicza Puskina s thowarzismi; y thi y tu na podobną miarę nie prziszedł, wessolą myslą obrałeś się[42]), wskaziwałeś s Pany Radami swemj do naszich poslow, że tobie inaczei nie iednać się bes wsitkiei ziemie Inflanczkiei y bes stronati, co w tich zamkach, a Siebiez abysmy tesz tobie postampili, a Wielisz y Newel gotowy u ciebie, a Luki y Zawolocze y Chelm, to za grzbietem porzucono y Ozierziscza y Uswiath; a k temu by iescze, abysmy tobie zaplacili twoie nakladi, coś się wyprawował na nasze ziemię, a tego czterikroć sto tysienczi czerwonych złotich, a poiednać by się wiecznym pokoiem, a rzkomoś ty na to prizsiengał, żeś miał odyskiwać u nas Inflanczką ziemię, y inszich dawno zaslych spraw, ktore iescze prziW. Hospodaru blogosłowiony pamięci Iwanu dziadu naszem y prziAlexandrze krolu sprawy toczely się. I kiedi to tak ma być, ino jaki to pokoy? Teras skarb u nas wziąwszi y ubogaciwszi się y nas zubożiwszi y za nasze pieniądze ludzie naiąwszi, a ziemię naszą Inflanczką wziąwszi, y napelniwszi ią swoiemi ludzmi. a niewiele poczekawszi, zebrawszi się moczniej thego, na nasze wojować y ostateczne odijąc, co y nie poyednawszi się, tosz czinić y niewinną chrześcianską krew przelewać. I znaczna iest rzecz, ze besz przestanku walczić chcesz, a niepokoiu szukasz. My[43]) tobie y wszitkiei ziemie Inflanczkiei postampili, alie ciebie przedsię nie ucie-

---

[40]) пропущено: а о накладѣ жалеютъ. [41]) не жди. [42]) высокою мыслiю обънялъся. [43]) пропущено: бы.

szić; potim ti przed się krew rozlewac bendziesz; o to y teras u pierwszich posłow naszich czegos nie prosieł, a z dzisieyszemi posly naszemi przibawiles Siebiesz, co gdiby iedno tobie to dano, ty za się nad to innego zaprosisz y ni w czem miari nie postawisz y nie poiednasz się. My sukamy tego, iakoby rozlanie krwie chrześcianskiei uskromić, a thi sukasz tego, jakoby walczyć, a krew chrześcianską niewinną rozlewać. A tak dla czego nam się s tobą iednać? A wszak nie poiednawszi się, temusz być. A to wszitko teras przi tobie się czini nie po chrześciansku obyczaiu. A piszaliśmy k tobie o tim nie ieden rasz, żebyś do nas przislał swych posłow po pierwszich obyczaiech, thedi by za czaszu krwie rozlanie niewinne chrześcianskie uyęło się. A naszi poslowie postanowienie pokoiu nie bendą umieli skonczić dla tego: s ktorem postanowieniem k tobie posłow swych posliemy, y ti na tem przestać nie sheesz, a insze stanowienie przidasz, y rozerwawszi, woiować, a k temu iescze abyśmy do ciebie słali chcesz, a sam zawsze na koniu siedzisz, a roki składiwasz z bezurmianskiego obyczaiu, iako się nie moze pospieszić. Owo y terasz my mnimali tho, isz ciebie ucieszyli y posła[44]) poslali posłow swych ze wszitkim tim, jak tobie potrzeba; y ti tego wszitkiego nie ulubił, a ustawiasz ktori sprawy nie przistoi czinić, a stanowienia nie cziniwszi, sameś na koń wsiadł y poszedł na nasze ziemie z woyskiem; yno to tak się stało, iakośmy do ciebie piszali, że naszem poslom nigdi u ciebie dobrei rzeczi nie zastanowić. A co o naszei oyczižnie o Inflanczkiei ziemi, y to sprawowano nie po prawdzie, iakoby ta ziemia miała być twoia, gdisz nigdi tego nie mozesz ukazać od Kazimirza, ni przi ktorich przodkow twoich, żeby ona kiedi beła ku Koronie Polskiei, y W. X. Lith.; a bendzie-li u ciebie temu pismo iest, abo jakie uthwierdzenie, tedi thi przislij do nas, a my thego opatrzawszi, po temu bendziem działać, iako przistoi. I thi tego nie mozesz ukazać, iedno tilko jak Luterstwo w twei ziemi uczyniło się, thedi o Inflanczkiei ziemi porzał woiewoda Wilenski Radziwiłł Mikolay Ianowicz y inszi Panowie Rada dla przelania krwie chrześcianskiei mowić od roku 7067, iako przislał Zigmunt August posłow swych woiew. Podlaskiego Pana Wasilia Ciskiewicza[45]) s thowarzismi, a przes nich do nas wskazował o Inflanciech, jakoby o czudzei ziemi, co Hospodar ich im poru-

---

[44]) Слово posła лишнее. [45]) Тишкевича.

czeł, nie tilko miendzi sobą y nami zastanowienia czinić, ale y wsitko chrzescianstwo radby w pokoiu widział; a wiedzanc, ze to my walkę wiedziem z Zakonem Rzeszi Niemieczkiei ziemie y Inflanczkiei, czego nie spusci Czeszarz y Rzesza Niemieczka, a ku temu isz xiaze Brandeburskie Wilter[46]), arcybiskup Riski y powinni iego, dla klori[47]) krziwdi na tę ziemię przeszlego lata ciągnal, pokiby się uznali w swoiem wystempku y iego prosili, a on, przіwrociwszi xianzencia arcybiskupa we wszitko pierwsze dostoienstwo, ich prozbę przyiał, a ich ziemię nie psuiancz, bo chrześcianie są, przeto y nas napomina, abyśmy strzegli rozlania krwie chrześcianskiei, a lepiei s xianzenciem arcybiskupem Riskim, s powinnym iego spokoynie się zachować. I tiby weyrzał w to: kiediby ta ziemia Inflanczka bela do Korony Polskiei albo y do W. X. Lith., y on by się przipominal, ale sie on nie przipomnial niczem y swoią ziemią nie zwal, iedno wskaziwal o niej, jakoby o cudzei ziemi, a na nie chodził z woyskiem nie dla tego, aby mu się pokorzili, ale dla swego krewnego arcibiskupa Riskiego Wilhelma[48]), isz go Inflanci skrziwdzili y on za iego krziwdę chodził, a nie za to, aby mu w czim winni beli, a tam napiszal, że «ich ziemi» nie psuiancz; pamiętayze na to, że «ich ziemi», a nie swoi. A potim przisziłał do nas Krol Zigmunt August roku 7068 swego posłancza Marcina Woloczkowa[49]), i s nim do nas wskazował o Inflanczkiei ziemie, że ona zdawna przodkom iego od czeszarstwa chrześcianskiego poddana do oyczіznego państwa ich W. X. Lithew. pod mocz y obronę. I ti Stephanie Krolu rosszandź, iesli to slusznie Hospodarom nieiednostaynie rzeczą mowić; s posly swemi roskazowaleś jakoby czudzei ziemi[50]), a tesz tu roskazal, jakoby mu od czessarstwa poddana, y ktemus począł swoią nazywać, y w liscie swoiem piszaleś[51]), co xianzę mistrz Kietler y inni uciekli się, przipadaiancz do maiestatu iego. I takowe nieprawdziwe sprawy Panowie twoi Rada Korony Polskiei y W. X. Lith. uczіniwszi, poczęli naziwać Inflanczką ziemię swą poddaną, y weslali w nię swoich rothmistrzow lgarzow[52]). I gdiby to prawda bela, tediby iedno slowo belo, a tho roznemi słowy nieprawdziwie mowili y piszali, czimby przistampić do Inflanczkiei ziemie y niewinną krew chrześciańską przele-

---

46) Вилгеръ 47) для котораго кривды 48) Вильгерьма 49) Володкова 50) о чужой земли. 51) писалъ. 52) баламутовъ.

wać. A potim Panowie twoij poczęli mowić, bandz to my przes przisiengę wstąpili w Inflanczką ziemię, a tego nie mogą ukazać y po te czaszy, na jakiem my to liście przisiengę czynieli. I potem poczęli Panowie twoie Rada mowić, iakobychmy przisiengę y listi swoie gleytowne naruszeli[53]); y w liściech przimiernych s przodki twemi nigdzie nie piszano, ni w ktorą stronę y w liściech gleythownych nigdzie to nie napiszano, żebyśmy swey oyszizny Inflanczkiei ziemie oczisczać nie mielj. Ieśliżeby u ciebie thwoich przodkow o Inflanczką ziemię nassich przodkow y nasze listi byly, y ti ich do nas prziśli, abo tesz kopią z nich przisli, a my wienczei nad to o Inflanczką ziemię mowić nie bendziem. A to okrom krwie przelania prawdi u ciebie nie masz niktorj, a czego na pismie nie masz, ale tę sprawę wynaleść, ano to nigdi nie bywalo, y to tako zruszać. A u Panow twoich to słowo: «Inflanti walczi», a u Panow twych to słowo: «że o Inflantj wojować, naruszeł przisiengę, naruszel y gleytowny list»[54]). A gdj ta ziemia oszobna bela, beli oni naszemi dannikami, beł[55]) w niei mistrz, arcybiskupi y biskupi, a po zamkom beli przełożeni, Litewskiego czleka y innych państw zadnego nie belo, y thedi z Lithwą przisienga y gleytowne listi naruszoneli bely, y kto jemi władnął, Lithewskieli rothmistrze? A ty tego nie możesz pokazać. A gdi oni nierosproszeni beli, k nam[56]) przyszytali, biiancz czolem, a sami z naszemi oycziznami, iakowe sami, z Wielkim Nowogrodem y ze Pskowem, w swoiey zgodzie miendzi sobą pokoy zastanawiali[57]) y w tich ich prożbach spiszano, co oni u nich za tem odzierżeli, że oni pristampowali do Krola Polskiego y Wielk. Xiażęcia Lith., a wprzod insimi[58]) do Krola Polskiego y W. Xiąż. Lith. ni iakiem sposobem nie przistempować y niczim nie pomagać. A cheesli to wiedzieć y my k tobie s tich ich listow copie w tim swym liście poszylamy, a bendziesli chciał tich samych listow oglandać, y thi prziśli dla oglandania swoich wielgich posłow, a my im te listi za pieczenciami ukazem, iako Inflanti naszem przodkom dziadu naszemu slawney pamięci Wielk. Hospodaru Iwanu, oiczu[59]) naszemu Wielk. Hospodaru Wasilu y Czaru wszistkiei Rusi bili czolem, zasz nie wiemy, iakośmy od Korony Pol-

[53]) пропущено: и вступалсе въ Лифлянтскую землю; а мы того ничого не рушили.
[54]) здѣсь неправильно написано; въ Руской грамотѣ сказано: «А у пановъ твоихъ то и слово о Ифлянти воюетъ, порушилъ присягу, порушилъ опасный листъ» — и только.
[55]) и былъ [56]) и къ намъ. [57]) въ своихъ спискахъ миръ имали. [58]) имъ. [59]) и отцу

skiey y Wielk. Xięstwa Lith. odlanczili się[60]). I gdiby to beła ziemia Inflanczka k Polszcze y k Lithwie, Inflantiby tak w swych liściech zandaianczich nie piszali. Czemusz tedi przodkowie twoi ich od tego nie wsciangali, że oni k pradziadu naszemu sławny pamięci Wielk. Hosp. Wasilu Wasilewiczu przisyłali, proszancz, roku 6968, o ktorego ti piszesz, jakoby on s Kazimirzem Krolem o Wielkiem Nowogrodzie stanowienie wiodł? I gdiby ta rzecz słuszna beła, tediby przes Nowogrod Inflanti k pradziadu naszemu nie przisyłali proszancz. Takze y k dziadu naszemu sławney pamięci Wielk. Hosp. Iwanu y oyczu naszemu sławney pamienci W. Hosp. Wasilu, Czaru wszei Rusi y do nas czensto przisziłali zandaiancz; y te beły prziścia posłow ich y zandanie do nas, do Moskwy pospolithemu narodu wszelakich wiar y czudzoziemczom wiadomo, nie tayno, iawno. A przodki twoie k przodkom naszem y k nam o tim nie pisziwali (iescze my beli w niedorosłych leciech), żeby my ich proźby nie przijmowali, y w nich nie wstempowali się y swoimi Inflantow nie mianowali. I gdiby to beła ich ziemia, prsodkowieby twoi o tim nie milczeli, a gdi milczeli, ino to iusz nie ich ziemia. A co thwoi Panowie mowią, gdiby to ziemia nasza beła y nam beło czemu s nią przimierze brać: ino ta ziemia beła oszobna, a u nas beła ta nasza oyczizna w przikładzie, a mieskali wszitko w niei Niemieczkie ludzie, y piszali przimierne listi z naszemi oyczizname z Wielkim Nowogrodem y ze Pskowem po naszemu załowaniu, iako my im roskazem, po temu, iako chłopi prosto miendzi sobą zapiszi piszą, iako im targować, a nie po temu, iako Hospodari miendzi sobą przimierze piszą. Thi piszes się Pruskim, a w Prusiech swoje xianze y u ciebie tesz przisienga z nim iest, ino tim sposobem Pruszi nie twoie. A tim sposobem Inflanti beły nasza przirodzona oyczizna, iako u ciebie Pruszy.[61]) Mybyśmy im y przełozonych dawali, ino ta nasza oyczizna Inflanczka ziemia nie naszei wiari, a mieskali w niei Niemieczkie ludzie, a nasze przodki y my ich pozałowali, dali im w tim wolą, ze im mistrzow y przełożonych obierać wedle ich wiari y obyczaiu, a dla Ruskich kupczow, ktore przijezdzali k nim targować, beły w nich czerkwi chrześciańskie y dwory y wolności. A choć y przełożonych oni obierali, tedi wszak brali u papieza,

[60]) били челомъ за своя вины и какъ оня от Коруны Польское и отъ Великаго Княгства Литовъскаго отписалися [61]) пропущено: А что панове твои говорятъ, коли бы то была наша отчина и мы....

arcybiskupow wszitkich wszak stawi papiesz, a nie krol, a przodkowie twoi biskupow nie stanowili. A co arcybiskup Wilhelm beł starego Krola Zygmunta krewny, ino mu miesca nigdzie nie beło, a po krolewskiei prożbie Inflanti dali mu biskupstwo Riskie, a wszak go stawił na arcybiskupstwo papiesz[62]). Krolowie wiedzą swieczkie rzeczi, a kościelne rzeczi wiedzą papieze, a arcybiskupi y biskupi, ino tim sposobem Inflanczka ziemia, wasza-li beła. A co Panowie twoi mowią, że Inflanti woynę wiedli sławnei pamięci z Wielk. Hospodarem Wasilem y Czarem wszei Rusi oyczem naszem, temu dziwować się nie masz czemu; wielekroć poddani, chczancz s poddaństwa wystampić, a panu swemu się sprzeciwić, ino go za to karaią. Iagełło y Wityłt, gdi s Pruszi woynę wiedli, y przodki twoie s Konradem xianzenciem Mazowieczkiem walczeli, a do oycza naszego sławny pamięci W. Hosp. Wasila Czara wszei Rusi przisziłał proszancz xianze Pruski Olbricht, Niemieczkiego narodu wielki mistrz Pruski, margrabi Brandeburski, Stancziuski[63]), Pomorski, Kaszubszi, y Wiedziskudulca[64]), burgrabia Norimberskij kniaz Rumberskij[65]), o pomocz na starszego Zigmonta Krola. A ti sam dla czego do Gdanska chodził walczić? Wszak on twoj iest, a do swego po co wałczić y chodzić? A ta[66]) Inflanczka ziemia przeciwko oyczu naszemu pothemusz uczinila. A co Panowie twoi mowią, że Inflanti uciekli się do was Krolow Polskich y Wielk. Xiążąt Lith., tedi miastom[67]) w swei woli beli, czemu się do was nie uciekali? A iako oni nas zdradzili, my na nich gniew swoi połozeli y ich rozruszeli, a oni się do was uciekli. Tedi po wszitkiei ziemi kto zdrayczе przijmuie, ten z niem zarowno nie praw bywa, y to czi nie w cudze-li się wstampieł? A o czem, kiedi oni beli nie rozruszone, y wy im nie umieli władnąć? A kiedy Witołt z Iagiełłem roznicze wiodł o oyczowskie zabicie, w klorich on beł Niemczach y s kloremi Niemczi do Wilna z woyskiem przichodziel y mało Wilna nie wziął? I tego tobie zadnem sposobem ukazać nielza, kiediby[68]) beła Inflanczka ziemia nie rozruszona, żeby ona beła posłuszna Krolestwu Polskiemu y Wielk. Xięstwu Lith.; y to po wszelakich sprawach moze się znać, że Inflanczka ziemia wienczei przisiengała naszemu panstwu, nisli waszemu. Co iusz o tim wiele y mowić, kiedi to iusz

[62]) пропущено: а не король. [63]) Статвиской [64]) и Вендиский Дука. , [65]) Рунговский. [66]) А такъ. [67]) покаместа. [68]) бы — вѣтъ.

ukazano, co wy za smiech naziwacie Inflanczką ziemię swoią, a to wszitko dla tego, isz chcecie niewinny krwie rozlania chrześcianskiei, Pany twoie naziwaią niesprawiedliwie ziemię Infllanczką swoią poddaną. A co twoie Panowie Rada mowili posłom naszem, żeś ti na tem przisiengał, że tobie Inflanczkiei ziemie dostawać, to chrześcianskie li sprawy, że dla tego przisiengać że za posmiech, prozno chczancz bardosci y korzisci y roszerzenia panstw, niewinną krew chrześcianską rozlewać. Ino ty piszał, że przodkowie naszi niesprawiedliwie swoie panstwo rozmnożeli, a ti z wielką prawdą odyskiwasz ze krwie przelaniem przesz przisienge? A co Panowie Rada twoi mowili naszem posłom, że oni za Inflanti stali wszitką ziemią, że Inflanczka ziemia — kosciol Rzimski, z nimi s Polaki — iedna wiara, thei wszitkiei ziemi przistoi być w thwei stronie, a w iedny ziemi dwa hospodari — tu dobremu nie bywać, «a u nas Pana wolno obierać, obieramy sobie Pana kogo zachcemy, ktori Pan u nas bendzie, tedi bes nas nie moze nic sprawować, y choć co zachce sprawować, ino my nie damy, a theraznieyszego Pana naszego iakośmy obierali, y myśmy mu to powiedzieli, że wiele miast od naszei ziemie po nieprawdzie Hospodara waszego y przodkow iego odlanczone, a Pan nas na tim nam przisiengał, że mu dawnych zasłych miast odyskiwać, Inflanczką ziemię ocziscić»: y to jaka chrześcianska sprawa? Naziwacie się chrześciany, y u Panow y u wszistkich Rzimian, y łacina[69]) to y słowo, co iednaka wiara Greczka y Łacinska, a gdi zbor beł w Rzimie przi[70]) papiezu Rzimskiem od stworzenia swiata roku 6947, y tedi beł na tem zborze Grecki czar Carikrada Iwan Mamijlowicz[71]), a z nim patriarcha Czarihradski Ioseph (na tem sinodzie on umarł), a z Rusi tam beł Sidor mitropolit, y zastanowili się na tem sinodzie, że iednako być Greczkiei y Rzimskiei wierze: yno Panowie twoi, iesli ze tak chrześcianstwo trzimaią, że nienawidzą pod Greczką wiarą Inflanczkiei ziemie? A oni y swemu Papiezu nie wierzą: papiez ich ustawieł, że iednaka wiara Greczka y Łacinska, a oni to naruszaią y odwodzą ludzie od Greczkiei wiary y[72]) Łacinskiei, y to iestzeli rzecz chrzescianska? A co nas[73]), ktorzi w naszei ziemi dzierzą Łacinską wiarę, my ich gwałtem od tego nie odwodziem, y dzierzemy ie w swoiey łasce s swoiemi ludzmi zarowno, kto iakiei ćci go-

---

69) и Латынъ. 70) при Евгеньп. 71) Мануйловичь. 72) въ русскомъ вмѣсто: и—къ. 73) А у насъ.

dzien, wedla ich urodzenia y zasług, a wiarę dzierzą, iakową zachczą. A co Pany twoie mowili, że w iednei ziemi dwa Pany y tu dobrze nie bywa, y my iusz o tim k tobie piszali[74]), żeby z nami postanowienie uczinił o Inflanczką ziemię, y ti z nami postanowienia słusznego nie czinisz. A coś ti przisiengał na tim, że tobie dawnych zasłych miast odyskiwać y Inflanczką ziemię oczisczić, także y Panowie twoi miendzi sobą o tim przisiengali, że im o to się starać, yno to dla niepowinnego krwie rozlania chrześcianskiei uczinione z bezurmianskiego obyczaiu, y ten twoi mir znaczny,— nic inszego nie chcesz, telkoby chrześciaństwo zgubić; iednaćli sie tobie z nami[75]), tilko tobie swoie chenć y twoim Panom ugodzić na zgubę chrześcianską, yno to co za iednanie, ale[76]) chitrosć. A iesli nam wszitkę ziemię Inflanczką postampić, y nam to wielki uszczerbek bendzie, ino to co za mir, kiedi ubytek. A ti nic inszego nie chcesz, tilko by tobie nad nas wprzod silnieyszem być. A czemu nam tobie samem nad sobą mocz dawać? I kiediś silny y pozondliwy krwie chrześcianskiei, y ti moczą, przelewaiancz krew chrześcianską niewinną[77]). Lecz y pod Newlem Panowie twoi Rada posłom nassem — stolniku naszemu y namiestniku Nizehoroczkiemu[78]) s towarziszmi, takiesz, zandaiancz krwie chrześcianskiei, mowili, iesli my tobie nie postampiem wszitkiei ziemie Inflanczkiei, y ti chcesz tich wskitkich miast dostawać, ktore od W. Xięstwa Lith. do Moskiewskiego panstwa odlanczone, a na tim tobie nie przestawać, y nie pospiałoli się czego terasz dostampić, to y wprzod nie uydzie. A kiedi takowe[79]) y Panow Rad twoich nie przestanie umyslenie y zandanie na niepowinne rozlanie krwie chrześcianskiei, y tu jakemu pokoiu być y dobrey sprawy czekać? I s poczantku, ciebie biorancz Panowie na panstwo, na tem ciebie do przisiengi prziwiedli, że tobie wszitkich dawno zasłych rzeczi odyskiwać, ino na cosz tedi beło y posłow posyłać? Iedną duszą dwa razy przisięgać — panom y z niemi[80]) tesz przisiegał, ze tego mas odyskiwać, a s posły naszemi, co postanowisz pokoj miendzi nami y tibyś na to przisiengać miał, ustempuiancz nam innych miesc według przistoynosci, y na tem tesz przisiengać: tedi nie wiedzieć, ktora bendzie przisienga mocznieysza; iesli że tę przisiengę wezałe zacho-

---

[74]) послали. [75] и твоимъ паномъ брянтилися [76]) то хитрость [77]) пропущено: емли.
[78]) пропущено: Ивану Васильевичу Ситцкому Ярославскому. [79]) пропущено: твое. [80]) и земли·

wać masz, na czemeś z niemi przisiengał, abo-li tę przisięngę strzimać mas, co miendzi nami thwoi posly postanowią, abo nassi posly s tobą postanowią miendzi nami: a tak tu iedney przisiendze ktorikolwiek stąd byc wzruszoney, a to się stać nie moze, żeby obie przisiengi beły wczale zachowane a nie wzruszone, y tu jako dobrey sprawie być, y po temu miendzi obu naszich ziem do wieku krwie przelanie chrześcianskiei nie ustanie. I to ieśli że się chrześcianskiem obyczaiem dzieie: iakoś dal znać naszem posłom do nas, odpuszczaiancz naszego sina bojarskiego Mikifora Suszczowa, y twoie Panowie Rada kazali ten list, ktoryś do nas poszlał, do siebie przinieść, a przeczitali, a kazali pisać tosz, co ti piszes, a nic inszego pisać nie dopuscili. Ino to niewiedzieć, ieśli posly abo niezmowić[81]) niewiedzieć — twoie ludzie, nie więc[82]) moie, że zadnego słowa bes twei wiadomości niesmicią pisać; ino to prawie[83]) ścisnienie, a nie tak, iako twoie posly po swey wolj czinili y tiś tę przisięgę złamał. A na cos y posly possylać, kiedi wy ze wszitką ziemią na przelanie krwie wparliście się? Ile posłów chcesz poszilać y coś cokolwiek dawa, niczim nie wblagać, a pokoiu nie bywać. A co twoi tesz Panowie mowili, że oni na to ciebie wzięli, że dawno zasłe rzeczi odyskać, y sameś piszał, wskaziwał przes posly y posłancze nie ieden ras, y to ktoremu dobremu wczinku przistoi, z obudwu stron nie ieden Pan zwiodł się, yno ci iusz posly na Boźi sand, a ti wienczi nis za sto lat odyskiwasz. Ino ci wszitkie hospodare nie uimieli tego czinić[84]) żeby mieli za swę stać, a ktore beli przi nich boiari y Pany Rada, glupi beli, że tego nie odiskiwali niktorimi obyczaymi, nietilko krwią, a ti nad tich wsitkich przodkow twoich męźnieyszi y Panowie twoi mędrszi oyczow swoich, y czego oycze ich nie umieli odyskiwać, to oni przelianiem krwie odyskiwaią, a po chwili iusz co y od Iadama[85]) się działo, y tego bendziesz chciał odyskiwać? I kiedi dawno zasłe rzeczi odiskiwasz, y tey bes krwi przelania inszego nie masz czekać; y kiediś ti prziszedł krwie przelewać, a Panowie thwoi wzięli[86]) na hospodarstwo krwie przelewać, ino na co belo posłow prosić? Wszak niczim nie ucieszić, poki krwie przelany naszyczą się chrześcianskiei. Tedi znaczno, co ti czynisz, przedawajancz chrześciaństwo bezurmianom. A iak umorzisz obiedwie ziemi, Ruską y Lithewską, tak wsitko to za bezur-

[81]) полопянвки. [82]) невѣдомо — мои люди. [83]) примов. [84]) вздумати. [85]) Адама. [86]) тебп.

miany bendzie. I ty się chrześcianinem mianuiesz, Christusowe imię na jeziku obnosis, a chrześciaństwu zguby żandasz. A co wiecznem pokoiem z nami chcesz się iednać, ino przedtim przi przodkow twych przimierze moczne bywało pokoiu y przimierza nikt nie rozriwał, a przimierza zawsze ruszeły się, a teras y pogotowiu niemasz czemu wierzić dla tego, że tobie przisienga nizacz wzruszić, miasto gri albo żartu: co posły twoie na czim nam przisiengali na liście, y ti tę przisiengę poruszeł, a krew rozlewać począł, ino niemasz czemu wierzić, kiedi za przisięgnienie nie twardo się dzierżisz, y dla tego wiecznemu pokoiu miendzi nas nie być, tobie nielża wierzić. A zamek Siebiez, ktoriśmy z woli Boży iescze w niedorosłych swoich leciech na swe imie postawili przi starem Zigmuncie Krolu, y on s swy pobożnosci nie chcancz widzieć rozlania krwie chrześciańskiei, chcancz pokoj widzieć w chrześciaństwie, tego mieisca nam postampieł, a za to z nami rozlania krwie w chrześcianstwie nie działał; y ten by zamek nam abo zburzić, abo spalić kazali, a ziemie by nam tobie do Połoczka postampić. A ti prziszilaiancz[87]), tego prosisz, co nie grzeczi nie prisłoi: ino tu iak dobremu zastanowieniu być, kiedj twoie takje niepodobne proźby? A coś piszał w swoiem liście, ześmy posłalj do ciebie posłow swych y co posły nasze wielkie — dworzanin nas a namiestnik Muromski Ostaphiei Michałowicz Puskin a dworzanin nas y namiestnik Szackoi Fiedor Andrzeiow Pisiemski a pisarz Iwan Andreiow sin Trifanowa do ciebie prziśli z listem naszem wierzanczem, y w tem liście pisze, żebyś ti iem wiarę dał, co oni imieniem naszem bendą tobie mowić, ino to we wszelakiem gleytownem liście tak się pisze, y co bendzie nie według zwykłego obyczaiu w thei się ziemi działo iescze do ciebie, y ti starich Panow zapytawszi, przeto się od nich dowiedź. A co oni tobie obyawią[88]), że oni zupełną naukę wezmą, a siela się[89]) na ich list y po tem twoiem liście do nas posli nasze piszali, ino ti o wszitkiem tem Panom twoim roskazał posłom naszem mowić, y po temu, jako posły nasze piszali do nas, że twoimi w nas zaprosić[90]) dobra sprawa doiść nie może. A żeby nam dać zupełną naukę posłom swym, tedi zupełnieysza naukę iako mam dawać? I tak tobie posły nasze postempowali wienczei siedmdziesiant zamkow, Połoczka s przigrodzie insze oyczyzne w

---

[87]) пришлецъ. [88]) объявили. [89]) а ссылаешся. [90]) что твои у насъ запросы.

ziemi Inflanczkiei zamkow oprocz Kurlandzkiei ziemi, a Kurlandzka ziemia tobie ku temu przidatek, a w niei iest zamkow trzidzieści. A tego w niktorich panstwach się nie dzieie, żeby zamkow postempowali; nikto nikomu ni iednego zamku nie postampi, a my tobie s tilko zamkow postempowali, a ciebie ani w dobre dzieło prziwieść nie mogli! A co oni prosili u ciebie do naszego państwa z naszei oyczizny Inflanczkiei ziemi Nowogrodek, Sirenesk, Adzies y Ituchodziew[91]), a ti y tego nam nie chcesz posztampić. A co oni u ciebie prosili naszei wiecznei oyczizny, co ti pobrał, y ta nasza oyczizna przodkow naszich, y my iakośmy mieli tobie tę oyczizne postampić? To nasza oyczizna przodkow naszich. I ti tego wszitkiego czinić nie chcesz, a chciałeś ich odpuścić bes sprawy, y oni ciebie prosili, żebyś się im pozwolił z nami obeslac, a ti im obyawiel, iakowem obyczaiem miendzi nami przijazni stać się przisłało, y namby spatrzawszi w piszanie swoich posłow, we wszitkich rzeczach naukę im dostateczną y mocz zupełną dać. I my piszanie swoich posłow wyczitawszi dobrze, y wszitkie twoie objawienia wyrozumieli: y na[92]) takowe twoie obyawienie nie tilko miendzi nami prziazń stać się ma, y w dobre pozicie y pokoj chrześcianstwu rozrusza, a krwie rozlanie nawodzi, tedi y potomkom naszem na wiele lath nie mozno w prziazni być, tilko miendzi sobą na długi czas krwie przelanie bes przestania, a naukę dostateczną y mocz zupełną wienczei tego jako mamy dawać? A co piszesz o swoim woysku, że bendzie blizu naszich granicz, ino od tego ubytek bendzie: tedi to dawno wiadomo, że ti rad wszitko pragniesz na krwie przelania chrześcianskiei. A co zamek Siebiesz nam zburzić, a ziemie iego tobie postampić, ino to ku dobrei rzeczi nie przistoi; a kiedibyś ti chciał w chrześcianstwie pokoju, y tiby do zamku Połoczka nie chodziel y iego nie brał, ino by to bela wsitko iedna ziemia, ino belo by się wadzić[93]). I tuth bendzies li chcial prawdi dzierzeć, tedi Siebiesz s Polockiem przi starem Zigmuncie Krolu y pizi drugim Zigmuncie Auguscie Krolu w przimierzu beł, a woiowania ni o czem nie bywało; a ti terasz wszitko zajsciem piszesz. A to twoie Panowie Rada mowili, ze ti przeciwko Siebieza kazesz Driszę spalić, — ino tak dzieci oszukiwaią, iako twoie Panowie nam to mowili, a nam w tem ktori przibytek? My Siebicz kazem spalić, a ti ka-

---

[91]) Ругодевъ. [92]) ино. [93]) ино бранитися не о чемъ.

zesz Driszę spalić, a obie ziemie u ciebie bendą, y ti spaliwszi, y zaś kazesz postawić: ino to twoich Panow chytrosć a nie dobre zastanowienie. A co pisesz w swoiem liscie, żeby nam iednać się miendzi sobą tak, iakoby dobrei sprawy nie poruszony umocznilo się na dobre chrześcianskie, a miendzi nas by się prziazń mnozela, a małem by rzeczam wientszich spraw poruszić nie chciał: a ti piszesz, żeby byla sprawa dobra, nie poruszona, a sam wszelakiem obyczaiem dobrą sprawę rozruszasz, a malymi by rzeczami wientszich nie poruszić, y tim[94]) malego albo bulszego zastanowienia w krepkości nie dzierzisz, tilko iedno to, żeby woiować. A coś piszal o kupieczkich ludziech, ieno tich zadzierzamy dla tego, że się uczinił miendzi nas rostirk, a dzierzą ie we wszelakiem pokoiu, a nie tak, iako więznie, y towari u nich wszitkie nie odiente, na tichze dworzech u nich stoią[95]); a nie odpuściem ich dla tego, żeby oni, przisedszi do ciebie, wiadomości nie doniesli, co oni w naszem hospodarstwie wiedzą,— po temusz jako ti, dla wiadomosci, za nassą prożbą, naszich więzniow nie wydaiesz na okup y na odmianę dla tego, żeby nam o tobie y o twoi ziemi wiadomości nie belo; a kiedi Bog da miendzi nas dobrą zgodę, y my ich w ten czas odpuściem ze wszitkimi ich maientnościami bes wszelaki skodi, a uprzeymieśmy do ciebie o tim ossobny swoi liszt piszali; a, zeby nam twego dworzanina Christopha Dzierska nie zadzierziwaiane, do ciebie odpuscić ku temu roku, jakoś naszem poslom obyawil, y my go odpuscieli, jako nas pospiech bel; a ten twoi dworzanin Christoph Dzierzek przijachal k nam za trzinaście dni od tego roku y iemu belo na ten rok do ciebie trudno się pospieszyć; a choczabychmy go y richlei tego odpuscili y choczaby ku temu roku przibel, y ciebie belo na tim niecocieszić (nie pocieszić) o od krwie rozlania uianć[96]), przibendzieli, nie przybendzieli, pokoi-li albo nie, — iednako krwie rozlaniu być. A przodki twoie wszitkie tego czekali na swoich stolecznych miastach, a nie u woysku, ani na pogranicznych miastach. I my do ciebie go odpuscili, iako czas zniosl. A co pieniędzi za utrati prosisz, y to ustawiono z bezurmianskiego obyczaiu; tak nie zaprosi proszą Tatarowie[97]), a w chrześcianskich państwach nigdzie tego nie zachowuie się.

---

[94]) и ты ни малого... [95]) пропущено: на которыхъ дворехъ они стоятъ. [96]) не унять [97]) такие запросы просятъ Татарове.

żeby promieszku siebie nakładi dawali[98]), a y bezurmianie promieszku siebie utrat nie biorą, richlei na chrześcianiech biorą utrati, a ty się zowiesz hospodarem chrześcianszicm, dla czego na chrześcianiech prosisz utrat z bezurmianskiego obyczaiu? A co nam tobie utrat dawać? Nas ześ ti woiował y takie plenienie uczynieł, a na nas prawy[99]) ubytek. Kto ciebie zastawil woiewać? My tobie o tim nie bili czolem, zebyś się ti uczinił laske a wowiewl! Dochodź sobie na tim, kto tobie kazał woiewać, a nam tobie nie masz za co zapłacić; iescze przistoiniei tobie nam te ubytki popłacić, co napraszno ziemie nasze, przichodzancz, woiewał y ludzi wsitkich z darem oddać. I to iesli ze się po chrześciausku u ciebie czini, że chodzą do ciebie posły nasze y posłańcze y gończe za twoiemi gleytownemi listami, y ktorich oni ludzi od siebie wraczaią nazad podwodi, tedi twoie ukrayne ludzie — Orszanie y Dubrowlanie y z inszich zamkow tich naszich ludzi y przewodnikow, ktorich wraczaią posły nasze y gonczi, ich samych grabią, obyskiwaiancz woiennym obyczaiem, y konie u nich odeymuią? A co wiele pisząć, kiediś się udał na krwie przelanie y hardość, a poboznosć chrześcianską na stronę odłozeł, y w takowe brzmrę[100]) y wyszokość wziąłeś się, iakoby chcesz zaraz połknąć y chwaląc się jako Amalikech y Senacherib, abo jak oprichozdroie (przi Chozdroie) Sarwar woiewoda, chwalancz się na Czargrod, mowił: «nie mylcie się na Bogu, w ktori wierzicie, iutro bowiem zamek was iako ptaska renką mą wezmę». Lecz my położyliśmy sobie na ucieczkię Naywyssego, ufamy na mocz ziwot daianczego krziza, y ti wspomni na Maxenciusza w Rzimie, jako moczą swienthego y ziwot daianczego krziza zginał, y wsisczi, ktorzi się hardzie wynoszą, nigdi zginienia nie uydą, iako mowił Prorok: «widziałem złosliwego wynoszączego y wywyszaianczego się iako cedri Libanskie y sedłam mimo onego, nie beło, y sukałem go, a nie nalazło się miesce iego, chowav dobrotliwość y widź prawdę, jako iest ostatek człowieku spokoinemu», y powtore tenze Prorok mowi: «nie wybawi się krol wielką moczą swą, y ricerz nie wybawi się tesz męstwem moczi swey, omyłką iest koń w wybawieniu, w męstwie, bowiem siłą swą nie wybawi się y Pan zebranie narodow rosprasza y odrzucza mysli ludzkie, ale zakon

---

[98]) чтобъ господаръ господару выходъ давалъ, того во крестиянехъ не ведется, то ведется въ бесерменехъ, а въ христианъскихъ господарствахъ нигде того не сыщешь, чтобъ межъ себя выходы давали [99]) да на васъ же правь убытокъ. [100]) безмирье.

Panskij trwa na wieki, abowiem nie w sile konskiei kocha się Pan, ani w moczach męskich kocha się Pan boianczich się iego y ufaianczich na milosierdzie iego». A ti gdiś moczny w woynie[101]) «Pan mnie bendzie pomocznik, nie bendę się bal, czosz uczini mnie czlowiek; dobrze iest ufać Panu, nizeli ufać czlowiekowi, dobre iest ufać Bogu, nizeli mieć nadzieię w xianzenciu: wszitkie narodi obstampili mnie, co imieniem Panskim przeciwilem się im; odszedszi odstampili mię, y imieniem Panskiem przeciwilem się im; obstampili mię iako pszczoly plastri miodowe y rospalilem się iako ogien wczerniu[102]) imieniem Panskiem sprzeciwilem się im; mocz moia y spiewanie moie Pan bendzie mnie ku zbawieniu». I gdisz iusz tak, ze wsitko iest krwie przelanie, a pokoiu nie masz, tiby naszich poslow do nas odprawiel, a blogoslawionego[103]) chrześcianstwa y[104]) krwie przelania ich[105]) nas s tobą sam Bog rosszandzieł[106]). A iesli że bendzies chcial zatrzimać się od niewinnego rozlania krwie chrześcianskiei y my s tobą chczemy przimierza y wiecznego mieskania, a iako nam być s tobą — u wiecznem pokoiu aboli w przimierzu, bo ti tak, jakosmy do ciebie wskaziwali przes swoie posly — przes dworzanina swego y namiestnika Muromskiego Ostaphicia Michałowicza Puskina y s thowarzismj iego, w przimierzu z nami po temu byc nie chcial: tedi iusz my dziś s tobą w przimierzu y w wiecznem pokoiu być nie chcemy tak, iakochmy wskazowali do ciebie s swymi posly — stolnikiem swem y namiestnikiem Nizchorodskim kniazem Iwanem Wasilewiczem Syckim Iarosławskiem s towarzismj iego, a s teraznieyszemi posly swemi z dworzaninem y namiestnikiem Muromskim Ostaphiciem Michałowiczem Puskinem s thowarziszi iego; a chczemy s tobą w przimierzu być y w wiecznem pokoiu po temu, iakośmy dopiero do swych posłow wskazali y list nas do nich poslali, y naukę naszę dali o tey posledniei sprawie, ktorem sposebem miendzi nas y tabą moczno dobre zastanowienie czynić. A żeby nam przisłać do posłow swoich list nas otworzony taki, jakoby nam pomiesku s sobą w dobrei prziazniei być, a tobieby tim wierniei bclo ku zastanowieniu pokoiu przichodzić, y na liscie swoiem othworzonem to napiszawszi, przisłac, za ktorem by listem posły nasze takowe sprawy stanowić y doko-

[101]) в коли еси силенъ и ты плени [102]) и разгоришася, яко огнь въ терніи. [103]) православнаго. [104]) и — нѣтъ въ русскомъ. [105]) и васъ. [106]) разсудитъ.

nywać mogli dla pokoiu chrześcianskiego: y my temu list swoy posłali othworzony za swoią pieczencią do swoich posłow, a wienczei nad to nam w przimierzu s tobą byc nielza; chczemy s tobą w przimierzu być po temu, iakośmy teras do ciebie piszali; a inne rzeczi posłali y wskazaliśmy do posłow swych o tim tobie mowić; a gdi tak zachcesz z nami w dobrei przijazni w pokoiu y w przimierzu być, y tibyś po temu beł, iakośmy teras do posłow swych wskazali, do dworzanina y namiestnika Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Puskina y thowarziszow iego; a ieślize ti nie zachcesz dobrei sprawy y dokończenia uczynić, a bendziesz chciał rozlania krwie chrzescianskiei, y tibyś naszich posłow do nas odpusciel, a iusz wprzod na czterdzieści y pienędziesianth lat poslom y gończom miendzi nami nie chodzić y nie bywać; a iak do nas posłow naszich odpuscisz, y tibyś ich prowadzić roskazał do granicze, żeby ich ci twoie Ukrayni łotrowie nie pobili y nie obrali; a ieśli się nad nimi skoda iaka stanie, tedi ta nieprawda od ciebiesz bendzie. My bowiem zieziliśmy sobie y tobie dobrego, aleś ti niechczane być posłusznem iako łoś, abowiem koń na woynę gotow, a od Pana pomocz. My we wszitkiem położyliśmy ufanie swe na Boga, ten jako bendzie chciał dokonczi (abo sprawi) nam dobrze moczą swego, ziwoth daianczego krziza. Na iego mocz ufaiancz y uzbroiwszi się we wszitko oręze krziza swienthego, przeciw nieprzijacioł swoich, obtoczīliśmy się jako hufem moczą krzizową. A ten list swoy zapieczentowaliśmy swoią więtszą pieczęcią, oznaymuiancz tobie, jakowe nam Bog poruczel państwo.

Pisan państwa naszego dworze zamku Moskwi lata 7059, Iunij 29, indikta 9, panstwa naszego 46, a panstw naszich Ruskiego 34, Kazanskiego 28, Astrachanskiego 27.

53.

UNIVERSALE PRO AMISSIONE SIGILLI MAGNI DUCATUS LITHUANIAE.

Universis et singulis cuiuscunque status, dignitatis, conditionis atque sexus et nationis hominibus, ad quos hae litterae nostrae devenerint, notum facimus. Accidisse casu quodam (quod tamen in tanta praesertim, quae hic nunc habetur, diversorum hominum congregotione mirandum non est), ut si-

gillum Magni Ducatus Lithaniae magnifico Eustachio Wołowicz, castellano Vilnensi, ducatus eiusdem cancellario, nocte praeterita, quae diem 18 mensis Iulii, feriam nimirum 3 post dominicam 9 post pentecostes festa praecessa, in eius tentorio cum ferrea cistula furto subtraheretur. Cum vero plurimum nostra intersit, ut a quo facinus hoc perpetratum sit, scire possimus, hortamur omnes in universum tam ordinis equestris, quam alios quosvis subditos nostros, tum et peregrinos aliarumque nationum homines, qui nostris vel subditorum nostrorum servitijs sunt addicti, ut pro debita nobis fide, quem boni subditi suo principi, bonique servitores suo domino praestare tenentur, ut qui aliquid forte de eo ipso sublato sigillo compertum et cognitum ratione quapiam habuerit, atque vel conspexerit illud apud aliquem, vel de illo auditu aliquid perceperit, id ad magistratum proximiorem quam primum deferat, vel alioqui eum, quem hoc ipsum sigillum habere aut habuisse certo cognoverit, comprehendendum, et ad magistratum ..... tradendum curet, quod equidem summa cum fide studioque ac diligentia facturum esse quemlibet non dubitamus, cum praesertim facile quisque animadvertat, quantum nostra intersit, ne supprimatur ullo modo tanti momenti factum. Cuius vero cura ac diligentia investigatum et indicatum illud fuerit, gratissimam is suam operam nobis esse futuram sciat, benignamque semper illius rationem nos esse habituros. Quod si e contra quis celare voluerit factum hoc, neque cognitum, aut aliqua saltem ratione perceptum revelaverit magistratui, in eum gravissime tanquam conscium sceleris animadvertetur. Illud praeterea scire omnes volumus, nos in locum ablati illius sigilli aliud novum parandum et sculpendum mandavisse, sequuti ea in re exemplum antecessorum nostrorum, maxime vero serenissimi Regis Sigismundi Augusti, qui itidem, dum Regni sigillum reverendo olim Philippo Padniewski, vicecancellario Regni furto Cracoviae ablatum fuisset, aliud in illius locum conficiendum curaverat. Quare cum ea de re omnibus publicatum a nobis sit, diligenter quisque caveat, ne quis litteras sub signo veteris sigilli, quae datam diei praesentis et subsequentium in se contineant, admittant. Quodsi etiam habeat quispiam sua negotia, ac litteras signatas illo sigillo, et aliquam in illis dubitationem inesse suspicaverit, ne silentio id praetereat. In quorum omnium fidem ponentes, manu nostra subscripsimus. Datum in stativis ad arcem nostram Polocensem 18 Iulij 1581, regni 6. Stephanus Rex.

54.

COPIA LISTU P. ORZISZOWSKIEGO DO KROLA IEGO MOŚCI, CO POD POŁOCZK PRZINIESIONO.

Waszei Krolewskiei Mości oznaymuię, Panu swemu Miłościwemu wsitkę sprawę, która się sam na Nizu dzieie. Prosto z wiosny przipadł na te ludzie, s któremim w Czerkasiech zimował, głód y niedostatek wielki; musiałem s nimi iść na Dniepr dla lacznieyszego poziwienia ribą y zwierzem, przestrzegaiancz tesz tego, aby się nic nie działo nad wolą y roskazanie Waszi Królewskiei Mości; iakosz się zadne zacepki y skodi do tego czasu nie działy Czaru Krimskiemu, a zwłascza od tich ludzi, którzi pod mym poruczeństwem beli; o inszich strony nie mowię. Bendancz z nimj na Dnieprze, przichodziła mi wiadomość pewna każdego dnia od więzniow tich, ktorzi do nas s hordi wychodzili, że się stało zamieszanie w gordzie u Czara Krimskiego: poszilał bracią swą na Kiczułbaszi, którzi go w tim nie chcieli sluchć; za nieposluszeństwo kazał iednego brata s sinem swoim stracić, a inszi bracia iego rozbiegli się do Nahayczów y do Piecihorczów. Ci zaś dwa Alipkieri Gałga a drugi brath iego młodszi Solometkieri z mężami, którzi im beli przichylni (przestrzegli ich, aby do Czara nie iezdzili, bo im kazał do siebie przijachać, gdi bratha kazał stracić na ten czas gdi s sinami iego chodzieł na Moskwę) y niemało Tatar s nimi przestawało, w tim sposobili sobie Białohrotczów także i inszich Krimczów, którzi za nimi mieli isć, wziąwszi ten umysł przed się: wywabić s Czerkas P. starostę Czerkaskiego za Dniepr na Moskwę, iako przedtim z nimi zwykł chodzić, zwłascza z Białogrotczami, ku służbie Waszei Królewskiei Mości, do którego posłańcze swe poszilali as do imienia iego, czego przedtim nie czinili, oczekiwaiancz go kilka niedziel. A tam gdiby iusz wyszedł, mieli nad nim fortelu uzyć y bithwę mu dać, a pogromiwszi go, mieli się nazad wrocić y Cirkaszy wziąć, y s tą przisługą do Czeszarza Tureczkiego iachać, bo tam maią rodzonego bratha foritarzem w sprawach swych, Aslam Soltana. Powiadali sami, isz im miał ziednać ludzi u Czara Tureczkiego, a s temi ludzmi mieli iść na Czara Krimskiego, brata swego y opanować Czarstwo Krimskie. Ia tedi maiancz o tim pewną wiadomość od pewnych więzniów, którzi ustawicznie z hordi wychodzą, czinilem takie pilne starania z ludzmi temi, którem około

siebie miał, iakoby prześcia mieć nie mogli na przewoziech zwykłych, y tam, gdzieby iedno podobieństwo beło ku przebyciu rzeki, wszędim strażą dobrze opatrził, — z iednemim ludzmi został wyszei progów, a drugiem ludzie posłał nizey progów. W tim przisli na niezwykle miesce nizei progów na przewóz przezwyskiem Nosakowskij ostrów, traffili na strasz w malym poczcie, a tam ludziem dali znać, kltorich obskocziwszi poymali, bo na wodzie im trudna bitwa; co się wszitko dzialo za łaską milego Boga a za szczęściem Waszei Królewskiei Mości, bo kazdi takowy nieprzijaciel, który chytrością chodzi z maiestatem Waszei Królewskiei Mości, musi być pod nogami, s przeyrzenia Bożego, Waszei Królewskiei Mości, mego Miłościwego Pana. To tesz Waszei Krolewskiei Mości oznaimuię, że w niebytności mey, niemcm z wierchu do tich ludzi przibeł dowiedziawszi się, ci kozaczi dali znać Panu staroście Czerkaskiemu oznaymuiancz, isz tich Czarowiczow poymali, nie wziąwszi sprawy o nich dostateczny, a Pan starosta Waszei Królewskiei Mości zarazem to odniosl, nie czekaiancz ode mnie pewney wiadomości; tamże tesz Murzow dwu i kilka Tatar puścili na okup, aby niedostatek y nagość swą przikrili; także tesz y Czarowiczowie wielką im summę pieniędzi za siebie postempowali. Ia gdim wtim do nich przijachał, tedim im tich saczunkow nie dopuściel, że się to musiało oprzeć o maiestat Waszei Królewskiei Mości, bo to nie nasza rzecz takiemi sprawami saffować. Wtim nam przisło piszanie Waszei Królewskiei Mości, abyśmy sli ku służbie Waszei Królewskiei Mości na Moskwę; zarazem się s nimi ruszel, nie czekaianc tego okupu, bo y ten datek, który maią z łaski Waszei Królewskiei Mości, do tego czaszu w Czerkasiech go nie masz, nie wiem gdzie go P. Ianczi na drodze zostawił. Czar tesz Krimski przisłał Asana tlumacza tatarzina do nas, obieczuiancz okup niemały, y do tego, okupiwszi ich, tamże przed naszemi oczima głowy im pozdijmować, bo się na nich barzo oglanda, żeby przes nich o gardło y o straczenie ziemie nie prziszedł; iakosz y listi piszal do nich trzi przes tego tlumacza swego, które Waszei Królewskiei Mości poszylam, s których Wasza Królewska Mość dostatecznie bendziesz raczeł zrozumieć ich sprawę, y s nich samych, gdi z nami bendą przed maiestatem Waszei Krolewskiei Mości; bom y tich listów nie czitał y nie wiem, co w nich iest, nie belo komu czitać. Potim zasię przijachał do nas P. starosta Czerkaski za porohi, zandaiancz nas o

tei więznie, aby mogli iść przes iego rencze do maiestatu Waszei Krolewskiei Mości, naszego Miłościwego Pana. My, uwazaiancz zwierzchność Waszei Królewskiei Mości, także onego, któregoś nam Wasza Królewska Mość we wszitkiem słuchać kazać raczeł, podćciliśmy go tim, żechmy ich do rank iego dali, maiancz z nim pospolu przi nich iachać do maiestatu Waszei Królewskiei Mości, aby ich przi nas oddawał, y o nas daiancz taką sprawę, że tego przestrzegamy, co nam poćciwem riczerskim ludziom przistoi. Gdim prziszedł s temi ludzmi do Czerkas, zastałem P. Kossa dworzanina Waszei Królewskiei Mości, któri mi wolą y roskazanie Waszei Królewskiei Mości oznaymił. Ia, Miłościwy y Naiasnieyszi Królu, wszitkę sprawę, co mi-kolwiek do wiadomości przichodziło, y co się iedno sam działo, dałem dostateczną sprawę Waszei Królewskiei Mości dworzaninu P. Kossowi, aby to Waszei Królewskiei Mości odniosł. To, cokolwiek iedno do wiadomości Waszei Królewskiei Mości piszę y odnoszę, thedim to zrozumiał wsitko s tego Murzi Surina, tego Czarowisza starszego, także y s tatar, sług Czarowiczowych; skoro się dowiedzieli Czarowicze, ze brath ich Czar Krimski wskazał do nas przes tłumacza swego, abychmy ich do rąk iego podali, tedi sami prosieli, isz «wolem, że nas oddacie do maiestatu Iego Królewskiei Mości, a nisli nas macie dacz w rencze bratha naszego.» S Czirkas, 3 Iulij 1581. Ian Oriszowski, porucznik Kozaków Nizowych Zaporoskich.

55.

COPIA LISTU OD CZAROWICZOW TATARSKICH, KTÓRZI SĄ W CZERKASIECH, DO KRÓLA IEGO MOŚCI.

Wszitkiei ziemie chrześciańskiei Panu Stephanu, z łaskiei Bozei Królowi Polskiemu, my sludzi Waszei Królewskiei Mości pokłon przinosim. A oznaymuiemy Waszei Królewskiei Mości przigodę naszę, isz brath nas Czar Krimski siny swe dwa, którzi s Kozołbass przisli przeciw brata nassego Czangireia Czarewicza, ktori na służbę Waszei Królewskiei Mości w ziemię Moskiewską chodzieł, posławszi, kazał go na smierć zdradliwie zamordować, zadawszi tę przizinę nań, «ys ty chodzis woyować Moskiewskiego, a o nam dań daie»; także y nas bracią swą zdradliwie pomordować chciał:

o czem my, wziąwszi pewną przestrogę, ucieklismy z Ordi z gardłami naszemi, tilko człowieka dwadzieścia z nami Tatar sług nassich, y przisliśmy do Dniepra, traffiliśmy na Kozaki, krórim daliśmy tesz sprawę, isz uciekamy z gardłami naszemi do brata swego, któri służi u Czessarza Tureczkiego, także y u samego Czessarza Tureczkiego byé ześmy chcieli. Ci, wziąwszi nas na słowo swoie y obieczali nas dobrowolnie puścić, gdziebyśmy sami chcieli, a my im wierzyli y wsiedliśmy dwa nas do Kozaków w czołn, zabrawszi s sobą wszitkie rzeczi swe, a Tatarzi, co s nami beli, w ostrowie zostali y dwa dni tam stoieli nago y bosso, y nie moganez wytrwać od nich, sesć człowieka zaś do Ordi uciekli, a drudzi Tatarzi słudzi naszi zostali; tich do nas nazaiurz przíwiedli y za tą przieziną, co Tatarzi pouciekali, nas poymali y w więzienie, to iest, w zelazach nas za renccze y za nogi wsadzili y iednego dobrego slugę naszego ścięli, a drugiego męczyli, a nas na okupie poszadzili na 70,000 czerwonych złotich a na 400 kafftanów atłaszowych. My ten okup acz obieczali, ale za wielką niewolą tośmy uczinić musieli, bo nas chcieli przedać albo Moskiewskiemu, albo Czaru Krimskiemu, nieprzijacielewi naszemu; wszitkiego beliśmy u nich 40 dni; nie spodziewaiancz się okupu na nas mieć, iusz beli chcieli któremu s tich nieprzijaciol naszich nas odesłać. Potim starosta Waszei Królewskiei Mości Ukrainy xiąże Wisniowieczkie nas, priszedszi z woyskiem, u Kozakow odyął, y tim iako znowu odrodziel, u którego wielką dobroć poznaliśmy y s strony tego inaczi go sobie nie możem mieć, iedno własnie za ovcza. Ia Alapkirei belem hethmanem Krimskiem, a u mnie w Ordzie beł y goniecz Waszei Królewskiei Mości z listem Tatarzin Ilia, przes którego Wasza Królewska Mość raczeł do mnie piszać, abyśmy na nieprzijaciela Waszei Królewskiei Mości y swego — Moskiewskiego posli z woyskiem. Iam to beł Waszei Królewskiei Mości obieczał, y przieziniałem się do Czara, aby na tę potrzebę Waszei Królewskiei Mości ludzi posłał, czego brath moy Czar uczynić nie chciał, powiadaiancz: «iżem Moskiewskiemu przisiągł przeciw iego nie woiewać.» A iakosz przed się bratha swego młodszego Czangireia Czarewicza bes wolei czarskiei puściel beł do starosti Waszei Królewskiey Mości Urkaynego x. Wisniowieczkiego pierwey zimą, a teras latem, za co brath nas Czar kazał go zatracić, y przeto umysłeł beł zimą brat nas Czar w ziemię Waszei Królewskiei Mości posłać woiować, iakosz

s 30,000 ludzi wysli beli, tam ich asz na Siny wodzie nazad wrocieł, chcąnc się Waszei Królewskiei Mości w tim przisłużić y zachować. To tesz Waszei Królewskiei Mości oznaimuię, isz brath nas Aslamkirey Soltan na czarstwo Krimskie od Czeszarza Tureczkiego iest pewnie naznaczon dawno, iednosz, wiedząncz o zgodzie y miłości teraznieyszego Czara bratha naszego z nami, nie chcial iemu w tim czarstwie przekazy czynić. A teras skoro się dowie o tei niezgodzie miendzi nami bracią, tedi zaras Czarem Kriskiem bendzie, y my beli dla tego do Turck do tego bratha nassego poiechali, a nie z zadnem złem umysłem na państwo Waszei Królewskiei Mości, ale iako teras przisiengami naszemi tego się dowiesz Wasza Królewska Mość, tak y napotim tesz potwierdzić w czas przisły chcemy, ys nic skodliwego państwu Waszei Królewskiei Mości myslić y sable naszei podnosić nie bendziemy, y tego brata nassego Aslamkireia, który, iesli Bog da, Czarem bendzie, do wszitkiego dobrego y zgodliwego z Waszą Królewską Mością prziwodzić bendziemy; tilko za to pokornemi prosbami naszemi Waszą Królewską Mość, iako Pana chrześciańskiego, prosimy, aby Wasza Królewska Mość, iako Pan sprawiedliwy, a miluiąnczi wolność, ulitowawszi się tak nieszczesnego pripadku nassego, nas ludzi wolnych dobrowolnie y bes zadnego omieszkania s państwa Waszei Królewskiei Mości wypuścić roskazać raczeł, abychmy mogli za pomoczą Bożą przeciwko nieprzijaciela nassego umysłowi swemu dossyć uczynić. A nadto ieszcze obieczuiem Czessarzowi Tureczkiemu, Panu nassemu y Bassam iego, także y brathu nassemu, który ma być Czarem, taką dobroć Waszei Królewskiei Mości powiadać y slawić bendziemy. Co my wssitko miłosciwy lasce y woli Waszei Królewskiei Mości poruczamy. Alphirey Soltan Galga. Solomietkierey Soltan.

56.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae etc. Princeps Transylvaniae.

Magnifice, syncere nobis dilecte. Quod pluribus ex causis suspicati fuimus, hostem pro sua perpetua vanitate de pace perfidie se nobiscum agere,

id hoc tempore experiundo cognoscimus. Miserat ad nos Vilnam Magnus Moscoviae Dux oratores suos, quibus multas post licitationes nobis reliqua Livonia se decessurum suspicabat, Narva arce et portu, itidemque vicinis tribus parvi momenti arcibus exceptis, vicissim a nobis Vielicolucum aliis cum arcibus, superiore proximo anno a nobis occupatis, excepta Usviata et Iezierzisca reposcens. Quod vero nobis non committendum videretur, ut arcem portumque Narvensem (cum Livoniae quodammodo caput ostium certe sit, quo ille perpetuo et opes et vires et militiae instrumenta ab externis nationibus, contra Regni nostri Magnique Ducatus Lithuaniae ditiones accipere, ac prima quavis occasione in Livoniam vicinasque nostras ditiones invadere posset) hostili in potestate relinqueremus in universa Livonia una cum Narva repetenda perstitimus. Qua de re cum oratores nobis spem facere viderentur, orarentque, ut de eo e suis hominem certum ad ducem suum mittere liceret, et ut mitterent, praescripto certo tempore reditus, consensimus, et unâ nuncium atque aulicum nostrum cum litteris generosum Christophorum Dzierzek misimus, postularunt a nobis oratores, ut, dum ista de pace agerentur, milites nostros ab iniuria in Moscos contineremus, et spoponderant Moscum interea suos a maleficio cohibiturum. Quam quidem rem pacem minime moraturam sentiavimus, verumtamen dum illi in Moscoviam missi apud Magnum Moscoviae Ducem agunt, eius exercitus in ditiones nostras ad Boristenem excurrit, subitoque se in Moscoviam retulit, cum illum aliis atque aliis locis copiae nostrae forte ex propinquo excitae, quamvis impares numero non mediocriter dimicando afflixissent. Rediit tandem ad nos una cum oratorum Moscoviticorum nuncio Dzierzek noster, cum litteris ad nos scriptis, plenissimis inanium verborum et longissimae de principio pro more suo rerum praeteritarum recitationis; ac cum oratores ipsius nova mandata accepissent, postulassentque, ut de iis cum senatoribus nostris agerent, nuper acta a nobis concessa retexentes, cum Narvam non tantum, verum etiam arces Livoniae primarias triginta amplius Ducem suum retenturum, nobis Curlandiam, Rigam ac arces anno superiore in Moscovia a nobis captas, ac alias in Livonia plerasque nostrae potestatis concessurum significaverunt, qua in vanitate ac ludificatione cum perseverarent, nec alia se mandata habere responderent, ipsos, infecta pacificatione, a nobis discedere ac reduci ad fines hostiles iussimus; nos vero cum exer-

citu rectà in hosticum movemus, ubi quae de Republica esse putabimus, omni cura suscipiemus operamque dabimus, ne tempus nobis temere consumatur. Haec Syncerilatem Vestram, regni nostri senatorem scire voluimus, quam bene valere exoptamus. Datum ex castris ad arcem nostram Polocensem, die XX Iulij anno Domini MDLXXXI, regni nostri sexto. Stephanus Rex.

Cedula.

Misimus ad Imperatorem Turcarum generosum Io. Thomam Drohoiowskij capitaneum Praemislensem, per quem postulamus, ut Petrus, superior proximus Valachiae Palatinus, in integrum restituatur, hoc, qui praeest, amoto, a quo iam semel atque iterum litterae, quae ad nos adferuntur, interceptae et apertae sunt, simul etiam obiter negotia filii fratris nostri Domini Sigismundi Transylvaniae principis commendamus. Inter Tartaros nata quaedam dissensio est, ob quam frater principis Tartarici, summus Tartaricarum copiarum praefectus effugiens una cum fratre germano suo, in nostram potentatem pervenit, et a capitaneo nostro Circasiensi custodia tenetur; quam rem non parum ad nostras atque Reipublicae rationes pertinere existimavimus, ut interim perspiciamus, quid ex eo in Tartaria, quid in Turcia consecuturum sit.

57.

LIST OD P. PODKOMORZEGO RAWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Acz wiem, Miłościwy Panie Marszałku, że Waszmość od wielu ludzi wiadomość mieć raczesz, co się sam u woysku Iego Królewskiei Mości prowadzi, y serszą sprawę od tich, którzi przi boku Pańskiem zawsze siedzą, mieć mozesz, o rzeczach, które z namiotu Pańskiego nie idą, wiedziec słusznie maią; iednak bendancz służebnikiem Wasmości, mego Miłościwego Pana, udało mi się tesz krociuchno cokolwiek napisać ku Waszmości, tilko abym powinności moiei y checi doszić uczinil. — XXIX Iulij przijachaliśmy społem s P. Przijemskiem y s P. Nisczickiem y z rothami swemi pod Zawolocze, przeciągnąwszi z wielką skodą nie śliachetnie bor głodny, o którem słychałem, alem tesz y doznał, bom na nim sam swych własnych koni

12 zostawiel, ale y drudzi niemniei, krom P. Przijemskiego, którі iedno dwu tam zostawił. A ddzem srogiem, który nas prawie w boru 8 mil zastał, srogi niewczasz podijąwszi, ledwo po mili na dzień uyeżdzać mogli: żiwych koni wozowych prawie w błocie odijezdzaiąc y nędze wielkj uziwaiancz, czałą 8 dni, bo pewnie iest boru mil 30 naszich [1]); iednak nie wszendi tak droga zla; ziwności pusto, iedno ptasztwo a zwierz. Króla Iego Mości zastaliśmy weszelszego po fraszunkach y poszelstwie tem Moskiewskiego: na zolnierze iednak niepomału fraszowliw, których do tego czaszu z dawnych roth niewiele, a Iego Mość Pana kanczlerzowych żadnego dawnego połku do tich czaszów iescze nie masz przi Krolu Iego Mosci, ale tesz iedni w kilku mił, drudzi trochę dalei doganiaią Iego Krolewską Mość, o co niepomału się Iego Mość Pan kanclerz fraszuie, y rowno s Królem Iego Mością 3 Augusti z Zawołocza się ruszeł prosto ku Pskowu, gdzie w puldrogi zamek Woroniecz Iego Królewskiei Mości leżi, u którego rozumiem przinamniei pultori niedziele zmieszkać Król Iegomość wolą ma; tamże nowem y starem rotham popiszi, wprawdzie nigdi nie słychany we 230 mil; mnie o co acz się mowilo, ale łagodnemi słowy, y mało nie żandanie Pańskie: w ochotę to, Bog wie, obrecielo, acz s krziwdą naszą, iednak służba od Zawołocza idzie, dokand nam 8 niedziel dano na prziciągnienie; tamtendi nie spora nam droga, bo tego dnia, to iest 3 Aug., Król Iegomość uijechał 5 mil iednego dnia, działa trzeci dzien wysławszi, których dogoniel pierwszem noczlegiem, y dzis, to iest 4 Aug., czały dzień w gaiu rządnem przi dobrei paszei nad mniemanie swe gwolei działa na leżi; które tak wczorayszi y dzisieyszi dzień wiprawieł: ddzmi wielkiemi ie z wielką trudnością przeprawuią przes haniebne starinj, wiencz się wozi zatarly, tak isz 3 ledwo się ruszi. My w boli s P. Przijemskiem y s P. Niscziczkiem idziem, bo iescze prosto, iako doma, ciągniemy nie w ordunku as do Worończa. Iednak nam Krol Iegomość dal znać, isz dziś w południe iezika dostano, który tę sprawę dawa, ysz w tim lesie, przes który to dzis iedziem, dwa tisiancza strzelczów zapadło, których spiegować posłano; na ostrożności się mamy; iedno desczc, które się srodze poczęły nam stawić, nasze konie bardziei trapią. Na tem tedi wtorem noczlegu od Zawołocza, acz srogą nie-

---

[1]) Тутъ есть пропускъ.

pogodę mamy, ale paszy oszobliwe na zmoczone konie nasze, iakie iem od samego Głubokiego nowina; k temu zbosz prawie wszitkiemu woysku dostatek, y znać to na Panu Zubriku, bo wielkie a prawie pańskie dostatki koło niego, tak isz gdi 30 Iulij ćcił na zamku Iego Królewskiei Mosci P. rothmistrze, Dwor wszitek, nie chudego pacholka, ale xzianżenczem dostatkiem, srebra, zlota mocz; y ius iedno drugiemu responduie — chłopów kilka tisienczi do tego osiadłych, y bronią nam Panowie Wengrowie ziwności u nich brać, iusz za swoie to zowiancz, o czem Król Iego Mość mało wie, y ziwność u nich brać każe, krom bydła. Panowie Lithewsczi, których barzo malo, iedno Panowie Radziwilowie wszisczi, P. Wileński, P. podskarbi, P. starosta Żmodzki, woiewoda Poloczki, inszich drobnych kilka, ci na Newel posli, u Woronczu się z nami ziadą, nie bendancz w Zawołoczu, prosto s Poloczka. P. Troczki s kilkiem tisienczi ludzi iezdi y piechoti, iakosz z Dzisny wyprawion przeciw onem ludziom, co beli pod Orszą y Mohiliowem: tam na Witepsk prosto ku Łukom się ma obrocić, a byłaliby tego potrzeba, tam s tim ludem zetrwa. Inszi Panowie Lithwa brali się nie bioranez, pokoiu się pewnie spodziewaiancz, któremu iako wszisczi, tak y Waszmość tuszeł, y mnie doma być na Ś. Marcin obieczowal, ale widzi mi się, ledwo na drugie godi, podobno y włodarz nie pozna y bormistrz we srzedzie, przeto tedi nas zda mi się nie zbytnie wiele. Ferensbeka Król Iegomość s chencią czeka, który slyszę ma iezdi y piechoti przesło 2000 ludzi wybranych. We Pskowie slyszeć ludzi wybranych strzelczów 6000, iezdi 3000, krom mieszczan y boiar innych; tam ledwo co bendziemy przed Ś. Barthlomieiem: co z nami y s czim naszem bendzie, to .... [1]).

58.

ODPISZ IEGO KROLEWSKIEI MOŚCI NA LIST WIELKIEGO KNIAZA MOSKIEWSKIEGO, PRZYNIESIONY PRZES DWORZANINA DZIERŻKA DO POLOCZKA DNIA XV IULII, ROKU MDLXXXI.

Pietnastego dnia Lipcza, gdiśmy przijechali do Poloczka, wrocieł się do nas Christoph Dzierzek, dworzanin nas, ktori beł gończem do ciebie od nas

---

[1]) Окончанія нѣтъ въ рукописи.

z Wilna posłanem, który nam przyniosł od ciebie list swoy[1]) barzo długi, pełny sprosności y wszeteczeństwa y omylności, w ktorim siela wsczypliwie przeciwko nam bes przycziny naszi y nieprzistoynie, nieoglandaiancz się na stan swoy, piszes. Ktori list od ciebie wziąwszi, acześmy dobrze to baczili, że nam sprosność piszania twego skodzić nic nie mogla, y owszem tobie samemu wienczei, gdisz kazdego serce y sprawy ludzie baczni z mowy iego sandzą[2]), rozumieiancz, isz niepowściagliwie ziwie, ktori się niepowściągliwie na kogo puscza, k temu widzancz to, że wszitkiemu swiathu sprawy twoie sprosne y barbarskie[3]) są iawne. zycie nasze uczciwe a pobozne iest tesz wszem iawne, gdiżeśmy w ziemi they, ktora iest na oczach wszitkiego chrześciaństwa, urodzili się, schowali się y zelj. k temu, isz te sprawy, ktore są wstempkiem naszem na panowanie Korony Polskj y W. Xięstwa Lithewskiego beł[4]) miendzi namj, doszić znacznye są wszitkiemu swiathu tak że kazdi sam przes się. choczbyśmy milczeli, wie kto krziw z nas, a kto praw, s których przyczin rozumieliśmy, żeśmy mieli słusznie tę twoię bystrość y wszeteczność wzgardzić, ani onę za godną mieć, abyśmy mieli co na pismo twoie bystre, fałsziwe y nieprzistoyne tobie odpiszować; jednak z drugiei strony, maiancz na to wzgland, abys za milczeniem naszem nie podnosieł się, y cierpliwości naszei inaczj. aniśbyśmy iey wedle bacznego y chrześciańskiego człowieka powołania uziwali, (i z grubych[5]) swoich nieprzystoynych y niepowściągliwych obyczaiow inaczi nie wykładał, a tim się nie pogarszal, nakoniecz umyslilim odpiszać, nie tak w tim potrzebie naszei folguiancz, jako miłosierdziu chrześciańskiemu nad tobą. Wedle nauki Zbawiciela naszego Iezu Christa, iest to uczinek chrześcienskj, gdiby kto iaką niemą twarz y od rozumu wszelakiego y od baczenia oddaloną, czeibykolwiek beł, osla albo wolu z błota wiciangnał. Iest tedi chrześcieńskj uczjnek, że do ciebie lezanczego w błocie sproszności y niebaczenia twego schylimy się, a tobie renkę podamy, chczancz cię s niego wyciangnać, odtarszi naprzod błoto z oczu twoich, abyś mogł przeyrzeć, a plugastwo y sprosność swą obaczić. Ieślić słowa nasze nie bendą smakowały, tyś sam tego przicziną, żeś na nas się targnał y wprzod nas niesmacznemi y by-

---

Варіанты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчіи, помѣщенной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго, ч. 2, № 74: [1]) твой. [2]) зъ любви его, або статечные або быстрые судятъ. [3] поганские. [4]) были. [5] тлюсныхъ.

stremi słowy nagrał. My cokolwiek czynimy — w obronie czynimy, która wedle przirodzenia y praw wszelakich iest kazdemu dopuszczona. List twoy, ktoriś piszal do nas tak dlugi, iako iest pelen wszeteczeństwa y popendliwości, tak w sobie zadnego porzandku nie ma; wszitko w niem pogmatwano, pomieszano, powichlano iest, skand się pokazuie, że tesz podobno y rozum twoy na ten czas barzo się pomieszal y naruszeł; przetoć wedle porzandku onego nie bendziem odpiszować, aleć naprzod krotko, prawdziwie a rzetelnie przełożem to, co po wstempku naszem na państwo nasze miendzi nami a tobą beło, y przyczyny, dla ktoricheś, iako piszesz, conditie, o ktorich panowie[6]) miendzi namj zaczentho beło, odrzuciel, iako słuszne są pokazemy; potem ci tesz na twoie dotikania niesluszne y niewstydliwe ossoby y obyczaiow naszich odpowiemy, odmierzaiancz ci tą miarą, iakąś ti mierzel, acz nie fałsziwą y nie niesprawiedliwą, iako tj. Listu twego, ktoris do nas piszal, powtarzać — proznegoby człowieka rzecz beła, gdisz prze wielomowność y popędliwość twoię tak barzo dlugi iest. Wzdi iednak pamięthasz podobno, co do kogo piszesz? Ale znaczi, że podobno nie pamięthasz. Ba pamięthasz, ale dla thwoiei przewrotności pamiętać nie chcesz, ale wźdj iednak atoliś sobie schował copią tego tak długiego bachorstwa twego. Naprzod wspominasz w liście swoim poszelstwo nasze wielkie ku tobie, odkand my tesz poczniemy y to, co belo miendzi nami, co my tesz przełożemy sczirze, nie tak iako ti inaczi to wsitko chcesz udać. Iakosz my za wolą Bożą y wezwaniem iego na stolicze Korony Polskiei y W. Xięstwa Lithewskiego są powolani wedle chenci naszei y uprzeymości chrześcianskiei, pragnącz ze wsitkiemi pany sansiadi naszemi przijazni y tego, ieśliby bely iakie roznicze przodkow naszich s niemj, abyśmy radszi przes znaszanie przijacielskie y obszyłanie przes posly s nimj się rosprawili, anizeli przes miecz. obesłaliśmy wszitkie, panowanie swe iem opowiedaiancz y chenć tesz swoię, która od wszitkich wdziencznie iest przijenta; posłaliśmy tesz y do ciebie po tenże czas gończow naszich y dworzan, Giorgia Grudzińskiego y Lwa Buchowieczkiego, timże kształtem ciebie obszylaiancz. Ktorzi gończowie naszi gdi do ciebie przüechalj, acześ y na onem pierwszem poczantku popendliwości y niewstidu swego y tirańskich obyczaiow w sobie pohamować nie

[6]) становенье.

mogł, żes wzdi bendancz iednem[7]) monarchą na swiecie usti swemi safować nie umial, aleś nad wszelaką przistoynosć y prawdę ku krziwdzie y wzgardzie naszei siela na ten czas bystrze y plugawie przeciwko nam mowiel; iednak żeś ie tim kstaltem od siebie odpuściel, żeś nie beł od tego, abyśmy się nie mieli snieść miendzi sobą spokoynem obyczaiem, woleliśmy tey krziwdy swoiey dla dobrego y spokoynego chrześciaństwa zaniechać, a na tośmy barziei patrzeli, nis na twoie płoche wspominanie ossoby naszei, coś nam o chenci swey ku dobremu pożiciu chrześciańskiemu wypiszał, dokładaiancz tego, żeś swoim pogranicznem wszem ludziom zakazał, aby od wszelakich zaczepek zatrzimawali się, dokandby posłowie naszi y twoj miendzi nami wszitko dobre stanowiancz, naprzod naszei do ciebie, potim twoi do nas, nie iezdzili, a potim napominaiancz nas, abyśmy s swy strony tesz ludziom naszem pogranicznem roskazali; przislałeś przitim, czego beło do tego potrzeba, list gleytowny na te posły, czemu wiarę im daiancz, a rozumieiancz, że nie telko pan żaden, ale nakoniecz człowiek nalissi[8]) chrześciańskiego powołania taki nie iest, ktoriby przeciw takowemu piszaniu co przeciwnego uczynić chcial, naznaczíwszi posły ku tobie ludzie znaczni y wielkie Radi nasze, Stanisława s Drobnina Kriskiego—woiewodę Mazowieczkiego s tbowarzismj, (kazah) im ku tobie co narichlei iechać z nauką tą, aby upomniawszi się u ciebie tego, co przodkowie twoj od państw naszich niesprawiedliwie posiedli, do kilku lath s tobą uczinili stanie, abychmy tim czaszem około tich państw s tobą się obszilać mogli, a obaczić, ieslizebyśmy za sprawiedliwością naszą y obaczeniem się twoim co sprawiedliwego od ciebie odnieść mogli, na czimbyśmy radni przestali za zdaniem Stanow naszich, anisby beło iako prziść do przelania krwie miendzj namj miało. Posłowie naszi w drogę iachali, myśmy obrocili się do inszich spraw państw naszich, a zwlascza żebyśmy beli ziemie nasze Pruskie uspokoilj, ktore, przes rozroznienie od inszich się ziem, Stanow koronnych zgodj, miasta Gdańskiego, nieco w sobie zamieszania miały. Gdiśmy tak daleko beli od tutecznych swych państw W. X. Lithewskiego, gdi poszłowie naszi ius pri graniczach twoich beli, ti nabozny y bogoboyny człowiek, co terasz tak barzo pismem swięnthem narabiasz, coś uczynil? Ruszełeś się do ziemie Inflanczkiei, w

---

[7]) Слова iednem — одинмъ, нѣтъ въ русскомъ. [8]) наменьшій.

nadzieię dalekości naszei y zabawy w dalekich stronach, k temu od odmiennych y niestatecznych ludzi wezwanj. Pod ten ze czas wiedząncz iusz o posłech naszich, nie kazałeś ich zaras bliską drogą do ciebie przizwać, aleś ie kazał asz do Moskwy prowadzić, abys pod tą zwloką tim snadniei tę robothę swoię zrobić y tę stukę swoię wyprawić mogl. Dosla do nas o tim wiadomość, iednakeśmy do posłow naszich, ktorzi na ten czas w graniczę twą wchodzili, piszali, aby przed się ku tobie iachalj, przidawszi to do pierwszi do naukj, aby tę nową krziwdę tobie przełozilj, y zebyś się nam sam usprawiedliwił, ciebie chrześcianskiem obyczaiem napomnielj, pokuszaiancz tego, iako się im beło przed tim rozkazało; ieslizeby w tim, w czimeśmy y państwa nasze przed tim beli ukrziwdzone, usprawiedliwienia od ciebie odniesć zaras nie moglj, aby wzdi iednak, zastanowienie jakie woyny byli ucziniwszi od kilku lath, mogli to od ciebie odnieść, żebysmy iescze tim czaszem spokoynem obyczaiem w tei mierze obszilać się s tobą mogli beli. Ty, co na ten czas obżarti y upiti scześciem swem, ktore przewrotność może sposzobić, ale tak spossabia, że takowe sczescie nigdi dlugie nie bywa,—upiti tedi tim szczęsciem, uwiedzony bystroscią ienzika, zapalone maiancz chciwością niezmierzoną czudzich państw serce, myśl swoię asz pod niebiosza podnoszancz, siełaś przes Radi swoie przeciwko nam zuchwale, sproszuie, popendliwie, chciwie mowil y podawał, łzancz nas ku wzgardzie y krziwdzie naszi y państw naszich, sieła mowiancz bes wszelakiei ludzkościj, ktore nietilko chrześciańskie, ale y pogańskie narodi przeciw posłom wszitkiem zachowuią; s posły obchodziłeś się, ucziniłeś to, co niesłychana rzecz iest po wszitkiem swiecie od wieku wiekow, że gdi posłowie naszi na zastanowienie woyny do trzech lath w rozmowie z boiarmi pozwolilj y o tem zastanowieniu wedle obyczaiu list swoy napiszalj, ktoriś ti list, nietilko nie przidaiancz zadnych inszich conditiej, ale y słow nie odmieniaiancz okrom samego titułu twego, w thesz słowa, tak iako za przodkow twoich bywało, wydać żeś miał y poprzisiandz[9]), ucziniłes to, żeś do swego listu przipiszał, isz my tobie za zastanowienie do trzech lath pozwalamy wszitkiei Inflanczkiei ziemie z Rigą y Kurlandzką ziemią as do ziemie Pruski, tak że choczbyś ti ie chciał pod mocz swoię podbijać, nie mieliśmy ich

---

[9]) по присягнути вчинилъ еси то.....

ratować, choczby się do nas ktori z Inflanth uciekał, nie mielibyśmy go do siebie przijmować, w czim cię tak barzo ziemie Inflanczkiei chciwość zasliepiła, zaś nie wiedział, że międzi Inflanczką ziemią a międzi Pruską zachodzi część ziemie Żmodzkiéj. Gdi poszłowie naszi poprzisienglj list swoy zgoła o zastanowienie woyny do trzech lath, tiś tesz poprzisiąngl swoy, w ktorem ta beła conditia o Inflanczkiej ziemi od ciebie przidana. Czegośmy się gdi dowiedzieli z listow posłow naszich, ktore nam do Warszawy na syem walny beły przinięsione, za podaniem tego ku wiadomości y rozmowie wszitkich stanow, iako się nam nie zdało na to pozwalać, ani takiego podstempnego przimierza y listow fortelnych pothwierdzić, tediśmy zaras ku tobie posłalj gończa naszego Haraburdę[10]), oznaymuiancz ci to y opowiedaiancz, że my się tobie takowem zastanowieniem y takowemi listj uwichlać nie damy, chrześciańskie od ciebie tego usiluiancz y ciebie napominaiancz, abyś do tego gruntownieyszego y sczerszego do nas przistąmpieł, y inakszem się kształtem s nami obchodził, aześmy gothowi są o thę wantpliwość, ktora zostawa o ziemj Inflanczkiei, s tobą chrześcianskie porozumiewać y obsilać się. A tj, iako sczeri człowieczek, w ktorego ustach psalmy brzmię, gończa naszego Haraburdę zadzierzałeś, tim czaszem, nie odpiszuiancz nam nic, posłałeś posly swoie do nas, abyś nas beł mogl tą zwłoką twoią y podstempkiem swoim pozić. Czos? Na tiś iedno stucze iedny przestał? Pomysłaiancz na to, żeśmy mogli na tę wendę nie brać, wyprawiłeś zaras woyska twoie pod Kies zamek nas. Posłowie thwoi do nas poiachalj, woyska do Kiesi ciągnęły. Posłowie kluczkamj[11]), ktoricheś ich nauczeł, na nas czihali, woyska twe na zamek nas strzelali. Co się doticze woyska twego, Bog wszechmoganczi sendzia sprawiedliwj, ktorego ti woli bendancz przeciwny, imię tak często nadaremnie bierasz, woysko twoie małem pocztem ludzi naszich, ktorich On sam rencze umacznial, rosproszeł, pobieł, działa thwoie y wszitek sprzenth woienny, ktori tam beł, do rąk naszich podal. Odprawiwszi sprawy swoie Ruskie w mieście naszem Lwowie y stamtand przijechawszi na ten czas do Krakowa, miesca naszego stołecznego, kazaliśmy tam ku sobie z ućciwością przistoyną przíprowadzić posły twoie. Tam na mieysc u onym, ktore iest na oczach wszitkiego chrze-

---

[10]) Петра, [11]) хитростями.

ścianstwa y w ktorim ze wszitkiego chrześciańśtwa y na koniecz swiatha ludzi postronnych sieła[12]), panow chrześcianskich posłow u nas beło, tam tedi, co za zachowanie, co za postempek posłow thwoich iest,—hardi, sprosny, głupi tak, iakie twoie sercze iest, którego duchem y ktorego nauką to wszitko czinilj! Wezwanj przed oszobę naszę krolewską y przziprowadzenj przes urzendiki nasze, ludzie zaczne y przednie w państwach naszich, wyliczîwszi tituły twoie, długie, niezliczone, ktoremi wienczei do pośmiewiska s ciebie, anizeli do uwazenia iakiego oszoby twoiéj ludzie baczne we wszech państwach chrześciańskich pobudzasz, kazali nam na wzmiankę imienia twego niezwykłem obyczaiem dudkować, y przitim, iakobyś ti beł iakim czudzotworczą, w imię twoie ienzikiem tim, któregośmy nietilko nie umielj, ale przedtim iako ziwj nie słyszelj, mowić; czego ostatniego gdiśmy uczinić nie moglj, a oboyga[13]) uczinić się nie godziło, ci popendliwie u nas się upominawszi tego, niechczanz dalei w sprawowaniu poszelstwa postempować, a okrom titulu twęgo nic nam inszego nie powiedziawszi, naprzod z palaczu naszego krolewskiego od nas, a potim z miasta Krakowskiego precz jachalj. Co im[14]) thedi, dendancz naprzod od ciebie postempkiem twoim podkanj, potim tesz y hardością twoią ku wzgardzie naszej, co po wszem swiecie richlo rosławić się musiało, podkanj, dopuściwszi posłom twoim ku tobie iachać co naprości, iako się sami belj naparli, samiśmy tesz do państw naszich, tobie przileglych, w imię Pańskie iachalj, pokładaiancz nadzieię naszę w Iego swiętej miłośej, że nas wspomagać miał przeciwko fortelom y przeciwko gardości twoiej. Tosz asz dopiero. gdiśmy w Wilnie belj, Haraburda od ciebie do nas przijachał s tim telko, żeś przes gończa swego nam odpiszował. Przijachal potim y goniecz twoy s piszaniem twoim, w ktorim to beło, abyśmy to postanowienie, o ktorimeś do nas posly twoie posłał, poprzisieuglj y do ciebie posly nasze o ziemi Inflanczkiéj namawiać posłali, przekladaiancz y to, iakobyśmy posły twoie hamować mielj, a zandaiancz, abyśmy one odpuscilj. Jusz nam latlıwiei beło, sparziwszi się kielka kroć przedtim na postempkach twoich, przestrzedz się y te fortele twoie obaczić, żeś na nas częśé dobremi słowy, iakoby iedną renką nas głaszczancz,

[12]) Пропущено: и на тотъ часъ надъ наши люди и иншихъ становъ посторонних много пановъ.... [13]) Въ русскомъ неправильно — а у Бойга. [14]) мы.

część chytrością, iad nam pod cukrem podaiancz[15]), część tesz hardością, prawą renką potrząsaiancz, a przitim niepowściągliwemi ustami swoiemi nas skaluiancz, na nas zwykłeś isć nieprawdziwie a niepowsciągliwie. Wymiotałeś nam na oczi posłow naszich przisiengę w tim, na co oni nie przisiengali y czego stanowić zleczenia nie mielj y o czim, aby to poslowie naszi postanowilj, zadnego nam posłowie twoj pisma nie pokazowalj, iakosz pokazać nie moglj, gdisz to w rzeczj nie beło. Potim chczancz to udać prźi stanowieniu posłow naszich, czegobyśmy nietilko za dobrowolnemi tractatj, ale, Boże uchoway, y moczą przicisnienj, nigdi belj niepozwoleli, abyśmy mielj ziemie thei, ktoriśmy obronę poprzisiengli, odstampić, a zeby się to iakoby dziedziczu[16]) iakiemu od ciebie snadnj udalo, zawieszaiancz nas nadzieią tractatow iakichsi y poszylania do ciebie około ziemie Inflanczkiej, ktore, do czego by beły dobre, albo iakieby miesce miały, gdibyśmy iusz się beli tą subtelnością twoią omamienj Inflanczkiej ziemie odprzisiengljʼ? a nietilko ziemie Inflandczkiej, ale, iakoś napisał, y części ziemie Żmodzkiej asz po granicze Pruskie. Przetośmy tobie się uwieść nie dalj y na to nie pozwolilj, aleśmy posłom twoim do ciebie, tak iako się iusz samj belj przedtim na to uparli, dalei w drogę iachać pozwolilj, nie ciemięzancz ich, iako tj płonnie piszesz, ale ućciwie y przistoynie odprowadzaiancz y staciamj opatruiancz; samiśmy iusz tesz musieli radzi nieradzi statecznie począć myslić o woynie, gdisz do takowych twoich tractatow y to beło przistampiело, żeś tj iusz twoie woyska wszitkie beł zebrał do Pskowa: zaś tedi z gołem bokiem mieliśmy beli miecza twego czekać? albo zasz miecz mieli[17]) przed oczima naszemi nad obywatelmi ziemie Inflanczkiej poddanim naszim dopuścić pastwić się y państwa nasze posiadać, do ktorich obrony przisiengą iesteśmy obowiązani? A[18]) zaś my mieli przes tractati upominać tak, iakoś nam pisał? A podobnoś beł[19]) nalasł sobie priezinę subtelniuczką, żebyś beł chciał y zastanowienie stroni Lithwi zrzucić, przekładaiancz, ześ nie innaczi, iedno za ustampieniem ziemie Inflanczkiej asz po Pruską ziemię, Lithwie przimierze do trzech lath dał, gdi tedi upominamy się Inflanczkiei ziemie, ześ nie

---

15) якобы подъ медомъ даючи. 16) детята. 17) заимать. 18) пропущено и чи мели сьмо тобе ихъ допущати поседать въ нады того, жесьмы их за ся мелы в тебе упоминати. . . .
19) и подобно бы.

powinien przimierza Lithwie dzierzeć. Wszitkobyś to beł ti wykladał, wedle czaszu y pogodi, iaką byś beł miał, i iako się to rimowało, wziwałeś nas, abyśmy do ciebie posly do tractatow około ziemie Inflanczkiej posłalj, a pod tenze czas zaras z woyskamiś iusz iachał dobywać ziemie naszei Inflanczkiei. Gdi tedi iużeś woyska beł zebrał u Pskowa, umyśliliśmy się tesz podemknąc pod woyska twoie, co gwalth iusz sam na nas wyciangał. Uczinilismy to, co zwykli panowie chrześciascj czinić, żesmy do ciebie Lopaczińskiego gończa naszego posłalj, opowiadaiancz ci woynę. Tiś iusz beł we Pskowie; myśmy[20]) do Połoczka pociągnęli tak s tei przicziny, żeśmy chcieli dostawać pod tobą naprzod zamku tego, ktoregoś ti beł niedawno pod przodkiem naszem swienti pamienci Zigmuntem Augustem niesprawiedliwie y podstempnie dostał, y baczancz tesz to, że, by beło serce w tobie, żeśmy się mogli tem sposobem richlei miendzi sobą zetrzeć[21]), gdisz niedaleko beło ze Pskowa rathować Połoczka, a zwłaszcza bendancz iusz dawno gothowem z woyskamj swemi, przyciągnęliśmy pod Połoczk, y przyciagnąwszi, naprzod, za pomocą Bożą y za sprawiedliwością naszą, potim za męstwem y cznemi sercamj riczerstwa naszego, dostaliśmy go, ktoremu to riczerstwu naszemu przi opatrzności thei, ktora bela na zamku, przi pilnem wsiłowaniem ludzi twych, ktorzi na Połoczku beli, y wierze swojei przeciwko tobie doszić cziniącz, przeciwko kulom, mieczom, ogniowj, stalecznie zastawiali się y niepogodi wielkie, ktore na ten czas bely, nie przeskodziely. Wziąwszi Połoczk, chcieliśmy y ostatek ziemie naszei Połoczkiei oczisczić: wzięliśmy Sokol, y na tim że Sokole ludzie twoie, ktoreś beł od woyska twego posłał, zbici są; przitim po Koziauie, Krassnem, Sithnie y Thurowla do rank naszich przisla. Tegośmy as za niemały czas, gdiśmy dowiedzieli się, że do Moskwy pendzis, nie do nas, wrociliśmy się do miasta naszego Wilna, y podczas y Susza zamek do rank naszich przisedl, gdiś go ludziom swoim sprosnie odbieżeć sam roskazał, miasto tego, cobyś im beł miał iaką pomocz dać. Myśmy w Wilnie naprzod beli, potim z Wilna na seim walny do Warszawy iechali, abyśmy s stanamj wszitkiemi koronnemi o postempkach wszelakich s tobą namowieli się y o dalszem odparciu woyny, ieslibyś sie nie upamienthał. Z Warszawy ruszeliśmy do W. X. Lithewskiego naszego.

---

20) ниж мы. 21) видеться

Zatim goniecz twoy przijachał do Panow Rad naszich Lithewskich do Wilna od boiar twoich s piszaniem, w ktorim boiarowie twoj Pany nasze Radj napominali, aby starali się o zgodę miendzi namj a miendzi tobą, żeby nas do tego wiedli, abyśmy posły nasze ku tobie posłalj. Co gdi do nas od Panow Rad naszich odniesiono beło, pokazaliśmy to, że iakośmy nie beli, tak nie bendziemy od pokoiu y od stanowienia grunthownego y sczerego, że posłow do niego słać się nam nie godzj y za tim obelżeniem, ktore potkało ludzie nasze zaczne od niego w ziemj iego y za temi tesz postempki posłow iego hardemj przeciwko nam, żeby beło wiadomo wszitkiemu swiathu, że my tesz przed tim, co namj gardził, nie tulemy się. Posłan iest przitim od nas list gleythowny na posły twoie, ieślibyś ie chciał beł do nas posłać. Zatim tesz potim do Wilna do nas przijachał Naszczokin goniecz twoy s piszaniem twoiem, ktore w sobie tos miało, co piszanie boiar twoich do Panow Rad. Odprawion iest od nas timże kształtem, że my od pokoiu prawdziwego y grunthownego nie iesteśmy, y owszem iako się fortelnego strzezemy, tak prawdziwego y gruntownego pragniemy, ale że posłow swoich do ciebie nie poślemy, gdisz iusz raześmy ich naprzod słalj, y gdi lekcze oni y ossoba nasza od ciebie uwazona iest. Odszedł s tim odkazem Naszczokin od oczu naszich, wziąwszi list, pozegnawszi nasz tak, iako iest obyczay tim kształtem, że iusz nazaiutrz miał z Wilna wyiechać. Gdi mu nazaiutrz przichodziło na koń wsiadać, przeciwko wszelakiemu zwyczaiu Panow, ktorzi poważnie miendzi sobą zwykli rzeczi stanowić, uprosiwszj przes Pany Radi nasze, abyśmy go znowu do siebie przipuscielj, inny list nam rozny od ciebie oddał, obieczuiancz, żeś miał do nasz posły swe posłać, telko żebyśmy ich w Wilnie poczekalj. Przestrzegaliśmy się y w tim, ześ tego dokładał, abyśmy posłow twoich u Wilnie czekalj, że to wszitko na zwłokę; iednak przestrzegszi tego, nie chcieliśmy zagradzać drogi do stanowienia przistoynego, przeto odpowiedzieliśmy, ze w Wilnie posłow twoich czekać nie mozemy, przeto isz iusz woyska zebrane mamy, ktorich nam długo zadzierziwać w ziemi naszy nielza, aby iey nie pustoszili, ale że posły twoie, gdziekolwiek przijdą, przistoynie przijmiemy, y przi nim[22]) P. Radam naszem namawiać roskazemy; y zatim zaras żeśmy posłalj tobie list nas gleytowny

22) и з ними.

s poprawą taką, iakiei od nas Nasczokin potrzebował. Gdiśmy do Sczidutlu[23]) po Nasczokinie gończu twoiem wyiachawszi, s ciężari wielkiemi y z działy prziciągnęli y tam coszkolwiek czaszu, sporzandzaiancz sprawy nasze woyenne, strawili, przibiegł do nas gończik twoy z listem twoiem, w ktorimeś do nas piszał, isz poszły swoie poszyłasz do nas, przekładaiancz krotki czas, ktori im iest zamierzon, a napominaiancz nas, abyśmy się do Wilna wrocieli posłow twoich słuchać. Ktori list gdi nam kanczlerz nas W. X. Lithewskiego przeczital (bo nie beł od nas tak wzgardzon, abyśmy nań y weyrzeć nie mieli, iako ti omylnie piszesz), odkazalismy, iesli posłom thwoim zda się to krotki czas, że kiedikolwiek bendą chcieć, wolno im bendzie przijachać, gdzieszkolwiek y w posrzodek woysk naszich, aześmy wyechali tak, zebyśmy się na gole słowa czije do Wilna nazad nie wraczali. Zaczim w imię Boże, porucziwszi onemu swoię sprawiedliwość, ruszeliśmy swoie woyska daley, ktore on sam swoią moczną renką prowadzieł, bacząсz, isz nie moze nic być przed nim skrito, obłudne sercze twoie. Część ludzi naszich obroczona iest od nas ku Wieliszowi, ktori ze trzech stron zapaliwszi, wzięli; potim gdiśmy ciągnęli ku Lukom na Uswiath, y Uswiathowi takowy gwałth beł, że musiał niti pusczać[24]). Potim w imię Boże sliśmy do zamku Wielkołuczkiego. Zatim tesz posłowie twoij—Iwan Wasilewicz namiestnik Nowogrodzkij s towarzismj za nami nadijachali bendancz pod Lukamj, przed tim niześmy do dobywania zamku przistampilj. Przipusciliśmy posly twoie przed nas, chocza jusz tak daleko zatłukszi się y wszitkie rzeczi maiancz pogothowiu, iednak radniej chczancz przes ugodę swe rożnice s tobą skończić, a nisz za przelaniem krwie, do ktorego iusz tak blisko beło. Patrzze swy sczerości, patrz swych powaznych postempkow, z iakiemi posły swoie wyszyłasz: widzancz iusz tak bliskie niebespieczenstwo twoi posłowie, y iako się beło zaniosło na przelanie krwie, azasz co skutecznego podali? zaś statecznie w sprawę wkroczelj? Zaczęli ią odtand, że namnieyszi rzeczi sprawować nie chczą, aszbyśmy się beli do Wilna wrocieli, co beło barziei podobno na kuglarstwo, anizeli na poszelstwo. Zatim tedi widzanc my tę niestateczność, w imię Boże siekierę do pnia przilozeliśmy, — zamkuśmy Luczkiego strzelbą, mieczem, ogniem poczeli dostawać.

---

[23]) Щудуту. [24]) крепкость свою оставити.

Poslowie twoij s stanu swego mało nie każdą rzecz, co się z zamkiem działo, widzancz, gdi co nie wedle myśli ich zamkowi się powodziło, usiełowali, aby co ras beli przipusczeni do rozmowy s P. Radami nassemi; gdi, iako onij rozumieli, co się zamkowi ulziwalo, zaś znowu od rzeczi zaczentich wspak odbiegali, iako w czim inszim, tak y w tim doszyć pokazuiancz niestateczność spraw twoich, y ze nie z uznania sprawiedliwości y dobrego rossądku, ale tilko wedle chciwości abo boiaźni y wedle czaszu te rzeczi sprawowalj, poruczenie to od ciebie maiancz, gdisz to iawnie pokazowali, że chciwość w tobie nie przestawała, abyś beł naszi sprawiedliwości przi sobie zadzierziwać nie usiełował, ieslibyś mogł. Co baczancz my, bendancz Panem sczerim, wedle przirodzenia naszego sczerego y uprzeymego, kazaliśmy im to powiedzieć, że im nicz po takowem czihaniu, ale ze nad to wszitko, co nam powiadali y postempowali, trzeba nam co wientszego, czim by y trudom naszem y praczom y nakładom, y co nawientsza iest, sprawiedliwości samy barzi dogodzić się mogło; bo ci posłowie twoy naprzod nam Rigi y Kurlandij postempowali, potim Połoczka, Uswiatha y Iezierzisca za wieczne[25]), co wsitko, oprocz Iezierzisca, w renku naszich beło, nietilko ze nam sprawiedliwie z wielem inszich państw, ktore przi sobie zadzierziwasz, należało. Gdi nad te fraski y te rzeczi, ktoricheś ti nie miał[26]), nie chcieli nam nic dalei posłowie twoij postempować, nakoniecz to powiedzieli, że choczby dalei chcieli postampić, iusz dalszei naukj od ciebie nie maią, żandaiancz nas o to, abyśmy dozwolili im gończa do ciebie posłać y swegom tesz posłalj, czegośmy im dozwolili nad obyczay wszelaki twoy y przodkow twoich, ktorzi nigdi do tego czaszu nie dozwalali posłom Krolow Polskich. Posłali tedi posłowie twoij gończa do ciebie, oznaymuiancz ci to; posłaliśmy tesz swego, napominaiancz cię, abyś się nam kiedi usprawiedliwieł, a tim richlei usprawiedliwieł, żeśmy im[27]) w sprawach, ku skodzie naszei omieskania zadnego czynić nie mieli. Potim Pan Bog zaras za czteri dni od zaczencia dobywania w rencze nasze zamek Luczkj przes miecz a ogień dać raczeł. Posłaliśmy zatim iescze drugiego gończa naszego, oznaymuiancz ci to y napominaiancz y przestrzegaiancz, abys nie mieskał dalszei nauki posłom twoim dać, ze nas beło trudno sło-

---

25) за вязни. 26) не менилъ. 27) im — имъ — нѣтъ.

wy zadzierzeć, abyśmy y czas y nakład prozno nie trawili. Pod te czaszi woysko twoie, ktoreś beł wyprawieł pod woysko nasse, y owszem ktore bendanc pod Łukamj, naprzod ku Wieliszowi się beło pomknęło, potim od Bobrojedowa do Turopcza umknęło, a woysko, w ktorem Tatarow niemało beło, ktore ti słowem pieprziacielmi zowiesz y brzidzisz się iemi, a rzeczą nawientszą mocz w nich pokładasz y s nimj się swagrzisz, gdi na to wedle nauki waszi, ktorąś sprawczom onego dawał przes listi swoie, ktore my mamy, czihało[28]), aby piczowniki nasze mogło beło kraść, posłaliśmy tam kilka roth naszich iezdnych, ktore to rothi nasze ony rosproszeli, dobywszi mu[29]). A wiesz że ti o tim, czili nie? Snać ci weszela tą nowiną nie chciano przeskadzać, żeś się na ten czas zenieł, ale wzdi iednak pytałeś się o swem Demenczie, o Nasczokinie, ktorich ci niedostawało. Iam ci to chciał przipomnieć, obawiaiancz się, abyś z niewiadomości tego w liście swem zaniechał[30]). Wzienth potim od naszich ludzi iest Newel, Iezierzisca, także iusz odstrichniony od inszich twoich państw, po wzieniu Łuk, Newla, Uswiatha, w rencze nasze przisły. Tiś gończow twoich y moich nie odszilał. My poslaliśmy część woyska swego pod zamek Zawołocz. Wrocieli się gończowie, gdismy, nazad ciągnącz, beli pod Newlem; tam nam podawali te rzeczi z roskazania twego, na ktoricheśmy zadną miara przestać nie mogli, a nie moganez przestać, odlozeliśmy wszitek rozmysł około tego stanowienia na syem walny koronny, ktoriśmy iusz beli w Warszawie złozeli. Tiś iusz rozumiał, żes iusz przebrnął, że zła pogoda beła, ddze, pluti, sniegi, a zatim y zima iusz beła nastampieła y w tę nadzieię takeś lekkie conditię ku podaniu nam posłom oznaymił. Ale my za pomoczą Bożą przecię y tego zamku, ktori beł od ludzi naszich oblężon, dostaliśmy, y abyś wiedział, że y ludzie naszi umieią y zimie woyować, zostawiliśmy część woysk nassich w zamkach nowo od nas dostanych, co musiało być s kosztem naszem; tobie tesz musialo być nie ku wczaszu, że cię po tak nowym, swiezem wesseliu musiały nowiny onych przebudzać. Posłowie twoij przijechali na syem Warszawskj, tam płacz mieli w tim[31]), co by beło grunthownieyszego iusz odkryć się, albo wiencz pokazać[32]), że tilko na zabawę a zwłokę czaszu belj posłanj. Do namow s nimj naznaczilismy Pany nasze Radi przednie,

---

[28]) пригало. [29]) а добившы имъ. [30]) абы безъ неведомости не пришло, лесь того в листе своемъ занехалъ. [31]) тамъ местьце въ томъ шго..., [32]) а то большей показать...

przizwawszi do tego y przednie posły stanu sliacheczkiego, gdisz, iako to niżei okaże się, ku thwemu to lepszemu beło, to iest, ku stateczniejszemu y grunthownieyszemu zastanowieniu tich spraw, iesli by beło co gruntownieyszego y stateczniejszego posłowie twoij od ciebie podali: czosz? posłowie twoij maluczkie iakieś zameczkj podawalj, głowniejsze zamki na cię zadzierziwaiancz, rozumieiancz, zebyśmy tak głupi beli, abyśmy chcieli co mieć to pod przikaznikami twemi. Przidawali potim y to y owo, ale stany wszitkie na walnym seymie, wedle ktorich zgodi iednostainj przisienga wszech krolow około odyskowania państw oddalonych od Korony miarkuie się, na to się zezwolili, y o to nam wedle przisięngi naszi czołem bili, abyśmy s tobą o zadnem zastanowieniu nie mowili, dokandbyś nam naprzod wszitki ziemie Inflanczkiei nie postampił, y sni ludzi swoich zwieść nie przirzekł, przekładaiancz to, że łubo z twoiei takiei zapamiątałości, folguiancz krwi chrześciańskiej, mogliby czego inszego zaniechać, ale że się im zaniechać niegodzi ziemie Inflanczkiei, przeto isz onę na wiarę swoię wzięli; że możno kazdemu swego odstampić, gdzie przisienga nie zasła, a gdzie przisienga zasla, trudno odstampić. To tedi iest twoim posłom opowiedziano, y do ciebie s tim odpusczeni są, okazuiancz to,ześmy gotowi o pokoiu s tobą namawiać, ieslibyś ludzie zwiodł z Inflanczkiei ziemie, izeć wolno w tim posly twoie poszylać do nas, na ktoreśmy y list gleythowny zaras im dać beli kazali. Iusz wedle namow seymowych od nas woyska nasze zbierali się, także y inne rzeczi nalezancze do woyny sposzabiały się, gdy goniecz twoy do nas do Grodna przijachał z listem, ktorimeś nam oznaymował o zwroczeniu się poslow twoich do ciebie, y ze drugie do nas poszyłasz, zandaiancz nas, abyśmy ich w Wilnie słuchali, a gleytowny list na nie posłali. Odpiszaliśmy, że twoie posly przistoynie przimiemy, a ze w Wilnie dalej do ostatniego dnia miesiancza maia czekać nie mozemy, gleythcśmy tesz zarasz przes tegosz gończa na posly twe nowe posłali tobie. Przibeli do nas w Wilnie posłowie twoj—Ostaphicy Michałowicz Puskin namiestnik Muromski s towarzisznj. Ci postampili nam od ciebie Inflanczkiei wszitki ziemie, ńa cię tilko zostawuiancz zamkow czteri: Nowogrodek Iurowski, Rochodow, Agiesz, Seremesz[33]), upominaiane się u nas nazad zamkow

---

[33]) Новгородокъ ювянский, Ругодевъ, Адежъ и Серпвескъ.

tich, ktoreśmy przeszłego roku za pomoczą Bozą beli dostali: Luk, Zawołocza, Wielisza[34]), Newla, Chelma. Co gdi na rozmowie Panom Radom naszem posłowie twoj opowiedzieli, a potim do nasz oni odniesli, iusz wzdi na ten czas nieco o tobie rozumieiancz, ześ się wzdi obacziwać miał, a ześ mial nie do zmyslionego, ale do sczirego zastanowienia s nami przistempować, kazaliśmy posłom twoim sczirze odpowiedzieć, żeśmy się tak s stany seymu walnego roziechali, że nie mozemy zadny naymnieyszi rzeczi w Inflanciech odstampić. Posłowie twoij obłudnie, iako się potim pokazało, postawę tę pokazali, żeby nie ziczeli, aby prze tę trochę miał się ten pokoy rozerwać, zandaianc tego, aby mogli goncza swego do ciebie posłać i zebyśmy tesz swego do ciebie poslali, nie zaniechiwali y tego przipytiwać się o wszitkich condiciach s strony naszi, aby się im beły odkreły, żeby się tobie oznaymić mogły. A co-li? Prziznamyć się, żeśmy iusz beli poczęli cośkolwiek o tobie dobrze rozumieć, y ze obłudności twoiei poprzestawszi, iuześ miał do czego prawdziwego przistampić. Odkriliśmy się tedi uprzeymie y rzetelnie ze wsitką myslią swoią posłom twoim, że gdibyś ze wszitkiei ziemie Inflanczkiei ludzie szwoie zwiodł, a nam ią puściel, także gdibyś nam albo podał Siebiesz, albo zburzel go, chocz y za tą conditią, abyśmy tesz y Driszę zburzeli, przeto isz ten zamek barzo się wemknął miendzi panstwa nasze y pokoyby miendzi nami zawsze wzruszał, gdibyś nam strony nakładow naszich woiennych chocz telko tego roku iaką nadgrodę uczinil, a nakoniecz przestaliśmy na 400,000 czerwonych złotich, chocza to mała iest rzecz, zostawiwszi przi sobie Wielisz, ktori iest zalozony na gruncie Witepskiem, y także Newel, ktori na Połoczkiem,ześmy chcieli dopuścić Radom naszem s posły twemi, około Łuk, Zawołocza, Chelmu, Pusti Rzewi domawiać, ieślibyś chcial, o pokoiu wiecznem. S czim posłowie twoij gończa swego do ciebie poslali, dołoziwszi y tego, abyś kupcze nasze Wilenskie, ktoreś przed woyną zatrzimal, s skupiami y maientnościami ich wypuściel, gdisz to zadzierzenie ich nie nalezało nie do roznicz woiennych. Uprzedali sobie w ten czas piękną y nabozną postawę twoij posłowie,—sami prosieli, aby P. Radi sami przeyrzeli ich list, iesli wszitkiego dolozeli, co im beło podano od P. Rad; daliei prosieli, abyśmy zadzierzeli

---

34) Велижъ пропущенъ.

woyska swoie do niedziel[35]), dokandby gończowie nie zyezdzili, żeby żadnych skod w panstwach twoich nie czinili, żebyśmy to tak zolnierzom naszem, jako starostom pogranicznym przes listi nasze roskazali. Nie zdało się nam tego uczinić, pomyslawaiancz na pierwsze postempki twoie; przekładaliśmy[36]) te sprawy miendzi sobą,—znaszać się mogą z obu stron, a przecię kazdi swego dzieła pilnować, tak jako przeslego roku beło, ale gdi oni tego potęznie się domawiali, iusz gwaltem sobie roskazuiancz, abyśmy o thwoi stateczności rozumieli, y na tośmy pozwolili. Wyiachał goniecz nas do ciebie Christoph Dzierzek dworzanin nas, wyiachał tesz y goniecz poslow twoich. Gdi w ziemię Moskiewską przijachali, gdisz łatwie beło z gończa poslow twoich wyrozumieć, na czim rzeczi stanęły, nad zastanowienie to posłow twoich zaraześ ludzie swoie pod zamki nasze pod Dnieprskie posłał, ktore wioszek coś trochę y posadzisk poskodziwszi, czarnich ubogich ludzi w plon zagnawszi, gdi nazad pilnie pospieszali, iednak za pomoczą Bozą od ludzi naszich na roznych miescach gromieni są. Zadzierzałeś, folguiancz tei posilcze do ziemie naszei, gończa naszego y posłow twoich; potim nad zamierzony czas obu odesłałes z listem do nas y do P. Rad naszich y z nauką do posłow thwoich. Posłowie twoij, przyszedszi do nas, opowiedzieli nam, że nową naukę maią od ciebie, pragnącz, abyśmy im uziczeli s P. Radami naszemi rozmowy. Na cośmy pozwolili, zwlascza isz tesz P. Radi opowiedzieli nam, że boiarowie twoij do nich piszali, uziwaiancz ich, aby o pokoy miendzi nami starali się. P. Radi nasze tedi ześli się s posły twemi; tam zarasz się pokazała odmienność y niestateczność twoia y to, ześ y na ten czas do nas beł poszły swoie obłudnie posłał, bo nie telko ostatnich czterech zamkow nam nie postampieli w Inflanciech, ale y przesło trzidzieści inszich uięli. List twoy przitim, ktoriś do nas piszał, iako wielomowności, tak wszelakiei brzidliwości y nieprawdi pełen, s ktoregośmy tesz tę twoię, ktorąś beł do czasu pokreł, złość y przewrotność obaczeli; zaczim odpuscieliśmy posly twoie od nas, opowiedziawszi im, ze za takowemi twoiemi nieprawdziwemi y fortelnemi postempki, iusz miendzi nami dalei nie o Inflanti telko, ale o wszitko poydzie. Posłyśmy twoie kazali odprowadzić, opatruiane ie stacyami wedle dawnego zwyczaiu, chocza czego inszego beli podobno godni,

---

[35]) четырехъ. [36]) же.

iako ci, ktorzi na zdradzie, ku zwłocze tilko czasu beli przyachali, y iako ci, na ktorich ubespieczenie ludzie Moskiewsczi zdradliwie na państwa nasze prziśli. Ta iest krotka, prawdziwa y nieomylna sprawa tich wszitkich rzeczi, ktore się od początku panowania naszego asz do dzisieyszego dnia miendzi nami a tobą dziaiy, ktore ti opakuiancz niewstydliwie y wszetecznie, częstokroć w liście twoim powtarzasz y hanbić nas chcesz. Na co, gdiśmy się zawiedli, iuszci do końca odpowiemy, tilko naprzod te twoie prziczinY, ktore w liście twoim są, około ziemie Inflanczkiei, około Siebieza, około nakładu woiennego, około pokoiu wiecznego y kupczow Wileńskich, tobie odpowiemy, iaśnie pokazuiancz, ze co ludzie ci, ktorzi nie maią po sobie prawdi, czinis[37]), wymawiaianc się s tich condicij, ze nie na istny rzeczi, ale na zmyslonych od ciebie wywodach wymowki swe zaszadzasz. O Inflanczkiei tedi ziemi piszes, chczanc dowieść tego, że nie nalezi do Korony Polskiei y W. X. Lith., ale nalezi tobie, y znaszasz niektore wantpliwości, s ktorichby się znaczeło, że Inflanczka ziemi tobie y przodkom twoiem prawnie y slusznie nalezała. Powiadasz, że nam nie nalezi s tey prziczimy, isz to Krol Zigmunth August, św. pamięci przodek nas, gdi prziwrocieł beł na stolicze arcybiskupstwa Riskiego powinnego swego Brandeburskiego, prziznawał one być pod opieką Rzeszi Niemieczki Ordunka Krzizaczkiego, zaleczaiancz tego arcybiskupa prziwroczonego od siebie, abyś s nim dobrą prziaźn wiodł, y ztandże tedi Król Zigmunt August obszyłał cię, oznaymuianc ci, ze mu się Ordunk y Riczerstwo y wszitka ziemia[38]) oddała, iako ta, ktora pod przestrogę[39]) Krolow Polskich y Xianzanth Lithewskich od Papiezow y Czeszarzow beła podana, okazuiancz być to podeyrzane prawo Krolow y W. Xiążąt, o ktorem Krol Zigmunt August tak poroznie piszał. S strony twoy tak wywodzisz prawo, że przodek twoj jakosz przed kielkiem seth lath w tamtei stronie woiował, potim listami, ktoreś do nas posłał, w ktorich to iest, że się beło do 14 lath zastanowienie stało miendzi Inflanti a między przodkiem twoiem, y także okolo handlow y kupiecztw y innych roznicz, jako-by mialy być rostrzigane, postanowienie się stało. Dalei pełną gębą mowisz, że przodkowie twoij krzizakom tei ziemie beli postampili tak, iako dzierzi terasz w Koronie naszei Polski powinny nas z domu Bran-

[37]) тымъ инымъ [38]) Иолянтская. [39]) пресягою.

derburskiego Xięstwo Pruskie, że wszitkie nadania przodkow twoich tam są. I iako się nie wstidasz tego pisać? Azasz rozumiesz,ześmy takim gosciem są w panstwach naszich, abyśmy tak iaszny rzeczi nie tilko widzieć, ale dotknąc się nie mogli? Żadne panstwo udzielne nicziiemu panowaniu nie podlega, iedno gdi kto albo go skutecznie we wszitkim y pozitkow sam uziwa, albo lenna komu na nim pozwoliwszi, zwierzchosć nawyssych praw sobie zachowuie, y w ych uziwaniu zawzdi iest tim kstałtem, y[40]) naprzod za przíwileymi iego lennik wnidzie w dzierzenie panstwa onego, potim ze wszelaką odmianą tak pana zwierzchnego, iako tesz lennego, lennik hołd panu lennemu[41]) czini, odnowienie przíwileiu co rasz od niego bierze, chorągiew, także y potłwierdzenie zwyklemi słowy praw swoich w ten czas, gdi na miescu iawnem y zawołanym[42]) hold y przisiengę panu zwierzchnemu oddaie. Azasz my nie mamy wszitkich przíwileiow ziemie Inflanczkiei, nadanych y od Papiezow, Czeszarzow y inszich Panow, ktore przíwileie Zigmuntowi Augustowi przodkowi naszemu są oddane w ten czas, gdi się onemu y namiastkowi iego Ordung Riczerstwa miasta y ziemia Inflanczka podawała. O przodku twem, o ktorem wspominasz, że przed kilkiem seth lath poszedł beł woiować do ziemie Inflanczkiei, nie mowiemy, bo choczby tak beło, nic nie nalezi do pokazania prawa, że kto iakiei ziemie pragnął dostać, a nie odzierzał iei. Listi te, ktoreś posłał, iakie są, iuści się powiedziało, to iest, ze 14 lath zastanowienie telko beło miendzi przodkiem twoim a Inflanti, co nie znaczi panowania skutecznego y wiecznego, a tim mniei stanowienia około kupiecztw, ktore bywa y z nadalszemi narodi, nie tilko s swemi sąsiadami, s swem własznemi poddanemi nie bywa. A isz się na tim roszadzasz, że tam iest, isz nie mieli stać przeciw przodkowi twemu s Krolem Polskiem y W. X. Lithewskiem, toć musiało być, gdiś s nimi zastanowienie do 14 lath uczinił. Ale gdiby beli twoj, tediby beli tego dołozeli, żeć zawzdi poddanemi bendą, że s tobą przeciwko wszem nieprzijacielom, przeciwko Krolom Polskim y W. X. Lithewskim walczić bendą, co każdi poddany powinien iest panu swemu. A w tich lisciech, ktoreś nam posłał, tego nie masz. Udaiesz się za tego, że nie tilko psalmy pilnie czitasz, ale y letopysi, szukayze prawdziwych letopisow, a nie twiercz

---

[40]) нжъ. [41]) зверхнему. [42]) власнымъ.

baiek bachorow twoich, albo sobie tego nie zmyslay, czego w rzeczi nigdi nie beło, iakoś zmysliel o Prusie bracie swoiem Augustowem, w czim głupie zmyslenie twoie iusz iest iawne wszitkiemu chrześcianstwu z okazaniem tim lekkomyslności y fałszu twego; ale tim listom tak wątlem, ktoreś posłał, wiele lath iest? iescze nie masz spełna sta, a iusz krzizaczi wienczei nis od pułczwartasta lath w Inflanciech beli; kilkadziesianth lat potim, iako tesz zadamy[43]) na Konrada bratha Krola Polskiego Władzisława przodka naszego do ziemie Chelminskiei y Pruskiej weśli beli, na ktorich miesce potim od Krola Zigmunta Albricht z domu Brandeburskiego siestrzeniecz iego xzianzenciem. iest postawion. Ukażże tedi nadanie iakie przodka twego tak dawne, za ktoremby w tamtej ziemi w dzierzenie wsedł ten Ordunk albo biskupi. ukasz ich zeznanie listowne, co w takowych rzeczach zwykła iest, ze za nadaniem ich do dzierzenia thei ziemie prziśli; ukasz naypierwszego mistrza hold y przisiengę pod listem iego y pod pieczencią iego; ukasz potim, gdi albo mistrz ktori umierał, a inszi na iego miesce wstępował, albo ktori przodek twoj po smierci drugiego na panstwo nastawal, odnowienia thesz holdow y zeznania ich, takze tesz y pothwierdzenia nowych praw ich przodkow thwoich, iako wszitkim inszem panom chrześcianskiem lenne xianzenta y panowie czinią y iako czinią y czinili xzianzenta Pruskie za przodkow naszich y iako za panstwa iusz naszego na początku Ierzi Fridrich xzianzę teraznieisze Pruskie pod niebem[44]) na przedmieściu Warszawskiem na miesce do tego zbudowanem, wedle obyczaiu, gdi y wszitko pospolstwo na to patrzalo, nie tilko Radi nasze y posłowie czudzoziemscy, holdował nam, poklęknąwszi y przisiengę uczyniwszi, tak że tesz od nas pothwierdzon iest na•xięstwo y słowy pewnemi, na ten czas od nas wedle obyczaiu wymowionemi. y podaniem chorągwi y przywileiu nowego. Ukasz, kiedi co takiego przed twoiem panowaniem beło. Nie możesz nic wspomnieć, chybabyś chciał te swoie krotochwile przipomnieć tich blisko przesłych lat, kiediś nieboraka Magnussa, młodziencza rodu Krolow Duńskich, zaprowadzonego do ziemie twoiej y do ciebie radą ludzi salonych y niedobrych, po dobri mysli y po chmielu do holdu iakiegoś przywiodł, przed ktorim, ukasz, iesli co takiego od wiekow w ziemi twoiej beło tobie s strony Inflanczki

[43]) за давною. [44]) на передпейшемъ сеймѣ вальномъ Варшавскомъ прошломъ.

oddawano; ukasz zaś, czego nad nadanie, nad hołd, nad pothwierhzenia y odnowienia prawa potrzeba, coć za słuzbę beli powinnj y[45]) zawzdi bely oddadawane. Piszes, że nie dziw, ys biskupow przodkowie twoi w Inflanciech nie dawali, przeto isz beła ziemia zakonu Rzimskiego i że ani krol Polski, ani zaden nie stawi biskupow, iedno papiesz; znać że o rzeczi niewiadomy sobie mowisz, y ze w niei błądzis; to tak musi być, aleć to iest niezmierny wszeteczności wedle chciwosci swoiej rzecz niewiadomą twierdzić. Mianuiemy my y przodkowie naszi mianowali ludzie, ktore znamy y ktore znali przodkowie naszi pobożnego ziwota y nauki dobrei oyczu swienthemu papiezowi na biskupstwo: ociecz swienthy ie pothwierdza y drugiem biskupom zlecza, aby ie swieneili. A zasz ti tedi pokazesz, że przodkowie twoj ktorego biskupa Inflanczkiego, iako swiath stoij, mianowali oyczu swienthemu? Przikładasz dalei o zgodzie zakonu twego Moskiewskiego s kosciołem św. Rzimskiem. Boże day to, abyś beł chciwszi zgodi w rzeczach wiecznych y dusznych, anizeli iesteś w zgodzie z nami około rzeczi docześnych y cielesznych; lecz nie baczemi, abyś ti to kiedi rzeczą y skutkiem samem okazał y zeby przodkowie twoi okazali, y owszem coś roznego; gdi wspominas zbor, ktori beł za papieza Eugeniusza przi bythności Iana sina Emanuelowego czeszarza Czarigrodzkiego y patriarchi Czarigrodzkiego, na on czas Issidora metropoliti Ruskiego: ukażże tedi, że w twoiej ziemi tak uczą y tak się zachowuią, tak iako na ten czas beło postanowiono. P. Boze day, aby tak beło, ale w Moskwi, oddalony od wszitkiego chrześcianstwa y poroznie do tego czaszu z Nohayczi y z inszemi Tatari, a nis s chrześciany obczuiancz, to w czerkwiach czyniono y to za zakon dzierzano, co albo chciwość przodkow twoich y lubiczność chciała, albo co twoie duchowieństwo, prze boiaźń waszego okruciensstwa, pochlebuiancz tobie i przodkom twoim, wymyslilo, skand y to urosło, że ciebie y przodki twoje nad wszitek zakon wysse poddani twoj wyznawaią. Okasz, gdzies kiedi po tim stanowieniu za Eugeniusza na zbori wszitkiego chrześcianstwa biskupy swoie y posła swego poszylałes ti albo przodkowie twoi tak, iako

---

[45]) Пропущено: што за обовязки было тобе от старшихъ земли Иелянское такъ, яко намъ от княжати Пруского повинны суть и передъ тымъ продкомъ нашимъ были повинни (завжды отдаваны).

panowie wsisczi inszi chrześciańsczi? A widział ze kto na blisko przesłym powszechnym zborze Trideneczkim ktorego biskupa Moskiewskiego, albo czerncza, albo posła twego? Wspominasz, ze dopusczasz w ziemi twoj wiarj powszechny Rzimskiej: ucziń to dla mnie, proszę cię, posli mi na regestrziku, w ktorich twoich miesciech wiele iest kościołow zakonu Rzimskiego? Zapomniałeś podobno, bo iusz temu kilkanascie lath, o mnichach nauki s. Biernata, ktorzi beli przi kościele Rzimskiego zakonu wtenczas, gdiś beł wziął Połoczko; proszę cię, oznaymi mi, gdzieś im kościoł w ziemi swey zbudował, aby wedle zakonu Rzimskiego P. Boga chwalili, albo iesli ich nie stało, proszę cię, gdzieś ich pogrzebł, y iako? Snać w Iezierze pod Połoczkiem z żidami, a wszak powiadasz, że wiara ziemie twej nie iest rozna od wiari kościoła Rzimskiego! A czemuześ ich topieł, iako powiadaią? A topieleś społem z niewiernemi żidami! Ale obaczemy y teraz, iako bendzierz dbał na napominanie naywyssego pasterza, abyś inakrzey chenci, anize dotand beł ku społeczności swientych y kościołowi powrzechnemu chrześcianskiemu Rzimskiemu. Wroćmy się do ziemie Inflanczkiej. Wiadomo to wszitkiemu swiathu, są pisma o tim, są kroniki ludzi iusz dawno zmarłych, na ten czas, gdi się to działo, piszano po wszithiem chrześcianstwie, rozdrukowano, y takześ bespieczny y niewstydliwy, że powiadarz, isz od wieku przodkowie twoij ziemie Inflanczkiej panami beli, ktorzi przed stem lat z Inflanti nakoniecz samsiedztwa nie mieli, y nie tilko samsiedztwa, ale iako chronikarz stari miast Pomorskich pisze, coć poszyłamy y wiadomosć o przodkach twoich, nie tilko tam panowanie beło nie dosło, bo miendzi państwem przodkow twoich, a miendzi Inflanczką ziemią w posrzodku bely państwa Nowogrodzkie y Pskowskie, ktorich iako przodkowie twoi dostali pod ten czas, gdi woynami Pruskiemi przodkowie naszi zabawiali się, (a zasz to iest rzecz takowa, żeby się zataić mogła? czegoby beli nie ucznili nie tilko Tatarowie—swagrowie twoj, ale y ono pogaństwo ieszcze głupsze, ktore w słupy, w laszi, w bałwany wierzeło, przestrzegaiancz praw gościnnych y wiari tei, ktora od kazdego ma być zachowana, ktori chleb swoy daie komu, albo ktori chleb czij ie) wezwawszi przełożonych miasta Nowogroda na biesiadę przodek twoy y inszich przednieysich ludzi miasta tamtego, one zdradliwie, przeciwko wszitkiej cznocie y zachowaniu wszitkich narodow, w ktorich by co namniei ludzkosci beło, pobrał, powią-

*

zał, tak powiązał, ze gdi nędzni tamci a opłakani ludzie miasta tego, miluiancz one, do miasta wpuscili go, one pomordował, podreczył, posiekł, pomeneczył. Zowiesz się być narodu Greczkiego, nie tylko Prusza bratha czeszarza Augusta, ale iesliś poszedł z Grecow, pewnieś poszedł z Tiesta tyranna tesz, iako ti, ktori[46]) gościa swego dzeci iego w lasznε, krijomko wziąwszi y powarziwszi, onemu ieść dał. Tiś takze nie iedno tilko albo drugie dziecię, ale wszitek narod miasta tamtego od przełozonych gości twoich asz do wszech innych namnieyszego szczantku, s potomki swemi niewolił, tracił, gubieł, niszczil. Them tedi prawem przodek twoj, nie masz ieszcze sta lath, iako samsiedztwa z Inflanti dostał nie inszem prawem, iedno że mu na czesć wierzili się przelozeni, a że pospolstwo dla miłości przełozonych swoich wierzić musiało. Tać iest starozitnosć władzi domu twego nad ziemią Inflanczką. My s strony przodkow naszich krolow Polskich y W. X. Lith. nie chczemy starodawnych rzeczi serocze wywodzić, co byśmy mogli podobniei ku prawdzie uczinić, bo to iest nie wątpliwa, ze wszitkie narodi Litewski, Żmodzki, Lotewski, Iaczinskie[47]) y niektore inne z iednego porzandku idą y s przodku[48]) iednego a potim powinne pany mieli, tak w Litewskj Litwa, iako Zmodzki Zmodz, w Inflanczkiei Lothwa y inne w innych ziemiach swoich mieskaiancz. Okazuie to y sprawy[49]), ienzik, ktori do tego czasu prosci ludzie tich narodow proznie bendancz, iednak do tego czaszu miendzi sobą zadzierzeli. Isz nie beło to milosierdzie panskie nad temi narodami, aby ie beł richło oswiecił znaiomoscią prawdziwego bostwa swego i że długo w bałwochwalstwie trwali, zatim stało się, że iako się beło staranie papiezow y czeszarzow, aby takowe narodi albo do wiari chrzescianskiei przywodzili, albo niszczeli, sposzabiaiancz do tego riczerstwo Krzizaczkie pod roznemi przezwyskj y daiancz im te przywileie, że gdziebykolwiek wetknęli chorągiew swoię na ziemiach poganskich, poti napotim dzierzeć mieli. Stało się tesz, że zabiciem w Inflanciech naprzod Menarda, potim Albrechta biskupa, potim za posłaniem Wilhelma kardinała Mutinskiego ze zboru powszechnego, ktori beł w Lugdunie, timże sposobem do ziemie Inflanczkiei naprzod Krzizowniczi przezwyskiem riczerstwa P. Christuszowego przisli, potim, gdi ci

---

[46]) Въ русскомъ тоже: яко ты, который; по ходу рѣчи, — который — должно относиться къ Тіесту. [47]) Латыголыскіе. [48]) съ продковъ. [49]) исполный языкъ.

zesli, bendancz w pewny potrzebie zbici, riezerstwo P. Mariei domu Jerozolimskiego nastauelo, ktore iusz belo przed tim u niedalekiei ziemi od Inflanth — w Prusiech. Gdi P. Bog wszechmoganczi krola Jagiela y narod iego naprzod z niewiadomości wiari wywiodl, a potim oswiecil y oczisciel przes wodę krztu s. y nakoniecz na stoliczi krolestwa Polskiego poszadzon, iusz za towarzistwem y spolecznoscią, z mieszczem tak na zborzech powszechnych, iako gdzie indzie miendzi monarchami a krolmi chrzescianskiemi, przywroczon iest do wsistkich swoich spraw, ktore miał kiedi. y te wszitkie prawa, ktore przeciwko niemu, jako niewiadomemu wiari chrześcianskiei a przeciwko przodkom iego komuszkolwiek wydane bely, podniesione są. o czem mogą się pokazać pissma nawysszych kosciola Bożego pasterzow, ktorzi na ten czas beli. Isz krolowi Jagiellowi zakonu riezerstwa onego nie zdalo się za pierwszem onem wstępkiem swem do kościola chrzescianskiego wzruszać, ktorego kościoł Bozi mogl kiedi przeciwko Saracenom y innym poganom, ktorzi go na ten czas cisnęli, s pozitkiem uziwac, zaniechal pod timze ordinkiem Krzizakow tich ziemi Inflanczkiej, zaniechali tesz y drudzi potomkowie iego, gdisz P. Bog, wszczepiwszi ich w winnicze swoię u koscioł swoy, tak bel roskrzewil, że okrom Polski y Lithwy krolestwa Wengierskie, Czeskie, Dalmaczkie, Kroaczkie y inne dzierzeli, przecię iednak tak oyczowie s. iako czeszarzowie dozor y obronę ziemie Inflanczkiei należec im rozumieli, y zawzdi za conserwatori, jako to polacnie zowią, tich ziem one wyznawali. Ale s tobą, ktori spraw chrzescianskich narodow y praw nie iestes swiadom, iedno swych dzikich a grubych, prozno o tim mowić. Dawszi pokoy tim wywodom, toć telko przidam, na czim samem dosszić masz: gdiżeś ti s przodkow twoich zadnego prawa na Inflanti nie mial, chocz krol tesz Zigmunt August zastarzale y slabe miał, albo, niech iusz bendzie, y tim cię pocciemy, zadnego nie mial, tedi ci tam arczibiskupi, Liskupi, mistrzowie, stany, miasta to wszitko, cokolwiek prawa mieli, a nikt iusz wieczi nad nie nie miał, y onego rzeczą samą nie uziwał, na krola Zigmunta Augusta y nas potomki iego wlali, y zniosszi sami dobrowolnie przełożenstwa wszitkie inne swieczkie, że miasto nich wiecznemi czaszi za przelożone pany y dziedzicze krole Polskie y W. X. Lith. mieć bendą s potomstwem swem wiecznemi czaszi przisiengli. nad ktore prawo, ktore może być waznieysze, pytaij się ti, ktori praw chrześcianskich y pobożnych

nie rozumiesz? A zasz twoie iest prawo lepsze? ktoriś za rostirkami ludzi tamtich, ktore P. Bog beł na nie prze grzech dopuscieł, upatrziwszi czas, iako wilk do owczarni miendzi owcze wdarleś się, y drapiestwem swoiem, okrucienstwem, morderstwem począłeś ią, naprzod Narwę wziąwszi, potim Derpt, posiadać? A zasz tedi ten twoy postempek ma co podobnego do prawa? Barziei do rozboystwa! I te są prawa twoie y przodkow twoich, ktoremi państw pod chrześcianskiemi ludzmi nabywacie — fałsz, zdrada, krziwoprzisienstwo, rozboystwo. Iwan przodek twoj Nowogroda biesiadą y cześcią pobozną przelozonych panstwa onego, tak iako tesz czarth Jadama y Ewę ćcieł jabłkiem, dostał; także tesz y niektorich inszich panstw przodkowie pod przodkami naszemi mimo zaprzisienzenie, gdi im duffaiancz, czim inszem się w dalekich inszich ziemiach zabawiali, dostawali. Tiś spokoyniczek, widzancz w Inflanciech rosterk miendzi ludźmi, chciał je uspokoić y rozwadzić, rozwadziłeś tak y uspokoił, iako wilk czini owczam, pozeraiancz ie, albo iako rozboyczowie, morduiancz, a to, co ich beło, sobie bioruncz. To iusz widzisz, żeć iusz trudno około ziemie Inflanczkiej y plotek twych za prawdę udać.

Około Siebierza odpiszuies nam, ze go nam niechces postampić, ani zburzić s tich przieczin, że w dzieciństwie twoim zabudowan iest za panowania krola Zigmunta starszego, i że Połoczk mieli krolowie Polsczi, a przedsię Siebies od onego czaszu zawzdi stał, i ze gdibyśmy my Driszę, a ti Siebiez zrzucili, przeciębyśmy zaś znowu Driszę zabudowali, ktemu ze gdibis nam Siebiez postampieł, tedibyśmy zas czego innego od ciebie naparli się. Proszę cię, na iawiesz to mowisz, czilić się po chmielu sni? Co za sprawiedliwość na Siebiez, ze go dopiero niedawno zabudowano za Zigmunta krola, y owszem to iest przeciwko tobie, isz zachodził grunt nas Połoczki ku Dzwinie, a dopiero od kilkudziesianth lath iest tam ubiezan: znaczi się iasnie, ze nie słusznie iest zbudowan. Toś swoiey dumy y obyczaiu przidał, że gdibyśmy zrzucili Drissę, zasbyśmy ią zbudowali. Tiś tak zwykł czinić, mybyśmy tego nie uczinili przeciwko wierze naszei y dla nawientszego państwa. Siebiez stał kilkadziesianth lath bes Połoczka, stał, ale to nie beło bez krziwd y zaczepek ludzi Lithewskich. A co piszes, żebyśmy się czego inszego naparli nad te conditię: skostować beło tego a pozwolić nam tich wszitkich conditij, pewnieby się onemi beł pokoy miendzi nami zastanowił,

ktore zastanowienie, iako być beło poziteczne, za rossandkiem Bozem sprawiedliwem czas sam pokaze. Zatwardzaj ze iusz sercze twoie, iako chcesz, Pharaonie Moskiewski.

O czterikroć sto tysienczi czerwonych złotich s strony nakładu woiennego odpiszuies nam, że nie zachowywa się to nie telko miendzi narodi chrześcianskiemi, aby wychod mieli brać, ale y miendzi bezurmianskiemi wsitkiemi okrom Tatarow. Widzimy, że do inszich stuk swoich y mincze subtelny uziwać chcesz; fałsziwą nam mienczą kost nas płacić chcesz. A zasz to iest nie słuszna y prawem powszechnem wszitkiego chrzescianstwa nie opiszana rzecz, isz kto kogo przywiodł przicziną swą y krziwdami do utrati, onemu nie tilko to, w czim go ukrziwdził, wrocić, ale y skodi y utrati nagrodzić ma, na ostatek y z dobr krziwdą dzierzanych pozitki y dochodi wzienthe wrocić? A zasz to nie działo się zawzdi po chrześcianstwie? Zasz karzeł pianti cesarz nie słowny, iako ti, ale skuteczny chrześcianski pan tak s Francuskiem krolem niedawno przeszłych lath zastanowienie beł uczynił, ze nadto co mu zamki miasta wzienthe wrocieł krol Francuskj s poznych państw[50])—krolestwa Neapolitanskego, xięstwa Mediolanskiego, Flanderskiei ziemie praw się wyrzekł, y za nakładi woienne czteri milony złota mu dał? A tobie, ktoriś s przodkami swemi tak wiele państw, tak wiele zamkow oderwał, ktoricheśmy wiele przi tobie zaniechiwali, ktoriś s przodkami swemi skarby y maientności nie mało, iako s Połoczka, y z inąd do Moskwy wywiozł, dochodyś s nich brał, ktoriś się nam niechciał usprawedliwić, alesz do tich nakładow woiennych po kilka lath nas przywiodł, zdać się cięsko dać 400,000 czerwonych złotich, ktore nam ledwie iaką małą część kostu tego to iednego samego roku mogłyby nagrodzić? Zdałoć się to cięsko? Poczuiesz, iesli nas P. Bog, ktoremu duffamy, wspomoze, że mogłeś z dzięką ie pozwolić, bo, iakośmy to dawno kazali powiedzieć ieszcze pierwszem posłom thwoim Iwanu Wasilewiczu namiestnyku Nowodrodzkiemu y thowarziszom iego, im dłuzy bendzies wlokł, pragnąc abyś co u nas utargował, tedi co rasz bendzies musiał co przidawac, gdyśmy za trudami y kostami naszemi podania naszego nie bendziem uymować, ale przicziniać, asz da Bog y wszitkim tego przipłacisz. Łatwieć

50) спорныхъ паньствъ.

tedi to rozumieć, boś nas[51]) prosieł o to, abyśmy kost na cię czinili; nie uprosił nas, ale wyciszną̨ł to na nas upor twoj, wyciszneli krziwdi, te nas na koń nas wsadziely y przimuszaią nas, abyśmy na nim siedzancz, w renku broń dzierzancz, s tobą tractowali.

Pokoiu wiecznego nie chcesz, powiadaiancz, że się doswiadczeło, isz stanowienie doczesne richlei bywało dotrzimane, pokoy wieczny nigdy nie beł. A cziją przicziną, albo kto go nie dodzierzał? A zasz przodkowie naszi krolowie Polsczi! pewnie nie, ale przodkowie twoi, hospodary Moskiewskie.

O kupczach—to nakoniecz do namow okolo stanowienia miendzi nami nic nie nalezi, y,—by namniei w tobie beło sprawiedliwośei, ani byś ich beł przed tim zadzierziwal, y teras zaras byś ie wypuściel, że ci, za ubespieczeniem twoiem iescze czaszu pokoiu w ziemi twy handluiane, od ciebie zachowani są. Przeto nie czekaiancz tesz skonczenia woyny, maią być od ciebie słusznie wypuszczeni y nie tilko tak ciaszno, iako od goncza naszego wiemy, chowani być nie maią, ale zgola puszczeni być maią. Boisz się, powiadasz, gdiby beli wypusczeni pod woyną, aby sprawy twoiei nam nie opowiedzieli, y piszes, ze dla ti prziczinу y my nie wypusczamy wiezniow twoich, ale my wiezniow twoich nie wypusczamy dla tego, isz by te odmiany, ktore nam podaiesz, nie stały za nasze, y gdiby beł pokoj miendzi nami stateczny się skończeł, moglibyśmy beli chrześciańskie jakie miłosierdzie z nimi s chenci naszei uczinić; ze o to nam nie idzie, abyć nie powiedzieli, co sie w naszei ziemi dzieie, stand baczić mozesz y kazdi człowiek moze, ześmy woiewodi twoie Wieliskie terasz przes posły twoie posłać dozwolili; kupczowie naszi azasz w twoiej radzie siadaią, żebyć twoie taiemnicze nam mieli wydać? Ludzi woiennych trudno zakrić, kto ich iako wiele ma y iako dobrich. Powiadasz, że sie boisz, aby nam wiadomości z ziemie twoiei nie prziniesli: wiemy to, że się boisz, bo kiedy byś się nie bał, tedy byś sie nam wzdi na czolo kiedi postawil y z nami stał. Odkrełem iusz piszaniem swoiem y powieścią prawdziwą y sczerą kroteze, co się miendzi tobą a miendzi nami od zaczencia panowania naszego działo, a inaczei działo, aniześ ti wszetecznie napiszał. Odpowiedziałem ci tesz y na prziczinу twoie wątle y nikczemne, przecz na rzeczi od nas tobie ostatn'

---

[51]) жесь васъ.

ras podane pozwolicieś nie chciał. Zostaie, abyśmy tes odpowiedzieli y na przimowki y na przigany niewstydliwe twoie, ktoreś nam zadał bystrze, a nieprawdziwie, to tam, to sam nas w liście swoim dotikaiane, na ktore (powtarzamy to drugieras nie dla ciebie, ale dla nas y dla wszech bacznych ludzi) przestrzegaiane oszoby naszi y dostoienstwa naszego, nie radzi byśmyć beli odpiszali, ale twoj początek y twoia pobutka doszić tego wszitkiego nam ostrzegła, że nam do tego przisło nie s chenci naszei, ale s przicisnienia twego y nie dla tego, abyśmy się na cię targneli, ale dla tego, żeśmy się twy wszeteczności musieli bronić. Lecz iakie nasze zicie iest y beło na swiecie, iaszno iest przed oczima wszitkiego chrześcianstwa, twoie tesz sprawy, liubo od ciebie pełniły się y płodzily, iako od iakiei dziezi w kancie gdzieś na kraj swiatha, miendzi lassi, iednak takowe są, ze się tam zakrić nie mogły, aby o nich wszitek swiath wiadomości nie miał. Nadto nie chcemy Bogu winni zostać, abyśmy cię mieli cierpliwością swoią pogorszić y falszowi nad prawdą, łotrostwu nad cznotą miesce dać; gdiżeśmy poczeli, iusz dokończemy, żeć dostatecznie y naostatek odpiszemy. S tich tedi twoich przimowek niektore do tego się ściągaią, że nas ganis, że nie zachowuiemy wedle obyczaiow przodkow naszich krolow Polskich y inszich panow chrześcianskich. A naprzod przipominas nam Gedimini, Olgierdi, Jagiełły, Kazimierze, Albrechti, Alexandri, Zigmunta, przipominas y panow radi ich, iako się w tractatach s tobą y s przodkami twemi zachowali. Pewna to, ze my sławnich przodkow naszich przikładi radzi nasladuiemi y powinniśmy nasladować, y to, co chwalebnie w państwach swoich postanowili y skończili, chwalemy y radzi dzierzemy, ale co się doticze spraw s przodkami twemi, barzoć to zasmakowało, iako wilkowi w czudze stato wriwać się, a pasć się. Zaczni oni przodkowie naszi miewali wielkie sprawy przed sobą. Caźmierz, za ktorego naprzod przodkowie twoi wilczem obyczaiem poczęli panstwa nasze nawiedzać, wielką y długą woynę naprzod s Krziżaki niewdzięcznemi o Pruszi wiodł, potim po kilka kroć rzeczi Lithewskich musiał odbieżeć, gdi Bayzeth czeszarz Tureczki z woyskami swemi do Wołoch ciągnął. Olbrachta prozno wspominać, gdisz on Lithewskiego państwa nie dzierzał y samsiedztwa s tobą nie miał, ale to twoj obyczaj nie s pewny wiadomości, iedno z wymyslu twego rzeczi thwerdzić. Alexander, częsć bendanc na samem X. Lithewskim, nie mogł wszitkiem oko-

licznem nieprzyacielom zaraz podołać, częsć tesz potim krolem zostawszi, musial prożbom zony swy Heleny rodu twego folgować; zatem choroba y potem smierć zasła, ys W. X. Lith. dawnieyszego y potim nowego panstwa swego korony Polskiei w tei tak wielkiei okoliczności rosprawić tak, iako pragnał, nie mogl. Zigmunth tesz miał swoie trudności, znowu s Krzizaki y z wielu inszich nieprziacioł, oycza twego Walissa (Wassila) woyska bijał, ktorego (który) tobie podanymi obyczaimj, to iest omylnymi postęmki, często s nimi[52]) stanowiącz, a nić nigdi nie dzierzanc, podchodzil, co mu łathwiei przichodziło, ze on pan lubo mandri, że go wsisczi panowie chrześciansczi oyczem krolow zwali, radby beł nie tilko s tobą, ale y s każdem inszem nieprzyacielem swem przezwyska chrześcianskiego y z iaką skodą swoią pokoj uczinił, a to nie s prostoti, abo nie dla małego serca, ale ze serdeczny a bogoboyny pan zawsze do tego ciangnął, zawzdi o tim myslil, iakoby beł gdzie z bratem swoiem naprzod, a potim s sinowczem krolmi Wengierskiemj potęznie chrześcianstwu pomogł. S Zigmuntem Augustem tiś sam podstempnieś się obchodzieł y państwa iego obyczaiem przodkow twoich krziwdził, Poloczk, gleit mu na posly poslawszi, wziąłeś, o ktore krziwdi s tobą woynę wiodł, acz dla inszich trudności swoich, a tim wienczei dla zdrowia swego mdłego y schorzalego nie barzo potęzną, na ktore sprawy myśmy nastampieli y tesz od ciebie nic słusznego otrzimać nie mozemy. Jako się nie sromasz tamtich czasow wspominać, y iako cię twoie sumnienie nie rusza, abyś się Boga bał, za takie krziwdi twoie y przodkow twoich? Nie pokładaj w tim nadzieię, żeć się zdadzą rzeczi zasłe, bo im wiencei lath, tim wienczej krziwdi y zwykł Bog tim, ktorim długo ich złości cierzpi, a oni się iescze barziej w swych złościach roskochywaią, nakoniecz po długiej cierpliwości tim srossze kazni przidawać, ktora ius bespochybnie y nad tą (tobą) wisi. Cierzpial ci P. Bog tak dlugo y przodkom twoim: sowicie w ossobie thwei y grzech twoj y rodziczow twoich pokarze,ześ cierzpliwoscią onych s. krolow gorszeł się y przodkowie twoi gorszili, żeś pod czasem (czasy) ich trudne ukradkiem ich krziwdzieł y przodkowie twoi krziwdzieli, żeś pobożnych y chwalebnych spraw, nad ktorich wssitkiego chrześciaństwa zdrowie należało, umnieyszaiancz w tim y sławę y zakon naywyssego Boga, prze-

---

[52]) съ ними.

skadzal y od onych one krole bogoboyne odkriwał[53]) y przodkowie twoi odkriwali[54]), żes nie znał, ani przodkowie twoi nie iednego, ale siela dni nawiedzenia naszego[55]) y gdi krolom onem s. podawał do sercza ich zawzdi nadzieię, że rozumieli, zeście wzdi się mieli kiedi obaczić, a iakoście się zwali y zowiecie chrześciany, tak chrześcianskie zachowac się s chrzesciany mieli kiedy począć. Im wienczi tedi tim gardziliście y ty po dziś dzien gardzis, tim wienczei nie przyczinias sobie sprawiedliwosci na to, co czudzego dzierzisz, tim wienczej gniew Boski przeciwko siebie poruszas, a co wiedzieć, iesli iusz nie iest siekiera do pnia przitkniona. Powiadasz, że oni dla pokoiu s tobą y s przodkami twemi zaniechiwali to tich. to owych zamkow. Kto co chwali, ma nie słowy, ale rzeczą chwalić, tem sposobem prawdziwem się być pokaze. Czemusz tesz ti tego nie uczinisz? A tim barziei mas to uczinić, gdi idzie o to tilko, abyś czudze wrocieł. Zadaiesz nam, że s tobą walcząc, ziemię Polską y Lithewską y twoię niszcząc. z obudwu stron słabiemy, a zatem że te państwa od pogan tim snadniej mogą być posiedzone. Pobozny, chrześcianskij człowiecze! prawie byś tak zniscził wsitkę Lithwę y Polskę; gdibyć coras od niei co uymowano y podawano, tedibyś nie słabiał, ale by te państwa słabiały y poganin by nie miał co brać, bo byś ti iusz wszitko pobrał. Ten stoi za poganina. niech się iako chce chrześcianinem zowie, ktori czije krew przelewa, oyczizne woiuie, niscżj, wydziera. Od takowych rozboynikow powinien iest kazdi krol ziemie y ludzie onemu powierzone bronić, bo dla tego krolowie są postanowienj y, iako s. Paweł mowi, na złe miecz noszą; a ktori s krolow poddanych swoich, mogancz, nie bronj y dopuscza ie mordować. nie mniej grzeszi, a nis by ie sam swą renką mordował. Tak tedi przodkowie naszi sprawowali się y my sprawuiemy się, tak im radi ich radzili. tak nam nasze radzą. Przekładasz to, że gdi twoi posłowie przedni[56]), że wszech ziem koronnych do tego beli przipusczeni, co nam od kazdego bacznego pana ma być chwalono, isz swobodnie poddanym naszem roskazuiemj y łaskawie się s nimi obchodziemy, poniewasz że w sprawiech twych, ktore się ich tesz dotikaią, nie bywaią od nas uposledzonj; a tibyś nam miał y dzienkować

[53]) отрывалъ. [54]) отрывали. [55]) вашего. [56]) Пропущено: были у Варшаве, и меля розмову з радами нашими, же тежъ послове передние со всехъ......

za to, ześmy w tem rzeczi twoich ostrzegali, y cobyśmy s tobą stanowili, warownie stanowić chcieli, coć nizej w liscie tim dostateczniej objasni się. Co się doticzę possylania poslow, ze ich do ciebie nie possylamy, w tim nie masz zakonu inszego okrom potrzeby samy; ten ie ma poszilać, komu tego potrzeba, y wierzimy pewnie, ze za 40 albo za 50 lath ich do nas nie poslesz; długi to wiek y na dobrego człowieka i na okrutnika; niech ci się nie śni, abyś tak długo miał być na swiecie: przeto wiemy to, ze za 40, albo za 50 lath do nas posłow nie posliesz, ale richlej bendzies mogł poslać, y my się nie odrzekamy y do kogo inszego y do ciebie, kiedi nam bendzie tego potrzeba poszilać. Acz y to bywa, że panowie chrześcianscy ieden drugiego, ludzkość mu pokazuiancz, nawiedza, obszyła, choczaby inszy potrzeby nie beło, czimeśmy tesz ciebie na poczantku panowania naszego, goncze swe y posły do ciebie poszilaiane, poćcili, ale ześ tego uwazic nie umiał, iusz dalei, iako pismo mamy (mowi), nie bendziem miotać pereł przed swinie, bo co przidawasz na inszim miescu, ze gdi do ciebie posly nasze poszilamy, zrozumiesz richlei na czim staniemy, a zasz myć nie oznaymili teras z Wilna? Ale być Angioł, abo Apostoł Bozi co powiadał, tedi ti nie uczinis, iedno to, co iest wedle mysli twoiej. To iusz poti powiadas, ze nie wedle obyczaiow przodkow naszich, a to ze nie wedle obyczaiow panow innych chrześcianskich, a nakoniec, ze nie wedle obyczaiow y niktorich bissurmianskich, ze od ciebie za nakład woienny chcieliśmy tilko 400,000 czerwonych złotich, o czem nie trzeba wienczei mowić, gdić się wyssey opowiedziało. I to powiedasz, że przeciwko zwyczaiu wszech narodow chrześcianskich, ze poszłom twoim kazaliśmy za sobą do woyska iść, a ze przodkowie naszi ich na stolicy swy w Wilnie sluchali. Co się doticze przodkow naszich, oni posłow twoich w Wilnie, w Krakowie, w Lublinie y w Grodnie, w Warszawie y indzie, gdzie się traffilo słuchywali, to iest wedle tego, iako gdzie na ktorem miescu beli, ale to grube głupstwo mieć to za przeciwną rzecz y niezwyczayną s posły w woyskach namawiać. Poszelstwa pewnie dla potrzeby bywaią poszylane, w ten czas ich nasłusznieysza sluchać y tam, gdzie tego nawiętsza potrzeba. A gdzieś y kiedy bywa nawiętsza potrzeba, iedno gdi iusz woyska wywiedzione są, gdi iusz tak blisko do przelania krwie przichodzi, w ten czas napilniei posłom stanowić, zabiegaiąc, aby się krew nie przelewała. Dla tego tedi wszendi po wszitkiem

swiecie w woyskach pod takiem czasem naywiencei (s) soba tractuią, chyba aśby kto chciał nagosć iaką swoię y niedostatek zakriwać, żeby nie śmiał, aby posłowie nieprzyacielsczi woysko iego widzieli. Tim sposobem Rzimianie waleczni ludzie czinili, tim spossobem inne narodi chrześcianskie czinili y czinią y tak pozitecznie, że częstokroć iusz sykowane woyska, stoiącze przeciwko sobie, za postanowieniem s placzow zwodzone bywały, a do pokoiu przichodziło. Tim sposobem nakoniecz y sami krolowie oszobami swemi znaszali się, albo ieden podle drugiego obozem w mili, albo dwu od siebie stoiącz, posly miendzi sobą sylali, a zaścia skodliwe y przelania krwie zadzierziwali, co i nie dawno beło miendzi krolem Hispanskiem Philipem, ktori y po dziś dzień kroluie, a miendzi Henrikiem krolem Francuskiem oyczem dzisieyszego krola Francuskiego. Ale my rozumiemy, że ti iescze mni na to naciras, nizeli na poszyłanie poslow, abys się gdzie blisko z nami zysć miał, gdis na wskazanie nasze o tim, aniś wzmianki zadny uczinil, y gdi do tego czaszu co nadalei się zawzdi od nas umykasz[57]). To iusz masz o zachowaniu wedle obyczaiow przodkow naszich y ludzi chreścianskich y bacznych. A o przimowkach twoich,—acz wedle obyczaiow grubych twoich, ale przeciwko rozumowi y wszelakiemu baczeniu; jako roznosć spraw naszich od spraw pierwszich krolow polskich y narodow chrześcianskich ludzkich nam w tich rzeczach listem swoim przipiszales, tak tesz przipiszuies nam y hardosć, ktora tak grubem ludziom, iakoś ti, iest y tobie samemu y przodkom twoim zawsze beła przizwoita. Zarzuczas to nam naprzod, abyśmy z wyszoki miari siela u ciebie domagać się mieli: czego się domagamy, toś my iusz powiedzieli y pokazali, a isz się domagamy swego, tedi nie my z wyszoki miari tego się domagamy, ale ti z łakomy miari y

---

[57]) Пропущено: Жалуешъся, ижъ тые, што послы твои до границы проводятъ подводы ихъ, наши люди забираютъ; певне не естесмо лакоми на вязли народу Московскаго, досыть ихъ и мы и подданые наши маютъ; жалобы тое николи есмо передъ тымъ не слыхали тые, которые бы точили (то чинили), карали бы есмо. То добре ведаемъ, ижъ Нащокинъ ворочаючися з Литвы, чоловека нашого, который его проводилъ, убилъ, але его Богъ покаралъ за то, же самъ борздо потомъ достался в лыка; а такъ тотъ неборакъ з везенья до земли вашое вышолъ. Затрасаешь и тымъ, яду полный чоловече, ижъ неведаешь, яко одинъ посолъ з напершихъ пословъ твоихъ, до насъ отъ тебе посланый, отшолъ. И, злый чоловече, бы намъ о горло шло, потаемне бы есмо никого не губили! А на того твоего посла смерти што намъ належало? Не хочемъ мы тебе пытати, яко не стало брата твоего Володимера; а то ведаетъ каждый, же, абы былъ умеръ, треба было!

nie pobozny nasze przi sobie zadzierziwasz. Zadaiesz nam y to, ześmy iakoby iakie sieroti posły twoie w Krakowie przed nas kazali prziwieść, y na maiestat swoj, iakoby Bog iaki, patrzić. O, nikczemny czlowiecze! co to bredzis! Possłowie twoi z ućciwoscią są przíprowadzeni przed nas przes marszałki radi nasze przednie y przíprowadzeni z ućciwoscią, tak się zachowali przeciwko nam hardzie, iakośmy przed tim piszali. A ze cancellaria nasza, piszanc do ciebie imieniem naszem tego słowa uzela, ze beli przíprowadzeni przed maiestat nas, uzela tego słowa, ktorem oszobę naszę y naprzednieyszi pasterz y panowie chrześciańscy potikaią, a ktorem my tesz słowem ossoby czeszarza chrześcianskiego y krolow chrześcianskich potikamy. A ze to słowo powiadasz należeć Bogu, głupie to y niewiadomie piszes; tim przezwiskiem łacinskiem znaczi się mocz władzi ziemska, ktorego słowa zwyczai poszedł od R. P. Rzimskiej, ktorzi to słowo nie tak wyssziin przełozonem y senatowi, iako pospolstwu wszitkiemu Rzimskiemu przidawali. Polaczi timze słowem poczęli naziwać zasiedzenie krolewskie, ktore u nas, y gdiśmy posły twoie sluchali y gdi wszelakie inne sprawy korony panstw naszich odprawuiemy, takowyś iest s strony ochędostw y ozdob, iakowe za przodkow naszich beło, a nie inaksze y iakiego krolowie inszy chrześcianszczy zwykli wziwać. A przi ochędostwie tim zasiadaią około nas panowie radi nasze, ludzie stateczni, zaczni, nie stawaią, gdi posłow słuchamy, przi boku naszem, iako około Iwanow z dobytemi broniami y siekieramj oprawcze. Toś tu iusz okazał głupstwo twoie, nie hardość nassę. Dalej ią tim okazać chcesz, żeśmy o wzienciu Luk oznaymili, iakoby się chełpiączy grozanc ci. Czemuś nie wspomniał tego, żem ci o wzienciu Połoczka dał znać, y iako dał znać? Czemuś tes tego nie wypiszał, iakom ci o Lukach dał znać? Bo do tego się pewnie rzeczi wiodly, aby dalsze przelanie krwie nie beło, a żebyś wiedział, ze lubo za takowem pomnozeniem spraw naszich, za błogosławienstwem Boskiem my w tich zwycięstwach nie kochamy się tak, abyśmy beli nie radzi uczinili s tobą słusznego zastanowienia, dla ktorego abyś beł czim przendzi, do grubego y upornego człowieka, iako osła, gdi się baczeniem y sprawiedliwością nie rzandzi, czim inszim musi poganiać do powinności iego, żebyś nas leda czim nie odbywał, tediśmyć to oznajmili. Ktore oznaymowanie od ciebie się poczęło, nie od nas, iedno chciei sobie przipomnieć, iakieś listi, wziąwszi fortelnie a przes zmowy niektoremi

złemi ludzmi niektore zamki nasze w Inflanciech, gdiś nas, iakośmy wyszej przipomnieli, listem o posłaniu posłow bel ubespieczil, pamientasz iakoś chelpliwie do nas, do Krupskiego[58]) y nie wiedzieć do kogo telko, a temeś piszał to z wielką popendliwością. Przipominas, żesmy na posły twoie na pierwszi gleith beli posłali nie s taką wystawą, iako ti piszes, że się godziło: y to foremna; a zasz dla uraczenia czijego glejti na posly wydaią, albo na iakiekolwiek ossoby insze, a nie dla tego tilko, aby beli przespieczni, żeby wolno y wyechali y wyiechali; innich pism y listow uziwaią ludzie baczni ku ozdobieniu się a nis gleythow, a naprzod tego, aby obyczajmi y postemkami swemj okazali się byc godnemi wszelaki ćci y powagi. Ale oto potim darowaliśmi cię tim, ześmy poprawili gleythu, iakoś zadal. Do hardosci prziczitasz nam lekkomyslność w traktaciech s tobą, iakobyśmy coras czego innego od ciebie chcieli, iakobyśmy nigdi zadną się rzeczą od ciebie, choć byś nam wszitko pozwolieł, nie ucieszili. Pewnie nie ucieszimy się, ani przestaniemy, gdi nas iedno słowy a nie rzeczą bendzies zbywał, gdi nam nie pozwolisz, co by za nasze stało, boś nam w tich wszitkich tractaciech naszich tego, coś od panstw naszich odebrał, y utrat, do ktoricheś nas prziwiodł, nie nagradzał, iedno: naprzod posłaniem posłow twoich do nas, na ktorich nam mało nalezalo, gdisz nam tego, co nasze belo, nie odniesli: potim przezwyskiem brackiem, ktorego iako od zadnego człowieka nie gardzim, tak od ciebie nie pragnęlismy, tim kształtem, abyśmy y iedny zwloki[59]) zań odstampić mieli, (brat brata ma od krziwdi hronić, nie sam krziwdzic); pothim postempuiancz nam zameczki jakieś, a powientsza części te. ktoreśmy dzierzeli; dali, chocz iescze do nich co przidaiancz, ale przidaiancz, kiedyśmy się w wientsze kosti zaciągnęli, tak ze nam nie lza beła, iedno się czego wientszego od ciebie upominać; a nakoniecz s timi swoiemi przewrotnemi a glupiemi wywodi, chocza ie ti za barzo mądre u siebie mas, ktoremi by y dzieci trudno ulowić, nie tilko nas y Radi nasze. Słyszeli to poslowie twoi dostatecznie, że my[60]) dluzey mieli tę sprawę wlecz, czim nas do wientszich kostow y utrat prziwodzili, że tesz nieumnieyszać, ale prziczyniać conditiej mieliśmy, jakosz ze tak być musi, sama to rzecz pokazuie. A myśmy do tego czaszu tobie zadnych conditiej nie podawali,

---

[58]) Курпского. [59]) волоки. [60]) чимъ должей.

telko sluchali tego, co byś nam beł podał, potim ze wszitkiemi Stanami korunnemi y W. X. Lith. kazaliśmy opowiedzieć poslom twoim, że nam s tobą trudno o pokoiu mowić, dokandbyś nam wszitkiej Inflanczkiej ziemie nie ustąpieł; gdi będziem wiedzieć, ze iej nam ustampisz, tedi dalej wszitkiego domawiać kazem, co ti wiedzancz od poslow twoich, przes posly twoie ostatnie pozwoliłeś nam beł wszitkiej Inflanczkiej ziemie okrom 4 zamkow. Iako stateczność naszę skaluiesz, tak tesz za przewrotnego y podstempnego nas udać chcesz; powiadasz, że na koniu siedzancz, s tobą się obszyłamy, s poslami twoiemi tractuiemy, żeśmy na zamek Luczki strzelali, gdi radi nasze s posly twemi namawiali, że krotkie roki poslom twoim ku zyachaniu skladaliśmy: dziwnyś człowiek, gniewas się na nas, zem się oszukać nie dali, czaszu sobie zwlecz, ktori u każdego człowieka iest drogi. A cos? a zasmy pod Lukami mieli proznować? A zaśmy tobie tego, gdiś do nas gończe swoie o poslech poszilal, tego nie oznaymili iawnie, że my swego dzieła bendziem pilnować, czasu nie bendziem trawić, ti abyś tesz nie trawieł. Kto nas na koń nas wszadzieł, toś my iusz przed tim wypisali, ześ ti sam, a tim wiencej, isz gdzie kto przes czas jaki co cierpiał, za sprawiedliwość to swoię iusz miał; y piszes, że gdić się kto tego upomina, iakobyć się miał iescze od Iadama upominać, a o tich rzeczach piszes, ktore dopiero za Kaźmirza dziada Zig. Augusta swagra naszego poczeły odchodzić? I to za podstempek udaiesz, żeśmy niezwyczaynem sposobem przes ogień zapaliwszi, Sokol zburzili. Czos my krziwi, ze ti, jako siela inszich rzeczi dobrich nie wiesz, tak tesz nie wszitkich rzeczi do woyny nalezanczich iesteś swiadom? Cosz? A zaś my powinni uczić ciebie postemkow y przipraw woiennych? Co iest ciessa y zdradliwe postemki zarzuczas nam, a miendzi innemi rzeczami twierdzis, żeśmy s twoimi zdrayczami Krupskim, Włodzimirzem y Ciecierzinem[61]) Połoczk brali. O, wielka to pomocz, że trzi oszoby, ktore przed okrucienstwem twoiem z gardlem tilko uciekli; znać że podobno inszich nie barzo wiele masz, gdi tich tak rzewno wspominasz; od przodkow naszich czy nie dla zadny pomoczi, ale dla miłosierdzia chrześcianskiego przyenci beli y sczodrobliwie chlebem opatrzeni. Zarzuczasz nam, żeśmy listi swe rospissali, isz twoich poddanych mordować

---

[61]) с Курпскимъ, Заболотскимъ и Тетеринымъ.

nie chczemy, przeto isz od ciebie samego mamy tilko krziwdę; popędliwosć twoia nie chce rozumieć praw pobożnych chrześcianskich y tego, że się to wszitko w chrześcianstwie zachowywa, aby mimo napominanie, opowiedzenie krziwdi y odpowiedź żadnego człowieka krew nie beła przelewana: bo co o Połoczku, Wielysu y Iezierziscach piszes, że przes zdradę nam są podane, to iusz wyszei się pokazało inaczi tak, iako w rzeczi samy beło, a nakoniecz Iezierzisce nie w ten czas, kiedi ti piszes, skand znać żeś nie dobri gospodarz, ys nie wiesz gdić co zginie; wziente beło, ale asz potim, kiedi za wzienciem Luk y Newla iusz od twoich państw daleko odrażone beli, w rence nasze przisć musiali. Nie gań że ti poddanych twoich, ani hańb, ktoricheś sam Bogu nie zasłużił y ktoricheś chenci za niechencia twoią y okrucienstwem przeciwko nim nie godzień, y[62]) dla ciebie kul, ognia, miecza nizacz nie maią, maientnosci, gardła, dzieci traczą; od ciebie samego oni opusczeni są; myałeś tak dwie lecie woyska gotowe pod Pskowem, czemuś swych nie ratował, a nakoniecz po wzienciu Sokoła sameś im pisał, aby zamki popaliwszi, prochij popsowawszi, działa, odbiegali. Iesli się przis, pokażem ci to własznem listem twoiem. Gdiśmy pod Lukami beli, miałeś woyska u Thuropcza, czemuś do nas s swemi woyski nie przijachał, czemuś swoich poddanych nie bronił, czemuś nakoniecz y woyskom swoim na ludzie nasze nacierać nie kazał, tilko piczowniki krasć? I biedna kwoczka przed srogiem iastrzembem y orłem kurczęta swoie skrzidłami swoiemi okriwa, a ti, orle dwugłowny, bo się tak pieczentuiesz, kryeś się! A nie tilko zdradę, ale y krziwoprzisięstwo, sam krziwoprzisięsca y s przodkami swemi, nam przipisuiesz, częstokroć przipominaiane nam przisiengę posłow naszich, co iako się działo jawna iest y wyszyć się pokazało, że ta twoia potwarz nigdzie miesca nie bendzie miała. Iakom cię miał upasć ubespieczonego przisiengą, iako ti powiadasz, posselską, gdzieś ti pierwy woysko zebrał, s ktorem gdiś iusz beł u Pskowa, posławsić odpowiedź, dopierom się do Połoczka zebrał. I w tim nie ucieszis się, co (z) zmysłenia iadowicie piszes, że y ti (te) posłow naszich stanowienia y nasze, ktoreśkolwiek bely s tobą, z małem uważeniem sumnienia y przisiengi naszej beli, gdiżeśmy na koronaciei przisiengli rzeczi odiente od panstw naszich

62) нѣтъ.

odyskiwać, a gdibyśmy s tobą co postanowili a przisięgli, żeby to beło tilko ku oszukaniu ciebie, abyśmy wziąwszi Inflanti y pieniądze, a twoim się wspomogszi, zaś znowu ciebie woiowali, gdisz te obiedwie przisiengi, iako sprzeciwne, społem by stać nie mogły. O, marny człowiecze, iadowiti potwarcza czudzego sumnienia, zły strozu swego! Iako tego korona Polska y W. X. Lith. potrzebuie, aby swoie od ciebie odebrała, tak tesz moze co chrześcianskiemu pokoiu darować, a twego podpomozenia nie potrzebuie; ma doszić s cię (sie) moczi; czuiesz ią teras dobrze y do kończa, dalibóg, poczuiesz. Ti, kacie narodu ludzkiego, nie panie, ktori poddanym swoim, iako bydlentom, nie iako ludziom roskazuiesz! Zasz rozumiesz, że wszendzie tak się sprawuią, iako w Moskwie? I owszem inaczij. Wszendzie kazdi krol, gdi bywa za wolą Bożą na krolestwo mazany, kazdi, mowię, krol chrześcianski y pan to przisienga, aby o to się staral nie tak bezrozumnie, jako ti rozumiesz, ale bes naruszenia tego, na czim by wszitkiemu chrześcianstwu należało y bes gorszego poddanych iego y panstw; na czim isz panstwam y poddanem nawienczey nalezi, zwykli się krolowie prawdziwi y bogoboyni ze wszitkiemi stany poddanych swoich znaszać y za wiadomością ich czinić, woyny podnosić y składać: dla tegośmy na seymie do rozmow posłow twoich ze wszitkich ziem naszich przednie posły przizwać kazali, abyśmy w tim y sumnienia swego ostrzegli y ciebie warowali, aby to stanowienie, ktorebyśmy s tobą uczinili, moczne y nienaruszone beło. Widzisże, widzis, iako my się s tobą szczerze y w tich rzeczach, ktorich nie rozumiesz, ani ich sobie warować umiesz, obchodziemy. I swy własności y domu swego nie zaniechałeś nam prziczitać, okrucienstwa pokazuiancz stand, że ciebie woiuiemy, żeśmy stanowienia s tobą nie uczynili, okazuiancz y tim, ze pod Sokolem z martwych ludzi po zbiciu ich sadła iakie ktoś wyimował. Że twoię ziemie y ciebie woiuiemy, tyś sam przicziną, ys nas do tego niesprawiedliwoscią swoią przimusieł y przimusas y ti sam ludzi swych krew przelewas, gdis nas krziwdzanc, miecz nas na ziemię twoię prziwodzis y poddanych swoich nie bronis. Bo co się dotiecze sadła tego, myśmy o tim nie wiedzieli; gdiśmy się o tim pytali, dano nam tę sprawę, że Niemczi barwierze coś tego wzięli na lekarstwa, iakosz to bywa po wszitkiem chrześcianstwie, że ciała zmarłe y w naymnieysze kąski rozrzeziwaią, przipatruianc położenie członkow wszitkich y wnętrzności, aby w chorobach y

ranach ziwe rathowali. To iest okrucienstwo ziwych, gdi moze być bes tego, mordować, nad więźniami się zmęczać,[63]) czegośmy nie czynili, bo y wieleśmy ludzi twych pusczać kazali y te, cośmy w więzieniu zostawili, ludzkie chowamy, nie w turmach ich gnoiemy, ubogich czerni woyskom naszem mordować nie kazemy; y tośmy posłom twoim scierpieli, czego do tego czaszu zaden pan chrześcianski nie scierpiał, gdi s takowem postempkiem, do ktorego posłowie przyezdzali, jakosz y z listow, ktore wyszyłać chcielj z ziemie naszei do ciebie, pokazało się, ze podstempnem obyczaiem, chcanc tilko nam czas zwlecz, przyachali y dla tego nam podobnieysze rzeczi przed tim podali od ciebie, potim ich umknęli, y gdi u nas stanie do czterech niedziel usilnie uprosieli, potim, jakośmy listi dali do starost y zolnierzow naszich około zachowania tego stania, skoro goniecz tich posłow do ziemie twoiej wszedł, woysko twoie na ziemie nasze Podnieprskie uderzelo. Y radam naszem nie przepusczas, ganiącz ich, że inaczy się zachowuią, anis radi pierwszich krolow, y żeby mieli posly twoie do tego przimusić, aby im list swoy do ciebie ukazali, na co oboie iusz ci wyszei opowiedziano y to że twoim posłom powiadali, ze niechczą ziemią Inflanczką targować. Coś mieli inszego mowić, iedno co prawda bela y co na seymie beło postanowiono, że trudni mi Inflanczkiej ziemie ustempować, ktore i z inszemi stany bronić poprzisięgli, a nis czego inszego ustempować, na co nie przisięgli. Widzę, że się gniewas na nie y na nas, że ie miłujemy y na baczeniu mamy, co my radzi cziniemy y czinić bendziemy[64]) kazdi chrześcianskij pan, a nakoniecz,—ktori się iedno rozumem rzandzieł, czuiancz się być człowiekiem mdłym, gniewu, popendliwości y chciwości tesz czaszem wedle krewkości ludzkiej poddanjm, ze wszitkiego sam siebie dorozumieć, oczema swemj wszitkiego wiedzieć, uszema słyszeć zawzdi nie moze, zawzdi miał radi dobre, cznotliwe, ućciwe, zasłuzone y s siebie y s przodkow swoich do ławicy swoj bierał, częsć brzemion y ciężarow krolestw swoich na nie wkładał. S tich tedi przyczin radi nasze ganis, nas sczipies y skaluies hardem, lekkiem y przewrotnem, krziwoprzisięscą, okruthnem y nakoniecz bezboznem, a niemal poganinem nas zowiącz, Senacheriba, Maxenciusza, Amelicha, ktemu często biessurmiany nam przipominaianc, pismo Swienthe y

63) надъ вязпыми ярость показывати, 64) чинити будетъ.

psalmy Ducha Św. pelne dla chwały Bozey, dla nauki zbawienny napisane,— ktorich nie do czego inszego ludzie pobozni uziwaią, nie do nasiczenia iadu swego, skalowania bliznego, co nic innego nie iest, iedno imię Panskie brać nadaremno,— przipominaiane y słowa z nich te wybieraiancz, ktore napisane są częsć przeciwko ludziom, ktorzy żadney boiazni Bozey przed oczema nie maią, ktore słowa na nas stoszuiesz, takze, ktore są o czlowieku niewinnym, ktori nadzieię swoię w Bogu pokłada, ktori sobie przipisuiesz. Ti tedi człowiecze pokorny, stateczny, nie fortelny, sczeri, strozu przisiengi, miłosierny, pobozny, co iest za pokora stateczność, prawda, wiara, dobrotliwość, poboznosć twoia! Nadętość y hardosć twoia iawna iest wszitkiemu swiathu; wszitkie postempki twoie przisłe[65]) to pokazuią, pokazuią y sprawy te z namy, ktore się wyszey wypiszały, okazuią tituły twoie, ktorich nie mas miari, co ras insze a insze sobie wymyslias, państw tych, ktorich nie mas y ktoreć zadnem prawem nie przinaleza, wyliczanie, iako się poczitasz być Czarem wszei Rusi, ktori iedno częsć trzimasz,— zowiesz się panem państwa Połoczkiego, ktoregoś beł niedawno podstempnie dostał y zasięs go iusz postradał,—wyliczanie włości drugich małych, nad ktore wientsze sliachcicy niektorzi pod nami dzierzą, odmiana nakoniecz y imienia twego, bo czemuś iest teras Iohannem, ktoriś się przed tim zwał Iwanem Wasilewiczem, zas iest ti Grekiem iakiem, Rzymianinem, albo Włochem, albo Hispanem, nie Moskwycinem? Wiencz nowe przidatki do titulu — oyczicz, dziedzicz, wienc y spokojnem y pomiernem się w titule zowiesz, niewinna owczinko! A dla czego to tak często powtarzasz oyczicz, dziedzicz, iakoby kto w tim wantpieł, żeś ti iest sin oycza twego z matkiej twoiej dziedzic panstwa Moskiewskiego! Nie zadaieć tego zaden, anić się tego trzeba sprawowac około oycza twego, wiedzą wsisczi, ktoregoś oycza sin, wiedzą tesz ktorej matki,— corki zdrayczi przodka naszego Zigmunta Glinskiego. Czili to dla tego czinis, że nam urągas, żesmy krolem obrani są? A ześmy się z oycza krola nie urodzili? I przed tim (w) wielu przednich państwach y podzis dzień także w panstwach chrześcianskich (wiele) iest państw y krolestw, ktorich panowie y krolowie obierani bywaią y nie mnij pożiteczni krolowie y panowie bywaią ci, ktorich by obyczaie ich y godnosć, nie urodzenie, pany

---

[65]) прошлые.

czyniło. Tim kstałtem naywysszego biskupa y przełozonego powszechnego kościoła papieza kardinałowie obieraią, tim że kstałtem czessarza, ktorego napierwsza tesz iest swieczka dostojność[66]) y inne stany w innych krolestwach, ktore y pany sobie obieraią, ktorim spossobem i my wedle praw korony naszey uczinienj iesteśmy krolem za rossądkiem o nas wszitkich stanow y tak wiele ludzi, tak ze tobie tego nammiei nie zayrzem, że ciebie nie swiadecztwo o cznocie twoj wielu ludzi, ale ziwot niewiasti na państwo Moskiewskie włozeł. A żeśmy się nie s krola urodzili, tobieby to beło ciężko, gdibyś ti beł tim sposobem nie urodził, iakoś się urodził, bo byś beł państwa zadnego nigdi nie dostał, musiał byś beł być albo pasterzem, albo zboyczą. Ia tego nie załuię, ani zaden miendzi narodami chrześciansKiemi wypolerowanemj, ktore cznotą się rządzą. Sliachetny stan takowy iest, że czeszarzowie, krolowie wsisczj nigdi tego stanu się nie wyrzekaią y gdi nawientsze uthwierdzenie s prawem czinić chczą, sliachecztwem swoiem ie utwierdzaią, y zawzdi kazdi to rozumial baczny człowiek, że daleko lepiei z dobrego sliachcica y s cznotliwy sliachcianki rodzić się, a nis ze złych krola y krolowcy. Żesmy się tedi z łaskiei Bozey urodzili z riczerskich ludzi y z riczerskich przodkow, ktore chrześcianstwu męznie y godnie sluzeło, władze wielkie, urzendi y przełozenstwa, a nakoniecz y udzielne ziemie sprawowali, a sprawowali cznotliwie y poboznie, choć krolami nie beli, my na tim tak przestaiemy, że za to P. Bogu dziekuiemy y wolem, żeśmy się tak urodzieli, a nisby się mieli tak urodzić, iakoś się ti urodzieł, ktori podobno na urodzeniu tim swoiem nie przestaies, że albo dla łakomstwa, albo dla pychy do Prusa iakiegoś fałsziwego, a nigdi na swiecie nie bendączego brata czessarza Augusta rod swoy wywodzis. My Krole Polskie przodkami swemi, co wspominas, zowiemy, bośmy ich są namiestnikiem, rodzicielmi nie zowiemy, gdiżeśmy się nie z nich rodzili. A ten przieczinek — państw wschodnych (w titule) y zapadnych — skandei urosl? Czart pisny, przeciwiaiancz się Bogu, chciał położić stoliczę swoię na pułnoczi; ti sobie przïwłasczas zachod y zapad: iusz iedno czwarti kąt s czartem Bogu zostawicie. Wiencz zowiesz się noscą Krziza S. ti, ktori z diabłem pułnoczi wschod, zachod odeymuiesz, ktori go nie nosis, ale na poddane swe krzize

---

66) Пропущено: Курепрстове немецкие обирають.

wkładas nieznośne, ktori gdić się co poscześci, tak się podnosisz, chelpliwie, nadęcie piszes y na krole chrześcianskie się puszczasz: to iusz iest twoia takowa pokora! A statecznosć iaka? Iaka w tich namowach pokazała się, postampiwszi wszitkiei ziemie Inflanczkiej okrom czterech zamkow, zasięś umknąl nam trzidzieści y sześć. Co ras, gdi nowa biesiada, to nowa zona. Koronowaleś na krolestwo Inflanczkie Magnussa, iakoś go potim ćciel, chcząnc wiele? Innych rzeczj mijąm. A szcirosć twoia jaka? Gleytow na posły dawanie, poszilanie gończow twych, zadzierziwanie naszich, piszanie listow, zadzierziwanie nas w Wilnie, postempki pierwszich y teraznieyszich posłow twoich, poszelstwa, ktore się iusz doszić przełozely, nie dla czego statecznego, iedno dla zwłoki czaszu y oszukanie nas oszobliwą twą sczerosć pokazuią. I bendzies narzekał na nas o krotkosć rokow, iakoby dziecię, ktoremu, gdi czego nie dadzą, to płacze. Tak ti, zem ci się nie dali oszukać, gniewasz się na nas. Miey na tim doszic, ze nas posłowie twoj uproszeniem stania do 4 niedziel podmamili, aby twoi bohaterowie s czernią naszą żetrzeć się beli mogli. A wiara twoja jaka? Niewspominam przodkow twoich: belo za Iagiella, za Witulta zastanowienie, ktosz ie wzruszeł za Kaźmirza? Kto czye państwa sarpał? Beła y przisienga y zekrwienie z Alexandrem, bely za Zigmunta starego,— kto komu co urwał od panstw iego? Ale o tobie samem mowię, a zasz to nie iest grać przisiengą y krziwoprzisiengać,— podrzuciwszi list, w ktorem co innego beło piszano, a nis co się namowiło, nań przisięgać? U Rzimian, choć iescze pogan, y teras w chrześcianstwie, ktoby falsziwie pisma nalezancze do czyei sprawiedliwości podrzuciel, lubo by ich nie poprzisiągł, iakoś ti poprzisiągł, gardłem karzą. A ludzkosć twoia co zacz iest? Gdzieś iest brath twoy Wladzimirz, tak wiele ludzi, tak wiele boiar gdzie się podziało? Gdzie tak wiele ludzi twoich, o ktorich ti trupy gniewasz się, a gdi ziwi są, nie gniewasz się o nie, y owszem na te się gniewasz, ktoreśmy gardłem darowali y do ciebie puścieli, zdrayczami ie zowącz. Iusz to podobno mnieysza u ciebie pastwić się nad obczimi, iako teras czernią Podnieprską pod staniem woiować, iako nad więzniami zmęczać się, s ktoremi iakoś się obchadzał, gdić Bog zwycięstwa uziczał, tak w Inflanciech, iako gdzie indzi, iakoś nie tilko męscziznom ale y białogłowom, a nakoniecz y dzieciom w ziwotach matek swych bendączem nie przepuszczał, iakoś dzieweczki poganom przed oczima twemi hań-

bić kazał, skand to ci wiedzą, co to po wszitkim swiecie rospiszali y rozdrukowali? Pytay ich sobie. A pobozenstwo twoie, iakie iest? Owocze same takie twoie sprawy okazują, uwazenie sacramentu malzenskiego, stanowienie wedle mysli swey o rzeczach kościelnych y to, zeście s przodkami swemi nauczeli ludzie swe wyznawać, zeście są nad wszelaki zakon: poznay się tedi sam, bo to iest naywientsza mandrosć — sam siebie znać, a zebyś się lepiei poznal, poszilam ci xiengi, ktore o tobie po wszitkim swiecie, nie tilko za prziwileiem krola Augusta przodka naszego, ale za prziwileiem czeszarza Maximiliana rospiszane są y poslęć ich wienczei potem, iesli chcesz, żebyś się w nich, iako we zwierciedle y rod swoy obeyrzał, a przipatrziwszi się sam sobie, tosz dopiero na drugie bystrze się puszczaj. A iako nam śmiesz przipominać tak często biessurmianstwo, ti ktoriś krew swoię s nimi pomieszal, ktorego przodkowie za mastalerze, za podnoskj wsiadaianczem na koń czarom Przekopskim mieli, ktorzi klacze mleko ukanione na grziwie tatarskich skap lizali. My, ieśli mamy s czeszarzem Tureczkiem zastanowienie, mamy ućciwe y przistoyne, iako przodkowie naszi krolowie Polsczi miewali, a nie inaksze. A wiencz ti nas, czlowiek tich obyczaiow, bendies przirownywal do Senacheribow, Amalechow Maxenciuszow, sam Kaimie, Phalarisie, Pharaonie, Neronie, Herodzie, Antiochu? A zasz bendzies kłamal Duchem S. a pismo onego wyspeczaiane nas hanbiel y przeklinał, sam się wilk drapiezny za owczę udawal? Nie pisałeś przed tim — z udrenczenia swego wołalem do Pana, aleś mowil, iako oni olbrzimowie do swych — podźmy, roszerzmy sobie czarstwo, ktoregoby wierzch dotknął do nieba y wielbim imię nasze. A gdić się fortele twoje w Inflanciech powiodly przed tim, niześmy s tobą za krziwdą naszą woiować poczęli, pamiętasz z hardości, mysli twoiej iakoś wsiadl na koń twoy, przepaszawszi się na krziz łanczuchami, w ktorim iednym Evangelia, na drugiem zegarek wisiał. Wziąleś drzewcze, iakoby Goliath przeciwko Dawidowi y popiszaleś się przed polonnikami, ze się tim bić chcesz ze mną, a bojarowie twoi u stola twego, gdi bel Haraburda gonieez nas, iako się nasmiewali y urągali narodowi Polskiemu y Lithewskiemu, mieniącz ie być nikczemnymi na woynę, a prawie iako oni Holoferneszowi s ludzi mowili — ustąpim do ostatka z ziemie Inflanczkiej, a potim y gdzie dalcy, — aby to uznano belo, że Iwan Wasiliewicz Bogiem ziemie iest, a okrom niego za-

den nie iest. Pierwey, niześ imię panskie miał wzywać y ten psalm przipominać, miałes złość swoię uznać y radniey od 50 psalma począć: zmiłuy się nad nami Panie Boze wedle wielkiego milosierdzia twego. A mało na tim, cosz by kto iescze usti wyznawał y załował, gdiby tego nie uczynił, co Zacheus pokutuiancz, ze go w czim oszukał, czworako mu wrocieł, a ti części naszego wrocić ześ nie chciał, iako mowi Zbawiciel: prozno kto idzie do ołtarza y dar do niego niesie, ktoby się nie usprawiedliwił bratu swemu. Modleł się tesz Antioch, gdi go Bóg za iego złości iusz do kończa karać począł y srogością plag iemu śmiertelnych zranił, nie tilko modleł się, a by y kościoly chciał budować, cosz o nim pismo? To, co y tobie się przida. Modlił się ten złośliwy człowiek Panu, od ktorego miłosierdzia nie miał otrzimać. Zamkniemy iusz ten list do ciebie tim,—aby się tim znaczniei pokazała zdrada twoja, sprawiedliwosć nasza aby się pokazała, że ti nie folguiane zastanowieniu, ktore miendzi mną a miendzi tobą przesz latha przisło nie belo, ale prze boiazń, ktora iest wszitkich okruthnikow iednem kathem, a chciwość drugiem, ześ się do tego czaszu przed nami kreł, a czoła twego nigdi nam nie ukazał, ktemu żeby się pokazało to, że fałsziwie miłość poddanych swych sobie prziczitasz, a ze my swoie miłuiemy,— wsiądz na swoy koń, a porozumieymy się miendzi sobą o czaszu y miescu; tam pokasz się mężem iako sprawiedliwosci duffasz; sami s sobą uczińmy dwa; tak mniei krwie chrześcianskiei bendzie przelano. Ieśli do tego się dasz prziwieść, oznaymi nam, bo my s tobą radzi uczinimy y tim kształtem Bog sendzia sprawiedliwy okaze, czyia iest prawda; jesli nie, sam się oszandzis y pokazesz, że ani prawdi, ani sercza, nie tilko czarskiemu powołaniu, iako się zowiesz, ale mężowi (nie niewieście) przistojnego nie masz. Iakoszkolwiek uczynisz, lubo się nam stawisz, lubo nie bendzies smial, my nie wątpimy, że przecię nam P. Bog pomoze y sczerości y prawdzie gorę da, a sprawy twe wszitkie ku pociesze naszej, a ku zgubie twoiej prziwiedzie. Dan w Zawołociu roku 1581 wtorego dnia Augusta. A zapieczentowan iest pieczencią Maiestatną koronną, w niebytnosci na ten czas przi nas kanclerza Wielkiego Xięstwa Lithewskiego.[67])

---

[67]) Въ русскомъ за тѣмъ приписано: а то списокъ въ томъ листе послалъ. А посылаемъ тобе при семъ листе нашомъ и препись тогожъ листу нашого езыкомъ латинскимъ,

59.

LITTERAE A SACRA MAIESTATE REGIA AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae etc.

Magnifice, syncere nobis dilecte. Posteaquam superiores proximas nostras ad Synceritatam Vestram Polocia literas dedissemus, quibus cùm de irritis nostris cum hoste pacificandi actionibus fecissemus certiorem, cum exercitu propius ad hostiles ditiones progressi sumus. Eo in itere, cùm senatoribus nostris, qui nobis adsunt, ac praecipuis militum nostrorum praefectis communicavimus, quo potissimum nobis hac expeditione tendendum, quidque ante omnia oppugnandum esset, veniebant hanc in deliberationem duo tamen modo, ut aut Novogardiam aut Plescoviam moveremus, quod, alterutro loco nostrae potestatis facto, hostis ad aequabiliorem pacem impelli posse videretur. De Novogardia tamen facile repudiata sententia est, quod remotior esset, quam ut tanto cum exercitu et gravioribus pluribusque cum tormentis, vel mature satis pervenire, vel, si pervenissemus et nobis forte res minus secundae fuissent, nos sine incommodo inde recipere (non) posse videremur, ubi arcem nullam, quae nostrae ditionis esset, a tergo propinquam haberemus. Itum igitur eam in sententiam est, ut Plescoviam potissimum moveremus, a qua arx nostrae potestatis Voronecia non amplius sexdecim milliaribus abest, quoque nobis omnia ob propinquitatem fluminis itinerumque facilitatem opportuniora sunt, quaque capta, hostis ab Livoniae aditu maxima ex parte excludi, terroris vero et detrimenti ob celebritatem civitatis amplitudinemque ditionis plurimum illi afferri posset. Qua de re Plescoviam versus progressi sumus, quo in itinere nobis nunciatum est, hostem Wieliam arcem, deductis tormentis, deseruisse, Crasnohrotka itidem incensa, praesidium deduxisse, utrumque locum iam militem nostrum tenere, ac Crasnohrotkam opere tumultuario munire. Ad Voroneciam, quo loco haec scribimus, cum pervenissemus, exercitus nostros lustravimus, ac quod in

---

который мы умѣемъ, кгдыжъ тежъ ты до насъ пишешъ листы языкомъ Московскимъ, которого мы не умеемъ.

medio itineris, quod nobis Plescoviam habendum est, arx Ostrovia ab hoste teneatur, e qua cum ad Plescoviam versabimur, nostri, qui itinera faciunt, excipi et infestari possent, mandavimus cancellario regni nostri generali exercituum nostrorum capitaneo, (huic enim cum, milites nostri a nobis aliquem efflagitarent, qui pro more maiorum ipsis cum imperio praeesset, et nos anno superiore proximo experiundo cognovissemus, quam praefici aliquem necessarium esset, id muneris contulimus) ut certas copias cum aliquot tormentorum numero praesidij illius deiciendi causa praemittat, quas iam praemissas ita sequetur, ut eadem die ad copias venire et oppugnationis rationem ostendere possit. Nos eodem omni cum exercitu, nulla cum mora, itineribus ita divisis, progrediemur, ut dextrum latus nobis Lithuanicae aulicaeque copiae nostrae, sinistrum Vielica fluvius, secundum quem iter faciemus, claudant. Quem exercitum ob excursionem hostilem ad Boristhenem miseramus, accessione turmarum et cohortium nostrarum, quae illis in locis versabantur, et nobilium concursu non mediocriter auctum, Drohobusum versus movere, ac inter illum locum et Toropciam Bialamque versari, tum ubi Plescoviam accesserimus, prope Chelmam (quo de loco tertio aut ad summam quarto die ad castra nostra pervenire possunt) considere iussimus, ut istarum copiarum in omnem partem vigilantia hostilis exercitus facile ab excursionibus averti possit. Qui quidem exercitus ab Boristhene iam longius se in Moschoviam retulit et, cognito nostro itinere et oppugnandi coepto, Plescoviam versus, ut exercitui nostro immineat, et pabulatores nostros (quod solent illi) infestent, iturus esse rumoribus affertur, quod si erit, nos, quod facere convenit, non praetermittemus. Cum vero exitus oppugnationis nostrae Plescoviensis, ad quam progredimur, in manu praepotentis Dei, in quo spem positam habemus, situs sit, et nobis omnem in eventum mature sit cura nostra providendus, rectius nos facere non posse intelligimus, quam ut exercitus nostros (si hostis ad iustam honestamque nobis pacem, animum sincerum ac constantem non adiecerit) in hybernis hostili in ditione retineamus. Neque enim exercitus noster in tanta itinerum iniquitate et longitudine, ac authumnalium tempestatum iniurijs, vastis adeo et difficilibus in locis, sine maximis militum incommodis, magnoque iumentorum interitu reduci, neque sine sumptu ingenti ac temporis ad res gerendas opportunissimi iactura, (quam partim publicorum consiliorum in comitijs tarditate, partim

exactorum pecuniae publicae indiligentia quotannis summam incurrimus) rursum adduci potest. Ad quae accedit et illud, quod si ea praesidia, quae nobis in finibus necessario retinenda sunt, ab hoste premi contingat, nos, si exercitum reducamus, ipsis nullo subsidio esse possimus, ac parta summo labore sumptuque anticipi fortunae varioque discrimini maxima anni parte committenda sint, — ne quid dicamus de maximis subditorum nostrorum detrimentis, quae dum miles noster saepius it reditque, et in ipsis hybernis in Lithuania haeret, accipi necesse est, quaeque Lithoania perpeti diutius nullo modo potest. Vitari haec, si exercitus in solo hostili hybernis contineatur, omnia poterunt, et interea (si hostis pergat a pace alienus esse) excursionibus per hyemem res geri, omniaque vere ineunte solutis hybernis maturius multo administrari poterunt, quam si maxima aestatis pars, exercitu reducendo consumatur. Quod ea de re Syncerilati Vestrae scribimus, ut et ipsa consideret et aliorum in regno nostro hominum iudicia vocesque cognoscat, quid nobis, si hostem ad aequabilem pacem adducere non possimus, potissimum faciendum sit; et si exercitum in hybernis retineamus, quomodo providere necessariis rebus et aliis subsidiis, quae ad res in futurum gerendas requirentur. Conventibus tantum separatim habitis, brevi quodammodo manu, consulere et ordinum sententias cognoscere possimus, quae expeditior ratio plurimum momenti ad summam rerum omnium, quas cum hoc hoste susceptas habemus, afferre posset. Neque vero nos alium hoc in negotio spectamus, quam ut belli istius et sumptuum reipublicae et nostrorum incommodorum (quae etsi magna sunt, tamen libenter cum detrimento etiam valetudinis nostrae suscipimus) finem atque exitum quanto ocius assequamur. Cum igitur (quo scripsimus) belli exitum nostra in potestate non habemus, et ut erit praeclare, caepta plurimaque Dei Optimi maximi beneficia, temere obiicienda non sint, mature omnem in eventum providendum est, ac si hostis diutius rem pertinacia sua ducat, tempestive paranda praesidia, quibus prospera initia secundique adhuc progressus nostri ad faelicem itidem exitum perducantur. De iis igitur Syncerilas Vestra considerabit, et consilia cum aliis, ad quos haec pertinent, communicabit, et hominum voluntates iudiciaque cognoscet, et ex iis nobis sententiam suam, quid fieri possit, quam primum perscribet, nosque de rebus omnibus, quae huc pertinere videbuntur, faciet certiores. Bene valeat

Synceritas Vestra. Datum ex castris nostris ad Voronecum XIIII Aug. Anno M.DLXXXI regni vero nostri anno sexto. Stephanus Rex.

Cum ex itinere arcem Ostroviam in insula Wielicae fluminis, a quo undique circumluitur, sitam, muro lateritio turribusque itidem lateritiis munitam oppugnare caepissemus; verberatis duarum turrium propugnaculis lateque patefactis praesidium saluti diffisum, arcemque in potestatem accepimus, universoque cum exercitu iam Plescoviam movemus.

60.

RESPONSUM MAGNIFICI D. MARICHALCI AD LITERAS SACRAE REGIAE MAIESTATIS.

Sacra ac Serenissima Regia Maiestas, Domine Domine clementissime.

Simul atque quarto ab hinc die accepi literas Sacrae Maiestatis Vestrae, decima quarta Augusti sub Voronecio ad me et alios maioris Poloniae senatores scriptas, quantocius deferri, ad quos pertinebant, curavi. Ipse quin etiam cum illis, quorum copia dabatur iuxta voluntatem Sacrae Maiestatis Vestrae, conferre consiliaque mutuo communicare minime neglexi: praesertim cum Reverendissimo Domino episcopo Posnanensi et item Magnificis D. palatino et castellano Posnanensi. Neque sane alienum abs re fore putabam, si omnes unanimiter sententiam nostram unis literis perscriberemus, praesertium quod ea ratio non modo Sacrae Maiestati Vestrae tam variis atque arduis bellorum negotiis occupatissimae cumprimis accommodata, verum etiam ad stabiliendas inter nosmetipsos voluntates, tum ad conciliandos ac confirmandos in re proposita nobilitatis animos, plurimum momenti allatura fore videretur. Sed quia quibusdam secus visum est ex speciali, procul dubio, erga rempublicam affectu et Sacrae Maiestatis Vestrae studio, quid mihi item videatur, breviter meo more et candide perscribam. Inprimis vero, non possum non satis admirari singularem divinam providentiam, quae omnia Sacrae Maiestatis Vestrae consilia et actiones ita pro sua clementia dirigit ac disponit, ut in iis non nisi singularis ac vere paternus affectus, indefessum studium, constantissimusque ornandae ac ampliandae hujus reipublicae animus partibus omnibus elucescat;

quo nomine maximaeque eaeque immortales non solum a nobis, sed ab universa posteritate nostra debentur Sacrae Maiestati Vestrae gratiae. Quantum ad hybernationem exercitus in solo hostili, optime Sacra Maiestas Vestra cum sibi assistentibus consiliariis iudicat multis nominibus expedire reipublicae, ne milites, in tanta itinerum longinquitate ac difficultate, nec non temporum iniuria deducantur, quin potius ibi stativa figant, summo labore parta tueantur, atque in omnes hostis atterendi et ad aequabiliores in posterum tractatus adducendi, occasiones sint intenti (sic!). Quod vero Sacra Maiestas Vestra cum exercitibus in hybernis sese continere debeat, id mihi uni minime videtur, tum quia praesentia Sacrae Maiestatis Vestrae in regno desideretur ac necessaria appareat, tum quod multum momenti allatura sit non modo ad subsidia, eo facilius et citius comparanda, verum etiam ad mille difficultates, quae in tanta hominum varietate oboriri solent, amovendas; praesertim, cum ibi non minus vigilanter ac faeliciter ex nutu et praescripto eiusdem Maiestatis Vestrae res geri possit per eos, quos Sacra Maiestas Vestra ibidem ad ista munia exequenda relinquere voluerit. Porro, quomodo exercitui in terra hostili hybernanti providendum sit de rebus necessariis, aut quomodo subsidia (quae propter continua militum exercitia, varios bellorum ac incursionum casus et discrimina, tum vero temporum iniurias necessario submitti oportere, facile quivis animadvertit) in tempore comparanda, eo difficilior mihi videtur consultandi ratio, quod dum ipse mecum multa et varia considero, et aliqua ex praecedentibus de iis, quae consequi possunt, coniecturam facio, in tanta temporis angustia et fatali quadam hominum anxietate, iudicia hominum explorare aut voluntates cognoscere minime possum. Ad utrunque profecto parata peccunia opus est; nam neque miles conscriptus retineri, si stipendia non persolventur, et sustentatio aeque hominibus ac iumentis non suppetierint, in hostico poterit, neque novus pro subsidiis ad res in futurum incunctanter gerendas submittendis comparari, nisi sumptus adsint. Proinde quamvis facile assentior de iis commodissime tractari posse ac debere per conventus particulares seorsim habendos, tamen non possum non addubitare, quin aliud quidpiam proponi aut obtineri possit a nobilitate, quam ut contributio agraria, quae pro anno futuro laudata est et cuius exactio ad mensem Maium usque producitur, infra decursum praesentis anni ad finem usque mensis De-

cembris conferatur integre. Quod si praeterea ex civitatibus contributiones Sosz aut Czopowe dictae obtineri queant, ita ut ante anni decursum corradantur, aut summis paratis per communitates urbium redimantur, magna et utilis foret tam ad praesentes res, quam ad consultationes in futurum constituendas accessio. Quod aliud iu praesentia proponam, non habeo, etenim quomodo de novis aliquibus rationibus augendi nervi belli, atque adeo rerum caeptarum continuandarum proponendum sit, quoad priores modi ultimis in commitiis omni consensu approbati effectum suum non fuerint sortiti, et quoad animi hominum saltim aliquantulum respiraverint, ego non video. Verum quaecunque tandem ratio magis ex re reipublicae et praesentis expeditionis videbitur Sacrae Maiestati Vestrae, ad hanc ego me quoque lubenter accommodabo, et quidem ita ut ad conciliandos hominum animos confirmandasque voluntates nihil studii et operae sciens sim intermissurus. Cuius gratiae me obsequiaque mea subiectissima diligenter commendo. Denique precor, ut in omnibus viis et consiliis Sacram Maiestatem Vestram prosperet, dirigat, defendat ac feliciter incolumem victoriisque gloriosam ad nos quamprimum reducat. Posnaniae 24 Septembris 1581.

Sacrae ac Serenissimae Maiestatis Vestrae humillimus servus. Andreas Opalinski.

61.

FORMA LITERARUM IMPERATORIS TURCARUM, A CZAUSSO SACRAE REGIAE MAIESTATI REDDITARUM IN CASTRIS AD PLESCOVIAM, DIE 1 SEPTEMBRIS, ANNO 1581.

Inter Magnanimos atque Excelsos Iesum commitantium ex progenie Messiae, Princeps etc.

Potentissimo Regi Poloniae Stephano, cui Deus omnipotens concedat in omnibus prosperos successus finemque desideratissimum. Cum hae altissimae omnique honore dignae literae ad Maiestatem Vestram pervenerint, ex eisdem Maiestas Vestra cognoscet Sultan Islamum filium Imperatoris Tartarorum demortui, habitantem in civitate nostra Samboli, per literas suas denunciasse, quod potentissimus omnique honore atque splendore

undique circundatus Mehemet Kierey Chan, quem Deus omnipotens in omnibus magnum beatumque faciat, discordias inimicitiasque apertas cum fratribus suis habebat. Unde accidit inter horum altercationes, unum ex eisdem Dzichan-Kiereium vitam cum morte mutasse, duos quoque fratres Aleb et Selamet Kiereios ob metum mortis, vitae consulere volentibus, aufugisse, atque in Boristhene fluvio a kasakis, subditis Maiestatis Vestrae mancipatos, tandem ad praefectum arcis Circasiensis deductos esse. At cum Maiestati Vestrae ex antiquis temporibus profluens integra amicitia sincerusque amor, tam sanctae memoriae avorum praedecessorumque nostrum, quam Tartarorum imperatorum sit optime perspectus, qui cum sese fidelissimos sincerosque semper demonstrabant, tum ipsimet, tum fratres ac propinqui illorum ad omnia officiorum genera parati, contra quoque omnes inimicos nostros aperto marte certare non dubitarunt, atque hucusque in officio sese constanter conservant religionis; ergo, quod cum ita sit dignum et iustum nobis visum est, illos ipsos fratres, sorores et uxores, totamque progeniem illorum sub tutella nostra firmiter asservare, illisque in omnibus, quoad fieri potest, congratulari. Qua propter misimus ad Maiestatem Vestram Husein Czaussium (quem Deus locupletem faciat) hoc in negotio. Obsecramus diligenter itaque Maiestatem Vestram, ut pro mutua nostra sincera, sancta constantique amicitia, quae hucusque inter nos inviolabilis permanet, eosdem fratres germanos imperatorides, liberos et absolutos pronunciat, atque ad nos per praefatum Czaussium, adhibente aliquo bono viro famulo Maiestatis Vestrae, propter maiorem securitatem, transmittere faciat. Nos autem dabimus operam, ut eosdem quam citissime ad Tatar Chanum dimittamus. Iam enim concordia et pax omnisque tranquillitas per literas nostras inter ipsos facta est. Scripsimus enim ad unum quemque mandata nostra, quibus contenti amore pristino sese prosequi iurarunt. Tandem Maiestatem Vestram diu longeque felicissimam bene valere cupimus. Ex urbe nostra Constantinopoli 989 diebus Iunii.

Summa literarum Islam Sulthani. Denunciat, quomodo frater illius captus est, et quo loco. Ad ultimum supplicat Maiestatem suam tanquam fratrem charissimum, ut hos duos fratres liberos dimittere velit.

62.

SUMMA LITERARUM SIAUSS BASSAE.

Inter praestantissimos totoque orbe celeberrimos principes Christianorum, Serenissimo atque Potentissimo Regi Poloniae Stephano, salutationes sine numero, amicitiam sinceram, unguentis preciosissimis floribusque odoriferis plenam, cum commendatione officiorum suorum etc.

Cum autem non ita pridem tempore praeterito facta esset inimicitia, certaeque altercationes inter Chanum Tartarorum Serenissimum Mechmedum et fratres suos, sic ut nescio, quo fato unus ex eisdem Dcinan Kierey Sultan nomine occisus est; quo facto caeteri perturbati, ubi fieri potuit, sese absconderunt, duo autem horum Aleb et Selameth Kierey Sultan, vitae consulere volentes, tandem in laqueum latronum Borysthenensium inciderunt. ac postea a Circasiensi capitaneo in captivitatem deducti sunt. Haec cum ita sese habeant, Serenissimus atque Invictissimus Imperator Dominus meus vehementer desiderat, ut eosdem in excelsa Porta sua videre possit, quo in negotio honorificentissimas amicabilesque literas suas, cum ea, qua par est, reverentia per strenuum virum Husein Czausium misit. Quae cum ad Maiestatem Vestram delatae erunt, nil dubito, immo certus sum easdem locum obtinuisse, Maiestatemque Vestram petitioni Invictissimi Imperatoris Domini mei facile satisfacere posse, ita quod eosdem supra nominatos imperatorides, cum aliquo strenuo viro in tranquillitate securos, ad excelsam Portam transmittere non dubitabit. Tandem Maiestatem Vestram bene valere atque omnia secundum animum consequi, ex animo cupio. Datt. ut supra.

63.

COPIA LITERARUM PALATINI VALACHIAE, EODEM TEMPORE AD PLESCOVIAM, UT SUPRA, SACRAE REGIAE MAIESTATI REDDITARUM.

Serenissime Princeps ac Potentissime Domine, Domine amice ac Domine vicine, nobis observandissime.

Paratissimorum servitiorum nostrorum in gratiam Serenissimae Regiae

Maiestatis Vestrae plurimam commendationem. — Infinita Serenissimae Regiae Maiestatis Vestrae in nos collata officia nos prope in admirationem hactenus duxerunt, praesertim cum semper viderimus eandem paratiorem ac faciliorem fuisse in faciendo rem quampiam, quam nos in rogando. Qua propter cum potentissimus Turcarum imperator nobis literas per Czaussium allatas iniunxerit, ut pro ea vicinitate, quam hactenus sancte ac inviolate inter nos coluimus, ad Serenissimam Regiam Maiestatem Vestram scriberemus iuxtaque supplicaremus, ut profugum illum Tartaricum, nuper a finitimis Christianis Scythis, alias kozacis captum, Serenissimaeque Regiae Maiestati Vestrae oblatum, huc ad nos Moldaviam transmittere clementer dignaretur. Nos aequissimo animo imperatoriae Maiestati suae mandatis parendo ac penes pro inviolata mutua nostra vicinitate, id facile fieri posse nobis certo persuadendo, amice praesentibus Serenissimam Regiam Maiestatem Vestram supplicamus, dignetur id clementer, quatenus fieri possit, ut facile id Serenissimae Regiae Maiestati Vestrae factu arbitramur, sapienter causis fortassis dubiis profugationis clementer perpensis, in gratiam et Imperatoris Turcarum Maiestatis et nostri facere. Nos, quem si clementer transmiserit, eundem Imperatori Turcarum Maiestati transmittemus. Hoc, de Serenissima Regia Maiestate Vestra omnibus servitiis demereri studebimus, eandemque iuxta quam diutissime faelicissimeque valere pro pio vicinitatis affectu cupimus. Dat. ex curia nostra Sochaviensi X Iulii M.DLXXXI. Eiusdem, Serenissimae R. M. Vrae. syncerus fidelisque vicinus Jakula Dominus et heres Moldaviae. Nos scribimus mandate Turcarum Imperatore. Serenissima tua R. M. V. sciet consvetudinem illius regni, denique, quid facto opus sit.

64.

RESPONSUM SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD LITERAS IMPERATORIS TURCARUM.

Serenissimo ac Potentissimo Principi, Domino Sulthano Amurato, Imperatori maximo Constantinopolitano, Asiae et Europae, Persarum, Arabum Syriaeque et Aegipti Domino, Amico vicinoque nostro charissimo.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae

etc. salutem et optatos rerum successus ac nostri mutui amoris continuum incrementum.

Serenissime et Potentissime Princeps, Amice et vicine charissime! Quod ad nos Serenitas Vestra de duobus fratribus illustribus — Aleb et Selamet Kierey Tartaris perscripsit, est ita illud, quod dum fratris sui illustris principis Tartarorum persecutionem fugiunt, in manus kazakorum, qui in Borysthene versantur, inciderint, ex quorum manibus a capitaneo nostro Circasiensi, iussu nostro, non sine labore et sumptu liberati sunt. Cum autem Serenitas Vestra a nobis hoc tempore per literas petat, ut eos liberos ad Portam Serenitatis Vestrae dimittamus, desideramus nos quidem Serenitati Vestrae, pro constanti amicitia nostra, ea in re gratificari; sed cum hoc tempore, longo terrarum intervallo ab illa ditione nostra Circasiensi, bello occupati distemus, et de illorum statu non satis exploratum habemus, an ad nos religionis causa se contulerint et nobiscum permanere diutius velint, de illorum voluntate et statu, quamprimum fieri poterit, cognoscemus. Quo cognito, faciemus, ut Serenitas Vestra intelligat nos suae intercessionis libenter rationem habuisse. Quandoquidem vero non dubitamus, quin Tartarorum princeps, ob cuius inimicitias fratres illi fugerent, nobis deinceps fratrum istorum causa ob dimissionem infestus futurus sit, postulamus a Serenitate Vestra, ut alium ex istis fratribus, qui a nobis dimittetur, in principatu Tartariae collocet. Nam ita evectum in principatum, Serenitati Vestrae, ob tanti beneficii memoriam, ut caeteris in rebus, ita in conservandis nobiscum pactis, obsequentiorem futurum iudicamus. Iustum vero est, ut Serenitas Vestra efficiat, ne ex eo, quod Serenitati Vestrae hoc in negotio gratificabimur, nos aliquid molestiae accipiamus, quae etsi ab illo nulla talis adferri potest, cui nos subito non succurreremus, tamen nos illud vel pactorum causa, quae nobis cum Serenitate Vestra intercedunt, et quibus Tartaros contineri scimus, praecaveri et vitari maluimus. Non dubitamus igitur, quin Serenitas Vestra curatura sit, ut nostrum istud Serenitati Vestrae gratificandi studium nobis ac subditis nostris quietem potius, quam ullam molestiam adferat. Deus Serenitatem Vestram diutissime salvam conservet. Ex castris nostris ad urbem Plescoviam, die III Septembris, M.DLXXXI anno, regni nostri sexto.

65.

RESPONSUM AD LITERAS BASSAE.

Stephanus etc. Illustris Princeps, syncere nobis dilecte! Retulit ad nos strenuus Husein Czaussius Invictissimi ac Potentissimi Imperatoris Constantinopolitani, amici et vicini nostri charissimi literas, attulit et alteras Synceritatis Vestrae de fratribus duobus, illustribus — Aleb et Selamet Kierey Tartaris, scriptas, qui, ut in illis literis scriptum est, cum illustris Tartarorum fratris sui persecutionem fugerent, in manus kosacorum Borystenensium pervenerunt, ex quibus per capitaneum nostrum Circassensem, iussu nostro, non sine sumptu ac labore liberati sunt. Quod vero Imperatoreae Serenitatis intercessionem attinet, ut eos fratres liberos ad Portam suam dimittamus, cuperemus nos quidem eius Serenitati ea in re gratificari; sed cum nos longe a ditione nostra Circasiensi, ubi fratres illi sunt, hoc tempore distemus, neque satis scimus, quis eorum status, quae voluntas sit, an religionis nostrae causa, et ut nobiscum diutius maneant, ad nos venerint; ea de re cognoscemus, et cum certiores de eorum voluntate erimus, faciemus, ut intelligi possit nos intercessionis, quam apud nos eo in negotio sua Serenitas interposuit, rationem plurimam habuisse. Quandoquidem autem nos non dubitamus, quin ipse Tartarorum princeps, qui fratres suos inimicitiis persecutus est, nobis propter ea, quod iuxta intercessionem eius Serenitatis eorum rationem habuerimus, infestus futurus sit, postulandum nobis ab eius Serenitate putavimus, ut alium Tartariae principem, unum scilicet ex istis fratribus, quem dimittemus, efficiat, eum enim ita principem effectum, eius Serenitati cum aliis in rebus, tum in conservandis nobiscum pactis obsequentiorem futurum esse iudicamus; et est in primis iustum, ut eius Serenitas curet, ne nobis ullam hoc molestiam adferat, quod hoc in negotio eius Serenitati gratificamur. Etsi enim ab isto Tartarorum principe talem molestiam nullam nobis afferri posse satis videamus, quam non subito depulsuri essemus; tamen quod iis pactis, quae nobiscum ipso Invictissimo Imperatore Constantinopolitano intercedunt, Tartari contineantur, malemus istis rebus mature provideri et, alio Tartarorum principe effecto, talia incommoda praecaveri. Quam in rem, ut Synceritas Vestra incumbat, plurimum hortamur,

idque eam facturam esse pro suo erga nos studio, de quo libenter cognoscimus et nobis bene persuasum habemus, non dubitamus, benevolentiam nostram, quibus nos in rebus Synceritati Vestrae declarare poterimus, semper singularem praestabimus. Bene valeat Synceritas Vestra. Datum, ut supra.

66.

RESPONSUM AD LITERAS ISLAM SULTHANI.

Stephanus etc. Illustris, syncere nobis dilecte! Quae. fratribus Synceritatis Vestrae in manus kosacorum Boristenensium prolapsis et ex illis per capitaneum nostrum Circassiensem, non sine labore et sumptu, iussu nostro, liberatis, Serenissimus et Potentissimus Imperatór Constantinopolitanus, amicus et vicinus noster charissimus, atque etiam Synceritas Vestra nobis scripsit, cognovimus, et libenter quidem ad Serenissimi Imperatoris intercessionem hoc etiam tempore gratificati fuissemus, nisi longius ab illis ditionibus nostris, in quibus Synceritatis Vestrae fratres sunt, distaremus, quam ut de ipsorum statu et voluntate, quo animo ad nos venerint, quam redeundi voluntatem habeant, cognoscere possimus. Dabimus vero operam, ut ea de re, quam primum fieri poterit, cognoscamus, ac tum, quando certiores erimus, faciemus, ut intelligi possit nos eius Serenitatis, pro mutua nostra amicitia, quae nobis cum Serenitate eius intercedit, rationem habuisse; nosque facultatem nobis oblatam potius ad benignitatem, beneficium praestandum, quam ad iniuriarum vindicationes aliasque rationes nostras contulisse. Iudicamus vero et fratres et ipsam Synceritatem Vestram operam daturos, ut eos meriti nostri memoriam gratam conservare, nos vero beneficium bene collocasse intelligi possit. Synceritatem Vestram bene valere optamus. Datum ex castris, ut supra.

67.

RESPONSUM AD LITERAS PALATINI VALACHIAE.

Stephanus, Dei gratia Rex etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Cognovimus ea, quae ad nos cum Serenissimi ac Potentissimi Imperatoris Constan-

tinopolitani aliorumque, atque etiam Synceritatis Vestrae literis, de fratribus illustris Tartarorum principis, qui apud capitaneum nostrum Circasiensem sunt, perscripta, Generosus Husein Czaussius attulit; de quibus ita ipsi commemorato Imperatori respondimus, ut intelligi possit, nos eius intercessionis rationem habere velle,—quod Synceritatem Vestram scire voluimus, quam bene valere cupimus Dat. ut supra. Stephanus Rex.

68.

INSTRUCTIO SACRAE REGIAE MAIESTATIS, AD SERENISSIMUM PRINCIPEM SOLDANUM AMURATHEM, IMPERATOREM CONSTANTINOPOLITANUM ETC. GENEROSO CHRISTOPHERO DZIERZEK, SUAE MAIESTATIS AULXO, DATA IN CASTRIS AD PLESCOVIAM, DIE V. SEPTEMBRIS, ANNO M.D.LXXXI

Sacra Regia Maiestas suo isti ad Imperatorem Turcarum nuncio ante omnia mandat, ut cum Constantinopolim pervenerit et admissus ad Siaussium Bassam, et ea, quae in mandatis habet exponendi et communicandi causa fuerit, omnia ex isto huius instructionis praescripto dicat, agat, communicet, nec quicquam sibi vel amplius, vel minus, vel aliis autem modis aut verbis, asperius aut levius faciendum aut dicendum putet, quam literis hisce praescriptum habet, a quibus sibi nulla in parte rerum aut verborum discedendum esse statuat. Verba autem sic faciet:

Sacra Regia Maiestas, Dominus meus clementissimus Serenissimum Imperatorem re ipsa cognovisse existimat, quo studio erga eius Serenitatem semper fuerit, quaque cura pacta ea, quae mutua uterque, tanquam per manus, ab Serenissimis quisque antecessoribus suis tradita accepit, integra adhuc conservaverint. Pro quo quidem studio, cum eius Serenitas fratres duos Tartaros, qui suae Maiestatis iussu e kosakorum manibus erepti et incolumes servati sunt, dimitti per literas petiisset, Maiestas sua prompte eius Serenitati gratificari, et sua voluntate semel erga eius Serenitatem et (erga) mutua pacta suscepta constantiam declarare voluit: plane nunc et diserte eius Serenitati per me significat se eos liberos facturam et de regno suo dimissuram esse. Etsi enim causae multae gravesque sint, ob quas sua Maiestas secus facere possit,

tamen hoc tribuere amicitiae eius Serenitatis, hac (ac) fiduciae suae, quam de eius Serenitatis mutuo erga se ac pacta animo susceptam habet, dare voluit, ut eius Serenitatis petitioni locum hac de causa relinqueret. Quod ut sua Maiestas prompte et libenter facit, ita vicissim de eius Serenitatis erga se animo amicissima quaeque pollicetur et expectat; et si paria gratificandi studia ab eius Serenitate requirat, id se pro iure amicitiae mutuorumque officiorum recte facere intelliget, quod synceros amicos inter se pari promptitudine ac candore et gratificari et gratificandi studia requirere conveniat. Pro eo igitur candore et sinceritate amicitiae mutuae, sua Maiestas ab eius Serenitate hoc in primis requiret: ut, cum Constantinopoli proditor quidem suae Maiestatis, e Transylvania profugus versetur, a quo se Maiestas sua improbis maledictis proscindi et nomen animumque suum falsissimis calumniis traduci certo sciat, ac passim spargi cognoscat, Maiestatem suam nulla sinceritate erga eius Serenitatem affectam esse, nec candide cum ea vereque amicitiam colere, denique, a quo hoc maxime egi intelligat, ut inter Maiestatem suam eiusque Serenitatem mutuae amicitiae et fiduciae sinceritas talibus calumniis magna cum utriusque hostium voluptate labefactetur, — non potest hoc sua Maiestas, et nominis dignitatisque suae et mutuae amicitiae causa, quam nullis improborum artibus et calumniis violari cupit, aequo animo pati. Quamobrem petit sua Maiestas eius Serenitatem, ut proditorem illum nefarium vinculis constrictum ad se mittat, in eaque re mutuum gratificandi studium, et tam erga nomen dignitatemque suae Maiestatis, quae a scelerato illo improbissime proscinditur, quam erga mutuam amicitiam animi sui studium declaret, — idque cum ipsius Maiestati, tum maxime exteris hominibus patefaciat, qui non poterunt non aliena a mutua eius Serenitatis cum sua Maiestate coniunctione suspicari, si videant publice apud eius Serenitatem suae Maiestatis calumniatorem proditoremque versari, haec vero Maiestatis suae postulata iusta honestaque apud eius Serenitatem locum minus reperiri. Fecêre hoc saepius Summi et Clarissimi Principes atque Imperatores, cum Romani, tum aliarum potentissimarum gentium homines, neque id amicis tantum, verum interdum et hostibus fecêre, ut proditores vinctos traderent, et fecisse eius Serenitatis bonae memoriae patrem sibi, etiam tum in Transylvaniae principatu constituto, et meminit et libenter praedicat, ut profugum ac proditorem similem Constantinopoli ad se in Transylvaniam mitteret. Quo

sibi magis eius Maiestas pesuadet eius Serenitatem, tum aequitate rei, tum mutuae benevolentiae studio, tum paterno aliorumque Summorum Imperatorum ac Regum exemplo adductum iri, ut Maiestati suae gratificetur et nefarium illum hominem sibi vinctum transmittat. Praeterea non potest sua Maiestas non conqueri de Petri Ianiscoli, qui hoc tempore Transalpiam ditionem ab eius Serenitate obtinet, hominis importunissimi et iniquissimi iniuriis, qui cum quovis potius, quam cum Maiestate sua, confinium tranquillitatem et vicinitatis iura observare instituit, ac quo (qui) ab initio infestum erga Maiestatem suam animum ostenderet; cum in eam provinciam pervenisset, nullis tum atque adeo nedum quidem literis appellavit, quod mos et confinium ratio, mutuaque suae Maiestatis cum eius Serenitate, a qua ille provinciam accepit, amicitia postulabat; accedunt graves iniuriae, quibus subditos nostros mercatores inprimis, qui suas illis in locis (negotiationes) pro consuetudine temporum superiorum ac pactorum ratione exercent, vexat et spoliat; qua quidem violentia iniuriaque facit, ut hoc tempore negotiationes, quae olim nostrorum subditorum illa in loca magnae fuere, magno cum detrimento eius Serenitatis redituum omnino iaceant et extinctae sint. Progreditur vero longius etiam eius protervia, et in servitores suae Maiestatis se exercit, quos ille per eam provinciam proficiscentes, semel atque iterum detinuit, excussit et iniuriis affecit; literas etiam ad nos scriptas iis, qui perferrent, eripuit et resignavit; cumque in illis eorum, quae suspicaretur, nihil reperiret, apertas ad suam Maiestatem contemptim remisit. Denique ita se gerit, ut Regiam Maiestatem, quae eius Serenitati summa amicitia perpetuisque faederum pactis imprimis coniuncta est, quotidie summa insolentia violet et lacesset, cùm cum vicinis aliis negotia ac consilia, in primis vero cum Rubero Caesaris Germanici praefecto consilia habeat; provinciales itidem et exteros, et maxime Maiestatis suae subditos, negotia isthic exercentes vexet et expilet, quaeque compilat, alia in loco clam transferat, ut dubium nemini sit, quin tandem per fraudem et cum incommodo eius Serenitatis se iis cum rebus atque opibus, quas pernimias contrahit, alio subducturus sit. Conqueritur igitur Regia Maiestas gravissime de illius protervia et iniuriis, et eius Serenitatem de hominis improba mente admonet expetitque, ut eius Serenitas incommodis maioribus occurrat, neque diutius per illum aut perturbari finitimorum Maiestatis suae subditorum rationes negotiationesque,

aut ipsius Maiestatis dignitatem contemni, ac facilitatem qua sibi Maiestas sua pactorum cum eius Serenitate sibi intercedentium causa adhibendam putavit, diutius laedi patiatur; — quin potius ut eius Serenitas hoc potius Maiestati suae mutuaeque amicitiae ac pactorum integritati et ipsius Transalpinae provinciae finitimorumque Maiestatis suae subditorum tranquillitati et commodis tribuat, ut improbum et insolentem et fidei incertae hominem illa ex provincia removeat. Hoc Regiae Maiestati, pro suo cum eius Serenitate eiusque subditis amicae vicinitatis studio, ac sua pactorum sine ulla offensatione et nimia conservandorum cura, perquam gratum atque adeo ipsi sibi atque illae Transalpinae provinciae commodo et utilitati factura est. Atque haec esse nuncius suae Maiestatis significabit, quae, ut coram verbis exponeret, a Regia Maiestate mandatum habeat, neque dubitare Sacram Regiam Maiestatem, quin eius Serenitas suae Maiestatis postulatis eadem facilitate locum relictura sit, qua sua Maiestas et antehac semper et hoc tempore eius Serenitatis flagitationes apud se plurimum valere sunt (scit или sentit). Haec nuncius primo in colloquio apud commemoratum Bassam exponet. In altero vero colloquio, si perspiciet Imperatorem Turcarum ad removendum e Moldavia Petrum Ianiscolum animum adiicere, addet, Regiam Maiestatem merito et vicinitatis et suorum subditorum causa, qui ea in provincia negotiationes magnas habeant, tum etiam ob pactorum integritatem, quam suae Maiestati cum eius Serenitate intercedant, de eo curam habere, quem eius Serenitas illi Ianiscolo rectissime sufficiat, ac habere se annos iam complures sua in aula hominem, eam ad rem perquam idoneum[1]) — Balassy Transalpinum, e genuino palatinorum Transalpinae provinciae genere ortum, quo nomine illum provincialibus optatiorem charioremque futurum existimet, hunc, spectata modestia et summa integritate innocentiaque morum, praeditum esse et posse eius Serenitatem sibi de ipsius fide et obsequio, ubi illum Transalpinae imposuerit, summa omnia polliceri. Quamobrem Sacra Regia Maiestas eius Serenitati hunc Balasium palatinatus Transalpini causa, etiam atque etiam commendare et intellegere, si ille provinciam illam ab eius Serenitate impetret, ab eo et vicinitatis et pactorum iura, quae cum eius Serenitate Maiestati suae finitimarum provinciarum nomine intercedunt, rectissime observatum

[1]) Въ рукописи пропускъ

iri. Ut igitur eius Serenitas huius Ballasii in conferendo palatinatu Moldavico ante alios rationem habeat, Maiestatem Regiam etiam atque etiam desiderare, et quo ea res ipsi Bassae et maiori curae sit, nuncius Sacrae Regiae Maiestatis ipsi nomine Balassii, si Moldaviam ab Imperatore Turcarum impetret et altero submoto consequatur, viginti atque adeo 80.000 Talerorum poterit polliceri.

Haec igitur omnia Sacrae Regiae Maiestatis nuncius hoc ex prescripto aget diligentissime, sibique clam habenda, neque ad quemquam Constantinopoli potissimum communicanda putabit, nisi quibuscum necessario agenda et tractanda erunt. Data, ut supra.

69.

LITERAE FIDEI.

Summo ac Potentissimo Principi, Domino Sulthano Amurati etc. Stephanus, Dei gratia etc.

Serenissime ac Potentissime Princeps, amice et vicine charissime! Etsi per literas Serenitati Vestrae de eius petitione, quod attinet fratres duos Tartaros illustres Aleb et Selameth Kierey, responderimus, tamen de nostro ea in re studio, pluribus per certum aliquem nuncium nostrum voluerimus facere cerciorem. Misimus igitur ad Serenitatem Vestram generosum Christopherum Dzierzek aulicum nostrum, qui quaecunque nomine nostro exponet, ut iis Serenitas Vestra plurimum fidei adhibeat, non secus ac si coram a nobis dicta essent, etiam atque etiam postulamus. Serenitatem Vestram bene valere cupimus. Datae ex castris nostris ad urbem Plescoviam, die 4 Septembris, anno Domini M.D.LXXXI. regni vero nostri sexto.

Stephanus Rex.

70.

LITERAE A SACRA REGIA MAIESTATAE. AD D. REGNI MARCHALCUM.

Stephanus, Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc.

Magnifice, syncere nobis dilecte! Cum, capta Ostrovia, de qua superioribus proximis literis Syncerritati Vestrae significavimus, Plescoviam movis-

semus, ad eam tertiis castris pervenimus, triduoque, postquam fieri proxime potuit, castra posuimus. Civitatem magnitudine ingentem, frequentem oppidanorum et e vicino nobilium atque agrestium hominum multitudine, nec parvo militum praesidio firmam, situ vero loci ipsius aequabili, et ex parte una flumine Wielica, praeterea muris propugnaculis, turribus lateritiis satis munitam, conspectu nostro comperimus. Munitiones qua oportunissimum esse iudicavimus, ex parte australi agi ad maenia iussimus, quae ingenti militum Polonorum atque Ungarorum labore, quinto tandem die effectae et quo oportuit perductae sunt. Ea enim, quae circa urbem planities est, maxima ex parte non terra, sed contiguis albi lapidis quasi tabulis constat, ut non tam fodiendae quam sarculis excindendae fuerint. Deinde, ubi murum tribus ex partibus biduo, summa vi tormentorum omnium verberassemus, proximis propugnaculis tritae (tribus) perfractis et muro patefacto, visum nobis fuit aliquem delectorum militum numerum intra ruinas immittere, qui diligenter explorarent idonea ne iam loca ad irruptionem effecta essent; verum non tenuit se ardor caeterorum militum, quin, non expectato eorum, qui loca explorare debebant, inditio, unà sublatis signis irrumpent. Geri vero res ex sententia ob loci intra maenia iniquitatem et praeruptum altumque descenssum non potuit, et tamen miles noster illo suo ardore locum ac propugnacula duo hostilia diutius tenuit et cum hoste acriter sclopetis depugnavit, tandemque imperio revocatus sensim se intra munitiones nostras recepit. Ex captivo, qui postea e civitate exceptus a nostris est, facile cognoscimus rem maiore cum hostium, quam nostrorum interitu ac detrimento gestam esse, parvus enim pro dimicatione acriore et longiore numerus ex omnibus nationibus, minimus vero e Polonica desideratur. Nos, qui in civitate hac summam belli pacisque versari videamus, omne nostrum studium, curam, conatum, vires in eam expugnandam diligentissime conferemus. Cum autem pro magnitudine rei et belllcorum casuum varietate, obsidio haec duci diutius possit, et ut Deus (cui confidimus) celerius conatus nostros fortunet, tamen cum committendum nobis non sit, ut autumnali et primo hyberno tempore pessimis tempestatibus, longissima et iniquissima via, magno cum iumentorum interitu et militum nostrorum detrimento (quod quidem iam bis perpessi sunt) nos hinc retro in Lithuaniam aut regnum referamus, hoc idem Syncceritatem Vestram hortamur, quod proximis lite-

ris hortati sumus, ut quomodo subsidia ad diuturnius bellum necessaria, minore cum negotio et temporis dispendio Respublica praebere possit, etiam atque etiam consideret, et senatoria sua cura in id sedulo incumbat, ne publica salus et praeteritarum rerum, quas contra hostem istum adhuc gessimus, facilitas (cui nos quidem opera, conatu, atque omni labore non deerimus) ab iis, ad quos ea maxime pertinet, quique una cum posteris suis omnem eius fructum capturi sunt, nervis subtractis aut tardius praebitis, periculose deseratur. Synceritatem Vestram bene valere optamus. Datae ex castris nostris ad Plescoviam, die XIII Septembris 1581, regni sexto.

Cedula manu Regia scripta.

Hortamur Dominationem Vestram: intueatur diligenter in studia hominum, ipse autem verbo et exemplo anteeat, easque sequatur partes, quae cum salute et dignitate nostra ac reipublicae quam optime conveniant, denique faciat nos certiores, quid omnimo sperare debeamus. Stephanus Rex.

Residua contributionum annorum praeteritorum, unde non parva accessio nervi sperabatur, non sunt temporibus in universalibus literis praefixis comportata nummo, et contributio ex decreto proxime praeteritorum comitiorum Warsaviensium promulgata, ne quidem hactenus ab ipsis exactoribus transmissa est vix enim aliquid tam residui, quam etiam ipsius modernae contributionis supra centum millium florenorum dispensatori traditum esse constat; cum ad minimum septingentorum millium florenorum summa ex praesenti contributione et ipsis praeteritorum annorum residuis cogi potuisse sperabamus, nunc vero vix unius quartualis idque non integri stipendiorum solutio praestari potuit, cum alii totius anni, caeteri vero trium quartualium stipendium emeruerint; peditibus vero tam domesticis, quam externis citra quinquaginta millia florenorum in quemlibet mensem erogantur, qui iam diutius retineri non poterint. Proinde exactores ipsi, qui neque literis nostris, neque officio suo moventur, similiter et capitanei, qui executionem tot extractionum prorogant, omnimo et serio in conventibus publicis admoneantur et urgeantur.

Altera.

Scriptis hisce literis nostris, Deus ad decimam septimam huius mensis diem res nostras satis feliciter fortunavit; nam cum hostis certis cum

copiis in urbem irrumpere per flumen de nocte cogitaret, a nostris custodiis, quas eam in rem et in flumine et in terra collocaveramus exceptus, partim demersus in flumine, partim cum se in ripam coniecisset, concisus est. Ex captivis et literis praesidiariorum interceptis constat, superiore maxima in irruptione plurimos ex omni militum genere hostes cecidisse, magnamque cladem Mozcos in civitate accepisse.

71.

LIST OD P. KANCZLERZA DO P. MARSCHAŁKA KORRONNEGO.

Isz Krol Iegomość pisze do Waszmości, daiancz znać de statu rerum praesentium, j ia nie chciałem zaniechać, abym tesz nieco do Waszmosci piszać nie miał, pewien bendanc, iako Waszmości rad sluzę, chenci Waszmości ku sobie. Króteze Waszmości oznaymuiancz, —summa rerum strony oppugnatiei sam miasta tego w nienagorszy klubie, aczkolwiek na pierwszem wstempie ardor militis uprzedził y wolą y sporzandzenie, iakie belo, z wientszą iednak szkodą nieprzijacioł, a naszą, a zwlascza Polaków, barzo małą, i nie iesteśmy sine spe bona, że sam, dalibog, labori et operi nostri Pan Bog błogosławić y dobrze zdarzić bendzie raczeł wrichle. O to tilko idzie, tu się odprawiwszi, czim dalei rzeczi poprzeć, a potrzeba zarazem poprzeć skoro, na początku zimy, nie daiancz się wiele roskurczić nieprijacielowj, (chcemyli richło sobie s nim koniecz uczinić y Rzeczypospolitei dobrze posłuzić iakosz, gdiby terasz w Starziczi, kendi tam glowę swą beł, obległ się beł, iusz by beło s nim po wszitkim prentko), a to poparcie inaczi być nie może, iedno żeby Król Iegomość nieodyezdzal, ani woysk sam z owand zwodzieł przes zimę, które czimby się sam pod ten czas zadzierzeć mieli, y iakoby w to potrafić bes odyachania sam z owand Krola Iegomości, racz Waszmość wyrozumiewać o tim animusze ludzkie, y z miłości Rzeczypospolitei y z ziczliwości wszego pociesznego Oyczyznie swey mily radzić o tim, y do tego wieść rzeczi y obiema renkoma się przicziniċ, żeby bes omieszkania beło sam co w renku, czimby woysko to beło zadzierzane przes zimę. Gdzieby wiencz to być niemoglo, mybyśmy sam z owand gementes et flentes wrócić się musieli; ale to rzecz pewna, żeby tego Rzecz-

pospolita nie odżałowała nigdi, gdzieby takiei pogodzie dobrego skonczenia rzeczi z nieprzijacielem tem upłynąć dała, y przewłoką w tim iaką sama siebie zaniedbała. Z obozu pod Pskowem, 16 Septembra 1581. Ian Zamoyski.

Po napiszaniu listu tego wziela Moskwa dobrą chłostę od nasz, 17 Septembris z soboti na niedzielę w noczi, na rzecze Wielikiei; chcieli 17 bathów w miasto wwieść.

Zawczorem przisla beła wiadomość, że 17 bath ludzi Moskiewskich do Pskowa noczą Wieliką rzeką wpaść mieli wolą. Czemu aby się beło zabieżało, (iakosz się zabieżało tak, ze się dobrze zdarziło) gdim poiachał z obozu sporzandzać rzeczi, iechał tesz prziemnie Koscieleczki, co go z renki Waszmości mam, y Czerny powinny móy, którego Zamoyska urodziła, y innych nie mało; w tim strzelono z działa z miasta, y kulą ugodzono Czernego w nogę w piętę, tasz kula zarazem przepadszi, Kościeleczkiemu palcze u nogi iedney utrąciła; bendzie iednak spodziewam się mogł dobrze na nogę chodzić. Miałem po te czaszi zawsze s tą młodzią klopotu y frassunku doszić, ilemkroć iedno z obozu ku miastu wyiachał, rozganiaiancz ie, aby się około mnie nie kupili, ale żeby roszipką iezdzili, a tom ich przecie tego oduczić nie mogł. W ten czas prawie anim się w tim obaczel, o czim inszem zamysliwszi się, iako to nie nowina temu, co takowe rzeczi ma na swey głowie, iako ia sam mam, zem ich od siebie nie odegnal. I takci oto nieszczęście to na nie przisło.

72.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO AD EUNDEM.

Oznaymuię Waszmości to, co być rozumiem wiadomości Waszmości godnego, choćci to non satis tutum, bo sam nietelko piszać, co się komu podoba, ale ani mowić nie wolno kolo sàm od tego; wszakże podymę tę przewagę gwoli Waszmości Panu memu miłośćiwemu. Iako się nam sam sturm nie wadal (nie udał) pierwszi, to iusz skand inąd wyrozumieć Waszmość bendziesz raczeł. Gabriel Bekiesz y nas Tlukomskj rotmistrz tam na ten czas od postrzałow gardła dalj; Kendi Peter na zakładaniu szańczów przed tim z działa w ud postrzelon, w tidzień po tim umarł; zawczorem tesz wyiez-

dzaiancz z obozu przi IMPanu kanczlerzu albo hethmanie (a hethmanie doziwotlnem, co niech bendzie secretum) gdi iachał za miasto dla zaszadzenia strazi na Moskwę, która, iako z ięzików wiadomość beła, przibyć wodą do miasta miała, iednem strzeleniem, na czwierć mile od miasta, postrzelon powinny Iegomości Czerny; wytrancieła mu kula pientę wszitkę, konia pod nim zabiła, zaś tasz kula Panu Kościeleczkiemu naszemu młodszemu IMPana Bidgowskiego sinowi, u nogi palcze odtrancieła, y koniowi pod nim nogę ucięła. O Czernym wantpią, aby żyw być miał, Panu Koscieleczkiemu zaś tuszą, chocz pozbeł palczów, zeby ani chramać miał. Iście beł s tego Iegomość załościw y frassowliw barzo; imputat imprudentiae, ze się około niego kupią barzo. Wielki Knias pod ten czas, kiedi Philon s Panem Troczkiem pod nos mu kurzą, tak, że ogniom s okna swego s płaczem się przipatrował, bo działo się to trzi mile od Starzicze zamku, miendzi Wolhą a Starziczą rzekamj, na wyssoki skale leżączego; co miał odpor ludziom naszem dać, to on w ten czas Theologią się bawi; sam odpiszuie xiendzu Possewinowj, musiał mu iaki podobno script podać, chcanc s schismatica uczinić catholica, dziwnie snać strwożony. Dowiedziawszi się o ludziech, siny z żonami y skarby do Iarosławia wodą wyprawieł, sam tesz gotów beł zwionąć dalei wodą także, iakosz zwionał snać; X. Possevinowi tesz wijeżdzać kazał, ale stę tim wymowił, że beł niegotów, a że tego pewien, ze mu nic Króla Iegomości woyska nie uczinią, ani się ich boi, gdisz za dozwoleniem Krola Iegomości tam iachał. Mieli się niektórzi snać z Dworu iego prosić sami przeciw ludziom naszem odpor im dać, ale nikogo puścić nie chciał, częścią nie uffa gim, czenścią strwożony boi się tracić ludzi, którich iusz nadtracieł. Owak wienez dobrze: kiedi tak malem ludziom (bo nie beło wszitkich s Panem Philonem a P. Troczkiem 4000) dał się z miesca ruszić, a nie dał im bithwy, nie mas iusz nadzieie żadny, aby z więtszemi woyskj Króla Iegomości zwianzać się miał. Iednak te są iego voces, że «teras krol Stephan ma pogodę na mię, mało poczekawszi y ia ią mieć bendę nań,»—czego boday, zdechnąwszi u nas w łykach, nie doczekał. Haec et alia pleraque zaczny Tatarzin, co w ten czas, gdi ognie około Starzicze widać beło, beł przi Kniazu na pokoiu, słyszał y wszitkiemu się przipatrował, ktori w noczi, położiwszi spać Kniaza, snać łożniczim u niego miał być, do P. Troczkiego na wiarę y służbę Krola Iegomości zbieżał;

przed Królem Iegomością in magna senatorum et aliorum plurimorum frequentia przed kilką dni pytany z ossobna o każdą rzecz dostatecznie upowiedział.

Tey noczi naszi w mili stand, za miastem gromili Moskwę na wodzie, co 17 bath chcieli przibyć do Pskowa, ale to Waszmość dostatecznici wyrozumieć raczisz z tego spisku, który Waszmości possyłam; także sporzandzenie, iakie beło na on czas do sturmu, które ludzie gloriae cupidi uprzedzili, s tego drugiego spisku wyrozumieć Wiszmość bendziesz raczeł. Wczora za pewną rzecz z ienzika Moskiewskiego wiecz miano, acz iusz przed tim u woyska o tim beł rumor, ze Król Szweczkj Narew pod Moskiewskiem w tim xzienziczu wziął sturmem. Iście czisti swagier, ze to odbiera, ocz my sam woiuiem, iakoć upatrzeł pogodę. Dat. ex castris pod Pskowem. 17 Septembris 1581.

73.

INSTRUCTIO ORDINIS AD ASSALTUN.

Ex parte munitionum Polonicarum:

Primi praecesserunt Poloni 20; debuerunt explorare fossas diligentius, posteaquam ii, quae de fossa cognoverunt, retulerunt. Ad assaltum imprimis praecedere debebunt 50 selecti ex cohortibus Germanicis, qui oppugnationibus alias interfuissent. Iis datum erat negotium, ut explorarent, qualis esset ad irruptionem aditus, qui si esset bonus, simbolo — Gott mit uns — signum dare debebant, ac tum cohortes omnes germanicae illos debebant sequi. Germanicis cohortibus suppetias ibat D. Uhrowieczki cum aliquot rothmagistris-Wybranowskj, Serny, Charlewskj, Gloszkowskj, Nath, Georgius Chorwath; istis suppetias ferebat (sic!) D. Stadniczkj, D. Pieniążek cum suis, qui voluntarie cum illis ibant, atque hi erant omnes ex equitibus et animis et armis parati; erant ordinati alii rothmagistri equitum-D. Incisor et D. Andreas Orzechowskij; peditum vero rothmagistrorum nomina nescio, sed erant multi. Ii expectabant apud cophinos imperium, ut sive irruptioni (si id quod plerumque hoc tempore solet accidere) obsisterent, sive in quamcumque aliam partem necessitas foret, imperio ducis, qui ad cophinos praesens erat, parerent.

Eventus rei:

Poloni 20 missi explorarunt recte fossas. Germani cum ad turrem et murum, fractum a Polonis, accedere debuerunt, primi eo progressi aliquantisper reliqui ad murum fractum ab Ungaris se contulere, quos et primi illi sequere necesse habuerunt.

Ex parte munitionum Ungaricarum:

Ungari a peditibus quibusdam, qui murum subierunt nec recte omnia explorarent, persuasi omnia plana esse, impetum ad murum a se fractum dedere-Uhrowiecius, Wybranovius, Charlevius, Gloscovius; cum in murum Ungari signum intulissent, ne viderentur socios deservisse, et ipsi turrem alteram occuparent. Iis suppetias ivit D. Stadniczki et D. Pieniązek, sed sub eam turrem, quam Poloni occuparent, cum ex ea angustus ac prope nullus in urbem esset aditus, primo ac secundo pulvis iniectus, tertio igne ab hoste fundamentis illato et concepto, ut plane trabes omnes arderent, receptui signum a generali datum periere ad 50 homines. Ungari etiam, cum diu tenuissent locum, nec difficultate aditus superare possent, revocati sunt. Captus boiar Moschoviticus retulit se vidisse nuncium ad Ducem, qui in arce multos cecidisse diceret, solaretur tamen suos, quod et nostros non paucos cecidisse diceret. Stephan Missienko boiar ex arce pridie dum prodirent, paulo ultra portam aliqui hostium captus, dicit, tum multos alios caesos, tum Michaelem Kosizki praefectum militum, cuius consilio et opera inprimis uteretur Ioannes Petri filius Suyski, qui praest Plescoviae.

XVII. Septembris ad Plescoviam.

Castra regia posita sunt versus flumen Czerolham, inde ad monasterium quoddam infra arcem et civitatem sunt ad 8000. passuum; id est positum supra flumen Wielicam, quod fluit ad maenia civitatis et arcis. Cognitum ex captivis ac excubiis hostem navigiis suppetias expectare, ac etiam aliqui primi vento secundo, velis expansis, summa cum celeritate urbem inirent. Inde re cognita, communicato cum rege consilio, cancellarius et praefectus Uhrovieccio, quid fieri vellet, demonstrat, ac inprimis ex mandato regis, duas naves repertas ad flumen in aquam demittit, iis Bame-

lium et Ketterum cum peditibus Germanis imponit, Polonos quosdam pedites adducentes in littore excubare iubet, Alexandrum item Iawinski, capitanei Lucensis filium cum sua equitum turma, ut in angustia temporis pro nocte prima curare potuit. Quae primum a Gdova arce ex iis copiis, quod suppetias veniebant, navicula excurrit, illata inter duas naves graviores, mobilitate sua, adiuta summa celeritate, retro refugit. Alia etiam ex arce tentavit reditum, sed, animadversa custodia, subito se in arcem recepit. Sequenti die maiores eo a castris translatae copiae equitum (castellani Warszaviensis et Bielavii turmae, Lithuani trecentos addidere ad latus equites D. Pronski 150, Uhrovecius suos ad se 150 pedites advocavit) flumen ipsum trabibus ac cathenis ex mandato cancellarii impediunt. Ad maiores duas naves adiecta minora aliquot et agiliora navigia, a Iacobo Bessobrasow et Ivano Offucomeiow ducebatur; in mandatis habuit in arcem irrumpere vectis 17 navibus, vento secundo, expansis velis, ac ad pugnam paratus, summa cum celeritate Plescoviam ingredi tentavit, sed serpit ad iniectum flumini cathenarum et trabium impedimentum, inde bombardis ex navibus regiis ac ex littore exceptus, profligatus est. Hostes partim caesi, partim mersi, maior pars in adversam ripam exiliebat, sed et ii ab Ungaris, qui ultra Wielicam flumen curabant, excepti, ac item immissis peditibus ac equitibus Polonis, qui eos tota die sequenti persecuti sunt, capti ac trucidati sunt. 150 nobiles Boiari fuere. Alter dux hostium Iwanus captus, alter Iacobus periit.

Dnia 18 Septembris, więzień prziwiedzion od Kardassa slugi IMPana woiewodi Braczławskiego. Więzień ten po sturmie nazaiutrz wysłany iest z miasta do zamku Moskiewskiego Gdowa.

Hospodinu Dimitru Andrzeiowiczu Wasiley Suyskij y Iwan Suyskij s thowarzissmi y Sulmen Bulhaków y Offanas Walichin czołem biją. Pisaliśmy do was częstokroć, isz Król prziszedł do Pskowa y z dział do zamku biie, y wybieł zamkowe ściany y basti na wielu miescach, y w sturmie wiele dzieci boiarskich y strzelczów y kozakow y puskarzow y czarnych ludzi pobili y poranili, y innych wiele ludzi y s temi, a wy nam na posiłkę ludzi nie prziślecie. I wy Hospodinie co za rzecz czinicie, czemu Pskow wydaiecie za pośmiech, chociaszby wam y Hospodar nic nie kazał, wybyście się y sami domyslili, ze w Hospodarskiey oyczyznie pomocz uczi-

nić. Bo y Hospodar wam to roskazał, o czem my do was pissać bendziemy, żebyście nas posłuszni beli, a wy po Hospodarskiemu roskazaniu nie czinicie y nassego pissania nie słuchacie, y waszem niedbaniem Hospodarskiemu dzieło wzgarda czini się, a wy Hospodinie rossaudźcie,— po grzechom które poruszenie uczini się nad Pskowem y nam gdzie zić. A Bog zachowa Psków, y waszi ludzie bendą wssitkie u was, a przedsię wassem ludziom możne ieziorem y Wieliką rzeką, a wy Hospodinie nie uczinicie tego, co wam nie przesłać nam ludzi na przibawkę czasu tego. A o innych rzeczach roskazaliśmy do was z Andrzeiem Wołosniowem słowem.

74.

LIST OD P. MARSCHALKA NADWORNEGO DO P. MARSZALKA KORONNEGO.

Iesteśmy sam pod Pskowem mało nie odetrzech niedziel, który, na Inflanti iadancz, sześdziesiant mil od Wilna telko lezi, od Połoczka także 60 wyachaliśmy, a od Połoczka do Wilna omijaiancz Inflanti 30 mil z drogi. Wieleia y Krasnegohorodka odbiezała Moskwa. Ostrów zamek murowany na drodze Pskowski, a pierwy Woroniecz na poły moczą, na poły poddaniem do renku przissedł; na innych zameczkach, ba y na wszitkich zameczkach w Inflanciech płocho siedzi Moskwa. Tim tesz czaszem P. Troczki s P. Philonem woiewodą Smoleńskim złączіwszi się na Witepsko prosto wyprawieni; za Turopczem ius to exercitu kilka tisienczi woyska maianc, plundrowali ziemię nieprzijacielską w bok Moskwy asz ku zamkowi Starziczi, gdzie sam Wielki Kniasz y poten czas iest, y iusz się zdrowo wrocieli ku Wielkiemu Nowogrodowi. Nieprzijaciela kilka razi gromili, richłei go sukaiancz, bo im nigdi nie smiał nie tilko bitwy dać, ale y na nie nacierać; strach tedi ogarnał nieprzijaciela Króla Iegomości y iescze nie iesteśmy bes nadzieie pokoiu, że go prosić stateczniei iusz kiedi bendzie, zwlascza za tim tam iachaniem X. Possovina posła papieskiego, a ktemu że snać ludzie króla Sweczkiego Narew, która 30 mil od Pskowa lezi, oblegli. etc.

Nam o Pskow idzie, bo ten wziąwszi, nie tuszemy, aby sam nam co innego trudności zadało, bo rownego temu Moskiewski nie ma drugiego; wssitko iest w murze, które acz nie zrowna z naszemi murowanemi miasti,

iednak wielkością przerowna, y ma tesz suum splendorem w owych sam pułnocznych kraiach, iednak słabe iest; ale nam apparati troche omieskały, y to że się żołnierze ruszić besz pieniędzi nie chcieli z liesz, y tak nam Iunius et Iulius upłynął; pewnych my iednak nadzieie o dobrich succesiech, y tego za pomocą Bozą dostaniemy miasta, na czteri części murem rozdzielonego. Mieliśmy iusz dzis tidzień sturm do nich, ale isz troche beł kwapliwy y niepodobny, odesli naszi; wienczei ich 150 nie zginelo; siela tam ślachciczów y zacznych ludzi upraszało się, iednak ich wienczei piąci nie zgineło, a z Wengrów P. Gabriel Bekiesz y P. Sekel Andreas; P. Kendi Peter tesz z rany od działa umarł, ale przed tim nisli sturm beł. Czauszaśmy tesz sam odprawieli, który beł po Czariki Tatarskie przijachał, co ie beli Nizowczi poymali.

Iusz to tesz Waszmość, moy Miłościwy Pan, pewnie wiedzieć raczi, ze Iegomość Pan kanczlerz koronny iescze w drodze u Worończa od Króla Iegomości postawion iest głównem hethmanem na tę expeditią, zaczim Iego Mość nad dworem y chorągwią dworską iurisditią wziąć chciał, daiancz mi ią znowu s swey ręki, iako temu, ktorim do tego aptus. Iam na to powiedział, żem ia iusz dawno przisięgły urzendnik koronny, nie potrzebuię na ten czas urzendnikiem być u Iegomości. W tim tesz Iegomość sandzić chciał causi dworskie, y tak y do tich czassów rozumie, y tamże pod Worończem zaras P. Golkowskiego Trukczassa wziął do więzienia swego hethmańskiego o iakiś przeciw artikulom woiennem wystempek albo obłądzenie. Czinilem kolo tego instantiae wielkie, ale Krol Iegomość powiedział, że mu się tak zda, że artikuly woienne sam tilko główny hethman exequuie nad kozdim, nemine excepto. Ia słyssancz to od Króla Iegomości, a wiedzancz s kim rzecz, a wiedzancz ze Panowie Radi owe sam małoby dotarli, a PP. marschałkowie oba Lithewsczi w obozie swym sam, w to się nie wdawaiancz, tak cicho siedzę, nie chcancz wiedzieć, aby mi się kto wdawał w iurisdictią sądow y roskazowania, a w innych rzeczach swoię porę za przignaniem Króla Iegomości. A tosz Miłosciwy Panie, ysz Waszmość tego urzendu iest przedni Pan, proszę o radę, a możeli być, y pomocz, bo ia IMPanu kanczlerzowi rad służę, iako dawno, ale w tei mierze trzeba mi tak postempować wedle przistojności moiej. Ex castris, 15 Septembris 1581. Andrzej Zborowski Marschałek Nadworny.

*

75.

LITERAE AB EPISCOPO BRITTONORIENSI AD EPISCOPUM POSNANIENSEM.

Reverendissime Domine! Priusquam ex Lithuania in patriam discederem, eos expertus sum reverendissimi episcopi Vilnensis in sua dignitate tuenda, audaciaque haereticorum hominum coërcenda spiritus illudque animi robur, ut facile mihi persuaserim praeclare brevi cum ecclesia Dei in Polonia actum iri, si plures nostri ordinis eius exemplum sequuti ad consimilia decoris ornamenta inflammarentur. Ipse enim authoritatis atque jusjurandi sui memor et haereticos libros palam coram auctoribus inspectantibus et gementibus comburi imperavit et edicto suo vetuit, ne quis postea eos vel venales in civitate sua Vilnensi haberet, vel de integro iniussu suo typis excuderet atque divulgaret; iis addidit, ne quis mortuorum haereticorum, cuiuscunque sectae ii fuerint, ante aedes suas funus duceret, cadaveraque eorum efferret, qui secus fecerit, non impune laturum. Iis fortibus dictis et factis perculsi haeretici usque eo animo consternati sunt, ut de deducendis exequiis mortuorum ante aedes episcopi sponte remiserint, et sibi maiora multo atque graviora imminere vereantur. Hoc in genere spectatae indolis ad omnem virtutem adolescens Stanislaus Radzivilius episcopi frater germanus ita egregie in defendenda propagandaque fide catholica sese gerit, ut omnibus admirationi sit. Quae cum sint magni cuiusdam episcopi et viri facinora, nihil prius habui in hoc discessu meo, quod cum Reverendissima Dominatione Vestra conferrem et simul congratularer. Etenim confido Reverendissimam Dominationem Vestram pro sua virtute ac pietate non facile passuram ab adolescentioribus in munere suo vinci, et tantam summae laudis gloriam sibi a quoquam praeripi. Quod ut faciat, etiam atque etiam hortor atque oro. Institutam autem inter nos amicitiam ego vel absens usque eo religiose colam, ut ne minora quidem vel officia vel studia, quae a me proficisci poterunt, Reverendissima Dominatio Vestra sit desideratura. Opto Reverendissimam Dominationem Vestram in Domino semper valere. Warsaviae die 9 Septembris 1581. Joannes Andreas Episcopus Brittonoriensis.

76.

EDICTUM. GEORGIUS RADZIWIL, DEI GRATIA EPISCOPUS VILNENSIS, DUX OLICAE ET NESVISI ETC.

Traditum nobis per Dei gratiam munus custodiendi Christiani gregis exequi diligenter studentes perspicientesque nihil magis infecisse populum nostrum, quam pravorum adulterinorumque librorum impressionem et evulgationem, in eo praesertim navare operam nostram intendimus, quod Sanctorum Patrum decretis et nuper constitutionibus synodi provincialis metropolitanae ecclesiae Gnesnensis nobis maxime est iniunctum, ut pessimum genus librorum haereses, blasphaemias maledictaque continentium, quantum per nos fieri poterit, explodatur et exterminetur. Mandamus itaque universis et singulis, bibliopolis et librorum quorumcunque venditoribus, qui in hac urbe officinas habent aut libros venales quoquomodo exponunt, ut indicem omnium et singulorum librorum, quos vendunt, nobis aut officiali nostro ad hoc deputato ostendant, neque librum aliquem prius vendant, quam index ipse a nobis vel ab officiali nostro praefato fuerit examinatus et per subscriptionem approbatus. Impressoribus autem omnibus librorum praecipimus districte et mandamus, ne librum aliquem cuiuscunque qualitatis, neque parvum neque magnum, neque folium etiam unum imprimere audeant sine expressa licentia, quam a nobis aut officiali nostro petere in scriptis et obtinere, illamque in fronte libri impressam opponere debeant et teneant. Si quis autem huic mandato sive edicto nostro non obtemperaverit, praeter ammissionem librorum paena etiam vel peccuniaria vel corporali ex sacrorum canonum perscripto mulctabitur. Datum Vilnae in palatio residentiae nostrae, 12 Augustis 1581. Ludovicus Fulgineus Cancellarius de mandato.

Illustrissimus Dominus Stanislaus Radzivilus in oppido seu civitate sua Olica non patitur aliquem haereticum habitare, quinimmo omnes illos expulit et eorum synagogas evertit. Ruthenis etiam edixit se non posse eos amplius ferre, quare vel coniungant se cum ecclesia latina, vel discedant, minaturque, nisi convertantur, velle eorum ecclesiam diruere, ac certum praestituit tempus, infra quod latinae ecclesiae se coniungere debeant, aut

abire, relictis bonis. Interea tum compellit hos atque alios catholicam ecclesiam invisere, ibique divina officia et sacram contionem audire.

Exturbavit ex eodem loco omnes ministros haereticos, et quoniam capitaneus loci item haereticus quendam praedicantem clam aliis penes se retinebat, aususque est nebulo in angulo civitatis concionari, deturbatus de suggestu turpiter virgis caesus fuit publice per universam civitatem, et capitaneus propter eam causam fuit eiectus a capitaneatu.

Familiaribus antiquis parentis sui eam obtulit conditionem, ut aut convertantur ad fidem catholicam, aut dimittant bona, quae obtinent ab eo.

Neminem recipit in familiam suam, qui haereticus sit, immo quendam sibi gratissimum familiarem ideo domo exegit, quod obstinate haeresim retinebat.

Fundamenta iecit lapideae ecclesiae in oppido Olicae sub invocatione S. Crucis, et brevi fabricam totam absolvet, et in caeteris suis bonis sive in Volhinia sive in Lithuania in animo habet excitare ecclesias novas, et de suo dotem congruam adijcere ad sustentationem ministrorum ecclesiasticorum.

Ipse legit studiose bonos et catholicos libros, sua detque familiaribus suis, hoc idem ut faciant, et sedulo dat operam, ut haereticos ubicunque convertat, disseminat libros bonos, et aliis operibus piis intentus est.

77.

KOPIA PRZIWILEIU NA HETHMANSTWO P. KANCZLERZEWI KORONNEMU.

Stephanus Dei gratia etc. Significamus, quorum interest, universis et singulis. Quod cum nobis summae curae sit, ut rempublicam nostram rebus omnibus florentissimam, firmissimamque reddamus, eamque ad rem plurimum esse facturum arbitremur, si munera reipublicae amplissima quaeque diligenter conservemus, nos et ea de causa et necessariis expeditionum nostrarum rebus adductos, cum bellum contra Magnum Moschoviae Ducem ut diuturnius ita gravius gereremus, praetermittere noluisse, quin munus atque officium supremi campiductoriatus et generalis exercituum regni nostri omnium capitaneatus in republica pristina in dignitate et potestate, quae ante hac apud serenissimos

antecessores nostros ei muneri tributa fuit, conservaremus. Cumque toto regni nostri tempore, maximis difficillimisque nostris et reipublicae rebus, Magnifici Ioannis Zamoyski de Zamoscie, regni nostri supremi cancellarii et Cracoviensis generalis, Knyssinensis, Miedzirecensis, Krzessoviensisque capitanei nostri ut summam in nos et rempublicam fidem, ita animi, ingenii, prudentiae studiique de nobis et republica optime merendi magnitudinem plane singularem explorando cognovissemus, cuius opera et felicitate egregie cum aliis bellis a nobis, dum regnum nostrum Poloniae obtinemus, gestis, tum imprimis superiore proxima expeditione patefactis, ac cum exercitu peragratis densissimarum sylvarum et impeditissimorum locorum itineribus Wielisia et Zawolocia ab eo expugnata, ac in ipsa etiam Wielicolucensis oppugnationis administratione, nos et respublica usi essemus, recte et maxime ex usu reipublicae facturos nos esse iudicavimus, si illi potissimum ad omnium bellorum reipublicae gestionem, omnemque varietatem temporum atque rerum, quae accidere possunt, hoc munus hancque dignitatem supremi campiductoriatus et generalis omnium exercituum regni capitaneatus, ad extrema eius vitae tempora conferremus. Ac habito ea de re senatorum tam regni nostri quam magni ducatus Lithuaniae, qui nobis hoc tempore in hac nostra expeditione adsunt, consilio, ex omnium eorum sententia in senatus nostri consessu et praefectorum nostrorum militarium corona, ipsum commemoratum Joannem Zamoyski regni nostri cancellarium publica renunciatione per Magnificum Andream Zborowskj aulae nostrae marschalcum facta, authoritate nostra regia, supremum campiductorem et generalem omnium exercituum regni nostri capitaneum fecimus atque creavimus, quemadmodum etiam diplomate hoc nostro regio eundem facimus atque creamus, dantes illi et conferentes dignitatem, praeeminentiam, auctoritatem, jurisdictionem omnem in omnes et universos cuiuscunque dignitatis, praeeminentiae, status, conditionis ac nationis homines, qui in exercitu nostro regnique fuerint, denique campiductores tam Russiae quam aulicorum, et aulicarum copiarum ac alios quosvis exercitus praefectos, denique omnem universamque potestatem, quamcunque ante hac alii optimo jure supremi campiductores et generales exercituum regni capitanei, ac inprimis Magnifici Joannes à Tharnow et Nicolaus a Sieniawa supremi regni campiductores ac capitanei generales, temporibus divini Sigismundi

Augusti antecessoris nostri habuere aut habere debuerunt, eidem praedicto supremo campiductori et generali exercituum capitaneo damus et concedimus, promittentes verbo nostro regio pro nobis et Serenissimis successoribus nostris, quod, durante commemorati cancellarii supremique campiductoris et generalis exercituum regni capitanei vita, ab illo munus dignitatemque supremi campiductoriatus sive capitaneatus exercituum regni generalis nullo tempore adimemus, neque Successores nostri adiment. Mandamus igitur universis et singulis, cuiuscunque dignitatis, ordinis, status hominibus, inprimis vero exercitibus regni nostri, et in iis sive reipublicae stipendio conductis, sive sponte militantibus, aut in posterum militaturis aut versaturis, quibuscunque cuiuscunque nationis fuerint, ut commemoratum Magnificum Joannem Zamoyski regni cancellarium, pro supremo campiductore et generali exercituum omnium regni capitaneo habeant et agnoscant, eius auctoritati, iurisdictioni, imperio pareant, omnemque ei dignitatem, praeeminentiam, ius, denique omnia deferant et tribuant, quae unquam iis, qui optimo iure supremi campiductores et generales capitanei exercituum regni fuere, delata ac tributa sunt; neque secus pro gratia nostra fideque sua ac militaris disciplinae observantia, severitateque faciant. In quorum omnium fidem, has manu nostra subscripsimus et sigillo regni nostri iussimus sigillari. Datam ex castris nostris ad Voronecium, die undecima mensis Augusti anno M. DLXXXI. regni vero nostri, anno VI. Stephanus Rex.

78.

PRZEKŁAD LISTU CZESZARZA THURECZKIEGO, KTÓRI CZAUSZ KRÓLOWI I. M. PRZINIOSŁ Y ODDAŁ W OBOZIE POD PSKOWEM EODEM DIE.

Post usitatum titulum, facta salutatione nomine Potentissimi Imperatoris faelicissimo amicissimoque Regi Poloniae, ita sonant literae:

Filium nostrum Mehmet Chana, gratia et iussu Dei et secundum propheticam legem nostram, decrevimus curare circumcidi. Veteris ergo amicitiae causa, quae hactenus intercessit, ac etiamnum intercedit inter Potentissimos Turcarum Imperatores Serenissimosque Poloniae Reges, rogamus, ut Maiestas Vestra particeps quoque sit huius laetitiae nostrae. Et quoniam

propter negotia regni Maiestatem Vestram scimus fieri non posse, ut ipsamet huic circumcisioni filii nostri praesens adsit, iuxta receptam inter omnes principes consuetudinem, aliquem dignum hominem, qui nomine illius congaudeat nobis, loco sui ad nos mittat. Simulque senatores regni omnes, capitaneos, universamque plebem ac multitudinem Maiestatis Vestrae invitamus ad hanc laetitiam nostram, quam futuro mense Maio celebraturi sumus. Quodquidem nuncium nostrum per Jliam dapiferum et Czaussium nomine nostro denunciamus Maiestati Vestrae. Dat. Constantinopoli etc.

79.

PRZEKŁAD DRUGIEGO LISTU CZESZARZA TURECZKIEGO, KTÓRI TENŻE CZAUSZ TEGOSZ DNIA ODDAŁ.

Post hanc salutationem. Cum literae hae nostrae pervenerint ad Maiestatem Vestram, fidelis dignusque servitor et mercator noster nomine Mahmut, quem in Moschoviam quibusdam in negotiis nostris et propter necessarias res, ad celebritatem circumcisionis filii nostri, eamque laetitiam nostram pertinentes misimus, et de quo Maiestati Vestrae per literas nostras antea significaveramus, adhuc ibi subsistit. Pars quidem earum rerum pervenit iam ad Portam nostram, reliqua vero pars cum eodem mercatore, ut itidem reducatur ad nos, scribimus ad Moschorum Ducem, mittimusque ad eum cum literis servitorem nostrum Iosoff Mettertium,' quem cum rebus omnibus committatuque suo ut Maiestas Vestra ad Moschoviae fines tuto ac secure deduci, ac de salvo conductu ipsi provideri curet, iterumque inde cum mercatore eodem nostro isthic redeuntem per ditiones itidem suas, cum rebus omnibus, sine theloneorum exactione et absque ullo cuiusquam impedimento ad nostrorum dominiorum fines, iuxta mutua pacta, iubeat tandem reduci, rogamus. Dat. ut supra.

80.

KOPIA RESPONSU NA LIST TURECZKI.

Serenissimo et Potentissimo Principi Domino Sulthano Murathi, Imperatori Maximo Constantinopolitano, Asiae et Europae, Persarum, Arabum

Syriaeque et Aegipti Domino, amico et vicino nostro charissimo. Stephanus Dei gratia etc. Salutem et optatos rerum successus ac nostri mutui amoris continuum incrementum.

Serenissime et Potentissime Princeps, amice et vicine charissime! Attulit ad nos literas Serenitatis Vestrae eiusdem dapifer et Czaussius Ilia, quibus nobis Serenitas Vestra significat, se curaturam esse, ut serenissimus princeps D. Mechmet Chana Serenitatis Vestrae filius, secundum legem suam Maijo mense circumcidatur et nos eam ad laetitiam suam humaniter invitat, rogatque, ut aliquem ad Serenitatem Vestram mittamus, qui tum laetitiae Serenitatis Vestrae nostro nomine intersit. Cum igitur sciamus eam id pridem inter Serenissimos antecessores Serenitatis Vestrae, itemque nostros amicitiae sinceritatem fuisse, ut omnia, quae alteri eorum magnae alicui laetitiae fuerint, ea alteri etiam laeta acciderint, nos quoque, qui illam amicitiam utrique nostrum a Serenissimis antecessoribus nostris quasi per manus traditam omni constantia conservare cupimus, laetitiam illam Serenitatis Vestrae, quam ex Serenissimo filio suo capit, nobis perquam iucundam habemus, et de ea Serenitati Vestrae plurimum gratulamur. Quod vero ipsam celebritatem, quae mense Maijo futuro est, attinet, mandabimus oratori nostro, qui eo tempore apud Serenitatem Vestram erit, ut nostro nomine ea faciat, quae ad testificandam pro consuetudine Serenissimorum antecessorum nostrorum, laetitiam nostram tanquam regis Christiani pertinebunt. Serenitatem Vestram bene valere optamus. Dat. ex castris nostris ad urbem Pleschoviam die 26 Octobris 1581. regni nostri 6. Stephanus Rex.

81.

AD ALTERAS.

Serenissimo et Potentissimo etc. Quod Serenitas Vestra a nobis per literas petiit, quas ad nos servitor Serenitatis Vestrae Joseph Mettertius attulit, ut illum cum rebus omnibus comitatuque suo ad fines Moschoviae tuto ac secure deduci, ac de salvo conductu ipsi provideri curemus, iterumque cum mercatore Serenitatis Vestra Machmut redeuntem per ditiones nostras cum rebus omnibus, sine thelonearum exactione et absque ullo impedimento ad fines dominiorum Serenitatis Vestrae proficisci sinamus, il-

hadque utrumque pro mutuis inter Serenitatem Vestram pactis, et nostro studio Serenitati Vestrae prompte gratificandi libenter faciemus ac salvum conductum iam illi dedimus, deducique ad Moschoviae fines curabimus, iubebimusque, ut cum inde redierit, cum omni comitatu rebusque ad fines ditionum Serenitatis Vestrae per dominia nostra tute proficisci possit. Serenitatem Vestram bene valere optamus.

82.

KOPIA LISTU KNIAZA WISNIOWIECZKIEGO KASTELLANA KIIOWSKIEGO DO P. HETMANA PISZANEGO.

Iasznie Wielmożny Panie kanczlerzu. Panie a Panie dobrodzieiu mnie miloscziwy! Służby me nanisse etc. Oznaymuię Waszmości, Panu swemu miłoscziwemu, izem sam staraniem swoiem y iezdzeniem na Nis, przi czim beł dworzanin Iego Krolewskiey Mości Pan Koss, riczerstwo wssitko Nizowe zwiodł, s którim y ten poczet ludzi, który za pieniądze Iego Krolewskiey Mości przi sobie wiodę y com iescze do tego ludzi swych zwieść mógł, liczbą 1580 człowieka, wyprawiełem naprzod wodą w wierszch asz do Czeczirska zamku Iego Królewskiey Mości, a sam konno za nimi. Do którei kupy w thowarzistwo ze mną zwykley chenci swey riczerskiei, a miłości przeciwko maiestatowi Iego Królewskiey Mości Pana nassego Miłościwego, z dobrze niemałemi pocztami ludzi, starostowie Iego Królewskiei Mości przibeli, to iest: Kniasz Iarosz Zizemskij starosta Rzeczyczki we 200. P. Abraham Myszka starosta Owruczki, P. Sapieha młodi staroścde Chomelski s pocztem oycza swego, P. Kilian Liatosinski czasnik Kiiowski, który wyciągaiancz chudobą swą tey posługi nie omieszkał, tak tesz porucznik Ponizowski, P. Ian Oriszowski podstarosciez Czeczirskij y Propoyskij z ludzmi pana swego. Ziachawszi się, a wziąwszi P. Boga na pomocz, a sczęście Iego Królewskiei Mości Pana naszego Milosciwego, poslismy na granicę na służbę Iego Królewskiey Mości w kray Siewierskij, w ziemię nieprzijaciela Iego Królewskiei Mości Moskiewskiego, miesiancza Augusta die 15. maiancz Starodub po prawey rencze za rzeką Szudoscz, przes włość Poczepowską pod zamek Trubesk, który lezal nad rzeką Dzizną, doszić moczny samem położeniem miesca y opatrzony nowem budowaniem, ludzmi

y strzelbą; przesz wielki gwałth y męstwo ludzi naszich ogniem zburzeli y prawie na grunth spustoszeli, przi którem ludzi nieprzijacielskich od szable y ognia kilka tysieczi na placzu zostało, skądeśmy tesz wielki plon wygnali, isz dobrze liczbą ludzi naszich przechodzieł, pospołu z Woiewodą tamesznem, który od Kniaza Wielkiego Moskiewskiego na tim zamku beł, na imie Hrehorem Radzilowem; y tam tę włość sablą y ogniem popustosziwszi, puszczaiancz zagony, sliśmy nazad ku państwu Iego Królewskiei Mości. A woiewodowie Moskiewsczi z zamków pogranicznych Siewierskich, iako s Putiwlia knias Wasiley Chiłkow, s Nowahorodka kniasz Wasiley Szczerbatij, s Staroduba knias Michailo Mezoczki, Iaków Pronczistczew sprawcza od Kniaza W. pogranicza tego, y wathaman kozaków Dońskich Stephan Modywanin y z innych zamków, iako s Rilska, z Branska, z Poczepowa, z Orlia, maiancz ludu kilka tisieczi zebranego, zasli nam beli wprzod na przewozie u rzeki Sudoszczi, przes którą się ia telko s pomienionemi Pany starostami Iego Królewskiey Mości a swem pocztem beł przeprawieł, a kozaczi, isz się beło spoznilo, na drugiei stronie zanoczowali. O czim Moskwa wiadomość wziąwszi, isz się lud rozdwoył, na obosz moy bes wieści ze dwu stron, z iedny pieszo, a z drugiei konno uderzela, ktorimeśmy bitwę dali; a ci tesz ludzie naszi z drugiei strony rzeki prziść nie omieszkali, gdzie za pomocą Bożą, a szczęściem Iego Królewskiei Mości poraziełiśmy ich nie mało, że ich na placzu zostało przes 1500 pobitych, a my sami s łaskiei Bożei dobrze zdrowo y cało ze wszitkim riczerstwem do państwa Iego Królewskiei Mości przisliśmy. Za co pokornemi y uniżonemi prozbami swemi Waszmości, swego Milosczìwego Pana proszę, aby ta posługa moia y wszego riczerstwa Iego Królewskiei Mości Panu swemu Milosczìwemu, przes Waszmożci mego Miłościwego Pana, iako glowy y wodza wssitkiego riczerstwa beła zaleczona, y od Waszmości, mego Miłościwego Pana za wdzieczne beła przijenta. A w potrzebach tego riczerstwa Nizowego, także y tego, które za pieniądze z łaskiei Iego Krolewskiei Mości wiodę, y w innych piszałem do Iego Królewskiei Mości, dawszi instructią temu sludzę memu Andrzeiewi Skarzewskiemu, wedle którei pokornie y uniżenie proszę, aby się Waszmość, moy Milosczìwy Pan, iako milosnik ludzi riczerskich, włożić do Iego Królewskiei Mości raczeł, aby ten sluga móy s temi potrzebami bes omieszkania mogł być odprawion,

gdisz ia s strony potrzeb moich wszelakich nie mam ni w kim innym nadzieie, iedno naprzod w Bodze a w łascze Waszmości, mego Miłosczïwego Pana, którą ia wiecznemi czaszi nanisszemi służbami swemi, gwoli Waszmości, memu Miłosczïwemu Panu zasługować bendę powinien. Co ia wszitko Miłosczïwy łascze Waszmości, mego Miłosczïwego Pana poleczam, maiancz w niei zupełne uffanie, że za miłosczïwą przieziną Waszmości, Pana swego Miłosczïwego mnie te koszti y utrati na służbach Iego Królewskiei Mości Pana swego miłosczïwego, na kórich iużem się by Iis wyciągnął y oyczizny swy własny nie mało zawiodł, bendą nagrodzone. A s tim po drugie samego siebie etc. Dat. z Brazinia Octobra 8, 1581. Waszmości mego Miłosczïwego Pana powinny y nanissy sługa, Michał Wisniowieczki, kastellan Kijowski renką swą.

83.

LITERAE A SACRA MAIESTATE REGIA AD D. REGNI MARSSALCUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Quae a Serenissimo Sueciae rege in Livonia gerantur, perscribere Synceritati Vestrae caeterisque regni nostri consiliariis majoribus visum nobis est. Iam is anno superiore proximo, cum ad Plescoviam ducturos nos esse exercitum arbitraretur, copias suas ad Narvam misit eius portus expugnandi causa, verum quod Plescovia tum ab obsidione nostra libera esset, ita Narvensibus ab ea succursum est, ut irriti Suecorum conatus fuerint et, non levi detrimento accepto, exercitus ab incaepto discesserit. Hoc anno, cum eius Serenitas per opportunitatem belli nostri iterum in Livoniam copias suas misisset, dum hoc loco hostem gravius distinemus, atque omni Livonia non tantum nova eius subsidia excludimus, verum etiam praesidia pristina magna ex parte inde educere et ad hunc locum tuendum contrahere cogimus, haeque omnia recuperandae Livoniae causa facimus, de eaque cum hoste tractamus, a tegro nostro Narvam et propinquam Narvae arcem Ivanogrodum et vicam universam maritimam oram prope Pernaviam, quatuor ea arcibus Iode, Leal, Tekel et Hapsel, cum pleraeque ab hoste desertae essent, occupavit. Qua de re quomodo quidque nobis agendum sit, hortamur, ut Synceritas Vestra

consideret, nosque suo de consilio faciat quamprimum certiores. Bene valeat Synceritas Vestra. Dat. ex castris nostris ad Plescoviam die 1. Novembris, anno Domini MD. LXXXI. regni nostri VI. Stephanus Rex.

81.

LITERAE AB EADEM SACRA REGIA MAIESTATE, AD D. REGNI MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae. Magnifice, syncere nobis dilecte! Quo consilio nos, cum hostis omnem iustae pacificationis rationem atque adeo spem vanitate et perfidia per oratores suos sustulisset, Plescoviae potissimum oppugnationem susceperimus, Synceritati Vestrae, cum primum ad Voronecciam cum exercitu pervenissemus, pluribus perscripsimus. Rectissime vero nos facturos esse, cum a consiliariis nostris, qui adsunt nobis, tum aliis militari scientia praestantibus viris iudicatum est: si in ista hostis tergiversatione studioque ducendi belli, caput quodam modo et ad ea recuperandum, quae recipi maxime reipublicae interesset, et ab hoste fraudulento certiorem evincendum aggrederemur, quae quidem sive quis Livoniae universae liberationem sive facultatem, qua suis penitiores etiam Mosci (Moschi) ditiones oppugnandi spectet, quin in urbe Plescovia sita sint, dubium esse nemini potest. Cum vero dum ad Plescoviam exercitum duceremus, neque urbis amplitudinem, neque magnitudinem praesidii bellicique apparatus, qui ea in urbe esset, plane ignotam haberemus, notissima vero nobis esset eventuum bellicorum incertitudo, mature providendum, si forte res se difficiliores nobis dedissent existimavimus, eoque iam tum Voroneccio ad maiores omnes regni nostri senatores scripsimus, ostendimusque, si aut tarditate successuum, aut hostis pertinacia serius a nobis bellum pace sancita conficeretur, aliter nos facere non posse, si maxima reipublicae incommoda, quae tum recensuimus, vitare vellemus, quam ut cum exercitu in solo hostili hybernaremus, cursumque rerum gerendarum omni perseveratione tantisper continuaremus, quod hostis a nobis ad eas conditiones, quas nostra et reipublicae dignitas, pacisque certitudo requireret, perductus esset. His pernecessariis nostris et reipublicae rebus, cum subsidia proximis comitiis decreta, non satis esse perspiceremus, hortati ut Synceritatem Vestram, ita alios regni nostri senatores maiores fuimus,

dispicerent, possent-ne minoribus primum conventibus habitis, deinde in conventibus generalibus sive regni comiciis necessitatibus regni consuli et bello diutius gerendo, ii nervi, qui requirerentur, comparari, quod quidem nos rebus bellicis et tutius administrandis, et ocius perficiendis aptissimum esse perspeximus. Cum vero dubitanter nobis responsum fuerit, an istis conventibus generalibus res tota confici posset, nos quidem in magna et temporis angustia et rei properandae necessitate, nullis aliis literis ad senatores regni maiores missis (cum earum vim atque summam priores nostrae ad Voroneciam scriptae habuerint) hoc, quod consultissimum esset et maxime expedire intelligimus, in conventibus generalibus ita nobis urgendum esse iudicamus, ut si iis locis res non concludatur, eadem opera usitatum pro more maiorum ad generalia regni comitia aditum progressumque faceremus. Indicimus igitur minorem conventum Srzedensem ad diem XXIX mensis Decembris, generalem vero Colensem ad diem XII mensis Ianuarii, quem ad conventum ab exercitu nostro internuncium nostrum missuri sumus, qui et de statu rerum nostrarum, quid gestum sit, quidque geramus et geri posse existimemus, exponat, tum ostendat, quid publica necessitas, quid ratio belli diuturnioris requirat, denique hortetur, ut necessaria subsidia istis in conventibus maioribus, absentibus nobis, decernantur. Hortemur igitur Synceritatem Vestram, ut conventui isti intersit, cum internuncio nostro consilia sua communicet, omne suum studium, auctoritatem, curam atque operam eo conferat, caeterorum etiam voluntates sententiasque eo inclinare contendat, quo nos, non nostra (qui nihil e bello hoc praeter quam incredibiles capimus et animi et valetudinis molestias) sed reipublicae causa rem deduci desideramus. Quod si postulationi nostrae locus in conventibus illis generalibus non relinquetur, nos quidem praedictum monitumque volumus nostrum cum exercitu ex hostili ditione discessum, hostem acceptis iam a nobis calamitatibus ac metu (si caepta continuemus) impedentium atque urgentium maiorum malorum admodum fractum, et animi et copiarum viribus iterum erecturum, bellum nobis deinceps et diuturnius et fortasse difficilius futurum, maximam temporis ad res gerendas opportunitatem contrahendis ex locis longinquissimis, tam regni nostri, quam externarum nationum militibus, et reducendis in hosticum exercitibus nostris consumptum, quae geri interea ex hybernis in hostico possent, praetermissum, maioreque sumptu

bellum, quo diutius ducetur, deinceps gestum iri, nosque iterum in incommodissimas tempestates, cum res quaeque gravissime gerendae erunt, incursuros esse, praesidia nostra in finibus, si absentibus nobis et retracto exercitu vis aliqua insperata ab hoste inferatur cladem accipere, parta superioribus victoriis convelli posse; Lithuaniam, in quam exercitus hybernandi causa reducendus erit, et per quam novis supplementis iter habendum fuerit, prioribus calamitatibus iam nimium afflictam, plane divastatam iri, denique non posse eam rem universae reipublicae non magno detrimento esse, quod quidem detrimentum nos perseverantia nostra, ac quibusvis rerum nostrarum adeoque valetudinis nostrae incommodis libenter a republica averteremus. Testatum igitur volumus, nos officio nostro functos esse, rectissime nos consuluisse, cavisse conscientiae nostrae, nihil nos eorum praetermisse, quae fieri, moneri, declarari potuerint; denique eo nobis ac dignitati nostrae cavemus, ut si quid per absentiam nostram nostrique exercitus respublica detrimenti caeperit, constet nullam eius in nobis culpam haerere, qui quantum in nobis fuit, ne quid istius modi accideret, elaboravimus. Quod si igitur, ut sine regni comitiis subsidia in generalibus conventibus decernantur, obtineri non poterit, nos ne ullas rationes praetermisisse videamur, quibus consuli huic reipublicae bello posset, post conventus illos minores et generales a nobis iam indictos, pro more maiorum et reipublicae institutis, regni comitia ad diem IX mensis Martii indicimus, ut ea Varssaviae habeantur. Ne vero rerum varietate, de quibus deliberetur, tempus rebus gerendis necessarium (quod superioribus proximis annis, magno cum incommodo accidit) nobis eximatur, eademque incommoda incurramus, quae ante hac ductis consiliis publicis incurrimus, nullam rem aliam istis comitiis publicam in deliberationem vocabimus, quam hanc unicam, quomodo rebus deinceps gerendis subsidia quam celerrime contrahi, et publicis necessitatibus suppeditari possint. Quod si enim sex septimanae deliberationibus consumendae erunt, tardius potissimum comitiis hisce initium habituris, facile videmus consilia nostra irrita reddi, nosque anni illius conatu frustrari posse. Hortamur igitur Sinceritatem Vestram, ut si decerni de subsidiis in generalibus conventibus non poterit, operam det, ut ad universalem illam reipublicae conventum, nuncii ad publica consilia quam maxime idonei eligantur, qui studium omne suum ad publicam potius uti

litatem et cum caeteris consensionem facillime conferant, quique plena cum facultate ad concludendum cum aliarum terrarum nunciis ordinibusque universis mittantur; tum in id diligenter Sinceritas Vestra incumbat, ne quid aliud aut consiliorum aut interpellationum supplicationumque, quibus bona pars temporis consumi in comitiis solet, suscipiatur aut nunciis committatur, quam quod ad id, quod a nobis proponetur, pertineat. Nam quod alias ad res et incommoditates attinet, quae rempublicam itidem domesticasque regni rationes attingunt ac urgeri ab ordinibus solent, nos earum causa, nulla cum mora comitia ordinibus indicemus simul ac hoc cum Mosco bellum pacaverimus, de quo quidem pacando hoc ipso tempore, per Reverendum patrem Antonium Possevinum, pontificis maximi legatum agitur, qui cum nuper a magno Moscoviae duce pacis causa ad nos venisset, nihil quidem aliud nobis ab hoste attulit, quam Polotiae eius oratores deterioribus, quam antea Vilnae fecerant, conditionibus obtulissent. Quod tamen pontificis maximi legatus speraret et plerique arbitrarentur hostem motum periculo huius civitatis, quam a nobis omni perseverantia premi videt, et quod Narvam, quae prioribus de pace actionibus sola propemodum pacem remorata est, serenissimus Sueciae rex per opportunitatem belli nostri nostro a tergo illi eripuerit (ut nobis iam id facilius dare possit, quod habere desierit, nobis etiam ea res, quam in potestate hostis amplius non habet, minus iam ab eo postulanda sit) aequiorem promptioremque ad inducias incundas hoc tempore fore, facile passi sumus, ut nuncium suum pontificis maximi legatus cum literis actionum de pace continuandarum causa ad magnum Moschoviae ducem mitteret, cuius quidem nuncii reditus in dies expectatur. Quod superest, hortamur Sinceritatem Vestram, si conclusio de subsidiis omnino ex conventibus generalibus ad regni comitia reiiciatur, mature ad indictum comitiis diem Varssaviam veniat, ac consilio omnioque studio suo in id incumbet, ut cum nos in reipublicae salute, amplitudine, ornamentis curam studium, opem, operam, fortunas nostras, valetudinem, atque adeo vitam, si opus sit, consumere non pigremur, sibi ipsi ad salutem quietemque respublica minime desit, qua nobis in terris charius atque commendatius fieri nihil posset. Bene valeat Sinceritas Vestra. Dat. ex castris nostris ad Plescoviam, die 1 Novembris, anno Domini M.D.LXXXI. regni vero nostri sexto. Stephanus Rex.

85.

LIST OD P. POLICZKIEGO DO P. MARSZALKA KORONNEGO.

Wielmozny, Miłosciwy Panie! Znam się do tego, Milosciwy Panie, zem do Waszmości, mego Miłosciwego Pana nie piszał, z przyczin tich, prze chorobę mą długą y niewiadomość, gdi kto do Polskij iachal, y rozumieiancz tesz to, ze Waszmość od IMPana kanczlerza hethmana koronnego wszitkę wiadomość o tey woynie mieć raczisz, abo y od inszich przijacioł Waszmości, którzi w Radzie s Królem Iegomoscią zawsze bywaią. A isz Waszmość mnie słudze swemu roskazać raczeł, żebym wypiszał to co wiem, prze chorobę swą mało wiem, ale to co wiem, Waszmości, memu Miłosciwemu Panu oznaymuię.

Naprzod, gdim do Zawołocza na podwodach przijachał, koni swych odyachawszi z wielką skodą swą, Iegomość Pan kanczlerz beł wdzięczen przijazdu mego; tam w Zawołoczu król Iegomość dlugo czekał na Pany zołnierze tak piesze, iako y leżne, az 7 die Augusti do Worończa przijachał, tam popisz beł. Król Iegomość oczekiwał na drugie rotti, asz 18 die Augusti pod Ostrówześmy przyciągneli. Iegomość Pan kanczlerz przipatrował y radzieł się s nami niektoremi, gdzieby sańczować. P. Ernst, Waijer, P. Kostka y ia na iednośmy się miesce zgodzili, ale IMPan kanclerz na Włochów radzie przestał, y sańczowali Wengrowie z iedney strony rzeki, a Polaczy przes rzekę od zamku za Włoską radą, y stracili tei noczi sańczuiancz przes 100 człowieka, bo Polskie szańcze bely zlie postawione, że nie mozono z nich ugadzać wedle potrzeby, ażeśmy drugiei noczi s P. Waierem za rzeką szańcze na inszem miescu odmienili, y żadnego człowieka za pomoczą Bożą nie obrazono. Nazaiutrześmy czaly dzień strzelali, tegosz dnia 20 Augusti zamek poddali, bo, by beli nie poddali, bełoby burdi dossyć, bo za tim szańczowaniem musieliby beli dwa kroć do sturmu przes wodę chodzić. Od Ostrowa iadancz, rozniemogłem się prawie barzo, y przijachałem pod Psków 28 die Augusti, y tamem sesć niedziel nie wstawaiąc leżał, y o sobie małom wiedział, y doktorowie królewsczi o mem zdrowiu złą nadzieię mieli. Potim, gdi mi P. Bóg pomogł ku zdrowiu, przipatrowałem się dobywaniu miasta y prosilem po trzi kroć Iegomość Pana

kanclerza, żeby poslug mych użiwał, gdizem służić przijachał; wdzienczeu odemnie tego beł y dzienkował, dokładaiancz to — nie zaniecham was, a tak ia tesz — ad consilia non accesseris, antequam voceris. Alem widział, ze własnie Pskowa dobywano iako Gdańska, bo często odmieniały się namowy abo rada, a zwłascza po tim sturmie, do ktorego śli 8 die Septembris, nie wiem za cziją radą, pierwy nis dobrą dziurę uczinili, y marnie ludzi potracieli. Chodziło tesz nie mało paniąth y sliachty z ieznych do tego sturmu, y ci niepotrzebnie iedni smierć, a drudzi guzów dostali. Owa po tim sturmie wsitkie sprawy iako odmienne, tak y niepotrzebne dobywanie, strzelanie y podkopywanie to tam, to sam beło, asz prochow y kul nie stało. Naostatek Wengrowie muru nie mało oskardi abo motikami z wielkiem niebespieczeństwem y skodą swą połamali y palili, na com sam patrzil, y to im nie sło. Ale im to musi prziznać, isz męznie y nieras sobie poczinali, bo w tei dziurze, gdzie sturm beł, Moskwa drzewem y kossmi y wormi solą naprenteze beli zabudowali; tam się Wengrowie nie ras z iedney, a Moskwa z drugiei strony tich koszów bijali, a ony soli z muru z wormi Wengrowie nazdzierali, ale to wszitko niepomogło, trzeba beło Królowi Iegomości potęznieyszi y wienczei strzelby y piechoti, y z inszi strony tego miasta dobywać, chocza nie za Wloską radą. Miasto to wielkie y na troie iest wewnątrz zamkami rozdzielone, y podobno belo lepiey ku posrzedniemu zamku miasta dobywać, nis s kończa, bo choczabyśmy beli wzieli tę stronę, gdzie dobywano, beloby iescze z drugiemi zawarciami burdi doszić, ale iusz próżno o tim mowić, gdi prochow y kul nie stało, także y piechoti nie wiele, y iuszześmy tesz s szanczów ze wszitkim wyciągneli. Krol Iegomość pod Pieczari kliastor, abo zamek, iusz dalei nis tidzien z działy Niemcze posłał, y iusz sturm stracili, a Ketler sinowiecz xiażenczia Kurlandzkiego, nie wiedzą, na tim sturmie iesli poyman abo zginał. Wycieczki abo potrzeby, które z Moskwą bywaly, zawszę się z łaskiei Bozei naszem szcześciły, y tim, co wodą do miasta przibyć chcieli, dobito, że do miasta nie mogli. Suyskiego starszego we Pskowie od nas z działa zabito, więzniów tesz nie mało y drugich zacznych. Dwa piszarze Suyskiego ze Pskowa do nas uciekło, y ieden z dworu abo s komori Kniaza Moskiewskiego; ci powiadaią, isz Moskiewski ludzmi Królowi Iegomości odporu dać niemoże, a sznadź prawda, bo P. Troczkij, któri chodzieł przeciw Moskwie ku Orszei,

*

spustoszeł y popaleł wienczei, nis na sto mil, ziemie Moskiewskiei, y beł iedno w piąci milach, ale przes rzekę, od Moskiewskiego Kniaza, któri w ten czas w Starziczach lezał. Drugi znak, isz ludzi nie ma, ysz kozaczi naszi, którzi na swą skodę przisli, popustoszili około woyska we 20 y dalei mil, więzniów y korzisci mocz nabrali, a to się iedno po kilkaseth y tam y sam rozdzielili, a wzdi pod Nowogrod, Russów, y gdzie się im podoba, bes skodi idą. Owa tak sam w tei Siewierskiei ziemi, okrom zamków, bydła nicz y ludzi mało co zostanie, bo co nie wybiją, to panowie y kozaczi do Lithwy wypędzą. Nam chudem nagorziei, musiem po żiwność sobie y koniόm y po biedne siano przes 20 mil posyłać; okrom miessa, co naydzie, kupić by, iedno zacz? Mię zabije za ziwe. Nie bendzieli nagrodi za pomocą łaski Waszmości, bo wssitko na gros, com miał z roskazania y łaskiei Waszmości; okrom tego, com pierwy miał gotowego, tedim się iescze na drogę 400 zł. zadłużeł; by nie to, tediby zle; a niewiem, s czim się do domu wroczę. Niewiem, cobym wiencey Waszmości pissać miał, zachowam to sobie do sczesznego uyrzenia Waszmości mego, Miłościwego Pana. Tesz to rozumiem, isz Iegomość Pan starosta Romiński Waszmości dostateczną sprawę o tei woynie dać może, iako ten, któri w woienny radzie s Królem Iegomością bywał; iedno to wiem, isz Król Szweczki potężniei woiował, nis my, bo iako sam u nas wieść pewna, isz Narew moczą wziął, y Iwanhorod drugie miasto na drugi stronie rzeki, a to od Pskowa we 20 y kilka mil, do tego iescze kilka zamków w Inflanciech. Ale nie dziw, isz wziął, bo gdzie do zamku abo miasta ze dwu stron po 20 dział zatoczi, y bije bes przestanku, asz muru położi wedle potrzeby po kilkudziesiauth sażeń, iako on uczinieł, snadnie potim do sturmu, a ktemu iescze bespieczen beł, bo królewskie woysko Inflant od Moskwy zaległo. Woluntaryuszów się mocz rozyeżdza, żołnierze tesz o pieniądze wołaią, a nie dziw, bo nędza, zima, a po wsitkich błotach y rzekach może zyachać, nocz długa, na strasz a bes kozucha; y mnie nie wiem, co dalei bendzie, telko sam gończa snadż y posła Moskiewskiego tak potem czekać mamy. In summa, zieczeliby beli wsisczi, aby beł Pskow wzienth, ale nie wsisczi zieczą y owszem zayrzą sławy, a iako wiencz mowią, nemo ab omni parte beatus. Dat. ex castris pod Pskowem, we wtorek po S. Marcinie roku 1581.

Waszmości mego Miłosciwego Pana naniszszy służebnik, Ian Policzki.

86.

KOPIA LISU W. KNIAZA MOSKIEWSKIEGO, PRZYNIESIONEGO DO OBOZU POD PSKÓW DNIA XV NOVEMBRIS.

Dlia mieloszierdzia y miełosczi Boga naszego etc. My Wielki Czar y Wielkie Xiąże Iwan Waszilievicz wszytki Ruszy, Wladimierski, Nowogrodzki, Czar Kazanski, Czar Astrachański, Hospodar Pskowski, Wielki Xiąże Smoleński, Twierski, Iuhorski, Piermski, Wiaczki, Bolharski y innych, Hospodar oyczyzny ziemie Inflanczki Stephanu s Bożei łaski Kroliewi Polskiemu W. X. L. Ruskiemu, Pruskiemu etc. etc. Przysyłał do nas Hryora papieza trzynastego posłannik Antoni Possevin sługę swego Iendrzeia, y które rzeczy mówieł s tobą o dobrym pokoiu, y czo ty Stephan Król iemu powiedział, on to nam pissaniem swym oznaimieł, y nam by o tych rzeczach dlia pokoiu krześcziańskiego s tobą Stephanem Królem zesłacz posły swoimi z Nowogroda w Nowogrodzkim wiezdzie abo gdzie indzie na którym mieszczu przystoinym, dawszy gim dostateczną naukę w tych rzeczach[1]), o których do nas Antoni pissał, iak im s twemi posły na ziezdzie przystoine pomiarkowanie czynicz, y mowicz, y posły nasze s posły twoimi zesławszy szię, między Porchowem y Zawołoczem po drodze Wielkolucki od Porchowa na Zapolskiei Iamie ziachawszy szię, mowicz bendą y czynicz postanowienie. I abysz[2]) Stephan Król od Pskowa odszedł y spokoinie szię po wszystkich mieisczach zachowacz kazał, żeby szię krew krześczianska przestała rozliewacz po wszystkich mieisczach, poki naszi posły s twoimi posły o dobrych rzeczach, to iest o pokoiu, postanowienie uczynią na ziezdzie. A my także spokoinie szię zachowacz roskażem po wszystkich mieisczach, a teras posłaliśmy do cziebie gończyka swoiego Zacharia Bolcina, a z nim na posły twoie gleytowny list possyłamy, których ty zeszliesz na ziazd na tym, czo s posły naszemi zesławszi

Варіанты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчіи, напечатанной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго. М. 1843 т. 2 № 76.

[1]) Пропущено: а ты своихъ пословъ къ тому же мѣсту пришлеши мирное постановенье дѣлати. И мы для покою христіянского посылаемъ на зъѣздъ пословъ своихъ, давъ имъ полную науку о тыхъ о всихъ делехъ.... 2) и ты бъ.

szię, posły twoi o słusznym przymierzu namowę czynicz maią. I ty Stephan Król gończa naszego Zacharia czo narychli, nicz nie zatrzymiwaiącz, odpuscz, y s nim do nas o posliech swych napisz, y posłów swych do naszych posłów na ziazd poszli na tym, czo na Zapolski Iamie po Luczki drodze od Porchowa o dobrych rzeczach y o przimierzu namowę czynicz, y gleitowny list tym naszym gończem abysz do nas posłał, za czim naszym posłom na ziazd iachacz, — takowyże, iakiśmy swoi list na posły twoie do cziebie pissali, czo naszym posłom y ich liudziom y kto z nimi bendzie przewodników y dlia strazy przyachacz na to mieisce y odiachacz od twoich służebnych liudzi dobrowolnie bes wszelakiego zatrzymania y ubicza; a naszy wielkie posły czekaią gleytownego listu twego w Nowogrodzie, y list wierzaczy s posły swemi posyłamy. Czo bendą naszy posły s twoimi posły na ziezdzie mowicz, tedy to s poruczenia naszego. A ty by Stephan Król także s swogimi posły wierzączy list posłał, czo bendą twoy posły z naszemi mowicz, to są twoie rzeczy, czoby naszym posłóm y twoim Stephanowym Kroliowym papieżowym posłańcem Antonim na ziezdzie o wszystkich rzeczach namowicz y zamknącz; czoby naprzod s tobą Stephanem Krolem między nas moczna, braterska miełoscz y przyazn mocniela szię nieodmiennie. Piszan w Hospodarstwie naszym dworze Słobodzie[3]).

87.

KOPIA GLEITU MOSKIEWSKIEGO NA POSLY POLSKIE.

Miełoszierdzia dlia miełosczi Boga naszego, w czym nawiedziel nas z wysokosczi nawyszy y naprawieł nogi nasze na drogę pokoiu, tegosz Boga naszego w Troicy iedynego My wielki Hospodar, Czar y Wielki Xiąże, Iwan Waszilievicz, wszystki Ruszy, Władzimierski, Moskiewski, Nowogrodzki, Czar Kazański, Czar Astrachański, Hospodar Pskowski y Wielki Xiąże Smoleński, Twierski, Iuhorski, Piermski, Wiacki, Bolharski y innych, y Wielkie Xiąże Nowogroda, Nizowski Ziemie, Czernikowski, Rzezański, Rostowski, Iarosławski, Biało-Ozierski y Hospodar oyczyzny ziemie

[3]) лета семъ тасечъ девятдесятого, октебра двадцать семого дня.

Inflanczki, Udorski, Obdorski, Kondynski y wszystkiei Sziewierskiei ziemie y Sziewierskiei strony Powieliciel y innych Stephanowi s Bozei laski Kroliowi Polskiemu etc.

Kogo ty Stephan Król poszliesz posłow swogich na ziazd z naszymi posly po Łuczki drodze od Porchowa na Zapolskiei Iamie, między Porchowem y Zawołoczem, y tym twogim posłóm ziachawszy szię z naszymi posly, o slusznym pokoiu postanowienie czynicz; y przyachacz twogim posłom, ludziom ze wszystkiemi ich ludzmi y maietnoścziami y nazad odiachacz dobrowolnie, ze wszystkiemi ich ludzmi y maietnoścziami, bes wszeliakiego przenagabania y od naszych służebnych ludzi, przyachacz na to mieiscze, zesławszy szię, twoi posly z naszymi posly zyadą szię, y nazad odiachacz ze wszystkimi ludzmi y z maietnoscziami; y kto bendzie s twogimi posly ludzi twoich prowadzicz y kto bendzie dlia straży, y tym wszystkim ludziom przyachacz na to mieisce y odiachacz ze wszystkiemi ich ludzmi y maiętnoscziami od naszich służebnych ludzi zdrowo, bes wszego przenagabania y ubicza, wedlie tego listu naszego. A ten list nasz y ktemu gleitowny posłom twoim pissan w Hospodarstwie naszym, w dworze Słobodzie. Roku 1581. Octobris 27.

88.

RESPONS KRÓLIA IEGO MOSCI NA TEN LIST.

Od Wielkiego Hospodara Stephana, z Bożey łaski Krolia Polskiego, Wielkiego Xiażęczia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmuczkiego, Mazowieczkiego, Inflanczkiego, Xiazęczia Sziedmigrodzkiego y innych Iwanu Waszilewiczu, z Bozei łaski Hospodaru wszystkiei Ruszi y Wielkiemu Kniaziu Wladzimierskiemu, Moskiewskiemu, Nowogrodzkiemu, Kazańskiemu, Astrachańskiemu, Pskowskiemu, Twerskiemu, Iuhorskiemu, Permskiemu, Wiadskiemu Bulharskiemu y innych. Piszałesz k nam list twoi przes gończika twego Zacharia Bolkina[1]), oznaimuiącz, ysz przysyłał do ciebie naiwieleb-

---

Варіанты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчіи, напечатанной тамъ же № 78

[1]) Болтина.

nieiszego y naiwyszego pasterza Grzegorza trzynastego papieża Rzymskiego posłannik, wielebni Antoni Possevinus, y dał tobie znacz pissaniem swym te rzeczy, które o miernym postanowieniu z nami mowieł, y ty dlia pokoiu krześczianskiego posłoff swych possyłasz na ziazd między Porchowa a Zawolocza po Łuczki drodze na Zapolski Iamie, z naszymi Posly ziachacz szię, dawszy gim zupełną naukę o wszytkich dzielech stanowicz y utwierdzicz[2]. A my abychmy od Pskowa odcziagneli y ludzi woisk naszych od rozliania krwie krześčžiański zadzierzecz kazali, czoby miedzy nas s tobą wprzod na stwierdzenie przyaczielski miełoszczi przychodzieło. Tedy my iako zawzdy, tak y na ten czas, umysł nasz wolią Boga Wszechmogącego stwierdzamy, abyśmy ze wszystkimi pany krześczianskimi także y s tobą, dlia dobra krześczianskiego w dobrei przyazni y spokoinym pozyczin beli, y krwie przelania krzesczianśkiego ostrzegalichmy szię. I na to my nigdy bes dany przicziny przystąpicz nie chcemy y nie żądamy, czo nie po ieden ras iawnieśmy tobie odkrywali. y oznaymowali przychylnoścz naszę do zgody dlia uspokoienia krześczianśkiego, gdyby tylko s strony twei szczyrą sprawiedliwosczią przystępowano. Iakosz y teras za tym posłaniem twogim, teiże zwykły skłonnośczi naszy dlia uspokoienia krześczianśkiego używaiącz, possyłamy posłow naszych na to mieisce od cziebie naznaczone do Zapolskiego Iamu, na drodze tei, ktora idzie s Porchowa do Zawołocza, dawszy gim zupełną naukę o wszystkich dzielech, iako im s twymi posły na ziezdzie mierne postanowienie działacz[3], y list wierzączy, mocz daiącz posłom naszym wszystkie dziela miedzy nas na koniecz stanowicz. A list gleytowny, to iest opasna hramota na twe posły przes tegosz goncza twego Zacharego Bołkina[4] posylamy o iakowysz pisał; za którym im dobrowolno na to mieisce przyachacz y odyachacz, nie wystrzegaiącz szię od lu-

---

[2] Пропущено. и листъ верущий з своими послы посылаешъ, што будутъ твои з нашими послы на зъѣздѣ говорити, то суть твои рѣчи. А намъ бы по тому жъ пословъ нашихъ на тоежъ местце з верущимъ листомъ послати, штобы нашимъ и твоимъ посламъ съ посломъ найвелебънѣйшого и найвышъшого пастыря папежа римского з велебнымъ отцомъ Антоніемъ Посовинусомъ на зъѣздѣ о всякихъ делехъ приговорить и наконецъ и утвердить.

[3] Пропущено: всѣ справы становити, утверженьемъ пристойнымъ змоцнити и ку конечному выконанью привести, какъ будетъ пригожо.

[4] *Болтина.*

dzi woysk naszych. A czoś pisał, abyśmy odcziagneli od Pskowa y woyska nasze zadzierzeli od przelania krwie krześcziańskiei, o czo tesz nas y wielebny oycziecz Antoni Possevinus imieniem naywyszego pastyrza pilnie prosziel, abychmy to na przyczynę naywyszego pasterza papieza Rzymskiego uczynieli: a tak my, chcząc wedle przystoinoszczi naszy krześcziańslwa postrzegacz, a maiącz w słusznym uwazeniu przyczynę nawyszego pasterza, odpowiedzieliśmy oyczowi Possovinowi y oznaymieli, czo szię nam godzi uczynicz y czego szię tesz nie godzi, przestrzegaiącz, iakobyśmy sami sobie y sprawam naszym winni nie zostali. A wszakże wszystko na tym należy, aby posłowie twogi czo napretcy na to mieiscze z zupełną moczą y nauką pospieszeli s takowymi rzeczmi, na którychbyśmy przestacz mogli, gdysz y my nicz w tym nie mieszkaiącz, posłoff naszych tam na to mieisce possyłamy. A tego twego lekkiego gończyka odpusczielichmy, nie zadzierzywaiacz. Pisan w obozie naszym pod Pskowem, roku 1581 dnia 16[5]) Novembris.

A Krolia Iegomosci Gleit dano na posły Moskiewskie, w te słowa, iako y iego gleit obmawia.

89.

LITERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELARIJ REGNI AD S. R. MAIESTATEM EX CASTRIS AD PLESCOVIAM POST DISCESSUM ILLIUS SCRIPTAE.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Heri nostrorum Plescouiensium summum silentium fuit. Duabus horis ante lucem ultra flumen Vielicam in convalle collocaveram turmam capitanei Lucensis et meos ad triginta commilitones, Hungari itidem alio in convalle occultaverant se. Etsi magna vis lixarum ultro citroque commearet, quievere tamen devotionis credo causa, quod D. Nicolai dies festus fuerit. Experiemur etiam deinceps, an nobis melius succedet. Farensbegius significavit mihi ante aliquot horas per Garomnam Gallum ducentos Scotos biduo tantum itinere a Pieczary abesse; Germanorum quidem dimittendorum

5) 14.

causa profectus eo heri est D. Kosthka. Cum his vero in tanta pecuniae inopia, quid faciendum sit, ignoro. Etsi nulla necessitas esset, cum ad famam nominis Majestatis Vestrae tantum maris ac terrarum emensi sint, tamen eos prorsus spernere non liceret. Quid vero, si necessarij erunt, si pax non coibit? Quamprimum igitur Majestas Vestra, quid fieri de illis velit, perscribat. Ferensbegio dum praesente Majestate Vestra de iis loqueretur, responderam ex jussu Majestatis Vestrae, Majestatem Vestram jussisse, ut illorum opera utar, si pax non coiverit; si coiverit, ut eos missos faciam, sed tum dicebat eos adhuc Rygae esse; peditatus certe Polonicus magna ex parte dilapsus est: itaque hac incertitudine pacis tutius est hos Scotos non reijcere. Mitto Majestati Vestrae litteras Possevini et commissariorum Majestatis Vestrae ad conventum Zapoliensem missorum. Cosaci isti aut Russam aut Zaiaczkovum sex ulterius miliaribus progressi sunt; scribo ad eos, ut sub hos tractatus, quoad eos fieri potest, a populatione abstineant. Commendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 7 Decembris anno 1581.

Cedula iisdem inserta:

Hodie quoque in convallibus ultra Velicam flumen tendimus hosti insidias; ante auroram in civitatis parte, ultra Pscovam flumen, magnum incendium fuit.

90.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Hora meridiana hodie, cum Hungari et Poloni cum Żolkiewski et Kretkowskj, cum turma D. Przijemski occultarent se in convallibus, Mosci exiverunt magno numero ad capiendos nostros, quos ex instituto sinebam ibi vagari. Per Dei gratiam profligati, non pauli caesi, capti ad minus novem. Etenim nondum captivi ab omnibus adducti fuerunt, nostri illos ad flumen sunt persecuti. Quae ex captivis cognoscam, Majestati Vestrae significabo plenius, et unum alterum captivum cum Illustrissimo Domino Battori mittam. Sed nunc paucis tamen, properante ad Majestatem Vestram puero D. Struss, hac significare volui. Commendo Majestati Vestrae diligenter nego-

tium D. Strus; periclitatus certe de patrimonio; si quid illi gravius accidet, ego in culpa ero, quod illum vix non vi retinuerim. Commendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 7 Decembris A. 1581. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi, fidelis subditus et servitor Ioannes Zamoiski.

91.

PATRI POSSOVINO.

Reverendissime Domine, Amice observantissime! Salutem et officiorum meorum commendationem etc.

Litteras Dominationis Vestrae sine mora misi ad Regiam Majestatem. Vehementer doleo ab isto Burba non satis esse commode Dominationem Vestram ductam. Oro, ut Dominatio Vestra de iis, quae inter Regios et Moschorum legatos per Dominationem Vestram tractabuntur, quidque futurum sperabit, me quanto ocius reddat certiorem. Post discessum Regiae Majestatis, ad murum ipsum bis se nobis ostenderunt hostes, inde nudius tertius, et heri ductas ante diem duabus horis inter convalles quasdam equitum turmas occultabam, nostros vero prope urbem oberrare ex instituto patiebar. Cum vero aliquorum ex iis capiendorum causa Mosci equitatum suum ex urbe ultra flumen, quod conglaciavit, transmisissent, nostri illos ex insidiis adorti sunt. Caesi hostium non pauci, captivi nobiles ad decem, qui quidem ad me deducti sunt capti, aliquos praeterea ad castra Bielaviana deductos esse audio. Primarius illorum Petrus Koltowski ait — cogi sub hoc tempus ad Novogrodiam, nescio, quem exercitum ferendae opis Plescoviae obsessae causa. Nobis post pacem bonam nihil gratius accideret, quam ut pugnandi facultatem haberemus. Commendo me favori Dominationis Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Mensis Decembri, anno Domini 1581.

92.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Mittimus Majestati Vestrae cum Illustrissimo Domino Batori duos captivos, unum scri-

bam Andrea Chorosin, quem Hungari coeperunt, alterum Bohdan Motovidło filium bojari, quem Grodzienski commilito Domini Przijemski; praestantior his Petrus Koltowskj, vulneratus vehementer in cubitum mitti non potuit; apud Hungaros est. Res sic gesta est: cum iterum heri ante lucem Hungari in suam convallem se abdidissent, Zolkiewskj vero cum militibus Przijemscianis in aliam itidem proficiscebantur, ex castris Bielavianis Dominus Plater, item Lipski, commilito D. Szieniawski, et alter quidam commilito D. Varsoviensis cum servis—in universum sex fuere — cum prope murum equitarent, hostes, qui pridie et tum iam diu nostros vagari viderant, eruperunt, secuti sunt nostros, nostri ad latebras, de quibus compertum illis erat, fugiebant; Mosci ita acriter persequebantur, ut, si amplius currendum fuisset, commilito D. Varsoviensis captus fuisset. Sed cum ad convallem Hungaricam perventus fuisset, Hungari eruperunt ac illos pellere coeperunt; ex altera parte item Zolkiewski ex latere in eos impetum dedit, inde eos pepulerunt ad flumen usque, ubi maior hostium caedes facta dicitur, quod eo loco impeditos adepti essent melius; in campo septem sunt occisi, ex nostris unus Lipski et ipse ad flumen vulneratus; laudant omnes equorum hostilium celeritatem. Hodie duabus horis ante lucem, alias in semotiores latebras ultra Velicam versus castra Bielaviana missus est Zolkiewski cum Konieczpolski; collocavi praeterea quosdam, qui statim ultra flumen Velicam ex adverso castrorum Hungaricorum pabulatores longiore ambitu versus Pieczary ire iubeant, item alios, qui a castris Bielavianis ad nostra castra, tertios, qui venientes a Pieczary nullius propius urbem, quam ad insidias illas novas equitabunt. Itaque, si illis cura erit de captivis, eo excurrere necesse habebunt, cum quibus nostri rem gerere poterint majore cum hostium securitate, quod semotius a castris majoribus id futurum sit, poterunt etiam, si opus fuerit, Bielaviam iuvare. Pristinis etiam in latebris collocavi Kossynskium, meae turmae legatum, ut cum longius Zolkiewski et Konieczpolski absit, si majores copiae eruperint, eos juvet; quod a me deinceps aliquot continuis diebus eodem modo curabitur. Iter etiam versus Wdowam longis a me adhibitis custodibus rejectum est, ut Pscova flumen, supra ecclesiam illam, quae pro Majestate Vestra designata fuerat, transmittatur, et inde versus sylvas declinando longiore prorsus intervallo, se nostri euntes Wdowam ab urbe removeant. Quae vero Petrus Koltowski

de copiis, quae Novogrodiam coguntur indicavit, ea, utrum vera sint, nec ne, curabo, ut cognoscam adeptus aliquos captivos per cosacos, quibus negotium dedi. De Bielavio melius firmando communicabo cras cum rotmagistris, ut vel aliqua turma ibi eat, vel quod quivis se excuset, per quinos praesidiarios ex singulis turmis mihi attribuant, qui ibi excubent, iis vero praeficiam Pekoslavium. Dicunt rotmagistri: «facilius illos posse istis ita delectis victualia submittere, quam turmam aliquam cum impedimentis se tam difficili tempore transferre». Quae de Moschorum legatis mihi scribit D. Palatinus Braczlaviensis, ea de ipsius pugillaribus descripta Majestati Vestrae mitto. Is, qui ad illum ipsum scripsit, est Tomas Bieleczki. Magna vis hominum ex castris fugere post Majestatem Vestram dicitur, atque etiam militum famuli, et aliqui commilitones, praesertim ex castris Bielavianis. Providere Majestas Vestra dignetur, ut, qui reperiri poterunt, capiantur. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Decembris. A. D. 1581.

Cedula iisdem literis inserta.

Hodie, hostes versus latebras pristinas progressi sunt, paululum ad ripam fluminis suorum caesorum corpora quaerentes; cum longius non progrederentur, sed aliqui acrius versus convallem inter montes per ingressum in Velicam fluvioli illius stagnantis inspectarent, qui cum Kossinio fuere, tenere se non potuerunt, quo minus ad illos ruerent, sed in fugam versos tam longe remoti adipisci non potuerunt; Zolkievius et Konieczpolius suis in latebris ad noctem usque substitere.

93.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Germanorum lustratio jam est perfecta. Eam informationem D. Kostka dederam, ut, si detrectarent eam lustrationem, pecuniamque sibi non dari causarentur, diceret missionem non dari, nisi data pecunia cum statim miles ex ejus regno qui debeat excedat; cum vero iter facturi sint, per ditionem Regiae Majestatis Vestrae, et priusquam illa excedant, stipendia retenta accepturi sint, eos nihil causa adferre posse, quominus recenseantur.

Res perfecta est, juvante Farensbegio ipso inprimis, deinde Ramelio, misserant ad me legatos; legationis haec capita fuere: primum, ut juxta lustrationem postremam duo menses illis exolverentur, eaque in re haberetur ratio praefectorum, qui militem ipsi suo sumptu armassent et vestivissent; alterum, ut vexiliferorum ratio haberetur, quibus ab aliis principibus in trimestre, vel pecunia pro novis vexillis, vel vestes sericeae darentur; tertium, ut aegrorum, qui moveri loco non possent, cura aliqua haberetur; quartum, ut sub signis ire possint Rigam, ne scilicet miles, sublato imperii metu, insolentius se tendendo gerat; postremum, ut ad ducem Curlandiae Majestas Vestra scribat, ut eos in sua provincia, sine damno provincialium, ad solutionem subsistere patiatur. Respondi: (ut me certiorem fecerat D. Nakielski et Stanislawski) Majestatem Vestram de uno mense assensam esse; de altero ac ipsorum aliis petitionibus, me ad Sacram Regiam Majestatem Vestram interressurum; aegros ne pellantur domiciliis, me D. Bornemissae commendaturum, ut victus aliquid habere possint provisurum; subsistere debere militem Hungarum et Polonum isthic ad aliquot tempus ita, ut interim aegroti vel moriantur, vel convalescant; sub signis-ne procedant vel non, nihil ad Majestatem Vestram pertinere, me putare modo sciant se jam exauctoratos a Regia Majestate Vestra esse, nec illis stipendia processura. Rogo igitur, ut Majestas Vestra et de altero mense et de vexilliferis illis repondeat quamprimum litteris Rigam scriptis, pecuniam etiam quamprimum mittat. Puto jam responsum aliquid Majestatem Vestram habuisse de pecunia a duce Curlandiae. Ramelium Majestati Vestrae commendo, dignetur etiam illi Majestas Vestra aliquid extra ordinem donare. Poterit illi dari quietatio in Prussiam, si quidem gnavus est et studiosus nominis Majestatis Vestrae, praedicabit nomen Majestatis Vestrae apud suos Pomeranos et in posterum, si opus fuerit, ad equestrem militiam adscribi poterit. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Decembris, A. D. 1581.

Cedula iisdem litteris inserta.

Duo tormenta et duas campanas Ostrovia jussis meis aufere. Confido Majestatem Vestram id aequo animo pro sua benignitate laturam; melius

me his uti in servitio Majestatis Vestrae, quam ut, pace facta, Moscho cedant.

94.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Die Martis praeterito, cum praetergrederentur quidam equites Kazanoviani Porchoviam, in eos ex erce impetum dederunt, sed, supra decem coesis, ex nostris vero uno tantum famulo leviter vulnerato, rejecti sunt in arcem. Possevinus noster voluit videre Porchoviam et penes eam praetergredi, sed, exorto alio, quam ecclesiastico aeris sonitu, refugerat sanguen, litteras Moschi acceptas in manus, dum jacularentur, exalbescens ostendebat. Die Veneris ad decem Verstas post Porchoviam versus Zapoliam, legati Moschorum Demetrius Ileczki dux sine ducatu, Beseninus item aulicus et scriba quidam divertere, habent in comitatu centum octuaginta equites, voluerunt ingredi Porchoviam, sed a nostris, ne id facerent, admoniti sunt. Diligentem curam adhibebo, ut prorsus sciam, quae Novogrodiae agantur, propter judicium Petri Koltowski captivi de adventu Mikitae Romanowicz cum exercitu. Cras Bielavio pro subsidio per quinos ex singulis centuriis equitum praefecto iis Pekoslavio mittam. Iam etiam equm conscendo, ut revisam, quomodo ibi agatur. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 11 mensis Decembri A. D. 1581.

95.

LITTERAE P. POSSEVINI AD MAGNIFICUM D. CANCELLARIUM REGNI.

Magnifice, Illustrissime Domine, plurimum in Christo observande!

Paucas ante horas accepi litteras V. M. octavo huius mensis datas, quibus eo brevius respondebo, quod quaecunque Serenissimo Regi scribo. Sic mitto ad V. M. manus, ut ea perlegere ac, si quid venit ei in mentem, proponere eius Majestati queat, ad quam non dubito, quin statim easdem omnes meas, obsignatas proprio in fasciculo sit missura. Quae autem mihi scribit

V. M. de coesis quibusdam sub ipsis Plescovia moenibus et captis decem nobilibus, quorum primarius Petrus Koltowski aiebat — copias cogi ad Novogardiam ferendae opis Plescoviae causa, eadem legatis Moscis legenda curavi. Ipsi vero mirari, quid istud esset de copiis, quae cogerentur. Quicquid autem id sit, certe hujusmodi litterae, si identidem ad me mittantur, quae vero contineant incommoda, non sub eliciendis hominum sensibus, si qui latent adhuc interius. Rogo autem V. D. M. ut per sorcium iubeat, quaenam spes valetudinis sit, in meo Andrea Apollonio, quem isthic, sub patrocinio V. M. reliqui jacentem. Qui, si sine magno salutis discrimine ad me mitti posset, is mihi pernecessarius esset, sin ille attritis adhuc est viribus, obsecro V. M. vel adolescentem illum ad me quamprimum mittat, qui litteras Mosci mihi scriptas in itinere, ex Rutenico idiomate in Polonicum vertit, vel alium aliquem fidum, tractandis et Rutenice interpretandis rebus. Unus enim Basilius, si in morbum incideret, quo interdum laborat non haberem, qua ratione negotia promoverem, de quibus, si quid statuetur, certe allato mihi isto subsidio, neque a Regia Majestate proemium V. Magnificentiae deerit, neque ego huius beneficii memoriam unque deponam. Deus interim cor ac dexteram Vestrae Magnificentiae Illustrissimae semper muniat coelesti suo praesidio. Ex Criszenka pago prope Porchoviam fere tribus milliaribus, die 11 ad noctem mensis Decembi 1581. V. Magnificae et Illustrissimae D. addictissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

96.

LITTERAE EIUSDEM AD COMMISSARIOS.

Illustres et Magnifici in Christo DD. plurimum honorifici!

Ante horam accepi schedam Illustrissimarum Dominationum, qua mihi significant sese omnino statuisse non progredi ultra Iamum Zapolsciae pagum, quicquid antea secus deliberassent atque adeo ipse nobis diligenter eo iter facientibus, proposuissent de Paderonicio pago potius deligendo, quandoquidem, ut scribebant, Iamum a cozacis sic erat combustum, ut ne palus quidem equis alligandis circumquaque reperiretur, nec vero in tota illa vicinia quidque esset, quod hoc mense Decembri, nobis legendis, hominibusne et

equis sustentandis haberi posset ad manum. Quae nova Dominationum Illustrium deliberatio licet visa sit non usquequaque commoda, facillime tamen magnis Mosci legatis persuasi, ut crastina die summo mane, cum hac hora iam advesperascet, Paderovicium versus una mecum se dent in viam, eo vero ulterius proficiscantur, quo magis Vestris Dominationibus Illustrissimis collibebit. Nam quod ad me attinet, in cuius gratiam se Paderovicium, ne mihi deesset hospitium, delegisse, nunc denique scribunt, non est, quod valde doleant,—cui et reliqua et bonus itineris dux sic pene hactenus inter medios exercitus et globorum ferreorum eiaculationes defuerunt, ut nisi in unam ipsius Dei voluntatem inspicerem, mentemque pontificis maximi optimam prae oculis haberem, quae tota nullum ad privatum commodum, sed ad christianam pacem spectat, alia quoque iustior immutandi consilii ratio subeunda erat. Quod vero Vastrae Dominationes Illustres putant pertinatia horum Mosci legatorum fieri, quo minus in Iamum recta processerint: certe, ut ne pro sexcentis quidem Poloniae regnis mentiar, ita fateor, me in hac eorum bidui commoratione, nullam noxam ac ne minimam quidem pertinaciae suspitionem agnovisse. Cum neque in Psaga vel Solecz, expectato regio equitatu, qui per duos tabellarios illis fuerat promissus, statim, acceptis litteris nostris, in Biscovicium magnis itineribus Novogardia accurrerint, nec ipsi quisque, nisi ex litteris ac proposito Vestrarum Illustrium DD. decreverint. Quantopere vero iuri gentium, ne dicam, pietati christianae ac regiae consulatur, quod illos mecum inter cozacorum stationes et militum aliorum, a quibus semper aliquid illis adimitur, nullo cum praesidio, nullo item pro equis saltem collecto pabulo, quod saltem pecunia posset comparari, cum nulla eis facultas danda sit, ut sibi necessaria excurrendo conquirant, iudicium esto Vestrarum Illustrium Dominationum. Praeterquam quod si vera sunt, quae nobis de Iamo ipsaemet, a nemine requisitae scripserunt, non video quantopere ad rem faciet, ut sub dio maneamus diem ac noctem equites pene sexcenti, vel si legati prope ab se aberunt, quantum temporis brevissimis hisce diebus deseretur, antequam simul ad me conveniant, cum, ut celerrime res expediretur, et Serenissimus Rex et ratio temporis ac reliqua omnia postulare videantur. Ut, ut igitur res habeat, veniemus, Deo, qui unicus Pristanus (sic!) est noster, duce, cum interim nihil amissum temporis sit, eliciendis iis rebus, quas paci tractandae non

incommodas fore, Vestrae Dominationes Illustres intelligent. Iesus Vestras Dominationes Illustres sua sapientia et desiderio sincero suae sanctissimae voluntatis impleat. Amen. Ex Criszenka pago, die 11 Decembr. 1581. ad vesperam.

97.

LITTERAE COMMISSARIORUM AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine! Hodie, scilicet media nocte, accepimus schedam Paternitatis Vestrae, qua nobis persuadet, ut vel Bolcinum vel Pazdzierovice cum legatis Mosci conveniamus. Nos vero Paternitati Vestrae significamus non ulterius nos progressuros, quam in locum litteris Regiis et Moscis designatum, scilicet in Zapulska Iama. Cum enim videamus litteras passus nobis et illis nullibi alibi, quam in Zapolscia Iama inservire (item cum et alia, quae nobis summopere spectanda sunt, noviter nobis in notitiam venere), ulterius progredi nos ullo modo posse Paternitas Vestra certo sciat, nam id, quod Pazdzierovice et monasterium eligeramus, ob nullam aliam causam id fecimus, quam ob commoditatem Paternitatis Vestrae. Cum vero ipsi in suo proposito pertinaciter perseverent, et nos certo sciant ulterius Zapolsciam non ituros, facilius enim ab illic duo miliaria conficienda, quam nobis iterum novem retrogredienda poterant. Igitur nos, Deo volente, cras, scilicet die Lunae, ad locum designatum progressuros esse Paternitati Vestrae significamus, ubi responsum expectabimus, simulque rogamus, ut illos admoneat, ut, si fieri possit, eadem illa hora, qua puer meus illuc veniet, itineri se accingant, ut die Martis convenientes, eodem ipso die negotium inchoëmus, nam hanc moram nec nobis nec exercitui nostri Regis inservire. Quamobrem cum nec Paternitatem Vestram ulterius hisce schedis molestandam ducamus, quasi pro conclusione nostrae sententiae hanc mittimus, in Zapolsciaque Paternitatem Vestram una cum legatis expectabimus, Deum optimum maximum precantes, ut Paternitatem Vestram salvum et incolumem inveniamus. Dat. ex monasterio, media nocte futuri diei Lunae. Paternitatis Vestrae devotissimi amici et servitores: Ioannes Palatinatus Braczlaviensis, Albertus Radziwil.

98.

LITTERAE P. POSSEVINI AD SERENISSIMAM REGIAM MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine in Christo clementissime! Ex Coroczinio, ubi monasterium erat, nunc autem equitum alae Regia Maiestatis Vestra statio est, prope Porchoviam, scripsi ante quadriduum Maiestati Vestrae. Deinde in Biscovicium pagum, Mosci legatis et mihi assignatum, me contuli, cum ex itinere Porchovienses egregie nos ferreis globis ex turribus salutassent. Postridie vero, quam eo perveni, legati Mosci satis mature, ne expectato quidem Opocae Regiae Maiestatis Vestrae equitatu, supervenere, qui me Magni Ducis nomine (ut solent) pluribus verbis consalutatum accurate interrogarunt, ecquid a Maiestate Vestra de pacis conditionibus deliberatum fuisset? Ad quae cum id, quod res esset, respondissem, caeterum (praeter Livoniae restitutionem ac quaedam alia, arces nempe captas esse retinendas ob bellicos sumptus) nescire me, si quid aliud Vestrae Maiestatis legati haberent in mandatis, interdum identidem unum illud verbum preferebant: «Veliki, Veliki»,— magna sunt haec. Cum vero paulo post se venisse ea cum potestate referrent, ut eadem, quae Maiestati Vestrae attuleram, firmarent et ad effectum adducerent, ego autem dixissem, nisi Livonia tradatur, nulla me ratione intelligere, quorsum utrisque legatis ac mihi conveniendum sit unum in locum, illico Besseninus secundus legatus subdidit: «est quoddam aliud, quod afferimus», quod cum a me petiissent, ut reticerem, nec vero prae illo, quod a Vestra Maiestate petitur, magni momenti sit, spero Maiestatem Vestram in bonam partem accepturam, si tantisper illud reticuero, dum in conventu proponetur. Sic enim expedit, ut fidem meam illis praestem, quam illibatam Vestrae quoque Maiestati servabo. Praescriptos autem illis in proponendo gradus fuisse ex eo etiam intellexi, quod nonnunque iis excidere haec verba suo more loquentibus: «quandoquidem, Antoni, (ajunt) princeps noster demissior factus est, elatos autem deprimat Deus; aequum est, ut Stephanus Rex modum imponat suis petitionibus, tu vero si qua in re videris haerere nos pertinatius, de ea nos admoneas. Sed ut prorsus Livoniâ Magnus Dux caedat, cui et commercia cum alienis gentibus ac praecipue amicitia cum Summo Ponti-

fice et Christianis principibus colenda sit, fieri non potest. Sed Stephanus Rex contentus sit ea, quae tradetur, parte, ne, cum totum voluerit, ne partem, quidem illam fortassis postea consequi possit». Quid vero ad haec responderim, quidque consillii in re praesenti coeperim, cum illi tabellarium, de suo in Biscovicium adventu, mandato Magni Ducis, in Moscoviam essent missuri, cognoscet Vestra Maiestas ex adiuncto litterarum exemplo, quas eidem Magno Duci misi, ut si longior noster legatorum conventus haberetur, ipse adhuc ad alias conditiones legatis suis proponendas adigeretur, paxque, Deo juvante, quamprimum componeretur. Sequenti autem die, cum ad hunc pagum venissemus, male habebat illos, quod neque in Porchoviam arcem ingredi, neque inde necessaria capere possent. Sed et rationibus et necessitati parendum fuit, quod nec dum pax esset, nec fidei publicae litterae a Vestra Maiestate acceptae, quibus illi nitebantur, eo spectarent, ut eo praetexto obsessis aut opem, aut consilium aliquod adferrent. Cum vero de iis quaesivissem, num si paulorum dierum ipse inducias inter exercitum Vestrae Maiestatis et obsessos tentassem, id ipsi Magni Ducis nomine ratum habere potuissent, sic quidem, ut interim nemo ex obsessis arcibus egredi, nemo in eos ingredi posset, se eiusmodi facultatem non habere exposuerunt. Quamobrem postea nihil mihi amplius negotii facessiverunt, cum saepe viderentur antea mirari, cur Vestrae Maiestatis exercitus tempore tractandae pacis alio non deduceretur. Sed et cum, occasione oblata, innuissem inaudivisse me — a Vestra Maiestate propositum fuisse, ut Sueciae rex inter ipsas pacis conditiones admitteretur: «quid inquis, nonne Suecia Magni Domini est»? Quamobrem credo vix eam rem habituram inter reliqua locum. Porro hic biduum substitimus, quod legati Vestrae Maiestatis, antequam huc pervenissemus, litteras mihi scripsissent, quibus Jamum in Zapolscia combustum fuisse, monasterium autem esse in ditione Vestrae Maiestatis significabant, cui rustici illi iam jureiurando erant obstricti, in quo, nisi Mosci nollent convenire, Paderovicium saltem pagum deligerent, procul hinc tredecim passuum millibus, quem ad locum omnes conventuros, licet octo, decem — ne tantum domus in eo extarent. Ei rei cum legati Mosci statim assensissent, qui in ditionem Vestrae Maiestatis sè ingredi non posse affirmassent, admoniti a ducibus seu praefectis quibusdam equitum Polonis, qui hunc nos adduxerant, Bolcinum,

hinc quatuor verstis abesse, commodum, et cuius in vicinia non rari sunt pagi, proposuere legatis Vestrae Maiestatis locum illum; si vellent, eo se ituros, sin minus, Paderoviciam ab illis propositum se petituros. Quorum dum responsum expectamus, quod hodie ad priores meas litteras miserunt, immutata eorum consilii ratio est, ut scilicet in Jamum eamus, quo quidem licet statim Mosci, me audito, statuerint summo mane, crastina die proficisci, non potui tamen non dolere, vel immature res provideri, vel aliis tribui, quod in eosdem aptius cadit. Mitto autem Maiestati Vestrae et eorum legatorum Maiestatis Vestrae schedam ac quicquid illis respondi. Quod si fortassis dubitarunt hosce legatos Mosci propiores, quam par erat, esse Porchoviae, id prospectum (antequam ipsimet aliud proponerent) oportuit. Sed fortassis post hac ista melius noscent et in rem conferent.

Iam cum nobis crastina die vel perendie, cum legatis Vestrae Maiestatis conveniendum sit, possimque vereri, Livonia universa Moschum non cessurum, obsecro Vestram Maiestatem, ut me quam citissime certiorem faciat, num si, soluto conventu, Livoniae cedere noluerint, ego, in Moschoviam rediens, ex me agere debeam, ut Moschus — vel hos, vel alios legatos comitiorum tempore Varsoviam ad Vestrem Maiestatem remittat, an vero hinc id ipsum Moscho a me scribendum sit, ut hosce Norogardiae tantisper detineri jubeat, dum tempus veniendi appetat? Negotium enim hoc, quod ad decretum reipublicae de tota obtinenda Livonia pertinet, priusquam arma deponantur, aut tum liquidiorem habebit declarationem, aut Moschos Varsoviae praesentes ad solidiorem deliberationem adiget, si ordines regni in eo perstantes viderint. Vestra porro Maiestas sapiens est, quae novit momenta temporum, quisque cernit, quantam in regno suo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus statuendis non minus jurejurando obstricta est, quam Livoniae universae obtinendae, quam tamen Deus adhuc se Vestrae Maiestati nolle tradere totam vult, dum fortassis non totos nos in eius obsequium tradimus. Ipse Vestrae Maiestati uberrimam suam gratiam ac denique coelestem gloriam impertiat, quae plus omnibus regnis ac mundo ipso exoptanda est. Ex Cryszenka pago, die 11 Decembr. 1581. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae perpetuus et fidelis in Christo servitor, Antonius Possevinus.

99.

LITTERAE P. POSSEVINI AD MAGNUM MOSCHORUM DUCEM.

Serenissime Magne Domine! Magni Serenitatis tuae legati, qui huc in pagum Biszkovicium heri pervenerunt, in quo eos expectabam, tibi significabunt, ecquid satis longi inter nos colloquii hesterna die fuerit. Ego vero, ut debito legationis et officii erga te mei satisfacerem, antequam hinc longius discederem, existimavi mihi faciendum, ut non solum me tibi reverenter inclinarem, omniaque a Deo bona Serenitati tuae praecarer, verum etiam instructionis eius exemplum ad te mitterem, quam mihi Stephanus Rex suo chirographo signoque munitam tradidit, cum ab eo novissime disressissem ex castris. Ex hac enim, quinam sit ejusdem Regis de pace animus, propemodum intelliges, facileque cognosces nihil a me praetermissum fuisse, quo illi suaderetur, ut exercitum ex regione tua, pace quamprimum absoluta, deduceret. Verum enim vero, ut dubito, vel peccata hominum, diuturnius et gravius flagellum commerita, bellum producent, aut nisi pro ea, quae in tuo pectore residet pietas, deliberes de aliquibus rationibus tuis, adhuc potius remittere, quam ne christiani sangninis plus effundatur, vel denique in (nisi) Deus ipse multiformi sua sapientia Stephano regi liquidius declaret nolle se, ut hoc bellum continuetur, erit mihi caeterisque fidelibus tuis, plus quam putabatur, laborandum, praesertim si Stephanus rex, primo vere exercitu aucto, regeque Sueciae altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incoepto, in quo si nihil aliud promoveretur, certe miserandum et horribile spectaculum erit, quicquid ubique Novogardiam usque (ne dicam ulterius) cernetur. Templa enim diruta, vel in equorum stabula conversa sint, ubi saltem divini nominis laudes exaudiebantur. Imagines piae in ignem impie proieclae, vel scommatis et ludibrio ab iis habitae, qui coelites ipsos vix membra esse Christi agnoscunt. Hominum et puerorum cadavera passim jacent et ab ipsis jam equis in itinere atteruntur. Nec desunt utriusque sexus imbellium rusticorum coedes et raptus, ad quos rusticos in sylvis venandos, relicta ferarum venatione, avidissime discurritur. Virgines stuprantur et turpius etiam violantur. Incendia vero latissima visuntur incredibili cum tuae dictionis vastatione, quae ubique agricolarum et jumento-

rum defectu jam sylvescit nullo cum fructu, difficiliore autem ad multos annos advenarum commercio cum tuis. Quae quamvis ipsi Stephano Regi displiceant, nec propterea desistat his rebus illa quae potest adhibere remedia, difficillimum tamen est ejusmodi exercitum in vastitatibus istis in officio continere. Sed et ego eadem, quae magni tui legati Serenitatis tuae nomine mihi narrarunt ac multo quidem plura voce ac scripto retuli. Verum quod ante triennium in comitiis regni Varsaviae de obtinenda Livonia decretum est, proemissaeque a tuis legatis magnis postremae condiciones Vilnae, sumptus quoque bellici, quos propterea hoc etiam anno fecisse Stephanus mihi objecit, expugnatae vero a Sueciae rege non paucae tuae arces, quam sibi victoriam, ut affinis et amici, Stephanus Rex putat esse non minus communem, quam ea fuit, qua, collatis cum Sueco viribus, Vendam a te coepit, copiis autem, quas in castris ad Plescoviam reliquit, annuum stipendium assignatum ad bellum continuandum,—dubium porro in quo animus Regis versatur, ne semper nova belli materia praebeatur, nisi Livonia in principis unius potestate sit, ac jusiurandum ab eo cum regno inauguraretur praestitum de Livonibus liberandis, qui se in fidem Poloniae Lituaniaeque regni tradiderunt. Quodque tu, ut dicunt, foederis tempore, antea quidem Sigismundo Augusto rege Polociam, deinde Henrico rege Pernaviam invaseris, nec vero videatur futurum, ut, data occasione, conquiescas et a bello abstineas, rationes illae sunt, quibus sibi in proposito perstandum Stephanus Rex dicit, asserens, quamvis hactenus Plescovia a se capta non sit, obsidione tamen ita se illam pressurum, ut in suas manus veniat, nisi quamprimum pax componatur; scire enim se magnas civitates, ut sanguinis effusioni parcatur, hac ratione esse expugnandas, cum et foelicis memoriae avus tuus, ipso quidem, ut ajunt, foedere vigente Novogardiam non unius anni, sed septennii obsidione redegerit in suam potestatem. Quamobrem si post omnem diligentiam et fidelissimam certe sinceritatem a me adhibitam, Stephani regis legati magni ad eas conditiones non poterunt descendere, quas tu cuperes, vel tui legati magni non attulerunt ampliora mandata, quam ex eorum sermone videor mihi hactenus potuisse colligere, ipse, tua cum gratia et voluntate, Deo iuvante, excurram ad te, ut si quid aliud iniri consilii queat ad reliqua absolvenda, id, eodem volente Deo, fiat. Idcirco, tuam Serenitatem rogo, ut, ubi apud

nos actum de tota re fuerit, digneris iubere — mihi, ut ad Serenitatem tuam redeunti benignus ac tutus ille reditus pateat, quem fidei publicae, litteris, pontificis maximi legatis ac nunciis pollicitus es. Ac Iesus tuam Serenitatem omni gratia et benedictione cumulet. Ex Biscovicio pago, duobus milliaribus germanicis prope Porcoviam, die 7 Decembr. A. D. 1581.

100.

KOPIA LISTU P. HETMANOWEGO DO PP. KOMISSARZÓW.

Miłoszcziwi Panowie! Zalieczіwszy służby moye w łaskę Waszmośeziow, zdrowia y wszeliakich innych pocziech od Pana Boga Waszmośeziόm zyczę etc.

Oznaimuię Waszmośeziam, że dzisz, trzy godziny przededniem, przijachał do mnie P. Grodzieczki towarzysz Iegomosczi Pana Gnieźnieńskiego, powiadaiacz, że gdy do swei derewni iezdziel, oszm mil stad, w nocy potkał nieiakiego Mosquicina, Iurgego Iwanowicza Kussikowa samoiedenast, pytal go, kto by bel y dokad by iachal; odpowiedział, że bel gońcem od Moskiewskiego, a że iachał ku Porchowu do posła papieskiego na ziazd Zapolski. Uwierzeł mu Grudzieczki y powiedzial mu, ze nie ta droga, y kazal go na nie nawodzicz; tym czassem z iednym sługą ten to Iurgi iął szeptacz, ktory potym wpadł na koń tego Iuriego y pedem poszedł; Grodzieczki s swymi za nim, przyszedł na cziasne mieisce, konia zbel, a sam pieszo w lias tak że zginol. Iurgi ten powiedział, że niebywaiacz nigdy w takich sprawach, s boiaźni uczіekł nie za wiadomosczią iego, przyrzekaiacz za drugie, że niemieli uczіekacz. Potym trzei ich pierzchnelo; zatymze go iusz nieszmial possyłacz na drogę Porchowską, alie go tu obroczіel do mnie. Gdy tu przijachał, kazalem go tam postawicz, gdzie inszy gonce stawali, zesłałem do niego Pana Nakielskiego, Pana Rozna, aby sprawę o sobie dal y o tei swoiei iezdzie, że szieła rzeczy go podeizrzanym czynią, ysz on pod płaszczem listu do posła papieskiego chczial wiachacz do Pskowa; że o nim przedtym nie dano znacz do woiska Krola Iego Mośczi, tak iako przedtym o innych gonczach; że nie tą drogą iachał, ktora idzie do Porchowa, alie tak wielie stampieł s niei; że w nocy iachał, nie w dzień,

iako posłowie czynią; że pierwszy towarzysz iego po szeptaniu s nim, drudzy po przyrzekaniu, pouczieka li. Na czo on metu perterritus krzescziel szię że zbludal y że przes wiadomośczi iego czi pouczie kali, y że nicz taiemnego nie miał, okrom listu iednego Kniazia Wielkiego do posłoff, ktory mu kazano krycz y strzedz go pilnie pod wszelaki przypadek, aby nikomu inszemu oprocz posłoff nie dostal szię, a że ten list bel w woiloku wszyty na tym koniu, na ktorym towarzysz iego pierwszy ucziekał, ktorego naszy wzieli. Wnet tam panowie, iako miłoszierni, nie pytaiacz mnie, ani mi tego odnoszacz, kazali mu wroczieez y konia y woilok. On list wyprol s niego przy Mroczku. Szukaiacz w tym, czo mi szie godzielo dali uczynicz, nie moglem nicz inszego naliescz, iedno abym go tam y s tymi listy do Waszmoścziow odesłał, abysczie W. M. uczynieli sobie rzecz s legatem papieskim y s tymi poslami, uskarzaiącz szie, ze tym xtaltem miedzy woiska Krolia Iego Mośczi gonczowie Moskiewsczy iezdzą, bes dania wszeliakiego o nich znacz przedtym, noczą, nie dniem, drogą tą, ktora szie cziagnie do miasta obliezonego, odsyłaiacz od sziebie sługi y listy kniaskie w woiloku. Zeby szie nie pamietalo na slawe Króla Iego Mośczi y na powołanie krześczianskie, mogł by beł liada jak ten zaginacz, a nakoniecz y od kazakoff, samopasz tak bes wiadomosczi naszy miedzy woiska iezdzacz,—bo y drogę swą opowiedziecz y listy w reku mogl niescz, ktore by go beli tym snadni bronieli w drodze od wszystkich. Alie choczby bel iachał do Pskowa, nie do legata, że przeczie szie ostrzega slawa narodu naszego, czo woliemy w tym krzywdę czierpiecz, a niżelibyśmy beli podeirzani, żebyśmy posłowi mieli besprawie uczynicz, alie iako ochronicz szie posła godzieło; tak tesz Waszmośicziom, poslami beudancz Krolia Iego Mośczi, trzeba ostrzedz s swei strony, aby pod tym pretextem ziazdu y Waszmośicziow posłow samych y czego inszego nie łowieli; bo słusznie ma bycz podeirzany, który nie iawnie nieszono, alie w woiłok wszywano. In summa, albo s tei albo s owei miary, iako szie tam Waszmośicziom naliepi poda, staraiczie szie Waszmośćz tylie, ilie iest namoznieisza, abyśczie Wasmośćz wiedzieli, czo w tym lisczie iest, bo s niego—albo iezli by nas trzymano na słowie, a pokoiu gim beło trzeba, —obaczyczie Waszmośćz ostatnie kondicie, albo tesz wiecz, iezliby czego inszego, nie pokoiu patrzał, czo mniei rozumiem, snadniei by iego fortel obaczył szię. Wiedzczie Waszmośćz, że ten gonieez wijachał

od Kniazia tydzien w niedzielie minął, a do Nowogroda przijachal w niedzielie, w nieszporne godziny; przeto listy te, tak do legata, iako do posłoff maią bycz barzo swieże. Dan s obozu pod Pskowem, dnia 13 Decembris 1581.

Ceduła w tenże list włożona.

Oddano mi dzisz od x. legata list, przy ktorym, — czo Waszmoscz raczczie miecz przy sobie, — iest list iego do Króla Iego Mościi, którego kopią Waszmościom possylam, item — kopia listu Moskiewskiego, item — którysczie Waszmoscz pissali do niego, który Krolowi Iego Mosczi possyla, iest tesz y kopia listu, iako Waszmosczam odpissal. Nieraczszie Waszmośćz tym obrazacz, iezli tam czo iest nie k mysli Waszmosczi, czo innego teras na strone; ia tylko to Waszmośćziom possylam, żebyszie miala piecza na to, czo Krola Iego Mosczi y rzeczpospolitą obchodzi. Widzę, że dobry pasterz, chcząc wilka ukroczicz, radby owce czo uszarpnął. Ia nie wiem, iako nie muszi Moskiewski nakoniecz Inflanczki ziemie pusczicz? Narew straczieł, Białego-Kamienia dobywaią, Pernawę głodem czisną, Felin iusz podobno, Pskow acz opiera szię, alie bendzie li statecznoscz w nas, albo odbiecz od niego muszi, albo wiecz y Pskowa y czego innego postradacz; a to bes pochybna, choczby szie y Pskow opieral, że dali w ziemi swei goszczie bendzie miał, tak że gdzie szie zaimie, nie rychło bendzie uprawiał potem, a zatym przeczie mu dosczeta ostatek ziemie Inflanczki wyschnie. Pisze x. spominaiacz, aby to na seim odłożycz, alie y na seimie, nie wiem, kto bendzie tak nieżyczliwy oiczyznie swoiei, aby radziel czo upusczicz Inflanczkiei ziemie, żeby wkrótce nieprzyacziel wzmogszy stamtad w woienny apparat, zasz wrychlie podniosl woine przecziwko oiczyznie naszy, ktora by beła y wientszą praczą y nieznosznieiszym nakladem naszym, a teras moze szię s mnieiszym konczycz. Przeto micze szię Waszmoscz na pieczy y to po sobie iawnie pokazczie, że bes Inflant próżno, odkladacz tesz tych do seimu — że nie maczie Waszmoscz zliecenia, y że baczyczie, że tych odkladoff rzeczpospolita nasza nie potrzebuye. Dalei przypatrzczie szie Waszmoscz, iako szie Waszmośćziom y xiendzu posłowi Moskwa poda, a nim szie Waszmoscz rosiedzieczie, o tym czo bendzie, oznaimiczie mi Waszmoscz.

101.

LITTERAE M. D. CANCELLARII AD P. POSSEVINUM.

Reverendissme Domine! Salutem... Quae Dominationi Vestrae de eruptione Moschorum, deque illorum castigatione scripsi, vera sunt; quae vero de indicio Petri Koltowski vere scripta, vera ut sint, magis opto, quam arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quaeram, nisi me ipse quesiverit, sed haec satis. Litteras D. Vestrae summa celeritate mitto ad Regiam Maiestatem. Frustra tamen D. Vestra rem differt, ut ego iudico, ut de coëdenda aliqua Livoniae parte in comitiis deliberetur, nemo enim patriae bene in futurum prospiciens, vel in conventu etiam ipso regni de ea decedere suadebit, re jam ad extremum adducta, ut nobiscum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac urbe periclitari et una de tota Livonia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco, Album Lapidem oppugnante, premente Pernaviam et Felinum ita, ut vix jam illa Moschus non amiserit. Sed de Derpato saltem laborare videatur. Ordines vero quid? Vel ad educendum in posterum militem plus sumptuum impenderent, quam in hunc deductum iam et in supplementum inde, vel ad Augusti (angustias). At quae interim tentari possunt? Hostis vero instructus omni apparatu ex commerciis marinis, quam erit postea potentior? Audio istos bonos legatos Moschorum cunctari; si expectant novam informationem, jam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eo jussi deduci, quam graviter vero rem gerente(m). Cum diceret ire se Porchoviam et inde Zapoliam cum litteris ad D. Vestram, jam tamen tantum versus Plescoviam adflectens de itinere Porchoviensi; cum ductores Novogardia haberet, processerat, ut octo saltem militaribus a Plescovia abesset, noctuque non die iter faceret, dum in nostros incidisset et in viam Porchoviensem reduceretur, unum ex suis, dato illi equo, sub cuius sella litteras ad legatos a Principe insutas habebat, fugere iusserit, inde etiam alios tres comites contra fidem datam fugere iusserit. Haec certe inquirenda et dijudicanda diligenter erant prius, quam pro nuncio, non pro perduelle haberetur. Verum tamen apud me vel umbra juris gentium plus valuit. Itaque, adhibitis ductoribus a me, ad locum conventus mittitur. Ex novis istis litteris, quas affert, et praesertim tam dili-

genter occultatis credo, quod ad exitum quemvis isti tractatus facilius deducentur. Appolonius jam foeliciorem quam nos vitam vivit. Scribum Russicum unum tantum in castris habeo. Commendo me favori D. Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 13. Mensis Decembris A. D. 1581.

102.

LITTERAE MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO A DOMINIS COMMISSARIIS SCRIPTAE.

Wielmożny Miłośćziwy Panie Hetmanie! Oznaimuiemy Waszmośćzi, naszemu Miłośćziwemu Panu, że przebieglecz do nas od tych posłoff uczieklł, syn boiarski, na imie Fiedor Iwanow Zubatoy, ktorego teize no czy do Waszmośćzi, naszego Miłośćziwego Pana odsyłamy. A to czośmy breviter mogli s niego srozumiecz wypisawszy, do Waszmośćzi, naszego Miłośćziwego Pana przy tym lisczie possyłamy. Dostatecznici, czo trzeba, bendiesz Waszmość raczeł sam s niego zrozumiecz, bo dlia krotkośćzi czassu dali szie s nim rosmawiacz nie mogło. To tesz oznaimuiemy, że dopiero wczora, to iest 12 Grudnia, posłowie dopiero ku Zapolskim Iamam przijachali, a dziszia, da-li Bog, iako ysz mamy szie u xiendza Possevina ziachacz; czo zrozumiemy, za pierwszym razem Waszmośćzi, naszemu Miłośćziwemu Panu nie omieszkamy dacz znacz, iedno ysz iakoss barzo leniwo w rzeczach postempuią, bo po drodze mieszkali, po kilka werst uiezdzaiacz. Na ten czas ysz tesz czasu nie masz y nie masz czo pissacz, tedy inszym pisaniem szie nie bawiącz, łasce szie Waszmośćzi, naszemu Miłosćziwemu Panu pilnie zaliecżamy. Dat. s Zaposkich Iam, die 13. Decembris A. D. 1581.

Waszmośćzi, naszego Miłosćziwego Pana powolni y życzliwi słudzy: Ianusz Zbaraski, Albrycht Radziwieł.

103.

Miłosćziwy Panie! Oddano mi dwa listy Waszmośćzi, Miłosćziwego Pana 12 Grudnia godzinę przededniem, w derewni tusz pod Zapolskim Iamem.

Racz że Waszmoścz, moy Miłościwy Pan wiedziecz,ześmy iusz dawno gotowi dlia tych posłow, lecz ysz Zapolskie lamy spalone, nie masz na nich niez, pisaliśmy do x. Possevina, zeby za Zapolski Iam posłowie, dlia wczasu iego samego, iachali do monastera na Pliaszicch, tak go przezywaią, Mikulski, 3 milie ku Lukowi. Otosz iako wiem od sługi swego, ze beli spierwu chczieli, podaliśmy tesz y miasteczko Pazerowice, 3 mile bliżey Porchowa. Odpissał nam x. Possevin, ze nie chczą iachacz do tego monasteru dlia tego, ze tam są chłopi przyszięgli Kroliowi, alie do Bolczinia miasteczka, od Porchowa 3 milie, tam chczieli iachacz, a potym do Pazerowicz. Mychmy tesz x. Possevinowi odpissali,ześmy iego wczassom folgowali; alie gdy tak, tedy my na tym mieisczu naznaczonym czekamy w Zapolskim Iamie. X. Possevin nam iakoby s frasunkiem odpisuye, alie przeczie albo w Zapolskim Iamie, albo mil 2 za nim, da-li Pan Bog, iutro we srzodę ziedziemy szie y w imie Panskie poczniemy gadacz. Czokolwiek bendzie na pierwotku, Waszmościi zaras starczie nasze s nimi damy znacz tei godziny. Okolo zbierania woiska przes Mikitę Romanowicza, zebym tesz o tym sam poczuwał, racz że Waszmoścz, moy Miłosciwy Panie wiedziecz, że sam wiedziecz nie mogę, alie Waszmoścz racz sam kogo nie mieszkaiacz posłacz y do kosakoff, aby szię w tym poczuwali, bo iako widze, że liedwo szie owi Berezińsczy tak niewiadomie do domu nie roschodzą, y myśmy tą drogą, ktora idzie do Luk, torowną iachali, znacz że nie proznuią; zołnierzy tez tam dossycz, krom tych, czo blisko Porchowa lieczą; czi strasz maią, bespieczni lieczą, nisz doma, ieden od drugiego nie bliżu lieży, ieden o drugim mało wie. Acz niepewne nowiny, liecz woiny każdy trzeba doszwiaczycz. Holubek, ktory pod Porchowem liezy, ten przed tym posłańcem, ktory listy od Waszmościi niosł, wspomniał, że gich iusz to dochodzi, ze woisko ku Nowogrodu ma byez; Bielieczki, który przeciw posłowi iezdziel, zbracziel szię z niektoremi; okolo iednania wspominaią, a to tesz ze gim kazano przeeziw Szwedu gotowacz szię. Inflanty sna (snać) wracza, alie Rohadow y insze przy sobie zostawuie. Bielieczki powiedział, że Rohadiowa nie dzierzyczie; oni na to powiedzieli, że nam laczno y łopatami Niemczow zahrebiem, y nie może Kniaz tego odstampicz. On mu powiedział, że wam tesz iusz trudno, bo was Szwedowie, Krol Polski woiuią y Kryemcy; powiedział mu na to: «nie tuszy brat nie dolho, y wam Kryemczy dokuczacz, a iezli

szię s wami nie poiednaiem po chrestnomu czełowaniu, wiemy, szto y sam Wieliki Kniaz na koń swoi wsziadaiecz hodietoli (?);» — iakosz sam pacholek dziewialego powiedział przed Panem Haraburdą, kóry iachał s Litwy, że pospołu z woiewody Kijewskiego sługą iachał, który do Iego Krolewskiey Mosczi iachał, daiacz znacz że Czar pilno idzie w Podole. Posłałem znowu Bielieczkiego, aby s nimi znowu iescze iachał, ażeby szię ktory namowicz dał, albo czo od nich wiedziecz mogł. Czo bendzie, dam znacz; iednak do Pana Kurcza szlię, ktorego P. Troczki nad Litewskimi zolnierzmi zostawieł, aby szię tam ku Nowogrodu czuł, iednak szie na to Waszmośćz nie spusczaj. Powiedział mi tesz Bielieczki, że skoro ziachawszy szie s Possevinem poslowie, minawszy Porchow, z wolią Possewinową gończa poslali, daiacz te przyczynę, że taki obyczai zawzdy dawacz znacz, zesmy zdrowi przyszli y dobrze nas przijeto, y Bieleczkiemu kazał Possewin dacz przewodnika, alie powiedział, że go nie ma. Bielecki zasz powiada, ze tak słyszał, pewnie tesz nie wie, ze dlia tego snacz gonieez iachał, że czi poslowie mało nie tak albo tak ludząez, iako y przedtym przijachali, to iest stanowicz, naobieczowacz sziela, a potym wroczicz szię do Kniazia, y tamże dopiero Kniaz na one postanowienie miał by inszych slacz przysziegę czynicz y Krolia sluchacz, y dopiero podawacz zamki, a oni iedno stanowicz, a żadnego kończa nie czynicz; czo wszystko omylno zda mi szie dlia tego zwłoczą, snacz zeby gich w tym Possewin ostrzedz miał, ze my s zupełną moczą do stanowienia iedziem, iezli ma na ktory czas s Krynskim zmowe, to bendzie zwloczeł. A służby me łasce Waszmośczi zalieczam. Dat. na Iamie Zapolski, 12 die Decembris A. D. 1581. Ianusz Zbaraski.

101.

LITTERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Mitto ad Majestatem Vestram litteras Possevini, ita ut eas ad me misit non clausas, cum exemplis, quae adjunxerat litterarum ejus ad Moschum et legatos Maiestatis Vestrae, ac item litteris legatorum Maiestatis Vestrae ad illum datis. Video bonum pastorem, dum cupit ex lupo facere ovem, de ove

aliquid eius eicurandi causa abscindere velle. Iam Suecus Album Lapidem oppugnat, premit Pernoviam et Felinum fortasse, quibus etsi toleratura esset diu Plescovia obsidionem, hostis interim nihil opis potest afferre, quomodo igitur ad extremum Livoniam non dimittet, ut Plescoviam et alias ditiones suas servet? Supplico igitur, ut Maiestas Vestra illi rescribit vix se putare, ut aliquis futurus sit in comitiis, qui suadeat decedendum de aliqua parte Livoniae. Nunc minoribus impensis bellum finiri posse, quam brevi post ab hoste aucto ex commerciis marinis apparatu bellico renovatum geri. Extremum rogo, si quid inducat, ne illi credat, cum et ille Maiestati Vestrae ultimo loco a Moscis dicta credere se non debere ipse litteris suis profiteatur. Mihi Maiestas Vestra, quid velit, perscribat, urgente re, ego eo descendam, non delusus ob aliquo, sed necessitate premente. Propterea suadeo Maiestati Vestrae de Livonia, quod et patriam meam brevi deinceps ab hoc hoste pressam iri videam, et quod etiam Maiestatem Vestram et eius existimationem amem, non alia certe ratione, quam hanc Maiestas Vestra cum bona existimatione sua apud exteras nationes pacem faciet. Superiore nocte deductus est ad me Georgius Iwanowicz Kuzikoff Zeslawin Moschus, undecim cum equitibus processerat ad octo milliaria versus Pleschoviam, itinere Porchoviensi infra Opocam relicto, quae 80 Plescovia werstis distat. Obvium habuit commilitonem D. Gnesnensis Grodzicki quendam, qui ad pabulatores suos excurrerat. Ab eo interrogatus, quinam esset, quo iret, dixit se tabellarium Magni Ducis missum versus Porchoviam et inde Zapoliam ad conventum cum litteris ad nuncium pontificis, quas ostendebat. Creditum illi, reductus est in viam Porchoviensem, mox comiti cuidam in aurem quaedam; is consesso equo in fugam; nostri illum sequuti, adactus ad loca difficilia ex equo desiluit, inde in sylvam se subduxit. Hoc elapso Georgius jurare nullam fraudem subesse, metu inani hominem timidum permotum, illo inscio se subduxisse, spondere pro aliis neminem fuga se subducturum. Post tamen tres itidem fugere. Inde Grodzicki, cum non Zapoliam, sed ad me ducendum putavit, unaque eadem traha cum illo, jam illi non fidens, vectus est. Postquam in castra venit, in illudque tugurium, in quo alii Mosci divertebant, deductus fuit; missi ad illum a me Domini Naklensis et Rozen, quod nihil in illum gravius statuendum putarem, saltem verbis perterrere iussi. Dixit ille se missum ad

conventum ab itinere aberrasse, comites suos metu permotos profugisse se inscio, nihil se habuisse occulti, praeter litteras Ducis, quas ad legatos; in pulvinum (qui sellae cosaciarae supponi solet) inseruit; de iis, si in quem incidisset casum, subducendis sibi praeceptum fuisse, sed equum ac ephipium cum litteris a nostris, desiliente ex eo, dum fugeret, priore illo comite,— interceptum. Nostri me non consulto, statim illi et equum et ephippia reddiderunt, ex quibus ille litteras ad se recepit. Nec ego sane vel umbram juris gentium maximi faciendam esse non putavi, sed tamen diligentius causam inquirendam putavi, ut utra ex parte culpa foret, prius cognoscerem, quemadmodum etiam cognoscam. Hoc vero in statu, adhibitis Ungaris, mihi ab Illustri Domino Baltasaro datis ductoribus, recta illum iussi versus locum conventus duci. Scripsi ad legatos Maiestatis Vestrae id, quod accidit, hortatus sum, ut intenti sint in eas litteras, si qua ratione honesta eo pervenire possint, ut illis ostendantur. Plescovienses nostri superioribus diebus non commovebant se, etsi dispositis in dies alio loco insidiis, quos capere tentarent, illis obijcerentur. Heri extra portam versus Bielavium magno numero exiverant sub ipsa luce. Iam Andreas Orzechowski vicino in loco ultra flumen in insidiis erat, atque ex suis latebris, quod nondum illuxisset prorsus aliquantisper, ut non cerneretur progressus, ad flumen pervenerat. Cum hostes illum a latere animadverterunt, si qui in urbem se receperunt; missus jam a me ad Bielavium est Pekoslavius cum quinis ex singulis centuriis. ut ad Maiestatem Vestram scripseram, delectis. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 13 mensis Decembris. Anno Domini 1581.

105.

LITTERAE SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnificere, sincere, nobis dilecte! Gratum nobis est et laudamus Synceritatis Vestrae studium, quod collocandis insidiis hostibus et reprimendis excursionibus adhibet; ita fiet, ut icti talem in modum aut moenibus se illi contineant, aut si proterviores sint, protervitatis ipsos poeni-

teat. Captivos, quos ad me Synceritas Vestra misit, vidimus ac grato animo istud officii genus accipimus. De legato Moscovitico iam ante ex puero, quem ea de causa Ostrovio miseramus, quique ad nos hoc in itinere rediit, cognoveramus illum ante superiorem proximum aut sabbati aut dominicum diem in loco non futurum esse. Reliquimus Crasnohorodii puerum cum duobus equis expeditum, qui celerrime, quae allata fuerint, ad nos perferat. De Germanis militibus quae nostra sit singulis de rebus, de quibus ad nos Synceritas Vestra scripsit, sententia, Duneburgo Rigam mature perscribemus, mittemusque eodem de loco ad Curlandiae ducem et Rigenses aliquem, qui de pecunia agat, ne quid sit, quod militem ibi remorari possit. Deus Synceritatem Vestram una cum exercitu servet, foelicitetque. Ad Lucenam, die 12. Decembris, Anno Domini 1581.

Pannos ac pelliceas vestes iam Duneburgum Vilna apportatas esse accepimus; mandabimus, ut in castra ad Synceritatem Vestram quamprimum mittantur.

Tormenta bina et campanas binas libenter concedimus auferenda. Stephanus Rex.

106.

LITTERAE TIDEMANNI GISAE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Cum huc pervenissem, abessetque Reverendus Dominus secretarius, ac rescribere Illustritati Vestrae verbis Regiae Maiestatis iussus essem, officii mei tuendi causa, hae mihi addendae fuere: etsi quod scriberem, nihil esset, nisi irato nobis, qui discessimus, Deo nostro, Sacram Regiam Maiestatem hanc in viam esse coniectam, qua ulla alia tetrior, horribilior, lutulentior, impeditior fieri aut fuisse unquam nullo modo potest. Luctamur et volutamur iam duodecimum diem in maximis et viae et commeatus incommodis, ut omnes eos fortunatos praedicemus, quibus manere in castris apud Illustritatem Vestram contigit. Ut Vilnam ad festum Natalis Domini diem Sacra Regia Maiestas perveniat, sperari vix potest, et video ipsam Regiam Maiestatem diffidere id se assequi posse, etsi vehementer cu-

piat. Distrahuntur maximis intervallis impedimenta et haerent in lacunis, alii longius ab hoc loco etiam nunc octo militaribus, abest enim milliaribus hic locus Crasnohorodio plane duodecim; qui postremi cum impedimentis erunt, vereor, patientur, ut servus apud Plautum, hostium. Hodie cum Dominus Sobieski vexillifer ad arcem accedere et cum hoste colloqui jussus esset, ac hortatu Domini Trocensis pileo significationem colloquendi daret, cum responderet nemo, eiacularentur plures, dum manu pileum in caput referre vult; supra manum proxime caput, in brachio vulnus accepit, pervasitque glans tibiam brachii unam; sperat tamen D. Bucella eum integram manus vim motumque retinere posse. Litteras hodie e Polonia allatas, quas mitti Sacra Regia Maiestas Illustritati Vestrae iussit, hisce addidi. Commendo me Illustritatis Vestrae benignitati, quam Deus salvam victricemque servare pergat. Ad Lucenam, die 12 Decembri 1581.

Litteras, quas Illustrissimus dux Marchio ad Regiam Maiestatem misit, Illustritati Vestrae mitto, si forte placebit monere in tempore, quid respondendum existimet. Tidemannus Gise.

107.

LITTERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD SACRAM MAIESTATEM REGIAM.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Die Iovis proxima, quae fuit 14 Decembris, post prandium adductus est ad me a commilitone Bielavii Cyrillus quidam, qui adolescenti cuidam bojari filio, Theodoro Bizanczojo, Derpatum, Felinum et Pernoviam cum litteris Pleschovia de Martis misso, pro ductore cum altero quodam Awdakin adhibitus fuit, fessusque, ut est aetate satis provecta, substiterat. Is etsi admonitus esset, ut verum diceret, nec, aut nos deterrendo, aut nobis assentando, in diversam a vero partem diverteret, dixit de urbis difficultatibus: plebem magna ex parte fame premi, mensum fuisse illi antea de penu principis frumentum, sed deinceps detractum, illis saltem de plebe praeberi et maligne satis praeberi, qui in stationibus in muris aut in aliquo opere versentur; reliquam omnem multitudinem egere; alios ab aliis

mutuo sumere, alios esurire. Respondi: «falsa haec esse, cum diversa a captis nuper cognoverim». Dixit: boiaros coniurasse, ne aperiant etiam capti urbis difficultates; praeterea, eos qui emittantur, non vagari per urbem, alimenta quidem ipsis praeberi, sed plebi non; se melius haec nosse et sentire, qui de plebe sit, et cum nihil daretur, difficulter se toleravit; inde, addidit, pestem in urbe grassari, ad trecentos in dies mori; avenae prorsus iam pusillum superesse, ita ut reliquum equorum paucos post dies sint amissuri; plebem necesse habituram rebus suis consulere; nunc illam deliniri spe pacis, et si pax non coiverit, discessus nostri, quod hic (ut dicunt) non nisi urgendorum tractatuum, non obsidionis causa, relicti simus. Sequenti nocte adductus est etiam uterque illorum, cum quibus exiverat — Teodorus Bizanczow et Audakin, — sed hi discrepabant cum Cirillo de commeatu; dicebant satis frumenti esse, plebi etiam dari. Cum Cyrillum advocatum in praesentia illorum ob mendacium obiurgare iusissem, constanter in os illis dixit — rem de plebe se compertam dicere; dicit Audakin — se item de plebe esse sibi tamen datum; respondit — datum credo, si stationes obivisti, quod alter confessus est; de avena vero, de peste prorsus consentiebant. Dixere item cum litteris missos tabellarios alias in arces Livoniae et in Moschoviam — Demetrium Turhinoff, eodem die Martis. Heri sub vesperam Moschoviticus equus stratus, in urbem a via Vdovensi currebat, captus a Gostinianis, qui in excubiis erant, ad sellem in capsa litteras alligatas habuit. Eae cum a me perlustrarentur, multas privatim scriptas ad amicos in Moschovia, ad ipsum vero principem nullas reperi, ita ut in illis, quod ad nos pertineret, nihil esset, praeter quod scribat quidam — Maiestatem Vestram Pleschovia discesisse, copias Maiestatis Vestrae, quae manserint, non magnas esse. Credo vero litteras ad principem tabellarium in sinu habuisse, qui aut caesus sit, aut metu proiecto equo in sylvas se dederit. Pulvinum (pulvinarium?) sane sellae illius equi diligenter excuti iusseram, sed penula, non pulvino equus substractus fuerat. Non diffiderem ego, obsidione ad Paschatis (festum) producta, praesidiarios ac inprimis plebem malis cessuram, etsi haec gens, ut Maiestas Vestra scit, facile quovis vivat. Verum altera ex parte et exercitum Maiestatis Vestrae sua praemunt mala; jam nimis remotam habemus pabulationem, ita ut, ne nostri equi pereant, periculum sit, et cum in longinquo sit pabulandum, ne nos dispersos hostis occupet.

*

verendum est. Admonitus sum quoque a Domino Zybrzyk peditatum magno taedio affici; adhuc si non moriantur, multi tamen ac ex famulitiis praesertim morbis pressi iacent ita, ut universus exercitus a me flagitet, ut hoc loco moveatur, quod fortasse facere necesse habebo. Ad haec festa omnes pabulatores cogam, interim et tractatus ipsi, quem eventum habituri sunt, animadvertam, et de Pleschoviae statu melius cognoscam. Movere me necesse erit versus Russam. Sueci vdovam arcem tormentis oppugnant et vix illo non potientur, quod praesidium peste laboretur. Nec ego quidquam in hoc statu rerum contra aut scribo aut facio; etenim si illa potientur, me ex leva (sic) parte exercitum habente, illi quoque a leva (sic) Pleschoviam prement et a commeatu intercludent. De pulveribus nihil adhuc audio. Hoc tempore apud nos aliquot diebus pluit. Pridie hora tertia noctis exiverunt Moschi aliquot ex arce secundum ripam, et cum nostras excubias animadvertissent, subito se in arcem receperunt, Moliar et ipse aliquid ex mea parte et iam fecissem, nisi, quas quaero rationes eliciendi hostis, aquae, pluviae et coenum impedirent. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 16 mensis Decembris 1581.

108.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Novogrodecum Livonicum, Serenescum, Lagis-arces, quas Moschorum legati Vilnae, ut audio, pro suo principe cum Narva excipiebant, ulterius a Livonia lacus partis littora tuentur; propterea que, etsi parvae sint, puto de illis Moschum sollicitum esse; quod si eas illis concedemus, promptius fortasse pax coiret, et plures arces ex captis retinere possemus. Navigationis vero fructus non in iis arcibus, sed in Narva tantum consistit, cujus ager agris aliarum arcium, quas Maiestati Vestrae redderet, continens est et coniunctus. Dixerat Maiestas Vestra de reliquendis aliquot chartis apud me vacuis, cum suo chirographo (quas vocant blancas), quod puto postea Maiestati Vestrae memoria excidisse; incidere possint occasiones, si apud me erunt, ne res hasce vehementer, litteris pro tempore scriptis, sublevare possint. Mittat igitur illas ad me Maiestas Vestra; postquam rediero,

de iis Maiestati Vestrae sufficientem rationem reddam. Intellexi vacare capitaneatum Kamenecensem; rogo, ut Maiestas Vestra velit eo ornare Dominum Vlodek. Cum pudore id peto a Maiestate Vestra propter meam cum illo affinitatem; sed tamen Maiestas Vestra scit et omnes profitentur, cum hominém etsi taciturnum, militarem tamen esse, cuius hoc tempore, in absentia Domini palatini Braslaviensis, opera utili utor, proptereaque a me, etsi gravissimae difficultates domesticae illum revocarent, retentus est. Scio, non ita meorum me debere esse studiosum, ut illos Maiestati Vestrae benemeritos, repellendo, obtrudam; sed si non minus, quam quidam plus etiam, quam nonnullli praestent, Maiestas Vestra facile pro sua prudentia iudicet, meum pudorem illis obesse non debere, nec etiam alieniores multum sibi fortasse de mea constantia pollicentur, si meis, quos ipse evocem ad servitium Maiestatis Vestrae, desim. Hoc Maiestati Vestrae vix non auderem promittere, Maiestatem Vestram hominibus illis nullum gratiorem capitaneum praefecturum, tum ob eius probitatem, tum ob scientiam rei militaris, tum ob memoriam patris eius, viri fortissimi, qui eum capitaneatum gesserat, sibi vero quoque nullum commodiorem, — cum et ego ipse, ita omnes mei nullum alium quam ipsam Maiestatem Vestram spectent; sed haec ego comitto gratiae et favori Maiestatis Vestrae. Supplico Maiestati Vestrae, ut Maiestas Vestra Scotos illos ducentos huc iubeat venire, si quid mihi pecuniae domo adferet et de meo aliquid illis dabo. Videt enim Maiestas Vestra, iam magnam dubitationem de pace esse, quae etiamsi coiret, tamen ad ipsam Livoniam in suum statum reducendam, (scit Maiestas Vestra, quid dicam) necessarii sunt. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 16 mensis Decembris A. 1581.

109.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Docet aliquid in dies me cognomine suum Joannes meus Schuiski, et ipse docetur. Eae sunt officiorum inter nos vices. Quod heri praedixeram Wlodkoni et Oborscio, dum dissolveretur glacies, ut ex urbe ultra Pleschoviam flumen milites emitteret, id fecit; sed maiori cura et diligentia, quam

putarem, fecit. Putavi enim raptim missurum, qui pabulatorum aliquem rapere tentarent, sed ille prius in adversum murum et tures contulit plura tormenta, eaque infra demisit, peditatus ad mille in insidiis collocavit, etiam equites texit, saltem paucos ostendit, qui nostros elicerent. Duae nostrae turmae erant in excubiis, tertiam in subsidium provisis castris ad duxi. Turmas stare iussi, aliquot excursores delegi, qui et ipsi eos ellicerent; dum emittantur, iussi a latere in eos, qui se ostentarent, impetum dare; admonui de insidiis et quoad progrederentur, ostendi; — quatuor acrius invecti illos ad insidias refugientes urgebant, quos ad viginti alii nostri cursu celeri prope sequebantur; priusque eques hostiles erupissent, omnes pedites — pixides, sublato clamore, exoneraverunt, ut si quid campi superfuisset, supra illas fossas, impetu dato, peditatus omnis contritus fuisset. Ita tota Schuisciana machinatio, morte unius — Moschi tamen, non nostratium, terminata est. Narro Majestati Vestrae pugnas Emanuelis Oborscianae historiae, sed scio Majestatem Vestram minutissima quaeque cupere scire. Opus illud collatorum et demissorum tormentorum, non puto, statim Schuiscium relicturum; traducam igitur silentio ante lucem quatuor turmas, easque in insidiis collocabo, addam duplices barbatas, bono numero, et peditatum; obijciam pabulatores; si longius progredientur, confliget cum illis equitatus; si consistent supra insidias, et ipse equites aliquos mittam, qui illos eliciant; si supra locum stabunt, iubebo reversos ire ad tumulum vicinum, barbatas lateribus tegens: quibus dispositis, propius adigere equos jubebo, ut sicut antea, hostilis peditatus, explosis pixidibus se ostendat, nostri equites ad latus refugiant, interim omnes barbatae, quod minime timebunt, in hostem emittantur. Vehementer supplico Maiestati Vestrae de pulveribus. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 16 Decembis A. 1581.

Cedula iisdem litteris inserta.

A capitaneo Iwanogrodensi regis Sueciae venit ad me tabellarius cum litteris, quibus conqueritur de facinoribus cosacorum. Rescripsi id fieri praeter meam voluntatem. Litteras patentes, quibus cosacos, ut a maleficiis abstineant, moneo, illi mitto. Is tabellarius dixit, ante dies octo,

Album Lapidem arcem, fame adactam, in potestatem Suecorum venisse, nunc Pontonem Pernoviam obsidione premere.

110.

LITTERAE AD CAPITANEUM IWANOGRODENSEM REGIS SUECIAE.

Generose Domine, amice charissime! Salutem et omnem foelicitatem.

Vehementer doleo cosacos molestias eas miseris hominibus adferre quod certe praeter meam voluntatem fit. Sed genus hoc hominum vagum est, quod praedae tantum causa a lateribus penes exercitum oberret. Mitto Dominationi Vestrae litteras, quibus eos admoneo, ut ab his facinoribus abstineant. Mittam etiam brevi ad Dominationem Vestram aliquem nobilem ex regio exercitu, quo praesente, aliqui, qui non cessabunt a maleficiis, capi et ad me adduci possint, quos ego in conspectu exercitus, ut merebuntur, puniam. Si, quae nova habebit Dominatio Vestra, certiorem me reddat, grtaissimum mihi faciet. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Decembris 1581.

111.

UNIVERSAŁ.

Ian Zamoiski s Zamosczia, kanczlierz y hetman wielki koronny, glowny Krakowski, Belski, Knyszynski, Miedzyrzeczki, Krzeszowski, Zamechski, Garwolski starosta,—wszem w obecz y każdemu z ossobna, liudziom Królia Iego Mośczi, tak służebnym, iako y kozakom. Kapitan Królia Iego Mosczi Szwedzkiego, szwagra Pana naszego oznaimiel mi, ysz we wloszczi Iwanogrodzki y Iwanhorodzie okruczienstwa y obrzydliwosczi takie czyniczie, ktoreby y poganom zlie czyniez. Czego wam koniecznie zakazuie, y abyśczie tam tym mieisczóm dali pokoi, roskazuie. Kto szie czego uczyniez waży, bendzie poganin y srodze karan. Dan s obozu pod Pskowem, dnia 17 Grudnia 1581.

112.

PATRI POSSOVINO.

Reverendissime Domine, amice observande! Mitto ad Dominationem Vestram consanguineum meum, D. Stanislaum Zolkiewski, palatini Belsensis filium; ex eo D. V. de eo, quod a me scire vult, cognoscet. Ei vero non solum dicenti fidem adhibere debet, sed etiam si quae cum illo communicabit, prossus tacita fore, pro recto confidat. Hoc illi ita prorsus futurum esse spondeo. Commendo me D. V. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 17 Decembr. 1581 an.

113.

LIST DO PP. KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Miloseziwi Panowie Posłowie! Zalieeziwszy służby swe pilnie Waszmośeziam etc. Zeście mi Waszmośez zaczęezie tych traktatoff y postempek oznaimieli, o dalszem zemną szie porozumiewaiacz, rozumiałem, ysz szie snadni wszystkiemu dogodzicz miało, gdybym beł ku Waszmośeziam posłał Pana Zołkiewskiego, s ktoregobyśezie Waszmośez ustnie ezo trzeba zrozumieli. Przeto go tam ku Waszmośeziam possylam, napominaiacz Waszmośezie, abyśezie Waszmośezie nie rosieżdżali szie, aszbyśmy iescze znowu, bendzieli trzeba, s sobą porozumieli szie. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 17 Decembris 1581.

114.

LITTERAE SAXONIAE ET BRANDEBURGIAE ELECTORUM AD REGIAM MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine et affinis charissime et observande! Serenitati Vestrae Regiae salutem, incolumitatem, rerumque progressus et eventus foelicissimos precamur, aliaque amicitiae et observantiae nostrae officia omnia pollicemur. Serenissime Rex! Cum superioribus mensibus legatione apud nos fungeretur Serenitatis Vestrae Regiae internuncius Ioannes Buzenski de Buzenin, inter alia legationis capita exposuit — cupere

Serenitetem Vestram Regiam atque hac de re amanter et perbenigne nos interpellare, ut, auctoritate nostra interposita, negotium, quod Serenitati Vestrae Regiae cum Illustrissimo principe Iulio, duce Brunsuicense et Luneburgense, consanguineo, affine et compatre nostro intercedit, ratione haereditatis a delectionis ejus matre ad sororem, Serenissimam Poloniae Reginam, Regiae Vestrae Serenitatis conjugem dilectissimam, devolutae, transigamus. Nos, qui pro amicitia et conjunctione, quae nobis cum utroque est, parati essemus ad amice et observanter gratificandum Serenitati Vestrae Regiae, nec minus ipsi Illustrissimo principi Iulio bene cuperemus, facile hoc in nos recepimus, atque ad delectionem ejus ea de re retulimus, quae quidem, quo minus de amica compositione tractationem instituamus, salvo tamen jure suo et reconventione non recusat.

Interim Sacra Cesarea Maiestas, Dominus noster clementissimus, demandatis nobis per litteras Maiestatis Suae vicibus, nobis iniunxit, — cum Serenissimus rex Sueciae etc. dominus consaquineus noster, etiam de eadem haereditate, contra Illustrissimum principem Iulium agat, ut, citata utraque parte, vel ipsi, vel per subdelegatos ad hoc consiliarios nostros, de negotio cognoscamus, illudque compositione, vel, si obtineri haec non possit, juris processu expediamus. Cui mandato cum merito pareamus, commodissimum nobis visum fuit de utraque causa simul cognoscere, eiusque gratia conventum indiximus — ad diem lunae proximam a dominica Laetare, quae erit XXVI mensis Martii anni octuagesimi secundi sequentis, in urbe Magdeburgensi, idque et regi Sueciae et duci Brunsuicensi notum fecimus. Quamquidem diem Regiae Vestrae Serenitati hisce litteris nostris significandam duximus, atque amice et observanter petimus, ut Serenitas Vestra Regia huius negotii expediundi causa legatos suos ad diem dictam Magdeburgum mittat, ita sufficientibus mandatis instructos, ne frustra haec tractatio tunc suscepta fuisse videatur. Daturi sunt operam subdelegati consiliarii nostri, quos eo missuri sumus, ut negotium hoc ex aequo et bono, et ad tollendam, quantum fieri poterit, inter partes controversiam, componatur. Nec dubitamus et Regiam Vestram Serenitatem ad hoc propensam, et Illustrissimum ducem Brunsuicensem in amicam tractationem esse concessurum. Serenitati Vestrae Regiae optime valere optamus. Dat. XXIIII Iulii A. M.D.LXXXI.

Augustus, Dei gratia Dux Saxoniae, Sacri Romani Imperii Archimarsalcus et Elector, Landgravius Turingiae, Margravius Misniae et Burgravius Magdeburgensis, — Augustus Churfurst.

Ioannes Georgius, Dei gratia Marchio Brandeburgensis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius et Elector, Prussiae, Stetinensis, Pomeraniae, Cassuborum Vandalorumque, nec non in Silesia, Crosnae Dux, Burgravius Norimbergensis et Princeps Rugiae, — manu etc.

115.

LITTERAE DOMINI CANCELLARII AD DOCTOREM TIDEMANNUM.

Caetera ex litteris ad Regiam Majestatem et ad Dominum secretarium maiorem, quod attinet ad Brunsuicense negotium, nunquam certe hujusmodi fora Reges Poloniae obiverunt. Melius est tamen eo ad diem designatum mittere; mittendus est autem, qui non ferro, sed iure manu consertum vocare possit. Communicandum est item negotium inprimis cum Regina ipsa et Patricio, propterea litteras Electorum Dominationi Vestrae remitto. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 17 mensis Decembris Anno Domini 1581.

116.

LIST DO IEGO MOSCZI PANA HETMANA OD PANOW KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Miloscziwy Panie kanczlierzu! Wedle roskazania Iego Krolewskiey Mośczi y Waszmośczi chcząc szie zachowacz, tedy zarazem na tym poczatku tractatoff poslaliśmy tego to slugę, daiącz Waszmośczi, naszemu Milosciwemu Panu znacz, żeśmy 13 Decembris na tych tractaczich zasziadszy, wedlie instructij Iego Krolewskiey Mośczi nam podany, domawialiśmy szie, aby nam plenipotentia ukazana bela: którą gdyśmy widzieli, nicz inszego w niei nie belo, iedno po wyliczeniu tytuloff oboiga napissal: «ześmy poslali posloff naszych na ziazd s posly Krolia Polskiego, y ktorie rzeczi oni uczynicz, howoriczi, to są nasze rzeczy». My widząc, że to tylko credens, obmawialiśmy szię

niemało razow, aby nam plenipotentią ukazali, za którąby oni moczni beli postanowienie czynicz, a przytym naszęśmy plenipotentia pokazali, dokładaiącz, że y oni takowąże miecz mieli, zwłascza że Krol Iego Mośćz do Kniazia Moskiewskiego pissal, aby z zupełną moczą posłow słał. Alie gdy nam odmawiali, że zawsze y z dawnych czassow bel obyczai zwykly Kniaziu Moskiewskiemu, nie z inakszymi listy wieruiseczemi posly possyłacz, iedno s takimi, za ktorymi zawżdy pokoi stanowiony bywal, y ich Hospodar to trzymywal, czo szie za takowymi listy stanawiało; tedy y teras Pan ich s takowymże listem ich poslal, y czo oni za takowym listem postanowią, to Kniaz Wielki nieodmiennie przijmie, y trzymacz beudzie. I za pytaniem naszym odkryli szię s tym, ze maią mocz, roskazanie y dozwolenie Hospodarowe to, czo postanowią, przysziegą potwierdzicz, zamki odbieracz y oddawacz, y ludzie s zamkoff zwodzicz. My na roskazanie Iego Krolewskiey Mośczi pomniącz y przypatruiacz szie instructij, ktora expresse nas uczy, że napierwszy początek nasz w tei sprawie ma bycz, abyśmy szie plenipotentij domagali widziecz, ktorą ogliędywaiącz, abyśmy szie dobrze przypatrzeli, iakoby iaki kluczki w plenipotentij nie belo: w tei, ysz nietylko kliuczka, alie nihil solidi nie belo, zrozumiawszy, że inszy nie mieli, protestowawszy szie przed Possevinem, tegośmy dnia do gospody odiachali, powiadaiącz niechcziecz wiecij tam przijeżdzacz, gdysz żadnego pewnego fundamentu do poczęczia swych rzeczy nie maią. X. Possevin potym cedulę poslal do nas, radzącz nam y żądaiacz nas, abyśmy nazaiutrz do niego przijachali; myśmy na prozbę iego gdy to uczynieli, a zasziadszy, znowu okolosz tego niemały czas strawiewszy, za szielnym uszielowaniem x. Possevinowym, przystampieliśmy do tractatoff, s tym warunkiem, ysz pierwy, niżli dokończemy tych tractatoff, szie stanie, abyśmy taki warunek na to mieli, iakiegobyśmy potrzebowali, czo poslowie zarazem przyobieczali; a chcącz s nich to wyczerpnącz, s czymby przyachali, y żebyśmy szie tak liadaiako nie rosiachali, przystampieliśmy ad actum; gdzie znowu niemały czas na tym straciwszy, kto by miał począcz podawacz, maiącz w tym roskazanie Iego Królewskiey Mośczi, abyśmy szie w niepotrzebne ceremonie nie udawali, ięliśmy wedlie instructij ich pytacz, aby nam powiedzieli, iezeli wszystkich Inflantoff odstępuią, bes których o żadny rzeczy począcz mowicz nie chcemy. Potym oni po wielkim ocziaganiu y

wywodzeniu nam tego, iako Inflanty oiczyzna ich Hospodara iest, podali tesz zamki Inflanczkie, ktore przes Possevina podawal Kniaź, przykładaiącz do nich wszystkie te zamki, które Król pobrał, na strone krolewską; za czo e contra chczieli, czobyśmy im tesz Kniaziu w iego strone od Krolia postempowali. Alie sgola zasadziwszy szie na tym, że nie chcemy postampicz w żadny rzeczy, aszby nam Inflanty wszystkie oddane bely, oni do x. Possevina y do nas ieli mowicz: «wy od nas tak wielki rzeczy chcecze, ku temu iużesmy wam tesz nie malo podali, a od was nicz takowego nie słyszemy, czobyśczie nam tesz za to podawali.» My za częstym napominaniem x. Possevinowym, ktory nas żądal, abyśmy ie tesz czymkolwiek poczezieli, obieczalismy im naprzod woiska z ziemie wywieścz, potym ieliśmy pomału sumptoff upuszczacz, potym pro conclusione nie skwapiaiacz szię y nie za iednym razem. obieczalismy tych zamkoff odstampicz: Ostrowa, Krasnohorodka, Wiely, Worończa, liczącz im do tego osziadły ziemie na 40 mil, którą przy tych zamkach Król posziadł. Oni na to dali nam przes Possevina zrozumiecz, żebysmy gim powiedzieli: ieżeli mamy te mocz — Luki, Zawołoczie, Newel y Wielisz oddać, ze oni dopiero nam, zrozumiawszy, chczą szię s tym odkryć, iezeli maią wszystkie Inflanty puszczić. Myśmy proszącz, żeby nas wiecy iusz nie bawieli, iachaliśmy do gospody, iednak przy odieżdzie, posłowie proszieli nas y x. Possevin, żebysmy iescze iutro ziachali. Alie ysz x. Possevin powiada, że pro conclusione iutro szie zeiscz mamy, a chocziaby te mocz mieli Inflanty wszystkie puszczicz, iednak ysz my dalszy instructij od Krolia IegoMośczi nie mamy, a widziemy, że bes Luk y inszych tych zamkoff podobno pokoiowi nie bycz; rady y ostatniei conclusij od Waszmośczi, naszego Miłoscziwego Pana prosziemy, abysz nam Waszmośćz ręką swą raczel napissacz y porade dacz. Naprzod, ysz ta plenipotentia niepewna iest, czo mamy czynicz, iezli gim do Kniazia po inszą dopuszczicz iachacz. Druga, naukę o tych zamkach, to iest o Lukach, o Zawołoczu, o Newlu y Wieliżu, żebysmy iusz do ostatniei conclusii przychodzącz, wiedzieli czo czynicz. Iednak iutro proznowacz nie bendziem, wyczerpywaiącz na nich o Inflanty asz do tego czassu, poki szie ten posłanicz s tą instructią od Waszmośczi wroczi. Iakosz naprzod prosziemy, abysz Waszmośćz raczel, albo ten list, albo swoy, o tym daiącz znacz, do Krolia IegoMośczi nie mieszkaiącz posłacz, a przytym tesz

czo narychli sługę swego s tą instructią, o ktoraśmy pissali, do nas odesłacz, żebyśmy iusz wiecy do Waszmoszczi nie posyłali, bo y posłanczow tak wielie iusz niemamy, y przed wielkim głodem y chorobami, ktoremi nasza czeladź chornie, długo wytrwacz nie możem. To tesz Waszmoszczi, naszemu Miłosczіwemu Panu oznaimuiemy, że kiedysmy w tych tractacziech Szweda wkładali, ani sobie dali o tym powiadacz, powiadaiącz, że żadnego nakazu od Kniazia o tym nie maią. To tesz racz Waszmoszcz wiedziecz, że te ziazdy nie na Zapolskim Iamie, alie dwie mili od niego bywaią, dlia tego ze na Iamie nie masz ni palia do czego konia uwiązacz, a pod ten czas sub dio versari — barzo y nam y xiędzu beło trudno. Iednak, ieżeli do iakiego dokończenia przydzie, tedy na naznaczonym mieiscu bendzie musziało to bycz. Czi czo od tych posłoff na laskę kroliewską ucziecz chczą, powiadaią, że czwartego dnia po odieździe, ich czoś niemało liudzi do Nowogroda przybeło, y posochę dlia dział zbieraią. Zatym szie lasce Waszmoszczi, naszego Miłosczіwego Pana pilnie zalieczamy. Pisan w Iamie Zapolskim 14 Decembris w nocy 1581.

Waszmości, naszego Miłosczіwego Pana powolni y zyczliwy przyaczielie y słudzy: Ianusz Zbaraski, Albricht Radziwił, Michaiło Haraburda.

117.

LIST DO IEGO MOSCZI PANA HETMANA OD PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Miłosczіwy Panie! Raczelesz mi Waszmoscz, moy Miłosczіwy Pan posłać cedulę, która mi dzisz oddano s południa, w ktorei mi Waszmoscz raczysz pissacz, ieślibyśmy rozumieli tractaty falszywe, abyśmy zadzierzawszy, Waszmoszczi oznaimieli, abysz szie Waszmoszcz przestrzegł, także y o woisku, ieżeli by czo slychacz, zebyśmy oznaimieli etc. O tractacziech szerokośmy wypisali Waszmoszczi, o mocz — mnie szię tak zda, że chocz iei niemaią, tedy to nie do prawa; gdzieby tego dzierzecz nie chczial, tedy mu laczno y plenipotentią zrzuczicz, a miedzy takimi pany sędziego niemasz iedno sam Pan Bog, kto komu nie ziszczy, ten tego szablią dochodzi. Aczczi w tym wielka wątpliwość, że do Iego Kroliewskiei Moszczi, mianowiczie także y do x.

Possevina posłow mianował, sam tylko Woiewoda Nowogrodzki do Panoff imiona ich pissał, zaprzecz szie ich on nie może, mocz tesz dossyć płocha, iakośmy Waszmośczi wypisali. Ludzie, powiadaią, nie wieldzy wedle ich zwyczaiu, nie buczno przijachali y mowią; acz widze, że pokazuią to, iako barzoby szie im chcziało pokoiu, alie boie szie, by tego sobie nie smyszliali. Mnie by szie zdało, abyśmy szie s nimi krótko rosprawiali, bo chocz moczy dostateczny nie maią, liecz ich przeczie za posly na tractaty possyła y przyznawa; ieżli szie nam od nich dossycz stanie według instructij od Iego Królewskiey Mośczi nam danij, abyśmy s nimi czo rychli konczeli, a oni poniewasz szie s tym ozwali, ze mogą zamki postempować, aby głowny postampieli pierwij. Gdzieby szie czonapręcij nauka od Waszmośczi nam dostała, a koniecz mogł być, tedy abyśmy rychliei tego skosztowali; łatwieiby iednym tysziącem pieszych, nie ruszaiącz ludzi drugich, do Iuriewa skosztować, iezli tam postampią, bo szie w tym podawaią; iezli do czego przydzie, nawietszego fałszu od nich spodziewać. Ukazuią iakoby tę postawę, ze chczą Inflant ustampić, iedno wszystkich zamkoff swoich tesz sobie zechczą, liecz uffać nie baczę aby czemu, trzeba szie miecz na dobry pieczy, alie racz nam Waszmośczi przes swego w skok dacz znacz, żebyśmy s nimi, niebawiącz szie długo, konczeli. Około tych ludzi od Nowogroda nam trudno wiedzieć, bo daliekom leżem, a posłać nie masz, konie szię w niwecz obroczieli, a słudzy choruią. Na Porchowską strasz szię Waszmośćz nie spusczai, bo chyba czi czo pod zamkiem lieżą od zamku szię strzegą, dalieko wiedzieć nie mogą, a drudzy po derewniach różno stoią; pytamy szie sam iako mogącz miedzy nimi; czi starszy Possevinowi, gdy od sziebie pytał, powiadaią, ze ludzi nie masz, alie inszy spominaią, że po nich przyszło czosz 4 dni; ustawicznie tam mamy, abyśmy czo wiedziecz mogli. Naparli szię dzisz, żeby im wolno sługi s luznymi konmi do Nowogroda; iam im powiedział: «dam znacz do Pana Hetmana, żeby dał dlia woiska przewodnika»; na tym rosiachaliśmy szie. Alie ia tak widzę, ze szie ich trzeba barzo pilno strzedz, a tractowacz bes mieszkania, bo szię ludzie tym ubespieczaią barzo; widze, ze ich tesz y owędy niemało do domu iedzie. O Szweczkiego nie chczą nicz, nicz tesz bystrze, iedno łagodnie zamilczaiącz, przeciwko niemu nie mowią, iakoby im nicz niewinien. X. Possevin Iego Krolewskiey Mośczi do tego czassu dobrze służy, sam nie-

dzy żołnierzmi; czi czo po derewniach lieżą, chorych szieła, y umieraią po czeszczi, iako tesz baczę, żeby radzi posłowie przesełali do Nowogroda, pilnie szie oto staraią, czo szie ponowi, nie omieszkam Waszmoszczi dać znacz. zatym służby me łasce Waszmoszczi zalieczam. S lamy 14 die Decembris 1581. Wasmoszczi mego Miłosczi wego Pana służebnik, Ianusz Zbaraski

118.

LITTERAE PATRI POSSEVINI AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine in Christo clementissime! Secundas ante diem litteras meas, postque ex castris discesseram, misi Vestrae Majestati Regiae, quibus, quicquid vel Moschi legati mecum egissent, vel ipse Magno Duci Moschoviae scripsissem, vel denique, quid Majestatis Vestrae legati subinde mihi significassent, continebatur. At cum heri quatuor ferme milliaria processimus, legati Moschi ad hospitium meum convenerunt, de tota ratione tractanda pacis quaesituri. Cum quibus ad multam noctem, colloquio producto, eiusdem capita summatim Majestati Vestrae scribam, cum et eadem, (uti quoque omnia alia) Vestrae Majestati legatis hodie sim ostensurus. Sic enim paratiores erunt, ac breviore compendio tractatio absolvetur. Porro, summa haec fuit; ut Deo se ex animo commendarent in tanto negotio ad exitum promovendo, quod ut fieret, comitatui meo, me praeter reliqua orationes et sacramenta hodie indixisse, qui sincerius agerent, divinamque voluntatem rectius spectarent, iis tandem a Deo vel pacem, vel victoriam adjudicatum iri. Me a Vestra Majestate discedentem habuisse instructionem quandam, quam Rutenice versam eis non minus ostendere volebam, quam feci; cum Vestrae Majestati de litteris iis, quas mihi Staricia profecto Magnus Dux in itinere misit, ex ea illos posse cognoscere, ne tempus frustra seratur, quorsum Vestra Majestas spectet. Itaque et ipsi sua sic comparent, ut ne in disputationibus et altercationibus dies consumantur. Tum illi altius ordiri sua, Livoniam ab origine mundi pertinuisse ad Magnos Maschoviae Duces, principem suum abstinuisse a committendo praelio tribus annis, atque adeo nunc abstinere,

ne sanguine populi sui ac subditorum Vestrae Maiestatis fuso, Turcae se ad Moschoviam Poloniamque capiendam facile insinuarent; viginti annis non expugnaturam Vestram Majestatem arces, quas petit, si singulis copiis obeat suis; vidisse Majestatem Vestram aliam in ligneis arcibus, et ubi non essent homines fortes, aut autoritate praesentes, aliam in Plescovia, et eiusmodi civitatibus expugnandis rationem esse; Plescoviae ad quindecim annos esse cibum et commeatum; habere Vestram Majestatem exercitum, ex variis nationibus conflatum, qui cum stipendio, non voluntarie serviat, Reipublicae istius iam esse exhaustum aerarium; quod ubi prorsus exhaustum sit, scire Magnum Ducem, quam facile illi esset victorias suas cumulare, nisi mallet fundendo sanguini parcere; ad extremum, rogare me, ut aequus velim esse judex; ac si cui rei pertinacius inhaeserint, eos ut dimoveam, paratos ad omnia, quae aequissima sint, dum Vestra Majestas aequitate contentus sit, utque Moscho reliqua sint, quibus amicitiam cum principibus christianis foveat. Respondi — auctorem me illis esse, ne quid de Livonia ab origine mundi (dicitur); Livoniam catholicam fuisse, ac proinde ad principes catholicos semper attinuisse, ubi haeresibus discerpta est, discerpi item iustissimo Dei judicio, ut nemo hactenus gloriari potuerit, eam se totam obtinuisse; obtenturum eum denique totam, cui in oculis Dei cordi sit, illam serio ad avitam fidem redigere; Magnum Ducem, rationes omnes mihi suas scripto, penitioresque formulas ex regestris deprompsisse, quibus putabat summum in ea ius esse, sed revera vix solidi aliquid comperiri, quod validis rationibus Majestas Vestra non evicerit; quod a praelio abstineat, ut sanguini parcatur, — id esse pium, sed secus Polonos eam abstinentiam interpretari, tot enim Moscis caesis, superioribus annis, arcibusque et captivis in Vestrae Majestatis manus redactis, non restare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat credere, vel adeo justum exercitum possit conscribere. Livoniam vero difficilem expugnatu non videri; cum Sveciae rex, dux magnus vel unus, nescio, quis Biringus arces illas quotidie capiat. Quod si Vestra Majestas Pleschoviam caperet (quam revera generali irruptione non tentaverit quidem adhuc) futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Ligneas, quas dicerent arces esse ceptas, eiusmodi fuisse plerasque, ut fortissime dimicaverint Mosci milites; nec vero (ut dicebant) confederent, sed vel in mediis flammis, ad extremum

usque spiritum, illas tuerentur. Quod Pleschoviae tantus esset commeatus — aliud Pleschovienses ipsos effari; quod variarum nationum exercitum Vestra Maiestas comparaverit — id studio fecisse, ut regni sui vires semper integras servaret, Polonicum autem equitatum ac Litvanum, cum in Moschovia aestatem et hiemem ex hostico vivat, relinquere uberiores et intactos agros suos; sicque nihil roboris ex hoc bello reipublicae Polonicae decedere. Quod aerarium exhauriatur—id tota re perpensa secus accidere; quod enim in otio Poloni nobiles in convivia vinumque expendunt, id libentius, utiliusque, propagandis reipublicae terminis, velle eos impendere, cum etiam qui in alia illa sumptus fiunt, in mercatorum cedunt utilitatem, qui vero in ipsos milites vel externos, vel Polonos ac Lithuanos fiunt, hi pecuniam ipsam in propriam domum et reipublicae ipsius usum convertant. Quod de meo judicio requirunt, si liberrimus essem judex, facilius rem confici posse; sed quando Vestra Maiestas victorem in hostico habet exercitum, nolitque reliquias serendi belli remanere, nescium me, quantum efficere mihi liceat propter ea, quae fortassis aliis quibusdam in rebus autoritate pontificis maximi complanari poterunt; hoc unum scire, me neutri parti, nisi quam optimam esse intellexero, (si meo judicio standum sit), adiudicaturum. Denique — Magnum Ducem per suos legatos Livoniam promisisse, quam si serio promittebat, cur promissum non praestat? At nisi serio, sed arte ad tempus eximendum pollicebatur, ne mirentur, si Deus, quae sincere non aguntur, ea sincera justitia corrigat. — Hic nocturni huius colloquii exitus fuit: mirantibus legatis in rationum istarum angustias sic sese coniectos, ut revera vix responderent. Itaerea, cum midia nox appeteret, legati Vestrae Maiestatis mihi scripserunt, num velim, ut huc ad nos duobus milliaribus a Zapolscia venirent, cupere se ordiri hodie tractationem pacis. Qui litteras mihi attulerunt, dixere in campo (si procedamus) utrisque legatis esse hoc tempore manendum. Quid ipsis legatis responderim, quos hoc de luculo expecto, cognoscet (Regia Majestas) ex schedae meae exemplo, quam ad ipsos ea ipsa huius noctis hora, misi. Reliquum quod agemus, accurate ac sigillatim Vestrae Maiestati significabo, sperans et eam mihi sensum animi sui exposituram, si quid erit aliud mihi in Moschovia tentandum, cum illuc, Deo dante, rediero. Caeterum, obsecro Vestram Maiestatem, ut cum omnes rationes perquiro, quibus tantum negotium perquiri possit, ita

ut Vestra Maiestas reliquas perquirat, quibus in ipsum, qui est pax nostra, Christus intuatur; ut nisi prorsus omnia consequi possit, se tamen plurimum consequutum fuisse, tam difficili tempore cogitet, si, magna parte rerum, quas vellet, sine sanguine obtenta, iam exercitui, dignitati reipublicae sanguinique Christiano, ut Christianus Rex, consulat. Iesus Vestrae Maiestatem suis sanctissimis donis et ad sui gloriam diutissime incolumem servet. Ex pago Kiwerowa horca, prope Paderovilium uno miliari, die 13 Decembris 1581. S. Regiae Maiestatis Vestrae perpetuus ac fielelis in Christo servitor, Antonius Possevinus.

119.

LITTERAE EJUSDEM AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice Domine, in Christo plurimum honorande! Quae, antequam omnes una legati convenere, mecum iterum egêre, cognoscet Vestra Dominatio Magnifica ex iis litteris, quas huic adjunctas fasciculo, mitto serenissimo regi. Quae vero postea fuit, hoc biduo inter legatos, me praesente, consecuta, ea pertinent ad duo capita, quorum alterum spectabat ad plenipotentiam utriusque legationis, alterum ad ea, quae utriusque partis legati hodie proposuerunt. Plenipotentia Moschorum simplicissima visa est, ac prae regia satis infirma, ne dicam, suspitionis plena; haec enim verba continet: «Misisse Magnum Ducem legatos ad conventum, pacis statuendae gratia; cum legatis regiis in conventu loqui et illas res esse Magni Ducis». Auctor fui, ut quas regi mihique per Bolcinum Magnus Dux litteras scripserat, eae ipsis perlegerentur, quibus significabat: «legatos mitti, plenissima cum potestate, ad omnia transigenda». Conficienda-ne? Ubi res diu disceptata est, regiique legati haererent, quod super infirmo fundamento tractatio haec pacis nec niti, nec extrui debebat, dixi — restare duo, quae essent facienda: tum, ut coram me de tota re protestarentur; tum, ut mihi utraque pars legatorum exempla suarum plenipotentiarum traderet. Noctem insequentem, re Deo commendanda et consultanda, denique legatis Mosci interrogandis accuratius, num alteram aliquam solidiorem plenipotentiam haberent, me insumpturum; quod

ubi factum est, praesentibusque regiis legatis, singillatim unumquemque Moscorum legatorum quaererem: num semper huiusmodi patentes solitae sint a Magno Duce tradi, idque vellent iurejurando affirmare? Zacharias vicenotarius, se id facturum, inquit, qui cum Mosci secretariae acta centum annorum legerit, alias nunquam plenipotentiarum formulas se, quam istas, legisse ostendit. Mikitha autem notarius, unus e legatis idem asseruit, quod et postea Romanus Basilii, qui aliquando ante viginti annos ad Sigismundum Augustum fuerat missus, ac denique Demetrius Dux, princeps legationis testatus est, addens: «sese ut christianos venire ad hoc negotium integerrime conficiendum, nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internunciorum remissione; in litteris Magni Ducis ad regem et ad me scriptis extare suae plenipotentiae expositionem; visuros nos, si pax conficiatur, ad effectum omnia deduci». Ego, qui viderem multum teri temporis, nec praesentique aliquod ipsa protestatione legatorum regiorum esse remedium, testatus etiam ipse Moscis perpetuo dedecori hanc rem, si qua subesset caliditas, futuram, quippe quae innotescere omnibus christianis debebat principibus, nisi ad eam rem veniretur. Nihil enim vel induciarum, quae non essent, ratione, vel exercitus deductione regi ex hac tractatione perire, quae alioquin; si bonum haberet exitum, multa bona pareret; sin in irritum caderet, ius regium esset apud omnes roboraturum. Sic regiis legatis fatentibus, se Pontificis Maximi autoritate, meoque consilio sic moveri, ut tamen vellent, antequam ab hac tractatione discederemus, certo sibi, quae de plenipotentia Mosci pollicebantur, in rem conferri. Ad alterum, de quo dixi, caput ventum est. Id fuit de Livonia tota petenda, de arcibus, superioribus annis captis, de rege Sveciae Serenissimo inter conditiones pacis admittendo; quae cum prudenter D. palatinus Braslaviensis ac cum dignitate proposuisset, multaque ultro citroque dicta fuissent, Moscis praesertim urgentibus, neque se posse tota Livonia cedere, nec vero, si possent, debere legatos regios ea reticere, quae ipsi vellent contra Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquiis exempta est. Cum autem legati regii respondissent: arces, quae ad Pleschoviam quatuor pertinerent, iam captas se tradituros, si tota Livonia cederetur, tum in eo perstare Mosci: si regii legati dicerent: an reliquas omnes arces, a rege serenissimo superioribus annis captas, reddere possent, se hac nocte cogitaturos, quid

responsuri crastina die essent. Addidi ipse: Serenissimum Regem non parum se adhuc traditurum, qui Pleschoviam et Novogardium non sine magna spe earum potiendi liber esset relicturus, qui una cum Pleschoviensibus arcibus triginta milliaria germanica ditionis Mosci, in quam hoc anno processum erat, ab exercitu regio, finibus usque pene Pleschoviam propagatis, exercitus si deduceretur, restiturus esset. In qua ubere regione, si cosacis varia loca distribueret, eorumque quasi coloniis deductis, varias arces excitandas traderet, ab iis perpetuo omnem interiorem Mosci ditionem turbatum iri. At ut Vielicolucum, Vielisia et aliae arces traderentur, id esse pene plus quam ipsum, quod Livoniae Moscho restat in manibus.—Cum ergo legati regii discederent, in diem crastinam ea lege, (meque eos orante, ne discederent, quod ita factum opportuit) huc redituri ad me, ut liquidissime, quid unaquaeque legatorum pars haberet in mandatis, exponeret, detinui Moschos apud me, re cum regiis legatis communicata, ut aliquid certi V. M. D. scriberem; quandoquidem nec Mosci regiis sese volebant omnino apperire, et regii Moscis testarentur, sibi non esse mandatum, arces ut captas superioribus annis ulla ratione redderent; cum vero mihi dixissent Serenissimum Regem iam Vilnae fortassis esse, Vestrae vero Magnificae Dominationi plenissimam esse relictam harum rerum deliberationem, scribendum de tota re liquidius mihi ad ipsam per certum tabellarium, unumque nobilem, quem habeo in meo comitatu, existimavi. Sciat autem me ex ipsis Moscis, qui, regiis legatis abeuntibus, apud me horam fuerunt, haec cognovisse, summa difficultate, jureque jurando meo interposito, ne scilicet alicui, quam V. M. D. penes quem totam potestatem dixi a Rege Serenissimo relictam fuisse, quae sequuntur, communicarem. Moschum nempe illis mandasse, ut nulla ratione arces, superioribus annis captas, Regi Serenissimo relinquerent; si Livonia tota esset iis cedendum, hoc est: arcibus, quae in Mosci ditione sunt, ne Neveliam quidem se Regiae Maiestati relicturos, de qua ego difficillimum esse dixi, ut unquam Rex ei restituendae assentiatur. Tum vero me enixe, identidemque rogare, ut quatuor, sexne arces saltem, ad titulum in Livonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarem, tum enim me posse pacis spem Serenissimo Regi dare, cum quo uno de pace, (omisso autem Sveciae rege) velit agere; eidem regi suam gratiam Moschum ostensurum, si juste ac pacate secum agere voluerit. Denique

petere a me, ut eorum diligentiae, ac quanto studio rem sui principis agant, Magno ipsorum Duci non solum scripto, verum etiam ipso in reditu meo velim testimonium reddere. Quod si serio dicunt (quod mihi, nescio an fallor, verisimile sit) obsecro V. D. M. ut non minorem mihi, quam Mosci faciunt, adhibeat fidem, quò tota res ad divinam gloriam quamprimum confici possit. De arcibus autem, quae superioribus annis captae sunt, si quae in regis potestate possint remanere, summa id fide ac diligentia fiet. At vero, nisi possent ea omnino retineri, quaero V. D. M. per sanguinem Christi, ne, minium volendo, cuncta amittamus, praeclarissimaque occasio elabatur e manibus statuendae reipublicae Livoniaeque assequendae et alia meliora aggrediendi, exercitum vero non solum victorem, sed sapientis imperatoris exercitum in arces Livonicas sic deducendi, ut divinum eò nomen cultusque catholicus duplici cum Regiae Maiestatis laude ac V. D. M. inferatur. Caeterum, quae arces a Moscis in Livonia petantur, schedula, quam modo mihi Mosci legati per vicenotarium Zachariam miserunt, nocte ad gallicinium inclinante, videbit ex hac, quam mitto ab eis Rutenice scriptam, schedula ad V. D. M., ad quae omnia celerrimo ac planissimo responso opus est, si cito in meliora hiberna exercitum suum cum gloria deduci velit. Sed est quiddam non magni momenti, de quo V. D. M. rogatam in Domino velim. Andreas Apollonius noster, post reditum ex Moschovia suum, incidit in febrim, ex eaque istic in castris, antequam discederem, Sanctissimis omnibus sacramentis expiatus, ad Christum post meum discessum abiit,—adolescens optime de reipublica meritus, proque ipsa et pro perhonorificae pacis tractatione, tanto itinere ter confecto, mortem adeptus. Quod illi praemium a Regia Maiestate sperabam, id non dubito, opera et studio V. M. D. aliquibus, qui ad eum proxime consanguinitate pertinent, aliquando datum iri. Interea vero, cum aliquam non minimam pecuniae summam haberet, ea si praeter vestes et reliqua mandaret, ut mihi afferentur, eius consanguineis fideliter restituenda, id a benignitate et aequitate V. M. D. agnoscam. Quod si fidelem item alterum interpretem Rutenum ob reditum in Moschoviam meum, ut antea scripsi assequi possem, maximam habebo gratiam V. M. D. quae novit, haec me, nonnisi ad divinam gloriam propagandam, remque istam publicam, si quo possim officio, cum Dei gratia promerendam expetere. Haec vero omnia, uti Serenissimo Regi scio esse mittenda a V. M. D. ita

non dubito, quin me apud ipsam Regiam Maiestatem excuset, si minus alias meas ad has litteras adiunxero, approperat enim tabellarius, et haec satis futura videntur. Deus Vestram Dominationem Magnificam et Illustrissimam plenissima sua gratia coelesti impleat. Ex Kiwerova Gorca pago, prope Paderovicium et Zapolsciam, nocte, diei insequentis 15 Decembris, 1581.

Versio schedae ruthenicae.

In partem Magni Ducis arces, quas in dominio ipsius apud Ducem Rex capit: Vielikoluki, Nevel, Zavolocia, Vielizia, Chelm et omnes arces Plescovienses; ex terra Livoniae in partem etiam Magni Ducis: Novogrodia Livonica, Sarigia idem Narva, Kerepecz, Makow, Raudech, Rindol, Konhocz et, exceptis istis arcibus, omnes aliae arces Livonicae, quae nunc apud Megnum Ducem, in partem Regiam.

120.

LITTERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD CAPITANEUM REGIS SUECIAE IWANOGRODENSEM.

Generose Domine, amice charissime! Salutem et officiorum meorum commendationem... Mitto ad Dominationem Vestram nobilem Simonem Charlenski familiarem meum, cui in mandatis dedi, ut cosacos, si qui contra litteras a me ad Dominationem Vestram missas ausi fuerint aliquid comittere, auxilio Dominationis Vestrae captos ad me deduci curet, ut in conspectu exercitus puniri possint. Cum vero aliquibus rebus, ad culinam nostram et alios usus spectantibus, opus habeam, et aliae omnes urbes bonae longe hinc distent, iussi, ut de iis, quae Narvae haberi possint, recognoscat et eas emptas ad me deinceps impositas curribus adducat. Quod ut ipsi facere liceat, a Dominatione Vestra maiorem in modum peto. Si quid etiam novi habebit, de eo per eundem me faciet certiorem. Benevaleat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 18 Decembris, 1581.

121.

LITTERAE EJUSDEM AD CAPITANEUM EJUSDEM REGIS NARUENSEM.

Cum Generosus Dominus capitaneus Iwanogrodensis Serenissimi Regis Sueciae ad me litteras dedisset de facinoribus quorundam cosacorum, equidem vehementer, re intellecta, dolui, quod huiusmodi facinora semper abominatus fuerim. Itaque ad ipsius dominum misi litteras patentes, quibus omnes nostros, ut a maleficiis cessent, moneo. Mitto etiam et nobilem Simonem Charlenski familiarem meum, ut, si qui tales haberi poterunt, qui contra meas litteras delinquent, eos auxilio Dominationum Vestrarum capiat et captos ad me deduci curet, ut in conspectu totius exercitus puniantur, aliis exemplo sint, ne hujusmodi facinora patrent. Cum vero aliquibus rebus, ad culinam meam et alios usus spectantibus, opus habeam, et aliae omnes urbes bonae longe hinc distent, iussi, ut de iis, quae Narvae haberi possint, recognoscat et eas emptas ad me deinceps impositas curribus adducat; quod ut ipsi facere liceat, a Dominatione Vestra maiorem in modum peto. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 18 Decembris, anno Domini 1581.

122.

LIST OD IEGO MOSCZI PANA HETMANA DO PANA DEMBIŃSKIEGO.

Moy łaskawy Panie Dembiński! Zalieczíwszy przyaczielskie chęczi swe łasce Waszmośczi etc. Isz mnie tu Iego Krolewska Mośćz s woyskiem swym zostawić raczeł, radbym wiedział, czo szię w teł od Inflant dzieie. Mam te sprawę, nie wiem, prawda-li albo nie, zeby hetman krolia Szweczkiego Pernawę miał oblecz; proszę, pewna-li to, oznaimi mi Waszmośćz; także, czokolwiek by szię tam z woiskiem iego dzialo, y o wszystkich przypadkach w Inflancziech, niechai wiem od Waszmośczi. Oznaimuię Waszmośczi, ysz mam sprawę, że temi czasy czar Sziemion woisko kniazia Moskiewskiego niemałe, chcącz Pskowu dać odsziecz, zbiera do Nowogroda;

za nim Mikita Romanowicz s Msczisławskim młodym przybycz maią; posłałem kilkanaśczie set koni pod nie, dowiaduiacz szie rzeczy pewnei. Proszę tedy y napominam Waszmośczi, abysz Waszmośćz o tym tesz wiedząęcz, porozumiawszy szię s rotmistrzami y s ludzmi, czo na zamkach Krolia Iego Mośczi Inflanczkich są, gotowym beł, a to bycz może bes znacznego niebespieczeństwa, nieogaliaiącz pod te potrzebę y czas tych tam zamkoff, żebysczie Waszmośćz kupieli szie tu do Tyrzymuzy, ze gdzieby tu na nas potrzeba przyszla, mogł byś prętko na ratunek przybyc; y sława sama, gdy szię Waszmośćz tak s ludzmi gromadzić y tu podmykać bendziesz, na wielki mi pomocy bydź może. Zalieczam zatym powtore przyaczielskie chęczi swe łasce Waszmośczi. Dat. z obozu pod Pskowem, dnia 18 Decembra, 1581.

123.

DO ZOŁNIERZOFF INFLANCZKICH.

Moij łaskawi Panowie, rotmistrze y zołnierze wszyscy zamkoff Inflanczkich Iego Królewskiey Mośczi Pana naszego! Isz mnie tu Iego Krolewska Mośćz w ziemi nieprzyaczielski z woiskiem swym zostawić raczeł, przyszla mi wiadomośćz, ze pod ten czas czar Sziemion woisko kniazia Moskiewskiego niemałe zbiera do Nowogroda; za nim Mikita Romanowicz z Msczisławskim przybyć maią; pod ktore, dowiaduiącz szię rzeczy pewnei, posłałem kilkanasczie set koni. Proszę tedy y napominam Waszmośczіow za tym, iako szię z Waszmośćziami Pan Dembiński porozumiewać bendzie, iezliby bes iakiego niebespieczenstwa, nieogaliaiącz tych tam Inflanczkich Krolia Iego Mosczi zamkoff bycz moglo, abyśczie Waszmośćz ku niemu skupiwszy szię, do ostatnich Krolia Iego Mośczi zamkoff pod Pskow podemkneli szie y beli gotowi tu dać prętko ratunek woisku Krolia Iego Mosczi, gdy potrzeba bendzie; bo y sława sama, gdy Waszmośćzie podmykać szie tu bendzieczie, pomoczna bycz przeeziwko nieprzyaczielowi może. Zalieczam szię zatym dobry przyazni Waszmośczіow. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 18 Decembra A. 1581.

124.

AD DUCEM MAGNUM.

Illustris Princeps, Domine, amice charisssime et observande! Dum hinc Sacra Regia Maiestas discederet, meque hic cum exercitu reliqueret, iniunxit mihi, ut prout res inciderent, in iis omnibus, quae ad praesentis contra Moschum belli administrationem pertinerent, uterer ope Celsitatis Vestrae. Porro, cum intellexissem exercitum Magni Moschoviae ducis czar Siemianowicz Novogrodiam cogere, eumque Mikitam Romanowicz et Msczislawski iuniorem cum aliis copiis, ut conjunctis viribus obsessae Plescoviae opem ferant, subsequi, mature providendum ei rei putavi. Hortor itaque Celsitatem Vestram, ut quamprimum militem suum ad arcem Kerepetensem cogat, ut, si opus fuerit, eo facilius cum milite Sacrae Regiae Maiestatis conjungi et hostis advenientis impetus sustineri possit. Rem gratam Regiae Maiestati et sibi gloriosam Illustritas Vestra faciet; rogo vehementer, ut litteras hasce ad Dembinskium, Sacrae Regiae Maiestatis aequitum praefectum, Celsitas Vestra mitti iubeat, quod ego officio omni referam Celsitati Vestrae. Itidemque, quid novi agatur istic, faciat me certiorem. Cupio bene valere Celsitatem Vestram. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 18 Decembris 1581.

125.

LIST DO PANA ZÓŁKIEWSKIEGO.

Obawiaiącz szie znierozumienia iakiego sziebie przes Waszmoścz, y przestrzegaiącz w tym tak ossoby swei, iako y Waszmośczi, possyłam Waszmośczi na piszmie conditie te około tych zamkow Inflanczkich, ktorymby xtaltem mogli bycz postąmpione; czo Waszmoścz odkrij Panom posłom naszym tylko samym, tylko dostatecznie, y przyczyny, dlia czego to czynię, powiedz. Spominaliśmy, gdysz Waszmoścz iachał, y Nowokoster, aliem szię potym dowiedział, ysz to nie iest zamek, tylko pohost, przeto niemasz czo podawacz; wszakże ieżeli by szie y na ten rozlakomieli, niech idzie; tylko zeby go tak dzierzał Moskiewski, iako iest, nieumaczniaiącz go,

y niech go pohostem albo possadem, nie zamkiem zową y piszą. Zadałesz mi Waszmośćz quaestią, czo czynicz, iezliżeby na tym nie staneło; odpowiedziałem, że nicz inszego tylko Łuki pozwolicz z inszemi zamki, które posłowie pozwaliaią, to iest: Chołm, Ostrow, Krasnohorodek, Woroniecz, Wielia, nie dodawaiącz tych zamkoff Inflanczkich — Nowogrodka, Sereneska, Laissa, alie y to woliałem Waszmośczi na pisznie posłać, y nakoniecz iescze y czo dalszego possyłam, gdysz widzę, ze przedłużaiącz, straczielibyśmy czo więtszego w Inflancziech do Szwedzkiego; a nadto iusz tesz nie bendzie dali o czym mowicz y myślicz okrom woiny. Odday Waszmośćz x. legatowi te pierwsze condicie, tak iako są ossobno napissane, za wiadomośczią PP. poslow, alie niech prae se ferant, iakoby o tym nie wiedzieli dotąd, asz Waszmośczi każe to powiedziecz x. legat; ieżeli by te condicie miescza nie miały, tedy iusz te drugie y trzeczie finaliter za wiadomośczią PP. posłow onemu Waszmośćz ukasz. S tym Waszmośćz Panu Bogu poruczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 19 Decembra, roku 1851.

Ceduła w tenże list włożona.

Panie Braczie! Maią tesz Panowie posłowie w instructij, aby iezli mogą, za więznie wytargowali ktory zamek ea conditione, zeby z obudwu stron wolni beli, a w przypadku, ysz u nas ich więcy y lepszych, aby o Sziebiesz mowieli. A tak y to Waszmośćz powiedz xiędzu legatowi, alie powiedz w ten czas, ieśli by na tych conditiach pierwszych, czom ie Waszmośczi posłał, nie staneło. A może to podać ku tym zameczkom Inflanczkim za Łuki, Zawołoczie, Wielisz, Newel, Sziebiesz, o czym Waszmośćz naprzod powiedz PP. poslom. X. legat może sobie tego argumentu używać na posly, ze Pan ich tym wielgi rzeczy sobie dostanie, miełośczi u poddanych swojch, gdy pokaze, ze tak ie sobie waży.

126.

LIST DO PP. POSŁOW MOSKIEWSKICH.

Miłosczíwj Panowie Posłowie! Zalieczíwszy uprzeime a powolne służby swe Waszmośćziom etc. Te conditiae, o ktorychem do x. legata y do

Waszmośeziow przes Pana Zołkiewskiego wskazał, zdało mi szie na piszmie posłać dlia wszeliaki mełki; przeto i Waszmośeziom Pan Zołkiewski ukaże. Dlia czego to liepi uczynić y sami Waszmoścz baczą y Pan Zołkiewski Waszmośeziom odkrije. Gdyby więcz y to wszystko mieiscza nie miało, tedy y dalsze condicie drugie y trzecie teras posyłam; a nadto dali iusz ia nicz nie mogę. Iezliżeby Pan Zołkiewski odiachał pierwy, a nisz tam te listy moie przydą, tedy ie Waszmoścz otworzczie y przeczytaiczie, a, przebog, sami tylko trzei o tych rzeczach wiedzczie. Iezeliby tesz czo lepszego nad to szie iusz sprawieło albo sprawicz mogło, tedy szie s tym Waszmoścz zatrzymaiczie. S tym szie powtore łasce Waszmośeziow zalieczam. Dat. s obozu pod Pskowem, die 19 Decembris A. 1581.

Ceduła w tenże list włożona.

Gdysz to Waszmoścz maią w instructij, staraiczie szie Waszmoścz, abysczie Waszmoścz, mozeczie-li Waszmoścz, iaki zamek za więznie wytargowali, czo za occasiami w condicie odemnie podane, iezeli za liepszymi Waszmośczie pokoiu skończycz nie mogą, mieszaiczie Waszmoścz tak, iako szie Waszmośeziom naliepi poda posłużyc rzeczypospolitij. Czo Waszmośeziom tam y iako szie zdarzy, nim szie Waszmoścz rosiadą, oznaimiczie mi Waszmoścz.

127.

LITTERAE AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine, Domine in Christo observande! Etsi jam antea miserim ad Dominationem Vestram Zolkiewium, per quem illi aperui, quid id sit, quod in Livonia concedi possit, tamen postea venit mihi in mentem, scripto comprehensum D. V. mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. V. cum ex eodem Zolkievio, tum vero imprimis ex Dominis legatis cognoscet. Bene valeat D. Vestra. Datum ex castris ad Pleschoviam, die Decembris, anno Domini 1581.

128.

CONDICIAE PIERWSZE, POSLANE PRZES PANA ZOLKIEWSKIEGO.

Si maneat penes Regiam Maiestatem Vielicolucum cum arcibus Zavolocia, Newlo, sique Siebiesum Regi a Moscho traditum fuerit, Vielisium item penes Regiam Majestatem velictum fuerit, de quo nunc moveri quaestio a legatis Mosci non debet, cum in antecedentibus tractatibus non repetitum fuisset, sique eius rei concludendae statim, non mittendo pro alia informatione ad Principem suum (atque hoc propterea, ne Pernavia pereat interim, quod Dominationi Vestrae saltem scriptum velim) legati Moschovitici facultatem habuerint; audebo illis concedere in Livonia arces Novogrodecam Livonicam, Serenescum, atque etiam arcem Lais cum arcibus Ostrow, Chelm, Crasnihorodek, Voronetz, Vielia.

Wtore.

Si non habuerint facultatem Moschorum legati, statim (non mittendo pro alia instructione ad Principem suum), accepitis arcibus Novogrodeco Livonica, Serenesco et Lais, cedere Regiae Maiestati Lucum, Zawolociam, Newlam, Vielisium, dare Siebiezum vel saltem demoliri; neque etiam a Regia Maiestate illis per me concedi possunt arces Novogrodeus Livonica, Lais et Serenescum; sed, retenta tota Livonia pro Regia Maiestate et tradito vel demolito Sziebiezo, retentisque Zawolocia, Newlio et Vielisio, (id quod Regia Maiestas Dominationi Vestrae et mihi crediderat), adijciat Moscho Vielicolucum ad arces Chelmam, Ostroviam, Crasnohorodkum, Voronecium, Vieliam, ut hae arces cum Vielicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte regis omni Livonia cum Nowogrodek, Serenesk ac Lais et suprascriptis arcibus — Zawolocia, Newlio, Vieliso, traditoque vel demolito Siebiezo.

Trzecie.

Ad extremum audebo et hoc, propter bonum pacis, et ne labor Dominationis Vestrae, praesertim cum nomine summi pontificis susceptus sit in irritum cadat; non dando arces Nowohorodekum Livonicam, Lais, Serenes-

cum, sed his et tota Livonia retenta pro Regia Maiestate, retentoque Vieliso, dato Regi vel demolito Siebieso, concedere Vielecolucum, Zawolociam, Newlum, Chelmam, Ostrowiam, Voronecium, Krasnohorodkum, Vieliam Principi Moschorum. Quae conditiones nisi accepiuntur, iam liquebit Deum nolle nobis pacem hoc tempore concedere. Et enim quod amplius facere valeam, vel audeam, nihil prorsus (testor Deum) habeo, nec vero, tam Dominationis Vestrae causa, de cuius optimo studio et sinceritate et Regia Maiestas et ego optime persuasi sumus, quam ut conscientiae meae pro debito meo erga Regiam Maiestatem et patriam, satisfaciam. Obtestor Dominationem Vestram per Deum vivum, perque filium ejus Iesum, cuius Dominatio Vestra tremenda mysteria tractat ac nomen gerit, ut ad nullas conditiones graviores, quae illi concreduntur, descendat, si levioribus rem evincere poterit.

129.

LIST OD PP. POSŁOW MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożny Miłościwy Panie! List Waszmości do nas pissany Pan Zołkiewski, przijachawszy owdzie dnia wczoraiszego, we wtorek 19 Decembris, iusz w nocy, nam oddał. Porozumiawszy szie s x. Possevinem pierwij, mowieł nam słowem od Waszmości w tych rzeczach, w ktorychesmy pierwy o naukę do Waszmości pisali, to iest, abyśmy Moskiewskiemu ustampieli zamkoff Inflanczkich Serenesca, Nowogroda Inflanczkiego, a Nowokostera za Sziebiesz, czego szie x. Possevinowi i nam uczynić nie zdalo, a to dlia tego, ześmy maiącz na instructii od Iego Krolewskiey Mości ziemie Inflanczkiei nicz nie ustempuiącz, przes wszystek czas tractowania naszego s posly Moskiewskiemi, domawialiśmy szię pilnie, aby wszystkiei a wszystki ziemie Inflanczki Iego Krolewskiei Mości odstampieli, y wieliekrocz opowiadaliśmy szie s tym, ze poki wszystkiei ziemie Inflanczki nie ustampią, pokoi stać szie nie może. A teras gdybyśmy szie s tym odkreli tych zamkoff ziemie Inflanczki ustempować, bes pochyby pewnie podałaby szie im droga czego wietszego w ziemi Inflanczki domawiać. A ieśliby szie nam z iakich przyczyn tych mianowanych zamkoff Inflanczkich

podawać nie zdało, tedy P. Zołkiewski imieniem Waszmości nam mowieł, abyśmy Wielkie Luki na strone Kniazia Moskiewskiego podali, a oni nam ku wzystki ziemi Inflanezkiei aby Sziebieza ustampieli; y aczechmi tego, czo Pan Zolkiewski nam mowieł od Waszmości, nie pokazawszy nam tego na piszmie, przedszie wazeliśmy szię tego, folguiacz czasowi, u x. Possevina dzisz przy Panu Zolkiewskim s tymi posły szie ziachawszy, podać; y gdyśmy zasziedli s posły, naprzod to im przypominali, że bes Inflanczki ziemie w zadną szią rzecz s nimi wdawać nie możemy, asz iei ustampią wszystkie Krolowi Panu naszemu; oni nam na to powiendzieli, że u nas Inflanczki ziemie chceczie, a o Lukach, o Zawołocziu, o Newlu, o Wieliziu nicz nie wspominaczie, żebyśczie ich na stronę Kniazia Wielkiego puśczicz mieli. Na czo szie im wedlie potrzeby odpowiedziało, a potym x. Possevin czicho nam powiedział, wiedząc, żeśmy o Lukach chczieli mowić, tedy nam tak radżieł poczichu, abyśmy nie mianuiacz, ieden zamek s tych czterech, przypuscziwszy to na x. Possevina, ktoryby mu szię zamek s tych czterech zdał, aby na stronę Kniazia Wielkiego podali. Myśmy mu powiedzieli, gdysz Iego Kroliewska Moscz Pan nasz Waszmości uffa, my za radą Waszmości, ktory szie nam zamek bendzie widział s tych czterech zamkoff, iescze ieden zamek na stronę Kniazia Wielkiego przydamy, tym spossobem, aby wszystkie Inflanty y Sziebież pusczieł Krolowi Iego Moszci. A tośmy czynieli dlia tego, ze zamku nie mianowali, ysz nam beło potrzeba czas przewliecz, abyśmy o tym Waszmości oznaymiwszy, naukę od Waszmości mieli. O czo prosziemy, abysz nam Waszmoścz pod pieczęczią s podpisem ręki swei, bes mieszkania dostateczną naukę dacz raczeł; gdysz my bes nauki Waszmości, na piszmie danij, w takie szie rzeczy wdać nie możemy, bo y na instructij tego od Iego Krolewskiey Mości nie mamy, iezliże przedsie te trzy zamki Inflanczkie, o ktorych nam Pan Zołkiewski od Waszmości mowieł, nie strzegącz szie tego, czego szię strzężemy, na stronę Kniazia Moskiewskiego podać mamy (o czo y powtore pilnie prosziemy, abyśmy dostateczną y niemieszkaną naukę od Waszmości mieli) albo tesz same iedne Luki bes przygrodkow Pskowskich y Chołmu, za wszystkie ziemię Inflanczką y za Sziebiesz, w stronę Kniazia Moskiewskiego podacz mamy; oznaimuiemy Waszmości, ze gdysmy przypomnieli Sziebiesz, posłowie Moskiewscy zaras powiedzieli, że nieiaki nauki od Pana

swego o Sziebiesz nie maią, y mowić o tym nie chczą. A yżesmy tesz zrozumieli s peremietnika Moskiewskiego, ktoregośmy do Waszmośczi przedtym posłali, ze Kniasz Wielki chce Sziebiesz spalicz, iezliby tesz Krol Iego Moscz Drissę spalicz roskazał, czo ieżliby nas od posłow podkało, a domawiali szię, aby Drissę spaliono, chcząc takiesz Siebież spalić, mamy li na to pozwolicz, y w tym o naukę Waszmośczi prosziemy. Czo szię tesz tycze gończa Moskiewskiego, tedy posłowie oczązali, ze go pogimano, wiązano, slug czterech zabito, rzeczy pobrano; natośmy obmawiali, iakośmy s pissania od Waszmośczi wiedzieli, y czośmy potrzebnego k-temu bycz rozumieli. O xiędzu tesz Possevinie Waszmośczi oznaimuiemy, ysz szię uskarza, ze szie na wszystkim zlie ma, a Burba szię tesz uskarza, ze iusz pieniedzy nie ma, powiadaiącz, że go na ieden tydzień wyprawiono, a to iusz trzy niedzielie, iakożeśmy szie wszyscy na strawe mu składali, a teras, zebyśmu czo więcy mieli dać, alie y sami nie mamy, czym szię strawować, a Burba go tesz iusz Moskuie chce zdać. Racz Waszmość poradzić, czo s tym czynicz, bo nie wiemy, z iaką by to sławą Krolia Iego Mosczi beło. S tym służby swe w łaskę Waszmośczi, naszego Miłoścziwego Pana zalieczamy. Dat. s Zapolskich Iam, 20 Decembris, A. 1581.

130.

LIST P. WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO DO P. HETMANA.

Miłoscziwy Panie! Peremietczyk, ktory od posłow do nas przyachał, zarazem teize noczy dawszy go Umarowi w ręce, y to, czo nam tu powiadał, zaszywszy w list, do Waszmośczi, naszego Miłosciwego Pana posłali. Lecz nam P. Zolkiewski powiedział, że tam nie beł; barzo szie temu dziwuiemy; racz szię Waszmość roskazać dowiedzieć; Umarowi go dano. S temi posły beliśmy dzisz frassowliwi o tego gończa, odmawialiśmy, iako tego bela potrzeba; lecz Waszmość racz wiedzieć, ze tu s nim nie przyachano asz 18 die, y zastał nas ten posłaniecz u poslow z Waszmośczi listy, ktorycheśmy nie mogli czytać acz w nocy tego dnia; a yżesz nam Waszmość napisał, abyśmy szie stąd albo s owąd starali, zebyśmy wiedzieli, czo w tych liścziech, mysląc o tym, zadzierzeliśmy go przes dzień, alie

liedwie nie pierwy, a pewnie rowno s nami Moskwa o nim wiedziała. Potym gdy Pan Zolkiewski przyachał, odesłano go, alie od nas dali, nisz milie albo pultory beł, o czem Waszmośczi Pan Zolkiewski da sprawę o wszystkim. A o Szweda, dlia czegośmy tak dlugo trzymali, iedno dlia zwlieczenia czassu, a insze Pan Zolkiewski wie, o czo Moskwa słowa nie chczą mowicz; acz czicho a niezuchwalie mowią, alie znać, ze mu nie są przyaczioły. A kiedykolwiek nam przydzie o Inflanty mowicz, to nam zawzdy Łuki, Zawołoczie, Nevel y Wielisz spominaią, że s nami tesz mowić nie chceczie; alie przeczie acz szię nam x. Possevin sam s siebie odkrywał s tym, żeby za to postampieli Iuriowa, zostawiwszy sobie czo zameczkow, y to potym na tym mogło bycz, iedno dokłada, si verum dicunt. Ukazuie szie Iego Krolewskiey Mosczi chętliwie, alie widzę, ze więcy podobno wie, nisz my; więcz nie wiem, iezli Rzymianin zawzdy traffi naszemu zimnu dogadzać. O Łuki, gdyśmy szie nie chczieli odkryć dlia pewnych przyczyn, on powiedział, ze mu to Iego Krolewska Mość powiedział, tego dokladaiancz, że y to od Krolia Iego Mośczi słyszał, że nam miał dacz taiemną instructią swą reką, czo wszystko P. Zolkiewski powie. Alie ilie mogę rozumiecz, że oni Iuriewa a Narwie nie odstampią, wszakosz to sam P. Bog wie; dzisz po tym gonczu zmienieli szię nam inaczy, y przypominali nam, lezli szię nie zijdziem, dzierzczie wy, czośczie wzieli, a my tesz swoie, a potym postanowmy do czassu mier, a niech szię Panowie zeszlią, a my do swego, a wy do swego Pana odiedzmy. Myśmy powiedzieli, ze to nie może być, y odiachaliśmy od nich, ukazuiącz ze szię dali nie wdaiemy. Proszieli Possevina, aby za nami posłał, zebyśmy zaś iutro beli; raczże nam Waszmośćz bes mieszkania dać naukę, ieżeli dali tego Waszmośczi trzeba zwłoczyćz, czeli konczyć, żebyśmy dostateczną naukę mieli. Na Szweda trzeba szie ogliedacz, by w tym czaszie my luszczyn nie gryzli, a on żeby iądra nie ziadł; y tego szie boie, by s Moskiewskim Korelią, Iwanogrodem o Inflanty nie practicował, chocz nie o wszystkich; a Niemczom nie masz komu uffać. Często tesz, iako y dzisz przypominali, że tu mieszkamy, iako niewolnicy, nie mozemy wijachać, wysłać; y powiedzieliśmy im, ze za przystawy dlia woiska wolno wam slać; na to mowią: «nie trzeba nam przystawow, bo to nie w Wilnie»; Haraburda im ukazował, ze to ziemia Krolia Iego Mośczi. Uskarzali szią tesz: «zesmy, Antoni, za twym pissaniem od Kniazia przy-

achali, tractuiemy, a krew szię ustawicznie lieie pod Nowogrodem; koliby nie twoie ubespieczenie, każdy na konia sziada». Obmawialiśmy. Naparli szię do Nowogroda dlia zywnosczi slać; muszieliśmy pozwolicz, y dalem im przystawem Bienieczkiego, dawszy mu na to, aby tesz, możeli, czego dowiedzial szię; czo bendzie, oznaimię. Xiądz barzo szię blaho ma, iescz nie ma czo, asz go Moskwa karmi; Burba pieniedzy nicz a nicz nie ma, asz y furmani uczieklli, y iezli go Moskwa odiedzie, ktorzy szie barzo o iego wczas staraią, nie wiem iako poiedzie; mogli by go s Ostrowi potrzebami podiąć, to iusz na zdaniu Waszmości niech zostawa. Iezli szię bendziem roziezdzać, a czego Boże uchowai z niszczym, racz nam Waszmoścz naukę dacz, ieśliby nam iaki protestatij nie trzeba; acz zisku nie masz, alie dlia slawy Krolia Iego Mosczi u postronnych, acz nie wiem, na kogo kruczyna od xiędza przijdzie, ieżeli, czego nie day Boże, nie sprawiem. Ieżlibysz tesz Waszmoścz raczeł miecz roskazać do nas o postąpienie czego więcy nad Luki, tedy racz Waszmoścz na dwoie rosdzielić, ażebyśmy pierwy nizli xiądz mogli wiedziecz. Takze proszę, racz mi Waszmoścz oznaimicz, gdzie szie stąd, ieżli kończa nie bendzie, mam obroczić. A zatym służby me Miłosciwy lasce Waszmości zalieczam. Dat. s Zapolski Iamy, die 20 Decembris A. 1581. Waszmości służebnik Ianusz Zbaraski ręką swą.

131.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM REGNI.

Magnifice, Illustrisime in Christo Domine! Hac ipsa die binas a Magnifica D. V. litteras accepi: alteras ab eo, qui Magni Ducis tabellarium ad me adduxit, commoratum in itinere, seu alibi integros octo dies, alteras a Magnifico Domine Stanislauo Zolkiewski, consanguineo Vestrae Magnificentiae, qui ea, quae legatis Regiis ac mihi videntur esse pernecessaria, fusius referet. Ad quae, si Vestra Magnificentia manu signoque suo obsignatum scriptum nobis remiserit, progrediemur in incoepto, non sine spe pacis perhonorificae; sin minus, in optimam partem accipiet, quicquid erit nobis hac in re deliberandum, cum etiam nobis reddenda ratio sit actionum no-

strarum reipublicae isti, Pontifici Maximo, Magno ipsli Moschoviae Duci, caeterisque principibus fortasse, ne quid dicam de ordine Societatis nostrae, cuius tot certa pignora et obsides habet Polonia, ut etiam iis, eorumque bono nomini mihi maxime consulendum sit. Porro scio Vestram Magnificentiam pro perspicaci sua prudentia optime iam intellexisse, quantopere expediebat, ut quam instructionem manu sua scriptam legatis Rex Serenissimus pollicitus fuerat, ea ut ipsis traderetur. Sic vero reliqua discuterentur, ne tanti boni confectionem, Satanas, ulla cunctatione, hocque rigidissimo tempore interturbaret. Meam fidem probari Vestrae Magnificentiae sic gaudeo, ut sperem nunquam illi iure improbatum iri. Iesus dexteram et cor Vestrae Illustrissimae Magnificentiae coelesti praesidio muniat. Ex Kiwerowa horca, die 20 Decembris nocte 1581.

132.

LIST PANA RADZIWIEŁOW DO PANA HETMANA.

Wielmożny, Milosciwy Panie Hetmanie! Isz widzę, ze te nasze sprawy w długą idą, a podowno z małym pożytkiem, ia, ysz mnie tym upewniono beło, ze dluży dzieszięczi dni to trwać nie miało, tak liekiem szie wyprawiwszy y potrzeb swych domowych y pilnych odbieżawszy, na roskazanie Iego Kroliewskiey Mośczi tam iachal. Teras ysz widzę, ze dali nie masz czo czynicz, gdysz podobno dlia iakich forteliow ten szie czas zwloczy; proszę iako swego Milosciwego Pana, abych nie mieszkaiącz na tę kartkę odpowiedz miał, bo szię boię, by te fortelie mnie tak nie powiebrali, zebych napotym Iego Krolewskiey Mośczi dluży służyć niemogl. Przeto proszę, może-li iusz tu besemnie bycz, abych wzdy, gdysz iusz przed Szwięty nie mogę, abych w dzień s. Szczepana iusz do domu dniem szię y noczą pusczieł; bo czom w swych sprawach nadzieię miał, że brat Pan marszałek miał mnie tam prozbą ratować, to słyszę nie ziednać nie mogł; ktemu te trzy niedzielie iusz sam taką nędzę czierpiemy, ze nam y sludzy umieraią, konie zdychaią, wie to Pan Bog, iako iescze te 100 mil do Wilna uiadę. Proszę tedy powtore, abysz mnie Waszmość tu dali bawić nie raczel, gdysz widzę, ze szię nic niedziala, a może tesz tu to bycz bezemnie,

bocz Bog wie, zebych naostatek prze trudnoszczi swe musziallbych stąd uiecz. Zatym szie łasce Waszmoszczi, mego Miloscziwego Pana pilnie a pokornie zalieczam. Z lamy Zapolskiei, 20 Decembris A. 1581.

133.

LIST OD PP. POSLOW MOSKIEWSKICH DO PANA HETMANA.

Miloscziwy Panie Hetmanie! Possyłamy do Waszmoszczi, cedule xiędza Possevina, s ktorij Waszmoscz, nasz Miloscziwy Pan zrozumieć bendziesz raczeł; ktorą nam oddano dzisz rano; dlia tegośmy dzisz nie iachali, żeśmy od Waszmoszczi wiadomoszczi nie mieli, przewliekaiąc czas a ukazuiąc to, że mamy xiędza Possevina pozegnać, iutro rano przijachawszy, gdyżeśmy szię wczora iakoby zmarsczenie roziachali. Racz że nam Waszmoscz, nasz Miloscziwy Pan oznaimić krom wszego mieszkania: iezli że Waszmoscz, nasz Miloscziwy Pan masz to roskazanie od Iego Królewskiei Moszczi, żebyśmy te zamki Zawolocz, Newel, Wielisz za wszystkie Inflanty onym pusczieli. A prosziemy, iezli ze nam Waszmoscz roskazesz, zebyśmy mieli od Waszmoszczi dostateczną naukę na piszmie z ręką Waszmoszczi y pieczęczią, bes ktory szię my zadny rzeczy ważycz nie możemy. A ogliądaiącz szie na to, żeby nam Szwed więcy tego nie wybrał, tedy by prętko dobrze czynić, czoby mialo bycz; a ieżli Waszmoscz nam naukę poszliesz o Luki, Zawołoczie, Newel y Sziebież, zda szie nam, aby nie o wszystkim xiądz Possevin wiedzial pierwy, a nizeli my od Waszmosczi bendziem wiedzieć, y s nimi stanowicz, y zda szie nam, abysz Waszmoscz instructią tę na dwoie rozdzielieł, to iest: czobyśmy naprzod mieli podać, aby xiądz Possevin o tym nie wiedział; a ostatnie rzeczy, którebyśmy zadzierzeć mieli, żebychmy iusz tak zachowali, asz ieżli by nam gwalt przyczisnął, żebyśmy dopiero to podali. Iakosz y Wielkich Luk, choczia nam Pan Zolkiewski od Waszmoszczi slowem powiedział, oddaćbychmy na ich stronę nie mogli, aszbychmy od Waszmoszczi instructią s ręką y s pieczęczią Waszmoszczi mieli. Gonczaśmy im dopusczieli posłać y przystawa dali; acz widziemy że zwloka, alie dlia tego, aby szię rzeczom nie mieszkało. Prosziemy, abysz nam Waszmoscz prętką a dostateczną naukę dać raczeł, o więźnie tesz lego

*

Kroliewska Moscz nam dal insza informatią ręką swą pissaną,—zrozumiesz Waszmośćz s Pana Zolkiewskiego, bo ią czytal. Zatym służby nasze do laski Waszmośczi. naszego Milosciwego Pana zalieczamy. Dat. z Zapolskich Iam, die 21 Decembris A. 1581.

134.

CEDULA PATRIS POSSEVINI AD DOMINOS COMMISSARIOS

Illustres et Magnifici Domini! Heri ad multam noctem manserunt mecum legati Mosci, qui cum a me petissent, ut omnino revocarem Vestras Dominationes Illustres, quod agerem, ut illos satis consternatos in officio continerem. Dixi haec omnia fieri, quia mihi, ut illorum Magnus Dux cupiebat, nolebant omnia sincere aperire. Tandem cum mihi omnia dixissent sub fide, ne quid Vestris Dominationibus Illustribus dicerem, omnia perscripsi Magnifico Domino cancellario; utinam autem Vestras Dominationes Illustres haberent eam potestatem, quam decuisset, hodie utilissimam et perhonorificam pacem haberemus. Nunc quando a me petierunt, ut possint statim remittere suum tabellarium ad Magnum Ducem et ego existimo, expedire omnino, ut quam citissime vadat, rogo Vestras Dominationes Illustres, ut statim mittant unum, qui illum recte et tuto deducat prope Novogrodiam. Quod si Dominus cancellarius poterit dare arces captas a Rege, ut petebant, spero in Deum, quod statim habebimus, plusquam sperabat senatus, nec erit opus ullum responsum expectare a Magno Duce, nec a Serenissimo Rege. Si vero Dominus cancellarius existimabit esse mittendum aliquem ad Regem, cum iis rebus, quas ad eum scripsi, interea etiam a Magno Duce multo citius quam a Rege, ut spero, habebimus responsum, quo iubeat istis suis legatis, ut faciant *omnino*, quae dixere, ita enim etiam ex parte mea datum est iis. Scribam autem ita ad Magnum Ducem, ut necesse est, sicut postea intelligent crastina die Vestrae Dominationes Illustres, quae poterunt cogitare, an expediat afferre aliquam rationem, cur ad me rogati; officii potius causa, quam ad conventum veniant, semper autem aliquid elicietur cum Dei gratia. Interea sicut totum hoc negotium, quod pacis est, Dei est, obsecro illas, ut se illudque Deo commendent, cum

sine Deo nihil sit factum, neque fiet. Caeterum quaeso, cogitent, quanam ratione nostra pecunia, dato a Vestris Dominationibus Illustribus aliquo ductore, possimus habere necessaria quaedam ad victum equorum et familiae nostrae. Antonius Possevinus.

135.

POWIESCZ PEREMETCZYKA CHWIEDORA IWANOWA ZUBATOWA.

Naprzod powiedział, ze kazał te zamki oddacz, ktore na ten czas pobrał, kiedy Krol pod Gdańskiem beł.

Potym znowu powiedział, że wszystkie zamki puscza, oprocz samy Narwi, ktory aby Krol nie broniel, kiedy iei pod Szwedem dostawacz bendzie. A on od Krolia chce Łuk y s przychrodkami.

Sziebiesz chce, aby beł spalion, a przeciwko niemu aby Drissa spaliona beła. A ziemia Szieblieska, polowicza tamtei ziemie aby do Poloczka, a polowicza do Pskowa obroczona beła.

Sam ieżli Król odcziągnie od Pskowa, do Łuk chce cziągnąć; ieżli Król ostanie, tedy nie; a ludzie w Nowogrodzie, a iezli odciągną, tedy we Pskowie zbierać szię maią, a pieniądze im dwoie iusz dano.

To tesz powiedział, ze maią kilka gończow, których do kniazia posłać maią, iezlibyśmy na ich condicie nie przyzwolieli, ktorych tak zowią: Prokopiei Bałakirow, Iwan Sulmien, Prokopiei Talkoi; a Piotr Zegzulin posłan iusz do kniazia dzisz trzeci dzień. A czi maią do kniazia iezdzić, daiąc mu znać, iako tractaty idą, nie kończącz ich; a iezliby gończom nie dozwoliono do kniazia iezdzić, to maią, nie pytaiąc szię, kończycz. Te goncy Sziemirisko, Adadurowa,—ten do Nowogroda przybiegł daiacz znać, ze syn starszy na szmiercz choruie; y tenże roskazował, aby wszystkie liudzie s turm powypusczano, y inszych, czo na prawiczy stali beli,—doprawiono na nich 240.000, a zostali 70000, — to odpusczono.

To tesz powiada, że tym posłom ani przysziegać ani do Krolia iachać nie kazal, tylko zapisy miedzy sobą poczynić y zamki Inflantskie oddać, a od nich królewskie odebrać. Na czo dworzanie s nimi iadą, ktorzy liudzie

z zamkoff zwodzić maią: Piotr Sczulipnikow, Iwan Olifierow, Piotr Strumiłow, Waszilei Zybin, a dwu nie pamięta.

To tesz powiada, ze goniecz, czo u Królia beł, posłom znać dał, oni Kniaziowi, że Król w piątek iachał y liudzie pod Pskowem mali zostali. Czisz s drogi Kniaziowi dali znać przes gonecza, ysz naszy po derewniach liedaiako stoią, ktorychby małymi liudzmi mogł gromicz. Przy tym dali znacz, ysz strasz niemałą naszy około sziebie czi posłowie maią, a ysz s papieskim posłem szię ziachali. To tesz powiedział, ze Nahaiskich Tataroff więcey trzech set nie ma; a powiada, zeby go to nie tak beło boliało, by beł te zamki Krol pobrał, alie go to boli, że Niemczyna, to iest Szwed. A o tym powiada, zeby y na wieczność, tedy oni pokoy uczynicz chczą. A potym zasz powiadał, ze tym posłom iedno na dziesziećć liat kazano pokoiu proszić, a wieldzy posłowie, czo iusz do Krolia puidą, czi o wieczne maią mowicz. Te liudzie, czo w Inflancziech, kazał na Łuki zwieść, ażebyśmy my posłowie między sobą przysięgi odebrali.

Posłowie, ktorych na to posselstwo naprzod naznaczono beło,— Offanasicy Fiedorowicz Nahi, Andrei Szerefedinow, a drugich — Iwan Waszilewicza Ilodonowa, da Michaila Beznina, a diak Offanaziei Demian; alie ysz to znaczni liudzie beli, aby ich czo nie potkało, iezli szię nie zgodzą, tych trzeczich posłał.

To ten powiada, ze nie na podmianie te posły posłano.

Powiada, ze gończa ostatniego kroliewskiego odpusczał Kniaż.

Przewodziel go Andrzei Milkow, setnik Strzeleczki.

O Kniaziu powiada, ze po nich iusz do Mosqui przyachał.

Gdzieby beli zastali, że Król Iego Mośćz stąd odcziągnoł y woisko odwiodł, tedy mieli rozkazanie nicz nie skończywać, alie przyczynę iaką zadawszy, rosiachacz szię, a miał wyprawicz woiska swe dobywać Łuk.

136.

LIST DO PP. KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD P. HETMANA.

Iasznie Wielmozni, Miloscziwi Panowie! Articuł około podania Luk ossobno, y drugi także około podania Zawołoczia s Newlem napissany os-

sobno, posłałem Waszmościóm, iusz wiedząc, że mogło do tego przyscz, podpisawszy oba ręką swą, czo rozumiem, ze iusz Waszmościom odniosł Stanisław Piotrowski, brat secretarzow, y teras tosz znowu Waszmościom possyłam. Restat iusz tylko sam Wieliz, ktorego nie upominał szię Moskiewski w pierwszych tractacziech, acz tesz kilka zamkow Inflanczkich excipował sobie, y o Sziebieżu, zeby miał mu odpadać albo ustawacz, nie wiedział. A tak to na mie natrudnieisza, czo ia iusz zdaniu Waszmościow przypusczam, gdysz około Wieliza radzić więcy ludziom Wielkiego Xięstwa Litewskiego a nisz mnie nalieży. Przeto Iegomoścz Pan Marszałek, iako Rada Litewski, y Pan Haraburda, iako syn y urzędnik tego państwa, niechay radzą: lepi-li ustąmpić y Wieliza a uspokoicz oyczyznę swą, czeli nie ustempować, a dia niego tylko samego woinę wieść. Iezli Waszmościom tam na to pozwolicz szię zda, więc y ia z Waszmościami przyznam szię, na czo Waszmoście ten list moy sobie chowaiczie, żem y sam oyczyzny nie chcział zawodzić w więtsze koszty, dlia tego tylko zamku, a zwlascza, gdy iusz Pernawa podobno na szmiertelny posczieli y niektore podobno insze zamki Inflanczkie, za któreby Wielicz nie stał. Acz y insze przyczyny iescze do tego niemałe tesz są, ktorych papierowi zwierzyć szię nie godzi; w czem Waszmościz nie tak dlia Waszmości samych, iako czyniąc dossić sumnieniu swemu, s strony tesz swoiei y wierze przecziwko oyczyznie napominam, abyściez Waszmościz ze wszeliaki wiary swei y chęczi do tego szie przikożeli, żeby bes tego Wieliża być mogło; także czo Waszmoście możeczie innego wytargować, abysczie wytargowali; nie bendzie-li mogło bycz, iusz zda-li szię Waszmościom czo czas wycziska, uczynieczie, poniewasz że zwloka barzo szkodliwa; by nie to, nabespiecznieisza by nam rzuczić do Krolia Iego Mosczi, alie nie tylko za kilka niedziel, bo by to posłanie wielie czassu wzięło, alie inter os et offam multa cadunt. S tym powtore słuzby me lasce Waszmościow zalieczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 22 Decemara A. 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Czo szię dotycze tych zamkoff Inflanczkich, tedy dlia tegom tak liche podał, zeby s tego nie beło nicz, a xiędza żebym pocieszeł, a zatym żeby wiedząc inpossibilitatem, iusz tych Inflant zaniechał. Gdzieby tesz tak beło

padło, aby Łuki za nie beły zostały z Zawołocziem, s Wieliżem, s Newliem, s Sziebieżem, nie utraczielibyśmy beli na tym targu; bo nie tylko pożytki które mogą bycz, które by beły więtsze, alie y gdysz trzeba na dalsze czassy patrzać, obrona y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y Inflant, by nam bela łacznieisza s Łukami, liecz ysz to iusz ukoilo szię, tedy zaniechacz iusz tego, a dali postempować, iako szię Waszmościom zda naliepi. A to tam dlia warunku swego bendą Waszmość mieli drugą y trzeczią cedulę, podpissaną ręką moią, y list moy; pomyślezie tam Waszmość na to, iakoby szię temu zabiegło, pissaniem listu ostrożnym, żeby o Biały-Kamień y o insze zamki Inflanczkie Moskiewski nie iednał szię s Szwedzkim; — za Iwangorod Iangrod, Koporią, Korelią; podobno by pissać y te zamki, czo Szwed posziadł w Inflancziech, czego posłowie Moskiewsczy bronić nie mogą. A gdzieby więcz Narwi nie chczieli pissać s strony Waszmościow, tedy protestatią Waszmość uczyniezie, tak iako w instructij maczie, a nie dopusczaiczie iei na iego stronę pissać. A o Drissę iako bendzie? bendą szie Waszmoścze o nię swarzycz, żeby iei nie rozmiotywacz; y owszem pilnie napominam, abyśczie Waszmość zadzierzywali ią, czo naibarzij; iednak ieżli maią dlia niei rozerwać tractaty, albo nie, ieżli mnie Waszmoście spytaczie, pozwolie na to, czo szię Waszmościom bendzie zdało, y do tego szię przyznam; iuszczi y sama podobno do tego czassu rozlieczieła. Zda mi szię kiedy wazem koszt na Niesczardę, ktora bendzie korrespondowala zamkom Inflanczkim tamtego kąta, tedy dlia Pieszkowego starosty Horodka woyny wieść dali nie wiem, aby nam beło potrzeba. Liecz iednak opierać szię, czo iusz tam liepi Waszmość in re praesenti obaczą.

Iezli czo szię zawrze, bendzie trzeba pilnie dworanow Moskiewskiego do Pernawy, do Białego-Kamienia, iezli go iescze nie wzięto, acz Szwed czo tu beł, twierdzieł, do Derptu, do Felina etc.

Cedula wtóra.

Niemoże-li być Opoczka s Sziebieżem za więznie, a Wielisz nie może przes tractaty zostać przy nas? A kiedy by na Wielisz więznie wytargować, ostrzegszy to, czo iest w liszczie Krolia Iego Mosczi, acz y tym, czo maią więźnie szaczowane, może Krol Iego Mosczı lieszuymi towary s tam-

tądże to nadgrodzić, wszakże y w tym liepi dogodzić, ilie może być, woli Królia Iego Mosczi.

Cedula trzeczia.

I na tym mi sziela nalieży, iezli pokoi doidzie, aby bel czo naryehli do Laissa y do Senesca dworanin poslan do oddawania ich.

Cedula czwarta.

Stanislawowi Piotrowskiemu roskazalem, aby fascicul bel oddal Panu Zolkiewskiemu, a Pan Zolkiewski aby wszystko bel okazal Waszmośeziom; gdzie by tesz Pan Zolkiewski odiechal, aby to Waszmośeziom wszystko oddal, żebyśczie Waszmoścz y Pana Zolkiewskiego list, nie tylko swoie otworzeli. Listum tesz do xiędza Possevina kopią Waszmośeziom poslal, sczery bel credens na Waszmośeziow a na Pana Zolkiewskiego.

Cedula piąta.

Proszę Waszmośeziow, odprawuiczie Waszmoścz czo nayrychli do mnie to pacholie, skoro Waszmoścz bendą czo miecz pewnego, do czego Waszmoścz za pierwszą y za wtórą rozmową s posly, ilie baczycz mogę, przydą, że szię okaże, czo ma byez, a czy da-li Bog y postanowią. Trzeba mi pilno obmyszliawać, iako y kiedy mam woisko obraczać.

137.

AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine, amice observande! De iis rebus, de quibus ad me retulit D. V. per D. Zolkiewski, scripsi DD. legatis, ut cum D. V. communicent. Difficultatum, quae de iis intercesserunt, explicatio tanto magis impedita est, quod quarundam earum Moschus in prioribus tractationibus, ut Vielisij, nullam mentionem fecisset. Sed haec plenius D. Vestra ex DD. legatis intelliget, quibus etiam chirografa mea, ut voluerunt, misi de iis, quae concedenda putavi. Commendo me amori D. V. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 22 Decembris 1581.

138.

LIST DO PANA MARSALKA NADWORNEGO LITEWSKIEGO OD PANA HETMANA.

Nie racz Waszmośczsobie tesknicz; począwszy, trzeba iusz kończyć, a to iusz Waszmośczie dostatecznieyszą bendą miecz informatią. Iusz Waszmośćz na czas, o ktorym Waszmośćz piszesz, nie bywszy, wszystko za iedno, tak troche prędzy, iako y pozdni przyachać; a y tu wszystkiego odbiezeć y tam zatrudnione rzeczy zastać, na obie by stronie gorzy belo, w czym nie wątpię, ze Waszmośćz umiesz dobrze u sziebie powinność swoie uważycz. Tym odiazdem Waszmośczi wszystko by kliasnąć musiało, gdysz Waszmośczi imie iest w plenipotentij. S tym powtore powinne służby swe łasce Waszmośczi zalieczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 22 Grudnia 1581.

139.

LIST DO PP. POSŁOW OD P. HETMANA.

Milosczìwi Panowie! Pissalem wczora ku Waszmośćziom dostatecznie o wszystkich rzeczach przes Ruszieczkiego; przes to pacholie Iego Mosczi Pana marsalkowe to mi szię tylko zdało przydać, ysz okolo tego Wieliża tym statlem szię Waszmośćz zapierać maczie, że go we wszystkich inszych tractacziech zawżdy Moskiewski przy Kroliu Iego Mosczi zaniechiwał. A iezli Moskwa powie, ze wtenczas Moskiewski zaniechiwał Wieliża, gdy sobie zamki w Inflanczicch zostawowal, tedy na to powiedzieć, że tesz Moskiewski potym potraczieł zamki do Szweda w Inflancziech, czoby niebelo tedy tesz więcy, teras Moskiewskiemu szię wracza Ostrow, Krasnyhorodek, Vielia, czo ia lepszemu baczeniu Waszmośćziow przypusczam. Wszakże nakoniec, iakom Waszmośćziom wczora pissał, nie zda mi szię dlia niego tylko pokoiu rozerwać, y iusz bywszy u brzegu, zasz na głembokie morze odepchąć szię, aby tym czasem za strażą naszą czicho łowiel. I iusz tak Waszmośćz w imie Boże nakoniecz raczczie uczinicz, a dawaiczie mi Waszmośćz niemieszkanie znać, iezli szię do czego skutecznego

pochyli, iakosz iusz za iedną, za drugą rozmową obaczą Waszmość, czo bendzie mogło być, a czo nie; a mnie tego trzeba wiedzieć pilnie, żebym wiedział, iako y woisko obracząć mam, y do czego go spossabiać, y tesz iako impedimenta z zamków na zamki przewozić. Przypisałem wczora Waszmościom, że między inszymi zamki dworanina prętko potrzebuią Lais s Sereneszkiem, bo blisko Szwedow są; y na to trzeba pieczą mieć, ieźli oni s tym Wieliżem na wiecznie nie zassadzaią szię. S tym szię łasce Waszmosciow zalieczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 23 Decembra A. 1581.

Ceduła w tenże list włożona.

Possyłam Waszmościom ceduły na podanie każdego zamku z ossobna, ieźli Waszmościom trzeba tego na podanie każdego osobnie.

Ceduła 1.

Tradita a Moscho Regiae Maiestati omni prorsus Livonia, quod Regia Maiestas, reverendo domino Possevino et mihi crediderat, adijciant Domini legati Moscho Vielicolucum ad arces Cholmam, Ostroviam, Krasnohorodkum, Voroneciuni, Vieliam, ut hae arces cum Vielicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte Regia, omni prorsus Livonia, Zawolocia, Nevlo, Vielizio, traditoque vel demolito Sziebiezo. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 23 mensis Decembris. A. 1581.

Ceduła 2.

Si pax coire aliter non potest, addant Domini legati Zavolociam ad Ostroviam, Chelmam, Crasnohorodek, Vieliam, Vielicolucum, ut hae cedant Moschorum principi, restituta omni prorsus Livonia et retenta Vielizio, Nevlio, traditoque vel demolito Sziebiezo. Dat. etc.

Ceduła 3.

Ad extremum, possunt Domini legati addere et Nevelum et Lucum, Zavolociam, Nevelum, Ostroviam, Chelmum, Crasnohorodek, Vieliam cedant Moscho, tradita Regiae Maiestati omni prorsus Livonia, retentaque a Regia Maiestate Vielizia et tradito vel demolito Sziebiez. Dat. ut supra.

140.

LIST DO PP. POSŁOW OD P. HETMANA.

Gdysz Moskiewskiego posłowie postępuią Sereneszka, albo Naiszlosu po niemieczku, ktory tesz leży nad rzeką Narwio, to iusz Rohodiowa pokuśczie Waszmoscz (ieżeli Waszmośćz baczą, aby to innych rzeczy nie wzruszeło) aczey y Rohodiow dadzą na naszę stronę wpiszać, y zaprzyczie szię Waszmośćz na tym. Nie bendzie-li mogło być, tedy Waszmośćz uczyńczie to nakoniec, czo Waszmośćz w instructij maczie, abyśczie Waszmośćz protestatią uczynieli, ażeby iako na nasze, tak na Moskiewskiego stronę pissany nie beł. Dat. s obozu pod Pskowem, 24 Decembris 1581.

Proszę Miłosicziwy Panie Woiewoda, iezli te sprawy skonczą szię, badź Waszmośćz u mnie. Dobrze tesz, aby ze mną beł w Inflancziech Iego Moscz Pan marszalek albo wzdy Pan Haraburda.

141.

LIST OD P. HETMANA DO KROLIA JEGO MOSCZI.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! A Moschorum legatis ad nostros legatos subduxit se quidam Theodorus Ioannis Zubatoff, quem Dominus palatinus Braslaviensis ad me misit; quid indicet, ex inclusa scheda Maiestas Vestra cognoscet. Legatus pontificis litteras has ad Maiestatem Vestram scriptas misit ad me, quas ego ad Maiestatem Vestram itidem mitto; non erant colligatae, sed prorsus solutae. Ad me vero, obtestatus meam fidem, quod ea tantum modo mihi crederet, scripsit haec, quae Maiestas Vestra ex incluso litterarum eius exemplo cognoscet, easque arces flagitare Moschorum legatos significavit, quarum nomina Russice descripta mihi misit. Cum sibi prorsus credi vellet et de Livonia urgeret, atque si vel minimum aliquid in ea concederetur, plurimum ad rem collaturum, non modo nunc per litteras, sed etiam ante mihi confirmasset; ut homini et credere et aliquid concessisse viderer, quod Maiestas Vestra mihi subinuerat, propter arcem Lucam et aliquas Moscho-

viticas, non incommode aliquid posse exile in Livonia concedi, et viderem et ad famam ipsam et ad vectigal et ad rationem defensionis in posterum Magni Ducatus Litvaniae et Livoniae; plus Vielicolucum, Zavolocium, Vielizium, Nevlum, Sziebiczum conferre, quam illa tria castella, de quibus Maiestati Vestrae scripseram, Novogrodecum livonicum, Serenescum et Lais. Misi ad illum Zotkievium obtestando, ut desineret urgere de Livonia; si urgeret et sciret prorsus non expectata alia informatione, Moschos posse Regiae Vestrae Maiestati Lucum, Nevlum, Zavolociam, Vielisium reliquere, tradere Sziebiczum, me ausurum illi permittere in Livonia Novogrodecum Livonicam, Serenescum et Lais; sed nihil amplius, sub meo iureiurando illum posse obtinere, nec has quidem arces in senatu nominatas esse; proinde videret, quid faceret, ne his propositis tractationes magis impediret; nam non solum nihil addi ad conditiones posse, sed nec mitti quidem ad Principem Moschorum a legatis eius pro informatione, cum periculum sit, ne Pernovia interim capiatur, qua amissa, nec ea quidem castela Moscho reliqui posse. Ita satisfactum est homini, ut et sibi fidi credat nec quicquam occultari, et ipse iudicet, si quid de Livonia proponatur, etiam illius rationibus tractandi id obfuturum esse. Iam igitur persvasit Moscis, ut missam prorsus faciant Livoniam, urgent saltem de omnibus arcibus superiore et hoc anno captis reddendis. Propositae sunt illis iam diu a legatis Maiestatis Vestrae Ostrova, Chelma, Crasnohorodkum, Vielia; instant illi de Vielicoluco, Zavolocia, Nevlo, Vielisia. Legati Maiestatis Vestrae Regiae miserunt ad me, cum res coire non possint, quid habeam de arcibus hisce a Regia Maiestate Vestra mandati? Quid haberem, illis manu mea subscriptum et obsignatum mitterem. Feci, ut de singulis trium istarum arcium Luco, Zavolocia, Nevlo, Moscho permittendis, singulas schedas illis mitterem, ut sigillatim illas proponerent ac viderent pro sua fide, ne quod minori conditione perfici possit, id maioribus conditionibus nimium properando agatur. Ac de hisce tribus arcibus facilius me fuerat illis perscribere; cum et clarum mandatum de iis Maiestas Vestra mihi crediderit, et antea semper hae arces a Moscho petitae fuerint. De Vielisia difficilius; primum omnium scripsi, ut hanc petitionem refutarent hoc modo: quod nunquam antea Moschus arcem hanc a Maiestate Vestra poposcerit; si responderent, tum cum non posceret, poposcisse aliquot Livonicas, responderent inter-

ceptas etiam aliquot a Sueco, quas Regiae Maiestati Vestre obtulisset, in Moschovia etiam amplius recipere Ostrovam, Crasnohorodkum, Vieliam, quae post captae sint. Ad extremum scripsi legatos nationis Litvanicae, quos res ista attingat, apud se disquirere posse, num praestet propter Vielisiam pacem infectam relinquere, an pacem facere. Si illis placebit pacem facere, me quoque assensurum; neque enim me putare, tanti censere debere Vielisium, ut propter illud Livonia excedere nolimus Moschum; et iam in portu constituti, iterum nos velimus praeiicere in altum mare ut, nobis excubias agentibus, interim alii in tuto et tranquillo piscentur et nostris laboribus fruantur. Si Pernovia amittatur, Vielisiam pro illa satis non fore, quid vero si aliae aliquot arces! Propterea fidentius haec scripsi, quod Maiestas Vestra mihi aperuisset, e republica sibi videri, ut sub hoc tempus pax cum Moscho prorsus statuatur, excedente hoste ex Livonia; praeterea vero quod et ordines scopum belli totius in recuperatione eius provintiae collocassent; demum, quod et ipsi ordines Litvaniae tantopere pacem a Majestate Vestra ursissent, et quidam magni nominis senator Vielisii quoque cedendi mentionem in senatu intulisset; et profecto et illi etiam urgentur suis incommodis, nec fortasse Vielisii solius causa amplius tantas aerumnas vellent ferre. Quod vero iste transfuga de Sziebiezo saltem demolienda, non Majestati Vestrae tradenda, si Majestas Vestra Drissam pariter demoliatur, Moschum legatis suis praescripsisse indicavit; consului legatis Majestatis Vestrae, ut et Sziebiezum tradatur et Drissa maneat, contendendum, non tamen obstinate, ad extremum in eo, si hoc pacem diremturam esset, persistendum. Nam et Maiestas Vestra Regia id ipsum hosti proposuerat, et video Dominos Litvanos satis habituros esse aliarum arcium, in quas sumptus faciant, satis est si fundum utriusque habebunt; pro excubiis vero ipsius Polociae et tuendo littore Dvinae, Niesczardam muniant, quae cum adversae alicui Livonicae arci respondebit, facile illam omnem oram tutabitur. Existimo igitur Dominos legatos laboraturos diligènter non solum de Vielisia retinenda et Sziebiezo retinendo, sed de aliis etiam arcibus, quas poterunt, retinendis. Nihilominus in eum eventum, si res aliter teneri non poterit, mittat quamprimum Majestas Vestra Regia litteras ad D. palatinum Vitepscensem de Vielisio tradendo et ad praefectum Drisensem de Drissa demolienda, si legati Majestatis Vestrae significarint; dentur singulae

epistolae singulis cubiculariis, qui ad utrumque excurrent, unus Vielisij vel Vitebsci, alter Drissae subsistat, nec litteras publicet, priusquam a legatis aliquid significatum fuerit, neque enim hoc vulgandum est, si pax aliter concludi poterit. Jam vero pace conclusa, redeundum mihi erit per Livoniam, et curandum ne vel Suecus aliquid intercipiat, vel etiam occasiones recipiendarum arcium occupatarum negligentur. Facile enim Regia Maiestas Vestra videt, nisi hoc ac tutum fiat, actum fore de hisce arcibus, etenim progrediente tempore, eas ita commeatu et apparatu bellico instruet, ac praesertim Album-Sapidem, si ab eo captus est, ut summa cum difficultate deinceps tentandae essent, nec amplius opus habet Suecus, quam ut res saltem ad navigationem primi veris differatur. Interim vero etiam, sine ulla dubitatione Moschus et Iwanogrodum et ipsam Narvam, nisi praevenerimus, aggredietur. Ex altera etiam parte, videat Majestas Vestra an, exorto inter Suecum et Majestatem Vestram bello, is classe sua Prussiae gravis futurus non sit; amplius igitur Maiestas Vestra Regia de eo me informet, et informet quamprimum, ne prius fortasse Ponto habeat Pernaviam, aut Moschus ex Novogrodia et Pleschovia misis copiis et tormentis, Narvam aggrediatur, quam ego litteras a Maiestate Vestra accipiam; recta hinc irem Derpatum, inde Felinum ad arces recipiendas, et donec aliquid aliud Majestas Vestra statuet, administrandas, aliquot ex rotmagistris designabo. Et de hoc mihi perscribendum est, quem numerum copiarum retinere debebo, et iis, qui dimittentur, et loca aliqua et spatium temporis ad reficiendos equos et aegros famulos curandos concedendum; peditatus quidem omnis est, ut ego existimo retinendus. Cogito mecum, etiamsi sibi id persuaderi patietur, ducere mecum Dominum Haraburdam, nam Dominus marsalcus difficultatibus domesticis urgetur, ut quamprimum redeat. Hic ad Plescoviam utraque ex parte quiescimus, neuter alterum appetit, sed saltem se tuetur, utrumque horridissimum frigus impedit, cujus causa ter in singulas noctes vigilias muto. Propter vero indicia Koltowski et huius Theodori, ut exercitui et pabulatoribus prospicerem, misi Jordanum Holubek, Temruk et Alibek sub Novogrodiam, habuerunt isti suas turmas supra Livonicas versus Russam, ita ut haud cum magna fatigatione eo excurrere possent. In horas aliquid novi ab illis expecto. Cosaci etiam quidam nostri, progressi sunt usque ad viam Moschoviticam, supra Novogrodiam; pabula-

tores cogo in castra ad quintam Januarii. Jam ante, dum Maiestas Vestra in castris esset, in arcem nebulo quidam Ioannes Zaba transfugit; is graviora quaeque Szuiscio indicavit, quod et illa, quae scripto comprehensa ad Majestatem Vestram delata fuerunt, subaudivisset; liberalius illum, quam ullum alium transfugam a Szuiscio haberi. Michael Durnaeow, post discessum Maiestatis Vestrae, dum ex arce erupisset, captus ait. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 26 mensis Decembris 1581.

Cedula iisdem litteris inserta.

Domininus Zybrzyk res suas Jezierziscium efferet, quam ad rem illi Maiestas Vestra mittat litteras ad locumtenentem eius loci, immo et capitaneatu eius loci illum ornet, ne quam diminutionem dignitatis propter hanc pacem passus esse videatur.

Cedula 2.

Quod fortasse propter invidos haud vulgandum est, et morbi, qui in exercitu grassantur, adferunt necessitatem accelerandae pacis. In quibusdam turmis ex centenis equitibus sexaginta prostrati morbis iacent.

142.

LITTERAE DOMINI CANCELLARII AD DOMINUM TIDEMANUM.

De aulaeis ita cogito, ut insignia — una ex parte Caranus Emathius cum capra, et altera Solon Palladius cum olea teneat, supremo vero scuto, supra cuspidem tertiae hastae, quae pingitur in medio, cherubin emineat. De symbolo Dominatio Vestra cogitet, nam illud — Utriusque, et illud — Sarissae Utriusque non placet jam. Stanislaus discessit a me; admoneat illum Dominatio Vestra de iconibus arcium, anno superiore et hoc captarum, ut illas diligenter asservet. Cupio etiam scire, an omnium habeat icones, cognoscat Dominatio Vestra et ad me indicem earum perscribat. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 26 mensis Decembris, 1581.

143.

LITTERAE AD MAGNIFICUM AC REVERENDISSIMUM DOMINUM EPISCOPUM PLOCENSEM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO.

Reverendissime Domine, affinis observandissime! Nos hic ad Pleschoviam, profecta Regia Maiestate ad obeundum conventum regni, ab eius Majestate relicti adhuc sub dio bellamus, et per Dei gratiam, castigato hoste, qui nonnihil se ex urbe ostenderat, fortiter nonminus vel ipsum principem Moschorum excipere parati sumus; quàm quod sere majus est, summas in hac horridissima regione regentis Boreae iniurias in campo sustinemus. Cosaci vero nostri ad 30 inde milliaria supra Novogrodiam versus Moschoviam hosticum populantur; et Deo nos iuvante, iam diu deinceps in hostico perseverabimus, donec, si Deus voluerit, aut Pleschovia in potestatem nostram venit, aut id, quod in comitiis superioribus Varsoviensibus decretum est, hostis ex omnibus arcibus Livoniae praesidia deducet. Quam provinciam una cum ipsa Pleschovia, omnibus itineribus, etiam super arcem Vdowam et Iwanogrodum obsessis, ita vallatam et circumsessam tenemus, ut nullus aditus in eam ex Moschovia pateat, atque ita arces quaedam a suo avulsae corpore, velut exangues et emortuae, in potestatem ducis Magni Dembinscij, Burindi et, nescio, cuius tertii, venerint ac hi quidem subditi Regiae Majestatis sunt. Interim vero Sueciae rex belle agit; nobis velut in alto mari, ad excipiendos omnes hostium et tempestatum impetus positis, ipse ad littus in tuto et tranquillo piscatur et arces aliquot a Moscho, in regem intento et omnes vires in Pleschoviam contrahente neglectas, occupavit, caetera sine sudore et sanguine. Narvam quidem oppugnavit, sed oppugnavit cum, omnibus Pleschoviam collatis, opidum et arcem septingentorum praesidium teneret, arxque et opidum paucis tormentis, iisque, quorum maiora non maiores, quam duodecim pondo ferreos globos proijcerent, deffenderetur. Tentaverat hoc idem anno superiore Suecus rex, sed paulo longius a Narva, nostro exercitu ad Lucum ducto, egregie a Moscis pulsus fuerat. Inter has bellicas curas, angit me cura templi eius et seminarii, quod ad laudem Dei in Zamosczie inchoavi, in quo me impedire videntur, qui maxime iuvare deberent; sed puto id proficisci ab ignoratione instituti

mei; quod si scirent viri isti pii et religiosi, promoverent potius, quam impedirent. Res ita se habet: cum meum consilium de ecclesia et schola Zamosciana moraturum operariorum inopiam (inopiâ) viderem, delegi aliquos pueros et adolescentes, quos in eum usum alendos in gimnasiis existimavi, misi etiam adolescentes duos Leopolienses Romam. Ex iis alterum, natu maiorem,— Martinum, cuius ingenii et industriae fructus me, vel non tam me, quam ecclesiam illam et seminarium paucos post annos percepturum existimabam; persuasionibus quorundam trahi intellexi, ut se ad societatem Iesu aggreget, eiusqua institutis ac disciplinae addicat. Scio hanc societatem salutares fructus humano generi proferre, verumtamen per Dei gratiam tanta multitudine praestantium ingeniis hominum abundat, ut facile hoc uno adolescente in Sarmatia nato carere possit, cujus opera eo loco, ubi nulli sunt operarii, magis Deo et ecclesiae necessaria est, prasertim vero in ejus patria et ea regni istius parte, quae velut abominatio quaedam desolationis esse videtur, si neglectum cultus divini, vastitates templorum, haeresium foedissimarum varietatem consideres. Quaeso igitur, oret Dominatio Vestra patrem Generalem, ne me et illam oram hoc incommodo afficiat. Confido, qua pietate et sanctimonia est, contra sententiam Natan prophetae, non comissurum, ut pauperculis, quam habent, oviculam adimat, cum tot et tantorum ingeniorum copia ex altissimis quibusque nationibus collectorum abundet. Qua in re, Reverendissima Dominatio Vestra et ipsum, si opus fuerit, Sanctissimum Dominum nostrum apellet, eiusque sanctitati nomine meo supplicet, ut suam auctoritatem interponat, Illustrissimum etiam cardinalem Comensem roget. Adolescens ipse scripsit ad me litteras, quibus a me hoc sibi concedi petit; sed et hunc advocatum Dominatio Vestra castiget verbis. Ingrati animi vitio nullum gravius esse, quo qui peccat, non solum a se, sed et suis et multis bonis hominibus, dum et ipsi eodem modo ingrati videntur futuri, beneficia avertere; debere illum vel aliquot annis saltem, in illa ecclesia et schola operam mihi navare. Inde vero, si confirmata aetate, hanc inire societatem illi placuerit, constantiori cum proposito et exactiori iudicio id facturum. Reverendo Patri Generali dicat Dominatio Vestra, quod pro hoc adolescente ipse hoc in regno Iesuitam agam; nec fortasse minus ex meo studio et opera hoc in regno, quam ex unius adolescentis ingeniolo utilitatis societas percipiet. Commendo hoc negotium, maiorem in quem possum modum,

Reverendissimae Daminationi Vestrae. Bene valeat Dominatio Vestra et me amet. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 24 mensis Decembris 1581.

144.

LIST OD PP. KOMISSARZOW DO P. HETMANA.

Dnia dziszieiszego w piątek, miesziacza Decembra 22, przijachał owdzie Pan Piotrowski, ktory, niezastawszy Pana Zolkiewskiego, nam listy oddał, ktore listy za pissaniem Waszmości przeczytawszy, wyrozumieliśmy wolią Iego Kroliewskiei Mosczi; iakosz według czassu y occasij, iaka szię nam poda, bendziemy szię według tych instructij zachowywać. Wszakże dnia dzisziеiszego tych instructij xiendzu Possevinowi nieukazowaliśmy, stoyąc przy onym naszym pierwszym podaniu, iakośmy przes Pana Zolkiewskiego Waszmości oznaimieli. Czo gdy szię tractowało od xiendza Possevina, posłowie Moskiewsczy pytani y napominani beli, aby iusz, dali nie zwłocząсz, odkreli szię s tym, iesli wszystkiei ziemie Inflanczkiei Iego Królewskiei Mosczi ustąmpić mogą. Oni za wielkimi obmowami nakoniecz do tego przyszli, ysz iezli im te zamki bendą puszczone, ktore Krol Iego Mosсz pobrał, to iest: Luki, Zawołoczie, Wielisz, Nevel, Cholm y Pskowskie przygrodki, dokladaiącz tego, zeby tesz o Sziebieżu zmianka nie beła, tedy o ustampienie Iego Kroliewskiei Mosczi wszystkiei ziemie Inflanczkiei przypuszczaią szię na rossądek xiendza Possevina. A po tym tractaczie, wstawszy na taiemną rozmowę, a xiendza Possevina do sziebie przyzwawszy, ieli go oto s pilnosczią proszić, aby szię starał, żeby kilka zamkoff moglo szię przy ich Hospodaru w Inflancziech zostać. Naczo xiądz Possevin gdy ich pytal, iezliby on od sziebie u Krolia Iego Mosczi czokolwiek zamkoff Inflanczkich Wielkiemu Kniaziowi mogl uproszić, maiąli oni tę mocz o tym tractować, y tych czterech zamkoff, ktore Krol Iego Moscz przeszłego roku pobrał, na Krolewską stronę ustąmpicz; na czo mu oni, czego przedtym za częstym pytaniem iego nie chczieli mu szię s tym odkryć, odpowiedzieli na tenczas, że mamy; czego potym przed nami samymi nie zataieli, y wziął to sobie xiądz Possevin do dnia iutrzeiszego na rozmyszlienie, do Soboty. A myśmy przeczie Inflant wszystkich nie odstępuiącz, s tym szię rozeszli. Teras tedy nauki od Waszmości, naszego Miłosziwego Pana potrzebuiemy,

naprzod: gdysz widziemy, że poslowie Moskiewsczy, dlia zatrzymania titulu Inflanczkiego przy Panie swym, tych zamkoff w Inflancziech potrzebuiączym, ysz tesz nie malo nalieży, ieżliby iusz żadną miarą od tego titulu nie chczieli odstampić, czo nam Waszmośćz każe czynić? — mamyli na to pozwolić, albo nie; druga: iezliby wszystkich Inflanczkich zamkoff odstąmpiwszy, od tych czterech zamkoff, wyszy mianowanych, Luk, Zawoloczia, Vieliza y Newla odstampić nie chczieli, iako szię odzywaią, gdysz my w instructij od Waszmośczi iedno o trzech mamy, kiedyby inaczy nie moglo być, czo Waszmośćz nam każe czynić? trzeczia: ieżeliby Sziebieża ani postampić, ani zburzyć nie chczieli, iako szię ozywaią, ysz nauki o to nie maią, czo s tym czynić? Ktore wszystkie dubia Waszmośćz pilno przezrzawszy, nam czo napręcei naukę y respons dacz raczeł, bo my zadnij s tych rzeczy nie możemy dokończyć, asz nas od Waszmośczi nauka doidzie. Dat. s Iamy Zapolskiego, 22 Decembris 1581.

A nawietsza prozba nasza, abysz nas Waszmośćz, nasz Miłośćziwy Pan ex hoc purgatorio czo narychli wybawieł, bo bendziemyli tu dłuży, tedy y nas y koni naszych dłuży nie stanie.

145.

LITTERAE PATRI POSSEVINI AD D. CANCELLARIUM.

Nudius tertius D. Piotrovius reddidit mihi litteras, 19 huius mensis datas a Vestra Magnificentia, postea hodie supervenere aliae, 22 scriptae, cum chirographis; quae egerim, Dominus Piotrovius et alii poterunt referre. Postremum sensum cum multis argumentis et obtestationibus mihi se aperuisse hodie dixerunt, quae tria proponunt: vel, ut Lucum, Vielisium, Neveliam, Zavolociam praeter alias arces Pleschovienses rex tradat, et ipsos statim omni Livonia cessuros; vel, ut rex Novogardiam Livonicam et Cherepecium cum Luco et Zavolocia tradat, se reliquam Livoniam et Nevelium et Vieliziam regi relicturos; aut denique significetur Moscho, et regi, num contentus sit, secundis conditionibus a Vestra Magnificentia propositis, quamvis dicunt Serenescum in manibus esse Sueciae regis, Lais in interiore Livoniae aliis arcibus cinctum. Hunc autem Cherepecium audio esse in manibus ducis magni Daniae, regis fratris. De Siebiezo se illam combus-

tores, si Drissa comburatur. Si haberent decem capita singuli, illa sibi amputatum iri a Moscho, si quid praetergrederetur, quod non haberent in mandatis; haec pro postremis mihi et cum lachrymis et iureiurando, dixerunt, addendo, nisi priores conditiones Duce admittantur, decem dierum spatio se habituros a Moscho resposum. Ego usque ad sanguinem fidelissimam operam praestabo, aliisque fortassis in rebus Vestra Dominatio Magnifica id liquidissime experietur, quam Iesus sua benedictione impleat. Ex Chiverona chorca, die 24 Decembris 1581. Vestrae Dominationis Illustrissimae servitor ex animo, Antonius Possevinus.

146.

LIST PANA WARSZAWICZKIEGO DO PANA CANCZLERZA Y HETMANA WIELKIEGO KORONNEGO.

Iasnie Wielmozny Panie, Panie, a dobrodzieiu moy milosciwy! Aczem przed dniema dwiema przess Pana Zolkiewskiego pissal, iednak y terass zaniechaćem thy powinnośczi przeczyw Waszmośczi nie chczial. Maloć się czo ponowilo, liec iednak ym dali, thim barzy do brzegu się przipicha, czo Waszmośćz s panow poslow pissania, ktorich ta wssithka sprawa obchodzić ma y wzbudzacz (iako czym), slussnie wyrozumiecz bendziesz raczył. Tho tilko przipomnie, że ieśli się czo dobrego sprawi, (iakom przy nadzieiei wielkij iesth) przypissać tho slusnie przidzie Panu Bogu naprzod, a pothym Stolicze Swięthy sludze y poslanczowi temu; któremu tho wssisczi przyznać muszą, że gi chcze iawnie rzeczypospolity nassy w thij, a podobno y w kaszdij ynny mierze, znaczne poslugi ku czczi wirządzacz y czinicz, y tak thę sprawę prostować, że podobno besz niego w tak czięszkich y zatrudnionich obudwu stron rzeczach zegluga nie belaby latwia, iedno uffać iako Waszmośćz czinisz, a serczа dodawać chęczią y uprzeimosczią takiemu człowieku potrzeba. Nie macz on ynssego czeliu, iedno slawę y poslugę Bożą y kosczioła iego, liecz choczby dobrze czo się przymieszalo w thij sprawie, mymo tho, czo się powiedzialo, latwie bi to barzo, czego terasz by nametrszy y namni posliakować nie może, a ieszli subtelna tho tam waga, na który on thy sprawy rachube położiacz bendzie wynien, y ma thu zakladow u nasz nieczo, thowarzistwa swego braczi; a czo naiwiętsza bogo-

boiność z rozumem y rossądkiem głembokim złączona; czo oboie tak się dzierzy, że y dlia naiwiethsego pożithku albo chęczi albo nieluboszczi, od biegu zwikłego y powinnego się nie oddali. In summa, bendziem mieć pokoi dalibog, Bogu uffam, y dobry y uczcziwy, iedno iusz Waszmość moi miłoscziwy Pan, iakosz począł, racz tym zaglóm, które się rospędziały, wiatroff nie uchyliacz, a tego sobie zyczycz y rzeczypospolitij, żeby za sławnego hetmansthwa Waszmośczi woynie, która trwa liath 24, koniecz się teras uczinieł. S thim moie uniżone słuszby miłoscziwy łascze Waszmośczi zaleczam, z Zapolskij Iamy, w niedzielie przed Bożym Narodzeniem 1581.

147.

LIST PANOW ROTHMISTRZOW (KOMISSARZOW) DO HETMANA WIELGIEGO KORONNEGO.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłoscziwy Panie Hetmanie! Zrozumieliszmy s pissania Waszmośczi, któreś Waszmość pisać racził do Pana Żolkiewskiego, także y s tych wssitkich trzech instructij, ktoreś w nich posłać raczył na podawanie posłom Moskiewskym condicij, które ysz nie nam należą, alie własnie xiędzu Possevinowi; przetho, yżeśmy są posłani od Iego Królewskij Mośczi, prossiemy, abyś Waszmość, nasz Miłoścziwy Pan, nam thakie drugie w thesz słowa, dołożywszy thego, że Waszmość za rozkazaniem Iego Krolewskiei Moszczi the condicye nam posyłacz raczycz, daty y rok w tich condicyach napissawszy, za którymibyżmy maiancz tho czało, ieżli nam da Pan Bog, kończycz pokoi mogli. Alie tesz wiedziecz s tich posłow możemy, że oni ieszli zechczą pokoi stanowicz y Inflanti wszithkie Iego Krolewskiei Moszczi postampicz, tedy thess swoich zamkow nie chczą odstampicz—Luk, Zawołocza Newlia y Cholma y tich drugich Pskowskich przigródkow. Otosz prossiemy, racz nam Waszmość dać dostateczną naukę około Wielisza, ieslibi go oni, oddawszy ziemię Inflanczką, onego ustampicz nie chczieli, ieszli thim mamy rozerwacz, czyli ustampicz. Thesz około Siebieża potrzebuiemy nauki Waszmośczi, iesli bi go nie chczieli ustampicz. W tych condicyach ostatnich, ktoreś nam Waszmość posłał, czo uczinicz, bo daie się thess s thim Moskwa sliszecz, że gdzieby Siebiesz był spalion,

thedy cheżą, aby thesz Dryssa przecywko niemu spaliona beła, y wspominaią, yszby iusz o thim beło pissanie Iego Krolewskiei Mosczi do Kniaza Wielkiego. Tak thesz Waszmości naszego Milosczіwego Pana prosyemy, żebyś nam Waszmośćz raczył oznaimicz, iezliże by na tych ostatnych condicyach nie stanelo, mamy li się iusz s niemi rosyechać, nieczekaiancz dalszego roskazania Waszmości, bo my thij rzeczy kończicz nie bendziemy, asz pierwy od Waszmości, naszego Milosczіwego Pana takie instructij mieć będziemy, to iest, tractować będziem na the spyszki xiędza Possevinowe. Gdy do przysięgi przijdzie, uczinicz nie możemy, asz od Waszmości dostateczne instructię mieć bendziemy; inszechmy rzeczy poruczeli slowem Panu Piotrowskiemu mówycz. A czo się tknie pierwszich condicij około postampienia tich trzech zamkow w Inflacziech, tedy my, widzancz do czego wietszego, nie chczieliszmy sami tego wspomynacz, alie przy thym stoiemy, domagaiancz się ziemie wszithkij Inflanczkij. Liecz xiądz Possovin miał sam od siebie o tych zamkach Inflaczkich mowić, y czo s nych zrozumie, ma nam odpowiedzieć. Dat. z Zapolskich Iam, die 23 Decembris. Anno Domini 1581. Ianusz Zbaraski.

Cedula w ten list włożona.

Wielmożny Milosczіwy Panie Hetmanie! Dzisia iako w niedzielie przyniosł nam pacholye listhy Waszmości, s któremi nasz thusz przed xiędzem Possevinem podkał, na ktore listhy nicz nie odpissuiemy, bo ktoreszmy dubia mieli, przesz Pana Piotrowskiegoszmy ie wipissali, na które responzu prędhkiego prossiemy; teras na listh xiądza Possovinow się referuiem, s którego Waszmość dosstatecznie wyrozumiesz, czo nowego zaś Moskwa między nass wrzucziela, to iest około Kerepeczy, na czo nam responsu trzeba; y iesli na thym nie stanie, ieśli dali nieczekaiancz, mamy się rosiechać, gdisz tha mora, widziemy, iako ani nam, ani woysku Iego Królewskiei Mośczi nie służy. A o Wielisz czos Waszmośćz racził do nass pissać, my nad tho, czo w instructij mamy, domysliać się więczy nie możemy, y acz sami widziemy, że lepszy pokoi niszły tho, alie gdysz nie na tho szmy thu posłani, abyszmy mieli radzić, alie tho czinicz, czo nam kazano, tedy nam Waszmośćz nie będziesz raczył za złe mieć, że się domysliać nad instructią nie możemy; iednak ieśli by wolia na tho Waszmości była, żebyś

Waszmość racził rozumiecz, ze tho s pozithkiem rzecziposspolitij y z wolią Iego Królewskiey Mosczi bendzie, około tego Wielisza; racz nam Waszmość instructią w thym thaką posłacz, s podpissem ręki swij, iako y ynsze, a my się postaramy, żebyszmy do kończa dobrego rzeczy przywiedli; w ynszych rzeczach wedlia nauki Waszmosczi bendziem się sprawowacz. Około wiązniow thesz, ieślibyszmy any Opoczki s Siebieszem, ani Wielisza wytargowacz nie mogli, czo czinicz? 24 Decembris 1581, s Kywerowy.

148.

LIST PANA WARSZAWICZKIEGO PANU HETHMANOWI KORONNEMU.

Iaśnie Wielmożny, a moi Miłoscziwy Panie! Aczem wczora w noczy do Waszmosczi, swego Miłosczïwego Pana pissał, iednak gdy mi dzisz rano oddano listh od Waszmosczi, chcziałem zań podziękować znowu, a oznaimicz, że z łaski milego Boga, w thy sprawie czo dzień, tho wietszą nadzieię rzecz sama o pokoiu mi czyni. Wszakże iednak znowu się do Waszmosczi posseła quaesitum de Kerepecz, a mamli prawdę rzecz, czo mi się widzi, ze choć do thy missij, iako ono mowią, mnie nienapissawszy, nie podoba mi się tho, ze się Moskiewskiemu w Inflancziech czo zostawuie. Choczczi thesz to tu z drugi strony liube wsi Zawoloczie y ynne zamki, wszakosz iednak Bogu to iusz porucziez, a w nich, iakosz począł, życz za swego hetmaństwa rzeczyposspolitij y kraiom thim pokoiu; bendzie tho taki harth, iakiby się słussnie mogł y znacznymi victoriami porownać. Inflanth by mi się chciało czałych y dlia reputacij y dlia ynnych względow, alie czoss rzecz, et ne sus minervam. Ex Kywerowa horea, die 24 Decembris 1581. Varssawiczki.

149.

LISTH DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD IEGO MOSCZ PANA HETHMANA.

Zda mi się, ze przesz Russieczkiego y przess chłopcza Iego Mosczi Pana Marssałkowego dossyczem iusz o wssitkim Waszmosścziom oznaymił, y na

tho mi beło pośliednieisze czo odpissacz, gdyżeśczie Waszmość raczeli mieć szwiesze rzeczy, anysz the przesz Piotrowskiego, na które mi Waszmość odpissuieczie.

In summa, Inflanczka ziemija niech iusz będzie wssitka na Krolya Iego Mosczi, y o ustąpieniu w ni by namni iusz Waszmośćz nycz wieczy nie mowczie, bo tho bycz nie może.

Ieśly ynacz pokoi bydź nie może, Luk Waszmośćz ustampczie.

Iesli y tak bydź nie może, tedy przidać iesczе Zawołocz.

Iesli y postampiwszy Zowolocz bydź niemoże, tedy przydać iescze y Newel.

Siebieza się upominać; ieśli go nie dadzą, na spalieniu go przestać.

Wielisz, iesli tesz ynaczy bidź nie może, zdaniu się pusczycz.

Dryzą, ieśly ynaczy bydź nie może, pozwolić snieść.

Za więznie chczieć dostać, albo zadzierzecz iakiego zamku, obwarowawszy iednak o tych, co się iusz szaczowali, gdysz tho Król Iego Moscz Waszmośсziam snadz na cedulie napissał. Liecz y thim, co ie szaczowane maią, mogłoby się s yaky miary ynny nagrodzicz. A iesli nie będzie się moglo co wytargowacz, thedy na okupy a na odmiany puidą wssysczy wieznie.

Oncro Waszmośczi w tym sumnienia, więczy dossicz w thy mierze swemu sumnieniu cziniącz, a nisz żeby thego potrzeba beło, gdysz Waszmośćz zacznemi, uczczywemi liudzmy iesteśczie, abyśczie Waszmośćz thak w tich tractaczyech postempowali, żebysczie Waszmośćz asz za gwaltem przesz the gradus ydancz, czo może bycz mnieiszą rzeczą odprawiono, czym wietszym nie sprawowali, czihaiancz na tho, abyśczie Waszmośćz czo z nalepszym pozythkiem rzeczypospolitij pokoy then uczinieli.

Wssakże nakoniecz y tak liepi skończicz, a nisz woyne dali wieść, dlia tego, co się dzieye w Inflancziech y dlia ynszich przyczin, które Kroliowi Iego Mosczi y Waszmośсziom ustnie powiem. Nie przewlaczaiczie Waszmośćz tich tractatow, ani dopusczaiczie po instructye słać do Moskwy, gdysz by nam them czassem w Inflancziech siela ubeło, że czego inszego teras zamilczemy. Skoro tho Waszmośćz samknieczye, dawaiczie mi Waszmośćz znacz w skok, że o Inflancziech bendę radzył, y o dworzany do tich zamkow, żeby zarass wybiegli, mieiczie Waszmośćz pieczą; trzeba prethko biegać do Pernawy.

Posyłam Waszmościam listh swoi do xiędza Possowyna, żebysczie Waszmośćz wiedzieli, czo w nym iesth; kopyą thegosz listhu posiłam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 26 Grudnia A. 1581.

Cedulia w tenże listh inserowana.

Xiędzu Possewinowi bendzie się zdało dzywno, żem za ostatnią condicyą podał Zawolocz s Newlem, gdyby przichodziело do czego dalszego. A tak opieraiczie się Waszmośćz o then Wielisz, a nakoniecz powiedzczie, ze tho z wielkym strachem Waszmośćz czynią, gdzieby przisło go ustampicz. Iam się thesz wachal na tho barzo, y pierwszego dnia nie zdało mi się, as y rada owych, czo sam są, y potrzeba mnie do tego przierzysznela.

Druga Cedulia.

Tak ya rozumiem iednak, że gdy się Waszmośćz oprą a powiedzą, że Waszmośćz dali nie mogą, że then Wielisz zostanie się przy nasz; alie nie będzieli mogł się zostać, iusz liepi go pusczicz, a pokoi zawrzecz.

150.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, Domine amice, in Christo observande! Revertens Zołkievius ita ad me retulerat, Reverendissimae Dominationi Vestrae et Dominis legatis non videri, ut de aliqua arce Livonica vel minima mentio fiat, quod mihi etiam placuit, praesertim cum, quoad isti iam tractatus isthic progressi essent, intellexissem. Nunc vero multo minus id faciendum est, cum Moschi dicant se instructionem de Luco penes Regiam Maiestatem relinquenda non habere, absque vero Luco, pro aliis minoribus arcibus ne pugillum quidem terrae Livoniae, auderem concedere. Praeterea vero informationem expectare non possum, cum, quid in Livonia nunc agatur, Reverendissima Dominatio Vestra sciat, et illa mora nobis aliquot arces Livonicas sit ereptura, quas alii occupebunt. Sinat igitur iam Reverendissima Dominatio Vestra prorsus Livoniam ita, ut prorsus Regiae Maiestati cedat. Datum ex castris ad Plescoviam, die 26. Decembris 1581.

151.

CAPITANEO IWANOGRODENSI.

Generose Domine, amice charissime! Detinuit, ut audio, Dominatio Vestra nobiles quosdam ex Regiae Majestatis Poloniae Domini mei exercitu: qui in illa vicinia pabulabantur, atque, ut audio, iam a longo intervallo, sine cuiusquam contradictione pabulabantur, et quod mihi persuadeo, cum sint nobiles, non ita grassando sceleribus, ut de quibusdam cozacis Dominatio Vestra scripserat. Rogo, ut Dominatio Vestra illos cum equis et rebus quamprimum dimittat, nominibus illorum perscriptis, si quid commiserint, a me castigabuntur. Nam si ipsa Dominatio Vestra isthic aliquid in eos gravius faceret, posset haec res exacerbationem aliquam animorum inter istos exercitus parere. Nec certe ita sunt ista confinia designata, ut omnibus nota sint, aut si quid pabuli inde captum sit ab amico exercitu, communem hostem persequente, ut id adeo acriter persequendum sit. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra actum istos Nobile et eorum famulos dimittat, quod facturam esse Dominationem Vestram pro nostrum regum inter se affinitate prorsus mihi persuadeo et promitto. Bene valere cupio Dominationem Vestram. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 26 Decembris Anno 1581.

152.

DO PANA IORDANA.

Moi laskawy Panie Iordanie! Isz Waszmoścz raczisz iscz pod Nowogrod, Panie Boze Waszmośczi blogoslaw; thego Waszmoścz pilnie przestrzegai, abisczie Waszmoścz nie palieli, gdisz by to moglo tractati rozerwacz, y gdisz ia thesz dlia iezika iedno thilko y dlia wiadomośczi Waszmoscz tham posylam. Roskazałem był, zeby Pan Themruk y Pan Halibek nazad wroeziwszy się, polozili się na drodze Wdowski, liecz u to pusczam.... (дальше въ рукописи четыре листа вырѣзано).

153.

DUCI MAGNO.

Illustris Princeps, domine amice charissime et observande! Rumores illi de hoste iam consederunt, itaque non commoveat se Celsitas Vestra, et quavis die expectet a me alia nova. Celsitas Vestra quoque, quaecumque nova habuerit, velit ad me in dies perscribere. Litteras vero meas ad Dembieńskium, rogo, transmitti iubeat, quod ego Celsitati Vestrae omni officiorum genere referam. Cupio bene valere Celsitatem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 mensis Decembris. Anno Domini 1581. Illustrissimae Celsitati Vestrae deditissimus Ioannes Zamoiski.

154.

DO DEMBIEŃSKIEGO.

Moy łaskawy Panie Dembieński! Iusz się Waszmośsz na woisko Moskiewskie z Nowogroda nie oglądai, alie miey pilną pieczą na tho, co się tam okolo Waszmości dzieie, a o wszytkim dawai mi Waszmośćz znać bes omieskania. Takze y Panom rothmistrzom dai Waszmośćz znać, aby się także na owe sam sprawy nie ogliandali, iedno także pieczą społem z Waszmoscią mieli o thym, czo się w Inflanciech dzieie, a znać o wszystkim dawali. S tym się przyazni Waszmości zaleczam. Dat. z obozu pod Pskowem, die 27 Grudnia, Roku Panskiego 1581.

155.

EXERCITUS SUETORUM REGIS GENERALI PONTO DE LA GARDE, NOMINE ROTHMAGISTRORUM.

Magnifice ac generosissime domine, amice honorandissime! Non possumus non concurri coram Magnificam Dominationem Vestram de iniuriis per homines domini capitanei Iwanogrodensis nonnullis commilitonibus nostris ex exercitu Sacrae Regiae Majestatis, Domini nostri clementis-

simi factis; ut nescimus, qua mente domini capitanei accidisset, quod interim dum nos hic, pro communi hoste illius impetum sustinendo, excubamus, aliquot illorum famulos cum plerisque rebus, praetextu pabuli, per vim intercipi iussisset; quod sane graviterque molesteque ferimus. Idcirco rogamus, Magnifica Dominatio Vestra praecipiat restitutionem fieri famulorum rerumque oblatarum hisce commilitonibus nostris, confidimusque ipsis ex auctoritate Magnificae Dominationis Vestrae, pro mutua affinitate Serenissimorum regum nostrorum, in omnibus satisfactum iri. Bene valere cupimus Magnificam, Generosam Dominationem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam. die 27 mensis Decembris. Anno Domini 1581. Magnificae ac Generosae Dominationis Vestrae amici additissimi: Ioannes Kretkowski, Stephanus Starewski rothmagistri Serenissimi Regis Poloniae.

156.

LIST DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożnyey Miłościwij Panowie! Zaleciwszy etc. Nie raczcie Waszmościę thych spraw tham długo wlec. Pisał mi Pan Gnieznienski z Inflant, ze wszytki ziemi niemal Inflanthski kliasnacz, weznieli Pernawę Szwed, a nie bendali tham rychło liudzie Krolia Iego Mosczi. Sliachta tham patrzy, Biring y tesz ci wszyscy, czo zamki Magnussowe dzierzą, bo są wszystkie w zastawie.

W thym liście, ktorego Waszmościam copią posyłam, trzy rzeczy mi proponuie xiądz Possevien:

Iedna, aby Inflant wszech Moskiewski Kroliowi Iego Mosczi usthapiel, wziął zamki Ostrow, Chelm, Krasnę, Welią, Luki, Zawolocz, Woroniec, Wielisz, Newel; Siebiesz aby był spalion, także Dryssa.

Druga, aby Newel z Weliszęm został przy Kroliu Iego Mosczi, a przy Moskiewskim Kerepeth z Nowogrodkięm Liwonskim.

Trzeczia, aby do Kniaza y do Krolia Iego Mosczi po naukę posłać. Na wtorą y trzecią odpissałęm mu w the słowa, iakom Waszmościam przes Tatarzyna copią posłał, y Waszmoście powiedzcie, że y garści ziemi w Inflączięch za the zameczki, ani zadne nie ustąpicie. Na ostatnie po-

wiedzcie Wasmośćz, ze tak nam odłożie do nauki Moskiewskiego, iako y do liatha, a woisk mi trudno prozno dzierzeć, muszę iemi robić. O pierwszą Waszmośćzie domawiaicie tak, iakom iusz Waszmośćziąm wypissał, ieżli co mozecie wytargować, godni Waszmośćz będą dzięki, iezli nie, czo czas wyciska, uczynić się musi. Zwłoka w thym, y powtore piszę, ysz barzo będzie szkodliwa. S tym się Waszmośćiąm łasce poruczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 27 Grudnia. Roku Pańskiego 1581.

157.

(LIST KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH DO P. HETMANA).

Iasnie Wielmozny a nam Milosciwy Panie Hetmanie! Zrozumieliśmy s pisania Waszmośćzi, naszego Milosciwego Pana, w ktorym Waszmoscz pisacz raczysz, żebysmy Newlia, Luki, Zawołocia do przygrodków Moskiewskich ustąmpieli, a Inflanty całe Iego Kroliewskiei Mosczi zostawili. A ieśliby na tym nie stanelo, thedy Waszmośćz s nami pospolu y Wielicza pozwaliać raczysz. Racz-że Waszmośćz, nasz Miłośćziwy Pan wiedziedz, że Mosqua dawno tho iusz nam podaie; oddaicie nam zamki, ktore król pobrał, a my Inflanty na roskazanie Possowinowe pusczamy wam, a myśmy nie do tij doki nad Pskowskie przygrodki postąpić — Luki, Chelm nie chcieli. A gdy nam od Waszmośćzi pisanie przyszlo, dziś postąpieliśmy Rzowa, a na rozsądek tesz y na zdanie Possowinowe przypuścieliśmy Zawołocz do tego; a nacięsza gdy przijdzie — chcęmy się s nimi iusz Newlęm pożegnać; da-li Pan Bog iutlro tym obyczaięm, żeby iusz Possewin mały nadzieie o nas nie był, że iusz przecz iedziemy, y dzis thośmy mu powiedzieli; w thym iezli oni tesz przes zarthu zechcą odiachać, dopierosz o Wieliż mowić będziem. A Waszmośćz nam naukę racz dać w tym czasie, iakosz się y dzis na szije swe ukazuiąc declarowali, że mimo the wszytkie zamki, które król pobrał, Inflanthow puscić wszytkich, ani się iednać mogą; tego dokładaią, ieżeli chcecie Newlia, daicie nam Kerepeth, a iezli Wieliza — Nowogrodek; a iezli tego oboiga, thedy the dwa zamki nam puśćcie albo wszytkie, a my tesz wam Inflanty. Dziś przed xiędzem Possewinęm powiedzieliśmy, ze my dali Rzowa y Zawołocza nie puściemy; choć nam Iego Mośćz Pan kanclerz rozkazuie, nie powinniśmy go słuchać, abowięm w tym nauki od Iego

Króliewskiey Mosczi nie mamy; w thym nam Iego Króliewska Mosćz roskazał, u Pana Canczlerza szukacz, a o Rzowie naukę mamy od Iego Króliewskiey Mości; słuchać go nie będziem, iedno Iego Króliewskiey Mosci. Xiądz Possowin Waszmoścz obmawiał, wspominaiąc, że na Waszmość kładzie tho, żeś Waszmość iedno z Iego Króliewską Mością, a tho w thym że Iego Króliewska Mość Waszmości wolią swą w thym zwierzeł; myśmy przed się s swym przedsięwzięciem odiechali, że Waszmości słuchać w tym nie chcemy. Zathym służby nasze Waszmości, łasce naszego Miłosciwego Pana pilnie zalieczamy. Pissan w nocy die 25 Decembris. Anno 1581. Waszmości, naszego mościwego Pana słuzebnicy. Ianusz Zbaraski, Woiewoda Bracławski, Olbrycht Radziwił Marszałek K. I. Michał Haraburda.

Ceduła w ten listh włożona.

Miłościwy Panie Hetmanie! Waszmości, swemu Miłościwemu Panu skarżę na Wonara, ysz naiachawszy gwałtem chłopy y zabrawszy iakieś kozacthwo na gospody slug moich, slugę mi uczciwego sliachcicza związal y rzeczy mi pobral, a iescze mi do thego grozi. Proszę mego Miłościwego Pana o sprawiedliwość. Pisan z Zapolskich Iam, die 26 Decembris. Anno Domini 1581. Waszmości mego Miłosciwego Pana służebnik Ianusz Zbaraski.

158.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice et Illustrissime in Christo Domine! Nudius tertius scripsimus omnes Magnificentiae Vestrae per Dominum Petronium. Et erat meridies, cum hinc regii legati discedentes indicarunt, haud expedire, ut Moschos legatos alloquerentur, postque unam tantum ante horam tertias pacis conditiones a puero Vestrae Magnificentiae accepissemus. Dilata igitur in hesternam diem res est eo consilio, ut si quid ex Moscis interim elici potuisset, fieret, heri vero res ipsa liquidius illis declararetur. Usus ipse industria, ut ita Moschorum consilium rescirem, ut que minima difficultas conficiendo negotio restaret, — scripto (ad vitanda postremo subterfugia) petii ea, de quibus omni-

no se deliberasse ac posse conficere dixerant. Cum autem heri mane haec regiis legatis immisserim, ipsi hodie sese discessuros dixerunt, nec pene, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri bene respondi, si quidquid 22 die huius mensis Vestra Magnificentia ad nos scripserat vel totum vel ex parte (sicut polliciti fuerant) legatis Mosci proposuisset; cum dicerent regii legati se a mandato regis pendere, nec iis conditionibus sese permonere, quas Vestra Magnificentia scripserat, respondi: credere me a Vestra Magnificentia sciri et sincerissime proponi regiam voluntatem; negotium, quod ordiri cepimus, nequaque istis variationibus posse pertexi; adieci: me pro certo habere ipsos, qui jam tertio hisce de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quae soli Vestrae Magnificentiae perspecta et credita fuit, in castra misisse conquestos plenam sibi (ut scripto) re ipsa potentiam non fuisse traditam, non posse non adhibere fidem Vestrae Magnificetiae, sed id vel aliunde (quia novas se litteras ex castris accepisse dicerent) vel ex se ipsis aliqua arte id modo consilii in mutando proposita (sive ad rem sive ad speciem) cepisse, quasi hoc causae conduceret aut mecum (si Deo placet) esset nectum, qui si centesimam partem laboris pro Moscis, quod pro regiis feci, suscepissem, non eò forsan redacta res esset, ut proxima (si vellemus) pacem haberemus, nisi tandem adhuc altiores in Moscis latebrae sint, quas quantacunque circumspectione vestigare potuerim. Porro, non Moschos, sed ipsos legatos regios hactenus mea opera usos, ut diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donec a Vestra Magnificentia liquidiora subinde responsa accepissent; sic denique eos rogans obnixe, ne tantae rei honorificum exitum impatientia desererent, aut si discedere statuissent, non id toties Moscis sine effectu comminarentur, qui forsan ea de causa suspicabuntur regiis; licere aliquid ultra id, quod obtulerant, concedere; dixerunt meo sese heri usuros consilio, hodieque Rzowam et arcem unam e duabus—Nevelia et Zawolocia Moscis ad meum arbitrium posituros dixerunt, sicuti et fecere ad Moschy mirati Hrszowam se jungi a Zawolocia, eamque divisionem majori ostentationi tribuentes; non abnuerunt tamen, ut sententiam meam de alterultra illarum artium in hodiernam diem (quod regiis legatis a me petentibus feci) reiicecerem; Mosci cum autem mihi instructionis suae capita ostendissent atque aliarum adhuc forsan mitiorum pro Rege conditionum tanque extremam schepam tradidissent, quidquid voluerunt legati Regis ea de re a me audire,

omnia illis retuli, schaedae vero ipsius exemplum una cum ejus versione mitto Vestrae Magnificentiae. Nunc si a Moscis aliquid amplius extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc illis de sola Vielisia regi relinquenda illis a me communicata) summo studio tentavi, hodie sciemus, si hodierna tantum dies dissolvendo conventui restat, ut legati regis dixerunt. Qui si ob unam arcem vel Novogardiam Livonicam Moscho reliquendam, vel Vielisiam a Moscis libere regi reliquendam, pauci nuncium remittere rogantur: ibo, quo serenissimus rex mihi concessit, nempe in Moschoviam aliis de rebus, mihi certissime persuadens divinum oculum multo meliora, quam nos, multo antea prospexisse, alterutri autem principi (ne dicam utrique) ex belli continuatione immensae suae sapientiae atque justitiae vias, facto potius quam dicto ostensurum. Itaque fiat sincerissime sola ejus voluntas et gloria in aeterenum. Amen.

Interea vero non mentiar, si dixero non nihil me aegre sensisse variationes istas, quas etiam Mosci possint vereri, habere speciem licitationis. Celeres autem D. marszalci Alberti Radivilij mothus aliquando moderatiores esse optavi, cum nihil nisi Vilnam cogitare videatur, de quo testem coram Deo possum Vestrae Magnificentiae adhibere, quam accurate egerim, ut et ob catholicam fidem, et ob reverendissimi ejus fratris bonum ad hanc legationem mitteretur; sed ut ista minimi momenti sunt, nisi causa reipublicae non mediocriter ledatur, facile fero, et feram omnia. Utinam autem fuisset hic Vestra Magnificentia unica die: pacem habuissemus. Ac tamen sive hoc, sive alio tempore, (quidquid Satanas sanguinis humani sitiat et oblatam regi praeclarissimam occasionem bene merendi, suosque cum ipsa republica promovendi ad multo majora invideat) non desinam sperare meliora, licet interea videam, pro una arce, quae alterutri negatur, plures in dies in Livonia cadere in alienas manus, reliquis autem consiliis nostris non defuturas graves difficultates, cum in rem conferentur.

Quod si pax componi hodie, aut cras posset, duo mihi venerant in mentem: alterum, ut elimandam pacis conditionum, quae (quas) scripto prodire debent, formulam Vestrae Magnificentiae proponeremus, ne quid in ipso rerum exitu more interponeretur; quam quidem formulam cum regiis legatis tentavi conferre, sed mirum, — discedendi desiderium ostenderunt. Quamobrem, ut debito meae conscientiae satisfaciam, eam mitto Vestrae Magnificentiae, cum

antequam una cum legatis convecturus sim, dixerit mihi Dominus palatinus, ut Vestrae Magnificentiae scribem, ad quem puer confestim approperaret; alterum autem est de Domino Varssavicio a Vestra Magnificentia ad serenissimam reginam mittendo, qui cum illam facturus esset certiorem, quanta a serenissimo rege in hoc conventu ratio habita sit serenissimi Svetiae regis, eamque animaret ad scribendum de tota re serenissimae Svetiae reginae, tum nomini, item et causae serenissimi regis nostri consuleret, sed et eidem Domino Varszavicio, ut post Svetica ista negotia maturius a rege ac senatu tractata, forsan erit in Svetiam trajiciendum, aliquam gratiam et auctoritatem eo ab rege non incommodam celerio expeditioni conciliaret.

Sin autem pacem haud habuerimus, videat, si quid mihi in itinere scribere voluerit, in quo meae fidei satis probatae nunquam deero, tum erga regem serenissimum, tum certe erga Vestram Magnificentiam Illustrissimam, cui faustissima futuri anni initia et progressus exopto. Ex Chiverona horca, die 26 Decembris ante diem, 1581. Vestrae Illustrissimae Dominationis servitor in Christo addictissimus Antonius Possevinus.

Adscriptum in eisdem litteris.

Quod mihi in scribendis aliis exciderat, id est: Moschi cum heri ad multam noctem a me saepissime, quod antea fecerant, petiissent, ut si nulla pacis alia ratio esset, decem ipsos dies, de quibus antea Vestrae Magnificentiae scripsi, assequi possent, ut ad Magnum Ducem rescribere possent ac responsum habere: cumque eam spem prorsus illis ademissem, quin vero item adiecissem, paratos esse equites, qui eos crastina die reducant in Moschoviam, saepe ingemiscentes, se Deum testari dixerunt per se non stare, quin plusquam aequis conditionibus pax coivisset; sperare se ejusdem patrocinio virginis Mariae, ob cuius honorem et templum ipsam tantum in Livonia Novogardiam Livonicam peterent, Deum non minus pro Moscis pugnaturum, quam ex arce Pieczarij fecerat, ubi eadem Beatissima Virgo magna habetur in veneratione. Doluisse autem vehementer Magnum eorum Dominum, quod Derpatum sibi esset restituendum, in quo cum cultum divinum instituisset, vladicam, poppos et archipoppos constituisset, videbat fore, ut statim Lutherani Livones ac Lithvani pedem essent fixuri, templa piasque imagines, ut passim fecerant, demolituri; verum tamen, ne sanguis Christia-

nus funderetur, cessisse Magnum Dominum ei desiderio; sed Deum justum judicem, qui aufert et statuit regna, esse ista ulturum, in quem causam suam omnino rejecerant, cum tandem non minus futurus esset in armis Magnus Dux, quam Stephanus Rex fuisset. Respondi: Stephanum Regem et Vestram Magnificentiam, plurimosque Polonos esse catholicos, stare sententiam regni, ne quid ejusmodi adversus templa, sanctorumque debitam venerationem consequatur, sed rectiorem adhuc cultum, id est, catholicum in Livonia esse statuendum. Quae cum dixissem, subiit animum meum cogitatio, num inter pacis condltiones ea inserenda esset, tum ad indicandam mundo Serenissimi Regis pietatem, tum, ut milites in praesidia imponendi ab eo cohiberentur, quod christianos atque adeo ethnicos haud decet.

Caeterum, cum illos acriter monerem, ne sinerent item ipsi unam ob arcem et corbem (ut interdum illi vocabant) occasionem sibi adeo commodam elabi, nec certe scire se dicerent, quid amplius facere possent,—idem mihi dicendum est, nisi quod Deum enitar exorare pro nostra omniumque salute.

Si mihi abituro per unam horam, posset mihi occurere D. Thomas eius sacellanus, statim remittaretur ad Vestram Magnificentiam perpetua huius beneficii memoria. Die Nativitatis.

159.

DIE NATIVITATIS DOMINI, A. 1581, PROPOSITA A LEGATIS MOSCI PER MICHITTAM BUNZONKA ANTONIO POSSEVINO, IN CHIVERONA CHORCA.

In partem magni Ducis: Vielikoluki, Zavolocia, Chelm, Nevelia, Velisia, Pleschovienses arces omnes, et Siebieziam non comburere; et in partem Regiam: Livonicae arces omnes, quae sunt in manu Magni Ducis, quod, si et ita non fieret, tum in partem Magni Ducis, ex arcibus Livonicis, Nowogardia et Kerepeth, et in partem Regiam contra istas Vielisiam et (si) esset magna necessitas, ut comburatur Siebiezia et Dryssa.

Si vero et ita non conficietur, tum in partem Magni Ducis ex arcibus Livonicis una arx Nowogrodek, et in partem Regiam contra id Vielisia.

*

160.

Iaśnie Wielmożny, a moy Miłościwy Panie y dobrodzieiu! Rad tho barzo czynię (by mi thu papieru w tym kraiu tak wielie dostało), ze do Waszmośczi, mego Miłośczywego Pana, ilie się kroć traffi, pissać nie zaniecham. Bo acz podczas nie napełni się list rzeczą, iednak tho Waszmość officium, iako mądry Pan, z mościwą łaską przijmować raczysz oth tego, ktory nie czo innego, tedy wszdy chęć przynosi ku dosić uczinieniu woliey y roskazaniu Waszmości. Im daliey postępuiem w rzecz, thym tho baczę więczy (by beło mogło bydz), ze thu beła barzo potrzebna ossoba Waszmości, chcąc y dobrze y prętko zawrzeć the tractati, w ktorych, a czosz tho wiedziedz, iako pod czas nie czo się rozumieią ci, ktorym tho nabarziey należy. Iednak iestem przy nadzieiey, ze się tho da-li Bog sczęsliwym koncem zawrze, z wielką sławą koronną y Waszmości, mego Miłosciwego Pana, ktory teras na tych wszystkich deliberatiach siedziedz raczysz. Nam tesz poprawdzie trzeba tesz o cierpliwość Pana Boga prosić, ktora acz zawszdy, alie teras napotrzebnieysza, gdy gi niewczas się przykrzy przes miary, gdy do brzegu się człowiek przypycha, aby nie w ostrogach, iak ono mowią, y uffam Bogu, że tego człowieka gi modlithwy y usielne w nocy y we dnie staranie y żegluga według wiatru potrzebna, wszdy daremna nie będzie, ktory tam do Waszmości, iako rozumiem, o wszystkim y pilnie y szeroce znać daie. A ia thym koniec uczynię, ze się miłosciwy łasce Waszmosci y s służbami moimi uniżonymi zaleczam, y przy dobrym zdrowiu wszelakich pociech na then nowy rok Waszmości, memu Miłościwemu Panu y dobrodzieiowi, od Pana Boga proszę. Ex Kiverova Gorka, ipso die nativitatis Christi 1581. Waszmości, mego Miłościwego Pana wierny y wieczny sługa Warszawicki.

161.

LIST DO PP. KOMISSARZY MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożnyey, Miłoścywy Panowie! Zalieciwszy etc. Po napissaniu pierwszego listu do Waszmości przez xiędza Thomasza, przyniosło mi

pacholię list Waszmościow y xiędza Possowinow; czo do mnie pisał xiądz Possowin y co mu odpisuię, sprawią się Waszmoście s kopij listu mego do niego, ktorą Waszmosciam posyłam. Samym Waszmościam nic na then czas dali nie piszę, telko że chwalię tho Waszmościam, ze się Waszmość starają, abyście Waszmość czo nalepiey posłużeli, a nie iestem tak ambitiosus, ani poważny, żebym się mowom Waszmosciow, że mnie Waszmoście słuchać nie chczą, obrazać miał; dziś mię wieść doszła, acz nie wiem iescze ieżli pewna, żeby y Pernawa iusz snać kląsneła, a Felin zaś miał być in periculo. Proszę raczcie mi Waszmoście radę swą wypisać, czobym miał czynić; wszytko woysko Szweczkie na dwu mieyscach leży nierządnie, ażciby mu się mogło posłużyć, liec o Inflanciech mnie, by y namni, mislić trudno, dokąd o konczu od Waszmosciow nie usłyszę; przetho proszę dawaicie mi Waszmość znać rychło; obieczuię sobie czo od Waszmościow słyszeć nadaliey w niedzielię. Zaliecąm zathym etc. dath z obozu pod Pskowem, dnia 27 Decembris, anno Domini 1581.

Cedula.

Pan Iordan s kielkiem inszych roth dlia ięzyka szedł pod Nowogrod, gdysz się tam coś ludzi skupią, acz nie tuszę, aby wielie, acz nie ma palicz, pustoszyć, telko ięzyka dostawać.

Skorobyście Waszmoście zawarli pokoi, prze Bog, w skok posilaicie dworzanina do mnie, ktory bẏ bieżał do Felina y ku Pernawie; mam iusz pewne rothy pogothowiu, ktore zaras s nim wypadną.

Boie się, abyście się Waszmość iescze, zawarszy te rzeczy, pismem kielka dni nie zabawieli. A tak trzeba by się Waszmościam s pisaniem pospieszać, albo więc radzcie Waszmość o thym, iako się Waszmościam rzeczy podadzą.

162.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, Domine amice charissime et observande! Iam discessurus erat ad Dominationem Vestram Dominus Thomas capellanus, cum venit ad me puer meus cum litteris a Dominatione Vestra

et Dominis legatis. Quae ego consului Dominis legatis, ea semper me probare Regiae Maiestati posse confido; scit etiam Dominatio Vestra, id et prioribus et hisce seculis, ubi ius passim observatum esset, ut praefectorum exercitus auctoritati aliquid huiusmodi in tractationibus tribueretur. Sed ipsi Domini legati etiam, credo, quod scient facti sui rationem reddere; ego, cum senatores sint et mei collegae, illos cogere non possum; suadere possum, quod etiam nunc facio; veruntamen illud de Vielisio et mihi ipsi grave est, quod illius nunquam ante hac, ullis in tractatibus facta fuisset mentio. Tollat igitur Dominatio Vestra, si potest hoc impedimentum. De exprobratione prophanationis futurae templi Novogardiae Livonicae vere Dominatio Vestra respondit, nemo enim illud luteranorum aut attinget aut immutabit, sed si pax perfecta fuerit, illo in loco primi Vielogorsceus et Thomas nostri more catholico Deum praecibus et sacryficiis colent, ac proventus illius ecclesiae in perpetuum eidem addicentur, ad laudem Dei omnipotentis et memoriam Beatissimae Virginis; id ego ita facturum esse Dominationi Vestrae spondeo. Varszavicius inde recta se conferre debet ad Regiam Maiestatem, ego vero ad Regiam Maiestatem scribam, ut eum deinceps ad Serenissimam Reginam mittat ad peragenda ea, quae Dominatio Vestra scribit. De eventu totius tractationis rogo, ut quam citissime sciam. Commendo me amori Reverendissimae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 Decembris, anno Domini 1581.

163.

PANOM POSŁOM.

Zalieciwszy etc. Aczem iusz do Waszmościow o thym pisał, wszakże zda mi się iescze powtorzyć, że trzeba tego, abyście Waszmość the zamki, co Szwed wziol, pisali na stronę Iego Krolewskiei Mości w liście przymiernym, by xiądz zaś Szweda z Moskiewskim themi zamki nie poiednał na nasze zle, gdysz w iakiś caedule, czo mi theras przysłal pisze, ysz Moskiewscy posłowie ustępuią wszystkich tych zamkow, ktore iescze dzierzy Moskiewski w Inflanciech, a przed tym pissał, tota Livonia, to iest, ysz ustąpi wszytki Inflanczki ziemie, iako Waszmość obaczycie w thy copiicy; ktorąm Waszmosciom posłał, ktorych się Waszmoście słow tak, iakom Wasz-

mościom pisał, trzymaicie. A iezliby insze zamki dopusczali wpisowac, a Narwi telko samy nie dopuszczali, tedy Waszmoście nie dopuszczaicie tesz iey na iego stronę pissać, a na swą tesz nie piszcie chocia, a protestatią uczyńcie, tak iako macie Waszmość w instructiey Krolia Iego Mości, y iako tho sam xiądz Possevin podał Krolowi Iego Mości, aby i na thę y na owę stronę pisana nie była, a protestatia zeby była uczyniona, czo powiedzcie Waszmoście, że Waszmosciam powiedział Krol Iego Mość; acz zda mi się, że tho y w radzie bylo, y beli Waszmoście sami przy thym, a protestatią thę miał Waszmościom wydać pod swym podpissem, y pod swą renką xiądz Possevin; — pisze tesz xiądz, aby w liście przymiernym warowano tho, czo Moskiewski nadał na kościoł, żeby tego nie odeimowano, w czym trzeba ty przestrogi, czom się wczora dowiedział od Thauba, ze mało nie wszystkę włoscz Nowogrodka Livońskiego przyłączeł do Pieczar; a tak tho nie rym, żeby do kosciołow Moskiewskich miały należeć grunty krolewskie, y thu Waszmoście przestrzegaicie podsady; powiedzcie Waszmoście, ze Moskiewski moze dać do Pieczar, będzieli chciał, Ostrow, iezli tak bogoboiny, na to mieisce; a w zamkach Inflanczkich będą kościoły katholickie, które Krol Iego Mość nada; a tego w conditiae kłaść nie trzeba, bo by tho z małą uczciwością Krolia Iego Mości bylo, żeby nie sąm s siebie, ale s konditiey, włozonych od Moskiewskiego, nabozuym był. Ale oboiga Waszmoście nie wsczinaicie sami mowić, niech Pan Haraburda napisze list wedlie potrzeby, iakosz wiem, że dobrze w to potraffi; a gdyby kto Waszmośei na the podsady nawodzieł, tedy dopiero Waszmoscie tych ratij uzijcie sami s siebie.

Iusz rozumięm, że do tego czasu Waszmoście zawarliście pokoi, alie gdyby, czego nie rozumiem, inaczy padło, tedy prośeie Waszmość xiędza, aby w Ostrowie zmieszkał do nauki Krolia Iego Mości, żeby Król Iego Mość informatią mu posłał, iakoby miał dali postępic z Moskiewskim; bo gdzie by iachał, niewiedząc intentij Krola Iego Mości, tedy, gdysz by mu musiało przijsc do rozmow s kniazęm. mogł by co s inszij miary s nim zacząć, a krol Iego Mość czo mu inszego potym oznaimie; zaczymby więtsze zatrudnienie w tych sprawach urosło. Pisząc iako sama rzecz iest, idzie mi o tho, ysz ten xiądz nie jezuidzki modestiey y szczerosci iest, y widzę, że pilni sobie we Ibie kryślia then swiath, a nizli chory niebieskie;

boie się, by nam czego złego przyczyną nie był tham, przypatrzywszy się dobrze naszym niedostatkom; widzę że cholera y chliuba gim bardzo wlada. A tak iezli się Waszmościam zda, y to Waszmość mieicie na pieczy, acz dlia tych niedostatkow, iakom się Waszmościam często declarowal, życzełbym, aby pokoi doszedl, y także dlia Inflanczki ziemie; Pernawa snać iescze się opiera. S tym się etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, roku Pańskiego 1581.

Cedula w ten list włożona.

Czo zywo zamki theras bierze, wzial Dembiński Aschakaraf, Szuchodolski tesz drugiego, Kokenhausen naszy blockhausami scisnęli, y nadzieię maią, że go dostaną, bo głod w nim.

164.

LISTH OD P. IORDANA DO IEGO MOŚCI PANA HETHMANA.

Wielmożny, a mnie wielce Miłościwy Panie! Zalieciwszy etc. Waszmości, memu Miłościwemu Panu oznaimuię, zem był pod Nowogrodem wedle roskazania Waszmości, mego Miłościwego Pana, y czynili przedni liudzie zagon aż do samego miasta, ktorem był posłal naprzod przed sobą, iako tego obyczai iest, a samem stał na zasadce z drugimi y w posilku, na takim mieyscu, gdzie się drogi wszyckie tu ku Pskowu idące schodziely w iedno od Nowogroda na gościniec głowny, a tho dlia tego, aby nam w teł liudzie zaść nie mogli, gdyżem iusz od iezykow sprawę miał, że pięć połkow liudzi przybylo do Nowogroda w piątek przed wilią, a iam prawie tijże nocy przyszedl pod Nowogrod. Tym ludziom przednim, s ktorymi był Alibek, pan Pawlowski porucznik moy y porucznik pana Holubkow, kazałem pierwij na ieden monaster uderzyć, we czwierci milie od miasta, gdzie mi dali iezyki sprawę, ze tam mialo bydz kiełkanascie synow boiarskich, dawszy naukę swoim, iak się sprawować mieli, alie trudno zbierany druzynie rozkazować, bo zarazem w tym monasterze y za monasterem upadli na łupiecz y zabawieli się na łupiech, a drudzy pierzchneli z monasteru; w mieście się postrzezono, poczęli z dział strzeliać s hakownic na the, czo podbiegali do Kobylinia; we zwony zwonieli, piechota wyskoczela do Ko-

bylinia, a naszych niewiele tam przypadlo, ledwo dwanaście albo piętnaście koni, bo drugim łup przeszkodził albo zdobycz, w ktorą się sam, widzę, barzo zaprawieli y roskochali się w ni; iusz się tesz musieli y ta trocha wrocić od miasta, gdysz posiełku nie mieli; y nie sprawieli tego, czo gim było rozkazano; alie się wszdy iednak stawieli na thym mieysczu, gdzie byli powinnij; iezykow nalapali dosić, alie znacznego żadnego y dlia tego mnie było wstyd chlopstwo Waszmościi, memu Milosciwemu panu posylać, gdysz tho między liudzmi rycerskimi bywa w lekkim uważeniu, y nie zachowuie się; ale temu Waszmość moy, Milościwy Panie, może zapewne wierzyć, zecz się ludzie naszy o same ścianę Nowogrodzką oparli, y nie pokaze się inaczy. Kiedy się liudzie nazad zaś do mnie wrocieli, czekalem do poludnia w niedzielę, za nami kto, chcąc sczęścia Waszmości, swego Milościwego Pana pokusić s nimi, ale nikt nie wyszedl. Ruszełem się pothym w drogę nazad, a zostawiełem zasię w iednym monasterze koni stho taiemnie, aby iezliby była za nami pogonia, oni w teł uderzyli. Sthali przes czały dzień, nie mogli się doczekać nikogo, ani ia sam, a yszem tam iusz nie mogl dluży czekać na thym mieysczu dlia koni strudzonych, ruszełem się sam do dworow; skoro mię iacy minął goniec moskiewskij, co bieżał do poslow; a wrocilem nazad siedmdziesiąt koni, aby zapadli przes dzień iescze na pewnym mieysczu, a pothym w noczy z wigiliey na dzień Bożego narodzenia mieli bieżeć na drogę Moskiewską, czo do Nowogroda idzie, starać się o języka znacznego, ktorych iescze do tych czasow niemam, alie nadziewam się ych, dali Bog. dziś s czym dobrym, o czym zarazem, niemieszkaiąc, Waszmość, mego Milościwego Pana wiadomym uczynię. Iakom Waszmości, memu Milościwemu Panu pisal o liuśnych ludziach, czo się wlekli stronami bes sprawy dlia zdobyczy w moię nadzieię, ktorymem się ia żadnym sposobem nie mogł odiąć; poimano, slyszę, iednego, z Iegomości Pana kraiczego rothy, iakiegoś Szwieikowskiego, ktory się mnie nie ukazowal, anym o nim wiedzial, kędy się obraczal. A czo się tknie Milościwy Panie wieści od języków, tedy tho powiadaią, a wiele się ich zgadza na iedno, choć chlopstwo, ysz syn starszy Iwan kniaza wielkiego umarł, y kniaz sam z wielki żałości zachorzał, a do cerkwi przyslał jalmużny, aby za duszę syna iego Boga proszono. Ludzie upewniaią woiewodowie y kazali wolać po mieście, aby byli pokoia pewni, a mieszkali w swoich de-

rewniach. Wołaią tesz na kozaki y na strzelce, dawaiąc gim pieniądze przeciwko Niemczynom, iako oni zowią, nie przeciwko Lithwie; działa gotuią, y potrzeby woienne, gospody zapisuią dlia zacznych liudzi y sławią, że maią przijść niedługo z ludzmi niemałemi, iako Mscisławskij y Mikita Romanowicz, a za nim potym sam kniaz wielgi; teras czo tha pięc połkow liudzi przyszła — Razańczow y Astrachańczow, powiadaią ie bydź podłymi liudzmi, na złych koniach y chudych, y nie zbroiny, z rusznicami większa połowicza, na skapach. A czo się tknie drog przepatrowania, iako mi Waszmość, moy Miłościwy Pan roskazał, abym ie przeyrzał, y położeł kogobym rozumiał na nich; tedy nie mogłem namowić żalnego rothmistrza kozackiego, chociam im obieczował wielie od Waszmości, mego Miłościwego Pana, y naweth, gimem groziel niełaską Waszmości, mego Miłościwego Pana, nie pomoglo ym tho nic; żadnego sam człowieka nie masz na potrzebnych mieyscach albo zgoła na wielkim gościnczu, a kozacy wszyscy zgromadzili się w kupę, cztery milie za Ruszę, w stronie, na spokoinieysze mieysce, a w nalepszy zywności, tak ysz żadny potrzebny posługi Waszmość, moy Miłościwy Pan s nich mieć nie możesz, bo oni telko rzeczom swoim dogadzaią a woisko głodzą. Kniasz Themruk radby iachal tham, gdzieś mu Waszmość, moy Miłościwy Pan roskazać raczył, — ku Wdowie, alie się skarzy na podbycie koni y potłuczenie na liedziech; czeka iednak dalszy nauki mego Miłościwego Pana y roskazania. Alie widziemy tho, zeć się y Moskwie nie sporo ruszyć z Nowogroda, a yszeby mieli myślić na odsiecz przijsc Pskowowi, o tym nie myślą, a nie masz ich tesz widzę s tho. Z gończam tesz tego zrozumial, ktory biezy do poslow, że pokoiu barzo pragną z nami, a Niemcom się chcą otrząsnać. Zalieczam Waszmości, swemu Miłosciwemu Panu checi owych Panow rothmistrzow, którzy ze mną sam beli do przysługi Waszmości, mego Miłościwego Pana, bo na nich nic nie schodzi, chyba ze thowarzysthwo trochę nieposłuszne. A ysz tesz sam ze mną pan Pawlowski był, dworzanin Iego krolieswkiei Mości, dawam Waszmości, memu Miłościwemu panu o nim tho świadectwo, żem go widział chętliwym do uczynności, gdyby była pogoda albo czas taki; ktory mi się, Bog zna, widzi godnym łaski Waszmości, mego Miłościwego pana. Nic nie piszę, telko tho Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimuię, iakom się sam zaliecieł ustnie, bydź sługą zawzdy nieodmiennym Waszmości, mego

Miłościwego pana, tak tesz ustawicznie serce moie pragnie occasiey sobie y godnij przysługi Waszmości, mego Miłościwego pana, a gothowem zawszdy głowę swoię położić dlia sławy niesmiertelnij Waszmości, mego Miłościwego pana; a teras czekam dalszij nauki Waszmosci, mego Miłościwego pana, ktoryiem gothow bydz posluszen we wszystkim. Dan z Doworzecz w dzień sw. Scepana, roku Bożego 1581. Naniszy y domowy sługa Waszmości, mego Miłościwego Pana, Spytek Iordan z Zakluczyna.

165.

Magnifice, domine Illustrissime! Literas Vestrae Magnificentiae hac nocte accepi; cum hodie in meridie redditae Magnificis Dominis legatis fuissent, — eorum dies erat adscripta XXVI. Decembris, — ac cum iidem legati velint discedere, licet ea ijs proposueram, quae mihi videbantur et optata reipublicae et facillima factu, quemadmodum ex harum litterarum exemplo cognoscet, quod ad Serenissimum Regem mitto, non possum tum non sentire interius quiddam solatij, quod Deus brevi, meliora sit ex toto isto negotio, ipsi mundo ostensurus. Ego crastina die vel perendie me cum legatis Mosci in viam dabo; cupivissem fieri posse, ut in itinere aliquid et legatis Serenissimi Regis statim Vestra Magnificentia scribenda ac mihi, sed nescio, an erit in tempore, quamvis, ut video, id sane effici posset; et quas mitto Serenissimo Regi, Vestra Dominatio Magnifica iudicaret, easdem esse opportunas; nunc quidem rogo Vestram Magnificentiam eas perlegere ac mihi omnino hoc donum elargiri, ut D. Thomam, suum sacellanum mihi mittat, quem statim remittam. Iesus sit cum Vestra Magnificentia in aeternum. Ex Kiverova horka die 28 Decembris, 1581. Servitor in Christo addictissimus Ant. Possevinus.

166.

LITTERAE AD COMMISSARIOS MOSCHOVITICOS A LEGATO PONTIFICIS MAXIMI.

Illustres ac Magnifici Domini Legati. Post Basilium nostrum ad Vestras Illustras Dominationes hac nocte allegatum, per quem ipsis significabam,

quae mihi iurantes ac flentes legati Mosci eadem hac nocte dixerunt prohibitos se ab eorum principe, ne tota Livonia cederent; si quid a rege captarum artium ipsi relinqueretur regi, sibique ac suis, si secus facerent, illico vitam ademptum iri; haec ad extremum Vestris Illustris Dominationibus perpendenda propono.

Num nisi hodie et hac nocte insequenti venerit a Magnifico Domino cancellario responsum de Vielisio reddenda; nec ne Moscis, velint mihi vere, in gratiam Summi Pontificis ac principum Christianorum, quorum nomine, quam possum enixe, ipsas rogo, concedere triduum vel quatriduum, donec ad eundem Magnificum Dominum cancellarium haec, quae sequuntur, mittantur consideranda. Ut vero nihil pereat temporis, Vestrae Dominationes Illustrae, ne alio quidem responso expectato, haec statim in castra mittere possent, scribentes id propterea fieri, ut, si Magnificus de Vielisio scribere non statuisset aliud tamen id, quod nunc proponam, perpenderit, ac quam citissime responderet. Quod si interim de Vielisio tradenda rescripserit, tum Vestras Dominationes Illustres istud alterum responsum ab eius Magnificientia non esse expectaturas, sed admissuras esse pacis conditiones. Sin autem ne haec quidem Vestrae Iillustrae Dominationes in gratiam Pontificis velint concedere, dent saltem hominem fidum ac celerem, quem statim ad eundem Magnificum possim mittere. Id vero, quod proponendum existimavi, primum hoc est, (nisi utrique legati aliter statuere possint, quam hactenus sese posse indicarunt) num Velisium in manu Regis et Novogrodia Livonica in manu Magni Ducis tantisper relinquendae sint, dum ab Rege et a Moscho responsum de ijs accipiatur; interea vero reliqua omnia statim restituantur ac tradantur, quod quidem legati Mosci mihi promittunt se pro sua parte sine mora facturos. Quamobrem Magnificus aliquos subito huc mittere confestim posset, qui cum aulicis Magni Ducis, qui ad eam rem huc venerunt, et acciperent Livoniae arces, et a Rege captas redderent Moscis; ut vero Serenissimo Regi ac Magno Duci caveatur, ne cui parti ea res fraudi vel damno sit; in integrum utrique Principi relinquatur, ne de duabus iis arcibus jurent, donec ea utriusque arcis controversia aut mutuo eorundem principum ac (si opus sit) ordinum regni consensu sopiatur, vel denique a Pontifice Maximo pro aequitate decidatur; quod si Livonicam Novogardiam Rex omnimo voluerit, tum ejusdem Ponti-

ficis Maximi vel precibiis vel authoritate vel denique, si id consequi potero, aliqua pecunia Velisium cedat magno Duci, aut Vielisium (si hoc poterit a Magnifico obtineri) comburatur.

Ut aut hujus rei dilatio vel sententia nihil obsit paci absolvendae, reliqua omnia (uti dictum est) restituantur ac tradantur, deducatur exercitus, vera fraternitas sanciatur.

Quod si neque haec probantur, peto, num velint aut concredere, aut a Magnifico Domino cancellario concessionem Moscis legatis procurare decem dierum spatio, quo pollicentur se a Magno eorum Duce responsum accepturos, quemadmodum eodem temporis spatio, plus minus novissime, ego ad meas litteras ex pago Crysenka missas, ab eodem Duce accepi. Ac tamen hoc spatium Moscis non concedatur, nisi iureiurando promisserint, se nihil voce scriptone curaturos, ut Magno Duci de aliis rebus, quam de Vielisio cum tota Livonia regi relinquenda significetur. Cum vero expediret, ut interea statim reliqua Livonia traderetur. Mosci vero hoc non inchoarent, nisi ad id tempus de Livonica Novogardia caveretur, propterea in manu utriusque principis alterutra earum arcium retineatur.

Quod si intra illud decem dierum spatium a Moscho responsum pervenerit de Vielisio regi relinquenda, Mosci nunc jurent se sine ulla cavillatione regis dicturos, ac prorsus arcem illam relicturos una cum Livonica Novogardia.

Quod si interim regii quoque legati a rege vel per literas, vel per Magnificum Dominum cancellarium cognoverint Vielisium restitui posse Magno Duci, id etiam ipsi iurent, se syncere dicturos ac protinus traditaros.

Ac tamen, si, nulla habita ratione harum rationum, Vestrae Illustres Dominationes voluerint istic se cedere, eas rogo per ipsam sanctae sedis apostolicae auctoritatem, quam visae sunt ita magnificare, perque sanguinem Christi, ne invicem disiungantur per quatriduum, quo a Magnifico Domino cancellario responsum accipiamus, ac vero non procul ita abeant, quin eos vel cum ipsis Moscis assequi possim, si pax, Deo miserante, coire posset.

Quod si neque haec velint admittere, et aut aliae rationes aut privata desideria publicae saluti anteferuntur; obsecro eas, ut memoria repetant,

quanto cum sanguine, nullo cum fructu viginti duos totos annos Livonia consistit, quam multae arces, earumque bona pars, quae non ligneae sunt, sed ex latere lapideve extructae, cum dignitate reipublicae, uno momento ad regnum Poloniae sint accessurae, si ista, quae peto, quaeque nihil earum verum excedunt, quam Vestrae Illustrae Dominationes habent in mandatis, tententur! Deinde cogitent, quo in statu, annique tempore, ac quali hujus anni successu exercitus prope Pleschoviam sit obsidens aut obsessus, qui, velimus — nolimus, illuc deducendus est. Quid in comitiis respublica, quid Christiani principes, totaque posteritas denique dictura sit, cum ego coram Deo possim testari eosdem decem dies, quos Mosci legati a Vestris Dominationibus Illustris petebant, ut responsum ab eo principe expectarent, jam dilatione ipsarummet esse elapsos, dum ipsi me uterentur, ut diem de die ducerem, ut a Magnifico Domino cancellario majorem lucem haurirent, cum quidem multo antea legati Mosci se tota Livonia cessuros dixissent; qua trabe amota, uti objecerunt heri Domino Haraburdae, qui id dixerat, reliqua omnia fore plena (quod) ab eodem fuerat initio dictum. Porro meminerint — contra jus gentium detentum fuisse Moschorum tabellarium hoc in agro triduum, antequam mihi legatisque Mosci litterae ab eodem principe et a Magnifico redderentur, quae sane ad hujus negotii celerem confectionem maxime faciebant. Meminerint item occiduum in itinere, ex castris ad me missum eundem tabellarium minitum (sic), sed a regio ductore coactum substitisse, ut de reliquo tempore taceam; quo abductus ille tabellarius in castra, si quid commeritus fuerat, litterae tum illico ad nos, ut mitterentur, cogi poterat, quae ad reipublicae bonum liquidissime spectabant, si mature deliberare de rebus hic voluissemus. Itaque etsi scio me tanti boni, quantum videbatur hoc fore, si pax fiebat, esse indignum, atque etsi non ignoro haeresim, schisma et fidem catholicam nullo unquam glutino ad diuturnitatem tenaci conglutinari potuisse: protestor tum Vestris Dominationibus Illustribus, coram Deo, de sanquine, qui fundendus sit, de damno reipublicae, de Pontificis auctoritate, re sane parum ac verbo tenus aestimata, ac ne verbo quidem tenus aliquando, nisi id, quantum id proficit eventibus nostris minus prosperis, quos eadem auctoritate conteximus. Interea Vestras Illustras Dominationes id sapere a Deo praecor, quod sit plenum salutis et pacis. Ex Kiverova horka, die 28 Decembris, 1581.

167.

Serenissime Rex et Domine clementissime! Quae hodie Magnifici Vestrae Majestatis legatis scripsi, ea ex adjuncto litterarum exemplo cognoscet. Quod quidem feci, tum veritate rationum adductus, tum ut desiderio Vilnam redeundi Illustrissimum Dominum Albertum Radivilium, istuc properantem, biduum adhuc vel triduum detinerem.

Quod cum, una cum aliis, nulla ratione effici posse responderit, discedimus Deo dante crastina die Moschoviam versus, dolentes, quod unum ob Vielisium Deus noluerit Livoniae maximam partem tradi Vestrae Majestatis Regiae. Cum vero judicia Dei — abyssus sit multa, spero non multo post fore, ut meliora sapiant ii, qui melioribus non acquiescunt; ego ubinamque ero, qua fide Vestrae Majestatis Regiae negotia procuravi, eadem immobiliter pergam porro. Ex postremis litteris, quas ad Magnificum Dominum cancellarium scripsi, uberius adhuc poterit cognoscere, quo in statu res erat, nisi sathanas adhuc sanguinem sitiret, et hisce tum multibus utrinque plurimas adiici regno suo animas videret. Iesus sit semper cum Vestra Majestate. Ex Kiverova-horka, die 28 Decembris, 1581. Vestrae Regiae Majestatis Servitor in Christo perpetuus et addictissimus Anthoniu Possevinus.

168.

LIST DO PP. KOMMISSARZÓW MOSKIEWSKICH OD IEGO MOŚĆ PANA HETMANA (scriptae, sed non missae).

Iasnie Wielmożny. Miłościwy Panowie! Zalieczywszy etc. Przijachał sługa Tatarzyna tego, ktoregom do Waszmości z listy słał, który mi żadnego od Waszmości listhu nie przyniosł, czemu mnie barzo dziwno. Posłał mi x. Possevin kopią listu, ktory ku Waszmościam pisał, w ktorym około Wieliza tak pisze: id vero, quod proponendum existimavi, primum hoc est, nisi utrique legati aliter statuere possint, quam hactenus sese posse judicarunt: num Vielizium in manu Regis, et Novogardia Livonica in manu Magni Ducis tantisper reliquandae sint, dum ab Rege et a Moscho responsum de iis accipiatur, interea vero reliqua omnia statim renstituantur ac tra-

dantur, quod quidem legati Mosci mihi promittunt, se pro sua parte sine mora facturos. Quamobrem Magnificus subito aliquos huc mittere confestim posset, qui cum aulicis Magni Ducis, qui ad eam rem huc venerunt et acciperent Livoniae arces, et a Rege captas redderent Moscis, ut vero Serenissimo Regi ac Magno Duci caveatur, ne cui parti ea res fraudi vel damno sit; integrum utrique principi relinquatur, ne de duabus iis arcibus iurent, donec eo utriusque arcis controversia, aut mutuo eorundum principum, ac (si opus sit) ordinum regni consensu sopiatur, vel denique a Pontifice Maximo pro aequitate decidatur; quod si Livonicam Novogardiam Rex omnino voluerit, tum ejusdem Pontificis Maximi vel precibus, vel auctoritate, vel denique, si id consequi potero, aliqua pecunia Velisium cedat magno Duci, aut Vielisium (si hoc poterit a Moscho obtineri) comburatur. Ut aut hujus rei dilatio vel sententia nihil obsit paci absolvendae, reliqua omnia (uti dictum est) restituantur ac tradantur; deducatur exercitus, vera fraternitas sanciatur. Nie wiem, czo się Waszmościom zda około thego sequestru, alie nie może-li się zostać przy nas Wieliż, a chciałby Moskiewski wrocić Nowogrodek, a za Wieliż iescze iaką summę postąpić y to by nienagorsza. Lec głucho napisał, iakoby dlia papieza, wziąwszy czo od papieza piniędzy, miał krol Moskiewskiemu ustąpić Wieliża. A tak spytać by go, ktoby thę sumę miał dać, iezli nie Moskiewski; iezliby na papieża ukazał, niebeloby o czym mowić, bo by tho iedno zatrudnenie beło, a do tych pieniędzy by nigdy nie przijszło, y srombY się ich upominać. Spalienie tesz Wieliża, któreby miało bydź y tho iescze niepewne, nie wiem, iezliby miało zwłoczyć the sprawy dali, żeby Nowogrodek przes ten czas miał bydź w ręku Moskiewskiego, ktory ma snać włość niemalą; więc iescze z Moskiewskim nie zawarliśmy skutecznie przymierza, y dlia tego musielibyśmy Szwedowi cierpieć tego, czo nam broi. Więc trzeba się tego bać, że ani pokoi, ani woina będzie, y na tho się tesz trzeba ogliędáć, ysz czo Moskiewski teras, gdi woisko w ziemi ma, nie uczyni, nie wiem da-li sobie potym argumentami samemi perswadować. Na dekrety stanow koronnych, ani papieskie, nie wiem, aby wiele dbał, choć sobie wiele o tym x. Possevin obieczuie. Barwierza teras, ranny będąc, wozi na wosku; skoro zdrow będzie, barwierzowi isdz do domu nazad piechothą, zawiesiwszy somki na grzbiecie. Czo ia wszystko lepszemu uważeniu Waszmościow poruczam, proszę iednak,

zebyscie Waszmość the rzeczy zawierali rychło, bo iest tego wielka potrzeba. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, 1581

Więc nie wiem, iakaby tho była suma, podobno czo blachego, y monetha fluri Tholosanij, bo s tamtych kraiow ociec thego xiędza do Włoch wyszedł, a rzeczy wątpliwe mieć s tym nieprzijacieliem, a ono siela przypadkow; albоby iusz s nim resolute walciez, albo taki pokoi mieć, żeby się iusz nań nie oglądać. Ieżliby tho stać mogło, żeby Nowogrodek puścieli krolowi Iego Mości zaras, a xiędzu samemu Possowinowi żeby Wielisz był dan w sequestr, dokądby krol Iego Mość s nim oń nie porownał, albo przes papierza, albo przes spolne obsyłki, czo podobno y xiędzu będzie smakowało, bo mu się chce authoryzować, po swiecie ieszdząc: radnibym na thym przestał, alie iusz wilkowi nie dać y stopki grzać w Inflanciech.

Iterum napominam, ogliądaicie się Waszmość, abyśmy czego inszego w Inflanciech thym czassem nie stracieli; przetho obaczywszy, czo może bydz, iusz lepi zawrzeć the sprawy.

Waszmościow życzliwy brath, szwagier y przijaciel, służycz gothów. I. Zamoiski.

169.

(LIST KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH DO P. KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie! Zaliecciwszy etc. Tak, iako było roskazanie krolia Iego Mości y wolia Waszmości, przystępuiąc ku końcowi, dzisieyszegośmy dnia zasiadali s posły Moskiewskiemi, gdzie prawie iusz do restu przychodządz, zasadzieli się na tym, nie chcąc koniecznie tych zamkow, czo Szweczki pobral, krolowi Iego Mości ustąpić, o czo było niemało rozmowy z obu stron. A po wielkich sporach odpowiedzieli poslowie Moskiewscy, ysz w roskazaniu y w poruczeniu od Hospodara swego tego nie maią, — nie tylko o tych zamkach co stanowić, alie y mowić; zaczym domawialiśmy się tesz, aby tho było w list wpisano, żeby tych zamkow wolno krolowi Iego Mości pod Szweczkim dostawać, a on żeby themu na przekazie nie był; na czo poslowie Moskiewscy nie pozwolili, powiadaiąc, że iako krolowi Iego Mości, tak y naszemu Hospodaru wolno. Mowieliśmy tesz, żeby tylko o the zamki, które pod Szwedem, woina była, iezliby bes tego bydź nie mogło, a Wielkiemu xięstwu Lithewskiemu

y wszystki ziemi Inflantski, aby pokoi beł zachowan, a od krola Iego Mości ziemi Moskiewski takisz pokoi będzie zachowan; alie-posłowie Moskiewscy wdać się w tho y nic mowić nie chcieli, dokładaiąc, że gdy pokoi postanowi się y zaprzysięgnie się s strony ych Pana Wielkiemu xięszthwu y ziemi Inflanczki, a s strony krolia Iego Mości ziemi Moskiewski, thedy się tho trzymać będzie bes tego warunku. W czym według instructiey krolia Iego Mości protestowaliśmy się przed posłem papieskim, że tego Iego kroliewska Mość, iako własności swy nie ustępuiąc, dobywać chce, y protestatią s pieczęncią y s podpisem ręki od xiędza Posewina mamy mieć. Teras czo w thy rzeczy czynić, trzeba nam od Waszmości, gdysz w instructiey iaśnie napisano, abyśmy po takowy protestatiey przecię pokoy stanowieli. My, widząc ysz króla Iego Mości na to intentia beła takim kxtałtem ten pokoi kazać konczyć, żeby Inflanty wszyckie przy kroliu Iego Mości in toto zostały, a teras ysz inaczy poslo, Inflant wszyckich nie puszczaią, a czo lepszych zamkow y przygrodkow Pskowskich od krolia Iego Mości chcą: żeby za iaką podmaną kłopotuśmy nie mieli, nie skwapiaiąc się s tym, chcieliśmy od Waszmości odpisu czekać, o ktory Waszmości pilnie prosiemy. Druga rzecz, na ktorą nam nauky od Waszmości potrzeba iest, ysz dzisieyszego dnia, kiedy nam przyszło o Siebierzu s nimi czynić, na to sobie Moskwa y słowa rzecz nie dała, powiadaiąc, ysz na ten czas, kiedyby mieli zburzyć Siebiesz, Derpt miał przy nich zostać, alie ysz sgoła przy nich w Inflanciech nic nie zostało, tedy tesz o Siebiezu nie chcą wiedziedz; wszakże za wielkim usiłowaniem naszym ku kończowi, nad roskazanie kniaza pana swego, ięli nam ustępować Wieliża, żeby się Siebiesz przy nich został. My, ysz kolo tego nie mamy nic w instructiey opissanego, umyslieliśmy tak uczynić, iezliby się tak Waszmości, naszemu miłościwemu panu zdało: Wieliz y ten Siebiesz dać ich do rąk xiędzu Possewinowi, iako poisrzednikowi, ktory niechby ie thym czassem trzymał, pokiby się krol Iego Mość s kniazem Moskiewskim nie pogodziel, ażeby teras do tractowania pokoiu tha rzecz nie zawadzała; iedno y w tym nam trzeba wiedziedz, czo czynić, iezliby się Moskwa do tego przywieść nie dała, żeby Siebiesz Possewinowi do rąk dać chcieli. Racz nam Waszmość poradzidz, iezli Siebiesz na Wielisz frymarczyć mamy, gdysz widziemy, że go inacy dostać nie możemy, a ten pożytecznieyszy by króliowi Iego Mości beł Wie-

lisz, niż Siebiesz spaliony. A ysz listhow do starostw Zawołoczkiego y Newelskiego, o podanie y postąmpienie tych zamkow nie mamy, potrzeba, abyś nam Waszmość takie listhy y posłańce posłał, ktorzy by themu dosić uczynić mogli; także y do inszych zamkow, acz y listy są, tedy tych przecie, ktorzyby the zamki zdawali, nie mamy ich; iako widziemy, że oni z gothowymi dworzany na tho przyiechali, przetho y do tych zamkow potrzeba, abyś Waszmość kogo naznaczywszy, przysłać raczył, żeby zasię z Węgrami, ktorzy na thamtych zamkach są, kłopothu y zatrudnienia w rzeczach nie było. Iakosz y thu, nietylko żeby nam iaki żywności według roskazania krolia Iego Mości za pieniądze dodawać mieli, alie nam nie dopuszczaią kupować y sługi iescze biią; o czym wiedząc, ysz tham w obozie iest pan Zybrzyk, prosiemy iako swego miłościwego pana, abyś się Waszmość raczeł około tego rozmowić s nimi, żeby zasię do czego gorszego sam nie przyszło, gdysz my wiatrem żyć nie możemy. A iako na początku listu naszego, tak y przy dokończeniu prosiemy Waszmości, naszego miłościwego pana, w tych wszystkich rzeczach o prętką naukę, a my przecie nieprożnuiąc, w inszych rzeczach stanowić będziemy. A na ten czas się Waszmości lasce naszego miłościwego pana zalieczamy. Dath. z Zapolskich Iam, die 29 Decembris, anno 1581. Waszmości, naszego miłościwego pana powolny y życzliwy przijaciele y słudzy: Ianusz Zbaraski, Albricht Radziwił, Michaiło Haraburda.

170.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KAŃCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a moy wielce Miłościwy Panie! Nietelko tak małą rzeczą, iako iest pissanie, lec y naywietszą radbym sobie pozyskał łaski Waszmości, w ktorij się barzo kocham. Dziękowałem panu posłowi papieskiemu imieniem Waszmości zarazem, gdym list Waszmości przeczieł, y prosiełem go o tho, o coś mi Waszmość roskazać raczył, tho iest, s strony Wieliża, a właśnie tesz na tenże czas o thym rzecz przypadła była. On, iako w każdy inny mierze, tak y w thy pogotowiu chciał się Waszmości przysłużyć y wziął tho iakoby posłom Moskiewskim z rąk, waruiąc w tym od wszelkiego niebespieczęnstwa s strony pana ich, nietelko słownymi obietnicami, alie tesz y daniem listhu pod ręką y pieczęcią swą, o czym,

mnimam, wszystkim, Waszmość, moy Miłościwy Pan szerszą sprawę s pisania Ichmość Panow posłow wziąć będziesz raczył. A ysz się zatym iusz pewnieysza nadzieia o pokoiu stanela, tedy się niepomału raduię, że się tho za hetmaństwa Waszmości kończy, czo się za wiele inszych hetmanow kończyć nie mogło. Inflanty mamy wszystkie od Moskiewskiego, na czo (пропускъ въ рукописи) day Boże, iako się the kraie iusz uspokoią, aby za tegosz chethmaństwa Waszmości y inne granice koronne pożądany y potrzebny pokoi miały. S tym służby moie unizone Waszmości w miłościwą łaskę Waszmości zaleczam. Z Zapolskich Iam, w piątek po Bożym Narodzeniu, roku 1581. Waszmości wierny y wieczny sługa Warszewiczki.

171.

LISTH DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD IEGO MOŚCI PANA HETMANA.

Iaśnie Wielmożni, Miłosczywi Panowie! Zalieciwszy etc. Poczułem tho czyście, że tak miało bydź około tych zamkow od Szweczkiego wziętych, y dlia tegom do Waszmościow dziś umyślnie posłał; nie Moskiewska tho, ale zda mi się Włoska; czo Waszmość tam w intentij (instructii) macie, lepiey Waszmość wiedzieć możecie, gdysz ia; Waszmoście czo-ras możecie sobie przeczytać, ale ia pamiethам, że namowy nasze o thym do Narwy się ściągały; przetho zda mi się, abiście Waszmość posłóm powiedzieli, że Waszmoście bes tego pokoiu nie zawrą, aszby y zamki od Szweda wzięthe na stronę królewską beły pissane; y dziwuiecie się Waszmość themu, że posłowie mowią, że nie maią roskazania teras o tych zamkach mowić, a wyslano ich wtenczas, kiedy iescze beł Białego Kamienia nie wziął Szweczki, bo iusz byli nad Zapoliem, gdy go Szweczki wziął, y Oberpolia iescze beła nie odbiegła Moskwa, alie asz po wzięciu Białego Kamienia; ktemu Moskiewski przedtym postempował wszystkich zamkow Liwońskich przes posły, ktorzy byli w Wilnie, także y tych zamkow, czo Szweczki teras dzierży, postempował, y tych, których iusz beł przed thym dostal, telko o Narew mu szło; y we wszystkich pierwszych Waszmościow mowach tosz beło, żeście y posłowie Moskiewscy z Waszmościami zgoła mawiali o wszyckiey Inflączkiey ziemi, y poseł Moskiewski także mowiel o wszystki ziemi In-

flączki; y gdyby się nie pusczały the zamki, czoszby król Iego Mość za tak wiele zamkow, któreby miał puscić, wziął; bo y s tego ostatka, czo Moskiewski dzierzy, Dębinski s Suchodolskim pobrali zamki, y Kokenhausen do tego czasu iusz podobno królewski iesth; ktemu, czoby tho był za pokoi, gdyby pod którym zamkiem, czo Szwed dzierzy, ziachały się woiska krolia Iego Mości y Moskiewskie; niewiem, ktoby komu po dobry woli ustępował; musiałyby się s sobą bić. Posłowi papieskiemu powiedzcie Waszmość y tesz ratiae, y tho, że o wszytkiey ziemi Inflandskiey, żą iey miał Moskiewski ustąmpić, y z Waszmościami mowieł y do mnie pissiwał, y listym iego królewi Iego Mości iusz odesłał, a takby tho bela dziwna królowi Iego Mości; przetho niech w tym przestrzeże dignitatem suam y tych wszytkich traktatow y mniemanie Waszmościow, aby nie rozumiał król Iego Mość, żebyście Waszmoście tego, czo iusz beło pozwoliono, zaś odstąmpieli; y by beł on Waszmościóm nie powiadał o wszystki Inflączki ziemi y do mnie nie pissał, tedybyście Waszmość nie postąmpieli beli tako wiele zamkow, alie asz na kończu, wyciągnąwszy wszystko, zaś znowu wąthpliwoscz o rzeczach skończonych czynić, nie iest rzecz słuszna. I tak rozumiem, abyście się Waszmoście na thym zaparli. Widzę ia w thym the inconvenientią y trudności, że naprzód Szweda mogą na nasze złe tymi zamkami poiednać z Moskwą; druga, snadnie nas poprzedzidź do nich Moskiewskiemu, gdysz na samym Pskowie tusz siedmdziesiąt y dwie dział burzących ma, którymi y ziemię pod tymi zamkami może zmieszać, nietelko zamki potłuc; dali, ieźli się przydzie wadzidz z Moskiewskim o the zamki, tedy w cziasne kąty y głodne napędzisz króla, to iest, żeby tylko w ziemi Inflączki z Moskiewskim walczeł, nie bełoby tho ku rzeczy naszy, y dla tego Król y przedtym, chocia mu Moskiewski chciał przymierze dać od Lithwy, aby zinąd beł pokoi, a w Inflanciech walkę, wolał Moskiewską ziemią obieżdżać Inflanthy y tym kstałtem ich dostawać; raczcie się Waszmoście na thym zaprzeć. Tucz się to urodzieło, Moskiewski sam iedno o Narwi myslieł, tak iako Waszmoście y s Chwiedora peremythczyka wiecie, y potym, gdy się Waszmoście zaprzecie na thym, a iakoby się postąmpicie, aby Narew nie była pissana na stronę Krolewską, ani na Moskiewskiego, tedy rozumiem, że na thym przestaną. Wszakże nakoniec, iezliby do tego przyszlo, o tę Narew uczyncie Waszmość przecię protesta-

tią wedlie instructiiey. Mam nadzieię, że tym kxtaltem się tho zawrze; ieżliby nie mogło zawrzeć, przeczytaicie Waszmoście znowu sobie instructią, a wedle instructiiey się zachowaicie. Piszę tesz w tym do xiędza Possewina list, ktorego Waszmościom kopią posyłam; iezli się Waszmościam będzie zdał do czego pożyteczny, tedy Waszmoście oddaicie mu go, ieżli nie zda, piecie (?) go. Wielisz mnie się zda że lepszy, niż czali, nietelko spaliony, Siebiesz, a tak nie może-li bydź inaczy; radni niech król dzierzy Wielisz, a Moskiewski Siebiesz, a w liscie przymiernym niech się tho dołoży, że gdzie by wolial Król Iego Mość Siebiesz, nisz Wieliż, tedy ma oznaimić w tym roku Hospodarowi, a Hospodar go będzie powinien puscić Kroliowi Iego Mości, a Król Iego Mość tesz onemu Wieliż. A zathym Waszmościom tu tesz nastąpi mowić o więźniach, za które Waszmoście będą się upominać Opoczki s Siebieżem, a na Siebieżu samym będą mogli zostać, acz y thym kxtaltem y Siebiesz y Wieliż przy Króliu Iego Mości zostanie.

Węgrowie niepochybnie puszczą thę zamki za mymi listhy, telko Waszmoście zawrzycie czo tham, a przythym poślicie mi kopią tego przymierza; ktemu niech będą gothowi dworanie bieżeć zaras do Pernawy, Szereneska, Laissa, bo się ieszcze dzierzą, a w niebespieczeństwie są od Szweda; przetho trzeba się rychło do nich pospieszyć, także do Felina, Derptu, Marienburku, Marienhausen, Nowogrodka, Lucen, Reżycy, a pothym do inszych. Ia tesz iusz zaras listhy do tych Węgrow zgotuię, y poslańcza także będę miał pogothowiu posłać do ubogich zamkow y z dworzany Moskiewskimi; iednak trzeba Waszmościam namowić s nimi, iako tho ma bydź, y oznaimić mi, abym wiedział, czo za liudzie y iako wielie ich mam posłać. S tym się powtore etc. Dat. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, roku Pańskiego 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Choćby tak było w liście przymiernym tymi słowy napisano: «odstąpieł tesz Gospodar wielki Królowi Stephanu wsiech gorodow Liwonskich, które Szweczki ięmlieł y ięmlith, kromia Rochodiowa», a na Rochodiow niechby iusz beła protestatia. Postąmpiwszy we wszystkim tak, iako się Waszmościam pisze, iusz Waszmoście zawieraicie nakoniecz wedlie instructiey ten pokoi, czo narychli, boć periculum in mora s strony tij Pernawy. W prote-

statiey to Waszmoście dołoszcie, że Krol Iego Mość będzie dostawał tych zamkow, czo są teras pod Szwedem, czo tak zawiesić, żeby się rozumiało y na tho, ieżliby potym y u kogo trzeciego były. Liec przy thy protestatiey, trzeba będzie zaras woiska, iakosz iednak muszi tam bydz teras w Felinie y gdzie indzie, na przyległych zamkach y włościach Szwedom, by iedno miało żywność.

172.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, amice charisssime et observandissime! Literas Dominationis Vestrae, ad me 28 Decembris datas, hoc die, qua est 30, vespere accepi, una cum litteris ad Regiam Majestatem et exemplo litterarum ad Dominos legatos. Ad eas litteras Dominationi Vestrae satis me est respondere, me missurum esse litteras Dominationis Vestrae cum exemplo litterarum ad legatos ad Regiam Maiestatem; de conditionibus, quas in exemplo litterarum ad legatos vidi, nihil me attinet scribere, cum alias recensiores litteras acceperim, ex quibus jam longius progressum in hoc negotio video. Cognovi de Dominationis Vestrae diligentia et studio ex litteris Warszawicij, tum ante ad me, tum nunc ad consanquineum meum D. Zolkievium scriptis, quo nomine Dominationi Vestrae gratiam habeo, et, ut Deus juverit, vel ipsi vel ipsius societati hoc in regno referam. Hortor modo Dominationem Vestram et quaeso, ne patiatur istos Moschos novis dubitationibus negotium impedire, et jam vix non perfectum inficere. Quid enim illud est, quod nunc moverunt de arcibus, quas rex Svetiae possideat, et quam putida illa est excusatio — interdictum illis esse a principe, ut ne cederent arces a Sveco captas; cederent vero, quas princeps ipse possideret, et interdictum — de non tradendis arcibus a Sveco captis, quae adhuc captae non fuissent, cum discederent, etenim patior (posterior) omnium post Narvam Albus-Lapis, Faidam Mosci vocant, jam cum ad Zapoliam oratores essent, fama adacta, Sveco cessit et post Herbopolium quandam ultro ipsi Mosci deseruere; ab oppugnatione vero Albi Lapidis ad oppugnationem Pernoviae itum est, etsi haec resistit adhuc. Quae vero, aut quot arces jam restarbunt, quas nobis redderent pro tanto terrarum tractu, quem illi reddimus? et pro Viel koluco, quam arcem ego, nisi ordinum decretum intercessisset, decem ar-

cibus Livonicis quibuscumque, saltem aliquod exceptis, praetulissem. Etenim sciat Dominatio Vestra non solum regem Svetiae adeo bellicosum factum esse post tergum nostrum, sed et Dębinskium et Suchodolium nostros quosdam, qui aliquas arces nunc pro Regia Majestate ceperint, et fortasse etiam ipsam Kokenhausiam munitissimam arcem, in quo nobis plusquam in allis positum erat, jam habemus. Ne igitur isti homines, quaeso, ineptiant: agitur etiam in eo dignitas Dominationis Vestrae ne, cum sit vir gravis, ea, quae sibi non constant, istos effutire patiatur. Praeterea vero Regia Majestas ex litteris meis jam spem de tota Livonia sibi credenda (cedenda) concipiet, ad quem ego non pluribus verbis, sed totidem prorsus, quod ad me Dominatio Vestra 28 Decembris scripserat, scripsi — Mosci legatos omni prorsus Livonia cedere Regiae Majestati, si ex parte Regiae Majestatis arces captae in Moschovia ipsorum principi restituerentur; concipiet et senatus, etenim litterae meae in senatu recitabuntur. Inde vero, si aliquid diversum, quod Deus auferat, post scriberetur, putat-ne Dominatio Vestra, quod Regiae Majestati et senatui aliquo glossemathe a me satisfieret? ac alii quidem fortasse imprudentiae meae aliquid adscriberint, Luterani vero, qui in eo consensu reperientur, litteris Dominationis Vestrae et chirograffo, quod misi lecto, quid dicerent? Oro igitur, liberet me hac cogitatione et modestia; ineptiant isti, ut volunt, scio ego Moschum saltem de Narva laborare, ne ejus jure cedit; de aliis arcibus dandis non retinendis, cum illos mitteret, eum cogitasse; et enim eam jusserat dare, quae alio pendebat, Album scilicet Lapidem. Reliqua Dominatio Vestra cum Dominis oratoribus conferet. Huc nova ad me haec delata sunt, Magni Ducis primogenitum filium Ioannem mortuum esse, Coreliam a Moscis iterum Succo ademptam esse. Commendo me favori ac benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 30 Decembris, anno Domini 1581. Ioannes Zamoiski.

173.

LITTERAE AD SACRAM REGIAM MAIESTATAM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Hac oblata occasione, quod familiaris dominus Buzeny ex castris in aulam proficiscere-

tur, mitto cum eo ad Majestatem Vestram Theodorum Ioannis Zubatoff, qui a legatis Moschorum ad legatos Majestatis Vestrae transijt. Rogo, ut Majestas Vestra Regia beneficentiam suam illi ostendat, etenim hoc a me illo promissum est. Spem habeo de Vielisio legatos ita transacturos, ut maneat in potestate Majestatis Vestrae, maneat item Siebiezum in potestate Magni Ducis; ita ut si intra vertentem annum Majestas Vestra Regia poposcerit Siebiezum a Moscho, illud ipse tradat, reddito Vielisio; sin minus, possedeat deinceps Majestas Vestra semper Vielisium, Moschus item Siebiezum; nihilominus vero pax sine dilatione concludatur. Livonia Majestati Vestrae decedatur, ipsi aliae arces tradantur, sed cum deinceps etiam de captivis agetur, tentabitur iterum a legatis, an pro illis Opoczkam et Siebiezum, vel saltem Siebiezum obtinere possit.

Nos hic utraque ex parte horidissimum frigus continet in quiete; sed plura Majestati Vestrae Regiae non scribo, cum putem me tertium aut quartum post diem, rebus conclusis, missurum eum, qui summa celeritate ad Majestatem Vestram curret, ita ut existimem prius illum, quam hunc familarem Buzeny, etsi praecedat, ad Majestatem Vestram venturum. Comendo me in gratiam Sacrae Regiae Májestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 2 Ianuarii, 1582.

Cedula iisdem litteris inserta.

Ex captivis et ex ploratoribus Novogardiae intellexi, majorem natu Mosci filium obisse. Ferunt idem exercitum cogi Stauritiam, ut inde ducatur in Suecam; Correliam arcem jam a Moscis receptam.

174.

EJUSDEM MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD REGIAM MAIESTATEM LITTERAE.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Meminit Maiestas Vestra Theodori bojarii cujusdam, quem per secretarium maiorem Majestati Vestrae ostenderem. Is miser, dum ea, quae illi mandavi, exequitur, captus a Moscis est, — iis, qui erant in praesidio Vdovae; jam fortasse periit; uxor ejus cum liberis it in Lithuaniam. Misereatur Majestas Vestra

illorum orbitatis. Comendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 2 Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae Regiae Majestatis Vestrae fidelis subditus et servitor, Ioannes Zamoiski.

175.

LITTERAE A PATRE POSSEVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrisime Domine, plurimum in Christo observande! D. Thomas reddidit mihi litteras Vestrae Magnificentiae eo iucundiores, quo cum eas ille mihi adtulisset, (cui expiandam confessis sacramento familiae meae partem dedi), tum ex Vestra Dominatione intelligebam Novogardiae Livoniae, ceterisque in arcibus non periturum cultum Deo debitum, ac Beatissimae virginis venerationem fore cordi Vestrae Magnificentiae, cum primum Livonicae illae arces Regiae Maiestati tradentur. Ceterum de Vielisio caput meum legatis Moscis obtuli, ut illam arcem Regi reliquerent, me vel ipso vitae meae discrimine Moscho purgaturum illos, si quid hac in re mandatum principis sui pretergrederentur. Post multa, eo ventum est, ut Vielisia integrum maneat regi, sed Siebiezum Mosci, (ut) stet item integrum Magno duci, volunt, si Vielisium non habeant, aut non evertatur. Iam cum ego mentem Serennissimi Regis hac de re perspectam nonnunquam habuerim, spero id negotium nobis non exhibiturum, si alia successerint, ut cras fortassis in nomine Iesu absoluentur. Stet Regi Drissa, Sebiesium Magno duci, de quibus, Deo dante, reditu in Moscoviam meo agam, si qua ratione potuero evincere, ut viva voce, quae rationes hac de re efferentur, Moschum eae ad complanandam hanc differentiam et ad utramque arcem solo equandam permoveant. Quod si pax fiet, illico Porcoviensis palatinus ex Porcovia et quinque alii Novogardia magna unius diei ac noctis spatio accersentur, ut arces Livoniae dedant captas, aut a Rege accipiant, datis a Vestra Magnificentia fidelibus viris, per quos ista peragantur. Aiunt autem Mosci distare Siebiesium Drissa centum verstis; si stetisset ijs Derpatum, concessuros fuisse, ut Siebiesium solo aequaretur. Quod si quid amplioris lucis ad ea, formulamque conditionum, a me missam, a Vestra Magnificentia accepissem, aliqua forsan ad celerius expediendum totum negotium his litteris addere potuis-

sem; sed non dubito, quin omnia legatis perscripta sint, quidquid tardius denique mihi declaraturi sint. Hoc unum dicam, sperarem me de Magnificentia Vestra eam iussuram, ut mature cosaci, reliquaque illa fex sanguinaria, si cibum et reliqua capiant, iam a pueris, ex innoxiis nec militaribus hominibus manus abstineant: neque dum putant incutere hosti terrorem, desperationem inferant, laesaque patientia fiat furor. Quod si Vestrae Magnificentiae visum fuerit, ut hinc in castra nobilis aliquis Moschus mittatur, qui post iuramento legatorum sancitam pacem, Pleschoviensem palatinum de tota re, evocato ex ipsa civitate aliquo coram Vestram Magnificentiam, certiorem faciat, id forsan rationibus ipsius exercitus non erit incommodum. Cum vero Mosci instent, ut captivi liberaliter omnes tradantur, eaque res ad me a legatis Regijs relata hanc adhuc habeat difficultatem, quod Mosci diserte ac plane in litteris velint sine alia delatione fieri: videat Vestra Magnificentia, quid christianam pietatem deceat, quidque et mea de fide quereretur, si rem mihi delatam non praestarem; itaque praestaret, ut qui sunt in castris captivi vel mecum venirent vel certe candide efficeretur, ne aliquo ab militibus ablegarentur. Sic fidelius victorias cumulabit Deus iis, qui fidem sinceriorem servabunt. Ac quidem hoc anni initio, conclamata pace partium Vestrae Magnificentiae esset, ut in die trium Regum plurimi ad gratias Deo agendas, sanctissimunque sacramentum sumendum adducerentur, ut jam Polonicum regnum novi anni et exitus incremento majora benedictionum caelestium percipiat incrementa. Iesus Vestrae Magnificentiae Illustrisimae cor et dexteram Divinis muneribus ditet. Ex Kiverova Horca ultima die anni 1581. Quid mihi post has litteras scriptas legati Regii scripserint, quidque ego illis responderim, videbit Vestra Magnificentia ex adiunctis schedis. Prudentiae Vestrae Mgnificentiae erit, ut omnibus rebus remedium adhibeatur. Vestrae Magnificentiae Illustrisimae addictissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

176.

CEDULA OD PP. POSŁOW DO XIĘDZA POSSEVINA.

Mościwy xięże Possewinie! Dziś u Waszmości bydź nie możemy dla tego, ysz posłaniecz nasz od Iego Mość Pana kanclerza ieszcze nie przi-

jachał, a tego pilna potrzeba iest, abyśmy go doczekali, czo iedno sam Waszmość wiedząc, prosiemy pilno, żeby Waszmość, wynalazwszy iaką przyczynę, u posłow Moskiewskich odmowić nas raczeł podług baczenia swego, żeby nam u nich tym dzisieyszym nieprzybyciem naszym domniemania iakiego nie czyniło y Waszmości samego niełaski nie niosło. S tym służby nasze przyacielskie łasce Waszmości zalieczamy. Waszmości życzliwi przyaciele y sludzy: Ianusz Zbaraski, Albricht Radziwił, Michał Haraburda.

177.

RESPONS PP. POSLOM OD XIĘDZA POSSEVINA.

Illustres et Magnifici Domini! Libentissime faciam, quod Vestrae Dominationes Illustrisimae mihi scribant. Quod ad Moschos attinet, ipsi se dicunt esse paratissimos mittere Novogardiam, ut veniant quamprimum palatini ad reddendas arces; verum sese non solum non missuros, sed etiam in deliberationem inituros, nisi de Siebiezio a Vestris Illustrisimis Dominationibus omnino et clare respondeatur, quandoquidem illi clare Vielizium tradiderunt, si Siebiezium stet. Mirantur autem rationem istam agendi, nec desunt hic, qui dicant esse satis puerilem; ego tegam, quantum potero, omnia, sed videant, quod agant; et iterum dico, videant si celerrime mittent responsum, celerrime mittetur Novogardiam tabellarius, sin minus, expectabitur, quid desiderabitur a Vestris Illustrisimis Dominationibus, quibus a Deo rogo optimum consilium. Vestrarum Dominationum Illrustrissimarum servitor in Christo, Antonius Possevinus.

178.

LIST DO IEGO MOŚCI PANA HETMANA OD IEGO MOŚCI PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwi Panie! 27 die Decembris, iużeśmy s tym się rosthali y pożegnali z Moskwą, nie chcąc nic o Wieliżu wspominać, ani tesz także o czym. Possewin gdy nas zrozumiał, żeśmy iusz się s thym pokazali, ysz więczy nauki nie mamy, a o then sam Wieliż roskazanie Iego Królewskiey Mości mamy, abyśmy go nie ustępowali, z wielkim rozważaniem nam cedulę posłał, szeroko nam przekladaiąc, y

przypisał nam tho, abyśmy się oglądali na rzeczy pospolithe y upadki y na woisko, które teras musi ziśdź precz, a potym yszbyśmy w drogę pospołu iachali pomału, asz on od Waszmości będzie mieć wiadomość, albo sterzy dni tij wiadomości od Waszmości poczekali. Powiedzieliśmy mu, żeś nam Waszmość pisał iusz ostatnie, y frasuiąc się że tak do Waszmości posyłamy, a Waszmość mimo tho więtszego roskazania nie masz, czekać nie mamy czego, alie iadąnc w drogę, wstąpiemy Waszmość pożegnać. 29 przyachaliśmy tamże, z okolicznych słow zeszliśmy się o Wielisz, chcąc go dać Possewinowi a potym w przymierzu tego nie pissać, asz będaliby wolia Królia Iego Mości ustąmpić, albo przy sobie zostawić, do sylki aby tho zostało. Oni dopiero się nam wczora ze wszyckim grunthownie declarowali, że ustępmią Wieliża Królowi thym obyczaiem: aby przy nich Siebiesz został czało. O Inflanty żadną miarą nie chcą inaczy, iedno aby czo Szwed dzierzy zamilczeć; ysz tego żadną miarą uczynić nie mogą, bo tego w nakazie od Kniaza nie maią; y po długim naszym spieraniu, nie chcieli nam tego pozwolić, y owszem spominali — wolen nas y was Hospodar w tym. Odłożywszy tho według instructiey, gadaliśmy s nimi dali o Siebiesz y Wielisz, do iutra sobie na rozmyślanie wziąwszy, s czym zamki chcą oddać: ukazali, — z uiazdy, włościami, s strzelbą, która na zamku wzięcha, krom tych dział które Kniasz Wielki w bitwach pobrał; «liudzie y strzelbę y wszystkę maiętność waszę swymi liudzmi każem do wasze granicze wyprowadzidź, a wy tesz nam także uczyńcie». Ieżeliby się ze wszystkiey zaras wybrać nie mogli, to potym swe rzeczy wolno każdemu wiiskać, — nie zabronią. O więźnie wspominali, y ieźli oni zamilczą, my ich nie wspomniemy. Mym zdaniem wolialbym Wieliż niewątpliwie zostawić przy Iego Kroliewskiey Mości, gdysz nam Siebiesz spaliony pożytku nie uczyni, a przedtym choć Siebiesz beł, navigatia wolna była bes przekazy; liecz Ich Mościam drugim mimo instructią uczynić się nie zda, alie go chcą Siebiesz y Wieliż do sylki zawiesić. Byśmy mogli thę zimę y liatho potężnie podzierzeć woinę, liedwyby nie lepiey, bo iako widzę, że sobie żądło woiny the zamki, czo pod Szweczkim, zostawuią, aby kiedy chcą mogli tym wrzucić przymierze, a nabarziey się tego rychło boię, — Luki darem y Chełm, któremu we wnętrznościach siedzą, weźmie; laczno mu ie posłuszeństwem naprawić, s częścią ludzi Inflanczkich ossadzidz, Inflanty gołe nam puszczą,

w których chlieba niemasz y na drugi rok mało czego czekać, pieniędzy zaras dlia ossady trzeba y liudzy y chlieb skąd rozmyslić, gdysz on z owąd liudzmi y spizą opatrował; potym za thą occasią by nie chciał za czasem pokusić, bo nam y tego nie chcieli pisać, gdyśmy im mowieli: «wy do zamku Szweczkiego a my tesz do tegosz, a będzie nam bithwa z wami, aby za the Lithwa Inflanthy y wy w pokoiu siedzieli, a iedno o tho woyna»: nie chcieli nakoniecz nic mowić, zgoła milczeć, nic o tym nie wspominać, ysz tego w nakazie nie maią. O Szerceneszk tesz wspominaią, którego będziemy się starać, żebyśmy mianowicie mieli y insze. Znaczy się barzo, że im albo tij zimy albo ze Pskowa na wiosnę wodą bydz pod Rochodiwem, albo ieźli pokoi zechcą do czasu chować nam, konać mu Szweda, aby potym ieźli z nami poczníe, nie miał mu kto przeszkadzać; na ktorego barzo zgrzythaią, a nie daią znać posobie; y tho pewna, że się nam y po iednaniu na pieczy mieć, by nie zmienieł. Gdy o przymierzu pytali, iakiego im trzeba, powiedzieli,—do iutra na rozmyślanie; wielkie tho rzeczy iusz są, daliśmy im o podanie zamkow, ci chcą oddać, na który się czas zmowiemy; dworzan na tho y na odbieranie maią podawać, — Iwan Zerebcow, czo w Porchowie siedzi, a dwa teras przy Bieleczkim do Nowogroda przyiachali, czo tesz liudzie zwodzidz maią we 100 koni, y Nachnaty Kobiakow, a Fiedor Zaskirow. Takeśmy umyślieli do śrzody w Imie Pańskie tho albo owo zawrzeć, a dali Pan Bog, w piątek albo sam Waszmości oznaimię, albo kogo poslię; ieżliby się Waszmości czo zdało albo czego poprawić w thym czasie, racz Waszmość dać znać. Bieleczki z Nowogroda 29 die przijachał, liudzi zgoła nikogo niemasz, iedno coś o Siemienie powiadaią, alie iescze w Moskwy, że ma bydź we dwudziesthu tysięcy. Dziś dali Bog, o tych drugich rzeczach mnieyszych domawiać chcemy. A zatym służby me miłościwey łasce Waszmości, mego Miłościwego Pana zalieczam. Z Zapolskich iam, die Decembris 29, 1581. Waszmości służebnik Ianusz Zbaraski.

179.

OD PANOW KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iaśnie Wielmożny a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Dzisia na dzień nowego liatha, godzinę w nocz oddano nam dwa listhy Waszmości naszego,

Miłościwego Pana, przes pacholięta Waszmości, w ktorych raczysz Waszmość pissać do nas, abyśmy w tym stanowieniu z posły Moskiewskiemi tego strzegli y domawiali się, żeby the zamki, ktore Szweczki pod Moskiewskim pobrał, na stronę Iego Kroliewskiey Mości w liście przymiernym bely wpisane. Thego Miłościwy Panie po wszytkie czasy s pilnościąśmy strzegli y teras strzeżemy, y domawiamy się, żeby Moskiewskie posły zamkow, które pod ich Hospodarem Szweczki pobrał, wyrzekli się ich, ustąmpieli Kroliowi Iego Mości, czego tesz y x. Possevin po niektorij części nam dopomaga. Alie baczemy, że snacz żadnym obyczaiem posli Moskiewscy do tego się przywieść nie dadzą, gdysz po wszytkie the dny z nimi o tym mowiąc, nicechmy się na nich domowicz nie mogli: y zatym się wszytka rzecz omieszkiwa, ze my, bacząc czo Iego Kroliewskiey Mości y rzeczypospolitey natym należy, łaczniey tego puścić nie chcielibyśmy; iednakosz tho Wnszmości oznaimuiemy, ysz w thy rzeczy iasną y dostateczną naukę mamy Iego Kroliewskiey Mości, ktorą s instructiey słowo od słowa w tym naszym liście ku Waszmości wypissuiemy, y tak się w sobie ma: «a czo się dotycze zamkow, które krol Szweczki pobrał pod Kniazem Wielkim Moskiewskim, panowie posłowie maią tego strzec, żeby posli Moskiewscy tego w list nie wpissowali, y niktóry wolności ku dostawaniu tych zamkow pod kroliem Szweckim, y niktorego prawa Kniaza Wielkiego do tych zamkow nie ostawowali; alie w swoi list panowie posłowie maią tho wpisać, ysz Królowi Iego Mości wolno będzie tych zamkow u Krolia Szwedzkiego odyskawać. A ieżliby posli Moskiewscy na tho pozwolić nie chcieli, tedy panowie poslowie, protestowawszy się przed posłem papieskim y protestatią wziąwszy, maią pokoi stanowić». Przetho prosiemy, abyś Waszmość thę instructią przeczytawszy y dobrze s niey zrozumiawszy, raczeł nam dostatecznie y znacznie odpisać y naukę dać,—ieżlibyśmy tego na poslach Moskiewskich nie mogli domowić się y przywieść, żeby tych zamkow, które król Szweczki pobrał, w stronę królewską odstąpić nie chcieli, ieżliże mamy pokoi stanowić, nieopisuiąc tych zamkow w liście przymiernym na stronę Krolia Iego Mości, tak tesz y Kniaza Wielkiego, ani ich wspominaiąc? abo tak to rostargnąwszy, y nic nie postanowiwszy o pokoiu, rosiachać? w czym o barzo prętką naukę prosiemy, która żeby mogła nas dość we czwartek przyszły, barzo rano, gdysz tego y sama potrzeba y posłowie Mo-

skiewscy na nasz wyciskaią, y x. Possevin tesz do tego się przyczynia. A czo się dotycze Siebieża, niżli to pissanie Waszmości nas doslo, tedyśmy w tij rzeczy uczynieli, niez się nieróżniąc s nauką Waszmości, że oni Wieliża Kroliowi Iego Mości ustąpieli, a my im Siebieża; przyczym y tego warunku, o ktorym nam Waszmość raczysz pisac, nie zaniechaliśmy przypomnieć, alie tho bydź nie mogło; a na podanie zamkow Iego Kroliewskiey Mości w ziemi Inflanckiey y na wyprowadzenie s tychże zamkow, posli Moskiewscy za przystawem naszym, iusz iako dnia dzisieyszego poslali do Nowogroda, s ktorymi dworzany, powiadaią poslowie Moskiewscy, liudzy bydź sterzy sta, albo pięćseth koni; o czym ia, Woiewoda Braclawski, pisał oznaymuiąc y tego dokładaiąc do pana Iordana, aby się w dobrij ostrożności miał, ni nacz się niubespieczaiącz.

Przy thym, iakośmy wyszy napisali, tak y powtóre y potrzecie naszego Miłościwego Pana pilnie prosiemy o barzo w tym rychłą naukę. Zatym słuszby nasze Waszmości, łasce naszego Miłościwego Pana zalieczamy. Dath. s Zapolskich iam, dnia 1 Ianuarii, anno 1582.

Waszmości, naszego Miłościwego Pana życzliwi słudzy: Ianusz Zbaraski, Olbricht Radziwił, Michailo Haraburda.

Czoś tesz nam Waszmość raczeł napissać w liście swoim, ysz Kniasz Wielki włość Nowogrodzką wszystkę oddal ku Pieczarom, tedy o tym między nami żadnij wspominki nie było, ani z ich strony; alie iusz s tij strony od Nowogrodka, Kerepecia, Marienbursku y tych zamkow, które poszlij Lucen y Rrzycza, iako się z maliowania zamkow malowanych Inflanczkich od Waszmości danych panu Haraburdzie sprawuiemy, iuż rzeczy mamy namowione, przyczym y zamku Białego Kamienia na stronę Krolia Iego Mości ustępuią.

180.

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie! Po the wszytkie czasy tedyśmy s posly okolo Inflanthów tractowali, którzy żadną miarą nie chcą o tym mowić, aby się tych zamkow, czo Szwed pobrał, odpisać mieli; alie y owszem, iako widzę, moczno ich dobywać chcą, iakosz y dziś z rzeczy się odkreli, spomniawszy Rakobor, że go nasz Hospodar wezmie. Zamkow nam

tesz nie chcą na pismie ukazać, asz kiedy poczną chramothy pissać, y zdami się, że thą stuką chcą isdz, żeby nad morzem zamki Szwedem zasłonić, choć że ich nie wziął, aby tak czo pod tym plasczem zachować. Panowie posłowie maią tesz tho na dobry pieczy,—ukazać im tho Possewinowym spiskiem, że tho on dzierzy, y Biały Kamień nam postąmpieli; alie gdy nie będziem mogli mocz wymoc, czo czynic? tho Waszmość racz przymyśliać, by ieśli nic nie będzie, iako dlugo ich Waszmość nam dzierzeć roskaże? Bo iezli isdź pod Nowogrod, albo gdzie wolia Waszmości, tedyby liepi się woisku ruszyć pierwy, niż oni stąd poidą, żeby wszędy blisko za nimi, gdzie Waszmość umyśli przijść; w tym Waszmości nauki trzeba. Mnie się wszystko widzi, że chytro chodzą, y kiedy który czo bystro rzecze, tho się sami upominaią: «molczy, wiedaiesz, że nam Hospodar zakazał wysoko mowiet dla tego, aby się nie mieszkalo». The rzeczy, które oni albo my brali na rosmyśliania, theśmy na stronę do naznaczonego czesu odkladali, a o inszych, tedyśmy mowieli y ucierali, iakosz o postampienie zamkow,—chcieli rok Zwiastowania Panny Marij, tym obyczaiem, aby tymże Łothyszom kazano ich wywozić y do nich zaprowadzić, abyśmy za szkodę ręczeli, iezli im Szwedowie uczynią. Myśmy powiedzieli, że tho nie może bydź, «my waszych do waszych granic, a wy naszych odprowadźmy bes szkody nazad, prochy chleb etc». O chliebie mowiliśmy: «tego nie wywozić, bo tho s tychże włości»; powiedzieli: «poznacie y wy, iako s tych tam brać, gdy swego nie przywieziecie». Do tego przyszlo, żeśmy mowieli, że «was bes chytrości do waszych granic odprowadzim, alie ieżli na naszych liudzij Szwedowie uderzą, a oprzeć się nie będziem mocz za nieszczęściem, nie nasza wina». O wywożenie,—«tak wiele Lotyszów nie będzie, powiedzieli, nie strzeszcie nas od Szwedow, ani woście, a rok zdawaniu S. Piotr, a kniasz woisko y posochę przyslie zwozić». Byliśmy przeciwko themu, alie tak się mowiełο, aby po przijachaniu dworzanina trzeciego dnia zamek zdawano; iescze się nie zamknelo, alie my iusz na thym stoiemy. Około tego wywożenia nie wiem, czo się Waszmości, memu Miłościwemu Panu będzie zdalo; moglby pan Zybrżyk w Zawołociu, Ostrowie, Krasnym, Wielij chlieb kazać gothować czo naiwięczy, tymisz chłopy chlieb do Iurijowa odwieść, y władykę y te drugie tam s Iuryowa na tho mieysce wziąć, do ich granic Piczor albo Zborszka odprowadzidź; choćby przymierze nie było,

chlieb się w tych zamkach samych przyda. O dworzany—tak chcą, abyśmy y oni nam razem sobie dali ku oddawaniu zamków; ktory iako rychło przijedzie, iako się mu sprawować, namowiem, których, kogo Waszmość chcesz słać, racz posłać do nas, dawszy mu naukę, iako ma postempować. My tesz czo sam potrzebnego obaczem, nie zaniechamy, iedno żeby ku temu czasowi beli sam u nas ci posłańcy. Do Luk y Cholma rozumieliśmy słac Choinickiego rothmistrza; u nich ma bydź dworzan siedm ossob, po ktore iusz odprawieli; daliśmy im za przystawa pana Iordanowego thowarzysza, a tam pan Iordan, kogo będzie rozumiał, da, któremu pissał y nakazał, aby się nieopłaszał, bo nie wiem, na iaki fortel 500 albo więczy ich ma bydź; pytalismy, czemu tak wielie: powiedzieli, że tho liudzie zaczniey woiwodowie, siedm ich, a s każdym po dziesięć synow boiarskich, a sług po 20 y więczy, a s synmi boiarskimi po kilku sług; myśmy się dali nie wdawali, nie ukazuiąc po sobie, że tho nam dziwno. U Porchowa naszych mało, y ieżli ich monstrować, nie spodziewam się spełna, także y kozactwo do domu iadą sieła. O działa tak mowią, że s ktorymi zamek wzięth, the oddamy, alie ktore niemieczkie w bitwie pobrano, tych dać nie chcą, choć w zamkach są; chcą, aby the possochę Łotyszowie sprowadzieli. O przymierze na wielie lath, pierwy na pięć, więdz na siedm, ledwo na nich Possowin wymogł na ośm; myśmy się w to nie wdali, alieśmy przypuscieli z roskazania Krolia Iego Mości na Possewina, ktory od siebie tho odłożeł do iutra; powiedzieliśmy, że my na ośm godziu, gdy nam Possewin każe, przijmiem; y widzę, nie mogę rozumieć, dlia czego w tym się barzo a barzo opieraią, y widzę, gdziebyśmy na krodki czas wzieli, przyzwolelibу. O więznie, o teśmy im, gdy nas pytali, a nawięczy z Niemczy się pokazuią, powiedzieliśmy, że nauki nie mamy, czekaiącz na tho, żeby z nami gwałtownie o tho poczęli mowić, bo maią naukę, za occasią mowić o Opoczkę y Siebiesz, iakosz y Possewin u nas pilno chciał wiedziedź, y tegośmy tak zbyli: «tractui między Krolem y Moskiewszkim thy sam od siebie»; powiedział, że on o Iego Mości Krolin wie, iako ma bydź; myśmy powiedzieli, że nie wiemy. Przypominali tesz, abyśmy posłom czas przijęli, na ktoryby do kniaza słuchać przysięgi iachali; alie iako widzę, na tho gonią, żeby tam naszy iachali naprzod, powiadaiącz: «pełno nas hospodar uże posyłać napervij». Iako widzę, Moskwa chce pilno od Rochadiowa do Newlia, nie chce się

im morza puścić. Othosz thu w czas nauki Waszmości potrzeba. I tho kiedyśmy im ukazali, ysz krol, iako swe poddane, wszytkie Inflanty chce mieć, kiedy przijdzie do Rochadiowa, że chce go dobywać: rzekli: «tho on wolion, a nas hospodar sobie wolion»; wspominaliśmy, że s tego lithwa, zamilczaią; y thośmy spominali — «niechaiże iedno o tho woina, a insze zamki w pokoiu» — nie chcieli, iedno milczeć; y thośmy spominali, «a kiedy nas krol pierwy wezmie, abyście nam za pokoi ręczeli» — rzekli: «na ten czas niechai do naszego hospodara slie, on budzieth wolien». Owa mym zdaniem, wierzyć nie masz komu, liudzy zawszdy pilno trzeba, odda zamki pusthe, głodne, trzeba przemyśliać w czas żywnością y pieniędzmi, bom ia pewien y po iednaniu nie zdzierży. A ieżlibyś się Waszmość, moy Miłościwy Pan, ieżli by mir nie doszedł, miał wolią ruszyć: racz Waszmość oznaimić, gdzie Waszmości mam przijmować, bo by mi do obozu nie było po czo, wszakosz niech tho przy woliey Waszmości zostanie, iako Waszmość roskaże, iedno niech wiem. A zatym służby me Waszmości łasce zaleczam. Z Zapolskiey Iamy, dnia 1 Ianuarij, roku Pańskiego 1582. Waszmości służecnik Ianusz Zbaraski

181.

ODPIS OD IEGO MOŚCI P. HETMANA NA LISTY P. POSŁOW.

Iaśnie Wielmożniey, Miłościwy Panowie! Zalieciwszy etc. Dziwnię się themu, żeście Waszmoście nie doczytali się tego w liscie moim, co było napissano iasnie: iezliby nie mogli się rzeczy do tego przywieść, aby zamki Szweczkie pissano na stronę naszę, tedy uczynić protestatią wedlie instructiey; życzełbym ia sobie tego y Waszmościam, y życzę, abyśmy ieszcze lepiey, niż w instructiey sthogi (stoi), posłużeli, może-li tho bydź, a lepiey by pewnie beło tym kstaltem dlia przyczyn, ktorem Waszmościam wypisał; lecz dlia tego pokoiu rosrywać nie smiem, ani mi się godzi, a Waszmościam ieszcze tym mniey, iako posłom, gdysz Waszmościam zlieczono nie rosrywać tym miru, y owszew iasnie napisano: iezli niewpiszą tych zamkow na stronę Krolia Iego Mości, że na protestatiey przestać. Przetho przestać nakoniec, iednak s tym postempkiem, aby napissał pan Haraburda, czo narychli, copią przymierza, wszytkie zamki, czo do sczątku, żadnego nie

miaiącz wpisał; obaczą Waszmoście, ktore będą chcieć wymazować. Szerenesk iest pewnie ieszcze w ręku Moskiewskich y Pernawa także; niech oni poslią y mnie tesz nie będzie lień posłać; obaczem, kogo tam naidziem; potym znowu mowcie Waszmoście s xiędzem Possewinem o tho y poprzijcie, zwłascza za owym listem moim, ktorym do niego pissał, a zatym Krolia Iego Mości, ktory do rąk Waszmościow posyłam, y copią onego. Finaliter gdy iusz inaczij nie będzie mogło bydź, przeslancie Waszmoście na protestatiey; iezli będzie się chciało Moskwie z nami bić, więc będziem się bić znowu, a ci, czo doma zostaną, nie będą mowić, że przez nas woyna, alie obaczą, że prze niecznothę Moskiewską, y aczcy się na nie będą barziey gniewać; proszę, zawrzycie Waszmoście iusz tho sprawy, albo tam albo sam. Woisko Waszmoście iedno wiednicie; iusz zwiezli się wszyscy piczownicy; ktemu lepi mieć Pernawę w ręku, niżeli na liscie, by tym czasem nie klasła; y nakoniecz pilni mi będzie po żywność tho konie słać, na ktorych tak często do Waszmościow posyłam, a iusz tesz nie mam y s czym, wszakem do Waszmościow o wszytkim pissał. Xiędzu Possewinowi nie wadzi ten list Krolia Iego Mości mieć, ysz ukaże Moskiewskiemu, że staranie czynił o Inflanczką ziemię, y na nim nic nie schodziło, ale że inaczy bydź nie mogło.

O tho się Waszmoście staraicie, aby tho oddawanie zamkow czo narychleisze beło, dlia Pernawy y dlia ogłodzenia woiska. Uberpol zameczek Moskiewscy liudzie porzucieli po wzięciu Białłego Kamienia; rozumiem, iezli Biały Kamień dali wpissać, tedy y ten dadzą, alie nakoniec y ten niech nie rosrywa dziela, niech idzie w protestatią.

Około Wieliża czo się postanowieło, tego niewzruszam. Że Iego Mość pan woiewoda Braczławski przestrzegł pana Iordana około tych liudzi, ktorzy poidą z Nowogroda z dworzany Moskiewskimi, dobrze tho uczynieł, y proszę, aby pan Kurcza y roth Litewskich napomniał. Czo się dotycze dworzan s strony naszy, niech Iego Mość pan woiewoda Braczławskiey przybierze w rocie pana Zebrzydowskiego kilka ossob, także y Waszmoście maczaicie tham, kogobyście Waszmoście mieli przy sobie, aby ich ukazać Moskwie, że ci przy dworzanach ich, do tych zamków, gdzie będzie potrzeba, poidą, a oznaimicie mi Waszmoście dzień, ktorego dnia y ktore zamki maią naprzod sobie podawać; a dobrzeby, aby się thu zaczeło od No-

wogrodu y od Ostowa, gdzie ia zeslię pana Bielawskiego z rotha, że iusz poidzie wdłusz, srzodkiem między Ostrowem, Wielą, Woronczem, Krasnem, Zawoliczem, a między Nowogrodkiem, Marienburkiem, Marienhausen, Lucen, Roszyten asz do Kokenhausa. Sam tesz poiadę na Derpt, na Laiss. na Felin, gdzie mi w bok lacno bendzie Sereneczka dosiać, także asz do Pernawy, a kogo trzeciego poslię do tych zamkow, ktore są w posrzodku ziemię. Przetho tym dworzanom tak z naszy strony, iako s tamty, ku oddawaniu tych drugich zamkow, ktorych nie będzie odbierał pan Bielawskiey, bydzby thu w obozie czo rychliey. A otho iusz Waszmość, iakoscie Waszmoście postanowieli, s Choinickim rothmistrzem poslicie do oddawania Chelma, Luk, Newlia. W Wostrowie tak wielie iest rzeczy Krolia Iego Mości, że skoro się nie wywiozą, a thym więczij prze thę przyczynę, że maią bydź wiezione częśc do Nowogrodka, częśc do Derpta, ktorych ieszcze nie oddano, wszakże y tego zamku podanie nie omieszka, bo ia rzeczy każę na dwor s zamku wyprowadzidź, a zostawię liudzie przy nich, co ie poprowadzą do Nowogrodka.

Prochy tesz przywiezione do Łuk teras, o ktore Waszmoście piszcie do pana woiewody, aby ie podał do Ostrowa, bo ich trzeba na the zamki pograniczne Moskwie y Szwedom. Czisz dworanie którzyby thu przijachali z naszymi dworany do obozu, mogą tho uczynić, ocz prosi xiądz Possewin, że Szweczkiemu oznaimią o zawarciu pokoiu.

Posyłam Waszmościam listhy do Węgroff około puszczenia tych zamkow; waruicie Waszmoście tho sprowadzenie tych rzeczy; informatią do starostow, około wywożenia y sprzątnienia tych rzeczy, czo na zamkach będą, y iako się maią w thym oddawaniu zachować, trzeba abyście Waszmoscie na pismie przes the, ktore Waszmoście posliecie przy tych dworzanach Moskiewskich, do każdego zamku posłali.

Oddano mi od Waszmościow dziś list, na zachodzie słończa, zaras we trzy godziny potym; z odpissem wyprawuię do Waszmościow. S tym powthore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Styeznia, 1582.

Cedula do pana woiewody Braczławskiego w tenże list włożona.

Miłościwy Panie woiewoda Braczławskiey! Skoro Waszmoście zamkną pokoi, oznaimi Waszmość panu Iordanowi, aby s tymi tam rothami

pospieszel się do obozu, także y rotham Lithewskim każ Waszmość do obozu, y kozakom, czo leżą za Russą; każ Waszmość nazad z Luk do Połocka przeprowadzidź wszycko, y piechotha tameczna niech idzie na Połoczk do nauki Krolia Iego Mości; iesdy inny dlia odprowadzenia z Luk rzeczy nie trzeba nad thę, czo tam iest w Lukach, iako ia rozumiem. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Stycznia, 1582. I. Zamoiski.

182.

LITTERAE AD PRAEFECTUM ZAWOLOCENSEM, UT AULICIS MAGNI DUCIS ARCEM ZAWOLOCENSEM IN MANUS TRADAT.

Generose Domine! Ioannes Zamoiski de Zamoscie etc. Cum iam magnificus et generosus dominus Ioannes a Zbarasz, palatinus Braczlaviensis, Albertus Radivil, dux in Olika et Nieswiesz Magni Ducatus Lithuaniae marszalcus, et Michael Charaburda Magni Ducatus Lithuaniae notarius, Sacrae Regiae Maiestatis Domini mei clementissimi legati, cum legatis Magni Ducis Moschoviae pacem concluserint, atque ex conditionibus eiusdem pacis, quasdam arces Regia Maiestatas recipiat a Magno Moschorum Duce, quasdam ipsi reddat; aucthoritate Sacrae Regiae Maiestatis mando: ut postquam litteras hasce meas cum litteris Dominorum legatorum acceperit, huic, quem dicti Domini, Sacrae Regiae Maiestatis legati mittent, arcem Zawolocensem in manus tradat, ut is eam deinceps aulico Magni Ducis sibi adiuncto tradere possit. Qua de re pleniorem informationem a Dominis legatis Generositas Tua accipiet. Nec secus faciet. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 3 Ianuarii, anno Domini 1582. — In simili ad praefectos Woronicensem et Ostroviensem extraditae sunt.

183.

LISTH OD PANA ZEBRZYDOWSKIEGO.

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie! Oznaimuię Waszmości, memu Miłościwemu Panu, że przed kielkiem dni, dwa sludzy Dymitra przednieyszego posła do mnie przijachali, ktorych się on barzo doprasza; boią się

(iako drudzy daią sprawe) aby nie był na probie, skoro się nazad wroci, dlia czego xiądz legath pilnie mnie o tho y często prosi, abym się (nie wiedząc aby u mnie byli) o nich dowiadował; około czego prosze, abym wolią Waszmości, mego Miłościwego Pana, zwłascza iezliby się pokoi skończel, wiedzieć mogł, także y o thym, ieźli mi Waszmość każesz u siebie a iako rychło bydź, y czo s tymi chorymi, ktorych wielie (iakom Waszmości, swemu Miłościwemu Panu przed tym oznaimil) w rocie swij mam, czynić będę miał. Zatym uniżone służby me lasce Waszmości, mego Miłościwego Pana pilnie zalieczam. Pisan niedaleko od łamy Zapolskiego, w sobothę przed nowym latem 1581. Waszmości mego Miłościwego Pana poki żyw sługa Zebrzydowski z Zebrzydowa rothmistsz.

184.

ODPIS NA TENŻE LISTH.

Moy łaskawy Panie Zebrzydowski! Zalieciwszy przyacielskie chęci swe Waszmości etc. Potrzeba tego iest, abyś tu Waszmość do obozu przijachał, skoro się te tam tractaty skończą, żebyś tesz Waszmość, tam szedł, gdie drudzy poidą. A tych peremethczykow nie wydawai Waszmość, bo nie iest obyczai wydawać ich, y Waszmość bis zlie uczyniel, gdybyś ie wydać miał. S tym powtore przyacielskiey chęci Waszmości się zaleczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Ianuarii, anno Domini 1582.

Cedula w tymże liście.

Kogo tam między thowarzyszmi Waszmości obierzą panowie posłowie za dworany ku dworanom Moskiewskim dlia odbierania y podawania zamkow, niech iadą koniecznie.

185.

LISTH OD PANOW POSŁOW DO IEGO MOŚĆ PANA HETHMANA.

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hetmanie! Wczora, w poniedziałek w nocy, odprawiwszy y posławszy ku Waszmości, a wyrozumiawszy z mi-

nuti listu Waszmosci, pisanego do Possewina, że iest potrzebny, a pożyteczny, odesłaliśmy iego iemu; a potym dnia dzisieyszego, we wtorek samiśmy beli u niego y mowieliśmy, że się tho przes niego działo, ysz sam nam obieciwal, że posłowie Moskiewsczy wszytkiey ziemie Inflączkiey Krolowi Iego Mości ustąpić mieli, dlia czegosz my tesz (s) strony Krolia Iego Mości tak niemalo zamkow ustempić Kniazu Wielkiemu Moskiewskiemu obieczali. Xiądz Possewin powiedział, że y z nami mawiał y do Waszmości pisal tym wyrozumieniem, że poslowie Moskiewsczy wszytkiey ziemie Inflanckiey, którą Kniasz Wielgi Moskiewski trzyma, ustempić maią, a tych zamkow, ktore Szweczkicy pobral, żadną miarą posli Moskiewscy odstąmpić nie chcą, powiadaiąc że nie maią czego ustempować, gdysz tego Kniasz Wielki nie trzyma; czegośmy się tymi przyczynami, iako od Waszmości naukę mamy, y czego tesz sami ku lepszemu rozumieiącz, domawiamy się; ale Moskwa nic tego nie sluchaiącz, przecie przy swym przedsięwzięciu sthoiey, chociażeśmy y tho podawali, żeby o Rochodiow tak zostalo za protestatią, niepisząc tego w listi na obie stronie, y czyniwszy około tego dosić sporow, rosiachaliśmy się dziś, nicz nie postanowiwszy, telko że xiąc Possewin powiedzial nam, ysz posli Moskiewscy chcą pokoi postanowić na dziewienć lath. Myśmy dali w rzecz nie wdawali się, dogadzaiąc, żeby nas pierwy wiadomość y nauka od Waszmości dosla, na wczoraisze y dzisieysze nasze pissanie. Iakosz pilnie a pilnie Waszmości, naszego Miłosciwego Pana prosiemy, żeby Waszmość ze wczoraiszego y dzisieyszego pisania naszego wyrozumiawszy, raczel nam czo narychly naukę znaczną dać; iezliże bes odstąmpienia tych zamków, które wszytkie pobrał, uczyniwszy protestatiae, y wziąwszy ię na pismie pod pieczęcią y podpisaniem ręki Possewinowy, mamy pokoi postanowić, albo tak zgola nic nie postanowiwszy rosiachać się? A które zamki Moskiewski Króliowi Iego Mości postempuie, y które tesz zamki Król Szweczki pod Moskiewskim pobral, to na caedule w tym liście naszym posyłamy ku Wazmości. Przytym służby nasze powolne w łaskę Waszmości, naszego Miłościwego Pana zalieczamy. Dan z Iamy Zapolskiego mieysza, Ianuarii 2 dnia, anno 1582. Waszmości życzliwi sludzy y przijaciele: Ianusz Zbaraski, Albrycht Radziwil, Michał Haraburda.

186.

ZAMKI, KTÓRE MOSKIEWSKIEY IEGO MOŚCI KRÓLOWI POSTEMPUIE.

To iest:

1. Lienieward.
2. Okrowna.
3. Kokonaus.
4. Krosbord.
5. Borzien.
6. Landun.
7. Czeszdwien.
8. Luza.
9. Rezijcza.
10. Wlech.
11. Wołodzimierz.
12. Rowny.
13. Gowia.
14. Thrykath.
15. Alisth.
16. Pierzkiel.
17. Salacz.
18. Nowogrodek.
19. Kierzepieth.
20. Iurzijew.
21. Mokil.
22. Randech.
23. Rynchol.
24. Końzad.
25. Kawled.
26. Kurolew.
27. Lucze.
28. Taurusz.
29. Olchiow.
30. Paida.
31. Wilan.
32. Pernawa oboia.

Zamki, które Król Szweckiey pod Kniaziem Moskiewskim pobrał.

1. Rochodow.
2. Sereneszk.
3. Adesz.
4. Delsczepar.
5. Rakoborsz.
6. Koliwan.
7. Padcza.
8. Kolowierz.
9. Lichowiersz.
10. Absiel.
11. Holomyza.

187.

LISTH PANA WOIEWODY BRACZLAWSKIEGO DO IEGO MOŚCI PANA HETHMANA.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwy Panie! Po wczoraiszym pissaniu moim do Waszmości, mego Miłościwego Pana, tesz rano oddaliśmy xiędzu Possewinowi listh Waszmości, który wyczytawszy, sam nań swemu Miłościwemu Panu Waszmości odpissać chce. Zamki, które Moskwa na stronę Królia Iego Mości postempuie, Waszmości possylam na spisku, a które pod Szwedem mianuie na drugim ossobno; alie ilie mogę baczyć, poki Moskwy stanie, nie wiem, aby occasią upuścieli, aby swego wethować nie mieli; y tych zamkow żadną miarą odpisać nie chcą, ani myślią, czo są pod Szwedem; y widzę, że tak chytro idą, iako z malowania znać, że począwszy od Sereneszka do Narwy asz do Newlia, a za Newel asz w kąt morza ku Pernawie, iakoby kołem krom Ryskiego, a Pernawskiego porthu, sobie morze brzega po Szweczkim chcą mieć; — nie cheza oni ani na naszą, ani na swą stronę zamkow Szwedzkiego pissać, alie zamilczeć; s tego się dobrze znaczy, że chcą prętko w to uderzyć pierwy. Niżechmy się dziś zeszli s nimi, mowieliśmy, aby nam napissano w ramocie (hramocie) pomieniwszy zamki, że iusz na kniaza żadnego wielkiego zamku, ani żadny rzeczy w Inflanciech nie zostawieli; xiądz Possewin powiedział, że tho nie szczerze, a nie po krzesciańsku, bo oni nie chcą, iedno tych zamkow szrzekaią, czo teraz z rąk kniazijch pusczaią, a inszych nie mogą, bo powiada, by Moskiewski nie beł taki nadzieie, że pod Szwedem tego dostać może, nigdyby tak wielie nie postąmpieł, o czymem ia, powiada, s królem mowieł, y król tho widząc, na tho zezwalial; iakosz w instructiey tak iest; — otosz o liudziach nie smiem mowicz, lecz się boię, że xiądz, iednaiącz chrześciany według swy dumy na Turki, zamniemawszy wielie o Moskwie, na czudzą skórę chcąc go s Persi, iako przyległego, złączyć, aby mu się przymileł, Szwedowi tesz aby pokoi ziednał, może-li, tymi ostatki Inflant; bo gdy Szweda nasz Pan odstąpi, woli mu iego wrocić y the zamki postąpić, a niż Filandij stracić, y w swym pokoi mieć; a choćby tesz y tego nie ziednal, tedy dogodzi Moskiewskiemu, że tho przy Szwedzie zostanie, iako przy slabszym.

Iakosz acz przijacielskie, alie przecie barzo rad nasze niedostatki wspomni woienne, a ledwo nie lepiey, nizli ia, bo się tesz y nie pytam. Otosz Waszmość, móy Miłościwy Pan racz obaczyć, ieżliby lepsze Luki, a dali mogli poprzecz; racz że nam Waszmość dać znać, żebyśmy się s nimi dali piątku nie bawieli y rosiechali; ieżliby tesz nie mogło się czym teras zrazu dobrze poprzecz, mym zdaniem wziąćby 32 zamki mianowane, a za the 9 liath przymierza, po spustoszeniu 4 liatha woliey dawszy, iako w ziemi dobry mogly by się poprawić, a potym 5 liat miawszy, po onych 4, mogl by kto dbaly, patrząc więcey na pożytek pańskiey, albo rzeczypospolithe, y móglby się tak dobrze opatrzyć, żeby za małą pomocą duszemu (sic) y dobrze mogł stamtąd bronić y za czasem nabywać. A ysz oni tak chcą, aby iedno króliewskie a the zamki y które Moskiewski postempnie, były mianowane, a o tesz 10, aby y zmianka nie była, wolność Panu swemu dobywania zostawuiąc; my tesz swym także, oni nam tego nie zabraniaią; a gdyś my mowieli: «a więcz gdy się woina pocznie otho, aby iedno w tym samym mieysću bela, a indzie aby się nie ściągala», tho s tych słów w Iego Królewskiey Mości y woina y pokoi by bel w ręku, albowiem tych zamkow, iako pod Szwedem woiną dobywać, także y pod Moskiewskim, gdyby ie wziął; otosz obeyrzywszy się na swe dostatki, gdybyśmy chcieli, tedy by przy nas woina; a tho żebyśmy w the zamki uderzyli, zaras s nim woina, bo sobie pod kimkolwiek dobywanie tych zamkow zostawuią; ieżlibyśmy tesz duży nie byli, tho nieruszywszy tego, w to przymierze swe rzeczy opatrować ten pokoi. A ieśliby tesz s Szwedem teras po przyacielsku, tho w czas go skostować; wszakosz tho niech wszytko przy zdaniu Waszmości, mego Miłościwego Pana zostanie, iedno prosiem o prętką naukę. Wiem, że o sejmowych idzie, alie yszby się zamki nie mianowały, o Narew wszyscy wiedzą, a o Lichowieru albo Kolowiru nie wszyscy posłowie sluchali; wszakosz ia tho nie piszę do Waszmości, mego Miłościwego Pana, żebym się czym z woiny zdzierał, a tho iusz poki Iego Królewska Mość do zły drogi rozkazał thu zostać przy Waszmości, mym Miłościwym Panie, rad zostanę, pokim dusz, będę służeł; — ieźli tesz iusz na tym zostanie, raczże nam Waszmość zaras dać znać, — kto tego posla poprowadzidz ma y kiedy, bo sam y tak liudzi mało. A kiedy by nam nierychło wiadomość przyszla, tedyby ci dworzanie, o którychem Waszmości pissał

wczora, przybędą, s którymi 600 chłopow, a gdziebyśmy wiedzieli wczas, moglibyśmy przeciwko nim posłać, aby zostali; bo sam liudzi trocha y często iadą, a od niktórych Litewskich żolnierzow słyszałem, że im rok minął, kiedy im pieniądze mieli dać, ani przypowiednych listtow maią, y skoro by się tho iedno przethoczyło, thedy thowarzysze odieszdzaią y o thym Waszmości dobrze w czas wiedzieć. W zamczech tesz tych trzeba żeby rządnie siedzieli potym przymierzu, by czego zmyślnego nie było; także y w then czas, gdy się Waszmości, da-li Pan Bog, fortunnie gdzie ruszyc raczysz, boię się ich fortelow; tak tesz przy zdawaniu zamków, by tego łotrostwa sztuk iakich nie zażywali. Na wszitko acz wiem, że Waszmość pomysliać raczysz, iednak my tesz y kto blisko nas przestrzegać będziem. O xiędza Possewina roskazałes nam Waszmość, abyśmy go od Krolia Iego Mości prosieli, aby w Ostrowie zmieszkal do nauki Królia Iego Mości, leczesmy iescze czekaiąc na naukę Waszmości nic nie mowieli, alie iaka nam przijdzie, potym się wedlug pissania Waszmości sprawiem. Alie xiądz ani formana, ani przystawa, czoby go karmil niema. bo ten, co przy nim — Burda, iuthro iedzie, nie ma ani szeliąga; my go prosić będziemy; alie iako ma iachać, tego nie wiem, y na czym, racz Waszmość przemislić. Moskwa mu iusz y sanie pogothowała. Racz nam Wasmość dać zaras naukę do kogo o wszystko, a zatym służby me miłościwy łasce Waszmości zaliecżam. Dath. z Zapolskiego Iamy, 2 die Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego Pana służebnik Ianusz Zbaraski.

188.

RESPONS NA LISTY PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożniey, Miłościwi Panowie! Iuszem Waszmościam pisal dziś w noczy, abyście Waszmoście dla tych zamkow Szwedzkich nie rosrywali pokoiu, y owszem, żebyście go Waszmoście zawarli wedlie instructiey, protestatią wziąwszy od Possewina, pod iego renką y pieczencią, że ich Waszmoście nie odstempuiecie, a zaniechawszy ich pissać s strony Królia Iego Mości, tak żeby tesz nie były pissane na stronę Moskiewskiego; wiem ci, że trzeba na tho pieczą mieć, co się y pissywalo odemnie ku Waszmosciam, y na tho tesz, czo do mnie Iego Mość Pan woiewoda Bra-

czlawskiey ossobnie pissal; ale tesz są insze ratiae in contrarium, żebysmy y Pernawy y czego inszego tym czasem nie stracieli, k-temu u domowych rozumiem, że dziwne fantaziae we łbach będą, a czo wiedzieć, iako then seym obroci się a, quod summum est, nie godzi się Waszmościam, iedno iako instructia naucza; przetho iusz tak Waszmoście uczyńcie, a uczyńcie niemieszkanie. Okolo Szereneszka, tego ysz powiadaią, że go Szwed wziął, tedy napisac u liście, wyliczaiąc insze zamki, te słowa: «Sereneszk, ieśli iecho Szwieczki nie iemlil»: ieżli y tho nie puidzie, tedy ossobliwą Waszmoście protestatią drugą uczyńcie na Sereneszk s tą narratią, ysz mienieli posłowie Moskiewscy y przyrzekali, że Sereneszk Szwed wziął pod panem ich, y dlia tego, że Kroliowi Iego Mości nie podawali, a o thym ysz Waszmoście poslowie nie maiącz dostateczny wiadomości, a nie mogąc iey tak prętko dosiącz od Iego Kroliewskiey Mosci, tego zamku nie odstempuiecie, alie że go Krúl Iego Mość będzie patrzal od tego, czije liudzie tham naidzie, tak od Szweczkiego, iako y od Moskiewskiego. Mowielbym że posłać obwiedać, alie tho nie może bydż tak pretko, bo tham dotąd iest kielkadziesiąth miel; k-temu trzeba iachać między zamkami, które Moskiewskiey iescze dzierzy; a mogą-li iescze nad thę protestatią y Possewina wyciągnąć, aby przyrzekl za tho Waszmościam, że go iusz Szwed dzierzy; wszakże iusz Waszmoście nie zwlaczaicie, a koniec uczyńcie. Nie może się tham w tym zameczku wielie liudzi zawrzeć, iako ia slyszę, że choćby przyszlo oń się bić, nie trudno go dostać. A tak finaliter, choć iusz iakom wyszy pissal, protestatią thę odprawić. Piszę listhy do roth Polskich y Lithewskich, które tam są blisko, ieślibyście ich Waszmoście w czym używali, za przybyciem dworan tych w tak wielgim poczcie, aby uczynili tho, będąne obwieszczeni od pana woiewody Braczlawskiego, czo Waszmoście roskażą. Luk oddawanie stosuicie ku oddaniu Derpthu, Felina y Pernawy, by nam ich nie umkneli iako; ostatek baczeniu dobremu Waszmościow porruczam Nadziewam się od Waszmosciow w sobothę, a nadali w niedzielę wieści o skończeniu tych wszytkich spraw y do czego tesz sam s strony spraw woiska owego wszytkie rzeczy ssthossuię. O wiedzu Possewinie ysz tho iesth u liście Krolia Iego Mości, którym poslal Waszmosciam, że ma iachać do Moskwy: niech iusz iedzie w Imię Boże. S tym się etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Stycznia, 1582.

189.

DO PANA IORDANA.

Moy łaskawy Panie Iordanie! Isz tham iadą snać nie w małym poczcie dworanie iacys Kniaza Moskiewskiego, ktorzy maią zamki Kroliowi Iego Mości oddawać; czobykolwiek Waszmości oznaimil pan woiewoda Braczławskiey imieniem moim y panow posłow, tego Waszmośćie wszytkie rothy któreście tam, przestrzegaicie tak s strony bespieczeństwa swego, iako tesz s strony bespieczeństwa panow posłow; przy prowadzeniu tych dworan, odprowadzeniu posłow wielgich Moskiewskiego y w czymkolwiek iedno Waszmości Iego Mość pan woiewoda Braczławskiey napomni. Tho Waszmość y inszym wszytkim rotham, ktore tam w tym kancie są, roskasz imieniem moim y then listh im moy ukasz. S tym przijacielskie chęci swe Waszmości zaleczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Ianuarii, 1581. Ian Zamoiski.

W tesz słowa pisze się do p. Kurcza.

190.

DO PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożniey, Miłoscziwi Panowie! Zalieciwszy etc. Oznaimuię Waszmościam, że nas dzisieiszego dnia Pan Bog raczeł pocieszyć. Uciekło beło w tych dniach kielka pieszych do zamku, ktorzy thę sprawę dali, żeśmy się mieli ruszyć w poniedziałek przeszłij, y że w obozie liudzij barzo mało; zaczym y we wtorek y we srzodę Szuiski ukazował liudzie pod mury; czo się trochę naszych przeciwko im porwało, tom zaras zaganiał nazad, bo aczem ich dumy nie wiedział, aliem inszym obyczaiem przemysliwal, iakobym ich mogl wywabić w polie, przetho chciałem, aby byli zbespiecznieli. Dziś tedy naprzod przesz rzekę iesdę wypuscieł Szuiski, ktora uderzyla tam iakoby od Pieczar na naszę strasz, ktora była za Wieliką rzeką w pewnym wąwozie, y zaras wtel przepuscieli kielka seth pieszych, s hołową z Michalem Sczudowym, ktorzy occupowali owę wszystkę gorę, czo iesth za czerkwią nawysza, za Wieliką rzeką, asz po drogę, ktora idzie dolyną nad owymi stawiszczami; tak się nadziewali, że strasz, ktora

bela nad obozem, miała skoczyć rathować tamty straży, a zathym, że mogli snadni brzegiem rzeki y poliem uderzyć na obos pierwy, aniżelibyśmy mogli do sprawy iakiey przyść. Iakosz tak się sthało, że pan Skarbek skoczeł s thę stronę przes lioth, rathować tamthę strasz, którą trzymał Oryński, y która meżnie z nieprzyacieliem, lubo w małey liczbie, czyniela. Possilkowa tesz rotha pana Przyemskiego społem s panem Skarpkiem także przes liod skoczyla, y wzieli w teł dobrze liudzie, tak, że na tamtym pobojsku stho y dziewięć człowieka ubitho. Tym czasem Miessoied s Kosseczkim ieli s the stronę nastempować, alie nie tak skoro, iako beli przedsiewzieli, y iezda wengierska bela za kosciolkiem dlia posilku piechoty, tam starła się piechotha wengierska, starli y iezdni naszy s nimi, y legło Moskwy niemało, a zwłascza nad szanczmi y w owym piecysku, gdzie cegłę paliono, pełno trupow beło. Tych s gory, czo dali się beli udali ku obozu, niemało się ich spusczało pod brzeg rzeki na liod, alie y tam wczasu nie mieli; za pieniądz posilkowa rotha s Sarnaczkim porucznikiem rothy pana Gosthomskiego, rzeką się beła udała pod brzegiem ku miasthu y one gromiela. Mni nie zostało na placzu, nad trzy stha człowicka, okrom rannych, bes ktorych nie moglo bydź, y więzniow, których iest kilka dziesiąt; z naszych chwała Bogu iedno Grodzki liegl, a Kobor Ferreus węgrzyn, Piąthkowskiego tesz z rothy pana Gnieznienskiego nie dostaie; nie wiedzieć, iezli ubith, iezli pogiman; iesth kielkanaście rannych, alie nie szkodliwie, telko sam nieborak Orynski na Bożym smiełowaniu. Zaczynala się tha potrzeba własnie w then czas, kiedy komornik pana woiewody Braczławskiego wsiadał ku Waszmościam. Tey nocy czycha Uchrowieczki s Pilchowskim porucznikiem pana Gniewozewym, s Koszyńskim moim porucznikiem y s panem Gostinskim na nie, iezli będą chcieli ciala bracz. Oglądaiącz się na tho, aby iescze Waszmościam wathpliwość iaka nie została, którąby the tractati zwlecz mogła, tedy przychodzi mi na pamięć tho, co mi tesz Iego Mość pan woiewoda Braczlawski przypomnial w pisaniu swoim, okolo przysiępi Królia Iego Mości y Moskiewskiego, iezli żeby się Moskwa na thym zaparla, aby pierwy poslowie Królia Iego Mości iachali Moskiewskiego słuchać przysięgi, tedy oprzeć się, aby do Krolia Iego Mości pierwy Kniasz poslal, przekladaiącz, że na prożbę papieską to teras Król Iego Mość uczyniel, że thu do Zapolia posły swoie poslal, y ieżli na thym

stanie, iusz tak będzie dobrze, a ieżli nie, tedy może się tho medium podać, aby na pewny ieden dzień, verbi gratia — na Boże wstąpienie, albo św. Ian stawieli się naszy posłowie w Smolensku, a iego versy (sic), a pothim żeby iachali dali, naszy do Moskiewskiego, a Moskwa do Krolia Iego Mości; tak oba rowno zostaną każdy przy swoicy powadze, acz Krol Iego Mość nie trwa o powagą, iedno żeby czo nawięcy wziął; a chce-li tesz Kroliowi Iego Mości puscić Opoczkę y Siebiesz za tho, żeby Król Iego Mość do niego wprzod posłał, tedy może na tho Miełość Wasza pozwolić. Boże dai tho, by się then żarth w prawdę obrociel; iuszbym y ia na iednym s tych poprzestać raczeł, alie żarth na stronę odłożywszy, iusz Waszmości y thę controversią uczyńcie tham wedlie zdania swego, wiedząc intentię bydź thę Krolia Iego Mości, że się radni bawi rzeczą, a niż dymami. S tym etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dia 4 Stycznia, 1582.

191.

LITTERAE AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine clementissime! In eventum hunc novum annum, ut Maiestas Vestra Regia prosperum habeat, Deum optimum maximum precor; cujus primordio Majestatis Vestrae Regiae pro futurae deinceps felicitatis auspicio, hunc non malum nuncium impertior, — hodie ad Pleschoviam non leviter castigatum esse hostem Majestatis Vestrae Regiae. Res sic facta est: cum dixissem diem praeteritam 29 Decembris cogendis pabulatoribus, eam rem pedites quidam profugi Schijscio indicavere; is putabat rem ita se habere, tamen ut catus homo, die haesterna et nudius tertius, saltim copias ad murum ostentabat, nec longius promovebat; egixeram ego superioribus diebus, nequisquam congrederetur cum hoste, sed ut illi cederet; et quantum potui, continebam in castris militem, atque heri etiam ipse, cum numerosi hostes starent in glacie et alii ad munitiones Ungarorum, et aliqui tam equites, quam pedites progressi essent versus hostem, eos ex instituto cedere jussi, ut hostis longius progredi asuesceret. Itaque ratus robur exercitus jam motus, reliquias saltim aliquas mansisse, oprimere eas instituit; cum equitatu non abundaret, oppidanis, quicumque equos haberent, ademit, auxitque ad aliquod centenos

equitatum; hodie vero rem tentandam ratus, prius exploravit, quae ultra flumen Wielicam essent nostrae excubiae: cum animadvertisset parvas esse, emisit ducentos equites, qui ulteriore ex parte a via Pieczarensi in nostras excubias impetum darent, partem etiam peditatus cum duce Michaele Sczudoff per glaciem transmisit ad viam usque, quae est trans flumen Wielicam in convalle post ecclesiam, volens nostros utraque ex parte concludere, hoc consilio, quod putaret excubias nostras, quae essent ad castra, transituras flumen ad operam ferendam suis, interim vero castra nudaturas, atque sic recte impetum fieri posse in castra, aliis omnibus imparatis, ut putabat, arbitrabatur; quo instituto, emissit, praefectis Michaele Kossecki, Hrehoro Mieszoiedow, Constantino Paliwanow, omnem ex arce peditatum, qui partim per glaciem, partim ex Pocroviensi turri, qua fuerunt munitiones Ungarorum, et per portam, Wielicam tendendo ad flumen, qua munitiones fuerunt Polonorum, tendebant. Inde expediebat equitatum reliquum, qui peditatum a campo tueretur. Et factum est quidem ita prorsus, ut existimabat. In illis excubiis ultra flumen erant triginta equites domini Gnesnensis, quibus praeerat Orynski; itaque Skarbek cum reliqua turma vix ex ripa non ruens per praeceps in flumen, per glaciem in adversam ripam contendebat, et cum eo dominus Krethkowski, legatus rothe Przijemsziącz (Przyemscianae), qui per vices, ex instituto meo, ad ferendam opem excubiis cum aliquot aliis turmis paratus, subito ex castris moverat; super castra etiam aliae, quod futurum non sperabat Szhujski, subsidiariae turmae subito successere. Ac Skarbek quidem et Krethkowskiey peditatum illum trans Wielicam a tergo clausum sternebant; illi etiam stationarii, alia ex parte, magis adactis equis, peditatum hostilem caedebant, cum equitatus hostilis celeriter in glaciem sub arcem se recepisset; ex altera vero parte cum alii, tum Ungari versus munitiones procurrere hostium, pars se sub ripam fluminis demittere, ubi commode Sarnaczki cum sociis per glaciem currebant, atque eos, qui deficientes se infra ripam in eum improviso inciderent, caedebant. Ultra flumen strata hostium corpora numerum centum et novem; in glacie dicebantur esse non pauca; supra munitiones Ungarorum etiam magnus numerus; ita ut existimem non minus, quam ad trecentos in campo occubuisse, praeter saucios; captivos supra triginta habemus; si necessitas non fuisset allata juvandarum subito excubiarum, quae duabus

ex partibus ab hoste claudebantur, unde etiam opus fuerit aliis in particularem non differre, longius ivisset hostis et maiorem damnum cepisset. Hac nocte Uchrowieczki cum suo peditatu et Pilchowskiey cum turma domini Gniewosz, cujus est legatus, ac itidem Kossinski meus legatus, et idem dominus Gostinski intenti erunt in eos, si qui ad colligenda corpora, quae illorum consuetudo est, ex arce exibunt. Ex nostris cesus est Grodziecki, commilito domini Gnesnensis, non in praelio, in quo strenue certe rem gessit, sed iam supra castra revertens, ictu tormenti, et alter quidam nobilis commilito Piątkowski; desideratur Orynskiey, in sclopetarios innexus et rem fortiter gerens, ictus sclopeto in latus; vix credo miserum superstitem fore; reliquorum levius vulneratorum nomina mitto in scheda Majestati Vestrae. Ex Ungaris audio Franciscum Kobor occisum esse; de reliquis credo certiorem redditurum Majestatem Vestram Illustrem Dominum Balthazarum Batori. Pacem existimo cogituram (coituram), etsi legati hostis identidem alios atque alios scrupulos injiciunt; crederem illos haec omnia per speciem agere, ducendi temporis causa, si illis hoc expediret, sed quod expediat, non video, cum, dum de illorum copiis exploro, nullas tantas aut Novogardiae aut Smauritiae cogi intelligam, quibus nobiscum rem gerere possint; existimo id verius esse, quod omnes captivi et exploratores narrant, illum apparatum in Suecum fieri. Non mirum certe est, etiam si serio agant de pace, illos identidem subsistere et haerere, et Livoniae, qua excedendum est, intueri, tanquam illos, qui Albam Romam pellebantur. Etenim haec provincia, si unius esset, merito possit praeponi alicui regno, in qua occupanda jam viginti aliquot annos Moschus fatigatur, ejusque causa regnum suum, tum milite, tum colonis exhausit atque illud ad eam inopiam et vastitatem, quae nunc est, redegit. In eum igitur eventum, si pax cogibit (coibit), mature Majestas Vestra consilium capiat et provideat, quae providere, nulla interposita mora, necesse est, ac praesertim de instruendis arcibus, quae recipientur, commeatu et apparatu bellico, item, quae lapsa sunt et corrupta ab hoste, restaurandis. Cum vero exercitus ducendus sit in Livoniam, si in illa provincia nunc adeo famelica miles commeatum non habebit, unde petendus erit. Ego quidem ea, quae pro tempore a me procurari poterunt, procurabo, tum mittendo ex hoc exercitu militem, tum quicquid hic est apparatus bellici, in aliquas arces dispensando. Sed pro omnibus haec satis non erunt, et amplius in

diuturnum tempus; haec a Majestate Vestra diligentius providenda sunt. Exercitu, quali opus erit, melius Majestati Vestrae Regiae censere potero, cum ero in re praesenti; jam tamen et hoc Majestas Vestra praemeditetur, et de hoc, quod habuerit praemeditatum, me certiorem reddat. Equitatus Polonicus praemonet de pecunia, et certe illis promissum est hujus quadrantis stipendium in ante diem futurum Purificationis, quae jam instat, et nisi solvatur ad dicam: nullo modo, etiam si cuperent praefecti commilitones, retinere poterunt, premuntur enim certe non uno genere incommodorum et aerumnarum, et hoc illis graviora haec incommoda atque aerumnas faciet, quod aliis videbunt allatam pecuniam, sibi vero non. Supplico igitur Regiae Majestati Vestrae, ut pecunias, quae collatae sunt ad calendas Ianuarii Warszaviam, et eas, quae ex Prussia adferentur, in eum usum destinet, et ad exercitum quamprimum mitti curet. Diu certe deinceps Majestas Vestra Regia alacribus illorum studiis uti poterit. Supplico Majestati Vestrae Regiae, ut Majestas Vestra Regia designet aliquem, qui exercitui in Livonia praesit, nam ego in Livonia diu subsistere non potero; urgeor vitio sthomachi, cui nisi mature obviam iero, sentio me aliquem graviorem morbum contracturum. In Poloniam quamprimum me reddere opus est et valetudinem curare; etiam si pars tractationum in irritum recideret, vel si mihi moriendum est in Moschovia, ut recipi subsistam, quo ad opus fuerit. Sed hoc novum opus est: misso, ut credo, Bielavio ad recipiendas arces — Novogrodecum, Marienburgum, Marienhausium, Resiciam, Luceonum, atque aliquo alio ad intermedias, ipse progrediar per Derpatum, Laisium, Felinum ac Pernoviam usque, si manet superstes, et si quae rei recte gerendae occasio offeretur, eam non negligam, sed tum brevi post, acceptis a Majestate Vestra litteris, primum Rigam, inde vero in Lithuaniam ac Poloniam me referam. Commendo me ac mea servitia in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleskoviam, die 4 mensis Ianuarii, anno 1582. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus et servitor Ioannes Zamoiski.

Cedula iisdem litteris inserta.

Nudius tertius allatae sunt ad me litterae a Maiestate Vestra Duneburga per cosacos. Tabellarius Moschoviticus, de quo scripseram, remissus

*

est a me Zapoliam ad legatos; Possovinus litteras, quas ad illum scripsit, ostendit Zolkiewio; quarum is capita, dictante Basilio, praesente Possovino, connotata attulit, ea Maiestati Vestrae remitto. Video non satis illi placere haec hiberna militum Maiestatis Vestrae in Moschovia. Nec pecunia, nec merces ulla adhuc allatae sunt; cum afferentur, ita dispensabuntur et administrabuntur, ut Maiestas Vestra praecipit. Rogo vero, ut Maiestas Vestra Regia solutionis aequitatus Polonici rationem habeat, quibus stipendium quadrantis istius, ut est constitutum, prorsus est persolvendum ante diem Purificationis. Militum omnium, qui me inscio ex castris profecti sunt, mittam Maiestati Vestrae nomina, ut eos Maiestas Vestra cittari iubeat, nam quidem sunt, qui, etiam criminibus comissis, profugerunt, declinando iudicium; rogo nullas excusationes Maiestas Vestra admittat, nisi quis litteras meas ostendat. Speculatores quidam mei redierunt ex Livonia, qui renunciarunt mihi Pernoviam nec captam, nec obsessam esse, spargi tamen famam, quod exercitus Sveticus obsessurus sit Felinum. Dicunt exercitum Sveticum non in villis, sed Revaliae hibernare. Ferunt Svecum opera Christhophori Mecklemburgensis parare sibi nova subsidia in Germania. De Vielisio ac Siebiezo scripseram ad Dominos legatos, ut ita intenderentur transigere, ut maneat penes Maiestatem Vestram Vielizium, Siebiezum penes Moschum; si vero intra vertentem annum posceret Maiestas Vestra a Moscho pro Vielisio Siebiezum, tradere teneretur; rescripsisse: priusquam meas accepissent litteras, venisse hoc idem illis in mentem et diligenter contendisse, sed obtinere non potuisse, ut res ampliaretur, sed ursisse Moschos, ut statim concluderetur, ut unus alterum penes Moschos maneret aut Vielisium aut Siebiezum. Conclusisse igitur de Vielisio atque illud mansurum esse penes Maiestatem Vestram. Ante quindecim fere dies venere Scholi infra centum, credo ad octuaginta, Pieczaram. Iam necesse erit, restituta Luco, Zawolocia ac Newlo, maiorem curam Polociae habere. In primis sollicitus sum de commeatu, quo arces istae Livonicae, quae a Moscho recipientur, instruantur. Iordan fuit sub Novogardia, sed nec rei gerendae, nec insignis ullius captivi nanciscendi occasionem habuit, etsi summam adhibuisset diligentiam. Mosci nocte illa post cladem non se commoverant, postridie mane aliqua cadavera tollere voluerunt, sed dum duos saltim turmae domini Lesniowolski equites vidissent, (turma vero reliqua

in proximo convalle erat) trepidi in arcem refugerunt. Misi hodie, concedendo illis, ut ea libere auferent et sepelirent; et illi quidem, quibus hoc primum dictum fuerat, laetis animis hunc nuncium accepere: «quandoquidem in quid estis tam pii et christiani; referemus hoc woiewodis; post duas horas revertimini»; cum reversi essent, respondere: se illos, qui interfecti essent, parvi facere, dicerent aliquid aliud ac si nuncium de pace inter principes accepissent; nostri respondere se nihil de pace nunciandum illis venisse, nec de ea scire; corpora, quod illis traderentur, humanitatis et christianitatis nostrae signum esse, illorum animas, qui insepulta suorum corpora sinerent et nostram humanitatem contemnerent, paenas sensuras. Iterum revocati ad colloquium, cum nihil illis aliud, praeterquam de sepultura cadaverum nunciarent, et illi in eandem ut ante sententiam responderent, aequos, ut redirent, converterunt, illi in nostros contra fidem grandinem globorum ex sclopetis (nam de proximo loquebantur) proiecerunt, atque etiam barbatas et tormenta exploserunt; neminem tamen per Dei gratiam laeserunt. Tres erant: Zolkievicus, Theliathowski et familiaris meus Zaviszа; unum saltim Zaviszam ex schlopeto attigerunt, sed cum globus pellem pardi transiisset, arma ferrea non penetravit, sed saltem contudit. Fieri potest, si Deus voluerit, ut violatae fidei paenas dent. Credo ego Szuiscium timuisse, ne, illatis tot cadaveribus, animi populi consternarentur. Miesoiedovus cecidit in praelio, deiectus ad munitiones ex equo, in quo ex instituto Moschorum peditatum promovebat, a Francisko Turi et a quodam Ungaro confôssus. Id ita esse, collatis omnibus signis, de quibus me hoc vespere Illustris dominus Baltazar certiorem fecit a Nicolao Szrzesnioff, centurione, quem cepit commillito domini Potoczki. Colligo praeter hunc centurionem et tres boiarorum filios; alii omnes captivi pixydiarii sunt, quorum aliquot si nunc ad Maiestatem Vestram misissem, non tam celeri cursu Pruski potuisset ad Maiestatem Vestram contendere. Livonicarum vero arcium provisio moram non patitur. Commendo me meaque servitia in gratiam Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 6 Ianuarii, anno Domini 1582.

192.

LISTHL MOSKIEWSKIEGO DO POSSEWINA SUMMARIUS, KTORY PAN ZOLKIEWSKI S IAMY ZAPOLSKIEY PRZYNIOSL.

Oznaimuię, że wzioł listh od Possewina, który do niego pissal przes Baziliusza slugę swego etc. Oznaimuie, że poslom swym zlieciel okolo stanowienia pokoiu; a ysz mu tesz Possewin dal znać, że Krol zosthawuie woisko przy hethmanie kanczlerzu woiewodzie Zamoiskim, a Bathora z liudzmi Ucherskimi y Filona na Lukach, y o nowym woisku znać daie: a tak żeby żalowania iego nie zabywał, a do pokoiu krolia namawiał, tak żeby woisko s sobą zwiodl, powiadaiącz przy thym, iako pragnie braterskiey przyazniey s kroliem Iego Mością.

A iezli się w czym miedzy posly sporka sthanie, żeby się obeslać do trzech albo do 4 niedziel, a w tymże mieyscu, aby od niego okazu (odkazu) czekali.

Nieslychana rzecz, że pod tractati krew liudzie krolewscy przedsię przeliewaią. Czo sam Possewin ma rossądzić, iezli to tak ma bydź.

Żeby Possewin pissal do krola, yszby woiska zachamował od przeliewania krwie.

A posłom żeby tesz krol roskazał nierosieszdzać się, ażby pokoi uczynili.

193.

SCRIPTA RAPTIM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO, NON CONCLUSIVE, SED UT AMPLIUS DISQUIRANTUR.

Si pax coibit cum Moscho, videndum in primis est, quomodo arces Livonicae, praesertim Moscis et Suecis finitimae, providendae sunt tormentis, pulveribus, globis, tormentorum directoribus, commeatu, peditatu, aliquo equitatu; quomodo quae lapsa in iis sunt, restituentur, cum non integra omnia hostem redditurum certum sit, quemadmodum nec nos ipsi omnia integra in arcibus reddemus. Hae vero arces finitimae Moscis erunt: Lucen, Rositen, Mariemborg, Marienhausen, Novogrodek Livonica, Derpatum et Sereneseum, nisi interceptum sit a Suecis, etenim novem milliaribus tantum distat a Narva, supra hoc ipsum flumen versus lacum. A Suecis

vero hae. Lais, Felinum, Pernovia, nisi intercepta iam sit, et forte aliquae aliae parvae. Opidum autem Narva quinque milliaribus a mari distare dicitur. Deinde vero multa impedimenta sunt in provincia, de quibus tollendis necesse est diligenter cogitare. Omnes passim studiis feruntur ad Svecum; de Magno magnum dubium; etsi vellet esse constans, tum non posset, quoniam eius rationes non constant; quas arces habuit, eas hominibus externis dubiae fidei omnes oppigneravit, qui etiam sub hoc tempus colonos ditionis Felinensis et Derpatensis magna ex parte parere sibi adegerunt, quos cum retinere deinceps non debeant, fortasse et ipsi rebus novis studebunt, ac in eos, qui illis lingua et nationis communione et morum similitudine coniuncti sunt, oculos convertent. Diringius vero male sibi conscius; an bene sit acturus, incertum est. Nobilitas vero tentatur a Sveco, propositis, ut audio, edictis, quibus, ut redeant ad suas possessiones quasvis hortatur, restiturum se promittens non solum, quae ipsi possedissent, sed quae parentes et avi. In contrarium vero spargitur falsus rumor, Maiestatem Vestram omnes pristinos Livones provincia eiecturum, eorum possessiones externis hominibus ac in primis Ungaris divisurum. Haec cum ad gentis et linguae eiusdem vinculum invitamenta accedunt, haud dubium est magnopere illorum animos commoveri. Qui vero arces aliquas possederent, vel propterea, quod in aqua turbida piscari minus sunt assueti, malent duos, quam unum dominari in Livonia. Ac nescio, an omnes etiam, qui Maiestatis Vestrae arcibus praesunt, cum adhuc verbo saltim fuerint hae arces Maiestatis Vestrae, fructibus ipsorum, summa cum faciendi, quid vellent, et alios tractandi, ut placeret, potestate, laetabuntur cogi se in ordinem et ad aliquam disciplinam et obedientiam redigi. Quod vero attinet ad colonos, etsi illi proposito edicto de imminuendis operis et mulctis abrogandis, quibus nimium torquentur, laetari poterunt; tamen ex altera parte, dum prementur a milite, omnem hanc laetitiam amittent. Videat igitur Maiestas Vestra, quae malis hisce remedia possint adferri, etsi ego existimo reliquis de rebus omnibus praeter Svecum in ipsa provincia in re praesenti melius statui posse et deinceps in diligenti exploratione omnium ac consiliis, quae ex tempore capienda erunt, posita remedia horum morborum esse, praeterea vero in ipsa aequa ac humana ac prudenti administrationis ratione.

Inde sciat Maiestas Vestra Regia, nec Derpati, nec Pernaviae, nec ullo

in oppido Livonico Moschoviticae ditionis ullum futurum esse oppidanum, quod, priscis oppidanis in servitutem abductis, ea Moschus suis Moscis replevisset; credo repleta iri oppida publicatione aliquarum libertatum advocatisque Hollandis et aliis id genus hominibus; interim tamen hominibus maioribus praesidiis illas civitates finitimas tueri necesse est.

Ineunda etiam est ratio, quibus institutis, quibus legibus gubernanda sit illa provincia, qui ad consilia, qui ad iudicia adhibendi, qui magistratus constituendi, quibus in omnibus nec praetereundos esse prorsus existimo Livones, nec etiam omnia illis solis praemittenda.

Quod attinet ad iudicia, illis magna cum sua calamitate diu iam carere dicuntur. Meminerit Maiestas Vestra Regia in privilegio ducis Curlandiae, a divo Sigismundo Augustho dato fuisse, quod qui ab illo gravarentur, ad conventum ordinis equestris, qui instituerelur in Livonia, illis ius esset provocandi; id in privilegium etiam Maiestatis Vestrae ex privilegio divi Augusti translatum est. De conventibus igitur etiam huiusmodi constituendum est, et huiusmodi in quibus aliqua subsidia, procedente tempore, ad sublevandas necessitates publicas peti possint; inde arbitror nec Rigentes quidem ab hisce conventibus semovendos esse.

Item videndum de arcibus, in quibus defensio totius Livoniae posita erit, propterea que revisio illarum necessaria est, descriptio etiam possessionum ac omnis viciniiatis, ut ex se ipsae sumptum et in aedificia et in omnem aparatum bellicum habere possint, ne quicquam in posterum ab illis possit abstrahi; praeterea vero etiam aliquae ditiones intermediae, quae habeant commoditatem fluminum ac navigationis, unde perpetuum vectigal illius provinciae sit, designandae sunt, quaestor aliquis constituendus.

Iam ultimum negotium de Sveco: si res non differetur, clamabunt fortasse aliqui, non publico consilio, sed privato, bellum motum, quanquam non movetis bellum, qui sibi eripienti aliquid resistat et illi, qui fraudulenter arces reipublicae invadit; progressus Maiestatis Vestrae contra tyrannum Moschum, cum auctor belli fuisset, retardavit, victoriarum Maiestatis Vestrae et nationis Pollonicae et Lithuaniae famam corrumpat; sed tamen procul dubio, erunt, qui bellum ante decerni in comitiis opportuisse criminabuntur; si vero differetur: et alias fortasse arces occupavit et, cessante Maiestate Vestra, ad studium rerum novarum provinciales concita-

bit; et enim ferunt et nunc Gardiam spargere: assensu Maiestatis Vestrae ista per Svecos in Livonia geri, facile Maiestates Vestras tanquam affines transacturas fratrem regis Svetiae Carolum, cui Livoniam traditurus sit rex Svetiae; si opus fuerit, Maiestati Vestrae vel homagium etiam facturum, ut faciat dux Prussiae. Quae vero nunc magis firmat, magis prima veris navigatione firmabit milite, commeatu, apparatu omni, ita ut deinceps diu, pro recipiendis arcibus, ademptis insudandum esset, quod facilius celeritate ipsa perfici posset. Quid vero, si interim Moschus Narvam occupabit, aut quid in contrarium, si receptis ab illo Narva, Iwanogrodo et Moschoviticis arcibus, pacem illi dabit?

Quod vero attinet ad belli cum Sveco administrationem: primum, ut dixi, celeritate opus esset, ut si fieri possit, mature equitatus eius omnis opprimeretur, quo ille amisso, difficile alium compararet, etenim Svetia non abundat equitatu. Inde statim castrum Albi Lapidis castellis esset obsidendum, et Pernovia ipsa, si quod adsit, interim caperetur, facile enim per se liquet, cum tam cito bene commeatu istas arces instruere non posse, oppugnare vero in has arces maioris operis esse et apparatus, cum sint bene munitae.

Interim Maiestas Vestra conqueri posset, apud communes affines — marchionem electorem et marchionem Anschpachum de iniuria illata, de impedito omni cursu belli Moschovitici; si Deus iuvaret, equitatu hostili profligato et famae suae ac nationum nostrarum Polonicae et Lithuanicae satisfaceret, et deinde facilius cum illo per tractatus agere posset, ad quos ego mallo adhiberi a Maiestate Vestra quosvis alios, quam Franco-Italum, licet Iesuitum.

Deinceps ad bellum gerundum ista requirerentur: peditatus et bonus et numerosus, et qui usum irruptionum in arces muratas habeat; tormentorum bonus apparatus ac globorum et pulverum, ita ut si res, adigendo ad famem, non succederet, binae arces et Pernovia et Albus Lapis, vel si Pernovia non veniet interim in eius potestatem, Narvam unam oppugnari posset; item commeatus, cuius etsi erit maior difficultas in Livonia, ob arctiorem pabulationem, tamen subvectio a Riga et Dvina facilior erit, ac etiam vel a Gedano ipso mari, si qua ratione securitas a classe Svetica procurari poterit.

Equitatum non puto tantum alendum, quam tum ad bellum Moschoviticum, praestantiorem tamen seligendum et iusto numero relinquendum, neque enim hostis vel minimus parvifaciendus est. Praeterea vero hic idem equos, possessiones et suburbia Renaliensia (Rigaliensia) populari poterit, et hisce incommodis, propositis viribus Rigensium, altera ex parte et aliquibus aliis incommodis ad communionem cum reliqua Livonia adigere, ut taceam, si Moschus ad Iwanogrodum veniet, Narvam parvo cum equitatu non esse obsidendum.

Quod attinet ad sumptus belli, urgendum tributum novum in comitijs, item tributum anni futuri iam decretum, in eum usum convertendum; tentandum forte esset, an turmarum praefecti pro debitis suis, nisi aliunde solvi poterit, possessiones in Livonia accepturi sint, et si nolint, an reperientur, qui emant. Praeterea vero ne Maiestatem Vestram impediat solutio debitorum, quod iam ante in castris admonui, mittendum est subito ad principes de prorogatione diei solutionis.

Frumentum vero omne cum avena in eum usum asservari Maiestas Vestra iubeat, quodcumque messum est Grodnae, Olithae, et id aut Michaliscum aut alibi quam proxime ad Duinam convehi curet. Praeterea vero et id quidquam Marienburgi natum est, ut vel Regiomontum, et inde in Lithuaniam, vel inde mari, si tutum erit, Rigam aut Pernoviam, si Maiestatis Vestrae potestatis erit, duci possit. De pulveribus ac globis iam aliquid Maiestatem Vestram Gedani tentasse, persuasum habeo, si Gedanensium opera cito coëmi et conduci poterunt. Iam videat Maiestas Vestra Regia, si qua ratione Moschus, pace facta, ad eum persequendum armis incitari possit, ut scilicet Maiestas Vestra Regia scribat ad illum, distenturum se eius vires in Livonia, de commerciis, maris Baltici commodis, utraque ex parte conditionibus, ita ut illis non privetur, transacturum: — pelleret eum ille arcibus sibi in Moschovia ademptis, et in Filandiam arma promoveret, sinumque maris, quae ostium Wolchowae fluminis est, amplecteretur. Si opus foret, aliquem equitatum Maiestatem Vestram cum exercitu eius coniuncturum, animadvertendi causa; in hominem affinitatis et veritatis oblitum, qui ipse Regiam Maiestatem Vestram ad bellum Moschoviticum incitasset, inde vero defraudasset, ipsi Moscho tanto principi perquam ignominiosum futurum in regulum, totius christianitatis ac orbis reliqui,

omnibus imbecilliorem pro susceptis iniuriis, non animadvertisse. Videndum praeterea, an Danus ad societatem aggregari possit, ut alia ex parte desertum regnum Svetiae, contractis viribus in Livoniam, invaderet et classem illam, quam semper etiam tempore pacis paratam habet, urgeret; quo Maiestati Vestrae nihil certe commodius accidere posset: hoc solum timeo, ne praemium belli vicum deposcat. Videndum tamen, an non satis sit isti vicum, quam alteri fraudulento et urbes et arces concedere; hoc tamen ab initio tentandum esset, an non satis haberet, si illi promitteretur, Maiestatem Vestram sine illo pacem non facturum; si quid communicandum esset cum Dano, per Farensbegium communicandum foret. Causam belli haberet, tum vicum interceptum, tum etiam maris commertia impedita etc.

Fortassis etiam non alienum esset, si civitates maritimas tentare vel per Gedanenses vel per Danum, sed hic cautione maiori opus est etc. Venit mihi in mentem quaerere, an Sveco suscepto belli, ditionibus Maiestatis Vestrae Regiae, aliis etiam in locis praeterquam in Livoniam aliquid incommodi afferre possit, et primum intueor in Prussiam Maiestatis Vestrae et Ducalem; ducalem credo non attinget propter Marchiones; in Maiestatis Vestrae Prussia de Puczko agitur, de Elbingensibus, de Gedanensibus ad tuendum Puczkum haud magno praesidio opus erit. Elbingenses etiam angustias accessus ad Habum providere opportebit, quanquam ea res ad ducem Prussiae quoque spectabit; Gedano oculum ne effodiat, an timere habeam, ignoro, sed certe et isti non sunt adeo infirmi, ut interim vero commertia secura sint, efficere, si volent, poterunt per Danum et civitates Ansae, quorum alterius portorium aliarum commoda aguntur.

Lorichius technarum istarum administer Gedani non est sinendus; detinendus est, si ad bellum res inclinabit.

Iactant Sveci per Livoniam regem illorum pactum esse cum Tartaro, ut si gerant bellum contra Polonum, is regnum Poloniae altera ex parte invadat; eius rei causa legationes a Tartaro in Szuetiam missas. Scio Tartarum magis promptum ad accipienda munera, quam ad auxilium ferendum, praesertim cum domi etiam turbatas res habeat, et, occluso aditu per Poloniam, non tam brevi itinere ad se munera defferri posse ex Svetia videat; tamen ne hoc quidem silentio praetereundum esse putavi.

Haec Maiestas Vestra diligenter considerabit, cum praesertim iam

iamque, ut credo, intelliget eventum comitiorum particularium, iam iamque etiam a consiliarijs litteras ex Polonia acceptura sit, ex quibus intelliget, quid de Sweco censeant, cum iam diu Maiestas Vestra de eo per litteras ad illos retulerit.

'194.

LITTERAE AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Orynski miser obtestatur me, iam fere animam agens, ut Maiestati Vestrae Regiae supplicem, ut Maiestas Vestra fratris eius rationem habeat. Solicovius item scripsit modeste de archiepiscopatu Leopoliensi; video certe inter alios huius rationem merito posse in primis haberi. Baranovius, ut dignitate secretariatus, quae magna fuit semper hoc in regno, auctus est a Maiestate Vestra, ita etiam proventibus aliquibus est augendus, ne videatur Maiestas Vestra inter tot reges sola pannosum secretarium maiorem habere. Dignetur igitur illi Maiestas Vestra Solicovio evecto ad archiepiscopatum, concedere scholastiam Lenciciensem, nam, dum aliquid aliud expectandum est, interim quomodo se tollerabit. Mortuus est etiam quidem in castris scriba meus Mosciezki, qui molendinatorias mensuras habuit molarum in Mosciezka, quibus illi pater cesserat, est homo decrepitus. Supplico, ut illi Maiestas Vestra has mensuras confirmet, et eum in integrum restituat. Habuit item advocatiolam in eodem oppido, quam supplico, ut Maiestas Vestra pro aliquo decurione peditum manco, ex ictu globi facto, servet, etenim huiusmodi sunt plerique. Cum in castra allatus esset nuncius de morbo Domini capitanei Hrodlensis, retuleram ad Maiestatem Vestram supplicando de capitaneatu Hrodlense pro Domino Belzeczki aulico Maiestatis Vestrae, quod et nunc iterum peto. De Dolina-altera eiusdem praefectura monitus sum a quibusdam militibus, quibus spem feci, ut promisserat Maiestas Vestra rem ad missionem exercitus dilatam iri. Dixi etiam me supplicasse Maiestatem Vestram pro affine meo Domino Wlodek, sed, allato alio nuncio de capitaneatu Cam·necense, commutasse petitionem. Rogo igitur, ut Maiestas Vestra pro aliquo ex praesentibus nunc ad Pleschoviam hoc in bello Dolinam hanc retinere velit. Dominus capitaneides Lucensis sup-

plicat Maiestatem Vestram de succamerariatu Lucense pro Matia Woroneczki, consanquineo suo. De subiudicatu Cracoviensi, si placebit Maiestati Vestrae, gratificabitur Domino palatino Cracoviensi, et si cum sim capitaneus illius loci, ex gratia Maiestatis Vestrae, propter servitia Maiestatis Vestrae, fortasse me necesse esset istic mihi, ut ille dicebat in comedia.— facere populum, sed nunc cedo Domino Palatino. Quae omnia et me ipsum commendo arbitrio et gratiae Maiestatis Vestrae Regiae, Domini mei clementissimi. Deus diu conservet Maiestatem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Ianuarii, 1582.

Cedula iisdem litteris inserta.

Nescio, quas villas Orynski miser a Maiestate Vestra impetraverat, dignetur Maiestas Vestra eas fratri ipsius concedere, qui et ipse nunc in castris adest, militat in turma Domini capitaneidis Lucensis; pro Grabskio multi milites petunt, quod excursionibus equos amisisset, et ante et nudius tertius, duos, atque etiam eum poliorem, quem habebat et cui insidebat, ita ut amisso equo, pedibus rem gerere cum hoste necesse haberet; ut Maiestas Vestra illum gratia sua relevare velit. Moscicius scriba cancellariae, pro cuius patre peto, hic in castris mortuus est.

195.

LISTH DO PANA KUCHMISTRZA KRÓLA IEGO MOSCI.

Moy laskawy Panie kuchmistrzu! Nowiny iako od Pana Braczławskiego..... vide supra in litteris de datha 4 Ianuarii. Acz Moskwa y tak y siak wierci, alie iusz iednak nacheliclo się do pokoiu, a tho nawiętsza, ysz iusz z Inflanthski ziemie wszycki Kroliowi Iego Mości wieszdza; — nie dziw, że y na tym y na owym poslom się kazal zaszadzać, musi mu przychodzić, iako onym Albanom, których pendzono do Rzyma, Albę, ktorą beli przywykli, paliono, często się nazad oglądać; bo ieszczem ia bel w szkole, kiedy, iako Waszmość pamiętasz, poczal tij ziemie dostawać, y w dostawaniu tij ziemie tu, mocz iego, która bela tak wielga przed tym, kliasla; tu ryczerskie liudzie, thu czerń y pocholhę pendząc z żywnością y z dzialy, potraciel, y takie pustki z ziemie swoiey wlasnij uczyniel, iakie teras są.

Bendzie przecie za laską Bożą za nasze sthało, s zamkow wziętych tak rok, Wielisz przy nas zostanie, bo mi bel Król Iego Mość kazal, nakonice Zawolocia y Newlia ustąmpić, czom oznaimiel PP. poslom, gdy inaczy nie moglo bydz; mieli tho roskazanie poslowie, gdzieby Król Iego Mosc woisko odwiodł, nic nie zawierać; rozumial, że mu iescze liepi belo patrzac pogody swy y iakiego przypadku asz do Augusta, ktorego asz nowy expedycij spodziewal się, albo więc rozerwania iakiego miedzy nami u radach y przedsięwzięciach naszych. Znamienitha snać tho ziemia Inflanczka, lecz iescze w ni na przeszkodzie nam szwagier, iako przedtym w tel nas pogody użel, tak s strony iego dzieią się rosmagithe practyki, y podobno poprzedzi nas do tych zamków, czo ie dzierzy; leć Possovin ma nadzie, że ich poiedna; na tho czyha, ilie baczyć mogę, aby przy Szweczkim Inflączkie zamki się zostały, a Iwanogrod y zameczki za Narwą aby wrocieł Moskiewskiemu. Proś Waszmosć pilnie Królia Iego Mości, aby w the rzeczy weirzał, któremu około ty ziemie Inflączki sterminowawszy posylam; siela Iego Królewskiey Mości na thym należy. Sam klopothu mam poczęści w woisku, czo Waszmość iednak miey sam czicho przy sobie, a Króliowi Iego Mości y panu Ferensowi dlia przestrogi telko powiedz, ysz mordy y swawola dzieie się od tych liudzi liekszych narodu Wengerskiego, iednak moglby tho zachamować; tho iusz mimo tho, że w piczowaniach się biią, sieką, alie y niektórzy naszy skarzą się, że ich imaią y okóp pod nimi biorą; więcz rosboistwa wielkie w obozie po noczach; stała się wielga szkoda Pakoszewi, panu woiewodzie Braczlawskiemu, któremu srebro wszytko wyłupano, alie tho iescze occulta; tho clarius, ysz gdy onegda w nocy Niemiecz iakis Soboczkiego zabieł podlie bud Wengierskich slugę nieiakiego Trścieńskiego kupca, w nocy piącz s nim, zaczym Trścieńska krzyknela, zbiegszy się tham Wengrowie, poroszarpywali wszystko, czo mial then Trścieński, ni telko pieniadze, kupie, alie y siela szrebra rynsztunkowego żolnierskiego, ktore u niego belo w zastawie, y żonę odartho, także nakoniecz y thego zabitego. Także otho y kielka ty chaliastry s piechoty Serbinow tych, abo nie wiem kogo, uciekło do zamku y mieli się tham dobrze, alie że ich o dzisieyszą klęskę przyprawieli, podobno im wytbnie tij czci. Wczora na rynku przes stho przekupniow s tego, czo beli wyłożeli na targ rozbieli, zalapieli dwu liudzie, y thumultem do Becha

przywiedli, Bech będącz zruszony przymowkami, że passim mowiono nan, że musi kraść s nimi, że ich nie karze, nie powiadaiącz mi nic, dwu przy licach kazał obiesić; gdy mi o tym dano znać, kazałem mu się zadzierżeć, lubo cum summa invidia naszych liudzi, alić iusz ieden bel obieszon a drugi przywiązan, tego drugiego obcietho. Nie chwalię ia przecie tego Bechowi, że sobie tho arrogował, nie pamiętaiac mię, liec wielgie są convitia wszystkiego woiska przeciwko niemu y przeciwko mnie; y mnie samemu, przyszedszy do stainie moiey własny, gdzie konie moie bely, odzierać słomę, ktorą bela przykrytha; usiekli masztalierza, polknałem y tho, taiąc tego przed liudźmi, iakom mogł; kazałem się poiednać, liec iednak nie może tho bydź tainą y bes uragania przeciwko mnie. Dobrzeby, aby sami miedzy sobą karali the lekkie liudzie, bo zatym y sliachcicy od bystrych ięzykow cierpią o sławę, y czo mnie nawięcey boli y ten narod wszytek, s ktorego nam Pan Bog dał tak cznotliwego krolia; iusz to tak in secretis powiedz Waszmość Kroliowi Iego Mości y panu Ferensowi; dobrzeby aby przy panu młodym bel porucznik iaki cum authoritate y z dobrym rossądkiem. Theras ieźli pokoi doidzie, iachawszy w Inflanti, ossobno ich położę w iakim zamku, y ossobne piezowanie ukażę, żeby się z sobą nie mieszali, a nie wasnieli, bo by y na dalsze czasy s pożytkiem nie belo. Mnie tesz trzeba, zwiodszy z Moskwy woisko do Inflant, do domu; bo mi żołądek czym dali, tym gorzy służy, boię się iakiego znacznego upadku na zdrowiu; by chciał pan woiewoda Braczławski zostać, barzo by dobrze, liecz obawiam się tego, że nie bendzie chciał, bo y teras beł liedwie się dał uprosić, y wymowiel tho sobie beł, żem go nie miał zostawiać, gdybym sam odiachał; wszakże iednak niech Iego Królewska Mość raczy pissać do niego, a ieźliżeby ten koniecznie zostać nie chciał, tedy niech raczy obmyślić drugiego. Pieniędzy, proszę, niech nieomieszkiwaią woisku posłać przed gromniczami, bo pewnie tym woisko rozbieży się; y tych nakoniecz pieniędzy, o których dano znać, że slią dlia czudzoziemczow, do tego czasu nie widać, ani żadnij rzeczy nie widać. Okolo wacantij, ieźliby iakie przepadły, nie godziło mi się teras pisać do Królia Iego Mości, oglądaiąc się na invidią woiska, które, wiersz Waszmość temu, że ma sam za swe, wszak iednak iusz tam sam uirzę się da-li Bog wrychlie z Waszmością na kilka dni, a potym mnie Waszmość puścić gdzie kąnt na iaki czas stopki lizać po tych

trudziech. S tym się łasce Waszmości zalieczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Ianuarri 1582. Chwiedor Miessoiedow w tij bitwie zabith.

Cedula w tenże listh włożona.

Po napisaniu pierwszego listhu, beli u mnie panowie Wengrowie, uskarżaiącz się na niechęć Polską y na Becha, a odpowiadaiącz, że maią swoie ossobne urzędniki y iesdni y pieszy, y że nigdy po the czasy nie beli pod iurisdictią żadnego hethmana Poliaka. Odpowiedziałem im, że the mowy od nich a zwlascza narodu sliacheckiego wdziecznie przijmuię, iako od bracicy swoich, którzy mogli moię chęć iusz przes kielka dni poznać; bo iako Iego Króliewskiey Mości s sercza rad służę, tak tesz y narodowi iego wszystkiemu rad się zachowam; zaczym wierzę, że tesz tho odemnie za wdzięczne przijmą, czo im iako brath ich życzliwy powiem, a zwlascza dla tego, ysz gdy czo od pospolstwa naszego słyszę przykrego o nich, tedy mnie to tak boli, iakoby o mnie samym mowiono, a zwlascza dla Iego Króliewskiey Mości pana tak cznotliwego, którego nam Pan Bog dał narodu, y dla tego, że tesz od niektórych do korony rzeczy takowe podaią się, które potym y frasunki panu tak cznotliwemu czynią; że o żadnym z nich śliacheziczu nicz nie wierzę, choćby mi kto czo złego nań powiedział, bo tesz o iego sliachecztwie czo o swoim rozumiem; lecz iako w Polskim y w każdym inszym narodzie, tak tesz y w onym, liudzie mnieyszy conditiey, nie umieiącz u siebie wszytkiego, czo potrzeba uważyć, mogą y tho y owo broicz, iakosz że częsthe a wielgie skargi są o tych drobnieyszych liudziach; odsyłano ich odemnie do nich ustawicznie, y naszy przecię tak mienieli, że nigdy sprawiedliwosci nie odnieśli; skąd odia między narodami naszymi mogą urość, których rozumieiącz o nich, że oni tesz chenciami naszymi nie gardzą, bo iako każdy baczny Poliak iesth wdzięczen tego od nich, że oni teras oyczyznie naszy służą, tak tesz y my możem im kiedy służyć, y naidą się ci, czo nietelko ossobami, alie y dostatkami swymi służyć będą, mieluiącz Króla Iego Mości pana swego, y na tho tesz ich gardłowanie dla nas pamiętaiącz; przetho że ich proszę, aby the drobnieysze liudzie sami miedzy sobą uskromieli, czo będzie dali-Bog y ku pomnożeniu miełości miedzy nami, y ku pociesze Królia Iego Mości, y s siela frasunku zbawi Królia Iego Mości. Okolo tego pieszego, którego wczora dał Bech stracicz,

ze tho iesth quidem zwyczai koronny ysz sendziowie takowe sprawy y rosboie y złodzieystwa odprawuią, a hethmani na nich nie siadaią, liecz iednak ysz mu nie mam za dobre, że gdy sło o czudzoziemcza, nie powiedział mi tego, albo ieśli tho prawnie albo nieprawnie uczynieł: tedy niech kielka sliachczicow na thym usiadą semną, wezmę tesz kielka rothmistrzow Polskich, przypatrzemy się themu. Proszę ich, aby dla tych wszeliakich spraw, tak iako Król Iego Mość postanowieł, który od nich obran beł z narodu ich, albo przes Iego Mość pana Bathorego dan, bes któregoby Bech w takowych sprawach nie postempował, y owszem iezdnych sprawy do porucznika Iego Mości pana Bathorego, pieszych do pana Karla będą, iako przed tym, odsyłane, telko żeby sprawiedliwość działa się y żeby tho iaśnie zawsze wszystko woisko baczyć mogło, kto winien a kto niewinien; bo nakoniecz dla tego nietelko ony przymowki, alie y ya uraganie y nienawiśdź od woiska cierpię, y dali mnie do korony s woiska podawać bendą. Wiedzą sami, iakom ia wiele wytrwał y tu w woiscze, folguiącz braterskiey miełości, — nie tam, gdziebym beł s frasunku przyachal, alie właśnie przed moim namiothem, w którymem stał, na łokciu iedno albo na dwu odemnie, y śliachcicza mi heiduk ieden stłukł przed oczema mogimi, y nakoniecz uczciwego śliachcicza z ich narodu, pana Kanazego, gdy go o tho napominał, także uderzeł; przeciem ia y tho wytrwał, że liubom go dzierżał w więzieniu, alie takiem go dzierżał z umysłu niedbalie, żeby był uciekł. Także potym y po odiezdzie Krolia Iego Mości, odzierali mi słomę s stainie, gdzie moie konie żywothne stały, y zatym, gdy masztalierz wołał, aby dali pokoi, powiadaiącz, że tho moia stainia y moie konie, usiekli go, czom ia dla mów ludzkich zatarł, y nakoniecz przed liudźmi zaprzał, acz tho nie mogło bydź tak thaino; przecię że stąnd urąganie cierpię, bo iakożywo żadnemu hethmanowi koronnemu y w Polscze y nigdzie indzie nie stało się tho. Wiem, że Ich Mośćz, będąncz uczciwymi liudzmi, uczciwymi sliachciczami, maią swoie prawa y swoie wolności, alie że tesz nam życzą tego, abyśmy y my przy swoich zostali: wiedzą podobno, że iako indzie, tak y thu w Polscze urząd hethmana koronnego iest tak uprzywilieiowany, że mimo oń nie mogą bydź żadnego jurisdictiae inne, a zwłascza mimo hethmana koronnego pleni iuris, tak iako mi then urząd Iego Krolewska Mość raczeł dać; liecz iegnak y (iż?) mnie w tym więczy uczcieł Iego

Królewska Mość, thym baczę, że mnimam tego używać urzędu nie ku przykrości Królia Iego Mości y iego narodu, alie radni ku służbam Iego Krolewskiey Mości y ku pomnożeniu mielości z narodem iego. A tak iakom czcieł, tak ich będę rad tym czcieł y dali, że takowe sprawy im bendę oznaimiał y do nich odsełał; telko aby czynieli sprawiedliwoścz słuszną y rychłą, iako nie (im?) godzi się winnego karać, a thym więcey dla tego, aby przyczyną nie beł rozruchów y nierządu w woiscze; przetho niech by tego pilnie doglądali, a sprawiedliwość czynieli, bo gdy iescze będę odsyłał the sprawy, a sprawiedliwości by nie beło, musialbym tho y na Iego Króliewską Mość włożycz, y drogami swymi starać się o tho, aby na moiey powinności nicz nie schodzieło, przestrzegaiancz w tym y służby Iego Mości Królia y sumnienia swego y sławy dobry domu swego sliacheczkiego; gdyszbym szkaradszij pamiątki o sobie nie mogł podać po sobie na pothomne czasy y zmazy więtszy na swym domu zostawić, iako gdyby ten urząd, tak wielgi y tak uprzywileiowany w koronie, na osobie moiey obelżon y umnieyszon beł; do czego niżli by mi przyszlo, woliałbym Iego Króliewskiey Mości, pana swego prosić, aby iako ten urząd na mię miłościwie włożyć raczeł, tak się tym nie obrażał, że go radni złożę, aniżbym z zelżywością swoią y domu swego na nim miał bydź. Slalem potym pana Kanazego o tego deputata; więncz nie wiem, dadzą-li go.

196.

DOCTORI TIDEMANO.

Generose Domine! De illis aulaeis rogo, ut sit Dominatio Vestra solicita, ut parari possint, de quibus iam conclusive Dominationi Vestrae scribo: debent esse foliata insignia; ponenda sunt satis grandia; ex dextera parte ea teneat Caranus Emathius, armatus macedonice, pictus penes aliquod capris, adscripto nomine, — Caranus Emathius; ex laeva — Solon cum olea palliatus, adscripto nomine — Solon Palladius; supra tertiam partem hastae cuspidem; infra tamen coronam, qua urgentur insignia, emineat facies Michaelis archangeli, ut pingitur armata, nomen tamen non apponatur, et infra in imo scuto, in medio — seraphin, ut vulgo pingitur, non adscripto nomine. Symbolum hoc esto: effudi viscera mea. Corona laurea cingatur insignia. De meo

titulo hoc tantum sit: Ioan de Zamoscio. Michaelis archangeli et seraphin imagines proportionis causa pusillae pingendae sunt, ita ut saltem quales sint, appareat. Bene valeat Dominatio Vestra. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 7 mensis Ianuarii, anno Domini 1582.

Cedula.

Superius ponatur seraphin, cum sit altioris chori, inferius Michael Dominationis Vestrae amicus, Ioan Zamoiski.

197.

LITTERAE SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Mittimus Synceritati Vestrae exemplum responsi nostri ad litteras Possovini, ut inde scire possit, quid porro agere debeat. Moschus iste Georgius Iwanowic Kuzikow, de quo ad nos Synceritas Vestra scribit, si tabellarius erat, erroreque de via deflexit, quod per Grodzieczki retractus sit, non admodum probaremus factum per illum, etenim data esset hostibus occasio nos forte calumniandi, quasi per nos salvus conductus nunciis violatus esset. Quod tamen ita oberraverit, comitesque itineris aliquot ab eo profugerint, magnum de se praebuit suspitionem — alium se, quam tabellarium esse; si illi ephippium restitutum non fuisse, ex litteris, quas in pulvino occultatas dicebat, is planior fuisset. Nos hic nihil dum quidquam habemus certi, nec de pecunia pro militibus, nec de iis rebus, quae ad Synceritatem Vestram atque exercitum illum pertinent. In solutionem exauctoratorum Germanorum militum procuramus pecuniam, ea de causa expedimus ad ducem Curlandiae et ad Rigenses Gisium. Pessimo admodum itinere huc ex Crasnohorodek septimo vix die pervenimus. Via erat omni resoluta gelu, ex aliquot dierum et noctum continua, eaque calente pluvia. Accessit ad hoc, quod nusquam difficiliores transitus ullo ponte erant strati; curruum potior pars adhuc retro est; vix infra alios septem dies ad locum hunc pervenire poterunt omnes. Hoc toto itinere, nihil per Moschos nostris datum est damni; promit cautio, quam adhibimus sub id tempus, quo huc pervenimus. Advectae huc Vilna

sunt merces in usum militum ad duodecim millia florenorum valoris; eas, quamprimum restituetur via (iam vero frigus intensius praeterita nocte restituere coepit), hinc Crasnohorodkum et inde Ostroviam deduci curabimus. Synceritas Vestra videbit ex regestro, quod Mlodzieiowski thesaurarius illi remittet, quid alicui, quove pacto de iis mercibus concedi debeat. Pretium earum mercium satis tollerabile esse putamus. Mittimus Synceritati Vestrae nomina militum, qui ab exercitu decedentes atque huc et illuc inter currus per viam euntes visi, non amplius comparent. Perscribat nobis, num missionem a Synceritate Vestra acceperint; quod si etenim resciverimus absque missione decessisse, causam dicere illos quamprimum faciemus, in eosque animadverteri curabimus. Deus sospitet et fortunet Synceritatem Vestram. Dath. Duneburgi die 18 Decembris, anno Domini 1581. regni vero nostri anno 6.

Manu Regiae Maiestatis adscriptum.

Constitueram ad faesta Natalia omnino Vilnam venire, et iam magna pars impedimentorum, magis necessariorum traiecerat, cum die Dominico, sub vesperum insignis cochorta tempestas omnem remorum usum eripuit, ita ut secundo flumine remotissie naves raptaverit. Eadem porro nocte, frigus, intensum crebris glacici volitationibus, semel saltem toto die navis una traici potuit; hac autem nocte ita glacies auctae sunt, ut nullus omnino relinquatur modus traiciendi, nisi firmata glacie etc. Stephanus Rex.

198.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD PATREM POSSEVINUM.

Stephanus etc. Reverende in Christo Pater, grate mihi dilecte! Hodie hic Duneburgi accepimus a Paternitate Vestra litteras, atque una iis adiuncta ad Moschoviae Ducem et ad nuncios nostros litterarum exempla. Inter caetera, quae ad nos Paternitas Vestra scribit, praecipua intelleximus Paternitatem Vestram in primo congressu cum legatis Moschoviticis percepisse ex eisdem — Moschum in eo conventu mutuorum legatorum tota Livonia nobis minime cessurum, requirereque a nobis Paternitatem Vestram, ut se redderemus certiorem, quod si, quemadmodum ex legatis Moschoviticis percepisse,

se scribit, eo res devenerit, ut isto in conventu universa nobis non fuerit concessa Livonia, num ex se agere debeat cum Moscho de mittendis porro ad nos, pro tempore comitiorum regni, propter perficiendum hoc negotium, legatis Moschoviticis? Atque (ad quae?) quidem epistolae Paternitatis Vestrae capita tale resolutum atque directum damus Paternitati Vestrae responsum nostrum: perstare nos omnino constantissime in nostro proposito totius Livoniae recuperandae. Quod si nobis ex toto ultro non fuerit concessa, sciat nos aliter omnino non facturos, quam inhaerendo decreto ordinum regni publico, promoturos propositum nostrum ad eum eventum, quem Deus optimus, maximus fieri voluerit, neque hac in parte ullis difficultatibus, laboribus, sumptibus, vitae denique ipsi nostrae, quominus propositum hoc nostrum prosequamur, parsuros esse; nec putamus aliquem reperiri posse in toto ordinum regni, comitiorumque coetu, qui non videat, nunc minoribus impensis bellum finiri, quam brevi post, ab hoste aucto ex commertiis marinis apparatu bellico, renovatum geri posse, quique non cupiat magis propositum hoc nostrum prosequi atque promoveri, quam ut decretum hac in parte omnium ordinum regni publicum rescindi aut aliqua ex parte immutari velit! Quantum attinet id vestrum: an Paternitas Vestra agere debeat cum Moscho de mittendis ad nos pro comitiis regni nunciis suis: quemadmodum nunquam hactenus missionem ad nos legatorum a Moscho requisivimus, nec etiam prohibuimus, ita nec etiam nunc requirimus, nec requirere volumus, nec quoque prohibemus. Faciat ille, utrum libet,—sive mittat, sive non; nos nihilominus nihil quidquam remittemus a proposito nostro agendi ea, quae res ipsa requiret. Interim Paternitas Vestra, si, infectus rebus, iste legatorum mutuorum conventus fuerit solutus, in Moschoviam poterit redire ad peragenda illa alia, quae illi incumbunt. Bene valeat Paternitas Vestra. Duneburgi die 18 Decembris, anno Domini 1581, regni vero nostri anno 6. Stephanus Rex.

199.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD M. D. CANCELLARIUM.

Illustrissime Domine, plurimum in Christo observandissime! Heri Vestrae Magnificentiae puer litteras mihi reddidit, quas trigesima die Decem-

bris rescripsit ad eas, quas ego vigesima eius mensis octava isthuc miseram. Nudius autem tertius idem puer legatis regiis litteras, uti mihi dixit, attulerat, qui, si mature ac fidenter ea mecum contulissent, res minus incommode ad eorum constantiam, dignitatemque regis gesta fuisset. Praemonueram tum eos, ut tantum conscientiam suam interrogarent ac vero recordarentur, quae antea de arcibus Livoniae a Moscho, quae in eius potestate essent, regi tradendis, acta essent et definita ex instructione regis, quam mihi ostenderant, protestationem fecissent, mihique adeo formulam protestationis Ruttenicae scriptam dedissent, cui subscriberem; eam scilicet rem, de quo agebatur, id est, de titulo ac iure Livoniae, caeterisque Sueci arcibus, quas recuperare rex vellet, non obstare paci absolvendae, dum Mosci iisdem cedere se non posse constanter atque usque ab ipso conventus exordio dixissent, dumque si quid a rege, Moschove adversus Suecum tentaretur, in reliqua Livonia et Lithvania, sicut neque in reliqua Mosci regione pax non violaretur. Quod autem Magnificentia Vestra novissime mihi scribit, Moscos ineptire, qui novas dubitationes ingerant, exemplumque mihi litterarum mearum, 24 a die Decembris ad Magnificentiam Vestram scriptarum remittit, quibus significabam Moscos omni prorsus Livonia cessuros, senatui porro, ubi et Luterani sunt, (quemadmodum Vestra Magnificentia scribit) meas easdem litteras esse legendas: respondebo ad omnia, fretus Vestrae Magnificentiae candori, quem non minus aequum veritatis ponderatorem scio esse, quam bonus est artifex ad Moschos vexandos, rempublicamque adiuvandam. Ac primum (ut dixi) nunquam Mosci se iure, tituloque Livoniae, arcibusque, quae in aliena essent potestate, cedere posse dixerunt; quum in eo sic constanter persisterent, ut remedium illud, a rege propositum de protestatione facienda, reliquis rebus tractandis adhiberi oportuerit. Atque hoc coram ipso Deo verum est, quodque in nullius hominis gratiam dico praeterquam veritatis, quam Deus ipse exercet semper atque tuebitur; quod si, quemadmodum regios admonui, actis huius conventus scribendis aliquem (ut fieri oportuit ac fit) assignassent, quod quidem ipsi Mosci per Zachariam vicenotarium pro sua parte curant: haec adhuc liquidius constarent, quamque ut constent, et ipsa, quae Basilius noster, ei rei a me adhibitus, ex colloquiis omnibus describit, quaeque Dominus Zebrzydovius et Dominus Varszavicius hac de re persaepe audivere,

omnibus semper fidem facient, ita, ut dixi, rem habere. Nam quod attinet ad litteras meas, scio Magnificentiam Vestram prudentem ac iuris peritam esse, quae novit secundum subiectam materiam (ut aiunt) accipienda esse, quae scribuntur. Quaestio erat tum de arcibus, quas in Livonia Vestra Magnificentia, dato ad me scripto, Moscis offerebat, si arcibus a rege captis cedere voluissent; responderunt sese aut arces omnes a rege captas velle, si tota Livonia cedere deberent regi, aut duas in ea velle arces retinere, duas captas a rege regi relinquere. Quis hic dixerit eos pollicitos fuisse iure, tituloque Livoniae et arcibus a Sueco captis cedere velle, quae non essent in sua manu? Itaque iis in litteris adieci statim haec verba: vel ut rex Novogardiam Livonicam et Kerepecium cum Luco et Zavolocia tradat, si reliquam Livoniam et Vielisium regi relicturos, (relicturos inquam, quae tradere poterant, cum quas non possent, eae nunquam ab iis petitae fuisse). Ac testis est mihi Deus, testarique poterit Dominus Petronius, me tum longiores, quas eidem ipsi perlegeram, litteras Vestrae Magnificentiae eodem die afferendas scripsisse, sed veritus (esti vera scribebam), ne aliquem offenderem, eas retinui apud me, quas ipsas nunc (non sine Dei consilio, ut puto, postquam ad id cogor) Vestrae Magnificentiae mitto, Deum vivum testatus, easdem prorsus ne addita quidem aut mutata syllaba esse, quas ipsi Petronio (Petrovio?) perlegi. At cum legati supervenissent, dicerent autem (actum?) eum esse dimittendum, raptim eas litteras scripsi, quas et legatorum litterae et quae eodem semper tenore scripsi Vestrae Magnificentiae, quae Mosci, suis ad me schedis datis et eisdem litteris adiunctis, formula item conditionis pacis, quam Vestrae Magnificentiae misi, ac res ipsa potuere facillime non solum ita perspicari, qualis ipsa est, sed qualicunque ingenio interpretari. Quod si Vestra Magnificentia in memoriam reddit, me regi usque Maiestati in castris persaepe atque adeo quadraginta totos dies ante discessum meum auctorem fuisse, ut a Moscho titulo, iureque Livoniae cessio peteretur, ne qua novis bellis ansa resteret; si item recordetur, quam saepe cum quidem ipso in discessu meo rex nobis ostendebat: «det nobis vitulum, retineat sibi Moschus titulum»; si denique ea repetat, quae, senatu approbante, meamque epistolam perlegente, quam vitio ex castris ad Moschum de legatis mittendis dedi Andreae Appolonio, quibus continebatur, dictante haec verba ipso rege: «quandoquidem Narva et aliae arces in Sueci

manu essent, sublataque illa esset controversia, traderet ea, quae in manibus haberet Moschus, hic a Moscho regem fore modo contentum»: haec, inquam, omnia fidem faciant, quod cogitatum sit, quod actum, quamque ob causam instructionem, regiis signis et chyrographo munitam sequentes, legati regii protestationem fecerint, eique rei acquieverint. Quam quidem rem vel a senatu ipso maturius (ut semper urgebant) prospectam opportuit, ne post factum sapientes diceremur, vel modo certe taceremur, ne non solum varii haberemur, verum etiam ne mihi ad ipsam rei, quae in manibus est, absolutionem aditus praecideretur. Nam cum heri Dominus Palatinus mihi significasset, posse in litteris adiici clausulam, quam Mosci testarentur, si quidquid haberent aut eo amplius (erant enim similia et perflexa verba), reddituros; respondi: candide agendum esse; Livoniam potius totam peterent, iusque ac titulum ipsius, licet, si regii fidem servare vellent, nec iam deliberata in dubium vocare: nunc fortassis satis esset, ut eas sibi arces tradi peterent, quas Moschus haberet, nec traderet tantum, sed et eorum traderet iure; neque vero id solum efficeretur, verum etiam tentaretur, ut ne in litteris titulus Livonici Domini Moscho adscriberetur, quamvis ut hoc fieret, protestatio facta et quae fuerunt definita, viderentur quadantenus adversari; sed cum ipsi veritati nescirent Domini palatinus et Michael Charaburda respondere ac vellent ea tum sequi, quae aliunde iis novissime vel suggesta vel scripta fuerunt, dixit Dominus palatinus: nihil arcium cepisse Suecum in Livonia, proinde et eas esse restituendas, aut iis a Moscho cedendum, cui cum, quidquid mihi rex persaepe dixerat, scribique ea de re ad Moschorum inserat, cumque litteras Vestrae Magnificentiae novissimas, atque eius item ipsius dicta inter nos privatim obiecissem, adieci: si quae arx in Mosco adhuc potestate sit, quae non sit in manu Sveci, scribendum esse in litteris, ut praeter eas quidquid ad hanc usque diem in manu sit Mosci, cum iure finibus integris, arcibusque in Livonia restituendum illico esse Regi. Haec omnia cum vera sint, non solum pertimesco, ut in senatu Polonico legantur, sed ut....(eidem?) hae ipsae et (ut?) reliquae omnes litterae meae mittantur, obsecro per sanguinem Christi Vestram Magnificentiam, quam ipsam veritatis patronam semper adhibebo, licet id et hisce atque aliis litteris, quas semper duobus itineribus in Lithvaniam misi, id abunde iam possit esse testatum.

Caeterum, quoniam Vielisio a Moscis concessa, cuius se potestatem concedendae habere negabant, (sicut etiam regii (regiis?) et adeo Vestrae Magnificentiae aliarum, quas postea concesserunt, tradendarum artium facultatem sibi non esse dicebant) ea potuit subire mentem Magnificentiae Vestrae cogitatio, Moschos, si urgeantur, totius Livoniae iure cessuros, quod quidem mihi optatissimum semper fuit, et ut in tempore foret, non solum id in castris regi usque Maiestati, sed et legatis, praesente rege, cum de iis actum esset apud ipsos silentium, proposui. Quin vero regios hic multos ante dies praemonui, videri mihi ex aliis litteris, quas novissime Moschus mihi scripserat, quasque statim ad eos misi in Zapoliam, legatis Mosci ampliorem fuisse datam facultatem, quam habuissent; scripseram enim Moscho ex Kryssenka, paulo antequam in hunc locum omnes legati convenirent, regem non solum totam Livoniam, sed et arces a se captas velle retinere, miseramque eius instructionis exemplum, cui rex a me dictata sua manu subscripserat, ut Moschum quacunpue ratione impellerem ad ea, quae essent quam optima. At legati regii neque unquam mecum in tempore aliqua conferentes, meque tantum ad tegenda sua utentes, diemque ex die eximentes, vel modum in scripto quaerebant, vel a Magnificentia Vestra de omnibus petebant nova consilia, et non minimam occasionem (quod in se fuit) mihi praebuissent, ut ille mihi refrigesceret animus, quem tum, Deo miserante, de ista republica benemerendi gero et geram, quidquid denique accidat. Nam et mudius tertius quoque Moschos recusantes adegi, ut Novogardia palatinos ad reddendas arces evocarent, urgebant enim responsum de Siebiezo magno duci reliquenda, quam ad rem triduum, ut regii responderent, expectaverant. Cum autem Magnificentia Vestra aliis mearum litterarum capitibus non existimaverit esse rescribendum, et vero nunc unius earum brevissimum mihi remittat exemplum, omnia in eam partem accipio, ut ea ratione mihi calcar admoneat ad ea, quae coepi iuvanda, quae certe ars (licet bona) mecum haud necessaria est. Nunc vero doleo cunctatione ista fieri posse, ut aut Mosci, si novas litteras a magno duce accipiant et ipsi discant a nostris variare sententias, aut in multas suspiciones veniant, quae causae ipsi minime commodent; heri enim ad noctem mihi dixerunt, putare se a regiis, quandoquidem legatum Dominum marszalcum secum non adduxerint, praetextentes eius, nescio, quid

morbi et variis circuitionibus, vel veritatem tegere, vel novas res ingerere coepissent; totam hanc moram interponi, ut rustici captivi in Litvaniam abducerentur, aliaque parum christianae pacis ipsius in exitu fierent, quae ut scriberem Vestrae Magnificentiae, ter me rogarunt enixe, cum etiam per Deum vivum iurassent, ne syllabam quidem mutaturos earum rerum, quas semel promisissent. Dederant enim heri scripto 31 arces, quas esset Moschus redditurus, inter quas Derpatum, Pernovia, Kokonchausen, Albus-Lapis, Felinum et aliae, quae an cum arcibus ligneis illis, quas rex cepit, vel solo, vel vectigalibus, vel munitionibus, vel ratione causae a regno susceptae comparandae sunt, iudicium esto Vestrae Magnificentiae; scio enim fore, ut pro prudenti iudicio suo caveat, ne ista cunctatio incommodum aliquod et reipublicae et isti exercitui afferat. Quod si (ut credo) ea certissima Vestrae Magnificentiae mens est, ut illico Derpati, ubi reditus multi sunt, qui erant wladicae et aliis attributi, caeteris item in Livoniae civitatibus cultus ipse divinus rite excitetur, audeo in Dei nomine regi, Vestraeque Magnificentiae polliceri, non diu futurum, cum undecim illae minoris momenti arces, quas cepisse Suecum dicunt ac nomina scripto dederunt, deinde quidquid in Livonia sit, in manus Serenissimi Regis cadent; sin vero eundem tum haut statim secuturum, Divinus oculus videt, sed iam (cum?) intelligit, quae in iis praesidia, sectae ne se insinuabunt, eas (ea?) non fore secundum cor suum, auferet consilium a nobis, maturioresque in nobis mentes ad percipienda sua beneficia expectabit. Iesus clarissimis suae bonitatis donis ac radiis semper augustius illabatur. Ex Kiverova horca, die 3 Ianuarii, anno Domini 1582. Magnificentiae Vestrae Illustrissimae...

Quoniam Domini legati, cum ad Vestram Magnificentiam tabellarios mittunt, non amplius, ut facere solebant, monent, ac Dominus palatinus, qui heri mihi pollicitus fuerat, se unum ad me missurum, quem tum adhuc, cum iam advesperasceat, non missit: fui coactus hominem hunc certum allegare ad Vestram Magnificentiam, cui, obsecro, iubeat, ut quamprimum revertatur. Quid vero hac ipsa hora mihi, vel ad eximendum tempus, vel ad aliud Domini legati, qui hodie polliciti fuerant sese hic futuros, mihi scripserint, ex adiuncta illorum schedula intelliget; ego tum illos excusavi, nec in omnibus citra mendacium unquam eis deero. Verus et addictissimus in Christo servitor, Anthonius Possevinus.

200.

CEDULA OD PP. POSŁOW DO XIĘDZA POSSEVINA.

Miłościwy xięże Possewinie! Dnia wczoraiszego wzieliśmy od posłow Moskiewskich wiadomość, ktore zamki Krolowi Iego Mości postępuią. Także y the zamki ktore Szweczki pobrał, ukazali nam. Alie ysz między tymi zamkami są niektore imiona nieznaczne y nam niewiadome, przeto prosiemy, żeby Waszmość od posłow Moskiewskich raczeł sobie wziąć dostatecznie napisane wszytkie zamki Inflanczkie, których Królowi Iego Mości postempuią y które Szweczki pod nimi wziął, y przepis tych wszytkich zamkow, może-li bydź, Moskiewskiemi y Niemieczkiemi imiony y przezwiskami, do nasz przes tegos naszego posłańcza posłacz, a then spisek racz Waszmość przy sobie schować. A ossobliwie Waszmości prosiemy, żebyśmy u Waszmości wymowieni beli, że dziś się Waszmości nie stawiemy; czyniemy tho przetho, że nie maiącz wiadomośczi pewny o zamkach tych, niemogliśmy nicz sprawowacz. S tym się lascze Waszmości zalecżamy. Z Zapolskiey Iamy, 3 Ianuarii 1582. Waszmości przyaciele życzliwi: Ianusz Zbaraski, woiewoda Braczławski, Michał Haraburda.

201.

PATRIS POSSEVINI AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice Domine ac Illustrissime! Dominus Petronius cum litteris Vestrae Magnificentiae, huius mensis decima nona scriptis, pervenit ad nos nudius tertius, atque paulo post a regiis legatis sui ad hospitii pagum abductus, rediit heri ad me post meridiem, inquiens, se ab ipsis lagatis responso ad Vestram Magnificentiam accepto, in castra properare: si quid vellem, darem, se recte rediturum. Miratus sum non nihil, neque mihi chirographum Vestrae Magnificentiae de arcibus Magno Duci in Livonia relinquendis traditum, nec aliquid communicatum earum rerum fuisse, quas Vestra Magnificentia scripsit — legatos inprimis mecum esse communicaturos. Itaque cum iidem regii legati supervenissent, rationibus iis adducti, quas Dominus Petronius audivit, tandem chirograpcha (sic) duo deprompsere de sinu

mihique, ad quem mittebantur, reddidere. Tum auditis iis, quae a Moscis elicueram, meque non mediocriter affectum animadvertentes, quod et sollicìessent (sic), ita mecum ad spetiem potius, quam ad rem agere, quodque triduum apud D. Zebrzydovium Mosci tabellarium non sine levi totius causae incommodo detinuissent, anteque Magni Ducis litterae et eae, quas Vestra Magnificentia 13 a die Decembris scripserat, redderentur, ad pagum suum reversi sunt, aliquid, ut puto, ad reliquas litteras adiecturi, quas pridie eius diei minus consulto scripsissent, ac certe quod ignorant—medicina non sanat, neque unque peperit aliquid boni mixta suspitione diffusio eorum, qui trepidant, ubi non solum timendum non est, verum adeo ubi sincerissimam operam non sine fructu quotidie experiuntur. Caeterum, quod ad rem attinet, ut illi consilio Moscis heri dixerunt: denique de Livonia nihil sibi agendum amplius esse, nisi prorsus totam redderent, ego vero eorum consilio Moscis denique Lucum obtulissem, ad Moschum autem adjunctas huic epistolae litteras scripsissem, cumprimum Vestrae Magnificentiae animum mihi D. Zolicevius (Zolkevius?) apperuisset, idque propterea fecissem, ne quid morae negotio absolvendo adderetur, quod legati Mosci arces, a rege captas, cum aliquibus Livonicis permutandi mandatum habere se noluerant unquam (ut fecere postea) mihi indicare: aduocavi eos diluculo, quo haec scribo, ad me, quantaque potui industria ostendi: si unquam tantummodo terrae possum iis in Livonia obtinere, debere illos optatissime arces illas regi Serenissimo relinquere — Zavolociam, Neveliam, Velisiam, Lucum; me tantum apud Deum et Vestram Magnificentiam egisse, ut denique non nihil illis Livoniae possem offerre, quod tamen sensim ac tanquam meo ipsius tantummodo iudicio proponens, neque haec scire, quae ageremus, regios legatos, dicens; insinuavi quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere, nempe, ut si Mosci Novogardiam Livonicam et Serenesium obtinerent, ii de illis arcibus — Zavolocia, Vielisio, Nevelia, Luco nil amplius peterent; denique item Lais adieci, finalissimam, inquiens, hanc esse rationem, quam pacis conficiendae cernerem. Itaque apperirent candidissime animum, quod si tantam gratiam abnuerent, testari me coram Deo hac ipsa hora Deum ipsum omnem gratiam in regis exercitum conversurum, qui facile, quae magnus haberet in Livonia dux, esset, ut alii faciunt, capturus, Pleschoviam autem obsessam ad se redacturus, atque in Moschoviam copias inducturus,

quae sunt sub signis; legatos porro Mosci, qui mihi vulnus haud ostendissent, cui medicinam potuissem afferre, rationem effusi sanguinis esse Christo judici reddituros. Costernati atque identidem me rogantes, ut tantisper vellem adhuc paucis eos audire, sese mihi vel juramento et crucis osculo nihil colaturos, haec addiderunt: primo, si eorum singulis decem capita essent, ea sibi amputatum iri, si quid principis sui praetergressi fuissent, quod in mandatis non haberent; se mihi hodie suam ostensuros instructionem fidentissime; tria se coram Deo videre, quibus pax, quam vel suo sanguine expetunt, coire possit: inprimis, si tota prorsus Livonia, quam habent in manibus, cedendum sit, id se illico ne passum quidem pedis retinentes, facturos, si, quas Stephanus rex arces cepit, eas cum Pleschoviensibus, Lucum, Vielisium, Zavolocium, Neveliam, Magno Duci restituerit; si nolit hoc rex, sese, si Zavolociam et Lucum, atque item Novogardiam Livonicam et Kerepetium obtineant, cessuros reliqua Livonia et Neveliam atque Vielisiam regi relicturos, Siebiezum vero habere in mandatis, ut comburatur, si rex Drissam combusserit, fines vero Pleschovienses et Polocenses antiquum in statum redeant; sic et Derpato, de quo saepissime et efficacissime me urserant, cedunt; nisi rex his conditionibus assentiat, nullam sibi restare rationem aliam, quam ut ad ipsum Magnum Moschoviae Ducem scribatur, a quo decem dierum spatio responsum pollicentur; ad extremum contendere, ut omnino pacis absolutionem procurem. Inter loquendum autem dixere: Serenescium in Svetiae regis manibus omnine esse; Lais arcem esse in media Livonia circumquaque aliis arcibus septem; Kerepetium esse arcem haud munitam, sed tantum audio a Petronio in potestate esse eam ducis Magni, regis Daniae fratris, de qua, si restituenda sit, dispitiet, quid effici quaeat, ut promissum praestemus. Itaque hoc illud est, quod ad hanc usque horam, Deo juvante, efficere potui. Restat autem, ut quam plamissime ad omnia et quam citissime Vestra Magnificentia nobis rescribat, ac tandem legatos hosce regios admoneat, ut vel serio, vel in tempore mecum agant, aut liberaliter ipsimet per se tentent, quae effici possint. Petii vero a legatis Mosci, mihi ut sub jurejurando fiderent, num una arce denique Zavolocia vel Luca faturi essent contenti, si reliqua fierent, non autem duas illas omnino acciperent? Responderunt se certissime nequaque posse; esse ea extrema, quae haberent in mandatis.

Itaque et eadem itero, ut enixe a Vestra Magnificentia contendo, ut ita scribat, ut non restet ambigendi locus — vel de Siebiezo, sive ager nec ne eius reddatur, sive Drissa, nec ne comburenda sit. De captivis, si qui in manibus regis superfuerint, ut qua ratione illi vel redimendi, vel reddendi sint, de que aliis liberrima et plenissima legatis facultas tradatur, tum de modo restituendi arces aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, ut Vestra Magnificentia eam in tempore perpendens, liquido mihi, ut omnium, quodcunque unquam habebat, sincerissimo servitori animum suum aperiat. Offero Magnificae Dominationi Vestrae mea officia praecaciosa divina bonitate, salutem et omnem faelicitatem. Kiverova horca, 24 Decembris 1582. (1581?)

202.

DO PANOW POSŁOW OD IEGO MOŚCI PANA HETHMANA.

Zalieciwszy etc. Oznaimuię Waszmościam, że mi wczora spiegowie przysli z Infland, (od?) których pewną sprawę mam, że Pernawa y Oberpol ani są wzienthe, ani obliężone. Szweczki hethman grozi się iść do Felina, alie czo wiedzieć, ieźli śliaku nie straci. Dlia tego tho Waszmościam piszę, ysz widzę, że na cedulie, którą Waszmość raczyliście mi posłać, Moskwa ustempuie Pernawy, a Oberpolia, nie wiem, ieźli ustempuie, bo nie wiem, iako go po Moskiewsku zową; toć mały zamek, alie snacz ma włość dobrą; szkodaby go upuszczać. Zawieraicie iusz, proszę Waszmościow, the sprawy. X. Possewin pisał do mnie list przes thowarzysza pana Zebrzydowskiego przydłuszy, na ktory tesz czasu trzeba odpisać mu, y boie się, abym czego nie napisał z inssy miary, a nis Waszmoście traktuiecie, czoby beło ku przekazie Waszmościam. A tak ieźli by czo wliekł, powiedzcie Waszmość, że iusz Waszmoście dość iesteście odemnie informowani, y dalszych informatiey, choczby odemnie przychodzieli, sluchać nie bendziecie, a że Waszmoście iesteście na thym, abyście Waszmoście rzeczy iusz zawierali. Iusz ie Waszmoście proszę kończeie. Woliałbym beł, aby beło sprzodku zaras mowielo się o woinie, nie o thym pokoiu, bo za thą sławą pokoiu, widzę, że ci, ktorym tho nalieży, tham przy Królu Iego Mości podobno nie czynią taki pilności około potrzeb do woiska, iakoby rzecz sama niosła.

S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 5 Ianuarij, roku Pańskiego 1582.

Przypissano.

Xiądz mi pisze w tym liście, że, trzeba-li, bendzie się domawiał tij klausuły, si qua arx in Mosci adhuc potestate sit, quae non sit in manu Sveci, scribendum esse in litteris, ut praeter eas quicquid ad hunc usque diem in manu sit Mosci, cum iure, finibus integris, arcibusque in Livonia restituendum illico esse regi. A tak y o thym wiedzcie Waszmoście, ieźli się tho Waszmościam na czo przygodzi; a iezli przygodzi, tedy sami s siebie, iakoby o tym nie wiedząc, tho Waszmość podaicie; pamiętaiącz, że do mnie tho pissał, rozumiem, że nie bendzie przeczeł themu, czo ras pisał. Waszmościam życzliwy brath, szwagier y przyaciel Ianusz Zbaraski. (Jan Zamoiski?)

203.

AD REGIAM MAIESTATEM A PATRE POSSOVINO LITTERAE.

Serenissime et clementissime Rex! Quas mihi Regia Majestas Vestra Duneburgo litteras scripsit, eas heri accepi, cum, non multo post, alias a Magno Moschoviae Duce accepissem, quas hac nocte (et?) reliquas omnes (ternas enim hic accepi) legatis Vestrae Maiestatis legendas misi; ex iis autem, quarum exemplum ad Vestram Maiestatem mitto, cognoscet, quantum mihi pergat princeps ille calcar addere, ut pacis compositionem procurem: quae (nisi aliud latet, quod mihi ignotum sit) intra biduum, triduumve certis conditionibus statuetur, ita ut Maiestati Vestrae Moschus tota, quam habet in manibus, Livonia cedat; Velisium item relinquat; tormentorum partem iis in arcibus quondam de Polonis captorum restituat, intra octo hebdomadas arces illas omnes Livonicas dedat, quae in eius potestate sunt, ab ipsaque civitate Derpatensi incipiat. Vestra vero Majestas Lucum, Zavolociam, Neveliam, Helmam, quasque Pleschovienses arces superiore anno cepit, cum iis tormentis, quae erant Mosci, Moscho restituat, exercitum Pleschovia deducat, novemque ad annos pax utrinque sit, quamvis ut haec sit longior, (cum quas dixi, bis a magno Duce litteras acceperim) tentaturus sim. Restat modus de captivis. Secus enim, quam in castris statutum

fuerat, nobisque Vestra Maiestas dictaverat, legati regii dicunt fieri (novo mandato accepto) opportere. Hodie vero altera in legatorum conventu plenipotentia lecta est, quam Moschus misit, admonitus primam invalidam esse; missum est enim hinc ad ipsum plenipotentiae Vestrae Maiestatis exemplum, quod ego tradideram Moscis. Cum vero ex aliarum litterarum exemplo, quas mihi Moschus paucos ante dies misit, sit adhuc Vestra Maiestas planius intellectura, quid ipsi ex Biscovicio scripseram; propterea non est, quod longius respondeam litteris Vestrae Maiestatis, quibus dignatur me urgere, ut curem a Moscho, quid habet in Livonia, ut libere tradat. Id enim sic, Deo juvante, curavi, ut etsi nobis fuerat scriptum ex castris licere, ut aliquas Livoniae arces Moscis offerri, legatique Vestrae Maiestatis eas parati erant offerre, si Zavolocia, Velisium, Nevelia etc. Vestrae Maiestati relinquerentur; fuerim tamen auctor, nihil in eorum offeretur, cum e Moscis interius, quae ea tenus abdiderant, elicuissem. Exemplum vero novissimae plenipotentiae, quam Moschus misit, nisi Magnifici Domini cancellarii puer, qui in castra approperat, poterit expectare, per alterum istud recta venturum confessim, Deo juvante, mittam. Nunc quod ad ipsam tantae victoriae absolutionem spectat, fortissimo et christiano regi fidenter proponam — Derpatum primaria civitatum episcopalium est, quam Deus Vestrae Maiestati tradit, earum, inquam, quae nunque in regnum (regum?) Poloniae potestate fuerunt. In eo novi quid Vestrae Maiestati consilium fuit, quasque litteras ad Pontificem Maximum scripsit, quidque mihi identidem dicere dignata est, cum et episcopatum catholicum et collegium atque eius generis pleraque omnia statuisset imponi: id eo erit facilius Vestrae Maiestati, quod e quibus reditibus wladica, poppique atque archipoppi a Moscho attributis alebantur, ex iis divinus cultus rite restitui poterit; verum quoniam haeretico palatino in Polociam redeunte, novit Maiestas Vestra, quantum non ipsi modo collegio nostro, sed universae catholicae regioni (religioni?) impedimenti illatum sit: obsecro Vestram Maiestatem Regiam per misericordiam Christi, per quem reges regnant, ut cum syncerum neque mutantem catholicum toti Livoniae praefecerit, tum arcibus eos praeficiat, a quibus nomen ecclesiaque Dei non blasphemetur. At vero Derpati nemo (quod sciam) raptior (aptior?) videretur, quam Dominus Zebrzydovius, qui sexennium, ut audio, Vestrae Maiestati inservit, praeter eius patris antiquiora erga rempublicam merita. Quem Ze-

brzydovium etsi in castris noveram, quod, Lublini collegium de societate nostra cum instituisset, in ipsa pene acie diligentissime me urgebat, ut in eam vineam satis incultam operarios quamprimum mitti curarem; interius tamen eius pietatem cognovi, cum mihi adhibitus est in hoc itinere comes, tempore autem huius conventus fidilissimam reipublicae ac vere christianam operam praestiterit; hunc ergo de christiana nota Vestrae Maiestati comendo, testatus Deum, neminem hac de re mecum esse locutum, priusquam, me rem Deo commendante, id mihi ipsi venisset in mentem. Quod si Vestra Maiestas id effecerit, paxque haec videbitur non in firmis fundamentis niti, audebo in reddito ex Moschovia meo rogare Vestram Maiestatem Regiam, ut Illustrem Dominum Andream Bathorium paret ad eam vel legationem vel missionem, quam in castris Vestrae Maiestati scripto ac voce proposui; id enim quantae Dei gloriae, dignitatique Illustrisimi illius principis et Livoniae firmitati futurum sit, non dubito, quin optime Vestra Maiestas intelligat, quam, hoc novi anni cremento, omnibus divinae sapientiae donis augeri, percupio atque a Deo contento. Ex Kiverona horca, die serenissimae epiphaniae advesperascente, 1582. Vestrae Regiae Maiestatis perpetuus et fidelissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

204.

EJUSDEM AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice Illustrissime Domine! Etsi per certum hominem ante triduum fastius scripsi ad Vestram Dominationem Magnificam, tamen ne nihil huic adolescenti ad ipsam festinanti literarum darem, scribam paucis, quae fortasse Domini legati non attingent. Cum nisi aliud intercidat, videamur honorificam habituri pacem, capitaque rerum omnium, quae maioris fuerant momenti, praeter illud caput, quod ad captivos attinet, sint pene complanata. Derpatum autem primo restituendum sit; rogo et obtestor Vestram Magnificam Dominationem in Dei nomine, ut recordetur earum rerum, quas mihi pollicita est in castris, ut nempe is Livoniae totae praeficiatur, qui non solum catholicus sit, sed catholicam novit et velit religionem promovere; quae vero de Domino Zebrzydovio deque reliquis ad Regiam Maie-

statem scribo, ex ipsis ad Serenissimum Regem litteris liquido cognoscet. Quae omnia, ut in rem conferantur, si e re futurum esse iudicatum fuerit, Vestrae Magnificae Dominationis pietati commendo, praecatus illi ab immensa Dei misericordia omnem veram ac solidam faelicitatem. Ex Kiverova horea die sanctissimae epiphaniae 1582. Vestrae Magnificentiae Illustrissimae servitor addictissimus in Christo, Antonius Possovinus.

205.

EXEMPLUM LITTERARUM, NOVISSIME A MAGNO DUCE AD ANTONIUM POSSEVINUM SCRIPTARUM.

Miełosierdzia radzi miełości Boga naszego etc. Od Wielkiego Hospodara etc. Hrihoria Papi XIII posłanniku iego Antonu Possewinu. Przysłałeś k nam swoię ramothę z naszym synem boiarskim, s Prokopem z Bałakierewym, a pisał k nam o naszym dzielie, w czem między nas(i) Sthephanem królem nie soidzietsza o miernym postanowieniu: y nam tho wiadomo, y my thobie samemu Anthoniu s thwogimi boiary o Inflanczki ziemi y o wszech dzielech, o wsiakom Sthephanowic krolewic besmiernie obiawieli, y mir dobro, żeby na obie stronie rowno było lubo, a nie na odnu stronu; a tho stho za mir, stho na odnu sthoronu? A ysz iest naszych posłow s Stephanowymi kroliowymi posły o miernym postanowieniu po Sthephanowy krolowy opassnij hramocie, stho naszym posłom y chto z nimi będzie prowożączych ieich liudziom przyachać na ziast y odiachać dobrowolnie: a ninie nad naszymi posły y nad naszymi honczy takie nasilsthwo od Lithewskich liudzi; naszych honczow bią, chrabią y do smierczi zabiaią, y w połon possolskich y honczow naszych liudzi biorą y wsiakoe nasilstwo y ciesnothę posłom naszym działaią, czego nigdzie nie słychano, a czeres opasną Stephanowę krolewą hramothę: sam Antoni możesz roszsądzidz! Da my y na takie na Stephanowe krolowe wszytkie działa nie smotria, buduczi ucierpieni wo wsiem na siebie, postupuiąsią, swoim posłom działać wielieli s posły Lithowskimi o wsiakich dzielech, iak budzie przychoże, y chramothę nową wierzącą s tego spiska, iako posły nasze k nam posłały, takowa chramota u Litowskich posłow napissano, za swoią pieczencią po-

słali k swoim posłom; y tobie Anthoniu Possowinusew. widicza między nas wsiakie dziela y rosmotriew takie wysosci Stephanowi krolowi sthorony, Stephana korola uchoworycz y przywiescz na tho, iakoby y wpiered nam bydź w krepkim braterstwie y w drużbie niepodzwiżno, y nam byś służbu swoiu s radzieniem w naszych dzielech pokazal. widzia nasze takoie schodzicielstwo ko wsiakomu dobru, żeby naszym posłom z Lithowskimi posly o miernym postanowieniu piereth s thobą przychoworyci na pieremiere y postanowici, budziedź zachociacz y na mnoha lieth pieremiera dzialacz, lieth na dziesiencz y na dwanaście, y k posłomeśmy swoim obo wsiem pisali, stop wpiereth krew chrestianska uniala się, y mies nas by liubow ucz-wierdziela się. Pisan na Moskwie lata siedm-tysiącznego dziewieczdziesiąt-nego, Decembra miesięcza.

206.

OD PANOW POSŁOW (DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a mnie (sic) Miłościwy, panie Hethmanie! Oznaimuiemy Waszmości, ysz iako dnia dzisieyszego w sobothę, w dzień Trzech Kroliow ziachawszy się nam do posła papieskiego s posly Moskiewszkimi postanowieliśmy iusz pokoi; iako posli Moskiewsczy pierwszym razem podali na dziewiencz liath, alie chocia nieznacznie postaramy się, że y na wientszy czas pokoi będzie. A zamki the wszyczkie, ktore w Inflancziech Krol Iego Mość do tego czasu trzymal, także y the zamki, ktore Moskiewski w Inflanciech trzymał, wszytkie będą wpisane w listh przymierny na stronę Krola Iego Mości; y doszukaliśmy się iescze do tych zamków, któreśmy pierwij na cedulie ku Waszmości posłali, — dwoch zamkow, ktore Moskwa bela zataiela, powiadaiącz, że ich Szwed trzyma; nizli the zamki, które Szwed pod Moskiewskim wziął, na stronę tak Iego Krolewskiey Mości, iako y Moskiewskiego, sgoła wszytkie nie będą spisane, a Sereneszk — yszby Szweczki, tedy y teras thu Moskwa pewnie twierdzy; wszakosz iako o wszytkie zamki od Szweczkiego pod Moskiewskim pobrane, że ich nie odstempuiemy, tak y o Sereneszk protestowaliśmy się przed posłem papieskim, y protestatią weśmiemy, a minutha na listh przymierny dawno iest sgothowana. Iutro, da-li Bog, w niedzielę ziachawszy się s posly, thę mi-

nuthę przeczytamy, y zgodziwszy się na list przymierny, w poniedziałek się napisze, a we wtorek y przysięgą naszą y posłow Moskiewskich potwierdzi się. A gdy się listh przymierny napisze y przysięgą się potwierdzi, tedy tegoż czasu Waszmości tego listu minuthę posliemy y o wszyczkim szerzy oznaimiemy. A około postąpienia zamkow Iego Krolewskiey Mości od Moskiewskiego w Inflancziech, mieliśmy niemałe trudnosczi, y wielkiego a szerokiego prawie s poszwarkami mowienia s posły Moskiewskimi, niemaiącz ni od kogo niaki w tym pomocy, zwlascza około postąpienia Derptu, Felina, Pernawy, a nawięczy około postanowienia Derptu. I obaczeliśmy tho dobrze, że nie leda czego Moskwa w tym szukała; wszakosz za łaską Bożą y tho postanowiło się y iusz dobrze warowało się. Przy thym tesz Waszmości oznaimuiemy, yżeśmy się s posły Moskiewskimi namawiali, aby od Moskiewskiego beły zdane zamki ze wszytką thą strzelbą, s ktorą iemu do rąk przyszły, a od Królia Iego Mości tecz zdane gim będą zamki s thą strzelbą wszytką, s ktorą pod panowanie Iego Królewskiey Mości przyszły. Alie oni okazali regestr, s którą strzelbą który zamek Kniasz Wielki Moskiewski wziął, y iako wiele strzelby swy y własny y Inflanczki do którego zamku przyczynieł, ktora pobrana w rosgromach Inflant, w poliu y w bitwach; y mianowiczie opissano, iako wielie ktorij strzelby s ktorego zamku wziącz, y iako tesz wielie zostawicz, dokładaiącz, że tha strzelba zostaie na każdym zamku, z iaką ktory zamek wzięthо; y domawiaią się u nas posłowie Moskiewszy, abyśmy tesz na pismie dali, z iaką strzelbą który zamek od Królia Iego Mości Kniażu Moskiewskiemu postąpion będzie; a ossobliwie domawiali się, aby Łuki y Chełm s tą strzelbą, która na tych zamkach beła, podane gim beły, czegośmy im odmawiali roznymi y słusznymi racyami, a naostatek powiedzieliśmy, że na Łukach y Chełmie wszystka strzelba pogorzała, a nicz się iey Kroliowi Iego Mości nie dostało. Zaczym iusz o Łuki y Chełm koniecz, a strzelbę na nich; alie czo się dotycze strzelby inszych zamkow, baczącz, że dosicz niemało strzelby zosthanie na zamkach Inflanczkich, które maią bydź Króliowi Iego Mości postąpione, y przestrzegaiądz, aby nie beło iey zmnieyszono, pozwolieliśmy ten regestr u posłow Moskiewskich do siebie wziącz, a im regestr strzelby tych zamkow, które Kniazu Wielkiemu postąpione bydź maią, przestrzegaiącz, aby małą rzeczą dobrze więtszy nie straciecz. Przetho

Waszmości, naszego Miłościwego pana, pilnie prosiemy, żeby Waszmość, posławszy do Zawołocia, Newlia y Ostrowa, y roskazawszy spisać strzelbę, s ktorą Krolowi Iego Mości w ręcze the zamki przyszły, s ktorą miały by podane bydź, czo naryehli y spieszniey bydź może, do nas posłać raczeł, żebyśmy u nich regestr wziąwszy, swoiey tesz gim dali. S tym służby nasze w łaskę Waszmości, naszego Miłosciwego pana zalieczamy. Dan z Iamy Zapolskiey, w dzień Trzech Kroli, 6 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego (sic) Miłosciwego pana, powolni przyaciele y gothowi służyc: Ianusz Zbaraski, Albrycht Radziwil, Michał Haraburda.

207.

(LIST OD PANOW POSLOW DO PANA KANCZLERZA).

Miłosciwy panie! Dziś domowieliśmy ledwy nie wszyczko, okrom ysz ani chczą (upoucekъ) y nie chce się im tego odstempić, aby naszy posłowie do słuchania przysięgi naprzod do niego iachali, a potym iego posłowie Iego Kroliewskiey Mości tesz dlia przysluchania przysięgi, przypominaiącz tho, że Kniasz iusz trzy-krocz do Iego Kroliewskiey Mości posyłał, abyśmy tesz thę uczciwoscz na iego pana włożyli. Pan Haraburda dosycz mi (im) tho szeroko wywodzieł, ukazuiącz tho, że przedtym, gdy tego król Polski potrzebował, trzy krocz y wieczy posły swe posyłacz raczeł wasz Wielki Kniasz, — ysz mu thego beła potrzeba, tesz posylali (posyłał?); a ysz y teras przymierza potrzebuie, tedy thu posłał, a nasz pan gwoli papieżowi thu nas posłał; theras gdy się dobre dzieła między pany sthaią, niech wasz poseł do pana naszego iedzie, a potym nasz; naostatek y tho podał, iakosz Waszmoscz nam pisał, aby rowno do granicz przyiachali: nie chczą. My acześmy wiedzieli, że tak małą rzeczą nie beło czem targacz, wszakożeśmy sobie wzieli na corrigowanie chramoth przymiernych na iutro, dla tego y thę sprawę do iutra na rosmyślanieśmy wzieli, y bawicz się tym dla krótkości czasu nie będziem, y ieźli nam thego wszitkiego nie odmienią, czo postanowieli, tedy nadziewam się, że iusz koniecz, dali Pan Bog, iutro bendzie. Okolo wywożenia y zdania zamkow takiesmy się zgodzieli, ysz oni nas, a my ieich wywozicz z zamkow podwodami będziemy do Pskowa, a oni nas; otosz tak się namowieło:

gdy mu dziś dam podwody, powinien się za tydzień wywiescz od dania wozow pod nie, y zamek zdacz; iakosz oni sami powiadaią, że w Nowogrodku a Iuryowie Lotyszow tak wielie, że mogą zaras wybrać wszytek Iurijow. Mnie by się zdalo, żebysz Waszmoścz, moy Miłościwy pan raczeł do starosth wszysztkich Inflanczkich pisać, aby się do thego sami przyczynieli, a podwod czo nawięczy dali, abyśmy ich czo rychli zbeli; y nie chcieli inaczy, żebyśmy za tho przysięgli, ostatni zamek za 6 niedziel wywiescz, a gdziebyśmy tak nie chcieli, tedy abyśmy im do św. Piotra odlożyli, a kniasz z woiskiem dlia Szwedow y s posochą chce po nie przysłać, czegośmy im nie przyzwolielij, ale iakom na wierzchu pissal, takeśmy postanowieli. Do Iurijowa dobrze by, abiś Waszmość napierwy raczel zebrać, bo tho nawietszy zamek; powiadaią, tam krom władyki y woiewod 3000 liudzi. O działa, o the koniecznie nie chczą, iedno aby spelna bely, otosz trzeba pilno a wszlak regestrow, wiele strzelby y s czym wzientho, bo chczą, abyśmy im tho oddali y im przysięgli; a gdziebyśmy im thego nie uczynieli, nie chczą nam w Inflanciech strzelby oddacz; a widziemy, że na regestrze nie mało iey iesth. którą nam chczą dać, a mała rzecz by miała przeskażacz, liepi sobie więtszą nagrodzić. Do Pskowa tesz gończa maią posłać; chczą aby wiedzieli o pokoiu, a liudzie więczy nie wychodzieli, a my mamy na thym przysiącz, żebyśmy y ostatni zamek sprowadzieli dlia Szwedow, dlia bespieczensthwa do Pskowa. Racz że Waszmość o thym wiedziedz, a wczas przemysliacz, bo tesz wedlie Boga y rozumu inaczy by bydź nie mogło. Działa tesz, które w bitwach pobrał y czo ie tam uwiosł, umowieli, że ie swcią posochą my wywieść mamy. I widzę, że im cięszko barzo y nie s roskoszą przychodzi tych zamkow pusczać; zalieczaią ich barzo, wspominaiącz «bodaieśmy nietelko my, alie y dzieci nasze takich czasow nie doczekali». Dano tesz nam listh od Waszmości, w ktorym Waszmość raczysz pisac, że za laską Pana Boga wszechmogączego y Waszmości, mego Milosciwego pana staraniem, nieprzyaciel Iego Królewskiey Mości upadł, y s podziwieniem na takim mieysczu przykrym, pod ściananami, s tak małą szkodą a tak wielie trupow, s czego się raduiemy, a Panie Boże dai, aby tak po iednaniu nad poganczy tym więczij belo; a prawie nam na czas trafielo; tusz przed poslami, przyiesdzaiącz do nich, thamzechmy przed Possowinem ta go czytiali, prosieł, abysmy go po rusku prze-

pisali; chcze go kniazu posłacz. Samym posłom thężechmy powiedzieli thę wdzieczną nowinę naszę, alie im niebarzo, y barzo nam pomoglo, bośmy się z nimi w piątek dlugo w nocz siedząncz y ledwo nie o wszytkim poswarzywszy, zwątpiwszy, odiachali; alie po nowinie y skromniey y rychliśmy się z łaski Bożij za dnia sprawiwszy rosiachali. Panie Boże dai, abym Waszmości, mego Miłościwego pana w dobrym zdrowiu ogliądał, a służby me miłościwij łascze Waszmości zaleczam. Dan z Zapolia, we trzy Krolie. Waszmości służebnik, Ianusz Zbaraski.

208.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KANCZLÉRZA).

Iaśnie Wielmożny, a móy Miłościwy panie! Iakom zawszdy pierwij czynieł, tak y teras nie chcialem zaniechać, abym pissaniem swym Waszmości, mego Miłościwego pana łasce służb moich zaliecić nie mial. Nowego, iako y sam nie wiem, bom iusz po dwa dny prze niesposobnościz zdrowia u posłów nie beł Moskiewskich, tak tesz pisać nic nie będę, a zwlascza, że wiem, ysz Waszmość s pisania Ich Mość panow posłów króliewskich wszytko snadnie y szerzy wyrozumiecz bendziesz raczeł. Tho telko przypomnię, że y dlia dobrego rzeczypospolithi y dlia nas samych, radzibyśmy iusz w ty sprawie wiedzieli koniecz, iakosz y sam czas y wiele niedostatków, w których thu prze długość mieskania niespodziewanego bydź musiemy, na nas tho wyciska; bo tho iusz sterzy niedziele, iako-thu na mieysczu mieszkamy, w kraiu nic nazbit obfitym; wszakże z drugi strony nie dziwuię się, gdy wielkie rzeczy małym pędem idą, bo y tak bespieczniey y trwali, gdy się wszystko w czas a nie po czasie ostrzeże; mam iednak za tho pewnie, gdzieby się teras pokoi nie skończeł (o czym y prorokować niechcę), że go pan Possowin, doiachawszy iescze z ras do Moskiewskiego, dokończy y zawrze; iednak non differe paratis, a nazbyth pilny dozor w rzeczach bywał pod czas do zawarcia ich. S tym się łascze Waszmości, mego Miłościwego pana zalieczam, a żebym Waszmość w dobrym zdrowiu prethko w Wilnie oglandal, Pana Boga proszę. Z Zapolskiey Iamy, 6 Ianuarij 1582. Waszmości uprzeimie powolny sługa, C. Warszewiczki ręką własną.

209.

DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iaśnie Wielmożni, Miłościwi panowie! Zalieczіwszy etc. Wyrozumiałem z listhu Waszmościow, iakoście Waszmoście daleko w tych sprawach postąmpieli. Iusz ie Waszmoście przywodzcie do koncza w imie Boże. Piszę do Zawolocia, do Newlia, do Ostrowa, aby regestr strzelby Moskiewski posłano, alie nie tak prentko podobno s tym sieszdzą. Liecz piszę do tych tham starostoff, aby prostho Waszmościam tham o nich oznaimieli, abyście Waszmość thym rychli o thym wiedzieli; nie dostanie ich pewnie dwoiga pulthornich y falkonetu y falkoneczyka małego, wszytkiego tego czworo, ktorem ia wziął s tych zamkow za wiadomosczią Krolia Iego Mości, y gdysz tesz tho mieli zawdy prawo hethmani, ktore działa iusz albo w Knyszynie, albo gdzie glemboko w Lithwie są. Alie tho łatwia dać im insze takowesz na tho mieysczе, a niech się tym iusz nie roschodzi, bo tamtych by puł roka trzeba czekacz, a niżby ie nazad przywieziono. Do starosthow tesz Inflanczkich pisać będę zaras, skoro mi Waszmoście dacie znacz de finali conclusione pacis, czego czekam od Waszmościow, bo tak będąncz zawieszony, a spodziewaiącz się czo godzina ruszyć woisko, trapię ie bes potrzeby. Pisałem Waszmościam o Pernawie y Oberpoliu, że ie Moskwa ieszcze dzierży, żeby tam Oberpolia przed Waszmościami iako nie utaiono, gdyż choć niemoczny tho zameczek iest, ale ma wielką włoscz. O działach mogę Waszmościam powiedziecz, że żadnych nie ruszą, które są, alie tho nie może bydź w takowych nierządziech, iaki bywa po wziętych zamkach miedzy różnymi narody, aby bely wszystkie, y drugie tesz poporczely się, y spiża też na czo innego obroczono, alie nie może-li bydź inaczy, że telkiesz drugie im dadzą. Chwiedor Miesoiedoff, który liudzie wiodł thą stroną ku obozu, został ilie bacze na placzu; wołał na Tury (sic) Ferensa, ktory go zbieł s konia, że iest Chwiedor Miesoiedoff, aby go niedobiiał, gdy s konia spadł; Węgrzyn, czo nie rozumiał nic popolsku, przebieł go, o czym asz dopiero wczora wieczor dał mi znać pan Bathory; ysz siedział na gniadym koniu, czarną brotkę miał, saidak ze szrebrem, tellcy czerwony, szubkę kunami podszythą y kithaikami albo thaszmami iakimiś

się beł przepasał, że krzysz miał na grzbieczie, gdym pytał więzniow, a zwłascza sethnika Mikitha Ssrzesniowa, ktorą by bronią wyszedł Miesoiedoff y na iakim koniu beł, iako beł ubran: tośmi wszystko by z regestru powiedział. Kazałem trupa szukacz iutro rano, bo tho wieczor piszę, liecz boie się, aby go nie zdięntho, bo ubieth iesth u sczanczow, blisko zamku. Pierwszy noczy po ty potrzebie łowiełem ich na trupiech za Wielgą rzeką, alie w noczy ani się ruszyli; nazaiutrz przed dwiema iedno z rothy pana Liesniowolskiego pierzchali; pothym kazałem wołać na nie, że iako człowiek krzesczianski, nie chcząncz, aby braczi ich cziała psi mieli ieść, dopusczam im ie zebracz y pogrześć, albo więcz; iezli nie duffaią wyniść daleko, każę ie im zwieśćz na liód pod zamek. Ci, do ktorych to mowiono: «poniewasz że chethman iest tak człowiekiem krzesciańskim, powiemy tho woiewodom, prosiemi was, wroczcie się za dwie godzinie». Za dwie godzinie przyachał do nich z roskazania mego Theliatowski, mial tesz bydź tam Zołkiewski alie zdalecka, liecz y then z Zawiszą moim sługą przymknęli się bliży, a nisz beło trzeba, gdzie nie strzymawszy słowa, mowiwszy naprzod tho, tho owo, kielka seth rusznicz na nie wystrzelieli, hakownic także coś y działo, liecz z łaski Boży żadnego nie obrazieli; trafieli Zawiszę, alie kulka telko lampart przebieła, a zbroię wgniotła, onego nie obraziela; rozumiem, że podobno czi zdraiczy naszy, czo do nich uciekli, opowiedzieli im beli Zołkiewskiego. Możem iescze, da-li Bog, s kniazem Szuiskim oddać sobie thę zmianę; wszak nam iescze wolno, dokąnd nam Waszmoście o zawarciu pokoiu nie oznaimiczie. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 7 Stycznia, roku Panskiego 1582, Ianusz Zamoiski.

210.

LITTERAE AD CAPITANEUM OSTROVIENSEM, UT REGESTRUM TORMENTORUM ET BARBATORUM MOSCHOVITICARUM D. D. LEGATIS MITTAT.

Generose Domine, amice charissime! In hisce tractatibus dant legati Moschorum principis regestrum tormentorum, quae Moschus relinquet in arcibus Livonicis, postulant vero, ut itidem ex arcibus Ostrovia, Zavolocia, Nevlia illorum principi reddantur, quae ipsius fuere, atque ut regestrum

illorum, quae reliquentur, ipsis tradant. Moneo igitur Dominationem Vestram, ut Dominatio Vestra primo quoque tempore eorum tormentorum et barbatarum Moschoviticarum, quae in arce Ostroviensi supersint, regestrum Dominis legatis mittat, conscribat vero omnia prorsus Moschovitica, etenim multo plura illi nobis reddant, quam nos reddere possimus; itaque id cedet in utilitatem Sacrae Regiae Maiestatis. Mittat vero hoc regestrum primo quoque tempore, ne haec res sola conclusionem pacis moretur. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 7 Ianuarii, anno Domini 1582.

Dominatio Vestra recta Zapoliam regestrum tormentorum et barbatarum Moschoviticarum mittat ad Dominos legatos, non ad me, ne tempus perdatur, Ioannus Zamoiski.

Similes datae sunt ad Zavolocensem, Nevlensem praefectum Dominum Zebrzyk.

211.

(LIST PANOW POSLOW DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Nietelko ze wstydem, alie iusz y z boiaźnią przymuiem, tak często do Waszmości, swego Miłościwego pana posyłaiącz; liecz gdy potrzeba doczisłka, tedy chociaszby y nieradzi musiemy, abyśmy iedno w niczym nie zostali winni, nad naukę Waszmości, naszego Miłościwego pana. W thym, gdyśmy iusz się prawie do kończa przybeli, żeśmy iusz między sobą poczeli beli, iako dnia dzisieyszego, w niedzielę 7 die Ianuarij, terminy na listhy czytać, na początku tych listhow ysześmy nie napisali ich kniaza czarem Kazańskim y Astrachańskim, uięli się zaras za tho, powiadaiącz, że gdzie nasz hospodar nie będzie napisan czarem Kazańskim y Astrachańskim, tedy mi prożnobyśmy mieli czo z wami sthanowić, a musielibyśmy się z niszczym rosiachać. My, maiącz od pana Haraburdy pewną wiadomoscz, ktory tych spraw dobrze wiadom, że za krolia Sigmunta Augustha, za Henryka y za theraznieiszego pana naszego Krolia Iego Mości, nigdy nie beł pisan Wieliki Kniasz czarem, alie mu beł ten tituł zawszdy zbranian, natymechmy z nimi czały dzień rozmawiaiącz, a potym się y dobrze poszwarzywszy, rosia-

chali; na tym stanęło: aszbyśmy im tego tythulu postampieli, niechcząncz s nami niez kończycz; przydaią do tego, aszbychmy go iescze y Smolenskim napisali. Otosz tho baczem, ysz się na thym zaparli, że tego ustąmpić nie cheżą. My ysz tego w instructiiey nie mamy, alie mamy tho roskazanie Krolia Iego Mości ustne, żebychmy mu go więczy tego tytulu nie pisali, telko iako za przodkow Krolia Iego Mości, a na instructiiey telko mamy the słowa napisane: «a za postanowieniem pokoiu, y tytulu braczkiego od Iego Kroliewskiey Mości Kniazu Wielkiemu panowie poslowie odnawiacz nie maią» etc. Oni cheżą tym czarem y thym Smolienskim rozerwać. Prosiemy Waszmości, swego Miłościwego pana o naukę, czo bendziemy miecz daliey czynić, bo maiącz na instructiiey tho napisano okolo braczthwa, pozatrzymawszy się niewiele y na thym, napiszemy go w naszym liście Krolia Iego Mości brathem, alie ieżli oni, na thym nieprzestawaiącz, alie domawiaiącz się, aby czarem ieich hospodara napissano, nie zechczą stąd pokoiu zawrzecz y przysięgą utwierdzidz: mamy-li go czarem pissać, czyli titulu mu tego nie przyznawaiącz y nie postanowiwszy pokoiu, rosiachacz się. W tym y powtorę o dostateczną, znaczną y nieomieszkałą naukę Waszmości prosiemy. A poslowie Moskiewsczy proszą na dziesięć dni, chcząc posłać do Wielkiego Kniaza po listhy, y okazać xiędzu Possowinowi y nam, że iakoby król Sigmunth August hospodara ich czarem pissywał; a pan Haraburda daie o thym sprawę y upewnia nas y śmielie tho twierdzi, że nigdy ani Sigmunt Augusth, ani Henryk czarem go nie pisywał. A iakośmy pierwy do Waszmości pisali, tak y theras prosiemy, yszby Waszmość raczeł nam posłać czo narychli regestr strzelby, s ktorą Newel, Zawołocie y Ostrow w ręcze Krolia Iego Mości dostały się, bo iezli przijdzie do pokoiu, tedy nam tego regestru pilno potrzeba. Zathym służby etc. Dath. z Iamy Zapolskiey, anno Domini 1582, Ianuarii 7 die. Waszmości, mego Miłościwego Pana służebniczy, Ianusz Zbaraski, Michał Haraburda.

Przypissanno.

To tesz Waszmości oznaimuiemy, żeśmy pamiętaiąncz słowa Królia Iego Mości, chociasz tego na instructiiey nie mamy, mowieliśmy posłom Moskiewskim, aby ustąmpieli Królowi Iego Mości za tytuł czarskiey Smolenska, Luk, Opoczki, Siebieża; alie oni y słowa o thym mowicz nie

chcieli; wszakosz tego posłom Moskiewskim pozwaliamy, aby oni w swoim liście . . . . (здѣсь пропускъ) y czarem y Smolienskim hospodarem pisać go niechcemy, w czym Iego Mość pan marszałek dworny s nami nie iest zgodny, iako tho Waszmość dostatecznie z listhu Iego Mości zrozumieć będziesz raczeł.

212.

(LIST PANA RADZIWILLA DO PANA KANCZLERZA).

Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie, panie szwagrze y dobrodzieiu moy Miłościwy! Służby swe zalieciwszy etc. Dzisieyszego dnia, iako 7 Ianuarij, iusz osthatni ras zasiedliśmy beli s posłami Moskiewskimi, dlia znaszania minuth na listhy peremierne, gdzie in primo puncto około titułow, na trzech rzeczach Moskwa się zasadziela. Naprzod, ysz mu nie napisano — wielkiemu czaru y kniazu Moskiewskiemu; druga, ysz mu nie napisano — czaru Kazańskiemu y Astrachańskiemu; a trzecia, że tesz nie belo — kniazewi Smolienskiemu; na czym tak się do tych czasow duże zasadzieli powiadaiącz, bydź gothowymi dlia tego pokoi rozerwacz. Około pierwszego, — czara wielkiego, tego prętko usthapieli, bośmy my im w naszy instructiiey ukazali, że nam Król Iego Mość tak kazal pisać, iako mu za przodkow Iego Krolewskiey Mości pisano; na czo oni zezwolieli, powiadaiącz, że wprawdziedz pierwszy panowie tak nie pissywali, bo tesz taki pokoi brathersk i z oboiga stron z oddawaniem zamków nigdy nie bywał. Około Smoleńska, tho się im na tho tak odpowiedziało: gdysz tho pokoi doczesny, a nie wieczny, a Smolienskiey iest Lithewskiey, tedy po wysczu peremiera, król go pod kniazem odijskiwać pochoczecz: przetho nie godzi mu się tego usthempowacz, bo by thym iaką własnoścz waszemu kniazewi do niego przypisywali. Na czo acz directe nicz nie odpowiedzieli, iednak, iako baczę, łaczno się dadzą s thego odwieść; iednak iezlibyśmy ich s tego zbycz nie mogli, dai nam Waszmość znacz, czo s thym czynicz. Trzeczi punct, na ktorym wszytkie się siely zasadziely, iest then, około tego, żeby mu belo czar Kazanski y Astrachanskiey pissano, powiadaiącz, że od Augustha krolia pissywano mu tak; panowie posłowie naszy zasadzieli się tesz na thym, pomniącz naukę Iego Królewskiey Mości, abyśmy mu no-

wych tytułów nie pissali, iako pierwszy posłowie w thym error uczynieli beli, alie żeby mu się tak pissało, iako od przodkow Iego Krolewskiey Mości, na czo pan Haraburda, iako tego świadomy, gdy od nas pytan beł, pod sumieniem y pod przysięgą tak powiadał, że mu ani od Augustha, ani od żadnego królia nie pissywano inaczy, iedno — hospodaru Astrachańskiemu, Kazańskiemu; oni e contra chcząc tego dokazacz, prosieli sobie dziesiąci dni, aby mogli listhy Augustowe pokazać, że tak pissywano; bo ieżliby nie ukazali, aby tho nie beło pisano, a iezliby e contra tego dowiedli, aby im w list pisano beło, przeklinaiącz przy thym tego, przeciwko którego by się prawdzie inaczy naliazło, aby na tego wsia krew niewinna, która thym czasem przeliana będzie, na duszę iego beła; wielie do tego przysiągaiącz przydawali, że inaczy nie beło. Na czym gdy wszytka rzecz staneła, a daliey poścz nie mogła, panowie posłowie roskazania Iego Krolewskiey Mości nie (się?) trzymaiącz, w thym się użycz nie dali. Ia ysz tesz nie o czyię inszą oyczyznę y skórę nie idzie, iedno o moię, widzę, że w thym periculum rozerwania niemale, ysz by dlia thy fraszki totum negotium non corrueret, smialem Ich Mościam radzidz na tho, aby okolo tego Astrachańskiego czarstwa, czo oni za królesthwo rozumieią, pozwolieli, gdysz niemy, że na thym Iego Królewskiey Mości y rzeczypospolitey zawadzidz tytuły nie miały, bo y w Lithwie czarzykow Tatarskich dosyć, co ich y po dziś-dzień czarzykami zowią, a przeczie blaznowie; a iesczeby sława więtsza krolewska, kiedy by czara zwoiował, bioråncz sobie iescze y na tho słowa Krolia Iego Mości y listh onegdaiszy Waszmości, gdyś Waszmość pisał, że się Król Iego Mość tymi niepotrzebnymi caeremoniami nie rad bawi, y owszem, iako ia pomnię, mawywał tho Iego Króliewska Mość: «habeat ipse titulum et ego vitulum», a tho iescze o Inflanciech, quanto magis Astrachan y Kazan, ktorego podowno tego roku nie będziem dobywacz. Na tym nie mogszy się zgodzidz sami s sobą, do Waszmości, naszego Miłościwego panaśmy posłali, czekaiącz prętki na tho odpowiedzi, gdysz in hoc puncto ostatek rzeczy stoiey; każe-li nam Waszmość albo tego postąmpić, albo tym pokoi rozerwacz, albo medium — posłać po the listhy, iezli ta rzecz iest tak magni momenti, iedno de mora agitur, bo iako ia widzę, trudna tho kłoda na nich, aby ią mieli dać zwlecz s siebie, bo przed dwiema niedzielami, chocia iescze czo przednieysze tractaty nie bely skończone, iusz okolo

tego przes Possowina tractowali. Thom Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimicz chciał nie dla tego, abym ia w swym liście miał o thym dostateczniei napisać, niżeli Ich Mość, alie ysz wiem, ysz Ich Mość w szwym tego dołożyli, żem in hoc puncto differentią s nimi trzymał; tedym rationes suas, dlia ktorychem tho czynieł, Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimicz chciał, a Waszmość czo rozumiesz bydź cum commodo reipublicae, racz nam poradzidz, a my iako inszy, tak thy posłuchamy; także około tego, iezli o Inflanczki tytul poidzie, czo czynicz, bo panowie posłowie się declarowali nie chciecz w tych y mnieyszych rzeczach domyśliać się nad instructią Iego Królewskiey Mości, a nad poradę Waszmości. Także ieślibyś Waszmość aliquod dubium widział, czego my iescze theras wiedziedź nie możem, racz nas Waszmość s iednego ostrzecz, żeby nie potrzeba wtóry y potrzeci ras w thych małych rzeczach posyłać, bo czas iako woda plinie. A zatym się powtore łascze Waszmości, mego Miłościwego pana pilnie zalieczam. Z Iamy Zapolskiey, 7 die Ianuarij, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego pana powolny y życzliwy szwagier y sługa, Albricht Radziwił.

213.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KANCZLERZA).

Moy Miłościwy panie, a dobrodzieiu! Mam za tho, że iezli nie wszystkie, tedi wszdy niektóre listhy moie Waszmości mego Miłościwego pana dochodzą, ktore świadczą poniekąnd pilnoscz w powinności y chęnci my do służb Waszmości, y teras acz nicz nie beło ku pissaniu godnego, iednakem zaniechać nie chciał, gdy się poslaniecz trafieł, abym czego do Waszmości, mego Miłościwego pana napisać nie miał. Rzeczy y namowy the około pokoiu (ilie wiem y domyślić się mogę), są w takowym postanowieniu, że iescze nie iesteśmy u samego brzegu, bo Moskwa, aby sobie podobna zawszdy beła, targować się y o tho y o owo nie przestawa, y zawszdy czo nowego wtrączi, s czym się do Waszmości posyłać musi, iako teras o then tytuł; a choćci widzę, xiąndz Possowin ie zbiia s ty drogi, iednak iako ono mowią, wilk choć s siebie sierszchł wymiecze, przecię obyczaiu swego używa, także y oni chocz placzą, choć się przysięgaią,

iednak swych po staremu się thargow dzierzą, a proszą, żeby im na documenta s strony tytułu do hospodara na posłanie dziesięncz dni czasu dano, s czym, tak mnimam, Ich Mość panowie posłowie do Waszmości posyłaią. A ia ysz na then czas nie mam czo więczy pisać, tedy tym zawrę, prosząc, abiś Waszmość moim Miłościwym panem bydź raczel, ktoremu od Pana Boga dobrego zdrowia y wszeliakich po myśli pociech, iako sobie, wiernie y uprzeymie życzę. Dan s Zapolskiey Iamy, 7 Ianuarrij, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego pana wierny y zyczliwy sługa, C. Warszawiczki.

214.

DO PP. KOMMISSARZOW OD IEGO MOŚĆ P. HETHMANA.

Iaśnie Wielmożni, Miłościwi Panowie! Zalieczìwszy etc. Liepiby, abyście Waszmość the tham sprawy około tych tytułow sami ucierali, czasu nie trawiąncz; s kancellariey Polskiey nigdy do Moskwy nie pissywano, przetho ia tesz w thym experientiey nie mam. Dobrze beło panu pissarzewi wziącz (s) sobą ostatnie przymierze, czo beło miedzy Sigmunthem Augusthem a Moskiewskim, ukazawszy tho, gdyby im się tak beło napisały, iako Augusth pissał, bełby beł koniecz; y druga, iusz wszdy Waszmość spytacie ich y mowcie, aby dali na spisku, czego potrzebuią, a czo ras tho inny pliotkiey nie wyrywali, a czasu nie wliekli, bo tak rzeczy wliecz z wielką tho szkodą woiska Krolia Iego Mości. Powiedzcie im Waszmość sgoła, że niech iusz będzie albo woina albo pokoi zaras, bo ieśli powlioką, mogą usłyszecz iescze nowinę, która im nie będzie smaczna. Ilie wedlie mego zdania, gdy iako mi pisze pan marszałek, ustąpieli tego, aby pana ich nie pissano czarem Ruskim, a telko Kazańskim y Astrachańskim czarem domagaią się aby bel pissan, ktore państwa dobrze nisko są w iego tytulie, ilie pamięthàm, y pierwy w nim piszą kielka kniastw, a nisz the czarstwa, rozumiem, że tho mu nie przyda nicz powagi, y owszem pośmiech u wszytkich przyniesie: iakie czarsthwo, taki czar. Poszło tho na tho, iako ktoś s iedney wioski zwał się w Polscze graffem, kogoś tesz zwano u nas w Belskiey ziemi krolem Zacharańskim. Wszakże y na tho, ieźli trzeba, raczcie Waszmość uczynicz protestatią y wziącz od xiędza posła, ysz ieźli

nie pokaże przes posly wielkie, którzy poiadą przysięgę odbieracz od Krolia Iego Mości, że mu tak krol Augusth pissywal, że mu pothym takowego tytułu pissywać nie będą. Około Smolieńska iam nieświadom, iako przedthym pissywano. Prze-Bog, iusz Waszmoście the tham sprawy uczirraicie; nigdzie do hethmanow takowych spraw nie donoszą okolo tytułow, iedno okolo miasth, zamkow. Wiem tho, że ma Possowin u siebie przepis listhu przymiernego Ich Mości panow woiewod Mazowieczkiego y Mińskiego, y then mogl by bydź Waszmośeziam ku pomoczy do tych spraw; nie mowię tak, żebyście Waszmość mieli pisać wszystko, czo byśczie Waszmość tham naliezli, gdysz może bydź czo takiego, czego nie trzeba w tythulie pissać, alie gdyby nie belo y w thym liście czego takiego w tytulie, czego się oni domawiaią, tedy by thym łathwi zbicz tho, ukazawszy Posssowinowi: a tak mogą-li go Waszmość od niego miecz, nie zawadzi; a trzeba-li, może nie wiedziedz dlia który przyczyny. A iusz Waszmoście do tego rzeczy przywodzcie, żebyście Waszmość wszytko zaras slyszeli y kończeli, żeby iusz zaras wszystkie wąthpliwości powiedzieli, a s czasem nowych nie pomysliali. Nie odpisuią mi tesz Waszmoście na moie listhy, a zwlascza ieźli Waszmościow doszło, czom pissal iusz dwa kroć o Oberpoliu, że go Moskwa dzierży, y wlosez ma nie malę then zamek, liubo iesth niewielgi; nie wiem, iako go po Moskiewsku zowią; trzeba się strzecz, aby go posłowie Moskiewszy nie uthaieli. Około strzelby iuszem Waszmośeziam odpissal, czo się dzieie, y tho, że u mnie regestrow iey niemasz, alie są u Węgroff, do ktorychem pissal, aby ie Waszmośeziam posłali; iako tho rychło będzie, tego ia nie wiem. Alie tak by podowno posthanowicz wkrodtszą, że wszystkie dziala, ktoreby bely na tych zamkach, wroczą się, a ktorychby nie dosthawało, tedy takowysz miary dadzą albo z Luk albo s zamku którego Inflanczkiego. Proszę, kończcie Waszmoszczie the sprawy, a nie nędzcie woiska, a iusz Waszmoszczie s nich zaras wszystko chcieycie wiedziedz, y minuthy the przymierne wszystkie zaras Waszmoszczie raczcie przeczytacz, a czokolwiek wąthpliwoszczi uczinią, tedy terminuiczie sobie Waszmoszczie, a zaras na wszystko im, wszystkiego wysluchawszy, dopiero raczcie odpowiadacz. The Waszmoszczow namowy są iakoby iakiesz sessiae na concilium, ktorego więncz bywa rok y pultora; ukruczcie Waszmość, a na wszystko zaras Waszmoszczie raczcie mowicz, nie po iednemu. S tym powthore

służby swe etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 9 Stycznia, roku Pańskiego 1582.

Przypissano.

Kopią listhu do xiędza Possowina posyłam Waszmościam. Posylam Waszmościam regestrzyk armathy z Ostrowa, posłany mnie od kapitana; mam wąthpliwoscz o thym, aby nie pissał, czego iusz tham nie masz; druga, że dzwonoff telko napissał, aby y tho rosruchu iakiego nie uczyniło, gdysz oni mowią telko o strzelbie, tedy by tesz dzwonoff nie wspominacz, bo ie snacz wywieziono tamstąnd do Lithwy za roskazaniem Iego Kroliewskiey Mości. Mnie by się zdało, żeby tak liepi o thym postanowicz, że pod wiarą tho, czo beło strzelby, wroczi się im, a czoby stamtąnd zwieziono, albo na czo inszego obroczono, teby albo tesz wroczą, albo takowysz miary.

Themu Tatarzinowi raczcie Waszmoście recognitią (dać?), ktory godziny y kiedy Waszmościam the moie listhy odda. Waszmościam życzliwy brath, szwagier y przijaciel Ianusz Zamoiski.

215.

DO XIĘDZA LEGATHA.

Reverendissime Domine, amice charissime! Commilito Domini Zebrzydowski, qui ad me attulit litteras Dominationis Vestrae, me inscio et tum ad Regiam Maiestatem scribente, sine meo ad Dominationem Vestram responso discedit. Ppersuadeo mihi de Sinceritate Dominationis Vestrae ita, ut scribit illa verba — omni prorsus Livonia, illam intellexisse, sed verborum istorum quae sit vis et praesertim tunc scriptorum, dum urgetur, ut aliquid etiam ad conditiones addatur, nolo pluribus disquirere, nec enim necessarium est; iam rebus, ut audio, a legatis compositis et occupationibus urgeor; licebit tamen deinceps inter nos hisce et de alijs rebus amice conferre. Iam audio iterum exortas novas, nescio de quibus Kazanys et Astrachanys, questiones. Dicant iam isti tandem conjunctim omnia, quae volunt, ut appareat, quis sit ipsorum sensus, — an pacem concludere, an tempus extrahere. Si cunctantur, fieri potest, ut aliquid deinceps, etiam si Deus voluerit, ingrati audiant. Bene valeat Dominatio Vestra et me amet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 9 Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski.

216.

(LIST P. ZBARASKIEGO DO P. KANCZLERZA).

Miłościwy panie! Po onegdaiszym pissaniu naszym, po the dny wszystkośmy o tytulie praczowali, iakosz pan Haraburda, będącz wiadomy dosycz statecznie y pilnie przestrzegaiąncz, wszystkiego thego bronieł, wywodząndz im rozmaiczie, że tho przecie z łaski Boży przewiedli, ysz go iusz po stharemu nie czarem, alie dawnym tytułem pissali, iako s xięszthwa pissywano. Daliey, gdy przyszło do hramoth y tam nie chcieli nam granicznych zamkow pissać, iedno telko: «iednamy się y bierzemy mir s koroną y z Lithwą», a pan Haraburda, iako pissarsz, miał s nimi dosyć wielki poswarek, y liedwo pissać poczęli; inaczy nie chczą, iedno pissać: «a rubiesz Lithewski y Inflanczki po staremu ma iusz bydź». Zgadzaliśmy dziś hramothy y ieźli nam czego nowego iusz nie wydrą, iakich niepotrzebnych rzeczy, tedy iutro, da-li Pan Bog, hramothy pissać poczną, a w piątek do przysięgi, iezli nam czego nie odmienią, da-li Pan Bog, puidziem. Po dworany tesz iusz posłano, s którymi skoro czo postanowiem, nie omieszkam; iedno Nowogrodek, Iuriow, Pernawę, the maią naprzod zdawacz thym obiczaiem, że ich tymi Łothyszami wywiescz do Pskowa mamy, tho iesth, mamy zabracz the podwody, a skoro po oddaniu podwod, za tydzień oni wsiadać y zamek oddacz maią, a my ich prowadzidz asz do Pskowa dlia Szwedow mamy; drugie zamki możemy-li rychli wywiescz, a wszakosz ostatni rok wywiezieniu 4 dnia Marcza ostatniemu zamkowi. Proszą tesz, aby Iordana ruszycz y woisko ku Pskowu zabracz, «a tham stoicie, asz wam przysiężem». Otosz do pana Iordana posyłam, gdy dworzanie z Nowogroda pominą a przysiężem, aby zewszytkim szedł ku obozu; iedno sam urągania od nich cierpiemy, że chłopy w dymie wieszaią, biią, prawiącz na nich pieniędzy niesłychanych; iakosz bes mała tak trzeba tego postrzedz, aby pothym, gdy przysiężem, tak nie beło, czego się barzo po naszy przysiędze boiemy. O strzelbę s tych zamków, iakośmy pierwy pissali, prosiemy żebyśmy iey krom mieszkania mieli regestr. Gończa do Pskowa posyłaią, aby liudzie nie wychodzieli, y iusz się s pokoiem zachowali, iakosz po pierwszy nowinie radzi by tho czynieli. Do Waszmości go s tym Tatharzynem

posyłam. Iescześmy nie przysięgali, alie hramoty, da-li Pan Bog, iutro poczną; ieźli czego nam nie smienią, thedy skoro dopiszą; przysięga doidzie; wszakosz nie rozumiem, aby zmienieli. Iezlibyś się Waszmość ogliądał na naszę przysięgę, a gończa przy sobie zadzierżał, do Pskowa go nie pusczaiącz, tho niech przy wolicy Waszmości zostanie, alie się mnie zda, że thym nicz nie spłynie, y owszem iezli się czo, czego Boże uchowai, nie stanie, że nam thego gończa byczie nie zawadzi y pomoże; alie mniemam, że się nie odmieni. Protestatią pan Haraburda napisze dostatecznie. O Szwedzkie zamki Possowin iakoby spierwu nie chciał dacz taki, alie tak rozumiem, że da, bo go iusz Pan Bog na Moskwę obrocieł. Ta koscz miedzy nimi iest: my chcemy pissać,—praesente Possowino, w naszym liscze, Moskwa nie chce o sczięnthą szíję ani sami pissać, ani s thym od nas listhu bracz. Ta koscz na protestatią dobra y tak się podało: otosz się iusz tham gniewa na nich barzo. My czo s pożytkiem Krolia Iego Mości obaczem, uczyniem. Nie mi Waszmość za zle, że tak długo tych spraw nie kończemy; nie nami się dzieie, bo y w noczy praczuiemy, alie imi; acz w rzeczach wielkich tak musi bydź, wszakosz da-li Pan Bog dobrze się odprawiwszy, do Waszmości, mego Miłościwego pana przyadę. Miłościwy panie, brath moy pan Baworowskiey pisał mi prosząc, abym się do Waszmości, mego Miłościwego pana przyczynieł; miał sprawę s panem woiewodą Kiowskim: Iego Mość xiąże Ianusz założeł się listem, że iesth z Iego Królewską Mosczią; otosz ysz mu treba listhu Waszmości, mego Miłościwego pana hethmańskiego, zeznanego, że nie beł thu przy Kroliu Iego Mosczy, o czo proszę, iako w rzeczy sluszny, abym mogł z łaski Waszmości, mego Miłosczìwego pana taki listh otrzymacz, a ia thę łaskę y z nim społem Waszmości, memu Miłosczìwemu panu zasługiwacz bendę. A zathym służby me etc. Dath. z Iamy Zapolskiey, we wtorek po Trzech Kroliach, wieczor. Waszmości mego, Miłosczìwego pana służebnik, Ianusz Zbaraski ręnką.

217.

RESPONS NA THENŻE LISTH.

Iaśnie Wielmożni, Miłościwy Panowie! Zalieczywszy etc. Wyrozumiałem około tych tytułow; iakoście Waszmoścz tham skończeli, podoba mi się,

także y około granicz. O tho wywożenie — natrudnicysza; iezli o the podwody mowią, które będą w który włoszczi thego zamku, który wraczać maią, tho łathwia, alie inszych nad tho nie wiem, gdzie szukać; w Dębińskim y inszych starostach Inflanczkich próżna nadzieia; nie doczekaliśmy (by?) się thego, y snacz na koniecz y samego Dębińskiego nie masz w Inflancziech. Patrszciesz Waszmosczie, abyście Waszmosczie occasij iakiey fortheliow nie dali; na tho Waszmosczie mogą pozwolicz, że ilie-kolwiek w thy włoszczi bendzie tych podwod, thelie im ich dadzą do wywożenia rzeczy; thobym tesz rad widział, aby przy Derpcie y Pernawie zaras Felin podali, można-li rzecz, bo gdy iusz bendzie tho troie w ręku, łatwi by im beło o ostatek wierzyć; czo im Waszmosczie s thy miary podaiczie, że im samym trzeba rychło stamtąnd zwozić się dla bliskosczi Szwedów; że ich strzecz będziem od nich, alie w głodnym tham tym mieysczu woisko długo bawicz trudno bendzie. Iordana mi thak naglie zwozić y insze trudno, bo od Moskwy mi strasz dzierzą; druga o żywność idzie, bo by iey w obozie nie beło; alie po przymierzu zwieziony bydź może. O tho chłopoff męnczenie będę się starał, abym mu czo nabarzi mogł zabiegł, a zabieżą themu posłowie Moskiewsczy tym łathwij, gdy rychło pokoi skończą, bo y theras u Wdowa zebrało się beło chłopow kielka seth, chcząncz na nasze pieczowniki pod Wdowem uderzycz, w czym naszy postrzegli się y tych chudziąnth chaniebnie siela czos pognietli. By moie dziedzidzthwo beło Wdoff, tedy wolialbym beł żywoth tych chłopow, o sam Astrachan nie mowiancz, a niszsze telko sam tytuł Astrachański, dlia ktorego the traktaty posłowie zwlekli. O strzelbie tij iuszem Waszmosicziam odpissał, a na tho iescze od Waszmosicziow direkte odpissu nie mam; iakosz dobrze by, abyście Waszmoscz na the capita moie, o których do Waszmosicziow piszę, odpissowali, by nicz, abym wiedział, że Waszmosicziow moie listhy dochodzą, acz ie przes pewne do Waszmosicziow posyłam. Posłałem Waszmosicziam regestr Ostrowski; pissałem do pana Zybrzyka, aby Newelskich y Zawołoczkich posłał; rychło tho będzie, tego ia nie wiem. The tesz tham drugie, iakom Waszmosicziam pissał, rowno s Kroliem Iego Mosczią powieziono do Lithwy, alie nie będzie miał krzywdy, gdy mu takisz miary na tho mieysczе inne dadzą. Gończa tego mogą Waszmosczie sam posłać po przysiendze, alie przed przysięgą nie posyłaiczie, bo nie spodziewaiąncz się żadnego przy-

padku za thym posłaniem, poidą w długą, a iezli iescze goniecz będzie cziekawy, że się przypatrzy naszym niedostatkom, y przekradnie się kto od niego, thymby gorzy; k-temu y tho nam sławy nie poniesie przed zawarcziem przymierza; stanie s nimi czynicz, iakoby nam mieli bydź cięszcy. Protestatia, nie wąthpię nicz, że bendzie wedlie potrzeby, wszak podowno naidą Waszmościz tham y publicum notarium, będzie-li potrzeba. Iam mniemał, że po skończeniu przymierza mieli Moskwa uwierzycz w Possowina y obras iego postawić podlie Mikuły albo Przeczysthy w Pieczarach, a ono y w przymiernym liście pissać go nie chczą; liepsza stara przijazn, iako żywo pewnieysza. Iako Waszmościz, Miłościwy panie, woiewodo Braczlawski, piszesz okolo przyazdu swego, proszę abyś Waszmościz raczeł bydź, Panie Boże dai, aby rychło, a wszytko dobrze sprawiwszy, y tho by dobrze, aby beł pan Haraburda, ieźli można rzecz, o czo proszę. Panu Baworowskiemu dadzą listh iakiego potrzeba, iedno niechai da informatią okolo imion. S thym powtóre uprzejme, a powolne służby swe zalieczam w łaskę Waszmościzi. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 11 Stycznia, 1582. Waszmościziam życzliwy brath, szwagier y przyaciel, służycz gothow, Ianusz Zamoiski.

218.

LITTERAE AD CAPITANEUM IVANOGRODENSEM.

Generose Domine, amice charissime! Conquestus est apud me generosus Dominus Stanislaus Stadniczki de Smigrod, Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae, Domini mei clementissimi equitum praefectus, servos quidem illius, rebus quibusdam et equis ablatis, ad milites serenissimi regis Svetiae profugisse. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra iubeat hos maleficos capere et huic, qui has illi reddet litteras, tradere. Quod confido Dominationem Vestram tanto magis facturam, quod sciam nullos in illis Svetiae copiis latronibus delectari, et quod nullus eos recepisset, si aliquod crimen ab iis commissum scivisset. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris, ad Pleschoviam, die 10 mensis Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski.

219.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Sine mora propositum per nos in senatu id dubium est, in quo Sinceritas Vestra resolutionem a nobis petit, utrum, facta cum Moscho pace, ne interim Pernovia capiatur, cum Pontone de eadem arce ferro decertare debeat. Ea vero hac in parte cum senatoribus nostris concors est sententia: si coibit pax et Pernoviam hic idem Ponton obsidione premere perrexerit, ut eidem Sinceritas Vestra significet, arcem hanc nostram esse, ut a vi eidem inferenda abstineat, atque inde in instanti cum militibus decedat. Quod si vero forte ad ipsum facere minime curaverit, Sinceritatem Vestram aliter omnino, ut faciat, non convenire, quam ut, quae nostra sunt, tueatur atque vim vi repellat. Si itaque post admonitionem Sinceritatis Vestrae eam arcem missam faciet, bene quidem; sin vero in proposito perseveraverit, faciat omnino, ut illi cum exercitu vi resistat, indeque eum submoveat. Arces illae—Novogrodek, Sereneszk et Lais, quamvis parvi sint momenti, attamen a proposito nostro totius Livoniae recuperandae esset alienum, si concederentur Moscho. Nam quod alii arcium illarum Livonicarum qualitatem ignorant, existimare possent plurimum in illis arcibus esse momenti positum, et vicinitas atque divisio illa nobis quoque foret suspecta et modesta; satius igitur est, si illae arcium restitutae fuerint Moscho, quae per nos ipsi belli iure ademptae sunt. Attamen si hoc saltem obstare paci, quominus coiret, deberet et de iis arcibus non admodum resistendum nobis esse, quominus Moscho concederentur, censemus, studio pacis, cuius tanto studiosiores nos esse oportet, quanto magis experimur hominum animos ex discursibus atque satis ridiculis interpretationibus atque sententiis, a nobis Sinceritati Vestrae missis, taedio atque fastidio captos esse ad promovendum magis propositum nostrum, quod est reipublicae negotium; ut inde non obscure conijcere possimus, in comitijs aut nihil nos de subsidiis effecturos, vel saltem id impetraturos, quod ad rem peragendam minus sufficiens erit. Cartas blancas mittimus Sinceritati Vestrae numero tres; eas Sinceritas Vestra

obsignabit. Camenecensem praefecturam quod attinet, scit Sinceritas Vestra, nos iam plerisque palam in genere de vacantiis animum nostrum declarasse, nos iis non dispositurum, nisi in maiori numero fuerint, atque tum cum graves causae, quarum per nos magna habetur ratio, idipsum facere requirent; itaque nihil quidquam ab ea declaratione nostra, quae pervulgata est, recedere possumus, ne, si vel huius unicae vacantiae collatione contrarium quid faciamus, linguis hominum, quasi minus stabiles in factis, dictis ne simus obstrictandi, ansam praebeamus. Hanc igitur moram Sinceritas Vestra boni consulat; postea videbimus, ut postulationi Sinceritatis Vestrae, quatenus licebit, locum demus, servitiorumque Domini Wlodek rationem habeamus. Satis ineptae et frivolae istius Szuiscij sunt excursiones atquae insidiae; putaremus illi facilius succedere posse, si non ex tam ampla civitate, sed ex aliquo angusto castro fierent. Pleschovia satis obsidionis habebit, si Sinceritas Vestra, antequam inde loco moveat, insulas illas omnes victualibus penitus privabit; si non possint ex integro inde per exercitum auferri, vel saltem igne exuri, ne quidquam in usum hosti cedat, curet. Praeterea quodque si viam Novogrodensem, unde commeatu civitas illa iuvari possit, milite providebit atque custodiet, vel potius, ut Novogrodum ipsam in cineres redigatur, ne hosti quidquam remaneat spei, efficiat; ut vero id effectum curet, requirimus ab eadem Sinceritate Vestra. De tempore movendi exercitus et quorsum, nihil scribimus; permittimus id arbitrio Sinceritatis Vestrae; faciat hac in parte, quod optimum atque consultissimum esse factu videbit. De Scotis nihil scimus, ubinam locorum versentur; cognoveramus ex Dembinskio hoc solum, illos esse in via; postea nihil de iis audivimus. Quoniam vero Tidemanum Rigam ad milites Germanos expedivimus, putamus, quod ipse, qui sciat intentionem Sinceritatis Vestrae, si eos ibi alicubi esse persenserit, id cum eis statuet, quod voluntati Sinceritatis Vestrae commodatum erit. Cubicularium Wasilewski cum pulveribus iam sub id tempus in Wielge Luki esse omnino arbitramur; talem expedivimus, qui maxime in servitio sedulus atque diligens nobis est visus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die penultima Decembris, anno Domini 1582. regni vero nostri 6.

Manu Regiae Maiestatis adscriptum.

Pluribus agerem de pacificationis necessitate, nisi scirem in hanc vel illam partem hactenus definitam esse; tempus breve, defectus multi, pecunia fere nulla et, quod caput est, hominum ingratissimorum iniqua aestimatio dignitatis reipublicae nostraeque; ubi tamen certior fuero de eventu tractationis pacis, nulli parcam labori, nec nulla frangar ingratitudine; omnem certe movebo lapidem, ut tempestive parati ad opus continuandum accedere possimus. Sthephanus Rex.

220.

OD PANA WOIEWODY BRACZLAWSKIEGO LIST.

Miłościwy Panie hethmanie! Widzę s pisania Waszmości, mego Miłościwego pana, że się Waszmość iusz y frasowacz raczysz, że się tak nie rychło u thy sprawie odprawuiemy. Bog zna, żecz tho nam tesz nie w smak przychodzi, zwłascza ia barzobym się rad odprawieł thu, y do Waszmości czo rychli przijachał, nizli thu dzień - w - dzień y w noczy, iako na offiarę iesdzidz, y woliałbym tham bydź, gdzie y drudzy liudzie ryczerscy bywaią. Pisze Waszmość, abyśmy the thu rzeczy ucierali między sobą: kiedykolwiek do Waszmości possylamy, tedy iedno dlia tego posyłamy, abyśmy o wszythim Waszmoćzia wiadomego czynieli y od Waszmośczi wiadomoscz mieli, a w thym przeczię nie prożnuiem, iedno zawszdy uczieramy, iakosz iużechmy wszytko utharli, iedno chramothy piszą, ktore iutro we czwartek albo w piątek rano bendą, a w thym zaras y przysięgać będą, skoro się tho zgothuie. Po dworzany tesz wskok bieżano, ktore iedni są w Porchowie, a drudzy w Nowogrodzie; dniem y noczą kazano im bywacz; skoro bendą, tedy ie ia do Waszmośczi, mego Miłosćziwego pana zaras poslię, a sam tesz do Waszmośczi, mego Miłośćziwego pana poiadę za nimi, skoro ustanowiwszy the sam rzeczy. Possowina tesz — praesente — nie chczą pissać, o czo się Possowin gniewa na nich. Raczy Waszmość pissać do nas, abyśmy wszytko razem utarli, y że tak długie sessiae czyniemy, iako na concilium: po nas my bychmy radzi tho utharli, by y iedny godziny, alie oni chocziasię na iaki articul deliberuią sami, tedy

by dzień y dwa nie postąmpią, asz pierwy then utrą. O czaru pisalichmy do Waszmościzi; tedychmy tho przeczię utarli, że go czarem nie piszem, ani Smolenskim kniaziem. O Oberpol dawnoehmy do Waszmościzi pisali, żechmy go między zamki nalieźli,—oni go zowią Polczow, y musieli go nam za poswarkiem napisać; y czo się może wiedziedz, żadna się rzecz nie upuscza. Protestatią gdychmy czynieli (na the zamki, ktore pod Szwedem powiadaią) przed Possowinem, ieden się ozwał s posłow, że tho nie ma bydź, a starszy posseł offuknął się nań: «molczy-że, a koli budet papa napiszeth Moskwu, y themu niestat szię; alie sztho ia, da y napiszem, da przysiachnem, tho staneth się». Racz-że Waszmość, moi Miłościwy pan wiedziedz, że my się wskok będziem spieszycz, iako naprędzy będzie mogło bydź. Na Magnussa y na Birinka racz się Waszmość u kogo wiadomego przepytywać, żeby czego między Kołowirem y Lichowirem nie mieli, żeby iakiego zameczku nie trzymali, yszby tam od tych za czasu zaiachać. Żolnierzow tesz skoro po przysiendze a dworzanny oddadzą; wedlie roskazania Waszmości, mego Miłościwego pana, poslię do Waszmości do obozu, alie o kozaczthwie żadny wiadomości nie mam; powiadaią, że dalieko w ziemi pusthoszą y wielkie morderstwa czynią; w thych Waszmościa, mego Miłościwego pana nie upewniam; nie wiem, iako rychło zijdą. Moskwa tesz tho sam powiada, iako wielkie ungariae w przysiendze dzieią się, powiadaiąncz, ysz s każdy obszy po szesci rubli teras daią chłopi. Zathym me służby w łaskę Waszmości, mego Miłościwego pana zalieczam. Z Iamow Zapolskich, anno 1582, Ianuarii 10 die, w noczy. Waszmości, mego Miłościwego pana służebnik powolny, Ianusz Zbaraski.

221.

DO PANOW POSŁOW.

Iasnie Wielmożni, Miłościwi Panowie! Zalieczywszy służby swe przijacziclskie etc. Wziołem listh od Iego Mości pana Braczławskiego wczora wieczor. Podoba mi się tho, że Waszmość pospieszacie, bo liubo w mieszczie teras znacz, że wielga thrwoga, alie przecie kopiami muru nie polamacz, y woysko ma za swe: przetho zawieraicie Waszmość wszystko w imie Boże, gdysz iusz wszystko liedwie się nie skończeło, iako baczę, bo

rozumiem, że y do tego czasu iusz dostatecznie y skończeło, y przez Waszmościow przysięgami utwierdzieło, telko o thym iusz dostatecznieyszy wiesci czekam. Raczcie Waszmoszcie wiedziedź, że sam iest u mnie poseł krolia Szweczkiego z listem,—nie do mnie, alie do krolia Iego Mośczi, nie od krolia Szweczkiego, ale od hethmana Szweczkiego—s poselstwem dosić subtelnym: abym ich uzywał, także tesz gdyby mnie potrzebowali, retował; pokoiu z Moskwą, minowszy krolia Szweczkiego, abym nie zawierał; przekładaiąncz tho, ysz morze y złe pogody niedopusciely ich do krolia Iego Mości s tym posselstwem, że dawno byli wysłani. Posłem iesth kapitan Lorenzo Cagnolo Włoch; przy tym wszytkim prosieł mnie, abym go przepuścieł do Possowina; wziołem sobie do rosmowy s pany radami, które by beły w woiscze; odpowiem mu, że o tych wszytkich rzeczach nie mam zlieczenia, a bendę radzieł, aby do krolia Iego Mości samego czo narychli bieżał. A tak thym spieszni Waszmość the tam rzeczy zawieraicie, by iaki kości nie wrzucieł, spąchawszy się Włoch z Włochem, bo choć sam nie poiedzie, trudno ustrzecz, aby listów iakich nie przesłał, ieśli nie s tąnd z oboza, bo na tho pilnie oko się ma, tedy s drogi gdzie przes kozaczysko iakie; na które listhy y Waszmość proszę mieycie tham pieczą, y pana Zebrzydowskiego przestrzeszcie, aby pieczą miał, w tym go tesz napomniawszy, żeby tho roskazanie Waszmościow umiał tesz w taiemnosci chować. Wiedzcie Waszmoście tesz, że Merienburg albo Olixta zamek iest barzo moczny thu skraiu, y o thym Waszmoszcie myślcie, aby oddawanie iego rychle mogło bydź, bo gdyby beła w renku Olixta, Derpt, Felin, Pernawa, iuszbym się ia zdrady żadny nie bał. Proszę, Miłosczivy panie, woiewodo Braczławski, racz Waszmość zaras z Ich Mośczjami kollegami swymi skończywszy pokoi, do obozu pospieszać się. Radbym wiedział, ktorendy Iego Mośćz pan marszalek będzie raczeł się obrocić; nie wiem, ieżeli Iego Mośczi tendy na Inflanti nie będzie y bliży y bespieczniey; także niech wiem, iezli pan Haraburda poiedzie senną na Inflanti, czyli nie. Pissał mi pan Zebrzydowskiey, że dwai Moskwicinow od posłow do niego uciekli, a że xiądz Possowin namawiał go, aby ie wydał; odpisałem, żeby tego nie czynieł, alie owszem do mnie ie posłał, o czym od niego do tego czasu odkazu żadnego nie mam; proszę y o thym się Waszmoszcie dowiedzcie: ezli to Wengrowie wprawiaią na the przysiężniki te kopy, tedy napomnić

pana Młodego, aby zakazał, y kapitanow, aby themu dali pokoi. S tym powtore przyacielskie etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 13 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ianusz Zamoiski.

Cedula.

O gończu Moskiewskim pissaliście Waszmoście, że miał przyachać s thym Tatarzynem. Nie przyachał y nie trzeba go przed przysięgą beło, y k temu z iednym telko Tatarzynem posyłać go nie beloby bespieczno. Alie zesz Waszmość pissał, miłościwy panie, woiewoda Braczlawskiey, że iusz iachał s thym Tatarzynem, a nie masz go, y na tho pomyśliam, aby się co nie trafielo, żeby się albo nie przekradł, albo czo takiego.

222.

RESPONSUM EX CONSILIO DOMINORUM CONSILIARIORUM REGNI, IN EXERCITU PRAESENTIUM, GENEROSO DOMINO LAVRENTIO CAGNIOLO, SERENISSIMI REGIS SVETIAE MILITUM PRAEFECTO DATUM IN CASTRIS AD PLESCHOVIAM, DIE 13 MENSIS IANUARII, 1582.

Quod attinet ad priora capita, quae ad me retulit Dominatio Vestra, optassem sane, ut Dominatio Vestra Regiam Maiestatem offendisset, vel saltem, ut Regia Maiestas scivisset, quod Dominatio Vestra ventura esset; etenim procul dubio aliquid mihi mandati hac de re dedisset; sed cum aliquem hoc tempore in castra a serenissimo Svetiae rege venturum minime sperasset, nihil mihi tale commissit, nec sane me etiam decet aliquid, quod non mei, sed plane regii muneris sit, mihi arrogare; praesertim vero cum Regia Maiestas pro benevolentia et constantia sua erga serenissimum Svetiae regem iam aliam rationem negotia ipsius Maiestatis regiae iuvandi, quoad fieri potuisset, instituerit, de qua legatis ad conventum Zapoliensem, ad tractandum cum Moschorum legatis missis, mandata dedit. Communicavit item cum reverendo Domino Antonio Possovino S. D. N. muncio, et deputavit etiam quemdam secretarium, qui a Domino Possovino remmitteretur statim ad Regiam Poloniae Maiestatem et Reginalem Maiestatem, ut in quo statu res istae forent, statim illarum Maiestates certiores redderentur. Quam rationem immutare mihi non licet; hoc solum monendam et hortan-

dam Dominationem Vestram puto, recte illam facturam, si, ut missa est ita ad Regiam Maiestatem, celleriter contendat, et si voluerit id facere breviori itinere, recta hinc, dabo eum, qui deducat; si vero voluerit Narvam redire, et inde per cultiora loca proficisci, hoc etiam in arbitrio eius erit, sed certe ut eat, pertinet id ad mutuam cointelligentiam et amititiam regum, et cum res celeritatem requirat, poterit inde cras discedere. Quod attinet ad cosacos, de quibus dominus capitaneus Iwanogrodensis conqueritur, iam respondi me castigaturum eos, qui aliquid maleficii commisserint; rogo modo, ut ad me vel saltem ad Charlenskium mittantur. Certe, hinc in eos edito exemplo, facilius alii continebuntur; praeterea vero id fiet sine exacerbatione animarum istorum exercituum; quod ego itidem facturum me recipio, ut exercitus Svetici homines, si quid commisserint, itidem ad Dominum praefectum mittam. Rogo vero, ut etiam nostris iustitia reddatur, etenim multi loqueruntur nobiles se affici iniuriis, et multorum famulos ac equos ab hominibus illius exercitus in (iis?) abductos esse, quod non dubito Dominum capitaneum pro sua aequitate et humanitate facturum. Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus etc.

223.

CAPITANEO IVANOGRODENSI.

Generose Domine, amice charissime! Accepi litteras binas Dominationis Vestrae, unas 28 Decembris, alteras 3 Ianuarii datas, quarum inprimis quod scribit de cosacis, eos ego itidem officii admonebo, et fortasse, negotiis Regiae Maiestatis ita postulantibus, iam alio inde transibunt; si quid aliquod ob delictum comprehensus sit, quemadmodum antea promissi, me in eum animadversurum, ita et nunc promitto. Mittat Dominatio Vestra ex iis aliquem ad me, vel saltem ad familiarem meum Charleski Prybuszoviensem; nam si Dominatio Vestra ipsa in eos animadverteret, fortasse hoc exacerbationem animarum inter nationes istas facere posset, quod nobis propter affinitatem regum nostrorum, utraque ex parte vitandum est. Certe, si quis ex exercitu serenissimi Svetiae regis in exercitu Polonico detineretur, et ipse eum ad Dominationem Vestram mitterem. Doleo certe, quod Dominatio Vestra eos, quos iam in manibus habuerit, ad me non miserit; fecit

tamen id humanitas Dominationis Vestrae; rogo, ut Dominatio Vestra iis militibus nostris, qui de iniuriis itidem conqueruntur, ius reddat. Qui hic novi sit, ex generoso Domino capitaneo Laurentio Cagnolo Dominatio Vestra cognoscet. Pro sale gratias habeo, et etiam ut referam, operam dabo. Caeteris de rebus ex eodem Domino Cagnolo Dominatio Vestra cognoscet. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 12 mensis Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski etc.

224.

AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Cum legati Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae in conventu Zapoliensi omnia, quae haberent in mandatis, proposuissent, nec tamen quicquam proficerent, iam etiam credo prioribus conditionibus passim ante vulgatis, misi has ternas conditiones in schedis descriptas, quas legati Possovino arbitratu suo ostenderent. Primae scriptae fuerant propter sedandum animum Possevini tantum et apud Maiestatem Vestram et apud me, de reliquibus arcibus Livoniae urgente; igitur ex his primis conditionibus cognovit me tam longe, ut vellet, procedere non posse, et quo procedere ausus essem, non esse tanti, ut cum Luco et aliis arcibus, quas retinebam, conferretur: igitur cum hoc videret atque cerneret, si amplius de Livonia loqueretur, magis illum de laude pacificationis, quam unice expetebat, periclitatum iri; respondit mihi satius esse id omittere; inde denuo etiam se tenere non potuit, quominus eidem rediret, et pro Nevlo et Zavolocia, Novogrodekum et Kerepetiam posceret; respondi illi, sine Luco me ne pugillum terrae Livoniae concedere audere. Litterarum harum exemplum ad Maiestatem Vestram mitto. Iam igitur tandem eo descensum erat, ut omni Livonia Mosci decederent. Nova disputatio de Vielizio et Siebiezo exorta, summaque fide et cura Dominorum legatorum eo res deducta, ut Vielisium penes Maiestatem Vestram maneret. Inde ventum est ad arces, quas Svecus cepisset, quas ego, si fieri posset, existimabam pro parte Regiae Maiestatis Vestrae in litteris patificationis scribi debere, ac maxime cum rumor spargeretur de Pernovia iam fere capta, metuens, ne aliquo interprete Svecus, concessa Narva, Iwa-

nogrodo, Iamhorodo, Koperia Moscho, obtineret ab illo et pacem et arces alias Livonicas captas; ex altera parte constanter dicebatur vetitum id esse a Magno Duce: monui legatos, ut dicerent vetari non potuisse, ac maxime de iis, quae post captae a Sveco fuissent, quam ipsi ad locum conventus venerint, ut acciderat de Albo Lapide et de Oberpoli ferebatur. Post tandem eo res deducta est, ut et Albus Lapis et aliae quaedam arces, quas excipiebant, tanquam a Sveco captas, pro parte Regiae Maiestatis Vestrae concedentur, ita ut reliquarum nulla mentio fieret, de quibus tamen protestationem facere Domini legati, quod Maiestas Vestra, non obstante pace, ius suum persequi vellet. His ita rebus maioris momenti omnibus conclusis, Moschorum legati iterum, nescio quibus in parvis quaestionibus, quas ipsi proponebant, nimis immorari ceperunt, praeterquam de czariatus totius Russiae titulo et magni ducatus Smolenscensis, etiam de czariatibus, si diis placet, Kasanensis et Astrachanensis, sed et haec impedimenta iam industria Dominorum legatorum sublata sunt, ita ut hoc die veneris se pacem conclusuros esse, et iuramentis utrinque firmaturos crederent, quod ut faciant, eos hortatus sum. Etsi enim ex omnibus rebus cognoscam summam in civitate Pleschoviensi esse trepidationem, tamen commeatu adhuc non deficiente, hastis murus confringi non poterit. Praeterea vero video, quid mandet Maiestas Vestra hisce in litteris, quas ad me penultima Decembris Vilna scripsit. Exercitus etiam suis incommodis premitur: interim tamen utrum ea, quae ad Pleschoviam acciderunt, aliquid calcaris legatis Moschorum subsistentibus ad progrediendum longius addiderint, Maiestas Vestra ex litteris Domini palatini Braczlaviensi intelliget; quod et antea inculcabat Possovinus de induciis cum Pleschoviensibus, et nunc denuo suggessit de mittendo internuncio a Moscis in castra; id ego non esse faciendum ante scripsi Dominis legatis, quam iuramenta intercederent, nec ullus adhuc internuncius huc venit. Mitto Regiae Maiestati Vestrae litteras Possovini, quibus respondet Maiestati Vestrae ad literas a Maiestate Vestra Duneburgo datas. Sunt qui omnes Iesuitas sycophantas appellent, certe falso, sed qui hunc unum appellaverit, vae, ille fortasse haud erraverit. Cur enim scribit scriptum ad se ex castris? Cur non diserte potius scriptum a me cancellario? Inde cur dicit aliquas arces Livoniae? Cur non Serenescum, desolatam Lais et Novogrodecum nominatim? Quid vero pro

Zavolocia, Nevlo, Vielisio ait, Lucum praeterit, sine quo ne pugillus quidem glebae Livonicae illi concedebatur; reticet item Siebiezum? Cum vero ut spiritualis sciret in iure canonico non minus damnari veri reticentiam, quam falsi suggestionem. Particula etc. sibi cavendum egregius Iesuita existimavit; at hac particula leviora (sic) quoque potioribus enumeratis comprehendere mos est. Quid deinde, cur tacet se ursisse post de Novogrodeco et Kerepetio? Verum iam et ille fortasse incipit cognoscere meliores esse veteres quam, quae sperarentur, amiticias. Arbitrabatur ille pro moderatione ingenii sui et modestia vitae regularis, se, pace facta, a Moscis pro Divo habitum iri, et suam imaginem penes Nicolai in aede Pieczarensi, de cuius miraculis, ut audio, nova per orbem terrarum cum ignominia nostra spargit, collocatum iri. Iam videt, Moschus ne nomen quidem eius in litteris pacificationis ferre posse, unde habet, quid de aliis maioribus rebus speret. Supplico Maiestati Vestrae Regiae, ut Maiestas Vestra diligenter curet ea, quae ad instruandas arces Livonicas spectant, tum ad recreandum exercitum, nec tantum aliorum diligentiae tribuat, ut in ea prorsus conquiescat, sed in horas, ut maturent, urgeat et instet. Iordanus misit ad me nudius tertius tres boiarorum filios insignes, sub Novogardia captos; nihil inde nunciant quod magnopere cavendum sit. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 11 Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus ac servitor, Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Scripsere ad me Domini legati, conclusionem pacis ad diem Dominicam dilatam.

225.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Exercitus hic maximis certe aerumnis premitur, tum ob intensissima frigora, tum ob aegestatem; unde non solum milites membris (sic) capiuntur, in varios morbos in dies multi incidunt, sed etiam gregarii milites latrociniis grassantur, et aliqui etiam ad hostem profugere; sublevabam, ut poteram, alios peregrinos, et Sthepanus Carolus Ungaros itidem sublevabat, sed iam et is deficit,

corradebat itidem et Stanislawski, quae poterat; heri illi cathenas dedi, ut amplius aliquid inveniret, sed aegre id fit. Hoc scribo, ut Maiestas Vestra regia moneat, ut, quae mandat, hi, quorum interest, diligentius exequantur. Iam sunt sex hebdomadae postquam Maiestas Vestra hinc discessit; prousque perveniret Duneburgam, de pecunia audiebatur; ad hanc tum diem ne obolus quidem allatus est, nec quicque aliarum rerum, quas Maiestas Vestra mittere iusserat. Haec providenda sunt in utrumque casum — sive pax coibit sive non, etenim tendendo ad arces Livonicas et in praesidiis collocatus artium vastarum et commeatu destitutarum, satis certe miles fatigabitur et vereor, ne ad festum Priscae eques Polonus stipendium quadrantis istius anni flagitet; iam mussitare incipit. Quod etsi ego illis stipendium istius quadrantis promisserim in ante diem purificationis, tamen quidam praefecti cum suis commilitonibus cum aliud impetrare non possent, ad — Priscae saltem constituissent. Rogo igitur, ut vel saltem ad diem a me disignatam pecunia adferatur. Scripseram Maiestati Vestrae regiae Zolkievium et aliquod alios, qui cum Moscis, fide data de sepultura caesorum hostium colloquebantur, fraude Szuiscy vix non periisse. Postea Osthromecius detulit ad me cistam, quam fistulis ferreis et pulveris subtilis ponderis ad viginti pondo implevit, adiecto silice et ferramentis, quibus ignis, vel minimum mota cista, excitaretur, dicens, ea in arcem missa, si non ipsi Szuiscio, multis certe aliis cladem adferri eiusque fraudem vindicari posse. Reieci rem ad consilium maiorum natu rothmagistrorum et etiam ipsius Veieri, qui omnes me hortari, ne Ostromecium impedirem, quominus artificio suo utetur. Hac ratione transfugia impediri posse, et hosti metum novarum in dies machinationum incuti, in his praesertim morbis et incommodis, quibus exercitus premeretur, cum magno commodo exercitus; si etiam ipse Szuiski concideret, facem in futurum exercitandi belli, quae unica extaret in Moschovia, extinctam iri. Huiusmodi esse omnes artes, huiusmodi artificia bellica, ea, quae ab initio nimis insidiosa sunt, usu ipso militaria prorsus videri, et ita ut ea fere maior pars rei militaris redacta sit, ut pyxides, ut cuniculos et id genus infinita; nullas artes in bello, quod aperte indictum sit, non licere, dummodo hosti fides data non sit, contra quam ipsi hostes non dubitaverint committere, quod merito in illis reprehendi debeat. Ita Ostromecium dimisi, ut nec prohiberem, nec nimis etiam mandarem. Igitur Ostromecius

nocte, quae inter diem lunae et martis intercessit, captivum cum hac cista misit ad Szuiscium, se Ioannem Millerum esse, inquens, qui cum Farensbachio in Moschovia fuerit, benignius, quam hic, ibi habitum; velle se, maxima re, quae obsidione civitatem solveret, patrata, ad eum transfugere; praemittere se hanc cistam; orare, ut integra servetur, vel si apperiendam putaret, illo inspitiente, ut aperitur. Duabus horis postquam introivit captivus in civitatem, in hypocausto humili et levi super iniecto tecto, in quo palatini coire solent, ut captivi indicarunt, ignis emicuit, inde diligentius in muris excubiae haberi ceptae, ac cum lucernis lustrari, nemo extra portam emitti, non paucaque signa trepidationis edita sunt; atque ita dies martis transactus. Die mercurii proiectae sunt litterae nomine Szuiscij ex arce, quibus accusabar, quod illum latenter voluissem occidere; respondi illum: nosse quos contra datam fidem violari iusserit, si hi per bombardarios ulciscantur suas iniurias, an iuste faciant, iudicaturum mundum, praesertim cum illi ipsi fidem non dederint, sed hostes ex professo sint; me nulla alia artificia ad ipsum ulciscendum requirere praeter dexteram meam; prodiret medium in locum inter castra et arcem; me illic expectaturum eum vero fore. Postquam proxime pileus cum pennis in hasta ferretur, aliqui equites Mosci fuerunt ad portam versus Velicam flumen, sed cum Mosci collocati in turri illud meum signum vidissent, trepidanter se in opidum reiecerunt. Explorate nihil scio, etenim nunc diligentius quam usque cavent, ne quem ex oppido emittant, sed tamen si non ipsum Szuiscium caesum, aliquid tamen insignis detrimenti hosti datum esse existimo. Nunc rumor passim de eius morte negatur, quem credo ad ipsos legatos Moschoviticos perventurum, et fortasse aliquid momenti allaturum ad pacem citius conficiendam. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 11 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus et servitor, Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Deus scit, quomodo movebo hinc exercitum vel si saltem reducendus erit propter tam intensa frigora, ut multi milites membra amittant. Dicunt quidam se vidisse aviculas ex frigore emori; exercitus vix non maior pars

est morbis implicata; aegrorum vero reducendorum quanta sit difficultas, facile Maiestas Vestra potest iudicare, cum milites equos curules omnes fere amiserint; — nihil panni, nihil pellium adhuc allatum sit, pecunia nulla allata, et si afferretur, saltim parti exercitus distribuetur; si vel aliquot millia florenorum submissa fuissent, protervioribus ex Polonico equitatu. Faciant igitur isti, qui haec curant, ut vel saltem ante diem purificationis pro quadrantis istius stipendio plene illis satisfiat, ut est promissum.

Cedula.

Cum mortuus est Dominus capitaneus Cirvonogrodensis, rogatus sum a dominis Struss et Lanskorunski, ut pro illis ad Maiestatem Vestram intercedam; uterque dignus est gratia Maiestatis Vestrae, uterque in servitiis Maiestatis Vestrae versatur; sed cum sciam Maiestatem Vestram, ut alias vacationes, ita et hanc ad finem belli dilaturam, deinceps etiam arbitror tempus me hac de re cum Maiestate Vestra colloquendi habiturum.

226.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Die mercurii proximo, quae fuit 10 Ianuarii, venit huc in castra ad me Laurentius Cagnolus Svetiae regis militum praefectus, et cum ipso Pontone generali arctissima familiaritate coniunctus. Is (sic) generalis nomine me salutavit, deditque mihi litteras fidei, non ad me, sed ad Maiestatem Vestram scriptas, nec a rege Svetiae, sed ab ipso Pontone; ad litteras addidit viva voce, missam fuisse legationem ad Maiestatem Vestram a serenissimo rege Svetiae, quae cum propter tempestates et ventos, tum propter alia impedimenta non potuerit tam mature ad regiam Maiestatem Vestram pervenire. Eam legationem marszalko campestri Svetiae et sibi demandatam fuisse, et cum tandem venissent in Livoniam, intellexerunt regiam Maiestatem Vestram profectam esse ex castris, me vero hic a Maiestate Vestra summa cum potestate ad exercitum relictum esse; proinde mandato Pontonis venisse, ut mihi eius legationis mandata exponeret. Eorum vero haec capita esse: primum, ut uterer Sveticis auxiliis, libenter illos propter regiam Maiestatem Vestram mihi non esse defecturos; alterum, ut itidem copiis Maiestatis

Vestrae illos, necessitate poscente, inveni. Inde cum ad illos perlatum fuerit de tractationibus pacis cum Moscho, ne pro affinitate et amicitia regum illam concludam, non incluso in eam Svetiae rege. Tum vero conquestus est de iniuriis cosacorum et militum, quae tantae sint, ut iam amplius ferri non possint. Addidit ad extremum: si permitterem iturum se esse ad conventum Zapoliensem, ut de rebus principis sui cum patre Possovino communicare possit? Respondi illud: de iniuriis prorsus mei muneris esse, atque iam me scripsisse Domino capitaneo Ivanogrodensi, hoc idem conquerenti; haec non fieri meo mandato, quinimo me in posterum in litteris meis cosacis prohibere; si vero aliqui contra committere ausint, ut communicato, consillio cum Charlenski, qui isthic in vicinia in Pribusz esset, caperentur et ad me adducerentur; me in eos in conspectu totius exercitus animadversurum id, quod magis illos ab huiusmodi facinoribus deterrare posse, quam si Ivanogrodi plecterentur; interim vero id commodi etiam proventurum, quod nulla inde exacerbatio animorum inter exercitus sequitur, nec vero me plus ab ipso poscere, quam tribuere velim; facturum me etiam, ut exercitus Szuetici homines, si quid tale, dum hic sunt, committunt, ad ipsum remittam, hoc idem me nunc etiam facturum promittere; orare vero, ut etiam nostris ius reddatur, nam non cosacos, sed homines honestos ac nobiles conqueri ipsorum famulos ac equos vi a Moscis captos et Ivangorodum abductos esse. Quod attineret ad illa priora capita, commissum mihi a Maiestate Vestra regia esse, ut nulla in re alicui ex exercitu Svetiae regis iniuria aliqua affici a nostro milite patiar et benevolentiam tuear, sed nihil aliud praeterea mihi commissum esse. Quod optavissem, ut regiam Maiestatem Vestram in castris praevenisset vel saltem ut Maiestas Vestra scire potuisset, quod venturus esset, etenim procul dubio Maiestas Vestra aliquid mihi mandati his de rebus dedisset; sed cum aliquem hoc tempore in castra a serenissimo Svetiae rege venturum minime sperasset, nihil mihi amplius quam, quod significarem, commisisse, nec sine (sane?) me etiam decere aliquid, quod non mei muneris, sed plane regalis auctoritatis sit, mihi arrogare; praesertim vero cum regia Maiestas Vestra pro benevolentia et constantia sua erga serenissimum Svetiae regem iam aliam rationem negotia ipsius serenissimi Svetiae regis iuvandi, quoad fieri potuisset, instituerit, de qua legatis ad conventum Zapoliensem ad tractandum cum Mos-

*

chorum legatis missis mandata dederit. Communicaverit item cum reverendo Domino Anthonio Possevino S. D. N. nuncio et deputavit item quendam secretarium, qui a Domino Possevino remitteretur statim ad regiam Maiestatem Vestram, et reginalem Maiestatem, Maiestatis Vestrae coniugem, ut, quo in statu res istae forent, statim Maiestates Vestrae certiores redderentur. Quam rationem, ut scilicet praetereatur Maiestas Vestra, mihi mutare non licere, etsi credam ipsam Maiestatem Vestram regiam, si praesens foret, facile, ut iret, assensuram fuisse, sed me servum esse, cui nihil, inscio domino, facere liceret; hoc solum monendum et hortandum illum me putare recte illum facturum, si ad regiam Maiestatem Vestram, ut missus est, celeriter contendat, et si voluerit ire breviori itinere recta hinc, daturum me eum qui reducat, si vero voluerit Narvam redire, et inde per cultiora loca proficisci, in arbitrio eius situm esse, sed certe ut eat, pertinere ad mutuam cointelligentiam et amititiam regum, et cum res celeritatem requirat, maturare iter debere. Hoc ita respondi de consilio maiorum natu rothmagistrorum, quod viderem Sveos vehementer angi hac pace, et si proficisceretur, timerem ne propter amicitiam, quae illi cum Possevino intercedit, nostra negotia, iam prope finita, turbaret. Hoc responso accepto, subintulit se rediturum Narvam et inde ad Ponthonum Revaliam, Revalia vero vel se vel alium quempiam ad Maiestatem Vestram iturum in Lithvaniam, vel etiam fortasse iam alios ivisse. Hoc tamen petere, ut illi tabellarium suum cum meo ductore cum litteris ad Possevinum et legatos regiae Maiestatis Vestrae Zapoliam mittere liceat. Dixi me cras illi responsum daturum; interim fortasse puto me accepturum certum nuncium de re cum Moscis perfecta et iuramentis firmata. Narvae quid agatur et quale praesidium sit in ea, quales muri et propugnacula, qui apparatus, ex litteris Charlenscij mei Maiestas Vestra cognoscet, qui ibi fuit per speciem rerum quarundam pro me emendarum, et iustitiae administrandae de cosacis causa Vincentius cosacus, qui plures dies ibi et familiarius vixit cum Svecis; refert non plus centum et quinquaginta pedites Narvae, ducentos Ivanogrogi esse. Missi etiam quendam Revaliam, quem in horas expecto. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris, ad Pleschoviam, die 13 mensis Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski etc. ut in prioribus.

227.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy, panie hetlmanie! Pissałem do Waszmości, swego miłościwego pana, oznaimuiącz, żeśmy mieli w then piąntek przysięgę skończyć, alie ysz Moskwa coś nowego iescze w thę sprawę wrzuciela beła, przetho tha przysięga dziś doisez nie mogła, alie, dali Bog, iutro w sobothę iusz się, dali Bog, wszystko skończy, a w niedzielę, dali Bog, y przysięgą się zmoczniey. Dworzan tesz na thym pliaczu maią dać, a u nas się dopieraią, żebychmy im dali the dworzany do oddawania zamków; tedy za roskazaniem Waszmości, mego miłościwego pana iusz będę miał gothowe, iedno oni chcą wiedziedź y o tych, którzy bęndą odbierać zamki, żeby tusz przy thym aktcie beli, a oni tesz swoich chcą ukazać: otosz ysz ia tego od Waszmoszczi nie mam, bendę tego bronieł, iako będę umial, iednak iezliby tho mogło przyspiać na niedzielię, żebyś nam Waszmość raczeł oznaimić, kogo Waszmość posłać raczysz na branie tych zamkow, dobrze by tho beło. A naprzod dworzanie maią iachać do Iuryowa, do Nowogrodka, do Polczowa, do Pernawy y do Białego Kamienia, a drudzy do tych drugich zamkow. Racz-że Waszmość, moy miłościwy pan, wedlie tego do tych zamkow kielku naznaczyć, a wywożenie ma zaras czo nawięczy zebrać podwod y iemi dacz, a oni od dania podwod za tydzień się zewszytkim maią wybrać y zamek zdacz. Nathęszszy bendzie do wywożenia Iuryow a Pernawa, bo tham, powiadaią, liudzi nawienczy siedzi; iakosz nas Moskwa y w thym nawienczy imieniem kniaza wielkiego upominala: aby, gdy bendą władykę wywozicz z Iuriowa, od liudzi krolia Iego Mośczi żadnego urągania on sam y rzeczy czerkiewne nie mieli. A skoro dali Bog po zawarcziu przysięgi, tedy zarazem s tegosz mieyscza Waszmośczi, swemu miłościwemu panu oznaimię. Panu Iordanowi tesz dam znać y zaras s thymi liudzmi poiedziemy do Waszmośczi. Bog zna, że się tak staramy, że pan pissarz ustawicznie y czałą nocz pisze, a my się tesz czo dzień włoczemy, aby czo rychli ku kończowi. Nadzieia w Panu Bogu, że iusz konieez bęndzie. Zathym służby nasze Waszmośczi łascze, naszego miłośćziwego pana zalieczamy. Dath. s Zapolskich Iam, dnia 12 Ianuarii,

anno Domini 1582. Ten Tatarzyn wyiachał o trzeci godzinie w nocz. Waszmoszi, naszego miłosziwego pana życzliwi służebniczy: Ianusz Zbaraski, Michał Haraburda.

228.

DO PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożni etc. Zalieciwszy etc. Odprawuicie się Waszmoszie, prze Bóg, czo narychli, bo zalieczą, tak iakom Waszmosziam pissał, wiatry iakie Szwedzkie y rostroią zaś wszytko, iezli Waszmoszie wczas nie zawrzecie, boie się, skoro iedno tego Lorenza Cagnola listy tham iakie zalieczą, że nowa iaka quaestia uroscie więtsza, niż o czarstwo Astrachańskie, a krol Iego Mość serio mi pissał, abym iusz rzeczy do pokoiu przywodził koniecznie. Czo się dotycze tych dworzan, wszakem Waszmościam pissał, yszby Waszmoszie obrali ich tak s towarzyszow pana Zebrzydowskiego, iako s slug swych, tak do odbierania kamków, iako do oddawania, y maią tho bydź iakoby po naszemu komorniczy, przes ktore Moskwa bendzie się upominacz tego, czo bendzie na zmowie, u tych rothmistrzow, ktore ia poslię z owąd do tych zamków, których mi teras trudno tham do Waszmosziow posylać, y od statkow y od potrzeb sam owych iescze, bo snadnie Waszmoszie mogą baczyć iezli mogę ia czo liudzi teras odrywać, pod tak srogie zimna y tak cięszkie sthraży. Pothym poslię do Nowogrodka Lienka, do Derpta Rozna, do Polczowa Uchrowieczkiego, do Pernawy Liesniowolskiego, do Marienburku, do Marienchausu, do Lucen, do Rezycze, do Kokenhausen poslię Bielawskiego, któremu oddam pewne ossoby, gdzie ktorego ma zostawić. Alie na thym wszytkim malo Moskwie należy, bo iusz ci czo ie Waszmoszie ukażeczie miasto komorników, będą thy Moskwie za Aarony do Pharaonow. O the podwody boie się trudności; Moskiewskiegom gospodarstwa nieswiadom; tylie ilie ich tham zastaniemy, bes pochyby będą miecz. O władikę mogą Waszmoszie bespiecznie przyrzec, że s taką uczciwością będzie odprowadzony, że s ni bendzie kontent, y gdyby namni kto mu smiał urągać, że wezmie kiem na bemben, bo tesz żaden tego uczciwy nie uczyni, chyba liotrzyk, któremu zijdzie się kiiem wziąncz. Iuszem kura indijskiego zarzezał na iutro beł, rozumieiąncz, że iusz po

woinie. Proszę, niech wiem, miłościwy panie marszałku, ktorendy Waszmość nazad poiedziesz, ieźli na Inflanczką ziemię, możem iescze s sobą czo kompagny zażycz, y iescze dla Waszmościow trzech, iezli nie kura indyskiego, tedy gęś tłustą bendę miał. Ci, czo się o nosy boią na straży, bendą za Waszmościow Boga prosić, że gim Waszmoście dacie znać o pokoiu, bo chocia iusz zamięskaią mięsopusta, Maia by się chcieli udać. Iacz się po diablie udam, utraciełem iusz do kończa swoie gładkości, a tak radni bendę smiał teras zimie społem s panem marszałkiem iesdzidz, a nisze Maia. Bądzciesz Waszmoście łaskawi, a skończcie the tam rzeczy czo rychli. Zalieczam powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 13 Ianuarij, 1582. Ioannes Zamoiski.

229.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożni etc. Waszmości, swemu miłościwemu panu oznaymuiemy: po pierwszym pisaniu naszym, iakośmy pissali, że się wszytkie rzeczy posthanowiely z Moskiewskimi posly, iakosz y tak iest żechmy naprzod minuthy miedzy sobą korrigowali, według których iusz y listhy przymierne są napisane, y czasechmy sobie przymowieli, iutrzeyszy dzień — niedzielie przysięgać. Teras w noczy dano nam znacz, że goniecz Moskiewski z Gubańskim, towarzyszem pana Iordanowym do Moskiewskich poslow przybieżał, o ktorymeśmy nicz, a nicz nie wiedzieli, a pothym godzin kielka w noczy, przyniesiono nam pissanie od xiędza Possowina, w ktorym pisze, ysz do niego Moskiewski nicz nie pissał, czego przedtym nie zwykł beł czynić, a ysz posłowie Moskiewscy do niego przychodzieli s tym, znowu nowe rzeczy wynaliaswszy, czo się iusz belo utarło y odstąpieli tego, to iesth, — aby oyczyzną (nie pissali) Moskiewskiego ziemię Inflanczką, — teras inaczy nie checzą ani przymierza przijmować, naweth ani chramoth pissąć swoich, które iusz bely gothowe, iedno żeby tho beło napissano: «postempuieth się z oyczyzny swoiey ziemli Inflanczkoiey s tych y tych zamkow w chramotach mienionych». Nie wiem, czo dali czynicz, Waszmoścz nam, nasz miłościwy pan, racz czo prendzy w thym naukę dać, bo się nam barzo za tym gonczem wspieli, gdysz iusz nie wiemy, czo z ieich nieustawicznością czy-

nić. Około strzelby iescze nie mamy nicz z Newlia, Zawolocia; a o pana Iordana Waszmośćz raczy pissać, ysz się go Waszmośczi tak znagla nie chcze zwodzicz, aszby wprzod przysięgę odprawieli; mamy tho na dobrym baczeniu, acz nas o tho często upominaią, tim ich tesz odprawuiemy: zawieraicie czo rychli, a skoro dokończycie tedy tho wszystko bendzie uczyniono; y owszem kiedy do pana Iordana posylamy, tedy go w thym upominamy, aby beł ostrożny y dbały, niczym się nie ubespieczaiąncz. O gończa kiedy się iednokolwiek s nami zgodzą, tedy zawszdy proszą, aby do Pskowa od nich mogł bydź posłan, mamy tho na dobrym baczeniu, że asz zawarszy y uczyniwszy koniecz, dopiero goncza do Pskowa dopusciemy im posłać; alie racz Waszmość wiedziedz, że onegdy, kiedyśmy s nimi przes nocz (chcząc dokonać tych spraw) siedzieli, tedy nam, iusz się s nami zbracziwszy przyacziełsko, powiedzieli, że u nich ze Pskowa ze sthokrocz bywaią, alie obawiamy się, by iedno nie nasz kto tho obniosł, gdysz y o Lithewskich nowinach nam powiadaią, y o Krupskim nam powiadaią, że umarł, a my żadny rzeczy nicz nie wiemy. Do Waszmośczia o naukę y radę posyłamy zwlascza o tho słowo: «postempuieth z oyczyzny swoiey Inflanczkoicy ziemi tych tam zamkow», iezliże przeczie tego ustąmpić nie zechczą, czo mamy czynić? iezliże s tym slowem mamy wziącz chramothę peremierną y s thym skończycz, albo s tym słowem chramothy nie bioruncz y pokoiu nie zawieraiąncz, rosiachać się. A ten Tatarzyn przyachał do nas dnia dzisieyszego w sobothę o południu, a odprawieliśmy go sztery godziny w nocz, a insze listy Waszmośczia tedy nam chłopi Tatarsczy przynoszą miasto swych panow, powiadaiąncz ysz ieich panowie chorzy. Zathym etc. Dath. z Iam Zapolskich, anno Domini 1582. Ianuarii 13 die. Waszmośczi, swego miłoścziwego pana, życzliwi służebniczy: Ianusz Zbaraski ręką swą, Michał Haraburda.

230.

RESPONS NA TENŻE LISTH.

Iaśnie Wielmożny, a Miłościwy panie! Zalieczíwszy służby swe etc. Napominam Waszmośćziam, gdyżeście Waszmośćzie wytargowali the zamki, abyście Waszmośćzie radni tych innych rzeczy ustempowali, a czo

rychli pokoi zawarli, bo tak mam roskazanie konieczne od krolia Iego Mosci, y czegom Waszmościam do tego czasu nie smial pisać, aby listh nie przyszedł w renczc czyie, tedy piszę, że thu iusz żadną miarą woiska nie bendę mogł dali ośmi dni zadzierzecz, ani w ziemię nieprzyaczielską wiescz prze ześciе go. A tak przyszłoby sromotnie nazad odstąmpić y z wielgim niebespieczeństwem, bo iusz Wengrowie sami w tych nowych włościach wszytko w niwecz obroczieli, tak że by musialo woisko w odciągnieniu z głodu wyzdychać. Prze Bog, daicie Waszmoście thym ceremonialnym rzeczom pokoi; niech on pisze, że oiczyzny swy Infland ustemphuie, a czo nam natym, y owszem liepi s tym list wziancz, a nisz iaki czas choć krotki przewlecz, zaczymby kliasnely wszystkie nasze rzeczy społem ze sławą. Otoszczie się Waszmoście doczekali wiatrów nowych Moskiewskich, a iezliże iescze przystąmpią y Szweczkie, to iusz wszemu paścz, o czymem Waszmościam we dwu lisciech pissał; mieyczie Waszmoście y na nie pilną pieczą proszę; nicz inszego nie bendzie przyczyną tego czoby s tego beło, iedno zwloka ta w tych sprawach, które nie maią w sobie vitulum, ale telko famy. Nowin ze Pskowa wiersz Waszmość, ysz z miasta oni nie miewaią, y że żaden nie wychodzi; tak to powiadaią Waszmościam, chcząncz udać; nie mowię, żeby iaki zdraicza (nie?) pisał z obozu, alie z miasta pewnie nie pissywaią im. O Krupskiego smierczi falszywa tho; piszą mnie o każdym, czo umrze; pomarli teras starosta Kamienieczki y Czerwonogrodzki, alie Krupski iescze żyw. Pan Iordan uczynieł tho niedobrze, ysz tego gończa posłał mimo Waszmości wiadomoscz, w czym go Waszmość przestrzeszcie, y ia napiszę mu, nie chwaliącz tego. Zalieczam etc. Dath. z obozu pod Pskowem, die 15 Ianuarij, 1582, Ioannes Zamoiski.

Cedula w tenże listh włożona.

O Szuyskim, żyw-li, wąthpliwość wielka, dla tego Moskwa podobno nowinami thymi chlubi się. Proszę iusz Waszmościow nie odwłaczaicie, chcecie-li bene mereri de patria sua; bo the rzeczy nie na dymach, iedno na substantiiey należą. Poprzysiągszy przymierze, dobrzeby abyście Waszmoście thu beli, można-li tho wszyscy, abyśmy się o dalszych postempkach wszech liepi rozumieli, bo odebranie tych zamkow, ktoreście Waszmoście

wytargowali, porządne y także opatrzenie namów naszych spólnych potrzebuie.

231.

(DO PANOW POSŁOW).

Iaśnie Wielmożnyey etc. Zalieczіwszy etc. W sprawach tych naległych dlia tego, iezlibyście mnie Waszmoście w czym nie nie zrozumieli, posyłam ku Waszmościam pana Zolkiewskiego, któremu proszę raczcie Waszmości dać zupelną wiarę we wszystkim, a czyńczie Waszmoszcie czo macie czynicz. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, die 15 Ianuarij, anno Domini 1582, Ioannus Zamoiski.

232.

LITTERAE A DOMINO MAGNO AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnus, Dei gratia in Livonia, Oziliae, Vicae, Curoniaeque episcopatuum Dominus, Haeres Norvegiae, Dux Selesvici, Holsatiae, Stormariae, Dichmarsiae, Comes in Oldeburg et Delmenhorsth.

Illustris Domine, amice noster charissime! Illustritati Vestrae studia promptissimamque operam nostram deferimus, significamusque, quod certum nuncium acceperimus. Exercitum Sveticum cum belli instrumentis ad oppugnationem civitatis Pernoviae esse, eamque obsidione auxisse prima die mensis Ianuarij, et in animo habere Felinum obsidere. Illustritatem Vestram bene valere desideramus. Dath. in arce nostra Ermes, die 5 Ianuarii, anno Domini 1582. Magnus manu propria.

Cedula.

Obsignatis litteris supervenit ab arce Helmeth nuncius, referens, priore die 400 equites Moschovitas ex arce Vittenstene profugos et ad Tarpatum morantes, ubi non admittantur, irruptionem et difrictum Helmet fecisse ex causa, quod per exploratores suos didicissent, praesidium arcis praefatae a nobis deductum esse. Verum cum in conspectum arcis populabundi venissent, omniaque igni et ferro vastarent, praesidiarii nostri erum-

pentes, in fugam illos verterunt, caessisque multis, unum captum nobis adduxere, qui confessus est Moschovitas ex Alba Petra et caeteris arcibus profugos, fame atque squalore ad extremum confectos ex longa obsidione, intra maenia civitatis Tarpatam non recipi et ex raptu saltem vivere.

Tanta fame in arce Alba Petra illos laborasse, ut supra omnem frumentum, canes equosque omnes consumpserint, nec quicquam victualium Svedi, praeter tres canes, ibi invenerint, — pulveris tormentarii vim magnam et quidam supra trecentas tunnas maioris capacitatis. Dath. ut in litteris.

233.

EJUSDEM.

Magnus Dei gratia etc. ut supra. Illustris Domine, amice noster charissime! Studia nostra omnemque faelicitatem Vestrae Illustritati deferimus, optamusque. Caeterum Illustritas Vestra noverit, quod superioribus diebus aliquot milites ex regijs castris irruptionem in districtum Kerepetium fecerint et hostiliter omnia egerint, et spoliatis misere afflictissimis rusticis supra triginta homines trucidarint, qua rei indignitate moti praesidiarii nostri equites Kerepecenses, illos aggressi, cum rebus suis et equos ad arcem Kerepetium deduxere. Quapropter Illustritas Vestra Kerepecium certos homines mittere velit, qui negotium cognoscant de illatis iniuriis homicidisque ipsis, merita supplicia sumi curent, quo inter socios et hostes, discrimen in posterum violenti facere discant. Obsessam esse Pernoviam a Svedis ad illustritatem Vestram nuper scripsimus, eam obsidionem adhuc urget; quo in loco res cum Moscho sint, Illustritas Vestra nobis communicare velit, quam optime valere cupimus. Dath. in arce Ermesi, die 10 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Magnus, manus propria.

234.

A DUCE CURLANDIAE.

Salutem rerumque omnium felix incrementum, cum officiorum nostrorum commendatione a Deo Optimo Maximo ex animo precamur.

Illustris et Magnifice Domine, amice charissime! Posteaquam cogno-

vissemus sacram regiam Maiestatem, Dominum nostrum clementissimum, iustius gravissimis de causis ad reipublicae suae commitia regredientem, Illustritati Vestrae suo generali campiductori, in terra hostili relicto, summam rerum commendasse, facere non potuimus, quin pro nostro perpetuo et in Illustritatem Vestram intimae propensionis studio et salutis publicae desiderio, Illustritati Vestrae valetudinis incolumitatem, omniumque consiliorum atque actionum prosperrimos successus a Dei optimi Maximi benignitate precaremur et gratularemur. Agnoscimus sane Illustritatem Vestram ingens curarum et molestiarum onus sustinere, nec ita affecti sumus, ut Illustritati Vestrae, post tantam defatigationem et iam partam rerum gestarum gloriam, quietem, refocilationisque commoditatem invideamus, sed cum salus reipublicae summa lex sit, vehementer approbamus et laudamus, quod Illustritas Vestra suis commoditatibus, quas postea ex toto labore maximas, reipublicae curam praetulerit, malueritque in tanto negotio diutius fatigari, quam in proprio suo otio recreari. Deum iterum atque iterum precamur, ut hanc heroicam mentem inconcussam et valetudinem corporis integram Illustritati Vestrae conservet, longissimoque aevo proroget. Si quid in nostris fortunis esset, quo Illustritati Vestrae gratificari possemus, nihil omnino nos in eius gratiam intermissuros, Illustritas Vestra sibi prorsus persuadeat. Quod autem in subministratione pulveris tormentarii Illustritatis Vestrae expectationi non satisfecimus, nulla nostra voluntate, sed mero eius defectu factum est, si enim is apud nos in promptu fuisset, aut esset, tam Illustritati Vestrae, quam nostro usui inservisset: hoc omnino ab Illustritate Vestra summopere petimus, ne sibi quid negatum a nobis iri putet, cuius praestandi ulla apud nos facultas resideat. Caeterum et captivorum in monasterio Peczar non possumus apud Illustritatem Vestram, pro nostra necessitudine, non meminisse, etiam atque etiam rogantes, ut sibi eos commendatos nostra causa habeat, et quodcumque de illis fieri et sperari poterit, nos celare nolit. Dabimus omnem operam, ut Illustritati Vestrae nostrum gratitudinis referendae studium, quod poterimus, re ipsa probemus, — quam optime semper valere et faelicissimis successibus potiri optamus. Dath. in arce nostra Mithobia, die ultimo Decembris, anno 1582. Gothardus, Dei gratia in Laivonia Curlandiae Semigalliaeque Dux.

235.

A FARENSBACHIO.

Illustris Generosse et Magnifice Domine! Magnificentiae Vestrae debita mea et promptissima semper defero officia. Magnifice Domine! Magnificentiam Vestram (utpote cuius felicem successum, secundam et prosperam valetudinem, atque triumphantem contra inimicos suos victoriam audire perpetuo gestio), data occasione, litteris meis invisere haud dubitam ac notum Magnificentiae Vestrae esse volo. Vigesimo tertio die Decembris Rigam me pervenisse, relictis post me aliquot milliarium intervallo militibus Germanis, quorum adventum duorum dierum spatio expecto. Cum vero serenissimi et potentissimi regis Poloniae legatus Dominus Tidemanus Gise hesterno primum die huc conceperit, de rebus necessariis colloqui hactenus datum non fuit, sicuti de modo solutionis et satisfactione Germanorum militum nihil certi adhuc mihi constat praeterquam, quod nomine serenissimi et potentissimi regis Poloniae, Domini nostri clementissimi a Domino Tidemano Gisen significatum mihi est, regiae Maiestatis suae constitutioni et voluntati in stipendii persolutione ne memet opponerem. Cum itaque in serenissimae Maiestatis suae, nec non Magnificentiae Vestrae postulatione ac voluntate lubentissime acquiescam ac merito tum ad Maiestatis suae, tum Magnificentiae Vestrae nutum res meas componam, neque unquam, dum Maiestati suae hactenus militavi, aliud agere praesumpserim, quantum in me est, ita negotium hoc moderari cupio, ne (quod fieri poterit) Domini Tidemanni pustulatis me defugisse accusari possim.

Cumque, Generose et Magnifice Domine, in discessu meo mentionem apud Magnificentiam Vestram fecerim Gwilhelmi Kethleri, nec non aliorum nobilium, qui Pitzurae captivi detinentur, maioremque in modum petierim, ut Magnificentia Vestra vel in confirmatione pacis, vel quocunque fieri posset modo, rationem illorum haberet, ex vinculis suis ut liberarentur, quod et se facturam Magnificentia Vestra promisit, ut de hac re nullum mihi dubium esse possit aut debeat, Magnificentiam Vestram, vel non amplius hoc me monente, effectum illud daturam. Quia tamen antea iam nominati honesti ac strenui viri et iuvenes, ex praeclaro stemmate originem du-

centes, et quorum honesta fama apud multos divulgata est, sub me militiae onus subierunt apud Magnificentiam Vestram illorum denuo mentionem facere, subterfugere haut possum; a Magnificentia itaque Vestra summis contendo precibus, (utpote a qua non modo hactenus beneficiis et honore affectus sum, sed quem haud vulgari dilectione et amore Magnificentia Vestra prosecuta est) bonorum et honestorum istorum iuvenum diligentissimam rationem habeat, quo in transactione inter regiam Maiestatem et magnum Ruthenorum ducem oblivioni minime tradantur, sed a suorum vinculorum onere simul liberentur. Hoc labore et magnifica provisione ad augustissimum Magnificentiae Vestrae nomen haud vulgare decus et incrementum, tum apud nos Germanos, tum omnes bonos ac cordatos merito accedet; neque tanti beneficii unquam, quoad vixero, immemor ego futurus sum, quin potius hoc cum vitae et sanguinis profusione erga Magnificentiam Vestram demereri studebo. Res bellicae et Magnificentia Vestra, ut sese habeant, scire percupio. Cum itaque hanc ob causam apud Magnificentiam Vestram ministrum meum Iohannem Hoyier reliquerim, atque etiam hac de causa propriis sumptibus Rigor (Riga?) me sustentem ac commorari decreverim, maximopere peto, ut Magnificentia Vestra de statu, tam publico, tum rebus quoque privatis (quantum quidem eius fieri voluerit et litteris recte res illae committi poterunt) me faciat certiorem, quas quidem litteras Magnificentia Vestra antea dicto ministro meo offerre curabit. His Magnificentiae Vestrae me commendans, a Deo optimo maximo prosperam valetudinem, felicem in gubernatione successum, triumphantem contra inimicos victoriam ac felix ac faustum novi anni auspicium ex animo opto et praecor. Dath. in regia arce Rigensi, prima die Ianuarii, 1582. Magnificentiae Vestrae servitor addictus et ad officia paratissimus, Iurgen. Farensbach.

236.

A TIDEMANO.

Illustrissime Domine, Domine beneficentissime! Sacra Regia Maiestas Duneburgo me ad Illustrisimum Curlandiae Ducem et ad Rigentes militum Germanorum causa misit. Facit militum ad Peczaram recensitorum nume-

rus opinione major, et militum pervicatia in poscendis plurium mensium, quam par est, stipendiis, ut et mihi et militibus res integra per litteras ad sacram regiam Maiestatem nudius tertius referenda fuerit, a qua nova mandata expecto. Pecunia pro eorum numero, qui ad Peczaram recensi sunt, minor, ut video, a me his locis conquiri poterit, nam et princeps et Rigenses a parata pecunia se imparitissimos esse ostendunt et faciunt profecto fidem. Laborat (sic) tamen apud nobilitatem, hi apud cives singulos suos, ut quam possint maximum pecuniae numerum hac in properatione cogant; eo me spero gregarium militum posse dimittere. Centuriones ipsos aliosque, quibus majora stipendia debentur, Gedanum, chirographis datis, allegabo, ut, quod debetur, inde summat miles; postridie demum, quam has scriberem, huc erat perventurus.

Rigam ut veni, negotia Illustritatis Vestrae diligentissime curavi: primum tuli modeste Koppium hoc de loco se nondum commovisse, sed tenuit illum cum corporis morbus, e qua se nec quidam satis confirmavit, tum itinerum ante haec frigora gravitas, quae benevolentem etiam (qui omnes hic affirmant) pervenire in castra ad Illustritatem Vestram non scivisset. Appelavi principem de vectura, quam prompte se praestiturum pollicetur, pulveris; erit ultra centenaria centum spero, neque enim adhuc omnes sunt comportati; iussi, ut satis ac ferri quantu posset, secum auferret Kappius, quod faciet ille; pro vecturae modo et copia Vraderus cubicularius hic cum pannis haeret, quos in castra importare oportuit; adduci se non patitur, ut abeat, antequam nova mandata hic a domino thesaurario Mlodzieiowio accipiat. Omnia hic spissiora facit fama et pervulgata omnium existimatio, pacem coire, atque adeo iam coivisse, quod equidem opto, sed si aliter se rem habere constabit, tam expeditis itineribus magna huic copia commeatus in castra Illustritatis Vestrae importabitur. Tormenta duo hic conflabuntur ex sententia Illustritatis Vestrae; augebit et Illustrisimus Curlandiae dux armamentarium Illustritatis Vestrae, idque hoc luculentius faciet, quo magis Illustritatis Vestrae opem in certis rebus suis expectat. De pecunia Dalensi, aliorsum transferenda sacra regia Maiestas Vestra, lecta Illustritatis Vestrae epistola, jussit, ut cum Rigensibus agerem. Itaque egi, et responsum expecto, multo vero magis expectat ducissa ipsa, quam sibi illustritas Vestra hoc officio, incredibile est, quam devinxerit. Sveticus

exercitus paucis ante diebus ad Parnavam excurrit, inde Velinum se contulit; pergit regis praefectus cum Parnavensibus agere, adhuc exitum Pleschoviensis obsidionis expectare iussus est, sed si vis a Sveco imminebit, spero facturos, quod optamus; expecto in singulas horas aliquid novi. Buringius pridie ad me litteras scripsit, quibus significat, se cupidum esse mecum colloquendi, sed hoc tempore impediri et Moschorum in civitate et Svetici exercitus progressu, quominus Rigam ad me venire possit; interea orat, ut sibi meas ad Illustritatem Vestram litteras mittam, quibus se commendem, rogemque, ut si Illustritas Vestra in Livoniam pernentura est, inire eas rationes. Velit, quo contra vim suorum adversariorum tuto ad Illustritatem Vestram pervenire possit. Respondi: recte eum et par officio facturum suo, si se ad Illustritatem Vestram conferat, idque illum nullo metu facere posse, cum absint domini Lithvani omnes, quibus cum illi veteres offensae et inimicitiae intercedant. Dubium igitur mihi nullum est, quin ad Magnificam Dominationem Vestram, maxime ubi Livonia ipsa attinget, perventurus sit. Cum Dominum Gnesnensem in arce Lemsela accepisset, egit cum illo, ut se regiae Maiestati purgaret, fidemque faceret, in fide et officio semper permansurum, arces etiam traditurum, si meritorum suorum ac sumptuum haberetur ratio. Iussit Dominus Gnesnensis, ut una secum hominem certum ad regiam Maiestatem mitteret, itaque missit, qui causam suam isthic ageret. Haec ego scribenda putavi. Video me, dum expecto regia mandata et dum iis explicandis operam dabo, diem decem aut duodecem exituros; si interea hae perferri et referri aliquid mandatorum ab Illustritate Vestra poterit, officio erga Illustritatem Vestram servi promtissimi satisfaciam. Deus Illustritatem Vestram salvam et victricem cum exercitu servet. Riga. Die 5 Ianuarii, Illustritatis Vestrae servus officio et fide plenus, Tidemannus Gise.

237.

REGI SVETIAE.

Serenissime ac potentissime rex! Venit ad me in castra grenerosus dominus Laurentius Cagnolus, Maiestatis Vestrae militum praefectus, qui mihi summa cum diligentia ac cura exposuit ea, quae in mandatis habuit. Op-

tassem sane, ut is serennissimum regem Poloniae, Dominum meum clementissimum in castris reperisset, vel saltem quod de ipsius adventu regia Maiestas scivisset, nam mihi procul dubio aliquid mandati de eo dedisset, sed nihil aliud hoc tempore illi respondere potui quam, ut summa celeritate ad serennissimum Poloniae regem in Lithvaniam vel iret, vel mitteret, quemadmodum mittendum certum hominem putavit, cui ego ductorem meum adjunxi, ut eo securius et citius ad regiam Maiestatem itinere recto pervenire possit. Commendo me (in) gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini (etc.). Dath. ex castris ad Plesehoviam, die 18 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski. In eadem verba scriptae aliae ad reginam Svetiae, mutatis mutandis.

238.

PONTO DE LA GARDIAE.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! De his cosacorum iniuriis, de quibus Magnificentia Vestra scribit, eos ego officii admonebo et castigabuntur a me, qui aliquid maleficii commiserint, modo ut Magnificentia Vestra committat Domino capitaneo Ivanogrodensi, ut ad me mittantur, vel saltem ad Carlenscium, meum peditum praefectum, qui non longe — in Pribus versatur. Certe, hic in eos edito exemplo, facilius alii continebuntur, quam si vel Ivanogrodi plecterentur. Praeterea vero id fiet sine exacerbatione animorum istorum exercituum, quod ego itidem facturum me recipio, ut exercitus Svetici homines, si quid commiserint, itidem ad Dominum praefectum Ivanogrodensem mittam. Rogo vero Magnificentiam Vestram, ut etiam nostris iustitia reddatur, etenim multi conqueruntur nobiles se affici iniuriis et multorum famulos ac equos a hominibus illius exercitus vi abductos esse, quod non dubio Dominum capitaneum Ivanogrodensem pro sua aequitate et humanitate facturum, de quo si illum admonerit Magnificentia Vestra, tanto diligentius id faciet, — quam bene valere cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski. In eundem sensum scriptae sunt aliae ad capitaneum Ivanogrodensem, mutatum mutandis.

239.

SCRIPTAE, NON MISSAE.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Maiestas Vestra regia cognoscet ex his litteris Dominorum legatorum, iterum adduci in dubium hanc pacificationem, quod si accideret, nihil certe actionibus nostris incommodius accideret, si ab initio statim, ut Maiestas Vestra discessit, motus fuisset exercitus, utique per hiemem ad aestatem usque perdurare in hostico potuisset, cuius rei causa in dies Dominos legatos urgebam, ut accelerarent concludere. Sed dum de die in diem conclusio cum proposita spe prorogatur, interim et tantum temporis amissum est, et miles morbis ac frigore, vigilias obeundo, fractus, equi etiam summa cum difficultate et nulla cum quiete fere propter paleae inopiam alebantur: misi ad Dominos legatos Zolkievium, per quem illos moneo, quod antea identidem per litteras monui, conclusione facta de arcibus, in quo fuit summa rerum, prorsus in hisce caeremonialibus non esse herendum. Deus eventum scit; si perfidus hostis arte illos extraxit et pax non coibit, nihil aliud facere possum, quam ut Lithuanos versus Lucum mittam, Hungaros in arcibus, quae ab Hungaris administrantur, reliquam; exercitum vero reliquum in Lithuaniam reducam. Si enim hic durandum est ad aestatem, concidet prorsus, quod praeterquam ignominiosum et invidiosum foret, pro futura etiam aestaset (aestavisset?). Necessaria igitur consilia in hoc casu potius sequenda sunt, quam spetiosa. Etenim cum is exercitus in Lithuania recreabitur, duorum aut trium mensium spatio equis recreatis et intertrimentis refectis, usui statim deinceps Maiestati Vestrae fore poterit, et in hostem aestate reduci. Panni et pelles, quas Maiestas Vestra Rigae jussit coëmere, ibidem adhuc baerent; Vraderus quidam hortanti Tidemanno, ne cunctaretur in exercitum ire, respondit, prohibitum se esse a Mlodzieiovio, ne moveat, donec ab illo nova mandata accipiat. Ne pilus quidem vel obolus post Maiestatis Vestrae discessum huc allatus est intra septem fere hebdomadarum spatium! Dum expectantur ista nova mandata, novae hominum formae hic facta sunt, membris a multis militibus frigore amissis. Laurentius Cagnolus, de quo ad Maiestatem Vestram scripsi, mittit ad Maiestatem Vestram tabellarium su-

um, qui una cum hoc meo tabellario proficiscitur. Commendo me servitiaque mea in gratiam sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno Domini 1582.

Cedula.

Voluerat mittere Cagnolus loco sui, sed cum haberet Italum alium subtiliorem se, quem missurus forte erat, putavi mihi manendum esse in illo pristino responso, nam quod conjectura assequi possum, non tam ipsi agunt, ut pacem habeant, quam ne Maiestas Vestra pacem faciat. Exemplum responsi illi dati mitto Maiestati Vestrae. Nunquam ego id futurum sperabam, ut tam parva cura exercitus, abeunte Maiestate Vestra, haberetur, ita ut ne ea quidem, quae jam parata essent, mitterentur; certe, enervati exercitus non alia causa est et morborum, quam frigus et fames, quibus mature obviam iri poterat, missis pannis et pellibus, quae, nescio, cur haerent Duneburgi et Rigae sine ulla causa, et pecunia, quae parata erat, ut et pedes ad internecionem non redigetur, et eques se saltim utcumque potuisset.

240.

(LIST ŻOŁKIEWSKIEGO DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a Miłościwy panie! Nanisze, a wieczne służby swe zalieczam w miłościwą łaskę Waszmości etc. Pana Kuropathwę, którego panowie posłowie ku Waszmości posłali, podkałem od mieyscza we sterzech mieliach. Dał mi sprawę dostateczną, że wczora wieczor zawarł się pokoi y przysięga się iusz stała. Isz mi o thym dowodnie powiedział; acz beło roskazanie Waszmości, aliem iednak listhow tych othwierać nie chciał, które ku Waszmości są pissane. Pan Kuropathwa ma s sobą szterzech Moskwiczinow, którzy nie umieli dać sprawy, dlia czego są poslani; a ysz s nimi prendko barzo iachacz nie może y ku themu, że thego potrzeba, abyś Waszmość iaki czas przed thym, nizli przyiedzie, o nim wiedziedz raczył, themu Tatarzynowi, ktoregom przy nim zastał, roskazałem czo narychli do Waszmości dawać znać; a sam przedsię do panow posłow bieżę, że ich napomnię, yszby albo wszyscy, albo ktorich będzie mogła commoditas znieść,

*

do Waszmości przyachali; także tesz urgebo, żeby dworzany dlia zdawania zamków czo rychli wyprawowali, a sam dowiedziawszy się od panow posłów y innych potrzebnych rzeczy do wiadomości Waszmości, mego miłościwego pana, także tesz y tego, czo za habitus animorum u Moskwy po thym przymierzu, do Waszmości nazad wskok poiadę. Konie moie postbaly, asz mię pan Markowski y pan Trszcieński, towarzysze pana Kochanowskiego na swych koniech odesłali. Iadę pospolu s Kiermanskim, bom go pogonieł. Kazałem Tatarzynowi wskok biegać, acz y iescze Cangniola zastać bendzie mogł. S tym się miłościwy łascze Waszmości, mego Miłościwego pana poruczam. Dath. w Grodzisku, 16 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego miłościwego pana naniszy sługa, Stanisław Zołkiewski.

Adscriptum.

Listhów do Waszmości od panów posłow pissanych pan Kuropathwa dlia iakiego przypadku dacz Thatarzynowi nie śmiał, ale sam za nim we dwie godzinie nadluży bendzie; thym czasem gospoda dlia Moskwy (niech?) się upatruie. Tak baczę, że tha Moskwa nicz innego nie ma, iedno do Pskowa oznaimienie o skończeniu przymierza etc.

Cedulka.

Przymierze tho do dziewiąci liath etc.

241.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Waszmości, naszemu Miłościwemu panu oznaimuiemy, że Moskwa się nam beła na thym zaparła, że ich kniasz Moskiewski z oyczyzny swy posthempuie tych mianowanych w liście przymiernym zamków; teras iusz z łaski Boży s nimi wszytko utarszy, postanowieli s nimi na dziesięcz liath przymierze, y przysięgami dnia dzisieyszego uthwierdzieli y hramothy przymierne y spiski strzelby na obie stronie, iako the, ktore oni zostawić a przy nas zostać maią, tak tesz które wywiescz maią, miedzy siebie oddaliśmy, a przepissawszy the hramothy przymierne, u Waszmości, swego Miłościwego pana,

krom wszego mieszkania bendę. Iachałbym y zarazem, lecz oczekiwam dworzan, których z Nowogroda czo godzina spodziewam się; skoro dworzany zbiorę, zaras u Waszmości, swego Miłościwego pana bendę. Gończa oni odprawieli do Pskowa, którego do Waszmości, swego Miłościwego pana przes pana Kuropathwę possyłam, żeby go iusz do miastha puszczono. Pierwy do Waszmości pissałem, żem gończa posłał s pierwszym Tatharzynem; tak beło miało bydz, żem go beł miał posłać, zawarszy przymierze; liecz żeśmy się beli rostargneli, dlia tegom y gończa nie puściel. Do pana Iordana y do kozakow posyłam, aby się iusz do obozu do Waszmości ruszeli, wedlie pierwszego rozkazania Waszmości; na thym tesz nasz przywodzieli do przysięngiey, aby nicz w przysięndze s plionu nie beło brano. Przetho prosiem Waszmości, swego Miłościwego pana, aby Waszmość roskazał do panów stharosth, aby nicz s plionu przysiengi nie wywożono, bo tho na sumnieniach naszych bendzie sthało. Zathym nasze służby w łaskę Waszmości, swego Miłościwego pana zalieczamy. Dath. z Iam Zapolskich, dnia 15 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, swego Miłościwego pana życzliwi służebniczy: Ianusz Zbaraski, Albricht Radziwił, Michał Haraburda.

242.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Iam igitur Dei gratia pax conclusa est die praeterita 15 Ianuarii, de quo est, quod Maiestas Vestra Deo optimo, maximo gratias agat, et tanto magis, quanto majores difficultates interjectae erant,—inde vero etiam quanto majorem gloriam Maiestas Vestra et utilitatem respublica percipiet! Non defuit Maiestati Vestrae fides et cura Dominorum legatorum, non defuit constantia et tolerantia militum. Legati quam bene se gesserint, particulatim Maiestas Vestra ex me coram intelliget, et certe satis officio suo fecerunt, ut omnia diligenter providerent. Quod attinet ad exercitum, nolui contristare Maiestatem Vestram regiam; summa tamen certe premebatur miseria; quovis in tugurio tot prostrati morbis milites, alii membris capti ex vi frigoris, tam equites quam pedites, in iis etiam nobilissimi homines; pedites vero miseri

fere exangues visebantur. Haec omnia tam obstinatis ferebant animis, in primis maiorum natu et nobilitatis, tam Polonicae, quam Ungariae adducti constantia, et suadeo Maiestati Vestrae regiae, quod tamen interim civitas maiori, quam usquam in metu fuit, nec vel nimium quicquam Moscis ex animo successit. Det mihi veniam hanc Maiestas Vestra: jam, quod ad me attinet, res est peracta; ut tamen Maiestas Vestra regia in futurum possit evitare huiusmodi periculum, quod fortasse non semper ita laetum exitum habebit; dico me nunquam id audivisse, nec futurum unquam sperasse, ut exercitu, in hostico relicto, eoque famelico ac nudo, sub intentissima frigore, per tantum temporis intervallum, ne pilus quidem aut obolus subministraretur. Videat Maiestas Vestra, unde ista proficiscantur; iam tandem haerebant pelles et panni Duneburgi, haerent Rigae, tamen vix hodie aliquid Duneburgo, Riga nihil adhuc, allatum fuit. De pecunia etiam jam diu auditur, et novam audio Vilnam subvectam, ne obolus tamen allatus est. Si id spectatur, ut minori cum sumptu omnia deducantur, certe magnam usuram Maiestas Vestra ejus compendii solvit, mortuis nobilibus quibusdam, mortuis etiam militibus, aliis vero mutilatis membris et infirmitatibus pressis propter inediam et frigorem. Videat item, quam promptum deinde militem, externum praesertim, ad servitia Maiestatis Vestrae reddetur! Maiestas Vestra vero ipsa regia, quae princeps est bellicosus, non tantum tribuat cujusquam deligentiae, ut ipsa rem non urgeat, fieri enim poterit, ut et famae periculum subeat, et multum detrimenti cum republica capiat. Mandet Maiestas Vestra regia, ut jam tandem pecunia istius quadrantis, promissa in ante diem purificationis equiti, submittatur, et etiam illa pecunia, quae pro peregrino milite missa dicitur, nunquam tamen apparet, advehatur. De rebus Livonicis ac delegato ad exercitum, de quibus ad regiam Maiestatem Vestram scripsi, expecto Maiestatis Vestrae responsum; rogo, ut id mature habeam. Commendo Maiestati Vestrae regiae exercitum hunc, qui et mortes ac ipsum prorsus purgatorium pro Maiestate Vestra pertulit, ut Maiestas Vestra et civium benignam rationem habeat, et exteros, si qui dimittendi erunt, benigne dimittat. Laurentius Cagnolus, de quo ad Maiestatem Vestram scripsi, mittit ad Maiestatem Vestram suum tabellarium, qui una cum hoc meo tabellario proficiscitur. Voluerat mittere aliquem Zapolium loco sui, sed cum haberet Italum alium subtiliorem se, quem missurus forte

erat, putavi mihi manendum esse in illo pristino responso, nam quod conjectura assequi potui, non tam isti acturi erant, ut pacem habeant, quam ne Maiestas Vestra pacem haberet, et rem magnam daturi erant, si vel saltem ad primam navigationem veris dilata fuisset istius pacis conclusio. Rogo, habeat Maiestas Vestra res istas Sveticas magnae curae, tamen iam habet in propinquo commitia regni. Exemplum responsi Cagnolo dati mitto Maiestati Vestrae. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno Domini 1582.

Adscriptum.

Pridie ante nuncium allatum de pace, Cagnolus ex castris discessit Narvam, inde summa celeritate Revaliam, primum ad Pontonem, mox in Svetiam ad regem excursus. Egit mecum praeter ea, quae Maiestati Vestrae ante scripsi, de reddenda media parte tormentorum ad Vendam captorum, itemque captivorum, quod dicebat a Maiestatis Vestrae exercitu Svetico exercitui promissum fuisse, inde intulit de arce Karckhauss oppugnanda, quam dicebat fuisse obligatam in pecunia regi suo, nunc vero a Magno duce nullo iure possideatur. Respondi de hoc utroque capite me relaturum ad Maiestatem Vestram regiam, ac de altero propterea, quod Magnus dux Maiestatis Vestrae cliens sit. Nunciatum mihi est ad primam diem Ianuarii excurrisse Svecos ad Pernaviam, et inde, ut audio, ituros fuisse sub Felinum et Karkchaus; admonui Cagnolum viva voce et per litteras Pontonem, ut huiusmodi excursiones in Livonia non faciant, in qua iam nihil Moschus habeat, nec illi excursionibus, sed Maiestati Vestrae noceri. Ioannes Zamoiski.

Cedula inserta.

Dominus Putiata rothmagister equitum Lithuanorum ante aliquod dies misit ad me captivos boiaros, ex arce Porchovia captos; vir est strenuus et humanus; commendo illum Maiestati Vestrae.

Cedula litteris ad Regiam Maiestatem inserta.

Suaderem ego, ut Maiestas Vestra regia nihil nunc aliud moveret rerum Livonicarum, saltem ut ad exercitum relinqueret Dominum palatinum

Braslaviensem, qui reliquas arces, quas ego non recipiam, recipiet; ipsa vero Maiestas Vestra ad indicta comitia ut excurrat, ego etiam ad comitia iter maturarem. In comitiis primo die statui poterit de obsidenda Narva et Albo Lapide subito ante navigationem veris, ne quid saltem in eas invehatur per exercitum, qui hic relinquetur. Inde necesse erit ordines et de sumptu providere et de solutione militum, post vero aestate res maiori apparatu geretur, caeteroqui Majestas Vestra nec subsidium ab ordinibus habebit et actiones suas in invidiam vocabit. Nunc autem subito Majestas Vestra celerem hominem ad Svecum regem mittat, repetitum ab eo Narvam et alias arces captas, ut haec Svetica—curae sint Majestati Vestrae, pertinet id ad existimationem Majestatis Vestrae apud barbaros et alios fortasse vicinos, qui haec stratagemata Svecum docuerunt.

243.

AD DUCEM CURLANDIAE.

Illustrissime princeps, Domine amice observandissime! Iam tandem per Dei gratiam, regiae vero Maiestatis summam curam et exercitus tolerantiam Moschum Livonia submovimus. Post discessum regiae Maiestatis, praeter velitationes alias, habuimus conflictum die 4 Ianuarii, in quo sub maenibus trecenti hostium occubere, praeter vulneratos et captos. In quo conflictu Theodorus Miessoiedovus, dux clarus periit. Post aliquot etiam dies juvenum quorundam, qui dum de corporibus ad sepulturam tradendis cum hoste colloquuntur, perfidia hostili vix non occisi fuerunt, is lusus militaris intercessit, post quem de Ioannis Petrovicij Szuisky vita magnum dubium fuit. Die vero 15 Ianuarii pax tandem conclusa est his conditionibus: ut Moschus omni Livonia regiae Maiestati decedat; Poloczkam etiam regia Maiestas, Suszam cum aliis arcibus, ante biennium captis, ac Iezieryssciam, Uswiathum et Vielisium Moschoviticum, anno superiore captas, retineat; Luco vero cum aliis aliquibus ulterioribus minoribus arcibus Moscho cesserit. Est igitur, quod Celsitas Vestra Deo optimo, maximo gratias agat, jam tandem patriam Celsitatis Vestrae post tot annorum calamitates in eum statum reductam esse, et Deum roget, ut si quid superest impedimentorum, id deinceps feliciter et cito tollatur, et inprimis defensio ac justitia ac bona

et aequa administratio cum publico omnium bono sanciatur. Venturus est ad me huc brevi Magnificus Dominus palatinus Braclaviensis, unus e legatis, qui hanc pacem tractabat, ex quo cognoscam, quo in statu sint res captivorum, et generosi domini Kethleri diligentem curam habeo, atque etiam si ad aliquam permutationem res est reducta, diligenter ad regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum intercedam. Bene valere Celsitatem Vestram cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski de Zamoscie supremus etc. In simili ad Farensbachium et Rigenses, excepto Kethlero, scriptae sunt.

244.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, amice charissime! Quod haec pars orbis christiani pacificata sit, inprimis Deo optimo, maximo gratias ago, cuius nutu haec omnia geruntur, inde vero Dominationi Vestrae gratulor et gratias habeo, quid et hoc negotium per illum perfectum sit, et quod utriusque partis causa tantum laboris susceperit. Ego etsi fatear me non ita esse pusillanimem, ut leviter quamvis rem incipiam et leviter post statim deseram, tamen non ita ambitiosus sum, quemadmodum me quidam accusant, ut, sanguine potissimum Christiano fundendo, gloriam mihi parare velim, cum non desint occasiones aliunde, si possim, querendae. Faxit Deus optimus, maximus, ut Dominatio Vestra ea, quae sunt deinceps procuranda a Dominatione Vestra ad laudem Dei optimi maximi, tum in Moschovia, tum in oriente, illi pari felicitate succedant. Non dubitet Dominatio Vestra me operam daturum esse, ut in ordinanda provincia Livonica cultus Dei optimi, maximi a regia Maiestate cura inprimis habeatur. Rogo, si Dominatio Vestra facultatem habet indulgendi, ut in ecclesiis pristinis Livoniae, ab initio in usum religionis catholicae extructis, deinde vero in illa casuum varietate, quae Livoniam exercuit, in aliarum religionum usus conversis, liceat sacerdotibus meis sacra celebrare, eius indulti litteras mihi quamprimum mittat; teneor enim cupiditate in ecclesia episcopali Derpatensi cum exercitu universo immortali Deo pro beneficiis acceptis gracias agere. Vehementer etiam rogo, si fieri potest, perficiat Dominatio Vestra, ut a Magno Domino

scire possim, si quando contra illos (scit Dominatio Vestra, quos dicam) aliquid tentabit, sive hoc sive altero sive tertio anno, modo sciam. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 19 Ianuarii, anno Domini 1582. Dominum Zebrzydovium commendabo regiae Maiestati. Ioannes Zamoiski.

245.

AD DOMINUM ZYBRZYK.

Generose Domine, amice charissime! Iam tandem die 15 praeterita mensis huius Ianuarii pax est conclusa et utrinque legatorum juramentis confirmata. Caeteris de rebus Dominationem Vestram certiorem reddam, cum ad me scripturae totius istius patificationis deferrentur; — hoc tempore saltem moneo et regiae Maiestatis nomine mando, ne quid ex ditionibus istarum artium Zavolocensis et Nevlensis vi captivorum et pecudum abducere quenquam patiatur, haud miseros homines depraedari, etenim id juramento a legatis regiae Maiestatis sancitum est, propterea, ut Mosci itidem homines provinciae Livoniae, quam regiae Maiestati reddunt, non depraedentur. Rogo, ut Dominatio Vestra juvet hunc meum tabellarium, ut quam primum ad regiam Maiestatem pervenire possit. Proficiscitur etiam cum eo tabellarius regis Svetiae. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

246.

(DO PANA KANCLERZA.)

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy panie hethmanie etc. Doszlo nas Waszmości pissanie naszego Miłościwego pana dnia wczoraiszego w noczy. Theras nie mamy, czo na tho do Waszmości odpissowacz, gdysześmy skończeli y zawarli. Skoro iedno dworzanie kniaza wielkiego przijadą, zarazem ich do Waszmości, mego Miłościwego pana odeslię y sam, bende-li żyw, przijadę. Zathym służby swe etc. Dath. s Zapolskich Iam, die 16 Ianuarii, 1582. Waszmości, mego Miłoścziwego pana służebnik, Ianusz Kx. Zbaraski.

247.

DO WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Miłościwy panie woiewodo! Służby swe braterskie etc. Tho mi wszytkie sprawy hamuie, ysz nie wiem, kiedi bendą czi dworzanie; dzien złozycz ruszenia niebespieczno mi, bo gdyby się miało czo odwliecz, a gdyby się wszysczy sciągneli s piczownikami, z wozowymi końmi, tedyby zgłodniało mi woisko, gdysz go nie mogę nigdzie indzie ruszycz, iedno do włości tych zamkow, ktore oddadzą; gdzie indzie w poliu bawicz woisko trudniby a nisz thu, gdzieśmy się sposobieli. Przetho, mow Waszmość panom posłom Moskiewskim, że y gim na thym należy y nam, aby czo rychli posłali do Nowogrodka, Iurijowa, Polcza, Felina, Pernawy, żeby iusz czi ubodzi liudzie haiff (sic) w zamku, s zamku mogli wychodzidz po drwa y po insze potrzeby, y szeby ziemia hospodara thego, ktory się iusz s nami pomierzeł, pustoszona dlugo nie beła, bo baczysz Waszmość sam y oni baczycz mogą, że mi trzeba posłacz czo liudzi przy nich ku Pernawie zaras stąnd dlia Szwetoff, bo Boże uchowai, aby Szwethowie, ktorego Moskwiczina mieli obraziez za thym pomierzeniem, żal by tho beł y sromotha krolowi Iego Mości panu naszemu. Niech tedy panowie posłowie pospieszaią się wyprawowacz the dworany, s ktorymi bąndz Waszmość czo rychli u mnie. S tem etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 18 Ianuarii, 1582, Ioannes Zamoiski.

Cedula w tenże listh włożona.

Gończa puszczalem do Pskowa y wraczełem; wielka beła radoszcz; nie strzymali się nog iego czałowacz, y przy naszych, ktorzy go odprowadzali, zbiegszy się do niego wielką kupą. Prosieł mnie, abym go zaś odpuscieł do posłow, oglandalem się thu na dwie stronie, na iednę iezliżeby beł puszczon, aby pothuchy iaki nie dał, za ktorą by mogła bydz zwłoka iaka w tych sprawach, na drugą stronę zaś balem się, aby z naszy strony nie poczęła się pokazowacz iaka nieuffnoszcz ich przysięgi, za czymby tesz y oni naszy nie wierzeli; druga, że nie thuszę, aby z miastha mial nieszcz tho, aby pokoiu mieli rosradzacz, bo maią za swe, y z muru wołaiąncz, wielką przyazn nam teras pokazuią; a tak zdało mi się tho nabespieczni: przypuś-

cicz tho tham na zdanie Waszmości y posłacz w drogę tego goncza, a przy nim pana Kuropathwę, ktory go zabawi gdzie w drodze praetextem pokarmu, a thym czasem dasz mu Waszmość naukę, czo bendzie dali miał czynicz. Ten pierwszy list dlia tegom do Waszmości pisał, abyś go Waszmość mogł ukazacz posłom Moskiewskim.

248.

PONTONI DE LA GARDIAE.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! Existimavi Magnificenciae Vestrae significandum esse, hodie ad me misisse legatos serenissimi regis mei, iam ab illis pacem cum Moscho, die 15 Ianuarii, conclusam et iuramentis firmatam esse, eiusque publicandae causa huc etiam venisse internuncium Moschoviticum. His vero conditionibus pax est conclusa: ut Moschus omni Livonia regiae Maiestati decedat, Poloczkum etiam regia Maiestas, Suszam cum aliis arcibus, ante biennium captis, ac Iezierzysczyam, Usviathum et Velisium Moschoviticum, anno superiore captas, retineat; Luco vero cum aliis aliquibus ulterioribus minoribus arcibus Moscho cesserit. Cum igitur delatum ad me sit, hisce diebus excurrisse copias Sveticas sub Pernaviam et inde versus Felinum ac fortasse Oberpolim et Karkchanes, monendum Magnificentiam Vestram ideo duxi, ut ne quid iis arcibus aut territoriis damni daret, et sciret iam eas esse non Moschoviticas, sed serenissimi regis Polonicae, ducem vero Magnum sciret regiae Maiestatis clientem et beneficiarium esse,—quam bene valere cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoisvi de Zamoiscie, supremus etc.

Cedula iisdem litteris inserta.

Rogo, ut meum hunc tabellarium Paulum Leidenbergum Magnificentia Vestra quamprimum ad me remittat. Miserunt item regiae Maiestatis praefecti equitum, generosi Domini Ioannes Krethkowski et Stephanus Stareski tabellarium quendam suum Nicolaum, qui nondum revenit. Rogo, ut et is a Magnificentia Vestra remittatur cum responso de injuriis istorum Dominorum praefectorum.

249.

DO DEMBIEŃSKIEGO.

Moy łaskawy panie Dembieński! Isz iusz s łaski Boży z Moskiewskim tha woina się skończeła, za którymz z (w) Inflancki ziemie wszyczki wieszdza krol Iego Mość; napominam, abyś Waszmość tego przestrzegał y ze wszytkimi innymi stharostami y rothmistrzami się porozumiał, iakoby krwie Moskiewski przelianie nie działo się, bo by tho beło przeciwko przysiendze krola Iego Mosci y mogło by sprawy krola Iego Mosci zatrudnicz; także tesz aby pustoszenie się nie działo włoszczi, ktore Moskwa dzierzała, bo by tho beło s szkodą krola Iego Mosci, nie Moskiewskiego. Podwod Waszmość zbijaiczie, czo Waszmość możecie nawieniczy, dlia wywożenia Moskwy s tych zamkoff czo narychli, żeby się tha ziemia czo narychli uspokoieła. Dziękuię, zesz Waszmość the pieniądze raczeł pilnie przesłacz; na Waszmości nicz nie zeszło, aliecz y nie rychło y mało tych pieniędzy posłano. Za wino Waszmości dziękuię, oddaruię Waszmości y oddziałam. The uniwersaly, proszę, roszesli Waszmość do innych starosthw y rothmistrzów, także then posli Waszmość do xiążenczia Kurlandzkiego. S tym przijaczielskie chęnczi swe zalieczam Waszmości. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Panskiego 1582, Ioannes Zamoiski.

250.

UNIWERSAŁ DO ROTHMISTRZOW Y STAROSTOW INFLANCZKICH.

Ian Zamoiski s Zamosczia, kanczlersz y hethman koronny głowny, Krakowski, Knyszyński, Miedzyrzeczki, Krzeszowski, etc. starosta. Wszem w obecz y każdemu z osobna starosthom, dzierzawczom, rothmistrzom zamkow y liudzi krola Iego Mości Polskiego w Inflanczki ziemi. Oznaimuię Waszmośeziam wszem, ysz przy conclusij tego pokoiu z Moskiewskim, o którymem Waszmościam pierwszym uniwersałem dał znacz, za ktorym Moskiewski ustempuie ziemię Inflanczki krolowi Iego Mosci panu naszemu, warowalo się tho, że iusz ma stanącz przeliewanie krwie. Przetho Waszmość przestrzegaiczie tego, aby się czo nie działo przecziwko przysiendze

posłow krola Iego Mosci, a zwlascza kozaczthwo y inne liudzie im podobne, mieycie Waszmość na wodzy, żeby iusz staneło przelewanie krwie, także tesz pustoszenie włosczi, ktore iusz są krola Iego Mości, nie Moskiewskiego. Raczcie Waszmość gothowacz czo naiwięczy podwod, żeby gimi thym rychli Moskiewskiego rzeczy beły wyprowadzone, y żeby the podwody zaras mogly się poszłacz od Waszmościow, skoro oznaimię. A dawaiczie Waszmość sobie z Moskwą wzaiem przystawy, aby się tho krwie przelianie zachamowało, obwiesczaiąncz się, gdy liudzie Waszmoście gdzie poslieczie y gdy tesz oni ku Moskwie prowadzidz się bendą; pod łaską krola Iego Mości y powinnością swą, abyśczie Waszmość inaczy nie czynieli. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Ianuarij, 1582. Ioannes Zamoiski.

251.

UNIWERSAŁ DO PICZOWNIKOW.

Ian Zamoiski etc. ut supra. Wszem w obecz y każdemu z osobna, żołnierzom woiska krola Iego Mości, ktorzy są w piczowaniu. Oznaimuię wam, ysz iusz pokoi doszedł między krolem Iego Mością panem naszym a hospodarem Moskiewskim, ktory iest zaprzysiężon w przeszłą niedzielę. A tak wskazuię wam wszem, abyście przestrzegali wszeliakiego krwie przeliania, bo by tho beło przecziwko przysiendze posłow krola Iego Mości; także abyśczie się wszysczy gothowali do woiska, abyście zaras mogli, skoro wam oznaimią, do niego przybydź, gdysz czo dzień iusz woisko stąnd rusze, y dzień ruszania się o trzeczim dniu postanowię, y panom rothmistrzom opowiem; inaczy abyśczie nie czynieli. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ioannes Zamoiski.

252.

UNIWERSAŁ DO KOZAKOW.

Ian Zamoiski etc. ut supra. Wszem w obecz y każdemu z osobna, rothmistrzom kozaczkim, poddanym Iego Krolewskiey Mości krola Polskiego, naszego miłoscziwego pana. Oznaimuię wam wszem, ysz miedzy kro-

lem Iego Mością, naszym miłoscziwym panem, a hospodarem Moskiewskim iusz z łaski Boży doszedł pokoi, ktory iest poprzysiężon z obu stron, od posłow w przeszłą niedzielę: a tak, żem zasłyszał, żebyście mieli się zbieracz iscz w ziemię Moskiewską, tedy wam tego zakazuię, gdysz by tho belo przecziwko przysiendze y sprawam krola Iego Mości, a tak abyście koniecznie tego zaniechali, bo bendzieczie na gardlie karani. O iutrze albo o trzeczim dniu wyslię uniwersały, oznaimuiancz dzień ruszenia woiska, ktore tesz ruszenie iusz bendzie barzo rychło. A tak y o was samych skorę idzie, byście thu sami nie zostali między zamki czudzymi za wijscziem woiska, ktorego iusz tesz częscz szla na Łuki do Lithwy nasad Dan s obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ioannes Zamoiski.

253.

AD PRINCIPEM MAGNUM.

Illustris princeps, Domine etc., amice charissime et observande! Mitto ad arces Felinum, Pernaviam et alias eiusdem viciniae tabellarios Moscicos, qui Moschos reddant certiores de pace facta, utque discessum parent, ita ut cum aulici magni ducis venerint, movere possint, eos moneant. Rogo igitur, ut Celsitas Vestra ad eas arces illos deduci tuto ac secure curet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Scribo litteras ad generalem exercitus Svetici, ne, quod subintellexi, aliquid tentet contra arcem Karkchauss, nec contra Celsitatem Vestram, sciret illam sub patrocinio serenissimi Poloniae regis esse, nec item excursiones faciat sub Pernaviam, Felinum et alias arces, cum iam tota Livonia Moschus regiae Maiestati decessit, incommodum hoc regiae Maiestati Domino meo allatum iri, si quid adferratur. Rogo, ut Celsitas Vestra meum hunc tabullarium Paulum Leidenbergum deduci jubeat; si quid praeterea habet novi Celsitas Vestra, cerciorem me faciat.

254.

DUCI CURLANDIAE.

Illustrissime princeps, Domine, amice charissime et observande! Scio Celsitatem Vestram nihil magis expetere, quam ut Mosci quamprimum Livonia submoveantur. Rogo igitur, ut quot potest podvodis juvet, ut quamprimum ex arcibus educi possint, ac praesertim vicinis ducatui Celsitatis Vestrae, etenim rogarunt nos legati Moschovitici, ut id curaremus. Scit Celsitas Vestra, tanquam princeps prudens, si propter hanc parvam causam negotium ducatur, multae cadere solent res inter os et offam. Itaque dabit mihi hanc veniam, quod confidenter id ab ea petam; velit vero disponere Celsitas Vestra pro sua humanitate, ut quamprimum significavero podvodae, illae a Celsitate Vestra submitti possint. Commendo me in gratiam Celsitatis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski de Zamosczie etc.

Adscriptum manu Magnifici.

Plura Celsitas Vestra ex generoso Alberto Oborski cognoscet.

Cedula iisdem litteris inserta.

Rogo, ut per Celsitatis Vestrae favorem hae litterae meae ad Illustrissimum Marchionem vel ad aliquam (sic) eius Celsitatis sine mora perferantur.

Alia cedula.

Iam paraveram palatinum quendam, quem daturus eram, pro Domino Kethlero, sed is hac nocte per Dei gratiam salvus et incolumis evasit.

255.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Duo mala sunt, quae res praesentes difficultatibus suis impediunt: alterum perversae nonnullorum sententiae proposito nostro adversae, quas ex adjunctis litteris intelli-

get; alterum tanta temporis rebus providendis et curandis angustia, ut etiam si jam pecunia ipsa in promptu atque in manibus sit, viae tamen satis tempestivae, prout res requirit omnia necessaria parari posse, (non?) perspicimus. Huc et hoc accedit, quod hactenus scire non possimus, paxve coibit, an bellum sit continuandum, qua etiam mora tempus magis in angustum redigitur, miramurque qui (quid?) fiat, quod nec dum de peractis eo nomine per mutuos legatos tractatibus, quos jam peractos esse arbitramur, a Sinceritate Vestra atque a commissariis nostris ad nos litterae, quas singulas in horas expectamus, perveniant. Plurima erunt nobis cum Sinceritate Vestra communicanda, sed cum tota resolutio a fine illorum tractatuum dependeat, quoad nobis, qui sit, non constet, supersedendum nobis est. Invenimus hic Vilna Turcium et Tartaricum legatos; quid attulerint, quomodoque expedientur, non intermittemus, quin quamprimum Sinceritati Vestrae perscribamus. Eam pecuniam, quae hic parata erat, mittimus Sinceritati Vestrae; in remittenda illa alia, quamprimum ejus copia poterit haberi, nullam interponemus moram; hanstae (hastae?) prorsus nullae hic ad praesens ad manum haberi poterant; ferri non nihil mittimus quoque una Sinceritati Vestrae. Mittimus etiam pro Sinceritate Vestra duo vasa vini,—alterum limpidum defaecatum, alterum cum faecibus propter conservandum in longius suum saporem. Vacantiae duae—Camenecensem et Cirvonogrodensem capitaneatum hoc tempore prodierunt; earum collationem differimus, priusquam de dispositione illorum cum Sinceritate Vestra consilia communicaturi sumus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die 28 Decembris, anno Domini 1581. regni vero etc. Sthephanus rex.

256.

DISKURS, KTORY X. ARCZYBYSKUP KROLOWI IEGO MOSCI POSLAL.

Odiachawszy od Waszmości, mego Miłościwego pana, iako na roczech, tak tesz sam iadacz do Prus, widziałem się z rozmaithymi liudzmi y nasluchalem się dziwnych diskursow około thy woiny,—popieracz-li iey, czyli przestacz, tho czo Pan Bog do ręku dał opatrzywszy; iako są, czo im, począwszy, a nie dokonacz, nicz inszego się nie zda, iedno owego złego gos-

podarza nasladowacz, który z wielką praczą zasiąwszy, przed samymi zniwy dał sobie zboże popascz; tak tesz zasie drudzy są, ktorzy thy utraty tak daliecze nie ważą, żeby ochraniacz iey,—czo lepszego na szaniecz, tho iest, wecznoscz sądzicz,—mieli. Iedni w thym tho incommodum ukazuią, że korona thą woiną zbytnie ubożeie, a maiącz nad szyją czięszkiego nieprzijacziela, iako iest Turck, od rzeczy się zda wętlicz się na słabszym. A gdy się im powiada tho, ysz thy woiny prentki koniecz bydź może, na odpor przywodzą Iulium Cesarem, ktory ras s Rzymu do Franczij wiachawszy, umiał przes dziesiencz lath zwlecz woinę. Summoto ex Livonia Moscho, succedet Svecus, deinde Danus. Drudzy tho zaś przedsiębiorą, ysz woina, by niecz gorszego nie przynosieła, tedy tho dossycz złego przynosi, że obyczaie odmienią stare, a nowe przywodzą, bo castra et forum rożni maią obyczaie; a dowodzą tego nie postronnymi, alie domowymi przykłady, ysz żadna w Polscze woina długa nie beła, ktora iakiey odmiany w rzeczypospolitey nie uczynieła; ona dawna s Krzyżaki poselskie kolo urodzieła, tha z Moskiewskim za nieboszczyka krolia exequutią przyprowadzieła, Lithwę do unij wpędzieła, jurisditią ich mość xięży, czo nażałosnieysza, zgubieła. A ysz terasz libertas Polonia in summo est culmine; iezliby odmiana bydź miała, natura rerum ita ferente, tha spiża zdruzgotacz by się musiała. Przywodzą rempublicam Romanam, ktora ob continuata in decennium imperia in tyrannidem incidit, y obawiacz się trzeba, aby tha woina dziesienczinom smierczi nie przyniosła, zaczym chwały Boski, a za nię reipublicae interitus. Acz przyznawaią benignitatem summam principi, quae optima quaeque de se polliceri jubet; alie powiadaią: nad Alexandra Wielkiego, gdy się do Persij przebijał, nie beło niecz łaskawszego y liepszego, alie skoro Persiją wziął y stolecz kroliewski opanował. zaras obyczaie odmieniel, et cum imperio barbarico faustum quoque barbaricum suscepit, tak ysz then, który externis bel humanus przed thym, w ten czas intollerabilis stał się amicis, y chociasz ono sławna rzecz beła Maczedończykom victricibus armis ad extremos penetrasse garamantes, wszakże skoro Alexander umarl, umarła zaras y sława, a ono państwo krwią Maczedończykow zbudowane, purpuratowie a naweth y pissarze miedzy się rosszarpali, auctoribus imperij iedno thwarzy posiekane, suknie zdrapane, szkornie dziurawe a szkapy chrome w zysku zostawiwszy. Tegosz by się obawiacz potrzeba; choczia by

król Iego Mość Moskiewskiego s państwa wygnał, unia s nim trudna, ba y mało potrzebna, ius consilij expers male unit sua. Widziemy, czo za rząd z Lithwą: musiałaby podobno bydź insza forma regimentu, w czym się obawiacz potrzeba, by się wolnosczi w łeb dacz nie musiały; bo iezliżebychmy ią in feudum komu dali, tedy nie sobie, iey wzdobywamy, bo then, data occasione, nie wiem, iakoby nam wiary dotrzymał. A my thym czasem mieszki wytrząsniemy, chłopki zubożemy y predą, czego Boże uchowai, nie telko externo, alie y domestico paulo potentiori zostaniemy. Są y czi, Miloscziwy x., którzy się obawiaią, aby przedlużeniem thy woiny summa (potestas?) reipublicae ex comitijs non transferatur in castra. Uchowai Boże na krola Iego Moszczi w woisku śmierczi; śmiercz by zaras na electią wolną przyszla; tam by nam zaras pana obrali, a na coronatią przyzwolicz do Krakowa iachali. Tak w Rzymie imperatorum electio a senatu ad milites translata; y powiadaią, że iusz theras militaris imperij nienagorsze początki, bo y dignitates albo vacantij nie umieią dacz, iedno żołnierzom, chocia nieosiadlym. Zaczym, occupatis primis in republica locis, łaczno iem bendzie et summam rerum ad se transferre et formam reipublicae moribus suis convenientem inducere. Aczci udzielaią capellaniki legatis, ale nie przeważą legati, gdy zamki opanuią armati. I snacz urząnd koronny iakiś woisku theras dano, ktorego przedtym iedno asz na seymie, za zdaniem rad koronnych nie dawano. Belocz y wielie inszych diskurszow, alie ysz są particularia, na listh nie cheżą. Iako baczycz mogę po ludziech, przijdzie-li do seymu, dziwnych się rzeczy nań naniesie, a iezli by się iednemu panu zupa othworzela przed seymem, liedwy by znacznie nie chcział zamąnczicz; żeby tesz krol Iego Mość seym bes siebie złożycz chcział, thym by gorzy bело: dopiero by szytho bothy krołowi Iego Mości, radzie, urzędnikom koronnym, a Ich Mości xięży liedwa by, z łaską Waszmości, mego Milosciwego pana mowiąncz, nie ukleśniono. Pozwolonocz by podobno pobor, alie za takimi conditiami, żeby przystaneli ignominiosam pacem z nieprzyaczielem uczynicz, aniżeli od swych takie conditiae przijancz. Tho mi się zdało Waszmości, memu Milosciwemu panu oznaimicz, aby Waszmość na the humores remedia obmysliawał, iakoby y krol Iego Mość sławą swą na thym seymie nieruwał (nie runął?), y rzeczy się tak opatrzely, żeby nas the timores nie obchodziely.

*

257.

A LEGATO SUMMI PONTIFICIS (AD D. CANCELLARIUM).

Illustris et Magnifice Domine! Auditum fuerat superioribus diebus Illustrem et Magnificam Dominationem Vestram morbi nonnihil ex nimis fortasse laboribus contraxisse; postea tamen laetiora ad nos perlata sunt, eam nimirum pristinam valetudinem jam propemodum recuperasse, quod mihi tantae voluptati fuit, quantum ex priori illo nuncio doloris acceperam. Quare volui huius meae laetitiae hoc, qualecunque sit, literarum testimonium ipsi praebere, idque hoc tempore eo feci libentius, quod existimabam ad mutuam nostram benevolentiam pertinere, ut quoties ad serenissimum regem litteras darem, etiam ad Illustrem et Magnificam Dominationem Vestram alteras adjungerem, quamquam quod separatim ad eam perscriberem. In praesentia illud tantum erat: nil me magis optare, quam ut Illustris et Magnifica Dominatio Vestra insignem eam voluntatem, quam mihi peroficiose significavit, constantissime retineat, ac de me vicissim sic habeat, daturum me operam, ubicunque sese obtulerit occasio, ut meum illa studium minime desideret. Valeat, Varszoviae, die 16 Novembris 1581.

Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae deditissimus frater, Albertus Bolognetus, episcopus Massan.

258.

A PATRICIO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustris et Magnifice, Domine, Domine charissime! Ego jam inde ab eo tempore, ex quo ad te Vilna scripsi, peregrinatus sum hucusque; nunc ante diem tertium Varszoviam redii. Tu autem quoque, ocelle reipublicae, cum morbo interim, tibi pergravi, bonis omnibus peracerbo diceris esse conflictatus: nihil mirum igitur, si res quoque ipsa publica interea temporis, ut audimus, laboravit; illud mirum, si te per Dei gratiam pristinae valetudini restituto, pristinum ipsa decus dignitatemque suam non sit propediem recuperatura, quod quidem in optimam partem velle omnes et optare, addo — jam etiam et sperare debemus. Breve est, quod me ad te scribere facit meum erga te studium vetus atque singulare. Quod magis novi impe-

tus tuos ad omne decus et gloriam mirifice incitatos, hoc magis a te peto et quaeso, vel non jam ego, sed ipsa potius a te respublica jure suo poscit ac flagitat, ut quantum maxime potes (quod quidem ipsum, quantulum sit, cum munera tua in republica, cum amorem tuum erga rempublicam incensum atque inflammatum intueor, probe perspicio, quantum esse debeat, cum reipublicae nostrae necessitates bene considero, non ignoro), tantum effice et elabora, ut te nobis quam diutissime salvum atque incolumem conserves, existimesque id, quod est, in unius istius hominis anima, secundum eum quidem, qui unus universam rempublicam est complexus, quemque adeo unum respublica ipsa universa est complexa, vitam ac salutem omnium bonorum consistere. Vale. Dath. Varszoviae, die 15 Novembris, anno Domini 1581. Illustris Magnificentiae Vestrae servitor A. Patricius Nideczki, P. V.

Cedula iisdem litteris inserta.

De archidiaconatu meo Vilnense deque caeteris meis sacerdotiis, quae abdicare primo quoque tempore, per honestam aliquam occasionem aveo, obsecro te, fac me de tua sententia certiorem. Sic tibi Deus optimus maximus mittat angelum suum de coelis, qui te custodiat in omnibus viis tuis. Amen.

259.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Die 17 mensis huius venit huc ad castra internuncius Moschorum, Alexander Basilij Chrustzow publicandae pacis causa. Cum a me in civitatem missus esset, tenere se praesidiarii non potuerunt, ut ad nomen pacis non concurrerent, et ejus archangeli, ut eum appellabant, ob tam laetum allatum nuncium, in praesentia etiam nostrorum, pedes exoscularentur. Inde venere reducendi internuncii ad me et visendi mei causa, praecipue ut ipsi se vocant, principis aulici, non Moschovitico more, sed nostro, humanissime scilicet, identidem futuram et firmam benevolentiam exoptantes, pro pace Deo gratias agentes. Multitudo etiam urbana, dum nostri obequitant circa arcem, blanda fratrum appellatione et capitis adoratione se omnibus commoveri

laetitiis palam ostentant, cum iis (ii), qui apud me fuerunt, praeteritarum rerum mirum silentium (servarent). Internuncius tamen et maior natu ex aulicis diserte rogavit, ut tuguria nostra castrensia, discedendo, illis integra relinquamus, et si quae victualia auferri non poterunt, hoc posterius maiori cum difficultate obtinebunt. Aulicos eos, qui arces reddere debent, in horas expecto; tormenta et omnem apparatum bellicum Derpatum conferam, propter commoditatem fluminis, sive Narvam demittenda, sive ad Album Lapidem deducenda, sive etiam in Lithuaniam deducenda forent. Aliis de rebus mandata Majestatis Vestrae expecto. Pecunia pro pedite et peregrino milite jam, ut audio, octo inde milliaribus abest; supplico, ut pro equite Polono itidem mittatur. Postquam a Maiestate Vestra litteras accepero, fortasse Derpato recta Vilnam contendam, ut ad comitia mature venire possim. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

Cedula inserta.

Pecunia ista prior jam est allata.

260.

LIST THAIEMNY.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Nunc demum accepi litteras de interpretatione actionum istarum bellicarum, sed quid futurum sit ex eventu particularium conventuum, Majestas Vestra melius cognoscet. Nam nosco ego styllum istius, quod nunc ad Maiestatem Vestram missus est, scripti; est cujusdam clientis — domini archiepiscopi ac, ut nominatim scribam, Cossobuti esse videtur. Ipsum vero Dominum archieipiscopum video esse cupidissimum reditus Maiestatis Vestrae, tum ob contentiones cum Czarncovio, tum etiam ob difficultates regni domesticas. Dominus castellanus Praemisliensis ex Russia commodiora quaeque ad me scribit, ut est, ego existimo, non tam facile Maiestati Vestrae ab instituto comitiorum celebrandorum desistere debere; primum enim jam indicta sunt, et cum indicta sint, etsi non succederent, non est gravitatis Maiestatis Vestrae rumusculis commotam (commotis?) institutum mutasse videri, cum deinceps

etiam, post aliquot menses, vigore constitutionum cum maiori nausea celebranda forent. Exigit vero id Maiestatis Vestrae jam contestatum vel ipso vitae periculo erga rempublicam studium, ut de reliqua Livoniae parte ad ordines referat, et nondum elapsa occasione, minori cum difficultate ejus recuperandae referat, inde videant ordines, quid facere velint — in hanc aut alteram partem; modo Maiestas Vestra suo muneri et conscientiae satisfaciat, et orbis terrarum videat, illam nihil omittere, quod ad utilitatem ac dignitatem regni ac nominis sui et populorum suorum spectet. Si succedent bona consilia, Deus etiam ea deinceps fortunabit; si non, at Maiestas Vestra post propositionem factam, aliquod diebus deliberationibus consumptis, judicia ad festos dies exercere, inde ante diem palmarum conventum dissolvere poterit, nec eam indicendi ante biennium necessitatem ex constitutionibus habebit. Interim etiam lapsis in jure militibus per absentiam in bello succurri potest, ipsi etiam suam solutionem apud ordines urgebunt. Denique interest, ut post hoc confectum bellum cito nos invicem videamus, et invicem alter alterius ora intueamur. Nescio, quem (quam?) illorum facies tantum splendorem habere queunt, quem oculi nostri non valeant sustinere! Sublata difficultate, qua fortasse maxime premi posse Majestatem Vestram muscae comitiales putabant, infringetur ipsa per se vis machinationum ab illis institutarum, animique mutabuntur et ad recta consilia revertentur. Nam quod ad constitutiones novas sanciendas, quod dominus archiepiscopus temere videtur spectat, jam Maiestas Vestra ex hac summa belli istius Moschovitici difficultate evasit, nec aliud adhuc orsa est; itaque nullam necessitatem habebit etiam importune flagitantibus concedere aliquid, quod iniquum foret. Non metuimus hostium arma et tormenta; non vicit nos horidissimus Boreas, non fames, non morbi; quaeso, ne istis rumusculis cedamus. In Livoniam ipsam venire, idem est Maiestati Vestrae et ante et post comitia et tempore quo illi videbitur; reliqua — Deo volente coram. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, 1582.

Cedula manu Magnifici scripta.

Pace facta cum tanta utilitate et dignitate, puto, omnia, quaecunque factiosi criminati fuissent, apud populum in favorem versa esse. Itaque et

aliae res requirunt, ut earum fundamenta in hoc conventu jaciantur, quae Deo volente coram plenius.

Cedula iisdem litteris inserta.

Mitto Pernaviam dominum Lesnowolski et aliquot turmas, ut claudant illud latus a Svecis, Derpatum Rosen, ad Novogrodek Lienkum.

Ut ante supplicavi Maiestatis Vestrae ante pacem factam, dum esset in castris, ut militum istius exercitus in distribuendis praefecturis Livonicis rationem habeat, utque illis ex responso Maiestatis Vestrae spem feci, id nunc etiam supplico, et magis sunt meriti, et hoc idem, quod alii, pensitabunt, et oneris ferent.

Cedula.

Illustrem Dominum Baltazarum ubi Maiestas Vestra manere velit, rogo significet.

261.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Dominus Bokiey supplicat Maiestati Vestrae, ut Maiestas Vestra fratri eius succamerariatum Vladimiriensem dare velit. Eum nuper in castris Maiestas Vestra Domini Paluczki dederat, sed is, rediens, mortuus est; audio etiam Puzenium mortuum esse; doleo,—non inelegans certe ingenium habuit; possedit is villam quandam regalem ad Cracoviam. Ego ex gratia Maiestatis Vestrae eius loci capitaneus sum, nec ad tam magnificam capitaneatum ullam villam aut terrae vel minimam glebam habeo. Quid, si Maiestas Vestra vel adjecta hac villula capitaneatum hunc tantum tanta ignominia liberabit. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 22 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

Adscriptum manu Magnifici.

Dominus Albertus Oborski orat, et ego pro illo oro, ut Maiestas Vestra servitiorum illius rationem habere velit; id, quod antea Maiestas Vestra in Livonia illi adsignaverat, consequi non potuit.

262.

EPISCOPO PLOCENSI.

Reverendissime Domine, affinis observandissime! Nos jam per Dei gratiam Moschovitico bello finem imposuimus, longe lateque propagatis finibus, omnibusque in Livonia, quae Moschus haberet, potiti, retentis etiam, praeter Poloskum et arces ante biennium captas, Iezierzysczija, Uswiatha et Vielisio Moschovitica, anno superiore expugnatis. Clade hoste 4 Ianuarii affecto, variisque in dies rebus exagitato, pax est facta 15 Ianuarii. Die 18 mensis huius venit huc ad castra internuncius Moschorum Alexander Basilij Chrusczow, publicandae pacis causa. Cum a me in civitatem missus esset, tenere se praesidiarii non potuerunt, ut ad nomen pacis non concurrerent, et ejus archangeli, ut eum appellabant, ob tam laetum allatum nuncium, in praesentia etiam nostrorum, pedes exoscularentur. Inde venere reducendi internuncij ad me et visendi mei causa, praecipui, ut ipsi se vocant, principis aulici, non Moschovitico more, sed nostro, humanissime scilicet, identidem futuram et firmam benevolentiam exoptantes, pro pace Deo gratias agentes. Multitudo etiam urbana dum nostri obequitant circa arcem, blanda fratrum appellatione et capitis adoratione se omnibus commoveri laetitiis palam ostentant, cum iis (ii), qui apud me fuerunt, praeteritaram rerum mirum silentium servarent. Internuncius tamen et maior natu ex aulicis diserte rogavit, ut tuguria nostra castrensia, discedendo, illis integra relinquamus, et si quae victualia auferri non poterunt, (hoc posterius majori cum difficultate obtinebunt). Aulicos eos, qui arces reddere debent, in horas expecto, ubi praesidia immisero in arces praecipuas — Derpatum, Felinum, Pernavim, Marienburgum, Volmiriam, relicto legato ad exercitum et provinciam, decedam atque in aulam me referam, unde commodius reverendissimae Dominationi Vestrae re, quaque ad regiam Maiestatem relata, rescribam. Quaeso, ut reverendissimae Dominationi Vestrae summae curae sit negotium de Martino Leopoliense, alumno meo; magna me prorsus molestia boni isti patres afficient, et committent contra illud: «non concupisces»; hunc vero adolescentem peccare facient contra illud: «honora patrem et matrem». Rogo, ne meos bonos conatus impediant. Bene valeat reverendissima Do-

minatio Vestra et me amet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 21 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

In simili scriptae Marchioni ab Anschpach; tantummodo ab eo loco, ubi fit mentio, quod aulici in horas expectantur, haec addita sunt: urgenda obsidio fuerat ad pentecostes, interim vero alii, interclusis a Moschovia omnibus viis, arces Livonicas, velut a suo corpore avulsas et per se exangues ac emortuas, post tergum nostrum captabant. Commendo me favori celsitatis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 22 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

263.

UNIVERSALES.

Illustrissimo principi, Domino Magno, haeredi Norvegiae, duci Schlesvici, Holsatiae, Stormariae, comiti in Oldenburg et Delmenhorst, Magnifico Svetici generali, ejusdemque exercitus militum praefectis ac militibus, ac generosis nobilibus, spectabilibus Livoniae ac artium et civitatum ejus capitaneis, burgrabiis, tenutariis, magistratibus caeterisque omnibus, ad quos hae litterae pervenerint, salutem et bene merendi studium. Cum Moschorum princeps sacrae regiae Maiestati Poloniae, Domino meo clementissimo cesserit Livonia, mitto ad arces Livonicas Pernoviam, Felinum, Oberpolim et alias quasdam nobilem Casparum Karniczki cum tabellariis quibusdam Moschorum, in negotiis sacrae regiae Maiestatis, Domini mei. Hortor igitur Dominationes Vestras, ut tam hunc nobilem, quam tabellarios Moschos tuto ac secure ubique transmittant, nec ullum impedimentum illis adferant subditis regiae Maiestatis, nomine illius Maiestatis mando; ne secus faciant, pro gratia regiae Maiestatis. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 21 mensis Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

264.

OD PANA WOJEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwy panie! Dziś w godzinę po zachodzie słończa dowiedziałem się a pewnie, ysz kozaczy, ktorzy stoią nad

Lonoczią 12 mil od Hełma, kielka mil od Russi, za iakimsi powietrzem cheza iachacz na służbę do Moskiewskiego, ktorych iako mam wiadomoscz, iest wszytkich w kupie osmseth. Ia, dowiedziawszy się tego od Bielieczkiego, zarazem samemużem tijże noczy kazał, aby czo rychli do nich bieżał, aby tego żaden pod uczciwosczią nie czynieł, a iest sna nie mało sliachtyczow, y na dobre rysztunki się do tego pilno spossabiaią. Racz że Waszmość, moy Miłościwy pan o tym pewnie wiedziedz. Do pana Iordana tesz possyłam, aby tesz tam temu zabieżał, iako naliepi umie, y posłałem do niego, aby się tam iusz y sam nie bawieł, ale obesławszy pieczowniki y kozaki, zaras się ruszeł. Alie thego Waszmość racz bydź pewien, że s pieczowniki y do mięsopust się Waszmość nie zbierze, bo są od obozu za pienczdziesiąnth mil; minąwszy kozaki pieczuią, a drudzy teras iadą tak dalieko pieczowacz; chocz im czo mowisz, nie wierzą; bes mała drugim s pieczowania na Chełm do Lithwy przijdzie, bo się trudno zebracz maią. Ia tesz iedno dworzan czekam; mniemam, że za tak złą drogą ich nie masz, alie przed się, da-li Pan Bog zdrowie, iutro się ich spodziewam; iednak bym beł wiedział, woliałbym nie przysięgacz; czysczie sam przysięgę dania podbieraią. Towarzysze moie yże mnie odiachali, nie wiedząndz, mogą nie żałowacz, — telko bym wziął dworany, zarazem do Waszmości ze wszytkim u Waszmości bendę, ktorego, Panie Boże day, bym rychło w dobrym zdrowiu oglądał, bo mnie sam iusz z wylki mieszkaiąncz pothuszno. Zathym służby me lasce Waszmości, mego Miłościwego pana pilnie zaleczam. S Zapolski Iamy, 20 die w noczy. I thowarzyszow tam czos się przymieszało do thego. Waszmości sluga, służebnik nanisszij, Ianusz Zbaraski ręką swą.

265.

A P. POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Hac ipsa hora litteras Vestrae Magnificentiae accepi, scripta (s) udenigessima huius mensis. Quod autem mihi scribit ac vero isthic fecit, ut christianum imperatorem decebat, cum gratias Deo cum lacrimis ab universo exercitu vel sui ipsius exemplo egit, postquam isthic allatus est nuncius pacis, me quidem summo gaudio affecit, sed certe meam spem non fefellit,

reminiscentem, quo fervore preces in tentorio ad Deum fundebat, cum isthic essem, quidquid mihi jucundissimo in illo itinere, quod Vilna Disnam fecimus, de pietate propaganda non semel sapienter significavit. Quod vero aliquem fuisse suspicatur, qui eam minus hanc pacem optasse iudicaverit, fortasse plus Vestra Magnificentia ex aliis rescivit, quam ego facile ista mihi a quoque dici patiar, colloquia enim adversus absentes ac puro erga talem et tantam personam, Deus novit, me nec libenter admittere et vero omni christiana libertate retundere. Quod autem mihi pollicetur, se divinam rem in Livonia promoturam, id cum mihi summae voluptati est, tum maximos et acutos stimulos adijciet (sic), ut, quacunque possim ratione, celeberrimam summo pontifici et (audeo dicere) posteritati, quantuluscunque sim, memoriam Vestrae Magnificentiae velinquam; nam et Vestrae Magnificentiae, quas modo litteras accepi, mittam post biduum eius sanctitati, et alia conabar praestare, ex quibus certe quatissimi erga illam obsequii argumenta cognoscet. Nunc vero quod attinet ad facultatem indulgendi, ut in ecclesijs pristinis (ut scribit) Livoniae, ab initio in usum religionis catholicae extructis, deinde vero in illa casuum varietate, quae Livoniam exercuit, in aliarum regionum usus conversis, liceat Vestrae Magnificentiae sacerdotibus in ecclesia Derpatensi, pro beneficiis acceptis gratias Deo omnipotenti agere, ego, cui ipsam in tota Livonia facultatem ante triennium pontifex maximus, divinitus afflatus dederat. eandem libentissime sacerdotibus Vestrae Magnificentiae Illustrissimae impertio. Quod quidem, ut et Novogardiae Livonicae, aliisque in Livoniae civitatibus et templis omnibus fiat, concedo, ubi ea invocato salutari Dei nomine et aquae benedictae aspersione sanctificaverint; ut vero item tantisper, dum in Lithvaniam redeo, eadem facultate, quam habeo ad absolvenda haereticorum peccata, nexusque omnes in foro conscientiae, possint adhibere, etiam hanc ad id usque tempus iisdem Vestrae Magnificentiae sacerdotibus authoritate s. sedis apostolicae, mihi concessa tribuo, quo tempore postea forsan novam hanc facultatem Reverendissimus Dominus episcopus Massanensis, nuncius apostolicus vel tribuere poterit, vel a summo pontifice obtinebit. Hoc enim iam ad sui muneris et legationis propriam rationem spectabit, cum Livonia in regis potestatem concesserit; pontifex autem maximus, ut mihi in regnis septentrionalibus, in quibus episcopi catholici non sunt, ita in Pomerania, Saxonia, Livonia, Moschovia et Ungaria facultates satis amplas concesserat et quidem tum, cum Moscho-

viam aut partem istarum provinciarum additurum me unquam cogitassem, ut facile sit intelligere, divinae oculum providentiae multo antea vicarii sui menti illabi, quam res ad exitum adducantur, ut noscamus Domini manum fecisse haec omnia, cumque nos benedictionibus paevenire solitum, cui gloria sit in aeternum, amen.

Iam de eo, quod Vestra Magnificentia cupit, ut a me in Moschovia, orienteque possit promoveri, ubi ad Moschum rediero, agnosco christiani principis, id est, Vestrae Magnificentiae animum, qui si coeptis pontificis maximi apud regem atque alibi (sicut pro certo habeo) mihi affuerit, non minima de Dei bonitate spero. Est autem multiformis sapientia Dei, quae si creaturarum suarum cooperationem sedulam cernit, non sinit se in bono vinci, sed ita per villissimos quoque negotium suum, ut fecit in Indiis, promovet, ut verum appareat id, quod dixit apostolus: «quod infirmum est Dei, potentius est omnibus hominibus, et quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus». At vero quod denique Vestra Magnificentia Illustrisima petit a me, ut perficiam, ut ipsa a Magno domino scire possit. si quando contra aliquos aliquid tentabit, sive hoc, sive altero, sive tertio anno, id Deo dante, fidelissime praestabo, referamque ipse, ut credo non multo post, Magnificentiae Vestrae, quae cum illo ea de re deliberata fuerint. Nollim autem Vestrae Magnificentiae latere, me triduo hoc toto ea in cogitatione versatum fuisse, ut ab ipsa peterem, quanam raitone me geram, si Moschus de me quaereret, ut a Sveco legatos procurarem, qui ad fines Finlandiae et Moschoviae convenirent cum suis, quemadmodum factum est cum serenissimo rege hoc in loco, nam et Mosci legati, nescio, quid de pace cum Sveco tractanda attigerunt. Ego vero quid habebam in mandatis, ut etiam principes illos ad pacem adducerem, cum sentiam praecipuam eius tractandae rationem non nihil esse mutatam, tum paternae pietatis summi pontificis, meaeque erga regiam Maiestatem syncerissimae observantiae studium monent, ne quid vel ejus Maiestate vel Vestra Magnificentia inscia tentem, quamvis, quid iam serenissimo nostro rege consentiente in castris Sveco scripserim, et antea in Moschovia ea de re egerim, ipsa novit. Audio autem isthic quenquam e Livonia a domino Ponto venisse, forsan cum illius ad me litteris, sed ut me ille non invenit in castris, forsan non ausus est omnia Vestrae Magnificentiae indicare. Placeat itaque Vestra Magnificentia cogitare, quid opus sit facto, ac quaeso me hic vel

in itinere, antequam sim prorsus in manibus Moschorum, diligentissime moneret. Porro obsecro Vestram Magnificentiam Illustrissimam, nulla ut alia re (si quid laboris hoc in pacificationis negotio suscepi) me removeret, nisi ut mihi plene fiat, quod certe, ut testis mihi Deus est, haud cupio, nisi ut perspecta eius mente ac prudenti consilio usus non errem; existimarem autem e re fore, si Vestra Magnificentia (sicut regi quoque scripsi) litteras summo pontifici scriberet, quibus id, quod effectum est quodque ad Dei gloriam in Lithvania et alibi Vestra Magnificentia molitur, tanquam patri, orationibus et aliis rationibus negotia illa omnia adiuturo, fidentissime aperiat. In reditu autem meo, quem spero, ut dixi, fore brevissime, cum illa de reliquis rebus colloquar. Iesus Vestram Magnificentiam Illustrissimam suis coelestibus donis impleat. Ex Kiverova Horca, die 21 Ianuarii, anno 1582.

266.

RESPONSUM MAGNIFICI DOMINI AD EASDEM LITTERAS.

Reverendissime Domine, amice charissime! De cultu Divino, in Livonia propagando, audeo Domintioni Vestrae promittere, regiam Maiestatem diligenter laboraturam nec meum studium et opella, qualiscunque desiderabitur. Deus autem optimus maximus per misericordiam suam causae suae non deerit. Res prorsus longe jucundissima mihi accidit, quod Dominatio Vestra potestatem sacrorum celebrandorum in ecclesiis Livonicis sacerdotibus meis indulserit. Deo inprimis ac deinde sanctissimo Domino nostro et Dominationi Vestrae gratias ago, ac etiam de illo, quod ultro addidit,—de lapsis, ad veritatem revertentibus, ab iisdem sacerdotibus absolvendis. Facit Deus pro immensa sua bonitate, ut hoc in exercitu aliquorum corda moneat. Quod vero Erbesti etiam nostri opera in meo Zamoscio inutilis prorsus non sit, Dominatio Vestra ex ejus litteris, quas ad illam mitto, cognoscet. Laus sit Deo immortali. Non dubio Dominationem Vestram allecturam, ut saltim sciam, quid ille princeps et quando facturus sit. Ego, enim molirer fortasse aliquid sub idem tempus, et vel de meis privatis viribus et facultatibus aliquid parum fortasse, sed non prorsus tamen pusillum conferrem. Venerat huc in castra Dominus Laurentius Cagnolus, vir elegans, quem ego propter eam nationem, cui debeo, hummanissime, ut hoc loco potui, habui. Mirabar tamen a Domino Ponto ita missum fuisse,

ut ad regiam Maiestatem litteras ferret, nec eas quidem a Svetiae rege, sed ab ipso Ponto, legationem autem ad me obiret, inde vero ad conventum Zapoliensem eum progredi me sinere vellet, inscia et praeterita S. R. Maiestate, Domino meo. Respondi Domino Cagnolo, vel ire debere ad regiam Maiestatem, Dominum meum, vel mittere; me ad eius Maiestatem relaturum quoque esse. Quod cum iam nullum a rege Svetiae, post suum adventum, in castra venturum sperasset, nihil etiam hunc in casum mandatorum mihi dedisset, nec me quoque, cum minister sim, inconsulto Domino, quicque facere debere. Itaque misso ad regiam Maiestatem tabellario, cui ego meum ductorem adjunxi, ipse Narvam reversus est. Quod ad meam opinionem de re ipsa spectat, ego cupio, ut rex Svecus pacem a Moscho habeat; cupio etiam, ut nostrae reipublicae satisfaciat, cui non parum certe incommodi hisce novis, nescio, unde profectis consiliis, in septentrionalium nationum simplicitate inauditis, attulit. Sed de eo regiae Maiestatis iudicium esto et ordinum, non meum unius de multis. Vt ut est, cum tamen regia Maiestas pro sua constantia nihilominus et per Dominationem Vestram et per suos oratores orsa illi fuerit pacem procurare, certe ita deinceps illam a Domino Ponto praeteriri et ad pristinas injurias hunc novum contemptum accedere non cuperem. Credo ego Dominationem Vestram, et ad serenissimum regem, et ad serenissimam reginam misisse Varssavicium, et ad regiam Maiestatem, ecquid a Dominatione Vestra fieri cupiat, retulisse, et hoc, quod ad me Dominatio Vestra scribit, et ipse ad eius Maiestatem referam. Habebit igitur Dominatio Vestra de eo regiae Maiestatis litteras vel in media Moschovia. Et enim non puto Magnum Dominum regiae Maiestati, ut ad Dominationem Vestram mittat litteras, non permissurum, cum in ipsa castra regiae Maiestatis, ipsius ad Dominationem Vestram tabellarii identidem ubere ventitassent. Cuperem scire, quod in tempus Dominationi Vestrae reditus in Lithvaniam incidet, ut de legatione obedientiae ad S. D. N. sub illud tempus mittenda, tanto commodius cum regia Maiestate conferre possim. Faciat igitur me Dominatio Vestra certiorem. Zebrydovius iam a me regiae Maiestati est commendatus de meliore nota et meminit, quid benigni responsi a regia Maiestate tulerit; deinceps etiam illi non deero. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 23 Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

267.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Supplicat Maiestati Vestrae generosus Dominus Andreas Zebrzydowski, pallatini Callisiensi filius, ut Maiestas Vestra illi dignetur concedere villam Godynicze in palatinatu Syradiensi, quae per mortem Domini Buzeny vacat. Summa probitate et modestia est is juvenis, et assidue, ut coepit in castris, in servitiis Majestatis Vestrae versatur. Dignetur Majestas Vestra illius rationem habere. Commendo me in gratiam sacrae regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 23 Ianuarii, 1582, Ioannes Zamoiski.

268.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwy, panie hethmanie! Po odiachaniu panow poslow thowarzyszów moich, tydzień czały iednom thu z wilki mieszkał. Dziś iusz nie rano przijachali dworzanie wielkiego kniazia. Aby się nicz nie mieszkało, zarazem sam do nich iachal, y odebralem ich u posłow, ktore do Waszmośczi, mego Miloszczywego pana noczą wysselam s przystawem, na regestr każdego mianowiczie spisawszy, gdzie ktory iedzie, albo wolię Waszmoszczi teras zaras wypissacz: w Lenewarth, Skrowno, Kokonhaus, Borzon, Czesthwin — Iwan Andrzeiowicz Fiefiliatiew Wolodimierecz; w Trykat, w Rowny, w Gowin, w Kierepeth, w Nowy Horodek Liwoński — kniasz Piotr Offanassowicz Wolkomski. Chczieli the wiedziedź, kto od nas iedzie tych zamkow odbieracz mianowiczie; yszem nie miał kogo, mianowalem Gassowskiego na łotrostwo, dołożywszy tego, iezliże bendzie chor, że kogo inszego na iego mieysczc poslią, y na tym stanęlo, to iest, do tych zamkow, gdzie Iwan Fiafiliatiew iedzie; a gdzie Wołkomski iedzie, tamem do tych zamkow Lienka położeł; w Pierkel, w Salacz, w Pernawy obie, w Felin — Iwan Ilichorewicz Milukow; tamem położeł pana Liesniowolskiego; w Paidę, w Polczów, w Thauruss, Iuriow — Wasiley Piotrowicz Hołowicz; tamem położel pana Uchrowieczkiego s panem Roznem, s tymże dokladem, iako y pierwy, gdyżem nie mogł ich zbycz. Tho niech przy woli Waszmości zostanie, kogo Waszmość chcesz

posłacz; w Reżyczę, w Luczem, w Owlech — Ichnacy Alexandrowicz Kobyaków; ten iedzie prosto na Woroniecz z mogim przystawem, bo mu tędy droga prostsza, aby się nicz nie mieszkało. Racz że Waszmość do tych zamków kogo posłacz, żeby tego Kobyakowa then, ktory ma odbieracz the trzy zamki, wczassem przeymował, a rychło, a iam mu rzekł przes listh swoy oznaimicz imie tego, kto tam poiedzie, na czo membran Waszmości, memu Miłoscziwemu panu possyłam; kogo Waszmość posyłacz bendziesz raczeł, racz Waszmość, moy Miłosciwy pan roskazacz list odemnie napissacz, oznaimuiąncz mu; a racz Waszmość, moy Miłosciwy pan czo-rychli odprawicz, bo ia ich y noczą wypycham, aby czo-prendzy dochodziely the sprawy. A do Ostrowa y do Worończa racz Waszmość kogo iednego posłacz, żeby mu tam wszdy wsdzięcznoscz pokazali, a wczas. Do pomienionych zamkow z mogimi przystawami do Waszmości, mego Miłościwego pana iadą do Pskowa, a racz że Waszmość, moy Miłosciwy pan, pierwy, nizli oni do Waszmości przijadą, ktorych w noczy wypycham, tych nagotowacz, którzy maią z nimi iachacz odbieracz, aby skoro po przijachaniu gich, nazaiutrz zaras wsiadali s nimi nie bawiąncz się nicz, bo im prendzy the sprawy odprawiemy, thym liepi. A zda mi się, żeby czi którzy poiadą, wskok się zachodzieli sami około podwod wyganiania, żebychmy ie thym rychli wywiezli, a nadziewam się na Pana Boga, żeby tho nicz nie zmieszkało, gdy sobie rządnie poczną, łagodnie się s nimi y s Moskwą obchodząndz, w regestr podwody spissawszy y oddawszy każdemu, aby każdy swego Lothysza strzekł, tedy się tho łathwiey, kto się z nimi bendzie umiał obyscz, wywiescz się może; gdysz sam dyaczy mnie y za przysięgą powiadaią,—iesli nie sterzy dwadziesczia, tedy pewna dwadzesczia tysięnczy Lothyszow gospodarzów oddaią, a naiwienczy w Iurijowie, w Felinie, a w Polczowie; gdzie tho puidzie rządnie, może się wywiescz. Trzeba, aby tesz liudzie iusz pomału szli, którzy maią isdz do Pernawy y do Polczowa prowadzidz Moskwy, bo the zamki natrudni zwozicz. Na podanie Newlia listu nie mamy do pana Zybrzyka; trzeba abyś go Waszmosc zarazem raczeł posłacz; potrzebuią tesz tego, aby then dworzanin, ktory do Rezycze iedzie, do Opoczki, do Siebieza posłał, yszby wiedzieli o przymierzu, a na naszych nie wychodzieli, tak tesz y naszy, aby ich w plon nie brali; daię swoie listy, alie wiem, że nicz nie pomogą, iakosz y nie po-

magaią. Proszę, racz Waszmość, moy Miłoscziwy pan czo wskok posłacz, y tego roskazuiącz, yszeby tesz nie brano y themu posłańczowi, aby wolno posłacz do Opoczki y do Siebieża. Racz że Waszmość, moy Miłosciwy pan, piczowniki z łaski swy obesłacz y wszystko woisko, aby się iusz do Waszmości scziągneło; także żebyś Waszmość, moy Miłosciwy pan, w tho raczeł potrafficz, żebyśmy po odprawie dworzan, nazaiutrz pomału mogli wyiechacz z obozem, bo oni prendzy pobieżą, bo y tak iusz dosycz przymowek mamy około thego brania chłopow, iakosz y iest za czo, y tesz w przysiendze tak iest, że woisko zarazem wywiescz mamy; iakosz rozumiem, że Waszmość, moy Miłosciwy pan w tho potrafficz raczysz, żeby się nasza przysienga nie skrzywieła, ktora się przes swawolią iusz barzo chyli. Do Wengrow tesz pissacz, aby iusz ze włosczi wyiechali y dali chłopom pokoi, bo za tym braniem, kiedy ia iusz stand wijadę, zechczą się chłopi bronicz takij żywnosczi. burda się iaka stanie, zwłaszcza terass. Woisko przyszło do Nowogroda, y drugie idzie z Mikithą Romanowiczem, Michailiem Bezninem, s Fiedorem Mscisławskim młodem y starem Siemionem; mniemam, że na Szweda; by się w thym burda nie stała, czego Boże uchowai; pomieszalibychmy wszystko. I owszem, proszę Waszmości, mego Miłosciwego pana, abyś Waszmość raczeł roskazacz czo rychli woisku wychodzidź; ia się thu pozostawam y dla swych płochych koni y dlia tego, aby liudzie schodzieli, iakosz ilie kogo mogę dosiąncz, gdzie y nadali ilie posłańczow mam possyłam, bo mnie y Moskwa do tego zbudza, y swoich posłańczow z mogimi slią,—dlia tego, aby wiedzieli, iezli liudzie schodzą, iezli się przysiendze doszycz dzieie. O kozaki, o których do Waszmości pissał, którzy chcieli do Moskwy, posłałem do nich, roskazuiącz im pod podcziwosczią sliachcziczom y pod gardłem tym prosthym, aby się żaden tego nie ważeł, y listem pissał othworzony; naostatekem thym wiernieyszym tego dopuscieł: gdzieby tho pewnie obaczeli, że chczą iscz, y pothym tho statecznie ukazali, że tak beło, aby w nie bieli, iako w iednego nieprzijaczielia, y statki im brali. Do odbierania zamkow kniaziewi dworzanie, naprzod Hełma, Łuk, Newlia, Zawołoczia — Fiedor Laskierow przijachał, a iam mu dał dworzaninem kniazia Ogińskiego y Zacharyasza Kraiewskiego, dawszy im naukę, iakom nalepi rozumiał. Do tych drugich zamków ostatnich iedzie woiewoda Porchowski do odbierania — Iwan Herebczow, ktorego

trzeba abyś Waszmość raczeł pusczicz do Pskowa, dlia odbierania iemu strzelby, innych potrzeb także, y tych drugich, — który by chciał do miasta, aby mu tesz belo wolno iachacz; ia tesz sam iutro, da-li Bog zdrowie, iako narani bydź mogę, wyeszdzam do Waszmości, mego Miłoscziwego pana. Zalieczam służby swe w laskę Waszmości, mego Miłosciziwego pana. Dath. z Zapolskich Iam, dwie godzinie w noczy, 22 Ianuarij, anno 1582. Waszmości, mego Miłosczywego pana służebnik, Ianusz kx. Zbaraski, woiewoda Braczławski, Krzemienieczki y Piński starosthа.

269.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Heri vesperi, videlicet die 14 Ianuarii, pervenit ad nos a Sinceritate Vestra cubicularius Pruski cum litteris, ex quibus in expectatione eramus cognoscendi eventum tractatuum pacificationis; verum praeter expectationem nostram accidit, ut nihil inde earum rerum, quae acta et quomodo conclusa sint, cognoverimus. Id tamen desiderium nostrum mitigavit relatione sua idem cubicularius, quod diceret Zolkievium in horas expectandum, si quidem ad id a Sinceritate Vestra eum destinatum esse, ut quanto ocius cum certo nuncio conclusionis illius pacificationis ad nos excurrat. Nulla mora interposita, curae nobis est provisio commeatus pro arcibus Livonicis, quae in potestatem nostram devenire debent; iam eius rei curatores designavimus — Lokniczki natu maiorem et Spil — secretarios; eos paratae pecuniae justa summa instructos in instanti hinc expedimus, potestate illis etiam data cum quibusvis contractus ineundi, ut tanto citius hinc et inde uberem commeatum parent. Quod quidem ut melius illis succedat, eo nomine ad Rigenses, ducem et nobiles Curlandiae litteras nostras dedimus; alter vero horum Rigae atque in vicinia, alter Disnae et Duneburgi cum comparabit commeatum, atque uterque illorum habet a nobis in mandatis, ut Sinceritati Vestrae pareat in convertendo commeatu, cum comparabitur, eo, quo Sinceritas Vestra illorum alicui significabit. Quamprimum pacem conclusam esse certo intellexerimus, eos ducentos centenarios pulveris, qui a Domino Marchione ab Anspach dono

nobis sunt missi, Kokenchausium deduci curabimus; inde vero facile eo, quo opus erit, suppeditari poterunt. Tormenta ad providendas Livonicas arces haberi poterunt ex Venda et aliis similibus arcibus in meditullio sitis, quae non aequae periculis, ut Moscho et Sveco confines, obnoxiae erunt; praeterea quoque ex Luki, Chelma, tum et aliis arcibus, quae propriae nostrae sunt, atquae illarum Moscho cessio fiat, in usum Livonicarum arcium deducenda sunt, atque sub id tempus ea suffectura putamus, quoad de pluribus et pluribus tormentis, si res requiret, aliunde providerimus; non nihil jam temporis intercessit, ut hic in promptu habemus non postremam pecuniae pro militibus partem. Quod eam hactenus non remiserimus, duae causae impediverunt: altera, si interim pax coivisset, ut Sinceriti Vestrae in Livoniam eundum esset, non satis tute hunc et illuc pecuniam volutari potuisse; altera, quod in spe eramus illam ratam pecuniae, quae pro calendis Ianuarii debetur, allatam iri; — nihilominus tamen jam in omnem eventum hanc, quae ad manus est, pecuniam ad arcem Ascerats mittemus. Hanc inde, sive in Livonia propius Sinceritas Vestra erit, sive etiam remocius, commodius habere poterit; interim vero, forte et ea rata calendarum Ianuarii brevi hunc adferetur, quae simul ac allata fuerit, eodem Asceratum per nos remittetur. Caeterum, nihil usque adeo nobis hoc tempore curae est, quam ut quamprimum ex parte solutionis militibus satisfiat, ut et ipsi in officio suo eo alacriores sint. Si pax, ut speramus, constituetur, relicta selectioris equitatus et peditatus parte, quae sufficiat, reliquae missio dari poterit; quorsum etenim tanta multitudo conduceret, nisi ad confusionem? Iam binis litteris nostris apperuimus mentem nostram Sinceritati Vestrae de Sveco, nihil nisi aperto Marte attentandum esse cum eo de receptis per eum in Livonia Moscho arcibus; istas vero, quas nondum receperit, sed eas presserit post admonitionem, uti nostras defendendas esse; de caeteris non multum essemus solliciti; de Narva tantum agitur, ne nos ad eam Moschus antevertat; qua quidem de re, tum cum Rigam pervenirimus et cum per conditiones pacis ejusce rei definitionem cognoverimus (cogitamus vero, Deo dante, eo pervenire, si pax jam coibit, ante dies carnis primi) cum a senatoribus respondebitur et vicissim consilia communicabimus, idque postea agemus, quod e republica erit maxime. Pernaviam nondum hactenus obsessam esse; imo vero Sveticas copias per munitiones et hyberna

distractas, vix ac necdum vix quidem ad quatuor millium numerum colligi posse, cognovimus. Id ipsum Sinceritas Vestra tum et alia cognoscet ex hisce adjunctis a Tidemano ad nos litteris, quas ob id, ut ex discursu illarum, quid facto ibi in re praesenti opus sit, Sinceritas Vestra consilium capiat, eidem remittimus. Nos nec Farensbegio nec cuiquam, ut aliquid praeter Sinceritatem Vestram attentare debeat, promittendum esse putavimus. Idem et nos faciendum esse censemus, ut Sinceritas Vestra valetudinem suam curet diligenter. Interim autem, accepta posessione arcium Livonicarum, poterit Sinceritas Vestra nos Rigam convenire, ibi videbimus, quid de discessu inde Sinceritatis Vestrae statuendum sit. Iam diu multumque nobiscum perpendimus, nec tamen hactenus venire nobis in mentem potest, quem Livoniae praeficere debeamus, qui nobis respondere atque satisfacere possit, oeconomia ibidem instituenda; altera, ut disciplinam militarem ibidem constituat; altera, ut subditos congregare, retinere, atque humanitate in provinciam allicere, easque rationes inire sciat, ut arces illae per se commeatu et apparatu ordinare instruantur, ut aliunde ejus rei provisionem non requirant, utque aliquando respublica ab ea cura, tantoque onere et expensis liberari possit. Quem ad id idoneum esse Sinceritas Vestra censeret hac in parte, nobis suam sententiam perscribat. Iusto Dei judicio accidit, ut tota ista machinatio Szuysey in caput suum redundarit; intelleximus rem gestam conflictus illius, si pax erit, certe satis bona valedictio Moscis; sin minus, non mediocriter attenuatae sunt vires eorum, qui in obsidione sunt, quas non tam facile reficere poterunt, si quidem praestantiorem quemque ex Moscis cecidisse verisimile est. Quod etiam nostros aliquos Mars suo modo pignoraverit, nihil accidit novi; omnibus etenim mors proxima, viris autem fortibus magis contigua esse solet, verissimumque est illud divinum oraculum: «gladio illum perire, qui accipiat gladium». Legit nobis ea magister culinae, quae ad se Sinceritas Vestra scripsit. Miramur eam mutationem ordinis post discessum nostrum factam esse. Novit Sinceritas Vestra nos unquam ab eo fuisse alienos, quominus sontes et facinorosi licet nationis nostrae penas luant, nec, quod iste unus pro facinore plexus sit, contradicimus; optassemus tamen, ne usque adeo praepropere, sed ut, maioribus accedentibus solennitatibus, de illo supplicium sumptum fuisset, utque ad jurisdictionem nationis suae remissus, a deputatisque judicibus

condemnatus fuisset. Putamus tamen in posterum Sinceritati Vestrae curae fore, ne deinceps aliquid simile contra ordinem admittatur. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Datb. Vilnae, die 15 Ianuarii, anno Domini 1582. regni vero nostri anno 6.

Adscriptum manu Regiae Maiestatis.

Ex conventibus particularibus satis constat non futuram difficultatem in una contributione consequenda; sed, si bellum redintegrandum esset, quid hoc inter tantos! Nos certe jam ad pacis rationes animo ferimur, postquam hucusque est perventum, nisi defraudati ab perfido hoste, omnem solicitudinem et difficultatem defectus, temporisque brevitates iterum diligentia supplere opus habeamus. Sthephanus Rex.

270.

RESPONSUM MAGNIFICI AD EASDEM LITTERAS REGIAE MAIESTATIS.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Accepi litteras Maiestatis Vestrae Regiae, datas Vilna 15 Ianuarii, quibus respondet ad meas, datas 4 eiusdem. Video aliquot epistolas meas, quas antea dederam ad Maiestatem Vestram, non fuisse ad eam perlatas, ex quibus id, quod desiderabat, jam prorsus confidebam Regiam Maiestatem Vestram cognovisse. Etenim prout de qua re ad me referebant domini legati ante conclusionem pacis, ita etiam Maiestati Vestrae statim significabam. Miseram autem litteras caeteres pleniores ad capitaneos Ostroviensem, Voronocensem, Zavolocensem, dominum palatinum Polocensem, in absentia ejus, Lukensem, ut de manu in manum alter alteri eas ita traderent, ut ad Maiestatem Vestram pervenirent. Dedi item aliis, eo euntibus, alias: ubi haeserint hae litterae adhuc, ignoro; hoc scio parvam curam omnium rerum huiusmodi a quibusdam haberi, nec certe ego omnibus ipse sufficere possum, nec tot in dies tabellarios meos proprios mittere potui, cum etiam singulis diebus fere me necesse fuerit, — aliquando duos, aliquando etiam tres tabellarios ad dominos legatos mittere, alios etiam Narvam, Revaliam, Pernaviam ac alia in loca. De conclusione quidem scribere non potui, cum ad 15 ipsam

Iannarii res producta sit, et producta novis in dies quaestionibus per Moschos ingerendis, ita ut quodam modo inficere velle ea quae tractata essent, viderentur. Iam vero procul dubio Maiestas Vestra vel ex ipsis legatis, qui redierunt, novit conditiones pacis factae, ut Maiestati Vestrae Moschus omnibus arcibus Livonicis, quas tenet, decedat; Maiestas vero Vestra Regia illi Lucum, Zavolociam, Nevlum, Ostroviam, Chelmum, Crasnohorodkum, Voroneciam reddat. Deo sit laus, satis cum dignitate Maiestatis Vestrae res cessit, et tanto magis, quod etiam in tantis aerumnis et morbis exercitus Maiestatis Vestrae hostis et satis insigni clade affectus est, et variis ac variis rebus in dies exagitatus. Ego ad exercitum diu haerere non possum, nec ibo jam Felinum et Pernoviam, sed Derpato in Lithuaniam et Poloniam contendam, et etiam si Maiestas Vestra Regia iverit Rigam, ipsi plus uno aut altero die adesse non potero. Rogo itaque, ut me excusatum habeat et legatum, quem ad exercitum relinquam, designet ac litteras etiam ad ipsum scribat, easque sine mora ad me mittere quamprimum dignetur. Hodie aulici venerunt, qui nobis arces redditurі sunt, cum quibus ego rothmagistros ad recipiendas arces itidem mitto. Quod Maiestas Vestra Regia nunc velit subito excurrere Rigam, id an facere debeat, etiam atque etiam amplius deliberandum censeo. Primum, spectanda est dignitas Maiestatis Vestrae. Discessit Maiestas Vestra e castris; si tam subito deinde recurret, nec interim aliis rebus operam dabit, ut graviorum negotiorum causa ex hostico illam discessisse apparere possit: videat Maiestas Vestra Regia, an aemulis principibus non aliquam sugillandi sui occasionem dabit? Inde vero, non communicato cum senatoribus consilio, si quid de Livonia statuet, et non adjunctis sibi ex utraque parte senatoribus, in Livoniam veniet: absque causa se invidia onerabit. Censeo igitur, si comitia sequi debebunt, ad comitia excurrendum, in quibus una aut altera hebdomada Maiestas Vestra Regia, ut ex eventu conventuum particularium judico, tributum sciscet, postquam sciverit, de Svetico negotio cum ordinibus, de Livonico cum senatoribus communicabit, atque ita omnibus rebus sine murmuratione hominum satisfaciet. Si vero in conventu Corcinensi et Colensi nobilitas jam tributum scivit, suadeo vel Lonzam vel aliquem alium in vicinum locum conventum senatorum cogendum, et de hoc utroque negotio ad illum referendum. Svetica cupio Maiestati Vestrae magnae curae esse, nec solum

Narvam, ut semper pro scuto Sveco sit, sed ita, ut vicino prorsus Maiestas Vestra in Livonia careat, et vicino eo imprimis, qui hic tectius Maiestatem Vestram circumvenerit, figmentis provinciam Maiestatis Vestrae ad se allicere tentaverit, famam rerum gestarum Maiestatis Vestrae et nationis nostrae corruperit. Res haec tota non est adeo magnae operae, si maturetur, Narva non est difficilis captu; Albus Lapis, si mature obsidebitur, per aestatem non subsistet; haec duo caetera ipsa per se consequentur. Pulverum jam habet Maiestas Vestra ducenta centenaria a Marchione; centum Luco Ostroviam jam delata sunt, Ostrovia vero Derpatum transferentur; centum, ut mihi scripsit Tydemannus, Rigenses paraverunt; proculdubio, Maiestas Vestra Regia totidem subito Gedano, Elbinga et Torunia habere poterit. Misi Maiestati Vestrae litteras Charlenscij, ex quibus, qualis sit munitio Narvensis cognovit, sed haec Maiestas Vestra judicet. Suplico, ut Maiestas Vestra numerum mihi significet equitum et peditum, quos retinere debeam, - duum ne, trium, aut quatuor millium; lubricum enim est me aliquid in hanc aut alteram partem facere, priusquam aliquid mihi diserte praescribat; praesertim vero cum nesciam, an Svecum ipsum ferret, an vero sua ab illo repetet. Moschus jam mittit exercitum Novogardiam, ducibus Mikitha Romanowicz, car Siemion, Theodoro Mscislawski juniore, ut prae se ferunt. Mosci non diu sinent triumphare Svecum, et fortasse cogitant ver antevertere. Commendo me in gratiam Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 25 Ianuarii, anno Domini 1582.

Adscriptum.

De gubernatore Livoniae jam Maiestati Vestrae rescripsi—non esse properater agendum. Svecum certe in Livonia tanquam anguem in sinu habebit Maiestas Vestra, qui aliquando non tantum Livoniam, sed etiam fortasse universam Poloniam, tempore reipublicae periculoso, consiliis ex Gallia allatis, inficere tentabit. Rediit speculator meus hodie Revalia; jam moverant Sveci tormenta versus Pernaviam; cum iis non plures quam septingenti pedites et ducenti equites veniebant; miserant litteras ad praesidium Pernaviense, ut Pernoviam dederet. Respondit palatinus, a principe suo in mandatis haberi, ut si vim a Svecis patiatur, regi Poloniae se tradat. Iam per-

manabant ad illos rumores de tractationibus pacis. Itaque ab instituto destitere (ut audivit is explorator, nec tamen pro certo affirmat), sed fluvium quendam sub ipsa civitate posuerunt sibi limitem, eo usque dicentes pertingere vicam, atque hunc limitem contra quemvis praedicant se tutaturos esse. Panni etiam vilissimi carissime militi venduntur, quae adductus necessitate exercitus capere cogitur. Si id fit, propter compendiola magni Maiestati Vestrae constant, etenim propter ea ardorem et promptitudinem militum amittit. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus ac servitor, Ioannes Zamoiski.

271.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine clementissime! Iterum me rogavit Dominus Bokey, ut Maiestati Vestrae Regiae suplicarem pro fratre ejus, de succamerariatu Wlodzimiriensi, cujus causa mittit ex instituto ad aulam. Suplico Maiestati Vestrae pro illo, vellit misero hoc officiolo gratitudinem fratri demonstrare, qui eum in hisce impensis, quas facit in servitiis Maiestatis Vestrae, ut potest, juvat. Commendo me etc. ut supra. Dath. ex castris ad Plescheviam, die 28 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

272.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Quemadmodum plurimum solliciti et anxii fuimus, quod per longum tempotis intervallum nihil quidquam de successu tractatuum illorum scire potiumus, ita nunc vehementer recreati sumus iis, quae hac in parte ex litteris Sinceritatis Vestrae vigesima sexta Decembris ad Plescheviam scriptis, nobisque hodie redditis intelleximus. Non enim absque bona spe sumus, per eos tractatus inter nos mutuam pacem coire posse, quae quidem ut coeat ob eas causas, Sinceritati Vestrae cognitas, praestat plurimum; erit vero proposito nostro multum

accomodatum, si ex integro tota Livonia penes nos remanebit, et ea, quae nos hosti ademimus, restituamus: quod si vero etiam ex ademptis aliqua pars illorum, quae magis nobis sit obnoxia, penes nos remanserit, tanto foret melius. Nihilominus tamen et in eo pertinacius non esse persistendum, quominus pax concludi debeat, consilium Sinceritatis Vestrae probamus. Caeterum, in horas expectabimus a Sinceritate Vestra finalem istorum Moschoviticorum tractatuum de pace conclusionem, ut vero eam quamprimum scire possimus, id ipsum Sinceritas Vestra summopere curet. Quemadmodum Sinceritati Vestrae perscribimus sententiam nostram de iis arcibus Livonicis, quae a Sveco oppugnantur, et nec dum illius potestati sunt redditae, ita quoque etiam nui in ea sententia perstamus, ut Sinceritas Vestra capitaneum copiarum regis Svetiae per litteras suas moneat, eas arces nostras esse, ut illas missas faciat, ab eisque decedat; quod si id ipsum facere minime curaverit, Sinceritati Vestrae officii esse, ut ea, quae nostra sunt, tueatur et defendat; postmodumque prout ex responso suo intelliget, hac in parte agat. Caeterum, de arcibus iis, quae jam in manus regis Svetiae pervenerunt, diversae cogimur esse sententiae, videmusque nam hic titubare senatores hosce de inferendo novo bello Sveco, absque decreto comitiorum; igitur Sinceritas Vestra nihil quidquam de receptis jam Moscho per Svecum in Livonia arcibus aperto Marte cum Sveco decernere attentabit. Quod si vero inire possint per Sinceritatem Vestram aliquae rationes huic inferendo bello, vel per tractatus aliquos, per quos pateretur nobis aditus Narva et aliis per eum receptis arcibus potiundi, non admodum a re alienum foret idipsum pertentandi, vel ea de re cum Sveco pertractandi; non sine spe alicujus boni successus idipsum fieret. Potissimum vero, prout ad nos Sinceritas Vestra scribit, quod Moschus in eo sit, ut eas arces, durante adhuc hac hieme, sub Sveco recuperet, aggredi, tentareque velit, cui ille ut resistere, receptaque retinere possit; ancipites, multumque dubios nos reddit. Est et aliud, quod non postremum hujus epistolae nostrae ad Sinceritatem Vestram caput est, de quo quidem antea cum Sinceritate Vestra consilia nos communicasse meminimus, — facta pace, praestare, ut comitiorum regni generalium celebrationem differamus nonnihil, interim vero ut quamprimum recta hinc levi comitatu Rigam nos conferamus ad redigendum jam una eademque opera Livoniam in eum, quem maxime cupi-

mus, salutarem statum, ut in ea provincia ante omnia cultus divinus per nos restauretur, militaris disciplina ad retinendam et tutandam provinciam in ea instituatur, artiumque provisio fiat, atque etiam reipublicae ex ea provincia commodo consulatur. Quid etenim prodesset recuperare eam provinciam, nisi id cedat in laudem Dei, in reipublicae utilitatem, nisique id, quod partum est, conservetur? Quod nisi hoc tempore, dum hic in propinquo sumus, perfecerimus; cum postea tanta loci distantia excludemur, in has oras veniendi non putamus, unquam alias talem occasionem ejus rei perficiendae nos habituros; atque illuc quidem ad nos Sinceritas Vestra, receptis in possessionem de Moschorum manibus Livonicis arcibus, excurrere poterit. Nec vero praeter mentem nostram est, conclusa pace, quominus Sinceritas Vestra recta Derpatum, indeque Felinum eat, arcesque, quas recipiet, rothmagistris, qui magis sint probati, administrandas ad aliam informationem nostram tradat. Numerum copiarum retinendarum putamus suffecturum, si, quod praesupponitur, pax coiverit, quatuor aut quinque millia equitum retinuerit, peditatum vero vel totum vel saltem selectiorem; faciat tamen in negotio Sinceritas Vestra, quod e re nata maxime consultissimum fore videbit. Non existimamus militi, si aliquis dimittendus erit, reficiendis equis locum aptiorem, quam ut ad Samogitiam, Prussiam versus, ubi loca sunt intacta, sese conferat. De tempore vero discessus illorum tribuendo nihil scribimus; permittimus id Sinceritatis Vestrae arbitrio; assentimur, ut Sinceritas Vestra Haraburdam penes se detineat. Facile causam asperioris frigoris subesse conijcimus, quod ad Pleschoviam utrinque quiescant, idque ex intenso frigore, quod et hic persentimus; jam tamen quemadmodum hic ante aliquot dies remissius est, ita et ibi esse putamus. Vehementer probamus, quod intentus sit Sinceritas Vestra in oram illam Novogrodensem, quodque eo Iordanem cum aliis rothmagistris expediverit, utque porro inde exercitui maxime caveat et prospiciat; operae pretium est, ne sub specie petendi Sveci hostis hic callidus fraudulenter nos petat; advertendumque est omnino, quod is ipse transfuga Theodorius Zubathow indicavit censeri ibi militem stipendiaque illi dari, qui alioquin ea omnia prodidit, quae cum eventu tractatuum cum legatis Moschoviticis de summa rerum maxime conveniunt. Ad palatinum Vitepscensem et ad praefectum Drissensem expedivimus cubicularios cum litteris, qui ex consilio Sinceritatis Vestrae habent

id a nobis in mandatis, ne litteras nostras publicent de Vielisio cedendo, Drissaque demolienda, priusquam vel a Sinceritate Vestra vel a legatis nostris illis ea de re perscribetur. De cedenda quoque Iezierzysco Zybrzyk dedimus itidem litteras nostras ad loci illius praefectum, quas eidem Zybrzyk remissimus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilna, die 7 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Stephanus Rex.

Adscriptum Regiae Maiestatis.

Egritudines, ut sunt febres acutae phrenesis, omnibus hisce locis grassantur, non saltim in plebe, verum etiam nobiles; unde etiam quosdam ex aulicis amisimus, ex quibus est Buzeński, longiore certe vita dignus; alii egri restituti, quidam et núnc periclitantur.

273.

A PATRE POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrissime Domine, in Christo dbservandissimee! Redit Magnificus Dominus palatinus omni remuneratione dignus ob integritatem et reliquas dotes, quas cum in aliis rebus, tum in hac pacificatione cumulate in rem contulit. Ego vero per illum tanquam digniorem latorem mitto Vestrae Magnificentiae Illustrissimae duo praeciosissimas, quas habeo, reliquias, futuras ipsi patrocinio ad Livoniam ecclesiae catholicae adjungendam, monumento autem pietatis suae posteris ea in ecclesia, quam ut struere in civitate Zamoscia parat; ita spero nunc diligentius extrui curabit, ob bellum hunc cum Moscho absolutum perhonorifice, ne Russia quoque non intelligat, quantopere Vestra Magnificentia erga Deum exercituum sit grata et vero animetur hoc praeludio ad arcendos eos hostes, qui pacem optimam illius provinciae excursionibus turbant. Mea officia perpetuo Vestrae Magnificentiae Illustrissimae addicta ei etiam atque etiam comendo, quam Deus omnibus bonis in aeternum ditet. Ex Kiverova Horca, die 23 Ianuarii, 1582.

Vestrae Dominationis Illustrissimae verus in Christo servitor, Anthonius Possevinus.

274.

KOPIA LISTU PRZYMIERNEGO OKOŁO POKOIU S KNIAZIEM MOSKIEWSKIM, DANEGO OD POSŁOW IEGO KROLA MOSCI.

Wielkiego hospodara Stephana, z łaski Bozij krola Polskiego, wielkiego kniazia Litewskiego, Pruskiego, Zmudskiego, Mazowieckiego, Inflantskiego, xiążęcia Siedmigrodskiego y innych, my posli: kniass Ianuss Mikolaiewicz Korybuthowicza Zbaraski, woiewoda Braclawski, starosta Krzemieniecki y Pinski; Albrycht Radziwił xiąże na Ołycze y Nieswierzu, marszalek dworny wielkiego księstwa Lithewskiego, starosta Kowienski, a Michał Haraburda, pissarz Iego Krola Mosci, wielkiego księstwa Lithewskiego, — po powieleniu wielkiego hospodara naszego zieszdzalismy się na ziasd z — wielkiego hospodara Iwana Wassylewicza, Bozą miloscią hospodara wssieia Russi y wielkiego kniaszia Włodzimirskiego, Moskiewskiego, Nowogrodzkiego, Kazanskiego, Astrachanskiego, Pskowskiego, Ihwerskiego, Iuhorskiego, Permskiego, Wiaczkiego, Bolcharskiego y innych — s poslij: z dworaninem y namiestnikiem Kazanskim[1]), s kniazem Dimitrem Pietrowiczem Ieleczkim, a z dworaninem, namiestnikiem Kozielskim, Romanem Wasyliewiczewym Olffierijewa, a z dziakiem Mikithą Bossienka[2]), Mikithina syna Wereszczachyna, a podijaczem iego hospodarskim, Zacharijm Swiaczyowym[3]) o miru y o dobrey smołwie, czo przysełał k wielkiemu hospodaru Iwanu Wassilewiczu, Bożą miłoscią wssieia Russi, y wielkiemu kniazu, nabłogosławienszego papierza Rzymskiego, Hrzyhora trzynastego posseł dostojny Anthoni Possowinus s swoią chramothą człowieka swego, Iendreja Polonskiego, yszby z wielkim hospodarem naszym Stephanem krolem y wielkim kniaziem zesławszy się w ktore mieisczе posły swymi, o miernym postanowieniu dohowor uczyniez. I my, wielkiego hospodara Stephana krola posły — Ianusz Zbaraski, wojewoda Bracławski, Albrycht Radziwił, marszałek dworny, a Michał Haraburda, pissar. ziachawszy się na Zapolskim Iamie, między Porchową y Zawoloczią po Luczki drodze, wielkiego hospodara Iwa-

---

Варіанты изъ той же грамоты на русскомъ языкѣ, напечатанной въ Книгѣ Посольской метрики великого княжества Литовскаго . . Москв. 1843 г., т. 2. № 83. [1]) Кашинскимъ. [2]) Басецкимъ. [3]) Связевымъ.

na. Bożą miełoscią hospodara wssieia Russi y wielkiego knizia s posly — z dworzaninem y namiestnikiem Kozelskim[4]) Romanem Wassiliewiczem Olffieryewa s towarzyszy, przygoworeli peremiere na dziesięncz liath od krzesczenia Chrystusowego, roku siedm tysiącz dziewiencz dziesiąthego roku, siedm tysiącznego roku[5]) do chrzesczeniasz Chrystusowego roku siedm tysiącz setnego roku na thym, czo wielki hospodar nasz Stephan król dlia pokoiu krzescziańskiego kazal postąmpicz się wielkiemu hospodaru Iwanu, Bożą miełosczią hospodaru wssieia Russi y wielkiemu kniaziu, zamkow, ktore hospodar nasz u wielkiego hospodara y wielkiego kniazia wziąl, — zamek Luki Wielkie, zamek Newel, zamek Zawolocze, tosz y Rzewo Pusta, zamek Chełm, ze wszytkimi wyasdy y włośeziami tych zamkow, a Pskowskie przychrody: Woroniecz, Wielia, Ostroff, Krasne, abo czo bendzie teras potym wziął hospodar nasz y ze Pskowskich przychrodoff, Wrew, Włodumierzecz Dupkow, Wyszegrod, Wygorzecz, Izboresk, Opoczka, Chdow, Kobylie horodiszcze y Siebiesz, y the wszytkie zamki w stronę wielkiego hospodara y wielkiego kniazia po dawnemu, ku Pskowu. A w stronę wielkiego hospodara naszego, krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, Stephana, wielki hospodar Iwan, Bożą miłosczią hospodar wssieia Russi y wielki kniasz, kazał posłom swym postampicz się w ziemi Inflanczki: goroda Kokonauza[6]), goroda Skrownego, goroda Lewewarda, goroda Kruszborka, goroda Borzimia[7]), goroda Czestwina, goroda Trykatha, goroda Rownego, goroda Włodzimierza, goroda Alista, goroda Gowy[8]), gorodyszcza Lawduna, gorodyszcza Golbiwa, goroda Rezycze, goroda Luzy[9]), goroda Wlecha, goroda Perkiela, goroda Salacza, goroda Iuryewa, Nowogrodka Liwońskiego, Kerepeti, Mukowa, Randecha, Ryngola, Konkotha[10]), Kawletia, Kurslowa, Laissa[11]), Tarwassa, Poleziewa, Paydy, Weliana[12]), Pernawa Starego, Pernawego Nowego, ze wsbytkimi wyasdy y włosczami tych zamkow; da w hospodara naszego strone zamek Wielisz, a ziemia Wielizu po starym graniczam, iako beło w Witepski ziemi s Taropieczką ziemią, — Wytepska ziemia s gorodem Wieliszem k Witepsku, a s Taropieczka k Toropczu. A liudzi y narad y zapasy y (z) zamkow wywiesczz na obie stronie po docho-

[4]) Кашинскимъ, княземъ Дмитромъ Петровичемъ Елецкимъ, а з дворениномъ и наместникомъ. [5]) siedem tysiącznego roku — лишнее [6]) Куконоса. [7]) Борзунн. [8]) Говьи [9]) Лужи. [10]) Конгота. [11]) Лаюса. [12]) Вильяна.

woru: iako przyadą hospodara naszego dworzanie, ktore posłane z Luk Wielkich, z Newla, z Zawolocza, Ochylzowy Zonsty[13]) y s Chelmu y ze Pskowskich przyhorodoff, ktore są za hospodarem naszym, wywiescz hospodara naszego liudzie y narad przybawiony, czo wielki hospodar nasz, krol y wielki kniasz w the zamki przybawiel; a wielkego hospodara y wielkiego kniazia dworzanie posłani tych zamkow bracz u hospodara naszego dworan, zebrawszi liudzie tych zamkow s podwodami, s końmi y s sańmi, maią dacz hospodara naszego dworanom pod hospodara naszego strzelbe y pod zapassy pusseczne y chliebne y pod woiewod y pod wszeliakich liudzi pod nich y pod ych zywothy, iako się mogę podiącz. A iako liudzi s końmi zbiorą: y hospodara naszego liudziom nakladywacz się siedm dni od tego dnia, iako zebrawszy dadzą liudzie, a nakładczie ie w te siedm dni, iscz s grodow, a grody oddacz, y narad wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom posłanym the zamki wziąncz y prowadzidz hospodara naszego ludzi, y narad wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzie z Luk Wielkich, s Chelmu, z Newlia, z Zawoloczia, do hospodara naszego hroda Ozierzyscz, a ze Pskowskich przychrodoff w Nowygrodek Liwonski. A stary narad, s ktorym ktory zamek wzientho, ostawicz u tych zamkach y oddacz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom po rospissiem dworanom danych, a przybawiony narad, czo hospodar nasz w the zamki przybawiel, wywiesicz z liudzmi wnieszcie po spiskiem, iakowe spiski rosmienieli się s posly, z iadaczemi przypismy[14]). A ktorych chlebnych zapassow y s tych zamkow iednym razem podiąncz bendą nie mogli, iezli stelko liudzi y koni nie zbiorą, y the dostatne chliebne zapassy hospodara naszego liudziem ostawowacz w tych zamkach za swymi pieczęnczmi y strozow w nych zostawicz; a wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzie nad tymi zapissy[15]) y nad strozami chytroszczi niktory nieuczynicz. A wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom kazacz, zebrawszy liudzie, the zapassy drugim razem odwiescz do hospodara naszego zamkow,—do Ozieryscz y do Nowegogrodka Liwonskiego, y prowadzidz posłacz: także y s tych zamkow, ktore wielkiemu hospodaru naszemu postupil się wielki hospodar y wielki kniasz. Iako przyadą dworanie wielkiego hospodara y wiel-

---

[13]) вмѣсто этого: тожъ и Ржевы-Пустое. [14]) за дьячими прописьми. [15]) запасы.

kiego kniazia poslane z Inflanczkich horodow liudzi wywodzidz y z Iuryowa, y z Nowego Horodka Liwonskiego, y s Paydy, y s Poleziowa, y s Tharwasza, y z Laissa, y Perkola, y s Salacza, y s Pernawy, y z Wiliania: y wielkiego hospodara naszego dworanom zebracz Lotyszy z łoszadmi y s końmi pod wielkiego hospodara y wielkiego kniazia narad y pod zapassy pusseczne y chliebne y pod Iuryowskiego władyku y pod obrazy y pod czerkiewne stroienie y pod woiewody, pod wszellakich liudzi y pod nich y pod ich żywothy, iako się mogą podiencz; a iako Lothyszy pod tho zbiorą, y wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudziom nakładywacz się w siedm dni od tego dnia, iako dadzą Lotysze y podwody. A nakładszy się w siedm dni, iscz s tych zamkow ze wszytkim ku Pskowu y prowadzidz do Pskowa wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludzie y narad wielkiego hospodara naszego ludziom. A the zamki oddacz hospodara naszego dworanom, poslanym tych zamkow wziącz. A y z ostalnych Inflanczkich hrodow, ktorych wielki hospodar y wielki kniasz wielkiemu hospodaru naszemu kroliu y wielkiemu kniaziu postąpieł się, to iest: Kokonausza, s Krownego, z Lenowartha, y s Kroszburku[16]), y z Borzunia, y s Czestwinia, y s Trykatha, y z Rownego, y z Włodymierza, y z Zalista[17]), y z Gowy[18]), y z Lewduna, y z Golbina, y z Rezyczy, y z Luzy, y z Owlecha[19]), y z Kerepety, y z Mukowa, y z Raudecha, y z Rynchora[20]), y z Konchotha, y z Kawletia, y z Kursliowa, wywiescz liudzie y zapasy wszeliakie y chleb potemusz Lothyszy na rok miesiąncza Marcza czwarthego dnia y odprowadzidz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzie y narad y zapassi do Pskowa, hospodara naszego liudzie[21]). A narad przybawiony y zapassy dzielne s tych wszyczkich Inflanczkich zamkow z liudzmi, z iednego wywiescz na tenże rok po spiskom, iakowe spiski rosmieniely się posli s podpissaniem ręnki wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dyaka, Mikithy Bassienki Wereszczachina, a Zacharzy Swieieyczowa[22]), podiączego[23]) y s podpissaniem ręki wielkiego hospodara, krolia y wielkiego kniazia pissara Michała Haraburdy. A ktory narad, s czym ktory zamek wzienth w ktorym zamku Inflanczkim, ostawicz po spiskomcze[24]), ktorymi rosmienieli się posli za

[16]) Крыжборка. [17]) изъ Алыста. [18]) Кговьи. [19]) Влеха. [20]) Рынголи. [21]) людемъ. [22]) Свизева. [23]) подъячого. [24]) по спискомъ же.

diaczemi przipiszmy poproeziwnie. A iakich zapassow chlebnych y s tych horodow iednym razem podiancz y dowiesez do Pskowa bendzi trudno, iesli stelko ludzi y koni zebracz nie benda mogli. y the dostalne chlebne zapassy wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludziom ostawowacz w thych zamkach za swemi pieczeneznii y stroży w nich zostawicz; a hospodara naszego ludziom nad thymi zapassy y nad sthoroże chytroszi niktory nie uczinicz; a the zapassy hospodara naszego dworanam y drugim razem wszystkie kazacz Lothyszom odwiescz we Pskow y prowadzidz posłacz po temusz hospodara naszego ludzy do Pskowa, y chytroszi, obmany y obidy y nasielstwa nikturego w tych we wszytkich zamkach na obie stronie nie bydz. Iako poczną liudzie y[25]) wielkiego hospodara y wielkiego kniazia wywodzidz z Inflanczkich horodow, — władykę Iuryowskiego z obrazy, ze wszeliakim koscielnym uchędożeniem y popow y wszeljaki przeczoth[26]) czerkiowny y woiewod y dzieczi boiarskich y strzelczow y kozakow y wszeliakich liudzi: y nad thymi liudzmi y nad władyką y nad naradą y nad kaznia[27]) hospodara naszego liudziom na drodze chytroszi niiaki mieniczy nich[28]) y nie pobicz. y zaszylku[29]) Niemieczkim ludziom y Lotyszom pobicz nie kazącz. y nie pograbicz y od Niemieczkich liudzi y Lothyszow strzedz, żeby ich nie pobieli y nie pograbieli y ubithka ni w czym niakiego nie uczinieli, po thym dochowornym podpissem; y prowadzidz wielkiego hospodara krolia y wielkiego kniazia liudziom wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzi y narad z Inflanczkich chrodow do Pskowa ze wszytkim, krom wszelaki szkody, y dowiescz kazacz Lothyszom A ktore hospodara naszego liudzie y Łothyszy bendą do Pskowa prowadzidź y iako dowiozą do Pskowa: y tych liudzi hospodara naszego,—Lothysze odpusczicz ze Pskowa, nie zadzierzywaiancz, bes zaczepki wszeliaki, y na drodze ych kazacz nie pobicz y chytroszi niiaki nad nimi nie uczynicz, także ktorych hospodara naszego liudzi s tych zamkow powiozą, ktorych wielki hospodar nasz krol, wielki kniasz wielkiemu hospodaru y wielkiemu kniaziu postąpiel się y nad tymi wielkiego hospodara naszego liudzmi po themusz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudziom chytroszi niiaki na drodze nie uczynicz y tych liudzi nie pobicz y nie pograbicz y naradu nie odiancz

---

25) у — не нужно. 26) причетъ. 27) казною. 28) не чинити 29) засылкою.

y obitka nikterego ni w czym nie uczyniez, y odprowadzidz ich y odwiesez do hospodara naszego zamkow po thym dochowornym zapissem. A ktore liudzie poczną liudzie y narad odprowadzacz y u prowadzeniu benda y tych liudzi odpuszczacz bes wszeliaki zaczepki y bes szkody, y na drodze ich nie kazacz pobicz y chytrosczi nad nimi niiaki nie uczyniez. I po themu naszemu dochoworu, wielkiemu hospodaru naszemu y wielkiemu hospodaru y wielkiemu kniaziu posłacz swych wielkich poslow, a wielkiemu kniaziu słacz swych poslow wielkich k naszemu hospodaru tych spraw krestnym czalowaniem zatwierdzidź, po thym naszim dochowornym zapissem y przymiernymi chramothami wielkiemu hospodaru krolin y wielkiemu kniaziu z wielkim hospodarem y wielkim kniaziem rozmieniez się. A przysłacz wielkiemu hospodaru naszemu do wielkiego hospodara y wielkiego kniazia swoich wielkich posłow na rok, na dzien Troycze swienthy swienta przyszłego, roku siedm tysiąncz dziewiencz dziesiąntego roku; a wielkiemu hospodaru przysłacz swych wielkich posłow k hospodaru naszemu na rok, na uspienie przeswienthy Bogorodziczy przysłego swienthi, roku siedm tysiancz dziewiencz dziesiąnthegosz roku. A do tych rokoff, poki posli chodzą miedzi hospodary y zakrepia hospodary swym krestnym czalowaniem: w ten czas y pothym, do uroczných dziesiąnczi liath, woinie na obi stronie nie bydź; samemu wielkiemu hospodaru naszemu, krolin Polskiemu y wielkiemu kniaziu Lithewskiemu na wielkiego hospodara Iwana Wasilewicza, Bożą miłosczią, hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia w iego ziemię, we wszytkie iego hospodarstwa woiną nie chodzidz y panow radnych y woiewod z liudzmi nie possyłacz y miast nigdzie nie zasiadacz y po rubieżom, po wszystkim miastom[30]) woiny nie wszczinacz y krziwd niiakich nie działacz y nie woiowacz, ani zaczepkow czyniez w the przymiorne liatha Moskiewski ziemi wszystki y Inowachoroda[31]) wielkiego y włosczi Nowogrodzkich y wszystkie ziemie Nowochrodzki, y horoda Pskowa y przychorodkow Pskowskich: Opoczki, Krasnego, Ostrowa, Woli[32]), Woroneza, Isborska, Zdowa[33]), Kobylia, Wrewa, Kubkowa[34]), Wyszechoroda, Włodymierza y włosczy Pskowskich y Pskowski ziemie wszystki, y choroda Siebieza y wlosczi Siebieskich, y choroda Thwery y Thwerski ziemie wszystkiej, y cho-

---

[30]) рати и войны. [31]) Новогорода. [32]) Велин. [33]) Вдова. [34]) Дубкова.

roda Perosławka Rezanskiego y Rezanski ziemie wszystki, y hroda Pronska y Proński ziemie wszystki, y nie woiowacz, y nie zaczepliacz niczym. Także wielkiemu hospodaru, kroliu Polskiemu y wielkiemu kniaziu Lithewskiemu Stephanu tych chorodow wielkiego hospodara Iwana, Boza mieloszczią hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia nie woiowacz y niczym nie zaczepkacz w the przymierne liatha: horoda Relska[35]) z włoscimi, horoda Potłowlia[36]) z włosczmi, horodka Nawogrodka Siewierskiego z włosczmi, horoda Ralchoszczi z włosczmi, horoda Czernichowa z włosczmi, horoda Staroduba z włosczmi, horoda Poczepa z włosczmi, horoda Popowy Gory z włosczmi y włosczi: Zalussia, Babiez, Swietyliowicz, Holodeia, Skachowicz, Lapicz, horoda Karaczewa z włosczmi y włosczi: Hothymlia[37]), Snowska, Horobora[38]), Mehlina, Drokowa, horoda Thrupczesko z włosczmi, horoda Mossalska z włosczmi, horoda Serpieyska z włosczmi y włosczi. Zamoszia, Tuchaczewa, Desny, Toowinicz[39]), Pochostycz, Mosczmy, Demeny, Horodeczny, Leheperethy[40]). Snopotha, Kowilny, Czny[41]), Lazarewa chorodyscza, Blizewicz, Liuboni, Danilowicz, horoda Branska z włosczmi y włosczi: Solowiewicz, Przykładne y Pacuny, Fedorowskiego, Ossowika, Kopynicz, Suchorow, Siesławka[42]), Worocznia, Ierzyny[43]), horoda Rosławka[44]) z włosczmi, horoda Smolienska s puthmi y z włosczmi, czo k niemu cziągnie, y włosczi: Ieloweza, Bolwanicz, Lazarewszczyny, Pustosieła Romanowskiego, Kopołthowicz[45]). Mołothwy[46]) wszystkiej, czo k niej pociagło, y Piotrowskiego, Dziorzania[47]), Kruthewa[48]), Zwierowicz, Dubrowinskiego Puczy[49]), Kathyni, Kaspli, Poroczia[50]). Rudy Sczuczy, horoda Mięnska[51]) z włosczmi y horodyscza Dmitrowscza, horoda Niesczowska[52]) z włosczmi, horoda Pakowa[53]) z włosczmi, y włosczy: Zalidowa, Niedochodowa, Byskowicz, Lyczyna, horoda Wiaszmi y włosczy Wiazremskich wszystkich, czo k Wiazmie pocziagło, horoda Dorochobuża y włosczy Dochorobuskich wszystkich, czo k niemu pociągło y Stary[54]), horoda Biały z włosczmi, y Wierchowia[55]), horoda Luk Wielkich y włosczy Ludzkich: Dolissibezara[56]), Uswara Lowsca[57]), Wiesni, Bołocha, horoda Chełmu y włosczi Chelmskich: Wolily y Łopastyczy[58]) y Bujczy, horoda

[35]) Рыльска. [36]) Путивля. [37]) Хотимля. [38]) Хоробора. [39]) Осмиловичъ. [40]) Угреверты [41]) Кобыльницъ. [42]) Всеславля. [43]) Жерины. [44]) Рославля [45]) Копотковичъ [46]) Молохвы. [47]) Петровскаго державья. [48]) Кутева. [49]) Дубровинскаго пути. [50]) Поречья. [51]) Мценска [52]) Мещовска. [53]) Опакова. [54]) изстари [55]) и Бѣлинова и Шопкова и Монастыревы слободы [56]) Долыссы. Березая. [57]) Усва, Яловца. [58]) Вежны и Лопатины

Zawoloczia, tesz y Rzewy-Pusthy y Rzewskich włoszi, horoda Newla, horoda Thoropcza y wszystkich Thoropieckich włoszi: Pankowy[59]), Lubuthy, Dubna, Rożna, Thury, Biberowy[60]), Starczowy, Nizelski, Pliawieczko, Zyzeczkie, Wielizy, Ozioroczkie, Kazarzynowskie. A rubierzom bydz wszystkich zamkow po starym graniczam. Także y wielkiemu hospodaru Iwanu, Bożą miełoscią, hospodaru wsieia Russi y wielkiemu kniaziu samemu na wielkiego hospodara Stefana, Bożą mielosci krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithwę, wszystkiej ziemie hospodarstwa iego wojną nie chodzidz, y bojar y woiewod z ludzmi nie posylacz, y miast nigdzie nie zasiadacz, y po graniczom, po wszystkim miastam woiny nie wszynacz y obith niiakich nie dzialacz y nie woiowacz y nie zaczepiacz liczym w the przymierne latha: horoda Kijowa z włoszmi, horoda Kanewa z włoszmi, horoda Czerkass z włoszmi, horoda Żythomiera z włoszmi horoda Wrueзia z włoszmi, horoda Lubieza z włoszmi, horoda Komya[61]) z włoszmi, y Sieluwarowicz[62]), Thelieszewicz. Therenicz, Koselieudliaszu[63]). Morozowicz, Lipinicz, Polieszon, horoda Thurowa z włoszmi, horoda Mozyra z włoszmi y włoszi: Beziua[64]), Brachiny, Reczyczy, Horwolia, Strossina, Czeczerska, Propoiska, Mochilowa, horoda Mstislawla z włoszmi y włoszi. Chocziawicz, horoda Krzyczowa z włoszmi, horoda Dubrowny z włoszmi y włoszi: Chor[65]) y Romanowa y horoda Orszy z włoszmi y włoszi: Liubawicz y Mikulina, horoda Witebska y włoszi: Brussa, Dreczechluk, horoda Suraża y Surażskich włoszi: Uswiatha, Ozierzysсz, horoda Wieliża, horoda Połodska s przychody y z włoszmi, horoda Kopia, horoda Krasnego, horoda Uly, horoda Thurowlicz, horoda Drissy, horoda Kopcza, tosz y Dysna, horoda Kozyan, horoda Sythna, horoda Nieszardy, horoda Sokoła, da s Poloczkiego powiathu horoda Lukomla z włoszmi, horoda Belkiakow z włoszmi, horoda Usaczy, horoda Liebedka, da Poloczkich włoszi: Moszukow, Nieporothowicz, Wierbiliowy slobody, Liubka[66]), Wiiaszna[67]), Klina, Zamossia, Isсza, Newędreia, da horodyscza Krzeczotha, czo na ozierze, na Othuliowie, na Kuszowy[68]), z włoszmi, horoda Druchy[69]) z włoszmi, horoda Ikazna z włoszmi. Także wielkiemu hospodaru Iwanu, Bożą mieloscią hospodaru wsieia Russi y wielkiemu kniaziu, nie wojowacz y nie zaczep-

59) Данковы 60) Бобаревы 61) Гомъл. 62) селъ: Зваровичъ. 63) Кошелева Лесу. 64) Бычча. 65) Горъ. 66) Кубъка. 67) Вязна. 68) Кугоши. 69) Друи.

liacz nieczym Kurlandski ziemie wszystki y horodow w ziemi Inflantskiey, — horoda Duchy[70]) Bolszyj y horoda Ryzy[71]) Maly, horoda Dolienia, horoda Korkeluka[72]), horoda Kokenchausa[73]), horoda Skrownego, horoda Lenewarda, horoda Kruszborka, horoda Iszkila, horoda Radpoza, horoda Dynemonta, horoda Luessa, trech horodow Kremona, tosz y Thurajna, Trejdenia, Zeywolda, horoda Sonselia, horoda Nitowa, horoda Iurensborcha, horoda Naubeja, horoda Rozemboka, horoda Rozenia, horoda Lienzyna, horoda Mujana, horoda Liethepiora, horoda Kiessy, horoda Ierli, horoda Newginy, horoda Piboleni[74]), horoda Skuyny, horoda Zerbenia, horoda Smiltinia, horoda Bozumia, horoda Czerstswinia[75]), horoda Trykatha, horoda Rownego, horodyscza Lawduna, horodyscza Holbina, horoda Rezycze, horoda Liude[76]), horoda Wliecha, horoda Włodymierza, horoda Hiessienia, horoda Pletemberecha, horoda Plinthembora[77]), horoda Czalissa[78]), horoda Wokora[79]), horoda Wiekielia, horoda Nowego horodka Liwonskiego, horoda Korubethy[80]), horoda Gowy, horoda Kutsliowa, Iuryowa, Mukowa, Randocha, Ryncholia, Konszotha[81]), Kawletia, Laiussa, Borchomla, Polieziewa, Haydy[82]), Wnoliana[83]), Tarwasza, Pernawa Starego y Pernawa Nowego. Hrubiezom (A rubieżom) bycz wszystkim zamkow po starym rubierzom y we wszystkim dzierzecz moczno, na obi stronie, po thym naszym dobrowolnym zapisem y po naszemu krestnemu poczalowaniu, a zakrepią krestnym czalowaniem y rozmienią się pierepisnymi chramoty, po themu y dzierzecz tho peremiere. A posłom wielkiego hospodara krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, kiego poslie k wielkiemu hospodaru y wielkiemu kniaziu, przyiachacz y odiachacz do hospodara naszego, krom wszeliakiego zadierzenia, ze wszystkimi ich ludzmi y maiętnosciami po wielkiego hospodara y wielkiego kniazia opasnej chramocie. A tak (jak) wielki hospodar Stefan, Bożą mielosczia krol Polski y wielki kniaz Lithewski poslie wielkich poslow swych k wielkiemu hospodaru, Bożą mielosczią, hospodaru wsieia Russi y wielkiemu kniaziu: y hospodaru naszemu tym posłom swym dacz zupełną nauke o więzniech, ktore u hospodara naszego są liudzi wielkiego kniazia, jako ich oswobodzidz. A uczyni się jaka obieda pogranicznym liudziom, w ten

[70]) Рига. [71]) Рига [72]) Коркельма [73]) Куконоса. [74]) Пиболды. [75]) Чествина. [76]) Лужи. [77]) Plinthembora — нѣтъ. [78]) Алыста. [79]) Векера. [80]) Керепети. [81]) Конгота. [82]) Пайды. [83]) Вильяна.

czas z obu stron woiewodom y dzierżawcom po wszystkim ukraginnym zamkom do tego roku, o tych obidnych krzywdach między sobą ssyłacz się y uprawę czynicz na obie stronie, a złych karacz. I na tym, na wszystkim my — wielkiego hospodara Stephana, Bożą miełosczią, krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego posły — kniaż Ianusz Mikołaiewicz Koributhowicza Zbarazski, woiewoda Bracławski, starosta Kremieniecki y Pinski; Albrycht Radziwiłł, marszałek dworny, starosta Kowienski, a Michał Haraburda pissarz, z wielkiego hospodara Iwana, Bożą miełosczią, hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia y posły, — z dworaninem y namiestnikiem Kazinskim[84]) z kniaziem Dymitrem Piotrowiczem Ielieckim, a z dworaninem y namiestnikiem Kozielskim, Romanem Wasyliewiczem Olforiewa a z dyakiem Mikithą Basieką[85]), Nikithyna syna Wereszczachyna, a z podiączym Zacharą Swiazewym, o miernym postanowieniu dochowor uczynieli y zapissy dochowor ninie popisali y pieczęci swoje k tym zapisąm przyłożyli, y ręką swoją Michał Haraburda pissar podpisał y zapisy po protywnym między siebie rozięli y krestnym całowaniem zakrepili y między siebie czaływali krest na tym na wszystkim, czo inak mimo tych dochowornych zapisow y między wielkiego hospodara Stephana, Bożą miełosczią krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, y między wielkiego hospodara Iwana, Bożą miełosczią hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia, thym dełam na obie stronie inako nie bycz. A o tym miernym postanowieniu dogowor uczynieliśmy y krestnym całowaniem zakrepieli, przy bytnosczi posła najbłogosławienszego papierza Rzymskiego Hryhora trzynastego, dostojnego Antonia Possowinussa. Dan na Iamie Zapolskim, liatha siedm tyssiącznego dziewięćdziesiątego, miesiącza Honwara, a od narodzenia Pana Christusowego roku 1582.

275.

KOPIA LISTU PRZYMIERNEGO OKOŁO POKOIU S KNIAZIEM MOSKIEWSKIM, DANA OD POSŁOW KNIAZIA MOSKIEWSKIEGO.

Bożą mielosczią wielkiego hospodara, czara y wielkiego kniazia, Iwana Wasylewicza wsieia Russi, Włodzimierskiego, Moskiewskiego, Nowo-

---

[84]) Кашинскимъ. [85]) Басенкомъ

grodskiego, czara Kazanskiego y czara Astrachanskiego, hospodara Twierskiego, hospodara Pskowskiego y wielkiego kniazia Smolenskiego, Iuchorskiego, Piermskiego, Wiatskiego, Bołcharskiego y innych, hospodara y wielkiego kniazia Nowochoroda, Nizowskiey ziemi, Czernichowskiego, Rzezanskiego, Nostochowskiego (Rostowskiego?), Iarosławskiego, Białojezierskiego, Liflanczkiego, Udorskiego, Obdorskiego, Kondzinskiego y Sibirskiego y innych, my, wielkiego hospodara posły: dworzanin hospodarza, czarza y wielkiego kniazia y namiestnik Kasinski, kniaz Dimiter Piotrowicz Ieleczki; dworzanin hospodarza, czara y wielkiego kniazia y nemiestnik Kozielski, Roman Wasylewicz Olfierzewa; hospodara, czara y wielkiego kniazia dyak Nikitha Biassionek, Nikiczyn syn Wierzeszczanin, y hospodarski poddyaczy Zacharzya Zwiaziew, zieszdzali się na ziazd z wielkiego hospodara Stephana, z łaski Boży krolia Polskiego y wielkiego książęnczia Lithewskiego, Russkiego, Pruskiego, Żmudzkiego, Mazowiedzkiego y Siedmigrodzkiego y innych s posły o mierze y o dobrey mowie, czo przysełał k wielkiemu hospodaru naszemu, czaru y wielkiemu kniaziu Hrzechora papy trzynastego posłanik, Antoni Possowinus s swą chramothą człowieka swego Iendrzeia Polonskiego, żeby hospodar nasz s krolem Stephanem zesłal się w ktore miasto posły swymi o miernym postanowieniem dochoworsz uczynicz,—y my, hospodara y wielkiego kniazia posły: dworzanin y namiestnik Kosinski, kniaż Dzmitrey Piotrowicz Ieleczki; dworzanin y namiestnik Kozielski, Roman Wasylewicz Olfierzyewa; dyak Nikitha Bassionek, Nikiczyn syn Wiereszczaczyn y hospodarski poddyaczy Zacharyasz Swiaziew, ziachawszy się po chospodarzu ukazu na Zapolskim Iamie, między Porchową y Zawołoczią, po Łudzkiey drodze, z wielkiego hospodara Stephana krolia posły: z kniaziem Ianuszem Mikolajewiczem Korybuthowicza Zbaraskim, wojewodą Braczlawskim, Krzemienieczkim y Pinskim starostą, a s panem Albrychtem Radziwilem, książęcziem na Olycze y Nieswierza, marszałkiem Iego Krolewskiey Mośei dwornym wielkiego xsięstwa Lithewskiego, starosthą Kowienskim, da s pissarzem wielkiego xsięstwa Lithewskiego, s panem Michałem Haraburdą postanowieli przymierzenie na dziesięć lat, — od kreszczenia Pana Chrystusowego liata siedm tysiącz dziewięndziesiątego roku do kreszczeniasz Pana Chrystusowego liatha siedm tysiąncz setnego roku na tym, czo hospodar nasz, czar y wielki kniaź, dlia pokoiu chrześcianskiego, Stephanu kroliu

kazal postąmpicz w iego strone z Inflanczki ziemi: horoda Kokonehausa, horoda Skrowna, horoda Lenewartha, horoda Kryszborka, horoda Korzonia, horoda Czestwinia, horoda Trykatha, horoda Rownego, horoda Włodymierza, horoda Alista, horoda Gowy, horodyscza Lewdunia, horodyscza Holczinia, horoda Reżycze, horoda Luzy, horoda Wliecha, horoda Pierszkolin, horoda Salaczy, horoda Iurzyiowa, Nowego horodka Liwonskiego, Kerepieczi, Mikowa, Randziecha, Rzynhda, Konchoda, Kowliecia, Kurszliowa, Laiussa, Tharwasza, Polcziewa, Paydy, Wiliana, Pernawy stary, Pernawy nowy, ze wszystkimi wyiazdy y z włosczmi tych zamkoff; da w Iego Krolewskiey Mosci strone zamek Wielisz, a ziemia Wielizu po starym rubieżom, iako beło w Witepski ziemi s Thoropieczką ziemią, — Witepska ziemia z zamkiem Wieliżem k Wieziewsku, a Thoropieczka k Thoropiecza; a u hospodara naszego, czara y wielkiego kniazia strone — ktore zamki u hospodara naszego Stephan krol pobral, — zamek Luki Wielkie, zamek Newel, zamek Zawołoczie, tesz y Rzewa pustha, zamek Chelm: a ktore zamki po-Pskowskie teraz krol u hospodara naszego pobral, — Woroniecz, Wielia, Ostroff, Krasny, abo czokolwiek będzie teraz potym wziął Stephan krol y ze Pskowskich zameczkow w Rzew, Włodymierzecz, Dupkow, Wyborzecz, Wyszehrod, Izborszk, Opoczka, Hdoff, Kobelin, Horodyscze, Siebiesz: te wszystkie hrody w hospodara naszego strone po staremu ku Pskowu ze wszystkimi włosczmi y wyesdy tych zamkow. A liudzie y działa y zapassy z zamkow wywiescz y na obie stronie według postanowienia: iako przyadą hospodara naszego dworanie, ktore posłane y z Inflanczkich zamkow liudzi wywodzidz y z Iuriowa y z Nowego Horodka y s Paydy y s Polczowa y s Tarwasza y z Laiusza y s Pierkda y s Salacza y s Pernawy y z Wiliana: y krolewskim dworzanom zebrac Lothyszy s końmi y s sańmi po hospodarową armathę woienną y pod zapassy chliebne y pod Iurzyewskiego władykę y pod obrazy y pod cerkiewne stroienie y pod woiewod y po insze liudzie, pod nie y pod ich żywothy, iako może podiąncz się. A iako Łothyszow pod tho zbiorą: y kniazia wielkiego ludziom nakładywacz się siedm dni od tego dnia, iako dadzą Łothyszow y podwod, a nakładszy się w siedm dni, poidz y z zamkow ze wszyczkim do Pskowa. A prowadzic do Pskowa wielkiego kniazia liudzi y armathę woienną y zapassy Lithewskim liudziom, a zamki krolewskim

dworanom oddacz, ktore poslane the zamki wziancz, a z dostalnych Inflanczkich zamkow, ktorych hospodar nasz Stephanu krolu postampiel się — y s Kokonchaussa y s Krownego y z Lenewartha y s Kroszborka y z Borzunia y s Czestwinia y s Trykatha y z Rownego y z Wlodymirza y s Czalistha y z Gowy y z Liedunia y s Cholhinia y z Rezycze y z Luzy y z Ouliecza y s Kierepeczy y z Mukowa y z Randziecha y z Rynzhda y s Konchotha y s Kawlecia y s Kurszliowa wywiesdz liudzi y armathę woienną y zapassy wszelkie y chlieb po themusz Lothyszy na rok miesiącza Marcza czwarthego dnia y odprowadzidz kniazia wielkiego ludzi y armathę y zapassy do Pskowa Litewskim ludziom; a armathę przybełą y zapassy działmi ze wszyczkich Inflanczkich zamkoff z liudzmi wmiescie wywiescz na thymże z roku po spisku, iakowiemy spiski rosmienieli się s posły za dyaczymi przypismy. A czo ktory armathy, s czym ktory zamek wzienthy, w ktorym zamku Inflanczkim zostawicz po spiskom, ze ktorymi rozmienieli się posły, za dyaczemi przypismy po prooziwnem. A bendzie-li iakich zapassow chliebnych s tych zamkow z liudzmi wmiescie zaras podiąncz nie mogli y ludzi y koni stelko zebracz nie mogli: y the wszythie dostalne zapassy chlebne hospodara naszego ludziem ostawowacz w tych zamkach za swemi pieczenczmi y strasz w nich ostawicz, a Lithewskim ludziom nad thymi zapasmi y nad stroży chytrosci niiaki nie uczynicz, a krolewskim dworzanom y drugim podymom the dostalne zapassy kazacz Lothyszom odwiescz we Pskow y przewodzidz poslacz po themusz Lithewskim ludziom do Pskowa. Także y s tych zamkow, ktore hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu Stephan krol postąmpiel się, — z Luk Wielkich z Zawolocia, tesz y Rzewy pusty, z Newlia, s Chelmu y ze Pskowskich przychorodoff wszystkich, ktore za Stephanem krolem bely, wywiescz Lithewskich ludzi y armathę przybelą, ktorą Stephan krol przybawiel, a kniazia wielkiego dworzanom, ktorzy poslani tych zamkow odbieracz, kazacz zebracz krzescian tych zamkow s podwodami, dacz krolewskim dworzanom pod ludzi y pod armathę woienną y pod ich żywothy; a iako ludzie s końmi zbierzą: y Lithewskim ludziom po themusz nakladywacz się siedm dni, a nakladwszy się w the siedm dni, isdz z zamkoff, a zamki oddacz hospodara naszego dworzanom, ktore poslano tych zamkoff odbieracz, y przewodzidz Lithewskich ludzi y armathę hospodara naszego ludziom z Luk Wielkich,

s Helmu, z Newlia, z Zawolocza, z Iezierzysez, a y ze Pskowskich przychrodow do Nowogrodka Liwońskiego; a armatha stara tych zamkow, s czym ktory zamek wzienth, ostawicz w zamkach, po rospiszy, iako rospis themu naradu dano hospodarowym dworanom; a przybelny narad, czo Stephan krol przybawieł, wywiesdz s tych zamkoff z liudzmi wmiescie. A ktorych chlebnych zapassow y s tych horodow podiąncz w drugi ras nie może bendzie, s telko w tych zamkach chrzescian y koni że zebracz nie może: y the dostalne chlebne zapassy Lithewskim liudziom ostawowacz w tych zamkach za swemi pieczęczmi y strasz u nich zostawicz, a hospodara naszego dworanom kazacz zebracz ludzi the zapaszy y drugim podymom odwiescz do Lithewskich zamkow y przewodzidz posłacz, y chytrosci y obmanu y obidy y nasielstwa niktorego w tych we wszytkich zamkach nie bydź na obie stronie. Iako poczną hospodara naszego ludzi wywodzidź z Inflanczkich zamkoff, władykę Iuryowskiego z obrazy y z inszym cerkiownym stroieniem y popow y wszelkie naczynie cerkiowne y woiewod y dzieczi bojarskich y strzelczow y kozakow y inszych ludzi: y nad hospodara naszego ludzmi y nad władyką y nad naradem y nad skarbem Lithewskim ludziom chytrosci niktory na drodze nie uczynicz y nie pobicz y zasielku Niemieczkim ludziom y Lothyszom pobicz nie kazacz, pochrabicz y od Niemieczkich ludzi y od Lothyszy bronicz, żeby ich nie pobieli y nie pochrabieli y ubitku ni w czem niktorego nie uczynieli po siem postanowionym zapissom. I przewodzidz Lithewskim ludziom hospodara naszego ludzi y armathę z Inflanczkich zamkoff do Pskowa ze wszytkich bes każdy szkody y dowiesez kazacz Lothyszom. A ktore Lithewskie ludzie y Lothysze poczną do Pskowa prowadzidz hospodara naszego ludzie y iako dowiozą do Pskowa: y tych wszystkich ludzi Lithewskich y Lothyszow odpuscicz y ze Pskowa, nie zadzierzywaiąncz, bes każdy zaczepki y na drodze ich nie kazacz pobicz y chitrosci nad nimi niktory nie czynicz. Także ktorych ludzi Litewskich y s tych zamkow powiozą, ktore hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu Stephan krol postąmpieł się: y nad temi Litewskiemi ludzmi po themusz hospodara naszego ludziom chytrosci niktory na drodze nie uczynicz, y Lithewskich ludzi nie pobicz y nie pograbicz y armathy woienny nie odjącz y ubithku niktorego niwczym nie uczynicz, y odprowadzidz ich y odwiescz tych zamkow chrzescianom do Stephanowych krole-

wych horodow po thym postanowionym zapissam. A ktore hospodara naszego ludzie Stephanowych krolowych ludzi y armathę woienną odprowadzą y u przewodnikow bendą: y tesz ludzi odpusciez bes każdyze zaczepki y bez szkody, y na drodze ich pobicz nie kazacz y chytrosci nad nimi nie uczynicz niktory. I po temu naszemu postanowieniu Stephanu krolu hospodaru naszemu, czaru y wielkiemu kniaziu słacz swoich wielkich posłow ku Stephanu krolu tych dziel krestnym czałowaniem zakrzepicz po tym naszym postanowionym zapisam y peremiernymi chramothami hospodaru naszemu y Stephanu krolu rozmieniez się. A przysłacz Stephanu koroliu ku hospodaru naszemu swych wielkich posłow na zrok, na dzien Troicze swienthy roku siedm tysiącz dziewienć dziesiątego; a hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu słacz swoich wielkich posłow k Stephanu kroliu na Uspienie swienthy Bogorodziecze roku siedm tysieuczy dziewiencz dziesiątego. A do tego roku, poki posły schodzą między hospodara naszego y Stephana krolia, Stephanowi kroliewi posly u hospodara naszego będą y zakrzepią krestnym czałowaniem: y w ten czas y pothym do uroczynych liath dziesiąci wojnie na obie stronie nie bydz,—samemu hospodarzu naszemu czaru y wielkiemu kniaziu u Stephana krolia ziemie woiną nie chodzidz y boiar y woiewod z ludzmi nie posselacz y miast nigdzie nie zasiadacz y po graniczom wszystkim s Stephanem kroliem po wszystkim miastam wojny nie wszczynacz y obied nijakich nie czynicz y nie woiowacz y nie zaczepiacz niczym w the przymierne liatha: horoda Kijowa z włosczmi, horoda Czerkass z włosczmi, horoda Żythomierza z włosczmi, horoda Wrucza z włosczmi, horoda Liubicza z włosczmi, horoda Ilony z włosczmi y sioł — Uwarowicz, Cziebiesczewicz y Therzenicz, Kosseliewa, Liechu, Morozowicz, Lipinicz, Polieszan, horoda Turowa z włosczmi, horoda Mozey z włosczmi, da włosciey: Bezyeza, Brachinia, Rzeczyczy, Horwola, Strzeszina, Czycerska, Propoiska, Mochilewa, horoda Mscisławlia y włosczi Choczławicz, horoda Krzyczewa z włosczmi, horoda Dubczowny z włosczmi y włosczi: Gyrzy, Romanowa y horoda Orszy z włosczmi y włosci: Liubawicz, Mikulina, horoda Withepska y włosci: Brussa, Drzeczych Luk, horoda Surarzy y Surażskich włosci y Uswiatha y Iezierzyscza, horoda Wieliza, horoda Polothska s przychody y z włosczmi, horoda Krasnego, horoda Kopia, horoda Uły, horoda Turowli, horoda Dryssy, horoda Kopcza, tesz y Dzisna, horoda Koziany, horoda Syth-

na, horoda Nieszardy y horoda Sokola, da Polothskiegosz powiathu horoda Lukondia z włosczmi, horoda Bielmakow z włosczmi, horoda Usaczy, horoda Liebidzka, da Polodskich włosciey: Mosnikow, Nieporothowicz, Wierzbilowy słobody, Kupka, Wiasniaklina, Zamosza, Iscza, Niewiedrzcia, da horodyscza Krzeczetha, czo na ozierze na Othulowie, Nakuczom z włosczmi, horoda Drzwi, horoda Ikasna z włosczmi *). Także hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu Iwanu Wasylewiczu wsieia Russi, nie woiowacz, nie zaczeplacz niczym Kurlandskiey ziemie wszyczkiey y horodow w ziemi Inflanczkiey — horoda Rzygi Bolszey, horoda Rzygi Maley, horoda Dolenia, horoda Kierszkolma, horoda Kokonchaussa, horoda Skrownego, horoda Lienwartha, horoda Kruszborka, horoda Iszkila, horoda Radopcza, horoda Dziwnemiendza, horoda Inesza, trzech horodow Krzemona, tesz y Thurajna, Trzeydona, Zeywolda, horoda Sonselia, horoda Nithowa, horoda Iurzensborka, horoda Narbiecza, horoda Rosierabicka, horoda Rozenia, horoda Kuczenia, horoda Moiana, boroda Liethepierzy, horoda Kiessy, horoda Ierszli, horoda Niewsinia, horoda Piboldy, horoda Skwinia, horoda Zerbienia, horoda Smilczyna, horoda Borzunia, horoda Czestwinia, horoda Trykatha, horoda Rownego, horodyscza Lewdunia, horodyscza Golbinia, horoda Reżyczy horoda Luzy, horoda Wliecha, horoda Wolodymierza, horoda Hisienia, horoda Pletembierzycza, horoda Alistha, horoda Wieliana, horoda Wiekielia, horoda Nowogrodka Liwonskiego, horoda Kerepeczi, horoda Gowy, Kurszliowa, horoda Iuriowa, Frukowa, Randziecza, Rynkolia, Konchotha, Kawlieczia, Laiussa, Borcholma, Polcziowa, Paydy, Wiliana, Tharwasza, Pernawy starszego y Pernawy nowego **). A rubieżom bycz wszystkim horodom po starym rubieżom; także y wielkiemu hospodaru Stephanu, z łaskiey Boży krolu Polskiemu y wielkiemu kniaziu Lithewskiemu samemu na hospodara naszego czara y wielkiego kniazia Iwana Wasylewicza wsiey Russi we wszystki ziemi panstwa jego wojną nie chodziez y panow radnych y woiewod s ludzmi nie posselacz y miast hospodara naszego w ojczyznie nigdzie nie zasiadacz y po rubieżnym ludziom obyt żadnych nie czyniez w the przymierne latha, nie wojowacz, nie zaczepliacz y niczym hospodara naszego zieml Moskiewski ziemie wszystki y Nowogroda Wielkiego y

*) Сличи стр. 644.
**) Сличи стр. 645.

włosci Nowogrodskich y Nowogrodzki wszystki ziemie y horoda Pskowa y przychrodkow Pskowskich — Opoczki, Krasnego, Ostrowa, Wieli, Woręcza, Izborska, Hodowa, Kobieliawrzewa, Debkowa, Wyszochroda, Wolodymierza y włosci Pskowskich y Pskowski ziemie wszystkiey y horoda Siebieża y włosci Siebieżskich wszystkich y horoda Twierzy y Twierski ziemie wszytki y horoda Pierzesławka Rezanskiego y Rezanski ziemie wszystki y horoda Pronska y Pronski ziemie wszystki nie woiowacz, nie zaczeplacz niczym, także wielkiemu hospodaru Stephanu krolu y tych hospodara naszego hrodow y włosci y zieml nie wojowacz y nie zaczeplacz niczym w the przymierne latha, — horoda Rzelska z włosczmi, horoda Pucziwla z włosczmi, horoda Radochoscza z włosczmi, horoda Czernichowa z włosczmi, horoda Staroduba z włosczmi, horoda Poczepa z włosczmi, horoda Popowy Gory z włosczmi y włosci: Zaliessia, Babicz, Swieczilowicz, horoda Skarbowicz, Lapicz, horoda Karaczewa z włosczmi y włosci: Hoczymlia, Snowska, Horobora, Tuchlinia, Drokowa, horoda Truszczeska z włosczmi, horoda Mosselska z włosczmi, horoda Sierpieyska z włosczmi y włosci Zamossia, Tuchaczewa, Dziesny, Fominicz, Pogosciez, Mosczyna, Dziemieny, Howdzieczny, Uziepierzeczy, Snopotha, Kowilny, Szny, Liazarzewa horodyscza, Blizewicz, Liuboni, Danielowicz, horoda Branska z włosczmi y włosci: Solawieicz, Przykładni, Paczyny Fiedorzowskiego, Ossowika, Kopynicz, Sucharza, Wsieslawka, Worocznia, Zierzyny, horoda Roslawka z włosczmi, horoda Smolienska z ierzyny, s pusczmy y z włosczmi, czo ku niemu cziągnie, y włosci: Ialowcza, Bolydanicz, Lazarzewszyny, Pusiopiela Romanowskiego, Kopoczkowicz, Mołochwy wszystki, czo k ni pocziągnelo, y Piotrowskiego dzierzenia, Kucziewa y Zwierowicz, Dobrowienskiego, Puczykatiny, Kaspli, Porzecza, Rzudy, Sczuczy, horoda Niczenska z włosczmi y horodyscza Dzmitrowcza, horoda Miesceska z włosczmi, horoda Opakowa z włosczmi y włosci: Zalidowa, Niedochodowa, Byszkowicz, Zyczyna, horoda Wiazmy y włosci Wiaznenskich wszystkich, czo k Wiazmie pociągnelo, horoda Dorochoburza y włosci Dorochobużskich wszystkich, czo k niemu pociągnelo starodawna, horoda Biały z włosczmi y Wierszchowia y Bolszego y Szeplowa y Monewidowy slobody, horoda Luk wielkich y włosci Ludzkich: Dolisy, Bierzezaia, Uswa, Ialowcza, Wiesnybolodla, horoda Hiełmu y włosci Chełmskich: Wieliki y Lopaczyczy y Buiezа,

horoda Zawoloria, tesz y Rzewy Postey y Rzewskich włosci, horoda Newlia, horoda Thoropcza y wszystkich Thoropieczkich włosci: Dankowy, Liubuthy, Dubny, Rozny, Thurzy, Bybierzewa, Starczowy, Nizelskie, Pliawieczkie, Zyzejeczkie, Wieliży, Ozierzyczkie, Kazarzynowskie *). A z rubiezem bycz wszystkich zamkow po starym rubieżom y we wszystkim dzierżecz moczno z obudwu stron po thym naszym postanowionym zapissam y po naszy przysiendze. A zaprzysiągszy y rosmienieli się przymiernymi chramothami po themu y dzierzecz tho prymierze. A posłom wielkiego hospodara Stephana krola, kogo poslie ku hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu przyachacz ku hospodaru naszemu y odiachacz od hospodara naszego k Stephanu kroliu bes wszeljakiego zadzierzenia ze wszystkimi ich liudzmi y maiętnosciami po hospodara naszego opasny chramocie. A iak k hospodaru naszemu Stephan krol poslow swych posle, y Stephanu kroliu thym poslom dacz zupełną naukę o polomijenikach, ktore w Lithwie w polomu hospodara naszego liudzi, jako polomienikow swobodzidź z obu stron. A uczyni się iaka obieda po rubieżnym liudziom, w ten czas z obu stron y woiewodam y dzierzawczom po wszytkim ukraginnym zamkom we wszytkich ziemiach z obu stron do tego z roku o tych obiednych rzeczach miedzy się sselacz się y uprawa czynicz na obie stronie, a złych y winnych karacz. Na them na wszytkim, my wielkiego hospodara czara y wielkiego kniazia Iwana Wasilewicza wsiey Russi posły: ja dworzanin y namiesnik Kassienski, knias Dmitrey Piotrowicz Ieleczki, ja dworzanin y namiesnik Kozielski, Roman Wasilewicz Olfierzow, ja dziak Mikitha Bassioneck, Mikyczyn syn Wiereseczachyn, ja hospoddarski poddyaczy, Zacharsz Swiaziew z wielkiego hospodara Stephana krola Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego s posły: s kniaziem Ianuszem Mikołaiewiczem Zbaraszskim, woiewodą Braczławskim, stharostą Krzemienieczkim y Pinskim, da s panem Albrychtem Radziwillem książeciem na Ołycze y Nieswieżu, marszałkiem dwornym wielkiego księstwa Lithewskiego, z Michałem Haraburdą o miernym postanowieniu dochoworz uczynieli y zapissy dochoworszne popissali y pieczenci swe k thym zapissam przywiesieli y zapissy po proczіwnym po sobie rosieli, y zaprzysiągszy na thym na wszytkim, że inaczy mimo tych dochowornych zapissy miedzy wielkiego hospodara na-

*) Сличи стр. 642 — 643.

szego czara y wielkiego kniazia y wielkiego hospodara Stephana krolia thym dzietiom na obie stronie inaczy nie bydź, a o thym miernym postanowieniu dochoworsz uczynielismy y krestnym czalowaniem zakrzepieli, Grzegorza papy trzynastego, przy poslanniku, Antoniu Possowinusie, — pissana na Zapolskim Iamie, roku siedm tysiącz dziewienedziesiątego, Ianuarij.

276.

ROSPIS PRZYBYŁEGO NARADU W INFLACZKICH HORODZIECH, KTORY NARAD POSSYLAN W THE HORODY W PRZYBAWKU, A TERAZ PO DOCHOWORU HOSPODARA, CZARA Y WIELKIEGO KNIAZIA POSLOW Z LITHEWSKIMI POSLY Y S TYCH INFLANCZKICH HORÓDOW NARAD Y PUSZENNE ZAPASY ODWIESC DO PSKOWA LOTHYSZOM WEDLUG THY ROSPISSU Y DOPROWADZIDZ DO PSKOWA LITHEWSKIM LUDZIOM, ŻEBY NA DRODZE LITHEWSCZY Y NIEMIECZCZY LUDZIE NARADU Y ZAPISU (ZAPASU?) NIE ODIĘLIY, ŻADNEY CHYTROSCI NAD NARADEM Y NAD ZAPASSEM NIE UCZYNIELI.

Kokenchauss.

S Kokenchaussa wziącz naradu przybełego, ktory possełał hospodar w przybawkę: piszal miedziana Moskiewska na kołach, w ni kul żelaznych 300, każda kula waży 7 grzywienek.

Piszal Moskiewskich połutornych 5 na kołach, u nich kul żeliaznych 1500, każda kula waży 6 grzywienek.

Piszal graniasta Moskiewska 12 piendzy, u ni kul żelaznych ołowem oblewanych 19, każda waży 5 grzywienek.

Piszali Moskiewskich połutornych na kołach 2, u nich kul żelaznych 510, każda waży 6 grzywienek.

Piszali zaczynnich 50, prochu pudow 607, ołowu pudow 80, konathoff 7, ieden 30 sażeni, a drugi 20 sażeni. Do podkopu naczenia — 2 buroff żelaznych po pułtoru sażeniu, sczup 2 sażenia, kurow 10, kirog 15, łomow 5, zasthupow 3, żelaza prenthow srzedniego 800, w każdym prenczie po 20, bathogow, workow, pieczowy 124, piąnthki lnu 10, fonary.

S tegosz Kokonchausu wziącz prochu Moskiewskiego, ktory przywieziono z Ruczborka, beczek 31 y puł, a po smieczie do 150 pudow, ołowu pudow 29, siarki paliony beczek 10, a po smieczie ze 20 pudow.

S tegosz Kokochausa wziącz puszczennych zapassow: kul żeliaznych 340, każda waży 4 grzywienki; kul 40 po pułtrzeci grzywienki; kul 380 po iedny grzywienczie; prochu beczek 10, a po sstieczie go 60 pudoff, olowu pudow 116; cholsthow a w nych 834 arszyny, po 8 arszynow w chołsthu.

Lenewarth.

Z Lienewarthu wziącz naradu, ktory hospodar posylal, przybawkę: pisczał połutorna Moskiewska w stanku na kołach 13 piendzy, u ni kul żelaznych 300, każda po 6 grzywienek; prochow pudoff 70; olowiu pudow 26; pisczali zaczynnych 18; konathow 2, jeden 30 sażeni, a drugi 20; wielisza odnokoliesna z żeliaza srzedniego; prentow 5, podkopne naczenia — buroff, sczup na sażeniu, kurow 3, kirog 11, łomow 2, zastupy 3, fonary 36, lnu piąnthkow...

S tegosz Lienewarthu wziacz narad: pisczal skoro-strzelna miedziana, u ni kul 50 po grzywienczę; pisczal miedziana, u ni kul olowem oblanych 50, każda po grzywiencze; pisczał miedziana sniczierska w sthanku na kołach, u ni kul żeliaznych ołowem 5, każda po grzywiencze waży; tyuffiak żelazny drobowy na 3 piendzy; prochu pudow 24; cholsthu arszynow 104.

Skrowno.

S Skrownego wziącz naradu, ktory hospodar possylał przybawkę: pisczali zaczynnych 30, prochu pudow 70, olowu pudow 24, piathkow lnu 42, konatow 20 sażeni, wielisza iednokoliasna, fonary 2, żeliaza srzedniego prethow 5, do podkopu naczenia — buraw, sczup na sążeniu, kurof 3, kirog 5, łomow 2, zastupow...

S tegosz Skrownego wziącz puszczennych zapassow: 290 kul żeliaznych, każda po grzywiencze waży; kul 78, każda po grzywience s trzecią czescią; kul 120, każda po puł grzywienki; prochu pudow 20, ołowiu pudow 10 y grzywienek 10, chołstow arszynoff...

Czesthwin.

S Czesthwina wziącz naradu, ktory hospodar possylal przybawkę: pisczal zaczinnych 40, prochu pudow 150, piantskow lnu 62, funa-

row 2, żeliaza srzedniego prenthow 5, do podkopu naczenie: buraw, a sczup na súszeniu (sic), kury 3, kirog 5, łom.

S tegosz Czesthwina wziącz puszennych zapassow: kul żelaznych 12, każda po grzywięcze waży; kul 13, każda po pułthoru grzywiencze; kul 300 w czwierczi grzywienki; kul 305, każda po pulgrzywienki waży; prochu pudow 20, olowiu pudow 10, cholstu arszynow 24.

Borzuń.

Z Borzunia wziącz naradu, ktory hospodar possylał przybawkę. pisczali zaczynnych 36, prochu pudow 125, olowiu pudow 30, piątkow lnu 51, konatli liekki, a wientsza iedno-koliesna, lonary 2, żeliaza srzedniego prentoff 3, do podkopu naczenia — buraw, a sczup na sażeniu, kury 3, kirog 5, łomow 2, zastupy.

S tegosz Borzunia wziącz puszennych zapassow: kul 160 ołowianych, każda po dwie grzywienki; kul olowianych 250, każda po grzywiencze bes czwierci; kul ołowianych 140, po puł grzywienki; kul olownych 30, każda ośmą częscz grzywienki waży; prochu 20 pudow y 35 grzywienki; olowiu pudow 10, pudsczeczie (sic) lnu, cholsthu arszynoff 16.

Wołodymirecz.

Z Wolodymiercza wziącz naradu, ktory hospodar possyłał w przybawkę: pisczali połutornych Moskiewskich 2, u niey kul żeliaznych 467, każda waży 6 grzywienek: pisczali zaczynnych 50, prochu pudoff 300, olowiu pudow 30, cholstu arszynow 600, do podkopu naczynia: buraw 3 wientszych, a buraff czienki na sażeniu, zasthupy 3, liszki 2, łom, kurow 5, kirog 12, wielksza iednokoliesna.

S tegosz Wolodymierza wziącz puszecznych zapassow: kul kamiennych, olowem oblewanych 289, jadro po grzywiencze waży; kul kamiennych, olowem oblewanych 294, każda po grzywiencze waży; kul kamiennych, olowem oblewanych 300 częsczi grzywienki; kul kamiennych, olowem oblewanych 50, każda po pultrzeczi grzywienki waży; kul kamiennych, olowem oblewanych 164, każda po grzywiencze waży; prochu pudow 134, olowu pudow 20 y puł, cholstu łokci 90.

Rownei.

S Rownego wziącz naradu: pisczal miedzianych Moskiewskich 2, jedna swithek, a druga hładka; u nich kul 30, każda po 5 grzywienek waży; pisczali Moskiewskich zaczynnych 10, pisczal miedziana, kula waży 3 grzywienki; prochu pudow 140, olowu pudow 30, konathow 2, jeden na 30 sążeni, a drugi 20 sążeni; sczup 2 sążennych, buraw więnszy, żeliaza, bathogow 30, fonarow 2, kirog 2, loma... S tegosz Rownego wziąncz pussecznych zapassow: kul żeliaznych 400, każda 2 grzywienczc waży; kul żeliaznych, ołowiem obliewanych 165, każda 3 grzywienki waży; kul 45 po pulthory grzywienki; kul 106 po pulthory grzywienki; prochu beczek 23, wagi nie wie, a po smiecie do 100 pudow; olowiu pudow 20, siarki palony beczka, ze dwa pudy.

Trykath.

S Trykathu wziącz naradu: piszali zaczynnych 40, do nich kul ussieczkow 1000, ołowiem oblewanych; prochu pudow 40, olowu pudow 17, salietry pudow 8 y pul, konathy 2, ieden na 30 sążeni, a drugi 20; wiksza iednokoliasna, żeliaza, bathogow 30, fonar 1, buraw wienszy do podkopu, kierki 2, zastupow 2.

S thegosz Trykathu wziąncz pussecznych zapassow: kul żeliaznych 30, każda po pułtrzeczi grzywienki waży; kul żeliaznych 104, każda po pulthory grzywienki waży; kul żeliaznych 300, po puł grzywienki waży; kul do hakownicz, z żeliaza sieczonych, olowem oblewanych 300, w czwiercz grzywienki waży; prochu pudow 23 y grzywienek 35, ołowu pudow 10, wkładni żelazne 3, beczka smoły.

Rezycza.

Z Rezycze wziącz naradu: pisczal miedziana Moskiewska w stanku na kołach na 16 piendzi, do ni kul żeliaznych 300, kula każda po 6 grzywienek waży s czwiercią; pisczali zaczynnych 20; pisczali miedzianych dwie, iedna 17 piendzi, a druga 8 piendzi, obiedwie w staniech na kolach, kula ich w pułczwarthy grzywienki; prochu pudow 300, ołowu pudow 20, naczenia do podkopu: kurow 10, kirog 10, zastupy 2, łomow 2, fonary 5.

S tyże Rezycze wziąć pusseczných zapassow: kul żeliaznych 610, sieczonycz, ołowem oblewanych, waży pułczwarthy grzywienki kula; kul żeliaznych 60, waży grzywienkę s czwiercią; kul żeliaznych 55, waży grzywienka w kulię; kul żeliaznych 115, pułthory grzywienki waży; kul żeliaznych 65, po grzywienczc waży; prochu pudow 95, olowu pudow 14 y puł, cholsthu arszynow 100, lnu pudow 5.

Liuza.

Z Liuzy wziancz naradu: pisczal miedziana poluthorna Moskiewska, w stanku na kolach, do niey kul żeliaznych 549, waga kuli 6 grzywienek; pisczel poluthorna Moskiewska, do niey kul żelaznych 55, waga kuli 5 grzywienek; cziuffiak żelazny zo wkładniem; pisczali zaczynnych 35, do nich kuliek ołowianych 1786, waga ich 17 pudow y 30 grzywienek; olowu pudow 22, prochu pudow 200, naczenia do podkopu: kurow 90, kirog 10, zastupow 2, łomy 2, żeliaza, bathogow 100, fonary 5.

S tyże Liuzy wziancz pusseczných zapassow: kul żeliaznych 111, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; kul żeliaznych 14, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul z żeliaza sieczonych, olowem oblewanych 31, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul żeliaznych 503, waga kuli w połthory grzywienki; kul żeliaznych 300, olowiem oblewanych, wagi nie wie; prochu pudow 82 y grzywienek 32 y puł, cholsztu arszynow 100, lnu piątkow 24 bes czwierci.

Horod Wliech.

Ze Wliecha wziancz naradu: pisczali poluthorowych miedziane Moskiewskie 2, w stankach na kolach, do nich kul 280, waga kuli 3 grzywienki; pisczali zaczynnych 20, do nich kul ołowianych 616; prochu pudow 140, saletry pulbeczki, beczka nie pełna siarki paliony, ołowu pudow 17, żeliaza, bathogow 100, fonary 2.

S tegosz Wliecha wziącz pusseczných zapassow: kul żelaznych, olowem oblewanych 12, waga kuli pułthory grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 120, waga pułgrzywienki; prochu pudow 27, olowu pudow 10, cholsztu arszynow 100, lnu pudow 5, kul żeliaznych 24, waga pułtrzeci grzywienki; strzeliacz s nich nie lza.

*

Iuryow.

Z Iuryowa wziąncz naradu: puszka sążenna drobowaia, do niey kul kamiennych 100, waga kuli pud y czwierć; pisczal switek, do niey kul żeliaznych 150, waga kuli pud; puszka żeliazna, do niey kul kamiennych 100, waga kuli pulthora puda; pisczali polutornych 5, Moskiewskich, do nich po 300 kul, waga kuli po 6 grzywienek; pisczal miedziana chliathka Pskowska, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 18 grzywienek; pisczal graniastha Moskiewska, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 9 grzywienek; pisczal hlathka Moskiewska na dwu sążeniu, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 8 grzywienek; pisczal żolubczatha Moskiewska, do niey kul 200, waga kuli puł osmy grzywienki.

S tegosz Iuryowa wziąncz: prochu pudow 250, siarki pudow 20, lnu pudow 500, holsthow 300; a puszecznych zapassow: kul żeliaznych 100, waga kuli pulthory grzywienki bes czwierci; kul 540, waga kuli pulthory grzywienki; kul żeliaznych 750, waga kulie grzywienka y czwierć; kul 200, waga grzywienka; kul 500, waga kulie grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 32, kul żeliaznych, olowem obliewanych 79, waga grzywienka; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 300, waga kuli 3 grzywienki; kul żeliaznych 100, waga kuli grzywienka; kul żeliaznych 900, waga kuli w pul grzywienki; kul żeliaznych 200, waga kuli grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 100, waga w trzeć grzywienki; kul żeliaznych 100, waga w czwierć grzywienki; kul żeliaznych 400, waga kuli grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 600, czo bely uzmieni (sic) Iuryowskich, a inne żeliazne, olowem oblewane, waga pułczwarthy grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewannych 300, waga pul grzywienki; kul żeliaznych, olowem oblewanych 600, czo bely u Iuryowskich pisczali, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul żeliaznych, olowem oblewanych 300, waga czwierć grzywienki; kul żeliaznych, olowem obliewanych 200, waga kuli grzywienka y czwiercz.

S tegosz Iuryowa wziąncz kul, czo u 12 pisczali sorokowych miedzianych po 300 kul żeliaznych, ołowem oblewanych, waga kuli czwiercz grzywienki, a co u ośmi pisczali sorokowych miedzianych po 300 kul żeliaznych y czo u 9 pisczeli sorokowych beło po 300 kul żeliaznych, oło-

wem oblewanych, waga trzeczi grzywienki; prochu pudow 150, jemczaby (sic) 17 pudow y 20 grzywienek, chłosthow 160, lnu pudow 395.

Hodia.

Is Hody wziąć naradu: pisczali połutornych 2, do nich kul 190, waga do iednego 6 grzywienek, a do drugiego 5 grzywienek; pisczal miedziana połutorna, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli pulczwarthy grzywienki; puszka żeliazna zo wkładaniem, do niey kul kamiennych 100, waga kuli 8 grzywienek; hakownicz 50, do niey kul żeliaznych po 50; prochu pudow 236, ołowu pudow 15.

S tegosz ys Hodia wziąncz naradu: pisczal miedziana połuthorna, waga kuli 2 grzywienki; pisczal miedziana skorostrzelna, do niey kul żeliaznych 276, waga kuli pulgrzywienki; pisczali miedzianych 2 po 9 piendzi, do iedny kul 276, a do drugi 290, waga kuli grzywienka bes czwierci; pisczal miedziana falkonet Niemieczka 11 piendzi, do niey kul żeliaznych 275, waga kuli grzywienka; pisczali 2 po 7 piendzi, a pisczal miedziana, do nich kul żeliaznych 535, waga kuli grzywienka bes czwierci; falkonet miedziany na 7 piendzi, do niego kul żeliaznych 265, waga kuli grzywienka s czwiercią; pisczal miedziana falkoneth, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli grzywienka; pisczal Niemieczka, do niey kul żeliaznych 280, waga kuli grzywienka bes czwierci; pisczal miedziana, sorokowa, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli czwierć grzywienki; hakownicz 22, hakownicz 2 bes stankoff; prochu pudow 100, ołowu pudow 5 y grzywienek 13, żeliaza, — drobiu do dwu thwiuffiakow grzywienek 36, chołszthu łokci 50, kul do rożnych pisczali 1600.

Aliszth

Z Aliszthа wziąncz naradu: 3 połuthornych orly, do każdego s nich kul żeliaznych po 50; hakownicz 20, do nich kul 4600; prochu pudow 170, olowu pudow 15; pusszecznych zapassow: kul żeliaznych 1750, prochu pudow 64, olowu pudow 7 y grzywienek 20, lnu piątkow 60.

Nowogrodek Liwoński.

Z Nowogrodka wziąncz naradu: pisczal miedziana 7 piendzi Pskowska, do niey kul żeliaznych 390, waga kuli pul grzywienki; pisczal polutorna,

do niey kul żeliaznych 390, waga 4 grzywienki; hakownicz 20, do każdy po 50 kul; prochu pudow 70, ołowu pudow 20, workow hołsthowych 25; do (dwie?) piełthorny pisczali; pusszecznych zapassow s tegosz Nowogrodka wziąncz: kul żeliaznych 600, waga kuli pulthory grzywienki; kul żeliaznych 300, drugie ołowem oblewane, waga grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 300, waga kuli w czwiercz grzywienki, cholszthu łokci 24 y pulpienthа puda ochlopkow lnianych; prochu pudow 51 grzywienek 37; ołowu, siarki pudow 9.

Wilian.

Z Wiliana wziącz naradu: pisczal chlatka Moskiewska, do niey kul 280, waga kuli 12 grzywienek; pisczal miedziana chlathka, do niey kul 200, waga kuli 10 grzywienek; pisczal poluthorna Moskiewska, do niey kul 600, waga kuli 7 grzywienek; pisczali 3 poluthorne Moskiewskie, do nich kul żeliaznych 500, waga kuli 6 grzywienek; pisczali na kołach 21, przezwiskiem soroki, do nich kule olowiane; hakownicz 27, pisczal poluthorna Niemieczka, kula waży 3 grzywienki; prochu pudow 300, ołowu pudow 600, lnu pudow 300, cholszthu arszynow 300, siarki palony pudow 49. S thegosz Wiliana wziąncz pusszecznych zapassow: kul żeliaznych 150, waga kuli 5 grzywienek; kul żeliaznych 303, waga kuli 3 grzywienki; kul 120, wagi po 3 grzywienki; kul żeliaznych 960, waga kuli 2 grzywienki; kul 600 żeliaznych, waga ich po pulgrzywienki; kul żeliaznych 1000, ołowem oblewanych, waga kuli puł grzywienki, prochu pudow 197, olowu pudow 110; lnu pudow stho, cholszthow arszynow 200, jemczuby (sic) pudow 41 bes piąnci grzywienek.

Tharwasz.

Is Tharwasza wziąncz naradu: pisczal poluthorna, do niey kul 280, waga kuli 6 grzywienek; hakownicz 30, do nich kul po 300; prochu pudow 80.

S tegosz Tharwaszu wziąncz pusszecznych zapassow: kul żeliaznych 530, waga ich po grzywiencze; kul żeliaznych 250, waga kuli po 2 grzywienek bes czwierci; kul żeliaznych 250, waga kuli po 2 grzywienek bes czwierci; kul żeliaznych 250, waga kuli po pulgrzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 250, waga kuli grzywienka bes czwierci;

kul żeliaznych 300, waga kulie grzywienka, prochu pudow 58, ołowu pudow 17.

Laiusz.

Iz Laiusza wziąncz naradu: pisczali falkonethowych miedzianych 3, pisczal połuthorna miedziana, hakownicz 33, prochu pudow 150, ołowu pudow 30; a puszecznych zapassow s tegosz Laiusza wziąncz: prochu pudow 40, ołowu pudow 10, siarki pulthora puda.

Pernow.

S Pernowa wziąncz naradu: pisczali połuthornych Moskiewskich 4, do każdy s nich kul po 525, waga kuli 6 grzywienek; hakownicz 68, ktore y dziś w skarbie, do nich kul ołowianych 3000; prochu pudow 1200, ołowu pudow 62.

S teyże Pernawy wziąncz: pisczal miedzianą, waga kuli 3 grzywienki bes czwierczi; pisczal miedziana, falkoneth, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; pisczali miedziane 3 pułczmia, w iednę kulię wagi 9 grzywienek, w drugie 6 grzywienek, w trzecie 8 grzywienek. S teyże Pernawy wziąncz pussecznych zapassow: kul żeliaznych 675, waga kulie 20 grzywienek; kul żeliaznych 115, waga kulie 9 grzywienek; kuli 115, waga kuli 8 grzywienek; kul 120, waga po 7 grzywienek; kul 620, waga kuli 3 grzywienki bes czwierczi; kul 740, waga kulie po grzywienczc; hakownych kul 4000 olowianych; prochu pudow 500 y grzywienek 36; olowu pudow 40 y grzywienek 33, siarki paliony pudow 18, lnu pudow 88, zgrzebi lnianych pudow 32, konathow 2, podyem Niemieczki szwiekszyn, żeliaza krycz 170, skor surowych prochowych 274, do naradu workow prochowych 639, kul żeliaznych 330.

Pawda.

Is Pawdy wziąncz naradu: pisczal miedziana 16 piendzi, do niey kul 60, waga kuli 7 grzywienek; pisczal miedziana 14 piendzy, do niey kul 2150, waga kuli 6 grzywienak; prochu pudow 400. S tyże Pawdy wziącz: pisczal miedziana na 7 piendzi, w stanku na kolach okowanych, waga kulie 3 grzywienki, pisczal miedziana 13 piendzy, waga kulie 3 grzywienki, pisczal miedziana na 9 piendzi, w stanku na kolach, waga

kulie 2 grzywienki, pisczal miedziana s olowey 11 piendzy y pul; pisczal miedziana 8 y puł piendzi, w stanku na kolach okowanych, waga kulie grzywienka; pisczal miedziana drobowaia w kolodzie 6 y pul piendzy.

S teyże Pawdy wziąncz pusseecznych zapassow: kul żeliaznych 255, każda waży po 3 grzywienki; kul 250, każda waży po 2 grzywienki; kul 300, po pulthory grzywienki ważą; kul 240, po grzywiencze ważą; kul 30, po grzywiencze bes czwierci waży każda kula; 38, po puł grzywienki ważą; kul 353, wagi nie wiedzą; prochu pudow 120, siarki pudow 10 paliony, workow prochowych do wientszego naradu 160,500, beczka smoły, konathow 3, stanki pisczalne 2 łamane, a w kaznie kulie, ktore do naradu Pawdyńskiego nie przychodzącz się, — kul żeliaznych wienthszych 22. K temu spisku ruku podpissał....

Polcziow.

Is Polcziowa wziąncz naradu: pisczal strzala Moskiewska, do niey kul żeliaznych 300, waga kulie 3 grzywienki; pisczali 2 sorokowych, do nich kul żeliaznych do kaszdego po 300, waga kulie po 42 grzywienki; hakownicz 30, do nich kul do każdy po 100; prochu pudow 60.

S tegosz Polcziowa wziąncz pusseecznych zapassow: kul żeliaznych 300, waga kulie 2 grzywienki; kul żeliaznych 300, waga kulie po grzywiencze; kul żeliaznych 300, waga kulie pulgrzywienki; prochu pudow 40.

277.

SPISEK NARADU, KTORY NARAD W INFLANCZKICH HORODZIECH ZOSTAWICZ PO DOCHOWORU S POSŁY.

Kokenchauss.

W Kokenchausie naradu: pisczali Niemieczkich miedzianych 2 po 9 piendzi, kula po 4 grzywny waży; pisczali 2 po 9 piendzi, kula pulczwarthy grzywienki; pisczal miedziana Niemieczka na 9 piendzi, kula 3 grzywienki waży; pisczal Niemieczka miedziana, na kolach, kula grzywienkę waży; pisczali Niemieczkich 2 po 7 piendzi, na kolach, kula grzywienkę waży; thyuffiaki 2 drobowe po 3 piendzi, thyffiakow 6; pisczali zaczynnych y przyczynnych 26.

Skrowney.

W Skrownym naradu: pisczal miedziana 9 piendzi, na kolach, kula grzywienkę waży; pisczal żeliazna skorostrzelna, stogi w wyszym borodzie, kula grzywienkę waży; pisczal żeliazna skorostrzelna, zo wkładniem, kula grzywienkę s trzecią waży; pisczali żeliaznych skorostrzelnych Niemieczkich 2, kula puł grzywienki waży.

Czesthwin.

W Czesthwiniu naradu: pisczal Niemieczka miedziana w stanku na kołach, 9 piendzi, kula grzywienkę waży; pisczal miedziana w stanku na kołach, kula pulthory grzywienki; pisczali 4 po 6 piendzi, kula czwiercz grzywienki waży; pisczali 2, iedna 7 piendzi, a druga skorostrzelna, kula w obu dwu puł grzywienki waży; pisczal na 6 piendzi, kula czwiercz grzywienki waży; thyuffiak wientszy na kolach na 4 piendzi, thyuffiakow 2 malych drobowych; soroki Niemieczkie 3 żeliazne, w jedny soroki 8 pisczali, a u drugi 7 pisczali, a u trzeczi 3 pisczali.

Borzuń.

W Borzuniu naradu: pisczal miedziana 9 piendzi, w stanku na kołach, kula 2 grzywienki waży; pisczal żeliazna skorostrzelna w 9 piendzi, na sobakę, kula waży grzywienkę bes czwierczi; pisczali żeliaznych skorostrzelnych 3 na 9 piendzi, do nich po 3 wkladni, iedna na sobakie, a dwie na wieitlinczach, kula puł grzywienki waży: pisczali żeliaznych skorostrzelnych 2, iedna 9 piendzi z dwiema wkładni, a druga 5 piendzi zo wkładniem, kula waży osmą część grzywienki; pisczali żeliaznych skorostrzelnych 2 na 5 piendzi.

Wołodymierzecz.

We Wołodymierczu naradu: pisczali 5 Niemieczkich, miedzianych, po 9 piendzi, kula po grzywienncze waży; pisczali 5 żeliaznych po 9 piendzi, kula grzywienkę waży; pisczal żeliazna withaią na sobaki, zo wkładniem na 7 piendzi, kula czwiercz grzywienki waży; pisczal na 7 piendzi, żeliazna zo wkładniem; pisczal falkoneth Niemieczki miedziany, kula pultrzeci grzywienki waży; pisczal skorostrzelna, miedziana, zo wkładniem

na 9 piendzi, kula grzywienkę waży; pisczal żeliazna na sobakie, 5 piendzi; pisczali thiuffiakow Niemieczkich miedzianych drobowych 6 po 3 piendzi; pisczal falkoneth żeliazny; pisczal żeliazna na 8 piendzi, strzelaią s ni drobom; pisczali zaczynnych 28; falkonethow miarą zaczynnych pisczali 9, a na deszcze 10 stwolow przykowanych ręcznych; thyuffiak drobowy 2 piendzi żeliazne; falkoneth żeliazny bes stanku.

Rowney.

W Rownym naradu: pisczal miedziana, kula 2 grzywienki waży; pisczal miedziana hladka, kula 2 grzywienki waży; pisczal miedzianych 2, kula pulthory grzywienki waży; thyuffiakow 6; hakownicz 14.

Trykath.

W Trykacie naradu: pisczal falkoneth na 9 piendzi, kula pultrzeczi grzywienki waży; pisczal żeliazna skorostrzelna, kula pul grzywienki waży; pisczali falkonethy 3 po 9 piendzi, kulia pulthory grzywienki waży; puszka połkowa, miedziana na 7 piendzi, kulia czwiercz grzywienki waży; thyuffiakow żeliaznych, drobowych 2; hakownicz 16.

Rezycza.

W Rezyczy naradu: pisczal miedziana 5 piendzi y z zaczyniem na sobaki, kula waży grzywienkę y czwiercz; pisczali miedzianych Niemieczkich 2, iedna z zaczeniem na sobakie, 5 piendzi, kula grzywienkę waży, a druga 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia pulthory grzywienki waży; pisczali na 7 piendzi, w stanku na kołach, kulia grzywienkę waży; hakownicz 16.

Horod Liuza.

W Liuzy naradu: pisczal miedziana 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia 3 grzywienki bes czwierczi waży; pisczal miedziana Niemieczka 9 piendzi, kulia pultrzeci grzywienki waży; pisczal miedziana Niemieczka hranowatha 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia pulthory grzywienki waży; pisczal falkoneth w stanku na kolach, kulia pul grzywienki waży; pisczal miedziana falkoneth, w stanku na kołach; pisczal miedziana bes sthanku; pisczal żeliazna bes okładnicy y sporczenia, tyuffiakow żeliaznych 2, bes okładnicy, hakownicz 44.

Horod Wliech.

We Wliechu narad: piszczal poluthorna miedziana, kula waży 3 grzywienki bes pułczwierczi; piszczal polkowa miedziana, 10 piendzi, w stanku na kołach, kula pułthory grzywienki waży; piszczali polkowych miedzianych 2, w stankach na kołach, iedna 5 y puł piendzi, a druga 2 piendzi, kula puł grzywienki waży; piszczal zaczynnych 8; piszczali skorostrzelnych żeliaznych po 6 piendzi 2, a trzecia pulpienthy piendzi, kula waży pultrzeci grzywienki, strzeliacz s nich nielza; piszczali skorostrzelnych 2, iedna 7 piendzi w stanku poporczana, a druga 4 piendzi w stanku, strzeliacz s nich nielza.

Iuryow Liwoński.

W Iuryowie Liwońskim narad: piszczal falkoneth miedziany, kulia 2 grzywienki waży bes czwierci; piszczali falkonethowych 2 miedzianych, kulia pułthory grzywienki waży; piszczali falkonethowych miedzianych 3, kulia waży grzywienkę y czwiercz; falkonethow żeliaznych 2 zo wkladni, kulia grzywienkę waży; falkonethow 3, ieden miedziany, a dwa żeliazne, kulie ważą grzywienkę bes czwierci; falkonethow 2 żeliaznych zo wkladni, do iednego kulia waży puł grzywienki, a do drugiego grzywienkę; piszczali sorokowych miedzianycz 12, kulie do nich po czwierci grzywienki waży; piszczali sorokowych miedzianych 8, kulie do nich po puł grzywienki ważą; piszczali sorokowych miedzianych 9, kulie do nich pultrzeci grzywienki; piszczal sorokowa miedziana, kulia 3 grzywienki waży; piszczal żeliazna zo wkladniem, kulia grzywienkę waży; piszczali żeliazne zo wkladni 19, kulie po pulgrzywienki ważą; piszczali żeliazne Iuryowskie 2, kulie po grzywiencze bes czwierci ważą; piszczali żeliaznych zo wkladni 2, kulie po 3 grzywienki ważą; piszczal żeliazna czubinna Niemieczka, kulia czwiercz grzywienki waży; piszczali żeliaznych 4 zo wkladni, kula grzywienkę bes czwierci waży; piszczalie — zmyc, Iuryowskie 2, kulie do iedny 3 grzywienki y czwiercz, a drugie pulczwarthy grzywienki ważą; piszczal czuchenna żeliazna, kulia pulgrzywienki waży; piszczali czuchenne żeliazne 2, kulie grzywienką bes czwierci ważą; puszki żeliazne 2 zo wkladni, jedna kula 10 grzywienek, a druga 5 grzywienek waży; piszczali poluthornych Iuryowskich 2, kulie po pultrzeci grzywienki ważą; piszczal Iuryowska mie-

dziana, kulia czwiercz grzywienki waży; pisczal czuchenna luryowska żeliazna, kulia grzywienkę y czwiercz waży.

Aliszth.

W Aliscie naradu: pisczal połuthorna—lew, Aliszthka, Niemieczka; pisczal połuthorna—lew, Alisthka; pisczali 2 Niemieczkich po 9 piendzi, thyuffiaki żeliazne Niemieczkie 2; pisczal falkoneth Niemieczki; pisczali sorokowych 3; tyuffiakow żeliaznych Pskowskich 2; pisczal sorokowa Niemieczka; pisczal żeliaznych na kolach 11; hakownicz 15, rusznycz 37.

W nowym Liwonskim horodku naradu:

Pisczali miedzianych 2 po 9 piendzi, kule po pulthory grzywienki ważą; pisczal miedziana Niemieczka 11 piendzi, kula waży grzywienkę bes czwierci; pisczal Niemieczka 9 piendzi, kulia 3 grzywienki waży; hakownicz 15.

W Wilianie naradu:

Pisczal Niemieczka żeliazna; pisczali 3 połuthornych Niemieczkich miedzianych, kulie po 2 grzywienki ważą; pisczali sorokowych 5, kulia pułgrzywienki waży; pisczal żeliazna zo wkladniem, a pisczal sorokowa, strzeliacz s nich drobom, proeziw kulie pułgrzywienki drobow; pisczal Niemieczka żeliazna zo wkladniem, puszki tyuffiaki miedziane 2, puszka thyuffiak miedziany, hakownicz 20.

W Tharwasie naradu:

Pisczal miedzianych 2 po 11 piendzi Niemieczkie, kula grzywienkę waży; pisczal miedziana 7 piendzi, kulia 2 grzywienczc bes czwierci; pisczal miedziana sorokowa 9 piendzi Niemieczka; pisczal miedziana sorokowa Niemieczka 7 piendzi; falkoneth, kulia grzywienkę bes czwierczi; pisczal sorokowa miedziana 9 piendzi, kulia grzywienkę waży; hakownicz 28.

W Laiussie naradu:

Pisczal sorokowych miedzianych 7; pisczal żeliazna; falkonethow miedzianych 2 bes okladnia; falkonethow żeliaznych czuchennych 4; tyuffiaczek zo wkladniem; hakownicz Niemieczkich 27.

W Polczewie naradu:

Falkonethow 2. kula 2 grzywienki waży; pisczal falkoneth, kulia grzywienkę waży; pisczal falkoneth, kulia pul grzywienki; hakownicz 17.

W Pernawie naradu:

Pisczali 4 czuchennych, kulia grzywienkę waży; pisczal czechenna żeliazna, kulia 3 grzywienki bes czwierczi; pisczal miedziana, kulia 20 grzywienek waży; pisczal miedziana piethunia, 3 grzywienki bes czwierci; pisczali 2 czwiercz, z nią kulia 3 grzywny; pisczal miedziana falkoneth, kulia 3 grzywienki bes czwierci; pisczali żeliaznych sorokowych 6 drobowych; pisczali tyuffiakow drobowych 14; pisczali miedzianych sorokowych 4, kulia grzywienkę waży; pisczali starostrzelnych (sic) drobowych 5; pisczalizaczynnych 47, rusznicz 50 s sthanki, a bes stankoff y sporczennych 69 sthwolow.

W Pawdzie naradu:

Pisczal miedziana — zmi 9 piendzi, w stanku w okowanych koliessach; pisczali 2 żeliaznych po 15 piendzi, obrogatych w kolodach, a w nich po 2 wkladni; pisczali 2 miedziane, iedna 19 piendzi, a druga 7 piendzi, kulia pulthory grzywienki; pisczal miedziana 9 piendzi skorostrzelna, na kolach, kulia grzywienkę waży; pisczal żeliazna 7 piendzi, przełomiona, bes stanku, na wierzyczynie, a thy pisczali obłomek 4 piendzi, kulia grzywienka; pisczal żeliazna 9 piendzi na wieryczynie, kulia grzywienkę bes czwierczy; pisczal miedziana, korabliena, na kołach, puł szosthy piendzi, na wieryczynie na kołach, kula puł grzywienki; pisczal miedziana 9 piendzi na kołach, kula w puł grzywienki; pisczal żeliazna skorostrzelna zo wkładniem puł 9 piendzi, na wręczenie, kulia puł grzywienki; pisczal żeliazna skorostrzelna zo wkładniem puł 9 piendzi na wrzeczenie, kulia pul grzywienki; pisczal miedziana drobowa 7 piendzi; pisczal skorostrzelna na wrzeczenie 8 piendzi; tyuffiak żeliazny drobowy na 2 piendzi; puszka żeliazna drobowa 5 piendzi; pisczal koroptewa (sic) żeliazna 5 piendzi, bes stanku, na krucznłu; pisczal miedziana drobowa koropthewa (sic) na 5 piendzi, bes stanku, na wereczynie; 2 puszki drobowe żeliazne obruchałe, zo wkładniem, na stanku lieżączym 11 piendzi; puszka żeliazna drobowa, pul piendzi, w stanku na kolach; puszka żeliazna obruchala, zo wkladaniem, drobowa, na

15 piendzi, w kłodzie; thyuffiak żeliazny drobowy puł czwarty piendzi, thyuffiaki 2 żeliaznych drobowych na wroczynie, ieden puł czwarty piendzi, a drugi na 3; pisczal miedziana okręthowa 5 piendzi; pisczal miedziana drobowa w kłodzie 5 piendzi; thyuffiaki 2 żeliaznych, ieden puł czwarty piendzi, a drugi 3, w stankach na kołach okowanych; thyuffiaki 2 żeliazne, ieden 4 piendzi, drugi puł czwarty piendzi.

W teyże Pawdzie naradu: pisczal miedziana 9 piendzi bes stanku; pisczal miedziana puł 6 piendzi; pisczalmiedziana pułkowa łamana we dwu zerkwiach (sic); pisczal żeliazna na wroczynie 7 piendzi; pisczali 33 zaczynnych; pisczali thyuffiakow żeliaznych 3; polowina woroth miedzianych na dlusz 10 piendzi; do naradu bulszy miensch kol (sic) 40; do naradu bulszego 350 pizcy.

278.

ROSPIS NEWELSKIEMU Y ZAWOLOCZKIEMU NARADU, S KTORYM NARADEM THE HORODY LITEWSCZY LIUDZIE WZIELI, A TERAS THOTH NARAD OSTAWICZ W HORODZIECH PO DOCHOWORU S POSŁY.

Na Newliu naradu:

Pisczali miedzianych połuthornych 2, waga kuli 6 grzywienek; pisczali połuthornych hładkich 2, trzecia pisczal graniastha, do niey kulia waży 3 grzywienki bes czwierci; falkonethow 6, do dwu falkonethow kula waży po grzywienczo y po cwierci, a do szterzech falkonethow kulia waży po grzywienczo; hakownicz 55, rusznicz 47. A przybylnego naradu w Zawołociu y na Newliu zwiescz, czo Stephan krol przybawieł: hakownicz 600; kul, czoby iedno beło przybawnych.

Horod Helm.

Na Chełmu zostawicz starego naradu: pisczali miedzianych 2, ktore naydzione na pogorzelisku. Z Łuk y s Chełmu wywiescz naradu: pisczali przybawnych 16, hakownicze krolewskie wszystkie z Łuk wziąć y wywiescz.

W Zawołociu naradu zostawicz:

Pisczali połutornych 2, kulia waży 6 grzywienek; pisczal falkoneth 10 piendzi, waga kuli grzywienka; pisczal miedziana falkoneth, druga pis-

czal miedziana sorokowa; falkonethy 4; pisczali sorokowych 3, waga kuli grzywienka bes czwierci; hakownicz 46, rusznicz 25.

Wielikocho hospodara, czara Iwana Wassylowicza wssiey Russi, diiak Mikitha Bassenog Wierescżachin. A Ostrow podać ze wszytką strzelbą, tho iest z naradem, s ktorym then horoth wszienth, y ostawicz then narad w horodzie; a krolewskiey narad przybawiony wszystek s tego horoda wywiescz. Diak Bassenog Wierescżachin.

279.

DIE 27 IANUARII EX CASTRIS WYACHALI PP. ROTHMISTRZE Z DWORANY MOSKIEWSKIMI ZAMKI INFLANCZKIE ODBIERACZ, NA CZO INSTRUCTIAE WZIELI.

Pan Lesniowolski iachał do	Pernaw obu. Felina. Salacza. Perkiel.	Isz Salacz y Perkieł occupował Biring, okazacz to ma dworaninowi.
Pan Rozen iachał do	Derpthu.	
Pan Maciey Bielawski iachał do . . .	Marienburku, alias Olixta. Czestwina, alias Szeswey. Bierzuny. Kokenhausu.	Ma poslacz do Aszkarathu, po Moskiewsku Skrowno, y do Lienewarthu y okazać dworaninowi, że tho dawno dzierżem.
Pan Lieniek iachał do	Nowogrodka. Gowia, alias Azel. Trykathu. Rowne, alias Rumborg. Wołodymierzecz, alias Wolmyr.	Okazacz dworaninowi, że Kerepecz wzienthо.
P. Ruskowski iachał do	Marienhausen, alias Wlech. Lucen, alias Luza. Rozythen, alias Rezycza.	
P. Golembiewski, thowarzysz pana Uchrowieczkiego iachał do .	Laissa. Polczowa. Tharwasza.	

280.

INSTUCTIA DO ODBIERANIA ZAMKOW PANOM ROTHMISTRZOM WYSZEY OPISANYM.

Pan rothmistrz ma stąnd iachać naprzod do N, tam mu maią dacz chłopow posłuszenstwo, y na swym mieysczu ma zostawicz thowarzysza swego s thą naukę:

Naprzod, ma się upomniecz dworanom, aby chłopy włoscz zebrano, a według postanowienia oddano; a po thym onym że chłopom wszystkim kazacz y spissać każdą wieś mianowiecie, y thym woythom kazacz, aby wszytkie chłopy, czo ich iedno iest, tak s końmi, s sańmi, kto nie ma koni, wołmi, aby beli zaras gothowi, y oddacz ie Moskiewskiemu woiewodzie y wziąncz od niego recognitią, iako wielie podwod dadzą, na czo się on, woiewoda y wszysczy czo w zamku ze wszystkim wybracz maią, może-li bydź rychli nisz za thydzień, a nie może-li bydź rychli, thedy dłuży tego dnia wybieracz się nie maią, alie według postanowienia, skoro po oddaniu podwod, nie maią dłużey mieszkacz, iedno w thydzień zamek podać maią; a ostatek chłopow, którzy koni nie maią, y pieszych wygnać, aby działa ciągneli y prowadzieli do Pskowa.

Łothyszom zakazać, aby nicz Moskwie nie czynieli, alie się spokoiem zachowali, y karacz ich za tho, iezli by czo uczynieli.

A ieżli się razem Moskwa nie zabierze na the podwody, wszakosz iedno chlieb y spiża iaka, tedy Moskwa maią swoie stróże zostawicz, a naszy tego postrzegacz, aby się im w thym schowaniu szkoda nie stała, a stróże żeby pokoy mieli. A o tho nabarzi się staracz, iakoby ie czo rychli z zamku wyprowadzidz. Działa ktore maią bracz, a ktore maią zostacz, z regestrow sprawi się, także y ktore insze woienne rzeczy, y o thym tesz ktore ma Moskwa wziąncz; ktory regestr bendzie miał pod pieczęnczią mą y wypissawszy s niego tho, czo nalieży którem zamkowi, ma tho pod strażą swoią miecz.

Ma tesz Moskwę y prosicz y napominacz, aby thych liudzi, ktorzy ich bendą odwodzidź, nie chrabieli, gdysz tho iest w postanowieniu przymier-

nym. Z Moskwą, która tham bendzie, maią się liudzkie y przystoinie obchodzidź, s poddanymi także. Dawszy thę naukę thowarzyszewi swemu, ma iachacz do Asel, po Moskiewsku Gowia; zostawiwszy thymże kształtem thowarzysza swego y tosz mu poruczywszy, czo N. w N., ma iachacz do N. y thymże kxztaltem także zostawicz thowarzysza; a tam stąnd dali ma iachacz do Rumborku, po Moskiewsku Rowne, y tym że kxztałtem także zostawicz tham thowarzysza. Pothym tam stąnd ma iachacz do N., po Moskiewsku N. y tymże kxtałtem thowarzysza zostawicz. Tho odprawiwszy ma się nazad do N. wrocicz y then zamek ma miecz w sprawie swy, do dalszy nauki krola lego Mosci. Ma okazacz, że Kerepecz wzientho.

W tych wszystkich zamkoff włoscziach ma roskazacz, aby boiarom nicz nie brano zboscz ich y s statkow, bo ie maią wedle przymiernego listhu wolno wywiescz.

281.

DUCI MAGNO.

Illustrissime princeps! Mitto ad arces NN. ac alias quasdam generosum dominum NN. sacrae regiae Maiestatis equitum praefectum; unaque veniunt Mosci aulicus principis et alii quidam subditi, qui eas arces tradant et Moschos inde deducant. Rogo igitur, ut celsitas Vestra illos ad eas arces tuto et secure deduci curet, rem regiae Maiestati gratissimam faciet. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 Ianuarii, 1582, Joannes Zamoiski.

282.

LITTERAE PASSUS.

Universis et singulis,—principibus, generalibus, exercituum capitaneis, militibus, arciumque capitaneis et tenutariis, nobilibus, civitatibus, earumque magistratibus salutem et mutuam benevolentiam. Mitto ad arces NN. ac alias quasdam generosum dominum NN. sacrae regiae Maiestatis equitum praefectum; unaque veniunt Mosci aulicus principis et alii quidam subditi, qui eas arces tradant et Moschos inde deducant. Rogo igitur, ut eos tuto

et secure ubivis transire sinant, nec Moschos excedentes ex arcibus ulla injuria aut damno affici patiantur, cum id caderet in praejudicium negotiorum sacrae regiae Majestatis Poloniae, Domini mei; subditis aut (autem) regiae Maiestatis, ne secus faciant, nomine regiae Majestatis mando, sub gratia regiae Majestatis. Dath. ex castris ad Plescoviam, die 27 Ianuarii, anno 1582, Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus etc.

283.

INSTRUCTIO LEGATIONIS AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM DOMINUM PONTUM DE LA GARDIA, GENERALEM EXERCITUS SVETICI, DATA GENEROSIS DOMINIS ERNESTII WEYER CAPITANEO NOVEN. ET MICHAELI KONARSKI S. R. MAIESTATIS SECRETARIO IN CASTRIS AD PLESCHOVIAM, 29 IANUARII, 1582.

Postquam Dominum generalem nomine meo salutaverint, dicent serenissimum Poloniae regem, Dominum meum clementissimum jam ante annum ex conventu Varsoviensi significasse serenissimo regi Svetiae, se prorsus iturum esse ad Plescovium obsidendam, ut, si serenitas ejus vellet, etiam aliquid ex sua parte in ditione ipsius Mosci tentaret, monuisse etiam serenissimum Svetiae regem, ne quid in Livonia ejus serenitas a tergo suo ageret, necne juribus ejus Maiestatis praejudicaret. Post conventum ipsum factum est, ut ultro Moschus ipse legatos ad regiam Poloniae Majestatem mitteret, et omnia, quaecumque possideret in Livonia, pacis causa illi concederet, excepta tantum Narva et aliis quibusdam arcibus minoribus, ad lacum Penbas sitis. Cum tamen jam regia Maiestas serenissimo regi Svetiae scripsisset de sua expeditione, etsi utiles illi admodum conditiones adferrentur, tamen ab eo, quod scripserat ad serenissimum regem Svetiae, discedere noluit. Interim tamen praeter omnem expectationem regiae Poloniae Maiestatis accidit, ut exercitus serenissimi regis Svetiae non in Moschoviam, sed in Livoniam duceretur, et tum alias arces, tum etiam Narvam et Album-Lapidem post tergam copiarum regiae Maiestatis, aditibusque omnibus ex Moschovia a milite regiae Majestatis Poloniae interclusis, caeperit. Quoniam vero, producta obsidione Pleschoviensi et copiis regiae Maiestatis ad personam usque Mosci evagatis et vastantibus longe lateque

ejus ditiones ad hoc usque tempus, hoste permoto, interim vero Livonia ipsa variis rumoribus fluctuante, pax facta est inter serenissimum regem et principem Moschorum iis conditionibus, ut tum aliis arcibus alibi, tum Livonicis omnibus arcibus, quas teneret, regiae Maiestati decederet, et non solum alias arces remitteret, sed etiam nonnullarum, quas exercitus serenissimi regis Svetiae occupavit, jure concederet, ita ut etiam ejus rei causa quemadmodum ad alias arces, ita et ad eas aulicos quosdam destinaret, quasdam etiam arces Moschoviticas pro Livonicis a regia Majestate acciperet: mei officii putasse illum de eo admonere et ab eo perquirere, utrum juribus serenissimi regis mei contravenire velit, an non, — tum in arcibus, quarum jure Moschus cedat, tum in aliis, ut deinceps de eo, quod mihi responsum fuerit ipsius, regiam Maiestatem et ordines certiorem (sic) facere possim.

Cum vero me spes teneat, serenissimum Svetiae regem, et pro affinitate et pro aequitate sua, regiae Majestati Poloniae et juribus regni Poloniae, — quod ab illo omnem benevolentiam expectavit, itidemque et serenissimus rex Svetiae ab eodem expectare semper potuit, — regiae Majestati et regno satisfacturum esse, nec jura ipsius regiae Majestatis ac regni esse moraturum: hoc etiam illi significare volui, curasse regiam Majestatem per reverendum patrem Possovinum et oratores suos, ut inter serenissimum regem Svetiae et Moschum pax aut induciae componerentur, sed id adhuc effici non potuit. Itaque de eo Domino generali sciendum esse, ne quam interim in serenissimi regis Svetiae ditiones impressionem Moschus faciat.

Haec me publice illi significare voluisse, privatim vero addere, tum propter serenissimam Svetiae reginam, a cujus divo fratre beneficia acceperim, tum propter ipsum Dominum generalem, quem audio nationis esse Francicae, in qua ego ab ineunte aetate aliquod annos ita consumpsi, ut benevolentiam illorum hominum magnam experirer: putare me pro eo loco, quem habet apud serenissimum Svetiae regem, nihil, inscio illo, incipi, et inprimis in Livonia, auctore illo, omnia geri et administrari. Debere igitur pro sua prudentia in omnes partes intueri, et inprimis illud curare, ut occasiones dissensionum inter reges affines tollantur, nec ordines regnorum, jam diu conjunctorum, et arctissima ad extremum vincula regum sociato-

*

rum inter se exasperentur. Quod si accideret, facile illum cernere, orbem terrarum nemini quam ipsi adscripturum esse. Satis habere hostium Svetiam, habere etiam suos Poloniam, et si nunc cum omnibus pax constituta sit, nihil necesse est igitur illas inter se belligerare.

Consultissimum vero ea reddere, quae cujusquam sunt et quae barbarus, jam liber ab armis Polonicis, liber etiam a Tartaricis (nam et cum his faedus sancivit) fortasse occupare, et praesertim hoc tempore, omni usu navigationis ex Svetia, per hyemem intercluso, poterit. Nescire me, quo animo id a me accepturus sit Dominus generalis, pro ejus tamen sapientia et humanitate, de qua audio, arbitror accepturum in bonam partem; ut tamen erit, me officio meo erga serenissimam reginam et Dominum generalem amori satisfacturum. Quid vero ad serenissimum regem Poloniae et ordines a me refferri voluerit, id summa cum fide et studio benevolentiae inter utrunque regem et regnum retinendos, sine mora, quas (quam?) res non patitur, relaturum esse.

Ad eum vero scopum eas res reducere admittentur, ut si Dominus generalis voluerit, Narvam et in arces, quae in periculo versantur, ne Moschus eas capiat, praesidia regiae Majestatis Poloniae, Domini nostri sine mora intromittere, iisque cedere; constituatur locus et tempus conventus commissariorum, per quos de juribus ac controversiis regum trasigi et componi sine injuria utriusque possit; interim vero bona vi civitas utrinque observetur, ut serenissimus rex Svetiae totus intentus esset in Moschum; serenissimum etiam Poloniae rex, tanto majori cum assensu ordinum, iterum de pace serenissimi Svetiae regis cum Moscho partes suas interponere apud Moschum possit.

Monebunt etiam Dominum generalem, ut cum Mosci ex arcibus vicinis — Pernavia, Felino, Uberpoli, Lais et aliis decedent, resque suas inde evehent, ne illis a milite Sveco noceatur; cum ea res non solum in Mosci, quod minus curandum esset, sed multo magis serenissimi regis Poloniae injuriam cederet, quandoquidem de securitate in hoc discessu legati ejus Maiestatis ipsi caverant. Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus regni Poloniae cancellarius et exercituum generalis, Cracoviensisque etc. capitaneus.

284.

LITTERAE FIDEI AD GENERALEM EXERCITUS SVETICI CAPITANEUM.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! Mitto ad Magnificentiam Vestram generosos Dominos Ernest Weier, capitaneum Novensem, et Michaëlem Konarski, sacrae regiae Maiestatis secretarium, quibus negotia quaedam regiae Maiestatis, Domini mei clementissimi, ad Magnificentiam Vestram deferenda commisi. Commissi etiam, ut quidam privatim nomine meo ad Magnificentiam Vestram pro mea erga serenissimam Svetiae reginam observantiam (observantia) et erga Franciam nationem Magnificentiae Vestrae benevolentiae (benevolentia) refferent. Rogo igitur, ut Magnificentia Vestra illis fidem adhibeat et eos cum responso ad me quamprimum remittat. Commendo me benevolentiae et amori Magnificentiae Vestrae, utque bene valeat, Deum rogo. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 28 Ianuarii, 1582.

285.

A DOMINO TIDEMANO.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Ternas ad me dominus secretarius eodem fasciculo Illustritatis Vestrae litteras misit, ex quibus mundata (sic) Illustritatis Vestrae de aulaeis, musicis, caeterisque rebus accepi. Aulea ex praescripto Illustritatis Vestrae curabuntur: dextrorsum — Solon Palladius cum olea insignibus attexetur; sinistrorsum — Caranus Emathius cum capra. Cherubinum, an seraphimum utrum Illustritas Vestra malit, et de symbolo, itidemque mensura quaque versus, cum me Illustritas Vestra certiorem rediderit, depingi Vilnae insignia toto cum emblemate curabo et Illustritati Vestrae, si ad eam ocius pervenire non potero, mittam; deinde cum plane Illustritas Vestra probaverit, curabo, ut in Belgico texantur et perferri ad Illustritatem Vestram summum Octobri mense possint, hoc enim curare se posse Lindanus mihi perscripsit; de symbolo, quod me Illustritas Vestra cogitare jubet, equidem non reperio, quod acumini Illustritatis Vestrae satisfacere possit: sarissae Illustritatis Vestrae distingui sapientius, et

melius nusquam referri potuerunt, quam referuntur ab Illustritate Vestra,— nempe ad pietatem una (modo ne in Lutheranos iaciatur) et ad belli artes altera atque altera togae actiones; symboli vero quid si subscribatur, quid inquam, si vox una haec: Qualibet, vel sarins (sic): Quacunque Sarissa,—vel ut et pietatis et belli et pacis haec tela est inteligatur: paulo apertius subscribatur: Mars, Pietas, Suadaque Sarissa,—scilicet sic habet hoc, usque hemistichio longius est et dilucidius, quod opportet indicare puto. Sed haec Illustritas Vestra uno cogitationis momento melius et argutius praescribet, quam ego reperiam longa consideratione. Itaque haec curabuntur pro eo ac Illustritate Vestra praescripserit. De Musicis ad me Lindanus scripsit— plures esse, qui cupidi sint e Belgico veniendi; misit ad me exemplum litterarum, quas ad se symphoniaci quinque Antverpiensis civitatis scripsere, qui praestare in omni varietate — et fidibus et voce et tibys — canendi existimantur, sed praetium suae arti nimis auere statuunt, — singuli ducentenos thaleros et victum poscunt, — mille thalerorum hic sumptus esset musicus, dicerem magnus, nisi a magno faciendus esset, etsi minoris musici praestantes conduci possent, denique nisi plus esset dispendii, si choralo centum, quam citharedo exiguo mille tribuantur; sed de eo statuet Illustritas Vestra arbitratu suo; interea Lindano scripsi, operam daret, ut de aliis minus sumptuosis cognosceret; scripsi etiam musico Illustrisimi principis Domini marchionis Homilistalo, plane praestanti musico, ut scire me faceret, quo ex loco Illustritati Vestrae conquiri possent, qui illa in canendi tum voce, tum fidibus arte praestarent; ipsum exemplum litterarum musicorum Antverpiensium, hic additum, mitto, quod Dominus Schoreius explicare Illustritati Vestrae poterit. Qui rationes musicorum in Flandria praestantiorum norunt, negant multo minoris, quam ducentenis flor. singulos conduci posse. Marmoream tabulam arcis vestibulo Lindanus curavit. De re et studiis Corinthiorum egi cum eo, ad quem mihi Illustritas Vestra litteras dedit; ipse et iguarus est hominum eo loco et ipsis ignotus, sed mihi cives ostendit Corinthios, qui Carthaginem commigrarunt; his cum pro se loquutus est, aiunt omnes esse quidem cupidos, sed teneri, cum praesidio, tum captis nuper in vicino locis, et sperant posse revocari ad communionem pristinam iis rationibus, de quibus egi cum Illustritate Vestra coram; expecto in singulos dies virum primario Corinthi loco ortum, cuius ego (eo) loco peruetus et ampla

et semper magistratibus functa familia est, qui se, afflictis patriae rebus, et Massanissam Carthagini vicinum contulit; is notus mihi est, et cum eo me tuto colloqui posse certo scio; agam tamen omnia sensim et si mallem subito in hac potissimum opportunitate, dum ista in loca Illustritas Vestra perveniet.

Illustritas Vestra meminit praefectum Rigensem cum palatino Pernaviensi de deditione egisse, ad quam hoc tempore eo magis propendet, quo propius copiae Sveticae accedunt. Cum ante quadriduum capitaneus Rigensis iterum de ditione (deditione) appellasset, dies quatuordecem periit deliberandi causa; deinde se liquido recursurum, eo tamen addito: si Svecus oppugnare omnino velit, se citius recursurum, atque adeo orare, ut tum cogitet, quomodo Svetorum oppugnationem avertat, plane enim et praesidium Pernaviae parvum est et tenuis copia commeatus. Praeterea significat sibi nunciatum esse de pacis tractatibus, quibus ad conventionem adductis, honestius arcem sit regiae Maiestati traditurus, nulla cum principis suis offensa. De Svecis credo perlatum esse ad Illustritatem Vestram, ad Pernaviam copiae considerunt, duobus ab arce milliaribus: quae tormenta expectant, iam mota Revalia atque adeo ex ipsa Narva. Si pacis tractatus diutius ducentur, oppugnabunt illi fortasse et prohibetur non difficilis eo tempore expugnatio futura. Illustrisimus Curlandiae dux Ericum regem, Parnaviam obsidentem, cum copiis divi Sigismundi ita profligavit, ut tormenta in potestatem venirent omnia, ex quibus pulcherrima hoc loco servantur, — spero geminari hoc ab Illustritate Vestra posse. Hic omnes pacem aut confectam iam esse aut iri quamprimum speramus atque adeo confidimus, reciperata omni Livonia. Cum Illustritatem Vestram movere in Livoniam cognoscam, occurram hoc ex loco, nisi nova aliqua mandata a sacra regia Maiestate accipiam, quae quidem quotidie accipio et versor in maximis, hoc milite mittendo, molestiis, nam et sine peccunia adsolvenda ut (ad?) mensium stipendia extrusus sum, et hic difficillime mutuum exprimo, et Dominus Mlodziejovius omnia suis rationibus spissa facit. Sed de his meis angustiis Dominus Berzeviceius Illustritati Vestrae exponet. Plerique mecum fuere ex ea nobilitate, quae duci Magno paret; orant per Deum immortalem, ut rationes reperiantur amovendi istius principis, cuius mores amplius ferri non possint et qui, cum sua omnia alienaverit, nobilitatem, a qua vitatim prope alitur, exhaurit.

Sunt et alia, quae sermonis potius sunt, quam epistolae; ea coram, Deo volente, exponam. Deus Illustritatem Vestram salvam servet et victoriis auctet, ac tandem janiculum claudat. Commendo me in gratiam Illustritatis Vestrae, Domini mei beneficentissimi. Ex arce Rigensi, die 23 Ianuarii, anno 1582. Illustritatis Vestrae servus obsequentissimus Tydemanus Gize.

286.

AB EODEM.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Cum Dominus Ioannes Buringius a me per litteras petisset, ut meas sui commendandi causa ad Illustritatem Vestram darem: etsi non esse putarem, cur meam ille commendationem requireret, quae Domini Buringii fidem in sacram regiam Maiestatem et navatam operam, meritaque sibi cognita habeat, tamen has dare visum est, quibus Illustritatem Vestram maiorem in modum rogo, ut qua Dominum Buringium benevolentia adhuc complexa est, eadem venientem ad Illustritatem Vestram complectatur, et cum jam suorum inimicorum pertimescat, contra eam illum tutum esse velit. Hoc etsi sponte sua Illustritatem Vestram facturum putarem, tamen cum meas litteras sibi profuturas esse Dominus Buringius putaret, ea de re supplicare Illustritati Vestrae volui, quam Deus salvam victricemque conservet. Rigae, die sexta Ianuarii, anno Domini 1582. Illustritatis Vestrae servus promptissimus Tydemanus Gise.

287.

LITTERAE AD REGIAM MAIESTATEM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Cum jam antea de omnibus rebus Maiestati Vestrae perscripserim, Dominus vero Berzevicius, hic cum esset, quae deinceps acciderint, cognoverit: nihil hoc tempore scribere me ad Maiestatem Vestram necesse est, saltem rogare, ut Maiestas Vestra ad ea, quae ad illam scripsi quaeque deinde ex Domino Berzevicio accipiet, mihi quamprimum rescribat. Buringius commitatus huc

est Dominum Berzevicium; rogavit me, ut Maiestati Vestrae supplicem, ut illi Maiestas Vestra aequam aurem praebeat libenter, factorum suorum Maiestati Vestrae rationem redditurum, et ea contra criminatores inimicorum ipsi probaturum, quae Maiestas Vestra fusius ex Domino Berzevicio cognoscet. Aequum sane petit, ut audiatur; neque ignoro Maiestatem Vestram id illi libenter concessuram et pro ejus meritis rationem illius habituram. Commendo me in gratiam Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 30 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

288.

A P. POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrissime in Christo Domine, plurimum observande! Optatissimas Vestrae Magnificentiae litteras hoc in pago, ad quem heri pervenimus, accepi; easdem mitto summo pontifici, futuras pergratas, quod istam candidam et ingenuam Domini gloriae propagandae propensionem, quam subinde liquidius ipse quoque agnosco, adeo mobili (ut ita dicam) charactere exprimit. Deus Vestram Magnificentiam Illustrissimam coelestibus donis remuneret. Amen.

Quod ad Dominum Caniolum, qui isthic fuit, pertinet, prudentissime quidem Vestra Maignificentia se gessit. Sed ut ille catholicus, nobilis, mihique peramicus est, sic eum voluissem alloqui posse, scio enim illum mihi fuisse omnia aperturum, quod nemini nunquam fecisset; porro miro erga apostolicam sedem studio fertur; sed Dei providentia melius omnia disponit. Iam vero quod ad ipsam Sveci et Mosci pacem attinet, maximae mihi levationi erit, si quamprimum responsum aliquod a regia Maiestate acceperem, neque enim sum absque dubitatione, quin Moschus velit opera mea uti, si qua ratione Svecum ad restituendas sibi arces adigere posset. At ego, qui mentem summi pontificis non ignoro, quique scio, quantum serenissimi regis voluntati erga religionem catholicam propensissime debeatur, omnia praecogito, quibus evadam ex istis laqueis, quibus possem irretiri, si eos incautius observassem. Sed, ut dixi, quaeso, sim praemonitus, ne errem; sincerissimae fidei nullum officium, Deo aspirante, praetermittam.

Quod attinet ad fructum, qui ex vinea Zamosciensi a Domino Herbesto meo amicissimo percipitur, gratias ago ex animo Deo omnipotenti, — eas denique illique. Litteras, quas mihi Vestra Magnificentia Illustrisima misit, ad sanctissimum Dominum nostrum cum adjuncto fasciculo mitto. Scio jam tamen haec, tum alia, quae litteris Vestrae Magnificentiae Illustrissimae continentur, cum res ipsas, non verba tantum exprimant, acutum calcar animo eius Serenitatis (sanctitatis) admotura, ut negotium illud alterum de addicendis iis, qui in arcu et sagitta Russiam vexant, melioribus, quam unquam factum sit, consiliis et ope promotteatur. Id autem, quis scit, anni orientem lucem aliquando illam illaturum sit, quam Christus, nunquam mentiens, vaticinatus est futuram, cum evangelium in universo orbe annunciandum sit.

De reditu autem meo in Lithvaniam atque Poloniam, equidem eum brevissime futurum spero, nam et propterea ad Moschum litteras misi, quibus mihi permitteret, ut celerrime ad eum Novogardiam possem proficisci, sed ut principis gentisque consilia non sunt in mea manu, non audeo quicque mihi certi polliceri, nisi quod evitar, ut quamprimum possim ad serenissimum regem reverti. Quod si paululum comitia differentur, nec in Martii initium indicta, statim inchoabuntur, sperabo fere, ut eius Maiestatem regiam, Vestramque Magnificentiam Illustrissimam in tempore, si Deo placuerit, visam. Quo tempore id effici queat, quod Livoniae firmandae, dignitatique regiae amplificandae conducet, sin autem Orssam ad praefectum eius arcis Vestra Magnificentia interea scripserit, ut cumprimum me Smolencio appropinquantem et ad finem regni adventantem ex meo tabellario, quem praemittam, cognoverit, aliquos fideliores itineris duces et poduodas, pro quibus (ut feci) satisfaciam, diligenter mittant: tota ratio mei itineris diligentius explicabitur. Caeterum puto, reliquias illas sanctas ad Vestrae Magnificentiae manus pervenisse, quas per Dominum Illustrem palatinum Braczlaviensem misi. Quod vero ad hos legatos Mosci attinet, vix facile assequi possem verbis, quantopere me momentis singulis urgeant, uti ego milites regios deduci undequaque statim curem; sed nec rationes neque moderatio quicquam fere apud incultos animos possunt. Itaque ad id addo, quod cum eiusmodi mentibus mihi videtur quasi necessarium, ut rem me delaturum ad eorum principem intelligant, qui plus causae dent violandae, quam conservandae

pacis, nisi feritates suas intra terminos modestiae cohibeant: faciunt tum denique coacti metu, quod nescij charitatis non admitterent. Crastina die versus Solecz, inde Novogardiam in viam nos dabimus. ubi exercitum adversus Svecum cogi non mediarem audio. Iesus sit cum Vestra Magnificentia Illustrissima. Amen. Ex Biscovitio Pago, die 26 Ianuarii, 1582 anno. Vestrae Magnificentiae Illustrisimae verus in Christo servitor Anthonius Possevinus.

289.

AB EODEM.

Magnifice et Illustrissime in Christo Domine! Quod ex Biscovitio Vestrae Magnificentiae scripsi urgeri me identidem ab his Mosci legatis, ut curarem exercitum isthinc deduci, idipsum multo magis scribere nunc possum, cum nulla dies interfluxerit, quin me usque ad nauseam, iisdem iteratis petitionibus, tantum non oppresserint; sive quod suspicarentur, arcibus Livoniae restitutis, mansurum tamen isthic exercitum, sicuti dixerunt, sive quod gens querelis assueta videri vult occasionem habere, qua Domino suo gratificetur, si diligenter minuta quaeque colligat et ea, ubi minime opus est, referat; ad extremum igitur, cum omnes legati hodie me convenissent, ut Vestram Magnificentiam Illustrissimam pro ultimo (ut dicebant) meo erga principem suum obsequio et officio rogarem de copiis istinc deducendis, dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippe qui scirem jam pridem tormenta majora fuisse praemissa, equites vero, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, ut in castra omnes ad profectionem convenirent, commoratos porro aliquandiu, tum ne cosacos retro relinquerent, sed praemitterent, sicuti factum fuerat, tum ut tantis copiis castra moturis ordine succederent, quicunque vel ob pabulum vel propter aliam belli rationem variis in locis substitissent; cum autem iidem legati Mosci mecum hodie conquesti fuissent, quod quem Plescoviam miserant. Petrum Pivum, is per Vestram Magnificentiam nequiverit in eam ingredi, nec vero ab ipsa Vestra Magnificentia concederetur, ut aliquis tabellarius ex urbe Plescoviensi ad magnum ducem proficisceretur, respondi: id a me falsissimum esse putari de Petro Pivo; si quid mihi communicassent, cum

eum misserunt, fortassis fore, ut illi additus patuisset ad eam civitatem, cum id a Vestra Magnificentia rogassem; verum tamen, quoniam latenter illum fortasse miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur civitatem; caeterum scire me et optime illos Pleschovienses boiarios a Vestra Magnificentia acceptos fuisse et mercatores, qui erant obsessi, libera tractare commercia vel commutationes in castris et alia ejusmodi, quae tandem ipsi non denegarunt. Postremo illos serio ac saepe cohortatus, ne, dum vellent videri boni sui principis ministri, aliquid scriberent aut effutirent, quod veram inter serenisimum regem et Moschum amicitiam laedere posset, cui tamen rei haberem, quod opponerem; pollicitus sum, me Vestrae Magnificentiae Illustrisimae scripturum, ut quidem facio, pene invitus; sed in optimam partem prudentissimus vir et Dominus meus sic accipiet, ut fortassis mei missereatur adhuc inter hos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia sapere est. Quod si quis ad me vel de re cum Sveco agenda vel aliis de rebus a regia Maiestate mittendus existimabitur, non erit forsanas re (forsan a re?), si multorum querelae militum istius exercitus attexantur, quibus horum querelis, qui de militibus congeruntur, cum veritate obviam eatur, id enim quadantenus ad tuendam pacem, iustitiam vero defendendam pertinebit. Porro, ex Biscovitio litteras misi Vestrae Magnificentiae Illustrisimae una cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate Romano apostolico nuncio ad summum ponthificem mittebam. Obsecro autem iterum illam, ut Orsae praefecto iubeat, ut quamprimum ad fines regni ex Moschovia rediero, non cunctetur podvodas, quas petam, mittere, pro quibus ubique satisfaciam, habeat vero in mandatis, aliis praefectis ut scribat, easdem ut parent, cum subinde in itinere processero. Filius magni ducis primogenitus, ut dudum erat rumor, diem obiit; palatino Novogardiensi idem accidit. Hic autem in Bor-pago, ultra phagam nullum Moscici exercitus adhuc vestigium cernimus. Perendie Novogardiam cogitamus, quo nobiles ad nos excipiendos magnus dux praemisit. Deus Vestrae Magnificentiae Illustrisimae ingressus et conatus omnes ad sui gloriam nominis ad exitum perducat. Ex Bor-pago, sub initium noctis die 29 Ianuarii, 1582. Vestrae Magnificentiae Illustrisimae verus in Christo servitor, Anthonius Possovinus. Magnificum Dominum palatinum Braczlaviensem percupio ex me salutari.

290.

A MAGNIFICO AD P. POSSOVINUM.

Reverendissime Domine, amice charissime et observandissime! Accepi binas litteras Dominationis Vestrae, unas Biscovitio pago, die 26 Ianuarii, alteras Boro die 29 Ianuarii datas. Quod Dominatio Vestra mihi calcaria addit ad promovenda ea, quae sunt ad laudem Dei, id ego certe pro virili parte mea faciam; Deum vero rogo, ut ipse pusillas vires meas adjuvet. Amen.

Sueci hoc tempore excursiones fecerant versus Pernaviam. Misi ad Ponthonum tabellarium meum, sciret hanc arcem regiae Maiestatis esse, nec illi damna daret. Iam vero post ad duo milliaria a Pernavia exercitus Sveticus cum bombardis progressus fuerat, sed, credo, mutabit Pontus consilium. Brevi sciam, quomodo regia Maiestas tabellarium Domini Cagnoli remisserit. Quod Dominatio Vestra favet laboribus Herbesti nostri in meo Zamoscio, id certe quando ex litteris Dominationis Vestrae ad me scriptis, quas illi ostendam, cognoscet, tanto majorem illius animo ardorem addet. Immortales vero Dominationi Vestrae gratias ago, quod meum templum sanctis reliquiis ditare voluerit; supplicabo ejus sanctitati per litteras, ut mihi vel minimum reliquiarum, si fieri potest, S. Thomae apostoli impartiri dignetur, atque etiam monumentum aliquod vel minimum beatissimae Virginis, tum vero etiam aliquid reliquiarum s. Nicolai, cujus patrocinio Nicolaus, patruus meus magnus et alter superioribus saeculis gentilis meus, Nicolaus, praefectus Cracoviensis prospero usi sunt. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra vel per litteras hanc petitionem meam apud ejus sanctitatem juvet. Quod Dominatio Vestra scribit sperare se posse venire commitia regni, sciat Dominatio Vestra ea jam, ut puto, celebratum non iri, etenim in conventibus particularibus et maiores Poloni et minores Poloni et Russi et Massovi, omnes denique regni populi sciverunt in duos annos tributum ea ratione, ut legati nobilitatis Corcinum, decem a Cracovia milliaribus, convenirent, ut inde legatos mittant ad regiam Maiestatem, ne cursum negotiorum suorum, veniendo ad commitia, interrumpat, sed potius urgeat rem, nec nisi perfecta conquiescat; sumptum belli in duos annos illi suppeditatum

iri. Sed cum Deus effecerit, ut cum hoc principe christiano, quem spero in congregatione justorum, auxiliante dextera Dei omnipotentis, curaturum, ut laudem Dei promoveat, pax facta sit, hos sumptus et biennale tributum recte conferemus in alios usus. Regia Maiestas ipsa scripsit ad me se venturum esse Rigam ad carnisprivium, ut provinciam Livoniam ordinet; itaque rectius eo litteras suas Dominatio Vestra mittet, vel illac redibit, quanquam et Orsam scribetur de podvodis, ut Dominatio Vestra postulat. Ego jam hinc castra moveo, nec maturius movere potui, dum et tantum exercitum contraho et de tormentis atque id genus aliis impedimentis dispono. Praeterea vero incommode accidit, ut exemplum litterarum pacificationis ante aliquot dies saltem ad me deferretur; in movendo etiam isti homines magnam mihi adferunt difficultatem, quod nescio, quo cum fuco videntur progredi in tradendis arcibus. Ego enim ita jussi, ut ex aliquibus arcibus vel equis regiis ac meis res statim educerentur, et statim in arces jussi inmitti custodes Moschorum, ut viderent, ne quid efferretur rerum, ad ipsorum principem spectantium; atque jam ipsis credo hodie datam Ostroviam, ita enim iussi, vel relictis etiam ibi quinque tormentis regiis, quae deinceps eveham; isti vero ridicule, convocatis aliquot saltem rusticis, ne inspiciendae quidem Novogrodecae facultatem D. Lenick aulico regiae Maiestatis et uni aut alteri, qui cum eo missi fuerant, dederunt; dixit vero Moschorum principis aulicus se neminem eam in arcem admissurum, nisi prius Vlodomireio, Rovna, Trykatho, Govia res omnes principis illius veherentur; qua in re quis non videt saltem moram quaeri; quod credo alios etiam ea ratione facturos esse. Quae res certe non solum occupationem, sed etiam difficultatem castrorum movendorum mihi afferent, cum ubi deponam apparatum bellicum et impedimenta non habeam; tamen meo animo ista me superare malo. Moveo igitur exercitum a Pleschovia, ita ut hic ad arces Livonicas alicubi consistam cum exercitu; unde quoquo versum me necesse erit ire; non magis quam ex castris gravatim ibo; sed certe, si sincere nobiscum agetur, malo reducere in Lithuaniam exercitum, quam in Moschoviam. Scit enim Dominatio Vestrà jam animi mei sensus, nec vel in confessione aliud ipsi dicere possem; nihil certe causa habent isti mortales, cur me morentur, statueram enim ego, praesidiis saltem in arces impositis, reliquum exercitum in Samogitiam ad hiberna mittere; se, quod tempus postulat, faciendum est; pro gravitate

sua faceret ille princeps, si mandaret suis, ne hujusmodi cavillationibus tempus terant. Nec vero solum id accidit, sed sciat Dominatio Vestra, quod cum eos pabulatores, qui supra Vdovam erant, raptim juberem in castra reverti, ut quam celerime decederem, atque ii non turmatim, sed sparsim ad castra venirent: non pauci ex iis caesi sunt; inde vero, cum eos milites qui in castris ad Svatahora erant, movissem et alios, qui ad Pieczaram, eosque supra Pernaviam, Felinum et Polczam contendere iusissem, ut Moschos excedentes a Svecis tutarentur, atque ab iis copiis pauci quidam pabulatores profecti in Kerepetensibus pratis faenum caperent: a Moscis ex arce Novogrodensi et Isburcensi caesi et spoliati sunt; et alia atque alia caedes et facinora committuntur, quae longum esset recensere. Nisi pax publicata esset, scirent illos hostes esse, utique caverent, jam vero neque nostros ad castra venire sinebant, neque etiam ex castris libere proficisci per ditiones arcium, a principe regi concessarum. Videbo deinceps, quomodo agent; pacem certe non violabo; ludificari etiam me non tam facile sinam. Qui ad me veniunt ex arce, humanissime certe semper habentur; heri tamen quidam arrogantius sunt me allocuti; significavi ipsis magni animi — non esse cum illis rixari, sed magna facere. Tabellarios, qui Pleschoviam veniebant et qui etiam Pleschovia emittebantur, certe non morabar; imo iis, qui a legatis veniebant, nobilissimos juvenes honoris causa, qui eos deducerent, obviam mittebam. Cuidam etiam, qui Novogrodam ex arce mitteretur, adjunxi comitem, ad quod velle intervallum, ne aliqui ex quisquiliis exercitus, redeuntes in castra, me inscio, aliquid injuriae illi adferent; de eo hodie expostulabant; dixi: si hoc illis grave videatur, me facile etiam hoc labore securitatis illorum curandae carere posse; mitterent igitur, quo vellent et quando vellent. Scio, cum de pace nuncius advenisset, rogaveram, ut per arces omnes, et alias et Livonicas, publicatum pacem mitterent; me etiam missurum ad arces regias, ut interim dum a legatis aulici veniant, ab injuriis inter se abstinerent. Videbantur ab initio non abnuere, deinde vero saltem ad Opoczkam et Siebiezum tabellarios mittebant, quominus occasionum inter se grassandi (abstinerent), quam aliis in locis fuerat. Expectabo litteras Dominationis Vestrae; si Derpatum non intromittar, in aliqua curia ad Derpatum. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra quamprimum mihi rescribere velit. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 31 mensis Ia-

nuarii, anno Domini 1582. Reverendissimae Dominationis Vestrae observandissimae amicus, Ioannes Zamoiski, cancellarius et generalis regni, Cracoviensisque capitaneus.

Cedula, iisdem litteris inserta.

De Pivovo, ante acceptas litteras Dominationis Vestrae, nihil audiveram. Cum diligenter inquirerem, cognovi ex Domino palatino Braczlaviensi, ad septem milliaria cum illo versus castra progressum fuisse, inde in prandio hanc cervisiam (id enim pivum sclavonice significat) nimis cremato permixtam fuisse, atque ita primum substitisse, deinde vero ad legatos reversum esse per ebrietatem, etsi eum, qui duceret, quo vellet, adjunctum Domino palatino habuisset. Nec hoc sane est in pacificationis litteris, ut illorum tabellarios a vi cremati, si se illo ingurgitent, tueamur.

Adscriptum manu Magnifici.

Ex pacificationis formula tenentur me intromittere die lunae Novogrodecam. Etenim die lunae superiori rustici illis dati sunt, quibus in subvectione uterentur. Die vero Martis aut Mercurii Derpatum, eadem ratione videbo, quod agent, et an ludant verbis. Certe expeditum habebo iter et inde, ubi ero, cum exercitu in Moschoviam; mittant igitur legati quamprimum monitum hosce mortales, ne ludant.

Cedula, manu Magnifici scripta.

Haec omnia, quae hisce litteris continentur, non temporis causa, sed vere prorsus scribo et de tributo et de injuriis et omnibus prorsus de rebus.

Cedula postrema.

Postridie, ut haec scripsi, mane accurit ad me nuncius: cum arx Ortroff Moscis tradita esset, quinque ibi nostris adhuc tormentis relictis et aliquibus rebus, quibusdam hominibus, quod iis fideretur, jam aliquot ex iis Mosci occiderint. Videat Dominatio Vestra istas crocodilorum lachrymas; certe, si peierabunt; confido Deo meo, non solum hanc arcem illis syncere traditam, sed majora quaeque, Deo, perjurii vendice, juvante, me erepturum. Adhuc in equis nostris sedemus.

291.

EIDEM.

Reverendissime Domine, Domine observandissime! Cum quarta die Ianuarii Moschorum strages edita fuisset, Illustrissimus Dominus generalis, motus pietate christiana misit qui clamarent ad praesidiarios, si vellent, concessum illis corpora caesorum ad sepulturam. Responderunt, gracias agendo atque rogando, ut post duas horas advenirent, qui cum illis de hoc negotio colloquerentur, fidem se dare de securitate; misit igitur eo Illustrissimus Dominus generalis militem quendam nobilem, Ioannem Theliateczki; ultro etiam, illo inscio, accessit Dominus Zolkievius, palatinides Belzensis, et Dominus Zoravniczki, capitaneides Lucensis et magister stabuli Illustrissimi Domini generalis. Mosci, agnito fortasse per judicium transfugiae aut captivi, Domino Zolkevio, quod esset consanguineus Illustrissimi Domini generalis, cum eos diu verbis, interim insidia struendo, extraxissent, magistrum stabulo Illustrissimi Domini generalis globo ferierunt, ac simul in Zolkievium aliquot centennas pixides exploserunt, inde barbatas ac tormenta duo. Per Dei tamen gratiam ex ea procella evasit. Exclamarunt deinde isti juvenes: caveret perfidus Szuiscius; ejus perfidiam quocunque modo se ulturos. Inde cistam quandam praefectus tormentorum cannis ferreis oneratis ac pulveris subtilis viginti duabus pondo implevit, aptato silice ac ferramentis, quibus, vel minimum mota cista, ignis excitaretur; quam per captivum quendam ad Szuiscium misit cum litteris, scribens se Hans Mülerum esse, qui cum Farensbechio in Moschovia fuerit, benigne se ibi habitum, inde extractum a Farensbechio ad Polones, maligne haberi, reversurum esse in Moschoviam et post unum aut alterum diem in arcem ad ipsum venturum, perpetrata re maximi momenti, quae ad solvendam obsidione civitatem spectaret; praemittere se res suas quasdam cum cistula; orare se, ut ad ejus adventum clausa maneat. Ubi illata est in arcem cista, custodes adhibiti erant, qui diligenter in eam domum, ubi consilium a Moschoviticis palatinis haberetur, prospectarent; emicuit flammam (flamma) alta et lata, inde per maenia urbis discurri caeptum ac non pauca signa trepidationis edi; ac tandem tertia die, quod per totam obsidionem nunquam fece-

runt, litteras ad Illustrissimum Dominum generalem miserunt, quibus protestarentur se vivere. Respondit generalis se etsi hac arte sustulisset Szuisceium, nihil aliud, quam hostiliter facturum fuisse, cum non latuisset Szuisceium, non tuendae ejus vitae, sed iugulo (sic) petendi causa ad civitatem considere; sed scire, quibus juvenibus, fide violata, perniciem adferre voluisset, eos fortasse suam injuriam ultos esse; se vero nec antea opus habuisse, nec etiam opus habere ad tollendum Szuisceium, quam dexteram suam; si viveret et si vir esset, veniret in medium spatium inter castra et arcem, se eo post meridiem venturum, uno aut altero comitatum, quos etiam statim a se remissurus esset, ut singulari cum illo certamine decernat; ex his vero signis eum cogniturum, quod albo equo insidebit, auratis sagetur (sagatus?) armis, et proxime illum per puerum ferretur pileus cum pennis, affixus ad summam hastam. Eodem etiam modo juvenes illi totidem alios Moschos, qui vellent prodire, provocarunt. Postridie Illustrissimus Dominus generalis progressus est usque ad fossam eo, quo scripserat, equo et habitu, et iterum ac tertio eodem rediit, nemine contra ex urbe prodeunte, sed tantum ad quadraginta globis et bombardis in illum emissis, quod ex signis nosceretur. Iuvenes itidem illi aliove loco versus flumen progressi sunt, ubi versus Vielicam flumen pauci aliqui equites ad portam fuere; sed quamprimum illud signum pilei et pennarum eferri ceptum est ex castris atque de turri visum, in civitatem se rejecerunt. Id adeo accidit octo diebus ante pacem conclusam, a quo tempore captivi et speculatores dicunt, Szuisceium et Choroscinum nunquam in publico visum; dici egrotos esse, nec nisi ternos boiaros illos adire; vivit jam, ut credimus. Dicunt quidam superius, hypocaustum, in quo consilium habebant, totum cecidisse vi pulveris projectum; omnes, qui in hypocausto essent, mortuos, ac inprimis Choroscinum, qui cistam aperire voluisset; non paucos etiam, qui foris circa domum starent, a trabibus cadentibus afflictos. Szuisceium ipsum in hypocausto fragmento cannae in pectus ictum et concussum trabe aliquot diebus vitam duxisse, inde vero mortuum esse. Ut res est, brevi se ipsam ostendet, nec, pace jam facta, ullum in eo momentum actionum nostrarum positum est. Putavi me non ingratum Dominationi Vestrae facturum, si haec illi perscriberem, ut ea plane sciret, de quibus credo ex rumoribus incertis jam aliquid inaudivit. Fasciculum litterarum, quem ad me, reve-

rendissimo Domino episcopo Massanensi inscriptum, Dominatio Vestra misit, prima quaque occasione transmittam, nec est quod de mea hac in parte diligentia Dominatio Vestra dubitet; duos vero mihi hisce diebus redditos Dominationi Vestrae reverendissimae cum his mitto. Commendo me in gratiam reverendissimae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 31 Ianuarii, anno Domini... Reverendissimae Dominationis Vestrae servitor additissimus, Ioannes Piotrowski.

292.

A DOMINO TYDEMANO.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Qui hasce reddet—Melchior Fulfrecht, est familiaris Domini praefecti arcis Rigensis, viri (vir?) multo optimi (optimus?), quem ea de causa Dominus praefectus ad Illustritatem Vestram mittit, ut illam faciat de rebus Sveticis, quae ad Pernavam suscipiuntur, certiorem; praeterea ostendat, quo sua fides atque opera in tractando cum palatino Pernaviensi progressa sint, quae etsi, pace jam Dei benignitate ac sacrae regiae Maiestatis bona fortuna, tum pervicatia Illustritatis Vestrae inita, non requiri jam magnopere videatur, tamen Illustritati Vestrae benignissime recta omnium in regiam Maiestatem et rempublicam studia complectendi haec nota esse oportere judicavi. Mitto epistolae exemplum, proxime a Pernaviensi palatino ad Dominum Thomam ab Emdem, praefectum arcis Rigensis missae, ex quo summam negotii intelliget et ex imo litterarum istarum cognoscet, quae Buringii a Pernaviensibus postulata fuerint. Svecus cum tormentis accedere pro certo nuntiatur. Cum Illustritas Vestra mittet, qui Pernaviam in potestatem accipiat, illi praefectus Rigensis arcis, qui in proximo suas posessiones—Sales nominatas habet, et ante hac annos complures Pernavia versatus, omni se opera affuturum policetur, si Illustritas Vestra, ut adsit, jubeat. Quod si etiam interea, dum copiae ab Illustritate Vestra ad Pernavam accedant, illum navare aliquid Illustritas Vestra volet, maxime si Sveci vim subito adhibere instituant, promptissime se mandatis Majestatis (Magnificentiae?) Vestrae pariturum promittit. Nudius tercius hue Illustritatis Vestrae litterae ad Illustrissimum Curlandiae Ducem et Rigenses et Dominum Farenshegium

allatae sunt, laureatis omnibus splendoriores, etsi ea particula litterarum dignissima laurea esset, quae de delata primis Ianuarii diebus excursione nunciabat. Hodie hic omnibus templis gratulationes actae sunt, et publice recitata Illustritatis Vestrae epistola cum incredibili omnium hominum laetitia et celebratione nominis sacrae regiae Maiestatis et una etiam Illustritatis Vestrae. Deus firmet pacem istam, et maximis Illustritatis Vestrae in rempublicam meritis praemia caetera tribuet; nominis celebritudinem; gloriam, omnium hominum in hisce locis cultum jam consequuta est. Sacra regia Maiestas, his molestissimis rebus expeditis, me recurere Vilnam per litteras jubet; mallem Maiestatis (Magnificentiae?) Vestrae Dorpatum versus occurrere et sermones quorundam Corinthiorum perferre, sed spero tamen ipsam sacram regiam Maiestatem brevi in Livonia futuram, ut vel hac opportunitate manum Illustritatis Vestrae, victoriis et auctoritate praestantem brevi osculari possem. Ego me ante quintum Februarii diem hinc discedere non posse video; iterum nova mihi mandata expectanda sunt a regia Maiestate, sine quibus me hinc commovere nullo modo possum. Commendo me benignitati Illustritatis Vestrae, quam Deus salvam diutissime servet. Ex arce Rigensi, die 28 Ianuarii, anno Domini 1582. Illustritatis Vestrae servus promptissimus, Tydemanus Gisius.

293.

RESPONSUM AD EASDEM LITTERAS.

Generose Domine! Studium Domini praefecti Rigensis vechementer probo, etsi credo jam cum minori difficultate negotium de Pernavia perfectum iri, cum jam aulicus Moschoviticus profectus sit Pernaviam cum Domino Lesniovolski, quorum ille eam arcem nomine principis sui tradet, hic accipiet nomine regiae Maiestatis. Non incommode tamen faciet Dominus praefectus, si se sub hoc tempus quam proxime ad Pernoviam admoveat et in omnia sit intentus ac, si quid acciderit, consilium et vires conferat cum Domino Lesniovolski, qui Pernavae, Domino Kozanovski, qui Felini, Domino Uchrovieczki, qui Uberpoli, Domino Andrea Orzechovski, qui Laissy futuri sunt. Etsi ego existimo Pontum quieturum, admonitum a me per litteras, quod regia Maiestas mandaverat, et deinde per Veierum ac

Konarscium, quos ad eum misi aliis etiam majoribus cum rebus; hi cum redierint, facilius sciam, quid sperare, quid cavere debeam; interim etiam fortasse nova mandata regiae Maiestatis accipiam. Vechementer rogo, ut si licet, ad me excurrat hisce diebus, vel Derpati vel in aliqua curia ad Derpatum me offendet. Aveo aliquid Corinthiaci; assentior de musicae sumptu; curetur igitur; de aulaeis quid postremo concluserim, scripsi ad Dominationem Vestram; cum vero verear, ne istae litterae ad Dominationem Vestram perlatae non sint, mitto earum exemplum*). Dominum praefectum ob tam bonum ejus studium erga rempublicam verbis meis collaudet et gratias agat. Rigensi senatui scribat me laborasse de illorum secretario recuperando et paratum fuisse alium captivum non vilem pro illo dare, sed mortuus est, ut audio. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Februarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski.

294.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Majestas, Domine, Domine clementissime! Duo sunt, quae adhuc me impeditum tenent: unum, quod necesse me est discedere a Pleschovia, antequam arces Livonicae a Moscis Majestati Vestrae tradantur; alterum, quod video futurum esse moram in evehendis rebus a Moscis ex arcibus, propter paucitatem podvodarum. Utrumque in litteris faederis est, — ut, scilicet, exercitus quamprimum reducatur, non expectata traditione arcium, et ut podvodis districtuum earundem arcium, quas tradit Moschus, res Moschorum educantur, ea ratione: ut quamprimum venerit nuncius, nomine Maiestatis Vestrae regiae missus, illi quidem jurisdictio subditorum statim concedatur; is vero deinde teneatur dare podvodas Moscis; illi septimo die a datis podvodis ex arce decedere. Sed cum parvus numerus podvodarum dari possit, inde occasionem ducendi temporis Mosci ne sumant, subvereor. Ego hanc viam sequi in animum induxi, ut et juramento legatorum satisfiat, et nihilominus videant nos in omnem partem intentos esse,

*) Въ рукописи нѣтъ этого письма.

quod moturus quidem sum castra a Pleschovia, sed quamprimum Livoniae fines attingero, in iis subsistam, donec eventum rei videam. Legati Moschorum identidem objectabant Domino Possevino me non discedere, et cum Domino palatino Braczlaviensi, tanquam legato per litteras expostulabant; Pleschovienses etiam miserant ad me: nisi intra biduum discederem, pacem irritam fore. Respondi illis subridens: vitandam esse effusionem sanguinis, nec ullum praeterea responsum dedi; sed postridie misi: darent mihi tabellarium, per quem litteras mitterem ad Possevinum. Suspicati me scripturum, illos renunciasse paci: miserunt, qui orarent, ut saltem illo die, quem edixeram, discederem. Respondi: me discessurum, sed ita, ut nisi arces tradantur, subsistam in finibus Livoniae. Miserunt vero Novogrodenses et Derpatum cum meo tabellario suos quoque tabellarios, ut, non expectata die dicta, illae arces vacuae reddantur et ut id facilius praestare possent, miserunt etiam Derpatensibus bonum numerum podvodarum. Miror certe, in civitate, tam diu obsessa, tam magnum numerum iumentorum superfuisse. Nostri jam Ostroviam tradiderunt Moscis; id etsi praeter meam sententiam accidit, non incommode tamen videtur accidisse, etenim alacriores etiam videntur facti Mosci ad decedendum citius ex Livonia, suspicione illa sublata, qua etiam ipsi apud nos laborent. Ad Possevinum quid de ea re scripserim, Maiestas Vestra cognoscet ex litterarum exemplo, quod illi mitto. Credo et ab ipsis legatis venturum tabellarium, qui praesidia Livonica moveat, ut maturent decedere. Si subsistemus in finibus Livoniae, erit fortasse id cum aliquo subditorum novorum Maiestatis Vestrae onere et majoribus cum exercitus Majestatis Vestrae aerumnis, sed melius est ista omnia ad finem perferre, quam deludi. Mitto Majestati Vestrae regiae litteras palatini Pernaviensis, scriptas ad praefectum arcis Rigensis; videt Majestas Vestra regia, quid Sveci adhuc spirabant; videt etiam istum Biringium adhuc lusisse; merito hominis est ratio habenda. Spero ipsis Svecis jam spiritus imminutus esse post adventum nuncii Moschovitici, publicanda pacis causa missi. Scripsi ad Pontonem litteras hoc exemplo, quod mitto. Inde cum ad famam exercitus, qui in Moschovia contra illos cogatur, Svecos trepidaturos crederem et tormenta etiam majora Narva evehi audirem, mittendum putavi ad Pontonem Weyerum et Konarscium cum praescripto hoc legationis, quod his litteris adjeci, ac eo magis id feci, quod Majestas

Vestra scripsisset tractatibus rem tentandam esse. Itaque hanc occasionem, qua nulla melior offerri poterat, negligendam non putavi; dedi etiam litteras Weiero Possevini, quas ostenderet Pontho (Ponthoni), in quibus de exercitu, qui Novogardiae contra ejus regem cogatur, scribit. Quidcunque mihi Veierus et Konarscius renunciaverint, subito Majestatem Vestram faciam certiorem. Derpatum misi Rozen; in aliqua etiam arce vel curia districtus Derpatensis subsistet Iordanus, ut, si necesse sit mittere Narvam, praesto sit. Felinum misi Kazanovium, Pernaviam Liesniovolski, Andream Orzechovski Laissium, Uchroviecium mittam Uberpolim, alios alibi, ut tempus demonstrabit. Nec ego quicquam his, quos mitto, aliquid aliud nomine Majestatis Vestrae dico, quam futuros eos ibi esse tantisper, donec Majestas Vestra ipsa, quid fieri velit, praescribat. Supplico, ut sciam, an Majestas Vestra regia conventum obibit, an convocationem senathorum tantum habebit, an vero, utroque omisso, Rigam veniet; ego, quod optimum putabam, Majestati Vestrae significam; ipsa prudenti suo judicio rem totam definiat. Credo jam Majestatem Vestram exitum conventuum particularium omnium prorsus cognovisse. Ostendit mihi Piotrovius secretarius litteras, ex quibus video res satis bene Srzodae constitutas; Kolae per pusillanimitatem quorundam, propter quam quacunque ratione Majestatem Vestram retrahere in Poloniam volunt, (ac maxime, ut coadiutoriatum per decretum, quod non nisi in comitiis ferri posse videtur, rescindat) impeditas et perturbatas esse. Gratias ago Majestati Vestrae regia pro vino, quod mihi misit; maximas etiam gratias agunt milites pro peccunia. Pruscius cum nesciret, ubi me offenderet, et vinum et peccuniam in Ascherat deponendam putavit,—utrinque non incommode. Si quas Majestas Vestra regia litteras ad me dabit, ut puto daturam cum mandatis de omnibus rebus, de quibus ad illam retuli, tabellarius Majestatis Vestrae reperiet me vel Derpati vel in aliqua curia ad Derpatum. Die Martis hinc moveo. Uchrovieczki omnia tormenta et omnem apparatum bellicum Ostrovia ad Novogrodecum jam fere deduxit; reliquum etiam, cum equi non sufficerent, ut omnia una ducerentur, ducit. Commodius ducta fuissent Derpatum, sed nec pedes ad extremum adterendus erat, nec equi podagra impediti valebant. Cogitet Majestas Vestra regia de peditatu aliquo ad arces Livonicas submittendo, loco delectorum ex bonis regalibus; jam tandem ratio habenda est miserorum. Schotos misi Felinum cum Kazanovio.

Si pax colatur cum Sveco, nostri sunt submittendi, ut his missio detur. Si res gerenda erit, credo, adductis a Garone ad hos, qui sunt, septingentis aut octingentis bonis pixidiariis ad nostros milites, satis nos a peditatu provisos fore. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Februarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski.

Cedula, manu Magnifici adscripta.

Spem habeo Majestatem Vestram per Dominum Sendomiriensem multa utilia posse perficere. Id ex ejus litteris ad me et ex Ossolinii perspicio. Ne praecidat illi spem Majestas Vestra; rescribat illi humaniter, quod Majestas Vestra, cum ad eam rediero, de negotiis ejus mecum communicabit, cum sciat Majestas Vestra illum de suis rebus mecum communicare solere.

Cedula, iisdem litteris inserta.

Rogo, ut Majestas Vestra mihi significet, ubi Illustrem Dominum Baltazarum collocare debeam; item equitatum ac peditatum Ungaricum. Postquam rothmagistros miseram Felinum atque Derpatum, voluerint sibi a me dari has duas arces cum districtibus administrandas. Verebar, ne invidia, inde excitata actiones Majestatis Vestrae cum ordinibus de subsidiis institutas turbaret; sed consiliorum meorum rationem credo me Majestatem Vestram probaturam, cum illam videro; certe, ea ad utilitatem ipsius et dignitatem tendere prorsus cognoscet. Volebam, ut peditatus in duas arces majores duceretur, sed ostendit mihi Dominus Bornomissa litteras Majestatis Vestrae, scriptas ad Dominum Carolum, ut versus Rigam, pace facta, tendat, idque facturum Dominum Carolum dixit, ita tamen, ut ad Derpatum expectet eventum, si arces a Moscis bona fide tradentur. Melius est, Majestas Vestra nobis, quid fieri velit, de omnibus praescribat, nam subvereor, ne, dum quae illis me decere (dicere?) non licet, cum iis non loquor, de mea erga se voluntate dubitent; accedunt quorundam voces, quas ego et dum in me ipsum jaciantur, prohibere aliquando non potui.

295.

ARTIKUŁY, WEDLIE KTÓRYCH WSZYSCZY ZACHOWACZ SIĘ BENDĄ POWINNI, TAK W RUSZANIU, IAKO TESZ Y W CIĄGNIENIU OD PSKOWA Z OBOZU.

Naprzod, chore wszystkie, ktoby ie kolwiek miał, ma każdy wyprawicz przy rotach pana Bielawskiego y pana Warszawskiego, które naprzod pociągną do Zmodzy.

Wozy y inne impedimenta niepotrzebne, nie czekaiącz dnia wtorkowego, w który ruszenie z obozu wszystkich bydź ma, każdy w niedzielie iescze aby naprzod wyprawował.

Gdy się obos bendzie ruszał, nikth aby nie ważeł się derewni, budek, ani stania zapaliacz, czego gdzie by się kto ważył, na gardlie karan bendzie.

Po ruszeniu się woyska, żaden thu w obozie zostawacz nie ma, bo kto zostanie, uczyni tho na swą szkodę, gdysz thu każdy od Moskwy gardło dacz musi.

W cziągnieniu, rothy wszystkie nie maią się rosróżniacz, alie w kupie wszendzie stawacz dotąnd, dokąnt czo inszego nie bendzie im roskazano od Iegomosci pana hethmana, a każda rotha tam ma stawacz, gdzie iey naznaczono bendzie, czudzego mieysecza nie zastempuiącz. A w każdy roczie każdy ma cziągnącz pod swą chorągwią, nie thulaiąncz się, ani wprzod odiezdzaiąncz, ani nazad zostaiąncz, pod podcziwosczią y utraczeniem zasłużonego.

Moskwie z Inflanth cziągnączy, która w drodze y gdzieszkolwiek pothykana bendzie, nikth aby przykrości y krzywdy żadny nie czynieł y nicz iey odymowacz nie smial, gdysz thym wzruszeło by się przimierze, w którym tho obwarowano iest; w czym gdzie by się kto inaczy zachował, bes miełosierdzia srodze karan bendzie.

Także tesz, gdy iusz wcziągnie się do Inflanth, nowym poddanym króla Iegomości nikt aby nie ważył się krzywd, obciążliwości y gwalthow żadnych czynicz, y nicz ym oprócz żywności potrzebny y tho pomiernie, a wedlie ustawy, która na lieżach w Lithwie beła, aby żaden nie brał; a mia-

nowiczie wolow robotnych, koni, sprzęthu domowego y płaczia. A gdzie by wiencz kto taki beł, któryby na kupowanie sobie żywności, wedlie ustawy, pieniędzi miecz nie mógł, tedi przeczie gwałtem bracz nie ma, alie za dobrą wolią dostawacz, dawszi recognitią tego themu, od kogo czo wezmie.

Dzieci Moskiewskie, białegłowy y inne wieźnie, które by kto w drodze pomiatacz, albo tesz glodem y zymnem morzycz miał, gdysz tho nie iest bes grzechu wielkiego, niechay by wszyscy do stanu Iegomosczi pana hethmanowego sprowadzieli, żeby do Pskowa oddane bely.

Po zawarcziu przimierza, komu by się iakiekolwiek krzywdy y szkody stały od Moskwy, na którymkolwiek mieysczu, niechay się oznaimi sendziemu hethmańskiemu, gdysz iest tego potrzeba. Także tesz komubykolwiek w potrzebie który na wycieczkach abo na posiłkach, brath abo powinny iaki, przyaciel, sąsiad, towarzysz albo sługa beł od Moskwy wzienty, do tegosz sendziego aby tho każdy odniosł.

Trupów nie pogrzebanych w staniech swych żaden odieszdzaiancz aby nie zostawował. In castris ad Pleschoviam, die 3 mensis Februarii, anno Domini 1582.

296.

PORZĄNDEK, WEDLIE KTÓREGO WOYSKO Z OBOZU OD PSKOWA W PRZYSZLY WTHOREK RUSZYCZ SIĘ Y CZIĄGNĄCZ MA.

Naprzod pan Bielawski s panem Warszewskim maią rothy swoie puściez y obrociez ku Zmudzy, przy których zaras chorzy wszyscy maią iscz.

W poniedziałek piechota Wengierska wszystka ma wyniscz y wprzód porządnie cziągnącz.

Pan Kurcz z rothami wszystkiemi Lithewskiemi.

Iegomość pan Bathory s szeregiem Wengierskim; za nim z rothą pana Gostyńskiego y pana Soboczkiego.

Iegomość pan Radomski z rothami: pan Niszczyczki, pan Przyemski, pan Ruszkowski, pan Radeczki, pań Lanczkoruński.

Uffiecz hethmanski, w którym the rothy cziągnącz maią:

Pan Konieczpolski, pan Struss, pan Potoczki, pan stharosta Liwski, pan podkomorzy Rawski, pan Iakub Orzechowski. Hethmańska: pan Krayczy, pan Sieniawski, pan stharosczicz Luczki, pan Pieniążek, pan podczaszy Zebrzydowski, pan Mikołay Zebrzydowski

Uffiecz Iegomosci pana woiewody Braczławskiego, w którym the rothy bydź maią:

Pan Pokiey, pan Pękosławski, pan Gnieznienski, pan Maciey Bielawski, pan Gniewosz, pan Wąssowicz, pan Stadniczki, pan chorąży Rawski, pan Choczymierski, pan Stareszki, pan Orzelski.

297.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Videt Maiestas Vestra, etiam favente summo pontifice, ut ex litteris Ticini ad me scriptis apparet, quas Maiestati Vestrae mitto, quosdam malevolentia sua negotium de episcopatu Praemislensi Romae morari. Qui autem sint, ex litteris praepositi cognoscet. Accessere et aliorum in regno hoc studia, quorum quidem, evecto hoc ad archiepiscopatum Leopoliensem, vacuum fieri episcopatum Praemisliensem cupiunt; alii vero, dum hoc timent, et archiepiscopatu illum detrudere conantur, ut hoc modo viam sternant suo candidato, qui extra illorum technas satis virtute sua commendatus est. Tum etiam et aliud genus hominum reperitur, quod praeposituram inhiat, item quod ornamentis patrimonii mei invidet. Ita variorum varia ambitio diversis modis hunc exagitat, nemo tamen est, qui in illum lapidem jacere possit. Si vitam anteactam spectes, non solum non archiepiscopus, sed ne major fortasse aliquis alius etiam extra Poloniam; si dona data, — scit archiepiscopus, quid pro episcopatu Cujaviensi dedisset, et nescio, quis non dederit a temporibus Bonae ad tempora Majestatis Vestrae; vitium vero non fuit aliis dedisse, nunc piaculum est dedisse ecclesiae. Quid vero aliis in regnis non semel, sed in annos etiam singulos dant, et quaedam sacerdotia mulieres quoque obti-

nent. Hoc certe piaculum est, non scholas instituere. Conati sunt pontifices aliquando nominationes regum infringere, sed efficere id non potuerunt. Etiam in corruptis illis ab haeresibus saeculis, quid Casimirus tuendi sui juris causa fecerit, notum est. Rogo igitur, ut Maiestas Vestra iterum Romam litteras det, et tanto magis rogo ex parte Maiestatis Vestrae, quod praecavere debeo, ne jus nominandi Maiestatis Vestrae contra privilegia regni infrigatur. Ex mea vero parte, quod jam non tam de re (quam Deus alia ex parte pro gloria sua mihi sarcire posset), quam de existimatione mea agatur, cum ad Majestatem Vestram rediero: scribam ego ad Dominum Commendonum et Comensem, ut nomina eorum, a quibus de corrupto me audiverint, mihi edant. Fortasse aut illos non edere, aut quos ediderint, scripsisse pudebit. Videtur Caligarius Romam scripsisse commendationis Maiestatis Vestrae litteras, aliud ipsa agente, ut nesciret, quid subscriberet, illi obtrusas esse. Etenim comissum est nuncio novo, ut resciscat, an Majestas Vestra praepositum ad hunc episcopatum nominarveit. Hoc ad suam adstruendum auctoritatem, illud quoque non minori cum arte, quod litteras meas Romam scriptas retinuerit. Mirifica est istorum sanctitas! Commendo me etc. Dath. ex stationibus supra Novogrodek, die 10 Februarii, 1582. Ioannes Zamoyski.

Adscriptum.

Declaret se Majestas Vestra modo non esse suae gravitatis revocare beneficium, quod dedit, nec istis spatium cavillandi concedat; certe conticescent; tentant saltim Majestatis Vestrae animum; etiam ipso summo pontifice aliud sentiente, nec certe legibus et institutis istius regni Majestas Vestra nominationem suam rescindere, nisi jure non Romano et Corthesanico, sed terrestri convincatur, potest.

Cedula, iisdem litteris inserta.

Post scriptas superiores litteras heri ingressus sum Novogrodecum, cum non agnoscerer, dedi equos ex illis podagricis tormentariis, quibus Mosci educantur. Hodie migrant ac nostri tormenta inferunt et ipsi migrant. Conabor etiam Moschos Derpato quamprimum educere. Dabo ad eam rem equos meos omnes curules, a militibus commodato(s) sumam. Pro eve-

hendo vladicam, vel lecticam honoris causa, ut quam citissime demigret, mittam. Ad alias etiam arces necesse me fuit mittere rotmagistros, qui hoc idem curent. Rogavi principes Curlandiae et magnam nobilitatem, monui capitaneos et Biringum per litteras, ut juvent. Majestas Vestra, rogo, ut ipsa rem litteris suis urgeat, et Lithuanicas etiam aliquas podvodas, ex viciniа coactas, Kokenhausium et inde, quo opus erit, mittat. Multi nebulones ad Moschos profugiunt ac praesertim cosaci. Ad Majestatem Vestram vellent plerique bojarorum filii, sed utilitatem eorum nullam video, nam si saltem ut aliquid illis detur, satis habemus eorum, qui accipiant. Unum tamen militarem certe virum, qui in omnibus excursionibus primum locum semper tenuerit et omnibus consiliis interfuerit, ad Majestatem Vestram puto me deducturum. Ex eo exacte statum rerum Pleschoviensium et Moschoviticarum cognoscimus nec in servitiis Majestatis Vestrae opera ejus inutilis erit, et quod illi Majestas Vestra dabit, non frustra dabit, modo veniat.

298.

COPIA LITTERARUM AD SUMMUM PONTIFICEM, NOMINE REGIAE MAIESTATIS SCRIPTARUM.

Post oscula beatorum pedum etc. Commendavi nuper Sanctitati Vestrae more, institutoque antecessorum meorum, piae memoriae Poloniae regum, ad episcopatum Praemisliensem reverendum Simonem Lugovski, praepositum Miechoviensem, suplicavique Sanctitati Vestrae, ut eum episcopatum illi confirmare, praeposituramque Miechoviensem una conservare vellet. Quod quo (quae?) ejus merito, pertinente ad propagationem cultus divini in Russia provincia, et varietate haereseum et templorum ac scholarum vastitate ac solitudine mirum in modum deformata fecerim, Sanctitati Vestrae prioribus litteris meis explicavi, simulque id etiam explicatum puto per litteras Sanctitati Vestrae a nuncio Sanctitatis Vestrae, reverendo Antonio Possevino, cum quo de negotio hoc ad Polociam contuli. Etenim is praepositus cultum divinum non jactat verbis, sed re ac facultatibus suis juvat, nec id ex ullo contractu, sed ultro ac libere, et certo mihi persuadeo, quod deinceps etiam tum alendis doctis et piis sacerdotibus, tum bonae indolis

alumnis juvabit, et bona illius episcopatus, injuria superiorum episcoporum vastata, ad aliquam culturam rediget. Nunc audio, delatis ad urbem quibusdam rumoribus, malevolentia quorundam concitatis, negotium hoc non sine suggillatione existimationis bonorum virorum, et ut de nobis ac regno Poloniae, ita non minus de ecclesia bene meritorum extrahi, et ita extrahi, ut etiam ea res pertineat ad dignitatem meam. Itaque iterum litteras dandas ad Sanctitatem Vestram putavi, rogando eam, ut tantum commendationi meae tribuat, quantum et ipsa Sanctitas Vestra et sedes apostolica commendationi antecessorum meorum tribuebat, quandoquidem non minus, quam illi, de ecclesia Dei et sede ista bene mereri semper studui et studebo, et jus nominandi non minus, quam illi, habeo. Cujus gratiae et favori . . .

299.

AD CARDINALES: FARNENSIUM, SABELLUM, COMENSEM, BONCOMPAGNUM, GVASTAVILLANUM, COMMENDONUM.

Commendavimus nuper S. Domino nostro ad episcopatum Praemisliensem reverendum Simonem Lugovski, praepositum Miechoviensem, ac ejus sanctitatem rogavimus, ut eum episcopatum illi confirmare ac una praepositurам Miechoviensem conservare vellet. Qua de re dederamus quoque litteras ad reverendissimam Dominationem Vestram postulando, ut ipsa in eo negotio suas partes interponeret. Intelleximus vero rem vanis quibusdam rumoribus, malevolentia, nescimus, quorum, in urbem delatis, extrahi. Quamobrem iterum ab illa postulamus, ut eam commendationem nostram magnae curae habere velit, et tanto magis, cum dignitatem nostram attingat. Nec certe videmus, quid causae sit, cur minus commendationi nostrae tribui debeat, quam ante semper regum Poloniae tributum est, cum non minus, quam quisquam illorum, jus nominandi habeamus, et non minus, quam quisquam illorum, de ecclesia Dei et de sede ista bene mereri non evitamur, ita ut hoc nostrum studium nullius malevolentia obscurare possit. In eundem sententiam ad Iacobum Boncompagnum, mutatis mutandis.

300.

EPISCOPO MASSALIENSI, NUNCIO.

Quod ad sanctum Dominum nostrum scribamus, ex exemplo litterarum, quod ad Paternitatem Vestram mittimus, cognoscet. Rogamus igitur, ut paternitas Vestra negotium hoc quam commendatum habeat, et quod ad illum spectat, ita id expediat, ut dignitatis nostrae rationem ab illa habitam esse, apparere possit, — quandoquidem et nos ita de ecclesia et sede apostolica meremur, et ea in re nulli concedamus.

Scribatur etiam diligenter ad Dominum episcopum Plocensem.

Item ad Dominum Ticinum. Utrique exempla litterarum ad summum pontificem et cardinales mittantur.

301.

DO X. SEKRETARZA W. (WIĘKSZEGO).

Miłoscziwy xięże sekretarzu! Pissałem nie mało tham listhow; na żadne odpissu nie mam, y gdy na czo tham czo mi odpissuią, tedy obiter iakoś y evasive. Chocz mi tho odpiszczie, że they a thy dathy listhy moie was doszły, ieźli nie może bydź czo dali; abym wszdy wiedział, że iakom nie omieszkal o wszystkim, czo trzeba, dacz znacz, tak tesz że the listhy doszły. Alie tho iusz fatalie, że iusz sprawy wszystkie w Polscze tak idą. Na thym mi sieła nalieży, abym wiedział pewnie, iako się król Iegomość resolvuie,—ieźli bydź w Rydze, czyli nie zaras; druga, żebym o thym wywożeniu Moskwy z Inflanczki ziemie pilnie myslieł. Wienczy tho piszę dla was dworowych, nisz dla krolia samego, bo sam krol Iegomość doświadczył na nendznych kuliach y prochach, czo tho za molestya. Widzę, że cześcz ambitiosi et cupidi, cześć invidi mei nasadzieli się na tho, aby proboscza Miechowskiego od biskupstwa odrazieli; asz y owa truchna iusz trzeci ras w tem gmerze, alie tho nie bendzie. Nie mogli themu dosycz uczinicz xięża panczeszkowie, aby biskupa Kijowskiego ruszeli, choczia Luther; iuszby tak za liada przyczyną pierwy duchowną radę, pothym szweczką (swiecką) chcieli w Rzymie degradowacz. Bendę ia sam urzędnikiem u

xiędza proboscza y w biskupstwie Przemyskim y w Miechowskim probosztwie: niech tam przyedzie z bullami s Rzyma, uysrzy wygra-li czo, ba y s articulami xiędza Borkowskiego, za moie dobrodzieystwa przes Bieykowskiego, a przes woiewodę Mazowieczkiego pissanymi. Wielka się tho teras castitas xieży Rzymski y Polski ięła. Ach biadasz s thą obludą! Przijdzie-li na rug, obaczem kto nań kamień rzuci. A tho teras krzywda, że na kościol dano; przedthym nie krzywda beła, kiedy Giszankam dawano za przyczynę, że Włoskie y Franczuskie blendy iescze wientsze minę! Powiedzczie tho wszystko Iego Królewskiey Mości, a proście, żeby Iego Królewska Mość raczel declarowacz, że nie iest gravitatis Iego Królewskiei Mości, czo uczyniel, odmieniacz, y że przyczyny nie widzi taki, ani w ossobie taki kogo zaliecżal, a thym mni sam w sobie. Widzę ia, że za poddaniem occasij, s ambitij naszych et ex levitate radzi by thu nogę włożeli Rzymianie, żeby possent mutare quadrata rotundis, alie nie bendzie tho. Proszę, odprawcie tego poslańcza xiędza proboscżowego czo narychli, wedlie thy kopiiey, którą wam posyłam. Powiedzcie królowi Iegomosci, że zwloka króla Iegomości y haesitatia nicz tem nie przyniesie, iedno że ie wssadzi barzi na barzego, a skoro się daclaruie krol Iegomość, niech bendzie tego pewien, że umilkną. Iakosz papiesz y wszyscy kardinali czo inszego rozumią y nie przeczą themu, telko tho dwa, x. Caligarius a naszy ambitiosi nadęli. Przeczytaiczie then moy list królowi Iegomosczi. S thym Waszmosczi etc. Dath. in stativis supra Novogrodek, 10 Februarii, 1582.

Proszę communikuiczie the sprawy wszystkie s p. kuchmistrzem. Czo się dotycze sliachecztwa x. Lugowskiego, wszak wedlie prawa może się kto aktorem uczinicz y s nim o tho czynicz, a pasquilusami themi nie narabia nikt, iedno komu prawdy nie staie, a zathym się boii paenam talionis, y nie poidzie tho. Wiedzą wszysczy, że u Lugowy ubogi sliachty Lugowskich iest siela, a ieśli ocziecz iego w miesczie mieszkal kiedy, bendącz ex progenitoribus sliachcicz, iest o thym dosycz dekrethow Sigmuntha Starego, że tho sliachecztwu nie szkodzi nicz; z ubożeniem siela by ich sliacheczthwa potraczielo. Wszak go lieda iako nie pusczano do capituly Posnańskiey y Krakowskiey; y tho przeczytaiczie królowi Iegomosczi. Listh x. proboscza Miechowskiego przeczytaiczie królowi Iegomości, a zwlascza the mieysczа, ktorem naznaczel, pokaszczie. Ioannes Zamoyski.

302.

A DUCE MAGNO.

Magnus, Dei gratia episcopatuum Curoniae et Maritimae dominus, administrator diocesis Revaliensis, haeres Norvegiae, dux Schlesvici, Holsatiae etc. Illustris et Magnificentissime Domine, amice charissime! Litteras Illustritatis Vestrae, in castris 18 Ianuarii scriptas, 2 Februarii ambalus (ambabus) ulnis amplexas, ineffabili gaudio perlegimus, annunciarunt etenim nobis ultra annos viginti quatuor in Livonia desideratam pacem, per Altissimi benedictionem, summam sacrae regiae Maiestatis curam, atque Illustritatis Vestrae per omne aevum celebrandam vigilantiam, prudentiam, huic hactenus afflictissimae Livoniae restitutam esse. Altissimo sit gloria atque sacrae regiae Maiestati et Illustritati Vestrae honos immortalibis! Hanc celeberrimam victoriam, quod feram illam pessimam hoc regium bellum demovit, laudabunt omnes christiani, unoque ore Livoniensium posteri incessabili voce dicent: vivat rex, vivat rex in aeternum! Tabellarium Illustritatis Vestrae ad generalem Svetici statim transmissimus, habemusque Illustritati Vestrae immortales gratias, quod ea in omnibus nostri adeo piam rationem habet; eam autem immeritam benevolentiam si sanguine nostro demereri possemus, faceremus libentissime. Injunximus pro voto Illustritatis Vestrae capitaneo Kerempensi, Ulsensi et Ermensi, Ioanni Anreb, nostrarumque artium reliquis, ut podvodas in usum Illustritatis Vestrae paratas habeant: igitur Illustritas Vestra, quatenus ea ipsa iis indigent (indicet?), pro libitu mandare poterit, quorsum et quando mittendae sint; verum, quod ad Moschos attinet, nota est nobis fallacia et dolus, quibus, si podvodas daremus, ne unam reciperemus, mendaces enim sunt ab utero, quod nos cum nostro maximo malo experti sumus; praeterea isti ex nostris ditionibus tot rapuerunt podvodas, ut iis facile sua, quorsum velint, vehere possint. Porro ad nos perlatum est Illustritatem Vestram castra, quod felix faustumque sit, movere; cum igitur Illustritati Vestrae ex Helmeth non ita pridem ad eam scripsimus, libenter conveniremus, amice petimus ea nobis, quorsum iter suum dirigat, ubique commode ipsam convenire possimus, per praesentem significare velit. Post-

remo rogamus Illustritatem Vestram, quoniam Felinenses quondam ministrorum nostrorum, nomine Macz Langomesser captiverunt, quem secum abducere, atque in tyranni manus tradere decreverunt, ut Illustritas Vestra ipsum, propter hanc nostram intercessionem, ex potestate illorum liberare dignetur. Deus omnia etc. Dath. Karkus, anno 1582, 4 Februarii. Magnus manu propria.

303.

RESPONSUM AD EASDEM LITTERAS.

Illustrissime princeps, Domine, amice observandissime! Gratias ingentes ago celsitati Vestrae, quod jusserit dare podvodas ad hoc negotium educendorum Moschorum ex arcibus Livonicis. Providebo, qua possum ratione, ut Mosci Derpatho educantur; has vero podvodas ex his tribus praefecturis, rogo, ut celsitas Vestra mittet Felinum, qua de re etiam scribo ad praefectum; celsitati Vestrae mitto vero nobilem Casparum Koszlia, qui eas deducat. Rogo vero, ut ex aliis quoque viciniorihus arcibus Pernaviae, itidem ex illa arce evectionem juvent; gratissimum Majestati regiae faciet. Ego excurro Derpatum, ut Moschos inde demittere possim, quod contracto jam bono numero equorum, puto, me brevi facturum; inde ad regiam Majestatem contendam, quae Vilna Rigam cras movet; proficiscar vero recte itinere: faciat igitur celsitas Vestra me cerciorem, quo loco convenire debeamus, cupio enim et ipse celsitatem Vestram videre. Non vero timendum, ne eas podvodas Mosci rapiant, nam Felino cum illis mittetur pristavus. De captivis nondum quicquam est cum Moscho transactum; res dilata est ad oratores, qui ultro citroque ad principes pro exigendo juramento venient; habebo tum curam ministri celsitatis Vestrae. Dath. in Seskiell, die 11 Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski.

304.

LITTERAE A GENERALI EXERCITUS SVETICI.

Magnifice et Illustris Domine, Domine amice charissime! Litteras Vestrae Illustritatis, datas in castris ad Pleschoviam, ego in castris ad Pernaviam

accepi, in quibus erat — pacem inter regiam Maiestatem Poloniae et Moschum certis quibusdam enumeratis conditionibus, in quibus nulla neque regiae Majestatis, neque regni Svetiae facta est mentio, esse conclusam. Quod, quamvis mihi consolum, verumetiam multis prudentibus hominibus videretur mirum, — imprimis cum Illustritatem Vestram non fugiat, quid jam ante biennis inter utrasque Majestates regias, earumque consiliarios ultro citroque convenerit. Attamen ego hanc factam pacificationem, omnibus haeroicis ingeniis dijudicandam, in medio relinquo, atque regiae Majestati Poloniae, Vestraeque Illustritati de ea congratulor, idque vero affirmare possum, quod si regia Majestas Svetiae, Dominus meus clementissimus, affinem et fratrem suum regiam Maiestatem Poloniae excludere ex suis actionibus, atque non tam communis, quam proprii commodi rationem habere constituisset, memor pactorum et promissorum; sane jam pridem luculentas ejus Maiestati esse datas occasiones cum Moscho, ablatis tollerabilibus et regno Svetiae non inconvenientibus conditionibus, pacisci; sed tam sui, quam regiae Maiestatis Poloniae affinitatis fraternae, amicitiae, initaeque confaederationis gratia, istiusmodi actiones omnes plane respugit (respuit), neque futurum credidit, ut aliter quid regia Maiestas vel etiam regni Polonici ordines attentarent. Quid autem Moschus, licet decies pacta sua juramento confirmaverit, per hanc regum divulsionem callidissime machinetur; id prudentioribus et experientia edoctis judicandum relinquo, et ipsum tempus, quod plerumque veritatis est parens, olim demonstrabit. Ego quidam non solum operam dedi, quo regiae Majestati Poloniae et Vestrae etiam Illustritati meum studium liberaliter offerrem et probarem, etiam si sic occasio tulisset, sed de hac re hactenus ne quidem responsa (sic) dignatur, quod quidem valde miratus sum. Bellum contra utriusque communem hostem Moschum, tam in Finlandia, quam hic in Livonia, ea fide, qua me decuit, gessi, curavique praecipua diligentia, ne quenquam praeter Moschum offenderem, sicuti id omnibus honestis hominibus notum est.

Nuper cum Pernoviam obsidione premerem, ita quidem ut inde quoque indubitatam victoriam expectarem, et Illustritas Vestra virum nobilem equitum magistrum cum litteris plenipotentiae, cui Rutheni civitatem traderent, Pernoviam versus misisset: ego ipsum honorifice ad me deduci curavi, eique, cum nisi in suburbium non intromitteret, meam non solum

operam in omnibus promisi, verumetiam obsidionem paulo post solvi, atque militem ad confinia, quae regiae Majestatis Svetiae ditionis ac juris sunt, abduxi. Oberpolum obsessam et ad extrema deductam similiter intactam reliqui, militemque revocavi, cum indubitatam victoriam pene in manibus haberem, et haec tamen omnia respectus et honoris causa regiae Maiestatis Poloniae et Illustritatis Vestrae. Biduo, postquam haec gesta sunt, misit ex suburbio idem magister equitum aliquot nobiles, qui suo nomine quosdam districtus postularent, qui proprio jure ad provinciam Vile spectant et flumen Pernaviense discernit, nostrique equites continuis stationibus per tot menses ab hoste defenderunt. Cum autem ego hanc eius postulationem tanquam parum pudentem illi denegarem, ad minas processit, affirmavitque se vi petita occupaturum, adducturumque propediem, tot Ungaros atque Polonos, qui brevi totum Sveticum nomen ex Livonia extirparent, nam regiam Majestatem Poloniae cum Moscho hac de re foedus sanxisse referebat. Quae omnia cum ab affinitate, fraternitate et amicitia, quae inter utrosque reges merito est arctissima, valde sint aliena, Vestra Illustritas quoque facile pro sua prudentia intelliget; vim vi repellere ipsis legibus licitum esse, verisimile mihi quoque minime videatur Vestram Illustritatem illi tale quicque demandasse. Ob id peto, quo Vestra Illustritas ipsi serio mandato injungat, quo regiae Majestatis ditione et districtibus abstineat, et (non appetens aliena) fruatur istis, quae illi a Ruthenis largita et concessa sunt; quamvis non tam Ruthenis ista, quam regiae Majestatis Svetiae militibus, qui ob ea sanguinem et vitam multoties profuderunt, merito acceptum referre debebat. Novi ego quidem regiae Majestatis Svetiae animum ita erga regiam Majestatem Poloniae affectum, ut de levi quavis re non facile cum affini disputare, multo minus rixari velit, et ut maxime olim pacatis rebus, vel de finibus, vel de quibuslicet aliis rebus controversia incidere possit: puto ego hanc consultius per utriusque regni deputatos amicis verbis, quam armis discerni posse. Qua de re ego etiam cum primis ad regiam Maiestatem Svetiae, Dominum meum clementissimum scribam, quod et Illustritatem Vestram facturam confido. De duce Magno, quod scribit Illustritas Vestra, existimo Vestram Illustritatem jam pridem intelexisse me nunquam post id tempus, cum rescivissem illum in regiae Majestatis Poloniae tutella esse, aliquid attigisse, quod ejus pro-

prium fuit; unde Vestra Illustritas, me tacente, facile existimare potest, quo animo hactenus erga ipsam (ipsum?) fuerim, et etiam futurus sim, quam diu ipse se intra suos limites continuerit, de qua quidem re nihil dubito.

Intellexi etiam regiam Maiestatem Poloniae Rigam et Vestram Illustritatem Derpatum brevi profecturam esse Cum autem constituerim meos tam ad regiam Majestatem, quam ad Vestram Illustritatem ablegare internuncios; peto quam amice et officiose, quo Vestra Illustritas id per idoneum nuncium mihi significare dignetur. Si qua in re vel simili vel majori Vestrae Illustritati vicissim gratificari potero, id vel lubens fecero, quam feliciter valere cupio. Dath. in regia arce Wittensten, 10 Februarii, anno Domini 1582. Regiae Majestatis Svetiae, Domini mei clementissimi gubernator et exercituum generalis ductor in Livonia, Vestrae autem Illustritatis amicus deditissimus, Vestrae Illustritatis amicus omnino deditissimus, Poutus de la Gardiae.

305.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Satis certe in lubricum locum deduxerunt res Domini legati, cum et de reductione exercitus promiserunt, priusquam aliquae arces Livonicae in potestatem venirent; deinde vero, cum nullam diem certam tradendarum arcium statuerunt, sed jurisditionis tantum in rusticos, in quo nihil positum est; tertio, cum onus eorum educendorum et podvodarum dandarum receperunt. Video adhuc ita Moschos animatos esse, ut non tam in fide mutare videantur, quam vereri, ne si prius res suas educant ex finitimis arcibus, dum educent ex ulterioribus, a nostris spolientur; verumtamen multa interdum cadunt inter os et offam. Mirum est illos aliquot hebdomadas in titulis haesisse et in dies de iis ad me perscripsisse, ita ut etiam mihi stomachum moverent, ac praesertim cum de cearitatu Astrachanensi disputaretur; de re vero tanti momenti, in qua fundamentum totius rei constituebatur, ipsos per se constituisse, ita ut cum post conclusionem non paucis diebus exemplum foederis accepissem, nihil aliud scirem, quam mihi ad Pleschoviam eo usque consistendum esse, donec ad minimum Derpatam (sic) et Novogrodecum (sic)

traderetur; sed deinde a Domino palatino Braczlaviensi admonitus sum, ita esse transactum et ita faciendum, ni ipsorum jusjurandum violare velim. Movi igitur a Pleschovia eo consilio, ut supra Derpatum cum exercitu subsistam, sed si ducent Mosci negotium, inops sum consilii, quid deinde facere debeam; si exercitum retinebo, magis magisque atteretur, provincia vastabitur; si non retinuero, majorem facultatem cunctandi Moscis concedam. Expectabo igitur mandata Majestatis Vestrae; rogo vero, ut sine mora, quid fieri velit, perscribat, inprimis vero curet de podvodis, quibus quamprimum Mosci Kukenhausio, inde ex Rozithen, Lucen, Marienhausio, Marienburgo, ac item Volmiria, Rumburgo, Trykatho, Abzelo, Novogrodeco moveantur, deinde etiam ex aliis arcibus. Scio, quantae id sit difficultatis, utinam id reputassent Domini legati, vel saltem alios consuluissent; eorum certe, quae illis consului, non me poenitet; quae vero haec sint, facile liquebit; tamen habent litteras meas, quas ad illos scripsi. Vehementer vereor, ne interim taedio et aerumnis affectus D. Filon Luco decedere properet, etsi Dominus palatinus Braczlaviensis me securum esse jusserit, quod ita illum informasset ac Oglienskium, quem cum aulico Moschovitico mittebat, ne prius decederent, quam Derpatum traditam audivissent, quamquam et ego post, cum de his tricis podvodarum cognovissem, illum admonuerim, ne decedat, priusquam litteras a me accipiet. Ungaros vero capitaneos litteris, quas in manus Dominorum legatorum miseram, initio admonuerem, ut jussi a Dominis legatis, cederent inde, vero ne cederent Nevlo, Zavoloczia, Voronecio, donec a me novas litteras haberent, admonui, quas litteras scio satis mature illis redditas esse, sed intellexi post Zavolocium ursisse, jussi tamen ne locum arcis desererent; nondum despero de voluntate Moschorum, etenim quibus viribus nobis post resistant, non video, sed tamen quo in statu res sint, volui Maiestati Vestrae significare, ut mature in omnes eventus consilia capere possit. Scripsi ad Spilium et Lokniczkium, ut in Livonia a Moscis commeatum comparent, quem ipsi satis vili praetio vendunt; Volmiriae et Rumburgo, ut audio, sex grossis avennae tunnam, Derpati grossis octodecim, Siliginis vero principis quatuor milia tunnarum saltim in ipsa Rumburga sunt, major vero vis Felini et Derphati. Ad capitaneos Maiestatis Vestrae et tenutarios pristinos arcium Livoniae scripsi de suppeditandis podvodis; scripsi etiam ad duces Curlandiae et Magnum, Bi-

ringium, nobilitatem; quid facturi sint adhuc ignoro. Commodum esset, ut Majestas Vestra, quantum numerum potest, podvodarum cogat et Kockenhausium ad Bielavium mittat; ni (nisi) provideret, timeo, ne nimis ista additio possessionis arcium extrahatur. Det et ipsa Majestas Vestra litteras ad duces, Biringium et nobilitatem, et aliquos etiam homines, qui urgeant, ex aula mittat, et ipse interim rothmagistros, qui curent, ut poterunt, mitto. Commendo me in gratiam etc. Dath. in stationibus supra Novogrodek, die 10 Februarii, anno 1582. Ioannes Zamoyski.

306.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Nullam moram interposuimus in curandis et providendis necessariis exercitus nostri. Quamprimum Duneburgum venimus et aqua glacie concreta transitum praebuit, statim inde in usum militum merces expedivimus. Cum quoque ibidem Duneburgi cognovissemus servitorem Magnifici regni thesaurarii cum nonnulla pecunia Vilnae substitisse, statim per nos admonitus est, ut cum illa pecunia obviam nobis iret; verum ille quodve a Magnifico thesaurario aliorsum, quam Vilnam, pecuniam deducendam nihil quidquam in commissis habuerit, sive itineri cum pecunia tuto se committere minime ausus fuerit, edoctus de proximo nostro huc Vilnam adventu, non progressus ultra, hic nos expectavit. Simulac vero huc pervenimus, statim Dembienskio eam provinciam (pecuniam?) dedimus, ut id, quidquid ad manum erat pecuniae, recto itinere per Livoniam Sinceritati Vestrae deferendam quamprimum curaret, nisi forte ille aliquid in via tardaverit, id quod illi omnino improbaremus, quamvis, quoad milites non collegerit, qui tuto eam deducerent pecuniam, tum quoque itineri, per illas vastas solitudines faciendo, ubi nulli equi subvectitii habentur, nonnihil temporis necessario insumendum fuerit. In nobis certe nihil desiderari passi sumus diligentiae, quominus necessitatibus exercitus nostri, quoad ejus fuit rei possibilitas, consuleremus; utinam vero tantae facultates et vires nobis subpeterent, quanta hac in parte fuit nostra cura atque solicita diligentia, omnino rebus satisfactum per omnia fuisset. Intel-

leximus tamen ex hoc eodem nobili, qui hodie nobis posteriores a Sinceritate Vestra attulit litteras, se in quatuor miliaribus a castris obviam habuisse, eamque per Dembienskium adducebatur pecuniam, nec dubitamus interim id, quidquid ea mora creatum fuit molestiae, eo ipso sublatum esse; collectam vero aliam pecuniam, pro exolvendo uno quartuali, quod ignari fuerimus, num eo usque eodem loco in castris Sinceritas Vestra perseveraret, tum etiam, qua via tuto, ne huc atque illuc inter medios hostes volutaretur, mittenda esset, atque etiam quod ratam circumcisionis Domini expectaverimus, non nihil eo consilio hic detinuimus. Quamprimum autem aliquid certi de Sinceritate Vestra, ubinam versaretur, cognovissemus, nihilique amplius afferretur ex hac ipsa rata pecuniae, saltem chartae (chartas?), ad quas nonnullis militibus aliquot millium exoluta sunt stipendia, illico id totum, quidquid in promptu habuimus pecuniae, Asceratum, unde Sinceritatis Vestra, cum in Livonia versabitur, commode petere poterit, expedivimus, eamque secundum eam rationem, quam ex Mlodzieiovij litteris intelliget, solutioni unius integri quartualis suffecturam putamus. Cum ordines regni Corneinensi conventu, absentibus nobis, idque absque comitiis tributum decreverint, nos quoque hanc illorum promptitudinem juvantes rebus conatibusque nostris in dubium vocare noluimus. Proposuimus itaque recta hinc nos Rigam conferre, ut in re praesenti statum Livoniae constituamus, eandem provideamus, jamque discessui hinc nostro 12 Februarii diem designavimus, quem non est nobis animus mutandi, nisi ardua aliqua forte intervenerit causa, aut legatorum minoris Poloniae expectatio retardarit. Ibi coram de reliquis, de quibus nos admonet, communicabimus, atque constituemus. Ea, quae Riga petenda erant, Tidemanno commisimus, quem satis diligenter curare putamus, nisi forte id remoretur, quod ea negotia, quae non in nostris, sed in alienis manibus sunt, difficultates habere suas soleant. Iam antea Sinceritati Vestrae perscripsimus, expedivisse nos Lokniezkium et Szpil secretarios, numeratis illis paratis mille quingentis florenis, atque datis illis sufficientibus mandatis ad contractus cum duce Curlandiae, Rigensibus et nobilibus Curlandiae de commeatu parando. Alter illorum, Lokniezki nempe Disnae et circum, alter Rigae curabit negotium; habent isti in mandatis, ut ex voluntate Dominationis Vestrae pendeant, administrentque. Quod si forte Sinceritas Vestra aliquos jam ex militibus dimittere

velit, per nos idipsum facere poterit. Ante alios vero Germano et alio majoris stipendii, minusque necessario militi missionem det; sufficereque rebus praesentibus arbitramur, ut praeter eos, quos in arcibus Livonicis disponet milites, duo millia equitum reservet. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die 29 Ianuarii, anno Domini 1582, regni vero nostri anno 6.

Manu regiae Majestatis adscriptum.

Ex equitatu item Hungarico, qui dimittendi aut remorandi sint, brevi scriptum mittemus; peditatus si pateretur, ut delectum eorum haberet, probarem, dubio tamen, ne omnes abire velint. Stephanus rex.

307.

A LEGATO SUMMI PONTIFICIS AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustrissime ac Magnifice Domine! Faciendum mihi omnino esse judicavi, ut cum de episcopatu Praemisliensi ad serenissimum regem copiose perscriberem, earum litterarum exemplum ad Illustram et Magnificam Dominationem Vestram transmitterem, ex quibus illa totius negotii statum penitus cognosceret, mihique adeo id, quod facturam eam confido, gratia sua et auctloritate, ut alias semper solet, in hoc potissimum adesset, eoque maxime quod vix est, ut ejus rei alium sat bonum exitum sperare possimus, nisi nodus iste, judicio meo inexplicabilis, ea demum ratione recidatur, quam iis ego in litteris plenissime exposui. Neque vero est, quid vereatur Illustris et Magnifica Dominatio Vestra, quantum ad se attinet, quin eam ipsam, quam sua sibi pietas, tot jam in rebus perspecta, jam pridem apud alios omnes peperit existimationem; inprimis etiam apud summum Dominum nostrum integram inviolatamque et antehac obtinuerit semper et nunc ut cum maxime obtineat, illam enim praesens haec occasio non modo nulla ex parte diminuit, sed maxime potius in posterum augebit, si Illustris et Magnifica Dominatio Vestra (quando jam hucusque antiquae praeposito Miechoviensi in familiam suam devotioni fecit satis) hoc vicissim dederit ecclesiae Dei, ut ejus hominis causam tueri desinat ac regiae

Maiestati alium potius aliquem suggerat, qui tanto hoc patrocinio dignior existimetur. Etenim cum magis magisque in dies ea patuerint, quae antehac obscuriora fuerunt, quaeque Illustram et Magnificam Dominationem Vestram itidem, ut nos omnes, latere aliquando potuerunt: apparet jam eo deductam rem esse, ut non nisi cum maximo, communique omnium scandalo, nedum ecclesiae Praemisliensis incommodo, Miechoviensis ipse praepositus id, quod tantopere concupierit, valeat obtinere. Enixius hac de re rogarem Illustram ac Magnificam Dominationem Vestram, nisi illam prorsus intelligere arbitrarer, nulla se alia ratione magis nominis sui famam illustrare posse, quam si hac in re, cujus maxima merito ubique expectatio est, perspicua ostenderit id, quod mihi ego facile peruadeo, se Dei optimi maximi gloriam, ut par est, rebus longe omnibus anteferre. Valeat. Varszoviae, die 18 Ianuarii, 1582. Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae deditissimus, uti frater, Albertus Bolognetus, episcopus Massaniensis.

308.

LITTERAE A LEGATO SUMMI PONTIFICIS AD REGIAM MAIESTATEM.

Serenissime rex! Cum me non lateat sacram regiam Maiestatem Vestram summis continue occupationibus distineri, cui antehac semper, ut debui, ne meis illam litteris aut crebrioribus obtunderem, aut longioribus distinerem, nunc vero res incidit ejusmodi, ut verear magnopere, ne solita brevitate uti possim; sed dabitur mihi venia, ut spero, apud Deum assiduis precibus agere, si quemadmodum Majestatis Vestrae causam non intermitto, ita nunc vicissim causam Dei apud eandem Majestatem Vestram pluribus egero. Iam dudum, ut arbitror, ad ipsam perlatum est, mandata accepisse me a Romana curia, ut Miechoviensis praepositi vitam, moresque perquirerem, criminaque ipsi objecta diligentissime cognoscerem, tam diu vero, dum haec ipse praestarem, Praemisliensi ecclesiae, ad quam fuerat ille nominatus, expeditionem fuisse intermissam; — idque non exiguo summi Domini nostri cum dolore, qui, quantum ex litteris perspexi, ea de re ad me conscriptis, variis animi quasi fluctibus et procellis vexabatur, dum vi-

deret necessariis se rationibus impediri, quominus posset in hoc quoque eandem, quam vellet in omnibus Majestatis Vestrae negotiis, alacritatem prae se ferre. Ego vero non tantum sanctitatis suae, ut par est, dolorem doleo, sed praecipuo etiam maerore quodam propterea afficior, quod videam in maximas me quoque angustias adductum esse; quodque propius etiam ut in re praesenti illas intuear difficultates, quae nulla forsan industria, nullaque animi contentione queant superari, si id modo agamus, ut ex praepositi ipsius voto negotium hoc conficiatur. Verum cum alia mihi ejus expediendi ratio occurrat, qua et Deo optimo maximo multo sit futura acceptior, et Majestatis Vestrae gloriam .... конца недостаетъ, вырванъ листъ; дальше слѣдовало письмо Замойскаго. Въ рукописи на слѣдующемъ листѣ сохранился только слѣдующій конецъ его: Majestatis Vestrae animum et meam constantiam libuerit, notae enim mihi satis sunt illorum artes. Commendo me in gratiam sacrae regiae Majestatis Vestrae, domini mei clementissimi. Dath. in Seskiel, die 15 Februarij, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

309.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Litterae a Sinceritate Vestra, die 25 Ianuarii, ad Pleschoviam datae, hodie sunt nobis redditae, quibus sine mora respondemus. Intelleximus sententiam Sinceritatis Vestrae de sequentis comitiis aut de indicenda conventione Lomzae. Nos vero dum tempora temporibus et res rebus pensamus, censemus consultius id facturos, ut nunc una eademque opera provisionem Livoniae absolvamus; alioquin si hinc, non perfectis rebus, abiverimus, veremur, ut postea alias unquam in horas has redeundi, idque perficiendi facultatam habeamus. Nullam necessitatem celebrandorum comitiorum adesse videmus, nisi fore eam ordinum promptitudinem in dubium vocare, neque illi acquiescere velimus. Ut vero convocationem indicere debeamus, videmus hac re extractum nobis iri tempus, illuc eundo et iterum redeundo sub resolutionem per ea loca, quae quale praebeant iter, sumus experti. Interim vero commodi-

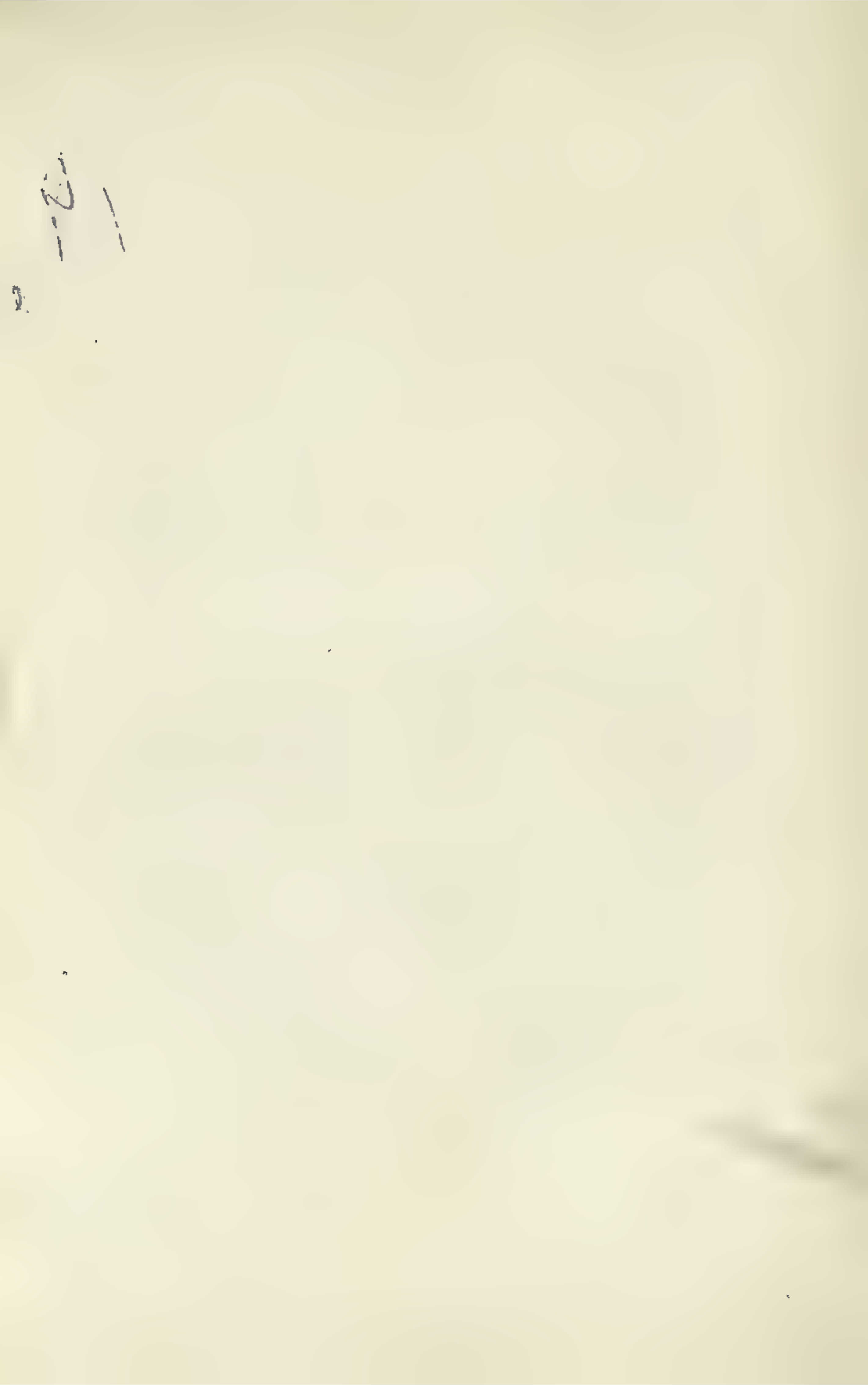
tate navigationis omnia difficiliora nobis redderentur, quae nunc longe facilius temporis praesentis occasione peragi possent; putamusque pro ea convocatione vix plures affuturos Dominos senatores, quum hic ad nos jam veniunt et absentes per litteras consulere possumus, cum quibus, adhibitis quoque ad eam rem magni ducatus Lithuaniae senatoribus, communicabimus consilia, quid hac in parte nobis erit faciendum. Optaremus atque cuperemus quidem, ut si per valetudinem liceret, ut Sinceritas Vestra, toleratis atque perpessis tanto tempore, tot incommoditatibus, dum promovet reipublicae negotium, ut adhuc unam atque alteram septimanam una nobiscum daret in extrema opponenda manu rebus; sed si Sinceritas Vestra adeo esset afflicta valetudine, ut id sine periculo facere non posset, nollemus illi esse molesti. Neminem vero alium videmus, cui in absentia Sinceritatis Vestrae eam provinciam demandare debeamus praeter Dominum palatinum Braczlaviensem; in omnem eventum scribimus eo nomine ad eundem, quid vero scribamus, ex adjuncto exempio intelliget. Cum hoc si jam aliter fieri non possit, quam ut inde Sinceritas Vestra propter valetudinis curam discedere deberet, agendum erit Sinceritati Vestrae, ut hoc onus suscipiat. De retinendis militibus jam antea Sinceritati Vestrae mentem nostram aperuimus, ut si cognoverit Moschum hac hyemae nihil attentaturum, praeter eos milites, quos per arces Livonicas disponet, ut duo millia equitum retineat, peditum item selectorum duo, aut ad summum tria millia; quod si vero aggredi vellet Moschus arces, per Svecum captas, retinendi essent omnes. Igitur intenta sit Sinceritas Vestra in eam rem atque id faciat, quod ibi in re praesenti faciendum esse cognoverit. Pannum quod attinet, id ne per mercatores elevaretur super modum pretio, curam dedimus thesauri officialibus, ut adverterent atque eo pretio, quo emptus est, justis tantum in deducendis impensis appositis, ut id et sine damno et sine ulla utilitate nostra fiat, injunximus, ejusque rei regestrum ad manus Sinceritatis Vestra mitti jussimus, ex quo Sinceritas Vestra rei aequitatem videre potuit. Nos, qui nunquam mercaturam exercuimus, ut aliquam quaestum ex panno faciamus, nunquam ne in mentem quidem nobis venit. Bene valeat Sinceritas Vestra. Dath. Vilnae, die 10 Februarii, anno Domini 1582. regni vero nostri anno 6.

Manu regiae Maiestatis adscriptum.

Posito casu, ut nos conventum senatorum indicamus, minimum sex septimanas perdemus, si redeundum in Livoniam erit, praeter tempus anni incommodissimum ad reditum, totidem septimanas computamus; exequentibus autem ibi rebus, totam aestatem consumimus, atque hoc modo vix in sequentem annum in Poloniam veniremus, sumptibusque modum imponeremus; aperta autem navigatione, multa illi praeter nos commoda consequentur. Si quid igitur mihi agendum est, cito id erit exequendum, et sperarem ego vel sola fama illos adigi posse, vel si tractationibus ad eam rem cum rege transigendam accedendum fuerit, propinquitate nostra maturabitur negotium et promovebitur apud eum regem, apud quem verba fortasse sine viribus minime proficerent. Huc accedit, quod cum nullum hoc tempore provinciae administratorem dare possum, erunt quasi oves errantes distracti ab ipsis regulis, a quibus jam pridem appetuntur, excussi a militibus nostris, qui in absentia Dominationis Vestrae, nullo imperio pariturí sunt, sine lege, sine ordine, confusi et angustiati, ne quid pejus accidat timendum certe erit.

Equitatum Hungaricum, si ad Narvam hac hyeme oppugnandam Moschus non accedet, aut si eorum opera non adeo necessaria est, remittat Dominatio Vestra in aliquem .... конца недостаетъ.

КОНЕЦЪ.

УКАЗАТЕЛЬ.

ИМЕНА ЛИЧНЫЯ.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

Q.

R.

S.

T.

U.

W.

Z.

ИМЕНА ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ.

A.

B.

C.

L.

O.

P.

T.

U.

W.

Z.

СОДЕРЖАНІЕ

дневника и дипломатической переписки.

1581 г.

Извѣстія изъ Рима, сообщенныя коронному маршалу епископомъ Плоцкимъ.

Письмо къ маршалу коронному отъ одного изъ его друзей при дворѣ.

Извѣстіе о взятіи Русы, 11—11. Извѣстіе о томъ, что ѣдетъ отъ Іоанна новый посолъ, 11.

Около 20 Іюня. Извѣщаетъ о неудачныхъ переговорахъ съ Московскими послами въ Варшавѣ. Содержаніе предложеній Московскихъ пословъ. Мнѣнія о войнѣ съ Москвой. Извѣстіе, что въ Литвѣ находятся шпіоны Московскаго князя, 11—12. Авдіенція Татарскаго посла. Прибытіе въ Польшу изъ Венгріи королевскаго племянника Бальтазара. Сборы въ походъ. 12.

Письмо отъ того же къ коронному маршалу.

20 Іюня. Авторъ извѣщаетъ, что король печаленъ по случаю смерти его брата; говоритъ о затрудненіяхъ съ продажей соли; извѣщаетъ, что ждутъ гонца изъ Москвы и ожидаютъ мира, 13., что король выѣзжаетъ изъ Вильны, что съ трудомъ собираются войска; обѣщаетъ описывать этимъ походѣ, 14. жалуется, что его дѣла идутъ не хорошо; извѣщаетъ, что Мальборкъ никому не отданъ; передаетъ сужденіе о покойномъ воеводѣ Сендомірскомъ; извѣщаетъ о прибытіи маршала Зборовскаго, благодаритъ за попеченія о какомъ-то хромомъ сиротѣ, 15; предполагаетъ, что описаніе встрѣчи короля іезуитами доставлено маршалу; извѣщаетъ, что канцлеръ пробудетъ въ Вильнѣ около недѣли; говоритъ о нѣкоторыхъ вакансіяхъ и замѣщеніи ихъ, 16.

Письмо къ коронному маршалу отъ одного изъ его друзей при дворѣ.

1 Іюля. Прибытіе въ Дисну короля и сопровождавшихъ его сановниковъ и Поссевина, 17. Нѣкоторыя извѣстія о путешествіи изъ Вильны въ Дисну автора съ канцлеромъ и съ Поссевиномъ, 18. Извѣстія о лицахъ, добивающихся вакансій, 18—19. Извѣстіе о сожженіи Русскими Орши и деревень около Могилева и Шклова; безпокойство объ этомъ короля. Медленный сборъ войска, 19. Надежды на заключеніе мира, 19—20.

4 Іюля. Прибытіе Виленскаго епископа; отношенія между Виленскимъ епископомъ и канцлеромъ, 20. Козаки у Нещарды поймали Пѣвенгловскаго, который намѣревался передаться Московскому князю, 20—21.

5 Іюля. Король каждое утро охотится на зайцевъ. Канцлеръ сидитъ у себя запершись, пишетъ, безъ сомнѣнія, инструкцію Перемышльскому старостѣ, отправляющемуся въ Турцію; распускаетъ нарочно невѣрныя извѣстія, куда король двинется, 21.

6 Іюля. Русскіе у Дриссы захватили лошадей ротмистровъ Выбрановскаго и Любопицкаго. Поляки поймали двухъ крестьянъ Русскихъ. Опасеніе, чтобы Русскіе изъ Сѣбежа не напали на Дисну по удаленіи короля. Подтверждается извѣстіе объ опустошеніи Русскими деревень около Могилева, Шклова и Копыся; подробности этого извѣстія. Обращеніе Пѣвенгловскаго въ латинство, 21.

7 Іюля. Выѣздъ короля изъ Дриссы откладывается до вторника черезъ недѣлю. Войска медленно собираются. Староста Перемышльскій секретно переписывалъ инструкцію. 22.

8 Іюля. Войска медленно собираются, пушки отправляются водой къ Заволочью.

9 Іюля. Поссевинъ говорилъ проповѣдь. Проповѣдникъ Соколовій боленъ. При королѣ проповѣдникомъ Лятерна. Пріѣздъ маршала Зборовскаго и мар-

шала Виленскаго Радзивила. Вторая обѣдня была у канцлера. Передъ обѣдомъ было тайное совѣщаніе у короля. Виленскій воевода и кастелянъ Трокскій обѣдали у канцлера и перепились, 22.

10 Іюля. Извѣстіе изъ Украйны, что Русскіе съ Татарами собираются взять Оршу; распоряженія по этому поводу. Банкетъ у канцлера для всѣхъ сенаторовъ. Медленный сборъ войска, 23.

11 Іюля. Извѣстіе объ опустошеніяхъ около Могилева—фальшиво. Поручикъ роты Казановскаго привезъ вѣрныя свѣдѣнія объ этомъ. Описаніе нападенія Русскихъ подъ Могилевомъ, 23—24. Король радъ. Извѣстіе о вакансіяхъ. Извѣстіе отъ Витебскаго воеводы о пораженіи Русскихъ подъ Велижемъ. Извѣстіе, что возвращается гонецъ Держекъ, 24.

12 Іюля. Въѣздъ въ Полоцкъ назначенъ въ будущую субботу. Множество разныхъ извѣстій разсѣевается о Русскихъ. Литва въ этомъ обвиняется. Бесѣда автора съ канцлеромъ объ Австрійскомъ императорѣ. Канцлеръ два раза пилъ за здоровье маршала. Описаніе инвестититуры Курляндскаго князя, 25. Просьба автора, чтобы маршалъ просилъ пана Виленскаго давать ему списывать грамоты изъ Москвы, 25—26.

13 Іюля. Извѣстія изъ Мстиславля о неиріятелѣ, привезенныя козакомъ. Нѣсколько Венгерцовъ перебѣжало къ Московскому князю. Войска медленно собираются, 26.

14 Іюля. Выѣздъ изъ Дисны канцлера. Староста Перемышльскій уѣзжаетъ въ Турцію. Описаніе моста, сдѣланнаго въ Ковнѣ и привезеннаго къ Диснѣ, 26.

15 Іюля. Канцлеръ пріѣхалъ въ Полоцкъ. За нимъ вечеромъ въѣхалъ король. Король смотрѣлъ войска Литовскихъ маршаловъ и ротмистра Серна. Пріѣхалъ Держекъ и привезъ громадную грамоту отъ Іоанна. Король смѣялся, когда увидѣлъ такую большую грамоту. Казнили Нѣвенгловскаго, 27.

16 Іюля. Король былъ на богослуженіи у іезуитовъ. Скарга говорилъ проповѣдь. Іезуиты строятся. Король имъ помогаетъ, 27. Банкетъ у Полоцкаго воеводы. Держекъ былъ въ Москвѣ подъ сильнымъ карауломъ, 28.

17 Іюля. Четыре Англичанина пріѣхали на службу и представлялись королю. Ожидаютъ пріѣзда гонца отъ Іоанна. Приказано Русскимъ посламъ пересмотрѣть свои грамоты. Ожидаютъ мира. Король желаетъ обезпечить іезуитовъ имѣніями Русскихъ церквей. Полоцкая шляхта протестовала противъ этого на прошедшемъ сеймѣ, 28. Король теперь разбираетъ этотъ протестъ. Его рѣчь: описываетъ грубость нравовъ народа; требуетъ, чтобы ему представили жалованныя грамоты на эти имѣнія; шляхта Полоцкая говоритъ, что грамоты забраны въ Москву; король рѣшаетъ забрать тѣ церкви и игуменства, которыя основаны королями и воеводами Полоцкими; шляхта недовольна, начинаетъ нападать на имѣнія, отданныя іезуитамъ, 28—29.

18 Іюля. Ночью украли Литовскую печать. Пріѣхалъ Русскій гонецъ и отдалъ грамоту, 29—30. Переговоры между Польскими сановниками и Русскими послами 30—31. Участіе Поссевина. Многіе желаютъ мира. 31. Разказъ, какъ украли печать, 31—32. Канцлеръ съ большею пышностію ѣдетъ къ королевскому шатру, чтобы присутствовать при авдіенціи Русскихъ пословъ, 32.

19 Іюля. Неудачные переговоры Поссевина съ Русскими послами, 32—33. Авдіенція Русскихъ пословъ у короля. Рѣчь къ нимъ Виленскаго костеляна, въ которой онъ объявилъ, что послы могутъ ѣхать къ своему князю, а король пойдетъ воевать дальше. Авторъ встревоженъ этимъ оборотомъ дѣлъ, 33 Канцлеръ даритъ Русскимъ посламъ двухъ плѣнныхъ. Коссъ привозитъ извѣстіе, что козаки поймали двухъ царевичей Перекопскихъ. Свѣдѣнія объ

нихъ, 34—35. Смотръ отряда княгини Слуцкой. Прибытіе на службу Бѣлогородскихъ Татаръ, 35.

20 Іюля. Смотръ новоприбывшихъ отрядовъ. Пишутъ письма къ старшимъ сенаторамъ. Поссевинъ уѣзжаетъ. Пишется отвѣтъ Іоанну, 35.

21 Іюля. Дворъ двинулся изъ Полоцка. Трудность пути. Канцлеръ ѣдетъ съ почетомъ, какъ гетманъ, 35.

22 Іюля. Почлегъ надъ рѣкою Дриссою. Канцлеръ обезпокоенъ отвѣтомъ Іоанну. Король хочетъ послать Іоанну двѣ книги, въ которыхъ описывается Іоаннъ,—книгу Италіанца Гваньини и книгу Крауція. Король желалъ бы отвѣтить Іоанну кратко; канцлеръ желаетъ отвѣтить на все. Недоумѣніе автора, отъ чего Іоаннъ такъ ободрился, 35—36.

23 Іюля. Ночлегъ въ лѣсу подъ сосной. Двое боярскихъ дѣтей передались Стефану. Извѣстія отъ нихъ. Извѣстія о вакансіяхъ, 36.

Письмо къ тому же отъ того же.

Описаніе пути отъ Полоцка къ Заволочью. Сомнѣнія автора, будетъ ли этотъ походъ удачнымъ. Панъ Трокскій стережетъ Русскихъ у Могилева. Канцлеръ все занятъ отвѣтомъ Іоанну. Отвѣтъ этотъ пошлется и въ Римъ, чтобы извѣстенъ былъ всему міру, подобно тому, какъ тоже, кажется, дѣлаетъ и Іоаннъ съ своими письмами и отъ Баторія, которыя разсылаетъ по Германіи. Ночлегъ въ лѣсу надъ озеромъ, гдѣ годъ тому назадъ войско канцлера натерпѣлось много бѣды, 37—38.

25 Іюля. Ночлегъ въ лѣсу подъ сосной. Застали тутъ артиллерію; прибыли новыя войска, 38—39.

26 Іюля. Прибытіе подъ Заволочье. Описаніе этой крѣпости. Старостой здѣсь Зибжикъ. Его управленіе: заботливость объ исправленіи дорогъ. Недоброжелательство Литовцевъ, 39.

27 Іюля. Извѣстія отъ пана Трокскаго. Короля безпокоитъ недоброжелательство Литовцевъ, 39—40. Медленный сборъ войска. Опасенія автора, если походъ затянется. Получено письмо отъ Шведской королевы, 40. Ссора канцлера съ надворнымъ подскарбіемъ, 40—41.

28 Іюля. Медленный сборъ войска. Досада канцлера. Недоброжетельство Литовцевъ, 41.

29 Іюля. Тайное совѣщаніе съ Литовскими сенаторами. Рѣшено идти къ Пскову. Соображенія. Недоумѣніе и предположенія автора, что̀ ободряетъ Іоанна, 41—42.

30 Іюля. Послѣ обѣдни читанъ отвѣтъ Московскому князю. Отвѣтъ будетъ переведенъ на Польскій языкъ, а Литовцы переведутъ его на Русскій языкъ. Военныя распоряженія, 42.

31 Іюля. Смотръ Татарскаго отряда, 42.

2 Августа. Авторъ досадуетъ, что много хлопотъ съ отвѣтомъ Іоанну. Сообщаетъ свѣдѣнія о перебѣжчикахъ, 42—43.

3 Августа. Извѣстія, какія есть вакансіи и кому раздаются. Авторъ остается на мѣстѣ, чтобы окончить переводъ отвѣта Іоанну; говоритъ, что *мы ксензы* добиваемся, чтобы намъ сполна доставлялась десятины, 43. Выѣздъ подъ Псковъ. Свѣдѣнія о военныхъ силахъ Пскова, 44.

7 Августа. Ночлегъ въ дорогѣ. Описаніе мѣстности, 44.

8 Августа. Ночлегъ близъ Воронца. Страна плодородная. Народъ разбѣжался, 44.

9 Августа. Составляются военные артикулы. Войска медленно собираются. Опасенія. Русскіе сожгли Красный-городокъ, 44.

Письмо отъ того же.

былъ надъ рѣкой Псковкой, но Русскіе стали такъ сильно стрѣлять, что рѣшено устроить станъ въ другомъ мѣстѣ, 63.

27 Августа. Смятеніе въ лагерѣ ночью по поводу крика на той сторонѣ рѣки, 63—64. Одинъ пахоликъ убѣжалъ въ городъ. Послана въ городъ королевская грамота. Затрудненія устроить лагерь. Двинулись подальше отъ Пскова, 64.

28 Августа. Поймали троихъ Русскихъ. Пойманные сообщаютъ, что Шуйскіе рѣшились держаться крѣпко, имѣютъ во всемъ достатокъ, послали къ князю извѣстіе о приходѣ Баторія. Дороговизна, безпорядки въ войскѣ Буйство одного Венгерца. Вступленіе войска въ лагерь, 65—66.

29 Августа. Ночью стрѣльба изъ крѣпости. Войско вступило въ лагерь. Гарцы. Сильная стрѣльба изъ крѣпости. Посылаются люди за хворостомъ для устройства кошовъ, 66. Французъ Гаронъ ухитрился измѣрить ровъ у крѣпости, 66—67. Стычка съ Русскими Чеха Редера, 67.

30 Августа. Гетманъ собралъ ротмистровъ и просилъ соблюдать правила, не ходить на гарцы. Объявляетъ, что его помощникомъ будетъ воевода Брацлавскій. Каждая нація будетъ имѣть своихъ судей, которые объявлены. Все это потомъ предложено и одобрено въ совѣтѣ сенаторовъ при королѣ. Литва обѣщала назначить своего судью, 67—68 Казнь Русскаго, передавшагося Полякамъ и покушавшагося бѣжать отъ нихъ. Съ нетерпѣніемъ ожидаютъ, чѣмъ кончится дѣло Маславскаго и Голковскаго. Одинъ Нѣмецъ рѣшился поднесть королю большую книгу о военномъ искусствѣ, соч. графа Ренигардъ-фонъ-Сольнисъ. Извѣстно, что Іоаннъ находится въ Старицѣ. Стычка Нѣмцевъ съ Русскими, 68.

31 Августа. Пріѣздъ Турецкаго Чауса. Церемоніальный пріемъ его. Неудовольствіе въ ротѣ Гостинскаго, который болѣнъ. Фаренсбекъ часто бываетъ въ совѣтѣ у короля. Тишина во Псковѣ. Извѣстія изъ Трансильваніи. 69.

1 Сентября. Пріемъ пословъ султана Турецкаго и воеводы Молдавскаго, стр. 69—70.

2 Сентября. Начали дѣлать шанцы. Стычки. Совѣщаніе, какой дать отвѣтъ Турецкому султану, 70—71. Стычки, стрѣльба изъ крѣпости, 71.

3 Сентября. Осада идетъ медленно. Затрудненія съ Нѣмцами отряда Фаренсбека. Русскіе зажгли ночью одну башню, чтобы видѣть Поляковъ и помѣшать имъ дѣлать шанцы. 71.

4 Сентября. Хитрости Русскихъ, чтобы помѣшать Полякамъ дѣлать шанцы. Перебраниваются съ Поляками изъ стѣнъ. Осада идетъ тихо, работающіе въ шанцахъ слышатъ крикъ и шумъ въ городѣ, 72.

5 Сентября. усскіе передвигаютъ пушки, чтобы помѣшать работамъ Поляковъ. Вредятъ калеными ядрами. Работа въ шанцахъ трудна, 72—73. Отправленіе Чауса Турецкаго съ Держкомъ. Староста Перемышльскій не поѣдетъ въ Турцію. Пріемъ и награжденіе Редера за отличную службу, 73. Затрудненія съ Нѣмцами Фаренсбека, — требуютъ много денегъ. Фанатическія дѣйствія Виленскаго епископа въ Вильнѣ противъ еретиковъ,—сожигаетъ ихъ книги. Назначенъ новый легатъ, 74.

6 Сентября. Шанцы къ завтрешнему дню будутъ готовы. Русскіе калеными ядрами освѣщаютъ мѣстность и бьютъ, куда намѣтятъ, 74—75.

7 Сентября. Канонада противъ крѣпости. Стѣна пробита. Завтра можетъ быть будетъ штурмъ. Русскіе стрѣляютъ не дурно. Ѣдетъ другой Турецкій посолъ. Ему очень не рады. 75.

8 Сентября. Несчастный день. Рѣшено было послать отрядъ осмотрѣть пробитыя дыры въ стѣнахъ крѣпости. Собрались для этого охотники. Когда они пошли, то Венгерцы и Нѣмцы неудержались и двинулись за ними. По-

койство автора. Русскіе сильно стрѣляютъ изъ крѣпости. Русскіе снова покушались прорваться въ крѣпость на ботахъ, 89.

25 Сентября. Въ крѣпости какая-то радость; играютъ въ трубы, бьютъ въ барабаны. Гетманъ былъ у короля, хотя еще очень слабъ, 89.

26 Сентября. Гетманъ болѣнъ. Король безпокоится. Въ войскѣ неудовольствіе. Пороху еще нѣтъ. Недостатокъ провіанта. Безпокойство автора за послѣдствія этого похода 89—90.

27 Сентября. Русскіе взорвали вторую мину; третьей вести нельзя; минеры встрѣтили скалу. Всеобщее уныніе въ войскѣ. Многіе отказываются служить дальше. Денегъ нѣтъ. Негодуютъ на гетмана, что не совѣтуется ни съ кѣмъ. Отношенія гетмана къ Гнѣзненскому кастеляну и къ Андрею Зборовскому. Два Италіанца купили у козаковъ двѣ женщины и надѣлали въ лагерѣ ночью шуму, 91. Военныя извѣстія. Неудовольствіе придворныхъ на Чарнковскаго, 92.

28 Сентября. Извѣстно, что ѣдетъ Поссевинъ отъ Іоанна. Торжественная встрѣча слуги Поссевина по ошибкѣ. Гетманъ опять слабъ, 92—93.

29 Сентября. Гетманъ болѣнъ. Получено письмо изъ Венгріи Перемышльскаго старосту опять посылаютъ въ Турцію. Литовцы усердно держатъ караулы. Извѣстія о намѣреніи Русскихъ прорваться въ крѣпость. Описаніе Псковскаго озера и рѣки Великой, 93—94. Успѣхи Шведскаго короля. Пороху еще нѣтъ. Холода. Безпорядки въ караулахъ, 94—95. Вакансіи. Чарный убитъ. Косцѣлецкій поправляется, 95.

30 Сентября. Гетманъ не выходилъ изъ дому. Морозъ, 95.

1 Октября. Русскіе сдѣлали вылазку. Наши взяли двухъ бояръ, которые впрочемъ сказали, что сами переходятъ къ королю. Плѣнные говорили, что чернь желала бы поддаться королю, 96.

2 Октября. Перехвачено письмо Хвостова, который идетъ ко Пскову изъ Новгорода съ 700 стрѣльцовъ. Гетману лучше, 96.

3 Октября. Поймали Хвостова. Только часть его отряда вошла въ крѣпость, остальные повернули назадъ. Описаніе Хвостова. Свѣдѣнія, сообщенныя имъ. Мрочекъ привелъ плѣнныхъ. Бѣлявскаго гетманъ обвиняетъ, зачѣмъ пропустилъ въ крѣпость отрядъ стрѣльцовъ, 96—97.

4 Октября. Поссевинъ уже близко. Снаряжается экспедиція на островъ. Перемѣнчивая погода. Трудная жизнь въ лагерѣ. Приводятъ плѣнныхъ изъ отряда Хвостова. Хвостову дозволено послать во Псковъ письмо съ просьбой прислать ему вещи и слугъ. Отвѣта нѣтъ. Король и гетманъ, узнавъ, что въ Полоцкѣ, при взятіи его Русскими, были зарыты деньги и церковныя вещи, послали отыскивать ихъ. Авторъ смѣется надъ этимъ. Военныя извѣстія, 97 — 98

5 Октября. Снѣгъ и морозъ. Воевода Брацлавскій чуть не былъ убитъ во время рекогносцировки. Поссевинъ пріѣхалъ. Борнемисса встревожилъ Русскихъ отрядомъ пахоликовъ, 98—99.

6 Октября. Поссевинъ былъ на совѣщаніи у короля: привезъ непріятныя извѣстія. Пошлетъ въ Москву своего слугу. Морозы усиливаются. Поймали перебѣжчика, 99.

7 Октября. Ночью Русскіе, бывшіе на островѣ, хотѣли пробраться въ Псковъ. Поляки ихъ разбили: 150 взяли въ плѣнъ. Начальникъ этого отряда Мясоѣдовъ неизвѣстно куда дѣвался. Извѣстія, сообщенныя плѣнными. Корфъ долженъ сегодня или завтра привезти порохъ изъ Риги; ведетъ онъ также отрядъ Шотландцевъ. Авторъ смѣется надъ ихъ костюмомъ. Приготовленія къ штурму, котораго войско проситъ съ отчаянія, 99—100.

Письмо къ тому же отъ пріятеля при дворѣ.

8 Октября. Негодованіе автора, что коморники не скоро возвращаются изъ Польши съ отвѣтами. Авторъ сомнѣвается, чтобы остающіеся дома не перебили наградъ у тѣхъ, которые на войнѣ. Морозы. Трудность доставать провіянтъ. Авторъ сомнѣвается, выведутъ ли отсюда король и гетманъ благополучно войско. Навѣрно неизвѣстно, какія извѣстія привезъ Поссевинъ, но говорятъ, что онъ привезъ плохія извѣстія. Іоаннъ упирается. Сомнительно, чтобы этотъ іезуитъ помирилъ насъ, говоритъ авторъ. Поссевинъ послалъ своего слугу къ Іоанну. Ожидаютъ привоза пороху. Приготовленія къ штурму. Солдаты прячутся отъ холода. Отнимаютъ другъ у друга теплую одежду. Сильно занимаются грабежемъ, особенно Венгерцы около Воронца и Острова. Негодованіе Поляковъ на Венгерцовъ. Воровства тоже много въ лагерѣ. Посылаются къ епископамъ требованія прислать недосланный налогъ. Русскій отрядъ выходилъ изъ крѣпости и скоро возвратился назадъ, 100—102.

9 Октября. Гетманъ приказалъ ударить въ барабанъ для сбора ротмистровъ; говорилъ къ нимъ рѣчь, укорялъ ихъ за то, что дѣлаютъ сходки и хотятъ помимо его обращаться къ королю; просилъ, чтобы впередъ не дѣлали этого, а что имъ нужно, пусть завтра скажутъ ему. Пржіемскій увѣрялъ, что сходокъ не было, 102—103. Авторъ пересылаетъ копію съ грамоты на гетманство канцлеру. Совѣщаніе у короля, какъ взять крѣпость. Вакансіи. Лихтенстайнеръ изъ Силезіи пріѣхалъ на службу, 103.

10 Октября. Ударили въ барабанъ. Собрались къ гетману ротмистры. Ротмистры жаловались на трудность службы, на недостатокъ зимней одежды, на буйство Венгерцовъ, просили награды. Гетманъ обѣщалъ, что по мѣрѣ возможности просьбы будутъ исполнены, 104—105. Гетманъ затѣмъ просилъ, чтобы сказали свое мнѣніе, какъ взять крѣпость. Судъ надъ воромъ Пивкомъ. Шуйскій во Псковѣ объявилъ о чудесномъ явленіи Божіей матери. Въ крѣпости куютъ ядра и берутъ уже на это желѣзо изъ церквей; пороху имѣютъ много, 105.

11 Октября. Русскіе сдѣлали вылазку. Въ ротѣ Оглецкаго на баттареѣ, около бочки меду собралось много солдатъ; изъ крѣпости ударили ядромъ въ бочку; пять человѣкъ убито, три ранено, изъ которыхъ двоихъ добили сами Поляки, 105—106. Пивка повѣсили. Голковскій совершилъ новое преступленіе — ранилъ въ лице блюдомъ крайчего Мнишка. Разборъ этого дѣла, 106—108.

12 Октября. Гетманъ снова собралъ ротмистровъ и объявилъ, что докладывалъ королю ихъ просьбы. Король изыскиваетъ средства заплатить жалованье; обѣщаетъ раздавать имъ вакансіи; поручаетъ своему племяннику разбирать ссоры между Венгерцами и Поляками, 108—109. При этомъ Пакѣльскій вмѣстѣ съ подскарбіемъ завѣряли, что деньги будутъ скоро. Дано право брать у купцовъ теплую одежду подъ поручительствомъ Пакѣльскаго и подскарбія. Литовскій маршалъ въ совѣтѣ осуждалъ экспедицію подъ Псковъ. Гетманъ просилъ ротмистровъ, чтобы доставили на баттареи по мѣшку земли съ каждой лошади. Лагерь превратился въ городъ. Военныя приключенія, 109. Зборовскій друженъ съ гетманомъ. Кастелянъ Гнѣзненскій тоже, какъ будто, ладитъ съ нимъ. Неудалось помирить Радзивила съ Стадницкимъ. Завтра назначено разбирать дѣло Голковскаго съ Мнишкомъ, 110.

13 Октября. Собраны ротмистры. Судъ надъ Голковскимъ. Показанія свидѣтелей. Просьбы помиловать Голковскаго. Рѣчь гетмана. Гетманъ отсрочилъ произнесеніе приговора, 110—113. Военныя распоряженія. Нетерпѣливое ожиданіе Корфа съ порохомъ. Русскіе сдѣлали вылазку, 113.

14 Октября. Русскіе снова сдѣлали вылазку. Дѣлаютъ вылазки каждый день; въ городѣ укрѣпляются; но людей у нихъ не много, 113—114. Лагеръ превращается въ настоящій городъ. Продовольствіе добывается съ трудомъ. Кастелянъ Трокскій прибылъ подъ Порховъ. Нетерпѣливое ожиданіе Корфа. Приготовленія къ штурму. Смерть князя Чарторыйскаго, 114.

15 Октября. Устрояется новая баттарея. Корфъ уже въ 12 миляхъ. Поссевинъ говорилъ проповѣдь въ церкви гетмана, 114—115.

16 Октября. Перехвачено много писемъ изъ Пскова—Шуйскаго къ Іоанну и къ Мясоѣдову и частныя письма. Русскіе, находящіеся на островѣ на озерѣ напали на Венгерцовъ въ одной деревнѣ и изрубили ихъ. Русскіе въ большомъ числѣ выходили изъ крѣпости. Извѣстія о Русскомъ войскѣ подъ Вдовомъ. Трудно доставать продовольствіе. Новыя баттареи. Дѣло Голковскаго нерѣшено еще, 115—116.

17 Октября. Русскіе хотѣли взорвать одну церковь подлѣ стѣнъ, которая мѣшала имъ стрѣлять, но это имъ не удалось. Корфъ пріѣхалъ. Гетманъ подвергаетъ себя опасности во время объѣздовъ. Пиръ у Поссевина. Религіозныя бесѣды. Голковскому грозитъ бѣда, 116—117.

18 Октября. Порохъ привезенъ въ лагерь тайно. Смотръ Шотландцевъ. Голковскій бѣжалъ. Русскіе дѣлали вылазку, 117.

19 Октября. Ротмистры были въ совѣтѣ у короля. Разсуждали о штурмѣ. Мнѣнія различны. Гетманъ сильно сердитъ по случаю бѣгства Голковскаго. Подозрѣваетъ, что устроили это придворные и самъ король, 117—118. Секретное совѣщаніе сенаторовъ у короля. Разныя мнѣнія о штурмѣ. Бѣдственное положеніе осаждающихъ. Козакъ одинъ съ 60 другими разбилъ Русскій отрядъ въ 40 миляхъ отъ Пскова и привелъ плѣнныхъ, 118. Русскіе выходили за дровами, но должны были воротиться назадъ, 118—119.

20 Октября. Былъ совѣтъ сперва между Литовцами, потомъ у короля. Литовцы сказали, что могутъ служить только 18 дней. Они сильно вооружены противъ этой экспедиціи. Ссора между ними и Поляками, 119. Поссевинъ совѣтуетъ мириться. Говоритъ онъ такъ потому, что надѣется обратить въ латинство Іоанна, что̀ смѣшно и невѣроятно. Іоаннъ уклонился отъ бесѣды съ нимъ о вѣрѣ и запретилъ Русскимъ бывать у него при богослуженіи. Поссевинъ оставилъ въ Литвѣ двоихъ іезуитовъ. 119—120. Поссевинъ послалъ своего слугу къ Іоанну и дожидается его. Насмѣшки Литовцевъ надъ Поляками, въ особенности надъ гетманомъ, 120. Пріѣхалъ курьеръ отъ Австрійскаго императора. Пріѣхалъ Турецкій посолъ, 120—121.

21 Октября. Авдіенція Турецкому послу. Извѣстія, привезенныя Пакѣльскимъ объ опасномъ состояніи здоровья маршала, 121.

22 Октября. Пріѣздъ Трокскаго кастеляна. Торжественная встрѣча его Литовцами и особенно отцомъ его, воеводой Виленскимъ. Насмѣшки надъ этимъ автора. Литовцы не были въ совѣтѣ, праздновали прибытіе Трокскаго кастеляна. Гетманъ надѣется взять Псковъ. Русскіе дѣлаютъ вылазки. 121—122.

23 Октября. Кастелянъ Трокскій давалъ отчетъ въ совѣтѣ о своихъ дѣлахъ. Проситъ, чтобы послали подъ Порховъ Гарабурдѣ помощь. Прибывшіе съ кастеляномъ Трокскимъ говорятъ, что были чуть-ли не подлѣ Персіи, 121. Военныя распоряженія. Совѣщаніе о томъ, чтобы послать Горабурдѣ подкрѣпленіе, 122—123. Другое совѣщаніе о томъ, что дѣлать въ настоящемъ затрудненіи, -продолжать осаду или поспѣшить заключить миръ? Король убѣждаетъ, чтобы войска переносили трудности и оставались подъ Псковомъ, въ особенности убѣждалъ, чтобы не объявляли, что будутъ оставаться подъ Псковомъ только 18 дней; высказалъ надежду, что Псковъ сдастся, 124—125. Литовцы находятъ невозможнымъ оставаться долго подъ Псковомъ. Маршалъ

Зборовскій предлагаетъ немедленно созвать сеймъ. Гетманъ убѣждалъ не опредѣлять срока пребыванія подъ Псковомъ. Король рѣшилъ оставаться подъ Псковомъ. Военныя извѣстія, 125—127.

21 Октября. Гетманъ собралъ ротмистровъ и пошелъ съ ними къ королю. Рѣчь къ нимъ короля, въ которой онъ убѣждаетъ ихъ мужественно переносить трудности и оставаться подъ Псковомъ; обѣщаетъ заплатить жалованье, доставить теплую одежду; приглашаетъ ротмистровъ употреблять власть надъ безпокойными подчиненными, 127—129. Кастелянъ Гнѣзненскій оправдываетъ неповиновеніе своихъ подчиненныхъ неимѣніемъ одежды. Гетманъ коронный проситъ короля надѣяться на войско; извиняетъ безпокойныхъ. Кастелянъ Гнѣзненскій проситъ дозволенія посовѣтоваться съ ротмистрами. Гетманъ коронный обижается этимъ и просится въ отставку, 129—132. Постановлено дожидаться, и если не будетъ взятъ Псковъ и небудетъ заключенъ миръ, то созвать сейчасъ сеймъ, 132—133. Литовцы предлагали, чтобы сеймъ былъ созванъ въ Литвѣ. Маршалъ жаловался королю, что ему подбрасываютъ пасквили. Русскіе сдѣлали сильную вылазку. Гетманъ ѣздилъ по баттареямъ и убѣждалъ переносить трудности Было совѣщаніе, на которомъ обсуждали отвѣтъ Турецкому султану. Поссевинъ послалъ письмо къ Іоанну, съ извѣстіемъ, что убѣдилъ короля удержаться отъ штурма Пскова; пусть князь присылаетъ пословъ для переговоровъ о мирѣ. Козаки собираются идти опустошать подъ Москву. Нѣкоторые ротмистры затѣваютъ бунтъ. Вакансіи, 133—134.

25 Октября. Русскіе сдѣлали вылазку, 134.

26 Октября. Чауса отправили. Русскіе сдѣлали вылазку, 134—135. Была сильная схватка. Литвинъ-Желѣзо поймалъ нѣсколькихъ Русскихъ, которые везли письма къ Іоанну. На пикетахъ погибаетъ много людей. Венгерцы устроили баттарею на башнѣ, отнятой у Русскихъ, 135.

27 Октября. Рѣка Великая замерзла. Стѣна городская тамъ слаба. Поляки противъ нея устроили баттарею. Кажется, хотятъ снова сдѣлать приступъ. Объясненія между гетманомъ и кастеляномъ Гнѣзненскимъ о гетманствѣ. Военныя извѣстія. Русскіе сдѣлали вылазку, 136.

28 Октября. Жестокій холодъ. Литва не хочетъ идти на стражу. Насильно гонятъ солдатъ, но тѣ не слушаются. Гетманъ въ отчаяніи; король сердитъ, 136. Король послалъ Фаренсбека взять монастырь Печерскій. Стрѣльба въ стѣну у рѣки. Хитрость Венгерцовъ. Распоряженія о сеймикахъ, 137.

29 Октября. Пожаръ въ лагерѣ. Во Псковѣ тоже былъ пожаръ. Русскіе встревожились. стали стрѣлять калеными ядрами. Венгерцы все ломаютъ стѣну; засѣли въ ней и заложились досками; Русскіе никакъ не могутъ выжить ихъ оттуда. Разнесся слухъ, что будетъ штурмъ. Русскіе ушли съ острова. Поляки нашли тамъ много продовольствія, 137—138.

30 Октября. Фаренсбекъ поймалъ нѣсколькихъ Русскихъ у Печерскаго монастыря. Свѣдѣнія отъ нихъ о военной силѣ въ монастырѣ, о плѣнныхъ и пощахъ Редера, захваченныхъ Русскими. Жестокая стрѣльба изъ крѣпости, 138. Стало теплѣе. Оригинальная борьба между Венгерцами, засѣвшими въ стѣнѣ крѣпости и между Русскими. Приготовленія къ штурму. Письма, 138.

31 Октября. Жестокая стрѣльба изъ крѣпости. Русскіе мѣтко стрѣляютъ и многихъ убиваютъ Понастроили надъ стѣною башенъ. Смѣются надъ Поляками, что тѣ не имѣютъ пороху. Русскій, передавшійся Полякамъ и видѣвшій многое, убѣжалъ назадъ, 139. Военныя извѣстія, 139—140. Меньше говорятъ о штурмѣ. Снарядовъ мало. Безпокойное ожиданіе отвѣта отъ Іоанна на письмо Поссевина. Трудно добывать продовольствіе. Надѣются найти его въ Печерскомъ монастырѣ. Пашни его не много на островѣ. Кто-то пустилъ стрѣлу въ крѣпость. Русскіе пустили ее назадъ съ насмѣшливою надписью. Послали снаряды къ Печерскому монастырю, 140.

1 Ноября. Затишье въ военныхъ дѣлахъ. Войско скучаетъ. Литовскій маршалъ уѣзжаетъ, 140—141.

2 Ноября. Рѣшено бросить осаду. Король уѣдетъ. Гетманъ разглашаетъ, что останется съ войскомъ и перейдетъ къ Порхову. Вчера говорилъ объ этомъ съ военными людьми и увѣрялъ, что они получатъ жалованье и награду. Русскіе выгнали изъ города мальчика и приказали ему зажечь лагерь. Его поймали и онъ говоритъ, будто Шуйскій убитъ, въ городѣ моръ, продовольствія много, простой народъ желалъ бы поддаться Полякамъ, 141.

3 Ноября. Гетманъ объявилъ ротмистрамъ, что король оставляетъ войско здѣсь — на мѣстахъ, которыя будутъ указаны; жалованье будетъ уплочено, но въ каждой ротѣ должно быть полное число солдатъ; пусть ротмистры завтра скажутъ свое мнѣніе объ этомъ дѣлѣ. Слуга Поссевина ѣдетъ съ письмомъ, 141—142. Вакансіи. Венгерцы направили пушки въ ту часть стѣны, которую ломали; стѣна пала, они кинулись въ проломъ; была сильная схватка, особенно изъ-за соли, которая лежала за стѣной, 143.

4 Ноября. Гетманъ собралъ ротмистровъ, объявилъ имъ, что король оставляетъ ихъ здѣсь, что войска разведены будутъ по мѣстамъ, гдѣ будетъ продовольствіе; дано будетъ жалованіе, сколько достанетъ денегъ; онъ — гетманъ останется съ ними, но желалъ-бы остаться съ полными ротами, 142—143. Ротмистры одни говорили, что готовы остаться, лишь бы хорошо были расквартированы и получили жалованье здѣсь — въ станѣ; другіе говорили, что остаться не могутъ, потому что многіе изъ ихъ ротъ ушли домой и имъ самимъ нужно туда же ѣхать. Иные требовали, чтобы гетманъ обезпечилъ уплату жалованія своими имѣніями, 143. Гетманъ увѣрялъ, что король выплатитъ жалованье, что раздавать здѣсь жалованья нельзя, что судебныя дѣла остающихся здѣсь будутъ задержаны. Нѣкоторые стали грозить, что поѣдутъ за королемъ. Пушки уже свезли съ шанцовъ въ лагерь, 144.

5 Ноября. У гетмана обѣдали ротмистры. Передъ обѣдомъ гетманъ имѣлъ тайное совѣщаніе съ паномъ Гнѣзненскимъ, 144. Вакансіи, 144—145. Фаренсбекъ осаждаетъ Печерскій монастырь, въ которомъ богатая добыча, 145.

6 Ноября. Большое волненіе въ войскѣ. Требуютъ денегъ, а ихъ везутъ такъ мало, что едва-ли придется на каждаго по 3 злотыхъ, 145.

7 Ноября. Сегодня наши удалились съ баттарей. Русскіе въ знакъ радости заиграли въ трубы, ударили въ барабаны, стали стрѣлять и утромъ вышли осматривать наши шанцы, 145. Всѣ ротмистры собрались у короля. Гетманъ предложилъ каждому изъ нихъ высказать свое мнѣніе и говорилъ, что стыдно раздавать присланныя деньги,— такъ ихъ мало (60,000 злотыхъ); всю вину за это возлагалъ на сборщиковъ денегъ, 145—146. Затѣмъ говорилъ рѣчь король, въ которой тоже жаловался на сборщиковъ налоговъ и убѣждалъ ротмистровъ оставаться въ Россіи на зиму, выставляя на видъ опасность, которой подверглись-бы завоеванныя мѣста въ случаѣ удаленія войска,—удобства зимнихъ квартиръ и будущія награды за труды. При этомъ король говорилъ, что оставляетъ при войскѣ своего племянника, а самъ долженъ ѣхать въ Польшу противъ воли, хотя предпочиталъ бы лучше находиться въ опаснѣйшемъ сраженіи съ непріятелемъ, нежели въ Польшѣ на сеймѣ, 146. Подавали затѣмъ мнѣнія сперва сенаторы, а потомъ ротмистры. Сенаторы согласились служить. Ротмистры тоже согласились, но не ручались за товарищей ротъ и ушли, почесывая затылки, 147. Панъ Гнѣзненскій пишетъ своимъ сборщикамъ, чтобы были исправны. Нѣмцы пошли на штурмъ въ Печерскій монастырь и отбиты, 147.

8 Ноября. Пріѣхалъ Русскій гонецъ отъ Новгородскаго воеводы къ Виленскому воеводѣ съ письмомъ. Новгородскій воевода проситъ послать опас-

ную грамоту гонцу, который идетъ отъ великаго князя за опасною грамотою для великихъ пословъ. Радость въ лагерѣ. Частный разговоръ Русскаго гонца, что Виленскій воевода лучше и миролюбивѣе гетмана, 147—148.

9 Ноября. Гонца отправили; долго придется ждать еще, пока пріѣдетъ великій посолъ. Придется жить здѣсь, пока онъ непріѣдетъ. Великое затрудненіе съ войскомъ. Богатые ротмистры успокоили солдатъ, обезпечивъ имъ уплату денегъ своими имѣніями, а бѣдные вопіютъ, чтобы имъ дали хоть немного денегъ. Нѣмцы рѣшительно отказываются служить. Нѣмцамъ у Печерскаго монастыря не счастливится. Монахи сильно ихъ побили, 148.

10 Ноября. Возьня съ войскомъ. Король обезпечиваетъ имъ жалованье своими имѣніями. Недовольны и этимъ. Новыя назначенія, 148. Войско останется на мѣстѣ, пока не будетъ заключенъ миръ. Военные теперь могутъ расчитывать на награды; но и сидящіе дома тоже будутъ хлопотать о себѣ, 148—149.

11 Ноября. Войско сильно страдаетъ отъ недостатка одежды, продовольствія и безденежья, 149.

12 Ноября. Сегодня пріѣхалъ коморникъ съ письмами отъ сенаторовъ. Удивленіе автора, что такъ не скоро доходятъ письма изъ Польши, 149.

13 Ноября. Русскіе сдѣлали вылазку, но не удачно: они были пьяны, 149.

14 Ноября. Получено извѣстіе, что ѣдетъ гонецъ. Нетерпѣніе, что долго еще придется ждать пословъ. Посылки въ Польшу и порученія, 150. Списокъ ротмистровъ и сколько у каждаго солдатъ, 150—151. Росписаніе карауловъ по ротамъ, 151—153. Подробное объясненіе, какъ должны быть устрояемы караулы, какъ нужно ѣздить за припасами, 153—154.

Письмо отъ нѣкоего изъ лагеря подъ Псковомъ къ г. маршалу королевства.

15 Ноября. Русскій гонецъ отдалъ письмо отъ князя и опасную грамоту на нашихъ пословъ. Когда Виленскій костелянъ сталъ говорить къ нему, то онъ сказалъ, что не умѣетъ говорить по-русски. Кастелянъ повторилъ,—онъ сказалъ: не знаю по-литовски. Кастелянъ разсердился и отправилъ его въ лагерь, 154—155.

16 Ноября. Авдіенція гонцу по просьбѣ Поссевина. Описаніе, какъ онъ шелъ целовать королевскую руку въ ярмолкѣ и разсмѣшилъ всѣхъ. Авторъ просилъ у Виленскаго кастеляна копій съ писемъ Іоанна. Нѣмцы вторично сдѣлали неудачный приступъ къ Печерскому монастырю. Одни объясняютъ эту неудачу чародѣйствомъ, другіе святостію мѣста, 155.

17 Ноября. Гонецъ уѣхалъ. Надѣются, что будетъ миръ, но скрываютъ это, кажется для того, чтобы не узнали на сеймѣ. Переговоры будутъ происходить между Порховомъ и Зоволочьемъ. Поссевинъ будетъ тамъ. Переговоры съ ротмистрами объ уплатѣ денегъ, о срокѣ службы. Дурная погода; дожди. Гетманъ говоритъ, что останется здѣсь, но этому не вѣрятъ, 155.

18 Ноября. Посланъ порохъ къ Печерскому монастырю. Русскіе изъ крѣпости сильно стрѣляютъ. Убили автору лошадь, 156.

19 Ноября. Авторъ посылаетъ къ маршалу письма Виленскаго костеляна Нетерпѣніе, когда придется ѣхать домой. Плѣнные говорятъ, что Іоаннъ собираетъ войско. Татары у Порхова угрожаютъ Гарабурдѣ. Затрудненіе доставать продовольствіе, 156.

20 Ноября. Ротмистры были у гетмана и представили списки солдатъ. Завтра гетманъ объявитъ время выступленія отсюда, 156.

21 Ноября. Объявлено придворнымъ объ отъѣздѣ короля. Гетманъ остается и не поѣдетъ на сеймъ, чему авторъ не вѣритъ, 156—157. Просьбы о вакан-

сіяхъ. Король откладываетъ раздачу вакансій до окончанія войны. Расужденія Равскаго подкоморія о вакансіи послѣ смерти Мендзыжецкаго. Разговоръ автора съ паномъ Гнѣзненскимъ. Пржіемскій поѣдетъ на сеймикъ частнымъ образомъ. Авторъ совѣтуетъ распросить Пржіемскаго о дѣлахъ въ войскѣ и описываетъ волненіе въ немъ, а также затруднительное положеніе гетмана и нерасположенность къ нему Литовцевъ, 157.

22 Ноября. Совѣщанія, кого послать для переговоровъ съ Русскими. Поссевина подозрѣваютъ въ неискренности. Онъ очень хвалитъ Іоанна, который ему не показался варваромъ: говоритъ, что Іоаннъ постоянно крестится, на немъ навѣшены иконки. Нѣмцы ничего еще не сдѣлали у Печерскаго монастыря, 157—158.

23 Ноября. Обезпеченіе отъ имени короля войску въ уплатѣ жалованія. Король говоритъ въ немъ, что войско обѣщало ждать уплаты до слѣдующаго сейма; восхваляетъ рѣшимость войска остаться въ непріятельской землѣ; обѣщаетъ уплатить ему все ко дню св. Мартина 1582; а если бы не пришлось уплатить этихъ денегъ, то король обезпечиваетъ ихъ доходами Мальборка и деревень Жулавъ, Тчева, Пуча, Горы, вакантныхъ и арендныхъ староствъ, каковыя имѣнія въ случаѣ неуплаты денегъ войско можетъ занять; король обѣщаетъ привести чины королевства къ тому, чтобы они утвердили это обезпеченіе или уплатили войску деньги, 158—160. Вакансіи. Поймали Русскаго съ письмами въ Москву. Шуйскій мало пишетъ. Пойманнаго допрашивали; показываетъ, что городъ бѣдствуетъ и Шуйскій поручилъ ему просить у Іоанна помощи. Ожидаютъ Поляки пріѣзда слуги Поссевина. Лица для переговоровъ назначены: Брацлавскій воевода (Збаражскій), Литовскій маршалъ (Альбертъ Радзивилъ) и Гарабурда (Михаилъ. Лит. писарь). Одни надѣются, что будетъ миръ, другіе, особенно Литовцы, нѣтъ, 160.

24 Ноября. Пржіемскій уѣзжаетъ. Авторъ заканчиваетъ письмо и обѣщаетъ еще написать, если будетъ о чемъ, 160—161.

Письмо изъ лагеря подъ Псковомъ къ маршалу королевства.

25 Ноября. Пріѣхалъ слуга Поссевина и гонецъ отъ Русскихъ пословъ съ письмами къ Поссевину и сенаторамъ. Послы пишутъ, что ѣдутъ для переговоровъ въ Запольскій-Ямъ, пусть туда ѣдутъ и Польскіе послы, 161.

26 Ноября. Рѣшено — завтра посламъ (Польскимъ) ѣхать въ Запольскій-Ямъ для переговоровъ; ѣдетъ и Поссевинъ. Различно думаютъ о мирѣ. Гетманъ убѣждаетъ ротмистровъ оставаться здѣсь въ лагерѣ, покрайней мѣрѣ, на двѣ недѣли пока не уяснится, будетъ-ли миръ, 160. Ротмистры согласились на это. Жизнь трудна. Отъѣздъ короля отсроченъ до пятницы по причинѣ дурной погоды. Русскіе дѣлаютъ вылазки, но съ вредомъ для себя. Пойманные бояре на пыткѣ сказали, что въ городѣ довольно продовольствія, 161—162.

27 Ноября. Послы и Поссевинъ отправляются въ Запольскій-Ямъ съ инструкціей для переговоровъ, 162.

28 Ноября. Посланъ козакъ Желѣзо на встрѣчу къ Русскимъ посламъ съ опасною грамотою для нихъ. Всѣ съ радостію ожидаютъ мира. Венгерцы и Нѣмцы никакъ не могутъ взять Печерскаго монастыря, и говорятъ, что или Русскіе тамъ чародѣйствуютъ или тамъ дѣйствительно святое мѣсто. Этотъ монастырь здѣсь тоже, что въ Польшѣ Ченстохово, 162.

29 Ноября. Барановскій получилъ большую секретарскую должность. Николай Зебжидовскій отправляется съ ротою къ Запольскому-Яму для наблюденія, чтобы не было у Русскихъ противозаконныхъ сношеній и торговыхъ

сдѣлокъ, 162—163. Вѣсти, перехваченныя у гонца къ Іоанну отъ Шуйскаго. Военныя извѣстія, 162—163.

30 Ноября. Весьма многіе уѣзжаютъ изъ-подъ Пскова. Въ субботу будетъ смотръ войскамъ, 163.

1 Декабря. Сегодня король уѣхалъ. Авторъ думаетъ, что затѣмъ придется ему писать о немногомъ. Надѣется на скорое заключеніе мира. Литва бѣжитъ домой. Гетманъ устрояетъ караулы. Гетманъ съ трудомъ удержалъ, чтобы не ломали на топливо строеній, оставленныхъ Литовцами. Сцена съ Пеніонжкомъ, 163—164.

2 Декабря. Ходатайствуютъ у гетмана за Пеніонжка. Ротмистры совѣтуютъ ему уѣхать домой. Ссора между паномъ Гнѣзненскимъ и княземъ Пронскимъ, 164. Русскіе сдѣлали сильную вылазку, 165.

3 Декабря. Снова Русскіе сдѣлали вылазку. Потомъ они выстрѣлили изъ пушки и ядро упало у королевскаго шатра, гдѣ живетъ его племянникъ. Вѣроятно, эти фокусы выдѣлываетъ убѣжавшій отъ Поляковъ пушкарь, 165.

4 Декабря. Составляли списокъ коннаго войска. Оказалось 7000. Панъ Гнѣзненскій уѣзжаетъ; отсюда можно заключать, что будетъ миръ. Въ пятницу послы съѣдутся въ Запольскомъ-Ямѣ для переговоровъ, 165.

5 Декабря. Сегодня на зарѣ Русскіе перепугали Поляковъ. Сдѣлали вылазку противъ Венгерцевъ. Тѣ ихъ отразили; но шинкари, перекупщицы и одинъ Венгерецъ подняли крикъ, что Русскіе въ обозѣ. Сдѣлалась тревога (описаніе ея), а Русскіе уже въ городѣ. Бѣлявскому и пану Варшавскому тяжело на той сторонѣ крѣпости, 165—166.

6 Декабря. Гетманъ устроилъ противъ Русскихъ засаду на пути къ Печерскому монастырю, гдѣ они часто ловили Поляковъ, но Русскіе не вышли, вѣроятно, по случаю праздника; во всю ночь и день у нихъ большой звонъ. Получены письма отъ пословъ и отправлены къ королю; пословъ Русскихъ еще нѣтъ, 166. Военныя распоряженія; вновоприбывающія войска; умершіе, 166—167.

7 Декабря. Былъ большой пожаръ въ крѣпости. Сегодня удалась засада. Русскіе погнались за Сѣнявскимъ и наткнулись на засаду. 20 изъ нихъ убиты, 9 пойманы, многіе ранены. Гетманъ не былъ при этомъ, 169. Поймали Поляки нѣсколько знатныхъ Русскихъ. Пойманные говорятъ, что въ городѣ нѣтъ недостатка, что народу не мало умираетъ, что надѣются на подкрѣпленіе. Соображенія автора по этому поводу, 167—168.

8, 9, 10, 11, 12 Декабря. Ничего новаго не случилось. Послы Русскіе уже близко и говорятъ, будто ѣдутъ съ хорошимъ дѣломъ. Пословъ три: Димитрій Елецкій, Бессенинъ, третій дьякъ. Часть войска, отправленная на мѣсто переговоровъ, подъѣхала къ Порхову. Русскіе сдѣлали вылазку. Поссевинъ изъ любопытства подъѣхалъ тоже и страшно перепугался. Гетманъ очень недоволенъ Поссевиномъ и бранилъ его за то, что онъ желалъ знать условія мира; подозрѣваетъ его въ измѣнѣ. Литва просила Поссевина хлопотать о мирѣ, 168—169. Рекогносцировка подъ Новгородъ. Русскіе въ крѣпости все знаютъ, что у Поляковъ дѣлается. Послано подкрѣпленіе Бѣлявскому, 169.

13 Декабря. Гродзецкій встрѣтилъ недалеко отъ Пскова гонца Русскаго, который говорилъ, что ѣхалъ съ письмами къ посламъ и къ Поссевину и сбился съ дороги, но такъ какъ онъ шептался съ слугой, который сейчасъ же убѣжалъ, то Гродзецкій привелъ гонца къ гетману. Гонецъ увѣрялъ, что ѣдетъ къ посламъ съ секретнымъ письмомъ, зашитымъ въ сѣдло, откуда и выпоролъ его. Гетманъ отправилъ гонца къ посламъ, хотя объ этомъ можно жалѣть, говоритъ авторъ, потому что гонецъ этотъ очень подозрителенъ, 169—170. Получены письма отъ Поссевина. Пишетъ, что послы скоро будутъ, что они не имѣютъ полномочія уступить всю Ливонію, и совѣтуетъ отложить

это дѣло до сейма. Сильное подозрѣніе противъ Поссевина. Гетманъ пишетъ посламъ, чтобы остерегались Поссевина и требовали всей Ливоніи. Свѣдѣнія о завоеваніяхъ Шведскаго короля. На дняхъ получится извѣстіе о ходѣ переговоровъ, 170—171.

14, 15 Декабря. Сильная оттепель, дожди, *явилась радуга.* Русскіе сдѣлали вылазку, 171.

16 Декабря. Получены письма отъ пословъ. Нельзя говорить, о чемъ пишутъ, говоритъ авторъ, 171.

17 Декабря. Гетманъ посылаетъ посламъ инструкцію. 171. Военныя успѣхи Шведскаго короля. Вакансіи. Банкетъ у пана Баторія гетману и ротмистрамъ. Пакельскій прямо говорилъ, что боится, чтобы Баторій не былъ сдѣланъ Лифляндскимъ княземъ. Получено письмо отъ короля. Очень дурная дорога. Неудачное покушеніе противъ Люцена, 172.

18 Декабря. Шведы прислали разузнавать, что дѣлается въ обозѣ у Поляковъ. Гетманъ за тѣмъ же послалъ Харленскаго въ Нарву, 172.

19 Декабря. Шведы сдѣлали большія завоеванія; нужно торопиться заключать миръ. Гетманъ послалъ первыя, вторыя и третьи условія. Іоаннъ тоже сильно сердитъ на Шведовъ и хотѣлъ бы скорѣе сразиться съ ними. Запутывается дѣло о Ливоніи, 172—173.

20 Декабря. Сильные холода, люди мерзнутъ, голодъ. Въ крѣпости тишина, 173.

21, 22, 23 и 24 Декабря. Отъ пословъ еще нѣтъ извѣстій. На дняхъ узнаемъ, говоритъ авторъ, будетъ ли миръ или продолжится война. Если будетъ миръ, пойдемъ отнимать крѣпости у Шведовъ. Отъ Русскихъ пословъ перебѣжалъ Русскій и говоритъ, что Іоаннъ не столько жалѣлъ бы, если бы взятыя Шведами крѣпости были въ рукахъ Поляковъ, 173.

25, 26, 27, 28, 29 Декабря. Получены письма отъ пословъ. Кажется будетъ миръ. Русскіе уступаютъ всю Ливонію за крѣпости, взятыя у нихъ въ прошедшемъ году. Поссевину на грошъ не вѣрятъ (поляки). Придется воевать съ Шведами. Ихъ успѣхи. Дворянство Ливонское охотно подчиняется имъ. Панъ Гнѣзненскій прислалъ письмо, въ которомъ описываетъ положеніе дѣлъ въ Ливоніи, 173—174. Бѣдственное положеніе Польскаго войска въ обозѣ. Бесѣда автора съ гетманомъ, кто бы могъ быть губернаторомъ Ливоніи. Получены письма изъ Польши, въ которыхъ между прочимъ Карнковскій пишетъ, чтобы, въ случаѣ отсутствія короля председателемъ на сеймѣ былъ маршалъ королевства (патронъ автора). Во Псковѣ тишина, 174—175.

30, 31 Декабря. Послы еще торгуются. Іоанну не хочется удаляться изъ Ливоніи; на Шведскаго короля онъ въ ярости, 175. Приготовляется къ войнѣ съ нимъ. Русскіе послы не соглашаются, чтобы въ договорѣ не писать въ ихъ сторону крѣпостей, взятыхъ Шведами. Поссевинъ у насъ еще въ большемъ подозрѣніи. Сперва писалъ, что Русскіе уступаютъ всю Ливонію, а теперь, что—исключая крѣпостей, взятыхъ Шведами. Неудивительно, что онъ такъ поступаетъ: послѣ заключенія мира поѣдетъ къ Іоанну; тотъ принялъ-бы его дурно, если бы онъ не хорошо служилъ ему, 176.

СОДЕРЖАНІЕ

дипломатической переписки.

1.

1580. 4 Декабря. Копія письма Московскаго князя Іоанна къ Польскому королю Стефану. Іоаннъ говоритъ, что вопреки обычаямъ посылалъ къ Баторію пословъ (князя Сицкаго съ товарищами); но Баторій, недождавшись ихъ, пошелъ на Іоанна войной, взялъ Велижъ, Усвятъ, Великіе-Луки, приказалъ посламъ идти за нимъ и водилъ ихъ за собою, когда бралъ города Іоанна. Затѣмъ Баторій послалъ къ Іоанну своего гонца Григорія Лозовицкаго, и посламъ позволилъ послать боярскаго сына Никифора Сушова и въ своей грамотѣ писалъ къ Іоанну, чтобы онъ послалъ посламъ надлежащее полномочіе касательно Ливоніи и прекращенія войны, 179—180. Іоаннъ, не смотря на явное нарушеніе Баторіемъ всѣхъ обычаевъ, отпустилъ присланныхъ гонцовъ съ надлежащимъ полномочіемъ посламъ; но Баторій, не дождавшись отвѣта, пошелъ дальше въ землю Іоанна, взялъ города — Невель, Озерище и Заволочье; тогда какъ Іоаннъ не посылаетъ ни куда своего войска. Не смотря и на это, Іоаннъ послалъ новаго гонца—Климентьева съ грамотой, въ которой спрашиваетъ, желаетъ-ли Баторій мириться съ нимъ-Іоанномъ, и предлагаетъ отпустить его пословъ и прислать къ нему своихъ пословъ. Іоаннъ приказалъ тоже гонцу передать посламъ, какъ вести переговоры съ нимъ — Баторіемъ, 180. Въ заключеніе, Іоаннъ проситъ допустить этого гонца къ посламъ, 180—181.

2.

1581. 8 Января. Письмо Смоленскаго воеводы Филона Кмиты къ королю Стефану. Филонъ доноситъ объ экспедиціи подъ Холмъ отряда въ 1000 человѣкъ подъ начальствомъ Жапки, который прибылъ туда въ самый день Рождества Христова. Воевода Холмскій, князь Петръ Борятинскій, предъувѣдомленный объ этомъ, выслалъ пикетъ, который Поляки перехватили. Борятинскій вышелъ затѣмъ самъ, но не вступая въ битву съ отрядомъ короля, возвратился въ крѣпость и сильно сталъ отбиваться, но Поляки зажгли городъ и стали жечь окрестные монастыри и села, 181—182. Холмскій воевода выслалъ чернца съ просьбой невоевать во время переговоровъ. Поляки сказали, что войну начинаютъ Русскіе люди, нападающіе на Поляковъ. Воевода отговаривался незнаніемъ и просилъ дать списокъ виновниковъ раздора. Ротмистры исполнили эту просьбу, 182. Послѣ того отрядъ королевскій пошелъ дальше и въ 6 миляхъ за Холмомъ расположился въ Ровномъ — имѣніи временщика Іоаннова, Богдана Бѣльскаго. Оттуда Поляки распустили загоны къ Новгороду, которые доходили до Дубча (въ 12 миляхъ отъ Новгорода), гдѣ, говорятъ, была граница съ Россіей при Витовтѣ. Другой отрядъ доходилъ до Русы. На возвратномъ пути загоны отражали нападенія, впрочемъ, большого войска нигдѣ не видѣли, 182. Въ этой экспедиціи взяли въ плѣнъ боярскаго

сына Назара Ивановича Дѣжина (Dziessina), Якова Арбузова, Димитрія Голохціонова и другихъ. Плѣнные показываютъ, что нѣтъ войска нигдѣ, кромѣ Александровской слободы, въ которой никого не допускаютъ къ Іоанну, развѣ онъ самъ кого-либо потребуетъ къ себѣ,—это дѣлается для того, чтобы какъ-нибудь не огорчить его, 182—183. Говорятъ еще, что въ эти времена Іоаннъ собиралъ у себя сеймъ, желая узнать мнѣніе подданныхъ — воевать-ли съ Баторіемъ или нѣтъ. Говорятъ, вся земля просила заключить миръ, потому что нѣтъ силъ воевать дальше. Постановлено мириться, уступить Стефану всѣ Ливонскіе города. Іоаннъ желаетъ тоже мириться съ ханомъ Перекопскимъ. Говорятъ, Іоаннъ уже послалъ къ королю гонца Бутурлина, а затѣмъ снаряжаетъ большихъ пословъ Никиту Романовича и другихъ бояръ. Далѣе Филонъ пишетъ, что весь его отрядъ возвратился безъ потери, что онъ посылаетъ королю плѣнныхъ, 183. Въ заключеніе проситъ обратить вниманіе на участвовавшихъ въ этой экспедиціи и заплатить имъ жалованіе, безъ чего они больше служить не могутъ и не желаютъ, 183—184.

3.

(Годъ, мѣсяцъ и число необозначены). **Письмо къ Филону Кмитѣ ротмистровъ и рыцарства, посланныхъ въ непріятельскую землю.** Ротмистры и рыцарство доносятъ о приступѣ къ Холму, который и взятъ ими, при чемъ взяты въ плѣнъ старшій воевода Петръ Ивановичъ Борятинскій, второй воевода Мевжикъ Панкратовичъ Папакъ, стрѣлецкій голова Михаилъ Алексѣевичъ Зыбинъ· Въ крѣпости было: дѣтей боярскихъ 100, стрѣльцовъ 600, 184—185.

4.

Копія грамоты Баторія, посланной къ Іоанну съ гонцомъ. Въ этой грамотѣ Баторій отвѣчаетъ на грамоту Іоанна (см. № 1). Баторій говоритъ, что Іоаннъ присылалъ гонца Климентьева, очевидно, съ тѣмъ, чтобы развѣдать о намѣреніяхъ его Баторія, что покамѣстъ Іоаннъ не уступитъ всей Ливоніи, до тѣхъ поръ не будетъ мира, что такъ какъ и Іоаннъ въ своей грамотѣ и послы его при переговорахъ дѣлаютъ ничтожныя уступки; то Баторій и гонца и пословъ отсылаетъ къ Іоанну назадъ, впрочемъ, говоритъ, что готовъ вступить въ новые переговоры, если Іоаннъ пришлетъ пословъ съ полномочіемъ сдѣлать надлежащія уступки, 185—187.

5.

Отвѣтъ короля Стефана посламъ Московскаго князя, данный черезъ Виленскаго кастеляна. Въ рѣчи говорится, что такъ-какъ послы не дѣлаютъ надлежащихъ уступокъ Баторію, то онъ отсылаетъ ихъ назадъ. При этомъ Баторій объявляетъ, что готовъ заключить миръ, если Іоаннъ уступитъ ему Ливонію, послѣ чего будетъ рѣчь о Сѣверской земли, о Смоленскѣ и его пригородахъ, а также о Новгородѣ и Псковѣ, незаконно отторнутыхъ отъ владѣній короля, 186—188.

6.

Письмо Баторія къ Іоанну, врученное Русскимъ посламъ. Баторій пишетъ, что послы Іоанна, присланные къ нему, Баторію, Иванъ Васильевичъ Сицкій Романъ Михайловичъ Пивовъ и дьякъ Ѳома Дружина Пантелеевъ Петеркинъ, оставались долго у Баторія, ожидая отъ Іоанна надлежащаго полномочія; но такъ какъ Іоаннъ не прислалъ его даже и теперь черезъ гонца Климентьева, то Баторій отсылаетъ пословъ назадъ, впрочемъ, говоритъ, что если Іоаннъ пожелаетъ мира, то пусть присылаетъ пословъ съ надлежащимъ полномочіемъ. 188—189.

7.

1581. 20 Февраля. Грамота Батарія и королевы Анны. Королева отказывается отъ своихъ наслѣдственныхъ имѣній въ Польшѣ за себя и за своихъ потомковъ и обѣщаетъ на ближайшемъ сеймѣ дать такое удостовѣреніе въ этомъ, какого Поляки пожелаютъ. Подъ этой грамотой подписались важнѣйшіе Польскіе сановники свѣтскіе и духовные, 189—101.

8.

Требованія Курляндскаго князя. 1) Если король пошлетъ пословъ къ Датскому королю, то они должны ходатайствовать о томъ, чтобы дѣло о Сонненбургской крѣпости и принадлежащихъ къ ней окрестностяхъ было улажено; просить имѣть тоже въ виду это дѣло, если для какихъ-либо переговоровъ пріѣдутъ послы отъ Датскаго короля. — 2) Нужно также имѣть въ виду дѣло о двадцати тысячахъ талеровъ, взятыхъ у Датскаго короля магистромъ Фюрстенбергомъ. — 3) Чтобы Кробинская крѣпость съ прилежащими землями была уступлена князю, пока совершенно не запустошена настоящимъ владѣтелемъ. Приводятся основанія, по которымъ это нужно сдѣлать. — 4) Чтобы король освободилъ князя отъ долга, сдѣланнаго имъ у гражданъ Данцига.—5) Чтобы король освободилъ князя отъ долга гражданамъ Риги, за ихъ несправедливости и обиды, причиненныя ему — князю. — 6) Чтобы король поскорѣе сообщилъ свои мысли касательно Пернавы, 191—193.

9.

Отвѣты короля на требованія Курляндскаго князя. Когда будутъ сношенія съ Даніей, то король прикажетъ хлопотать о дѣлѣ князя. — Король охотно будетъ хлопотать о дѣлѣ Кробинскомъ, когда освободится отъ военныхъ дѣлъ. О дѣлахъ князя съ гражданами Данцига и Риги король дастъ отвѣтъ теперь, не смотря на военныя дѣла. Что касается до дѣла Пальскаго, (Дольскаго) о которомъ пишетъ княгиня Анна, то изъ донесенія своихъ комиссаровъ король видитъ, что по закону князь не получитъ столько, сколько король уступаетъ. Въ заключеніе король проситъ князя принять болѣе дѣятельное участіе въ военныхъ дѣлахъ, 193—194.

10.

1581. 21 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ номинату Гнѣзненскому, Станиславу Карнковскому. Король пишетъ, что такъ какъ умеръ Гнѣзненскій архіепископъ, то король посылаетъ Карнковскому номинацію на это архіепископство вмѣсто коадъюторства, которое имѣлъ Карнковскій. Вмѣстѣ съ тѣмъ король требуетъ уничтожить избраніе Солеіовскими монахами аббата, помимо короля; назначить новые выборы, постараться, чтобы выбранъ былъ королевскій кандидатъ Георгій Фабій и внушить монахамъ, чтобы они не дѣйствовали вопреки королевскому праву номинаціи, 195.

11.

1581. 22 Апрѣля. Королевская номинаціонная грамота на Гнѣзненское архіепископство Станиславу Карнковскому, 196.

12.

1581. 28 Марта. Письмо ксендза Барановскаго къ маршалу королевства. Барановскій извѣщаетъ маршала о пріѣздѣ посла отъ Валахскаго господаря и о подозрѣніи, что онъ шпіонъ. Далѣе пишетъ, что король рѣшилъ нѣкоторыя

судныя дѣла, остальныя, говорятъ, отложены до возвращенія съ войны, впрочемъ, для нѣсколькихъ дѣлъ сдѣлано исключеніе. При отъѣздѣ король былъ у королевы и былъ хорошъ съ ней. Канцлеръ на праздники уѣхалъ въ Горволинъ. Кастелянъ Гнѣзненскій пріѣхалъ вчера. Нѣтъ ничего новаго со стороны Москвы. Поляки были подъ Русой, городъ сожгли и воротились цѣлы. Іоаннъ сердится, что послы ничего не сдѣлали и говоритъ, что если бы самъ поѣхалъ, то былъ бы и королемъ и помирился бы, что ему нужно самому видѣться съ королемъ, 107. Долго-ли король будетъ въ Мстибовѣ, неизвѣстно. Говорятъ, будетъ въ Вильнѣ въ концѣ Мая, и въ Іюнѣ отправится въ армію. Кастелянъ Каменецкій помирился съ Филиповскимъ. Дѣло контрактное между воеводой Сѣрадскимъ и Чеховскимъ. Чарнковскій референдарій и Зборовскій были у архіепископа; должно быть хотѣли хлопотать о коадъюторіи въ пользу Куявскаго епископа; архіепископъ не принялъ ихъ. Король старается сдѣлать Солеіовскимъ аббатомъ Фабія Дамлата, но дѣло не устроится; монахи избрали Островскаго изъ Венгровицкаго монастыря, что весьма раздсердило короля и онъ хочетъ поставить на своемъ, но окрестная шляхта съѣхалась и протестуетъ, 198.

13.

1581. 7 Апрѣля. Письмо Куявскаго епископа, Станислава Карнковскаго къ маршалу королевства. Епископъ Карнковскій извѣщаетъ о смерти Гнѣзненскаго архіепископа, о своей номинаціи на это мѣсто, проситъ помогать ему въ исполненіи этой трудной должности и увѣряетъ въ своей расположенности. Въ припискѣ говоритъ, что посылаетъ маршалу письмо короля, 199.

14.

1581. 15 Марта. Копія письма Московскаго князя къ королю Стефану. Сказавъ о томъ, что Баторій отправилъ назадъ гонца Климентьева и пословъ, вопреки принятымъ обычаямъ и справедливости, Іоаннъ извѣщаетъ Баторія, что онъ — Іоаннъ, не смотря на все это, посылаетъ пословъ снова — Евстафія Михайловича Пушкина, Өеодора Андреевича Писемскаго и дьяка Ивана Андреевича Трифанова съ надлежащимъ полномочіемъ, что пусть Баторій безъ замедленія пришлетъ этимъ посламъ опасную грамоту черезъ посылаемаго гонца Григорія Скабардѣева, пусть прикажетъ своимъ панамъ вести переговоры о Ливоніи, на счетъ которой дано посламъ полномочіе, пусть Баторій не собираетъ войска и не дѣлаетъ себѣ убытковъ; при этомъ Іоаннъ жалуется на нападенія Поляковъ на Русскія владѣнія по всѣмъ украинамъ; наконецъ, говоритъ, что эту грамоту посылаетъ съ гонцомъ Григоріемъ Скабардѣевымъ, 200—202.

15.

1581. 21 Апрѣля. Отвѣтъ короля Стефана на письмо Іоанна. Изложивъ содержаніе вышеприведеннаго письма Іоанна, Баторій говоритъ, что всегда заботится о сохраненіи мира, но если онъ не состоялся между нимъ—Баторіемъ и Іоанномъ, то виновенъ въ этомъ Іоаннъ. Далѣе Баторій говоритъ, что хотя онъ уже собралъ войско и уже почти на половинѣ дороги, но посылаетъ опасную грамоту для пословъ Іоанна, которыхъ пусть Іоаннъ присылаетъ въ Вильну въ теченіи шести недѣль отъ настоящаго числа. Въ заключеніе жалуется на опустошенія, сдѣланныя Русскими у Орши, 202—203.

16.

1581. 21 Апрѣля. Письмо Куявскаго епископа къ маршалу королевства. Отвѣтъ на поздравительное письмо маршала, 203—204.

17.

1581. 23 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король пишетъ, что за предложеніе Лигницкаго князя идти на службу къ Баторію нужно благодарить, но теперь уже нѣтъ надобности ему идти служить лично; эта служба можетъ понадобиться послѣ, 204—205.

18.

1581. 16 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король пишетъ, что охотно соглашается назначить Познанскимъ судьею рекомендованнаго маршаломъ Гаевскаго и уже избраннаго на эту должность. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Русскіе напали на Дубровну — крѣпость Минскаго кастеляна и хотя тамъ, по недостатку въ этой странѣ продовольствія, не было войска, но Русскіе были отражены. Въ это самое время ѣхалъ черезъ Оршу гонецъ Іоанна, но какія извѣстія везетъ онъ, еще неизвѣстно, 205.

19.

1581. 25 Апрѣля. Письмо Буженскаго къ маршалу королевства. Буженскій пишетъ, что занятыхъ 32,000 ренскихъ золотыхъ онъ не могъ промѣнять ни въ Лейпцигѣ, ни у Курфирста Саксонскаго, потому что было невыгодно и не знаетъ, что дѣлать; проситъ маршала дать совѣтъ, 205—206.

20.

1581. 30 Апрѣля. Письмо Познанскаго воеводы графа Гурки къ маршалу королевства. Воевода пишетъ, что ему жаловались купцы на то, что помимо сеймоваго распоряженія сдѣлано королемъ еще какое-то распоряженіе о взносѣ четвертаго гроша отъ всякой продажи какъ внутренней, такъ и заграничной и указывали, что пошлины не берутся съ товаровъ заграничныхъ, что если будутъ обложены пошлиной эти товары, то заграничные купцы не повезутъ ихъ въ Польшу, а Польскимъ купцамъ ѣздить за-границу трудно и тогда товары будутъ дороги. Маршалъ негодуетъ, что королю внушили сдѣлать такое распоряженіе, что подобныя вещи дѣлались только въ Литвѣ. Маршалъ объявляетъ, что онъ по долгу своему не можетъ допустить исполнять это распоряженіе и объявляетъ это маршалу, 206—207.

21.

1581. 12 Мая. Письмо короля къ маршалу королевства. Король пишетъ, чтобы папскому интернунцію Поссевину и Русскому къ папѣ послу Ѳомѣ давали въ Польшѣ свободный проѣздъ и чтобы имъ данъ былъ приставъ, 208.

22.

1581. 23 Мая. Письмо Австрійскаго императора Рудольфа къ маршалу королевства. Рудольфъ пишетъ, что не смотря на распоряженіе Польскаго короля пріостановить дѣло Брауна до новаго изслѣдованія его, подстароста Познанскій, Роздражевскій позвалъ Брауна и его поручителей именемъ короля въ судъ, какъ на это жалуется Браунъ. Рудольфъ проситъ маршала пріостановить разбирательство этого дѣла, 208—209.

23.

1581. 25 Мая. Письмо Поссевина къ маршалу королевства. Поссевинъ благодаритъ маршала за дружелюбное письмо, которое посылаетъ къ папѣ и извѣщаетъ, что послѣ трехъ дней онъ отправляется изъ Братислава въ Калишь съ однимъ изъ Русскихъ пословъ, другой посолъ ѣдетъ въ Любекъ, 209—210.

24.

1581. 27 Мая. Письмо Фридриха, князя Штетинскаго къ маршалу королевства. Фридрихъ пишетъ, что не можетъ прислать къ назначенному маршаломъ времени комиссаровъ для разбора споровъ о границахъ и проситъ избрать другое время, 210—211.

25.

1581. 28 Мая. Письмо придворнаго подскарбія Млодзѣевскаго къ маршалу королевства. Подскарбій извѣщаетъ, что король, хотя неохотно, но согласился освободить Гаевскаго отъ уплаты чоповаго и четвертаго гроша, что грамота, касательно четвертаго гроша дурно составлена потому, что — онъ подскарбій хотя исправилъ ее, но не могъ вновь пересмотрѣть; проситъ, чтобы изъ-за этого не останавливалось взиманіе пошлины, 211. Далѣе извѣщаетъ, что Русскіе послы справляли посольство, что въ ихъ рѣчахъ много словъ, а мало дѣла,—уступаютъ Ливонію, но безъ Нарвы и Дерпта, за которые король больше всего стоитъ, какъ за портовые города. По недостатку денегъ король отсрочилъ выѣздъ до 20 Іюня; изъ Дисны поѣдетъ въ Полоцкъ, а куда оттуда, неизвѣстно. Венгерской пѣхоты у него будетъ 4000 больше, чѣмъ въ прошедшемъ году; Фаренсбекъ въ Ригѣ имѣетъ 1500 Шотландцевъ; Польскихъ солдатъ будетъ 6000; коннаго войска новаго 8100, стараго 8000; но двинуть ихъ мудрено. Правительство имъ должно больше 350.000 флориновъ, а Венгерцамъ придется уплатить 50.000 флориновъ и затѣмъ платить каждый мѣсяцъ наличными; между тѣмъ о казначеѣ Накѣльскомъ ничего не слышно. Король пишетъ къ нему, чтобы ѣхалъ не съ пустыми руками, 211—212.

26.

1581. 28 Мая. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король соглашается освободить Гаевскаго отъ чоповаго и четвертаго гроша, но онъ долженъ платить другіе взносы, потому что имя его по опредѣленію сейма внесено въ число плательщиковъ и король не можетъ измѣнить этого, 212.

27.

1581. 28 Мая. Письмо ксендза подканцлера къ маршалу королевства. Извѣщаетъ, что Гаевскій освобожденъ отъ уплаты чоповаго и четвертаго гроша, что Русскіе послы начали переговоры, уступили нѣсколько новыхъ крѣпостей и, хотя Литовцы говорятъ, что Русскіе уступаютъ уже всю Ливонію, но такъ какъ не уступлены Дерптъ и Нарва, которые составляютъ сущность всего дѣла, то ничего не рѣшено и послы отосланы въ свои квартиры. Будетъ-ли миръ, неизвѣстно; во всякомъ случаѣ, король долженъ будетъ ѣхать къ войскамъ. Іоаннъ за Ливонскіе города хочетъ получить Луки, Заволочье и Велижъ, взятые королемъ въ прошедшемъ году, 112—213.

28.

1581. 2 Іюня. Письмо канцлера Замойскаго къ маршалу королевства. Замойскій извѣщаетъ о дѣлѣ Гаевскаго, благодаритъ за присылку обозныхъ лошадей, жалуется на неисправность сборщиковъ податей, говоритъ, что былъ не совсѣмъ здоровъ, 213.

29.

Описаніе религіозной церемоніи, бывшей въ Вильнѣ, 16 Іюня 1581 г., по поводу смерти Седмиградскаго воеводы, Христофора Баторія. Описывается, какъ устроенъ былъ въ костелѣ гробъ, какъ былъ убранъ костелъ, какія бы-

ли эмблеммы и съ какою торжественностію присутствовали при богослуженіи король и разные чины, 214—215.

30.

Списокъ Ливонскихъ городовъ, 215—217.

31.

Списокъ Ливонскихъ городовъ съ указаніемъ, кто ими владѣетъ, 217—219.

32.

Маршрутъ короля Стефана отъ Вильны до Полоцка. 220.

33.

1581. 23 Іюня. Письмо ксендза Барановскаго къ маршалу королевства. Барановскій пишетъ, что посылаетъ дѣло о Поморской коммиссіи, извѣщаетъ, какъ по мнѣнію канцлера нужно сдѣлать разграниченіе съ Поморскою землею; по секрету сообщаетъ слѣдующее: когда-то старшій референдарій Чарнковскій взялъ изъ архива привилегіи касательно этого разграниченія и, неизвѣстно почему, оставилъ ихъ въ Познанской ратушѣ; привилегіи не возвращены, а другихъ бумагъ касательно этого дѣла нѣтъ; канцлеръ поэтому проситъ маршала сдѣлать глухо распоряженіе, чтобы въ Познани отыскали всѣ королевскія грамоты и прислали. Далѣе Барановскій извѣщаетъ, что Гаевскій освобожденъ отъ чоповаго, что Познанцы освобождены отъ призыва въ судъ, что посылаетъ королевскій приказъ о производствѣ повѣрки счетовъ налоговъ у Калишанъ, что посылаетъ маршалу разныя бумаги: инвеституру касательно Анспаха и уступку королевой (имѣній въ пользу королевства), обѣщаетъ прислать инвеституру Прусскаго князя, извѣщаетъ, что Скарга посылаетъ маршалу привѣтствіе королю, по случаю взятія Лукъ; привѣтствіе по случаю взятія Полоцка маршалъ, вѣроятно, уже получилъ; авторъ пишетъ, что посылаетъ письмо Поссевина; Гизій удивляется, что маршалъ недоволенъ его описаніемъ дѣлъ; будетъ самъ оправдываться. Извиняется, что какое-то дѣло маршала не устроилось. Король выѣхалъ изъ Вильны 20 Іюня. Король ожидаетъ гонца отъ Іоанна. Когда гонецъ пріѣдетъ, рѣшится, будетъ-ли война или миръ. Король очень огорченъ смертію воеводы Седмиградскаго. Извѣщаетъ о вакансіяхъ, о прибытіи Венгерцовъ, о пріѣздѣ кастеляна Радомскаго, 220—223.

34.

1581. 24 Іюня. Письмо Парвита къ Гнѣзненскому кастеляну. Парвитъ извѣщаетъ о маршрутѣ короля до Полоцка и до Лукъ, пишетъ, что старался узнать, будетъ ли миръ, котораго всѣ желаютъ. Авторъ удивляется, почему король не принимаетъ условій Іоанна, который уступаетъ ему всю Ливонію кромѣ Нарвы. Король желаетъ получить при заключеніи мира 300.000 флориновъ, уступаетъ Іоанну Луки и другія его крѣпости, а Себежъ требуетъ сжечь. Трудно сомнѣваться, чтобы миръ не былъ заключенъ. Притомъ, Шведскій король очень усилился на счетъ Іоанна, — взялъ у него земли на 20 миль. Татары тоже надѣлали Іоанну много зла. Когда эти послѣдніе возвращались съ плѣнными, Низовскіе козаки разбили ихъ, и взяли у нихъ двухъ цариковъ, за которыми король послалъ Косса. Братъ короля, Седмиградскій воевода умеръ, король очень огорченъ. Никогда не было при королѣ такъ много Венгерцевъ — ихъ 10,000. Поляковъ и Литвы нѣтъ столько при королѣ. Въ дорогѣ, Венгерская пѣхота идетъ по обѣ стороны короля, а конница позади. Король окружилъ себя худобой и дуренъ съ старыми солдатами. Солдаты, какъ Бога, ожидаютъ кастеляна, — спрашиваютъ автора о пріѣздѣ кастеляна; они теперь

какъ овцы безъ пастыря. Авторъ увѣряетъ кастеляна, что всѣ будутъ рады его пріѣзду. Король сердитъ, что нѣтъ кастеляна. Канцлеръ будетъ имѣть подъ своимъ начальствомъ 10,000 войска; находится еще въ Вильнѣ; ѣдетъ точно второй король. Сообщаетъ авторъ свѣдѣнія о своихъ личныхъ дѣлахъ, 223—224.

35.

1581. 27 Іюня. Письмо Глоговскаго начальника Котвица къ маршалу королевства. Котвицъ, пишетъ что староста Бибгрштейнъ, котораго мѣсто занимаетъ онъ — Котвицъ, поручилъ между прочимъ наблюдать, чтобы не былъ нарушаемъ миръ на границахъ Глоговскаго княжества съ Польшей; между тѣмъ нарушеніе это дѣлается Жихлинскимъ, который, имѣя споръ о землѣ съ Рехенбергіемъ, нападаетъ на него, пустошитъ его землю и дѣлаетъ самому Рехенбергію угрозы, не смотря на то, что Рехенбергій не даетъ ему съ своей стороны повода къ ссорѣ. Онъ — Котвицъ убѣдилъ Рехенбергія сносить оскорбленія и обиды Жихлинскаго, пока Котвицъ не снесется съ маршаломъ, котораго онъ и проситъ наказать Жихлинскаго и сдержать его буйство, 224—225.

36.

1581. 1 Іюля. Письмо барона Брауна къ маршалу королевства. Браунъ напоминаетъ, что по рѣшенію Варшавскаго сейма дѣло его съ графомъ Гуркой отложено до разбора его коммиссарами, и ни онъ, ни его поручители не должны быть притягиваемы къ суду. Между тѣмъ его поручитель Роздражевскій призванъ въ судъ въ Пыздрахъ. Браунъ надѣется, что это сдѣлано безъ вѣдома маршала, что маршалъ не дастъ Брауну повода приносить новыя жалобы, въ чемъ увѣренъ и Австрійскій императоръ, какъ маршалъ можетъ видѣть это изъ прилагаемыхъ писемъ (см. № 22); объ этомъ же дѣлѣ, безъ сомнѣнія, будетъ писать къ маршалу и король. Въ заключеніе Браунъ высказываетъ увѣренность, что маршалъ, какъ въ другихъ дѣлахъ, такъ и въ этомъ окажетъ ему свое вниманіе, 226—227.

37.

1581. 19 Іюля. Письмо Брауна къ судьямъ Пыздренскаго суда Калишскаго воеводства. Въ этомъ письмѣ Браунъ разказываетъ, что графъ Гурка подкупилъ злыхъ людей, которые задумали сдѣлать зло ему — Брауну и въ мирное время напали на него, нанесли ему и его женѣ нѣсколько ранъ, избили жестолько молодыхъ людей благороднаго происхожденія, нанесли три удара дѣвицѣ Котвицъ, а его Брауна взяли и держали долго въ тяжеломъ заключеніи, какъ это можно видѣть изъ приложеннаго документа подъ буквой А. Въ этомъ участвовалъ Адамъ Меленскій, подкупленный Гуркой съ другимъ лицемъ, котораго имени Браунъ не хочетъ упоминать изъ уваженія къ семейству, къ которому онъ принадлежитъ. Чтобы прикрыть это преступленіе, Меленскій поднялъ дѣло его — Брауна съ Гуркой о границахъ имѣній. Доведенный до крайности, угрожаемый смертью, Браунъ долженъ былъ по требованію своихъ враговъ обязаться уплатить 10,000 флориновъ и взять поручителемъ Роздражевскаго и такимъ образомъ получилъ свободу. Объ этомъ писалъ къ королю Австрійскій императоръ и король приказалъ до разбора дѣла отсрочить выполненіе обязательства имъ — Брауномъ и его поручителемъ. Не смотря на это, Меленскій зоветъ на судъ Роздражевскаго и требуетъ, чтобы онъ отвѣчалъ за всю тяжбу Брауна, хотя тотъ ручался только въ уплатѣ 10,000 флориновъ и хотя затѣмъ Браунъ не подалъ никакого повода къ новой тяжбѣ, тогда какъ Меленскій высылаетъ людей для нападенія на земли и лю-

дей его—Брауна. Что же касается до спора о границахъ, то это давній споръ и больше касается государствъ—Польши и Богеміи, нежели лично его—Брауна. Браунъ надѣется, что судьи не пожелаютъ поступать противъ воли короля и не произнесутъ приговора ни противъ его — Брауна, ни противъ его поручителя, 227—233.

Приложеніе первое: подробный разказъ о нападеніи на Брауна, заключеніи его въ темницу и о вытребованіи отъ него обязательства уплатить 10.000 флориновъ, 230—233.

Второе приложеніе: имена участвовавшихъ въ нападеніи, 233—234.

Третье приложеніе: обязательство Андрея Гурки, данное Брегенскому князю Георгію въ томъ, что онъ—Гурка представитъ суду чиновъ королевства рѣшеніе дѣла о взятіи въ плѣнъ и заключеніи его Гурки Георгіемъ Курчбахомъ, барономъ Трахтенбургскимъ, 234.

38.

1581. 19 Іюня. Письмо короля Стефана къ Владиславской капитулѣ. Король пишетъ Владиславской капитулѣ, что онъ на просьбу номината Гнѣзненскаго, Станислава Карнковскаго дозволить ему въ теченіи года пользоваться половиной доходовъ Владиславской епископіи, согласился, не будетъ въ это время назначать номината на эту епископію и требуетъ, чтобы капитула дала на это согласіе и доставляла Карнковскому означенные доходы, 235.

39.

(Мѣсяцъ и день не показаны). **Письмо короля Стефана къ папѣ.** Король проситъ, чтобы папа, изъ уваженія къ разстроеннымъ средствомъ Гнѣзненской архіепископіи, уменьшилъ Карнковскому расходы по утвержденію его въ санѣ архіепископа и разсрочилъ уплату этихъ расходовъ, 236.

40.

Другое письмо короля Стефана къ папѣ. Проситъ согласиться на уплату Владиславской епископіей Карнковскому половины ея доходовъ, 236—237.

41.

1281. 19 Іюня. Письмо короля Стефана къ Тицпіно (кардиналу) о томъ же, 237—238.

42.

1581. 15 Іюня. Письмо короля къ Станиславу Чарнковскому. Король требуетъ, чтобы Чарнковскій возвратилъ Гнѣзненскому архіепископу, принадлежащее этой архіепископіи имѣніе—Звену, незаконно имъ захваченое и грозитъ лишить своей милости и подвергнуть суду, если Чарнковскаго не сдѣлаетъ этого, 238—239.

43.

(Мѣсяцъ и день не показаны). **Письмо Гнѣзненскаго номината, архіепископа къ папѣ.** Карнковскій извѣщаетъ папу о своей номинаціи на Гнѣзненское архіепископство, говоритъ, что посылаетъ за утвержденіемъ его въ этомъ санѣ декана Лемпицкаго и каноника Станевскаго, проситъ имъ вѣрить и обѣщаетъ исполнять по мѣрѣ силъ обязанности своего званія, 239.

44.

Письмо его же къ кардиналу протектору королевства. Извѣщаетъ о томъ же, пишетъ, что поручилъ Лемпицкому и Станевскому руководствоваться совѣтами кардинала и проситъ не отказать имъ въ этомъ, 240.

45.

1581. 9 Августа. Копія письма Гнѣзненскаго и Познанскаго епископовъ къ королю. Пишущіе извѣщаютъ короля, что притязанія комиссара Цистеріянскаго ордена подорвать власть епископовъ надъ монахами этого ордена въ Польшѣ дошли до открытаго раздора и скандала, что комиссаръ этотъ, вопреки законамъ королевства и обычаямъ, позвалъ на судъ нѣкоторыхъ аббатовъ этого ордена изъ Польши во Францію и даже нѣкоторыхъ изъ нихъ — епископовъ зоветъ на судъ въ Римъ, и удалился изъ Польши. Для устраненія затрудненій, какія отсюда могутъ выйти, епископы рѣшились составить мѣстный соборъ и просятъ короля согласиться на это и написать въ Римъ, чтобы дѣла по жалобамъ этого комиссара не рѣшались, пока не получатся отъ упомянутаго собора надлежащія свѣдѣнія, 240—242.

46.

1581. 9 Августа. Письмо тѣхъ же къ епископу Плоцкому. Просятъ Плоцкаго епископа (бывшаго тогда въ Римѣ) доложить папѣ и кардиналу протектору о поступкахъ Цистеріянскаго комиссара и постараться, чтобы не обращали вниманія на его отлученія и позвы къ суду. При этомъ епископы жалуются, что имъ и безъ этихъ хлопотъ дѣла не мало, что нужно опасаться, какъ бы, изъ-за подобныхъ дѣйствій монаховъ, не были отняты у монастырей имѣнія какъ это случилось въ Германіи, что никогда аббатовъ не звали на судъ въ другую страну и что пусть папа сохранитъ этотъ порядокъ вещей. Въ заключеніе просятъ епископа Плоцкаго слѣдить за этими дѣлами, 243—244.

47.

1581. 9 Августа. Письмо отъ тѣхъ же къ кардиналу Фернезію о томъ же, 245—246.

48.

1581. 9 Іюля. Письмо Парвига къ Гнѣзненскому кастеляну. Парвитъ пишетъ, что рѣшился идти на войну и присталъ къ ротѣ кастеляна, что король очень досадуетъ на медленный сборъ войска и на то, что кастелянъ непріѣхалъ, что при королѣ нѣтъ распорядительныхъ людей, что кастеляну лучше отказаться отъ этого похода, если онъ не можетъ пріѣхать. Далѣе авторъ говоритъ, что король несправедливо жалуется на медленный сборъ войска, потому что жалованье войску не заплочено за пять четвертей, — не съ чѣмъ собираться на войну; однимъ Венгерцамъ даютъ деньги, 246—247. Добржилевскій пріѣхалъ было за деньгами и по своимъ дѣламъ: король посылалъ къ нему узнать — съ ротой-ли пріѣхалъ и когда узналъ, что нѣтъ, то разбранилъ и приказалъ немедленно прибыть съ ротой. Рота Гнѣзненскаго кастеляна скоро будетъ у Дисны. Король никогда не былъ такъ сердитъ, какъ теперь. Взялся воевать безъ денегъ и теперь незнаетъ, что дѣлать,—войска годнаго къ войнѣ у него не больше 10,000; теперь приходятъ роты и волонтеры, но ихъ не много. Далѣе авторъ говоритъ, что онъ ошибся, высказывая надежду на міръ; теперь нужно ожидать большого кровопролитія. Трудно было не надѣяться на миръ,—Іоаннъ уступалъ было всю Ливонію кромѣ Нарвы, дѣло останавливалось изъ-за уплаты за издержки войны; а между тѣмъ Іоаннъ послалъ 45,000 Русскихъ и Татаръ въ Русскія области короля, и это войско надѣлало зла у Орши, Копыся, Шклова, Могилева, Княжичь, Одруцка, Головчина, Кругля, Соквянъ. Если бы Казановскій и Тимрукъ не подоспѣли, то Русскіе взяли бы и Оршу. Должно быть, когда Держекъ ѣздилъ въ Москву, Русскіе послы какъ нибудь дали знать, что король не готовъ къ войнѣ; притомъ Русскіе

плѣнные даютъ обо всемъ знать, а папы, говоритъ авторъ, еще лучше ихъ занимаются шпіонствомъ; поймали перемѣжчика Нѣвенгловскаго; подъ Заволочьемъ повѣсили пять Венгерцовъ, которые собирались бѣжать къ Русскимъ; говорятъ, что бѣжало конныхъ Венгерцовъ больше десяти. Авторъ высказываетъ опасеніе, какъ-бы не кончилась дурно эта война, когда уже теперь столько случаевъ измѣны Авторъ извѣщаетъ о нападеніяхъ на войско со стороны Русскихъ, осуждаетъ управленіе гетмана, насмѣшливо отзывается о томъ, что онъ все самъ дѣлаетъ; говоритъ, что гетманъ черезъ недѣлю отправится къ Себежу и будетъ имѣть 10,000, что гетманъ выступилъ на войну съ большимъ достаткамъ и неудивительно,—возьметъ, что захочетъ; дадутъ, что прикажетъ дать. Пришло извѣстіе, что у Орши переправляется у Днѣпра 40,000 Русскихъ: посылаютъ Трокскаго кастелляна. Получивъ это извѣстіе, король сердится на кастелляна Гнѣзненскаго, котораго хотѣлъ-бы послать въ эту экспедицію. Держекъ изъ Москвы еще не возвратился. Король завтра выѣзжаетъ въ Полоцкъ, а оттуда вскорѣ поѣдетъ въ Заволочье, думаетъ и зимой вести войну. Говорятъ, войска будетъ больше, чѣмъ въ прежнюю экспедицію, въ чемъ авторъ сомнѣвается. Венгерцовъ всего 5,000. Волонтеровъ меньше, чѣмъ было въ прошедшемъ году. Сколько будетъ войска, — окажется на смотрахъ. При королѣ находятся изъ сенаторовъ: Виленскій воевода, Трокскій кастелянъ, оба Литовскіе маршалы, Виленскій епископъ Радзивилъ, канцлеръ и другіе. Авторъ удивляется, что подати собираются, а денегъ нѣтъ; войско жалуется, дворъ тоже, — одни Венгерцы молчатъ. Авторъ совѣтуетъ Гнѣзненскому кастеляну пріѣзжать въ траурѣ, потому что дворъ носитъ его. Смотръ будетъ у Заволочья; собираютъ туда войска. Неизвѣстно, куда король двинется, но вѣроятно ко Пскову; совѣтуютъ прежде взять Себежъ. Наконецъ, авторъ сообщаетъ свѣдѣнія о дѣлахъ роты кастеляна Гнѣзненскаго, 247—250.

49.

Условія мира, посланныя къ Іоанну Баторіемъ съ гонцомъ Русскихъ пословъ:

I. Іоаннъ долженъ уступить Баторію всю Ливонію и отказаться отъ всякаго права на нее.

II. Баторій возвратитъ Іоанну Великіе-Луки, Холмъ, Невель и Велижъ, впрочемъ Невель и Велижъ король хотѣлъ бы оставить за собой, такъ какъ эти города издавна принадлежатъ къ Витебску и къ Полоцку. За возвращеніе Великихъ-Лукъ, Заволочья и Холма Іоаннъ долженъ заплатить издержки войны и возвратить или разрушить Себежъ.

III. Заключить не перемиріе, а вѣчный миръ.

IV. Обсудить средства къ освобожденію плѣнныхъ съ обѣихъ сторонъ.

V. Въ условія мира должны быть внесены друзья и сосѣди короля, короли—Шведскій и Датскій.

VI. Король не прочь послѣ заключенія мира видѣться съ Іоанномъ и поговорить о дѣлахъ военныхъ, о дѣлахъ для удовольствія и о дѣлахъ славы, нужныхъ обоимъ государствамъ.

VII. Для заключенія такого мира пусть Іоаннъ пришлетъ надлежащее полномочіе въ теченіе трехъ недѣль, считая съ 1 Іюня, 250—251.

50.

1581. 30 Іюня. Письмо Головчинскаго къ королю Стефану. Головчинскій доноситъ о нападеніи войска Іоаннова на Русскія области короля. Войска эти переправились черезъ Днѣпръ у Орши и Могилева 25 Іюня и, начиная отъ Орши, Копыся, Шклова, Кругленска, Дудановска, Савенска, Княжича, надѣлали столько зла, что жители незапомнятъ подобнаго. У самого Могилева, въ

предмѣстьи сожгли нѣсколько сотъ домовъ и чуть было не ворвались въ самый Могилевъ; но отряды Казановскаго и Тимрука отразили ихъ. *Перечисляются* убитые изъ королевскаго войска. Далѣе Головчинскій *говоритъ*, что Русскіе запустошили его имѣніе Головчинское, что поэтому Головчинскій не можетъ идти на войну, и проситъ короля не лишать его за это своей милости; по слухамъ Русскіе намѣреваются снова сдѣлать нападеніе на эти страны во время жатвы, 251—252.

51.

— **Копія письма Стравинскаго къ королю, изъ Могилева.** Стравинскій доноситъ о нападеніи Русскихъ на Могилевъ. Нападеніе сдѣлано 27 Іюня. Перечисляются выжженныя мѣстности и дома. Перечисляются начальники Русскаго отряда: старшіе воеводы—Михаилъ Петровичь Кайгеровъ, Андрей Ивановичъ Хворостинъ, Измайловъ, Романъ Дмитріевичъ Бутурлинъ, князь Михаилъ Васильевичь Поздроватый, князь Иванъ Михайловичь Волховскій, князь Меркулей Щербатый, Иванъ Михайловичъ Батуркинъ, Өеодоръ Фустовъ, Михаилъ Глѣбовъ Салтыковъ, князь Иванъ Борятинскій, въ сторожевомъ полку татаринъ, князь Иванъ Куланчукъ Черкаской, Владиміръ Головичь, воевода Донскихъ козаковъ Василій Яновъ, *атаманъ козацкій Ермакъ Тимоѳѣевичъ*. Съ ними было Русскихъ и Татаръ 45,000, стрѣльцовъ Донскихъ и Московскихъ на лошадяхъ 1,000. Осаждали они крѣпость цѣлый день, но были отбиты; ранили двоихъ, сами потерпѣли большую потерю и въ тотъ же день вечеромъ поворотили къ королевской деревнѣ у Днѣпра — Баторьѣ, и чью переправились черезъ Днѣпръ и на слѣдующій день распустили загоны по направленію къ Радомлю и Мстиславлю, 252—253. Отъ плѣннымъ получены свѣдѣнія, что Іоаннъ послалъ это войско на семь городовъ королевскихъ -Дубровну, Оршу, Копысь, Шкловъ, Могилевъ, Радомль и Мстиславль, что онъ приказалъ потомъ идти къ Рославлю и оттуда къ Дорогобужу, войску тамъ отдыхать, а воеводамъ ѣхать къ Іоанну и дать отчетъ, 253—254.

52.

1581. 29 Іюля. Копія письма великаго князя Московскаго Іоанна къ Польскому королю Баторію. Іоаннъ сначала разказываетъ содержаніе письма Баторіева, присланнаго къ нему съ гонцомъ Держкомъ, именно, что къ Баторію пріѣхали послы Іоанна — Пушкинъ, Писемскій и дьякъ Трифоновъ, которые при переговорахъ съ Польскими панами требовали оставить въ Ливоніи за Іоанномъ четыре города — Ливонскій Новгородъ, Серенескъ, Адежъ и Ругодивъ, что когда при такомъ требованіи миръ не могъ устроиться, то послы Іоанна просили дозволить имъ послать къ нему гонца за новымъ полномочіемъ, что Баторій на это согласился и съ своей стороны высказалъ требованіе, чтобы полномочіе прислано было поскорѣе, чтобы ради мира Іоаннъ не стоялъ за Себежъ, который тянетъ къ Полоцку, чтобы Іоаннъ отпустилъ задержанныхъ имъ Польскихъ купцовъ, наконецъ, чтобы не задерживалъ гонца Держка, а отпустилъ его поскорѣе, 254—256. Далѣе Іоаннъ передаетъ содержаніе письма къ нему его пословъ, именно, что при переговорахъ Польскіе сенаторы отъ имени короля объявили имъ, что миръ можетъ быть заключенъ не иначе, какъ если Іоаннъ уступитъ Баторію всю Ливонію, если за Баторіемъ останутся завоеванные имъ города — Велижъ, Усвятъ и Озерище, если Іоаннъ разрушитъ Себежъ и заплатитъ 400,000 червонныхъ злотыхъ за издержки войны и за то, что Баторій оставилъ позади себя Луки, Заволочье, Ржевъ и Холмъ, 256. За тѣмъ Іоаннъ разбираетъ эти условія мира и говоритъ, что при такихъ условіяхъ миръ не возможенъ, что въ прежнія времена и Польскіе короли и Польскіе паны болѣе были расположены къ миру и болѣе терпѣливы при перего-

ворахъ. Стараясь доказать неправду Баторія и пановъ его, Іоаннъ припоминаетъ исторію недавняго перемирія его съ Баторіемъ, именно, что послы Баторія Станиславъ Крискій съ товарищами заключили было въ Москвѣ перемиріе, Іоаннъ утвердилъ его печатью и присягой и послалъ къ Баторію — Карпова, Головина и дьяка Грамотина принять отъ него присягу въ соблюденіи этого мира, но посла Карпова, неизвѣстно какимъ образомъ, не стало на дорогѣ, а когда прибыли къ Баторію его товарищи, то онъ не принялъ постановленнаго мира и держалъ пословъ подъ стражей, въ большой нуждѣ. При этомъ Іоаннъ оправдываетъ своихъ пословъ въ томъ, что они не отправляли передъ Баторіемъ своего посольства, когда увидѣли, что онъ не встаетъ противъ имени Іоанна, и осуждаетъ распоряженіе Баторія, чтобы послы отправляли посольство передъ его панами, и еще болѣе то, что онъ нарушилъ заключенный миръ и черезъ Петра Гарабурду предложилъ Іоанну прислать полномочіе для новыхъ переговоровъ, чего не дѣлаютъ даже бусурманскіе государи и чего прежде не дѣлалъ ни одинъ государь изъ предшественниковъ Баторія. 256—258. За это Іоаннъ задержалъ у себя Гарабурду, надѣясь, что Баторій одумается, но узнавъ, что Баторій поднимаетъ войну, отправилъ къ нему Гарабурду и съ нимъ своего гонца съ убѣжденіемъ оканчивать дѣло съ послами и для переговоровъ о Ливоніи прислать въ Москву своихъ пословъ. Баторій прогналъ пословъ Іоанна, не пожелавъ даже видѣть ихъ, и прислалъ къ Іоанну гонца Вацлава Лопацинскаго съ оскорбительнымъ письмомъ, потомъ отпустилъ Іоаннова гонца Андрея съ новымъ яростнымъ письмомъ, а самъ съ большимъ войскомъ и съ измѣнниками Іоанна Курбскимъ, Заболоцкимъ, Тетеринымъ и другими пошелъ въ его землю и взялъ Полоцкъ измѣнническимъ образомъ, написавъ къ жителямъ грамоту, въ которой приглашалъ ихъ къ измѣнѣ. 258—259. Неожидая этого, Іоаннъ послалъ войско очищать свою отчину Ливонію, и узнавъ потомъ о дѣлахъ Баторія, будучи во Псковѣ, послалъ небольшой отрядъ къ Соколу, но Виленскій воевода, придя къ Соколу, взялъ этотъ городъ необычнымъ образомъ и Поляки глумились надъ знатными убитыми, разрѣзывали ихъ и вынимали изъ нихъ сало и желчь, 259. Не смотря на это, Іоаннъ дозволилъ своимъ боярамъ сноситься съ панами Баторія, но Баторій превознесся безъ мѣры, какъ не дѣлали никогда его предки; въ письмѣ, присланномъ черезъ гонца Лопацинскаго говорилъ, что приказалъ Русскимъ посламъ явиться передъ его маестатъ, на которомъ возсѣдалъ, какъ богъ. Кромѣ того, Баторій прислалъ съ человѣкомъ Іоанна Львомъ Стремоуховымъ необычную опасную грамоту для пословъ, точно для проѣзда какихъ-нибудь купцовъ, 259—260 Не смотря и на это, Іоаннъ черезъ дворянина своего Григорія Нащокина послалъ къ Баторію письмо, въ которомъ просилъ прислать надлежащую опасную грамоту для пословъ и на словахъ сказалъ гонцу, что готовъ прислать ихъ, пусть Баторій дожидается ихъ. Баторій прислалъ опасную грамоту, но для пріѣзда пословъ назначилъ такой малый срокъ, что имъ невозможно было прибыть, а между тѣмъ самъ пошелъ войною въ землю Іоанна, 260—261. Іоаннъ поторопился послать пословъ—князя Сицкаго, дворянина Пивова и дьяка Петелина, а впереди ихъ послалъ къ Баторію Шишмарева съ просьбой подождать пословъ; но Баторій, котораго гонецъ встрѣтилъ въ Витебскѣ, даже не посмотрѣлъ на письмо Іоанна и пошелъ съ войскомъ дальше. Іоаннъ приказалъ посламъ вопреки обычаямъ идти къ Баторію въ войско. Баторій не подождалъ пословъ, а приказалъ имъ идти за собою, взялъ Велижъ, Усвятъ, Озерище, подошелъ къ Лукамъ и, добывая этотъ городъ, приказалъ посламъ справлять посольство. Притомъ, Баторій прислалъ съ гонцомъ Лазовицкимъ письмо съ несообразными предложеніями, а черезъ другаго гонца Гавріила Любощинскаго прислалъ извѣстіе о взятіи Лукъ, наконецъ волочилъ за собою пословъ Іоанна осень и зиму и отпустилъ ни съ

чѣмъ. За все это Іоаннъ осуждаетъ Баторія и говоритъ, что такъ не дѣлается и въ бусурманскихъ странахъ. Осуждаетъ онъ также то, что, по распоряженію Баторія, къ посламъ приходили члены меньшей рады (послы сейма) и что паны Баторія требовали уступокъ больше прежнихъ, потому что теперь сдѣлано много новыхъ издержекъ на войну, 261—263. Іоаннъ отправилъ къ Баторію новыхъ пословъ — Пушкина съ товарищами. Баторій объявилъ имъ, чтобы ему уступлена была вся Ливонія, такъ какъ Баторій присягалъ, что возвратитъ ее Польшѣ, чтобы отданъ былъ Себежъ, чтобы за нимъ остались Велижъ и Невель, что у него — Баторія уже позади Луки, Заволочье и Холмъ, а также Озерище и Усвятъ, потребовалъ также, чтобы заплатить ему издержки войны, 263. Іоаннъ говоритъ, что такимъ образомъ не будетъ конца войнѣ, что Баторія невозможно ни чѣмъ удовлетворить, что онъ постоянно мѣняетъ условія и въ тоже время воюетъ, 263—264. — Далѣе Іоаннъ разбираетъ дѣло о Ливоніи. Онъ говоритъ, что Баторій несправедливо считаетъ Ливонію своею землею, что этого онъ не можетъ доказать, что только съ того времени Виленскій воевода, Николай Радзивилъ и другіе паны стали говорить объ этой странѣ, когда въ ней началось лютеранство,—съ 1559 года, когда Сигизмундъ-Августъ присылалъ къ Іоанну пословъ воеводу Василія Тышкевича съ товарищами, которые однако говорили о Ливоніи, какъ о чужой землѣ, за которую вступались ради родственника короля Рижскаго, архіепископа Вильгельма. Потомъ уже, 1560 г. Сигизмундъ-Августъ черезъ посла Володкова началъ говорить, что Ливонія отдана его предкамъ Австрійскимъ императоромъ и принадлежитъ Литовскому княжеству. Это повторилъ и Баторій и также противорѣчилъ себѣ, какъ и Сигизмундъ-Августъ. Паны несправедливо говорятъ, будто Іоаннъ отказывался отъ Ливоніи,—такого отказа они не могутъ представить; Ливонія была отчиною Іоанна; Литовскихъ людей въ ней не было; сама Ливонія, отдаваясь Іоанну, отказывалась отъ Литвы; Іоаннъ готовъ показать грамоты, изъ которыхъ можно видѣть, какъ Ливонія била челомъ отцу Іоанна — царю всей Руси Василію; била челомъ и прадѣду Іоанна, Василію Васильевичу: присылала она челобитія и къ дѣду Іоанна и неоднократно къ нему самому, чего Ливонцы не дѣлали-бы, если-бы были отчиною предковъ Баторія, и Польскіе короли не молчали-бы объ этомъ, 264—267. Возраженіе пановъ, что Іоаннъ заключалъ перемиріе съ Ливоніей, не сильно, потому что это особенная страна и заключала перемиріе съ Новгородомъ, по согласію Іоанна.) Баторій называется Прусскимъ, но въ Пруссіи тоже особое управленіе. Изъ уваженія къ тому, что въ Ливоніи жители иной вѣры и Нѣмцы, Іоаннъ далъ имъ право выбирать себѣ магистра и начальниковъ; брали они ихъ у папы, который и для Польши ставилъ духовныхъ, а не короли ставили; и Вильгельма, родственника короля Сигизмунда по королевской просьбѣ взяли Ливонцы на Рижское архіепископство, такъ какъ ему не куда было дѣться; короли вѣдаютъ гражданскія дѣла, а папы—духовныя, 267—268. Не сильно и то возраженіе пановъ, что Ливонцы поднимали войну противъ отца Іоаннова, потому что подданные не рѣдко возстаютъ противъ своихъ государей, какъ Пруссы противъ Ягайлы и Витовта, Мазовецкій князь Конрадъ противъ предковъ Баторія. Прусскій магистръ противъ Сигизмунда старшаго, просившій помощи у отца Іоаннова, да и самъ Баторій воевалъ противъ Данцига, 268. Не сильно и то возраженіе пановъ, что Ливонцы обратились къ защитѣ Польскаго короля и Литовскаго князя: обратились къ защитѣ, когда измѣнили Іоанну, за что онъ ихъ наказывалъ, но не обращались, когда жили мирно. Баторій никакимъ образомъ не можетъ доказать, чтобы Ливонія подчинялась Польшѣ, пока не была въ смятеніи и изъ всего видно, что она больше присягала государству Іоанна, нежели государству Баторія. Притязанія на Ливонію выдвигаются Баторіемъ и панами только для пролитія крови, 268—269.

Іоаннъ называетъ не христіанскимъ дѣломъ то, что Баторій присягалъ возвратить Польшѣ Ливонію. Объясненіе пановъ, что Поляки всей землей стали за Ливонію, потому что она одной съ ними вѣры, что, избравъ по своей волѣ государя, Поляки имъ управляютъ и что, избирая Баторія, они указали ему на отнятыя у нихъ земли и онъ поклялся возвратить ихъ и въ томъ числѣ Ливонію, Іоаннъ находитъ тоже не христіанскимъ дѣломъ и опровергаетъ тѣмъ, что сами латиняне считаютъ греческую и латинскую вѣру одною, при чемъ касается исторія Флорентійскаго собора, и говоритъ, что слѣдовательно не бѣда Ливоніи находиться надъ властію государя греческой вѣры, тѣмъ болѣе, что Іоаннъ оставляетъ Ливонцамъ и всѣмъ иновѣрцамъ свободу вѣры. Что же касается до присяги Баторія завоевать отнятыя земли, то это придумано для кровопролитія, это значитъ, что мира никогда не будетъ, но для чего же Баторій, давъ эту присягу панамъ, посылалъ къ Іоанну пословъ заключать миръ? Какъ онъ можетъ совмѣщать двѣ присяги — воевать и держать миръ? 269—271. Далѣе, Іоаннъ осуждаетъ Баторія за то, что когда онъ позволилъ посламъ Іоанна отправить къ нему боярскаго сына Никифора Сущова, то паны приказали принести къ нимъ письмо пословъ къ Іоанну и прочитали его, точно послы невольники у нихъ. Потомъ опять нападаетъ на Баторія за присягу добыть отнятыя у Польши земли и говоритъ между прочимъ, что этимъ Баторій, какъ будто, хочетъ доказать, что прежніе короли и ихъ паны не умѣли этого сдѣлать, а Баторій и его паны умнѣе ихъ; говоритъ что Баторія ничѣмъ нельзя утѣшить, пока онъ не насытится христіанскою кровью, что онъ поступая такимъ образомъ, явно предаетъ христіанство бусурманамъ; онъ разоритъ и Русскую и Литовскую землю и обѣ онѣ достанутся въ руки бусурмановъ—онъ желаетъ погибели христіанства, 271—272. Далѣе, Іоаннъ не соглашается на заключеніе вѣчнаго мира, потому что перемиріа лучше соблюдались, нежели миръ, притомъ Баторію нельзя вѣрить, потому что у него присяга ничего незначитъ. Требованіе Баторія разрушить или сжечь Себежъ, который Іоаннъ построилъ, когда былъ еще въ юныхъ лѣтахъ, и за который не вступался Сигизмундъ старый, онъ находитъ несообразнымъ. Объясняетъ, что давалъ посламъ Пушкину, Писемскому и Трифонову полномочіе въ такой формѣ, въ какой всегда давались полномочія; другого полномочія Іоаннъ дать не можетъ; и такъ уже послы уступили Баторію больше семидесяти городовъ, чего нигдѣ не дѣлается, т. е. чтобы уступать крѣпости, между тѣмъ Баторій не хочетъ уступить Іоанну Повгородка (Лив.), Серенеска, Адежа и Гугодѣва и даже не хочетъ уступать городовъ вѣчной отчины Іоанна. Вообще, изъ письма своихъ пословъ, которое Баторій позволилъ имъ послать къ Іоанну, онъ— Іоаннъ видитъ, что не будетъ мира и при потомкахъ Іоанна и Баторія, 272—273. Далѣе Іоаннъ опять возвращается къ вопросу о Себежѣ и находитъ ненадежнымъ предложеніе пановъ, что если Себежъ будетъ разрушенъ, то король разрушитъ Дриссу; также мало заслуживающимъ довѣрія находитъ онъ предложеніе Баторія заключить прочный миръ. Что касается до задержанныхъ купцовъ, то они задержаны, потому что теперь война между Іоанномъ и Баторіемъ и если бы купцы были отпущены, то могли бы передать разныя вѣсти, чего и Баторій съ своей стороны опасается, не давая на выкупъ Русскихъ плѣнныхъ; впрочемъ, купцы содержатся не какъ плѣнные, товары ихъ цѣлы и когда будетъ заключенъ миръ, то они будутъ отпущены, 273—274. Гонца Баторіева Держка Іоаннъ отпускаетъ, но Держекъ самъ запоздалъ, въ срокъ не можетъ возвратиться, да и нѣтъ надобности въ этомъ,—Баторій все равно будетъ проливать кровь. Что касается до уплаты издержекъ, то это бусурманскій обычай; въ христіанскихъ государствахъ нигдѣ не дѣлается, чтобы брать другъ съ друга убытки войны; даже и бусурманы между собою этого не дѣлаютъ. Іоаннъ совѣтуетъ Баторію взыскивать убытки на томъ, кто ему приказывалъ вое-

вать, 274—275. Затѣмъ, Іоаннъ жалуется, что когда между нимъ и Баторіемъ ходятъ послы; то жители Орши и Дубровки грабятъ ихъ людей, проводниковъ и отнимаютъ у нихъ лошадей, 275. Далѣе Іоаннъ доказываетъ надменность Баторія, жажду крови, сравниваетъ его съ Амаликомъ и Сеннахеримомъ, утѣшаетъ себя надеждою на Бога, при чемъ дѣлаетъ выписки изъ священнаго писанія, и говоритъ въ заключеніе, что если Баторій пожелаетъ заключить съ нимъ миръ, то пусть ведетъ переговоры съ его послами, которымъ онъ посылаетъ и открытое письмо, по желанію Баторія, и надлежащій наказъ. Если же на эти условія Баторій не согласится, то пусть отошлетъ назадъ пословъ и тогда въ теченіе сорока, пятидесяти лѣтъ не будутъ между ними ходить послы, 275—277.

53.

1581. 18 Іюля. Универсалъ о пропажѣ печати великаго Литовскаго княжества. Говорится, что на канунѣ 18 Іюля пропала у Литовскаго канцлера, Евстафія Воловича печать этого княжества; всякій, кто узнаетъ, гдѣ находится эта печать, обязанъ донести въ ближайшее судебное мѣсто и за это ему оказана будетъ особенная милость, и напротивъ, если сдѣлается извѣстнымъ, что знающій объ этой печати, не донесъ, то таковой подвергнется суровому наказанію, какъ участникъ въ преступленіи. Объявляется также, что приказано сдѣлать новую печать, какъ въ подобномъ случаѣ сдѣлана была новая печать при Сигизмундѣ Августѣ, когда украдена была въ Краковѣ печать королевства у подканцлера Филиппа Падневскаго, 278—279.

54.

1581. 3 Іюля. Письмо къ королю отъ порутчика низовыхъ Днѣпровскихъ козаковъ, Оришовскаго, доставленное королю подъ Полоцкомъ. Оришовскій пишетъ, что голодъ заставилъ его идти съ козаками на Днѣпръ для прокормленія ихъ рыбою и дичью, при чемъ онъ наблюдалъ, чтобы Крымскому Хану не давать никакихъ поводовъ къ войнѣ. Тамъ къ нему приходили извѣстія, что въ Крыму смятеніе. Ханъ посылалъ братьевъ на Кизильбашу и за то, что тѣ его не слушались, онъ погубилъ одного брата съ сыномъ; другіе братья разбѣжались къ Погайцамъ и къ Пятигорцамъ. Аликирей и Соламеткирей, которыхъ ханъ тоже желалъ погубить и звалъ къ себѣ, не пошли къ нему, а задумали выманить за Днѣпръ, будто для войны съ Русскими, Черкасскаго старосту, разбить его, взять Черкасы и отдаться Турецкому султану, у котораго находится и хлопочетъ объ ихъ дѣлахъ братъ ихъ Асланъ-султанъ и при содѣйствіи котораго они надѣялись низвергнуть Крымскаго хана, 279. Зная все это, Оришовскій разставилъ вездѣ у Днѣпра караулы; но въ его отсутствіе козаки, ниже пороговъ, поймали царевичей, донесли объ этомъ Черкасскому старостѣ, который, не дождавшись извѣстій отъ него, Оришовскаго, написалъ къ королю; между тѣмъ, козаки хотѣли продать царевичей хану, который присылалъ за этимъ. Оришовскій не допустилъ этого и, согласно приказанію короля, передалъ царевичей черезъ Черкасскаго старосту придворному—Коссу, 280—281.

55.

Письмо Татарскихъ царевичей Алфирея (Аликирея) и Солометкирея къ королю Стефану. Царевичи разказываютъ, что за расположенность къ королю и желаніе воевать съ Московскимъ княземъ они подверглись преслѣдованіямъ со стороны хана, что бѣжавъ отъ него и желая отправиться къ Турецкому султану, были захвачены предательскимъ образомъ козаками, которые потребовали отъ нихъ большого выкупа и хотѣли было уже продать ихъ Москов-

скому князю или Крымскому хану, но князь Вишневецкій отнялъ ихъ у козаковъ. Царевичи указываютъ королю на свои услуги ему; говорятъ, что братъ ихъ Асламкирей находится у султана Турецкаго и будетъ Крымскимъ ханомъ; поэтому они просятъ отпустить ихъ въ Турцію, увѣряя, что будутъ вѣрно служить королю, 281—283.

56.

1581. 20 Іюля. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ маршала, что Іоаннъ, давшій было надежду, что уступитъ всю Ливонію, теперь не только не соглашается на это и требуетъ назадъ уступленныя было крѣпости, но еще выслалъ войско, которое у Днѣпра сдѣлало большія опустошенія: поэтому онъ, Баторій, рѣшается продолжать войну и извѣщаетъ объ этомъ маршала, какъ сенатора королевства. Въ припискѣ король извѣщаетъ, что посылаетъ къ султану Дрогоіовскаго съ просьбой назначить господаремъ Валахіи прежде бывшаго господаря Петра и съ ходатайствомъ о дѣлахъ племянника своего; извѣщаетъ также маршала о дѣлахъ въ Крыму и о царевичахъ, находящихся теперь въ рукахъ короля, 283—285.

57.

Письмо Равскаго подкоморія къ коронному маршалу. Описываетъ трудное свое путешествіе за королемъ къ Заволочью черезъ дремучіе лѣса; извѣщаетъ, что король теперь въ лучшемъ расположеніи духа, но сердитъ, какъ и канцлеръ, на войско за медленный сборъ, что изъ Заволочья король отправляется подъ Псковъ; затѣмъ, описываетъ трудность службы, затрудненія въ движеніи артиллеріи, достатокъ и распорядительность Зубрика (Зибржика), начальника въ Заволочьи; извѣщаетъ, какіе Литовцы находятся при войскѣ, какія дѣлаются военныя распоряженія, какія ожидаются новыя войска; наконецъ, извѣщаетъ, что во Псковѣ больше 6000 стрѣльцовъ и 3000 конныхъ, кромѣ горожанъ и бояръ. Письмо не кончено, 285—287.

58.

1851. 2 Августа. Отвѣтъ короля Стефана Московскому князю Іоанну на его письмо, привезенное королю Держкомъ въ Полоцкъ, 15 іюля 1581 г. Баторій говоритъ, что по надлежащему не слѣдовало бы отвѣчать на безстыдное письмо Іоанна, тѣмъ болѣе, что весь свѣтъ знаетъ, кто изъ нихъ правъ и кто виноватъ; но чтобы Іоаннъ не превозносился и въ виду того, что можетъ быть онъ исправится, Баторій рѣшается отвѣчать, но не будетъ отвѣчать по порядку мыслей Іоанна, такъ какъ онѣ перепутаны и заставляютъ думать, что у него не въ порядкѣ голова, а кратко изложитъ, что происходило между нимъ — Баторіемъ и Іоанномъ, со времени вступленія на престолъ Баторія, 287—289. Выполняя эту задачу, Баторій сначала говоритъ, что, вступивъ на Польскій престолъ, онъ обвѣщалъ объ этомъ другихъ государей, желая жить съ ними въ мирѣ, и между прочимъ, послалъ пословъ къ Іоанну. Другіе государи приняли эти посольства, какъ слѣдовало, а Іоаннъ позволилъ себѣ говорить королевскимъ посламъ много неприличныхъ словъ, однако не чуждался мира, предложилъ не воевать обѣимъ сторонамъ и прислалъ Баторію опасную грамоту на пословъ. Вслѣдствіе этого, Баторій послалъ къ нему пословъ для заключенія перемирія; но Іоаннъ, пользуясь тѣмъ, что онъ, Баторій, занятъ былъ въ то время дѣлами Прусскими, приказалъ медленно вести къ Москвѣ его пословъ, а самъ пошелъ воевать Ливонію. Когда, не смотря на это, Баторій приказалъ своимъ посламъ вести переговоры о перемиріи, то Іоаннъ, возгордившись своимъ успѣхомъ, позволилъ себѣ неприлично отзываться о Баторіѣ, стѣснялъ пословъ и, когда они заключили съ нимъ перемиріе на три

года, то онъ въ своей грамотѣ прибавилъ произвольно, что Баторій за это перемиріе позволяетъ ему воевать Ливонію до самой Пруссіи, забывъ даже, что между Ливоніей и Пруссіей находится Жмудь, 289—292. Баторій не согласился принять такое перемиріе и снесся объ этомъ съ Іоанномъ. Іоаннъ задержалъ гонца Баторія, и, пославъ къ нему пословъ для принятія присяги, въ тоже время послалъ въ его землю свои войска, которыя однако были разбиты, 292. Послы Іоанна, допущенные къ королю въ Краковѣ, во время сейма, держали себя крайне гордо; требовали, чтобы Баторій вставалъ при имени Іоанна и чтобы даже отвѣчалъ по-русски, и когда Баторій этого не сдѣлалъ, то они съ дерзостію вышли и поѣхали изъ Кракова, 292—293. Баторій послѣ этого пошелъ въ Вильну. Туда прибылъ его гонецъ, задержанный Іоанномъ, а за нимъ гонецъ Іоанна съ предложеніемъ утвердить заключенное перемиріе присягой и прислать къ Іоанну пословъ для переговоровъ о Ливоніи, 213. Баторій не поддался на этотъ обманъ и, приказавъ посламъ Іоанна продолжать свой путь назадъ — въ Москву, сталъ собираться на войну, чтобы защитить Ливонію, тѣмъ болѣе, что Іоаннъ сталъ собирать войска у Пскова, и послалъ къ Іоанну гонца объявить объ этой войнѣ, 293—295. Затѣмъ Баторій говоритъ, какъ онъ тогда взялъ Полоцкъ, Соколъ и Сушу. Іоаннъ въ это время побѣжалъ къ Москвѣ, Баторій же возвратился въ Вильну и затѣмъ въ Варшаву на сеймъ, для совѣщанія съ чинами королевства о дальнѣйшихъ дѣйствіяхъ, а оттуда воротился въ Вильну, 295—296. Туда прислана была грамота отъ бояръ Іоанна къ панамъ Баторія съ просьбой склонить его къ миру и прислать пословъ въ Москву. Баторій отвѣтилъ, что не прочь отъ мира, но пословъ не пошлетъ, а пусть Іоаннъ присылаетъ къ нему своихъ пословъ. Затѣмъ пріѣхалъ другой гонецъ съ такою же грамотою отъ Іоанна, получилъ такой же отвѣтъ и былъ уже отпущенъ, но воротился и подалъ другую грамоту, въ которой Іоаннъ соглашался на присылку своихъ пословъ, пусть только Баторій ждетъ ихъ въ Вильнѣ, 296. Баторій не согласился ждать, но отвѣчалъ,—пусть послы пріѣдутъ къ нему; гдѣ онъ будетъ, тамъ приметъ ихъ прилично и велитъ панамъ вести съ ними переговоры. Когда Баторій былъ въ Щудутѣ, пріѣхалъ новый гонецъ отъ Іоанна съ извѣстіемъ, что идутъ послы, и съ просьбой воротиться въ Вильну. Баторій повторилъ прежній отвѣтъ и пошелъ войной далѣе, во время которой взялъ Велижъ, Усвятъ, направился къ Великимъ-Лукамъ и осадилъ ихъ. Туда прибыли послы Іоанна, которымъ Баторій дозволилъ вести переговоры, 296—297. Послы вели дѣло лукаво: требовали, чтобы Баторій воротился въ Вильну, измѣняли свои предложенія, смотря потому, въ какой опасности былъ осаждаемый городъ. Баторій потребовалъ отъ нихъ рѣшительныхъ условій: тогда они сказали, что не имѣютъ требуемаго полномочія и просили дозволенія послать къ Іоанну гонца. Въ это время Луки были взяты. Баторій послалъ къ Іоанну съ извѣстіемъ объ этомъ гонца и съ требованіемъ полномочія посламъ. Затѣмъ войско Баторія разогнало Татарское войско Іоанна у Торопца, о чемъ, Баторій думаетъ, Іоанну не доложили бояре, чтобы не разстроить его веселія по случаю свадьбы. Далѣе взяты были Невель, Езерище, Усвятъ. Когда Баторій воротился къ Невелю, воротились и гонцы и принесли такія предложенія, которыхъ Баторій не могъ принять, 297—299. Наступила зима. Баторій оставилъ часть войскъ въ землѣ Іоанна. Послы Іоанна пріѣхали въ Варшаву. Баторій назначилъ для переговоровъ съ ними знатнѣйшихъ сенаторовъ, и для большей прочности дѣла, пословъ сейма; но послы Іоанна стали предлагать только маленькія крѣпости, а большія оставляли за Іоанномъ. Тогда сеймъ потребовалъ всей Ливоніи и рѣшилъ вести войну дальше. Съ этимъ послы Іоанна отпущены, но сказано имъ, что если Іоаннъ уступитъ всю Ливонію, то миръ можетъ быть заключенъ, и тогда же дана была опасная

грамота для новыхъ пословъ, 299—300. Войска Баторія уже вновь собирались, какъ пріѣхалъ въ Гродно гонецъ отъ Іоанна за опасной грамотой для новыхъ пословъ и съ просьбой, чтобы Баторій подождалъ ихъ въ Вильнѣ. Баторій назначилъ посламъ срокъ. Въ Вильну прибылъ Пушкинъ съ товарищами. Они уступали всю Ливонію кромѣ — Ливонскаго Новгорода, Ругодѣва, Адежа и Серенеска и требовали назадъ крѣпостей, завоеванныхъ въ прошедшемъ году: Лукъ, Заволочья, Велижа. Невля, Холма: но оказалось, что эти условія послы предлагали лукаво,—для того лишь, чтобы узнать точно мысли Баторія и передать ихъ Іоанну. Дѣйствительно. Баторій изложилъ точно свои условія (касательно Себежа, уплаты издержекъ войны) и Русскіе послы отправили съ ними гонца къ Іоанну. Послы Іоанна въ это время были особенно откровенны, показывали свои письма къ Іоанну, просили исправлять ихъ, предлагая при этомъ прекратить войну, 300—302. Баторій согласился на это. Но Іоаннъ послалъ войско къ Днѣпру, которое дѣлало тамъ опустошенія, задержалъ гонцовъ и затѣмъ прислалъ посламъ полномочіе, послѣ котораго послы измѣнили все дѣло,—потребовали назадъ 30 крѣпостей, 302. Послѣ этого Баторій отослалъ пословъ назадъ къ Іоанну, 303—304. Изложивъ эту исторію сношеній, Баторій желаетъ дать отвѣтъ касательно Ливоніи, Себежа, издержекъ военныхъ, вѣчнаго мира и касательно Виленскихъ купцовъ, 303. Слѣдуетъ опроверженіе доказательствъ Іоанна, что Ливонія принадлежитъ ему. Излагается подробно исторія Ливоніи, 303—310. Доказывается, что справедливо Баторій требуетъ разрушить Себежъ, 310—311. Доказывается, что требованіе вознаградить военныя издержки справедливо и выполнялось не разъ государями, 311—312 Говорится, что если вѣчный миръ бывалъ не проченъ, то виной этому были сами Московскіе князья, 312. Доказывается, что справедливость требуетъ отпустить задержанныхъ купцовъ и что опасеніе Іоанна, какъ бы они не сообщали свѣдѣній о дѣлахъ Іоанна, не основательно, 312. Затѣмъ Баторій отвѣчаетъ на укоризны, на обидныя рѣчи Іоанна; опровергаетъ мнѣніе Іоанна, будто онъ, Баторій, поступаетъ несогласно съ обычаями прежнихъ Польскихъ и Литовскихъ государей, и доказываетъ, что напротивъ предки Іоанна и онъ несправедливо поступали по отношенію къ Польскимъ государямъ, 313—315; насмѣхается надъ сожалѣніемъ Іоанна, что онъ. Баторій, ведя войну, разоряетъ Польшу и Литву и что ими овладѣютъ Турки, 315; доказываетъ, что Іоанну слѣдовало бы хвалить Баторія и благодарить за то, что при переговорахъ допущены были послы сейма, 315—316; доказываетъ, что не обязанъ посылать пословъ своихъ въ Москву, 316; доказываетъ, что нѣтъ ничего страннаго въ томъ, что онъ, Баторій, требовалъ присылки пословъ къ войску, 316—317; доказываетъ, что въ дѣйствіяхъ его, Баторія, нѣтъ гордости, 317—318; объясняетъ Іоанну что послы его, при представленіи въ Краковѣ, не были унижаемы и что слово маестатъ не заключаетъ въ себѣ ничего богохульнаго, 318; говоритъ, что извѣщалъ Іоанна о своихъ побѣдахъ не по гордости, а для вразумленія его и что самъ Іоаннъ подалъ примѣръ къ такимъ оповѣщеніямъ, когда взялъ Полоцкъ, 318—319; что опасная грамота для пословъ Іоанна не заключала въ себѣ ничего оскорбительнаго, 319; доказываетъ, что неудовлетворялся предложеніями Іоанна не по гордости, а потому, что въ нихъ не было надлежащаго вознагражденія за убытки королевства Польскаго, 319—320; говоритъ, что нечего осуждать его за то, что онъ не дозволилъ обмануть себя, 320, смѣется надъ обвиненіемъ въ томъ, что Соколъ взятъ необычнымъ образомъ, что будто Курбскій, Заболоцкій и Тетеринъ помогли взять Полоцкъ, что Баторій объявилъ въ грамотахъ милость покоренному народу и осуждаетъ Іоанна, что онъ оставилъ безъ защиты свой народъ, 320—321; доказываетъ, что не онъ, а Іоаннъ нарушилъ клятву, 321; отвѣчаетъ бранью на укоръ Іоанна, что Баторій присягалъ вое-

вать, проливать кровь, 321—322; объясняетъ, что изъ мертвыхъ людей вынимали сало для лекарствъ, и доказываетъ, что не это жестоко, а жестоко мучить живыхъ, 322—323; защищаетъ сенаторовъ отъ обвиненія, будто они поступаютъ не такъ, какъ поступали сенаторы прежнихъ королей Польскихъ, и предполагаетъ, что Іоаннъ сердится за то, что Баторій милостивъ къ нимъ и слушаетъ ихъ совѣтовъ, 323; доказываетъ Іоанну, что онъ самъ—дурной гордый человѣкъ, называетъ себя царемъ всея Руси, Іоанномъ, а не Иваномъ, отчицомъ, дѣдичемъ; указываетъ, что Іоаннъ родился отъ дочери Глинскаго, измѣнника короля Сигизмунда; доказываетъ благородство своего рода и честь своего избранія въ короли; смѣется надъ генеалогіей Іоанна отъ Пруса и надъ его титулами—обладатель восточныхъ странъ и проч. доказываетъ, что у Іоанна нѣтъ постоянства, искренности, вѣры, человѣчности, благочестія; наконецъ Баторій вызываетъ Іоанна на единоборство, 323—328.

59.

1581. 14 Августа. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ о бывшемъ у него совѣщаніи съ сенаторами и главнѣйшими военными начальниками о томъ, куда направить военныя силы—на Новгородъ или на Псковъ. Предположеніе идти на Новгородъ было отвергнуто по причинѣ отдаленности этого города и опасности заходить такъ далеко. Рѣшено идти на Псковъ (указываются причины этого рѣшенія), на пути къ которому Баторій получилъ извѣстіе о сдачѣ Велицы и Красногодка. Въ Воронцѣ, откуда Баторій пишетъ это письмо, онъ дѣлалъ смотръ войскамъ. Оттуда Баторій двинется далѣе, по рѣкѣ Великой, отдѣливъ часть войска для взятія Острова и для отраженія войска Іоанна у Днѣпра, 329—330. Если война затянется, то Баторій предполагаетъ оставить въ Россіи войско на зиму и указываетъ причины, которыя заставляютъ принять такое рѣшеніе 330—331. Баторій предлагаетъ маршалу узнать объ этомъ мнѣнія другихъ, обдумать средства къ содержанію войска и скорѣе сообщить Баторію свое мнѣніе объ этихъ дѣлахъ, 331—332.

60.

1581. 14 Сентября. Отвѣтъ королю короннаго маршала Андрея Опалинскаго. Опалинскій извѣщаетъ короля, что совѣщался о порученныхъ дѣлахъ съ сенаторами и желалъ, чтобы написано было объ этомъ къ королю коллективное письмо, но сенаторы не согласились, по этому онъ пишетъ самъ отъ себя. Опалинскій благодаритъ прежде всего Бога, что онъ направляетъ дѣла короля къ славѣ, 332—333; что же касается до оставленія войска въ Россіи на зиму, то Опалинскій одобряетъ это рѣшеніе, но не соглашается, чтобы тамъ оставался и король, котораго присутствіе по многимъ причинамъ (указываются) необходимо въ королевствѣ, 333. Касательно средствъ на содержаніе войска трудно узнать мнѣнія и Опалинскій полагаетъ, что трудно будетъ получить на частныхъ съѣздахъ что-либо другое, кромѣ поземельнаго налога, назначеннаго сеймомъ, и нѣкоторыхъ налоговъ съ городовъ; другихъ средствъ маршалъ не видитъ, но готовъ содѣйствовать видамъ короля и располагать въ его пользу умы, 333—334.

61.

1581. въ Іюнѣ. Копія письма Турецкаго султана; письмо подано королю Стефану подъ Псковомъ, 1 Сентября 1581 года. Султанъ проситъ отпустить къ нему Татарскихъ царевичей, которыхъ онъ отправитъ къ Крымскому хану, такъ какъ помирилъ уже его съ ними. О томъ же писано было письмо къ Стефану и отъ Исламъ-султана, брата царевичей, 334—335.

62.

Письмо къ королю Стефану о томъ же Сіяусъ-баши, 336.

63.

1581. 10 Іюля. Письмо Валахскаго (въ подписи Молдавскаго) господаря Якулы къ Польскому королю, доставленное подъ Псковомъ, 1 Сентября 1581 г. Якула говоритъ, что получилъ приглашеніе отъ султана Турецкаго писать къ королю о пересылкѣ въ Молдавію бѣглеца (?) изъ Крыма, пойманнаго козаками. Поэтому проситъ короля исполнить эту просьбу султана, если не будетъ къ тому особенныхъ препятствій, 336—337.

64

1581. 3 Сентября. Отвѣтъ Польскаго короля Стефана Турецкому султану. Баторій пишетъ, что готовъ исполнить желаніе султана, но долженъ напередъ узнать о положеніи и намѣреніяхъ царевичей, что не скоро можно сдѣлать, по отдаленности настоящаго мѣстопребыванія короля отъ Черкасъ, гдѣ находится царевичи; но такъ какъ Крымскій ханъ можетъ сдѣлаться врагомъ короля за освобожденіе царевичей, то Стефанъ проситъ сдѣлать ханомъ одного изъ царевичей и вообще устроить такъ, чтобы это дѣло не причинило Баторію какого-либо вреда, 337—338.

65.

Отвѣтъ короля пашѣ — о томъ же, 339—340.

66.

Отвѣтъ на письмо Исламъ-Султана — о томъ же, 340.

67.

Отвѣтъ на письмо господаря Валахскаго. Баторій извѣщаетъ Якулу, что по дѣлу царевичей писалъ къ султану о готовности своей исполнить его желаніе, 340—341.

68.

1581. 5 Сентября. Инструкція придворному короля, Христофору Держку, отправляемому къ Турецкому султану Амурату. Прежде всего требуется, чтобы Держекъ, когда будетъ допущенъ къ Сіяусъ-пашѣ, говорилъ и дѣйствовалъ точь въ точь, какъ требуетъ эта инструкція. Держекъ долженъ говорить, что король готовъ возвратить царевичей, хотя разныя соображенія могли бы побуждать его поступить иначе. Но король съ своей стороны ожидаетъ отъ султана тоже услуги,—прежде всего король не можетъ сносить того, что его измѣнникъ находится въ Константинополѣ и позоритъ короля; Баторій проситъ доставить его къ нему, что дѣлаютъ обыкновенно всѣ государи, 341—343. Не можетъ также король не жаловаться на то, что владѣетъ Трансальпійскою областію (Молдавскою) Петръ Янисколъ, негоднѣйшій человѣкъ, который мутитъ спокойствіе на границахъ, грабитъ купцовъ и слугъ короля и отнимаетъ письма: король проситъ удалить его оттуда, 343—344. На вторичномъ представленіи, когда Держекъ замѣтитъ готовность паши удалить Янискола, долженъ рекомендовать на его мѣсто Молдаванина Балассы, за что Держекъ отъ имени Балассы можетъ обѣщать пашѣ отъ 20 до 80 тысячь талеровъ, 344—345.

69.

1581. 4 Сентября. Вѣрющая грамота Христофору Держку, отправляемому посломъ къ Турецкому султану, 345.

70.

1581. 5 Сентября. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ, что послѣ взятія Острова придвинулся ко Пскову, что въ три дня устроилъ станъ у этого города, о которомъ говоритъ, что это большой, многолюдный и хорошо укрѣпленный городъ; далѣе говоритъ, что сдѣлалъ батареи на южной сторонѣ, сталъ бить стѣны и, пробивъ ихъ, послалъ охотниковъ для осмотра, удобно-ли сдѣлать приступъ, но посланный отрядъ не могъ ворваться и былъ отозванъ. Отъ плѣннаго потомъ получено свѣдѣніе, что при этомъ непріятель больше понесъ потерь, чѣмъ войско Баторія. Такъ какъ война можетъ продолжиться и нельзя будетъ отводить войска въ Литву, то король опять проситъ маршала о доставкѣ необходимаго для войны, 345—347.

Въ припискѣ первой король проситъ внушать усердіе къ дѣлу, давать примѣръ въ этомъ и извѣстить короля, чего онъ долженъ ожидать. Остатки прежнихъ налоговъ не собраны; налоги, опредѣленные Варшавскимъ сеймомъ, не доставлены: того и другого передано казначею едва 100,000 злотыхъ, тогда какъ по меньшей мѣрѣ нужно было ожидать 700.000; вслѣдствіе этого затянулись долги войску (перечисляются); сборщики денегъ должны за это дать отвѣтъ. — Во второй припискѣ король извѣщаетъ о пораженіи Русскаго подкрѣпленія, старавшагося прорваться въ крѣпость, 347—348.

71.

1581. 16 Сентября. Письмо канцлера Замойскаго къ коронному маршалу. Канцлеръ пишетъ, что для окончанія войны нужно, чтобы и войско и король оставались въ землѣ непріятельской на зиму: поэтому проситъ маршала подумать о средствахъ для этого. Въ припискѣ извѣщаетъ о пораженіи Русскаго отряда, старавшагося прорваться въ крѣпость, и о томъ, что Косцѣлецкій и Черный ранены, 348—349.

72.

1581. 15 Сентября. Письмо ксенза Барановскаго къ коронному маршалу. Барановскій говоритъ, что хотя ему не безопасно сообщать извѣстія, но онъ рѣшается писать и извѣщаетъ, что штурмъ былъ неудаченъ; Бекешь и Глухомскій убиты, Кенды былъ раненъ и умеръ; вчера ранены Косцѣлецкій и Черный. Филонъ (Кмита) и Трокскій кастелянъ опустошаютъ Русскія области подъ Старицей, гдѣ находится великій князь и занимается богословіемъ, пишетъ отвѣтъ Поссевину. Іоаннъ очень встревоженъ, перевелъ жену и дѣтей въ Ярославль и самъ думаетъ тоже уйти дальше отъ опасныхъ мѣстъ. Поссевина высылаетъ къ королю. Войскъ своихъ не пускаетъ для отраженія. Впрочемъ, онъ говоритъ, что настанетъ и для него пора удачь. Это сообщилъ Татаринъ, который у него былъ постельничимъ и ушелъ къ Трокскому кастеляну. Наконецъ, Барановскій извѣщаетъ о пораженіи Русскихъ, желавшихъ прорваться въ крѣпость, и о завоеваніяхъ Шведскаго короля, 349—351.

73.

Инструкція войску на случай приступа и нѣкоторыя извѣстія о событіяхъ 17 и 18 Сентября 1581 г. Впереди должны были идти 20 Поляковъ и изслѣдовать ровъ; за ними 50 Нѣмцевъ, которые должны дать знакъ, можно-ли приступать, и если можно, то за ними должны идти всѣ Нѣмецкія роты. Затѣмъ изчисляются подкрѣпленія имъ. Разказывается, какой былъ результатъ приступа. Разказывается, какъ Венгерцы взошли на стѣны и были отбиты. Извѣстія о Русскихъ, убитыхъ при этомъ приступѣ, 351—352. 17 Сентября — разказы-

вается подробно о пораженіи Русскихъ, старавшихся прорваться въ крѣпость на судахъ. 18 Сентября—поймали Русскаго, который посланъ былъ въ Гдовъ. Приводится письмо Шуйскихъ къ Димитрію Андреевичу, котораго они извѣщаютъ, что Баторій съ войскомъ тѣснитъ Псковъ, разрушилъ во многихъ мѣстахъ стѣны и башни, перебилъ много народу. Шуйскіе укоряютъ Димитрія Андреевича, за чѣмъ не помогаетъ Пскову, 352—354.

74.

1581, 15 Сентября. Письмо придворнаго маршала, Андрея Зборовскаго къ коронному маршалу. Извѣщаетъ, что Поляки у Пскова уже три недѣли, исчисляетъ разстояніе Пскова отъ Полоцка и Вильны, говоритъ о взятыхъ на пути крѣпостяхъ, которыя Русскія войска плохо защищали, о походѣ внутрь Россіи до Старицы Смоленскаго воеводы Филона, который уже воротился благополучно въ сторону къ Новгороду; говоритъ, что на Іоанна напалъ большой страхъ и можно надѣяться, что онъ будетъ просить мира. Описываетъ Псковъ, говоритъ о неудачномъ штурмѣ, при которомъ погибло изъ войска Баторія около 150, и перечисляетъ нѣкоторыхъ изъ убитыхъ. Наконецъ, извѣщаетъ о назначеніи гетманомъ Замойскаго, о присвоеніи имъ власти надъ придворными и проситъ короннаго маршала дать ему совѣтъ, какъ ему—придворному маршалу поступать въ спорахъ съ гетманомъ о власти, 354—355.

75.

1581, 9 Сентября. Письмо Іоанна, епископа Бриттонорскаго къ епископу Познанскому. Хвалитъ Виленскаго епископа (Георгія Радзивила) за то, что сжегъ еретическія книги и запретилъ ихъ печатать и продавать, что запретилъ мимо его дворца носить тѣла умершихъ еретиковъ, въ чемъ ему особенно помогаетъ родственникъ Станиславъ Радзивилъ. Епископъ Іоаннъ убѣждаетъ, чтобы другіе епископы поступали такимъ же образомъ, 356.

76.

1581, 12 Августа. Эдиктъ Георгія Радзивила, епископа Виленскаго и краткія свѣдѣнія о дѣйствіяхъ Станислава Радзивила противъ еретиковъ. Епископъ объявляетъ, чтобы книгопродавцы представили ему для пересмотра и утвержденія каталоги книгъ, а типографщики не смѣли печатать ни одной книги безъ его цензуры. Въ свѣдѣніяхъ о дѣятельности Станислава Радзивила сообщается, что онъ выгналъ изъ своего княжескаго мѣстечка Олыки всѣхъ еретиковъ и разрушилъ ихъ храмы, а Русскимъ предложилъ или соединиться съ Римскою церковью или оставить городъ и назначилъ имъ срокъ, а между тѣмъ заставилъ ихъ посѣщать латинскіе костелы; что онъ изгналъ изъ той мѣстности всѣхъ проповѣдниковъ еретическихъ; предложилъ своимъ родственникамъ и друзьямъ-еретикамъ или принять латинство или лишиться имѣній, какія получили отъ него; удалялъ отъ себя знакомыхъ еретиковъ, строилъ въ своихъ имѣніяхъ въ Литвѣ и Волыни костелы; постоянно самъ читалъ благочестивыя книги и другимъ совѣтовалъ читать, 357—358.

77.

1581, 11 Августа. Копія грамоты коронному канцлеру на гетманство. Баторій выставляетъ на видъ заслуги Замойскаго, особенно въ прошлогоднюю экспедицію, во вниманіе къ которымъ онъ, Баторій, по совѣту съ сенаторами и военными начальниками, рѣшился вручить Замойскому пожизненное гетманство и подчиняетъ ему всѣхъ, находящихся въ походѣ—военныхъ и придворныхъ, 359—360.

78.

Переводъ письма Турецкаго султана къ Польскому королю Стефану, которое вручилъ Турецкій посолъ подъ Псковомъ того же дня (11 Августа). Султанъ приглашаетъ Баторія на торжество обрѣзанія своего сына Махметъ-хана, 360—361.

79.

Переводъ другого письма Турецкаго султана къ Баторію, которое подалъ тогда же тотъ же посолъ. Султанъ проситъ короля, чтобы пропустилъ въ Россію слугу его Іосифа Метерція и обратно оттуда его и купца Махмута, который туда посланъ по дѣламъ, касающимся торжества обрѣзанія султанскаго сына и будетъ возвращаться съ товарами, 361.

80.

1581. 26 Октября. Отвѣтъ Польскаго короля Стефана на письмо Турецкаго султана. Баторій поздравляетъ султана съ наступающимъ торжествомъ и извѣщаетъ, что повелѣлъ присутствовать на немъ своему послу, который къ тому времени будетъ у султана, 361—362.

81.

Отвѣтъ на другое письмо. Баторій извѣщаетъ, что приказалъ провести въ Россію слугу султана Метерція и оттуда пропустить его и купца Махмута съ товарами безпошлинно, 362—363.

82.

1581. 8 Октября. Письмо Кіевскаго кастеляна, Михаила Вишневецкаго къ гетману. Извѣщаетъ гетмана, что собравъ козацкаго войска 1580 ч. и присоединивъ къ нему отряды нѣкоторыхъ старостовъ (перечисляются), ходилъ въ Сѣверскую область, разрушилъ Трубческъ, опустошилъ окрестности и когда возвращался, то воеводы сосѣднихъ городовъ (перечисляются) заступили ему дорогу у рѣки Судощи и вступили въ бой, но были отражены и потеряли убитыми 1500, а войско его—Вишневецкаго цѣло воротилось въ предѣлы Польскаго государства. Вишневецкій проситъ гетмана, чтобы обращено было вниманіе на эту службу его и чтобы удовлетворены были нужды войска, для чего отправленъ къ нему—гетману слуга его—Вишневецкаго Скаржевскій, 363—365.

83.

1581. 1 Ноября. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король пишетъ, что Шведскій король, воспользовавшись тѣмъ, что съ осадой Пскова Русскія войска должны были оставить Ливонію безъ защиты, сдѣлалъ въ ней большія завоеванія. Король проситъ маршала подумать объ этомъ и передать ему свое мнѣніе, 365—366.

84.

1581. 1 Ноября. Письмо Польскаго короля Стефана къ коронному маршалу. Король говоритъ, что еще прежде писалъ о томъ, что можетъ быть придется остаться съ войскомъ на зиму въ непріятельской землѣ и такъ какъ средства на войну, опредѣленныя прежнимъ сеймомъ, недостаточны, то король просилъ обдумать это на частныхъ съѣздахъ. Получивъ увѣдомленіе, что этимъ путемъ нельзя получить средствъ, онъ назначаетъ на 29 Декабря меньшій съѣздъ въ Сжедѣ, а на 12 Января главный съѣздъ Кольскій, на который будетъ присланъ депутатъ отъ войска. Король проситъ маршала предсѣдательствовать, помогать депутату отъ войска, всѣхъ склонять въ его пользу, и указываетъ при этомъ, какія будутъ печальныя послѣдствія, если придется

вести войска назадъ, а потомъ снова начинать войну. Въ случаѣ неблагопріятнаго рѣшенія дѣла на этихъ съѣздахъ, король долженъ будетъ созвать сеймъ, но тогда все крайне замедлится. Король проситъ маршала постараться, чтобы на эти съѣзды избраны были хорошіе депутаты и разсуждали только о назначеніи пособія на войну. Главный сеймъ будетъ созванъ по заключеніи мира, чего можно вскорѣ ожидать. Если же на частныхъ съѣздахъ не будетъ рѣшено назначить пособіе, то пусть маршалъ приметъ заблаговременно мѣры къ созванію общаго сейма, 366—369.

85

1581, во вторникъ послѣ ев. Мартина (14 Нояб.). Письмо Полицкаго къ коронному маршалу. Полицкій описываетъ военныя дѣла во время похода отъ Заволочья къ Пскову; съ подробностію говоритъ объ осадѣ Острова; осуждаетъ распоряженія при осадѣ Пскова, въ особенности осуждаетъ, что король и канцлеръ слѣдуютъ совѣтамъ Италіянцевъ; указываетъ, какъ слѣдовало бы осаждать Псковъ; говоритъ о неудачныхъ попыткахъ взять Печерскій монастырь, о томъ, будто старшій Шуйскій убитъ; говоритъ, что по словамъ двухъ перебѣжчиковъ Іоаннъ не можетъ дать отпоръ Баторію, и что должно быть онъ дѣйствительно слабъ, потому что Трокскій кастелянъ безпрепятственно опустошалъ его владѣнія у Старицы; у Іоанна Сѣверская страна жестоко опустошена. Затѣмъ авторъ описываетъ затруднительность своего положенія; извѣщаетъ маршала объ успѣхѣ Шведскаго оружія и о томъ, что многіе волонтеры разъѣзжаются, солдаты требуютъ жалованья, терпятъ нужду, 370—372.

86.

1581. 29 Октября. Письмо великаго князя Московскаго Іоанна къ Польскому королю Стефану, поданное у Пскова 15 Ноября. Іоаннъ пишетъ, что вслѣдствіе сношеній съ нимъ папскаго посла Поссевина, по порученію Баторія, онъ, Іоаннъ готовъ начать переговоры о мирѣ и предлагаетъ Баторію отойти отъ Пскова и прекратить военныя дѣйствія съ обѣихъ сторонъ, пока будутъ идти переговоры. Іоаннъ посылаетъ гонца съ опасною грамотой для Польскихъ пословъ и проситъ дать ему такую же грамоту для пословъ Русскихъ. Тѣ и другіе послы съѣдутся у Запольскаго-Яма, 373—374.

87.

1581. 27 Октября. Копія опасной грамоты для Польскихъ пословъ, 374—375.

88.

1581. 16 Ноября. Отвѣтное письмо Польскаго короля Стефана Московскому князю Іоанну. Баторій извѣщаетъ Іоанна, что соглашается на переговоры о мирѣ и посылаетъ опасную грамоту; касательно удаленія отъ Пскова и прекращенія военныхъ дѣйствій отвѣчаетъ уклончиво и говоритъ, что все будетъ зависѣть отъ того, какъ скоро поведутъ дѣло о мирѣ послы Іоанна, 375—377.

89.

1581. 7 Декабря. Письмо канцлера Замойскаго къ королю послѣ отъѣзда короля изъ-подъ Пскова. Замойскій извѣщаетъ короля, что устроилъ засаду на Русскихъ, когда они выйдутъ изъ крѣпости; что уже недалеко 200 Шотландцевъ, которые идутъ на службу къ королю. Замойскій спрашиваетъ короля, что съ ними дѣлать,—отослать назадъ нельзя, а нѣтъ денегъ на уплату жалованія. Посылаетъ королю письма — Поссевина и комиссаровъ (пословъ), прибывшихъ въ Запольскій Ямъ. Извѣщаетъ, что далъ приказъ козакамъ, ушедшимъ къ Русѣ, воздерживаться отъ опустошеній. Въ припискѣ говоритъ, что засада ждетъ выхода Русскихъ, и что во Псковѣ былъ пожаръ, 377—378.

90.

1581. 7 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Замойскій извѣщаетъ, что засада, устроенная противъ Русскихъ, удалась,—они вышли и поражены. Обѣщаетъ написать подробнѣе; ходатайствуетъ за Струся, 378—379.

91.

1581. 8 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій извѣщаетъ Поссевина, что его письмо немедленно отправилъ къ королю; сожалѣетъ, что его везли неудобно; проситъ писать къ нему о ходѣ переговоровъ; извѣщаетъ о пораженіи Русскихъ, наткнувшихся на засаду, 379.

92.

1581. 8 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля, что посылаетъ къ нему двухъ плѣнныхъ и подробно доноситъ о пораженіи Русскихъ, наткнувшихся на устроенную засаду, и о военныхъ распоряженіяхъ, дѣлаемыхъ имъ; въ заключеніе извѣщаетъ, что многіе бѣжали изъ лагеря и проситъ ловить ихъ по дорогѣ. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Русскіе выходили изъ крѣпости подбирать тѣла убитыхъ, но не долго оставались, 379—381.

93.

1581. 8 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля о своихъ переговорахъ съ Нѣмецкимъ отрядомъ, который удаляется; проситъ короля сдѣлать распоряженіе по этому дѣлу; ходатайствуетъ за Рамелія. Въ припискѣ извѣщаетъ короля, что приказалъ увезти къ себѣ (въ Польшу) двѣ пушки и два колокола, 381—383.

94.

1581. 11 Декабря. Третье письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля,какъ Поссевинъ перепугался, когда изъ любопытства подъѣхалъ съ отрядомъ къ Порхову и когда оттуда стали стрѣлять; извѣщаетъ, что Русскіе послы — Елецкій князь безъ княжества, Бессенинъ и третій дьякъ прибыли въ Запольскій-Ямъ, что онъ—Замойскій постарается узнать, что дѣлается въ Новгородѣ, куда по словамъ плѣннаго Колтовскаго идетъ съ войскомъ Никита Романовичъ; извѣщаетъ о военныхъ распоряженіяхъ, 383.

95.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ коронному канцлеру, Замойскому. Поссевинъ отвѣчаетъ на письмо Замойскаго, котораго проситъ прочитать его письмо къ королю и отослать по принадлежности. Затѣмъ пишетъ, что постарался, чтобы посламъ передано было извѣстіе о пораженіи Русскихъ подъ Псковомъ, и спрашивалъ ихъ о собирающихся войскахъ въ Новгородѣ, но они показали изумленіе и ничего нельзя было узнать. Въ заключеніе проситъ Замойскаго имѣть попеченіе объ оставленномъ въ лагерѣ, больномъ Андреѣ Аполлоніѣ и прислать къ нему какого-либо переводчика, потому что у него теперь одинъ только Василій и Поссевинъ боится, какъ бы и онъ не заболѣлъ, 383—384.

96.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ Польскимъ комиссарамъ. Поссевинъ пишетъ, что согласно желанію Польскихъ пословъ, измѣнившихъ прежнее свое рѣшеніе съѣхаться для переговоровъ на Падеровомъ полѣ, онъ ѣдетъ вмѣстѣ съ Русскими послами въ Запольскій-Ямъ. При этомъ Поссевинъ опровергаетъ обвиненія противъ Русскихъ пословъ, будто они нарочно медлятъ, 384—386.

97.

1581. Декабря, въ ночь съ 10 на 11 число. Письмо Польскихъ коммиссаровъ къ Поссевину. Коммиссары извѣщаютъ Поссевина, что они не могутъ ѣхать на Падерово поле, а должны ѣхать въ Запольскій-Ямъ, куда и Поссевина просятъ пріѣзжать съ Русскими послами, 386.

98.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ королю. Поссевинъ извѣщаетъ короля, что, когда онъ находился на Бильсовомъ полѣ, то къ нему прибыли Русскіе послы, съ которыми онъ вступилъ въ бесѣду объ условіяхъ мира и хотя они называли условія короля великими и доказывали, что имъ нельзя уступить Ливоніи, потому что черезъ нее князь ихъ ведетъ торговлю съ другими народами и держитъ дружбу съ другими государями и между прочимъ съ папою, но есть надежда, что они будутъ податливы, потому что просили, чтобы онъ, Поссевинъ, вразумилъ ихъ, если они будутъ въ чемъ слишкомъ упорны. Что Поссевинъ отвѣтилъ имъ и что думаетъ въ настоящемъ случаѣ, король узнаетъ изъ прилагаемой (см. ниже) копіи его письма къ великому князю Московскому. Далѣе, Поссевинъ извѣщаетъ, что Русскіе послы очень досадовали, что ихъ не пустили въ Порховъ, что они не хотятъ слышать, чтобы въ условіяхъ мира упомянутъ былъ Шведскій король; извѣщаетъ короля, что Польскіе послы не согласились съѣхаться въ другомъ мѣстѣ, кромѣ Запольскаго-Яма; наконецъ, спрашиваетъ короля, что ему дѣлать, если Русскіе послы не уступятъ всей Ливоніи, — убѣждать-ли Іоанна, чтобы прислалъ новыхъ пословъ, или, чтобы задержалъ ихъ въ Новгородѣ, пока сеймъ рѣшитъ дѣло о Ливоніи, 386—389.

99.

1581. 7 Декабря. Письмо Поссевина къ Московскому князю. Поссевинъ извѣщаетъ Іоанна, что съѣхался съ его послами и бесѣдовалъ, что посылаетъ ему инструкцію, полученную имъ отъ Польскаго короля Стефана; убѣждаетъ Іоанна быть уступчивымъ и рисуетъ картину разоренія его страны; убѣждаетъ согласиться на уступку Ливоніи; высказываетъ опасеніе, что Псковъ можетъ быть взятъ; наконецъ, проситъ Іоанна, чтобы въ случаѣ неудачи переговоровъ дозволилъ ему пріѣхать къ нему, 390—392.

100.

1581. 13 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ коммиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ, что препровождаетъ къ коммиссарамъ Юрія Куссикова, который сказался гонцемъ отъ Іоанна къ Поссевину и къ посламъ, но возбуждаетъ сильное подозрѣніе, что намѣренъ былъ пробраться во Псковъ. Замойскій пишетъ коммиссарамъ, чтобы они высказали по этому поводу неудовольствіе Русскимъ посламъ, чтобы сами были осторожны и постарались узнать, о чемъ пишетъ Іоаннъ въ письмахъ, которыя везетъ Куссиковъ. Въ припискѣ Замойскій говоритъ, что посылаетъ коммиссарамъ копіи разныхъ писемъ Поссевина, и проситъ не оскорбляться, если коммиссары найдутъ въ нихъ что-либо непріятное для себя; затѣмъ излагаетъ соображенія, на основаніи которыхъ думаетъ, что Іоаннъ не можетъ не уступить Ливоніи и если это дѣло было бы предложено на сеймѣ, какъ желаетъ Поссевинъ, то и сеймъ рѣшилъ бы тоже требовать Ливоніи; поэтому Замойскій предлагаетъ коммиссарамъ твердо стоять на уступкѣ Ливоніи и проситъ извѣстить его о дѣлахъ, 392—394.

101.

1581. 13 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій пишетъ, что дѣйствительно были поражены Русскіе, вышедшіе изъ Пскова, а извѣ-

стія, сообщенныя Колтовскимъ едва-ли вѣрны; затѣмъ доказываетъ Поссевину, что дѣло объ уступкѣ Ливоніи не можетъ измѣниться, хотя бы было предложено сейму; наконецъ, разказываетъ, какъ поймали Русскаго гонца, который ѣхалъ не тою дорогой, какой долженъ былъ ѣхать, и который своими поступками возбудилъ сильное подозрѣніе, но котораго Замойскій однако отправилъ въ Запольскій-Ямъ, 395—396.

102.

1581. 13 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Извѣщаютъ, что къ нимъ перебѣжалъ отъ пословъ Русскихъ Федоръ Зубатовъ котораго они съ его показаніями пересылаютъ къ Замойскому; извѣщаютъ также, что 12 Декабря Русскіе послы прибыли въ Запольскій-Ямъ, и что сегодня (13 Декабря) комиссары надѣются начать съ ними переговоры и дадутъ знать Замойскому, что узнаютъ отъ нихъ, 396.

103.

1581. 12 Декабря. Письмо Януша Збаражскаго къ Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что послѣ нѣсколькихъ сношеній съ Поссевиномъ и Русскими послами касательно того, гдѣ остановиться для переговоровъ о мирѣ, Польскіе комиссары рѣшились вести эти переговоры въ Запольскомъ-Ямѣ; затѣмъ извѣщаетъ, что Польскія войска около Порхова плохо держатъ караулы, что онъ не могъ узнать, дѣйствительно ли собираются новыя Русскія войска и Бѣлецкій узналъ только, что Іоаннъ будетъ воевать съ Шведами, что тотъ-же Бѣлецкій слышалъ отъ людей изъ свиты Русскихъ пословъ, что Польшѣ можетъ быть придется подвергнуться нападенію со стороны Крыма; далѣе Збаражскій пишетъ, что послалъ снова развѣдывать о Русскомъ войскѣ и наконецъ передаетъ извѣстіе, полученное Бѣлецкимъ, что теперешніе Русскіе послы не будутъ вести окончательныхъ переговоровъ, а только завяжутъ ихъ и будутъ тянуть, чему Збаражскій не вѣритъ, 396—398.

104.

1581. 13 Декабря. Письмо канцлера Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій пишетъ, что пересылаетъ королю письма Поссевина и комиссаровъ къ нему, при чемъ сильно заподозриваетъ Поссевина въ неискренности и проситъ короля внушить Поссевину, что и сеймъ не рѣшилъ бы иначе дѣла о Ливоніи, какъ оно теперь рѣшено, но проситъ недовѣрять Поссевину секретныхъ мыслей; затѣмъ Замойскій расказываетъ дѣло гонца Куссикова и наконецъ о пораженіи Русскихъ, вышедшихъ изъ Пскова и наткнувшихся на засаду, 398—400.

105.

1581. 12 Декабря. Письмо короля Стефана къ канцлеру Замойскому. Король благодаритъ Замойскаго за то, что поразилъ Русскій отрядъ, благодаритъ за присылку плѣнныхъ; далѣе пишетъ, что по извѣстіямъ, полученнымъ имъ, Русскій посолъ еще не прибылъ; о Нѣмецкомъ отрядѣ, Баторій будетъ писать въ Ригу и пошлетъ къ Курляндскому князю и жителямъ Риги коголибо стараться достать денегъ; извѣщаетъ, что приказалъ послать изъ Вильны сукна и мѣха для войска, соглашается, чтобы Замойскій взялъ себѣ двѣ пушки и колокола, 400—401.

106.

1581. 12 Декабря. Письмо Тидемана Гизія къ Замойскому. Гизій, по приказанію короля извѣщаетъ Замойскаго о необыкновенныхъ трудностяхъ пути, которыя вѣроятно не дозволитъ королю прибыть въ Вильну къ празднику

Рождества Христова и которыя особенно замедляютъ движеніе артиллеріи; извѣщаетъ, что Собѣскій, желавшій вести переговоры съ Русскими въ крѣпости Красный-городокъ, раненъ въ руку, 401—402.

107.

1581. 16 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій передаетъ королю извѣстія, полученныя отъ захваченныхъ Русскихъ — нѣкоего Кирилла, Ѳеодора Бизанчева и Авдакина, посланныхъ изъ Пскова съ письмами въ Дерптъ, Феллинъ и Пернову. По этимъ извѣстіямъ, переданнымъ Кирилломъ Псковъ страдаетъ отъ недостатка продовольствія, особенно чернь, (что впрочемъ отвергали другіе два плѣнные), и отъ заразы. На этомъ основаніи Замойскій думаетъ, впрочемъ, не рѣшительно, что если продолжать осаду, то Псковъ будетъ въ крайнемъ положеніи, но и Польское войско, пишетъ Замойскій, сильно страдаетъ отъ недостатка продовольствія и заразы, такъ что все войско проситъ его удалиться изъ этого мѣста. Замойскій думаетъ, что нужно будетъ двинуться къ Русѣ. Извѣщаетъ объ успѣхахъ Шведовъ, о невозможности помѣшать имъ; жалуется, что не привозятъ ему пороху; говоритъ о погодѣ, о вылазкѣ Русскихъ и о своихъ стараніяхъ наносить имъ пораженія, 402—404.

108.

1581. 16 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Замойскій полагаетъ, что если уступить Іоанну малыя крѣпости Ливонскія—Новгородокъ Ливонскій, Серенескъ и Лансъ, которыхъ Іоаннъ и прежде добивался, то миръ скорѣе могъ бы быть заключенъ; проситъ короля прислать обѣщанныя бланки съ своею подписью, на случай надобности; проситъ дать Каменецкое староство Влодку, прислать въ лагерь идущихъ Шотландцевъ, такъ какъ надежда на миръ не вѣрна, 404—405.

109.

1581. 16 Декабря. Третье письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій описываетъ вылазку Русскихъ, хитрости, придумываемыя Шуйскимъ, и тѣ, которыя противопоставляетъ ему Замойскій. Въ припискѣ извѣщаетъ о прибытіи Шведскаго гонца съ жалобой на козаковъ и о привезенныхъ имъ извѣстіяхъ о взятіи Шведами Бѣлаго-камня и объ осадѣ Пернавы генераломъ Делагарди, 405—407.

110.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивангорода. Замойскій высказываетъ сожалѣніе о безчиніяхъ козаковъ, говоритъ, что посылаетъ универсалъ къ козакамъ, обѣщаетъ послать вскорѣ кого-либо изъ военныхъ, которому проситъ передать виновныхъ козаковъ, 407.

111.

1581. 17 Декабря. Универсалъ Замойскаго военнымъ строевымъ и козакамъ съ запрещеніемъ производить грабежи и опустошенія, 407.

112.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій пишетъ Поссевину, что посылаетъ къ нему своего родственника Жолкѣвскаго, которому проситъ вѣрить и надѣяться, что Жолкѣвскій сохранитъ въ тайнѣ сказанное, 408.

113.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Извѣщаетъ комиссаровъ, что посылаетъ къ нимъ Жолкѣвскаго, который передастъ имъ

что нужно отъ Замойскаго, и просить комиссаровъ не разъѣзжаться, пока снова не снесутся съ нимъ, — Замойскимъ, 408.

114.

1581. 23 Іюля. Письмо Саксонскаго и Брандебургскаго электоровъ къ Польскому королю Стефану. Электоры извѣщаютъ, что при разборѣ дѣла о наслѣдствѣ жены Баторія съ Брунвикскимъ княземъ Юліемъ, они по приказанію императора должны принять во вниманіи притязанія и Шведскаго короля; что для разбора всего этого дѣла они назначаютъ съѣздъ уполномоченныхъ въ Магдебургѣ и просятъ короля прислать туда своихъ уполномоченныхъ, 408—410.

115.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ доктору Тидеману. Замойскій вооружается противъ того, что дѣло о наслѣдствѣ королевы назначено разбирать въ Магдебургѣ, но полагаетъ, что лучше все-таки послать туда депутата; поручаетъ выбрать для этого дѣла опытнаго юриста; требуетъ, чтобы разбиралось прежде дѣло между королевой и Патриціемъ, и извѣщаетъ, что посылаетъ письмо электоровъ, 410.

116.

1581. 14 Декабря. Письмо комиссаровъ къ гетману Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что 13 Декабря открыли переговоры съ Русскими послами, что они требовали, чтобы Русскіе послы показали имъ свою инструкцію, но тѣ показали имъ только голословное полномочіе и увѣряли, что ничто другое никогда не показывалось при переговорахъ; при этомъ Русскіе послы открыли имъ, что имѣютъ полномочіе заключить миръ, утвердить его присягой и принимать и отдавать крѣпости. Они — комиссары согласно своей инструкціи протестовали противъ того, что русскіе послы непоказываютъ своей инструкціи и объявили, что не станутъ вступать съ ними ни въ какіе переговоры. По убѣжденію Поссевина они однако приступили къ переговорамъ, сдѣлавъ оговорку, что при заключеніи мира потребуютъ того удостовѣренія въ дѣйствительности полномочія Русскихъ пословъ, какое найдутъ нужнымъ, и избѣгая лишнихъ церемоній, спросили Русскихъ пословъ, уступаютъ-ли они всю Ливонію. Послы Русскіе послѣ долгихъ колебаній и доказательствъ, что Ливонія — отчина ихъ князя, прибавили къ прежде уступленнымъ городамъ города, взятые королемъ, и спрашивали, что мы имъ за это уступаемъ. На вторичное требованіе комиссаровъ уступить всю Ливонію, Русскіе послы объявили, что комиссары должны имъ что-либо уступить. Комиссары по настоянію Поссевина начали говорить, что выведутъ свои войска изъ Россіи, стали сбавлять сумму денегъ за издержки войны и наконецъ обѣщали уступить Островъ, Красный городокъ, Велье, Воронецъ. Послы черезъ Поссевина спросили: отдадутъ ли комиссары Луки, Заволочье, Невель и Велижъ; тогда они скажутъ, могутъ-ли уступить всю Ливонію. Комиссары не дали отвѣта и уѣхали къ себѣ. Поссевинъ отъ имени пословъ просилъ, чтобы съѣхаться еще завтра. Такъ какъ комиссары видятъ, что безъ уступки Лукъ трудно заключить миръ, а о Лукахъ у нихъ нѣтъ ничего въ наказѣ, то они просятъ Замойскаго дать имъ письменное наставленіе, т. е. какъ имъ смотрѣть на это ненадежное полномочіе Русскихъ пословъ, далѣе уступать-ли Луки, Заволочье, Невель и Велижъ? Пока не получится отвѣтъ, комиссары будутъ вывѣдывать отъ пословъ мысли, касательно Ливоніи. Комиссары просятъ дать знать обо всемъ королю и прислать имъ инструкцію. Далѣе, комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы не хотятъ и слышать о внесеніи въ трактатъ Шведскаго короля, что переговоры съ Русскими послами ведутся не въ Запольскомъ-Ямѣ, ко-

торый запустошенъ, но въ двухъ миляхъ отъ него людей, что, по словамъ перебѣжавшихъ отъ пословъ, въ Новгородъ прибыли войска, 410—413.

117.

1581. 14 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы. Януша Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій отвѣчаетъ на письмо Замойскаго, именно, на вопросы его касательно Русскихъ пословъ, надежные-ли переговоры ведутъ они и касательно войска, собирается-ли оно у Новгорода? Касательно пословъ Збаражскій отвѣчаетъ, что хотя они не имѣютъ (надлежащаго) полномочія и, по отзывамъ людей — послы не важные, но это не можетъ препятствовать вести съ ними переговоры, — все же они послы и присланы для заключенія мира; съ ними нужно рѣшить дѣло коротко и скоро. Касательно войска пишетъ, что не могъ узнать ничего вѣрнаго, потому что лошади замучены, слуги больны, а послы уклоняются отъ разговора объ этомъ. О Шведскомъ королѣ послы не хотятъ и слышать. Поссевинъ до сихъ поръ хорошо служитъ королю. Больныхъ много. Русскіе послы хотятъ отправить своихъ людей въ Новгородъ, 413—415.

118.

1581. 13 Декабря. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ передаетъ королю свою бесѣду съ Русскими послами о заключеніи мира. Для болѣе успѣшнаго хода дѣла Поссевинъ предложилъ посламъ помолиться Богу вмѣстѣ съ нимъ на слѣдующій день; затѣмъ показалъ имъ инструкцію, полученную отъ короля, и предложилъ сравнить съ своею, чтобы избѣжать напрасныхъ преній. Русскіе послы на это стали говорить, что Ливонія изначала принадлежала Московскимъ князьямъ, что ихъ князь воздерживался прежде и теперь воздерживается отъ войны, чтобы не дать усилиться надъ Россіей и Польшей Туркамъ, что король своими войсками и въ 20 лѣтъ не завоюетъ крѣпостей, которыхъ требуетъ, что самъ онъ теперь подъ Псковомъ видитъ, какая разница брать деревянныя и каменныя крѣпости, что Псковъ имѣетъ припасы на 15 лѣтъ, что у короля не достанетъ денегъ для уплаты наемному войску и тогда Іоаннъ могъ бы вознаградить понесенныя потери; наконецъ, послы просили Поссевина быть правдивымъ, 415—416. На это Поссевинъ отвѣчалъ, что ему самому принадлежитъ мысль объ уступкѣ Ливоніи, что доказательства на все Русскихъ слабы, что Іоанну трудно бороться съ Баторіемъ, а Баторію легко завоевать Ливонію, когда и Шведы ежедневно берутъ Ливонскіе города, что если Псковъ будетъ взятъ, то трудно будетъ заключить миръ, что Русскіе и деревянныя крѣпости защищали, да не всегда могли защитить, что Псковитяне иначе говорятъ о своихъ припасахъ, что войско Баторія, оставаясь въ Россіи, тѣмъ болѣе сберегаетъ свою землю, что средства Польши при этомъ не истощаются, а напротивъ увеличиваются, потому что Поляки, сидя дома, тратили-бы деньги на пиры и вина, а теперь деньги обращаются на пользу частную и государственную, что онъ, Поссевинъ, постарается быть безпристрастнымъ посредникомъ, что князь обѣщалъ уже уступить Ливонію и странно, почему онъ не стоитъ въ своемъ обѣщаніи. Послы Русскіе увидѣли себя въ такомъ затрудненіи, что едва кое-что отвѣчали на это, говоритъ Поссевинъ. Между тѣмъ Польскіе послы прислали спросить Поссевина, угодно-ли ему, чтобы они прибыли къ нему для переговоровъ о мирѣ. Король узнаетъ отвѣтъ комиссарамъ Поссевина изъ копіи его письма къ нимъ, 416—418.

119.

1581. 15 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ пишетъ, что о дѣлахъ до съѣзда пословъ, Замойскій узнаетъ изъ прилагаемаго письма къ королю, а затѣмъ дѣла были такого рода: Поссевинъ разказываетъ затрудненія, возникшія по поводу голословнаго полномочія Русскихъ пословъ и говоритъ, что онѣ разрѣшены такъ, чтобы Польскіе коммиссары протестовали передъ Поссевиномъ противъ этого полномочія и чтобы тѣ и другіе послы передали ему копіи своихъ полномочій. Потомъ, въ присутствіи Польскихъ пословъ Поссевинъ спрашивалъ Русскихъ пословъ, дѣйствительно-ли у нихъ всегда была такая форма полномочія. Послы утверждали, что дѣйствительно такая у нихъ форма полномочія. Тогда Поссевинъ сдѣлалъ внушеніе, что если тутъ скрывается обманъ, то позоръ падетъ на Русскихъ, а дѣла короля не должны отъ этого страдать. Послы Польскіе засвидѣтельствовали тоже и пожелали узнать, что Русскіе послы въ силу своего полномочія отдають королю? Цѣлый день прошелъ въ спорахъ о Ливоніи, о крѣпостяхъ, уступаемыхъ Баторію, и о томъ, что онъ уступаетъ Іоанну; наконецъ Русскіе послы объявили, что если Польскіе послы скажутъ, что уступятъ всѣ (Русскія) завоеванныя крѣпости, то они подумаютъ ночью и завтра объявятъ свои мысли касательно Ливоніи. Поссевинъ при этомъ сказалъ, что много уже будетъ уступлено, если король отведетъ войска отъ Пскова и Новгорода, что если уступитъ еще Великія-Луки и Велижъ и другіе города, то это будетъ больше, нежели вся Ливонія, 418—420. Затѣмъ Поссевинъ подъ великимъ секретомъ рѣшается открыть Замойскому, что Русскіе послы, наконецъ, открыли ему, что получили полномочіе—въ случаѣ уступки всей Ливоніи, никакъ не уступать Баторію всѣхъ (Русскихъ) крѣпостей, взятыхъ имъ и въ томъ числѣ Невеля, что они просили Поссевина похлопотать, чтобы хоть нѣсколько Ливонскихъ крѣпостей осталось за Іоанномъ лишь для удержанія титула — Ливонскій, что если все это будетъ принято, то Поссевинъ можетъ увѣрить короля, что миръ состоится и они съ нимъ помимо Шведскаго короля заключатъ его; наконецъ, просили Поссевина засвидѣтельствовать передъ Іоанномъ объ ихъ усердіи, 420—421. За эти свѣдѣнія Поссевинъ проситъ Замойскаго быть откровеннымъ и предъ нимъ, проситъ также не пренебрегать счастливымъ случаемъ заключить выгодный миръ и не гоняться за большимъ. Сообщаетъ при этомъ Поссевинъ записку Русскихъ пословъ (ниже), какія Ливонскія крѣпости они желаютъ оставить за собою и проситъ дать скорый отвѣтъ. Далѣе, Поссевинъ извѣщаетъ о смерти переводчика Андрея-Аполлонія, проситъ ходатайствовать о наградѣ его роднымъ и позаботиться о распредѣленіи между ними его денегъ и одеждъ. Наконецъ, проситъ переслать королю всѣ эти извѣстія, 421—422. Приложена записка Русскихъ пословъ, въ которой перечисляются крѣпости, которыя Іоаннъ желаетъ получить назадъ отъ Баторія, именно: Великія Луки, Невель, Заволочье, Холмъ и всѣ крѣпости Псковскія; въ Ливоніи: Новгородокъ Ливонскій, Нарву, Керепетъ, Маковъ, Раудехъ, Риндолъ, Конхотъ, 422.

120.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ Шведскому начальнику Ивангорода. Замойскій пишетъ, что посылаетъ къ нему Харленскаго, которому проситъ передать козаковъ, виновныхъ въ безчинствахъ, проситъ также пропустить его въ Нарву для покупки вещей, нужныхъ Замойскому, 422.

121.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ начальнику Нарвы. Замойскій высказываетъ сожалѣніе о буйствахъ козаковъ, говоритъ, что послалъ Хар-

ленскаго взять ихъ для наказанія и просить дозволить Харленскому купить нужныя вещи въ Нарвѣ, 423.

122.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ пану Демби́нскому. Замойскій проситъ Дембинскаго узнавать и доносить ему, что дѣлается въ Ливоніи, гдѣ воюютъ Шведы, извѣщаетъ, что собираются Русскія войска у Новгорода и предлагаетъ имѣть осторожность и подвинуться съ войскамъ къ Тизимузу, 423—424.

123.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ войску, размѣщенному по крѣпостямъ въ Ливоніи. Проситъ, чтобы по первому извѣстію отъ Дембинскаго войско подвигалось къ Пскову, 424.

124.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ князю Магнусу. Замойскій пишетъ, что король, уѣзжая изъ-подъ Пскова, поручилъ ему пользоваться содѣйствіемъ Магнуса, поэтому онъ—Замойскій, вслѣдствіе извѣстій, что Русскія войска идутъ на помощь Пскову, проситъ Магнуса подвинуться къ этому городу, 425.

125.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ Жолкѣвскому. Замойскій пишетъ, что для устраненія недоразумѣній посылаетъ ему—Жолкѣвскому для передачи посламъ условія мира въ трехъ видахъ (см. ниже № 128). Первыя условія пусть Жолкѣвскій съ вѣдома пословъ передастъ Поссевину, а если онѣ окажутся недостаточными, то пусть передастъ вторыя и, наконецъ, третія. Въ припискѣ напоминаетъ, что въ посольской инструкціи сказано, чтобы послы требовали у Іоанна какой-либо крѣпости за плѣнныхъ: пусть послы говорятъ по этому поводу о Себежѣ. Объ этомъ нужно сказать и Поссевину, когда будутъ отвергнуты первыя условія, 425—426.

126.

1581. 19 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Извѣщаетъ комиссаровъ, что посылаетъ къ нимъ на бумагѣ условія мира, проситъ предлагать ихъ постепенно, а если комиссары придумаютъ что либо лучшее, то пусть удержатся предъявлять эти условія. Въ припискѣ обращаетъ вниманіе комиссаровъ на тотъ пунктъ ихъ инструкціи, по которому они обязаны требовать прибавки крѣпости за плѣнныхъ, 426—427.

127.

1581. Декабря (19?) Письмо Замойскаго къ Поссевину. Извѣщаетъ Поссевина, что посылаетъ на бумагѣ тѣ уступки, какія могутъ быть сдѣланы въ Ливоніи, 427.

128.

Условія, посланныя съ Жолкѣвскимъ. Первыя условія: если за королемъ останутся Великія Луки съ крѣпостями—Заволочьемъ, Невелемъ, если будетъ переданъ королю Себежъ и оставленъ за нимъ Велижъ и будетъ заключенъ миръ безъ новыхъ сношеній съ Іоанномъ: то Іоанну уступаются: Новгородъ Ливонскій, Серенескъ, Лянесъ и крѣпости: Островъ, Холмъ, Красный—городокъ, Воронецъ и Велье.

Вторыя условія: если Русскіе послы не имѣютъ полномочія, получивъ Новгородокъ Ливонскій, Серенескъ и Лaнсъ, уступить королю Луки, Заволочье, Невель, Велижъ и отдать или разрушить Себежъ; то Замойскій не можетъ уступить и тѣхъ, выше упомянутыхъ городовъ Ливонскихъ; но, отдавъ Русскимъ Великія Луки, Холмъ, Островъ, Красный-городокъ, Воронецъ, Велье, удержать за королемъ всю Ливонію съ Новгородкомъ Ливонскимъ, Серенескомъ, Ляисомъ и крѣпостями: Заволовьемъ, Невлемъ, Велижемъ, а Себежъ или тоже передать королю или разрушить.

Третьи условія: удержавъ за королемъ всю Ливонію съ крѣпостями: Новгородкомъ Ливонскимъ, Лаисомъ, Серенескомъ, удержавъ Велижъ, удержавъ или разрушивъ Себежъ, уступить Великія Луки, Заволочье, Невель, Холмъ, Островъ, Воронецъ, Красный-городокъ и Велье. Больше уступать Замойскій ничего не можетъ и заклинаетъ комиссаровъ не уступать, 428—429.

129.

1581. 20 Декабря. Письмо къ Замойскому Польскихъ пословъ. Послы пишутъ, что не рѣшаются уступать Іоанну ничего въ Ливоніи, потому что на это не имѣютъ права по инструкціи и это повело-бы къ другимъ требованіямъ со стороны Русскихъ пословъ; они согласились только принять словесное предложеніе Замойскаго, переданное Жолкѣвскимъ, уступить Русскимъ Великія Луки съ тѣмъ, чтобы они прибавили къ Ливоніи Себежъ, но по совѣту Поссевина объявили имъ глухо, что готовы уступить одну изъ крѣпостей — Луки, Заволовье, Невель, Велижъ. Комиссары просятъ прислать имъ письменную инструкцію, потому что они не могутъ рѣшать дѣлъ на основаніи одного словеснаго сообщенія Жолкѣвскимъ порученій Замойскаго; извѣщаютъ, что Русскіе касательно Себежа говорятъ, что не имѣютъ никакого полномочія, но комиссары отъ переметчика слышали, что Іоаннъ готовъ разрушить Себежъ, если король сожжетъ Дриссу: комиссары просятъ инструкціи и на этотъ счетъ; пишутъ, что Русскіе послы жалуются на задержаніе ихъ гонца, что Поссевинъ и Бурба жалуются на неудобства и недостатки, 429—431.

130.

1581. 20 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы къ Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что посылаетъ къ Замойскому Русскаго переметчика и его показанія (см. № 135), что комиссары были въ затрудненіи касательно гонца, захваченнаго Замойскимъ, что ничего не узнали, съ какими письмами онъ пріѣхалъ, но изъ словъ Русскихъ пословъ можно заключить, что Шведы не въ мирѣ съ Русскими. Далѣе передаетъ о переговорахъ съ Русскими послами, которые, наконецъ, предлагаютъ остаться обѣимъ сторонамъ при томъ, чѣмъ каждая сторона владѣетъ; они, комиссары, при этомъ грозили разъѣхаться; Поссевинъ, который знаетъ секретныя дѣла больше самихъ комиссаровъ, предлагаетъ завести рѣчь объ уступкѣ Русскими Юрьева, но Збаражскій думаетъ, что Русскіе не уступятъ ни Юрьева, ни Нарвы; проситъ у Замойскаго инструкціи; указываетъ на опасность, какъ-бы Шведскій король не помирился съ Іоанномъ; пишетъ, что Русскіе послы жалуются на стѣсненія и просятъ дозволенія послать за припасами въ Новгородъ и что нужно было на это согласиться, что Поссевинъ терпитъ нужду и его кормятъ Русскіе послы, что Бурба не имѣетъ никакихъ средствъ. Збаражскій проситъ Замойскаго подумать объ этомъ, 431—433.

131.

1581. 20 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ извѣщаетъ о полученіи писемъ отъ Замойскаго; проситъ прислать на бумагѣ то,

что передавалъ Жолкѣвскій, проситъ вѣрить ему; доказываетъ, какъ важно было-бы комиссарамъ имѣть обѣщанную инструкцію, подписанную рукою короля—тогда-бы дѣло не замедлялось, 433—434.

132.

1581. 20 Декабря. Письмо Радзивила къ Замойскому. Радзивилъ пишетъ, что такъ какъ дѣло затягивается и онъ не вѣритъ въ успѣхъ переговоровъ, то проситъ отпустить его домой, куда его призываютъ разныя дѣла, притомъ у нихъ (комиссаровъ) такая крайняя нужда, что придется, чего добраго, поневолѣ бѣжать, 434—435.

133.

1581. 21 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пересылаютъ Замойскому письмо къ нимъ Поссевина, просятъ сказать имъ прямо и передать на бумагѣ съ своею подписью и печатью, можно-ли отдать Русскимъ Заволочье, Невель, Великъ за всю Ливонію; просятъ прислать съ такими же формальностями инструкцію, но не одну, а раздѣливъ ее на двое, и не давать объ ней знать Поссевину; пишутъ затѣмъ, что дозволили Русскимъ посламъ послать гонца; что касается до плѣнныхъ, то комиссары имѣютъ отъ короля иную инструкцію за его подписью, какъ разскажетъ объ ней Жолкѣвскій, 435—436.

134.

Записка Поссевина къ комиссарамъ. Поссевинъ извѣщаетъ, что имѣлъ бесѣду съ Русскими послами, которые ему открыли все; что объ этомъ онъ написалъ къ Замойскому; что если-бы комиссары имѣли надлежащую инструкцію, то можно было-бы сейчасъ заключить миръ; проситъ дозволить Русскимъ посламъ послать гонца къ князю и сейчасъ дать ему провожатаго; далѣе говоритъ, что если-бы Замойскій имѣлъ право уступить сейчасъ всѣ (Русскія) крѣпости, завоеванныя у Іоанна, то можно было-бы покончить дѣло и безъ обсылокъ къ Іоанну и къ королю, что онъ — Поссевинъ посылаетъ письмо къ Іоанну, о чемъ— комиссары узнаютъ завтра, а также о томъ, что не даромъ онъ призывалъ къ себѣ Русскихъ пословъ, отъ которыхъ всегда удается что либо вывѣдать, 436—437.

135.

Показанія перемѣтчика Өеодора Зубатова: Іоаннъ желаетъ уступить всѣ крѣпости, взятыя имъ въ то время, когда король былъ подъ Данцигомъ.

Потомъ Іоаннъ говорилъ, что отдастъ всѣ крѣпости (Ливонскія) кромѣ Нарвы, а отъ короля желаетъ получить назадъ Луки.

Желаетъ сжечь Себежъ, но чтобы была сожжена и Дрисса. Пойдетъ къ Лукамъ, если король удалится съ войскомъ, а если не удалится, то войска будутъ собираться въ Новгородѣ, а по удаленіи Поляковъ въ—Псковѣ.

Іоаннъ приказалъ посламъ присылать во время переговоровъ гонцовъ за разрѣшеніемъ вопросовъ, а если гонцовъ Поляки не пустятъ, то кончить дѣло безъ обсылки. Гонецъ Ададуровъ далъ въ Новгородъ знать, что старшій сынъ Іоанна смертельно боленъ, что нужно выпустить всѣхъ заключенныхъ въ тюрьму,— доправили на нихъ 240.000, простили 70,000 (рублей?)

Эти послы не будутъ присягать и не поѣдутъ къ королю, а будутъ только принимать и отдавать крѣпости, для чего ждутъ къ себѣ дворянъ (поименовываются).

Іоаннъ получилъ извѣстіе объ отъѣздѣ короля, о маломъ числѣ оставшагося войска, объ оплошности солдатъ, размѣстившихся по деревнямъ, знаетъ,

что при послахъ не малая стража. Говорилъ переметчикъ, что у Іоанна Погайскихъ татаръ не больше 300, что его особенно раздражаютъ завоеванія Шведовъ, что эти послы могутъ заключить миръ на 10 лѣтъ, а о вѣчномъ мирѣ будутъ вести переговоры другіе послы. Далѣе переметчикъ говорилъ, между прочимъ, какихъ пословъ Іоаннъ сначала предполагалъ послать, что Іоаннъ послѣ отъѣзда ихъ возвратился въ Москву, что еслибы послы, пріѣхавъ, узнали, что король ушелъ съ войскомъ, то не должны были ничего оканчивать, но подъ какимъ либо предлогомъ разъѣхаться; Іоаннъ тогда-бы послалъ войско добывать Луки, 437—438.

136.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ коммиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ, что посылаетъ коммиссарамъ вторично пункты касательно Лукъ, Заволочья и Певеля; что же касается до Велижа, то Замойскому труднѣе всего дать объ этомъ мнѣніе; онъ предоставляетъ это дѣло Радзивилу, какъ сенатору и Гарабурдѣ, какъ сановнику Литовскаго княжества, къ которому принадлежитъ Велижъ, при чемъ проситъ ихъ обратить вниманіе на успѣхи Шведовъ и другія обстоятельства, о которыхъ Замойскій не считаетъ удобнымъ говорить въ письмѣ; впрочемъ, Замойскій надѣется, что они постараются, чтобы дѣло обошлось безъ уступки Велижа. Въ припискѣ первой Замойскій объясняетъ, что, уступая Іоанну ничтожныя крѣпости Ливонскія, имѣлъ въ виду удержать за королемъ Луки, обладаніе которыми было-бы очень важно для удержанія Ливоніи; извѣщаетъ, что послалъ вторые и третьи пункты мира; проситъ стараться, чтобы Іоаннъ не помирился съ Шведами, чтобы въ трактатъ внести въ сторону короля и тѣ крѣпости, которыя завоевалъ Шведскій король, а если Русскіе послы не дозволятъ внести Нарвы, то сдѣлать протестацію передъ Поссевиномъ; проситъ сильно отстаивать, чтобы неразрушать Дриссы, но если-бы изъ за-нее разрывался миръ, то Замойскій готовъ уступить.

Во второй припискѣ спрашиваетъ, нельзя-ли получить за плѣнныхъ Опочку и Себежъ, а то можно было-бы промѣнять ихъ на Велижъ, если его нельзя оставить за королемъ по договору.

Въ третьей припискѣ говоритъ, что если будетъ заключенъ миръ, то нужно будетъ, какъ можно скорѣе, послать дворянъ для принятія Лянса и Серенеска.

Въ четвертой — извѣщаетъ, что послалъ къ Жолкѣвскому связку бумагъ; если Жолкѣвскій уѣхалъ, то пусть комиссары примутъ ее и распечатаютъ.

Въ пятой — проситъ поскорѣе отправить назадъ мальчика (котораго послалъ Замойскій съ этими письмами), какъ только комиссары придутъ къ соглашенію съ Русскими послами; Замойскому крайне нужно подумать, какъ и куда двинуть войско, 438 — 441.

137.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій извѣщаетъ, что поручилъ комиссарамъ сообщить Поссевину то, о чемъ онъ просилъ; затрудненіе при переговорахъ произошло отъ того, что Русскіе послы стали требовать городовъ, о которыхъ не упоминали при прежнихъ переговорахъ. Подробнѣе Поссевинъ узнаетъ дѣло отъ комиссаровъ изъ собственноручной его инструкціи, въ которой показано, что̀ уступить Русскимъ, 441.

138.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ придворному Литовскому маршалу Радзивилу. Убѣждаетъ Радзивила не уѣзжать отъ комиссаровъ, такъ какъ онъ и домашнихъ дѣлъ не устроилъ-бы и переговоры рушились-бы, потому что его имя находится въ полномочіи посламъ, 442.

139.

1581. 23 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій поручаетъ комиссарамъ отстаивать Велижъ, впрочемъ, изъ-за него не нужно разрывать мира; пусть комиссары скорѣе даютъ знать, какъ идетъ дѣло; Замойскому необходимо это знать, чтобы видѣть, какъ готовиться къ походу; напоминаетъ комиссарамъ, что нужно будетъ поскорѣе послать дворянъ для принятія Ляиса, Серенеска, такъ какъ эти крѣпости вблизи Шведскихъ владѣній; напоминаетъ также, что можетъ быть Русскіе послы промѣняютъ Велижъ на плѣнныхъ, 442 — 443. Приложены пункты, какъ уступать постепенно крѣпости:

Пунктъ 1. Принявъ всю Ливонію, коммиссары уступятъ Іоанну къ крѣпостямъ Холму, Острову, Красному, городку, Воронцу, Велью, уступка которыхъ уже объявлена, Великіе-Луки, а за королемъ останутся: вся Ливонія, Заволочье, Невель, Велижъ и пусть будетъ переданъ или разрушенъ Себежъ.

Пунктъ 2. Если такимъ образомъ миръ не можетъ быть заключенъ, то пусть коммиссары прибавятъ въ сторону Іоанна Заволочье.

Пунктъ 3. Въ крайности пусть коммиссары оддадутъ и Невель и Луки, 443.

140.

1581. 24 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Поручаетъ комиссарамъ настаивать, чтобы Русскіе послы допустили вписать въ сторону короля Ругодевъ; если же этого нельзя будетъ добиться, то настаивать, что-бы онъ не былъ вписанъ ни въ Русскую, ни въ Польскую сторону, согласно инструкціи коммисаровъ, 444.

141.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій пишетъ, что посылаетъ королю показанія переметчика Зубатова, а также письма Поссевина, который хлопоталъ, чтобы уступить что-либо Іоанну въ Ливоніи, но котораго Замойскій убѣдилъ оставить это дѣло; затѣмъ разказываетъ ходъ переговоровъ о Русскихъ крѣпостяхъ, взятыхъ королемъ въ прошедшемъ году и въ этомъ, въ особенности подробно разказываетъ свою переписку съ комиссарами по дѣлу объ уступкѣ Іоанну Велижа и касательно Себежа; проситъ короля послать приказъ о сдачѣ Велижа и о разрушеніи Себежа, если иначе нельзя будетъ заключить мира; извѣщаетъ короля, что по заключеніи мира будетъ возвращаться черезъ Ливонію, въ которой будетъ принимать мѣры противъ Шведовъ (перечисляются эти мѣры); спрашиваетъ, сколько удержать войска; пишетъ, что возьметъ съ собою Гарабурду, что послалъ подъ Новгородъ наблюдать за Русскими войсками, что къ 5 Января собираетъ въ лагерь фуражировъ; извѣщаетъ, что убѣжалъ въ крѣпость Іоаннъ Зуба, который сообщилъ Шуйскому нѣкоторыя весьма важныя вещи, что взятъ въ плѣнъ Михаилъ Дурнаковъ. Въ первой припискѣ ходатайствуетъ за Зибжика, во второй говоритъ, что поспѣшать заключеніемъ мира побуждаютъ свирѣпствующія въ войскѣ болѣзни, 444 — 448.

142.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Тидеману. Замойскій пишетъ объ эмблеммахъ для торжества (по случаю заключенія мира), 448.

143.

1581. 24 Декабря. Письмо Замойскаго къ епископу Плоцкому. Замойскій пишетъ, что по удаленіи короля, онъ съ войскомъ остается подъ Псковомъ, борется съ стужей, поражаетъ врага, козаки его пробивались за Новгородъ къ Москвѣ, вся Ливонія и Псковская область отрѣзаны отъ Москвы. Пользуясь этимъ, Шведскій король дѣлаетъ завоеванія въ Ливоніи; Замойскій подробно говоритъ объ этихъ завоеваніяхъ. Затѣмъ Замойскій пишетъ, что его озабочиваетъ дѣло о постройкѣ храма въ Замостьѣ, жалуется, что іезуиты переманили къ себѣ одного изъ молодыхъ людей, посланныхъ имъ для довершенія образованія въ Римѣ съ тѣмъ, чтобы потомъ они были учителями въ школѣ при этой церкви (Академіи Замойскаго) и проситъ настаивать у генерала и у самаго папы, чтобы іезуиты возвратили ему этого молодого человѣка, 449—451.

144.

1581. 22 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что, наконецъ, Русскіе послы объявили, что если король уступитъ всѣ (Русскія) крѣпости, взятыя имъ, и если не будетъ упоминанія о Себежѣ, то они готовы предоставить Поссевину на разсужденіе дѣло объ уступкѣ всей Ливоніи; Поссевина, между тѣмъ, стали потомъ просить, чтобы постарался оставить за Іоанномъ хоть нѣсколько Ливонскихъ крѣпостей для сохраненія титула. Комиссары спрашиваютъ Замойскаго, какъ имъ поступать, если 1) Русскіе послы не уступятъ всей Ливоніи, чтобы удержать у своего государя титулъ—Ливонскій: 2) если, уступая всю Ливонію, не уступятъ четырехъ городовъ: Лукъ, Заволочья, Велижа и Невеля, между тѣмъ, по инструкціи можно имъ уступать только три города и 3) если Русскіе послы не захотятъ ни уступить, ни разрушить Себежа? Въ заключеніе комиссары просятъ скорѣе избавить ихъ изъ этого чистилища, 451—452.

145.

1581. 24 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ извѣщаетъ Замойскаго о полученіи отъ него писемъ и о томъ, что Русскіе послы высказали послѣднія свои предложенія, которыя состоятъ въ томъ, чтобы или уступить имъ кромѣ Псковскихъ крѣпостей Луки, Велижъ, Невель и Заволочье, а они уступятъ всю Ливонію; или уступить имъ Новгородъ Ливонскій и Керепетъ и затѣмъ Луки и Заволочье, а они отдадутъ всю остальную Ливонію и Невель и Велижъ; или, наконецъ, принять второе предложеніе Замойскаго и сообщить его Іоанну и Баторію, при чемъ Русскіе послы со слезами и съ клятвою увѣряли, что это послѣднее ихъ рѣшеніе, 452—453.

146.

1581. 24 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій пишетъ, что переговоры о мирѣ, хотя медленно, но все-таки подвигаются и будутъ кончены, за что нужно будетъ благодарить Бога и Поссевина, безъ котораго дѣло это, по всей вѣроятности, несостоялось-бы. При этомъ Варшевицкій доказываетъ чистоту намѣреній Поссевина, его умъ и благочестіе, 453—454.

147.

1581. 28 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что такъ какъ присланныя отъ него инструкціи назначены Поссевину, то они не могутъ принять ихъ въ руководство себѣ и

просятъ Замойскаго прислать эти инструкціи имъ съ надлежащею подписью; просятъ также дать наставленіе касательно Велижа и Себежа; наконецъ, спрашиваютъ, разрывать-ли переговоры, если Русскіе послы не согласятся принять послѣднія условія, 454—455. Въ припискѣ извѣщаютъ, что Русскіе послы подняли вопросъ о Керепети; что касательно Велижа, они — комиссары не могутъ сами разсуждать, а должны держаться инструкціи и потому снова просятъ наставленія по этому дѣлу, а также касательно того, что дѣлать, если Русскіе послы не согласятся отдать за плѣнныхъ ни Опочки съ Себежемъ, ни Велижа, 455—456.

148.

1581. 21 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Благодаритъ за письмо, надѣется на заключеніе мира, упоминаетъ о требованіи Русскихъ пословъ уступить имъ Керепеть и говоритъ, что не желалъ-бы, чтобы Русскимъ уступлено было что нибудь въ Ливоніи, 456

149.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замойскій посылаетъ комиссарамъ требуемую инструкцію, по которой вся Ливонія должна остаться за королемъ, а изъ Русскихъ крѣпостей нужно уступать сперва Луки, потомъ Заволочье, далѣе Невель, затѣмъ Велижъ, наконецъ, можно согласиться на скрытіе Себежа и Дриссы. Касательно плѣнныхъ, можно въ крайности согласиться на выкупъ. Замойскій затѣмъ убѣждаетъ комиссаровъ стараться сдѣлать меньше уступокъ, но стараться также ускорить заключеніемъ мира въ виду того, что происходитъ въ Ливоніи и по другимъ причинамъ, о которыхъ онъ теперь умалчиваетъ. Въ концѣ письма говоритъ, что посылаетъ комиссарамъ копію своего письма къ Поссевину. 456—458. Въ припискахъ—въ первой совѣтуетъ упираться, сколько будетъ можно, и неотдавать Велижа; во второй, говоритъ, что надѣется на успѣхъ этой твердости и совѣтуетъ въ крайности уступить Велижъ, 458.

150.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій пишетъ, что теперь не должно быть рѣчи объ уступкѣ Русскимъ чего либо въ Ливоніи, когда Русскіе послы говорятъ, что не могутъ уступить Лукъ, а ждать новой инструкціи нельзя въ виду завоеваній Шведскаго короля; поэтому Замойскій проситъ Поссевина оставить дѣло о Ливоніи, 458.

151.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивангородской крѣпости. Замойскій требуетъ, чтобы начальникъ Ивангородской крѣпости отослалъ къ нему взятыхъ имъ на фуражировкѣ дворянъ, 459.

152.

Отрывокъ письма Замойскаго къ Іордану, который отправлялся подъ Новгородъ и котораго Замойскій убѣждаетъ не жечь тамъ.... 459.

153.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ князю Магнусу. Извѣщаетъ Магнуса, что слухи о непріятелѣ оказались невѣрными, поэтому Магнусу не нужно двигаться съ войскомъ къ нему—Замойскому; проситъ присылать извѣстія, проситъ переслать къ Дембинскому прилагаемое письмо, 460.

154.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Дембинскому о томъ же; проситъ дать знать и другимъ ротмистрамъ, 460.

155.

1581. 27 Декабря. Письмо Польскихъ ротмистровъ — Кретковскаго и Старевскаго къ Шведскому полководцу Делягарди съ жалобой на захватъ ихъ паходниковъ солдатами начальника Ивангородскаго и съ просьбой возвратить ихъ, 460—461.

156.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что скоро придется потерять всю Ливонію, если миръ не будетъ заключенъ въ скоромъ времени, что Поссевинъ прислалъ ему троякія условія для заключенія мира: 1) или чтобы Іоаннъ уступилъ всю Ливонію и взялъ себѣ Островъ, Холмъ, Красный, Велье, Луки, Заволочье, Воронецъ, Велижъ и Невель, а Себежъ и Дрисса пусть будутъ сожжены; или 2) Невель и Велижъ пусть останутся за королемъ, а Іоанну уступить за нихъ Керепеть и Ливонскій Новгородокъ; и 3) дозволить посламъ Московскимъ послать къ Іоанну, а Польскимъ къ королю за новыми инструкціями, 461. Замойскій пишетъ, чтобы послы не соглашались ни на второе ни на третье условіе, а что касается до перваго, то пусть стараются выторговать, сколь возможно больше; во всякомъ случаѣ, пусть скорѣе заключаютъ миръ. 461—462.

157.

1581. 25 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что Русскіе послы уступаютъ уже всю Ливонію, а они — комиссары уступили имъ еще только Псковскіе пригороды — Луки, Холмъ, а затѣмъ Ржевъ и Заволочье и только въ крайности заведутъ рѣчь объ уступкѣ Велижа. Русскіе послы требуютъ, чтобы имъ уступить или Невель и Велижъ или Керепеть и Ливонскій Новгородокъ. Они — комиссары не уступаютъ и объявляютъ передъ Поссевиномъ, что не обязаны слушаться Замойскаго, а должны исполнять инструкцію, данную имъ королемъ, 462—463. Въ припискѣ Янушъ Збаражскій жалуется на Вопара, который наѣхалъ на домъ слугъ его, связалъ его шляхтича, забралъ вещи и еще дѣлаетъ ему — Збаражскому угрозы. 463.

158.

1581. 26 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ жалуется, что Польскіе комиссары слишкомъ несговорчивы въ переговорахъ, что они неосновательно отказываются слѣдовать указаніямъ его — Замойскаго, 464. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что упросилъ комиссаровъ непрерывать переговоровъ и сдѣлать еще уступку, но они предложили уступить Ржевъ и одну изъ крѣпостей — Невель или Заволочье, а Московскіе послы находятъ несообразнымъ отдѣлять Ржевъ отъ Заволочья; что Московскіе послы показали ему послѣднія свои условія, которыя онъ посылаетъ Замойскому (см. подъ слѣдующимъ №); что завтра окажется, можно ли будетъ еще что вырвать у Москвы; что въ случаѣ затрудненій касательно уступки Іоанну Ливонскаго Новгорода,

а Баторію Велижа, онъ—Поссевинъ готовъ ѣхать въ Москву, надѣется, впрочемъ, что Богъ лучше устроитъ дѣло, чѣмъ можно думать, 464—465. Далѣе Поссевинъ жалуется на колебанія комиссаровъ, въ особенности онъ недоволенъ маршаломъ Альбертомъ Радзивиломъ, о назначеніи котораго въ посольство самъ старался. Поссевинъ увѣренъ, что миръ былъ-бы устроенъ, еслибы хоть одинъ день Замойскій былъ при переговорахъ, а теперь изъ-за одной крѣпости Ливонія переходитъ въ чужія руки (Шведскія), 465. Въ заключеніе Поссевинъ пишетъ, что нужно послать къ Замойскому проектъ трактата, что при заключеніи мира нужно хлопотать о дѣлахъ Шведскаго короля и оказать Варшевицкому содѣйствіе въ путешествіи къ нему. Въ случаѣ же, если миръ не состоится, не сочтетъ ли Замойскій нужнымъ написать объ чемъ либо ему — Поссевину, когда онъ соберется ѣхать въ Москву, при чемъ проситъ вѣрить ему, 465—466. Въ припискѣ Поссевинъ говоритъ, что когда онъ сказалъ Московскимъ посламъ, что не можетъ быть допущена посылка къ Іоанну за новыми инструкціями; но они клялись, что дѣло останавливается не изъ-за нихъ, что ихъ князь особенно безпокоится, чтобы въ Дерптѣ протестанты не глумились надъ возстановленнымъ тамъ православіемъ. По этому поводу Поссевину пришла мысль, не внести-ли этого въ условія мира. На увѣщаніе Поссевина, чтобы послы изъ-за одной крѣпости не разрывали мира, они отвѣчали, что незнаютъ, что дѣлать. Въ заключеніе Поссевинъ проситъ прислать на короткое время капеллана—Ѳому, 466—467.

159.

1581. 25 Декабря. Условія мира, сообщенныя Поссевину Никитой Бунзономъ. Въ сторону Іоанна: Великія Луки, Заволочье, Холмъ, Невель, Велижъ, всѣ крѣпости Псковскія и не сжигать Себежа. Въ сторону Баторія: всѣ Ливонскія крѣпости, находящіяся во власти Іоанна.

Если это невозможно, то въ сторону Іоанна: Ливонскій Новгородокъ и Керепеть, а въ сторону Баторія: Велижъ и въ крайности сжечь Себежъ, но чтобы Баторій сжегъ и Дриссу.

Если и это невозможно, то въ сторону Іоанна одинъ Ливонскій Новгородокъ, а въ сторону Баторія одинъ Велижъ, 467.

160.

1581. 25 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій высказываетъ увѣренность, что миръ скоро былъ-бы заключенъ, если-бы при переговорахъ присутствовалъ Замойскій; совѣтуетъ имѣть терпѣніе и высказываетъ похвалы Поссевину за его усердіе, 468.

161.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій одобряетъ дѣйствія комиссаровъ, увѣряетъ, что необижается тѣмъ, что они его не хотятъ слушаться и проситъ поскорѣе заключить миръ, потому что по слухамъ Пернава уже взята Шведами и Феллинъ въ опасности. Іорданъ посланъ на рекогносцировку къ Новгороду (см. № 164). Проситъ пословъ сейчасъ же дать знать, если заключатъ миръ, высказываетъ опасеніе, какъ-бы непотерять много времени на составленіе трактата, 468—469.

162.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій говоритъ, что хотя ему, какъ главнокомандующему, оставлена нѣкоторая власть направлять переговоры, но онъ не можетъ принуждать къ чему либо комиссаровъ,

такъ какъ они сенаторы, что требованіе Велижа Русскими послами кажется и ему страннымъ и онъ проситъ Поссевина устранить это затрудненіе. Касательно боязни Русскихъ, чтобы Лютеране не глумились надъ вѣрою въ Новгородѣ Ливонскомъ(?) увѣряетъ, что этого не будетъ, но Белегорскій и Ѳома будутъ прославлять тамъ Бога.Варшевицкій пусть самъ пишетъ о своемъ дѣлѣ, а онъ Замойскій напишетъ королю. Проситъ, какъ можно скорѣе, дать знать о заключеніи мира, 469—470.

163.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій предостерегаетъ комиссаровъ, чтобы не соглашались писать въ трактатѣ, что Іоаннъ уступаетъ тѣ только Ливонскіе города, которыми владѣетъ, какъ это сказано въ какой то запискѣ Поссевина (см. № 159). хотя прежде онъ самъ писалъ, что Іоаннъ уступаетъ всю Ливонію. Нужно бояться, какъ-бы остальной Ливоніей Поссевинъ не помирилъ съ Іоанномъ Шведскаго короля. Если Русскіе послы не согласятся писать въ сторону Баторія Нарвы, то не писать ея ни въ чью сторону и сдѣлать протестацію передъ Поссевиномъ. Не надобно соглашаться и на то предложеніе Поссевина, чтобы вписать въ трактатъ, что при храмахъ оставляются пожалованія, сдѣланныя Іоанномъ, потому что Іоаннъ почти всю волость Ливонскаго Новгородка пожаловалъ Печерскому монастырю и потому что неприлично показывать, будто король благочестивъ по трактату. Въ заключеніе пишетъ, чтобы въ случаѣ неудачи переговоровъ Поссевинъ подождалъ въ Островѣ письма отъ короля и высказываетъ опасеніе, какъ-бы Поссевинъ, не подѣлалъ зла, присмотрѣвшись къ недостаткамъ Польскимъ; поэтому Замойскій полагаетъ, что лучше-бы теперь заключить миръ. Въ заключеніе Замойскій характеризуетъ Поссевина, который по его мнѣнію больше занимается планами устроить этотъ миръ, нежели созерцаніемъ небесныхъ силъ, и можетъ много надѣлать зла, особенно при его горячности и честолюбіи, 470—472.

164.

1581. Въ день св. Стефана (26 Декабря). Письмо Сныткa Іордана изъ Заключина къ Замойскому. Іорданъ доноситъ Замойскому о своей рекогносцировкѣ къ Новгороду. Іорданъ узналъ, что въ Новгородъ пришло нѣсколько Русскихъ полковъ. Расположившись на главной дорогѣ изъ Новгорода во Псковъ, Іорданъ послалъ отрядъ на подгородный монастырь; но солдаты занялись грабежемъ. въ городѣ о нападеніи узнали, стали стрѣлять, выслали отрядъ, и солдаты Іордана должны были отступить, захвативъ только простыхъ плѣнныхъ, которыхъ Іорданъ совѣстится посылать Замойскому. Подождавъ не много на главной дорогѣ и недождавшись нападенія, Іорданъ поворотилъ назадъ и послалъ 70 конныхъ къ дорогѣ, ведущей изъ Москвы въ Новгородъ. Іорданъ извѣщаетъ затѣмъ Замойскаго, что многіе изъ Польскаго войска разъѣзжаютъ по странѣ и занимаются грабежемъ, что по извѣстіямъ отъ плѣнныхъ сынъ великаго князя умеръ, что Іоаннъ съ горя заболѣлъ и разослалъ по церквамъ милостыню на поминъ души царевича, что по деревнямъ оповѣщено, чтобы народъ надѣялся на миръ и спокойно жилъ, что Русскіе собираютъ войска противъ Нѣмцевъ, приготовляютъ снаряды и квартиры для войска, которое приведутъ Мстиславскій и Никита Романовичъ, а за ними придетъ самъ князь, что теперь пришло пять полковъ Рязанцевъ и Астраханцевъ,—войско плохое, бѣдное, 472—473. Далѣе Іорданъ пишетъ, что не могъ расположить отрядовъ по дорогамъ, потому что никто его не слушаетъ, а козаки забрались за Русу въ мѣста, богатыя продовольствіемъ, и жи

вутъ себѣ безъ всякой пользы для войска. Князь Темрукъ радъ-бы пойти къ Гдову, но у него подбились лошади. Впрочемъ, и Руские не думають двинуться къ Пскову; имъ тоже трудно; они желаютъ мира, чтобы потомъ идти на Нѣмцевъ, какъ узналъ это Іорданъ отъ гонца, ѣхавшаго къ посламъ, 474. Въ заключеніе Іорданъ хвалитъ бывшихъ съ нимъ ротмистровъ и въ частности королевскаго дворянина Павловскаго и увѣряетъ Замойскаго въ своей преданности, 474—475.

165.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ жалуется, что его усилія убѣдить комиссаровъ продолжать переговоры напрасны, что завтра или послѣ завтра онъ уѣзжаетъ съ Русскими послами; можетъ быть Замойскій сочтетъ нужнымъ написать что либо ему; при этомъ Поссевинъ посылаетъ письмо къ королю, которое проситъ Замойскаго прочитать, 475.

166.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ Польскимъ комиссарамъ. Поссевинъ извѣщаетъ комиссаровъ, что въ эту ночь Русские послы объявили ему, что не могутъ уступить всей Ливоніи, если Баторій желаетъ оставить въ своихъ рукахъ какую либо изъ Русскихъ крѣпостей, взятыхъ имъ: по этому поводу Поссевинъ предлагаетъ комиссарамъ на обсужденіе слѣдующее: оставить Ливонскій Новгородокъ во власти Іоанна, а Велижъ во власти Баторія до обсылки съ ними, а между тѣмъ заключать миръ и сдавать уступленные города. Объ этомъ онъ проситъ комиссаровъ сейчасъ извѣстить Замойскаго. Дѣло же объ этихъ городахъ рѣшится послѣ самими государями или при участіи (даже денежномъ) папы, 475—477. Если же этотъ планъ негодится, то Поссевинъ предлагаетъ дать Русскимъ посламъ 10 дней, въ теченіе которыхъ они узнаютъ рѣшеніе Іоанна касательно этого дѣла, а между тѣмъ миръ пусть заключается своимъ порядкомъ, и тѣ и другіе послы пусть принесутъ присягу, что искренно объявятъ волю своихъ государей касательно Велижа и Ливонскаго Новгородка. Если же комиссары не согласны и на это, то Поссевинъ заклинаетъ ихъ подождать четыре дня отвѣта отъ Замойскаго или, по крайней мѣрѣ, не уѣзжать далеко, 477. Въ заключеніе Поссевинъ настойчиво убѣждаетъ комиссаровъ согласиться на посылку гонца къ Іоанну, обращаетъ ихъ вниманіе на бѣдствія Ливоніи, трудности, испытываемыя королевскимъ войскомъ, припоминаетъ, какъ сами они протягивали время, чтобы снестись съ Замойскимъ, какъ противозаконно задерживались Русские гонцы, и заклинаетъ комиссаровъ не разрывать дѣла, 477—478.

167.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ посылаетъ королю письмо, посланное имъ къ комиссарамъ, и если оно не будетъ имѣть успѣха, то онъ съ Русскими послами завтра соберется ѣхать въ Москву, при чемъ высказываетъ сожалѣніе, что дѣло разстроивается и говоритъ, что изъ писемъ его къ Замойскому король можетъ узнать, въ какомъ положеніи было дѣло, 479.

168.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ (неотправленное къ нимъ). Замойскій пишетъ, что получилъ копію письма Поссевина къ комиссарамъ съ предложеніемъ оставить нерѣшеннымъ вопросъ о Ливонскомъ Нов-

городѣ и Велижѣ, разбираетъ это предложеніе и находитъ его несообразнымъ, потому что тогда-бы было—ни война, ни миръ, и деньги за Велижъ, о которыхъ говоритъ Поссевинъ, неизвѣстно, отъ кого-бы пришлось получить—отъ Іоанна или отъ папы? Въ послѣднемъ случаѣ нечего и думать объ нихъ. Замойскій однако предлагаетъ комиссарамъ обсудить это предложеніе, 479—481. Въ припискѣ Замойскій подозрѣваетъ, не дурными-ли деньгами заплатятъ за Велижъ и полагаетъ, что нужно-бы Велижъ отдать въ секвестръ Поссевину, пока съ нимъ король не уладитъ этого дѣла и что это было-бы пріятно Поссевину, такъ какъ ему вездѣ хочется имѣть значеніе; но ничего не нужно уступать въ Ливоніи Іоанну. Проситъ комиссаровъ поспѣшить заключеніемъ мира, 581.

169.

1581. 29 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы не соглашаются писать въ сторону Баторія Ливонскихъ крѣпостей, взятыхъ Шведами, что они не соглашаются даже написать, что съ обѣихъ сторонъ война можетъ быть за Ливонію во владѣніяхъ Шведскаго короля, а не должна касаться областей договаривающихся сторонъ; что объ этомъ комиссары сдѣлали протестацію и получатъ ее отъ Поссевина съ его подписью, но просятъ въ этомъ дѣлѣ совѣта отъ Замойскаго, а также въ томъ, что теперь Русскіе послы отказываются говорить о Себежѣ, потому что за ними не остался Дерптъ и, чтобы отстранить вопросъ о Себежѣ, рѣшаются уступить Велижъ. Комиссары предлагаютъ, чтобы Велижъ и Себежъ оставалась пока во власти Поссевина, 481—483. Въ заключеніе комиссары просятъ прислать грамоты о сдачѣ Русскимъ Заволочья и Невеля и прислать людей, которые бы передавали Русскимъ крѣпости; жалуются на буйство Венгерцевъ, которые бьютъ слугъ комиссаровъ и не даютъ имъ доставать продовольствія, 483.

170.

1581 (пятница послѣ Рождества Христова). 29 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій пишетъ, что исполнилъ порученіе Замойскаго,—говорилъ Поссевину о Велижѣ и Поссевинъ убѣдилъ Русскихъ пословъ уступить Велижъ. Теперь, надѣется Варшевицкій, миръ скоро будетъ заключенъ, 483—484.

171.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замойскій сильно недоволенъ, что Русскіе послы не хотятъ писать въ сторону короля Ливонскихъ крѣпостей, взятыхъ Шведскимъ королемъ, и проситъ комиссаровъ представить Поссевину, что на это нельзя согласиться, что Русскіе послы всегда говорили о всей Ливоніи, что самъ Поссевинъ писалъ объ уступкѣ всей Ливоніи и письмо его отправлено къ королю, что только въ виду уступки всей Ливоніи Іоанну уступлено столько крѣпостей, что эти Ливонскіе города, завоеванные Шведами, легко могутъ повести къ миру между Іоанномъ и Шведскимъ королемъ или Іоанну легко будетъ отнять ихъ, а королю Польскому это будетъ трудно и притомъ можетъ выйти снова столкновеніе между Баторіемъ и Іоанномъ, 484—485. Замойскій проситъ комиссаровъ отстаивать, чтобы въ сторону короля писались всѣ Ливонскія крѣпости, а въ случаѣ упорства Русскихъ пословъ совѣтуетъ предложить, чтобы и Нарва не писалась ни въ сторону короля, ни въ сторону Іоанна; если же и это неудастся, то сдѣлать протестацію, 485—486. Далѣе предлагаетъ добиваться, чтобы за ко-

ролемъ остался Велижъ, а за плѣнныхъ добиться Себежа. Увѣряетъ комиссаровъ, что Венгерцы выступятъ изъ занятыхъ ими крѣпостей, когда онъ этого потребуетъ; проситъ прислать ему копію договора и имѣть наготовѣ дворянъ для сдачи и пріема крѣпостей; съ своей стороны, Замойскій тоже сдѣлаетъ распоряженія, 486. Въ припискѣ Замойскій предлагаетъ такое выраженіе для уступки Ливоніи: «уступилъ великій господарь королю Стефану всѣ Ливонскіе города, какіе Шведскій король взялъ и беретъ, кромѣ Ругодѣва», а касательно Ругодѣва сдѣлать протестацію, въ которой сказать, что король будетъ отнимать этотъ городъ у Шведовъ, 486—487.

172.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Проситъ Поссевина убѣдить Русскихъ пословъ, чтобы не отказывались писать въ сторону короля всей Ливоніи и обращаетъ вниманіе Поссевина на его собственное письмо объ этомъ, которое извѣстно королю, извѣстно сенаторамъ и которымъ могутъ злоупотреблять сенаторы-Лютеране, если на дѣлѣ окажется иначе, нежели какъ писалъ Поссевинъ, 487—488.

173.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій пишетъ королю, что посылаетъ къ нему Ѳеодора Зубатова, перебѣжавшаго отъ Русскихъ, и проситъ оказать ему милость, 488—489. Высказываетъ надежду, что за королемъ останется Велижъ или Себежъ, по выбору короля, а за плѣнныхъ можетъ быть будутъ уступлены Опочка и Себежъ или хоть одинъ Себежъ. Наконецъ, извѣщаетъ, что сильный холодъ держитъ его въ бездѣйствіи и что вскорѣ вѣроятно будетъ заключенъ миръ, и онъ пришлетъ обстоятельное письмо, 489.

Въ припискѣ Замойскій извѣщаетъ, что, по извѣстіямъ отъ перебѣжчиковъ и доносчиковъ изъ Новгорода, старшій сынъ Іоанна умеръ, что Іоаннъ собираетъ войско на Шведовъ у Старицы, и что Русскіе отняли у Шведовъ назадъ Корелію, 489.

174.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Извѣщаетъ короля, что перебѣжавшій къ нему бояринъ, нѣкій Ѳеодоръ захваченъ Русскими у Гдова и, вѣроятно, погибъ уже, что его жена съ дѣтьми отправляется въ Литву; проситъ оказать имъ милость, 489—490.

175.

1581. 31 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ радуется, что Замойскій принимаетъ къ сердцу дѣло латинской вѣры въ Ливоніи, извѣщаетъ, что Велижъ останется за королемъ, но касательно Себежа встрѣчаются затрудненія, проситъ Замойскаго быть болѣе откровеннымъ, убѣждаетъ удержать козаковъ и другихъ военныхъ отъ неистовствъ, которыя они дѣлаютъ надъ жителями; въ заключеніе говоритъ, что Русскіе послы требуютъ передачи плѣнныхъ безъ вознагражденія, 490—491.

176.

Записка Польскихъ комиссаровъ къ Поссевину. Извѣщаютъ, что не могутъ сегодня быть у Поссевина, потому что не получили еще отъ Замойскаго ожидаемаго письма, и просятъ придумать какой-либо благовидный предлогъ и объявить Русскимъ посламъ, что комиссары сегодня не будутъ, 491—492.

177

Отвѣтъ Поссевина на эту записку. Изъявляетъ готовность исполнить желаніе комиссаровъ, извѣщаетъ, что Русскіе послы готовы послать въ Новгородъ за дворянами для сдачи крѣпостей, но въ такомъ только случаѣ, если комиссары скажутъ свое мнѣніе о Себежѣ, чему Поссевинъ удивляется, но находитъ въ этомъ и средство протянуть время, 492.

178.

1581. 29 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы, Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ Замойскаго, что 27 Декабря комиссары прервали было переговоры съ Русскими послами, а 29-го—послы уступили Велижъ съ тѣмъ, чтобы при нихъ остался Себежъ, но никакимъ образомъ не соглашаются, чтобы писать въ сторону короля Ливонскіе города, взятые Шведами, 492—393. Затѣмъ Збаражскій пишетъ, что была рѣчь о сдачѣ городовъ, которые Русскіе послы соглашаются сдавать съ уѣздами, волостями и крѣпостными орудіями, что была рѣчь о томъ, какъ и когда вывозить изъ городовъ имущество; о плѣнныхъ было тоже упомянуто. По мнѣнію Збаражскаго, можно бы взять одинъ Велижъ, а Себежъ оставить Русскимъ, но другіе комиссары на это не соглашаются, 493. Збаражскій жалѣетъ, что нельзя вести войны въ эту зиму и лѣто, и боится, какъ бы крѣпости, взятыя Шведами, не были причиной новой войны, 493—494. Изъ объясненій пословъ Русскихъ можно заключать, что Русскіе этой весной пойдутъ на Шведовъ. Дворяне для сдачи и пріема крѣпостей у Русскихъ пословъ готовы (перечисляются). Къ будущей средѣ комиссары думаютъ окончить переговоры и въ пятницу дадутъ знать Замойскому. Бѣлецкій пріѣхалъ изъ подъ Новгорода и говоритъ, что тамъ войска еще нѣтъ; говорятъ только, что придетъ Семенъ съ 20000, стр. 494.

179.

1582. 1 Января. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пишутъ Замойскому, что Русскіе послы рѣшительно отказываются писать въ сторону короля города, взятые Шведами: затѣмъ комиссары выписываютъ пунктъ изъ своей инструкціи, по которому они могутъ въ крайности уступить въ этомъ Русскимъ посламъ, сдѣлавъ только протестацію, и просятъ Замойскаго поскорѣе отвѣтить имъ, ограничиться-ли протестаціей или прервать переговоры, 494—496. Далѣе комиссары пишутъ, что Велижъ остается за королемъ, а Себежъ за Іоанномъ, что Русскіе послы посылаютъ въ Новгородъ за дворянами для сдачи и пріема городовъ и такъ какъ съ этими дворянами будетъ четыреста людей, то комиссары извѣстили Іордана, что-бы былъ остороженъ, 496. Въ припискѣ комиссары извѣщаютъ что дѣло о волостяхъ Новгорода Ливонскаго рѣшено, что Русскіе уступаютъ Бѣлый-камень, при чемъ упоминается разрисованныя роспись крѣпостей — malowanie, 496.

180.

1582. 1 Января. Письмо Збаражскаго къ Замойскому. Збаражскій пишетъ, что Русскіе послы не только не соглашаются писать въ сторону короля Ливонскихъ городовъ, взятыхъ Шведами, но даже не хотятъ дать списокъ этихъ городовъ, въ чемъ Збаражскій видитъ хитрость съ ихъ стороны, и спрашиваетъ, не сочтетъ-ли Замойскій нужнымъ двинуть войско къ Новгороду и для этого затянуть еще переговоры, 496—497. Далѣе Збаражскій пишетъ, что Рус-

скіе послы требовали, чтобы Поляки обезпечили имъ безопасный вывозъ изъ крѣпостей ихъ вещей и хлѣба или допустили прислать для этого Русское войско, чтобы срокомъ сдачи городовъ назначить день св. Петра; что они—комиссары съ своей стороны сказали посламъ, что продовольствіе получено Русскими изъ волостей тѣхъ-же крѣпостей, что Поляки безъ хитрости будутъ провожать Русскихъ до ихъ границы, что комиссары были противъ присылки войска Іоаннова и противъ срока вывоза — къ Петрову дню, а требовали просто, чтобы сдавать крѣпость черезъ три дня по пріѣздѣ королевскаго дворянина, 497. Далѣе, Збаражскій говоритъ, что можетъ быть хорошо было-бы свести продовольствіе изъ Заволочья, Острова, Краснаго и Велья въ Юрьевъ и вывести оттуда до границъ Русскихъ — Юрьевскаго епископа и другихъ и сдѣлать это даже до заключенія перемирія; что Русскіе послы спрашиваютъ о дворянахъ для сдачи и пріема крѣпостей; что Русскіе уже шлютъ за своими дворянами, которыхъ будетъ семь и съ ними прибудетъ 500 или болѣе людей, что это многолюдство Русскіе послы объясняютъ важностію лицъ, посылаемыхъ для пріема и сдачи крѣпостей; что между тѣмъ Польскихъ военныхъ людей у Порхова чрезвычайно мало; что Русскіе послы желаютъ сдавать крѣпости только съ тѣми орудіями, какія въ нихъ были при взятіи этихъ крѣпостей, но не хотятъ давать тѣхъ орудій, которыя взяты въ битвахъ съ Нѣмцами внѣ крѣпостей, хотя-бы теперь находились въ крѣпостяхъ; что Поссевинъ убѣдилъ Русскихъ заключить перемиріе на восемь лѣтъ, на что комиссары охотно согласились, но не могутъ неудивляться, почему Русскіе болѣе расположены брать перемиріе на короткій срокъ; что вопросъ о плѣнныхъ комиссары теперь устранили, когда объ этомъ заводили рѣчь послы и Поссевинъ, потому что комиссары ожидаютъ, что Русскіе еще заговорятъ объ этомъ настойчивѣе; что Русскіе послы заводили рѣчь о присылкѣ пословъ для принятія присяги на соблюденіе мира и, кажется, расчитываютъ, что прежде къ нимъ поѣдутъ королевскіе послы; что, какъ видно, Русскимъ очень желательно имѣть пространство Ливоніи отъ Ругодѣва до Невеля, — не хочется имъ уступить моря. На этотъ счетъ Збаражскій проситъ Замойскаго дать сейчасъ свое мнѣніе; говоритъ затѣмъ, что нельзя вѣрить Іоанну, что нужны войска, нужно продовольствіе и деньги, наконецъ спрашиваетъ Замойскаго, гдѣ они встрѣтятся, если миръ не (?) состоится и Замойскій рѣшилъ двинуться (?), 497—499.

181.

1582. 3 Января. Отвѣтъ Замойскаго на письмо комиссаровъ. Замойскій удивляется, почему комиссары не дѣлаютъ протестаціи противъ того, что Русскіе послы не хотятъ писать въ сторону короля всѣ крѣпости, взятыя въ Ливоніи Шведами; совѣтуетъ, чтобы Гарабурда написалъ копію перемирія, внесъ всѣ вообще Ливонскія крѣпости: тогда комиссары увидятъ, какія крѣпости станутъ вычеркивать Русскіе послы; увѣдомляетъ, что Сереносъ, Пернава, вѣроятно, еще въ рукахъ Русскихъ (не взяты Шведами); проситъ комиссаровъ въ крайности ограничиться одною протестаціей, но поскорѣе заключить миръ, 499—500. Далѣе Замойскій пишетъ, чтобы комиссары добивались скорѣйшей сдачи крѣпостей, чтобы, если можно, внесенъ былъ въ списокъ сдаваемыхъ городовъ Уберполь; говоритъ, что не возражаетъ противъ договора касательно Велижа, что хорошо имѣть предосторожность противъ многолюдства Русскихъ, ѣдущихъ для сдачи и пріема крѣпостей; проситъ Збаражскаго и другихъ комиссаровъ избрать и указать Русскимъ дворянъ, которые поѣдутъ принимать города, увѣдомить его о днѣ сдачи городовъ; говоритъ, что хорошо было-бы начать это со стороны Новгорода и Острова, куда онъ пошлетъ съ ротой Бѣлявскаго, и обозначаетъ дальнѣйшій маршрутъ; говоритъ, что самъ онъ отправится черезъ Дерптъ, Лаисъ, Феллинъ, откуда можетъ двинуться къ Пернавѣ, а

кого либо третьяго пошлетъ въ середину Ливоніи, что поэтому слѣдовало-бы лицамъ, назначеннымъ для пріема крѣпостей, быть поскорѣе у Замойскаго въ лагерѣ, что пусть ѣдетъ Хойницкій для сдачи Холма, Лукъ, Невля, что Островъ сдать скоро нельзя, потому что тамъ много вѣщей короля: проситъ дать знать, чтобы изъ Лукъ былъ перевезенъ въ Островъ порохъ; извѣщаетъ, что просьба Поссевина, чтобы дать знать Шведамъ о заключеніи перемирія, можетъ быть исполнена, что посылаетъ комиссарамъ приказъ для передачи Венгерцамъ касательно сдачи крѣпостей; проситъ написать наставленіе старостамъ каждаго города касательно его сдачи; извѣщаетъ о полученіи письма комиссаровъ 550—501. Въ припискѣ проситъ Брацлавскаго воеводу приказать Іордану, Литовскимъ ротамъ и козакамъ поспѣшить въ лагерь къ нему, а войску изъ Лукъ идти на Полоцкъ, 501—502.

182.

1582. 3 Января. Приказъ Замойскаго начальнику Заволочья о сдачѣ этого города Русскимъ. Когда королевскіе послы пришлютъ ему эту грамоту, онъ обязанъ сдать городъ Русскимъ дворянамъ, 502.

183.

1581. 30 Декабря. Письмо къ Замойскому отъ Зебржидовскаго. Извѣщаетъ, что къ нему перебѣжали отъ перваго Русскаго посла Димитрія двое слугъ, которыхъ тотъ требуетъ возвратить ему. Проситъ по этому дѣлу дать совѣтъ, а также извѣстить, скоро-ли пріѣзжать къ Замойскому по заключеніи мира и что дѣлать съ больными, которыхъ у него много, 502—503.

184.

1582. 3 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій пишетъ, что Зебржидовскому нужно пріѣхать въ лагерь, что перебѣжчиковъ не слѣдуетъ отдавать. Въ припискѣ пишетъ, чтобы назначенные для сдачи и пріема крѣпостей непремѣнно ѣхали по назначенію, 503.

185.

1582. 2 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что передали Поссевину его записку и говорили ему, что самъ онъ прежде увѣрялъ, что Русскіе послы уступаютъ всю Ливонію и только въ виду этого имъ уступлено столько крѣпостей. Поссевинъ отвѣтилъ, что разумѣлъ ту Ливонію, какою владѣетъ Іоаннъ. Русскіе послы никакъ несоглашаются писать въ сторону короля крѣпости, взятыя Шведами. Поссевинъ объявилъ, что Русскіе готовы заключить перемиріе на 9 лѣтъ. Комиссары не продолжали дальше переговоровъ, въ ожиданіи отвѣта отъ Замойскаго; поэтому комиссары просятъ Замойскаго поскорѣе отвѣтить, ограничиваться ли протестаціей противъ того, что Русскіе послы несоглашаются писать въ сторону короля городовъ, взятыхъ Шведами, и заключать-ли миръ; наконецъ, говорятъ, что посылаютъ списокъ городовъ, уступаемыхъ Іоанномъ Баторію, и городовъ взятыхъ Шведами, 503—504.

186.

Списокъ городовъ, уступаемыхъ Московскимъ княземъ королю Стефану, и городовъ, взятыхъ у Іоанна Шведскимъ королемъ, 505.

187.

1582. 2 Января. Письмо Брацлавскаго воеводы, Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что письмо къ Поссевину отдано, что онъ

самъ будетъ отвѣчать Замойскому, что онъ Збаражскій посылаетъ Замойскому списокъ городовъ, уступаемыхъ Іоанномъ, и городовъ, взятыхъ у Іоанна Шведами, что Русскіе послы никакимъ образомъ нехотятъ писать въ сторону Баторія этихъ послѣднихъ, что, какъ видно на картѣ (z malowania znać), они хотятъ оставить себѣ возможность добиться къ морю, 506. Далѣе Збаражскій пишетъ, что когда они — комиссары потребовали, чтобы Русскіе послы написали въ перемирной грамотѣ, что Іоаннъ ничего неоставляетъ себѣ въ Ливоніи, то противъ этого возсталъ Поссевинъ, который мечтаетъ соединить Іоанна съ Персидскимъ шахомъ противъ Турокъ и потому, чтобы заслужить расположенность Іоанна, старается примирить съ нимъ Шведскаго короля посредствомъ куска Ливоніи, 506—507. Збаражскій спрашиваетъ, какъ поступить въ настоящемъ случаѣ, но при этомъ высказываетъ мнѣніе, что лучше-бы принять Русскія условія, заключить миръ, дать четыре года отдыху странѣ, а въ слѣдующія пять лѣтъ, которыя останутся изъ 9 лѣтняго перемирія, хорошо приготовиться къ новой войнѣ, впрочемъ и раньше этого времени можно было-бы воевать, потому что Русскіе оставляютъ себѣ право воевать города, остающіеся за Шведами, слѣдовательно, поводъ къ войнѣ будетъ всегда. Далѣе говоритъ, что члены сейма мало знаютъ города Ливонскіе, которые не будутъ поименованы въ перемиріи; другое дѣло Парва; ее всѣ знаютъ; впрочемъ, все это Збаражскій говоритъ не потому, чтобы желалъ уклоняться отъ войны, 507. Наконецъ, Збаражскій говоритъ, что нужны люди для сопровожденія Русскихъ, которые ѣдутъ сдавать и принимать города, что для этого имѣется мало войска и то расходится, что нужна осторожность по городамъ, что они — комиссары еще не просили Поссевина поѣхать въ Островъ и подождать тамъ, да и не знаютъ, какъ онъ поѣдетъ, потому что у него нѣтъ ни кучера, ни пристава, ни человѣка, который-бы его кормилъ, между тѣмъ Русскіе уже приготовили ему сани, для путешествія въ Москву, 507—508.

188.

1582. 4 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій совѣтуетъ комиссарамъ ограничиться одною протестаціей противъ того, что Русскіе не соглашаются писать въ сторону короля городовъ, завоеванныхъ у Іоанна Шведами, и поскорѣе заключить миръ, потому что иначе придется можетъ быть потерять и Пернаву и кое-что пажнѣе ея. Что касается до Серенеска, о которомъ неизвѣстно, взятъ-ли онъ Шведами или нѣтъ, то можно писать условно— «если его не взялъ Шведъ» или и касательно его ограничиться особой протестаціей. Далѣе Замойскій пишетъ, что послалъ приказъ ротамъ, находящимся ближе къ комиссарамъ, быть въ распоряженіи комиссаровъ, что сдачу Лукъ нужно сообразовать съ сдачей Дерпта, Феллина и Пернавы, что Замойскій надѣется получить въ субботу или въ воскресеніе извѣстіе объ окончаніи всего дѣла, 508—509.

189.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ Іордану. Замойскій приказываетъ Іордану исполнять приказанія воеводы Брацлавскаго и другихъ комиссаровъ и передать это другимъ ротамъ (находящимся у Запольскаго-Яма для безопасности комиссаровъ), 510.

190.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что Русскіе во Псковѣ, получивъ извѣстіе отъ перебѣжчиковъ, что у Замойскаго въ лагерѣ мало людей, стали дѣлать вылазки, что Замойскій

ввелъ ихъ въ заблужденіе, запрещая своимъ выходить противъ нихъ, и что сегодня, когда Русскіе опять сдѣлали вылазку, его войска нанесли имъ жестокое пораженіе; около трехъ сотъ Русскихъ легло на мѣстѣ (дѣло это описывается подробно), 510—511. Затѣмъ Замойскій пишетъ, что комиссары должны требовать, чтобы прежде Русскіе послы ѣхали къ королю за утвержденіемъ перемирія, потому что король послалъ своихъ пословъ въ Запольскій Ямъ только по просьбѣ папы; если-же Русскіе послы не согласятся, то пусть за утвержденіемъ мира съѣдутся послы обоихъ государей въ Смоленскъ и оттуда уже Русскіе поѣдутъ къ королю, а Польскіе къ Іоанну; наконецъ, если Іоаннъ уступитъ Опочку и Себежъ, то Польскіе послы поѣдутъ къ нему прежде; это, впрочемъ, самъ Замойскій считаетъ шуткой, 511—512.

191.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій доноситъ о пораженіи Русскихъ (см. № 190), 512—514; выражаетъ надежду, что миръ состоится, хотя Русскіе послы явно затягиваютъ время, — потому вѣрнѣе всего, что хотятъ ударить на Шведовъ; далѣе говоритъ, какую потерю несетъ Іоаннъ, уступая Ливонію, какъ много онъ положилъ тамъ средствъ, какъ изнурилъ теперь свое государство; поэтому королю нужно подумать о вооруженіи Ливонскихъ крѣпостей, снабженіи ихъ продовольствіемъ и о томъ, какія войска назначить для этого. Конное Польское войско требуетъ денегъ и если онѣ небудутъ доставлены къ назначенному сроку — Срѣтенію, то никакимъ образомъ нельзя будетъ удержать его: поэтому Замойскій проситъ прислать денегъ. Далѣе проситъ назначить кого либо на его мѣсто начальникомъ войска въ Ливоніи, потому что онъ—Замойскій не можетъ быть здѣсь долго, по нездоровью. Замойскій предполагаетъ, пославъ Бѣлявскаго принимать крѣпости — Новгородокъ (Лив.), Маріенбургъ, Маріенгаузъ, Рѣжицу Люценъ, а кого другого — принимать города, находящіеся между этими и Русскими владѣніями, самому ѣхать черезъ Дерптъ, Лаисъ, Феллинъ и даже Пернаву, если понадобится, далѣе черезъ Ригу, Литву, въ Польшу, 514—515.

Въ припискѣ извѣщаетъ, что отослалъ къ посламъ Русскаго гонца, что Поссевинъ показывалъ Жолкѣвскому письмо, писанное къ нему отъ Іоанна, что сущность его, записанную въ присутствіи Поссевина Замойскій посылаетъ королю, что войску еще не присланы деньги, которыя проситъ прислать, что посылаетъ списокъ самовольно ушедшихъ военныхъ, что по извѣстіямъ Шведы еще не взяли Пернавы, что собираются они осаждать Феллинъ, что войска Шведскія проводятъ зиму въ Ревелѣ, что Шведскій король нанимаетъ въ Германіи новое войско, 515—516, что Русскіе послы не приняли предложенія, чтобы Велижъ остался за королемъ, а Себежъ за Іоанномъ съ правомъ короля помѣняться ими въ теченіи года, но что Велижъ окончательно остается за королемъ; что около ста Шотландцевъ прибыло къ Печерскому монастырю, что послѣ сдачи Лукъ, Заволочья, Невля нужно будетъ имѣть большее попеченіе о Полоцкѣ, что прежде всего Замойскій озабоченъ снабженіемъ продовольствіемъ Ливонскихъ городовъ, что Іорданъ не могъ узнать подъ Новгородомъ ни о какихъ военныхъ приготовленіяхъ Іоанна, что Русскіе послѣ пораженія сидятъ смирно во Псковѣ, вышли было собирать тѣла убитыхъ, но увидѣвъ двоихъ только всадниковъ, удалились назадъ; Замойскій послалъ имъ объявить, что они могутъ свободно подобрать тѣла убитыхъ, но Русскіе стали спрашивать, не получено-ли извѣстіе о заключеніи мира, и когда посланные объявили, что не за тѣмъ пріѣхали, то Русскіе вѣроломнымъ образомъ стали стрѣлять въ нихъ. Замойскій надѣется, что это вѣроломство будетъ отомщено и предполагаетъ, что Шуйскій не пожелалъ подобрать убитыхъ для

того, чтобы множество ихъ не встревожило народа. Наконецъ, Замойскій пишетъ, что въ вышесказанномъ пораженіи убитъ Русскій бояринъ Масоѣдовъ и что нѣкоторые Русскіе взяты въ плѣнъ, 516—517.

192.

Извлеченіе изъ письма Іоанна къ Поссевину, привезенное изъ Запольскаго-Яма Жолкѣвскимъ. Іоаннъ извѣщаетъ Поссевина, что получилъ его письмо, что далъ надлежащее полномочіе посламъ; проситъ склонять Баторія къ миру, такъ какъ Поссевинъ пишетъ, что Баторій держитъ войско у Пскова и въ Лукахъ и что онъ собираетъ новое войско: въ случаѣ, если послы въ чемъ не согласятся, проситъ Поссевина постараться, чтобы дозволена была обсылка съ Іоанномъ въ теченіи трехъ или четырехъ недѣль; жалуется, что во время переговоровъ проливается кровь, и проситъ писать къ королю. чтобы запретилъ это войскамъ, а посламъ своимъ запретилъ разъѣзжаться, пока не постановятъ мира, 518.

193.

Письмо Замойскаго къ королю, составленное не окончательно, но съ тѣмъ, чтобы въ послѣдствіи больше разъяснить дѣло. Если состоится миръ, то какимъ образомъ вооружить крѣпости, ближайшія къ владѣніямъ Русскимъ и Шведскимъ, какимъ образомъ снабдить ихъ оружіемъ, продовольствіемъ, войсками, возстановить разрушенныя изъ нихъ? Крѣпости, ближайшія къ Русскимъ владѣніямъ слѣдующія: Люценъ, Рѣжица, Маріенбургъ, Маріенгаузенъ, Ливонскій Новгородокъ, Дерптъ и Серенескъ, если онъ не взятъ Шведами. Крѣпости, ближайшія къ Шведскимъ владѣніямъ слѣдующія: Лаисъ, Феллинъ, Пернава, если невзята уже Шведами, и, вѣроятно, нѣсколько малыхъ крѣпостей, 518—519. Далѣе Замойскій высказываетъ опасеніе, какъ-бы Шведы не увезли изъ Ливоніи много орудій: говоритъ, что на Магнуса плохая надежда, между прочимъ, потому, что онъ понасажалъ въ крѣпости начальниками дурныхъ людей, которые разорили земли Феллинскія и Дерптскія; на Биринга тоже плохая надежда; дворянство приманивается къ Шведскому королю обѣщаніями возвратить имъ всѣ имѣнія, даже имѣнія отцовъ и дѣдовъ, и въ тоже время разсѣеваются ложныя слухи, что Баторій изгонитъ всѣхъ Ливонцевъ (pristinos Livones) и раздастъ имѣнія Венгерцамъ, что при ихъ узахъ племени и языка (съ Шведами?) сильно должно волновать ихъ, и это тѣмъ опаснѣе, что многіе изъ нихъ владѣютъ крѣпостями и не легко могутъ быть подчинены дисциплинѣ, 519. Что-же касается до поселянъ, то хотя они будутъ радоваться, когда состоится предположенное распоряженіе объ уменьшеніи ихъ работъ и поборовъ, которыми они обременены до крайности, но угнетенія отъ солдатъ уничтожатъ эту радость. Поэтому пусть король подумаетъ, какъ-бы все это устроить, 519. Далѣе Замойскій напоминаетъ королю, что ни въ Дерптѣ, ни въ Пернавѣ и ни въ какомъ городѣ Ливонскомъ изъ бывшихъ подъ властію Іоанна нѣтъ мѣстныхъ горожанъ, потому что они уведены въ рабство, а города заселены Русскими. Дарованіемъ привилегій и призывомъ Голландцевъ и другихъ можно будетъ наполнить города, но нужно будетъ имѣть въ этихъ городахъ большіе гарнизоны, 519—520. Нужно подумать, какими законами управлять этой провинціей и кого призывать къ участію въ совѣтахъ, судѣ, администраціи? Замойскій говоритъ, что Ливонцевъ не нужно совсѣмъ устранять отъ этого, 520. Суда у нихъ, говорятъ, долго не было. Сигизмундъ Августъ далъ право устроить съѣздъ рыцарства и обращаться къ нему. Такихъ съѣздовъ ненужно-бы лишать Рижанъ, 520. Нужно описать всѣ города и ихъ владѣнія, опредѣлить посредствующіе пункты, имѣющіе удобство сообщенія по рѣкамъ и моремъ и назначить квестора, 520. Далѣе

Замойскій подробно разказываетъ затрудненія съ Шведскимъ королемъ, противъ войны съ которымъ будутъ возставать Поляки и который между тѣмъ займетъ новыя крѣпости и взволнуетъ страну, въ которой Делагарди и теперь распространяетъ слухъ, что завоевываетъ города съ согласія короля, какъ родственника Шведскаго короля, что все весною онъ будетъ дѣлать съ большею смѣлостію: что-же будетъ, если притомъ Іоаннъ завладѣетъ Нарвой или когда онъ помирится съ Шведскимъ королемъ, взявъ Нарву, Ивангородъ и другія свои крѣпости? 520—521. Для успѣха въ войнѣ съ Шведами нужно поскорѣе задавить конницу Шведскую, которою Швеція не изобилуетъ, устроить лагерь у Бѣлаго-Камня и взять Пернаву, между тѣмъ нужно жаловаться сосѣднимъ родственнымъ государямъ — что Шведскій король мѣшалъ всему дѣлу войны съ Іоанномъ. Если удастся уничтожить Шведскую конницу, то удобнѣе будетъ вести переговоры, но для этого употребить кого другого, а не Франко-Итальянца — т. е. іезуита, 521. Далѣе Замойскій излагаетъ средства и способы веденія войны съ Шведами: имѣть достаточно хорошаго пѣхотнаго войска, умѣющаго брать каменныя крѣпости; имѣть надлежащія военныя снаряды; позаботиться о продовольствіи, котораго мало въ Ливоніи, но можно получить изъ Риги и Двиною, а также моремъ изъ Данцига; коннаго войска нужно имѣть не много, но отборное. Что касается до средствъ вести эту войну, то нужно, чтобы на сеймѣ назначенъ былъ новый налогъ, чтобы на это-же обращенъ былъ налогъ будущаго года, уже назначенный, а также можно военнымъ начальникамъ раздавать въ Ливоніи имѣнія. Затѣмъ Замойскій указываетъ откуда брать рожь и овесъ, откуда брать снаряды, 521—522. Далѣе Замойскій предлагаетъ, чтобы Баторій, представивъ Іоанну удобства морской торговли, побудилъ его двинуть войска въ Финляндію и овладѣть *заливомъ, гдѣ устье рѣки Волхова.* Нужно также подумать, нельзя-ли вовлечь въ эту войну и Данію, а также и приморскіе города; нужно подумать, не принесетъ-ли эта война вреда городамъ Пруссіи? 523. Слухи, распускаемые Шведами о томъ, что ихъ король заключилъ договоръ съ Татарами, и что когда они станутъ воевать Польшу, то онъ нападетъ на нее съ другой стороны, не опасны, хотя нельзя этого оставить безъ вниманія. На все это Замойскій проситъ короля обратить вниманіе, 523—524.

194.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Ходатайство о разныхъ лицахъ: объ Оринскомъ, Соликовскомъ, Барановскомъ, Мосцицкомъ, Белзецкомъ, о родственникѣ Замойскаго Влодкѣ, о Воронецкомъ, Грабскомъ, 524—525. (См. № 219.)

195.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ королевскому кухмистру. Замойскій извѣщаетъ кухмистра о ходѣ переговоровъ, объ усиліяхъ Іоанна понести меньше потерь, чему Замойскій не удивляется, потому что Іоаннъ сталъ воевать Ливонію, когда Замойскій съ кухмистромъ еще учились въ училищѣ, положилъ на это громадныя средства своей страны, которая теперь страшно разорена, 525. Іоаннъ имѣлъ намѣреніе не заключать перемирія, если-бы король отвелъ войска отъ Пскова, а тянуть дѣло до Августа, въ надеждѣ, что счастіе повернется въ его сторону. Замойскій далѣе говоритъ, что Ливонія -прекрасная страна, но въ ней много хлопотъ съ Шведскимъ королемъ; при томъ и Поссевинъ умышляетъ помирить Шведскаго короля съ Іоанномъ. Замойскій проситъ кухмистра обратить вниманіе короля на записку Замойскаго о дѣлахъ Ливоніи, которую онъ посылаетъ королю (см. № 193). Съ войскомъ Замойскій имѣетъ много хлопотъ, особенно съ Венгерцами, которые страшно своеволь-

вичаютъ (перечисляются ихъ дѣла), о чемъ кухмистръ пусть не разглашаетъ, а скажетъ только королю и Ференсу. Все войско вооружено противъ Венгерцовъ; необходимо назначить при молодомъ Баторіѣ кого-либо опытнаго, 526—527. Замойскій извѣщаетъ, что долженъ будетъ ѣхать домой по заключеніи мира и проситъ, чтобы король предложилъ начальство надъ войскомъ Брацлавскому воеводѣ или кому другому; проситъ непремѣнно прислать денегъ для уплаты войску, 527—528. Въ припискѣ Замойскій разказываетъ о томъ, что приходили къ нему Венгерцы съ жалобой на недоброжелательство Поляковъ и на Беха, (который казнилъ за преступленія одного Венгерца); передаетъ подробно содержаніе своей рѣчи къ нимъ, въ которой убѣждалъ ихъ соблюдать дисциплину, жить съ Поляками мирно, обращаться для разбора дѣлъ къ назначеннымъ судьямъ, 528—530.

196.

1582. 7 Января. Письмо Замойскаго къ доктору Тидеману. Замойскій дѣлаетъ распоряженія, какія Тидеманъ долженъ дѣлать эмблеммы (для торжества по случаю заключенія мира), 530—531.

197.

1581. 18 Декабря. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король пишетъ, что посылаетъ Замойскому копію письма его—Баторія къ Поссевину, что хотя гонецъ Кусниковъ возбуждаетъ подозрѣніе, дѣйствительно-ли онъ гонецъ, но Гродзицкій не хорошо сдѣлалъ, что задержалъ его, потому что это даетъ врагамъ поводъ позорить насъ, говоритъ Баторій. Далѣе онъ описываетъ свое трудное путешествіе изъ подъ Пскова къ Динабургу и извѣщаетъ, что изъ Вильны привезены деньги для войска (12,000 злотыхъ), которыя скоро будутъ отправлены дальше съ росписаніемъ, кому ихъ раздавать. Въ припискѣ Баторій извѣщаетъ, что хотѣлъ къ святкамъ поспѣть въ Вильну, но не можетъ, потому что въ воскресенье буря не дала переправиться черезъ рѣку (Двину), а ночью того дня рѣка замерзла, но еще ледъ не довольно крѣпокъ, 531—532.

198.

1581. 18 Декабря. Письмо короля Стефана къ Поссевину. Баторій извѣщетъ Поссевина о полученіи отъ него писемъ, говоритъ, что отказъ Русскихъ пословъ уступить королю всю Ливонію не заставитъ его—Баторія измѣнить принятое рѣшеніе, какіе-бы ни потребовались издержки, труды и даже опасности, что и ни одинъ членъ сейма не будетъ иначе смотрѣть на это дѣло, что предложенія Іоанна послать своихъ пословъ на сеймъ Баторій ни принимаетъ, ни отвергаетъ: угодно Іоанну, пусть присылаетъ ихъ. Когда переговоры прервутся, Поссевинъ можетъ ѣхать въ Москву для исполненія другихъ своихъ дѣлъ, 532—533.

199.

1582. 3 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ доказываетъ, что онъ всегда говорилъ, что Русскіе никогда не откажутся отъ права воевать Ливонію и отъ титула у ихъ государя—Ливонскій, что если-бы у Поляковъ записывались переговоры пословъ, какъ это дѣлается у Русскихъ пословъ, у которыхъ этимъ занимается подьячій Захарій, то оказалось-бы, что Поссевинъ говоритъ правду. Впрочемъ, это видно изъ того, что записываетъ (приставленный къ этому дѣлу) Василій, и что слышали Зебжидовскій и Варшевицкій, 533—535. Точно также въ письмѣ къ Замойскому Поссевинъ говорилъ, что Іоаннъ уступаетъ всю Ливонію, но разумѣлъ только ту Ливонію, которая была во власти Іоанна и завоевана была королемъ, а о томъ, чтобы Іоаннъ отказался отъ пра-

ва и титула касательно всей Ливоніи, онъ — Поссевинъ никогда не писалъ, 535—536. Мысли Поссевина объ этомъ были подробнѣе изложены въ письмѣ къ Замойскому, которое читалъ Петроній, но котораго Поссевинъ не послалъ, потому что комиссары сказали, что дѣло это оставлено. Далѣе Поссевинъ проситъ Замойскаго припомнить бесѣды его объ этомъ въ лагерѣ, припомнить слова короля и письмо Поссевина къ Іоанну, которое въ этомъ пунктѣ писано было по диктовкѣ короля; наконецъ, что дѣйствительно такова была мысль Поссевина, это подтверждаютъ первоначальныя дѣйствія самихъ комиссаровъ. При этомъ Поссевинъ передаетъ, какъ онъ отклонялъ комиссаровъ отъ желанія вставлять условіе объ уступкѣ всей Ливоніи. Въ виду всего этого Поссевинъ не боится, если его письма будутъ читаны въ сенатѣ, хотя-бы то Лютеранамъ, напротивъ, проситъ объ этомъ, 536. Далѣе Поссевинъ говоритъ, что дѣйствительно можно было думать, что послы Іоанна имѣютъ большее полномочіе, нежели какое показываютъ, и Поссевинъ старался склонить Іоанна къ отказу отъ всей Ливоніи, но Польскіе комиссары не сносились съ нимъ во время, обращались къ нему только затѣмъ, чтобы скрыть ихъ (промахи), чтобы выгадать время для сношеній съ Замойскимъ, какъ это можно видѣть изъ посылаемой записки ихъ (см. слѣд. №), и не мало давали ему — Поссевину поводовъ ослабить его усердіе къ пользамъ рѣчи посполитой. Далѣе жалуется на замедленіе дѣла, чему причиной сами комиссары; говоритъ, что Русскіе сдѣлали большія уступки (уступили 31 крѣпость), съ которыми не могутъ сравниться крѣпости, отдаваемыя Баторіемъ. Затѣмъ Поссевинъ говоритъ, что если возстановлено будетъ Латинство въ Дерптѣ и другихъ городахъ, уступленныхъ Іоанномъ, то и остальные Ливонскіе города перейдутъ въ руки Баторія. Въ заключеніе Поссевинъ жалуется, что комиссары затрудняютъ ему возможность писать къ Замойскому, почему онъ теперь посылаетъ къ нему съ письмомъ своего человѣка, 537—538.

200.

1582. 3 Января. Записка комиссаровъ къ Поссевину. Комиссары извѣщаютъ Поссевина, что получили списокъ городовъ, уступленныхъ Іоанномъ, а также списокъ городовъ, которыми завладѣлъ Шведскій король; но такъ какъ въ этомъ спискѣ поименованы малые и неизвѣстные имъ города, то комиссары просятъ потребовать у Русскихъ пословъ обстоятельнаго списка городовъ, если можно, съ Русскими и Нѣмецкими ихъ названіями; просятъ также извѣстить ихъ, что сегодня не будутъ на переговорахъ, потому что, не имѣя надлежащихъ свѣдѣній объ этихъ городахъ, ничего не могутъ рѣшать, 539.

201.

1581. 24 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ пишетъ, что прибылъ въ Запольскій-Ямъ Петроній и, уже отправляясь назадъ, спрашивалъ, не имѣетъ-ли письма къ Замойскому Поссевинъ. Поссевинъ очень удивился, что къ нему нѣтъ никакого письма. Наконецъ, пришедшіе къ нему комиссары вручили ему, послѣ убѣжденій, которыя слышалъ Петроній, письмо, присланное къ нему, и узнавъ о бесѣдахъ его съ Русскими послами и замѣтивъ, что онъ сердится на нихъ, удалились къ себѣ, 539—540. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что старался узнать дѣйствительныя мысли Русскихъ пословъ, касательно уступокъ, какія они могутъ сдѣлать Баторію и узналъ, что они находятъ три пути къ миру: или они уступятъ всю Ливонію, какой владѣютъ, а Баторій уступитъ завоеванные Псковскіе города, уступитъ Луки, Велижъ, Заволочье, Невель; если же это неугодно Баторію, то они за Заволочье, Луки, Ли-

вонскій Новгородокъ и Керепеть, уступятъ остальную Ливонію и Невель и Велижъ; имѣютъ они также полномочіе согласиться, чтобы былъ сожженъ Себежъ, если король сожжетъ Дриссу; требуютъ, чтобы границы Псковскія и Полоцкія возстановлены были по древнему; наконецъ, они уступятъ Дерптъ. Больше послы не могутъ ничего уступить. Если король не согласится на которое либо условіе, то имъ остается послать за новымъ полномочіемъ къ Іоанну, который пришлетъ его въ теченіе 10 дней. При этомъ послы сказали, что Сереискъ въ рукахъ Шведскаго короля, Ланесъ находится въ серединѣ Ливоніи и окруженъ другими семью городами, а Керепеть—городъ не укрѣпленный, 540—541. Въ заключеніе Поссевинъ проситъ внушить комиссарамъ, чтобы дѣлали дѣло съ нимъ—Поссевиномъ, дать надлежащій отвѣтъ, касательно Себежа и Дриссы, касательно плѣнныхъ, пріема крѣпостей и вообще открыть ему свои мысли, 541—542.

202.

1582. 5 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что, по словамъ шпіоновъ, Шведы еще не взяли Пернавы и Оберполя, даже еще неосаждаютъ ихъ. Объ этомъ Замойскій пишетъ къ комиссарамъ потому, что Оберполя онъ не находитъ въ спискѣ уступленныхъ городовъ, незнаетъ какъ онъ называется по-русски и уступаютъ-ли его Русскіе послы. Затѣмъ говоритъ, что Поссевинъ прислалъ ему длинное письмо, что если онъ будетъ тянуть дѣло, то пусть комиссары скажутъ, что не нуждаются больше въ наставленіяхъ его—Замойскаго и пусть поскорѣе заключаютъ миръ, потому что королевскіе совѣтники плохо заботятся о нуждахъ войска, 512—543. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Поссевинъ въ письмѣ обѣщалъ добиваться, чтобы писать съ сторону Баторія тѣ города въ Ливоніи, которые по день заключенія мира были во власти Іоанна: Замойскій предлагаетъ комиссарамъ предложить съ своей стороны эту оговорку, 543.

203.

1582. 6 Января. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ извѣщаетъ короля о полученіи писемъ, между прочимъ, отъ Московскаго князя, (см. № 205) который, какъ Баторій увидитъ изъ его письма, очень желаетъ мира. Затѣмъ говоритъ, какія уступки дѣлаетъ Іоаннъ,—уступаетъ всю Ливонію, какая была въ его власти, а также Велижъ, оставляетъ въ уступаемыхъ крѣпостяхъ часть пушекъ, сдаетъ Ливонскіе города, начиная съ Дерпта, въ теченіе 8 недѣль; король же съ своей стороны долженъ уступить Луки, Заволочье, Невель, Холмъ, Псковскіе города, завоеванные въ прошедшемъ году и отвести войско отъ Пскова. Миръ будетъ заключенъ на 9 лѣтъ, но Поссевинъ попробуетъ предложить большій срокъ. Остается обсудить вопросъ о плѣнныхъ, 543—544. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что Іоаннъ прислалъ новое полномочіе, что онъ—Поссевинъ отсовѣтовалъ комиссарамъ предлагать Іоанну что либо въ Ливоніи, если-бы онъ уступилъ Заволочье, Велижъ и другіе города, 544. Затѣмъ Поссевинъ проситъ учредить въ Дерптѣ латинское епископство и коллегію (іезуитскую), указываетъ на непріятности Полоцкихъ іезуитовъ отъ посводы лютеранина, проситъ назначить начальникомъ надъ всею Ливоніей и ея городами—надежнаго латинянина и рекомендуетъ въ эту должность Зебржидовскаго; въ заключеніе проситъ назначить Андрея Баторія въ посольство, о которомъ онъ говорилъ королю въ лагерѣ подъ Псковомъ, 544—545.

204.

1582. 6 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Извѣщаетъ, что всѣ пункты, касательно мира, улажены, кромѣ пункта о плѣнныхъ, и затѣмъ ходатайствуетъ, чтобы начальникомъ Ливоніи назначенъ былъ Зебржидовскій, 545—546.

205.

1581. Въ Декабрѣ. Копія письма Іоанна къ Поссевину. Іоаннъ пишетъ, что получилъ письмо Поссевина, присланное съ боярскимъ сыномъ. Прокопомъ Балакиревымъ; жалуется, что Поляки грабятъ его гонцовъ и стѣсняютъ пословъ; говоритъ, что послалъ посламъ новое полномочіе, и проситъ Поссевина порадѣть о дѣлахъ Іоанна и уговорить Баторія къ миру, 546—547.

206.

1582. 6 Января. Письмо коммиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что въ день Богоявленія, въ субботу, они сошлись съ Русскими послами и покончили переговоры о мирѣ. Миръ заключается на 9 лѣтъ, но можно надѣется, что онъ будетъ заключенъ и на большее число лѣтъ. Всѣ города, которыми владѣлъ въ Ливоніи Іоаннъ, будутъ написаны въ сторону короля. Комиссары домогались еще двухъ городовъ, которые Русскіе послы утаивали, а касательно Серенска и теперь идетъ споръ, въ рукахъ-ли Шведовъ находится онъ. Города, завоеванные Шведами, не будутъ писаны, ни въ сторону короля, ни въ сторону Іоанна. Въ воскресенье комиссары надѣются прочитать посламъ уже составленную грамоту мира; въ понедѣльникъ она будетъ окончательно написана, а во вторникъ будетъ утверждена присягой, 547—548 Далѣе комиссары говорятъ, что много имѣли хлопотъ, пока добились сдѣланныхъ Русскими уступокъ. Затѣмъ комиссары пишутъ, что требовали отъ Русскихъ пословъ, чтобы крѣпости были сдаваемы съ тѣмъ вооруженіемъ, съ какимъ были взяты, что Русскіе послы дали списокъ вооруженія ихъ крѣпостей, комиссары его приняли; поэтому просятъ Замойскаго послать описать вооруженіе въ Заволочьи, Невелѣ и Островѣ и прислать къ нимъ это описаніе для передачи Русскимъ посламъ, 548—549.

207.

1582. 6 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы несоглашаются, чтобы за утвержденіемъ мира ѣхали сперва Русскіе послы къ Баторію, а потомъ уже послы Баторія къ Іоанну, выставляя на видъ, что Іоаннъ уже три раза посылалъ къ Баторію пословъ. Гарабурда отвѣчалъ имъ, что это дѣлалось потому, что Іоанну нуженъ былъ миръ. Русскіе послы не согласились и на среднюю мѣру, т. е. чтобы одновременно пріѣхать посламъ на границы государствъ. Послы отложили все это дѣло до слѣдующаго дня Касательно сдачи городовъ условились, чтобы Поляки вывозили Русскихъ изъ ихъ городовъ; когда, напримѣръ, будутъ даны подводы Русскимъ, они въ теченіе недѣли должны выбраться изъ крѣпости и сдать ее. Предлагаютъ комиссары позаботиться, чтобы прежде всего получить отъ Русскихъ Юрьевъ, гдѣ, по словамъ пословъ, 3,000 Русскихъ, кромѣ владыки и воеводъ. Просятъ комиссары снова прислать имъ списокъ вооруженія въ городахъ, сдаваемыхъ Русскимъ; извѣщаютъ, что Русскіе послы хотятъ послать во Псковъ гонца съ извѣстіемъ о заключеніи мира. Далѣе комиссары пишутъ, что положеніе Русскихъ весьма тяжелое, — послы ихъ говорятъ, «чтобы не только намъ, но и дѣтямъ нашимъ не пришлось дожить до подобныхъ временъ.» Наконецъ, комиссары говорятъ, что извѣстіе о пораженіи Русскихъ у Пскова пришло къ нимъ очень кстати и очень помогло, 549—551.

208.

1582. 6 Января. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій пользуется случаемъ написать письмо къ Замойскому; о дѣлахъ не пишетъ, потому

что не былъ при переговорахъ по нездоровью; надѣется, что миръ будетъ заключенъ и желаетъ этого поскорѣе, потому что и такъ уже они живутъ (въ Запольскомъ-Ямѣ) четыре недѣли и терпятъ много неудобствъ; впрочемъ, если-бы не удалось теперь заключить миръ, то это дѣло устроитъ Поссевинъ когда снова поѣдетъ въ Москву, 351.

209.

1581. 7 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій пишетъ, что послалъ требованіе доставить описаніе орудій городовъ, что нѣсколькихъ орудій не будетъ доставать, такъ какъ ихъ Замойскій взялъ себѣ; за нихъ можно предложить другія, при чемъ проситъ убѣдить Русскихъ пословъ, чтобы не требовали всего въ точности, такъ какъ во время смутъ многое перепорчено, перегорѣло; напоминаетъ объ Обернолѣ; наконецъ, говоритъ, что при пораженіи Русскихъ у Пскова убитъ Мясоѣдовъ однимъ Венгерцомъ, который непонималъ Мясоѣдова, когда тотъ объявилъ, кто онъ; описываетъ видъ, одежду, вооруженіе Мясоѣдова; разказываетъ, какъ Русскіе стрѣляли въ посланныхъ объявить имъ, что могутъ свободно убирать тѣла убитыхъ и надѣется отплатить за это Шуйскому, 552—553.

210.

1582. 9 Января. Приказъ начальникамъ Острова, Заволочья, Невеля доставить опись вооруженія этихъ городовъ, 553—554.

211.

1582. 9 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пишутъ, что хотя имъ совѣстно такъ часто обращаться къ Замойскому за совѣтами, но они принуждены это дѣлать, чтобы не оказаться въ чемъ либо виновными. Далѣе пишутъ, что возникъ новый споръ: Русскіе послы требуютъ, чтобы Іоанна писать царемъ Казанскимъ и Астраханскимъ, да еще требуютъ писать его Смоленскимъ (княземъ), между тѣмъ Гарабурда, хорошо знающій этого рода дѣла, говоритъ, что никогда не писали Іоанна царемъ, напротивъ, всегда ему отказывали въ этомъ. Комиссары просятъ сказать имъ, какъ поступить въ этомъ случаѣ, такъ какъ въ ихъ инструкціи нѣтъ объ этомъ указанія; просятъ также поскорѣе прислать опись вооруженія уступаемыхъ городовъ, 554—553. Въ припискѣ комиссары говорятъ, что требовали за титулъ уступки Лукъ, Опочки, Себежа, но Русскіе послы не желали и слышать объ этомъ 555—556.

212.

1582. 7 Января. Письмо Альберта Радзивила къ Замойскому. Радзивилъ подробно разказываетъ о спорѣ по поводу титуловъ. Русскіе требовали, чтобы писать Іоанна великимъ царемъ, но вскорѣ уступили, когда имъ доказали, что прежде этого не было. Когда на счетъ титула—Смоленскій князь—комиссары стали говорить, что король послѣ можетъ добывать Смоленскъ, такъ какъ это Литовская страна, то послы ничего не сказали и, можетъ быть, уступятъ въ этомъ пунктѣ. Что же касается до титуловъ —царь Казанскій и Астраханскій, то хотя комиссары доказывали имъ, что прежде Іоанна писали—господарь Казанскій и Астраханскій, но Русскіе послы возражали, что слово царь есть въ прежнихъ грамотахъ и предложили доставить эти грамоты въ теченіе 10 дней. Радзивилъ высказываетъ свое мнѣніе, что можно уступить оба титула и заключить миръ, тѣмъ болѣе, что какъ видно, Русскіе послы изъ-за этого готовы разорвать миръ 556—558.

213.

1582. 9 Января. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій пользуется случаемъ написать письмо къ Замойскому; говоритъ, что дѣло о мирѣ еще не кончено, что Русскіе послы еще торгуются — о титулѣ, и хотя ихъ Поссевинъ сбиваетъ на этомъ пути, но они—по пословицѣ: волкъ остается при своемъ правѣ, хотя-бы и лишился шерсти — плачутъ и клянутся, но все таки торгуются и просятъ дозволить имъ послать за прежними грамотами, 558—559.

214.

1582. 9 Января. Письмо Замойскаго къ коммиссарамъ. Замойскій говоритъ, что лучше-бы посламъ самимъ оканчивать возникшій споръ (изъ-за титуловъ Іоанна), а не спрашивать его, Замойскаго, такъ какъ онъ этихъ дѣлъ не знаетъ; жалѣетъ, что Гарабурда не взялъ съ собою грамотъ прежняго времени; пусть коммиссары потребуютъ отъ Русскихъ пословъ на бумагѣ, чего еще они хотятъ, и пусть спросятъ ихъ окончательно, желаютъ-ли они мира или войны. Что же касается до титуловъ — царь Казанскій и Астраханскій, то Замойскій соглашается съ мнѣніемъ маршала Радзивила, такъ какъ эти титулы не придадутъ Іоанну особеннаго значенія и похожи, думаетъ Замойскій, на то, какъ въ Польшѣ одинъ назывался графомъ по имени деревни, а другаго называли королемъ Захаранскимъ. Впрочемъ, и по этому дѣлу коммиссары могутъ сдѣлать протестацію: могутъ также воспользоваться копіей перемирной грамоты воеводъ Мазовецкаго и Минскаго, которая находится у Поссевина, если она пригодится. О Смоленскѣ гетманъ ничего не можетъ сказать; сильно проситъ поскорѣе кончить дѣло; удивляется, что коммиссары не отвѣчаютъ ему касательно Оберполя; говоритъ, что послалъ приказъ дѣлать описи вооруженія городовъ, но едвали онѣ скоро будутъ; предлагаетъ сказать въ грамотѣ вообще, что отдадутся орудія, какія будутъ, или равныя имъ. Въ припискѣ говоритъ, что посылаетъ письмо къ Поссевину, а также опись вооруженія города Острова, но боится, не написано-ли лишнее, притомъ тамъ написаны колокола, между тѣмъ какъ дѣло идетъ только объ оружіи. Проситъ коммиссаровъ предложить написать въ грамотѣ, что все возвращено будетъ по чести, 559—561.

215.

1582. 9 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій говоритъ, что не желаетъ далѣе входить въ изслѣдованіе, въ какомъ смыслѣ Поссевинъ говорилъ прежде объ уступкѣ Іоанномъ всей Ливоніи, тѣмъ болѣе, что это дѣло теперь улажено и возникаютъ новыя затрудненія, какъ напримѣръ, споръ о титулахъ. Замойскій говоритъ, пусть, наконецъ, Русскіе послы скажутъ, желаютъли они мира или желаютъ тянуть время. Въ послѣднемъ случаѣ, можетъ выйти то, чего-бы они не желали, 561.

216.

1582. 9 Января. Письмо Збаражскаго къ Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что наконецъ Русскіе послы, благодаря стараніямъ Гарабурды, уступили въ спорѣ о титулахъ и Іоаннъ будетъ написанъ съ титуломъ старымъ. Далѣе, Русскіе послы не соглашались писать въ договорѣ пограничныхъ городовъ и требовали, чтобы вообще сказать: «а границѣ Литовской и Ливонской быть по старому». Свѣряются уже перемирныя грамоты и въ пятницу (11 Января), Богъ дастъ, будутъ утверждены присягой. За дворянами для сдачи и пріема городовъ Русскіе послы уже послали. Прежде всего будутъ сдавать:

Новгородокъ (Ливонскій), Юрьевъ, Пернаву; сдавать будутъ такимъ образомъ, что Поляки дадутъ имъ Латышскія подводы; черезъ недѣлю они выѣдутъ и Польское войско будетъ провожать ихъ до Пскова. Послѣдній срокъ для сдачи послѣдняго города 4 Марта. Просятъ Русскіе послы двинуть Іордана съ войскомъ подъ Псковъ, о чемъ Збаражскій посылаетъ Іордану приказъ, и замѣчаетъ, что Польскіе солдаты жестоко мучатъ Русскій народъ. Збаражскій проситъ прислать опись оружія въ городахъ. Послы Русскіе посылаютъ во Псковъ гонца съ извѣстіемъ о мирѣ и съ приказаніемъ, чтобы Русскіе не выходили (для войны съ Поляками). Замойскій, не сочтетъ-ли нужнымъ задержать при себѣ гонца, пока не получитъ извѣстія, что послы принесли уже присягу. Протестацію (противъ того, что Русскіе послы не согласились писать въ сторону Баторія городовъ, взятыхъ Шведами). Гарабурда пишетъ. Поссевинъ сначала не желалъ ея подписать, но теперь подпишетъ: Богъ обратилъ его противъ Москвы. Кость между нимъ и Русскими брошена слѣдующая: Поляки желали написать въ грамотѣ, — протестуетъ Поссевинъ (противъ того, что Русскіе послы не желаютъ писать въ сторону Баторія вышесказанныхъ городовъ); Русскіе послы не желаютъ и слышать объ этомъ; за это Поссевинъ и сердится на нихъ. Збаражскій проситъ Замойскаго не сердится, что такъ долго тянется дѣло. Наконецъ, проситъ помочь въ спорѣ его брата Баворовскаго съ Кіевскимъ воеводой, 562—563.

217.

1582. 11 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій пишетъ, что доволенъ рѣшеніемъ спора о титулахъ и о границахъ, но полагаетъ что вопросъ о подводахъ можетъ надѣлать хлопотъ, такъ какъ ихъ можетъ недоставать, и предлагаетъ постановить такъ, что будутъ даны подводы, какія найдутся въ волостяхъ, принадлежащихъ крѣпости; затѣмъ говоритъ, что Русскіе должны-бы поскорѣе сдать и Феллинъ и вообще поскорѣе сдавать крѣпости, какія поближе къ Шведскимъ владѣніямъ. Къ этому пословъ нужно склонять опасностію отъ Шведовъ и тѣмъ, что въ такой голодной странѣ не можетъ долго быть войско, нужное для сопровожденія Русскихъ, выѣзжающихъ изъ этихъ крѣпостей. Іордана Замойскій не можетъ такъ скоро двинуть къ Пскову,—опасно и затруднительно съ продовольствіемъ. Противъ неистовствъ солдатъ надъ крестьянами Замойскій будетъ принимать мѣры, но виноваты въ этомъ и Русскіе послы и самъ Іоаннъ, затягивающіе переговоры изъ-за титуловъ. Касательно оружія въ городахъ, Замойскій уже писалъ; опись оружія въ Островѣ послалъ; скоро-ли будутъ готовы описи другихъ городовъ, незнаетъ; нѣкоторыя орудія повезъ за собой король; за нихъ будутъ даны другія. Гонца во Псковъ не надобно присылать раньше присяги,—онъ можетъ видѣть недостатки въ лагерѣ. Надѣется Замойскій, что протестація будетъ написана, какъ слѣдуетъ, и для засвидѣтельствованія ея можно найти другого нотаріуса (чѣмъ Поссевинъ). При этомъ Замойскій говоритъ: «я полагалъ, что Русскіе повѣсятъ портретъ Поссевина подлѣ иконы Николая или Пречистой въ Пещерахъ, а теперь оказывается, что они не хотятъ допустить, чтобы его имя написано было въ перемирныхъ грамотахъ: старая дружба, видно лучше!» Замойскій приглашаетъ къ себѣ по заключеніи мира Збаражскаго и Гарабурду; извѣщаетъ, что просимая грамота дана будетъ Баворовскому, 563—565.

218.

1582. 10 Января. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивангорода. Проситъ отдать назадъ слугъ ротмистра Стадницкаго, бѣжавшихъ съ украденными вещами и лошадьми къ Шведскому войску 565.

219.

1581. 30 Декабря. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король отвѣчаетъ на письмо Замойскаго, какъ вести дѣла въ Ливоніи по отношенію къ Шведамъ (см. № 104)? Говоритъ, что совѣтовался съ сенаторами и дастъ такой отвѣтъ: по заключеніи мира съ Русскими, пусть Замойскій объявитъ Понто-Делагарди, что Пернава — королевская крѣпость, и если онъ неуступитъ, то отразить силу силою. Новгородка, Серпеска и Лаиса нельзя уступать Іоанну. На сеймахъ трудно получить согласіе на выдачу новыхъ средствъ къ продолженію войны. Просьбы касательно вакансіи для Влодка Баторій не можетъ теперь исполнить, потому что не можетъ измѣнить объявленнаго уже рѣшенія — нераздавать вакансій до окончанія войны. Нужно затруднить доставку продовольствія во Псковъ. О Шотландцахъ, гдѣ они находятся, ничего еще неизвѣстно. Порохъ посланъ, 566—567. Въ припискѣ король говоритъ, что много имѣетъ причинъ желать мира; времени (для войны) уже мало, недостатки велики, денегъ почти совсѣмъ нѣтъ и что всего важнѣе—безчестныя сужденія неблагодарнѣйшихъ людей о рѣчипосполитой и объ немъ, 568.

220.

1582. 10 Января. Письмо къ Замойскому отъ Браплавскаго воеводы, Януша Збаражскаго. Збаражскій проситъ Замойскаго не сердиться, что такъ долго тянутся переговоры и что они—комиссары такъ часто обращаются къ нему: они комиссары сами рады бы поскорѣе кончить, но не могутъ. За дворянами послали; когда они пріѣдутъ, съ ними поѣдетъ къ Замойскому онъ—Збаражскій. Поссевинъ сердится на Русскихъ. Всего вдругъ окончить нельзя, потому что Русскіе послы, начавъ разсуждать объ одномъ, не двинутся ни къ чему другому, пока не кончатъ начатаго. Когда начали писать протестацію и одинъ посолъ сказалъ, что этого не должно быть; то другой приказалъ ему молчать и сказалъ: «если папа напишетъ — уступить Москву, то это не состоится, но когда мы съ тобою что напишемъ и утвердимъ присягой, то это состоится». Затѣмъ Збаражскій совѣтуетъ наблюдать за Шведами въ Ливоніи; говоритъ, что пошлетъ въ лагерь отрядъ войска, когда придутъ дворяне, но о козакахъ не имѣетъ свѣдѣній; говорятъ, они забрались вглубь земли и мучатъ народъ, на что жалуются Русскіе послы, 568—569.

221.

1582. 13 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ, что получилъ письмо Збаражскаго; радуется, что дѣло приближается къ концу, и проситъ торопиться; извѣщаетъ, что прибылъ посолъ отъ Шведскаго короля или точнѣе не отъ Шведскаго короля, а отъ Шведскаго главнокомандующаго съ предложеніемъ пользоваться помощью Шведовъ и имъ помогать, не оставлять въ сторонѣ, при заключеніи мира съ Русскими. Шведскаго короля, и съ извиненіемъ, что дурное время для морскаго плаванія задержало его такъ долго Посломъ какой-то капитанъ Лорензо-Кагньоло — Итальянецъ, который еще проситъ, чтобы его пропустить къ Поссевину. Замойскій обратился къ совѣту присутствующихъ въ лагерѣ сенаторовъ и, какъ общее рѣшеніе, объявилъ послу, что онъ долженъ прямо ѣхать къ королю; поэтому пусть комиссары поскорѣе заключаютъ миръ; нужно опасаться, какъ-бы не вышло чего дурного, когда Итальянецъ сойдется съ Итальянцемъ (Поссевиномъ), потому что хотя Кагньоло самъ непоѣдетъ, но можетъ переслать письмо. Противъ этого въ лагерѣ приняты мѣры, но онъ можетъ послать письмо съ

дороги, съ какимъ либо козакомъ: поэтому пусть комиссары остерегаются. Далѣе Замойскій пишетъ, чтобы всѣ комиссары по заключеніи мира ѣхали къ нему; говоритъ, что Русскихъ, перебѣжавшихъ отъ пословъ къ Зебжидовскому не нужно возвращать; проситъ разузнать, не Венгерцы-ли неистовствуютъ надъ народомъ, покорившимся Баторію. Въ приписьѣ Замойскій извѣщаетъ, что къ нему не пріѣзжалъ гонецъ Русскихъ пословъ, о которомъ писали комиссары, да ему и не нужно пріѣзжать, но Замойскій незнаетъ, отправленъ онъ или нѣтъ, какъ-бы чего не случилось, 569—571.

222.

1582. 13 Января. Отвѣтъ сенаторовъ, находящихся въ лагерѣ подъ Псковомъ, послу Шведскаго короля Лаврентію Кагньоло. Высказывается сожалѣніе, что посолъ прежде не далъ о себѣ знать королю, что теперь Замойскій не имѣетъ отъ короля никакого порученія касательно его дѣла и не можетъ самъ собою что либо рѣшать, тѣмъ болѣе, что король уже далъ повелѣніе своимъ посламъ въ Запольскомъ-Ямѣ касательно Шведскаго короля, имѣлъ сношеніе съ Поссевиномъ и послалъ къ нему секретаря, котораго Поссевинъ пошлетъ къ королю и королевѣ Шведскимъ съ извѣщеніемъ о ходѣ ихъ дѣлъ. Замойскому остается только совѣтовать послу, чтобы онъ прямо отъ него отправлялся къ королю. Что касается до жалобъ Ивангородскаго начальника на козаковъ, то Замойскій уже писалъ объ этомъ и просилъ его присылать ихъ для наказанія, 571—572.

223.

1582. 12 Января. Письмо Замойскаго къ Ивангородскому начальнику. Проситъ присылать для наказанія козаковъ, если они будутъ попадаться въ его руки, какъ преступники, и убѣждаетъ такъ именно поступать, а не наказывать самому, что можетъ возбудить ненависть между Поляками и Шведами. О другихъ дѣлахъ Ивангородскій начальникъ узнаетъ отъ Кагньоло, 572—573.

224.

1582. 11 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій описываетъ ходъ переговоровъ объ уступкѣ городовъ, о титулахъ Іоанна, говоритъ, что все уже кончено и миръ скоро будетъ заключенъ. Далѣе описываетъ дѣйствія Поссевина и между прочимъ говоритъ: «нѣкоторые всѣхъ іезуитовъ называютъ плутами; это несправедливо, но вѣроятно не ошибся бы тотъ, кто назвалъ-бы плутомъ этого іезуита (Поссевина). Наконецъ, извѣщаетъ, что Русскіе разсердили Поссевина; проситъ короля заботиться о вооруженіи Ливонскихъ городовъ и не спускаться въ этомъ дѣлѣ на усердіе другихъ, 573—575.

225.

1582. 11 Января. Другое письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій доноситъ, что войско отъ холода и недостатка въ продовольствіи страдаетъ болѣзнями, что многіе солдаты бродяжничаютъ, что хотя уже прошло шесть недѣль со времени отъѣзда короля, и съ тѣхъ поръ, какъ король былъ въ Динабургѣ, слышно было, что везутъ деньги, но до сихъ поръ не привезенъ ни одинъ оволъ; войско уже теперь начинаетъ волноваться. Далѣе вспоминаетъ о томъ, что Русскіе стрѣляли въ посланныхъ объявить имъ, что могутъ убирать тѣла убитыхъ и разказываетъ, какъ Остромецкій принесъ ему—Замойскому ящикъ, въ которомъ внутри были желѣзныя трубочки, мелкій порохъ, кремень, и говорилъ, что если немного тронуть этотъ ящикъ, то онъ воспламенится, и что

пославъ этотъ ящикъ въ крѣпость, можно погубить имъ, если не Шуйскаго, то многихъ другихъ и такимъ образомъ отомстить за обманъ. Замойскій отдалъ это на обсужденіе пожилыхъ ротмистровъ, между прочимъ, Вейера и всѣ они просили, чтобы не запрещать Остромецкому употребить въ дѣло его изобрѣтеніе, что такимъ образомъ можно будетъ остановить перебѣжчиковъ и заставить непріятеля бояться новыхъ хитростей, что теперь при болѣзняхъ и затруднительномъ положеніи войска можетъ быть особенно полезно, что если будетъ убитъ Шуйскій, то погибнетъ свѣтило, которое теперь осталось одно въ Россіи, причемъ ротмистры оправдывали разными соображеніями (перечисляются) употребленіе этого изобрѣтенія. Замойскій отпустилъ Остромецкаго, недавъ ему ни дозволенія, ни запрещенія употребить въ дѣло его ящикъ. Почью Остромецкій отправилъ къ Шуйскому этотъ ящикъ съ однимъ плѣннымъ, черезъ котораго передалъ, что онъ—Іоаннъ Миллеръ, что ему въ Россіи было лучше, чѣмъ здѣсь, и онъ хочетъ перебѣжать къ Шуйскому, но впередъ посылаетъ этотъ ящикъ, котораго проситъ не вскрывать, а если понадобится вскрыть, то вскрывать въ своемъ присутствіи. Черезъ два часа послѣ того, какъ пошелъ въ крѣпость плѣнный, показался огонь надъ домомъ, гдѣ обыкновенно собираются бояре, послѣ чего на стѣнахъ стали чаще показываться караулы и замѣтно было смятеніе въ крѣпости. Затѣмъ выброшено было письмо отъ Шуйскаго, который укорялъ его Замойскаго за то, что желалъ тайно убить его. Замойскій отвѣтилъ, что хотя Шуйскій за свое вѣроломство достоинъ былъ этого, но Замойскій не думаетъ мстить ему иначе, какъ своею рукою и вызываетъ его на поединокъ, для чего и выѣхалъ, но Русскіе, показавшіеся было у воротъ, удалились назадъ. Замойскій достовѣрно незнаетъ, убитъ-ли Шуйскій, но, вѣроятно, какой либо вредъ былъ причиненъ Русскимъ, 575—577.

Въ первой припискѣ Замойскій говоритъ, что незнаетъ, какъ онъ двинетъ войска; холодъ такъ силенъ, что многіе отморозили члены; говорятъ, птицы падаютъ отъ холода; большая часть войска больна, а отвозить больныхъ трудно, потому что всѣ обозныя лошади погибли; хлѣба нѣтъ, теплая одежда не привезена, деньги не привезены, да если и привезутъ ихъ, то достанетъ развѣ только для части войска. Замойскій проситъ прислать деньги къ Срѣтенію. Во второй припискѣ представляетъ Струся и Ланцкоранскаго къ занятію вакансіи старосты Червоногродскаго, 577—578.

226.

1582. 13 Января. Третье письмо Замойскаго къ королю. Замойскій описываетъ прибытіе Шведскаго посла Кагньоло, излагаетъ его требованія, свой отвѣтъ (см. №№ 221—222); говоритъ, что посолъ воротился въ Ревель; пересылаетъ письмо Харленскаго, изъ котораго король узнаетъ о дѣлахъ въ Парвѣ, извѣщаетъ, что посалъ тоже въ Ревель развѣдывать, что тамъ дѣлается, 578—580.

227.

1582. 12 Января. Письмо къ Замойскому отъ комиссаровъ. Збаражскій извѣщаетъ, что присяга не состоялась въ пятницу, но будетъ въ субботу, что Русскіе требуютъ дворянъ, которые-бы присутствовали при сдачѣ крѣпостей; проситъ назначить этихъ дворянъ; передаетъ, какъ будетъ происходить сдача городовъ и что Русскіе просятъ, чтобы при вывозѣ Юрьевскаго владыки и церковныхъ вещей не дозволено было подвергать ихъ какому либо глумленію, 581.

228.

1582. 13 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Проситъ поскорѣе кончать дѣло, потому что могутъ возникнуть большія затрудненія, особенно, если дойдетъ въ Заполье письмо Кагньоло; дворянъ предлагаетъ избрать изъ отряда Зебжидовскаго, перечисляетъ, кого самъ пошлетъ; пишетъ, что Юрьевскаго владыку никакой порядочный человѣкъ не станетъ оскорблять; жалуется, что зарѣзалъ уже индійскаго пѣтуха для угощенія комиссаровъ, а они еще не заключили мира; жалуется, что сильно самъ похудалъ на этой войнѣ и что всѣ желали-бы поскорѣе отправиться домой, 582—583.

229.

1582. 13 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что къ Русскимъ посламъ пріѣхалъ гонецъ, что ночью Поссевинъ прислалъ къ нимъ записку, въ которой пишетъ, что отъ Іоанна неполучилъ никакого письма, но что къ нему — Поссевину приходили Русскіе послы и требуютъ, чтобы въ перемирной грамотѣ написать что Іоаннъ уступаетъ свою отчину Ливонію. Комиссары просятъ Замойскаго поскорѣе дать имъ знать, что дѣлать при такомъ непостоянствѣ Русскихъ пословъ. Затѣмъ комиссары напоминаютъ объ описяхъ оружія въ Невлѣ и въ Заволочьѣ, о дворянахъ для пріема и сдачи крѣпостей, о томъ, что Русскіе послы требуютъ, чтобы послѣ заключенія мира послать во Псковъ гонца съ объявленіемъ объ немъ; а что касается до опасенія, чтобы имъ не переданы были вѣсти, то Русскіе послы, разговорившись однажды, сказали, что сотни разъ получали эти извѣстія. Комиссары предполагаютъ, что кто либо со стороны Поляковъ сообщаетъ имъ эти извѣстія, потому что послы знаютъ многое изъ Литовскихъ дѣлъ и между прочимъ сказали, что умеръ Курбскій, о чемъ они — комиссары ничего незнаютъ, 583—584.

230.

1582. 15 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій требуетъ, чтобы комиссары согласились на новое требованіе Русскихъ пословъ и поскорѣе заключали миръ, потому что онъ дольше 8 дней никакъ не можетъ удержать войско подъ Псковомъ, и если-бы замедлилось дѣло, то онъ долженъ былъ-бы съ посрамленіемъ и великою опасностію сдѣлать отступленіе. «Вотъ вы, господа, дождались новаго вѣтра Московскаго, а если еще подуетъ вѣтеръ Шведскій, то все погибнетъ», говоритъ Замойскій. Далѣе, Замойскій пишетъ, что увѣренія Русскихъ пословъ, будто они получили извѣстія изъ Пскова, не справедливы; никто изъ Пскова не выходилъ; развѣ изъ лагеря сообщаетъ извѣстія какой либо измѣнникъ; извѣстіе о смерти Курбскаго не вѣрно, онъ еще не умеръ; кто умеръ въ эти времена, Замойскій перечисляетъ. Въ приписке говоритъ, что очень сомнительно, живъ-ли Шуйскій; проситъ поскорѣе заключить миръ и пріѣзжать къ нему, 584—585.

231.

1582. 15 Января. Записка Замойскаго къ комиссарамъ. Пишетъ, что посылаетъ къ комиссарамъ Жолкѣвскаго, который разъяснитъ его мысли, если комиссары встрѣтятъ въ чемъ недоразумѣніе, и проситъ во всемъ вѣрить ему, 586.

232.

1582. 5 Января. Письмо Магнуса къ Замойскому. Магнусъ извѣщаетъ Замойскаго, что Шведы осадили Пернаву 1 Января и намѣрены осадить и Феллинъ, 586. Въ припискѣ извѣщаетъ, что 400 Русскихъ, уйдя изъ крѣпости

Виттенштейна, подходили къ Дерпту, напали на окрестности Гельмета и стали пустошить, но были прогнаны. По словамъ взятаго плѣннаго, Русскіе томимые голодомъ и заразой вышли изъ Бѣлаго-камня и другихъ городовъ; въ Бѣломъ-камнѣ такой былъ голодъ, что всѣ собаки и лошади были съѣдены, 586 — 587.

233.

1582. 10 Января. Письмо Магнуса къ Замойскому. Магнусъ извѣщаетъ, что Польскіе солдаты изъ лагеря подъ Псковомъ ворвались въ окрестности Керепети, стали пустошить и убили около 30 крестьянъ; что эти солдаты приведены въ Керепеть со всѣмъ награбленнымъ; пусть Замойскій пришлетъ кого либо для разбора этого дѣла; проситъ извѣстить о дѣлахъ Русскихъ. 587.

234.

1581. 31 Декабря. Письмо Готгарда, Курляндскаго и Семигальскаго князя къ Замойскому. Готгардъ высказываетъ Замойскому свое уваженіе къ нему, превозноситъ предпринятыя имъ труды, желаетъ добраго здоровья, извиняется, что не доставилъ пороху, потому что не имѣлъ его, проситъ имѣть въ виду плѣнныхъ, попавшихся въ Печерскій монастырь и сообщить объ нихъ извѣстіе. 587—588.

235.

1582. 1 Января. Письмо Фаренсбека къ Замойскому. Извѣщаетъ Замойскаго, что 23 Декабря прибылъ въ Ригу, что дня черезъ два ожидаетъ прибытія туда Нѣмецкаго отряда, что отъ присланнаго туда Гизія услышалъ, касательно выдачи отряду жалованія, только то, чтобы онъ — Фаренсбекъ не противорѣчилъ распоряженію короля. Далѣе, Фаренсбекъ напоминаетъ Замойскому о Кетлерѣ и другихъ плѣнныхъ, находящихся въ Печерскомъ монастырѣ, и проситъ помнить объ нихъ при заключеніи мира; проситъ извѣстить его о дѣлахъ Русскихъ и передать письмо объ этомъ Вейеру, 589—590.

236.

1582. 5 Января. Письмо Тидемана Гизія къ Замойскому. Тидеманъ извѣщаетъ, что онъ посланъ королемъ изъ Динабурга къ Курляндскому герцогу и къ Рижанамъ по дѣлу Нѣмецкаго войска (чтобы уплатили имъ жалованіе); что изъ этого войска теперь больше оказывается плѣнныхъ въ Печерскомъ монастырѣ, (чѣмъ думали прежде) и солдаты требуютъ жалованіе за большее число мѣсяцевъ, чѣмъ слѣдуетъ. Далѣе пишетъ, что и герцогъ и Рижане показываютъ, что они вовсе не готовы къ уплатѣ денегъ, впрочемъ, хлопочутъ объ нихъ. Солдатамъ здѣсь будетъ заплачено, а начальникамъ сотней — въ Данцигѣ, 590 — 591. Далѣе Тидеманъ пишетъ о болѣзни Коппія, о доставкѣ пороху въ лагерь, объ отливкѣ двухъ пушекъ, о Даленской суммѣ денегъ; извѣщаетъ, что нѣсколько дней тому назадъ Шведское войско отправилось къ Пернавѣ, а оттуда къ Феллину, что Бирингъ проситъ свиданія съ нимъ Тидеманомъ, проситъ рекомендаціи объ немъ Замойскому и дозволенія прибыть къ нему, на что Тидеманъ отвѣчалъ, что онъ можетъ безопасно прибыть, такъ какъ при Замойскомъ нѣтъ Литовскихъ сенаторовъ, съ которыми у Биринга давняя вражда; извѣщаетъ Тидеманъ также, что Бирингъ, по совѣту Гнѣзненскаго кастеляна отправилъ гонца къ королю, 591—592.

237.

1582. 18 Января. Письмо Замойскаго къ Шведскому королю. Извѣщаетъ, что къ нему пріѣзжалъ Кагньоло, сожалѣетъ, что Кагньоло не пріѣхалъ въ то время, когда въ лагерѣ былъ король, что самъ Замойскій могъ только пред-

ложить Кагньолу, чтобы ѣхалъ самъ или кого-либо отправилъ къ королю, что Кагньоло отправилъ гонца, которому Замойскій далъ проводника, 592—593.

238.

1582. 16 Января. Письмо Замойскаго къ Понту-Делагарди. Замойскій увѣряетъ, что козаки, пойманные Шведами, будутъ наказаны, пусть только Делагарди прикажетъ прислать ихъ къ нему или къ Харлевскому; проситъ также оказывать правосудіе Полякамъ, которымъ Шведы причиняютъ обиды и отнимаютъ слугъ и лошадей, 593.

239.

1582. 16 Января. Письмо Замойскаго къ королю, непосланное. Извѣщаетъ короля, что заключеніе мира снова замѣдлилось, что это ставитъ его—Замойскаго въ великое затрудненіе, такъ какъ войско страдаетъ отъ холода, болѣзней и недостатка продовольствія, что онъ—Замойскій послалъ къ комиссарамъ Жолкѣвскаго съ понужденіемъ скорѣе заключать миръ и предложить—покончить сперва дѣло о крѣпостяхъ, а потомъ уже рѣшать другія недоумѣнія. Далѣе пишетъ, что если это предложеніе не будетъ имѣть успѣха и миръ не будетъ заключенъ, то Замойскій будетъ вынужденъ Литовцевъ послать въ Луки, Венгерцевъ оставить въ занимаемыхъ ими крѣпостяхъ, а съ остальнымъ войскомъ отойти къ Литву, 594. Замойскій полагаетъ, что изъ Литвы можно будетъ снова вести войско на войну, когда оно отдохнетъ. Извѣщаетъ, что хлѣбъ и мѣха недоставлены, что деньги до сихъ поръ тоже не доставлены; между тѣмъ люди поотмораживали себѣ члены; наконецъ, извѣщаетъ, что курьеръ Кагньола ѣдетъ къ королю, 594—595. Въ припискѣ говоритъ, что Кагньоло хотѣлъ было, чтобы послать въ Заполье вмѣсто себя кого-либо другого, но такъ какъ онъ послалъ-бы, вѣроятно, Италіянца, котораго имѣетъ при себѣ, то Замойскій остался при прежнемъ рѣшеніи (см. стр. 598). Далѣе Замойскій говоритъ, что никогда не думалъ, чтобы послѣ отъѣзда короля такъ мало заботились о войскѣ, что даже не прислано то, что уже приготовлено,—не прислали ни хлѣба, ни мѣховъ, ни денегъ; войско доведено до изнеможенія, 595.

240.

1582. 16 Января. Письмо Жолкѣвскаго къ Замойскому. Жолкѣвскій извѣщаетъ, что на пути къ комиссарамъ встрѣтилъ пана Куропатву, который ѣдетъ съ письмомъ къ нему—Замойскому и сказалъ, что миръ уже заключенъ. Съ Куропатвой ѣдутъ 4 Русскихъ, которые не могли объяснить, за чѣмъ посланы. Жолкѣвскій взялъ отъ нихъ Татарина и послалъ его поскорѣе къ Замойскому. Самъ Жолкѣвскій между тѣмъ ѣдетъ въ Заволочье, поторопитъ высылать дворянъ для пріема и сдачи городовъ и между прочимъ будетъ наблюдать, какое у Русскихъ настроеніе духа послѣ заключенія мира, 595—596.

Въ первой припискѣ говоритъ, что Куропатва не рѣшился дать Татарину письма отъ комиссаровъ, впрочемъ, черезъ два часа и самъ будетъ.

Во второй извѣщаетъ, что миръ заключенъ на 9 лѣтъ, 591.

241.

1582. 15 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что наконецъ миръ заключенъ на 10 лѣтъ, присяга принесена, грамоты написаны. Збаражскій скоро будетъ у Замойскаго; сейчасъ пріѣхать Збаражскій не можетъ, потому что ждетъ изъ Новгорода Русскихъ дворянъ для сдачи и пріема городовъ; Русскіе послы посылаютъ гонца во Псковъ объявить миръ; пусть Замойскій пропуститъ его. Гонецъ, о которомъ Збаражскій прежде пи-

салъ, что посылаютъ его Русскіе послы во Псковъ, не былъ посланъ. Збаражскій послалъ Іордану и козакамъ приказъ, чтобы шли къ лагерю. Наконецъ, проситъ дать по войскамъ приказъ, чтобы не брали теперь въ плѣнъ, когда принесена присяга на соблюденіе мира, потому что комиссары на это присягали, 596—597.

242.

1582. 16 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій извѣщаетъ короля, что 15 Января заключенъ миръ, за который тѣмъ болѣе нужно благодарить Бога, чѣмъ затруднительнѣе было положеніе войска. Замойскій хвалитъ комиссаровъ за ихъ дѣйствія во время переговоровъ. Затѣмъ описываетъ бѣдствія войска; въ каждомъ баракѣ, говоритъ Замойскій одни — больны, другіе съ отмороженными членами, и всѣ однако мужественно переносили трудности жизни, такъ что осада не была ослаблена, 597—598. Замойскій проситъ короля обратить вниманіе на то положеніе, въ какое было поставлено войско, чтобы въ будущемъ избѣжать подобнаго положенія. «Никогда я не слышалъ, говоритъ Замойскій, и никогда не ожидалъ, чтобы войску, оставленному въ непріятельской землѣ, притомъ войску голодному и нагому, среди жесточайшего холода, въ теченіе столь долгаго времени, не прислали ни клока шерсти, ни овола денегъ», 598. Далѣе Замойскій пишетъ, что ничего не привезли до сихъ поръ изъ обѣщаннаго и проситъ приказать, чтобы доставили деньги, для уплаты которыхъ уже назначенъ срокъ; наконецъ, проситъ наградить войско. Кагньолу Замойскій не дозволилъ послать кого либо въ Заполье, потому что подозрѣваетъ, что Шведы желаютъ не заключенія мира, а того, чтобы протянулись переговоры до весны. Посылаетъ свой отвѣтъ, данный Кагньолу, 598—599.

Въ первой припискѣ говоритъ, что Кагньоло уѣхалъ въ Нарву, оттуда поспѣшно отправился въ Ревель къ Делягарди и далѣе въ Швецію къ королю. Кагньоло говорилъ еще о томъ, чтобы возвратить часть пушекъ взятыхъ у Вендена, а также плѣнныхъ; что Шведы собираются осадить Каркгаузъ, который долженъ королю Шведскому деньги и которымъ безправно владѣетъ Магнусъ. Замойскій отвѣтилъ, что обо всемъ донесетъ королю. Получены извѣстія, что Шведы осадили Пернаву, собираются осадить Феллинъ и Каркгаузъ. Замойскій словесно убѣждалъ Кагньола и письменно Понта (Делагарди), чтобы не дѣлали экспедицій въ Ливоніи, 599.

Во второй припискѣ хвалитъ ротмистра Литовскаго Путяту, который доставилъ королю бояръ, взятыхъ въ Порховѣ, 599.

Въ третьей припискѣ проситъ назначить воеводу Брацлавскаго (Збаражскаго) для пріема крѣпостей. Замойскій за королемъ поспѣшитъ на сеймъ, на которомъ теперь же нужно добиваться средствъ для отнятія у Шведовъ—Нарвы, Бѣлаго-Камня; нужно также, чтобы король послалъ кого къ Шведскому королю съ требованіемъ возвратить взятые города, 599—600.

243.

1582. 17 Января. Письмо Замойскаго къ Курляндскому герцогу. Извѣщаетъ герцога о пораженіи Русскихъ у Пскова, о вѣроломномъ обращеніи Русскихъ съ посланными объявить имъ дозволеніе убирать тѣла убитыхъ и объ оплатѣ за это, о заключеніи мира, выгоды котораго будутъ особенно чувствительны владѣніямъ герцога, и совѣтуетъ герцогу позаботиться и у себя о хорошемъ судѣ и хорошей администраціи; обнадеживаетъ, что будетъ помнить о плѣнныхъ (въ Печерскомъ монастырѣ), 600—601.

244.

1582. 19 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій благодаритъ Поссевина за подъятые труды, желаетъ ему успѣха въ его дѣлахъ въ Россіи и на востокѣ, увѣряетъ, что въ Ливоніи возстановлено будетъ почитаніе Бога и проситъ дозволить его священникамъ священнодѣйствовать въ церквахъ Ливонскихъ, бывшихъ прежде латинскими; наконецъ упоминаетъ о какой-то своей просьбѣ къ папѣ, 601—602.

245.

1582. 17 Января. Письмо Замойскаго къ Збржику. Извѣщаетъ о заключеніи мира, приказываетъ не брать плѣнныхъ, не дѣлать опустошеній и наконецъ, приказываетъ содѣйствовать посылаемому гонцу скорѣе ѣхать къ королю, 602.

246.

1582. 16 Января. Письмо Збаражскаго къ Замойскому. Извѣщаетъ о заключеніи мира и о томъ, что самъ пріѣдетъ къ Замойскому, какъ только дождется Русскихъ дворянъ, 602.

247.

1582. 18 Января. Письмо Замойскаго къ Брацлавскому воеводѣ (Збаражскому). Замойскій проситъ передать Русскимъ посламъ, чтобы поскорѣе присылали дворянъ, потому что безъ этого ему — Замойскому нельзя двинуться изъ-подъ Пскова, да и собирать въ лагерь всѣ войска нельзя, иначе войско голодало-бы; его нужно вывести въ тѣ города, которые сдадутъ Русскіе; потому пусть комиссары требуютъ скорѣйшей сдачи Ливонскаго Новгорода, Юрьева, Польчева, Феллина и Пернавы и пусть представятъ посламъ, что имъ же будетъ лучше, когда Польское войско не будетъ пустошить Русской земли и сами послы понимаютъ, что къ Пернавѣ Замойскій долженъ послать отрядъ для безопасности Русскихъ отъ Шведовъ, 603. Въ припискѣ извѣщаетъ, что дозволилъ гонцу объявить во Псковѣ миръ, что тамъ была великая радость; Русскіе въ присутствіи Поляковъ не удержались, чтобы не цѣловать ногъ гонца и со стѣнъ изъявляютъ Полякамъ большую дружбу. Гонца Замойскій колебался пускать назадъ къ Русскимъ посламъ, но долженъ былъ отпустить, чтобы не дать повода предполагать въ немъ недовѣріе къ Русскимъ, впрочемъ Куропатва, который ѣдетъ съ нимъ, задержитъ его на дорогѣ подъ предлогомъ поѣсть, а комиссары пусть между тѣмъ дадутъ ему знать, какъ поступить, 603—604.

248.

1582. 17 Января. Письмо Замойскаго къ Понту-Делагарди. Замойскій извѣщаетъ, что миръ заключенъ; перечисляетъ города, уступленные Русскими и возвращаемые имъ; далѣе говоритъ, что такъ какъ Іоаннъ уступаетъ Баторію всю Ливонію, и такъ какъ доходятъ слухи, что на дняхъ Шведы осадили Пернаву и предполагаютъ осадить Феллинъ, а также Оберполь и Каркгаузъ; то Замойскій проситъ оставить эти дѣла, такъ какъ эти города уже не Іоанна, а Баторія. Въ припискѣ проситъ сейчасъ же отослать назадъ посылаемаго съ этимъ письмомъ гонца — Лейденберга, а также отослать гонца ротмистровъ Кретковскаго и Старецкаго, которые жалуются, что гонецъ ихъ невозвращается, 604.

249.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ Дембинскому. Замойскій приказываетъ Дембинскому наблюдать самому и передать другимъ ротмистрамъ, чтобы войска не убивали теперь Русскихъ и не дѣлали опустошеній; приказы-

ваетъ собирать какъ можно больше подводъ для вывоза Русскихъ изъ сдаваемыхъ крѣпостей; благодаритъ Демб̀инскаго за пересылку денегъ, за присланное вино; приказываетъ переслать нижеслѣдующіе универсалы, 605.

250.

1582. 20 Января. Универсалъ ротмистрамъ и старостамъ Ливонскимъ. Замойскій приказываетъ прекратить кровопролитіе и опустошеніе земли, наблюдать въ особенности за козаками, чтобы этого не дѣлали; собирать какъ можно больше подводъ; давать Русскимъ и принимать отъ нихъ приставовъ 605—606.

251.

1582. 20 Января. Универсалъ, стоящимъ на пикетахъ. Приказъ наблюдать, чтобы не было кровопролитія, быть готовыми къ возвращенію въ лагерь и возвращаться по первому объявленію, 606.

252.

1582. 20 Января. Универсалъ козакамъ. Замойскій извѣщаетъ козацкихъ ротмистровъ о заключеніи мира, приказываетъ бросить латѣю—идти въ Русскую землю, какъ объ этомъ узналъ Замойскій; за непослушаніе грозитъ смертною казнію; извѣщаетъ, что завтра или послѣ завтра будетъ объявлено выступленіе войска; поэтому пусть козаки не подвергаются опасности остаться между чужими крѣпостями, 606—607.

253.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ Магнусу. Проситъ приказать проводить Русскихъ гонцовъ, отправляющихся въ Феллинъ и Пернаву и ближайшія къ нимъ крѣпости съ тѣмъ, чтобы объявить Русскимъ о заключеніи мира и приказать готовиться къ выѣзду, 607. Въ припискѣ проситъ приказать проводить гонца къ Шведскому главнокомандующему, къ которому пишетъ, чтобы не трогалъ Ливонскихъ городовъ, такъ какъ Ливонія уступлена Баторію, 607.

254.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ Курляндскому герцогу. Проситъ собрать какъ можно больше подводъ для вывоза Русскихъ изъ сдаваемыхъ крѣпостей и по первому извѣстію выслать ихъ. Въ первой припискѣ говоритъ, что остальное герцогъ узнаетъ отъ Альберта Оборскаго; во второй, проситъ переслать прилагаемыя письма къ маркграфу (?); въ третьей говоритъ, что уже выбралъ было (изъ числа плѣнныхъ) одного боярина для обмѣна на Кетлера, но Кетлеръ этой ночью ушелъ изъ плѣна, 608.

255.

1581. 28 Декабря. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король говоритъ, что двѣ причины затрудняютъ успѣхъ настоящихъ дѣлъ—превратныя мнѣнія людей, которыя Замойскій можетъ видѣть изъ приложеннаго письма (см. ниже), и трудное время года, при которомъ не легко переслать войску деньги, даже если-бы онѣ были въ рукахъ; притомъ король не знаетъ, будетъ-ли миръ или нѣтъ; наконецъ, долго не приходитъ письма отъ Замойскаго и коммиссаровъ, 608—609. Далѣе король пишетъ, что въ Вильнѣ нашелъ Турецкаго и Татарскаго пословъ, о дѣлахъ которыхъ не замедлитъ извѣстить Замойскаго. Посылаетъ Замойскому деньги, какія можно было собрать, — остальныя обѣщаетъ прислать въ скоромъ времени; снарядовъ не можетъ много послать;

посылаетъ Замойскому вино; наконецъ, извѣщаетъ, что открылись двѣ вакансіи: староства Каменецкое и Червоногородское, замѣщеніе которыхъ Баторій отложилъ до совѣщанія съ Замойскимъ, 609.

256.

Бесѣды, какія велъ съ разными лицами Гнѣзненскій архіепископъ (Карнковскій) и передалъ королю. Архіепископъ пишетъ, что когда ѣхалъ отъ короля въ Польшу и Пруссію, то слышалъ разныя сужденія о войнѣ. Одни говорятъ, что дурно было-бы, начавъ дѣло, не кончить его; но другіе иначе на это смотрятъ. Они выставляютъ на видъ, что Польша бѣднѣетъ отъ войны и что, имѣя подлѣ себя сильнѣйшаго непріятеля—Турка, не слѣдовало-бы ослаблять слабѣйшаго—Россію, на счетъ которой усилятся Швеція и Данія. Иные говорятъ, что война приноситъ уже то зло, что измѣняетъ существующіе порядки: такъ война съ крестоносцами дала начало посольной палатѣ; война съ Россіей при покойномъ королѣ (Сигизм. Августѣ) произвела экзекуцію (взиманіе четвертой части доходовъ съ столовыхъ королевскихъ имѣній, розданныхъ разнымъ лицамъ), пригнала Литву къ уніи и, что хуже всего, загубила юрисдикцію духовенства. Указываютъ, что въ Римѣ десятилѣтнее существованіе имперіи привело къ тираніи и что теперь нужно бояться, чтобы и настоящая война, если продолжится, не привела къ уничтоженію десятины, послѣ чего погибнетъ служеніе Богу, а затѣмъ и рѣчьпосполитая. Хотя хвалятъ теперь любезность короля, но указываютъ при этомъ на Александра великаго, который послѣ Персидской войны измѣнился въ обращеніи, сдѣлался несноснымъ Македонянамъ и послѣ его смерти имперія его погибла, говорятъ, что нужно опасаться того же и теперь, 609—610. Если-бы король даже успѣлъ выгнать Іоанна изъ его владѣній; то не легко было-бы соединить его государство съ Польшей; доказательствомъ можетъ служить Литва, съ которою такъ трудно ладить: пришлось-бы отдать Россію кому либо въ лѣнное владѣніе и современемъ самимъ сдѣлаться его добычей, 611. Другіе боятся, чтобы, если продолжится война, не перешла въ лагерь верховная сеймовая власть рѣчипосполитой, особенно, если-бы, сохрани Богъ, король умеръ; тогда-бы войско избрало государя и повторилось бы тоже, что было въ Римѣ, да и теперь уже замѣтны признаки усиленія военныхъ людей; уже только имъ раздаются вакансіи, а занявъ важнѣйшія должности, военные могутъ присвоить себѣ всю власть и внести въ рѣчьпосполитую свои правы. Нужно бояться волненій на сеймѣ и трудно разсчитывать на удовлетворительное рѣшеніе касательно налога, 611 (см. № 260).

257.

1581. 16 Ноября. Письмо къ Замойскому отъ папскаго легата Болоньета. Сожалѣетъ о бывшемъ нездоровьи Замойскаго и желаетъ ему хорошаго здоровья, 612.

258.

1581. 15 Ноября. Письмо къ Замойскому отъ Патриція Нидецкаго. Тоже содержаніе, съ тою особенностію, что авторъ высказываетъ необыкновенное уваженіе къ Замойскому, котораго называетъ ненаглядным для рѣчипосполитой, и убѣждаетъ заботиться о своемъ здоровьи, столь необходимомъ для рѣчипосполитой. Въ припискѣ говоритъ, что намѣренъ отказаться отъ Виленскаго архидіаконства и отъ другихъ своихъ священническихъ мѣстъ и проситъ Замойскаго дать объ этомъ свое мнѣніе, 612—613.

259.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій пишетъ, что при объявленіи мира во Псковѣ. Русскіе необыкновенно радовались, что вышедшіе для сопровожденія гонца, приходили посмотрѣть на Замойскаго, что когда Поляки ѣздятъ около крѣпости, то народъ называетъ ихъ братьями, снимаетъ шапки и показываетъ великую радость; что Русскіе просятъ оставить лагерные бараки и жизненные припасы, какихъ нельзя будетъ взять. Далѣе Замойскій пишетъ, что пушки отправитъ или въ Дерптъ, или въ Бѣлый-камень, или въ Литву, что деньги для конницы и иноземнаго войска уже близко; проситъ помнить и о пѣхотѣ; получивъ отъ короля письмо, Замойскій, вѣроятно, поѣдетъ изъ Дерпта прямо въ Вильну, чтобы во-время поспѣть на сеймъ. Въ припискѣ извѣщаетъ, что деньги для войска уже привезены, 613—614.

260.

1582. 20 Января. Секретное письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ, что получилъ изложеніе сужденій о дѣлахъ во время настоящей войны и полагаетъ, что это писалъ кліентъ архіепископа, Коссобутскій. Замойскій тоже получилъ извѣстіе отъ Перемышльскаго кастеляна, на основаніи которыхъ полагаетъ, что королю не слѣдуетъ уклоняться отъ созванія сеймиковъ и колебаться предложить имъ на обсужденіе дѣла Ливонскія. Что касается до опасеній Поляковъ, чтобы неизмѣнилось устройство рѣчипосполитой, то Замойскій находитъ, что теперь, когда кончилась война, они теряютъ силу. «Мы небоялись, говоритъ Замойскій, пушекъ непріятеля, насъ не одолѣли страшнѣйшій морозъ, голодъ и болѣзни: такъ не уступимъ этимъ толкамъ.» Въ первой припискѣ Замойскій говоритъ, что радость о заключеніи мира заставитъ народъ смотрѣть снисходительно и на самыя дурныя дѣла; поэтому тѣмъ болѣе нужно предложить на обсужденіе сейма трудныя дѣла; во второй припискѣ извѣщаетъ, что послалъ отрядъ для преграждевія Шведамъ дороги къ завоеваніямъ; проситъ короля при раздачѣ должностей въ Ливоніи не забывать военныхъ; въ третьей припискѣ проситъ сказать, гдѣ король прикажетъ быть Балтазару (Баторію), 614—616.

261.

1582. 22 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Проситъ о вакансіяхъ для своихъ подчиненныхъ; проситъ присоединить какой-то городъ близъ Кракова къ его кастеляніи. Въ припискѣ проситъ при назначеніяхъ незабывать Оборскаго, 616.

262.

1581. 22 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Извѣщаетъ о заключеніи мира, о радости Псковитянъ, о посѣщеніи его нѣкоторыми изъ нихъ, объ ихъ просьбахъ касательно бараковъ и продовольствія, говоритъ о дворянахъ для пріема и сдачи крѣпостей, о своемъ маршрутѣ при возвращеніи; наконецъ, проситъ незабывать о дѣлѣ касательно воспитанника Мартина (взятаго іезуитами).

Въ припискѣ (сдѣланной очевидно въ канцеляріи Замойскаго) говорится, что такое-же письмо нужно написать къ маркграфу Анспахскому до словъ, гдѣ говорится о дворянахъ, 617—618.

263.

1582. 21 Января. Универсалъ Магнусу, Шведскому главнокомандующему и всѣмъ властямъ о пропускѣ дворянина Польскаго и Русскихъ гонцовъ, отправляющихся въ Ливонскіе города (перечисляются) по дѣламъ короля Польскаго, 618.

264.

1582. 20 Января. Письмо Брацлавскаго воеводы къ Замойскому. Збаражскій даетъ знать Замойскому, что около 800 козаковъ сговорились ѣхать на службу къ Московскому князю, что онъ—Збаражскій послалъ убѣждать ихъ, чтобы этого не дѣлали. Далѣе пишетъ, что не легко будетъ и до заговинъ собрать пикеты, потому что нѣкоторые забрались въ Россію на 50 миль. Наконецъ, извѣщаетъ, что пріѣдетъ къ Замойскому, какъ только дождется дворянъ, 618—619.

265.

1582. 21 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ высказываетъ удовольствіе, что Замойскій и войско благодарятъ Бога за заключеніе мира; радуется, что Замойскій обѣщаетъ возстановить латинство въ Ливоніи и обѣщаетъ донести объ этомъ папѣ; даетъ разрѣшеніе, чтобы священники Замойскаго совершали Богослуженіе въ Ливонскихъ храмахъ, бывшихъ прежде латинскими и прибавляетъ къ этому право военнымъ священникамъ разрѣшать грѣхи ереси, такъ какъ эта власть тоже дана ему — Поссевину въ странахъ сѣверныхъ именно: въ Помераніи, Саксоніи, Ливоніи, Московіи и Венгріи, 619—621. Далѣе Поссевинъ спрашиваетъ, какъ ему поступить, если Іоаннъ пожелаетъ обратиться къ его посредству для заключенія мира съ Шведами? При этомъ Поссевинъ говоритъ, что хотя онъ имѣетъ приказаніе отъ папы помирить сѣверныхъ государей, но не желалъ-бы этого дѣлать безъ вѣдома короля Стефана и Замойскаго. Упоминаетъ, что, по слухамъ, кто-то пріѣзжалъ отъ Понта (Делагарди), можетъ быть съ письмами и къ нему—Поссевину, но не найдя его въ лагерѣ, можетъ быть не рѣшился открыть все Замойскому (разумѣется Кагньоло). Поссевинъ проситъ Замойскаго подумать и открыть ему — Поссевину свои мысли касательно всѣхъ этихъ дѣлъ; совѣтуетъ также написать письмо къ папѣ, 621—622.

266.

1582. 23 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій благодаритъ Поссевина за разрѣшеніе Польскимъ священникамъ совершать Богослуженіе въ Ливонскихъ храмахъ и принимать возвращающихся въ латинство; излагаетъ дѣло о прибытіи въ лагерь Кагньоло; высказываетъ желаніе, чтобы Шведскій король заключилъ миръ съ Іоанномъ и чтобы онъ удовлетворилъ рѣчь посполитую, но прибавляетъ, что все это — дѣло короля и чиновъ Польши; обѣщаетъ донести объ этомъ королю, который напишетъ къ Поссевину письмо, хотя-бы Поссевинъ былъ уже въ Россіи; наконецъ проситъ дать знать, когда Поссевинъ возвратится въ Литву, чтобы къ этому времени можно было снестись съ королемъ касательно посольства въ Римъ, 622—623.

267.

1582. 23 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій проситъ дать сыну Зебжидовскаго деревню Годынячи и дѣлаетъ объ немъ хорошій отзывъ, 624.

268.

1582. 22 Января. Письмо Януша Збаражскаго къ Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что прибыли Русскіе дворяне для пріема и сдачи крѣпостей, что онъ ихъ посылаетъ къ Замойскому, что посылаетъ также списокъ этихъ дворянъ, съ показаніемъ, кто куда ѣдетъ (дворяне перечислены); пишетъ, кого съ Польской стороны назначаетъ, и проситъ Замойскаго дополнить число посы-

52*

лаемыхъ дворянъ; проситъ позаботиться о скорѣйшей доставкѣ подводъ, о сдачѣ крѣпостей, о назначеніи отрядовъ для сопровожденія Русскихъ; проситъ приказать войску собираться въ лагерь и не дѣлать обидъ народу; извѣщаетъ, что Русское войско идетъ къ Новгороду, вѣроятно, противъ Шведовъ; извѣщаетъ, что послалъ увѣщевать козаковъ не идти на службу къ Іоанну и даже приказалъ бить ихъ, если окажется, что идутъ на службу; перечисляетъ дворянъ Русскихъ, прибывшихъ принимать крѣпости, возвращаемыя Іоанну; наконецъ, пишетъ, что скоро прибудетъ самъ къ Замойскому, 624—627.

269.

1582. 15 Января. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король высказываетъ сожалѣніе, что еще ничего незнаетъ, заключенъ-ли миръ; пишетъ, что сдѣлалъ распоряженіе о приготовленіи продовольствія для Ливонскихъ крѣпостей, что сдѣлалъ распоряженіе касательно пороху и пушекъ, объясняетъ, почему до сихъ поръ не были доставлены деньги; обѣщаетъ впередъ заботиться объ уплатѣ жалованья войску; пишетъ, что послѣ заключенія мира нужно будетъ оставить только отборное войско, а остальное распустить; повторяетъ, что города, взятые Шведами нужно отнимать силою, не взятые защищать отъ нихъ; извѣщаетъ, что военныя силы Шведовъ по полученнымъ свѣдѣніямъ не могутъ собраться въ отряды больше 4 тысячь, что не давалъ Фаренсбеку права дѣлать что либо помимо Замойскаго; соглашается, что Замойскому нужно поберечь свое здоровье; надѣется видѣться съ нимъ въ Ригѣ; говоритъ, что не видитъ еще никого, кто-бы способенъ былъ управлять Ливоніей; радуется, что хитрость Шуйскаго обратилась на голову Русскихъ-же (разумѣются — стрѣльба въ парламентеровъ и разрывной ящикъ); удивляется, что послѣ его удаленія начались безпорядки въ войскѣ, 627—630. Въ припискѣ король извѣщаетъ, что отъ сеймиковъ можно ожидать только согласія предоставить въ распоряженіе короля налогъ, чего разумѣется будетъ мало въ случаѣ возобновленія войны, 630.

270.

1582. 25 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій сожалѣетъ, что король не всѣ его письма получаетъ; досадуетъ, что лица, которымъ онъ ихъ передавалъ, не совсѣмъ усердны къ дѣлу, и что у него недостаетъ гонцовъ на всѣ посылки. Далѣе извѣщаетъ о заключеніи мира и объ условіяхъ его, о томъ, что поѣдетъ изъ Дерпта въ Литву и въ Польшу и съ королемъ можетъ видѣться въ Ригѣ только на самое короткое время; проситъ прислать поскорѣе кого либо къ войску на его мѣсто; извѣщаетъ, что прибыли Русскіе дворяне для сдачи крѣпостей и что назначены къ нимъ Польскіе дворяне. Затѣмъ Замойскій проситъ короля подумать, слѣдуетъ-ли ему—Баторію ѣхать въ Ригу и высказываетъ соображенія, по которымъ не слѣдовало-бы этого дѣлать, а ждать результатовъ частныхъ съѣздовъ, 630— 631. Проситъ заботиться о дѣлахъ Ливоніи и высказываетъ соображенія, какъ ихъ устроить. Проситъ указать, сколько оставить въ Ливоніи войска. Извѣщаетъ, что собираются къ Новгороду Русскія войска, 631—632. Въ припискѣ Замойскій говоритъ, что съ назначеніемъ правителя Ливоніи неслѣдуетъ торопиться, что Шведскій король въ Ливоніи — какъ змія за пазухой, что отсюда со временемъ можетъ онъ подвергнуть великой опасности всю Польшу; извѣщаетъ, что Шведы удержались отъ осады Перновы, что у нихъ недостатокъ продовольствія, 632—633.

271.

1582. 28 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Проситъ дать брату Бокея должность Владимірскаго подкоморія, 633.

272.

1582. 7 Января. Письмо короля къ Замойскому. Король высказываетъ радость, что послѣ долгаго времени узналъ наконецъ о ходѣ переговоровъ; желаетъ, чтобы за нимъ осталась вся Ливонія; касательно крѣпостей, подвергающихся въ Ливоніи опасности отъ Шведовъ, король полагаетъ, что ихъ нужно защищать, но сенаторы думаютъ, что безъ рѣшенія сейма не слѣдуетъ начинать войны съ Шведами; поэтому пусть Замойскій не вступаетъ съ ними въ открытую борьбу, 633—634. Далѣе король пишетъ, что намѣренъ отсрочить созваніе сейма и хочетъ ѣхать въ Ригу для устройства дѣлъ Ливоніи, именно: для возстановленія въ странѣ латинства, дисциплины между войскомъ и доставленія продовольствія по крѣпостямъ, такъ какъ послѣ все это труднѣе будетъ устроить. Затѣмъ король полагаетъ, что Замойскому нужно ѣхать въ Дерптъ и Феллинъ и назначить въ крѣпости лучшихъ ротмистровъ, что войска въ Ливоніи нужно оставить 4 или 5 тысячь конницы, а пѣхоту всю или лучшую часть ея, что возвращаемые отряды нужно отослать въ Самогитію и Пруссію, что назначить время выступленія войска король предоставляетъ Замойскому, что Замойскій можетъ оставить при себѣ Гарабурду. Король проситъ Замойскаго имѣть наблюденіе за Русскимъ войскомъ, собирающимся у Новгорода, чтобы, подъ предлогомъ нападенія на Шведовъ, оно не напало на Поляковъ; наконецъ извѣщаетъ, что приказалъ Витебскому воеводѣ, Дризенскому начальнику объявлять о передачѣ Русскимъ Велижа и разрушеніи Дриссы неиначе, какъ по совѣщаніи съ Замойскимъ, что подобный приказъ послалъ въ Езерище, 634—636. Въ припискѣ извѣщаетъ, что свирѣпствуетъ горячка не только въ народѣ, но и между шляхтичами (писано изъ Вильны), 636.

273.

1582. 23 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ пишетъ, что съ Збаражскимъ, ѣдущимъ изъ Заполья (къ Замойскому), посылаетъ Замойскому мощи для строющагося въ Замостьѣ костела, 636.

274.

1582. Въ Январѣ (15). Копія перемирной грамоты, данной Русскимъ посламъ Польскими послами. Перечисляются послы Польскіе и Русскіе (637), указывается, время, на какое заключено перемиріе (10 лѣтъ) (638), города возвращаемые Іоанну и уступаемые Іоанномъ Баторію (638); опредѣляется время и способъ передачи городовъ (638—642), время присылки пословъ для утвержденія перемирія (642); говорится, что съ этого времени и до истеченія годовъ перемирія не воевать Баторію городовъ Іоанна (перечисляются) (642 — 644) и Іоанну городовъ Баторія (перечисляются) (644 — 645). Слѣдуютъ увѣренія въ сохраненіи мира, въ безопасности пословъ, какіе будутъ посылаемы для утвержденія мира; говорится о разборѣ порубежныхъ ссоръ; наконецъ, говорится, что эта перемирная грамота составлена послами (перечисляются снова) и утверждена въ присутствіи Поссевина, 646—646.

275.

1582. Въ Январѣ (15). Копія такой-же грамоты, данной Польскимъ посламъ Русскими послами. Тоже содержаніе, 646—655.

276.

Опись (военнаго) **наряда въ Ливонскихъ городахъ, какой доставляемъ былъ въ эти города въ прибавку и долженъ быть отвезенъ Латышами во Псковъ при сопровожденіи Литовскихъ людей.** Нарядъ въ Кокенгаузѣ (655—656), Леневартѣ (656), Скровномъ (656), Чествинѣ (656—657), Борзунѣ (657), Владимірцѣ (657), Ровномъ (658), Трикатѣ (658), Рѣжицѣ (658—659), Люзѣ (659), Влехѣ (659), Юрьевѣ (660—661), Годіи (661), Алистѣ (661), Ливонскомъ Новгородкѣ (661—662), Вилянѣ (662), Тарвашѣ (662—663), Лаисѣ (663), Пернавѣ (663), Пандѣ (663—664), Польчевѣ (664).

277.

Опись наряда (Русскаго), **какой нужно по договору оставить** (Полякамъ) **въ городахъ.** Перечисляются тѣ-же города и описывается ихъ нарядъ, 664—670.

278.

Опись наряда въ Невелѣ и Заволочьи, съ какимъ эти города были взяты Литовскими людьми и какой они должны оставить въ нихъ теперь, согласно договору. 670—671.

279.

Списокъ дворянъ (польскихъ), отправленныхъ принимать Ливонскіе города. Перечисляются дворяне и города, въ которые они посылаются, 671.

280.

Инструкція, данная ротмистрамъ, отправляющимся принимать города. Прибывъ въ городъ N, ротмистръ приметъ въ свою власть хлоповъ и оставитъ на своемъ мѣстѣ товарища (по ротѣ) съ такимъ наказомъ:

Онъ долженъ требовать, чтобы собрали народъ съ волости и передали въ его власть; затѣмъ переписать всѣ волости, приказать всѣмъ хлопамъ быть готовыми съ лошадьми, а кто не имѣетъ лошадей,—съ волами; передать ихъ подъ росписку (русскому) воеводѣ и пусть онъ въ теченіе недѣли или раньше, но не позже соберется и сдастъ крѣпость; хлоповъ, которые не имѣютъ лошадей, выгнать пѣшими и приказать имъ тянуть пушки ко Пскову.

Приказать Латышамъ, чтобы не дѣлали зла Русскимъ и, если сдѣлаютъ, наказывать ихъ за это.

Если Русскіе не заберутъ на подводы всѣхъ своихъ вещей, то пусть оставятъ свои вещи съ караульными, которымъ не дѣлать никакой обиды. Стараться однако, чтобы Русскіе выбрались какъ можно скорѣе. Справиться по описямъ, какія орудія они могутъ взять и какія должны оставить. Просить Русскихъ, чтобы не грабили данныхъ имъ людей; съ Русскими и съ подданными (короля) обходиться хорошо. Такимъ же порядкомъ поступать и въ другихъ городахъ. У бояръ ничего не отнимать, 672—673.

281.

1582, 27 Января. Образецъ письма отъ Замойскаго къ Магнусу. Говорится, что въ крѣпость NN и въ другія посылается такой-то ротмистръ съ Русскими дворянами для пріема крѣпости и вывоза изъ нея Рускихъ: Магнусъ долженъ позаботиться безопасно переслать ихъ, 673.

282.

1582, 27. Января. Проѣзжая грамота людямъ, отправляющимся для пріема крѣпостей, 673—674.

283.

1582, 29 Января. Инструкція посламъ Эрнесту Вейеру и Михаилу Копарскому, посылаемымъ изъ подъ Пскова къ главнокомандующему Шведскаго войска

Понту Делягарди. Засвидѣтельствовавъ Делягарди почтеніе отъ Замойскаго, послы должны сказать Делягарди, что Польскій король, отправляясь осаждать Псковъ, приглашалъ Шведскаго короля воевать съ нимъ Россію, но небрать ничего въ Ливоніи позади Баторія; между тѣмъ Шведскій король не пошелъ въ Русскую землю, а взялъ въ Ливоніи Нарву и Бѣлый Камень; теперь Баторій заключилъ миръ съ Іоанномъ и получилъ отъ него Ливонскіе города, которыми владѣлъ Іоаннъ, для принятія которыхъ и посланы уже дворяне и въ числѣ которыхъ есть города, взятые Шведами; поэтому Замойскій желаетъ знать, признаетъ ли Делягарди права короля или будетъ дѣйствовать противъ нихъ; Замойскій донесетъ объ этомъ королю и чинамъ рѣчи посполитой. 674—675.

Такъ какъ Замойскій надѣется, что Шведскій король небудетъ идти противъ правъ короля Польскаго и исполнитъ желаніе его и королевства, то Замойскій считаетъ нужнымъ объявить, что Польскій король черезъ Поссевина и своихъ пословъ старался помирить Іоанна съ Шведскимъ королемъ, но это желаніе не исполнилось. Делягарди нужно теперь знать, что Іоаннъ можетъ вторгнуться во владѣнія Шведскаго короля, 675.

Частнымъ образомъ, изъ уваженія къ Шведской королевѣ, отъ брата которой (Сигизмунда Августа) Замойскій получилъ много благодѣяній, и изъ уваженія къ Французской націи, изъ которой происходитъ Делягарди и у которой Замойскій въ юности провелъ нѣсколько лѣтъ, онъ, Замойскій, считаетъ нужнымъ сказать, что Делягарди, какъ человѣку имѣющему значеніе у Шведскаго короля слѣдовало бы стараться, чтобы между Швеціей и Польшей, у которыхъ не мало враговъ, не было раздоровъ; пусть лучше всего при каждомъ изъ этихъ государствъ остается свое, тѣмъ болѣе, что варваръ (такъ Замойскій называетъ Іоанна), освободившись теперь отъ войны съ Польшей и находясь въ мирѣ съ Крымскимъ ханомъ, можетъ завладѣть тѣмъ, что удерживаетъ Швеція. Замойскій надѣется, что Делягарди приметъ хорошо эти мысли и обѣщаетъ передать королю и чинамъ Польскимъ все, что желаетъ передать Делягарди, 676.

Если Делягарди согласится, чтобы Нарва и другіе города, находящіеся въ опасности подвергнуться нападенію со стороны Іоанна, были заняты отрядами Польскими; то послы должны согласиться, чтобы назначено было время и мѣсто комиссарамъ, которые бы уладили взаимные споры и сказать, что король будетъ стараться помирить Шведскаго короля и Іоанна, 676.

Послы должны убѣждать Делягарди, чтобы, когда Русскіе будутъ выѣзжать изъ городовъ — Пернавы, Феллина, Уберполя, Лаиса и другихъ, Шведы не дѣлали имъ обидъ, такъ какъ это будетъ касаться короля, потому что послы короля дали Русскимъ ручательство въ этой безопасности, 676.

284.

1582, 28 Января. Полномочіе отъ имени Замойскаго Вейеру и Конарскому, отправляющимся къ Делягарди, 677.

285.

1582. 23 Января. Письмо къ Замойскому отъ Тидемана. Тидеманъ извѣщаетъ, что, согласно приказанію Замойскаго, онъ составляетъ въ Вильнѣ рисунки (для торжества послучаю заключенія мира) и послѣ того, какъ они будутъ готовы, отошлетъ ихъ въ Бельгію, гдѣ Линданъ окончитъ ихъ къ октябрю; что многіе музыканты готовы пріѣхать, но дорого спрашиваютъ — каждый по 200 талеровъ на готовомъ содержаніи. Тидеманъ проситъ Замойскаго дать объ этомъ свое мнѣніе и говоритъ, что между тѣмъ онъ наводитъ новыя справки касательно музыкантовъ. Касательно Коринеянъ (художниковъ) ничего вѣрнаго не узналъ, 677—679. Далѣе Тидеманъ извѣщаетъ, что Рижскій начальникъ крѣпости требовалъ отъ воеводы Пернавы сдачи ея и назначилъ

14 дней на размышленіе, заявивъ, что въ случаѣ нападенія Шведовъ, онъ, долженъ будетъ удалиться раньше, но пусть воевода подумаетъ, какъ онъ защитится отъ Шведовъ, имѣя мало войска и мало продовольствія; притомъ идутъ переговоры о мирѣ и ему можно будетъ сдать Полякамъ крѣпость безъ оскорбленія своего государя. Затѣмъ Тидеманъ пишетъ, что Шведы уже въ двухъ миляхъ отъ Пернавы и что ожидаемыя ими пушки уже двинулись изъ Ревеля и изъ Нарвы, что всѣ ожидаютъ мира, что онъ, Тидеманъ выѣдетъ къ Замойскому въ Ливонію, если не получитъ другихъ приказаній отъ короля, что его очень затрудняютъ дѣла по уплатѣ жалованія войску, что дворяне изъ области Магнуса умоляютъ удалить этого князя, потому что съ нимъ жить нельзя,— онъ грабитъ ихъ, 679 — 680.

286.

1582. 6 Января. Письмо къ Замойскому отъ того же Тидемана. Рекомендательное письмо Тидемана въ пользу Буринга (или Биринга), 680.

287.

1582. 30 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій проситъ короля выслушать Биринга и оказать ему вниманіе, о чемъ проситъ Бирингъ и что подробнѣе король узнаетъ отъ Берзевицкаго, 680 — 681.

288.

1582. 26 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Извѣщаетъ, что получилъ письмо Замойскаго касательно возстановленія латинства въ Ливоніи и посылаетъ его папѣ; сожалѣетъ, что Кагньоло не видѣлся съ нимъ, такъ какъ онъ открылъ бы ему многое, чего никому не откроетъ; говоритъ, что хорошо былобы ему получить отъ короля отвѣтъ касательно мира между Шведскимъ королемъ и Іоанномъ, такъ какъ Іоаннъ, безъ всякаго сомнѣнія, обратится къ посредству его, Пассевина, и онъ не желалъ бы погрѣшить въ чемъ либо, 681. Поссевинъ радуется, что въ Замостьѣ усердно трудится Гербестъ, говоритъ что перешлетъ къ папѣ письмо Замойскаго объ этомъ и надѣется, что папа уладитъ и другое дѣло Замойскаго (о воспитанникѣ его, захваченномъ іезуитами). Далѣе Поссевинъ говоритъ, что незнаетъ, какъ скоро возвратится въ Литву, хотя просилъ Іоанна, чтобы ему, Поссевину, можно было поскорѣе пріѣхать къ Іоанну въ Новгородъ; впрочемъ, если сеймъ будетъ не въ самомъ началѣ Марта, то онъ надѣется увидѣться во время и съ королемъ и съ Замойскимъ, котораго проситъ распорядиться, чтобы приготовлены были проводники и подводы, когда получится извѣстіе о прибытіи его въ Смоленскъ. Затѣмъ Поссевинъ пишетъ, что посланныя имъ съ Брацлавскимъ воеводой мощи, вѣроятно, получены Замойскимъ, что Русскіе послы настаиваютъ, чтобы онъ, Пассевинъ, хлопоталъ о скорѣйшемъ выходѣ изъ Русской земли Польскаго войска; извѣщаетъ, что завтра уѣзжаетъ въ Новгородъ, 681 — 683.

289.

1582. 29 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ извѣщаетъ Замойскаго, что Русскіе послы снова настаиваютъ, чтобы Польскія войска уходили изъ Россіи и чтобы Поссевинъ писалъ къ Замойскому, что они жалуются на это, а также на то, что гонецъ Пивовъ не пущенъ во Псковъ и недозволено Псковитянамъ послать гонца къ великому князю. Поссевинъ въ разговорѣ съ послами укорялъ, зачѣмъ при посылкѣ этого гонца не обращались къ посредству его, Пассевина, увѣрялъ, что Замойскій принималъ у себя Псковскихъ бо-

яръ, что Псковскіе купцы свободно ведутъ торговлю въ лагерѣ Замойскаго, и убѣждалъ пословъ не писать объ этихъ дѣлахъ къ своему князю, 683—684. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что когда будутъ у короля сношенія съ Шведскимъ королемъ, то не мѣшаетъ занести и жалобы Польскаго войска (на Шведовъ), что́ поведетъ къ удовлетворенію ихъ жалобъ и можетъ содѣйствовать къ охраненію мира. Затѣмъ Поссевинъ повторяетъ просьбу — приказать начальнику Орши приготовить подводы къ его возвращенію и передать это распоряженіе и другимъ начальникамъ, черезъ области которыхъ будетъ проѣзжать Поссевинъ. Извѣщаетъ, что старшій сынъ Іоанна умеръ, что также умеръ Новгородскій воевода, что Русскихъ войскъ нигдѣ не видно, 684.

290.

1582. 31 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій извѣщаетъ Поссевина о полученіи имъ его писемъ, о движеніи Шведскаго войска къ Пернавѣ и сношеніяхъ Замойскаго по этому поводу съ Делягарди; надѣется скоро узнать, съ какимъ отвѣтомъ король отошлетъ гонца Кагньоло; благодаритъ за вниманіе Поссевина къ трудамъ Гербеста и за мощи, присланныя Поссевиномъ; проситъ другихъ мощей, между прочимъ, св. Николая, котораго покровительствомъ счастливо пользовались предки Замойскаго; извѣщаетъ Поссевина, что сейма, вѣроятно, не будетъ, такъ какъ на сеймикахъ назначены уже подати за два года на продолженіе неконченныхъ дѣлъ; король предполагаетъ пріѣхать въ Ригу; поэтому пусть Поссевинъ лучше туда посылаетъ свои письма и даже самъ туда пусть ѣдетъ; впрочемъ, и касательно его пути на Оршу будетъ сдѣлано распоряженіе, 685—686. Далѣе Замойскій пишетъ, что уже двигаетъ войско изъ лагеря, что прежде не могъ двинуться, да и теперь не знаетъ, какъ двигать войска, потому что Русскіе не пускаютъ Поляковъ въ тѣ крѣпости, которыя должны сдать, пока не вывезутъ вещей князя, тогда какъ Замойскій далъ приказаніе сдавать имъ нѣкоторыя крѣпости даже до окончательнаго вывоза вещей короля. Это затрудняетъ выступленіе войска, такъ какъ некуда дѣвать орудій. При этомъ Замойскій жалуется, что Русскіе убиваютъ его фуражировъ, даже не пропускаютъ Поляковъ въ лагерь и изъ лагеря черезъ волости крѣпостей, которыя должны быть сданы королю. Замойскій говоритъ, что изъ-за этого онъ не будетъ нарушать мира, но непозволитъ смѣяться надъ нимъ, 686—687. Далѣе Замойскій доказываетъ, что съ тѣми, которые приходили къ нему изъ Пскова, хорошо обращался, что гонцовъ незадерживалъ, напротивъ даже побуждалъ посылать ихъ по всѣмъ городамъ и только для безопасности ихъ давалъ своихъ людей. Наконецъ, пишетъ, что будетъ ожидать писемъ отъ Поссевина, что самъ онъ будетъ въ Дерптѣ или около Дерпта; проситъ поскорѣе написать письмо къ нему, 687—688. Въ первой припискѣ говоритъ, что по справкамъ гонецъ Пивовъ на пути напился пьянъ и потому не возвратился во время. что въ условіяхъ мира не сказано удерживать отъ пьянства гонцовъ (см. № 247). Во второй припискѣ говоритъ, что Русскіе обязаны сдать Ливонскій Новгородокъ въ слѣдующій понедѣльникъ; Замойскій увидитъ, сдѣлаютъ-ли такъ Русскіе или обманутъ; проситъ, чтобы Русскіе послы написали внушеніе (дворянамъ Ливонскаго Новгорода). Въ третьей припискѣ увѣряетъ, что все написанное въ этомъ письмѣ вѣрно. Въ послѣдней припискѣ извѣщаетъ, что въ Островѣ Русскіе убили нѣсколькихъ сторожей, оставленныхъ Поляками при пушкахъ и вещахъ короля, что войско уже двигается изъ лагеря, 688.

291.

1582. 31 Января. Письмо Пѣтровскаго къ Поссевину. Пѣтровскій подробно описываетъ, какъ Русскіе изъ Пскова стрѣляли въ парламентеровъ, послан-

ныхъ извѣстить ихъ, что могутъ убирать тѣла убитыхъ въ недавней стычкѣ, какъ посланъ былъ во Псковъ особеннымъ способомъ приготовленный ящикъ и какъ его разорвало, когда Русскіе стали вскрывать его. Авторъ также подробно передаетъ и слухи, кто пострадалъ отъ этого во Псковѣ, 689—691.

292.

1582. 28 Января. Письмо Тидемана Гизія къ Замойскому. Тидеманъ пишетъ, что посылаемый съ этимъ письмомъ Мельхіоръ Фульфрехтъ,—человѣкъ прекрасный—сообщитъ Замойскому о дѣлахъ Шведовъ, о переговорахъ съ воеводой Пернавы, что онъ—Тидеманъ посылаетъ Замойскому письмо Пернавскаго воеводы къ Рижскому начальнику крѣпости Ѳомѣ фонъ-Эмдемъ, что если Замойскій пошлетъ кого принимать крѣпость Пернаву, то фонъ-Эмдемъ готовъ предложить свои услуги; наконецъ описываетъ, какъ велика была радость въ Ригѣ, когда здѣсь узнали о заключеніи мира; и говоритъ, что онъ—Тидеманъ получилъ приказаніе возвратиться въ Вильну, но предпочиталъ-бы лучше ѣхать въ Дерптъ и видѣться съ Замойскимъ, 691—692.

293.

1582. 3 Февраля. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій хвалитъ готовность Эмдема оказать содѣйствіе при пріемѣ Пернавы, но находитъ неудобнымъ пользоваться имъ; высказываетъ однако желаніе, чтобы при сдачѣ этой крѣпости Эмдемъ былъ не далеко и въ случаѣ надобности оказалъ свое содѣйствіе; надѣется, что Делягарди покорится сдѣланнымъ ему внушеніямъ; проситъ Тидемана прибыть въ Дерптъ, чтобы переговорить о дѣлахъ по устройству торжества мира; поручаетъ благодарить Эмдема за усердіе и написать Рижскому сенату, что онъ—Замойскій старался освободить плѣннаго секретаря Рижскаго сената, но, какъ слышно, онъ умеръ, 692—693.

294.

1582. 4 Февраля. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій пишетъ, что по условіямъ мира онъ долженъ отступать отъ Пскова, не дожидаясь сдачи уступаемыхъ городовъ, а сдача ихъ должна происходить черезъ недѣлю послѣ того, какъ даны будутъ подводы; между тѣмъ подводъ не достаетъ и сдача крѣпостей замедляется. Въ этомъ затруднительномъ положеніи Замойскій рѣшился отступить отъ Пскова, но остановится въ предѣлахъ Ливоніи и оттуда будетъ наблюдать за ходомъ дѣлъ, 693—694. Далѣе Замойскій пишетъ, что Русскіе послы жаловались Поссевину на то, что Польскія войска не отступаютъ отъ Пскова и требовали этого отступленія письменно у воеводы Брацлавскаго, а изъ Пскова Русскіе посылали къ Замойскому требованіе отступить въ теченіе двухъ дней, иначе миръ будетъ нарушенъ, но когда Замойскій предложилъ имъ дать гонца для посылки письма объ этомъ къ Поссевину, то они испугались и стали просить, чтобы отступить въ день, назначенный самимъ Замойскимъ. Новгородцы послали въ Дерптъ съ приказаніемъ сдать городъ Полякамъ. Островъ сданъ Русскимъ, 694. Затѣмъ Замойскій передаетъ королю, какія писалъ письма къ разнымъ лицамъ по дѣламъ сдачи городовъ, по сношеніямъ съ Шведами; перечисляетъ посланныхъ по этимъ дѣламъ; спрашиваетъ короля, будетъ-ли онъ на сеймѣ или поѣдетъ въ Ригу; передаетъ извѣстія, по которымъ дѣла съѣзда въ Сжодѣ устроились хорошо, а въ Колѣ представляютъ затрудненія; благодаритъ за присылку денегъ; извѣщаетъ, что въ Дерптѣ или около Дерпта можетъ найти его гонецъ короля, если король будетъ писать, что въ будущій вторникъ выступитъ изъ лагеря; наконецъ извѣщаетъ, о движеніи артиллеріи, о распредѣленіи войска въ Ливо-

нія, 695—696. Въ первой припискѣ проситъ короля пользоваться услугами Сендомірскаго кастеляна и обнадеживать его. Во второй припискѣ проситъ сдѣлать распоряженіе касательно размѣщенія (въ Ливоніи) Венгерскаго войска и извѣщаетъ, что Венгерцы хотѣли взять въ свое распоряженіе Феллинъ и Дерптъ съ округами ихъ, но Замойскій не рѣшился на это согласиться, боясь нарѣканій со стороны Поляковъ; наконецъ, сказавъ, что Борнемисса показалъ письмо короля, по которому Венгерцы должны направиться къ Ригѣ, высказываетъ желаніе, чтобы король въ подобныхъ случаяхъ прежде писалъ къ нимъ (Полякамъ), потому что иначе могутъ произойти недоразумѣнія между нимъ—Замойскимъ и Венгерцами, 696.

295.

1582. 3 Февраля. Правила, какія должны всѣ соблю [illegible] гупленія отъ Пскова и во время похода.

Прежде всего нужно отправить больныхъ, которые направятся къ Жмуди. Телеги и всѣ тяжести должны быть отправлены въ воскресеніе (выступленіе во вторникъ).

Когда войско двинется изъ лагеря, никто не долженъ жечь ни деревень ни будокъ подъ опасеніемъ смертной казни.

Никто не долженъ оставаться въ лагерѣ, потому что всякій оставшійся погибнетъ отъ Русскихъ.

Всѣ роты должны идти вмѣстѣ, на своихъ мѣстахъ, при своемъ знамени, не расходясь, не забѣгая впередъ и не отставая.

При встрѣчѣ съ Русскими отрядами—не дѣлать обидъ, не грабить, потому что это значило-бы нарушать миръ; виновные въ этомъ строго будутъ наказываемы. Никто не долженъ обижать новыхъ подданныхъ короля въ Ливоніи и ничего ни брать у нихъ, кромѣ продовольствія и то умѣренно,—брать продовольствіе согласно квартирнымъ правиламъ въ Литвѣ; въ особенности не брать скота, домашней рухляди и одежды; кто не будетъ имѣть денегъ для уплаты за продовольствіе, тотъ долженъ брать несвоевольно, а по согласію и давать росписку въ полученіи взятаго. Дѣтей, женщинъ и другихъ Русскихъ плѣнныхъ лучше всего доставить въ ставку гетмана для пересылки ихъ во Псковъ, потому что владѣющимъ ими пришлось-бы побросать ихъ въ дорогѣ или поморить голодомъ.

Если кто получилъ обиду отъ Русскихъ по заключеніи мира или чей братъ или родственникъ взятъ Русскими въ плѣнъ, то о таковыхъ дѣлахъ нужно доносить гетманскому судьѣ.

Мертвыхъ безъ погребенія никто не долженъ оставлять во время похода, 697—698.

296.

Росписаніе, въ какомъ порядкѣ войско должно выступать изъ лагеря и идти въ походъ.

Прежде всего пойдутъ роты Бѣлявскаго и Варшевскаго съ больными, по направленію къ Жмуди.

Въ понедѣльникъ выступитъ вся Венгерская пѣхота.

Далѣе всѣ роты Литовскія, затѣмъ Баторій съ Венгерскимъ отрядомъ, а за нимъ роты Гостынскаго и Собоцкаго.

Кастелянъ Радомскій съ 5-ю ротами (поименовываются).

Отрядъ гетмана (поименовываются роты, входящія въ составъ его).

Отрядъ Брацлавскаго воеводы (поименовываются роты, входящія въ составъ его), 698—699.

297.

1582. 10 Февраля. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій высказываетъ негодованіе, что дѣло о назначеніи Перемышльскимъ епископомъ Симеона Луговскаго (см. слѣд. №) затрудняется вслѣдствіе разныхъ интригъ (перечисляются) противъ этого номината и проситъ короля настоять, чтобы это назначеніе было утверждено, при чемъ сильно возстаетъ противъ клеветы, что номинатъ дѣлалъ подкупъ, 699—700.

Въ первой припискѣ настаиваетъ чтобы король неотступалъ отъ принятаго рѣшенія назначить епископомъ Луговскаго, 700.

Во второй припискѣ извѣщаетъ, что вступилъ въ Ливонскій Новгородокъ, что постарается [illegible]скорѣе вывести Русскихъ изъ Дерита, жалуется, что мало подводъ; [illegible] что многія боярскія дѣти хотятъ перейти подъ власть короля, но З[illegible] неожидаетъ отъ нихъ пользы и рекомендуетъ только одного изъ ни[illegible], который всегда былъ впереди при стычкахъ и совѣщаніяхъ и отъ котораго получаются вѣрныя свѣдѣнія о дѣлахъ Псковскихъ и вообще Русскихъ, 700—701.

298.

Копія письма короля къ папѣ. Король извѣщаетъ папу о номинаціи на Перемышльское епископство Мѣховскаго настоятеля, Симеона Луговскаго, выставляетъ его достоинства, жалуется на фальшивые доносы противъ него и проситъ утвердить эту номинацію, 701—702.

299.

Образецъ писемъ о томъ же къ кардиналамъ: Фарнезію, Сабеллію, Коменсію, Бонкампану, Гваставиллапу, Коммендони, 702.

300.

Образецъ письма къ нунцію (Болоньету) епископу Массалієнскому. Въ концѣ замѣчается, что нужно написать обстоятельное письмо къ епископу Плоцкому, а также къ Тицинію и всѣ письма отправить, 703.

301.

1582. 10 Февраля. Письмо Замойскаго къ старшему секретарю (королевскому). Замойскій жалуется, что не получаетъ отвѣтовъ на свои письма, даже не знаетъ, доходятъ ли его письма, а между тѣмъ ему очень нужно знать, поѣдетъ-ли король въ Ригу сейчасъ или нѣтъ? Далѣе Замойскій негодуетъ на интриги противъ назначенія Луговскаго Перемышльскимъ епископомъ, нападаетъ на притязанія Рима мѣшаться не только въ духовныя, но и въ свѣтскія дѣла, грозитъ, что недопуститъ папскихъ буллъ въ Перемышльскую епископію, требуетъ, чтобы придворные напоминали королю стоять за это дѣло, 703—704. Въ припискѣ доказываетъ, что несправедливы возраженія, будто Луговскій не шляхетскаго рода, 704.

302.

1582. 4 Февраля. Письмо Магнуса къ Замойскому. Магнусъ высказываетъ радость по случаю заключенія мира, извѣщаетъ, что сдѣлалъ распоряженіе содѣйствовать гонцамъ при переѣздахъ, собирать подводы, но высказываетъ опасеніе, что Русскіе не возвратятъ данныхъ имъ подводъ, говоритъ, что желалъ-бы видѣться съ Замойскимъ и проситъ, чтобы Замойскій освободилъ изъ плѣна Лонгомессера, взятаго Русскими въ Феллинѣ, 705—706.

303.

1582. 11 Февраля. Отвѣтъ на это письмо. Замойскій благодаритъ Магнуса за доставку подводъ для вывоза Русскихъ; проситъ собирать еще подводы и указываетъ, куда ихъ послать; высказываетъ желаніе видѣть Магнуса, извѣщаетъ, что король завтра выѣдетъ изъ Вильны въ Ригу, пишетъ, что не надобно бояться, чтобы Русскіе задержали подводы, и наконецъ, что о плѣнныхъ еще не было переговоровъ, 706.

304.

1582. 10 Февраля. Письмо Шведскаго главнокомандуюв [illegible] лягарди) къ Замойскому. Делягарди извѣщаетъ, что получилъ письмо [illegible] о, радуется заключенію мира, но высказываетъ сожалѣніе, что въ усло [illegible] о неупомянутъ Шведскій король, вопреки прежнимъ договорамъ между Ш [illegible] веціей и Польшей; выражаетъ опасеніе, что миръ съ Россіей непроченъ и увѣряетъ, что самъ онъ—Делягарди всегда дѣйствовалъ, какъ слѣдовало, противъ общихъ враговъ Швеціи и Польши —Русскихъ, 706—707. Далѣе Делягарди извѣщаетъ, что по письму Замойскаго, доставленному ротмистромъ его, оставилъ осаду Пернавы, а также Оберполя, и отвелъ войска къ границамъ Швеціи, что черезъ два дня ротмистръ потребовалъ сдачи нѣкоторыхъ округовъ, принадлежащихъ къ провинціи Шведскаго короля Виле, и сталъ угрожать отнять ихъ силою, чему Делягарди очень удивляется и проситъ разъяснить это дѣло посредствомъ комиссаровъ. Затѣмъ увѣряетъ, что не трогаетъ Магнуса съ тѣхъ поръ, какъ узналъ, что онъ отдался подъ защиту Польскаго короля. Наконецъ, проситъ дать знать, когда Замойскій будетъ въ Дерптѣ, а король въ Ригѣ, такъ какъ Делягарди хочетъ послать посольство и къ королю и къ Замойскому, 707—709.

305.

1582. 10 Февраля. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій высказываетъ сожалѣніе, что Польскіе послы допустили условіе—отвести отъ Пскова Польское войско прежде сдачи крѣпостей, что не назначили срока сдачи ихъ и обязались доставлять подводы для вывоза Русскихъ изъ крѣпостей. Русскіе пользуются всѣмъ этимъ, чтобы замедлить сдачу городовъ, а Замойскій не знаетъ, что дѣлать съ войскомъ, которое онъ отводитъ къ Дерпту и оттуда будетъ наблюдать за ходомъ дѣлъ, 709—710. Замойскій ожидаетъ по этимъ дѣламъ приказаній отъ короля и въ особенности проситъ позаботиться о подводахъ. Далѣе сообщаетъ, какія сдѣлалъ распоряженія касательно передвиженія отрядовъ въ Ливоніи, сдачи Русскимъ городовъ, закупки продовольствія у Русскихъ, 710—711.

306.

1582. 29 Января. Письмо короля къ Замойскому. Король извѣщаетъ, что хлопочетъ о доставленіи всего необходимаго для войска, — подробно описываетъ, какія дѣлалъ распоряженія касательно доставки денегъ, и какъ эта доставка замедлялась, то по недостатку отряда для охраны, то по причинѣ дурныхъ дорогъ; извѣщаетъ, что ѣдетъ въ Ригу 12 Февраля, что послалъ въ въ Ригу и къ Курляндскому герцогу своихъ секретарей для переговоровъ о приготовленіи продовольствія для войска; что дѣлаетъ распоряженіе, сколько оставить пѣхоты и кому раздавать деньги. Въ приписке обѣщаетъ прислать распоряженіе касательно Венгерскаго войска, 711—713.

307.

1582. 18 Января. Письмо папскаго легата Альберта Болоньета къ Замойскому. Болоньетъ пишетъ, что для лучшаго разъясненія дѣла касательно Перемышльскаго епископства посылаетъ Замойскому копію своего письма объ этомъ къ королю, такъ какъ въ немъ оно подробно излагается и убѣдительно проситъ Замойскаго не настаивать на назначеніи Луговскаго Перемышльскимъ епископомъ, такъ какъ теперь открылось много такого, что рѣшительно препятствуетъ этому, 713 — 714.

308.

Пись[illegible]легата къ королю (вышеупомянутое). Отрывокъ письма Болоньета[illegible]ъ онъ пишетъ королю, что по порученію папы долженъ былъ зан[illegible]ованіемъ жизни Перемышльскаго номината и пришелъ къ печал[illegible]люченіямъ. Письмо на этомъ прерывается (въ подлинникѣ вырванъ листъ, на которомъ были, какъ видно по ходу рѣчи, описаны дѣла Луговскаго, препятствовавшія ему быть епископомъ, и затѣмъ опровер- женіе этихъ обвиненій Замойскимъ въ письмѣ его къ королю, котораго (письма) остался въ рукописи только самый конецъ, т. е. годъ, мѣсяцъ и число (15 Февраля 1582 г.) и подпись Замойскаго, 714 — 715.

309.

1582. 10 Февраля. Письмо короля къ Замойскому. Король пишетъ, что рѣшился не созывать теперь сейма, а ѣхать устроить Ливонію и проситъ Замойскаго, если ему позволитъ здоровье пробыть съ нимъ тамъ недѣлю или двѣ. Оставить въ Ливоніи вмѣсто Замойскаго король никого не можетъ кромѣ Брацлавскаго воеводы (Збаражскаго). Что касается до числа войска, какое нужно оставить въ Ливоніи, то кромѣ отрядовъ, находящихся по крѣпостямъ, пусть Замойскій оставитъ двѣ тысячи конницы и не больше трехъ тысячь лучшей пѣхоты, если Замойскій полагаетъ, что въ эту зиму Іоаннъ ничего не предприметъ, а если Іоаннъ намѣренъ идти на города, взятые Шведами, то нужно оставить все войско; наконецъ, передаетъ сдѣланное распоряженіе касательно закупки продовольствія для войска, 715—716. Въ припискѣ король снова высказываетъ причины, по которымъ ему нужно спѣшить въ Ливонію, даже не созывая передъ тѣмъ на совѣтъ сенаторовъ, именно: совѣщаніе съ сенаторами потребовало бы много времени и король поздо долженъ былъ бы выѣхать въ Ливонію; въ случаѣ переговоровъ съ Шведскимъ королемъ, дѣло съ нимъ скорѣе уладилось бы, когда бы былъ въ Ливоніи король; наконецъ, правитель Ливоніи еще неназначенъ и Ливонія оказалась бы въ затруднительномъ положеніи. Слѣдуетъ отрывокъ распоряженія короля касательно Венгерскаго войска, и этимъ оканчивается рукопись, 717.

ОПЕЧАТКИ И ОШИБКИ ВЪ ПОДЛИННИКѢ.

Стр.	*Строка.*	*Напечатано:*	*Читать:*
1.	6 снизу.	przijeedzać.	przijezdzać.
12.	4 —	prziiachalнm.	prziiachalem.
28.	1 сверху.	Potocki	Połocki
*45.	15 —	pol noteszy	pol Noteszy (въ подл. Polnoteszy)
49.	8 снизу.	tie	sie.
50.	5 —	idyachać	odyachać
54.	16 сверху.	Marszkalek	marszhalek
55.	2 —	ałe	ale
55.	2 снизу.	nuerunt	inierunt
59.	3 сверху.	Ostrwiem	Ostrowem
—	14 снизу.	osądzeni	osadzeni
—	5 —	test	tesz
60.	7 сверху.	misevabilis	miserabilis
61.	3 —	doczić	dosicz
—	6 снизу.	nogą	nogę
62.	10 —	Dracowa	Krakowa
64.	8 —	nieztorzy	niektorzy
65.	3 сверху.	taczane	toczane
73.	1 —	dłygie	długie
74.	13 —	poryczuikiem	poruczuikiem
81.	4 —	kendy	Kendy
82.	7 —	Smatynski	Sniatynski
113.	16 снизу.	.iezi	Iezi
115.	16 сверху.	biezun	Biezun
118.	5 снизу.	rozposzczonego	rozgoszczonego
121.	13 сверху.	canczlerza. P. Nakielski powiadał	canczlerza P. Nakielski; powiadał
129.	17 снизу.	macum	mecum.
144.	2 сверху.	słołu	stołu
147.	11 снизу.	fertiter	fortiter
193.	8 сверху.	Ripensibus	Rigensibus
*194.	11 —	Ad idem	At idem (?)
—	13 —	Palense	Dalense
214.	3 —	1586	1581
217.	12 —	Newhans	Newhaus
218.	2 снизу.	Iuziew	Iuriew

*) Ошибки въ подлинникѣ обозначены звѣздочками.

Стр.	*Строка:*	*Напечатано:*	*Читай:*
225.	16 снизу.	Zibhlinski	Zichlinski
229.	15 сверху.	saape	saepe
—	3 снизу.	milites	limites
241.	9 сверху.	cunquam	nunquam
—	12 —	Ad haec suma, temeritate	Ad haec, summa temeritate
145.	11 снизу.	existimanus	existimamus
*246.	3 —	zadnych	ządnych (?)
250.	6 сверху.	Inlii	Iulii
266.	12 снизу.	przyszytali	przyszyłali
281.	1 —	a o nam	a on nam
285.	16 —	in nostram potentatem	in nostrorum potestatem
311.	14 —	карzeł	Karzeł
*344.	7 —	alia in loco	alia in loca (?)
348.	11 —	głowę	głową
351.	14 сверху.	ASSALTUN	ASSALTUM
358.	14 снизу.	sua detque	suadetque
369.	5 сверху.	ni comitiis	in comitiis
*383.	8 —	refugerat sanguen	refugerat languens (?)
*384.	5 снизу.	adeo ipse	adeo ipsi (?)
387.	4 сверху.	alae Regia Maiestatis Vestra	alae Regiae Maiestatis vestrae
390.	9 —	disressissem	discessissem
404.	7 —	vdovam	Vdovam
407.	1 снизу.	Gruonia	Grudnia
416.	6 —	dux magnus	dux Magnus.
—	3 —	ceptas	captas
434.	1 сверху.	iprli	ipsi
445.	6 —	Zotkievium	Zolkievium
447.	9 —	Album-Sapidem	Albam Lapidem
456.	14 —	czym	czyni
459.	13 снизу.	actum istos Nobile	ac tutum istos Nobiles
460.	3 —	concurri	conqueri
*464.	7 —	sicuti et fecere ad Moschi mirati	sicuti et fecere; at Moschi
477.	4 сверху.	Ut aut	Ut autem
*477.	15 снизу.	regis dicturus	regiis (или legatis regis) dicturus
478.	6 —	sanquine	sanguine
479.	1 сверху.	Magnifici	magnificis
—	9 —	Maiestatis	Maiestati.
—	17 —	Antoniu	Antonius
501.	1 —	Ostowa	Ostrowa
520.	4—5 —	hominibusmajoribuspraesidiis	hominibus, majoribus praesidiis
522.	1 снизу.	in regulam, totius christianitatis	in regulum tatius christianitatis.
523.	17 —	de Gedanensibus	de Gedanensibus;
526.	11 сверху.	nadzie	nadzieje
548.	9 —	postanowienia	postąpienia
563.	10 сверху.	treba	trzeba
*567.	1 снизу.	1582	1581 (?)
*573.	2 —	patificationis	pacificationis

Стр.	*Строка:*	*Напечатано:*	*Читай:*
577.	6 сверху.	inspitiente	inspiciente
586.	12 снизу.	auxisse	cinxisse
*588.	2 —	1582	1581 (?)
*591.	12 сверху.	inde summat miles; postridie demum	inde sumant; miles postridie demum
*597.	13 —	aby nicz s plionu przysięngi nie wywożono	aby nicz s plionu w przysiędze (w czasie przyżięgi, po przyzięldze) niewywozono (?).
610	1 снизу.	Tegosz by się obawiać potrzeba;	Tegosz by się obowiać potrzeba.
*615.	9—10 —	iniquum (въ подлинникѣ слово это п[illegible] и трудно разобрать, что́ написано: iniquum и[illegible]щеніемъ indignum; послѣднее ближе подходитъ къ см[illegible]слу рѣчи.	
*620.	17 сверху.	in aliarum regionum usus conversis	in aliorum errorum usus conversis (Star. Historiae Ruthenicae scriptores 2, 78).
621.	4 —	paevenire	praevenire.
*678.	10 —	ac Illustritate Vestra	ac Illustritas vestra (?)
*679.	9 —	periit	petiit (?)
—	15 —	principis suis	principis sui
681.	15 —	mobili	nobili
683.	4 —	mediarem	mediocrem
688.	7 снизу.	Ortroff	Ostroff
*689.	10 сверху.	per judicium tronsfugiae	per indicium transfugae (?)
* —	13 —	stabulo	stabuli (?)
*690.	5 —	pernicium	perniciem
692.	7 —	nominis celebritudinem;	nominis celebritudinem,
693.	11 снизу.	futurum	futuram
*703.	4 —	Iannuarii	Februarii (?)
752.	4 —	Чеснтохово	Ченстохово
785.	1 сверху.	людей, что по словамъ	что, по словамъ людей,

